3054

SRÎ VAÑCI SETU LAKṢMÎ SERIES.

No. 15.

NÂRÂYANÎYA

With the Malayalam Commentary

LAKSMÎVILÂSA

OF

K. SĀMBAŚIVA ŚĀSTRĪ,

Curator for the Publication of Oriental Manuscripts, Trivandrum.

Part—I.

PUBLISHED UNDER THE AUTHORITY OF THE GOVERNMENT OF HER HIGHNESS THE MAHARANI REGENT OF TRAVANCORE.

TRIVANDRUM:
PRINTED BY THE SUPERINTENDENT, GOVERNMENT PRESS,
1931.

All Rights Reserved.]

3054

ശ്രീ

ക്ഷമാഭരണസമ്പദാ സതതസംശ്രിതാ സർവ്വതഃ
ക്ഷമാഭരണമേവ യാ ലസതി രാജരാജേശ്വരീ
രമാരമണസേവിനീ നിഖിലധർമ്മസംവർദ്ധനീ
സമാദൃതസമപ്രജാ ജയതി സേതുലക്ഷ്മീരസൌ.

യത് കാരുണ്യകലാബലാദിഹ കലാ-
സാമഗ്ര്യസമ്പന്നയാ
ശൈവാന്യാ സഹ കൈരളീ ച കൃതിഭി-
ർന്നീതാ പ്രസിദ്ധീകൃതിം
തസ്യാ വഞ്ചിവസുന്ധരാഗതജന-
പ്രത്യക്ഷലക്ഷ്മ്യാ മഹാ-
രാജ്ഞ്യാ മങ്ഗളമാലികേയമുദിതാ
സദ്ഗ്രന്ഥരത്നാവലിഃ.

കേ. സാംബശിവശാസ്ത്രീ.

3054

ശ്രീ

ലക്ഷ്മീവിലാസനിധിയായൊരു നിത്യതേജ-
സ്സക്ഷീണവൈഭവമിയന്ന ഭജിച്ചിടാനായ്
പ്രത്യക്ഷമായ് ഗുരുമരുത്പുരിതന്നിൽ വാഴ്ക-
മത്യുദ്ഭതത്തിനനുഭ്രതി പരം പ്രമാണം. ൧

നാരായണൻ നിഗമനീരധിസാരനാമ-
പാരായണം കലരുവോരുജനത്തിനെല്ലാം
നേരായൊരാത്മവടിവാന്നരുളുന്ന കാഴ്ച-
യ്ക്കാരായിരം നതികൾ ചെയ്തിഹ ധന്യനായേൻ.
[൨

നാരായണീയമിതു ഭാഗവതാമൃതാബ്ധി-
സാരം തെളിഞ്ഞൊരുനവീനപുരാണരത്നം
ചേരാം ധരിക്കിലിതു കൌസ്തുഭഭ്രേഷണന്ന
ചേരും പദത്തിലിതിലപ്പുറമെന്തു ഭാഗ്യം!! ൩

അധ്യാത്മബോധമനുരാഗമണച്ചു ഭക്തി-
സിദ്ധാങ്ഗനാമധുരകേളികളാലുയത്തി
സൌഹിത്യമുത്തമമുദിപ്പതിനുള്ള നവ്യ-
സാഹിത്യപദ്ധതിയിലഗ്രിമമിപ്രബന്ധം. ൪

പേരാന്ന പണ്ഡിതമഹാകവി ഭട്ടപാദ-
നാരായണദ്വിജവരൻ ജനതാപവഹ്നിം
തീരാൻ ചൊരിഞ്ഞൊരമൃതം നവമുണ്ടു വിജ്ഞർ
നാരായണീയമമലം പദമാശ്രയിക്കാം. ൫

നാനാഗമക്കടൽ കടഞ്ഞൊരുഭക്തിരത്നം
ജ്ഞാനാമൃതക്കതിരിണക്കി മിനുക്കി നന്നായ്
വാനോർമൊഴിച്ചിമിഴിലാക്കിയൊരിക്കുതിക്കു
താനേ വിലാസവിഭവങ്ങൾ വിളങ്ങിടുന്നു. ൬

സാരം നകന്ന സരസം ഹൃദയം കളക്കാൻ
പാരം പ്രസാദമൊട്ട കൈരളിതൻകരത്തിൽ
ലക്ഷിച്ചിടാം ധ്രുവമിതേ മണികങ്കണത്തിൻ.
ലക്ഷ്മീവിലാസമരുളും പൊരുൾപൊങ്ങുമെങ്ങും. ൭

ലക്ഷ്മീകടാക്ഷമഹിമാതിശയം നിമിത്ത-
മിക്ഷോണിരക്ഷണമനക്ഷണമുത്സവങ്ങൾ
വീക്ഷിക്കുമാറു വിലസും വിജയത്തിനാലീ-
ലക്ഷ്മീവിലാസവിവൃതിക്കുമുദിച്ച യോഗം. ൮

കേ. സാമ്പശിവശാസ്ത്രീ,
ക്ലൂറേട്ടർ.

3054

മുഖവുര.

നാരായണീയനാമധേയം കേട്ടിട്ടില്ലാത്തവർ കേരളത്തിൽ ചുരുക്കമാണ്. ഈയിടെ ഉത്തരഭാരതത്തിൽനിന്നുപോലും നാരായണീയം ആവശ്യപ്പെട്ട പലരും അപേക്ഷകരായ കാണുന്നു. ഇതു നാരായണീയത്തിന്റെ ദേശാന്തരവ്യാപ്തിയേയും, തദനുഗ്രഹണമായ മഹിമയേയും സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തുന്നു. വിദേശീയരുടെ അപേക്ഷ സാധിക്കുവാൻ തത്കാലം രിക്തകോശമായ കൂറേട്ടരാഫ്ീസ് ബഹുമാനപ്പെട്ട ഗവണ്മെൻറിന്റെ പുനർമുദ്രണാഭ്യനുജ്ഞയാൽ കൃതാർത്ഥമായിരിക്കുന്നു.

മഹാകവിമുഖ്യനും, പണ്ഡിതസാർവ്വഭൌമനും, ഭക്തശിഖാമണിയും ആയ ബ്രഹ്മശ്രീ മേല്പുത്തൂർ നാരായണഭട്ടപാദരുടെ കൃതിയാണ് ഈ നാരായണീയം. ഫലശ്രുതിശ്ലോകമായ—

"അജ്ഞാതാ തേ മഹത്ത്വം യദിഹ നിഗദിതം
വിശ്വനാഥ! ക്ഷമേഥാഃ,
സ്തോത്രം ചൈതത് സഹസ്രോത്തരമധികതരം
ത്വത്പ്രസാദായ ഭൂയാത്;
ദേവാ നാരായണീയം ശ്രുതിഷു ച ജനുഷാ
സൂത്യതാവർണ്ണനേന
സ്ഫീതം ലീലാവതാരൈരിദമിഹ കുരുതാ-
മായുരാരോഗ്യസൌഖ്യം."

എന്നതിൽ 'ദേവാ നാരായണീയം' എന്നു കവിതന്നെ കർതൃനാമധേയവും, പ്രതിപാദ്യസ്വരൂപവും കീർത്തനം ചെയ്തിരിക്കുന്നതിൽനിന്ന് ഈ സ്തോത്രപ്രബന്ധത്തിനു നാരായണീയം എന്ന പേരു സിദ്ധിച്ചു. 'ദേവാ നാരായണീയം' എന്നതിനു സ്തോതവ്യനായ ഭഗവാനും, സ്തോതാവായ ഭക്തനും നാരായണനാണെന്നാണു താത്പര്യം. സഹൃദയസുന്ദരമായ സരണിയിൽക്കൂടി സഞ്ചരിച്ച് ഐഹികമായ ആയുരാരോഗ്യാദികളും, പാരത്രികമായ പരമാനന്ദപദവിയും ലഭിക്കുവാൻ ഒന്നുപോലെ ഉപയോഗപ്പെടുന്ന ഈ സ്തോത്രപ്രബന്ധം ആകൃതിയിലും പ്രകൃതിയിലും അദ്വിതീയമാണ്. ഭാഗവതസംബന്ധങ്ങളോടുകൂടിയ ഭക്തിശാസ്ത്ര

മായ വിഷ്ണുഭാഗവതത്തിലെ സരസസാരസങ്ഗ്രഹരൂപമായ ഈ പ്രബന്ധം വിഭിന്നവൃത്തങ്ങളായ ആയിരത്തിൽപരം പദ്യങ്ങൾ കൊണ്ടു രൂപിതമായിരിക്കുന്നു.

ശ്രീമൂലംതിരുനാൾ മഹാരാജാവുതിരുമനസ്സുകൊണ്ടു നാരായണീയപുസ്തകം അനുഗ്രാഹ്യരായ ആശ്രിതക്കു സംഭാവനയായി കൊടുത്തു പാരായണം ചെയ്യുന്നതിനു കല്പിക്ക പതിവായിരുന്നു. നാരായണീയം മുഴുവൻ മുഖസ്ഥമായ ആ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു പ്രതിദിനം മതില്ക്കകത്ത് എഴുന്നള്ളുമ്പോൾ അതാതുവിശേഷം അനുസരിച്ച് ഉചിതമായ ഓരോ ഘട്ടവും അനുധ്യാനംചെയ്തു മനനംചെയ്യുന്നതും ദിനചര്യയിൽ ഒന്നായിരുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു നാരായണീയം വിശിഷ്യ ശ്രീപദ്മനാഭദാസരായ തിരുവിതാംകൂർമഹാരാജാക്കന്മാക്കും, തദ്വംശ്യന്മാക്കും പാരായണപ്രധാനമായ ഒരു പാഠ്യമായിക്കൂടി പ്രസിദ്ധിയുള്ളതാണ്. ഇത്രയും വിശേഷപ്പെട്ട ഈ നാരായണീയത്തിനു ഭക്തപ്രിയാഖ്യമായി സംസ്കൃതത്തിൽ ഒരു വ്യാഖ്യാനം ഉള്ളത് ഈയാഫ് ീസിൽ നിന്നുതന്നെ നാഗരലിപിയിൽ മൂലശ്ലോകങ്ങളോടുചേർത്തു പ്രസിദ്ധം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ഇതുകൂടാതെ ഭാഷയിൽ അനേകം വ്യാഖ്യാനങ്ങളും ആവിർഭവിച്ചിട്ടുണ്ട്. ലളിതകോമളപ്രകൃതിയായുള്ള ബാഹ്യമായ മോഹനാഡംബരവും, ഗഹനഗഹ്വരപ്രായമായുള്ള ആഭ്യന്തരമായ അർത്ഥനിക്ഷേപണസ്ഥാനവും വേണ്ടപോലെ തിരഞ്ഞു സമഗ്രമായ ആശയവിശദീകരണത്തിന് അവ പ്രത്യേകിച്ചൊ ഒന്നിച്ചോ പര്യാപ്തമാകായ്കയാൽ തത്പരിഹാരത്തിനായി രചിക്കപ്പെടുന്ന ഒരു നവീനപ്രസ്ഥാനത്തിലുള്ള സമ്പൂർണ്ണവ്യാഖ്യാനമാണു പ്രസ്തുതലക്ഷ്മീവിലാസം.

ഈ വ്യാഖ്യാനം നാലുഭാഗമായി ഉദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. കപിലോപദേശം പരിപൂർണ്ണമാകുന്ന തൃതീയസ്കന്ധപരിച്ഛേദപരിസമാപ്തിവരേയുള്ള ഘട്ടമാണ് ഈ പ്രഥമഭാഗത്തിൽ അന്തർഭവിച്ചിരിക്കുന്നതു്. ഇത്രയുംകൊണ്ടു ൧൦൦ ദശകങ്ങളോടുകൂടിയ നാരായണീയത്തിൽ ആദ്യത്തെ ൧൫ ദശകങ്ങൾ കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. രണ്ടാമതുഭാഗം നവമസ്കന്ധപരിച്ഛേദംതികയുന്ന (൧൬—൩൬)വരെ ൨൧ ദശകങ്ങൾ കൊണ്ടും, മൂന്നാമതുഭാഗം ദശമസ്കന്ധപരിച്ഛേദം സമഗ്രമാകുന്ന (൩൭—൯൦) വരെ ൫൪ ദശകങ്ങൾകൊണ്ടും, നാലാമതുഭാഗം ദ്വാദശസ്കന്ധ

പരിച്ഛേദം അവസാനിക്കുന്ന (൯ ൧ — ൧ ൦ ൦)വരെ ൧൦ ദശകങ്ങൾകൊണ്ടും പരിപൂർണ്ണമാകുന്നതാണു്. ശാസ്ത്രസിദ്ധാന്തരഹസ്യങ്ങളിലും, സാഹിത്യസാരസങ്കേതങ്ങളിലും ഒരുപോലെ വിശിഷ്ടദൃഷ്ടിയോടുകൂടി ഉത്തമോദാഹരണമായി ആവിർഭവിച്ചിട്ടുള്ള ഈ പ്രബന്ധം മതിയാകുന്നിടത്തോളം വ്യാഖ്യാനിച്ചു തൃപ്തിപ്പെടുക മതിമാന്മാക്കു സാധ്യമല്ല. ൯൦ വരെത്തോളം വന്നുകൂടിയ ഈ പ്രഥമഭാഗവ്യാഖ്യാനം അതിവിപുലമായി തോന്നാം. വിചിത്രങ്ങളായ ശബ്ദാർത്ഥഘടനകളും, ഉദ്ധൃതങ്ങളായ തത്ത്വസങ്ഗ്രഹണങ്ങളും പലേതരത്തിലുള്ള ഭങ്ഗ്യന്തരനിരൂപണങ്ങൾക്കായി ആകർഷിക്കുകയാൽ അതിനെല്ലാം അടിമപ്പെടേണ്ടിവന്ന എനിക്ക് ഇതുകൊണ്ടെങ്കിലും ഒരു കരപറ്റിയതിൽ സമാധാനം തോന്നുന്നു. ഇതുപോലെ ദശകങ്ങൾ കണക്കാക്കി മേലെഴുതിയുള്ള ഭാഗങ്ങൾ വിപുലപ്പെടുമെന്നുള്ള ശങ്കക്ക് അവസരം ഇല്ല. ഭാവിനിരൂപണങ്ങൾക്ക് ആവശ്യപ്പെടുന്നതും ഉപോദ്ഘാതമുദ്ദിശ്യം സംഭവിച്ചതും ആയ ഈ വിപുലീഭാവം അധികവും കഥാകേളിമേളങ്ങൾകൊണ്ടു സമ്മിളിതങ്ങളായ മേൽഭാഗങ്ങളിൽ അപേക്ഷിതമല്ല. പ്രബന്ധസ്വഭാവത്തിനും, പ്രതിപാദ്യമഹിമയ്ക്കും തക്കവിധത്തിൽ വിവരണീയങ്ങളായ കാര്യങ്ങൾ ഇതിലും ഇനിയും അവശിഷ്ടങ്ങളായി കണ്ടാൽ അതു സഹജമെന്നേ സമാധാനപ്പെടാൻ തരമുള്ളുവല്ലോ. ഈ വ്യാഖ്യാനം—അനുപദക്രമത്തിനുള്ള അർത്ഥവിവരണം, സാരം, നിരൂപണം, അലങ്കാരാദിവിമർശം എന്നിങ്ങനെ അനേകം സോപാനങ്ങളായിട്ടാണു രചിച്ചിരിക്കുന്നതു്. സാരാർത്ഥവർണ്ണനത്തിനു ചിലേടത്തു ഭാഗവതപ്രകാരം നൂരായണീയഗതിക്ക് അവിരുദ്ധങ്ങളായ ആശയങ്ങൾ ചേർത്തുകാണുന്നതാണു്. നിരൂപണംകൊണ്ടു ഭങ്ഗ്യന്തരേണ ലോകോപദേശപര്യവസായികളായ ഗുണപാഠങ്ങളും, പദപ്രയോജനങ്ങളും, ശാസ്ത്രീയസിദ്ധാന്തസ്ഥാപനങ്ങളും, യുക്തിചർച്ചകളും, ബഹുമുഖങ്ങളായ കവിവാക്യങ്ങളിൽനിന്നു ദ്യോതിക്കുന്ന അഭിപ്രായാന്തരങ്ങളും, പാഠഭേദപര്യാലോചനങ്ങളും, ആവശ്യപ്പെടുന്നിടത്തു മതാന്തരഖണ്ഡനങ്ങളും വർണ്ണിക്കുന്നതായിരിക്കും. നിരൂപിതങ്ങളായ ഭാഗങ്ങൾക്ക് ആവശ്യമുള്ള അനേകം പ്രമാണങ്ങൾ ഭാഗവതാദികളിൽനിന്ന് ഉദ്ധരിച്ചു ചേർത്തിട്ടുണ്ടു്. ഇതിനുംപുറമെ ക്രിയാരൂപപരിചയത്തിനായി മാതൃകയായി ചില സിദ്ധരൂപങ്ങളും കൊടുത്തിട്ടുണ്ടു്. യഥാശ്രുതഗ്രാഹികൾക്ക് അനുപദക്രമ

ത്തിലുള്ള വിവരണം മാത്രം മതിയാകുന്നതാണ്. ഏകധാരയായി ശ്ലോകാശയം ആവശ്യപ്പെട്ടുന്നവക്ക് സാരം ഒരു ഭാരമാകാത്ത സത്തായിരിക്കും. ശാസ്ത്രീയപദ്ധാലോചനങ്ങൾചെയ്യുക്രലം കഷ്ടമായി ഇങ്ങ്ഗിതവിമർശം ചെയ്യുന്നവക്ക് നിരൂപണം ഉപയോഗവത്തായിരിക്കും.

ഈ വ്യാഖ്യാനത്തിനു ശ്രീപദ്മനാഭസേവിനിയായി, വഞ്ചിധർമ്മവർദ്ധിനിയായി, രാജരാജേശ്വരിയായി രാജ്യംഭരിച്ചുവരുന്ന ശ്രീസേതുലക്ഷ്മീമഹാരാജ്ഞിതിരുമനസ്സിലെ തിരുനാമധേയസ്മാരകമായി ലക്ഷ്മീവിലാസം എന്നാണ് ആഖ്യാനം നല്കിയിരിക്കുന്നത്.

അദ്വൈതവേദാന്തപ്രസ്ഥാനനിഷ്ണാതനാണെങ്കിലും കവിയായ ഭട്ടതിരിപ്പാട്ടിലെ അനുഭവം ഭഗവത്സേവാദാസ്യത്താലുള്ള പരമാനന്ദസന്ദോഹലക്ഷ്മീവിലാസമാണെന്ന്,

"പ്രദിശതു പരമാനന്ദസന്ദോഹലക്ഷ്മീം"

എന്നു ഗ്രന്ഥപരിസമാപ്തിയിലെ പ്രാർത്ഥനയാൽ വ്യക്തപ്പെടുന്നതുകൊണ്ടു ശ്രീനാരായണസ്തോത്രത്തിൽ ലക്ഷ്മീവിലാസം സർവ്വഥാ ഉപപന്നവും സമ്പന്നവും ആണല്ലോ.

എത്രയും പ്രൌഢഗംഭീരസരസോദാരമായ ഈ നാരായണീയത്തിനു സർവ്വസാരസംപൂടിതമായ ഒരു വ്യാഖ്യാനം രചിക്കുന്നതിന് എന്റെ മുൻഗാമി ഡാക്ടർ കെ. ശങ്കരമേനവൻ അവർകൾ നിയുക്തനായിരുന്നതായി റിക്കാർഡുകൾകൊണ്ടു കാണുന്നു. ചുരുക്കത്തിൽ ഫാർ ഉലാമാസംമുതൽ മലയാളംക്യൂറേറ്റർ-ചാർജ്ജുകൂടി വഹിക്കാൻ ആജ്ഞപ്തനായ എനിക്കാണ് ഈ യോഗം ഉണ്ടായതെന്നുള്ള വസ്തുതയും ഈ സന്ദർഭത്തിൽ സവിനയവും സാഭിമാനവും പ്രസ്താവിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

എന്റെ ആവശ്യപ്രകാരം ഈ പ്രഥമഭാഗത്തിനു സരസഗംഭീരമായ ഒരു പ്രസ്താവനയെഴുതിത്തന്ന സാഹിത്യപണ്ഡിതനായ ശ്രീമാൻ പി. കെ. നാരായണപിള്ളയവർകളോടും, ആരംഭത്തിൽ ചില പ്രകരണം പരിശോധിച്ചുതന്നു പ്രസാധനപരിപാടിയിൽ മാർഗ്ഗദർശിയായിരുന്ന ശ്രീമാൻ റാവുസാഹിബ് ഉള്ളൂർ എസ്സ്. പരമേശ്വരയ്യർ അവർകളോടും ഞാൻ എനിക്കുള്ള അകൈതവമായ കൃതജ്ഞതയെ പ്രകാശിപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

ആഫ്ീസുജോലിയോടുകൂടി മററു സമയങ്ങൾ ഉപയോഗിച്ച ഈവിധം വിപുലമായ ഒരു വ്യാഖ്യാനം നിർമ്മിക്കത്തക്ക ആരോഗ്യം ഉണ്ടായതുകാണുമ്പോൾ സാക്ഷാല്ലക്ഷ്മീപതിയായ ശ്രീരാമചന്ദ്രന്റെ കൃപാകടാക്ഷം പരിപൂർണ്ണമായിട്ടുണ്ടെന്നു പ്രത്യക്ഷപ്പെടുന്നു. സർവ്വഥാ വിദ്യോപജീവനം നടത്തി ജന്മസാഫല്യം നേടുന്നതിനുദ്ദേശിക്കുന്ന എന്നിൽ ഈവിധം ഉദ്ദേശാനുഗുണമായ നാരായണീയവ്യാഖ്യാനരചനത്തിന് ഉദിച്ച കരുണയ്ക്കായി പ്രത്യേകം ധന്യവാദങ്ങൾ അനുസ്മരിച്ചുകൊണ്ടു തത്കാലം ഈ പ്രഥമഭാഗത്തെ ഭക്തിപുരസ്സരം സമർപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

തിരുവനന്തപുരം,
൨൯-വു-൦ന്നു.

കെ. സാമ്ബശിവശാസ്ത്രീ.

3054

പ്രസ്താവന.

ബ്രഹ്മശ്രീ മഹോപാധ്യായസാംബശിവശാസ്ത്രികൾ അവർകളാൽ പ്രണീതമായ വ്യാഖ്യാനത്തോടുകൂടി പ്രസാധനംചെയ്യുന്ന "നാരായണീയ"ത്തിന് അഗ്രേസരമായി വല്ലതുമെന്നെക്കൊണ്ടെഴുതിക്കണമെന്നു പ്രസാധകനു തോന്നിയതു മുമ്പുതന്നെ "ദ്വേധാ നാരായണീയം" എന്നു പ്രസിദ്ധമായ ഈ പ്രബന്ധത്തെ "ത്രേധാ നാരായണീയം" ആക്കുവാനായിരിക്കുമോ എന്നു സംശയിക്കുന്നു. എങ്ങനെയായാലും ഈ കൃത്യം അത്യന്തം സന്തോഷകരമായി ഞാൻ കരുതുന്നു.

കേരളീയസംസ്കൃതകൃതികളിൽ നാരായണീയത്തിനുള്ളതുപോലെ മറെറാരുകൃതിക്കും പ്രചാരമുണ്ടായിട്ടുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നില്ല. കേരളീയവിദ്യാഭ്യാസം ഇപ്പോൾ ചെന്നുചേർന്നിരിക്കുന്ന കക്ഷ്യയെ പ്രാപിക്കുന്നതിനുമുമ്പു നാരായണീയത്തിലെ ശ്ലോകങ്ങൾ ചിലതെങ്കിലും അറിയാത്തവർ ചുരുക്കമായിരുന്നു. ഉഭയസന്ധ്യാസമയങ്ങളിലും നാരായണീയശ്ലോകങ്ങൾ പലരും ചൊല്ലിവന്നിരുന്നതും കേട്ടിട്ടുണ്ട്. ഹിരണ്യകശിപുവധഘട്ടത്തിലുള്ള—

"സ്തംഭേ ഘട്ടയതോ ഹിരണ്യകശിപോഃ
കർണ്ണൌ സമാചൂർണ്ണയ-
ന്നാഘൂർണ്ണജ്ജഗദണ്ഡകുണ്ഡകുഹരോ
ഘോരസ്തവാഭൂദ് രവഃ
ശ്രുത്വാ യം കില ദൈത്യരാജഹൃദയേ
പൂർവം കദാപ്യശ്രുതം
കമ്പഃ കശ്ചന സമ്പപാത ചലിതോ-
ഽപ്യമേ ഭാജഭൂർവിഷ്ടരാത്."

ഇത്യാദിശ്ലോകങ്ങൾ ചൊല്ലി ബാധോപദ്രവം ഒഴിച്ചിട്ടുള്ളതായി അമ്പലപ്പുഴെ കോവിലകത്തു കഴിഞ്ഞുപോയ കേരളവർമ്മൻ തിരുമുല്പാട് (കോമൻതിരുമുല്പാട്) അവർകൾ എന്ന പണ്ഡിതൻ ഒരിക്കൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള സങ്ഗതിയും ഞാനോർക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിനു നാരായണീയം മിക്കവാറും ആപാദചൂഡം ഹൃദിസ്ഥമായിരുന്നു.

നാരായണീയത്തിന്റെ പ്രചാരപ്രാചുര്യം യഥാർഹംതന്നെ എന്നാരും സമ്മതിക്കും. അതിന്റെ കർത്താവായ മേൽപുത്തൂർ നാരായണഭട്ടതിരിപ്പാടവർകൾ കൊല്ലവർഷം ൧൦൦-ന് ഇടയ്ക്കു ജീവിച്ചിരുന്ന ഒരു മഹാകവിയും പണ്ഡിതമണ്ഡലാധിപതിയുമാണെന്നു സുവിദിതമത്രേ. കേരളീയ പണ്ഡിതമത്സരിയായിന്നു ൦൦-ാമാണ്ടിടയ്ക്ക് ഉദ്ദണ്ഡശാസ്ത്രികൾ കേരളത്തിലേയ്ക്കു കടന്നുവന്നു. നാരായണഭട്ടപാദരുടെ ഉദയത്തോടുകൂടി പരദേശ പണ്ഡിതന്മാരെ വിസ്മയിപ്പിക്കത്തക്ക വൈദുഷ്യവിഖ്യാതി കേരളത്തിൽനിന്നു പരദേശത്തേയ്ക്കു പ്രസരിക്കുമാറായി. സിദ്ധാന്ത കൌമുദീകർത്താവായ ഭട്ടോജിദീക്ഷിതർ—

"രാസവിലാസവിലോലം
സ്മരത മുരാരേർമനോരമം രൂപം
പ്രകൃതിഷു യത് പ്രത്യയവത്
പ്രത്യേകം ഗോപികാസു സമ്മിളിതം."

(പ്രക്രിയാസർവ്വസ്വം മങ്ഗളശ്ലോകം.)

എന്നുള്ള ശ്ലോകം കേട്ടിട്ട് തത്കർത്താവായ നാരായണഭട്ടപാദരെ കാണ്മാൻ പുറപ്പെട്ടു എന്നും മദ്ധ്യേമാർഗ്ഗം അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചരമഗമനവാർത്തകേട്ടു മടങ്ങിപ്പോയി എന്നും ഐതിഹ്യം പറയുന്നു. "വാസുദേവവിജയം" "യുധിഷ്ഠിരവിജയം" ഇത്യാദികളുടെ കർത്താവായ വാസുദേവഭട്ടതിരി ഒരു വൈയാകരണനായിരുന്നു. അതിനുശേഷം നാരായണഭട്ടതിരിയെ കവിഞ്ഞ ഒരു വൈയാകരണൻ കേരളത്തിലുണ്ടായിട്ടുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നില്ല. 'പ്രക്രിയാസർവ്വസ്വം' 'ധാതുകാവ്യം' എന്ന കൃതികൾ ഞാൻ പറഞ്ഞതിനെ ആധരിക്കും. അവകൂടാതെ അനേകം പ്രബന്ധങ്ങളും നാരായണഭട്ടതിരി നിർമ്മിച്ചിട്ടുണ്ട്. ആ കൂട്ടത്തിൽ രാജസൂയം മുതലായി ചിലതെല്ലാം അച്ചടിച്ചുകണ്ടിട്ടുണ്ട്. സംസ്കൃതഭാഷ നിരർഗ്ഗളമായും യഥേഷ്ടമായും പ്രയോഗിക്കുവാൻ സ്വാധീനം നാരായണഭട്ടതിരിയെ കവിഞ്ഞു മറെറാരു കേരളീയനുണ്ടായിരുന്നതായിക്കാണുന്നില്ല.

"ഇത്യുദീര്യ ഭൃശതിശ്മധാരമഥ രുക്മിണീകുചപദാങ്കിതേ
മാധവോരസി ശരം കിരൻ ഗരകിരം ഗിരഞ്ച സമഭാഷത."

എന്നു രാജസൂയത്തിൽ ശിശുപാലന്റെ യുദ്ധസന്നദ്ധത വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നതു നോക്കുക. ജീവിച്ചിരിക്കുമ്പോൾതന്നെ ഭട്ടതിരി യശ

സഭിയായിരുന്നു. ചെമ്പകശ്ശേരിമുതലായ രാജധാനികളിൽ അദ്ദേഹം പൂജ്യനായ അതിഥിയായിരുന്നു. അങ്ങനെ ഒരു മഹാപണ്ഡിതനായ കവിയുടെ കൃതിയാണു നാരായണീയം.

നാരായണീയനിർമ്മിതിക്കു ഹേതുവായിക്കേട്ടിട്ടുള്ളതു ഭട്ടതിരിയെ ബാധിച്ച വാതരോഗപീഡയാകുന്നു.

"പ്രഹ്ളാദപ്രിയ! ഹേ മരുത്പുരപതേ!
സർവ്വാമയാത് പാഹി മാം."

എന്നുംമറ്റും പഠിക്കിലും ആത്മനിവൃത്തിക്കു പ്രാർത്ഥിച്ചുകാണുന്നതുകൊണ്ടു് അതു യഥാർത്ഥമാണെന്നു തോന്നുന്നു. കാരണമെന്തുതന്നെയായിരുന്നാലും നാരായണീയത്തിന്റെ മാനോജ്ഞകം അന്യാദൃശമാണെന്നുള്ളതിനു തർക്കമില്ല. ഇതിൽ പ്രതിപാദിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു വിഷ്ണുഭാഗവതവിഷയമാണു്. അന്യപുരാണങ്ങളിൽനിന്നു വിഷ്ണുഭാഗവതത്തിനുള്ള മെച്ചം ഭക്തിമാർഗ്ഗത്തെ അതിൽ ഉച്ചൈസ്തരിച്ചിരിക്കുന്നതുനിമിത്തമാണു്. വശംവദത്വം, അനുരാഗം, കാമം, ദ്വേഷം ഇത്യാദി വികാരങ്ങൾമൂലമുള്ള മനസ്സിന്റെ ഏകാഗ്രതകൾ എല്ലാം ഈശ്വരോന്മുഖമായിരുന്നാൽ സായുജ്യത്തിൽ പരിണമിക്കുമെന്നുള്ള തത്ത്വത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കി ഭക്തിപ്രസ്ഥാനത്തെ ഭാഗവതത്തിൽ ബഹുശാഖമായി പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നു

"നിഭൃതമരുന്മനോക്ഷദൃഢയോഗയുജോ ഹൃദി യ-
മുനയ ഉപാസതേ തദരയോഽപി യയുഃ സ്മരണാത്
സ്ത്രിയ ഉരഗേന്ദ്രഭോഗഭുജദണ്ഡവിഷക്തധിയോ
വയമപി തേ സമാഃ സമദൃശോഽങ്ഘ്രിസരോജസുധാഃ."

എന്ന ശ്രുതിഗീതാധ്യായത്തിലെ ശ്ലോകം നോക്കുക. നിശ്ചലമായ യോഗാഭ്യാസവും, വിദ്വേഷബുദ്ധിയും, വിഷയാസക്തിയും, വേദവിജ്ഞാനവും എല്ലാം പരിണാമത്തിൽ ഒരുപോലെ ഈശ്വരദൃഷ്ടിയിൽ സാഫല്യവത്തുകളാണെന്നു താത്പര്യം. ഈ തത്ത്വത്തെയാണു ദശമസ്കന്ധത്തിലെ കഥകൾകൊണ്ടുദാഹരിക്കുന്നതു്. ഈ ആശയം നാരായണഭട്ടതിരി ശരിയായി ഗ്രഹിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നുള്ളതു സാമ്പശിവശാസ്ത്രികളുടെ വ്യാഖ്യാനത്തിൽ വ്യക്തമായി കാണിച്ചിട്ടുണ്ടു്. നാരായണഭട്ടതിരിക്കു ഭാഗവതകർത്താവിനേക്കാൾ ഇങ്ങനെ ഒരു പന്ഥാവിൽ സ്വാധീനതയുണ്ടെന്നും പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഭാഗവതത്തിലെ ഭാഷയും ശൈലിയും

ഒരുമാതിരി മഹർഷിച്ഛായതട്ടി മിക്കവാറും ഏകപദീഗതി പോലേയും ഭക്തിനിർമ്മുക്തമായാൽ ശുഷ്കമായും ഏറക്കുറെ കർക്കശമായും തോന്നാതിരിക്കയില്ല. ശബ്ദശാസ്ത്രനിഷ്ണാതനും സാഹിത്യവാഹിയും ആയ ഭട്ടതിരിയുടെ കയ്യിൽ ഭാഗവതകഥ സരളകോമളമായി പരിണമിച്ചു ശരത്കാലനദിപോലെ സുഭഗ സുന്ദരമായി പ്രവഹിക്കുന്നു. ദേഹളീദീപംപോലെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കവിത സാഹിത്യം, ഭക്തി എന്ന രണ്ടുമുറികളേയും പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു. എത്ര കഠിനമായ അധ്യാത്മതത്ത്വമായാലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാഷാപേഷണിയിൽ അകപ്പെട്ടാൽ സ്ഫുട സരസരൂപത്തിലല്ലാതെ അതിൽനിന്നു നിർഗ്ഗമിക്കയില്ല. നാരായണീയത്തെപ്പററി പൊതുവിലുള്ള ആദരാതിശയത്തിന്റെ കാരണമിതുതന്നെ എന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.

ഇങ്ങനെ ഒരു കവിയുടെ കൃതിയെ വ്യാഖ്യാനിക്കുക പ്രഥമ ദൃഷ്ടിക്കു ലഘുവായി തോന്നുമെങ്കിലും വാസ്തവത്തിൽ കുറെ ശ്രമകരമാണ്. പ്രബന്ധത്തിന്റെ ഉപരിഭാഗദൃശ്യമായ സാരള്യം തന്നെ വഞ്ചകമാണ്. അതുകൊണ്ടു് അവിടവിടെയുള്ള ആഴം അറിയാതെ അലസന്മാർ അബദ്ധത്തിൽ അകപ്പെട്ടുപോകും. ഒന്നാമതായി നാം ഓർക്കേണ്ടതു നാരായണീയത്തിലെ ഭാഷ ഒരു വൈയാകരണന്റേതെന്നാണ്. രണ്ടാമതു് അതു് ഒരു സ്തോത്ര ഗ്രന്ഥമാണെങ്കിലും സാഹിത്യനിഷ്യന്ദി എന്നാണ്. ബൈബിൾ എന്ന ക്രൈസ്തവവേദപുസ്തകത്തിലെ സാഹിത്യരസം ഗ്രഹിക്കാതെ ദുർവ്യാഖ്യാനം ചെയ്തിട്ടുള്ളവരെ മാത്യുആർണോൽഡ് ,,ദിസ്പിരിററ്, ഓഫ്ദി, ഏയ്ജ് ' (The Spirit of the age) എന്ന തന്റെ കൃതിയിൽ ഉപഹസിച്ചുകണ്ടിട്ടുണ്ട്. മൂന്നാമതു ഭട്ടതിരി നല്ല വേദാന്തവിജ്ഞാനിയാണെന്നും വിസ്മരിച്ചുപോകരുതു്.

ഇങ്ങനെ ബഹുമുഖമായി നോക്കി വ്യാഖ്യാനിക്കുവാൻ ശ്രീമത് സാംബശിവശാസ്ത്രികൾക്കു വേണ്ട വൈദുഷ്യവും ബുദ്ധിസാമർത്ഥ്യവുമുണ്ടെന്നു സ്ഥാലീപുലാകന്യായേന അദ്ദേഹത്തിന്റെ വ്യാഖ്യാനം നോക്കിയതിൽ പറയുവാൻ ഞാൻ മടിക്കുന്നില്ല. വ്യാഖ്യാനത്തിന്റെ വിസ്തരം വ്യാഖ്യേയത്തിന്റെ ഗൌരവംകൊണ്ടു സാധൂകരിക്കപ്പെടുന്നു. ദീർഘമായാലും സുഗ്രഹമാക്കുന്നതിനാണല്ലോ വ്യാഖ്യാതാവു ശ്രമിക്കേണ്ടതു്. വിശേഷിച്ചു ശബ്ദ

ശാസ്ത്രവ്യുത്പത്തിക്കു ശാസ്ത്രികളുടെ വ്യാഖ്യാനം ഒരു സോപാനമായുമുപകരിക്കും. ദുഷ്ടസ്ഥടീകരണത്തിൽ ശാസ്ത്രികളുടെ പട്ടത്പം വായനക്കാക്കു പ്രത്യക്ഷമാകയാൽ ആ അംശത്തേപറ്റി ഞാൻ വിവരിക്കേണ്ടതില്ല.

ഇങ്ങനെ വ്യാഖ്യാനസമേതം നാരായണീയം പ്രസാധനം ചെയ്വാനുള്ള ചോദനയുടെ ഉദയം ശ്രീപദ്മനാഭപദസേവിനിയായ ശ്രീസേതുലക്ഷ്മീഭായി മഹാറാണിതിരുമനസ്സിലെ സന്നിധാനത്തിൽ നിന്നുമാണെന്നറിയുന്നതു് ആഹ്ലാദജനകമാകുന്നു. ജനകാദിപൂർവ്വരാജർഷിമാരുടെ സരണിയെ തുടർന്നു സപ്രജകർക്കു ഐഹികമായ താപത്രയശമനവും പാരത്രികമായ സദ്ഗതിയുമുണ്ടാകണമെന്നുള്ള കൌതുകം അനിതരസാധാരണമായ കരുണാകടാക്ഷസ്മരണമാണെന്നു് ആരുതന്നെ വാഴ്ത്തുകയില്ല. പാദ്മപുരാണത്തിൽ ഒരിടത്തു ഭക്തിയും നാരദനും തമ്മിൽ ഒരു സംവാദം നടന്നതായിട്ടും അപ്പോൾ ഭക്തി—

"ഉത്പന്നാ ദ്രാവിഡേ സാഹം
വൃദ്ധിം കർണ്ണാടകേ ഗതാ
കചിത് കചിന്മഹാരാഷ്ട്രേ
ഗുജ്ജരേ ജീർണ്ണതാം ഗതാ."

എന്നു പറഞ്ഞതായും വർണ്ണിച്ചുകണ്ടിട്ടുണ്ടു്. തിരുമനസ്സിലെ ഭക്തിദാർഢ്യം വിചാരിക്കുമ്പോൾ ഇനി നാരദനും ഭക്തിയും തമ്മിൽ കാണുന്നപക്ഷം 'വഞ്ചിരാജ്യേ സുഖം മമ' എന്നു ഭക്തി ഉദ്ഘോഷിക്കാതിരിക്കയില്ല. തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് ആയുരാരോഗ്യഭാഗ്യാദിസമന്വിതം ചിരകാലം പ്രശോഭിക്കട്ടെ.

സാംബശിവീയമായ വ്യാഖ്യാനസമേതം നാരായണീയം അക്ഷയമായി പ്രചരിക്കട്ടെ എന്നു പ്രാർത്ഥിച്ചുകൊണ്ടു് ഈ വിചാരം ഉപസംഹരിക്കുന്നു.

Trivandrum,
26—8—106.

P. K. NARAYANA PILLAI.

3054

വിഷയാനുക്രമണിക.

നമ്പർ.	വിഷയം.	പുറം.
1	ഭഗവന്മഹിമാനുവർണ്ണനം ...	1
2	ഭഗവദ്രൂപവർണ്ണനം ...	144
3	ഭഗവദ്ഭക്ത്യുത്പത്ത്യാദിവർണ്ണനം ...	179
4	ഭക്തസ്വരൂപവർണ്ണനം ...	214
5	ഭക്തിപ്രാർത്ഥന ...	238
6	അഷ്ടാങ്ഗയോഗവർണ്ണനം ...	265
7	യോഗസിദ്ധിവർണ്ണനം ...	301
8	വിരാട്പുരുഷോത്പത്തിപ്രകാരവർണ്ണനം ...	329
9	വിരാഡ്ദേഹത്തിനു ജഗദാത്മത്വവർണ്ണനം ...	369
10	ഹിരണ്യഗർഭോത്പത്തിവർണ്ണനം ...	395
11	തപശ്ചരണവർണ്ണനം ...	401
12	വൈകുണ്ഠസ്വരൂപവർണ്ണനം ...	407
13	ഭഗവത്സ്വരൂപസാക്ഷാത്കാരവർണ്ണനം ...	420
14	ഭാഗവതനുഗ്രഹവർണ്ണനം ...	431
15	പ്രളയവർണ്ണനം ...	436
16	ജഗത്സൃഷ്ടിപ്രകാരവർണ്ണനം ...	462
17	സൃഷ്ടിഭേദവർണ്ണനം ...	510
18	സനകാദികളുടെ വൈകുണ്ഠപ്രവേശവർണ്ണനം ...	547
19	ജയവിജയശാപവർണ്ണനം ...	560
20	ഹിരണ്യകശിപുഹിരണ്യാക്ഷോത്പത്തിവർണ്ണനം ...	570
21	വരാഹാവതാരവർണ്ണനം ...	582
22	ഭൂമ്യുദ്ധരണവർണ്ണനം ...	597
23	ഹിരണ്യാക്ഷയുദ്ധവർണ്ണനം ...	608
24	ഹിരണ്യാക്ഷവധവർണ്ണനം ...	626
25	യജ്ഞവരാഹസ്തുതിവർണ്ണനം ...	633
26	കപിലോപാഖ്യാനം ...	640

3054
A. 47

ശ്രീ

നാരായണീയം

ലക്ഷ്മീവിലാസം

എന്ന

ഭാഷാവ്യാഖ്യാനത്തോടുകൂടിയതു്.

(പ്രഥമഭാഗം).

സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധാത്മകമനുപമിതം
കാലദേശാവധിഭ്യാം
നിർമ്മുക്തം നിത്യമുക്തം നിഗമശതസഹ-
സ്രേണ നിർഭാസ്യമാനം
അസ്പഷ്ടം ദൃഷ്ടമാത്രേ പുനരുരുപുരുഷാ-
ർത്ഥാത്മകം ബ്രഹ്മ തത്ത്വം
തത്താവദ് ഭാതി സാക്ഷാദ് ഗുരുപവനപുരേ
ഹന്ത! ഭാഗ്യം ജനാനാം. ൧

ലക്ഷ്മീവിലാസം.

ഭഗവദ്ഭക്തന്മാരിൽ അഗ്രഗണ്യനായും, നിഷ്കൽമഷവും നിരതിശയവുമായ ഭക്തിയോഗംനിമിത്തം അദ്വിതീയമായ പരമപുരുഷാർത്ഥസാമ്രാജ്യപീഠം അധിരോഹണംചെയ്ത നാരദാദികൾക്കൊപ്പം ജീവന്മുക്തപദവിയിലെത്തിയവനായും, തനിക്കു ലബ്ധമായ പരമാനന്ദം മറ്റുജനങ്ങൾക്കും ഉപദേശിക്കുന്നതിൽ അഭിമുഖനായും, ശ്രുതിസ്മൃതിപുരാണേതിഹാസോപനിഷദാദികളിലും വ്യാകരണന്യായമീമാംസാവേദാന്താദികളിലും ഉത്തമമായ പാണ്ഡിത്യം അനുഭവസിദ്ധമായിക്കണ്ട് ഉള്ളതെളിഞ്ഞവനായും, സഹൃദയന്മാരിൽ മാനനീയമായ ഉത്കൃഷ്ടസ്ഥാനത്തിനു മാതൃകാപുരുഷനായും ഉള്ള ഒരു മഹാകവിയാകുന്ന ബ്രഹ്മശ്രീ മേല്പുത്തൂർ ശ്രീനാരായണ

G. P. T. 1495· 1,000. 14-11-1104 B

ഭട്ടപാദർ. അദ്ദേഹം തനിക്കു നിത്യപാരായണത്താൽ സ്വാധീനമായി പ്രകാശിച്ചിരുന്ന ശ്രീഭാഗവതാർത്ഥജ്ഞാനംതന്നെ ഭക്തിരസാത്മകമായി പരിണമിച്ച് ഉള്ളിൽകൊള്ളാതെ പരിപൂർണ്ണമായി പ്രസരിക്കയാൽ അതു ശ്ലാഘ്യമായ ലോകോപദേശത്തിൽ ഫലിപ്പിക്കണമെന്നുള്ള സങ്കല്പത്തിന്മേൽ തനിക്കു പരമദൈവതമായി എപ്പോഴും എങ്ങും പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ശ്രീനാരായണനെക്കുറിച്ചു സ്തോത്രാത്മകമായ ഒരു പ്രബന്ധം ഉണ്ടാക്കി സമർപ്പിക്കണമെന്നുദ്ദേശിച്ച് അതിൽ ആമൂലാഗ്രം താത്പര്യവിഷയമായി നില്ക്കുന്ന പരബ്രഹ്മസ്വരൂപത്തെപ്പറ്റിയുള്ള ജ്ഞാനം തന്നെ വസ്തുനിർദ്ദേശരൂപത്തിൽ പ്രധാനമായ മംഗളാചരണമായിക്കരുതി 'സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധാത്മകം' എന്നാരംഭിക്കുന്നു.

സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധാത്മകം = സാന്ദ്രമായ (അഖണ്ഡമായ) ആനന്ദവും അവബോധവും (ജ്ഞാനവും) ആകുന്ന ആത്മാവോടു (സ്വരൂപത്തോടു) കൂടിയതും

അനുപമിതം = ഉപമ ഇല്ലാത്തതും

കാലദേശാവധിഭ്യാം = കാലംകൊണ്ടോ ദേശംകൊണ്ടോ ഉള്ള അവധികളിൽനിന്നു (അതിർത്തികളിൽനിന്നു)

നിർമ്മുക്തം = നിശ്ലേഷമായി വേർപെട്ടതും (ലേശവും സംബന്ധമില്ലാത്തതും)

നിത്യമുക്തം = നിത്യം (എന്നും) മുക്തമായിട്ടുള്ളതും (മായയോടോ തത്കാര്യങ്ങളായ അന്തഃകരണാദ്യുപാധികളോടോ സ്വതഃ യാതൊരു ബന്ധവും ഇല്ലാത്തതും)

നിഗമശതസഹസ്രേണ = നിഗമശതസഹസ്രത്താൽ (അനേകായിരം വേദങ്ങളാൽ)

നിർഭാസ്യമാനം = നിശ്ലേഷമായി ഭാസിപ്പിക്കപ്പെടുന്നതും (പ്രകാശിപ്പിക്കപ്പെടുന്നതും)

അസ്പഷ്ടം =സ്പഷ്ടമല്ലാത്തതും(അനധികാരികന്മാർക്കു കാണ്മാൻ കഴിയാത്തതും)

ദൃഷ്ടമാത്രേ,പുനഃ =(എന്നു തന്നെയല്ല) ദർശിക്കപ്പെട്ടമാത്രയിൽതന്നെ

ഉരുപുരുഷാർത്ഥാത്മകം = ഉരുവായ (ശ്രേഷ്ഠമായ)പുരുഷാർത്ഥമാകുന്ന (മോക്ഷമാകുന്ന) ആത്മാവോടു (സ്വരൂപത്തോടു)കൂടിയതുമായ

ബ്രഹ്മ =പരബ്രഹ്മം

തത്ത്വം. =പരമാർത്ഥസ്വരൂപമായിരിക്കുന്നു.

തത്, താവത് =ആ പരബ്രഹ്മം, തന്നെ

ഗുരുപവനപുരേ =ഗുരുവായൂർക്ഷേത്രത്തിൽ

സാക്ഷാത് =പ്രത്യക്ഷമായി

ഭാതി. =ഭാനംചെയ്യുന്നു. (എന്നും പ്രകാശിക്കുന്നു).

ജനാനാം =ജനങ്ങളുടെ(ജന്മംലഭിച്ചവരുടെ)

ഭാഗ്യം =യോഗം

ഹന്ത! =എത്രമാത്രം ആശ്ചര്യകരമായിരിക്കുന്നു.

ഭാതി:—ഭാ ദീപ്തൌ' എന്ന ധാതുവിന്റെ കർത്തരിപരസ്മൈപദിലട്ടിൽ പ്രഥമപുരുഷൈകവചനം.

ഭാതി	ഭാതഃ	ഭാന്തി
ഭാസി	ഭാഥഃ	ഭാഥ
ഭാമി	ഭാവഃ	ഭാമഃ.

സച്ചിദാനന്ദസ്വരൂപമായ ബ്രഹ്മമൊന്നുമാത്രമേ തത്ത്വ(സത്യ)മായിട്ടുള്ളൂ. ജഗത്തു മിഥ്യയാണു. തന്നിൽ നിന്ന് അന്യമായി മറ്റു യാതൊരുവസ്തുവും യഥാർത്ഥത്തിൽ ഇല്ലാത്തതിനാൽ രണ്ടുവസ്തുക്കൾക്കു തമ്മിലുണ്ടാകുന്ന ഉപമക്ക് ഇവിടെ പ്രസക്തി ഇല്ല. അതുകൊണ്ടു ബ്രഹ്മം അസദൃശമാണു. എപ്പോഴും എല്ലായിടത്തും ഒന്നുപോലെ വ്യാപിച്ചിരിക്കയാൽ കാലംകൊണ്ടോ, ദേശംകൊണ്ടോ ബ്രഹ്മത്തെ പരിച്ഛേദിക്കുവാൻ കഴിയുന്നതല്ല. ജഗത്തുണ്ടാകുന്നതിനു

സാരം.

മുൻപും, നശിച്ചതിനുശേഷവും, ഉള്ളതായി കാണുന്നസമയത്തും ഒന്നുപോലെയിരിക്കയാൽ ബ്രഹ്മം നിത്യമാണ്. മായയോടോ മായാകാര്യങ്ങളായ അന്തഃകരണാദികളോടോ ലേശവും ബന്ധമില്ലാത്തതിനാൽ ബ്രഹ്മം മുക്തമാണ്. അനേകായിരം വേദവാക്യപ്രമാണങ്ങളാൽ, ഇക്കാണുന്ന ദൃശ്യമായ യാതൊന്നുമല്ല ബ്രഹ്മം: അതല്ലാതെ ഒന്നും യഥാർത്ഥത്തിലില്ല; എന്നുംമറ്റും നിഷേധമുഖേന എല്ലാത്തിനും പരമായി പ്രകാശിപ്പിക്കപ്പെടുന്നതാണ് ബ്രഹ്മം. ഈവിധം പ്രകാശിപ്പിക്കപ്പെടുന്ന ഈ ബ്രഹ്മം അഹമാദ്യഭിമാനംവിട്ട ചിത്തശുദ്ധിവന്നവക്കല്ലാതെ മറ്റുള്ളവക്കാക്കും സ്പഷ്ടമല്ല. ഉണ്ടെന്നല്ലാതെ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുന്നില്ല. കാണാനിടയാകുന്നവക്കു കണ്ടമാത്രയിൽ അവരുടെ ഇച്ഛാനുസരണമായി ഉത്കൃഷ്ടമായ ഏതു പുരുഷാർത്ഥത്തിനേറയും രൂപംധരിച്ച് ഈ ബ്രഹ്മം പ്രസന്നമാകുന്നു. ഇത്രയും മഹിമയുള്ള പരബ്രഹ്മത്തിന്റെ ലാഭത്തിൽ ആക്കാണിച്ഛയുണ്ടാകാത്തത്? ഉണ്ടായാൽ അതു സാധിക്കുവാൻ പ്രയാസമെന്നേയുള്ളൂ' എന്നുവച്ച് ആരും നിരാശപ്പെടേണ്ട. അപ്രകാരമുള്ള യഥാർത്ഥരൂപിയായ പരബ്രഹ്മം ഇതാ ഗുരുവായൂരപുരത്തിൽ പ്രത്യക്ഷമായി പ്രകാശിക്കുന്നു. ജന്മമെടുത്തിട്ടുള്ള ഏവർക്കും ഒന്നുപോലെ ദർശിച്ചു ഭജിച്ച് ഇഷ്ടംപോലെയുള്ള സന്താനം, സമ്പത്ത്, സ്ഥാനമാനങ്ങൾ, ദീർഘായുസ്സ്, ആരോഗ്യം എന്നീ സമസ്തകാമ്യഫലങ്ങളും പരമാനന്ദസായൂജ്യമാകുന്ന മോക്ഷവും സാധിക്കുവാൻ എത്ര എളുപ്പം? അമ്പമ്പ!! ഈ കലിയുഗത്തിൽ ജനിച്ച ആളുകളുടെ ഭാഗ്യം എത്രയും അപരിമിതംതന്നെ.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ ജ്ഞാനികളിൽ അഗ്രഗണ്യനും പരമഭാഗവതനുമായ മഹാകവി ബ്രഹ്മശ്രീ ശ്രീനാരായണഭട്ടപാദർ 'സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധാത്മകം' എന്നുതുടങ്ങി 'തത്പദം' എന്നുവരെയുള്ള ഭാഗത്താൽ പരബ്രഹ്മത്തെ സ്വരൂപലക്ഷണംകൊണ്ടും തടസ്ഥലക്ഷണംകൊണ്ടും ഒരു ജ്ഞാനിയുടെനിലയിൽ നിരൂപണംചെയ്യുകയും, 'തത്താവത്' എന്നുതുടങ്ങി 'ജനാനാം' എന്നുവരെയുള്ള ഭാഗത്താൽ ഇപ്രകാരമുള്ള പരബ്രഹ്മം ഭക്തിയോഗംനിമിത്തം ഭക്തന്മാരായ ജനങ്ങൾക്കു മാത്രം ലഭിക്കുന്നതുകൂടാതെ സാമാന്യേന സകലജനങ്ങൾക്കും

ഗുരുവായുപുരത്തിൽ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ട കാണുമാറുള്ള അവസ്ഥയേയും, തന്നിമിത്തം ജനങ്ങൾക്കു സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള മഹാഭാഗ്യത്തേയും അനുകമ്പയോടുകൂടി ആഹ്ലാദപരവശനായി അനുമോദിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

ആദ്യമായി പരബ്രഹ്മനിരൂപണത്തേയും അതു ഗുരുവായുപുരത്തിൽ പ്രത്യക്ഷമായി കാണുന്ന അവസ്ഥ മുതലായതിനേയും നമുക്കു വ്യക്തപ്പെടുത്തിനോക്കാം.

അതിൽ—'സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധാത്മകം' 'തത്പദം' എന്നിവ ബ്രഹ്മത്തിന്റെ സ്വരൂപലക്ഷണത്തിൽ ചേർന്നവയാകുന്നു. സ്വരൂപലക്ഷണം:—ഒരു വസ്തുവിൽകാണുന്ന തന്മയരൂപത്തെ കുറിക്കുന്നതാകുന്നു. ചന്ദ്രനു തന്നിൽകാണുന്ന ഉത്കൃഷ്ടപ്രകാശം സ്വരൂപമാകുന്നു. തടസ്ഥലക്ഷണം:—ഒരു വസ്തുവിൽ ചിലപ്പോൾമാത്രം കാണപ്പെട്ട് അതിനെ ലക്ഷിപ്പിക്കുന്നതാകുന്നു. ചന്ദ്രനു നേരേ കാണുന്ന ശാഖ (വൃക്ഷത്തിന്റെ കൊമ്പു) ചന്ദ്രനെ കാണ്മാൻ ഉദ്ദേശിക്കുന്നവനു കാട്ടിക്കൊടുക്കുന്ന രീതിയിൽ തടസ്ഥലക്ഷണമാകുന്നു.

പരബ്രഹ്മത്തെ 'നിത്യം വിജ്ഞാനമാനന്ദം ബ്രഹ്മ' എന്നു ചിലെടത്തും, 'ആനന്ദോ ബ്രഹ്മ' എന്നു മറു ചിലെടത്തും വിവരിച്ചുകാണുന്നു. ഈ അവസ്ഥ രണ്ടും 'സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധാത്മകം' എന്ന പദത്തിൽ അന്തർഭവിച്ചിരിക്കുന്നു. അതായതു്—സാന്ദ്രമായി ഇടവിടാതെയുള്ള ആനന്ദവും അവബോധവും, അഥവാ സാന്ദ്രമായും ആനന്ദമായും അവബോധമായും ഉള്ള ആത്മാവോടുകൂടിയതും, എന്നു രണ്ടുതരത്തിൽ ഇവിടെ വിഗ്രഹിച്ചു് അർത്ഥം ഗ്രഹിക്കാം. ആദ്യത്തെ പക്ഷത്തിൽ 'ആനന്ദം, അവബോധം' എന്നുള്ളവയ്ക്കു 'സാന്ദ്രം' വിശേഷണമായി വരുന്നു. അപ്പോൾ ഇടവിടാതെയുള്ള ആനന്ദം, ഇടവിടാതെയുള്ള ജ്ഞാനം, എന്നു് അർത്ഥമാകുന്നു. ഇവിടെ ആനന്ദത്തിനും ജ്ഞാനത്തിനും ഇടവിടാതെയുള്ള സ്ഥിതി എന്താണെന്നു മനസ്സിലാക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ആനന്ദം ലോകത്തിൽ നാം അനുഭവിച്ചുവരുന്ന 'സ്രക്ചന്ദനാ'ദി വിഷയസുഖങ്ങളിൽനിന്നു കിട്ടുന്നതായി ഒന്നുണ്ടു്. അതു നമ്മുടെ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കും മേൽനിർദ്ദേശിച്ച വിഷയങ്ങൾക്കും ബന്ധമുള്ളിടത്തോളമേ ഭവിക്കുകയുള്ളൂ എന്നുള്ള കാരണത്താൽ കേവലം താത്കാലികമാകുന്നു. എന്നുതന്നെയല്ല അവയുടെ ബന്ധം

വിട്ടുകൂടുമ്പോൾ നേരേമറിച്ചു ദുഃഖപരിണാമിയുമാണു്. ഇനി ഒരുതരം ആനന്ദമുണ്ടു്. അതു് ആത്മാനന്ദമാണു്. അതിനു തന്നിൽനിന്നു ഭിന്നമായ ഒരു വിഷയമില്ല. അതിന്റെ സംബന്ധവും ആവശ്യമില്ല. അതു കേവലം അഖണ്ഡമായി, ഉപാധികൾക്കുടാതെ വ്യാപിയായി, പരഭാഗമില്ലാതെ സച്ചിദാത്മകമായിരിക്കയാൽ അതിനു് അനിത്യത്വമോ, അവസ്ഥാഭേദമോ യാതൊന്നും ഇല്ല. ഇപ്രകാരമുള്ള ആനന്ദം ലൌകികമായ മൻചൊന്ന ആനന്ദത്തിൽനിന്നു വ്യത്യസ്തമാകയാൽ അതു സാന്ദ്രമായി ഇവിടെ നിരൂപണം ചെയ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഇതുപോലെ ജ്ഞാനവും രണ്ടുതരത്തിലുണ്ടു്. അതിലൊന്നു ലൌകികമായി നാം എന്നും അനുഭവിച്ചുവരുന്നതാണു്. ഉദാഹരണം:—ഞാൻ കൃഷ്ണനെ കണ്ടു. രാമൻ എന്നോടു പറഞ്ഞ കാര്യം മനസ്സിലാക്കി. ഈ രമണീയമായ ഉദ്യാനം ഇന്നാണു് എന്റെ ദൃഷ്ടിക്കു വിഷയീഭവിച്ചതു് ഇത്യാദി. ഇവിടെ നമുക്കു സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള ജ്ഞാനം ഏതെങ്കിലും ഒരാളേയോ ഏതെങ്കിലും ഒരു കാര്യത്തേയോ ഏതെങ്കിലുമൊരു വസ്തുവിനേയോ ബന്ധിച്ചിരിക്കയാൽ അവയുടെ ബന്ധമുള്ളിടത്തോളംകാലം മാത്രം നില്ക്കുന്നതും അതിന്റെ ഉത്തരക്ഷണത്തിൽ വിട്ടുപോകുന്നതും നേരേമറിച്ചു് ഇതുപോലെ വേറെ വിഷയങ്ങളെ അവലംബിച്ചു രൂപാന്തരപ്പെടുന്നതും ആകയാൽ അനിത്യവും അനേകം അവസ്ഥാഭേദമുള്ളതും ആകുന്നു. രണ്ടാമത്തെ ജ്ഞാനമാകട്ടെ വിഷയബന്ധമില്ലാത്തതും യാതൊരു ഉപാധിയോ അവസ്ഥാഭേദമോ സംഭവിക്കാനിടയില്ലാത്തതും ആയ ഒന്നാകയാൽ അതു് ഇവിടെ നിത്യവും അഖണ്ഡവും എന്നുള്ള അർത്ഥത്തിൽ സാന്ദ്രം എന്ന പദത്താൽ വിശേഷിപ്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരമുള്ള ജ്ഞാനം ജ്ഞാനിയായ ഒരാളുടെ അവസ്ഥയിൽ അനുഭവസ്വരൂപമായിത്തീരുന്നു എന്നും അപ്പോൾ അതു് ആനന്ദത്തിൽനിന്നു ഭിന്നിച്ചതായ ഒന്നു് ആകുന്നില്ലെന്നും ചിലർക്കു് അഭിപ്രായമുള്ളതു് ആലോചിച്ചുനോക്കുമ്പോൾ അതും ശരിയാണെന്നുതന്നെ വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടുതന്നെയായിരിക്കാം നിത്യം വിജ്ഞാനമാനന്ദം ബ്രഹ്മ' എന്ന ശ്രുതിയിൽ വിജ്ഞാനവും ആനന്ദവും രണ്ടായി കല്പിക്കുകയും, ആനന്ദോ ബ്രഹ്മ' എന്ന മറെറാരു ശ്രുതിയിൽ ജ്ഞാനത്തെ ആനന്ദത്തിനകമേ ലയിപ്പിച്ചു് അനുഭവാത്മകമാക്കിത്തീർത്തു കാണിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുള്ളതു് എന്നു തോന്നുന്നു. ഇതിൽ നിത്യം

വിജ്ഞാനമാനന്ദം ബ്രഹ്മ' എന്ന ശ്രുതിയിൽ നിത്യം എന്നുള്ളതു 'വിജ്ഞാനമാനന്ദ'മെന്നുള്ളതുകളിൽ വിശേഷണമായി ബന്ധിക്കാതെ താനും മറ്റുള്ളവപോലെ ഒറ്റക്ക് ഒരു സ്വതന്ത്രപമായി നില്ക്കുകയാൽ ഇതനുസരിച്ചുതന്നെയാണു 'സാന്ദ്രം' എന്നുള്ള പദത്തേയും നിത്യം എന്നുള്ള അർത്ഥത്തിൽ ഒറ്റയ്ക്കുനിറുത്തി സാന്ദ്രവും, ആനന്ദവും, അവബോധവും ആകുന്ന ആത്മാവോടുകൂടിയത് എന്നർത്ഥംവരത്തക്കവിധത്തിൽ കൂടി വിഗ്രഹിക്കാൻ ഇടയായതു്.

തത്ത്വം—പരമാർത്ഥം, സത്യം, സത്ത് എന്നീ പദങ്ങൾകൊണ്ട് ഉദ്ദേശിക്കുന്ന അർത്ഥത്തിൽ എല്ലാ ആളുകളുടേയും എല്ലാ വസ്തുക്കളുടേയും പൊതുവേ എല്ലാറ്റിന്റേയും ഏകമായ ആത്മാവായിരിക്കുന്നതു്. അതാതു വ്യക്തിഭേദംകൊണ്ടും അതാതു വ്യക്തിയിൽ നേരിടുന്ന അവസ്ഥാഭേദംകൊണ്ടും ഒരേ ആത്മാവുതന്നെ രാമൻ, കൃഷ്ണൻ, ഗോവിന്ദൻ, ജ്യേഷ്ഠൻ, അനുജൻ, വൃക്ഷം, ലത, ഉയർന്നതു, നീണ്ടത് എന്നിത്യാദിരൂപത്തിൽ ഭിന്നിച്ചുകാണുന്നു എങ്കിലും ഈവക ഉപാധികൾ വിട്ടാൽ യഥാർത്ഥമായി നില്ക്കുന്ന വ്യാപിയായ ആത്മാവ് എന്ന താത്പര്യം. തത്ത്വം=തസ്യ ഭാവഃ' എന്ന വിഗ്രഹം. തസ്യ എന്ന തച്ഛബ്ദംകൊണ്ടു പരബ്രഹ്മം ഉദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അതിന്റെ ഭാവം പരമാർത്ഥരൂപം. ഏതെങ്കിലും ഒരു രൂപം രൂപവാനിൽ നിന്നു വേർപെടുത്തിക്കാണിക്കുവാൻ സാധിക്കാത്തതുകൊണ്ടും അപ്രകാരം വേർതിരിക്കുവാൻ ശ്രമിക്കുന്നതായാൽ സമ്പൂർണ്ണമായ വസ്തുതന്നെ നഷ്ടമായിപ്പോകാൻ ഇടയാകുന്നതുകൊണ്ടും [1]സമവായസംബന്ധത്തിൽ പെട്ടിരിക്കുന്ന [2]ധർമ്മ[3]ധർമ്മികൾക്കു [4]വ്യാവഹാരികമായ ഭേദമുണ്ടെങ്കിലും യഥാർത്ഥത്തിൽ അവ ഒന്നായിരിക്കുന്നതുപോലെ ഇവിടെയും 'തത്ത്വം' എന്നുള്ള സ്ഥലത്ത, ആ പരബ്രഹ്മത്തിനും, അതിന്റെ ഭാവമെന്നുള്ള അവസ്ഥയ്ക്കും യഥാർത്ഥത്തിൽ ഭിന്നമായി സ്ഥിതിചെയ്യാൻ സാധിക്കാത്തതി

1. രണ്ടെണ്ണത്തിന് ഒന്നുകൊണ്ടും വേർപെടുത്താൻ വഹിയാത്ത സംബന്ധം സമവായം എന്നും, മറിച്ചുള്ളതു സംയോഗാദിയെന്നും പറയപ്പെട്ടു. ഉദാഹരണം:—(i) വസ്തുവും അതിലുള്ള വെളുപ്പും. (ii) കൈയും കൈയിലുള്ള വസ്തുവും.

2. ഒരു വസ്തുവിൽ ഉള്ള അവസ്ഥയോ അതിന്റെ ഗുണമോ അതിന്റെ ധർമ്മം എന്നു പറയപ്പെട്ടു. വസ്ത്രത്തിൽ വെളുപ്പുമുതലായവ.

3. ധർമ്മി—അപ്രകാരം ഉള്ള ധർമ്മത്തോടുകൂടിയതു്. 4. ലോകനടപ്പിലുള്ളതു്.

നാൽ ബ്രഹ്മ, തത്പദം ഈ രണ്ടും അഭേദമായി നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നു. ഒരു വസ്ത്രത്തിൽനിന്നും അതിന്റെ ആകൃതിയേയോ വെളുപ്പു മുതലായ നിറത്തേയോ വാസ്തവത്തിൽ ഭേദിപ്പിക്കാൻ കഴിയുന്നതല്ലല്ലോ.

ഇനി തത് പദംകൊണ്ടു മുൻചൊന്നപോലെ പരബ്രഹ്മവും തപംപദംകൊണ്ടു തദ്ഭിന്നമായ മറ്റു സകലപ്രാപഞ്ചികവസ്തുക്കളും എന്നിങ്ങനെ രണ്ടായി വേർതിരിച്ച് അവ രണ്ടും യഥാർത്ഥത്തിൽ ഒന്നുതന്നെയാണ് എന്നുള്ള കാര്യവും 'തത്തപം' എന്നുള്ള പദത്തിൽ അന്തർഭവിപ്പിച്ചു വിചാരിച്ചാൽ ആ രീതിയിലും മേൽ വിവരിച്ചപ്രകാരം വ്യക്തിഭേദമോ അവസ്ഥാഭേദമോ കൂടാതെ സർവ്വവ്യാപിയായി സത്യമായുള്ള പരമാത്മരൂപമാണു 'തത്തപം' പദത്താൽ വ്യക്തമാക്കിയിരിക്കുന്നതെന്ന് അറിയാവുന്നതാണ്. ഇപ്രകാരം തത്തപംപദത്താൽ സത്യം എന്ന അർത്ഥം ഗ്രഹിച്ച ബ്രഹ്മത്തിന്റെ സ്വരൂപം മനസ്സിലാക്കാൻ ഉപയോഗപ്പെടുന്ന ഈ ഘട്ടം ഭാഗവതത്തിൽ:—

"ധാമ്നാ സ്വേന സദാ നിരസ്തകുഹകം
സത്യം പരം ധീമഹി."

എന്ന ആദ്യത്തെ ശ്ലോകത്തിലേ ര-ാംപാദത്തിൽ കാണുന്ന 'സത്യം പരം ധീമഹി' എന്ന ഭാഗത്തിലേ 'സത്യം' എന്ന സ്വരൂപലക്ഷണത്തെ അനുസ്മരിപ്പിക്കുന്നു.

ഈവിധം 'സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധാത്മകം' എന്നും 'തത്തപം' എന്നുമുള്ള പദങ്ങളാൽ ബ്രഹ്മത്തിന്റെ സ്വരൂപലക്ഷണം വ്യക്തമാക്കിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഈ സ്വരൂപലക്ഷണത്തിനുതന്നെ ഉപയോഗപ്പെടുന്ന മറ്റുചില സ്ഥിതികം നിരൂപണം ചെയ്യാം. അതിൽ—അനുപമിതം എന്നീ അംശത്താൽ തനിക്കുതുല്യമോ താൻ മറ്റൊന്നിനു തുല്യമോ ആയി വിചാരിക്കത്തക്കവണ്ണം തന്നിൽനിന്ന് അന്യമായ യാതൊരു വസ്തുവും ഇല്ലെന്നുള്ള അർത്ഥം വ്യക്തമാകുന്നതിനാൽ പരബ്രഹ്മം അദ്വിതീയമാണെന്നും ഏകമാണെന്നും വന്നുകൂടുന്നു. ഈ അംശംതന്നെയാണ് 'ഏകമേവാദ്വിതീയം' എന്നുള്ള ശ്രുതിയാൽ വെളിവാകുന്നതു്. തനിക്കു [1]സജാതീയമോ [2]വിജാതീയമോ ആയി മറ്റൊരു

1. തന്റെ ഇനത്തിൽപ്പെട്ടതു്; വസ്ത്രത്തിനു പട്ടു, മൽമൽതുണ്ടു മുതലായവ.
2. തന്റെ ഇനത്തിൽപെടാത്തതു; വസ്ത്രത്തിനു കിണ്ടി, കുട മുതലായവ.

വസ്തുവും ഇല്ലായ്കയാൽ നിയമേന ഏതെങ്കിലും ഭിന്നമായ ഒരു വസ്തുവിനോടു തന്നേയോ, അഥവാ ഭിന്നമായ ഒരു വസ്തുവിനെ തന്നോടോ, സാദൃശ്യപ്പെടുത്തി പറവാനുള്ള ന്യായം യാതൊന്നുകൊണ്ടും ഇല്ലെന്നു വന്നുകൂടുന്നു. ആകയാൽ മുക്തന്മാരോ മുമുക്ഷുക്കളോ ആയ ആളുകൾക്കു 'സാക്ഷാനന്ദാവബോധാത്മകം' എന്നും, തത്പദം എന്നുമുള്ള പദങ്ങളാൽ നിരൂപണം ചെയ്യപ്പെട്ട പരബ്രഹ്മത്തിന്റെ സ്വരൂപം ബോധവിഷയമാകുമെങ്കിലും ആ വിധത്തിലുള്ള ഈ സ്വരൂപം മറെറാന്നിനോടു തുല്യപ്പെടുത്തിപ്പോലും ജനങ്ങളെ പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കാൻ കഴിയുന്നതല്ലെന്നുവരുന്നു. ഗവയം (മ്ലാവ്) കണ്ടിട്ടില്ലാത്ത ഒരുത്തനോട് അതു ഗോവിനെ(പശുവിനെ)പ്പോലെയാണെന്നു ധരിപ്പിക്കാൻ 'ഗൌരിവ ഗവയഃ''എന്നു ശാസ്ത്രകാരന്മാർ ഉപമാനപ്രമാണം കൊണ്ട് ഉപദേശിക്കാൻ ആരംഭിക്കുന്നതുപോലെ ഇവിടെ നിവൃത്തമില്ലെന്നു സാരം.

'കാലദേശാവധിഭ്യാം നിർമുക്തം'—ഇപ്രകാരമുള്ള പരബ്രഹ്മസ്വരൂപത്തെ വല്ലകാലത്തും വല്ലദേശത്തും ഉണ്ടായിരുന്നതായി, അഥവാ ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതായി ആദിയോ, അന്തമോ ആയ ഏതെങ്കിലും ഒരു അതിരു കാണിച്ചു വ്യക്തമാക്കുവാനും സാധിക്കുന്നതല്ലെന്ന് ഈ ഭാഗത്താൽ മനസ്സിലാക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. എന്തുകൊണ്ടാണു കാലംകൊണ്ടും ദേശംകൊണ്ടും ഒരവധികാട്ടി ഈ ബ്രഹ്മസ്വരൂപം മനസ്സിലാക്കാൻ സാധിക്കാത്തത്? എന്നാണെങ്കിൽ അതിനു കാരണം—അതിന്റെ സ്വയമേയുള്ള പരിച്ഛേദമില്ലായ്മ, കുതയില്ലായ്മ (ഇത്രയാണെന്ന് അണുത്വം കൊണ്ടോ മഹത്ത്വംകൊണ്ടോ ഒരു പരിമാണം കല്പിക്കാൻ വഹിയായ്കതന്നെയാണ്. ബ്രഹ്മത്തിനു മുൻപു നല്കിയ സ്വരൂപലക്ഷണത്തിൽനിന്ന് അത് അഖണ്ഡവും വ്യാപിയും ആണെന്നു സിദ്ധിച്ചതിനാൽതന്നെയാണ് ഇപ്പോൾ വിവരിച്ചമാതിരിയിൽ കാലംകൊണ്ടോ ദേശംകൊണ്ടോ അതിന് ഒരു പരിച്ഛേദം ഉണ്ടാകാൻ ഇടയില്ലാതെ ആയതു്. ഈമാതിരിയിലുള്ള സ്ഥിതി നിമിത്തമാണ് ബ്രഹ്മം 'സത്യം ജ്ഞാനമനന്തം ബ്രഹ്മ' എന്നുള്ള ശ്രുതിയിലേ അനന്തം എന്നുള്ള പദത്താൽ അവസാനമില്ലാത്തതാണെന്നു തെളിയിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു്. അവസാനമില്ലാത്ത ഒരു വസ്തുവിന് ആദ്യവും ഇല്ലെന്നുള്ളതു സ്വതഃസിദ്ധമാകയാൽ ഇതു

രണ്ടും ഇല്ലാത്ത ഒരുവസ്തു കാലംകൊണ്ടോ ദേശംകൊണ്ടോ പരിച്ഛേദിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാതെ ഏതുകാലത്തും ഏതുദേശത്തും ഒന്നുപോലെ ഇരിക്കുന്നു എന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം സിദ്ധിച്ചു കഴിയുമ്പോൾ ഈ ബ്രഹ്മമല്ലാതെ മറെറാന്നുമില്ലാത്തതിനാൽ ഇതിൽനിന്നു ഭിന്നമായി കാണുന്ന ഏതെങ്കിലും ഒരുവസ്തു സാംസാരികന്മാരുടെ ദൃഷ്ടിയിൽ (ജഗത്തുമുതലായതായി) അനുഭവപ്പെട്ടാലും എങ്കിൽ അതും ഈ ബ്രഹ്മം എന്നുള്ള അധിഷ്ഠാനത്തിൽ, ഈ ബ്രഹ്മത്തെ ആദികാരണമായി കല്പിച്ച് ആശ്രയമായി ഉറച്ച, സുവർണ്ണത്തിൽ അതിന്റെ വികാരമായി സ്വരൂപപ്പെട്ടിട്ടുള്ള വള, കുണ്ഡലം, മോതിരം, മുതലായ മറുപദാർത്ഥങ്ങൾ എന്നപോലെ ഗ്രഹിച്ചുകൊള്ളേണ്ടതാണ്. വാസ്തവത്തിൽ വളമുതലായവ സുവർണ്ണം തന്നെയാകുന്നതുപോലെ ഈ ജഗത്തും പരബ്രഹ്മംതന്നെയാണ്. ഇതിനാൽ ഇപ്രകാരം ജഗത്തു കാണണമെങ്കിൽ യഥാർത്ഥമായ പരബ്രഹ്മം അധിഷ്ഠാനമായി ഉണ്ടായിരിക്കേണ്ടതുകൊണ്ട് ആ പരബ്രഹ്മം ജഗദുത്പത്തിയിൽ *ഉപാദാനകാരണമായിത്തീരുന്നു എന്നുള്ളതും അറിയേണ്ടതാകുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു ബ്രഹ്മത്തിനു ജഗത്തിന്റെ ഉത്പത്തിയിൽ കാരണമായിരിക്കുക എന്നമട്ടിൽ തടസ്ഥലക്ഷണവും നിരൂപിക്കപ്പെട്ടതായിവരുന്നു.

'നിത്യമുക്തം'—ഇക്കാണുന്ന ചരാചരപ്രപഞ്ചത്തിന്റെ ഉത്പത്തിക്കുമുൻപിൽ അതിന്റെ കാരണസ്വരൂപമായും, നാശാനന്തരം, അധിഷ്ഠാനരൂപമായും ഇരിക്കയാൽ ഈ ബ്രഹ്മം സനാതനവും, (എന്നും ഉള്ളതും) താൻ മറെറാന്നിനാലും ബന്ധിക്കപ്പെടാത്തതും ആകുന്നു. ഈ തത്ത്വംതന്നെയാണ്:—

"സദേവ സൌമ്യേദമഗ്ര ആസീത്."

എന്ന ശ്രുതിയാലും,

"നഷ്ടേ ലോകേ ദ്വിപരാർദ്ധാവസാനേ
മഹാഭ്രതേഷ്വാദിഭ്രതം ഗതേഷു
വ്യക്തേ/വ്യക്തം കാലവേഗേന യാതേ
ഭവാനേകഃ ശിഷ്യതേ ശേഷസംജ്ഞഃ."

ഇത്യാദിഭാഗവതവചനത്താലും വ്യക്തമാകുന്നതു്. മുക്തമായിരിക്കുന്ന അവസ്ഥയാകട്ടെ മായയോടോ മായാകാര്യമായ മറു

* തന്മയകാരണം, വസ്തുത്തിനു നേരു് ഉപാദാനമാകുന്നു.

അന്തഃകരണാദിയോടോ കലർപ്പില്ലാതെ ഇരിക്കുന്ന അവസ്ഥയാകുന്നു. ഇപ്രകാരം ഇരിക്കാനുള്ള കാരണം ബ്രഹ്മം നിർഗുണവും നിർവിശേഷവും ആയതാണു്.

"കേവലോ നിർഗുണശ്ച."

എന്ന ശ്രുതിയും,

"രൂപം യത്തത് പ്രാഹുരവ്യക്തമാദ്യം
ബ്രഹ്മജ്യോതിർന്നിർഗുണം നിർവികാരം
സത്താമാത്രം നിർവിശേഷം നിരീഹം."

എന്നുള്ള ഭാഗവതവചനവും ഈ അഭിപ്രായത്തിൽ പ്രമാണമായിരിക്കുന്നു. ഇതു യുക്തികൊണ്ടു വിചാരിച്ചാലും ശരിക്കു പറഞ്ഞിയതായിക്കാണാം. ഗുണമെന്നുള്ളതു് ഒരു വസ്തുവിന്റെ ധർമ്മമോ അല്ലെങ്കിൽ ഉപാധിയോ ആകാം. വിശേഷം എന്നുള്ളതു് ഒരു വസ്തുവിന്റെ സാമാന്യരൂപത്തിൽപ്പെട്ട മറ്റു വ്യക്തികളാകാം. ഗുണവും വിശേഷവും അഥവാ അവയിൽ ഒന്നെങ്കിലും ഉണ്ടായിരുന്നാൽ ആ വസ്തുവിനു തന്നിമിത്തം വൃദ്ധിക്ഷയാദിവികാരങ്ങളും മുതലായവ വന്നുകൂടാവുന്നതാണു്. കേവലാനന്ദസ്വരൂപമായ ബ്രഹ്മത്തിനാകട്ടേ ഈവക സംഭവങ്ങളും ഒന്നുകൊണ്ടും അതിന്റെ സ്വരൂപത്തിനു യോജിക്കുന്നതല്ലല്ലോ.

'നിഗമശതസഹസ്രേണ നിർഭാസ്യമാനം'—സത്യമായി, ജ്ഞാനമായി, ആനന്ദമായി, അഥവാ സത്യവും ജ്ഞാനവും ഒന്നുചേർന്ന് ആനന്ദത്തിൽ ലയിച്ച കേവലാനന്ദമായി ഉള്ള ബ്രഹ്മം പ്രത്യക്ഷം അനുമാനം, ഉപമാനം, ശബ്ദം എന്നുള്ള നാലു പ്രമാണങ്ങളിൽ ഏതുപ്രമാണംകൊണ്ടാണ് അറിയേണ്ടത് എന്നു വിചാരിക്കാം. അതിൽ—അനുപമിതം എന്നു മുൻചൊന്ന അംശംകൊണ്ട് ഉപമാനപ്രമാണത്തിനു സംഭവമില്ലെന്നു കാണപ്പെട്ടു. ഹേതു[1]പക്ഷം മുതലായി തന്നിൽനിന്നു ഭിന്നമായ സാമഗ്രികൊണ്ടു സാധിക്കേണ്ടതായ അനുമാനത്തിന് ഇവിടെ പ്രവൃത്തി ഇല്ല. ഇങ്ങനെയിരിക്കെ ശബ്ദപ്രമാണംകൊണ്ടു ബ്രഹ്മത്തിന്റെ സത്തയെ അറിയാനായിട്ടു നല്ലപ്പെട്ടതാണ് ഈ വിശേഷണം. വേദങ്ങളും ബ്രഹ്മസ്വരൂപത്തെ നേരെ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചു മനസ്സിലാക്കുവാൻ ശക്തങ്ങളല്ല. അതിനു കാരണം ബ്രഹ്മത്തിനു രൂപ

1. സാധ്യമായ വസ്തുവിന്റെ ആധാരം. പുകകൊണ്ട് അഗ്നിയെ പർവ്വതത്തിൽ അനുമാനംചെയ്യാൻ തുടങ്ങുന്നവനു പർവ്വതം പക്ഷമാകുന്നു.

മില്ലായ്കയാണ്. എന്നാൽ എങ്ങനെ മനസ്സിലാക്കുന്നു എന്നാണെങ്കിൽ ഈ ലോകത്തിൽ കാണുന്ന പഞ്ചഭൂതങ്ങളും മഹത്തത്വങ്ങളും മുതലായ ഓരോന്നിനേയും, ഇതല്ല ഇതല്ല, അതല്ലാതെ മറ്റൊന്നുമില്ല എന്നുള്ള അർത്ഥം സ്മരിക്കത്തക്കവിധത്തിൽ,

"നേതി നേതി."

എന്ന ശ്രുതിയാലും,

"തപയി ഹി ഫലന്ത്യന്നിരസനേന ഭവന്നിധനാഃ."

എന്ന ഭാഗവതവചനത്താലും നിഷേധമുഖേന ഇതൊന്നുമല്ലാത്ത ഒന്നാണെന്നുള്ളമട്ടിലാണ അവ ബ്രഹ്മത്തെ നിരൂപണം ചെയ്യുന്നത്. ഇപ്രകാരം വേദങ്ങളും നിരൂപണം ചെയ്യുന്നവിധത്തിൽ വന്ന കടാശിക്കുന്ന ബ്രഹ്മത്തെ യഥാർത്ഥമായി ഗ്രഹിക്കാമോ എന്നുള്ളതിനു:—

"വേദൈശ്ച സർവൈരഹമേവ വേദ്യഃ."

എന്ന ഭഗവദ്ഗീതാവചനംതന്നെ സാക്ഷ്യം വഹിക്കുന്നു.

"ശാസ്ത്രയോനിത്വാത്."

എന്നുള്ള ബ്രഹ്മസൂത്രവും വേദങ്ങളും വഴിക്കാണ ബ്രഹ്മത്തെ അറിയേണ്ടത് എന്നു നമ്മെ ഉപദേശിക്കുന്നു.

'അസ്പഷ്ടം'—വേദങ്ങളും ബ്രഹ്മം എന്നുള്ളതിനെ മുൻപൊന്ന രീതിയിൽ നിരൂപണം ചെയ്യുന്നു എങ്കിലും അപ്രകാരമുള്ള ബ്രഹ്മം സ്പഷ്ടമല്ലാത്തതാണ്. എല്ലാവക്കും ദൃഷ്ടിവിഷയമല്ല. ലൌകികമായ ബന്ധത്തിൽ പെട്ട് അനേകായിരം അന്തഃകരണവൃത്തികളിൽ ഉഴറുന്ന പരവശരായിരിക്കുന്ന ആളുകൾക്ക് ഈ കാണുന്ന പ്രപഞ്ചവും അതിലെ വസ്തുക്കളുമല്ലാതെ 'അതൊന്നുമല്ലിതു' എന്നനിലയിലുള്ള ബ്രഹ്മം ഒരിക്കലും പ്രത്യക്ഷമാകാൻതരമില്ല. എന്നാൽ അവക്കും വാസ്തവത്തിൽ ഈ ബ്രഹ്മം സ്പഷ്ടമല്ലെന്നല്ലാതെ ഇല്ലാത്തതല്ല എന്ന് അസ്പഷ്ടപദം മനസ്സിലാക്കുന്നു. മറ്റു കർമ്മികൾക്കോ യോഗികൾക്കോ മുമുക്ഷുക്കൾക്കോ എല്ലാം അവരവരുടെ സ്ഥിതിഭേദംപോലെ ഒരുത്തമമായ വസ്തുദർശനം ഉണ്ടെന്നല്ലാതെ നാം നിരൂപണം ചെയ്ത ബ്രഹ്മം ജ്ഞാനികൾക്കൊഴികെ മറ്റാർക്കും സ്പഷ്ടമല്ല. കേവലം വേദാന്തവാക്യാർത്ഥങ്ങൾ പയ്യാലോചനം ചെയ്തതുകൊണ്ടോ, വേദാന്തവാക്യങ്ങൾ പാരായണം ചെയ്തതുകൊണ്ടോ പരബ്രഹ്മം സ്പഷ്ടമാകുന്നതല്ല. ശ്രവണം, മനനം, നിദിധ്യാസനം മുതലായവയാൽ അസംഭാവന

(ബ്രഹ്മമേ ഇല്ലെന്നുള്ള വിചാരം) വിപരീതഭാവന (ഇതു ബ്രഹ്മമല്ല മറെറാന്നാണ് എന്നുള്ള വിചാരം) മുതലായ ദോഷങ്ങൾ നീങ്ങി മനസ്സിലെ മലമകന്നു പരിപാകം വന്നിട്ടുള്ള ജ്ഞാനികൾക്കുമാത്രമേ അനുഭവപര്യവസായിയായ ബ്രഹ്മജ്ഞാനം സിദ്ധിക്കുന്നുള്ളു.

'ദൃഷ്ടമാത്രേ പുനരുരുപുരുഷാർത്ഥാത്മകം'— വേദശബ്ദങ്ങൾ ബ്രഹ്മത്തെ ഒരുതരം നിരൂപണം ചെയ്യുന്നു. എന്നാൽ അതു സ്പഷ്ടമല്ലെന്നും വന്നിരിക്കുന്നു. ഇങ്ങനെ ഇരിക്കെ ദൃഷ്ടമായ മാത്രയിൽതന്നെ എന്നു പറയുന്ന ഈ ഭാഗം എങ്ങനെ യോജിക്കുന്നു എന്നു വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. സാധാരണമായി ലോകത്തിൽ ആപ്തനായ ഒരാൾ ഇന്ന സ്ഥലത്ത് ഇന്നവിധം ഒരു വസ്തു ഉണ്ടെന്നുപറഞ്ഞാൽ അത് അവിടെ ചെന്നു നോക്കിയാൽ പറഞ്ഞതരത്തിൽ കാണുക പതിവാണ്. ഇവിടെ അതും ഇല്ലെന്നു വന്നിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു 'ദൃഷ്ടമാത്രേ' എന്നുള്ളതിനു പരബ്രഹ്മത്തെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം അനുഭവിച്ചറിയപ്പെട്ടാൽ എന്നുള്ള അർത്ഥമാണു പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നത്. അപ്രകാരമല്ല എങ്കിൽ ഉത്തമപുരുഷാർത്ഥമായ മോക്ഷമാകുന്ന ആത്മാവോടു കൂടിയതായി തീരുക എന്നുള്ള ഭാഗം യോജിക്കാതെ വരും. അതുകൊണ്ടു വേദങ്ങളാൽ നിരൂപണം ചെയ്യപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതും സാധാരണമായി അസ്പഷ്ടവുമായ പരബ്രഹ്മം പ്രസ്തുത കവിക്കു തന്റെ അനുഭവത്തിൽ അപവർഗ്ഗസ്വരൂപമായി പരിണമിച്ചിരിക്കുന്ന അവസ്ഥയാണ് ഇവിടെ വണ്ണിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത് എന്നൂഹിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. 'ഉരു' എന്ന വിശേഷണം കൊണ്ടു നിരതിശയവും ദുഃഖലേശമില്ലാത്തതുമായ എന്ന അർത്ഥത്താൽ പുരുഷാർത്ഥം എന്നുള്ളത് ഇവിടെ മോക്ഷരൂപമായി ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാണ്. സ്വർഗ്ഗം മുതലായ സകലഫലങ്ങളും കർമ്മസാദ്ധ്യങ്ങളാകയാൽ കർമ്മനാശത്തിൽ നശിച്ചുപോകുന്നവയാണ്.

"തദ്യഥേഹ കർമ്മചിതോ ലോകഃ ക്ഷീയതേ."

എന്ന ശ്രുതിയിൽനിന്നു കർമ്മസംപാദിതമായ ഫലം കാരണനാശത്തിൽ കാര്യനാശം എന്നപോലെ നശിച്ചുപോകുന്നതായി വ്യക്തമാകുന്നു. ആകയാൽ ശ്രവണമനനാദികളാൽ നിർമ്മലവും പരിപാകം വന്നതുമായ മനസ്സിൽ ആനന്ദരൂപമായ പരബ്രഹ്മം ആ തരത്തിൽ ഉള്ളവർക്ക് ആത്മപ്രത്യക്ഷമായി പ്രകാശി

ക്കയും, തദ്ദ്വാരാ ഈ കാണുന്ന സമസ്തമായ ദുഃഖരാശിക്കും ഹേതുഭൂതമായ അവിദ്യ മുഴുവനെ മാറിപ്പോകയും, അതോടുകൂടി പരമപുരുഷാർത്ഥമായ മോക്ഷം സ്വരൂപപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നു. എന്നാൽ ഇതെല്ലാം* ശതപത്രപത്രശതവ്യതിഭേദന്യായത്താൽ ഒരേക്ഷണത്തിൽ നടക്കുകയാൽ ആണു 'ദൃഷ്ടമാത്രേ ഉരുപുരുഷാർത്ഥാത്മകം' എന്നുപറഞ്ഞതു്.

ഇനി ഇപ്പോൾ വിവരിച്ചിട്ടുള്ള പരബ്രഹ്മത്തിനും ഗുരുവായുപുരത്തിൽ കാണുന്ന സാക്ഷാത്കാരത്തിനും തന്നിമിത്തം ജനങ്ങൾക്കുള്ള ഭാഗ്യാതിശയത്തിനും ഉള്ള സംഗതിയെപ്പററി പര്യാലോചിക്കാം. സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധാത്മകമായി തത്ത്വാത്മകമായി പരബ്രഹ്മംതന്നെ ഗുരുവായുപുരത്തിൽ സാക്ഷാത്തായി പ്രകാശിക്കുന്നു എന്നുള്ള ഭാഗം എങ്ങനെ യോജിക്കും? ജ്ഞാനികൾക്കു പ്രത്യഗ്രൂപമായി അനുഭവാത്മകമായ പരബ്രഹ്മമെവിടെ? അതിന്റെ അസ്പഷ്ടത എവിടെ? അത് എങ്ങനെ ദൃഷ്ടമാകും? അതിലും ഗുരുവായുപുരത്തിൽ എങ്ങനെ പ്രകാശിക്കുന്നു? സർവ്വവ്യാപിയും അദൃശ്യവും ആയ പരബ്രഹ്മം പൂജാദികാര്യങ്ങൾക്ക് അനുരൂപമായി ഒരു വിഗ്രഹം താൻതന്നെ അംഗീകരിച്ചതോ? അതോ മററുള്ളവർ സങ്കല്പിച്ചതോ? 'തത്താവദ് ഭാതി സാക്ഷാൽ' എന്നുള്ള ഭാഗംകൊണ്ട് അതുതന്നെ പ്രത്യക്ഷമായി പ്രകാശിക്കുന്നു എന്നുള്ള സ്ഥിതിക്കു പരബ്രഹ്മത്തിനുതന്നെ ഗുരുവായുപുരത്തിൽ പ്രത്യക്ഷമായി പ്രകാശിക്കത്തക്കവിധത്തിൽ സങ്കല്പമുണ്ടായോ? എന്നും മററും പലതരത്തിൽ, ലഘുവായി സമാധാനം പറഞ്ഞു ഫലിപ്പിക്കാൻ വഹിയാത്തമട്ടിൽ, സംശയങ്ങൾ ജനിക്കുന്നു. ഇതിനെല്ലാം സമാധാനമായി രത്നച്ചുരുക്കത്തിൽ ഒര് ഏകമൂലീപ്രയോഗമേ ഉള്ളു. അതായതു് പരമഭാഗവതനായ നമ്മുടെ കവി ഭട്ടതിരിപ്പാടു ഗുരുവായുപുരത്തിലെ ശ്രീകൃഷ്ണനെക്കുറിച്ചുള്ള തന്റെ നിത്യഭജനം നിമിത്തം ആ ശ്രീകൃഷ്ണവിഗ്രഹംതന്നെ അഖണ്ഡമായി സർവ്വ

* ൧൦൦ ദളങ്ങളുള്ള ഒരു താമരപ്പൂവിന്റെ ദളങ്ങൾ ൧൦൦-ം ചേർത്തുവച്ച് ഒരു തൂശികൊണ്ടു മുകളിലത്തെ ദളത്തിൽ ഒന്നു കുത്തിയാൽ പെട്ടെന്ന് അടിയിലുള്ള ൧൦൦-ാമത്തെ ദളത്തിൽ കൊള്ളുന്നു. ൨-൩-൪- എന്നീ ദളങ്ങളിൽ കൊണ്ടതിനു ശേഷമാണു ക്രമത്തിൽ ൧൦൦-ാമത്തേതിൽ ഈ കുത്ത് ഏററത് എന്നതു നിശ്ചയമാണ്. എങ്കിലും ആ ഈ ക്രമം സ്പഷ്ടമായി മനസ്സിലാക്കാൻ മാത്രം അത്ര ഇടയില്ലായ്കയാൽ ഉള്ളതായിത്തന്നെ ഗണിക്കാറില്ല എന്നതുപോലെ.

വ്യാപിയായി നിത്യമായി ഉള്ള പരബ്രഹ്മസ്വരൂപമായ തനിക്ക് അനുഭവപ്പെടുകയാൽ, അപ്രകാരമുള്ള അനുഭവത്തെ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തി, പരബ്രഹ്മത്തിനു വേദാന്തശാസ്ത്രകാരന്മാർ സിദ്ധാന്തിച്ചിട്ടുള്ള സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധാത്മകവും തത്പദാത്മകവുമായ സ്വരൂപം ഈ ശ്രീകൃഷ്ണവിഗ്രഹത്തിൽ നിന്ന് അഭിന്നമായികണ്ടു നിരൂപണംചെയ്തിട്ടുള്ള ഒരു അനുഭവത്തെ അനുസരിച്ചാണു "തത്ത്വാവദ് ഭാതി സാക്ഷാത്" എന്നുള്ള ഭാഗംകൊണ്ടു വ്യക്തമാക്കീട്ടുള്ളത് എന്നാകുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു ജ്ഞാനാനന്ദരൂപമായി തത്പദാത്മകമായുള്ള പരബ്രഹ്മം ലളിതകോമളാകാരമായി മൃദുമന്ദസ്മിതസുന്ദരമുഖമായി സകലജനചേതോമോഹനമായി പരമാനന്ദരൂപമായുള്ള ശ്രീകൃഷ്ണവിഗ്രഹത്തിൽനിന്നു ഭിന്നമായ ഒന്നല്ലാത്തതിനാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദൃഷ്ടിക്കു പാവനമായ ഗുരുവായൂപുരക്ഷേത്രത്തിൽ കാണുന്ന ഈ പുണ്യവിഗ്രഹം പ്രത്യക്ഷമായി പ്രകാശിക്കുന്ന പരബ്രഹ്മംതന്നെ എന്നുള്ളത് എത്രയും യുക്തമമാണെന്നു സാധിക്കപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞു. പരബ്രഹ്മത്തിനും, പരമാത്മാവിനും, ഭഗവാനും തമ്മിൽ ഭേദമില്ലാതെ ഉള്ള പേരുകൾകൊണ്ടു കീർത്തനങ്ങൾ സുപ്രസിദ്ധങ്ങളാണ്.

"ബ്രഹ്മേതി പരമാത്മേതി ഭഗവാനിതി ശബ്ദ്യതേ."

എന്നുള്ള ഭാഗവതവചനംതന്നെ ഇതിലേക്കു പ്രമാണമാകുന്നു. നിത്യമായി ജ്ഞാനാനന്ദരൂപത്തിൽ എങ്ങും പ്രകാശിക്കുന്ന പരബ്രഹ്മത്തിന് ഇപ്രകാരം ഒരു വിഗ്രഹത്തിന്റെ ആകൃതിതന്നെ എത്രമാത്രം യോജിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നുള്ളതു വിചിന്തനം ചെയ്യാം. ആനന്ദവും ജ്ഞാനവും അനുഭവപ്പെടുത്തി തമ്മിൽ അഖണ്ഡമാക്കി ആസ്വദിക്കണമെന്ന് ആഗ്രഹമുള്ള ജനങ്ങൾ മുക്തന്മാരോ ജ്ഞാനികളോ യോഗികളോ ആരായിരുന്നാലും ഇപ്രകാരമുള്ള ഒരു വിഗ്രഹംകൊണ്ടല്ലാതെ അവക്കു ജ്ഞാനാനന്ദരൂപമായ പരബ്രഹ്മത്തെ അനുഭവിച്ചു രസിക്കുവാനും, തദ്വാരാ അതിൽ ജനങ്ങൾക്കു രുചി ജനിപ്പിക്കുവാനും സാധിക്കുന്നതല്ല. അതിനാൽ സാക്ഷാദ് ജഗദീശ്വരനായ ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവാൻതന്നെ ഭജനത്തിനും പൂജയ്ക്കും സൌകര്യപ്പെടത്തക്കവിധത്തിൽ ജ്ഞാനാനന്ദസ്വരൂപമായ പരമാത്മജ്യോതിസ്സിന്റെ സാരഭൂതമായ രൂപം ധരിച്ചതുപോലെ സുന്ദരമായി കാണുന്ന ഈ വിഗ്രഹം പരബ്രഹ്മത്തിന് എത്രയും ഉപപന്നമാണ് എന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു.

ഇത്രയും വിവരിച്ചതുകൊണ്ടു് 'തത്ത്വാവദ് ഭാതി സാക്ഷാദ്' എന്നുള്ള ഭാഗംനിമിത്തം ഭക്തിയോഗപ്രസ്ഥാനത്തിൽ മുന്നണിയിൽ നില്ക്കുന്ന ശുകനാരദാദികളായ പരമഭാഗവതന്മാർ അനുഭവിച്ചറിഞ്ഞിട്ടുള്ള പരബ്രഹ്മത്തിന്റെ സഗുണോപാസനാസമ്പ്രദായത്തിൽ ഉള്ള സർവ്വസാമാന്യമായ ഒരു രഹസ്യമാത്രം ഉപദേശിക്കപ്പെട്ടതായിത്തീരുന്നു. ഇച്ഛയില്ലാത്തവരും, എന്നും ആത്മാരാമന്മാരും, ബന്ധമറ്റവരുമായ മഹാന്മാക്കും ലോഭനീയങ്ങളായ ഭഗവദ്ഗുണങ്ങൾ യാതൊരു ഉദ്ദേശവും കൂടാതെപോലും ഭഗവാനെ ഭജിക്കുക, പൂജിക്കുക, സ്തുതിക്കുക, നമിക്കുക മുതലായ കൃത്യങ്ങളിൽ ആഗ്രഹത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നു. ഇതു ഭഗവദ്ഗുണങ്ങളുടെ അസാധാരണമായ മാഹാത്മ്യമെന്നല്ലാതെ മറൊന്നുമല്ല. ഈ കാര്യംതന്നെയാണു്

"ആത്മാരാമാശ്ച മുനയോ നിർഗ്രന്ഥാ അപ്യുരുക്രമേ
കുർവ്വന്ത്യഹൈതുകീം ഭക്തിമിത്ഥംഭൂതഗുണോ ഹരിഃ."

എന്ന ഭാഗവതവചനംകൊണ്ടും വ്യക്തമാകുന്നതു്. യാതൊരു ഉദ്യോഗമോ, യാതൊരു സാധ്യമോ ഇല്ലാതെയും യാതൊരുതരത്തിലും അടുക്കാൻ സൌകര്യവും, ആവശ്യവുമില്ലാതെയും ഉള്ള ജനങ്ങളും, നാടുവാഴുന്നവരും സ്വതഃസിദ്ധം നിറഞ്ഞവരുമായി പ്രത്യക്ഷദൈവങ്ങളായി ശോഭിക്കുന്ന തിരുമേനികളെ നിഷ്കൽമഷമായ ആശീർവ്വാദങ്ങൾകൊണ്ടും സ്തോത്രങ്ങൾകൊണ്ടും വാഴ്ത്തുകയും സ്തുതിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതുതന്നെ ഇതിലേക്കു് ഇഹലോകത്തിൽ പ്രത്യക്ഷദൃഷ്ടാന്തമാകുന്നു. ഇവിടെയും ഇതിനു കാരണം അവക്കുള്ള ഗുണങ്ങളുടെ മഹിമ മാത്രമാണ് എന്നുള്ളതു പ്രത്യക്ഷമാണല്ലോ.

ഈവിധം സത്യജ്ഞാനാനന്ദസ്വരൂപമായ പരബ്രഹ്മംതന്നെ ഗുരുവായൂരപ്പനിൽ ഭക്തന്മാരായ ആളുകൾക്കു് ഉപാസിക്കത്തക്ക കോമളവിഗ്രഹമായിച്ചമഞ്ഞു് ഐഹികവും പാരത്രികവുമായ സർവ്വാഭീഷ്ടങ്ങളും നല്കുത്തക്ക പരമാത്മചൈതന്യസ്വരൂപമായി പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടു പ്രകാശിക്കുന്നു എന്നു സിദ്ധമായി. ഇതു സർവ്വവ്യാപിയായ പരബ്രഹ്മത്തിന്റെ സഗുണമായ ഒരു അവസ്ഥാനമാണെന്നും താത്പര്യവശാൽ വ്യക്തമാകുന്നു. ഈ അവസ്ഥയിലും 'സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധാത്മകം' എന്നുതുടങ്ങിയ ബ്രഹ്മത്തെക്കുറിച്ചുള്ള സകല വിശേഷണങ്ങളും ഭംഗിയായി യോജിപ്പി

ക്കാവുന്നതാണ്. ഒരിക്കൽപോലും ഗുരുവായുപുരത്തിലെ പരമാനന്ദസ്വരൂപിയായി ലളിതകോമളവിഗ്രഹനായ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിനെ കാണ്മാൻ ഇടയാകുന്ന ഏതുജനത്തിനും ഉളവാകുന്ന ആനന്ദം അഖണ്ഡവും മററു ലൌകികാനന്ദത്തെ അപേക്ഷിച്ചു ദുഃഖലേശം ഇടകൂടാത്തമട്ടിൽ അസാധാരണവും ആകുന്നു. അതുപോലെ അപ്രകാരമുള്ള ഭഗവത്സ്വരൂപത്തിന്റെ ദൎശനാവസരത്തിൽ ദ്രഷ്ടാവായ ജനത്തിനു തന്റെ ദൃഷ്ടിക്കു വിഷയീഭവിച്ചു തദ്ദ്വാരാ അന്തഃകരണത്തിൽ സ്വരൂപപ്പെട്ട് ഉണ്ടാകുന്ന അനുഭവജ്ഞാനം മുൻചൊന്നപോലെ അഖണ്ഡവും മററു വിഷയജ്ഞാനങ്ങളിൽനിന്നും തുലോം വ്യത്യസ്തവും ആകുന്നു. ഇപ്രകാരം സാന്നിദ്ധ്യമുള്ള ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിന്റെ പ്രത്യക്ഷദൎശനം ലഭിക്കുവാൻ ഭാഗ്യമുള്ള ജനങ്ങളുടെ ദൃഷ്ടിയിൽ ആ പരമാനന്ദസ്വരൂപി തനിക്ക് ഉപമാനമായോ ഉപമേയമായിപ്പോലുമോ മററു യാതൊരുവസ്തുവും സംഭവിക്കാത്തമട്ടിൽ സൎവ്വോത്കൃഷ്ടനായി പരിലസിക്കുന്നു എന്നു കാണാവുന്നതാണ്. തുലോം മഹിമയേറിയ ഈ തേജോരൂപമായ വിഗ്രഹം ഏതുകാലത്ത് ഏതുദേശത്ത് ഏതുവിധം സ്വരൂപപ്പെട്ടു എന്നും മററും പരിച്ഛേദിക്കാൻ വഹിയാത്തവിധത്തിൽ അഭേദ്യമായ നിത്യസ്വരൂപത്തെ അവലംബിച്ചു പ്രകാശിക്കുന്നു എന്നുള്ളതും അപ്പോൾതന്നെ പ്രത്യക്ഷമാകുന്നതാണ്. എന്നാൽ ചില നാസ്തികന്മാരോ ആസ്തികാപസദന്മാരോ സമീപിക്കുമ്പോൾ അവരുടെ ദൃഷ്ടിയിൽ മുൻചൊന്ന വിധത്തിൽ യാതൊരു വെളിച്ചവും അവൎക്ക് ഉള്ളിൽ കടക്കാതെ കേവലം അന്ധകാരപ്രായമായിത്തോന്നാവുന്നമട്ടിൽ ഈ തേജോവിഗ്രഹം അസ്പഷ്ടമായും കണ്ടേക്കാം. ഇതു കാണുന്ന ആളുകളുടെ മതിവിപൎയ്യയത്താൽ സംഭവിക്കുന്ന ഒരു ന്യൂനതയെന്നല്ലാതെ സൎവ്വഥാ ആനന്ദജ്യോതിസ്സായി ആവിൎഭവിച്ചുകാണുന്ന ആ ശ്രീകൃഷ്ണമൂൎത്തിക്കു യാതൊന്നുകൊണ്ടും സ്വയം അസ്പഷ്ടതയെ വെളിവാക്കുവാൻ മതിയാകുന്നതല്ല. ഈ യഥാൎത്ഥതത്ത്വംതന്നെ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തി തിരുവനന്തപുരം ശ്രീപത്മനാഭക്ഷേത്രത്തെക്കുറിച്ചു വൎണ്ണനംചെയ്യാൻ ആരംഭിക്കുന്ന ഭക്തശിരോമണിയായ രാമപുരത്തു വാരിയർ തന്റെ കുചേലവൃത്തം വഞ്ചിപ്പാട്ടിൽ

„പാപിദൃക്കുകൾക്കേ കല്ലും മരവുമാവൂ."

എന്നു പാടിക്കാണുന്നത് ഇവിടെ പ്രത്യേകം ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടതാണു.

തേജോമയമായ ഒരു ദിവ്യരത്നം കൈയിൽ കിട്ടീട്ടും അതു കാണ്മാൻ കണ്ണില്ലാത്തവനോ, വേറെ കാഴ്ചകളിൽ അഹംകരിച്ചു തന്റെ കണ്ണിന്റെ ജന്മം മുഴുവൻ നിഷ്ഫലമാക്കാൻ തുനിയുന്നവനോ അതിന്റെ തേജസ്സ് അനുഭവിക്കാൻ ഇടവരാത്തത് ആ ദിവ്യരത്നത്തിന് ഒരിക്കലും ഒരു ക്ഷതിയാകുന്നതല്ലല്ലൊ. യേന കേനപ്രകാരേണ ശ്രീഗുരുവായൂപുരത്തിൽ ഭക്തനോ, അഭക്തനോ; പാപിയോ, സുകൃതിയോ; പണ്ഡിതനോ, പാമരനോ; സ്ത്രീയോ, പുരുഷനോ; ബാലനോ, വൃദ്ധനോ ആരുതന്നെയായാലും പരിപൂർണ്ണമായ ചൈതന്യജ്യോതിസ്സു മോഹനമായ സുന്ദരരൂപം ചമഞ്ഞു ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവായി പ്രകാശിക്കുന്ന ആ സ്ഥിതി ഒരു നിമിഷംപോലും കാണ്മാനിടയായാൽ ആ ദിവ്യവിഗ്രഹം അവരവരുടെ അപേക്ഷാനുസരണം തങ്ങൾക്കു കാമ്യമായ ധർമ്മാർത്ഥകാമങ്ങളോ, നിത്യമായ മോക്ഷമോ ആകുന്ന അഭീഷ്ടരൂപത്തെ പ്രാപിച്ചു പ്രസാദിക്കുന്നവരത്രേ. ഇതൊരു അദ്ഭുതപൂർവ്വമായ ആശ്ചര്യമാണ്. മഹാകവിയും പരമഭക്തനുമായ ഭട്ടതിരിപ്പാട്ടിലെ അനുഭവത്തിൽപ്പെട്ട ഈ അഭിപ്രായം ഒരിക്കലും ആക്ഷേപിക്കത്തക്കതല്ല. ശിലാരൂപിണിയായ അഹല്യക്കു ഭഗവത്പാദരജസ്സിന്റെ സമ്പർക്കംകൊണ്ടുമാത്രം മുക്തിയും, തന്റെ ശരീരത്തിൽ ബാണങ്ങൾ പ്രയോഗിച്ചു ഹിംസാജനകമായ സങ്കടമുണ്ടാക്കിയ അർജ്ജുനന് അഭീഷ്ടമായ പാശുപതാസ്ത്രലാഭവും ഉണ്ടാകാമെങ്കിൽ, സാക്ഷാത് പരമാത്മസ്വരൂപി പ്രസാദിക്കാൻ ആരംഭിച്ചാൽ ആർക്കാണ്, എന്താണു സംഭവിക്കാൻ വഹിയാത്തത് എന്നുള്ള പരമരഹസ്യം പെട്ടന്ന് ഉണ്ടാകുന്ന ആനന്ദരോമാഞ്ചംകൊണ്ടു മറയ്ക്കാനേ തരമുള്ളൂ. ഇപ്രകാരം ഓരോരുത്തർക്കും അവരവരുടെ അഭീഷ്ടമായ കാമ്യപുരുഷാർത്ഥമോ, നിത്യപുരുഷാർത്ഥമോ ആയി പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടുകാണ്മാൻ തക്ക വൈഭവമുള്ളതാണ് ഈ ഗുരുവായൂപുരത്തിലെ പുണ്യവിഗ്രഹം എന്നു നിരൂപണം ചെയ്യുന്ന ഈ അവസരത്തിൽ ഉരുപുരുഷാർത്ഥാത്മകം എന്നുള്ള ശബ്ദത്തിന് ഉരുവായി അവരവരുടെ ഇച്ഛാനുസരണം ശ്രേഷ്ഠമായുള്ള പുരുഷാർത്ഥങ്ങളാകുന്ന ആത്മാവോടുകൂടിയത് എന്നുള്ള അർത്ഥം ധരിക്കേണ്ടതാകുന്നു. ഇങ്ങനെ 'സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധാത്മകം' എന്നു തുടങ്ങി കേവലജ്ഞാനാനന്ദാത്മാവായ പരബ്രഹ്മത്തെക്കുറിച്ചുള്ള വിശേഷണങ്ങളെല്ലാം

ഗുരുവായുപുരത്തിലെ സഗുണബ്രഹ്മചൈതന്യസ്വരൂപത്തിലും യോജിപ്പിച്ചുകഴിഞ്ഞു.

ഇതുകൂടാതെ വശ്യവചസ്സായ മഹാകവി ഭട്ടതിരിപ്പാട്ടിലെ വാഗ്വശ്യതയുംകൂടി ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ചില ഉദാഹരണങ്ങൾ കാണ്മാനുള്ളവയിൽ ഉഷ്ടിവെക്കാം.

'അസ്പഷ്ടം' എന്നുള്ള വിശേഷണം നിഗമശതസഹസ്രേണ നിർഭാസ്യമാനം എന്നുള്ളതിനോടു ക്രിയാവിശേഷണമായും ദൃഷ്ടമാത്രേ എന്നുള്ളതിനോടു ചേർത്തു നാമവിശേഷണമായും ഗ്രഹിക്കാവുന്നതാണ്. അപ്പോൾ വേദങ്ങളാൽ അസ്പഷ്ടമാകുംവണ്ണം പ്രകാശിപ്പിക്കപ്പെടുന്നത് എന്നും കണ്ടമാത്രയിൽതന്നെ ദൃഢനിശ്ചയമില്ലാത്ത ആളുകൾക്ക് അസ്പഷ്ടമാകുന്നത് എന്നും അർത്ഥം ധരിക്കാം. ഇതുപോലെ 'നിത്യമുക്തം' എന്നുള്ള പദത്തെ രണ്ടായി പിരിച്ചു നിഗമശതസഹസ്രേണ എന്നുള്ളതിനോടു ചേർത്താൽ അനേകായിരം വേദങ്ങളാൽ നിത്യമായി പറയപ്പെട്ടത് എന്നും ഉചിതമായ ഒരർത്ഥം സ്വീകരിക്കാം. 'തത്താവത്' എന്നുള്ളിടത്തെ താവത്പദത്തിന് ആദ്യം എന്നുള്ള അർത്ഥം ഗ്രഹിക്കുകയാണെങ്കിൽ പരബ്രഹ്മം ഉപാസനീയമായ മഹിമയോടുകൂടി ശുദ്ധസത്തജ്യോതിസ്സായി ഈ ഗുരുവായുപുരത്തിലാണ ആദ്യമായി പ്രകാശിക്കുന്നതെന്നും പ്രതിപാദ്യവസ്തുമഹിമയ്ക്ക് അനുരൂപമായ ഒരർത്ഥം വിവരിക്കാം. 'സാക്ഷാത്' എന്നുള്ള പദത്തെ 'ഭാതി' എന്നതിനോടു ചേർക്കാതെ ഒറ്റയ്ക്കു നിറുത്തിയാൽ 'തത്താവദ് ഭാതി' എന്ന ഭാഗത്താൽ അപ്രകാരമുള്ള ബ്രഹ്മം എങ്ങും അനുഭവത്തിൽ പ്രകാശിക്കുന്നു എന്നൊരർത്ഥം അനുഭവിതാവായ കവി ആദ്യമേ സങ്കല്പിച്ചു പിന്നീട് അതിനെ 'സാക്ഷാദ് ഗുരുപവനപുരേ' എന്നുള്ളതിനാൽ എല്ലാപേർക്കും പ്രത്യക്ഷമായി അതു ഗുരുവായുപുരത്തിലാണ് പ്രകാശിക്കുന്നത് എന്നു സംഘടിപ്പിക്കുന്നതായും കരുതാം. ഗുരുപവനപുരേ എന്നുള്ള സ്ഥലത്തു ഗുരു എന്നു പ്രത്യേകം പദംമുറിച്ചു ഗുരുവായ ബ്രഹ്മം എന്നു ബ്രഹ്മത്തിന്റെ വിശേഷണമാക്കിയും ഒരർത്ഥം കല്പിക്കാം.

"ഗുരുരേവ പരം ബ്രഹ്മ."

എന്നുള്ള ശ്രുതിവാക്യംകൊണ്ടു പരബ്രഹ്മമാണ് അത്യുത്തമനായ

ഗുരുവെന്ന സിദ്ധിക്കുന്നതുണ്ട്. എന്നതന്നെയല്ല വാസ്തവം വിചാരിച്ചുനോക്കിയാൽ യാതൊരു പരബ്രഹ്മത്തിന്റെ സാക്ഷാത്കാരം അന്തഃകരണാദ്യുപാധികളോടുകൂടിയ ജീവനു, തന്നെ ബന്ധിച്ചിരിക്കുന്ന അവിദ്യകളും നശിച്ചു വിദ്യാരൂപിണിയായ സംവിത്തു പ്രകാശിച്ച് അതുവഴി താനും യഥാർത്ഥരൂപമായ പരബ്രഹ്മത്തിൽ ലയിച്ച് അഭേദമായ മോക്ഷം ലഭിച്ചു ശുദ്ധമാകാൻ ഇടയാക്കുമോ അപ്രകാരമുള്ള പരബ്രഹ്മം അല്ലാതെ യഥാർത്ഥത്തിൽ ഗുരു മറ്റാരാണുള്ളതു്? ഇതിൽ:—

"തസ്മിൻ ദൃഷ്ടേ പരാവരേ."

ഇത്യാദി ശ്രുതികളും പ്രമാണമായി ഭവിക്കുന്നു. 'ഗുരുപവനപുരേ' എന്നുള്ള പദം ഗുരുവായൂർ എന്നുള്ള അർത്ഥത്തിൽ ഉപയോഗിച്ചതിന്റെ ഔചിത്യവും ഇവിടെ ചുരുക്കത്തിൽ ഓർക്കേണ്ടതാണു്. പണ്ടുതന്നെ പരിപൂർണ്ണമായ പരമാത്മജ്യോതിസ്സു ചൈതന്യാത്മനാ പരിണമിച്ചു പ്രകാശിച്ചുകാണുന്ന ഈ ശ്രീകൃഷ്ണബിംബം ജഗദീശ്വരങ്കൽനിന്നു ബ്രഹ്മാവിനും പിന്നീടു സുതപസ്സിനും അനന്തരം വസുദേവനും ലഭിക്കാനിടയാകുകയും, ഒടുവിൽ ദ്വാരകയിൽവച്ചു പൂജിക്കപ്പെട്ടുവരികയും ഭഗവദാജ്ഞയാൽ സ്വർഗ്ഗാരോഹണാനന്തരം ഗുരുവിനാലും വായുവിനാലും ഒന്നുചേർന്ന് ഇവിടെ പ്രതിഷ്ഠിക്കപ്പെടുകയും, ചെയ്കയാൽ ഈ സ്ഥലത്തിനു 'ഗുരുവായുപുരം' എന്ന പേർ സിദ്ധിക്കാനിടയായി.

'ഹന്ത!' എന്നുള്ള അവ്യയത്താൽ ആശ്ചര്യവും ഹർഷവും അപരിമിതമായി വ്യഞ്ജിപ്പിച്ചു കവി തനിക്കു ലബ്ധമായ പരമാത്മസാമ്രാജ്യാനുഭവത്തിൽ പങ്കു കൊള്ളാൻ സകലജനങ്ങൾക്കും ഇടയാക്കുന്നതായ ഒരു ശുഭാവസരത്തെ നിമ്മത്സരം കൊണ്ടാടുന്നതായി ധ്വനിക്കുന്നു. 'ജനാനാം' എന്നുള്ള പദം, ജന്മം ഉള്ളവർ എന്നുള്ള അർത്ഥത്തിൽ എത്രയും മഹിമയേറിയ ഗുരുവായൂർ ക്ഷേത്രത്തിൽ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ട പ്രകാശിക്കുന്ന പരബ്രഹ്മചൈതന്യത്തിന്റെ പ്രസാദാതിശയത്താൽ ആ സ്ഥലത്തിലെ ജനനം പോലും പുണ്യഹേതുവാണെന്നും, കുറച്ചുകൂടി മുന്നോട്ടു നിങ്ങാമെങ്കിൽ ആ സ്ഥലത്തിലെ വിശേഷജ്ഞാനഹീനങ്ങളായ പക്ഷിമൃഗാദികൾക്കുപോലും കാലാന്തരത്തിൽ മുക്തിസാധനമായ ഒരു മഹിമ അവിടെ പ്രകാശിക്കുന്നു എന്നും ദ്യോതിപ്പിക്കുന്നു.

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ എത്രയും വിശേഷപ്പെട്ട വേദാന്തസിദ്ധാന്തമൂർദ്ധാഭിഷിക്തങ്ങളായ നാലു മഹാവാക്യങ്ങളും അവിടവിടെ താത്പര്യരൂപമായി മഹാകവി അന്തർഭവിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്.

(൧) "പ്രജ്ഞാനം ബ്രഹ്മ."

ഇതിന്റെ അർത്ഥം ചുരുക്കത്തിൽ അഖണ്ഡമായ ജ്ഞാനം ആകുന്നു ബ്രഹ്മം എന്നാണ്. ഇതുതന്നെ വേറെ ശബ്ദംകൊണ്ടു രൂപാന്തരമാക്കി 'സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധാത്മകം' എന്ന് ഈ ശ്ലോകത്തിന്റെ ആരംഭഭാഗമായി കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം 'പ്രജ്ഞാനം ബ്രഹ്മ' എന്ന മഹാവാക്യത്തിന്റെ അർത്ഥത്തിൽ ആരംഭിക്കയാൽ ഇതൊരു ഉത്കൃഷ്ടമായ മംഗളാചരണമായിക്കൂടി ഗണിക്കാവുന്നതാണ്.

(൨) "അഹം ബ്രഹ്മാസ്മി."

ഇതിന് അന്തഃകരണാദികളായ ഉപാധികളോടുകൂടി ഞാൻ എന്ന പ്രത്യേകവ്യവഹാരത്തിന് അർഹനായ ജീവനു പരബ്രഹ്മസാക്ഷാത്കാരം ഉണ്ടായാൽ

"ഭിദ്യതേ ഹൃദയഗ്രന്ഥിഃ
ഛിദ്യന്തേ സർവ്വസംശയാഃ
ക്ഷീയന്തേ ചാസ്യ കർമ്മാണി
തസ്മിൻ ദൃഷ്ടേ പരാവരേ."

എന്നുള്ള പ്രമാണമനുസരിച്ച് അന്തഃകരണാദിബന്ധം അദ്യമേ വിട്ടുപോകയും അസംഭാവന വിപരീതഭാവന മുതലായി മുൻചൊന്ന സംശയങ്ങളും അറുപോകയും വീണ്ടും സംസാരബന്ധത്തിനു ഹേതുക്കളായ സകലകർമ്മങ്ങളും നശിച്ചുപോകയും ചെയ്ത് അതു ബ്രഹ്മമായിത്തന്നെ ചമഞ്ഞ് ഏകീഭവിക്കുന്നു എന്നാണു ചുരുക്കത്തിൽ ഈ മഹാവാക്യത്തിന്റെ അർത്ഥം. ഈ ഭാഗം 'ദൃഷ്ടമാത്രേ പുനഃ ഉരുപുരുഷാർത്ഥാത്മകം' എന്നുള്ള അംശത്തിൽ അന്തർഭവിച്ചിരിക്കുന്നു.

(൩) "തത്ത്വമസി."

ഇതിനു സംഗ്രഹമായ ഒരർത്ഥം, തത് പദംകൊണ്ടു പരബ്രഹ്മത്തെ ഗ്രഹിച്ച് ആ പരബ്രഹ്മംതന്നെയാണു ത്വംപദംകൊണ്ടു ഗ്രഹി

ക്കപ്പെടുന്ന ജീവൻ എന്നുള്ളതാണ്. ഈ അംശം "തത്ത്വം തത്ത്വമസി" എന്ന ഭാഗത്തിൽ ലയിച്ചിരിക്കുന്നു.

(ര) "അയമാത്മാ ബ്രഹ്മ."

ഇതിന്റെ അർത്ഥം അഹംകാരാദ്യുപാധിവശ്യനായി ബദ്ധനായി വ്യവഹാരദശയിൽ കാണുന്ന ഈ ആത്മാവു വാസ്തവത്തിൽ പരബ്രഹ്മംതന്നെയാകുന്നു എന്നാണ്. ഈ ഭാഗം ഗുരുപവനപുരേ എന്ന പദത്തിനു പവനപുരശബ്ദത്താൽ ശരീരത്തെ സ്വീകരിച്ചു വിവരണംചെയ്ത അർത്ഥത്തിൽ അന്തർഭവിച്ചിരിക്കുന്നു. ആകപ്പാടെ ഇക്കാണുന്ന പ്രപഞ്ചം മുഴുവനും തിരഞ്ഞുനോക്കിയാൽ ഏതുപദാർത്ഥവും ഒന്നുകിൽ ഞാൻ, അല്ലെങ്കിൽ നീ, അഥവാ അവൻ എന്നീപ്രകാരത്തിൽ മാത്രമേ ബോധവിഷയമാകുന്നുള്ളൂ. ഈവിധമുള്ള സകലവസ്തുവും ഒന്നായി ചേർന്ന് ഒറ്റയ്ക്കാരു വലുതായ രൂപത്തിൽ ബൃംഹണംചെയ്ത എന്ന അർത്ഥത്തിൽ ബ്രഹ്മം എന്നും, അതനം ചെയ്യുന്നു—സതതഗാമി—എന്നുള്ള അർത്ഥത്തിൽ ആത്മാവെന്നും ഉള്ള ശബ്ദങ്ങൾകൊണ്ടു വ്യവഹരിക്കപ്പെടുന്ന സത്യജ്ഞാനാനന്ദസ്വരൂപത്തിൽനിന്നു സൂക്ഷ്മത്തിൽ യാതൊരു വ്യത്യാസവും ഇല്ലാത്തതാണെന്നുള്ള ഒരു തത്ത്വമാണ് ഈ മഹാവാക്യങ്ങൾകൊണ്ടു സംഗ്രഹമായി നമുക്കു ലഭിക്കുന്നതു. ഇതുയും കായ്മമാണു വേദാന്തശാസ്ത്രത്തിൽ പ്രധാനപ്രതിപാദ്യമായ തത്ത്വം. അതു മുഴുവനും ഈ ശ്ലോകത്തിൽ അവിടവിടെ അന്തർഭവിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നുള്ളതു നിരൂപണംചെയ്യുന്നതിയിൽ നല്ലതിൻവണ്ണം സ്പഷ്ടമാകുന്നുണ്ടല്ലോ.

മുക്തന്മാരും, മുമുക്ഷുക്കളും, ഭക്തന്മാരും, യോഗികളും ആയ ഏവർക്കും ഒന്നുപോലെ നിത്യമോ, കാമ്യമോ ആയ സമസ്തഫലവും ശ്രീഗുരുവായൂരപ്പനായ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിന്റെ ഭജനം ഒന്നുകൊണ്ടുമാത്രം സിദ്ധിക്കുന്നതായ സങ്കല്പത്തിന്മേൽ ചമച്ചിരിക്കുന്ന ഈ സ്തോത്രപ്രബന്ധത്തിന് അഥവാ ഭക്തിയോഗശാസ്ത്രത്തിന് ആമൂലാഗ്രം വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്ന പ്രതിപാദ്യസാരത്തിന്റെ ഒരു മാനദണ്ഡത്തെ (നിത്യജ്ഞാനാനന്ദസ്വരൂപമായ പരബ്രഹ്മം അനുഭവരസികന്മാരായ ജ്ഞാനികൾക്കു കൈവല്യാത്മസ്വരൂപമായും മറ്റുള്ളവർക്ക് അവരവരുടെ ഉദ്ദേശംപോലെ കാമ്യഫലസ്വരൂപമായും) വിശദീകരിക്കുന്ന ഈ ആദ്യത്തെ ശ്ലോകം ഈ പ്രബന്ധത്തിനു സൂത്രരൂപമായ ഒരു ഉപോദ്ഘാതമായിട്ടുള്ള

താണു്. ഇതു ത്രത്താവദ് ഭാതി സാക്ഷാദ്" എന്നു് ഒന്നാം ശ്ലോകത്തിൽ ഉപക്രമിച്ചിട്ടുള്ള ഭാഗത്തെ ക്രമേണ സാംഗോപാംഗം അതായതു് സൃഷ്ടിസ്ഥിതിലക്ഷണമായ ലീലാവതാരകേളികളുടെ വർണ്ണനത്താൽ പോഷിപ്പിച്ചു്

"അഗ്രേ പശ്യാമി തേജോ നിബിഡതര-
കളായാവലീലോഭനീയം
പീയൂഷാപ്ലാവിതോ'ഹം തദനു തദുദരേ
ദിവ്യകൈശോരവേഷം
താരുണ്യാരംഭരമ്യം പരമസുഖരസാ-
സ്വാദരോമാഞ്ചിതാംഗൈ-
രാവീതം നാരദാദ്യൈർവിലസദുപനിഷത്-
സുന്ദരീമണ്ഡലൈശ്ച."

എന്ന ഒടുവിലത്തെ ദശകത്തിന്റെ ആരംഭശ്ലോകത്തിലെ 'അഗ്രേ പശ്യാമി' 'ഞാനിതാ പ്രത്യക്ഷമായി എന്റെ മുൻപിൽ കാണുന്നു' എന്ന തനിക്കു സിദ്ധമായ പ്രത്യക്ഷാനുഭവത്തോടു യോജിപ്പിച്ചു് ഉപസംഹരിക്കുന്ന ഭാഗത്താൽ സുതരാം വ്യക്തമാകുന്നു.

'അഗ്രേ പശ്യാമി' എന്നുള്ള ഉപസംഹാരശ്ലോകത്തിലും ആദ്യം ഒരു തേജസ്സു കാണുകയും പിന്നീടു് അതിനകമേ അതിസുന്ദരനായ ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ ലോഭനീയമായ ദിവ്യമൂർത്തി കാണുകയും ചെയ്യുന്നു എന്നുള്ള ഭാഗം 'സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധാത്മകം' എന്ന പ്രസ്തുതശ്ലോകത്തിൽ ആദ്യമായി പരബ്രഹ്മസ്വരൂപത്തെ നിർദ്ദേശിക്കുകയും പിന്നീടു് അതുതന്നെ ഗുരുവായൂരപ്പനായി പ്രകാശിക്കുന്നു എന്നു പറകയും ചെയ്തിട്ടുള്ള ഭാഗത്തോടു് ഏതുമേ ഭംഗിയായി സംഘടിച്ചിരിക്കുന്നു.

അലങ്കാരം.

ഇവിടെ വ്യങ്ഗ്യമായ വിരോധാഭാസമെന്നു് അലങ്കാരം നിരൂപണം ചെയ്യുന്നതാണു്. അതിന്റെ ലക്ഷണം:—

"ആഭാസത്വേ വിരോധസ്യ
വിരോധാഭാസ ഇഷ്യതേ."

എന്നാകുന്നു.

ഏതെങ്കിലും ഒരർത്ഥം പറഞ്ഞുവരവെ അതു മേല്പെട്ട പറയേണ്ട അർത്ഥത്തോട് പ്രഥമദൃഷ്ടിയിൽ വിരുദ്ധമായിത്തോന്നുകയും പിന്നത്തെ പര്യാലോചനയിൽ സമാധാനപ്പെടാൻ ഇടയുള്ളതായി കാണുകയും ചെയ്താൽ അവിടെ വിരോധാഭാസം എന്നുള്ള അലങ്കാരം ഉദാഹരിക്കേണ്ടതാണ്. ഇവിടെ ദേശകാലാവധികളാൽ നിർമ്മുക്തം എന്നുള്ള ഒരവസ്ഥ പരബ്രഹ്മത്തിനു നിരൂപണം ചെയ്തിട്ട്, ഗുരുപവനപുരത്തിൽ ഇപ്പോൾ ശോഭിക്കുന്നു എന്ന് ഒരു ദേശത്തേയും വർത്തമാനകാലത്തേയും ആസ്പദമാക്കി മുൻചൊന്നതിനു വിരുദ്ധത തോന്നിക്കയും, അതിനു 'ഗുരുപവനപുരേ' എന്നതിൽ 'ഗുരു' എന്നപദം പ്രത്യേകിച്ചു നിരുക്തി പരബ്രഹ്മത്തിൽ നേരേ വിശേഷണമാക്കി, പവനപുരേ എന്നതിനു പവനന്റെ പ്രാണന്റെ പുരം ക്ഷേത്രം എന്നുള്ള രീതിക്കു ശരീരമെന്നർത്ഥമുണ്ടാക്കി, എല്ലാശരീരത്തിലും (എന്നുള്ള താത്പര്യത്തിൽ) 'ഭാതി' എന്നു വർത്തമാനകാലത്തെ കുറിക്കുന്ന ലട്ടിന്റെ അർത്ഥം ഭൂതഭവിഷ്യത് സാമാന്യരൂപമായ നിത്യകാലമാണെന്നു ഗ്രഹിച്ച് ആകപ്പാടെ എല്ലാവരുടേയും ശരീരത്തിൽ അന്തര്യാമിയായി എപ്പോഴും പ്രകാശിക്കുന്നു എന്നുള്ള ആശയത്താൽ പരിഹാരം നല്കുകയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു. വാചകമായ അപിശബ്ദമോ മറേറാ ഇല്ലാത്തതിനാൽ അതു വ്യങ്ഗ്യമായിരിക്കുന്നു എന്നമാത്രം വിശേഷം. ഇതുകൂടാതെ 'നിർമ്മുക്തം നിത്യമുക്തം നിഗമശതസഹസ്രേണ നിർഭാസ്യമാനം' എന്നുംമറും സമാനാകാരങ്ങളായ നി— മുതലായ വർണ്ണങ്ങൾക്ക് ആവൃത്തി കാണുകയാൽ അനുപ്രാസമെന്ന ശബ്ദാലങ്കാരവും ഭംഗിയായി പ്രകാശിക്കുന്നു.

ഇനി നമ്മുടെ നാരായണീയകർത്താവായ ശ്രീനാരായണഭട്ടപാദർ വേദാന്തപ്രക്രിയയിലും ഭക്തിപ്രസ്ഥാനത്തിലും സ്വകീയമായ സിദ്ധാന്തം എന്തായിരുന്നു എന്നും ഇപ്രകാരം ഒരു പ്രബന്ധം രചിച്ചതിൽ യഥാർത്ഥവും സൂക്ഷ്മവും ആയ അഭിസന്ധി എന്തായിരുന്നു എന്നും കൂടി ഈ സന്ദർഭത്തിൽതന്നെ പര്യാലോചനചെയ്യുവയ്ക്കുന്നതു മേല്പെട്ട പലേടത്തും ഉപയോഗപ്രദമായിരിക്കുന്നതാണ്. ചുരുക്കത്തിൽ നമ്മുടെ മഹാകവി ഒരുത്തമജ്ഞാനിയെന്നല്ലാതെ താൻ കേവലം ആത്മാരാ

മനായി അദ്വിതീയമായ ജ്ഞാനലഹരിയിൽപെട്ട നിർവ്യാപാരനായി ഇരിക്കണം എന്ന വിചാരിച്ചിട്ടുള്ള ഒരു നൈഷ്ഠികയോഗി അല്ല. നേരേമറിച്ചു ശ്രീനാരദാദികളായ പരമഭാഗവതന്മാക്കു തുല്യം തനിക്കു സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള ആത്മജ്ഞാനാനന്ദാനുഭവം ആപണ്ഡിതം ആപാമരം സകലക്കും ക്രമേണ സിദ്ധിക്കുമാറുള്ള അദ്വിതീയമാർഗ്ഗം വിചിന്തനംചെയ്തു ലോകാനുഗ്രഹദൃഷ്ടിയോടുകൂടി ജീവന്മുക്തസ്ഥിതിയിൽ ജീവിച്ചുപോന്നിരുന്ന ഒരുത്തമനായ ഭക്തിയോഗനിഷ്ഠനാണ്.

ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിന്റെ അസാധാരണങ്ങളും ചേതോഹരങ്ങളും പരമസാത്വികങ്ങളുമായ ഗുണങ്ങളെ അനുവർണ്ണനംചെയ്തു ജന്മസാഫല്യം സിദ്ധിക്കാൻ ഇടയാകാത്ത ഒരു ജ്ഞാനിയുടെ നിഷ്ഠോദ്ദേശത്തിന്റെ ദൃഷ്ടിയിൽ അത്ര ആശാസ്യമല്ല. അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണ് ഇപ്പോൾ നാം വിവരിച്ച ഉപക്രമശ്ലോകമായ 'സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധാത്മകം' എന്നതിലും, ഉപസംഹാരശ്ലോകമായ 'അഗ്രേ പശ്യാമി' എന്നതിലും സ്വാഭാവികമായി വന്നു തള്ളിക്കേറുന്ന പരബ്രഹ്മസാക്ഷാത്കാരത്തെ ആദ്യമായി ആസ്പദിക്കുകയും, അതിൽ ഉദ്ദിഷ്ടമായ തൃപ്തി പരിപൂർണ്ണമാകായ്കയാൽ ആ പരബ്രഹ്മത്തെ തന്നെ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവായി തന്റെ അഖണ്ഡമായ പ്രത്യക്ഷാനുഭവത്തിൽ ലയിപ്പിച്ച് ആഹ്ലാദിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതു്.

മുക്തന്മാക്കുപോലും ലോഭനീയങ്ങളായ ഭഗവദ്ഗുണങ്ങൾ വർണ്ണനംചെയ്തു് ഉത്തമശ്ലോകനായ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിന്റെ പരിപാവനമായ ദിവ്യചരിതഗാനംകൊണ്ടു സകലലോകങ്ങളിലും ഭഗവന്മഹിമയെ പ്രഖ്യാപനംചെയ്യണമെന്നുള്ള മുഖ്യോദ്ദേശത്തിലാണ് ഈ പ്രബന്ധം നമ്മുടെ മഹാകവി രചിച്ചിട്ടുള്ളതു്. ചിലരുടെ അഭിപ്രായത്തിൽ ഈ പ്രബന്ധത്തിൽതന്നെ ഓരോ ദശകത്തിന്റേയും അവസാനത്തിലും മറ്റുമായി അദ്ദേഹം ചെയ്തിട്ടുള്ള പ്രാർത്ഥനകളിൽനിന്നു തനിക്കു സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള വാതവ്യാധിയെ ശമിപ്പിക്കുന്നതിനായി ശ്രീകൃഷ്ണനെ ഭജിക്കണമെന്നുദ്ദേശിച്ച് ഇപ്രകാരം ഒരു പ്രബന്ധം ഉണ്ടാക്കിയതായി തോന്നാവുന്നതാണ്. എന്നാൽ ഇതുകൂടി ഒരാനുഷംഗികഫലമായി പറയാമെന്നല്ലാതെ ഇതുതന്നെ അതിന്റെ മുഖ്യഫലമെന്നു സ്ഥാപിക്കുവാൻ തരമില്ലെന്നാണ് ഊഹിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നതു

"ശരീരമാദ്യം ഖലു ധർമ്മസാധനം."

എന്നുള്ള പ്രമാണമനുസരിച്ചു ഭഗവദ്ഭജനത്തിന് ഒരുമ്പെടുന്ന നമ്മുടെ ഭട്ടതിരിപ്പാട്ടിലേയ്ക്കു ശരീരത്തിന്റെ ആരോഗ്യം ഒരുതരത്തിലും അനപേക്ഷിതം അല്ലെന്നുള്ളതു സമ്മതിക്കേണ്ടതുതന്നെയാണു്. എങ്കിലും ഈ ആരോഗ്യത്തിന്റെ അപേക്ഷ എന്തുദ്ദേശത്തോടുകൂടിയാണെന്നു വ്യക്തമായാൽ പാർശ്വികമായ ഫലം ഇന്നതാണെന്നു തീർച്ചപ്പെടുത്താവുന്നതാണു്. ഈ നാരായണീയത്തിൽതന്നെ "അല്ലേ ഗുരുവായൂരപ്പ! ശ്രീകൃഷ്ണ! അവിടത്തെ ഭജനത്തിൽ പരാങ്മുഖന്മാരായിരിക്കുന്ന ആളുകൾപോലും സുഖികളായിരിക്കുന്നു. ഞാൻ അവിടത്തെ സ്നേഹിച്ചും വളരെ ക്ലേശിക്കുന്നു. അവിടത്തെ ഭജിക്കുന്ന ആളുകൾക്കു ക്ലേശമാണല്ലോ ഫലം എന്നുള്ള അകീർത്തി നിന്നിരുവടിക്കു് ഉണ്ടാകാതെ ഇരിക്കുന്നതിനായിട്ടെങ്കിലും എന്റെ പരിതാപം നീക്കുമാറാകണേ! എന്നെ, സംപൂർണ്ണമായ ഭജനം ചെയ്യത്തക്ക ആരോഗ്യം തന്നു് അവിടത്തെ ഭക്തന്മാരിൽ ഉത്തമനാക്കി ചെയ്യണേ!" എന്ന അർത്ഥത്തിൽ:—

"മരുദ്ഗേഹാധീശ! തവയി ഖലു പരാഞ്ചോഽപി സുഖിനോ
ഭവത്സ്നേഹീ സോഽഹം സുബഹു പരിതപ്യേ ച കിമിദം
അകീർത്തിസ്തേ മാ ഭ്രദ്ചരദ! ഗദഭാരം പ്രശമയൻ
ഭവദ്ഭക്തോത്തംസം ഝടിതി കുരു മാം കംസദമന!"

എന്ന ൧-ാംദശകത്തിൽ ഒൻപതാംശ്ലോകത്തിലും, "അല്ലേ ഗുരുവായൂരപ്പ! ശ്രീകൃഷ്ണ! എനിക്കു യഥേഷ്ടമാദ്യഷ്ടാംഗയോഗമനുഷ്ഠിച്ചു് അവിടത്തെ സംപൂർണ്ണമായി ഉപാസിക്കത്തക്കവിധത്തിൽ അത്രമാത്രം ആരോഗ്യം തന്നു് അനുഗ്രഹിക്കുമാറാകണേ!" എന്ന അർത്ഥത്തിൽ:—

"കല്പതാം മമ കൃഷ്ണ താവതീം
കല്പതേ ഭവദുപാസനം യയാ
സ്പഷ്ടമഷ്ടവിധയോഗചര്യയാ
പുഷ്ടയാശു തവ തുഷ്ടിമാപ്നുയാം."

എന്ന ൧-ാംദശകം ഒന്നാംശ്ലോകത്തിലും തന്റെ ആരോഗ്യപ്രാർത്ഥനയെ നിരൂപണംചെയ്തിരിക്കുന്ന രീതിക്കു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രധാനമായ ഉദ്ദേശം ഭഗവദ്ഭജനവും, അതു സംപൂർണ്ണ

മായി സാധിക്കുന്നതിലേയ്ക്ക് ആരോഗ്യം അപരിഹരണീയമാകയാൽ ഒരാനുഷംഗികഫലംമാത്രവും ആണെന്നേ സിദ്ധിക്കുന്നുള്ളൂ.

ആകപ്പാടെ ഭക്തിയോഗപ്രധാനമായി ശ്രീകൃഷ്ണസ്തോത്രാത്മകമായുള്ള ഈ നാരായണീയപ്രബന്ധത്തിൽ പ്രതിപാദ്യമായ വിഷയം സച്ചിദാനന്ദസ്വരൂപിയായ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവും, ആ പരമാത്മാവിന്റെ സാക്ഷാത്കാരം പ്രയോജനവും, ഇതിലേക്കു ഭാഗ്യവാന്മാരായ ജനങ്ങളും അധികാരികളും ആണെന്ന വിഷയപ്രയോജനാധികാരികളും അവതാരികാത്മനാ ആദ്യത്തെ ശ്ലോകത്തിൽ അത്ഥവശാൽ വിവേചനം ചെയ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ൧.

ആദ്യശ്ലോകത്തിൽ സൂക്ഷ്മമായി വസ്തുനിർദ്ദേശരൂപമായ മംഗളാചരണം ചെയ്തിരിക്കുന്നതോടുകൂടി താത്പര്യഭംഗ്യാ വിഷയപ്രയോജനാധികാരികളും നിർദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. അതിൽ വിഷയപ്രയോജനാധികാരികളെ സകലജനങ്ങളും നല്ലപോലെ മനസ്സിലാക്കത്തക്കവണ്ണത്തിൽ രണ്ടാമത്തെ ശ്ലോകംകൊണ്ടു നിരൂപണംചെയ്യുന്നു:—

ഏവം ദുർല്ലഭ്യവസ്തുന്യപി സുലഭതയാ
ഹസ്തലബ്ധേ യദന്യത്
തനുവാ വാചാ ധിയാ വാ ഭജതി ബത! ജനഃ
ക്ഷുദ്രതൈവ സ്പുടേയം
ഏതേ താവദ് വയം തു സ്ഥിരതരമനസാ
വിശ്വപീഡാപഹത്യൈ
നിശ്ശ്രേഷ്ഠാത്മാനമേനം ഗുരുപവനപുരാ-
ധീശമേവാശ്രയാമഃ. ൨

ഏവം = ഇപ്രകാരം (മുൻശ്ലോകത്തിൽ നിരൂപണംചെയ്തമട്ടിൽ)
ദുർല്ലഭ്യവസ്തുനി, അപി = ദുർല്ലഭമായ (വളരെ ശ്രമപ്പെട്ടു പ്രാപിക്കേണ്ടതായ) വസ്തുപോലും
സുലഭതയാ = എളുപ്പമായി
ഹസ്തലബ്ധേ (സതി) = ഹസ്തലബ്ധമായി (കൈയിൽ കിട്ടിയതായി) ഇരിക്കവേ
ജനഃ = ജനം (ആളുകൾ)
അന്യത് = മറെറാന്നിനെ

തനുഭാ (വാ) = ശരീരംകൊണ്ടോ
വാചാ (വാ) = വാക്കുകൊണ്ടോ
ധിയാ, വാ = ബുദ്ധികൊണ്ടോ
ഭജതി = സേവിക്കുന്നു-(എന്നതു)
യത് = യാതൊന്നുണ്ടോ
ഇയം = ഇതു
സ്ഫുടാ = സ്പഷ്ടമായ
ക്ഷുദ്രതാ, ഏവ. = ക്ഷുദ്രത (അല്പത്വം, വിവേകം ഇല്ലായ്മ) തന്നെയാണ്.
ബത! = കഷ്ടമേ കഷ്ടം!
ഏതേ, വയം, താവത്, തു = ഈ നാം ആകട്ടെ
സ്ഥിരതരമനസാ = സ്ഥിരതരമായ (ക്ലേശവും ചഞ്ചലമില്ലാത്തതായ) മനസ്സുകൊണ്ടു
വിശദപീഡാപഹത്യൈ = വിശദമായ (സമസ്തമായ) പീഡയുടേയും (വ്യഥയുടേയും) അപഹതിക്കായിക്കൊണ്ടു (നിവൃത്തിക്കായിക്കൊണ്ടു)
നിശ്ശ്രേഷാത്മാനം = നിശ്ശ്രേഷങ്ങളുടേയും (സമസ്തചരാചരങ്ങളുടേയും) ആത്മാവായ (അന്തര്യാമിസ്വരൂപിയായുള്ള)
ഏനം = ഈ
ഗുരുപവനപുരാധീശം, ഏവ = ഗുരുവായൂരപ്പനെ തന്നെ
ആശ്രയാമഃ. = സേവിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

ഭജതി=ഭജ് സേവായാം എന്ന ധാതുവിന്റെ കർത്തരി പരസ്മൈപദം ലട്ട് പ്ര പു-വു.

ഭജതി	ഭജതഃ	ഭജന്തി
ഭജസി	ഭജഥഃ	ഭജഥ
ഭജാമി	ഭജാവഃ	ഭജാമഃ.

ആശ്രയാമഃ—ആങ് എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ശ്രിഞ് സേവായാം എന്ന ധാതുവിന്റെ കർത്തരി പരസ്മൈപദം ലട്ട് ഉ-പു-ബ.

ആശ്രയതി ആശ്രയതഃ ആശ്രയന്തി
ആശ്രയസി ആശ്രയഥഃ ആശ്രയഥ
ആശ്രയാമി ആശ്രയാവഃ ആശ്രയാമഃ.

സാരം.

സച്ചിദാനന്ദരസാത്മകമായ പരബ്രഹ്മം യോഗികൾക്കും സാക്ഷാത്കരിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല; സാധിച്ചു എന്നാൽതന്നെയും അപ്പോൾ അവർ ആ പരബ്രഹ്മമായിത്തന്നെ തീരുന്നതിനാൽ തങ്ങൾ പരബ്രഹ്മത്തെ പ്രത്യക്ഷമായി കണ്ടു എന്നു വിചാരിക്കുന്നതിനോ, അതുകൊണ്ടുള്ള പരമാനന്ദമനുഭവിക്കുന്നതിനോ തെല്ലും പററുന്നതുമല്ല. ഈവിധം ആക്കും പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തുവാൻ വഹിയാത്തതായ പരമാത്മാവ് — എന്തു ഭാഗ്യം!! എന്താശ്ചര്യം!! ഈ ഗുരുവായുപുരത്തിൽ കൈയിൽകിട്ടിയപോലെ എളുപ്പത്തിൽ സേവിക്കാനും ദർശിക്കാനും പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഇത്രയായിട്ടും വിവേകമില്ലാത്ത ആളുകൾ ക്ഷണനശ്വരങ്ങളായ സ്രക്ചന്ദനാദി വിഷയസുഖങ്ങളെ ഓർത്തു തദർത്ഥം ചാത്തൻ, ചടയൻ മുതലായ മററു നിസ്സാരദേവതകളെ സേവിച്ചു ജന്മം പാഴാക്കുന്നതു കേവലം അല്പത്വംകൊണ്ടെന്നേ പറയാനുള്ളു. എന്തുചെയ്യാം!! താനേതുമറികയുമില്ല, മററുള്ളവർ പറഞ്ഞാലൊട്ടു മനസ്സിലാകയുമില്ല. ഈ ഞാനും എൻെറ കൂട്ടരായ ആളുകളും ലോകക്ഷേമത്തിനായി ആദ്ധ്യാത്മികാദിസർവ്വതാപങ്ങളും നശിപ്പിക്കുന്നവനായും, സകലചരാചരപ്രപഞ്ചത്തിലും അന്തര്യാമിയായും ഉള്ള ഗുരുവായൂർനാഥനായ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിനെത്തന്നെ എന്നും സേവിക്കുന്നു. മൂഢരേ! ഇതുപോലെ നീങ്ങളും ഭജിക്കുവിൻ!! സകലരോഗങ്ങളും നീങ്ങി ഇഹത്തിലും പരത്തിലും ഐശ്വര്യവും പരമാനന്ദവും ഭുജിക്കുവിൻ!!

നിരൂപണം.

ഇവിടെ പൂർവ്വാർദ്ധംകൊണ്ടു മന്ദാധികാരികളേയും ഉത്തരാർദ്ധംകൊണ്ട് ഉത്തമാധികാരികളേയും നിരൂപണം ചെയ്തിട്ടു വിശിഷ്യ 'ദുർല്ലഭ്യവസ്തുനി', 'ഗുരുപവനപുരാധീശം' എന്നുള്ള ഭാഗങ്ങളാൽ ഈ പ്രബന്ധത്തിനു പ്രതിപാദ്യവസ്തുവായിനില്ക്കുന്ന ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിനേയും, 'വിശ്വപീഡാപഹത്യൈ' എന്നുള്ള ഭാഗത്താൽ കാമ്യമോ നിത്യമോ ആയ ഉദ്ദിഷ്ടപുരുഷാർത്ഥരൂപമാകുന്ന പ്രയോജനത്തേയും, 'ആശ്രയാമഃ'

എന്നുള്ള ഭാഗത്താൽ പ്രതിപാദ്യനായ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിനും സാധ്യമായ പുരുഷാർത്ഥാഭത്തിനും തമ്മിലുള്ള ഘടനക്ക് ആവശ്യപ്പെടുന്ന ഭജനരൂപമായ ഒര് ഉപായത്തെയും ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചിരിക്കുന്നു.

ഏതെങ്കിലും തങ്ങൾക്കു ശ്രേയസ്കരമായ ഒരു നല്ലകാര്യത്തിൽ വൈമുഖ്യവും, നേരേമറിച്ച് ആപത്കരമായ അസത്കാര്യങ്ങളിൽ ശ്രദ്ധയും കാണുന്നതായാൽ ലോകക്ഷേമകാംക്ഷികളായ മഹാത്മാക്കൾക്ക് അതുസംബന്ധിച്ചു പശ്ചാത്താപമാണുമുണ്ടാകുന്നത്. പിന്നീടേ അതിലേയ്ക്കുള്ള പരിഹാരോപദേശത്തിൽ മനസ്സു പ്രവർത്തിക്കുന്നുള്ളൂ. ഈ ലോകഗതിയെ അനുസരിച്ചാണ് ഇവിടെ ആദ്യമായി പശ്ചാത്താപത്തോടുകൂടി മന്ദാധികാരികളെക്കുറിച്ചു നിരൂപണം ചെയ്യാൻ ഇടയായത്. വസ്തുതത്ത്വമറിയാതെ വിഷയാദികളിൽ ഭ്രമിച്ച് അതിനു തക്ക വിധത്തിൽ ആവശ്യമുള്ള പ്രത്യവായങ്ങളെയോ, ദുർദ്ദേവതാരാധനമോ നടത്തി ജന്മം പാഴാക്കുന്ന ആളുകൾ നിത്യാനന്ദജ്ഞാനസ്വരൂപിയായി, പുണ്യശ്ലോകനായി, ആശ്രിതവത്സലനായി പ്രകാശിക്കുന്ന ഗുരുവായൂരപ്പനെ ആരാധിക്കുക, സ്തുതിക്കുക, നമിക്കുക മുതലായ ഭജനങ്ങൾക്കു വേണ്ടവിധം അർഹതയില്ലാത്തവരാകയാൽ മന്ദാധികാരികളാകുന്നു. സാമാന്യേനതന്നെ ലോകത്തിൽ ക്ഷേമാവഹമായ മാർഗ്ഗവും, അതു കാട്ടാനുള്ള ആളുകളും, അതു കണ്ടുതെളിഞ്ഞാൽ ഫലം കൊടുക്കത്തക്ക ഉത്തമവസ്തുവും എത്രയും ചുരുക്കമായിട്ടേയുള്ളൂ. നേരേ മറിച്ചു വല്ലകാര്യത്തിലും എളുപ്പമായ മാർഗ്ഗവും, അനായാസമായുള്ള പ്രവൃത്തിയും, ലഘുവായ ഫലസിദ്ധിയും ഉണ്ടാകുമെങ്കിൽ അതിൽക്കൂടി അവിവേകത്താൽ ആളുകൾക്ക് ഉദാസീനതയും ആലസ്യവും ധാരാളവുമാണ്. ഈവിധം ഇരിക്കെ എത്രയും ശ്രമപ്പെട്ടാലും കണ്ടുപിടിക്കാൻ വഹിയാത്തതും സർവ്വാത്മനാ തങ്ങളുടെ യോഗക്ഷേമങ്ങൾക്ക് ഉത്തമസാധനവുമായ ഒരു വസ്തു എളുപ്പത്തിൽ കൈയിൽ കിട്ടിയാൽപോലും അതിലും ശ്രദ്ധ ഇല്ലാതെ ഏതാണ്ടു ചില സുഖാഭാസങ്ങളിൽ മനസ്സുപതിപ്പിച്ച് ഓടിനടക്കുന്ന ആളുകളെക്കണ്ടാൽ പശ്ചാത്താപപ്പെടുകയല്ലാതെ മറെറന്തു ചെയ്യാൻ കഴിയും?

"ഏവം ഉല്കൃഷ്ടവസ്തുന്യപി സുലഭതയാ ഹസ്തലബ്ധേ"—

'സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധാത്മകം.' എന്നുള്ള മൂന്നാം ശ്ലോകത്തിൽ നിരൂപണം ചെയ്തിട്ടുള്ള പരമാർത്ഥസത്തായ ബ്രഹ്മം, ഗുരുകടാക്ഷം കൊണ്ടു ശ്രവണം, മനനം, നിദിധ്യാസനം മുതലായവയാൽ സാധനചതുഷ്ടയസമ്പത്തി വന്നിട്ടുള്ളവർക്കല്ലാതെ മറ്റുള്ളവർക്ക് അറിവാനോ പ്രാപിക്കാനോ അനുഭവിക്കാനോ കഴിയുന്നതല്ല. അപ്രകാരമുള്ള വസ്തു യാതൊരു ശ്രമവും, പരസേവയും കൂടാതെ കൈയിൽ കിട്ടിയപോലെ പ്രത്യക്ഷമായി ഭജിക്കുന്നതിലേക്കു സൌകര്യമുള്ളതായിരിക്കെ എന്ന താത്പര്യം യഥാർത്ഥത്തിൽ ദുർല്ലഭമായ വസ്തു ഇവിടെ എങ്ങനെ ലഭ്യമായി എന്നുള്ളതിനെപ്പറ്റി അല്പം വിവരിക്കേണ്ടതുണ്ട്. ഒരുവസ്തു സുലഭമാണെങ്കിൽ അതു ദുർല്ലഭമല്ല, ദുർല്ലഭമാണെങ്കിൽ അതു സുലഭവുമല്ല എന്നുള്ളതു നിശ്ചയമാണ്. ഇപ്രകാരമുള്ള അന്യോന്യവിഷമതയ്ക്കുള്ള പരിഹാരത്തെപ്പറ്റി ആലോചിക്കാം.

പണ്ടു സൂര്യവംശജാതനായ ഭഗീരഥൻ തന്റെ പിതൃക്കളായ സഗരപുത്രന്മാരുടെ മുക്തിക്കായി ആകാശഗംഗയെ ഭൂമിയിൽ കൊണ്ടുവരുന്നതിനു താൻ തപസ്സുചെയ്തു ക്ലേശമനുഭവിച്ച് അസാധാരണമായ പരിതാപത്തോടും ഭക്തിയോടും കൂടി തദേകനിഷ്ഠനായി അനുധ്യാനം ചെയ്തിരിക്കവേ പുണ്യവതിയും ലോകപാവനിയും ആയ ഗംഗാദേവി പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടു ഭൂമിയിൽ ഭക്തനായ ഭഗീരഥന്റെ അഭീഷ്ടസിദ്ധിക്കായി അവതരിച്ചിട്ടുള്ളതായ കഥ പുരാണപ്രസിദ്ധമാണ്. മഹാനുഭാവനായ ഭഗീരഥന്റെ ആവശ്യത്തിലേക്കായി അവതരിച്ച ഗങ്ഗ അതുമുതൽ മറ്റുള്ള ആളുകൾക്കു പാപവിധ്വംസനത്തിനും, പുണ്യപുഷ്ടിക്കും ഉപയോഗപ്പെടുന്നുണ്ട് എന്നുള്ളതും പൌരാണികദൃഷ്ട്യാ അവാസ്തവമായ ഒന്നല്ല. ഈവിധം തന്നെ പ്രസ്തുതത്തിലും ഗുരുവായൂർ എന്ന പുണ്യക്ഷേത്രത്തിൽ സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധസ്വരൂപിയായ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവു ഭക്തജനത്തിനനുരൂപമായ ദിവ്യവിഗ്രഹം അവലംബിച്ച് എത്രയോ പണ്ടുപണ്ടേ പ്രതിഷ്ഠിതനായിരുന്നിട്ടുള്ള അതിരഹസ്യമായ സൂക്ഷ്മം നമ്മുടെ മഹാകവി ശ്രീനാരായണഭട്ടപാദർ നല്ലപോലെ മനസ്സിലാക്കി അത്യുത്കടമായ ഭജനത്താൽ, താൻ ആദ്യമായി പൂർവസൂരികളെ അപേക്ഷിച്ചു ഭഗവാന്റെ വിശ്വാതിശായിയായ മാഹാത്മ്യത്തോടുകൂടിയ പ്രത്യക്ഷപ്രകാശം അധികമായി കണ്ടു കൊണ്ടാടിത്തുടങ്ങി. അതുമാത്രമല്ല

മറുള്ള ജനങ്ങളും മുൻപു യഥാവിധി ധരിച്ചിട്ടില്ലാത്തവിധത്തിൽ ഏതാണ്ട് ഒരു ദിവ്യപ്രകാശം എല്ലാവർക്കുമനുഭവിക്കത്തക്കവിധത്തിൽ ഗുരുവായൂർക്ഷേത്രത്തിൽ പ്രസരിച്ചിരിക്കുന്നതായി പ്രസിദ്ധിയുണ്ടായി. ആകാശഗങ്ഗയെ ഭഗീരഥൻ ഭൂമിയിലേക്ക് ആദ്യമായി കൊണ്ടുവന്നു. ശ്രീനാരായണഭട്ടപാദർ, ഭൂമിയിൽ തന്നെ പ്രതിഷ്ഠിതമായിരുന്നതും എന്നാൽ ആരും വേണ്ടവിധം മഹിമയറിയാതിരുന്നതുമായ ഗുരുവായൂരിലെ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിനെ ആദ്യമായി അധികമായ പ്രത്യക്ഷപ്രകാശമുള്ളതായി കണ്ടുപിടിച്ചു. ഇതാണ് ഇവർതമ്മിൽ ഭേദം. ഈവിധമാണു ഉല്പന്നമായ വസ്തു പ്രത്യക്ഷമായി കൈയിൽ കിട്ടിയതുപോലെ മറുള്ളവർക്കും അനുഭവയോഗ്യമായ സ്ഥിതിയെ അവലംബിച്ചതു്. 'ഹസ്തലബ്ധേ സതി' എന്നുള്ളതിനു നേരെ ശബ്ദാർത്ഥം കൈയിൽ കിട്ടിയതായിരിക്കെ എന്നാണെങ്കിലും, ഇവിടെ കൈയിൽ കിട്ടിയപോലെ അത്ര സൌകര്യമുള്ളതായിരിക്കെ എന്നുള്ള താത്പര്യാർത്ഥംമാത്രമാണു സ്വീകരിക്കേണ്ടതു്. 'ഏവം' എന്നുള്ള അവ്യയം 'ഹസ്തലബ്ധേ' എന്നുള്ളതിനോടു ചേർത്ത് ഇപ്രകാരം ഗുരുവായൂപുരത്തിൽ ഏറ്റവും സൌകര്യത്തോടുകൂടി ഭജിക്കത്തക്കവിധത്തിലിരിക്കവേ എന്നുള്ള അർത്ഥത്തോടും യോജിപ്പിക്കാവുന്നതാണു്. ഇതുപോലെ 'അപി' എന്നുള്ള അവ്യയം 'ഹസ്തലബ്ധേ' എന്നുള്ളതിനോടു ചേർത്തു കൈയിൽ കിട്ടിയപോലെ അത്ര സൌകര്യമായിരുന്നിട്ടും എന്നുള്ള അർത്ഥത്തിലും യോജിപ്പിക്കാവുന്നതാണു്. 'വസ്തുനി' എന്നുള്ള വസ്തുപദത്താൽ പരമാർത്ഥസ്വരൂപം എന്നർത്ഥം ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാണു്. അതിനാൽ അതിൽ നിന്ന് അന്യമായ സകലതും അവസ്തുവാണെന്നു ബോധിപ്പിക്കപ്പെട്ടതായിവരുന്നു. അതേതെന്നുവച്ചാൽ മായയും, മായയാൽ ഉണ്ടെന്നു തോന്നിക്കപ്പെടുന്ന അർത്ഥപുത്രകളത്രാദികളുമാകുന്നു.

'യദന്യത് തനവാ വാചാ ധിയാ വാ ഭജതി ജനഃ'— ഇപ്പോൾ പറഞ്ഞ രീതിയിൽ 'ഉല്പന്നവസ്തുനി' എന്നുള്ള വസ്തുവിൽനിന്ന് അന്യമായിട്ടുള്ളതാണിവിടെ 'അന്യത്' എന്നുള്ള നപുംസകപദംകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടേണ്ടതു്. ഇതുകൊണ്ട് അന്യമായിട്ടുള്ളതു ജ്ഞാനാനന്ദസ്വരൂപിയും സർവ്വവ്യാപിയുമായ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിനെ അപ്രകാരമുള്ള സ്വരൂപത്തിൽ അറിയാനിടവരാതെ അർത്ഥപുത്രകളത്രാദ്യാത്മകമായുള്ള പ്രപഞ്ചമേ

യഥാർത്ഥമായിട്ടുള്ളു എന്നും മറ്റും ധരിച്ചുപോരുന്നതാണു്. ജന്മ ജന്മാന്തരാർജ്ജിതങ്ങളായ കർമ്മങ്ങളുടെ ശക്തിയാൽ ഏറ്റപ്പെട്ട വാസനാബലം നിമിത്തം *ഗഡ്ഡലികാപ്രവാഹമെന്നുദയാ ഇക്കാണുന്ന പ്രപഞ്ചവും, പ്രപഞ്ചത്തിനകമേ സചരുപപ്പെട്ടിട്ടുള്ള അഹങ്കാരാദ്യുപാധിവിശിഷ്ടമായ സമസ്തവസ്തുജാതവും അനുഭവിച്ചു നശ്വരമായ സംസാരബന്ധത്തിൽപെട്ടു നിത്യതകഴിച്ചുപോരുന്ന ജനങ്ങൾ ബുദ്ധിയിൽ വിചാരിക്കുന്നതോ, വാക്കുകൊണ്ടു് ആ വിചാരത്തെ വെളിയിലറിയിക്കുന്നതോ, പ്രവൃത്തികൊണ്ടു വെളിയിലറിയിക്കുന്ന കാര്യത്തെ നടത്തുന്നതോ എല്ലാം ഇച്ഛാനുരീതിയിൽ പ്രാപഞ്ചികങ്ങളായ വിഷയങ്ങളെ അവലംബിച്ചു മാത്രമേയാകുന്നുള്ളു. തത്ത്വചിന്ത ബുദ്ധികൊണ്ടു വിചാരിക്കുന്നതുപോലെ പറയാതേയും, പറയുന്നതുപോലെ പ്രവർത്തിക്കാതേയും, യാതൊരു വ്യവസ്ഥയുമില്ലാതേയും ഉള്ള വിഷമക്കാരാണു് എത്രയോ ധാരാളം. ഇവരുടെ രീതിക്കു 'മനസാ വാചാ കർമണാ വാ' എന്നുള്ളിടത്തെ 'വാ' എന്നതു വികല്പാർത്ഥകമായെടുക്കേണ്ടതാണു്. ഇപ്രകാരമല്ലാതെ വാങ്മനഃകായങ്ങളിൽ ഒന്നുപോലെ പ്രവൃത്തിയുള്ളവരുടെ പക്ഷത്തിൽ ഈ 'വാ' എന്നുള്ള അവ്യയം സമുച്ചയാർത്ഥകമായും ഗ്രഹിക്കപ്പെടാവുന്നതാണു്. ഇതുകൂടാതേയും ഈ തരത്തിലുള്ളവർ ആരായാലും അവരുടെ പ്രവൃത്തികളെല്ലാം വാങ്-മനഃകായങ്ങൾകൊണ്ടുമാത്രം കഷ്ടപ്പെടുന്നതല്ലാതെ അതിനും മേലെപ്പെട്ടുള്ള ആത്മാവിനോടു് അടുക്കുന്നില്ലെന്നുള്ള താത്പര്യവും ചുരുക്കത്തിൽ ഇവിടെ ഊഹിക്കേണ്ടതാണു്. ഇതുനിമിത്തം വാങ്മനഃകായങ്ങൾകൊണ്ടുള്ള പ്രവൃത്തികൾക്കുപോലും നിർമ്മലതയില്ലെന്നു വന്നുകൂടുന്നു. 'ജനുഃ'-ജന്മം ലഭിച്ചവനെന്ന അർത്ഥത്തിലുള്ള ഈ ശബ്ദം 'ഹന്ത ഭാഗ്യം ജനാനാം' എന്നു മുൻശ്ലോകത്തിൽ കണ്ട 'ജനാനാം' എന്നുള്ള ശബ്ദത്തെ അനുസ്മരിപ്പിക്കുന്നു. ഏതുവിധത്തിലുള്ള ആളുകൾക്കും ഭഗവദ്ഭജനം ചെയ്തു മാനുഷമായ ശ്രേയസ്സു ലഭിച്ചു് ഉത്തമഗതി നേടുവാനുള്ള ഒരദ്വിതീയോപായമായി ഗുരുവായൂരത്തിൽ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിന്റെ

*ഒരാട്ടിൻപറ്റം മലഞ്ചരിവിൽ മേഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ വെള്ളം കുടിക്കാനായി അവിൽ മുമ്പനായ ഒന്നു കീഴ്പ്പോട്ടു നടിയിൽ ഇറങ്ങുമ്പോൾ നദിവേഗത്താൽ ഒലിച്ചുപോകുന്നിടയായി. എന്നാൽ ഈ തത്ത്വം അറിയാതെ മറ്റു പറ്റത്തിലുള്ളവയെല്ലാം അതുപോലെ പാടേ പ്രവാഹത്തിൽപെട്ട് ഒലിച്ചുപോകുമ്പോലെ.

പ്രത്യക്ഷപ്രകാശമുണ്ടായിട്ടുള്ളതു വിസ്മയനീയമായ ഒരു മഹാഭാഗ്യമാണെന്നു കൊണ്ടാടുന്ന ആ ഘട്ടത്തിലും ഇതിലേക്കു ഭാഗ്യവാന്മാരായ ജനങ്ങൾ മേലാൽ തങ്ങളുടെ ആധുനികമായി കേവലം മൃഗപ്രായമായുള്ള പ്രാപഞ്ചികപ്രവൃത്തികൾവിട്ടു തെളിയേണ്ടവരായ ഒരു ക്രൂട്ടക്കാരാണെന്നുകൂടി അന്തർഗ്ഗതമായി കവിക്കു വിവക്ഷിതമായിരിക്കണം.

'ബത'—പശ്ചാത്താപത്തേയും പശ്ചാത്താപത്തിനു ഹേതുവായ കഷ്ടതയേയും ദ്യോതിപ്പിക്കുന്നതായിട്ടാണ് ഇവിടെ ഈ അവ്യയം പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതു്. ഭഗവദ്ഭജനവിമുഖന്മാരായിരിക്കുന്ന ഇച്ചെയ്ന ആളുകളെ ഓരോരുത്തരേയും ഗുരുവായൂരപ്പനായ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിന്റെ മഹിമ പറഞ്ഞുമനസ്സിലാക്കി നല്ലവണ്ണമുപദേശിച്ചു നേരുമാർഗ്ഗത്തിലാക്കിത്തീർത്താൽ കൊള്ളാമെന്നുള്ള ആഗ്രഹമുണ്ടെങ്കിലും തനിക്ക് അതു സാധിക്കുന്നില്ലല്ലോ എന്നുള്ളതാണിവിടത്തെ പശ്ചാത്താപം. നിത്യദുഃഖപര്യവസായികളായിരിക്കുന്ന സുഖാഭാസങ്ങളിൽ കിടന്നു വലഞ്ഞു

"ജന്തുനാം നരജന്മ ദുർല്ലഭം."

എന്ന പ്രമാണമനുസരിച്ചു ദുർല്ലഭമായി കിട്ടിയിരിക്കുന്നതും, വിശേഷജ്ഞാനത്തോടുകൂടി ഭഗവദ്ഭജനം ചെയ്യാൻ സൌകര്യമുള്ളതുമായ ഈ മനുഷ്യജന്മം പാഴാക്കിക്കളഞ്ഞ് ഇവരെല്ലാം ക്രമേണ ക്രിമികീടാദികളായി ജന്മാന്തരങ്ങളനുഭവിച്ച് ഇപ്പോഴത്തേക്കാൾ എത്രയും ശോച്യമായ ദുരവസ്ഥകൾക്കു പാത്രീഭവിക്കുമല്ലോ എന്നുള്ള മട്ടിൽ കാണുന്ന കഷ്ടതയാണു കവിയുടെ പശ്ചാത്താപത്തിനു ഹേതുഭൂതമായിട്ടുള്ളതു്.

'ക്ഷുദ്രതൈവ സ്പൃടേയം'—ഈവിധം യഥാർത്ഥജ്ഞാനംകൂടാതെ ജനങ്ങൾ തെറ്റിദ്ധരിച്ചു വിഷയാദികളേയോ, അവയ്ക്ക് അനുരൂപമായി മറ്റു ദുർദ്ദേവതകളേയോ ഭജിക്കുന്നത് എന്തുകൊണ്ടായിരിക്കാം? എന്നാലോചിച്ചു് അതിനു കവി ജനങ്ങളുടെ സ്പഷ്ടമായ അവിവേകത്തെക്കണ്ടു സമാധാനപ്പെടുന്ന ഭാഗമാണിതു്. ആ അവിവേകമാകട്ടെ ഏതുവസ്തുവിനെ ആശ്രയിച്ചാൽ ലോകത്തിൽ നിത്യസുഖവും, സമ്പൂർണ്ണമായ ഐശ്വര്യവും ദുഃഖലേശമില്ലാത്ത മറ്റവസ്ഥകളും, ലഭിക്കാനിടയാകുമോ ആ വസ്തു

ഏതാണെന്നും, നേരേമറിച്ച് ഏതുവസ്തുവിനെ ആശ്രയിച്ചാൽ നിത്യദുഃഖംനിറഞ്ഞിരിക്കുന്നതായ ആപത്തുകളിൽപെട്ട ക്ലേശിക്കാനിടയാകുമോ ആ വസ്തു ഏതാണെന്നും വേർതിരിച്ചുള്ള അറിവില്ലായ്മയാകുന്നു.

ഇവിടെ 'ഇയം' എന്ന ജനങ്ങൾക്കു മുൻവിവരിച്ചപ്രകാരമുള്ള ക്ഷുദ്രതയെ (അല്പതയെ, അവിവേകത്തെ) സന്നികൃഷ്ടവാചിയായ ഇദംശബ്ദംകൊണ്ടു പ്രതിനിർദ്ദേശിക്കുകയാൽ ഈ അവിവേകം കവിയുടെ ദൃഷ്ടിക്കുതന്നെ തന്റെ ചുറ്റും കാണപ്പെടുന്ന ജനങ്ങളുടെ ഇടയ്ക്കു പ്രത്യക്ഷമായിട്ടുണ്ടെന്നുള്ളതു വ്യക്തമാകുന്നു. 'ക്ഷുദ്രതൈവ' എന്നുള്ള സ്ഥലത്തെ ഏവകാരത്താൽ മറ്റു യാതൊരു കാരണങ്ങളും ഇതിലേക്ക് ഊഹിക്കാനില്ലെന്നും, മറ്റു യാതൊരു കാരണങ്ങളാലും ഇതു സംഭവിക്കുന്നതല്ലെന്നും, ഇതിനു പരിഹാരം ആ അവിവേകം നീക്കത്തക്ക വിവേകമുണ്ടാകയല്ലാതെ മറ്റൊന്നും പറയുന്നതല്ലെന്നും, അപ്രകാരമുള്ള വിവേകം ഭഗവദ്ഭജനത്താൽ മാത്രമേ മാറാത്തവിധത്തിൽ ലബ്ധമാവൂ എന്നും വ്യഞ്ജിപ്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

പൂർവ്വാർദ്ധത്തെക്കുറിച്ച് ഇതുവരെ നിരൂപണം ചെയ്തതിനാൽ ഈ രീതിയിൽ ഇവർ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മഭജനത്തിനു വേണ്ട വിധം അർഹതയില്ലാത്തവരായിത്തീർന്നുപോയിട്ടുണ്ടെങ്കിലും, ഏതു തരത്തിലായാൽ യഥാർത്ഥത്തിൽ അർഹന്മാരായിത്തീരുമെന്നുള്ളതിലേയ്ക്കു മാർഗ്ഗപ്രദർശകമായി തന്റെ പ്രവൃത്തിയെത്തന്നെ കവി നിർദ്ദേശിച്ചുകൊണ്ട് ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്നു.

'ഏതേ താവദ് വയം തു'—ഇവിടെ 'തു' എന്നുള്ള അവ്യയം പൂർവ്വാർദ്ധംകൊണ്ടു നിരൂപണംചെയ്ത അവസ്ഥയിൽനിന്നുള്ള ഭേദത്തെ കാണിക്കുന്നു. സമീപതരവർത്തിയായ അർത്ഥത്തെ ഉദ്ദേശിക്കുന്ന 'ഏതേ' എന്ന ഏതച്ഛബ്ദവും, തന്നേയും തന്റെ സമീപത്തിൽ തന്നെപ്പോലെ ഭക്തന്മാരായിരിക്കുന്ന മറ്റുള്ളവരേയും കുറിക്കുന്നു. ഇതുകാരണത്താൽതന്നെയാണു ബഹുവചനവും യോജിക്കുന്നതു്. ഈവസ്തുത പറയുന്നകാലത്തെ അനുഭവത്തേ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തി ഏതച്ഛബ്ദം പ്രയോഗിച്ചിട്ടുള്ളതായും വിചാരിക്കാവുന്നതാണു്. 'വയം'—ശബ്ദശാസ്ത്രമര്യാദയാ പ്രഥമപുരുഷനും, മദ്ധ്യമപുരുഷനും, ഉത്തമപുരുഷനും

ക്രൂടി ഏകശേഷിച്ചു സ ച, തപം ച, അഹം ച എന്നു പറയുന്നോടത്ത് ഉത്തമപുരുഷനാണു ശേഷിച്ചതായ രൂപമായിത്തീരേണ്ടതെന്നുള്ള രീതിക്കത്രേ ഈ രൂപം വന്നതെങ്കിലും മറെറാരു സ്വാരസ്യംകൂടി ഇതിൽ വിശദപ്പെടുത്തുവാനുണ്ട്. അതു-പ്രത്യക്ഷത്തിൽ തന്നോടുകൂടി ഭക്തന്മാരായിരിക്കുന്ന മറു മഹാത്മാക്കളും ഭഗവദ്ഭക്തന്മാരെന്നുള്ള നിലയിൽ തന്നിൽനിന്നന്യരായിട്ടല്ലാതെ താനായിത്തന്നെ അഭേദമയ്യാഭയാ സങ്കല്പിച്ച് അനുഭവിക്കുന്ന രീതിക്ക് അസ്മച്ഛബ്ദത്തിന്റെ സാമാന്യബഹുവചനമായിത്തന്നെ പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു എന്നുള്ളതാകുന്നു. അഥവാ, അനേകജന്മങ്ങളംകൊണ്ട് ആർജ്ജിതമായ പുണ്യരാശിയുടെ ഫലമായി സാക്ഷാത് ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിനെ തനിക്കു ഭജിക്കാനും, ആ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിന്റെ കൃപാപുരസ്സരമായ പ്രസാദത്തെ അനുഭവിപ്പാനുമിടയായിട്ടുള്ള ഭാഗ്യത്തെ ശ്ലാഘിച്ചു തന്നേക്കുറിച്ചുതന്നെ ബഹുമാനബഹുവചനമായി 'വയം' എന്നു പറഞ്ഞതായും വിചാരിക്കാം. കവി തനിക്കിപ്രകാരം മറു ജനങ്ങളിൽനിന്നു സിദ്ധമായ മാന്യതയെ പുരസ്കരിച്ചു ഭഗവദ്-ഭജനത്തിൽ എപ്പോഴും സംഭ്രമത്തോടുകൂടി കൊതിച്ചുംകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഒരവസ്ഥ ത്രു എന്നുള്ള അവ്യയംകൊണ്ടു തെളിയിക്കേണ്ടതാണെന്നുള്ള ചിലരുടെ അഭിപ്രായവും അങ്ങ് ഗണിക്കുന്നുമുണ്ട്.

'സ്ഥിരതരമനസാ'.— മനസ്സിനു മാലിന്യം, ചാഞ്ചല്യം എന്നു രണ്ടു ദോഷങ്ങളുണ്ട്. അവയിൽ ആദ്യത്തേതു ദുർവ്വാസനകൾകൊണ്ടു നിറഞ്ഞിരിക്കുന്ന അവസ്ഥയും, രണ്ടാമത്തേത് ഏകാഗ്രതയെ തടുക്കത്തക്ക നാനാവിഷയങ്ങളുടെ സ്വരൂപത്തിൽ പരിണമിച്ചിരിക്കുക എന്നുള്ളതുമാകുന്നു. ഇതു രണ്ടും മുഴുവൻ അകന്നാൽ മാത്രമേ മനസ്സിനു ഭഗവദ്ഭജനത്തിനു യോഗ്യത സിദ്ധിക്കയുള്ളൂ. അപ്പോൾമാത്രമേ മനസ്സു ലേശവും ചാഞ്ചല്യമില്ലാത്തതും മലമില്ലാത്തതുമായ രീതിയിൽ സ്ഥിരതരമെന്നും നിർമ്മലമെന്നും ഉള്ള അവസ്ഥയിൽ എത്തുകയുള്ളൂ. സ്വയം നിർമ്മലമായ ഒരു കണ്ണാടിയിൽ പൊടികേറി അഴുക്കുണ്ടാകയോ അവ്യവസ്ഥിതമായ രീതിയിൽ പലരൂപങ്ങളും പ്രതിഫലിച്ചു സ്വരൂപത്തിനു സ്ഥിരതയില്ലാതാകുകയോ ചെയ്യുന്നതുപോലെയാണു മനസ്സിനു ദോഷങ്ങളും വന്നുകൂടുന്നതു; പൊടി തുടച്ചുകളകയും ഉത്തമമായ ഒരേരൂപംമാത്രം പ്രതിഫലിച്ചു തദാകാരമായി

ത്തീരുകയും ചെയ്യുന്നതുപോലെയാണു മുൻചൊന്ന ദോഷങ്ങൾ നീങ്ങി മനസ്സു ശുദ്ധമാകുന്നതു്. എന്നാൽ, വാസ്തവത്തിൽ മനസ്സു് ഈ പറഞ്ഞരീതിയിൽ ശുദ്ധമാക്കിവെയ്ക്കുന്ന കായ്മും അത്ര എളുപ്പത്തിൽ സാധിക്കുന്ന ഒന്നല്ല. ഇതിനു പ്രമാണം:—ഭഗവദ്ഗീതയിൽ അർജ്ജുനൻ ഭഗവാനോടു വിജ്ഞാപനംചെയ്യുന്ന ഘട്ടം നോക്കുക:—

"ചഞ്ചലം ഹി മനഃ കൃഷ്ണ! പ്രമാഥി ബലവദ്ദൃഢം
തസ്യാഹം നിഗ്രഹം മന്യേ വായോരിവ സുദുഷ്കരം."

'സ്ഥിരതരമനസാ'—എന്നു നിർദ്ദേശിക്കുന്ന മനസ്സിന്റെ സ്ഥിരതരത്വം അതിന്റെ നിർമ്മലത്വത്തിനുകൂടി ഉപലക്ഷണമാണു്. നിർമ്മലവും ഏകാഗ്രവുമായ മനസ്സുകൊണ്ടു സാക്ഷാത് ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മസ്വരൂപംതന്നെ അനുധ്യാനംചെയ്യു് എന്നു സാരം.

'വിശ്വപീഡാപഹന്ത്രൈ'—വിശ്വങ്ങളായ പീഡകളുടെയും അപഹരിക്കെന്നും, വിശ്വത്തിന്റെ പീഡയുടെ അപഹരിക്കെന്നും, വിശ്വമായ പീഡാപഹരിക്കെന്നും മൂന്നതരത്തിൽ ഇതിനു വിഗ്രഹം പറഞ്ഞു് അർത്ഥം ഗ്രഹിക്കാവുന്നതാണു്. അതിൽ ആദ്യത്തെ പക്ഷത്തിൽ വിശ്വങ്ങളായ=സമസ്തങ്ങളായ; പീഡകം=ദുഃഖങ്ങൾ അതായതു താപങ്ങൾ; അവയുടെ അപഹരതി=ഉന്മൂലനാശനം എന്നർത്ഥമാകുന്നു. താപങ്ങൾ ആദ്ധ്യാത്മികമെന്നും, ആധിദൈവികമെന്നും, ആധിഭൌതികമെന്നും മൂന്നു വിധത്തിലുണ്ടു്. ഈ മൂന്നുവിധത്തിലുമുള്ള താപങ്ങൾ നീങ്ങിയാൽ മാത്രമേ ഒരുവനു ദുഃഖലേശമില്ലാത്ത സുഖപ്രാപ്തി ഉണ്ടാകയുള്ളൂ. അപ്രകാരമുള്ള സുഖപ്രാപ്തി മാത്രമേ ഭഗവദ്ഭജനത്തിൽ ഉദ്ദിഷ്ടമായിട്ടുള്ളൂ. ഈ അർത്ഥംതന്നെ ഭാഗവതത്തിൽ രണ്ടാംശ്ലോകത്തിൽ 'താപത്രയോന്മൂലനം' എന്നുള്ള ഭാഗംകൊണ്ടു പ്രതിപാദിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. രണ്ടാമത്തെ പക്ഷത്തിൽ വിശ്വത്തിന്റെ=ലോകത്തിന്റെ; പീഡയുടെ=ദുഃഖത്തിന്റെ; അപഹരതിക്കായിക്കൊണ്ടു=നാശത്തിനായിക്കൊണ്ടു് എന്നർത്ഥമാകുന്നു. ഭക്തോത്തമന്മാരായ മഹാന്മാർ തങ്ങളുടെ സകലപ്രവൃത്തികളും,

"ലോകാഃ സമസ്താഃ സുഖിനോ ഭവന്തു."

എന്നുള്ള പ്രമാണമനുസരിച്ചു ലോകക്ഷേമത്തിനായിട്ടുമാത്രം ഫലിപ്പിക്കണമെന്നുള്ള സങ്കല്പത്തോടുകൂടി സ്വാർത്ഥദൃഷ്ടിയില്ലാത്ത

നിർമ്മത്സരന്മാരാകുന്ന എന്നുള്ള ഭാഗം ഇപ്രകാരം അർത്ഥം കല്പിക്കുമ്പോൾ വ്യക്തമാകുന്നു. ഇതുതന്നെയാണു 'ഹന്ത ഭാഗ്യം ജനാനാം' എന്ന മുൻശ്ലോകത്തിൽ കാണുന്ന ഭാഗത്താൽ കവി ഉദ്ഘോഷിച്ചിരിക്കുന്നത്. മൂന്നാമത്തെ പക്ഷത്തിൽ വിശ്വമായ=സമസ്തമായ; പീഡാപഹതി=ദുഃഖനിവൃത്തി എന്നുള്ള രീതിയിൽ വിശ്വം എന്നുള്ള പദം ദുഃഖനിവൃത്തിയിൽ നേരേ വിശേഷണമായി അന്വയിക്കുന്നു. ഇതുകൊണ്ട് എല്ലാദുഃഖങ്ങൾക്കും നിവൃത്തി പേരിനുമാത്രം ഉണ്ടായാൽ പോരാ; ആ നിവൃത്തി സ്ഥിരമായും സമഗ്രമായുംകൂടി ഇരുന്നാൽ മാത്രമേ ആത്യന്തികമായ സംസാരനിവൃത്തിയും, തന്മൂലമായ മുക്തിയും ലഭിക്കുകയുള്ളൂ എന്നു വന്നുകൂടുന്നു.

'നിശ്ലേഷാത്മാനം'—ഇവിടേയും നിശ്ലേഷങ്ങളുടെ ആത്മാവായിട്ടുള്ളവനെന്നും, നിശ്ലേഷങ്ങളും ആത്മാവായിട്ടുള്ളവനെന്നും രണ്ടുതരത്തിൽ വിഗ്രഹിച്ചർത്ഥമെടുക്കാം. അതിൽ ആദ്യത്തെ പക്ഷത്തിൽ നിശ്ലേഷങ്ങളായ=ഒട്ടൊഴിയാതെയുള്ള; ചരാചരങ്ങളുടേയും; ആത്മാവായിട്ടുള്ളവൻ=കാരണഭൂതനായിട്ടുള്ളവൻ എന്നോ, അന്തര്യാമിയായ ആത്മസ്വരൂപനായുള്ളവൻ എന്നോ രണ്ടുവിധം അർത്ഥം വിവരിക്കാം. ഇക്കാണുന്ന സകലപ്രപഞ്ചങ്ങളുടേയും കാരണഭൂതനായും, അവയ്ക്കുതന്നെ അന്തര്യാമിയായ ചൈതന്യസ്വരൂപനായും ഇരിക്കുന്നത് ഒരാളാണെന്നു വന്നുകൂടുമ്പോൾ അകവും പുറവും ഒന്നുപോലെ വ്യാപിച്ചുനില്ക്കുന്ന ജഗദീശ്വരൻ ഒരാൾതന്നെ എന്നുള്ള സിദ്ധാന്തം ഫലിക്കുന്നു. ഈ തത്ത്വം,

"മത്തഃ പരതരം നാന്യത് കിഞ്ചിദസ്തി ധനഞ്ജയ!
മയി സർവ്വമിദം പ്രോതം സൂത്രേ മണിഗണാ ഇവ."

"സർവ്വം സമാപ്നോഷി തതോഽസി സർവ്വഃ."

എന്നീ ഗീതാവചനങ്ങളാൽ വ്യക്തമാകുന്നു. രണ്ടാമത്തെ പക്ഷത്തിൽ നിശ്ലേഷമാകുന്ന=സമസ്തചരാചരമാകുന്ന; ആത്മാവോടു=സ്വരൂപത്തോടു, ക്രൂടിയവൻ എന്നർത്ഥമാകുന്നതിനാൽ വിരാഡ്രൂപിയായി ആബ്രഹ്മവൃദ്ധം സകലജനങ്ങൾക്കും യഥേഷ്ടം ഏതുരൂപത്തേയും അവലംബിച്ചു ധ്യാനിക്കത്തക്ക സൌകര്യത്തോടുകൂടിയവനായ പരമാത്മസ്വരൂപിയാണെന്നർത്ഥമാകുന്നു.

ആകപ്പാടെ 'നിശ്ശ്ലേഷാത്മാനം' എന്നുള്ള ഭാഗത്താൽ ബ്രഹ്മാവു വിഷ്ണു ശിവൻ മുതലായ അനേകായിരം ദേവതകളുടേയും, പൃഥിവ്യപ്തേജോവായ്വാകാശാത്മകങ്ങളായ പഞ്ചഭൂതങ്ങളുടേയും, എന്നു വേണ്ട ദൃശ്യങ്ങളായ സമസ്തവസ്തുക്കളുടേയും സ്വരൂപഭൂതനായിരിക്കുന്ന ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവാണ് ഈ സ്തോത്രപ്രബന്ധത്തിൽ പ്രതിപാദ്യമായ വിഷയമെന്ന് ഒന്നുകൂടി തെളിച്ചു വിഷയസ്വരൂപം നിർദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടതായിവരുന്നു.

'ഏനം ഗുരുപവനപുരാധീശം'—ഇവിടെ 'ഏനം' എന്നതു ഏതച്ഛബ്ദത്തിന് അനുവാദദേശത്തിൽ വന്നിട്ടുള്ള ആദേശമാണ്. ഏതെങ്കിലുമൊരുകാര്യം ഒരിക്കൽ വല്ല വിശേഷവിധിയായി പറഞ്ഞിട്ടു വീണ്ടും അതിനെത്തന്നെ വേറെ ഒരു കാര്യത്തിനുവേണ്ടി പ്രസ്താവിക്കാനാവശ്യപ്പെടുന്നതായാൽ അവിടെയാണ് അനുവാദദേശമെന്നു പറയപ്പെടുന്നതു്. ഇതു പല്ലിങ്ഗത്തിലെ ദ്വിതീയൈകവചനമാണ്. ഇതിനുമുൻപിൽ മുൻശ്ലോകത്തിൽ 'ബ്രഹ്മ' എന്നും, ഈ ശ്ലോകത്തിൽ 'വസ്തുനി' എന്നും കൊടുത്തിട്ടുള്ളതിനെത്തന്നെ ഇവിടെ 'ഏനം' എന്നു വീണ്ടും പ്രസ്താവിക്കുന്നതിന് അനുവാദദേശം കൊടുത്തിട്ടുള്ളതായി വിചാരിക്കണം. ഇതുകൊണ്ടു പരബ്രഹ്മസ്വരൂപമായും, അതിനെത്തന്നെ സാമാന്യേന ദുല്ലഭ്യവസ്തുസ്വരൂപമായും മുൻപു വർണ്ണിച്ചിട്ട് അതിൽനിന്നു ഭേദമില്ലാതെയുള്ള മൂർത്തിയായി സങ്കല്പിക്കുകനിമിത്തം ഗുരുവായൂരപ്പനായ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിനെ പുല്ലിങ്ഗവാചകശബ്ദംകൊണ്ടു നിർദ്ദേശിച്ചതാണ് എന്നുവരുന്നു. അഥവാ നിയതലിങ്ഗത്വംകൊണ്ടു നിരൂപണംചെയ്താലും ഇതു വേണ്ടവിധത്തിൽ യോജിക്കുന്നുണ്ട്. 'ഏവ' എന്നതുകൊണ്ടു ഗുരുവായൂരപ്പനായ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിൽനിന്നു മറ്റു യാതൊന്നും പരമാർത്ഥത്തിലില്ലാത്തതിനാലും, അഥവാ ഉണ്ടെന്നു കല്പിക്കുന്നവരുടെ ദൃഷ്ടിയിലും അതെല്ലാം ക്ഷുദ്രവിഷയങ്ങളും, ക്ഷുദ്രദൈവതങ്ങളുമായിപ്പോകയാലും നിശ്ശ്ലേഷാത്മാവായിട്ടുള്ള ഈ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവുമാത്രമേ ഉപാസിക്കുവാൻ തക്കവനായിട്ടുള്ളൂ എന്നും, വിശപപീഡകാംക്കും പരിഹാരമുണ്ടാക്കുവാൻ പ്രഭുവായിട്ടുള്ളൂ എന്നുമുള്ള താത്പര്യം വിശദീകരിക്കപ്പെട്ടതായി. ഈ 'ഏവ' എന്നതിനെ 'ആശ്രയാമഃ' എന്നതിനോടുചേർത്താൽ എപ്പോഴും നാം ആശ്രയിക്കുതന്നെ ചെയ്യണം എന്നും അന്ത്യാപത്തിൽ ഭഗവദ്ഭജനംതന്നെ മുഖ്യം എന്നും വ്യക്തമാകും.

'ആശ്രയാമഃ'—നാം എന്നും സേവിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന. സിദ്ധനോ സാധ്യനോ ആയിട്ടുള്ള ഏവനും എന്നും ശ്രീകൃഷ്ണ പരമാത്മാവിനെ സേവിച്ചിരിക്കയാണ് (അഥവാ സേവിച്ചിരിക്കണമെന്നാണ്) പരമാനന്ദമായിട്ടുള്ളതെന്നു താത്പര്യം.

ഇവിടെ പൂർവാർദ്ധംകൊണ്ട് അവിവേകികൾ, അവർ സേവിച്ചുവരുന്ന പ്രാപഞ്ചികവിഷയങ്ങൾ, അഥവാ ദുർദ്ദേവതകൾ, അപ്രകാരമുള്ള സേവചെയ്യുന്നതിലേക്കു കരണങ്ങളായ ശരീര വാഗ്ബുദ്ധികൾ, അതുകൊണ്ടു വ്യംഗ്യമായി സിദ്ധിക്കുന്ന അനർത്ഥരൂപങ്ങളായ ഫലങ്ങൾ എന്നിവ നിർദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അവയ്ക്കുപകരം ഉത്തരാർദ്ധംകൊണ്ടു വിവേകികളായ മഹാന്മാർ, ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവു, സ്ഥിരതരമായ മനസ്സു, സമസ്താപങ്ങളും നിവൃത്തിയാകുക എന്നുള്ള ഫലം എന്നിവയും നിർദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു നിരൂപണത്താൽ ഈ നാരായണീയസ്തോത്രമെന്നുള്ള ഭക്തിയോഗശാസ്ത്രത്തിനു വിവേകികൾ അധികാരികളും, ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവു പ്രതിപാദ്യമായ വിഷയവും, നിഷ്കൽമഷവും നിശ്ചലവുമായ മനസ്സുകൊണ്ടുള്ള ഭജനം മുഖ്യോപായവും, സമസ്തദുഃഖവിനാശവും നിത്യസുഖപ്രാപ്തിയും ഫലവുമാണെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു.

ഇവിടെ 'വിശ്വപീഡാപഹതി'യാകുന്ന ഫലത്തിനായി സ്ഥിരതരമായ മനസ്സുകൊണ്ടു നിർശ്ലേഷാത്മാവായ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിനെ ഭജനംചെയ്യാശ്രയിക്കുന്നു എന്നുള്ള മുഖ്യമായ വാക്യാർത്ഥത്തിൽ 'നിർശ്ലേഷാത്മാനം' എന്നുള്ള വിശേഷണം സാഭിപ്രായമായി പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുകയാൽ

അലങ്കാരം.

"അലങ്കാരഃ പരികരഃ സാഭിപ്രായേ വിശേഷണേ."

എന്നുള്ള ലക്ഷണംകൊണ്ടു പരികരാലങ്കാരം വ്യക്തമായിരിക്കുന്നു. ഭജിക്കപ്പെടുന്ന ദൈവം നിർശ്ലേഷവസ്തുക്കൾക്കും ആത്മസ്വരൂപിയായാൽ അവകളിൽനിന്നോ, അഥവാ അവയ്ക്കുതന്നെയോ പീഡ സംഭവിക്കാൻ തരമില്ലാത്തതും, ഉള്ളതു മുഴുവനും അവശ്യം നശിക്കേണ്ടതുമാണല്ലൊ. എല്ലാവസ്തുക്കളുടേയും അന്തര്യാമിയായ പരമാത്മാവിനെ ഭജിക്കുന്ന ഒരുവനു തന്റെ മനസ്സു പ്രവേശിക്കാൻ വേറെ വസ്തുക്കളൊന്നുമില്ലാത്തതുകൊണ്ട് അതിനു സ്ഥിരതരത്വവും സ്വാഭാവികമായുണ്ടാകുമല്ലൊ.

ചില വ്യാഖ്യാതാക്കന്മാർ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ 'ദുല്ലഭ്യവസു-നി' എന്നുള്ളതിന് ഒന്നു പരബ്രഹ്മം, രണ്ടു മനുഷ്യജന്മം, മൂന്നു ഭാഗവതം എന്നിങ്ങനെ അനേകാർത്ഥം ഉപയോഗിച്ചു വിവരണംചെയ്കയാലും, ഈ അർത്ഥങ്ങളെല്ലാം പ്രകൃതങ്ങളായിരിക്കയാലും പ്രകൃതശ്ലേഷം എന്നൊരു അലങ്കാരമുള്ളതായി പറഞ്ഞു കാണുന്നു. എന്നാൽ ഇതുസംബന്ധിച്ച് ഉള്ള യാഥാർത്ഥ്യം എന്താണെന്ന് അല്പം വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

"നാനാർത്ഥസംശ്രയഃ ശ്ലേഷോ
വർണ്ണ്യാവർണ്ണ്യാഭയാശ്രിതഃ."

എന്നുള്ള ലക്ഷണത്താൽ യാതൊരിടത്തു ശബ്ദങ്ങൾക്കു, ശക്ത്യാ അനേകാർത്ഥങ്ങൾ സംഭവിക്കുകയും, ആവക അർത്ഥങ്ങൾക്ക് അന്യോന്യം ഏതെങ്കിലും ഒരു ബന്ധം ഉണ്ടായിരിക്കയും ചെയ്യുന്നുവോ അപ്രകാരമുള്ളിടത്തു ശ്ലേഷാലങ്കാരം ഉണ്ടാകുന്നു എന്നുള്ളതാണ് സൂക്ഷ്മം. അല്ലാതെ യാതൊരിടത്തു പ്രകൃതത്തിൽ യോജിക്കത്തക്ക നാനാർത്ഥങ്ങൾ വക്തൃതാത്പര്യവശാലോ ബോദ്ധൃതാത്പര്യവശാലോ സംഭവിക്കുന്നുവോ ആമാതിരി സ്ഥലങ്ങളിൽ ശബ്ദത്തിനു നാനാർത്ഥത്വം സ്വതഃ ഇല്ലായ്കയാൽ ശ്ലേഷാലങ്കാരനിരൂപണം അത്ര ശാസ്ത്രീയപ്രസ്ഥാനസമ്മതമാണോ എന്നുള്ളതു ചിന്ത്യമാണ്. ആകയാൽ വശ്യവചസ്സായ മഹാകവിയുടെ വചസ്സിൽ ശ്രോതാക്കളായ ജനങ്ങളുടെ പ്രതിഭാവിശേഷംപോലെ പലേ അർത്ഥങ്ങളും സ്ഫുരിക്കാവുന്നതുകൊണ്ട് അവിടെയെല്ലാം ശ്ലേഷാലങ്കാരം യഥാർത്ഥത്തിൽ നിരൂപണം ചെയ്യാൻ സാധിക്കുന്നതല്ലെന്നു വന്നുകൂടുന്നു.

ഇനി ഈ ശ്ലോകത്തിൽ കവി ഉപയോഗിച്ചിട്ടുള്ള 'ദുല്ലഭ്യ' ശബ്ദത്തിന്റെ സാധുത്വത്തെപ്പറ്റി അല്പം ഒന്നു പയ്യാലോചിക്കാം. 'ദുർ' എന്ന ഉപസർഗ്ഗംചേർന്നാൽ ലഭ് എന്ന ധാതുവിൽനിന്നും കർമ്മാർത്ഥത്തിൽ

ശബ്ദസാധുത്വം.

"ഈഷദ്ദുസ്സുഷു കൃച്ഛ്രാകൃച്ഛ്രാർത്ഥേഷു ഖല്."
(പ-ന-ക്ര ൩൦൯).

എന്നുള്ള പാണിനിസൂത്രംകൊണ്ടു ഖല്പ്രത്യയം വന്നു ദുല്ലഭം എന്ന രൂപം സിദ്ധിക്കേണ്ടതാകുന്നു. അങ്ങനെയിരിക്കെ 'ദുല്ലഭ്യം' എന്ന് ഉപയോഗിച്ചത് എങ്ങനെ സാധുവാകും എന്നുള്ള

താണ് വിചാരിക്കേണ്ടതു്. ലഭ് ധാതുവിനു ,പോരദുപധാത്'' (നു-ഫ-ൻ വു) എന്നുള്ള പാണിനീയസൂത്രത്താൽ യത് പ്രത്യയം കൊണ്ടു ലഭ്യം എന്നുള്ളരൂപം സമ്പാദിച്ചു പിന്നീടു ദുഃഖേന ലഭ്യം എന്ന പ്രാദിസമാസത്താൽ ,ദുര്'' എന്നുള്ള ഉപസർഗ്ഗം ചേർത്തു ദുർല്ലഭ്യം എന്നുള്ളരൂപം ഉണ്ടാക്കാൻ തരമുള്ളൂ. ഇപ്രകാരമാകുമ്പോൾ ,ദുഃഖത്തോടുകൂടിയിരിക്കുക എന്നുള്ള അവസ്ഥ, ലഭിക്കാൻയോഗ്യം എന്ന അർത്ഥത്തിലാണ് നേരേ അന്വയിക്കേണ്ടിവരുന്നതു്, പ്രയാസപ്പെട്ടു ലഭിക്കാൻ യോഗ്യം എന്നുള്ള രീതിയിൽ ലഭ്ധാതുവിന്റെ അർത്ഥത്തിൽ സാക്ഷാത്തായി 'ദുര്' എന്നുള്ള ഉപസർഗ്ഗം അന്വയിച്ചിട്ടുള്ള അർത്ഥമാണ് നമുക്ക് ഇവിടെ കിട്ടേണ്ടതു്. എന്നാൽ അത് ഇവിടെ താത്പര്യാർത്ഥമായി വരുന്നു എന്നുമാത്രം വിശേഷം. മുൻപ് ഉദ്ധരിച്ച പാണിനിസൂത്രത്തിനു യാതൊരിടത്തു കൃച്ഛ്രാർത്ഥം ധാതുവിൽ സാക്ഷാദ് അന്വയിക്കുമോ അവിടെ മാത്രമേ ഖല്പ്രത്യയം വരൂ എന്ന് അർത്ഥം ഗ്രഹിച്ചാലും ഫലം തുല്യം. അഥവാ, നിപാതങ്ങൾക്ക് അനേകാർത്ഥത്വം ഉണ്ടെന്നു കാണിക്കുന്നതായ

,,നിപാതാനാമനേകാർത്ഥത്വാത.''

എന്ന പ്രമാണം അനുസരിച്ചു ,ദുര്'' എന്ന നിപാതത്തിന് അഭാവം എന്നുള്ള അർത്ഥം അങ്ങീകരിച്ചു, ലഭ്യശബ്ദത്തോടുകൂടി ചേർത്ത് അലഭ്യം എന്നുള്ള അർത്ഥത്തിലും ദുർല്ലഭ്യം എന്ന് ഉപയോഗിച്ചതായി വേണമെങ്കിൽ സമാധാനപ്പെടാം. സർവ്വഥാ നിരങ്കുശന്മാരായ മഹാകവികളുടെ ഏതാദൃശങ്ങളായ പ്രയോഗങ്ങളിൽ സാധുത്വവിചിന്തനം അത്ര അധികം വിസ്തരിക്കുവാൻ ആവശ്യമുള്ളതല്ല.

,ഏവം ദുർല്ലഭ്യവസ്തുനി' എന്നുള്ളിടത്തെ ദുർല്ലഭ്യവസ്തുശബ്ദത്തിനു മോക്ഷസാധനമാത്രം എന്ന് അർത്ഥം ഗ്രഹിക്കുന്നപക്ഷം ,സുലഭതയാ' എന്നതിനാൽ ഉത്തമമായ പരമപുരുഷാർത്ഥപ്രാപ്തിക്കു പലേ മാർഗ്ഗങ്ങളുമുണ്ടെങ്കിലും അവയിൽ ഭക്തിയോഗരൂപമായ മാർഗ്ഗം ആണ് എളുപ്പവും അക്ലേശകാരിയും ആയിട്ടുള്ളതെന്നുകൂടി ധ്വനിക്കുന്നുണ്ടു്. മറ്റുള്ള ഹഠയോഗാദികളിലോ, കൃച്ഛ്രചാന്ദ്രായണാദിവ്രതാനുഷ്ഠാനപദ്ധതികളിലോ ശരീരത്തിനും, വാക്കിനും, ബുദ്ധിക്കും ക്ലേശവും സാക്ഷാത്തായി സാധിക്കേണ്ട

വസ്തുവിനെ പ്രാപിക്കാൻ കഴിയായ്കയുമുള്ളതുകൊണ്ട് അവ അത്രക്ക് ആദരണീയങ്ങളല്ലെന്നുള്ള ആശയം ‚തന്വാ വാചാ ധിയാ വാ' എന്നിത്യാദി പൂർവാദ്ധഭാഗത്തിൽനിന്ന് ഊഹിക്കേണ്ടതാണ്.

ഭക്തിയോഗശാസ്ത്രമാണെന്നു പ്രസ്തുതമായ നാരായണീയ ഗ്രന്ഥത്തെ നിരൂപണം ചെയ്യേണ്ടിവരുന്ന ഈ ഘട്ടത്തിൽ, ഭക്തിയുടെ ഒരു സ്വരൂപംകൂടി മനസ്സിലാക്കുന്നതെത്രയും ഉചിതമായിരിക്കുന്നതാണ്.

„സാ ത്വസ്മിൻ പരമപ്രീതിരൂപാ."

എന്ന നാരദഭക്തിസൂത്രം നമ്മെ ഭക്തിയുടെ സ്വരൂപം എളുപ്പത്തിൽ മനസ്സിലാക്കുന്നു. ഇതിന്റെ അർത്ഥം ‚സാ തു' ആ ഭക്തി, ‚അസ്മിൻ' മനസ്സുകൊണ്ടു സങ്കല്പിച്ചു തന്റെ മുൻപിലാക്കി വച്ചിരിക്കുന്ന ഈ ഈശ്വരനിൽ, ‚പരമപ്രീതിരൂപാ' പരമമായ ഉൽകൃഷ്ടമായ പ്രീതി (ആനന്ദം, സ്നേഹം, അനുരാഗം, തൃപ്തി)യാകുന്ന രൂപത്തോടു കൂടിയതാണെന്നാകുന്നു. ലോകത്തിൽ മാതാപിതാക്കന്മാരിലോ ഗുരുമുതലായവരിലോ മക്കൾക്കും ശിഷ്യൻമുതലായവർക്കും ഉണ്ടാകുന്ന ഭക്തിയും ഇതുതന്നെയാണ്. മാതാപിതാക്കന്മാർക്കും, ഗുരുമുതലായവർക്കും മക്കളിലും ശിഷ്യൻമുതലായവരിലും ഉണ്ടാകുന്ന വാത്സല്യം ദയ മുതലായവയും ഈ ഭക്തിതന്നെയാണ്. എന്നാൽ ലോകത്തിൽ വ്യവഹാരത്തിനായി തന്നിൽനിന്ന് ഉൽകൃഷ്ടനായ ആളിൽ തോന്നുന്ന മുൻചൊന്ന ഭാവങ്ങളെ ഭക്തിയെന്നും മററുള്ളവരിൽ തോന്നുന്നവയെ വാത്സല്യം, ദയവ് എന്നും മററും ഭേദപ്പെടുത്തി ഉപയോഗിച്ചുവരുന്നു എന്നല്ലാതെ യഥാർത്ഥമായി യാതൊരു വ്യത്യാസവും ഇല്ല.

ഈ ഭക്തി സാദ്ധ്യഭക്തി എന്നും, സാധനഭക്തി എന്നും രണ്ടുതരത്തിൽ സാമാന്യേന ഉള്ളതാണ്. അതിൽ സാദ്ധ്യയായിട്ടുള്ളതു യാതൊര് ഉദ്ദേശമോ നിമിത്തമോ കൂടാതെ ഉണ്ടാകുന്ന പ്രീതിയാകുന്നു. ഇതു യോഗികൾക്കും മുക്തന്മാർക്കും ഭഗവാനിലുണ്ടാകുന്ന പ്രീതിയാണ്. രണ്ടാമത്തെ സാധനഭക്തി വീണ്ടും കീർത്തനം, അർച്ചനം, വന്ദനം, നമസ്കാരം, ശ്രവണം, സ്മരണം, ദാസ്യം, സഖ്യം, ആത്മനിവേദനം എന്നിങ്ങനെ ഒൻപതായി വിഭാഗിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഈവക ഒൻപതിൽ ആദിത്തെ ഒന്നു

വാക്കുകൊണ്ടും, യഥാക്രമം മറ്റുമുള്ള ശരീരംകൊണ്ടും, ശേഷം അഞ്ചെണ്ണം ബുദ്ധികൊണ്ടും നടത്തപ്പെടേണ്ടവയാണ്. ഈ ആശയംകൂടി ഉള്ളിൽ വച്ചുകൊണ്ടുതന്നെയോ എന്നു തോന്നുമാറാണ് ഈ ശ്ലോകത്തിൽ 'തനുവാ വാചാ ധിയാ വാ' എന്നു വർണ്ണിച്ചിട്ടുള്ളതെന്നും അഭ്യൂഹിക്കാൻ അവകാശമുണ്ട്. ഭക്തിയെക്കുറിച്ചു മുൻപറഞ്ഞ വിഭാഗത്തിനുള്ള പ്രമാണം:—

"ഭക്തിഹി ദ്വിവിധാ പ്രോക്താ സാദ്ധ്യസാധനഭേദതഃ,
സാദ്ധ്യാ ഹ്യഹൈതുകീ പ്രീതിഃ ക്രിയാ സ്യാത് സാധനാത്മികാ— [കാ.
സാ പുനസ്ത്രിവിധാ പ്രോക്താ പുരാണേ സാധനാത്മികാ."

എന്നുള്ളതാണ്. അല്പംകൂടി മുന്നോട്ടുനീങ്ങിയാൽ, ഒരുവന് അകവും പുറവും എപ്പോഴും ഏതുമൂർത്തിയെക്കുറിച്ചാണോ സ്വരൂപധ്യാനമുണ്ടാകുന്നത്, ആ മൂർത്തിയിൽ അവനു പരമപ്രീതിരൂപമായ ഭക്തിയുണ്ടാകുന്നതായി നിരൂപണം ചെയ്യാവുന്നതാണ്. ഇപ്രകാരമുള്ള സ്വരൂപധ്യാനത്തിനു ഹേതു കാമമായാലും, ഭയമായാലും, ദ്വേഷമായാലും, ബന്ധുത്വമായാലും, സ്നേഹമായാലും കായ്ത്തിൽ യാതൊരു വ്യത്യാസവുമില്ലെന്നും, ഫലം തുല്യമാണെന്നുംകൂടി പറയാവുന്നതാണ്. രാവണൻ, ദുര്യോധനൻ, കംസൻ, ശിശുപാലൻ മുതലായ ശത്രുക്കൾക്കും, ഗോപിമാർ മുതലായ കാമിനിമാക്കും, യാദവന്മാർ തുടങ്ങിയ ബന്ധുക്കൾക്കും, പാണ്ഡവന്മാർ തുടങ്ങിയ സുഹൃത്തുകൾക്കും പരമാത്മസ്വരൂപിയായ ജഗദീശ്വരന്റെ രൂപധ്യാനവും, മോക്ഷരൂപമായ പരമപുരുഷാർത്ഥലാഭവും തുല്യമാണെന്നുള്ളതു സുപ്രസിദ്ധമായിട്ടുള്ളതത്രേ. ഈ അംശത്തിന് ഒരു സൂത്രരൂപമായ പ്രമാണമാണ് ഭാഗവതത്തിൽ

"ഗോപ്യഃ കാമാദ് ഭയാത് കംസോ
ദ്വേഷാച്ചൈദ്യാദയോ നൃപാഃ
സംബന്ധാദ് വൃഷ്ണയഃ സ്നേഹാദ്
യൂയം ഭക്ത്യാ വയം വിഭോ!"

എന്നുള്ള ഭാഗത്താൽ സ്വരൂപപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു്. ഇപ്രകാരമെല്ലാമായിരുന്നാലും ശുകനാരദാദികളായ യോഗികൾക്കും, പാണ്ഡവന്മാർ മുതലായ ഗൃഹസ്ഥർക്കും ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിലുള്ള സ്നേഹരൂപമായ പ്രീതിയേയാണ് സാധാരണമായി ഭക്തി എന്നു

പറഞ്ഞുവരുന്നതു്. അതിനു കാരണം ഈ സ്നേഹരൂപമായ ഭക്തിമാത്രമേ മനസ്സിൽ ക്ലേശലേശംകൂടാതെ സുഖത്തോടും സന്തോഷത്തോടും കൂടി നിർവ്വിഘ്നമായി അനുഷ്ഠിക്കുവാൻ സാധിക്കയുള്ളു എന്നുള്ളതാണു്. ഇതുനിമിത്തമായിരിക്കണം മുൻ ഉദ്ധരിച്ച നാരദഭക്തിസൂത്രത്തിൽ ഭക്തിയെ 'പരമപ്രീതിരൂപാ' എന്നു ലക്ഷീകരിക്കാനിടയായിട്ടുള്ളതു്. എന്നാൽ ആ സൂത്രത്തിൽ 'പരം അപ്രീതിരൂപാ' എന്നു പദംമുറിക്കാനും സൌകര്യം കാണുകയാൽ തന്ത്രത്തിൽ രണ്ടും ഉദ്ദിഷ്ടമാണെന്നു വ്യാഖ്യാനിച്ചു ശിശുപാലാദികളുടെ ഭക്തിയേയും സംഗ്രഹിക്കാം എന്നുള്ള ഉല്ലേഖം പണ്ഡിതന്മാർ വിമർശിക്കേണ്ടതാണു്. വാച്യവൃത്ത്യാ ആക്രോശപരങ്ങളായിക്കാണുന്ന ശിശുപാലാദികളുടെ സ്തോത്രത്തിലും വ്യങ്ഗ്യമായി ഭഗവന്മഹിമ സ്ഫുരിച്ചുകാണുന്നതു് ഈ കൂട്ടർക്കു് അനുകൂലമാണു്.

ഇപ്രകാരമുള്ള ഭക്തി, ജഗദീശ്വരനായ ഭഗവാനിൽ സ്ഥിരതരമായി മനസ്സു പതിപ്പിക്ക എന്നതിനെ തിരുനാമകീർത്തനങ്ങൾ, തൃപ്പാദസേവകൾ മുതലായവയാൽ ഉദ്ദീപിപ്പിച്ചുകൂടുമ്പോൾ ആനന്ദാശ്രുക്കളും, സ്വേദരോമാഞ്ചാദികളും ഉണ്ടായി ഒരു ക്ഷണംപോലും ഭഗവാനെ സേവിക്കാനോ ധ്യാനിക്കാനോ സൌകര്യമില്ലാതെവരുന്ന അവസരങ്ങളിൽ നിർവ്വേദം വരത്തക്കവിധത്തിൽ അത്ര മൂർദ്ധാഭിഷിക്തമായിത്തീർന്നു ശൃങ്ഗാരാദികൾക്കു തുല്യം രസമായി പരിണമിക്കുന്നു. കാവ്യനാടകാദികളിൽ കാണുന്ന ശൃങ്ഗാരാദിരസത്തിന് ആവശ്യമുള്ള സാമഗ്രികൾ എല്ലാം ഇതിനും പരിപൂർണ്ണമായിട്ടുണ്ടു്. ശൃങ്ഗാരരസത്തിനു നായികാനായകന്മാരും, സ്രക്ചന്ദനാദികളും, രോമാഞ്ചഹർഷാദികളും, നിർവ്വേദാദികളും പോലെ ഇവിടെ യഥാസംഖ്യം ഭഗവാൻ ആലംബനമായും മനസ്സിന്റെ അഭിനിവേശം സ്ഥായിയായും സ്തോത്രാദികൾ ഉദ്ദീപനമായും ആനന്ദരോമാഞ്ചാദികൾ അനുഭാവങ്ങളായും നിർവ്വേദാദികൾ വ്യഭിചാരിഭാവങ്ങളായും നില്ക്കുന്നുണ്ടു്.

"ഏകോ രസഃ കരുണ ഏവ."

എന്നു മഹാകവി ഭവഭൂതി ഉത്തരരാമചരിതത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതനുസരിച്ചു ശൃങ്ഗാരാദിസകലരസങ്ങൾക്കും ജീവനാഡീസ്ഥാ

നമായി നില്ക്കുന്ന കരുണരസത്തെ ശരിയായി വിവേചനംചെയ്യുന്നതായാൽ അതു ഭക്തിയായിട്ടാണ് ഒടുവിൽ പരിണമിക്കാൻ ഇടയാകുന്നതു്. അതുകൊണ്ടു ഭക്തി രസം അല്ലെന്നോ, അതു മറ്റുള്ളവർ ഗണിച്ചിട്ടില്ലെന്നോ ഉള്ള അഭിപ്രായം അനുഭവരസികന്മാക്കു സമ്മതമാകുന്നതല്ല. ഏതായാലും ഈ സ്തോത്രപ്രബന്ധത്തിൽ ശൃങ്ഗാരാദിസകലരസങ്ങൾക്കും ജീവസ്ഥാനമായി നില്ക്കുന്ന ഭക്തിരസം ആപാദചൂഡം ഭംഗിയായി വ്യാപിച്ചുനില്ക്കുന്നു. ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിന്റെ അതാതു ലീലാവതാരകേളികൾക്ക് അനുഗുണമായി അവിടെയവിടെ അനുഭവത്തിൽപെടുന്ന മറ്റു രസങ്ങളും യഥാവസരം ഉദാഹരിച്ചു കാണിക്കാവുന്നതാണു്.

ഇനി ഒന്നാമത്തെ ശ്ലോകംകൊണ്ടും ഈ ശ്ലോകംകൊണ്ടും ശ്രീമദ്ഭാഗവതത്തിൽ ശാസ്ത്രാരംഭത്തെ സമർത്ഥിക്കുന്നതായി കാണുന്ന ആദ്യത്തെ മൂന്നുശ്ലോകങ്ങളുടെ അർത്ഥം സംഗ്രഹിച്ചിട്ടുള്ളതിനെപ്പറ്റി വിവരിക്കാം. അതിൽ ഒന്നാമത്തെ ശ്ലോകം:—

"ജന്മാദ്യസ്യ യതോ/ന്വയാദിതരത-
ശ്ചാർത്ഥേഷ്വഭിജ്ഞഃ സ്വരാട്
തേനേ ബ്രഹ്മ ഹൃദാ യ ആദികവയേ
മുഹ്യന്തി യത്സൂരയഃ
തേജോവാരിമൃദാം യഥാ വിനിമയോ
യത്ര ത്രിസർഗ്ഗോ മൃഷാ
ധാമ്നാ സ്വേന സദാ നിരസ്തകുഹകം
സത്യം പരം ധീമഹി."

എന്നാകുന്നു. ഇതിന്റെ അർത്ഥം ചുരുക്കത്തിൽ, യാതൊരുത്തൻ ഇക്കാണുന്ന ചരാചരപ്രപഞ്ചത്തിന്റെ സൃഷ്ടിസ്ഥിതിസംഹാരങ്ങൾക്കു കാരണഭൂതനായിരിക്കുന്നുവോ, യാതൊരുത്തൻ പണ്ഡിതന്മാക്കുപോലും യഥാർത്ഥമായ പൊരുൾ അറിവാനുള്ള മാർഗ്ഗത്തിൽ വ്യാമോഹം ഉണ്ടാക്കുന്ന വേദരാശിയെ തന്റെ ഹൃദയത്തിൽനിന്നു വിസ്തരിച്ചു ജഗത്തിൽ സ്വരൂപപ്പെടുത്തിയോ, യാതൊരുത്തനിൽ കാണുന്ന സൃഷ്ടിസ്ഥിതിസംഹാരങ്ങൾ മൃഗതൃഷ്ണയിൽ ജലബുദ്ധിപോലെ അസത്യമായിട്ടുള്ളതായിരിക്കുന്നു

വോ, യാതൊരുത്തൻ സ്വകീയമായ തേജസ്സുകൊണ്ടുതന്നെ വ്യാജപ്രപഞ്ചം മുഴുവൻ അകന്ന സത്യസ്വരൂപിയായി പ്രകാശിക്കുന്നുവോ അപ്രകാരമുള്ള പരമാത്മാവിനെ ഞാൻ ധ്യാനിക്കുന്നു എന്നാണ്. ഈ അർത്ഥത്തിലെ പ്രധാനഭാഗങ്ങളം 'സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധാത്മകം' എന്നുള്ള ആദ്യശ്ലോകത്തിൽനിന്നു സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതിൽ—ബ്രഹ്മം ഇന്നയുള്ള ജഗത്തിന്റെ ഉത്പത്തിക്കു ഹേതുവാണെന്നു കാണുന്ന 'ജന്മാദ്യസ്യ യതഃ' എന്ന തടസ്ഥലക്ഷണഭാഗത്തിനുപകരം 'താത്പര്യഭംഗ്യാ' 'അനുപമിതം' എന്നും, സർവ്വദേശങ്ങളിലും സർവ്വകാലങ്ങളിലും ഒന്നുപോലെ പരിപൂർണ്ണമായി വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്ന എന്നു കാണിക്കുന്നതായ 'പരം ധീമഹി' എന്നിടത്തെ 'പരം' എന്നതിനു പകരം 'കാലദേശാവധിഭ്യാം നിർമുക്തം' എന്നും, മായയും, തത്കാര്യവും അടുക്കാത്തത് എന്ന അർത്ഥം ലഭിക്കുന്ന 'നിരസ്തകുഹകം' എന്നതിനു പകരം 'നിത്യമുക്തം' എന്നും, സ്വരൂപലക്ഷണം കാണിക്കുന്ന 'സത്യം' എന്നതിനുപകരം 'സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധാത്മകം' എന്നും മറ്റും ഉള്ള ഭാഗങ്ങളം സൂക്ഷ്മബുദ്ധ്യാ ഗ്രഹിക്കേണ്ടവയാകുന്നു.

ഭാഗവതത്തിൽ രണ്ടാമത്തെ ശ്ലോകം:—

"ധർമ്മഃ പ്രോജ്ഝിതകൈതവോ/ത്ര പരമോ
നിർമ്മത്സരാണാം സതാം
വേദ്യം വാസ്തവമത്ര വസ്തു ശിവദം
താപത്രയോന്മൂലനം
ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാമുനികൃതേ
കിം വാ പരൈരീശ്വരഃ
സദ്യോ ഹൃദ്യവരുദ്ധ്യതേ/ത്ര കൃതിഭിഃ
ശുശ്രൂഷുഭിസ്തത്ക്ഷണാത്."

എന്നാകുന്നു. ഇതിന്റെ സാരം:—മഹാമുനി വേദവ്യാസനാൽ രചിക്കപ്പെട്ട ഈ ഭാഗവതത്തിൽ നിർമ്മത്സരന്മാരായ സജ്ജനങ്ങൾക്കു നിഷ്കളങ്കമായ ധർമ്മവും താപത്രയത്തെ ഇല്ലായ്മചെയ്യുന്ന ശ്രേയസ്കരമായ യഥാർത്ഥവസ്തുവും വേണ്ടവിധം നിരൂപണം ചെയ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു, ഇങ്ങനെയിരിക്കെ മറ്റുള്ള പുരാണങ്ങളാലോ ശാസ്ത്രങ്ങളാലോ ദൈവങ്ങളാലോ എന്തു പ്രയോജനം? ഈ ഭാഗവതത്തിലാകട്ടെ ഭക്തന്മാരായ ആളുകൾക്കു കേട്ടമാത്രയിൽത്തന്നെ അവരവരുടെ മനസ്സിൽ ജഗദീശ്വരൻ ഉറപ്പിക്ക

പ്പെടുന്നു എന്നാകുന്നു. ഇതിൽ ‚ഏവം ദുർല്ലഭ്യവസ്തുനി' എന്നുള്ള രണ്ടാംശ്ലോകത്തിന്റെ പൂർവാദ്ധത്തിൽ വാങ്മനഃകായങ്ങളാൽ അന്യദൈവത്തേയോ അന്യവിഷയത്തേയോ അന്യശാസ്ത്രങ്ങളേയോ സേവിക്കുന്നവർ അവിവേകികളാണെന്നും, ഭഗവദ്ഭജനരൂപമായ ധർമ്മമാണ് ഉൽകൃഷ്ടം എന്നും വന്നുകൂടിയ താത്പര്യത്താൽ ‚ധർമ്മഃ പ്രോജ്ഝിതകൈതവഃ' എന്ന ഭാഗം സംഗൃഹീതമായി. ഉത്തരാദ്ധത്തിൽ ‚വയം തു' എന്നുള്ള ഭാഗംകൊണ്ടു വിവേകികളെ നിരൂപണം ചെയ്യുകയാൽ ‚നിർമ്മത്സരാണാം സതാം' എന്ന അംശവും വിശദീകൃതമായി. ദുർല്ലഭ്യവസ്തു എന്നുള്ള ഭാഗത്താൽ പരബ്രഹ്മരൂപമായ വസ്തുവാണു യഥാർത്ഥം എന്നു സിദ്ധിക്കുന്നതിനാൽ ‚വാസ്തവമത്ര വസ്തു ശിവദം' എന്ന അംശം സംക്ഷേപിക്കപ്പെട്ടതായി. ‚വിശ്വപീഡാപഹത്യൈ' എന്ന പദത്താൽ ‚താപത്രയോന്മൂലനം' എന്നുള്ള അർത്ഥവും നിരൂപിതപ്രായമായി. ഈ വിധം ഭാഗവതത്തിലെ രണ്ടാംശ്ലോകത്തിന്റെ സമ്പൂർണ്ണമായ സാരംതന്നെ ഛായാരൂപമായി പെട്ടതുപോലെ ഇപ്പോൾ പ്രപഞ്ചനംചെയ്തവിധത്തിൽ നാരായണീയത്തിലെ രണ്ടാംശ്ലോകം ആവിർഭവിച്ചിരിക്കുന്നതായി വ്യക്തപ്പെടുന്നു.

ഭാഗവതം മൂന്നാമത്തെ ശ്ലോകമാകട്ടെ:—

„നിഗമകല്പതരോർഗ്ഗളിതം ഫലം
ശുകമുഖാദമൃതദ്രവസംയുതം
പിബത ഭാഗവതം രസമാലയം
മുഹുരഹോ രസികാ! ഭുവി ഭാവുകാഃ."

എന്നാകുന്നു. ഇതിന്റെ സാരം:—വേദമാകുന്ന കല്പകവൃക്ഷത്തിൽ നിന്നു ശുകബ്രഹ്മർഷിയാകുന്ന ശുകം ആദ്യമായി കൊത്തി രസമനുഭവിച്ചു തദ്വാരാ വീണിട്ടുള്ളതും അമൃതച്ചാറൂറിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതും ആയ ഭാഗവതം ആകുന്ന ഫലം ഇതാ ലബ്ധമായിരിക്കുന്നു! അല്ലയോ ഭഗവദ്ഭക്തന്മാരും രസികന്മാരും ആയ ഭാഗ്യവാന്മാരേ! നിങ്ങൾ പ്രളയകാലത്തോളവും പരബ്രഹ്മത്തിൽ ലയമുണ്ടാകുന്നതുവരെയും ഇതിലെ രസം പാനംചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുവിൻ! എന്നാകുന്നു. ഈ അംശം ‚ഏവം ദുർല്ലഭ്യവസ്തുനി' എന്നുള്ള രണ്ടാംശ്ലോകത്തിന്റെ പൂർവാദ്ധത്തിനു ഭാഗവതപുരാണപരമായിക്കൂടി ഒരർത്ഥം നിരൂപണംചെയ്തു യോജിപ്പിക്കാവുന്നതാണ്.

ദുർല്ലഭവസ്തു—ശ്രീഭാഗവതം; മനുഷ്യർക്കു കല്പകവൃക്ഷഫലം എങ്ങനെയോ അതുപോലെയാണു ഭാഗവതപുരാണം. കല്പകവൃക്ഷത്തിലെ ഫലം ശുകമുഖത്തിൽനിന്നും വീണു കൈയിൽ കിട്ടുവാൻ ഇടവരുന്നപോലെയാണു വേദവ്യാസരചിതമായ ഭാഗവതം മനുഷ്യർക്കും സുലഭമാകുന്നതു്. ശുകമുഖത്തിൽനിന്നും വീണെങ്കിലും ശുകം അതു കൊത്തീട്ടുണ്ടെങ്കിലും ഫലം വീണ്ടും രസപരിപൂർണ്ണമായിത്തന്നെ ഇരിക്കുന്നു എന്നുള്ളതാണു സാധാരണഫലത്തിൽനിന്നു് ഇതിനു വിശേഷം. ആകപ്പാടെ ശുകനാരദാദികളായ ഉത്തമാധികാരികൾ അനുഭവത്തിൽ ആസ്വദിച്ചാസ്വദിച്ചു് ആവഴി പ്രാകൃതജനങ്ങളായ അസ്മാദ്ദശന്മാർക്കു ലഭിച്ചിട്ടുള്ളതാണു ഭാഗവതപുരാണാത്മകമായ ഈ ബ്രഹ്മോപദേശശാസ്ത്രം എന്നു സാരം. ഭാഗവതം മൂലത്തിലെ 'അഹോ!' എന്നുള്ള ഭാഗത്താൽ ഈ ഭാഗവതഗ്രന്ഥം സർവ്വോത്തമമാണെന്നും ഭഗവത്സ്വരൂപഗുണവർണ്ണനം തുടരെത്തുടരെ വ്യാപിച്ചിരിക്കയാൽ സർവ്വരസമാണെന്നും വന്നുകൂടുന്നു. രണ്ടാംശ്ലോകം ഉത്തരാർദ്ധത്തിലെ 'നിർശ്ലേഷാത്മാനം' എന്നുള്ള പദംകൊണ്ടു സർവ്വമായ ശബ്ദപ്രപഞ്ചത്തിന്റെ സാരഭൂതാർത്ഥം നിരൂപണം ചെയ്കയാൽ ശ്രീഭാഗവതംതന്നെ ഉദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതായും വിചാരിക്കാം. ഇപ്രകാരമാണല്ലോ ഭാഗവതത്തെക്കുറിച്ചു പ്രമാണങ്ങൾ ഘോഷിക്കുന്നതു്:—

"സർവ്വവേദാന്തസാരം ഹി ശ്രീഭാഗവതമിഷ്യതേ."

"ഇത്യശേഷസമാമ്നായപുരാണോപനിഷദ്രസഃ."

'ആശ്രയാമഃ' എന്നുള്ളതുകൊണ്ടു ഭാഗവതത്തെത്തന്നെ എപ്പോഴും നാം സേവിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു എന്നതിൽനിന്നു് "അല്ലേ രസികന്മാരായ ഭഗവദ്ഭക്തന്മാരേ! നിങ്ങളും ഇതുപോലെ ഭാഗവതസേവ ചെയ്യുവിൻ." എന്നുള്ള താത്പര്യത്തിൽ പരിണമിക്കുന്നു:—"പിബത ഭാഗവതം" എന്നിത്യാദിയുടെ അർത്ഥവും വ്യക്തപ്പെടുന്നു. ഭാഗവതസേവചെയ്യുന്നതു് ഏതുതരത്തിലാണു് എന്നുള്ള സംശയത്തിന്റെ നിവാരണമായി ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിനെത്തന്നെ സേവിക്കുകയാണു് ഉത്തമം എന്നു് അർത്ഥം വരത്തക്കവിധത്തിൽ 'ഗുരുപവനപുരാധീശമേവാശ്രയാമഃ' എന്നുള്ള ഒരുഭാഗം ഭാഗവതം മൂന്നാംശ്ലോകത്തിൽ അതു സ്പഷ്ടമായി ഉപന്യസിക്കാതെ ഇരുന്നിട്ടും, അതും ഇവിടെ മഹാകവി സംഗ്രഹി-

ച്ചിരിക്കുന്നതായി കൂട്ടത്തിൽ ഒരു മെച്ചവും ഉച്ചത്തിൽ കൊണ്ടാടാവുന്നതാണു്. ഇതുയും നിരൂപണങ്ങൾകൊണ്ടു് ആസ്തികന്മാരായ സകലരും ശ്രീകൃഷ്ണഭജനമാകുന്ന ഭക്തിയോഗശാസ്ത്രത്തിനു് അധികാരികളാണെങ്കിലും, അവരിൽ മൂന്നുതരം വിഭാഗം ഉണ്ടെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. അതിൽ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിനെ നിർശ്ലേഷാത്മാവായിക്കണ്ടു ലോകക്ഷേമത്തിനായിമാത്രം നിഷ്കാമന്മാരായി ഭജിക്കുന്ന മഹാന്മാർ ഉത്തമാധികാരികളും, (ശുകനാരദാദികളും മേല്പുത്തൂർ ശ്രീനാരായണഭട്ടപാദർ മുതലായവരും) ഭഗവാൻ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവുതന്നെയാണു തങ്ങൾക്കു് ഇഹത്തിലും പരത്തിലും ശ്രേയസ്കാരിയായ മുഖ്യദൈവമെന്നു കരുതി ആയുരാരോഗ്യൈശ്വര്യങ്ങൾക്കും, സന്താനസമ്പത്സമൃദ്ധി മുതലായവയ്ക്കുമായി എന്നും ഭജിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന സകാമന്മാരായ ഭക്തന്മാർ മദ്ധ്യമാധികാരികളും, തങ്ങൾക്കു സുഖം വേണം, ദുഃഖം നീങ്ങണം, സ്ഥാനമാനാദികൾ ഉണ്ടാകണം എന്നും മറ്റും ഉള്ള ആഗ്രഹങ്ങളോടുകൂടിയവരും എന്നാൽ അതിലേക്കു് ആരെയാണു് ആശ്രയിക്കേണ്ടതു് എന്നും, ആരെ ആശ്രയിച്ചാൽ മുൻചൊന്നവ അക്ലേശമായും ശാശ്വതമായും സിദ്ധിക്കുമെന്നും ഉള്ള വിവേകംകൂടാതെ ഉപരിപ്ലവബുദ്ധികളായി ഭ്രമിച്ചു് ഒന്നിനൊന്നായി നിശ്ചയംകൂടാതെ പലരേയും, അഥവാ പല ദൈവങ്ങളേയും, അല്ലെങ്കിൽ പലരും ഉപദേശിക്കുന്ന നിസ്സാരങ്ങളായ ഉപദേശങ്ങളേയും കൈക്കൊണ്ടു നടക്കുന്നവർ അധമാധികാരികളും ആകുന്നു. ഈ അധമാധികാരികളെക്കുറിച്ചാണു് ഈ ശ്ലോകത്തിന്റെ പൂർവ്വാർദ്ധം ആരംഭിച്ചിരിക്കുന്നതു്. ഉത്തരാർദ്ധംകൊണ്ടു് അസ്പഷ്ടമായി മദ്ധ്യമാധികാരികളേയും, സ്പഷ്ടമായി ഉത്തമാധികാരികളേയും ഉദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിൽ 'നിർശ്ലേഷാത്മാനം' എന്നുള്ള ശബ്ദത്തെ 'ഗുരുപവനപുരാധീശം' എന്നുള്ള വിശേഷത്തിനു വിശേഷണമാക്കി അന്വയിപ്പിച്ചാൽ വസ്തുഗത്യാ നിർശ്ലേഷാത്മാവായുള്ള ഗുരുവായൂരപ്പനെ തങ്ങളുടെ സമസ്തപീഡകൾക്കും ഉപശാന്തിക്കായി ഭജിക്കുന്നവർ മദ്ധ്യമാധികാരികളെന്നും നേരേമറിച്ചു 'ഗുരുപവനപുരാധീശ'ശബ്ദത്തെ 'നിർശ്ലേഷാത്മാനം' എന്ന ശബ്ദത്തിന്റെ വിശേഷണമാക്കി അന്വയിപ്പിച്ചാൽ ഗുരുപവനപുരാധീശസ്വരൂപനായുള്ള നിർശ്ലേഷാത്മാവിനെ വിശ്വത്തിന്റേയും—സകലചരാചരപ്രപഞ്ചത്തിന്റേയും—പീഡാ

പരിഹാരത്തിനായി ഭജിക്കുന്നവർ ഉത്തമാധികാരികളെന്നും വരുന്നു. ഇതുകൂടാതേയും സർവ്വസാധാരണമായ ജനശബ്ദം ആദ്യ ശ്ലോകത്തിലും, ഈ ശ്ലോകത്തിലും ഉപയോഗിച്ചിരിക്കുന്ന സ്ഥിതി നോക്കുമ്പോൾ വേദത്തിൽ അധികാരമുള്ളവരോ ഇല്ലാത്തവരോ ആയ ഏതുജാതിക്കാർക്കും അതിഗഹനമായ ഭാഗവതത്തിൽ പ്രവേശിച്ച് അതിലെ അർത്ഥം ഗ്രഹിക്കാനും രുചിക്കാനും ഇടകൂടാത്തവിധത്തിൽ ഭാഗവതം അതുമാത്രം വിപുലമായിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് അതു സംഗ്രഹിച്ച് എഴുതീട്ടുള്ള ഈ നാരായണീയ പ്രബന്ധം ഏതുതരത്തിൽ ഉള്ളവർക്കും ഉപയോഗിച്ചു ഭഗവദ്-ഭക്തി സമ്പാദിക്കാൻ ഒരു ഉത്തമോപായമായിത്തീർന്നിട്ടുള്ളതാണെന്നുകൂടി ഫലിക്കുന്നു. ൨

ഇപ്രകാരം ഭാഗവതാർത്ഥസംഗ്രഹരൂപമായ ഈ നാരായണീയംകേവലയോഗപ്രബന്ധത്തിന് ആദ്യത്തെ രണ്ടുശ്ലോകംകൊണ്ടു വിഷയപ്രയോജനങ്ങളേയും അധികാരികളേയും വിശദപ്പെടുത്തീട്ട ഭക്തിയുടെ നിരൂപണം ചെയ്യാനായിട്ട ഭജനീയമായ ഭഗവത്സ്വരൂപത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു:—

സത്തപം യത്തു പരാഭ്യാമപരികലനതോ
നിർമ്മലം തേന താവദ്
ഭൂതൈർഭൂതേന്ദ്രിയൈസ്തേ വപുരിതി ഖലുശ്രു
ശ്രൂയതേ വ്യാസവാക്യം
തത് സച്ചാരുത്വാദ് യദുച്ചാദിതപരസുഖചിദ്
ഗർഭനിർഭാസരൂപം
തസ്മിൻ ധന്യാ രമന്തേ ശ്രുതിമതിമധുരേ
സുഗ്രഹേ വിഗ്രഹേ തേ. ൩.

പരാഭ്യാം = മറവുള്ളവയാൽ (രജസ്സിനാലും തമസ്സിനാലും)
അപരികലനതഃ = കലർപ്പില്ലാത്തതിനാൽ
നിർമ്മലം = ശുദ്ധമായ
യത്, തത്, സത്തപം, = യാതൊരു പ്രസിദ്ധമായ സത്തപഗുണം ഉണ്ടോ,
തേന, താവത് = അതുകൊണ്ടു തന്നെ
ഭൂതൈഃ = ഉണ്ടായതുകളായ
ഭൂതേന്ദ്രിയൈഃ = പഞ്ചഭൂതങ്ങളും, ഏകാദശേന്ദ്രിയങ്ങളും ഇവയാൽ

തേ	= നിന്തിരുവടിയുടെ
വപുഃ	= ശരീരം (ലീലാശരീരം)
(അസ്തി)	= (ഉണ്ടായിരിക്കുന്ന)
ഇതി	= എന്നിങ്ങനെ
ബഹുശഃ	= വളരെ വളരെ പ്രകാരത്തിൽ
വ്യാസവാക്യം	= വേദവ്യാസമഹർഷിയുടെ വചനം
ശ്രൂയതേ.	= കേൾക്കപ്പെടുന്നു. (ശ്രുതിരൂപമായി പ്രകാശിക്കുന്നു.)
യത്, തത്	= യാതൊരു ആ ശരീരം
സച്ചാരുതാദ്	= അതിനിർമ്മലമായിരിക്കുന്നിമിത്തം
അച്ഛാരാദിതപരസുഖ-ചിദ്ഗർഭനിർഭാസരൂപം	= അച്ഛാരാദിതമായ (മറയ്ക്കപ്പെടാത്തതായ) പരസുഖചിത്തിനെ (സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധാത്മകമായ ബ്രഹ്മത്തെ) ഗർഭത്തിൽ (ഉള്ളിൽ) വച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതും അതുനിമിത്തം നിർഭാസരൂപമായി (നിശ്ലേഷപ്രകാശരൂപമായുള്ളതുമായി)
(അസ്തി)	= ഇരിക്കുന്നുവോ,
തസ്മിൻ	= അപ്രകാരമുള്ള
ശ്രുതിമതിമധുരേ	= ശ്രുതികർക്കും (കർണ്ണങ്ങൾക്കും) മതിക്കും (ബുദ്ധിക്കും) മധുരമായി (മോഹനമായി)
സുഗ്രഹേ	= എളുപ്പത്തിൽ ഗ്രഹിക്കാവുന്നതായ (ധരിക്കാവുന്നതായ)
തേ, വിഗ്രഹേ	= നിന്തിരുവടിയുടെ വിഗ്രഹത്തിൽ (മൂർത്തിയിൽ)
ധന്യഃ	= സുകൃതികൾ
രമന്തേ	= (എന്നും) രമിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

ശ്രൂയതേ — ശ്രു ശ്രവണേ എന്ന ധാതുവിൽ കർമ്മണി ലട്ട പ്ര-പു-ഏ.

ശ്രൂയതേ	ശ്രൂയേതേ	ശ്രൂയന്തേ
ശ്രൂയസേ	ശ്രൂയേഥേ	ശ്രൂയധ്വേ
ശ്രൂയേ	ശ്രൂയാവഹേ	ശ്രൂയാമഹേ.

രമന്തേ—രമു ക്രീഡായാം എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി ആത്മനേപദി ലട് പ്ര-പു-ബ.

രമതേ	രമേതേ	രമന്തേ
രമസേ	രമേഥേ	രമധ്വേ
രമേ	രമാവഹേ	രമാമഹേ.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! പരമാർത്ഥത്തിൽ നിന്തിരുവടി സച്ചിദാനന്ദരസാത്മകമായി സർവ്വവ്യാപിയായുള്ള പരബ്രഹ്മമാണ്.

സാരം

എന്നാൽ ഈ രൂപം നിർഗ്ഗുണവും നിർവികാരവും അഖണ്ഡവുമാകയാൽ ഭക്തർക്കു ഭജിച്ചു തദേകതാനമായി ധ്യാനിച്ചു രമിക്കത്തക്കസൌകര്യമുള്ളതല്ല. അതുകൊണ്ടു പരമകാരുണികനായ നിന്തിരുവടി ഭക്താനുഗ്രഹത്തിനുവേണ്ടി സഗുണമായ ഒരു ദിവ്യമൂർത്തി സ്വീകരിച്ചിട്ടുണ്ട്. അതു രജസ്സോ, തമസ്സോ ലേശവും ഇടകലരാതെയുള്ള ശുദ്ധമായ സത്ത്വത്തിൽനിന്ന് ആവിർഭവിച്ച പഞ്ചഭൂതാദികൾകൊണ്ടു സ്വരൂപപ്പെട്ടതാണ്. സ്വയം ശുദ്ധമായ സത്ത്വഗുണത്തെ ആധാരമാക്കി ആകൃതിപ്പെടുകയാൽ ഈ മൂർത്തി കാരണഗുണം അനുസരിച്ച് അതിനിർമ്മലമാണ്. ഇതുനിമിത്തം നിന്തിരുവടിയുടെ സച്ചിദാനന്ദരസമാകുന്ന യഥാർത്ഥസ്വരൂപം ലേശവും മറയ്ക്കപ്പെടാതെതന്നെ പ്രകാശിക്കുന്നു. സ്വതഃ അതിസ്വച്ഛമായ പരബ്രഹ്മരസം അതുപോലെ മേനിയുള്ള തിരുമേനിയിൽ ആകൃതിപ്പെടുത്തപ്പെട്ടുവെന്നേയുള്ളൂ. നിന്തിരുവടി ഒരു മൂർത്തി ധരിച്ചുവെന്നല്ലാതെ യഥാർത്ഥത്തിൽ പരബ്രഹ്മമാകുന്ന സ്വയം സ്ഥിതിക്കു യാതൊരു ഭേദവും വന്നിട്ടില്ല. രൂപമില്ലാത്ത പരബ്രഹ്മത്തെ വല്ലതും ഒരു രൂപംകൊടുത്തു മനസ്സിലാക്കാമോ എന്നു ജിജ്ഞാസയുള്ളവർക്കു നിന്തിരുവടിയുടെ രൂപം കണ്ടാൽ അതു പരബ്രഹ്മവുമായി, അതിസുന്ദരമായ ഒരു രൂപവുമായി. നിന്തിരുവടിയുടെ യോഗൈശ്വര്യമഹിമയാൽ നിന്തിരുവടിക്ക് ഇതെല്ലാം സാധിക്കുന്നു. നിന്തിരുവടിയുടെതന്നെ ഒരവതാരമൂർത്തിയായി ശോഭിക്കുന്ന വേദവ്യാസമഹർഷി സത്ത്വമൂർത്തിയാണ് നിന്തിരുവടിയെന്ന്

"ശ്രേയാംസി തത്ര ഖലു സത്പഥനോർഗണാം സ്യുഃ."
എന്നിത്യാദിവാക്യങ്ങളിൽ പലേടത്തും തുടർന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഈവിധം മഹിമയേറിയതും കേൾക്കുന്നതിനും ധ്യാനിക്കുന്നതിനും അത്യന്തം മധുരമായിരിക്കുനിമിത്തം ആബാലഗോപാലം എളുപ്പത്തിൽ ധരിക്കത്തക്കതും ആയ ഈ ദിവ്യമങ്ഗളമൂർത്തിയിൽ ഭാഗ്യവാന്മാരായ ആളുകൾ എന്നും രമിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഭക്തന്മാരായ സകലർക്കും അവരവരുടെ അഭിലാഷാനുഗുണം ഈ മൂർത്തി പരമാനന്ദരസത്തോടുകൂടി ഭജിക്കാൻ പ്രാപ്തിച്ചിരിക്കുന്നു. ഏവരാണോ ഈ മങ്ഗളമൂർത്തിയെ ആരാധിക്കുന്നത് — അവരത്രേ ധന്യർ; അവരത്രേ മഹാന്മാർ; അവരത്രേ പുണ്യംചെയ്തവർ. സച്ചിദാനന്ദരസാത്മകമായ പരബ്രഹ്മം എങ്ങനെ പ്രത്യക്ഷപ്പെടും? എവിടെ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുമെന്നുള്ള ശങ്കയ്ക്ക് ഇതുയും കൊണ്ടു സംപൂർണ്ണമായ സമാധാനം വന്നുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. എല്ലാപേരും വേഗത്തിൽ സേവിച്ചു ശ്രേയസ്സു ലഭിച്ചുകൊള്ളുവിൻ!.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ ശുദ്ധമായ സത്പഥത്തിൽനിന്ന് ആവിർഭവിച്ചിട്ടുള്ള പഞ്ചഭൂതങ്ങൾകൊണ്ടും ഇന്ദ്രിയങ്ങൾകൊണ്ടും പ്രാണാദികൾകൊണ്ടും സ്വരൂപപ്പെട്ടതാണ് ഭഗവാന്റെ മൂർത്തിയെന്നും, അപ്രകാരമുള്ള ഭഗവാന്റെ മൂർത്തി അകമേ സച്ചിദാനന്ദജ്യോതിസ്സു നിറഞ്ഞു സ്ഫടികത്തിൽ പ്രതിഫലിക്കുന്ന സൂര്യബിംബമെന്നപോലെ നിത്യപ്രകാശരൂപമായി വിളങ്ങുന്നുവെന്നും, ഭാഗ്യവാന്മാരായ ജനങ്ങൾ കാണുന്നതിനും കേൾക്കുന്നതിനും ധ്യാനിക്കുന്നതിനും എത്രയും മധുരമധുരമായി എളുപ്പത്തിൽ ധരിക്കത്തക്കതായ ഈ ഭഗവാന്റെ മൂർത്തിയെ നിത്യവും സന്തോഷത്തോടുകൂടി ഭജിച്ചു രസിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നുവെന്നും വർണ്ണിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഭഗവന്മൂർത്തിയെ ഈവിധം വിവരിക്കാനുള്ള കാര്യത്തെപ്പറ്റി പയ്യാലോചിക്കാം — നിഷ്ടോഷാത്മാവായ ഗുരുവായൂരപ്പനെത്തന്നെ ആശ്രയിക്കുന്നുവെന്നു മൻഷ്ടോകത്തിൽ പറയുകയുണ്ടായി. ഒന്നാമത്തെ ശ്ലോകത്തിൽ സച്ചിദാനന്ദാത്മകമായ പരബ്രഹ്മംതന്നെ ഗുരുവായൂരിൽ പ്രത്യക്ഷമായി പ്രകാശിക്കുന്നുവെന്നും പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ഇതുയുംകൊണ്ടു പണ്ഡിതപാമരസാധാരണമായും സ്ത്രീപുരുഷസാമാന്യമായും ആളുകൾക്കു ഭജിക്കുന്നതിനു മനസ്സിൽ പിടിപെടത്തക്കതായ ഒരു

ഭഗവത്സ്വരൂപം വ്യക്തമാകുന്നില്ല. അതിനാൽ മുൻ നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഭഗവത്സ്വരൂപത്തെത്തന്നെ എല്ലാപേക്കും ദർശിക്കാനും ധ്യാനിക്കാനും വേണ്ടത്തക്ക സൌകര്യത്തോടുകൂടിയതായി ഈ ശ്ലോകംമുതല്ക്കു നിരൂപണംചെയ്യാനാരംഭിക്കുന്നു.

പരബ്രഹ്മാത്മകനായ ഭഗവാനു നിർഗ്ഗുണമായും, സഗുണമായും രണ്ടുതരത്തിൽ സ്വരൂപം ശാസ്ത്രകാരന്മാർ അനുഭവംകൊണ്ട് അറിഞ്ഞുവച്ചിട്ടുണ്ട്. അതിൽ മുൻശ്ലോകങ്ങൾകൊണ്ടു നിർഗ്ഗുണസ്വരൂപത്തെ വിവരിക്കയും, അതുതന്നെയാണ് ഇരുവായൂരപ്പനായി നമുക്കു സേവിക്കാൻ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതെന്നു വരുത്തുകയും ചെയ്തു. സഗുണസ്വരൂപംമാത്രമേ സകലർക്കും ഒന്നുപോലെ ഭജിക്കാൻ സാധിക്കയുള്ളു. ഭഗവാനു നിർഗ്ഗുണമായരൂപം സച്ചിദാനന്ദം; സഗുണമായരൂപം നീലമേഘശ്യാമളനായിരിക്കും, ശംഖചക്രഗദാധാരിയായിരിക്കും, പീതാംബരം ധരിച്ചിരിക്കുമുതലായവ. എല്ലാ ജനങ്ങൾക്കും ദർശനം കൊടുക്കുന്നതിനാണ് ഈ സഗുണരൂപം ധരിച്ചിരിക്കുന്നതു്. ഇതിനൊരു ദൃഷ്ടാന്തം പറയാം—ചക്രവർത്തിതിരുമനസ്സിലേയ്ക്കു നിർഗ്ഗുണരൂപം തന്റെ കൊട്ടാരത്തിൽ സാധാരണനായിരിക്കും; സഗുണരൂപം ജനങ്ങൾക്കു ദർശനത്തിനായി ഡർബാർഹാളിൽ പ്രവേശിക്കുമ്പോൾ വെൺകൊറ്റക്കുട, തഴ, ചാമരം, കിരീടം സുവർണ്ണച്ചെങ്കോൽ, ചതുരംഗസൈന്യം, മന്ത്രിമാർ മുതലായവയോടുകൂടിയിരിക്കും. ചക്രവർത്തിയെ സാധാരണനായി രാജലക്ഷണത്തോടുകൂടാത്ത അവസരത്തിൽ (അന്തഃപുരത്തുസമയത്തോ പള്ളിയുറക്കസമയത്തോ) കാണണമെന്നുണ്ടെങ്കിൽ അതു വളരെപ്പേക്കും സാധിക്കയില്ല. എന്തുതന്നെ അടുത്തിരിക്കുന്ന ചക്രവർത്തിനി മഹാറാണി മുതലായ ചിലക്കു മാത്രമേ തരപ്പെടുകയുള്ളു. ഇവിടെയും നിർഗ്ഗുണരൂപം കാണണമെങ്കിൽ ചുരുക്കം ചില സിദ്ധയോഗികൾക്കേ സാധിക്കൂ എന്നതു തുല്യം. ഇതിനാൽ സഗുണരൂപം ഭക്തന്മാക്ക് അവശ്യം വർണ്ണിച്ചു മനസ്സിലാക്കിക്കൊടുക്കേണ്ടതാണെന്നു സിദ്ധമായി. ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ആദ്യമായി ചിന്തിക്കേണ്ടതു സഗുണമായ ഒരു രൂപംഉണ്ടാക്കിത്തീർക്കുമ്പോൾ അതു സാധാരണലോകത്തിൽ നിന്നു വ്യത്യസ്തമല്ലാതെവന്നാൽ ഭഗവാനും മറ്റുള്ളവർക്കും ഭേദമില്ലെന്നു വരും. അപ്പോൾ ഭഗവാനെ ആദരിക്കാൻ വഴിയില്ലാതാകും. അതുകയാൽ ഭഗവാന്റെ രൂപത്തിനു സാധാരണ

മായി കാണുന്നനിലയിൽനിന്നു നിശ്ചയമായും വിലക്ഷണത ഉണ്ടാ
യിരിക്കണം. അതെന്താണെന്നുനോക്കാം. ഭഗവാൻ സഗുണനാ
യി രൂപംധരിക്കുന്നു എങ്കിലും മായയ്ക്കധീനനല്ല. മായയെ തനി
ക്കധീനമാക്കിവച്ചുകൊണ്ടാണ് അദ്ദേഹം എപ്പോഴും പ്രവർത്തി
ക്കുന്നത്. ഈ കാണുന്ന ചരാചരപ്രപഞ്ചം മുഴുവനും മായാ
വശമാണ്. മായയാൽ സത്ത്വം, രജസ്സ്, തമസ്സ് എന്നീ മൂന്നു
ഗുണങ്ങളും കൂട്ടുതലായും കുറവായും സമമായും ഇടകലർത്തി പഞ്ച
ഭൂതങ്ങൾ, ജ്ഞാനേന്ദ്രിയം, കർമ്മേന്ദ്രിയം, മനസ്സ്, പ്രാണാദികൾ
മുതലായവ സചരൂപപ്പെടുത്തിയാണ് ഈ ജഗത്തു ഭാവിപ്പിക്ക
പ്പെടുന്നതു. മനുഷ്യൻ പശു പക്ഷി മുതലായ പ്രാണികളും,
പർവ്വതം നദി വൃക്ഷം ലത മുതലായവസ്തുക്കളും ഈ രീതിയിലാണ്
സചരൂപപ്പെട്ടുകാണുന്നതു്. ഭഗവാന്റെ രൂപമാകട്ടെ ഈ സ്ഥി
തിക്കെല്ലാം പരഭാഗമായി ശുദ്ധമായ സത്ത്വഗുണം മാത്രംകൊണ്ടു
ണ്ടായ ആകാശാദിപഞ്ചഭൂതങ്ങളിലും, ചക്ഷുരാദിജ്ഞാനേന്ദ്രിയ
ങ്ങളിലും, വാഗാദി കർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങളിലും, പ്രാണാദികളിലും നിന്നു
ദ്ഭവിച്ചു പ്രകാശിക്കുന്നതാണ്. ഇങ്ങനെയൊരു രൂപം വേണ
മെങ്കിൽ അത്.

"ഇച്ഛാമാത്രം പ്രഭോഃ സൃഷ്ടിഃ."

എന്ന പ്രമാണത്താൽ ഭഗവദിച്ഛയാൽ മാത്രമേ സാധിക്ക
യുള്ളൂ. രജസ്സിന്റേയോ തമസ്സിന്റേയോ സമ്പർക്കലേശവുമില്ലാ
ത്തതിനാൽ ശുദ്ധമായ സ്ഫടികത്തിനു തുല്യം ഇത് എപ്പോഴും
പ്രകാശാത്മകമാണ്. ഇതിനകമേ തിങ്ങിക്കാണുന്ന സച്ചിദാന
ന്ദരസത്തെ പൊതിഞ്ഞിരിക്കുന്നതായ ഈ ആകൃതി ശുദ്ധമായ
സത്ത്വഗുണം മാത്രമായി ലേശവും അഴുക്കില്ലാത്തതിനാൽ ആ
വഴിക്ക് അഭേദമായി പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. തൂയവെള്ള
യായി മൃദുമിനുസമായ ഒരുത്തന്റെ ശരീരം അപ്രകാരംതന്നെ
ഉള്ള ഒരു വെൺപട്ടുകൊണ്ടു മറച്ചിരുന്നാൽ തദ്രൂപമായിത്ത
ന്നെ പ്രകാശിക്കുക പ്രസിദ്ധമാണല്ലോ. ഇനിയൊരു വിശേ
ഷംകൂടി ഇതിനു പറയാം. അത് എത്രയും നിർമ്മലമായ ഒരു
ജ്യോതിസ്സ് ഉള്ളിൽ കൊള്ളാനും, കണ്ണിൽ കാണാനും, തുലോം
സുഖകരമെന്നതന്നെയല്ല, മറ്റു പലനിറങ്ങളും ഇടകലർന്നവയെ
പ്പോലെ ധരിക്കാൻ പ്രയാസമുള്ളതുമല്ല. ധരിച്ചു കൂട്ടുമ്പോൾ
തന്നെ ഹൃദയത്തിലുള്ള മാലിന്യമെല്ലാമടിപ്പെട്ട കാണാതാകുന്നും

ഇതൊരു ദിവ്യൗഷധംകൂടി ആണെന്നുള്ളതാണ്. ഇതുയും വിവരിച്ചിട്ടുള്ളകായ്യം ശ്ലോകത്തിൽനിന്നു വെളിപ്പെടുന്നതാണ്:—

'സത്തപം യത്തത് പരാഭ്യാമപരികലനതോ നിർമ്മലം'—

'സത്തപം'=സത്തപഗ്രണം, 'പരാഭ്യാം' ഇവിടെ പരങ്ങളം സത്തപത്തെ അപേക്ഷിച്ചു രജസ്സും തമസ്സുമാണ്. പൂർവ്വപരാദികളായ സംബന്ധിശബ്ദങ്ങളം സമാനവസ്തുക്കളെ തങ്ങളുടെ അവധികാട്ടാനായി സ്വീകരിക്കാറുള്ളതു ഭാഷാരീതിയാണ്. 'അപരികലനതഃ' പരികലനമില്ലായ്കയാൽ, 'പരികലനം=ചേർപ്പ്'; നിർമ്മലം=ശുദ്ധം. മലത്തിനു-കളങ്കത്തിന്-ഇടയുണ്ടായി പിന്നീട് അതിൽനിന്നു മാറ്റം വന്നിട്ടുള്ള നിർമ്മലത്വമല്ല ഇവിടെ ഉദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നതു്. സത്തപഗ്രണത്തിൽ വല്ലതും അഴുക്കു പറ്റണമെങ്കിൽ അതിനു രജസ്സിന്റേയും തമസ്സിന്റേയും മാത്രമേപോലും ക്രൂടാതെ തരമില്ല. സാധാരണജനങ്ങളുടെ ശരീരത്തിന്റെ സ്വരൂപീകരണത്തിൽ രജസ്തമോംശങ്ങളം ഇടകലന്നിട്ടുള്ള സത്തപത്തിനേ സംഭവമുള്ളു. പിന്നീട് അവരുടെ ശുഭപ്രവൃത്തികൾകൊണ്ടു മാത്രമാണു രജസ്സിന്റേയും തമസ്സിന്റേയും കലപ്പിനാൽ വന്നിട്ടുള്ള ദോഷങ്ങളംനീങ്ങി സത്തപം നിർമ്മലമാകേണ്ടതു്. അതുകൊണ്ട് അവക്കു സമലമായ സത്തപം നിർമ്മലമാക്കേണ്ടതായിവരുന്നു. ഭഗവത്സ്വരൂപത്തിന് ഉപാദാനമായ സത്തപമാകട്ടെ രജസ്തമസ്സുകളംകൊണ്ടുള്ള കലപ്പിനു തന്നെ ഇടവരാതെ സ്വയം നിർമ്മലമായിത്തന്നെയിരിക്കുന്നുവെന്നു വ്യക്തമാക്കാനാണ് 'അപരികലനതോ നിർമ്മലം' എന്നു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതു്. സത്തപം=സതോ ഭാവഃ എന്നുള്ള വിഗ്രഹത്താൽ സത്തിന്റെ അവസ്ഥാനമാണ്. ഇപ്രകാരം കിട്ടിയ സത്തപമെന്നുള്ള ശബ്ദം ഇച്ചൊന്ന സത്തപഗ്രണത്തിന് എത്രമാത്രം യോജിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്നു വിചാരിക്കാം. സത് എന്നുള്ള പദംകൊണ്ടു കിട്ടുന്ന അർത്ഥം ഉള്ളതു് എന്നും, ഇതിനു താത്പര്യം യഥാർത്ഥമായിട്ടുള്ളതു് എന്നും ആകുന്നു. ആകപ്പാടെ അതു പരമാത്മാവാണെന്നു വന്നുകൂടുന്നു. പരമാത്മാവിനു സ്വതഃ യാതൊരുഭാവവും തന്നിൽനിന്നന്യമായിട്ടില്ലെന്നുള്ളതു ബ്രഹ്മതത്തപത്തെപ്പറ്റി നിരൂപണംചെയ്ത അവസരത്തിൽ ഇതിനുമുൻപുതന്നെ വ്യക്തമാക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടു്. അപ്രകാരമുള്ള പരമാത്മാവു നിർഗ്ഗുണസ്വരൂപിയാണു്. ആ പരമാത്മാവുതന്നെ സർഗ്ഗവിസർഗ്ഗാദിലക്ഷണ

ങ്ങളായ ലീലാവതാരകേളികൾക്കും തദ്ഭാരാ ഭക്തന്മാരുടെ ഭജനത്തിനും അനുഗ്രഹമായ ഒരു രൂപം ധരിക്കുമ്പോഴാണ് നാം ആ പരമാത്മാവിനെ സഗുണസ്വരൂപിയെന്നു പറയുന്നതു്. അപ്രകാരമുള്ള പരമാത്മാവിന്റെ സ്ഥിതി അല്ലെങ്കിൽ തന്മയ രൂപമാണു സത്തുമെന്നുപറയപ്പെടുന്നതു്. ഈ സത്തുത്തെ, സത്തായ പരമാത്മാവിന്റെ അവസ്ഥാത്മകമായ ഒരു ധർമ്മമാകയാൽ പരമാത്മാവിന്റെ ഗുണമാണെന്നും വ്യവഹരിക്കുന്നു. ഗുണമെന്നുവച്ചാൽ ഒരു വസ്തുവിന്റെ സ്വരൂപം, ഉപാധിമുതലായ ധർമ്മമാകുന്നു. പരമാത്മാവിനെ സത്തെന്നു വ്യവഹരിക്കുമ്പോൾ ആ പരമാത്മാവിന്റെ ഭാവം സത്തുമെന്നുള്ള ഗുണമായിത്തീരുന്നു. ഇപ്രകാരമുള്ള ഒരു ഗുണമാണു പരമാത്മാവിന് എന്തെങ്കിലുമൊരു ധർമ്മമുണ്ടെന്നു പറയാൻ കഴിയുമെങ്കിൽ ഉള്ളതു്. പരമാത്മാവിനെ ശുദ്ധമായ ഒരു സ്ഫടികക്കണ്ണാടിയായി വിചാരിച്ചാൽ അതിന്റെ സ്വരൂപമായ ഗുണം ഏതുവിധം യാതൊരഴുക്കുമില്ലാത്തതായ ശുദ്ധപ്രകാശമാകുന്നുവോ, അതുപോലെയാണ് ഇവിടെ പരമാത്മാവിന്റെ സ്വരൂപമായ സത്തുഗുണം. ആ സ്ഫടികക്കണ്ണാടിയിൽതന്നെ പൊടി കേറുകയോ, ഇരുൾ വ്യാപിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നതായാൽ അതിലെ പ്രകാശഗുണം വെളിപ്പെടാൻ തരമാകയില്ലെന്നതന്നെയല്ല അതൽ മറു യാതൊരുവസ്തുവും പ്രതിഫലിക്കുവാനും കഴിയുന്നതല്ല. ഇതുകൊണ്ടുതന്നെയായിരിക്കണം മറു ഗുണങ്ങൾക്കു രജസ്സെന്നും തമസ്സെന്നും പേരു കല്പിക്കുവാനിടയായതു്. 'യത് തത്'—യാതൊരു പ്രസിദ്ധമായ സത്തുഗുണം എന്നർത്ഥം ലഭിക്കുന്ന ഈ ശബ്ദത്താൽ കവി തന്റെ അനുഭവത്തിൽ എപ്പോഴും സത്തുപ്രകാശമുള്ളതായി ദ്യോതിപ്പിക്കുന്നു. ഇനി ഈ അംശത്തിനു മറെറാരുവിധത്തിൽക്കൂടി അർത്ഥം വിവരിക്കാവുന്നതാണു്. അപ്പോൾ അതിന്റെ അന്വയം 'പരാഭ്യാം അപരികലനതഃ യദ് നിർമ്മലം തത് സത്തുപം' എന്നാകുന്നു. മഹാകവികളുടെ വാക്കുകളിൽ ഒരു ശബ്ദത്തിനുതന്നെ അനേകവിധമാവർത്തിച്ച് അർത്ഥം വർണ്ണിക്കുന്നതുക്കു വൈഭവം സഹജമാണു്. ഇവിടെ 'സത്തുപം' എന്നുള്ളപദം രണ്ടുവിധത്തിൽ അർത്ഥം നല്കുന്നതിനായി തന്ത്രത്തിൽ കവി ഉദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ളതായി വിചാരിക്കണം. അതിലൊന്നു സത്തുപം എന്ന സത്തുഗുണത്തെ കുറിക്കുന്നതും,

മറെറാന്നു സഃ തപം എന്ന രീതിയിൽ ആ സത്തപ്രധാനം നിന്തിരുവടിയാണെന്നുള്ള അർത്ഥത്തെ കുറിക്കുന്നതുമാണ്. ആകപ്പാടെ വന്നുകൂടുന്ന താത്പര്യം രജസ്സു തമസ്സ് എന്നീ ഗുണങ്ങളുടെ ലേശവും കലർപ്പില്ലാതെ യാതൊരു ശുദ്ധമായ സത്തപ്രധാനം പ്രസിദ്ധമായിരിക്കുന്നുവോ അതുതന്നെയാണ് അല്ലേ ഗുരുവായൂരപ്പാ! നിന്തിരുവടിയായി ചമഞ്ഞിട്ടുള്ളത് എന്നാകുന്നു. ഇപ്രകാരം ഒരർത്ഥമൂഹിച്ചെടുത്താൽ വേറെയും ചില സൌകര്യങ്ങളുണ്ട്. അതായത്—ഈ ശ്ലോകത്തിൽതന്നെ 'തേ വപുഃ' എന്നുള്ളേടത്തും 'വിഗ്രഹേ തേ' എന്നുള്ളേടത്തും കാണുന്ന നിന്തിരുവടിയുടെ എന്നർത്ഥത്തിലുള്ള 'തേ' എന്ന രണ്ടു യുഷ്മച്ഛബ്ദഷഷ്ഠ്യേകവചനത്തിന് ആധാരമായി മുൻപു ചൂണ്ടിക്കാണിച്ച് ഒരു വ്യക്തിയെ നിർദ്ദേശിക്കേണ്ടതായ കാര്യം 'തപം' എന്നുള്ള യുഷ്മച്ഛബ്ദപ്രഥമൈകവചനംകൊണ്ടു സാധിക്കപ്പെടാമെന്നുള്ളതാണ്. മറുചില വ്യാഖ്യാതാക്കൾ ഇതിലേയ്ക്കായി മേൽവരുന്ന നാലാമത്തെ ശ്ലോകത്തിൽ 'തപത്കലാസേവ ഭ്രമൻ' എന്നിടത്ത് ഒടുവിൽ കാണുന്ന ഭ്രമൻ എന്ന സംബോധനപദം *സിംഹാവലോകനന്യായേന കീഴ്പോട്ടേയ്ക്കടക്കപ്പെടുന്നു എന്നുപറഞ്ഞു നിരൂപണംചെയ്യുവരുന്ന ക്ലേശം നമുക്കു വേണ്ടതാനും. 'തേന താവദ് ഭ്രമതഃ' അതുകൊണ്ടുതന്നെ ഉണ്ടായതുകൂടം. ലോകത്തിൽ തനിക്കല്പമുണ്ടുകൊണ്ടും തനിപ്പഞ്ചസാരകൊണ്ടും ചില പദാർത്ഥങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കുന്നേടത്തും തീയ്, പാത്രം മുതലായുള്ള സഹകാരിഭിന്നമായ ചില സാമഗ്രികൾ കൂടാതെ കഴികയില്ല. ആ നിലയ്ക്കുകിലും ഈ സത്തപ്രധാനത്തിൽനിന്നു മഹദാദികളുടെ ക്രമത്തിൽ പഞ്ചഭ്രതാദികൾ ഉണ്ടാകുന്നതിന് അന്യമായ ചില സാമഗ്രികൾ ആവശ്യപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടോ, എന്നാണെങ്കിൽ അതും ഇല്ലെന്നുള്ള സംഗതിയാണ് 'ഏവ' എന്നുള്ളതിന്റെ അർത്ഥമായ നിർദ്ധാരണത്തെക്കുറിക്കുന്ന 'താവത്' പദംകൊണ്ടു വിവക്ഷിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത്. ഇതിനുകാരണം ഭഗവാൻ മായക്ക് അധീനനല്ലായ്കയാൽ പ്രകൃതിഗുണങ്ങളുടെ സൃഷ്ടിക്രമം ഇവിടെ ആവശ്യമില്ലെന്നും എല്ലാ

* ഏതുപ്രകാരം ഒരു സിംഹം മുൻപിൽവന്ന ചാടിയ മൃഗത്തെ ഹനിച്ചിട്ടു പിറകോട്ടും ഇതുപോലെ വല്ലതും കണ്ടാൽ ഹനിക്കാമെന്ന കരുതി നോക്കുകയും ലബ്ധമായാൽ ഹനിക്കുകയും ചെയ്യുന്നുവോ അപ്രകാരം മേൽശ്ലോകത്തിലുള്ള 'ഭ്രമൻ!' എന്നപദം കഴിഞ്ഞശ്ലോകത്തിൽ പുറകോട്ടു വലിച്ചുചേർത്തു എന്നു താത്പര്യം.

ത്തിനും നിയാമകമായ ഭഗവദിച്ഛയാൽ ഏതും സംഭവിക്കാവുന്നതാണെന്നും ഉള്ളതാണ്. വിശിഷ്യ ഇതും ഭഗവദ്രൂപത്തിന്റെ അസാധാരണത്വത്തിൽ നമുക്കൊരു ഭൂഷണംകൂടിയാകുന്നു. താവത് പദത്തിന് ആത്മാ എന്നുകൂടി ഒരർത്ഥമെടുത്ത് ഇവിടെ യോജിപ്പിക്കാം. അപ്പോൾ അപ്രകാരമുള്ള ശുദ്ധസത്ത്വഗുണത്താൽ ആത്മാമായി ഉണ്ടായിട്ടുള്ള പഞ്ചഭൂതാദികൾവഴി നിന്തിരുവടിമാത്രമാണ് ഈ ജഗത്തിൽ ഒന്നാമത്തെ ഈശ്വരമൂർത്തി എന്നും അർത്ഥം ഗ്രഹിക്കാവുന്നതാണ്.

'ഭൂതേന്ദ്രിയൈഃ'— ഭൂതങ്ങൾ=പൃഥിവ്യപ്തേജോവായ്വാകാശങ്ങളായ പഞ്ചഭൂതങ്ങൾ, ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ=ചക്ഷുഃശ്രോത്രഘ്രാണജിഹ്വാത്വക്കുകളായ ജ്ഞാനേന്ദ്രിയങ്ങളും, വാക് പാണിപാദപായൂപസ്ഥങ്ങളായ കർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങളും, അവയുടെ നിയന്താവായ അന്തഃകരണവുമാകുന്നു. ഇവ പ്രാണാദികൾക്കുകൂടി ഉപലക്ഷണമാണ്. ആകപ്പാടെ പഞ്ചഭൂതങ്ങൾ, ഏകാദശേന്ദ്രിയങ്ങൾ, പ്രാണാദികൾ, ഇവകൊണ്ട് എന്നർത്ഥമാകുന്നു. 'തേ വപുഃ'—നിന്തിരുവടിയുടെ മൂർത്തിയെന്നർത്ഥം. ഇവിടെ രാമസ്യ ബാഹ്വഃ എന്നുള്ളിടത്തു രാമൻ അവയവിയും ബാഹു രാമന്റെ ഒരവയവവുമായതുപോലെ മൂർത്തിയും മൂർത്തിമാനായ നിന്തിരുവടിയും രണ്ടാണെന്ന ശബ്ദംകൊണ്ടു തോന്നിക്കപ്പെട്ടുന്നുവെങ്കിലും കായ്സ്വഭാവത്തിൽ നിന്തിരുവടിക്കും ശുദ്ധസത്ത്വസ്വരൂപമായ നിന്തിരുവടിയുടെ മൂർത്തിക്കും യാതൊരു ഭേദവും ഇല്ലതന്നെ. ഇതുപോലെ ശബ്ദംകൊണ്ടു ഭേദം തോന്നിയാലും കായ്യത്തിൽ ഒന്നായുള്ള മറ്റു പ്രയോഗവും സാധാരണമാണ്. ശിരസ്സുമാത്രമായിട്ടുള്ള രാഹുവിനെക്കുറിച്ചു പ്രസ്താവിക്കുമ്പോൾ 'രാഹോഃ ശിരഃ' (രാഹുവിന്റെ ശിരസ്സ്) എന്നു പറയാറുണ്ട്. വ്യാവഹാരികമായി ശബ്ദംകൊണ്ടു ഭേദത്തെ അംഗീകരിച്ചു എന്നല്ലാതെ വാസ്തവത്തിൽ അവിടെയും ഭേദമില്ലല്ലൊ. വപുസ്സ് എന്നുള്ള ശബ്ദം 'ടുവപ് ബീജസന്താനേ'എന്നുള്ള ധാതുവിൽനിന്നും 'ഉപ്യതേ അസ്മിൻ ഇതി വപുഃ' എന്നുള്ള വ്യുത്പത്തിയാൽ സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ളതാണ്. വിത്തുകൾ വിതയ്ക്കുന്നതിനുള്ള ക്ഷേത്രമെന്നാണ് ഇതിന്റെ അർത്ഥം. ശരീരം തുടങ്ങിയ മറ്റു പര്യായങ്ങളുണ്ടായിരുന്നിട്ടും ഈ ശബ്ദംതന്നെ ഇവിടെ ഉപയോഗിച്ചതിനു സാരസ്യമുണ്ടു. അതു ഭക്തിമാന്മാരായ സജ്ജനങ്ങൾക്കു ഭക്തി

യാകുന്ന വിത്തുവിതച്ചു ജ്ഞാനമാകുന്ന ഫലം കൊയ്തെടുക്കാനുള്ള ശുദ്ധസത്ത്വമയമായ ഒരു ക്ഷേത്രമാണിത് എന്നുള്ളതാണ്.

"സത്ത്വാത് സംജായതേ ജ്ഞാനം."

എന്നുള്ള ഭഗവദ്ഗീതാഭാഗത്തിൽനിന്നു സത്ത്വം ജ്ഞാനത്തിന്റെ ഉത്പത്തിസ്ഥാനമാണെന്നുള്ളതു വ്യക്തമാകുന്നു.

'ഇതി ബഹുശഃ'—സാധാരണമായി സംസ്കൃതഭാഷയിൽ ഇതി എന്നുള്ള പദമുപയോഗിച്ചാൽ അത് അതിനുമുമ്പുള്ള ശബ്ദത്തിന്റെ *ആനുപൂർവിയെ കാണിക്കുക പതിവാണ്.

"ക്രൂജന്തം രാമ രാമേതി മധുരം മധുരാക്ഷരം."

എന്നുള്ള വാല്മീകിരാമായണത്തിലെ വന്ദനശ്ലോകത്തിൽ കാണുന്ന 'ഇതി' എന്നതു രാമ രാമ എന്നുള്ള ശബ്ദസ്വരൂപത്തിന്റെ ആനുപൂർവിയെ ഉദ്ദേശിച്ചാണു കൊടുത്തിട്ടുള്ളതു്. എന്നാൽ അതുപോലെ ഇവിടെ പ്രമാണമായി ഉദ്ധരിക്കാവുന്ന വ്യാസവാക്യത്തിന്റെ ആനുപൂർവിയെ ഉദ്ദേശിച്ചല്ല ഈ ഇതി ശബ്ദം ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതു്. ഇവിടെ ശുദ്ധസത്ത്വത്തിൽനിന്നുമാണു ഭഗവത്സ്വരൂപം ഉണ്ടായിട്ടുള്ളത് എന്നുള്ള അർത്ഥമാത്രമേ ഉദ്ധരിക്കാവുന്ന വ്യാസവാക്യങ്ങളിൽനിന്നും താത്പര്യവശാൽ കിട്ടുന്നുള്ളൂ. ഇതിശബ്ദത്തിന്റെ സ്വഭാവസ്ഥിതിയെ ഈവിധം മാറ്റിപ്പിടിക്കാനുള്ള കാരണം അതിനടുത്തപോലെ കൊടുത്തിട്ടുള്ള 'ബഹുശഃ' എന്നുള്ള അവ്യയമാണ്. അനേകം പ്രകാരത്തിൽ കൊടുക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള പ്രമാണങ്ങളെ ഒരേ ശബ്ദരൂപത്തിൽ കാണ്മാൻ തീച്ചയായും സാധിക്കുന്നതല്ലല്ലോ. അനേകംപ്രകാരങ്ങൾ:—

"ജഗൃഹേ പൌരുഷം രൂപം വിശുദ്ധം സത്ത്വമൂർജിതം."

"സത്ത്വം വിശുദ്ധം ക്ഷേമായ നാരായണകലാത്മകം."

"ശ്രേയാംസി തത്ര ഖലു സത്ത്വതനോർനൃണാം സ്യുഃ."

എന്നും മറ്റും ഉള്ളവയാണ്.

---

* അക്ഷരങ്ങളുടെ പൂർവ്വാപരത്തോടുകൂടിയ ശബ്ദരൂപം.

'ശ്രൂയതേ വ്യാസവാക്യം'—ഇവിടെ ശ്രൂയതേ എന്നതു കേൾക്കപ്പെടുന്നു എന്നുള്ള അർത്ഥത്തേയാണു സാമാന്യേന ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതെങ്കിലും കേൾക്കപ്പെടുന്നതായ ആ വാക്യങ്ങൾ ശ്രുതികളുടെ രൂപത്തിൽ പ്രമാണങ്ങളായിക്കൂടി വിചാരിക്കത്തക്കവയാണ് എന്നുള്ള ആശയം വ്യഞ്ജിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ശ്രുതി എന്നുള്ളതിനു തന്നെ 'ശ്രൂയമാണത്വാത്' ശ്രുതി എന്നാണു വ്യുത്പത്തി പറയാറുള്ളതു്. വ്യാസവാക്യമെന്നുള്ളതിനാൽ

"മുനീനാമപ്യഹം വ്യാസഃ."

എന്ന ഭഗവദ്ഗീതാവചനംകൊണ്ടു നിന്തിരുവടിയിൽനിന്നു ഭേദമില്ലാതെ നിന്തിരുവടിയുടെ അവതാരസ്വരൂപിയായുള്ള വ്യാസമഹർഷിയുടെ വാക്യം പ്രമാണത്വേന ആദരണീയമാണെന്നു കാണിക്കുന്നു.

'തത് സ്വച്ഛത്വാദ് യദച്ഛാദിതപരസുഖചിദ്-
ഗർഭനിർഭാസരൂപം'—

'തത് തത്'—യാതൊരു് ആ ഈ വ്യാസവാക്യപ്രമാണത്താൽ സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള നിന്തിരുവടിയുടെ ശുദ്ധസത്ത്വാത്മകമായ വപുസ്സ്. സ്വച്ഛത്വം ഏററവും നിർമ്മലമായിരിക്ക, ഇവിടെ ഏററവും എന്നുള്ളതു രജസ്തമസ്സുകളുടെ സമ്പർക്കത്തിനു പ്രസക്തിയില്ലാതെതന്നെ സ്വയം ശുദ്ധമായിരിക്കുന്ന അവസ്ഥയെ കാണിക്കുന്നു. 'അച്ഛാദിതപരസുഖചിദ്ഗർഭനിർഭാസരൂപം'—ഭഗവാന്റെ ശുദ്ധസത്ത്വമയമായ ശരീരത്തിനകം മുഴുവനും സച്ചിദാനന്ദരസം നിറഞ്ഞിരിക്കയാണ്. ഈ തത്ത്വം ശ്രീകൃഷ്ണമൂർത്തിയുടെ ഓരോ പ്രവൃത്തിയിലും വിശദപ്പെടുന്നതാണ്. ബാല്യയൌവനാദ്യവസ്ഥാഭേദങ്ങൾകൊണ്ടു ദൃഷ്ടിഭേദത്താൽ ചിലമാററമുണ്ടെന്നു തോന്നാമെങ്കിലും കാര്യസ്വഭാവങ്ങൾ വിചിന്തനം ചെയ്താൽ അവതാരംമുതൽ എല്ലായ്പോഴും സച്ചിദാനന്ദരസകലകളെ അനുജീവിച്ചുതന്നെയാണല്ലോ പ്രവൃത്തികൾ മുഴുവനും കാണപ്പെട്ടുവന്നിട്ടുള്ളതു്. ഗർഭഗൃഹത്തിൽവച്ചുതന്നെ മാതാപിതാക്കന്മാരായ ദേവകീവസുദേവന്മാർക്കു കൃപാപുരസ്സരം കൊടുത്തിട്ടുള്ള ദിവ്യദർശനംമുതൽ സ്വർഗ്ഗാരോഹണംവരെയുള്ള ഏതു ഘട്ടങ്ങളിലും സൂക്ഷ്മദൃക്കുകളായി പര്യവേക്ഷണംചെയ്യുന്ന ഭക്ത

നമുക്ക് ആ ഈ സച്ചിദാനന്ദസ്വരൂപയാഥാത്ഥ്യം അവിടവിടെ സ്പഷ്ടമായി കാണാവുന്നതാണ്. ഇവിടെ കവി ശുദ്ധസത്വസ്വരൂപമായ ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവാന്റെ തിരുമേനിയിൽ പ്രസരിച്ചു കാണുന്ന അതിനിർമ്മലമായ തേജസ്സിനെ പരബ്രഹ്മതേജസ്സിൽ നിന്നു ഭിന്നമല്ലാത്തനിലയിൽ നിരൂപണം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം നിരൂപണം ചെയ്യാൻ അദ്ദേഹം കണ്ടതായ ഉപായം അതി രമണീയമാണ്. അത് — അതിനിർമ്മലമായി തുലോം നേർമ്മയായി മുറ്റുമിണ്ടിസമായുള്ള തിരുമേനിക്കകമെ അതുപോലെതന്നെയുള്ള സച്ചിദാനന്ദരസം പരിപൂർണ്ണമായിരിക്കുന്നുവെന്നും, ആ സച്ചിദാനന്ദരസം തനിക്കന്യമായ മറെറാരുകാന്തിയാൽ മറയ്ക്കപ്പെടായ്കയാൽ അച്ഛാദിതമായി തിരുമേനിക്കകമേ നിറഞ്ഞു സപ്രകാശമായിത്തന്നെ വെളിയിൽ ശോഭിക്കുന്നു എന്നും ഉള്ളതാണ്.

'തസ്മിൻ' — ആവിധംപ്രകാശരൂപമായുള്ള സച്ചിദാനന്ദരസംതന്നെ സ്വരൂപപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതായ.

'ശ്രുതിമതിമധുരേ' — ഇവിടെ ശ്രുതികൾക്കും മതിക്കും മധുരമായി എന്നാണ് സ്വാഭാവികമായി ഒരർത്ഥം തോന്നുന്നതു്. ഈ അർത്ഥം വളരെ യോജിക്കുന്നതുമാണ്. ആദ്യം ശ്രുതികളിൽ കേൾക്കുന്നതിനും, പിന്നീട് മതിയിൽ തുടരത്തുടരെ ധ്യാനിക്കുന്നതിനും മധുരമായിരിക്കുന്നത് എന്നു താത്പര്യം. പരമാത്മസ്വരൂപമായ ശ്രീകൃഷ്ണവിഗ്രഹം സ്വയം പ്രകാശമയമാണെങ്കിലും അതു സാധാരണജനങ്ങൾക്കു പ്രത്യക്ഷമായി കാണുന്നതിന് അതു കഴിയാത്തതിനാൽ ആ സ്വരൂപത്തെപ്പററി ആരെങ്കിലും പറഞ്ഞുകേട്ട ബുദ്ധിയിൽ ധരിച്ചതിനുശേഷംമാത്രമേ പ്രത്യക്ഷത്തിൽ കാണുന്നതിന് ഉദ്യമിക്കാൻ സാധിക്കയുള്ളൂ. ലോകത്തിലും ഒരു വസ്തു പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ട കാണ്മാൻ സാധിക്കാത്തവന് അതു സംബന്ധിച്ച് ഒരാളുടെ ഉപദേശം കേട്ട കായ്വും മനസ്സിലാക്കിയതിൽപിന്നീട് ആ വസ്തു ഇരിക്കുന്ന സ്ഥലം ചെന്നു കണ്ടാലല്ലാതെ അതു പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തുവാൻ സാധിക്കുന്നതല്ലല്ലോ. അതുകൊണ്ടു പ്രത്യക്ഷത്തിൽ ഒന്നു കാണ്മാൻ സാധിക്കാത്ത അവസരങ്ങളിലെല്ലാം ശ്രവണേന്ദ്രിയത്തിനു പ്രാധാന്യം നല്കി അതുവഴി ബുദ്ധിയിൽ ഒരു സ്വരൂപമുണ്ടാക്കിയാണു പ്രവർത്തിക്കേണ്ടതു് എന്ന തത്ത്വം ഇവിടംകൊണ്ടു വ്യക്തമാകുന്നു. ആകയാൽ ഈ

പദേശപ്രകാരം വേദങ്ങളിൽ ഉദ്ഘോഷിക്കുന്ന ഭഗവന്മൂർത്തി ശ്രുതികളിൽ കേട്ടുകൂടുമ്പോൾതന്നെ മതിയിൽ ധ്യാനിക്കുന്നതിനും മതിയിൽ ധ്യാനിച്ചു കൂടുമ്പോൾതന്നെ എളുപ്പത്തിൽ ഗ്രഹിക്കുന്നതിനും എത്രയും മധുരമധുരമായ രൂപത്തോടുകൂടി ഉത്കണ്ഠാജനകമായിരിക്കുന്നതായി സിദ്ധിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം പ്രാധാന്യം കൊണ്ടും പ്രാഥമ്യം കൊണ്ടും ശ്രുതിമതികൾക്കു മധുരമാണെന്നു പറഞ്ഞു എങ്കിലും തദ്ദ്വാരാ ചക്ഷുരാദിസകലേന്ദ്രിയങ്ങൾക്കും ഒന്നുപോലെ മധുരമായിട്ടുള്ളതാണെന്നും കൂടി ഫലിക്കുന്നു ഇനി 'ശ്രുതിമതി' എന്നു പ്രത്യേകം പദംമുറിച്ചു ശ്രുതികളോടു (വേദം ഉപനിഷത്തു മുതലായവയോടു) കൂടിയത് എന്ന അർത്ഥത്തിൽ 'ശ്രുതയഃ സന്ത്യസ്മിൻ' എന്നു വിഗ്രഹിച്ചും ഒരർത്ഥം ഗ്രഹിക്കാം. ഈ പക്ഷത്തിൽ അച്ഛാദിതപരസുഖചിദ്ഗർഭനിർഭാസരൂപമായ നിന്തിരുവടിയുടെ മൂർത്തി ശ്രുതികളാകുന്ന പ്രമാണംകൊണ്ടു തെളിയിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതാണ് എന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. 'മധുരേ' എന്ന അടുത്തപദത്തിന് എല്ലാ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കും എല്ലായ്പോഴും എല്ലായിടത്തും ഒന്നുപോലെ തനിക്കല്ക്കണ്ടംകൊണ്ടോ തനിപ്പഞ്ചസാരകൊണ്ടോ തനിത്തേൻകൊണ്ടോ മറെറാ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട ഭക്ഷ്യസാധനംപോലെ സർവമധുരമാണെന്ന് അർത്ഥമാകുന്നു. ഇപ്രകാരമാകുമ്പോൾ മുൻപക്ഷത്തിൽ ശ്രുതിമതികളെ ഉപലക്ഷണമായി കല്പിച്ച് എല്ലാ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കും മധുരമാണെന്നു കല്പിക്കപ്പെട്ട അർത്ഥം സ്വയം സിദ്ധിക്കുന്നു. മഹാകവിയുടെ സങ്കല്പം എന്താണെന്നുള്ളത് ഈമാതിരിസ്ഥലങ്ങളിൽ തീർത്തു പറവാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല.

'സുഗ്രഹേ'—പഥ്യമാണെങ്കിലും നിർവികല്പവും നിർഗ്ഗുണവുമായ ബ്രഹ്മം ധ്യാനിച്ചു ധരിക്കാൻ ക്ലേശം അധികമുള്ളതിനാൽ തദപേക്ഷയാ സർവമധുരമായ നിന്തിരുവടിയുടെ വിഗ്രഹം ഗ്രഹിക്കാൻ എളുപ്പമുള്ളതായിരിക്കുന്നു. ഫലം മുൻചൊന്ന ബ്രഹ്മധ്യാനത്തിലും തദഭേദത്തിലും തന്നെ കലാശിക്കുന്നു. ശർക്കരയോ, പഞ്ചസാരയോ കൊടുത്ത് ആ വഴിക്കുമാത്രമേ പഥ്യൌഷധങ്ങൾ കുട്ടികളുടെ ഉദരത്തിൽ പ്രവേശിപ്പിക്കുവാൻ കഴികയുള്ളുവല്ലോ.

'ധന്യാ രമന്തേ'—ധന്യന്മാരായ ആളുകളാണ് ഇപ്രകാരം ശുദ്ധസത്ത്വപ്രകാശമായുള്ള നിന്തിരുവടിയുടെ മൂർത്തിയെ ശ്രവണം

കൊണ്ടും, ധ്യാനംകൊണ്ടും, ദർശനംകൊണ്ടും, സ്തോത്രംകൊണ്ടും, പ്രണാമവന്ദനാദികളായ മറനേകം ഭജനപ്രകാരങ്ങളാലും വേണ്ടുവോളമാരാധിച്ച് ആ മൂർത്തി ഒന്നുമാത്രമേ തങ്ങൾക്ക് ഐഹികവും ആമുഷ്മികവുമായ ശ്രേയസ്സിനു സാധനമായിട്ടുള്ളൂ എന്ന നിശ്ചയത്തോടുകൂടി എപ്പോഴും അതിൽതന്നെ രമിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതു്. അഥവാ ഇപ്രകാരം രമിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ആളുകൾമാത്രമേ ധന്യന്മാരായിട്ടുള്ളൂ. 'രമന്തേ' എന്നിങ്ങനെയുള്ള രമ്ധാതുവിന്റെ പ്രയോഗസ്വാരസ്യത്താൽ 'ധന്യാ' എന്നശബ്ദത്തെ സ്ത്രീലിംഗബഹുവചനമായി ഗ്രഹിച്ച ധന്യകളായ ഗോപിമാർ ആ ഈ മധുരകോമളമായ മൂർത്തിയിൽ രമിച്ച തദേകതാനകളായി പരമാനന്ദം പ്രാപിക്കുന്നു, എന്നും അർത്ഥം വ്യഞ്ജിപ്പിക്കാം. ഇതുകൊണ്ടു കലിയുഗത്തിൽ ഭക്തന്മാരായ ജനങ്ങൾക്കു ഗോപസുന്ദരിമാർക്കുതുല്യം ഭഗവാൻ അത്ര സരസനായും വശ്യനായും നില്ക്കുന്നു എന്ന തത്ത്വം ധ്വനിക്കുന്നു. ധന്യന്മാർ രമിക്കുന്നു എന്നോ, രമിക്കുന്നവർ ധന്യന്മാരാകുന്നു എന്നോ രണ്ടുതരത്തിലും അർത്ഥം വിവരിക്കാമെങ്കിലും ഇവിടെ ഇപ്രകാരം രമിക്കുന്ന ആളുകൾ ധന്യന്മാരായിത്തീരുന്നു എന്നിങ്ങനെ ധന്യതയാണ് പ്രാധാന്യേന സങ്കല്പിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതായി തോന്നുന്നതു്. 'തസ്മിൻ ധന്യാ രമന്തേ' എന്നുള്ള വാക്യത്തിന്റെ ആവിർഭാവംകൊണ്ടു പലരും മറുപലതിലും രമിക്കുന്നു, എങ്കിലും ഈ ഗുരുവായൂരപ്പനായ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിന്റെ സകലജനചേതോമോഹനമായ മൂർത്തിയിൽ രമിക്കുന്നവർ ധന്യന്മാർ എന്നുള്ള ആശയമാണ് സ്വരസമായി വന്നുകൂടുന്നതു്.

ആകപ്പാടെ ശുദ്ധസത്ത്വപ്രകാശസ്വരൂപിയായ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിന്റെ എത്രയും പവിത്രവും പരമാനന്ദരസാകരവുമായ ഈ വിഗ്രഹമൊഴിച്ചു മറ്റു യാതൊന്നും ഭക്തന്മാരായ ആളുകൾക്ക് ഇതുപോലെ അക്ലേശമായും സുഖത്തോടുകൂടിയും ഭജിക്കാനില്ലെന്നുള്ളതിനാൽ ഈ വിഗ്രഹത്തെത്തന്നെ വേണ്ടവിധത്തിൽ ഭജിച്ചു സകലരും ധന്യന്മാരായിത്തീരേണമേ എന്നുള്ള കവിയുടെ പ്രാർത്ഥനയോടുകൂടിയ ഒരഭിമുഖീകരണമാണു ഭക്തന്മാരെക്കുറിച്ച് ഇവിടെ സമർപ്പിക്കപ്പെടുന്നതു്. ഈ സമർപ്പണം ഒന്നാംശ്ലോകത്തിന്റെ ഒടുവിൽ 'ഹന്ത! ഭാഗ്യം ജനാനാം' എന്നുള്ളതിനോടു യോജിപ്പിച്ചുനോക്കിയാൽ, എത്രയും സരസമായി തോന്നാവുന്നതാണു്.

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ മുൻപു വ്യാഖ്യാനിച്ചതനുസരിച്ചു ‚സത്ത്വം' എന്നപദത്തിനു സഃ, ത്വം, എന്നു പിരിച്ചും, സത്ത്വം എന്ന ഒററയായും, ശ്രുതിമതി എന്നുള്ളതിനെ മധുരേ എന്നുള്ളതിനോടുചേർത്തു സമാസിച്ചും, ഒററയ്ക്കുനിറുത്തിയും രണ്ടുതരത്തിൽ അർത്ഥം വിശദപ്പെടുത്തുകയും രണ്ടും പ്രകൃതങ്ങളായിരിക്കുകയും ചെയ്തയാൽ

അലങ്കാരം.

„നാനാർത്ഥസംശ്രയഃ ശ്ലേഷോ
വർണ്യാവർണ്യോഭയാശ്രിതഃ."

എന്നുള്ള ലക്ഷണംകൊണ്ടു പ്രകൃതശ്ലേഷം എന്ന അർത്ഥാലങ്കാരം യോജിച്ചിരിക്കുന്നു. ‚ശ്രുതിമതിമധുരേ സുഗ്രഹേ വിഗ്രഹേ തേ' എന്നഭാഗത്തിൽ അനുപ്രാസം എന്ന ശബ്ദാലങ്കാരം അർത്ഥത്തിന്റെ ലയത്തിന് അനുകൂലിച്ചു ശോഭിക്കുന്നു. ൩

ഇപ്രകാരം ഭഗവാന്റെ മൂർത്തി ശുദ്ധസത്ത്വമയമാണെന്നും, അതിനകമേ നിറഞ്ഞുകാണുന്ന സച്ചിദാനന്ദരസാത്മകമായ പരബ്രഹ്മസ്വരൂപത്തെ നിർമ്മലത്വം നിമിത്തം ഈ മൂർത്തി മറയ്ക്കാതെയിരിക്കുന്നുവെന്നും സാധിച്ചുവെങ്കിലും, ആ പരബ്രഹ്മരൂപത്തിനും ഈ മൂർത്തിക്കും ഏതാണ്ടൊരു ഭേദമുണ്ടെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നതിനാൽ അപ്രകാരമുള്ള ഭേദത്തിനവകാശമില്ലെന്നും, രണ്ടും ഒന്നുതന്നെയാണെന്നും നാലുാമത്തെ ശ്ലോകംകൊണ്ടു നിരൂപണം ചെയ്യുന്നു:—

നിഷ്കമ്പേ നിത്യപൂർണ്ണേ നിരവധിപരമാ-
നന്ദപീയൂഷരൂപേ
നിർല്ലീനാനേകമുക്താവലിസുഭഗതമേ
നിർമ്മലബ്രഹ്മസിന്ധൌ
കല്ലോലോല്ലാസതുല്യം ഖലു വിമലതരം
സത്ത്വമാഹുസ്തദാത്മാ
കസ്മാന്നോ നിഷ്കലസ്ത്വം സകല ഇതി വച-
സ്ത്വത്കലാസ്വേവ ഭൂമൻ! ൪

വിമലതരം	= അത്യന്തം നിർമ്മലമായ
സത്ത്വം	= (മുൻചൊന്ന) സത്ത്വഗുണത്തെ
നിഷ്കമ്പേ	= ഇളക്കമില്ലാത്തതായും ക്ഷോഭമില്ലാത്തതായും
നിത്യപൂർണ്ണേ	= എപ്പോഴും നിറഞ്ഞതായും
നിരവധിപരമാനന്ദ-പീയൂഷരൂപേ	= നിരവധിയായ (പരിച്ഛേദിക്കാൻ വഹിയാത്തതായ) പീയൂഷം (അമൃതം)പോലെയുള്ള പരമാനന്ദ

മാകുന്ന രൂപത്തോടുകൂടിയതായും, നിരവധിയായ (ധാരാളമായ) പരമാനന്ദത്തെ (അസാധാരണരുപ്തിയെ) കൊടുക്കുന്ന പീയൂഷത്തിന്റെ (അമൃതത്തിന്റെ) രൂപത്തോട് (അതിന്റെ ഉത്പത്തിസ്ഥാനമെന്നുള്ള നിലയിൽ) കൂടിയതായും

നില്പീനാനേകമുകുതാവലി– സുഭഗതമേ = നില്പീനന്മാരായ (പുനർജ്ജന്മംകൂടാതെ നിശ്ശ്ലേഷം ലയിച്ചവരായ) അനേകം മുകുന്മാരുടെ ആവലിയാൽ (പങ്ക്തിയാൽ) സുഭഗതമമായും (ശ്രീമത്തായിരിക്കുന്നതായും) നില്പീനങ്ങളായ (അകമേ അടങ്ങിക്കിടക്കുന്നവയായ) അനേകം മുകുതാവലികളാൽ (മുത്തുമണികളുടെരാശികളാൽ) സുഭഗതമമായും (ശോഭമാനമാകുന്നതായും) ഉള്ള

നിർമ്മലബ്രഹ്മസിന്ധൌ = നിർമ്മലമായ (ഫ) (ഉപാധിരഹിതമായ) (ഫ) (തെളിഞ്ഞതായ) ബ്രഹ്മസിന്ധൌ (ബ്രഹ്മമാകുന്ന പരബ്രഹ്മമാകുന്ന) സിന്ധുവിൽ (പയോധിയിൽ) ഉള്ള

കല്ലോലോല്ലാസതുല്യം, ഖലു = കല്ലോലോല്ലാസത്തിനു കല്ലോലങ്ങളുടെ (തിരമാലകളുടെ) ഉല്ലാസത്തിന് (ഉദ്ഗമത്തിനു) തുല്യമായിട്ടാണത്രെ

(മഹാന്തഃ,) ആഹുഃ. = (മഹാന്മാർ) പറഞ്ഞുവരുന്നതു്.

ഭ്രമൻ! = അല്ലയോ പരിപൂർണ്ണസ്വരൂപനായുള്ളോവേ! (ഭഗവൻ!)

തദാത്മാ = അതുതന്നെയാകുന്ന (അപ്രകാരമുള്ള സത്പദംതന്നെയാകുന്ന) ആത്മാവോടുകൂടിയ (സ്വരൂപത്തോടുകൂടിയ)

ത്വം = നിന്തിരുവടി

കസ്മാത് = എന്തുകൊണ്ടാണ്?

നിഷ്കലഃ, നോ = നിഷ്കലനായി (അംശമില്ലാതെ പരിപൂർണ്ണരൂപമായ ബ്രഹ്മമായിത്തന്നെ) ഭവിക്കാത്തത്

സകലഃ, ഇതി = സകലനാണെന്നുള്ള കലകളോട് (അംശങ്ങളോട്) കൂടിയവനാണെന്നുള്ള

വചഃ = വചസ്സ് (വാക്ക്) പറഞ്ഞുവരുന്നത്

ത്വത് കലാസു, ഏവ. = നിന്തിരുവടിയുടെ കലകളിൽ അംശങ്ങളിൽ (മത്സ്യകൂർമ്മാദ്യവതാരങ്ങളെ ആശ്രയിച്ച്) തന്നെയാണ്:

ആഹുഃ:—'ബ്രൂഞ് വ്യക്തായാം വാചി' എന്ന ധാതുവിന്റെ കർത്തരിപ്രയോഗത്തിൽ പരസ്മൈപദത്തിൽ ലട് പ്ര-പു-ബ.

ആഹ	ആഹതുഃ	ആഹുഃ
ആത്ഥ	ആഹഥുഃ	ബ്രൂഥ
ബ്രവീമി	ബ്രൂവഃ	ബ്രൂമഃ.

സാരം

അല്ലയോ ഭഗവൻ! ഭക്താനുഗ്രഹത്തിനായിട്ടു നിന്തിരുവടി ഒരു മൂർത്തി ധരിക്കുകയും, യഥാർത്ഥത്തിൽ പരബ്രഹ്മത്തിനു യാതൊരു രൂപവുമില്ലാതിരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതോക്കുമ്പോൾ നിന്തിരുവടിയും പരബ്രഹ്മവും രണ്ടാണെന്നും, സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്ന ഈ മൂർത്തി ഏതോചില കലകൾമാത്രമേ ആകുന്നുള്ളുവെന്നും പലരും പലതരത്തിൽ ശങ്കിക്കാനിടയുണ്ട്. എന്നാൽ വസ്തുതത്വം സൂക്ഷ്മമായി വിചാരിച്ചുനോക്കുന്നവർക്കു നിന്തിരുവടിയുടെ മൂർത്തിക്കും പരബ്രഹ്മത്തിനും തമ്മിൽ വ്യത്യാസമില്ലെന്നും, ഈ മൂർത്തി പരബ്രഹ്മത്തിനു

തുല്യം നിഷ്കലമാണെന്നും, ഭഗവന്മൂർത്തിയെക്കുറിച്ചു കലകളോടുകൂടിയതാണെന്നുള്ള ലോകവ്യവഹാരം മത്സ്യകൂർമ്മാദികളായ അംശാവതാരങ്ങളെ ആശ്രയിച്ചുമാത്രമാണെന്നും പ്രത്യക്ഷപ്പെടുന്നു. ഈ ഗുരുവായൂപുരത്തിൽ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന നിന്തിരുവടി ഒരു സംപൂർണ്ണാവതാരമാകയാൽ പരബ്രഹ്മത്തിന്റെ സർവ്വാവസ്ഥകളും, പേരിനുമാത്രം സ്വീകരിച്ച ഈ രൂപത്തിൽ യാതൊരു കുറവും കൂടാതെ പ്രകാശിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്നും അറിയാവുന്നതാണു്. സർവ്വവ്യാപിയായി പരിപൂർണ്ണമായി നിശ്ചലമായിരിക്കുന്ന പരബ്രഹ്മത്തെ ഈ അവസ്ഥകൾനിമിത്തം ഒരു മഹാസമുദ്രത്തോടു തുല്യമായി വിചാരിക്കുന്നതായാൽ മുൻപറഞ്ഞകായ്യം എളുപ്പത്തിൽ ഗ്രഹിക്കാൻ കഴിയും. ഏതാണ്ടൊരു കാറിന്റെ ശകലം ക്ഷോഭംനിമിത്തം ഇളകിക്കാണാനാരംഭിക്കുന്ന മഹാസമുദ്രത്തിൽ പൊങ്ങിവരുന്നതായ തിരമാലകളും യഥാർത്ഥത്തിൽ പ്രത്യേകിച്ചു് ഒരു രൂപമായിക്കാണുന്നുവെങ്കിലും അവ ജലാത്മകമായ മഹാസമുദ്രംതന്നെയാണെന്നുള്ളതു നിശ്ചയം. ഇതുപോലെ യാതൊരു വികാരവും ചലനവും കൂടാതെയുള്ള പരബ്രഹ്മത്തിൽ അന്തർല്ലീനമായിരുന്ന ശുദ്ധസത്ത്വം സങ്കല്പപ്രേരണയാൽ വെളിയിൽ പ്രകാശിച്ചുവെങ്കിലും അതു സൂക്ഷ്മത്തിൽ പരബ്രഹ്മംതന്നെയാണു്. അപ്രകാരമുള്ള ശുദ്ധസത്ത്വത്തിൽനിന്നു സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള നിന്തിരുവടിയുടെ ഈ ദിവ്യവിഗ്രഹം അധിഷ്ഠാനമായ ബ്രഹ്മത്തിൽനിന്നു വാസ്തവത്തിൽ ഭിന്നിച്ചതല്ല. അതുകൊണ്ടു പരബ്രഹ്മംതന്നെ രൂപാന്തരപ്പെട്ടുവന്നതുപോലെയുള്ള നിന്തിരുവടിയുടെ മൂർത്തി ബ്രഹ്മത്തിൽനിന്നു വ്യത്യസ്തപ്പെട്ടുവന്ന ഒന്നല്ലെന്നു മാത്രമല്ല, ബ്രഹ്മത്തിന്റെ നിഷ്കലത്വാദികളായ എല്ലാ അവസ്ഥകളും തികഞ്ഞിരിക്കുന്നതുമാണു്. സകലനാണെന്നു നിന്തിരുവടിയെപ്പറ്റി പുരാണാദികളിലോ മറ്റോ വ്യവഹരിച്ചുകാണുന്നുവെങ്കിൽ അതു് ഇപ്രകാരമുള്ള പരിപൂർണ്ണവിഗ്രഹത്തിന്റെ ഏതാണ്ടു ചില ശക്തിശകലങ്ങൾമാത്രമുപയോഗിച്ചു താത്കാലികകായ്യാർത്ഥമായി പ്രകാശിച്ചിട്ടുള്ള മത്സ്യകൂർമ്മാദ്യവതാരവിഗ്രഹങ്ങളെ ഉദ്ദേശിച്ചുമാത്രമാണു്. മത്സ്യം, കൂർമ്മം, വരാഹം എന്നീ അവതാരങ്ങളിൽ അവതാരമുണ്ടായിക്കൂടുമ്പോൾതന്നെ പെട്ടെന്നു ശക്തിമത്തായി മൂർത്തികൾക്കു് ഒരു വളർച്ചയുണ്ടാകയും ഉടൻ ഉദ്ദിഷ്ടകായ്യമായ ശത്രുവിദ്ധ്വംസനവും, ഭക്ത

സംരക്ഷണവും, തദ്വാരാ ധർമ്മസ്ഥാപനവും കഴിച്ച് ആ മൂർത്തികം അന്തർദ്ധാനം ചെയ്കയും ചെയ്തതായി പുരാണാദികളിൽ കണ്ടുവരുന്നു. അല്ലാതെ ആ മൂർത്തികംക്കു മാതാപിതാക്കന്മാർവഴിയോ, ബന്ധുമിത്രങ്ങൾവഴിയോ, സ്വകീയമായ സന്താനങ്ങൾവഴിയോ പ്രാപഞ്ചികസ്ഥിതിയിൽ ഒരു സംപൂർണ്ണത വർണ്ണിച്ചുകാണുന്നില്ല. ഈ ഒരവസ്ഥ ഏകദേശം പരശുരാമാവതാരംവരെ നിരൂപണംചെയ്യാവുന്നതാണ്. ശ്രീരാമാവതാരത്തിൽ ഒട്ടെല്ലാം സംപൂർണ്ണത കാണുന്നുവെങ്കിലും ശ്രീകൃഷ്ണാവതാരംപോലെ അവതാരക്ഷണംമുതല്ക്കുതന്നെ ഭഗവന്മഹിമാഭിവ്യഞ്ജകങ്ങളായ അപദാനോദാഹരണങ്ങൾ അത്ര തികഞ്ഞിട്ടില്ല. അതുകയാൽ ശ്രീകൃഷ്ണാവതാരം സംപൂർണ്ണമായ പരബ്രഹ്മത്തിന്റെ മഹിമമുഴുവനും യോഗശക്തിവിശേഷത്താൽ പ്രകാശാത്മകമായ ഒരു ചെപ്പിലാക്കി അടച്ചുതുപോലെ ദിവ്യമങ്ഗള സച്ചിദാനന്ദരൂപമായ ഒരു മൂർത്തിയായിട്ടു വെളിപ്പെട്ടുത്തപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതായി സിദ്ധിക്കുന്നു. ഇതുകൊണ്ട് "അല്ലയോ ഭക്തജനങ്ങളെ! ഗുരുവായൂപുരത്തിൽ പ്രത്യക്ഷമായി പ്രകാശിക്കുന്ന അതിസുന്ദരമായ കോമളവിഗ്രഹം സാക്ഷാൽ പരബ്രഹ്മത്തിന്റെ സംപൂർണ്ണ സച്ചിദാനന്ദരൂപമാകയാൽ എതുതയും വേഗത്തിൽ നിർവ്യാജമായി ഭജിച്ചു കാമ്യരൂപമായ ധർമ്മാർത്ഥകാമങ്ങളും നിഷ്കാമ്യരൂപമായ മോക്ഷവും യഥേഷ്ടം അനുഭവിച്ചുകൊള്ളുവിൻ."

നിരൂപണം.

ഇവിടെ യാതൊരു വികാരവും ക്ലേശാതെ ശാന്തമായി, എങ്ങും നിറഞ്ഞു പരിപൂർണ്ണമായി, അകവും പുറവുമൊന്നുപോലെ പരമാനന്ദരസാത്മകമായി കാണുന്ന പരബ്രഹ്മത്തിൽ എങ്ങനെയെന്നറിയാതെ ഏതാണ്ടൊരു സങ്കല്പവിദ്യാശകലംകൊണ്ടുമാത്രം വെളിപ്പെട്ടതായിക്കണ്ട ശുദ്ധസത്വഗുണത്തെ മായയ്ക്കധീനമല്ലാത്ത ഭഗവാന്റെ സച്ചിദാനന്ദരൂപമായി നിർദ്ദേശിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിലും, ആ ഈ സച്ചിദാനന്ദരൂപം യഥാർത്ഥത്തിൽ അധിഷ്ഠാനമായ പരബ്രഹ്മത്തിൽനിന്നു ഭിന്നമല്ലെന്നു സ്ഥാപിക്കുന്നു. ഇതിനായി പരബ്രഹ്മത്തെ ഒരു പയോധിയായി രൂപപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. യാതൊരു ചലനവും ക്ലേശാതെ പൂർണ്ണമായിക്കാണുന്ന പയോധിയിൽ യാദൃച്ഛികമായി സംഭവിച്ച പവനപരിസ്പന്ദംനിമിത്തം ഇളകിപ്പൊങ്ങി മേല്പെട്ട മേല്പെട്ട അണിയണിയായിക്രൂടിവരുന്ന തിരമാല പ്രത്യേകം ഒരാകൃതി

യായി കാണുന്നുവെങ്കിലും അതു പയോധിയിൽനിന്നു യഥാർത്ഥത്തിൽ വേറെ ഒന്നല്ലാത്തതുപോലെ പ്രസ്തുതത്തിലും ബ്രഹ്മത്തിൽനിന്നു ശുദ്ധസത്ത്വഗുണം വേറെ ഒന്നല്ലെന്നു സാധിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം പരബ്രഹ്മത്തെ പയോധിയായി രൂപപ്പെടുത്തുന്നതിനു പരബ്രഹ്മത്തിനും പയോധിക്കും യോജിക്കുന്നതായ നാലു സംഗതികൾ വർണ്ണിച്ചിട്ടുണ്ട്. അവ, 'നിഷ്കമ്പേ' എന്നു തുടങ്ങി ആദ്യത്തെ നാലു വിശേഷണങ്ങൾ കൊണ്ടു താഴെ വിവരിക്കുന്നപ്രകാരം നിർദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. (൧) വികാരമില്ലായ്കയാൽ പരബ്രഹ്മവും, ക്ഷോഭമില്ലായ്കയാൽ പയോധിയും നിഷ്കമ്പമാകുന്നു. (൨) അഖണ്ഡമാകയാൽ പരബ്രഹ്മവും, ഏതുകാലത്തും ഒന്നുപോലെ ജലം സമൃദ്ധമായിരിക്കയാൽ പയോധിയും നിത്യപൂർണ്ണമാകുന്നു. (൩) കാലദേശാവധികൾ കൊണ്ടു പരിച്ഛിന്നമല്ലാത്ത പരമാനന്ദാമൃതമാകുന്ന രൂപത്തോടുകൂടുകയാൽ പരബ്രഹ്മവും, അപരിമിതമായ ആരോഗ്യസുഖങ്ങൾക്ക് അനുരൂപമായ അമൃതത്തിന് ആകരമാകയാൽ പയോധിയും നിരവധിപരമാനന്ദപീയൂഷരൂപമാകുന്നു. (൪) സായുജ്യംപ്രാപിച്ചു തന്നിലഭേദമായി ലയിച്ചിട്ടുള്ള അനേകായിരം മുക്തന്മാർക്കു സ്വരൂപാധിഷ്ഠാനമായിരിക്കയാൽ പരബ്രഹ്മവും, അകമേ ലയിച്ചുകിടക്കുന്ന അസംഖ്യം മുക്താരത്നങ്ങൾക്ക് ഇരിപ്പിടമാകയാൽ പയോധിയും നിർല്ലീനാനേകമുക്താവലിസുഭഗതമമാകുന്നു. ഇങ്ങനെ നാലുസംഗതികൾ ഉപന്യസിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിലും ഇവയിൽ ആദ്യത്തെ രണ്ടുഭാഗം പുറമേയുള്ള ആകൃതിയേയും, മററു രണ്ടുഭാഗം അകമേയുള്ള വസ്തുതത്ത്വത്തേയും അവലംബിച്ചിരിക്കുന്നു. യാതൊരു വികാരവും ക്ഷോഭവും കൂടാതെ എപ്പോഴും പൂർണ്ണമായിരിക്കുന്നു എന്നുള്ളതു പരബ്രഹ്മത്തേയും പയോധിയേയും സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം പ്രഥമദൃഷ്ടിയിൽ എല്ലാപേർക്കും ധരിക്കാവുന്ന ഒന്നാണ്. ആനന്ദാമൃതസ്വരൂപമെന്നും, സുധക്ക് ആശ്രയമെന്നും, മുക്തന്മാർ ലയിച്ചു സ്വരൂപമായി പററിയിരിക്കുന്നു എന്നും, മുത്തുരാശികൾ ഉള്ളിൽ കിടക്കുന്നു എന്നുമുള്ളവ ഗാഢമായ പര്യാലോചനകൊണ്ടുമാത്രം ഗ്രഹിക്കാവുന്നവയാണ്. പരബ്രഹ്മത്തിനും പയോധിക്കും ഇങ്ങനെ സാദൃശ്യം സാധിക്കപ്പെട്ടുവെങ്കിലും ഇതു കേവലം ആലങ്കാരിക

രുടെ ദൃഷ്ടികൊണ്ടു കല്പിതം മാത്രമാണ്. വാസ്തവത്തിൽ ഉള്ളതല്ല. പരമാർത്ഥത്തിൽ സജാതീയമോ, വിജാതീയമോ ആയി ബ്രഹ്മത്തിൽനിന്നും മറെറാരു വസ്തുവില്ലായ്കയാൽ ഉപമയ്ക്കു തന്നെ പ്രസക്തിയില്ലെന്ന് ഒന്നാംശ്ലോകത്തിൽ സ്ഥാപിച്ചിട്ടുണ്ട്. പ്രകൃതത്തിൽ വിദ്യാസങ്കല്പവശാൽ സത്യപ്രണോദ് ഭേദമായി സപ്രരൂപപ്പെട്ടതായ ഒരവസ്ഥ വാസ്തവത്തിൽ ബ്രഹ്മത്തിൽനിന്നും വേറെയല്ലെന്നു കാണിക്കാനായിമാത്രം സാദൃശ്യം കെട്ടിച്ചമച്ചു സമുദ്രത്തോടു രൂപപ്പെടുത്തിയതേയുള്ളൂ. കമ്പം എന്നുള്ളത് ഒരിടത്തു വികാരവും മറെറാരിടത്തു ക്ഷോഭവും; നിത്യപൂർണ്ണം എന്നത ഒരിടത്ത് അഖണ്ഡവും മറെറാരിടത്തു വെയിലത്തും മഴയത്തും ഒന്നുപോലെ തികഞ്ഞതും; പരമാനന്ദം ഒരിടത്തു സദാനന്ദവും, വേറൊരിടത്ത് അധികാനന്ദവും, പീയൂഷം ഒരിടത്തു സാദൃശ്യമുള്ളതും മറെറാരിടത്തു അമൃതവും; മുക്താവലി ഒരിടത്തു മുക്തന്മാരുടെ ക്രൂരവും വേറൊരിടത്തു മുത്തുരാശിയും; എന്നും മറും ഭിന്നിച്ചതായ അർത്ഥത്തെ കൊടുത്തിട്ടും കമ്പം മുതലായ ഏകശബ്ദംകൊണ്ടു നിർദ്ദേശിക്കപ്പെടുകയാൽ വാചകൈക്യനിമിത്തം വാച്യമായ അർത്ഥത്തിന് അഭേദംകല്പിച്ചാണ് ആലങ്കാരികന്മാർ ഈമാതിരി സ്ഥലങ്ങളിൽ ബ്രഹ്മവും, സിന്ധുവും നിഷ്കമ്പം എന്നും മറും പറഞ്ഞുവരുന്നത്. ഇതുംകൊണ്ട് ഇവിടെ സാദൃശ്യം കേവലം കെട്ടിച്ചമച്ചതാണെന്നു സിദ്ധിച്ചതിനാൽ പരമാർത്ഥസപ്രരൂപമായ ബ്രഹ്മത്തിന് ഇതുകൊണ്ടു ഹാനിയില്ലെന്നു വ്യക്തമായി. "നിരവധിപരമാനന്ദപീയൂഷരൂപേ" എന്ന വിശേഷണത്തിൽകാണുന്ന "പീയൂഷ" എന്നപദം ഇവിടെ സിന്ധു (സാഗരം) ക്ഷീരസാഗരമാണെന്നു കാണിക്കുന്നു. പുരാണകഥയനുസരിച്ച് അമൃതമഥനവും അമൃതസംഭവവും പാലാഴിയിലാണല്ലൊ. അതുകൂടിക്കരുതിയാണ് ഈ വ്യാഖ്യാനത്തിൽ സമുദ്രത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തു രണ്ടിനും ചേരത്തക്കവിധം പയോധി എന്ന പദമുപയോഗപ്പെടുത്തിയിട്ടുള്ളതു്. വിശിഷ്യ പരബ്രഹ്മത്തിൽതന്നെ വ്യക്തമായിക്കണ്ട ശുദ്ധസത്വമയമായ വപുസ്സാണ് ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവു ധരിച്ചിരിക്കുന്നതെന്നു നിരൂപണം ചെയ്യുന്ന ഈ ഘട്ടത്തിൽ പരബ്രഹ്മത്തെ പാലാഴിയായി സപ്രരൂപപ്പെടുത്തിയതിനുള്ള ഔചിത്യമസാധാരണമാണ്.

പാലാഴിയിൽ പള്ളികൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഭഗവാന്റെ സ്വരൂപം ഭക്തന്മാക്കു കാണാറാകുന്നത് അതിൽ താലോലിച്ചുവരുന്ന അതിനിർമ്മലമായി മോഹനമായുള്ള തിരമാലയില്ലാഞ്ഞെന്നു വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്ന ഈ അവസരം അതിധവളമായ ആദിശേഷതല്പത്തേയും മറവും അനുസ്മരിപ്പിക്കുമെങ്കിൽ സാഹിത്യരസം സ്വഭാവസുന്ദരമായിക്കാണുന്ന ഈ വിനോദമത്രേ പരമാത്മത്തിൽ ബ്രഹ്മാനന്ദമെന്നുകൂടി തോന്നിപ്പോകുന്നു. സത്ത്വം, രജസ്സ്, തമസ്സ് എന്നീഗുണങ്ങളെ ഉദ്ദേശിച്ചു

"ശുക്ലലോഹിതകൃഷ്ണവർണ്ണേന."

എന്നു ഭാഗവതം അഞ്ചാംസ്കന്ധത്തിൽ കൊടുത്തിരിക്കുന്ന രീതിക്കു നിർമ്മലപ്രകാശാത്മകമാകുന്ന സത്ത്വഗുണത്തിന്റെ വർണ്ണം വെളുപ്പെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നതിനാൽ അതിന്റെ സ്വരൂപം കാണിക്കുന്നതായ ഈ സന്ദർഭത്തിൽ പാലാഴിയുടെ തിരമാലയോടു സദൃശപ്പെടുത്തുന്നത് അത്യന്താപേക്ഷിതവുമാണ്.

'കല്ലോലോല്ലാസതുല്യം ഖലു വിമലതരം സത്ത്വമാഹുഃ'—

മഹാന്മാർ അത്യന്തം നിർമ്മലമായ സത്ത്വഗുണത്തെ (ശുദ്ധസത്ത്വത്തെ) നിർമ്മലമായ ബ്രഹ്മസാഗരത്തിലെ കല്ലോലങ്ങളുടെ ഉല്ലാസത്തിനു തുല്യമായി പറഞ്ഞുവരുന്നു. സാധാരണമായി സമുദ്രത്തിൽ തിരയടിക്കുമ്പോൾ അല്പമെങ്കിലും മണ്ണുമഴുക്കും കൂടാതെ കാണാറില്ല. എന്നാൽ ഇവിടെ അതുമില്ലെന്നു കാണിക്കാനായി കല്ലോലങ്ങൾക്കു തുല്യം എന്നുപറയാതെ അവയുടെ ഉല്ലാസത്തിന് ഉത്കൃഷ്ടമായ കാന്തിക്കു തുല്യം എന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. സ്വയം വിമലതരമായ സത്ത്വത്തെ കല്ലോലോല്ലാസത്തിനു തുല്യം എന്നു പറയുന്നതിനേക്കാൾ കല്ലോലോല്ലാസത്തിനു തുല്യം വിമലതരമായ എന്നു നിർമ്മലത്വത്തിനു പ്രാധാന്യം നല്കി നിരൂപണം ചെയ്യുന്നതാണ് ഉത്തമം എന്നു ചില രസികർ ഊഹിക്കുന്നതും ശരിയാണ്. അല്പം അഴുക്കും മണ്ണും കലർന്നിരുന്നാലും സമുദ്രജലം നിർമ്മലമായിത്തോന്നാറുള്ളതുപോലെ സത്ത്വം തന്നെ ശകലം രജസ്സോ തമസ്സോ ചേർന്നാലും നിർമ്മലമായിത്തോന്നാം. എന്നാൽ ഇവിടെ പേരിനുപോലും രജസ്സോ, തമസ്സോ, കലർന്നിട്ടില്ലാത്തതാകയാൽ വിമലതരം എന്ന് അത്യന്താർത്ഥത്തിൽ തരപ് പ്രത്യയം ചേർത്തു പറഞ്ഞതാണ്; ശുദ്ധസത്ത്വം എന്നഭിപ്രായം. ഖലു

എന്ന അവ്യയത്താൽ കല്ലോലോല്ലാസത്തിനു തുല്യമായിത്തന്നെ വിമലതരമായിപ്പറയുന്ന എന്നർത്ഥം സിദ്ധിക്കുന്നു. സമുദ്രത്തിൽ നുര, ചുഴി മുതലായ പലേരൂപങ്ങളും കാണാമെങ്കിലും അവയെല്ലാം നിമ്നോന്നതമല്ലായ്കയാൽ കല്ലോലോല്ലാസത്തിനുമാത്രമേ ശുദ്ധസത്ത്വത്തെ സാദൃശ്യംകൊണ്ടു തെളിയിക്കുവാൻ സാധിക്കയുള്ളൂ എന്നു സാരം. 'ആഹുഃ' പറഞ്ഞുവരുന്നു. ഇന്നും എന്നും ഇതാണ് സൂക്ഷ്മം എന്ന് ആശയം.

'ഭ്രമൻ!'

ഇതു ഭഗവാനെക്കുറിച്ചുള്ള സംബോധനമാണ്. ഇതിനു പരിപൂർണ്ണനെന്നർത്ഥം. നിരതിശയവും അദ്വിതീയവുമായ അഖണ്ഡാനന്ദസ്വരൂപിയെന്നു താത്പര്യം. ഇതിനു പ്രമാണം:—

"യോ വൈ ഭ്രമാ തത് സുഖം."

"യത്ര നാന്യത് പശ്യതി, നാന്യത് ശൃണോതി, നാന്യദ് വിജാനാതി സ ഭ്രമാ."

എന്ന ശ്രുതികളാകുന്നു. യാതൊരിടത്തു മറെറാന്നു കാണ്മാനും, കേൾക്കാനും, അറിവാനും ഇല്ലയോ അപ്രകാരമുള്ള സുഖാത്മകമായ പരിപൂർണ്ണവസ്തുരൂപം ഒന്നുതന്നെയാകുന്നു ഭ്രമാവ് എന്നാണ് ഈ ശ്രുതികൾക്കു മുഖക്കത്തിൽ അർത്ഥം. ഈ വിശേഷണം മേൽ സ്ഥാപിക്കാൻപോകുന്ന നിഷ്കലത്വത്തിനു സാധകമാണ്. എങ്ങും നിറഞ്ഞ പരിപൂർണ്ണവസ്തു, കലകൾ (അംശങ്ങൾ) ഇല്ലാത്തതിനാൽ നിഷ്കലമാകുന്നു എന്നു ഭാവം.

'തദാത്മാ'—

'തദ് ആത്മാ യസ്യ' എന്ന വിഗ്രഹത്താൽ ആ സത്ത്വമാകുന്ന ആത്മാവോടു (സ്വരൂപത്തോടു) കൂടിയവൻ എന്നും; 'തസ്യ ആത്മാ' എന്ന വിഗ്രഹത്താൽ ആ സത്ത്വഗുണത്തിന്റെ ആത്മാവ് അധിഷ്ഠാനമായ പരബ്രഹ്മം എന്നും; 'തസ്മാദ് ആത്മാ യസ്യ' എന്ന വിഗ്രഹത്താൽ ആ സത്ത്വഗുണത്തിൽ നിന്നുണ്ടായ പഞ്ചഭ്രതങ്ങൾ മുതലായവയാൽ സംഭവിച്ചിട്ടുള്ള മൂർത്തിയോടുകൂടിയവൻ എന്നും മൂന്നുതരത്തിൽ അർത്ഥം ഗ്രഹിക്കാം. എന്നാൽ പ്രകൃതത്തിൽ പ്രധാനമായി ഗ്രഹിക്കേണ്ടതു

ആ സത്താഗ്രഹണംതന്നെയാകുന്ന ആത്മാവോട്ട (സ്വരൂപത്തോട്ട) കൂടിയവൻ എന്ന ആദ്യത്തെ അർത്ഥം തന്നെയാണു്. മൂന്നാമത്തെ അർത്ഥം ഇതിൻെറ തന്നെ വിശദമായ ഒരു വിവരണമാകുന്നതേയുള്ളൂ. മുൻശ്ലോകത്തിൽ ശുദ്ധസത്താപത്തിൽനിന്നു നിന്തിരുവടിയുടെ മൂർത്തിയുണ്ടായിരിക്കുന്നതായി പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതനുസരിച്ചു് ഈ ഒന്നും മൂന്നും അർത്ഥങ്ങളാണു് അധികം ചേരുന്നതു്. രണ്ടാമതു വിഗ്രഹിച്ചു പറഞ്ഞതായ അർത്ഥം ഏതു സത്താപത്തിൽനിന്നു നിന്തിരുവടിയുടെ മൂർത്തിയുണ്ടായോ ആ സത്താപത്തിനു് ആശ്രയമായതു നിന്തിരുവടി തന്നെയാണെന്നുവരുന്നതിനാൽ സ്ഥാപിക്കാൻപോകുന്ന നിഷ്കലതാപത്തിനു കുറച്ചുകൂടി യോജിച്ചിരിക്കുന്നതായും ചിലരുടെ അഭിപ്രായമുണ്ടു്.

'കസ്മാന്നോ നിഷ്കലസ്ത്വം'? എന്തുകൊണ്ടാണു് നിന്തിരുവടി നിഷ്കലൻ ആയി ഭവിക്കാത്തതു്? നിശ്ചയമായും നിഷ്കലൻതന്നെ എന്നു താത്പര്യം. സമുദ്രത്തിൽ കാണുന്ന തിര സമുദ്രംതന്നെയാകുന്നതുപോലെ പരബ്രഹ്മത്തിൽ കാണുന്ന ശുദ്ധസത്താപവും പരബ്രഹ്മം തന്നെയാകയാൽ തന്മൂർത്തിയായ നിന്തിരുവടിയും വാസ്തവത്തിൽ പരബ്രഹ്മമായിത്തന്നെ ഭവിച്ചു നിഷ്കലനായിത്തീരുന്നു.

'സകല ഇതി വചഃ ത്വത്കലാസ്വ ഏവ'—കലകളോട്ടു കൂടിയവനാണെന്നുള്ള അർത്ഥത്തിൽ നിന്തിരുവടിയെ സകലനാണെന്നു കീർത്തനം ചെയ്യുവരുന്നതു നിന്തിരുവടിയുടെ തന്നെ അംശാവതാരങ്ങളായി പ്രസിദ്ധപ്പെട്ടിട്ടുള്ള മത്സ്യകൂർമ്മാദിമൂർത്തികളെ ആശ്രയിച്ചാണു്. ഇതിനു:—

"ഭാവയത്യേഷ സത്ത്വേന ലോകാൻ വൈ ലോകഭാവനഃ
ലീലാവതാരാനുരതോ ദേവതിര്യങ്നരാദിഷു."

"തദൈവ ഭഗവതോ രൂപം വിശുദ്ധം സത്ത്വമൂർജ്ജിതം."

"ഏതേ ചാംശകലാഃ പുംസഃ കൃഷ്ണസ്തു ഭഗവാൻ സ്വയം."

ഇത്യാദി ഭാഗവതവചനങ്ങൾ പ്രമാണമാകുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു മത്സ്യകൂർമ്മാദികളായ മറ്റു സമസ്താവതാരങ്ങളും ഭഗവാൻെറ

ചില ചില അംശകലകൾ മാത്രമേ ആകുന്നുള്ളൂ എന്നും, ശ്രീകൃഷ്ണാവതാരം സമ്പൂർണ്ണമായ ഒരവതാരമായി ഭഗവാൻ തന്റെ ശുദ്ധസത്ത്വമൂർത്തിയെ ധരിച്ചു സ്വീകരിച്ചിട്ടുള്ളതാണെന്നും വിശദപ്പെടുന്ന ഇപ്രകാരം സത്ത്വമൂർത്തിയായി ആവിർഭവിച്ചതിലേക്കുള്ള കാരണം എന്താണെന്നും,

"സത്ത്വം രജസ്തമ ഇതി പ്രകൃതേർഗുണാഃ."

എന്നുള്ള പ്രമാണമനുസരിച്ചു പ്രകൃതിയുടെ ഗുണത്തെ തന്റെ മൂർത്തിയായി ഭഗവാൻ എങ്ങനെ കൈക്കൊണ്ടുവെന്നുമുള്ള കാര്യംകൂടി ഇവിടെത്തന്നെ വിചാരണചെയ്യുന്നതു കൊള്ളാമെന്നു തോന്നുന്നു.

"യദാ യദാ ഹി ധർമ്മസ്യ ഗ്ലാനിർഭവതി ഭാരത!
അഭ്യുത്ഥാനമധർമ്മസ്യ തദാത്മാനം സൃജാമ്യഹം."

എന്നുള്ള ഭഗവദ്ഗീതാവചനമനുസരിച്ചു ലോകത്തിൽ ധർമ്മത്തിനു ക്ഷയവും അധർമ്മത്തിന് ആവിർഭാവവുമുണ്ടാകുന്ന കാലത്തെല്ലാം ധർമ്മത്തിന്റെ പ്രതിഷ്ഠയും, അധർമ്മത്തിന്റെ നാശത്തിനുമായി ഭഗവാൻ വേണ്ടവിധം അതാതു ലീലാവതാരങ്ങളെ സ്വീകരിക്കുന്നതായി കാണുന്നുണ്ട്. സച്ചിദാനന്ദസ്വരൂപമായ പരബ്രഹ്മത്തിൽതന്നെ ലയിച്ചിരിക്കുന്ന പ്രകൃതി ഭഗവദിച്ഛാത്മകമായ സങ്കല്പമൊന്നുകൊണ്ടുമാത്രം വേർതിരിഞ്ഞു സത്ത്വ രജസ്തമസ്സുകളായ ഗുണങ്ങൾവഴി പ്രപഞ്ചം ഉണ്ടാക്കിത്തീർക്കുന്നു എന്നുള്ളതാണു പ്രപഞ്ചോത്പത്തിയുടെ സ്വരൂപം. യാതൊരു ഭഗവാന്റെ ഇച്ഛയാൽ പ്രകൃതിക്ക് ആവിർഭാവമുണ്ടായോ, ആ പ്രകൃതി ഒന്നുകൊണ്ടും ഭഗവാനെ നിയന്ത്രിക്കുന്നതിനു ശക്തയല്ല. വിശേഷിച്ചും അതു ഭഗവാന് അധീനയായി നില്ക്കുന്ന ഒരു ശക്തിമാത്രമായിട്ടാണു തീരുന്നതു്. രജസ്സും തമസ്സും ലേശവും കലരാത്തവിധം ലോകവിലക്ഷണമായി ശുദ്ധമായുള്ള പ്രകൃതിഗുണത്തെ തന്റെ ലീലാവതാരങ്ങൾക്കു തക്കവിധം ഭഗവാൻ സ്വീകരിച്ചിട്ടുള്ളതു തന്നെ പ്രകൃതിക്കു താൻ അധീനനല്ലെന്നുള്ളതിനെ വ്യക്തമാക്കുന്നു. പ്രകൃതി എന്നുള്ള ശബ്ദത്തിനു സ്വഭാവം എന്നർത്ഥം. ഇദമിത്ഥം എന്നു യാതൊരു സ്വഭാവവും നിശ്ചയിക്കാൻ വഹിയാത്ത അവസരത്തിൽ സച്ചിദാനന്ദസ്വരൂപമായ പരബ്രഹ്മത്തിൽ പ്രകൃതി ഒന്നായി ലയിച്ചുകിടക്കുകയാണ്

ഇല്ലെന്നതന്നെ പറയാം. എപ്പോഴാണോ ഇച്ഛാരൂപമായ സങ്കല്പത്താൽ, സാഗരത്തിൽ തിരകണക്കെ പരബ്രഹ്മത്തിൽ അല്പം ഒരനക്കം ഉണ്ടാകുന്നത് അപ്പോൾ വെളിവായി കാണുന്നമട്ടാണ് പ്രകൃതി എന്നു പറയപ്പെടുന്നതു്. ഇപ്രകാരം തന്നാൽ വെളിവാക്കപ്പെട്ട പ്രകൃതിയുടെ നിർമ്മലമായ സത്ത്വഗുണത്തെ താൻ സ്വതന്ത്രനായി ലോകരംഗത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്നതിന് ഒരു മൂർത്തിയായി സ്വീകരിച്ചു എന്നുള്ളതു് എല്ലാംകൊണ്ടും സർവ്വശക്തനും ആദിപുരുഷനുമായ ഭഗവാന് എതുമേ യോജിച്ചതന്നെയിരിക്കുന്നു. പരമശാന്തമായ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിന്റെ സാത്ത്വികമായ മൂർത്തി ഒന്നുമാത്രമേ മുകുന്ദന്മാർതുടങ്ങിയ സകലർക്കും ക്ലേശലേശംകൂടാതെ ഭജിക്കുന്നതിനും സർവ്വാഭീഷ്ടങ്ങളും ലഭിക്കുന്നതിനും സാധനമായിരിക്കുന്നുള്ളൂ. ഈ അംശം,

"സത്ത്വം രജസ്തമ ഇതി പ്രകൃതേർഗുണാസ്തൈ-
യുക്തഃ പരഃ പുരുഷ ഏക ഇഹാസ്യ ധത്തേ
സ്ഥിത്യാദയേ ഹരിവിരിഞ്ചഹരേതി സംജ്ഞാഃ
ശ്രേയാംസി തത്ര ഖലു സത്ത്വതനോർനൃണാം സ്യുഃ."

എന്നും,

"മുമുക്ഷവോ ഘോരരൂപാൻ ഹിത്വാ ഭൂതപതീനഥ
നാരായണകലാഃ ശാന്താ ഭജന്തി ഹ്യനസൂയവഃ."

എന്നും ഉള്ള ഭാഗവതവചനങ്ങളാൽ വ്യക്തമാകുന്നു.

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ നിഷ്കുമ്പത്വം നിത്യപൂർണ്ണത്വം നിർമ്മലത്വം മുതലായ സാധാരണധർമ്മംനിമിത്തം ബ്രഹ്മത്തെ സിന്ധുവാക്കി രൂപപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നതിനാൽ രൂപകമെന്നും, സത്ത്വത്തെ കല്ലോലോല്ലാസത്തോടു തുല്യപ്പെടുത്തുപുറകയാൽ ഉപമയെന്നും, മുകുതാവലി എന്നുള്ള ശബ്ദത്തിനു മുകുന്മാരുടെ ക്രൂട്ടമെന്നും, മുത്തുരാശിയെന്നും നാനാർത്ഥമുദ്ദേശിച്ചിരിക്കയാൽ ആ അംശത്തിൽ രൂപകത്തിന് അംഗമായി ശ്ലേഷം എന്നും, 'ഭ്രമൻ!' എന്നുള്ള വിശേഷണം നിഷ്ഫലനെന്നും, നിന്തിരുവടിയുടെ കലകളിലാണ് സകലനെന്ന വ്യവഹാരം യോജിക്കുന്നതെന്നും സാധിക്കാൻപോകുന്ന കാര്യങ്ങളെ ഉദ്ദേശിച്ചു സാഭിപ്രായമായി ഉപന്യസിച്ചിരിക്കയാൽ പരികരമെന്നും നാല് അലങ്കാരങ്ങളുണ്ടു്.

അലങ്കാരം

(൧) അവയിൽ രൂപകത്തിനു ലക്ഷണം:—

"വിഷയഭേദതാദ്രൂപ്യരഞ്ജനം വിഷയസ്യ യത്
രൂപകം തത്."

എന്നാകുന്നു.

ഇതിനു—യാതൊരിടത്ത് ഉപമേയത്തിനു സാദൃശ്യാതിശയംനിമിത്തം ഉപമാനത്തിന്റെ അഭേദമോ താദ്രൂപ്യമോ വർണ്ണിക്കപ്പെടുന്നുവോ അവിടെ രൂപകാലങ്കാരം കാണുന്നു എന്നാണർത്ഥം.

ഉപമയുടെ ലക്ഷണം:—

"ഉപമാ യത്ര സാദൃശ്യലക്ഷ്മീരുല്ലസതി ദ്വയോഃ."

എന്നാകുന്നു.

ഇതിനു—യാതൊരിടത്തു രണ്ടുവസ്തുക്കൾക്കു സഹൃദയചമത്കാരിയായ സാദൃശ്യം സുന്ദരമായി ശോഭിക്കുന്നുവോ അവിടെ ഉപമാലങ്കാരം ഉണ്ടാകുന്നു എന്നർത്ഥം.

പരികരത്തിനും ശ്ലേഷത്തിനും ലക്ഷണങ്ങൾ ഇതിനുമുൻപിൽ കൊടുത്തിട്ടുള്ളതുകൊണ്ട് ഇവിടെ ആവർത്തിക്കുന്നില്ല.

ആകപ്പാടെ ശ്ലേഷപോഷിതമായ രൂപകവും ഉപമയും പീയൂഷപദസഞ്ചാരസ്യവും മുൻവിവരിച്ചപ്രകാരം പാലാഴിയിൽ പള്ളികൊണ്ടു ഭക്തന്മാർക്കു വെളിവായിക്കാണുന്ന ശ്രീനാരായണമൂർത്തിയുടെ ആവിർഭാവത്തെ ധ്വനിപ്പിക്കുകയാൽ അലങ്കാരമൂലമായ വസ്തുധ്വനി എന്നൊരു ഉത്തമകാവ്യസ്വരൂപംകൂടി ഇവിടെ അന്തർഭവിച്ചിരിക്കുന്നു.

ധ്വനിയുടെ ലക്ഷണം:—

"ഇദമുത്തമമതിശയിനി
വ്യംഗ്യേ വാച്യാദ് ധ്വനിർബുധൈഃ കഥിതഃ."

എന്നാകുന്നു. ഇതിന്റെ അർത്ഥം—യാതൊരിടത്തു പ്രഥമദൃഷ്ടിയിൽ തോന്നുന്ന ശബ്ദാർത്ഥത്തിൽനിന്നും പര്യാലോചനാഫലമായി രസികന്മാരായ സഹൃദയന്മാർക്ക് അതിസുന്ദരമായ മറെറാർ അർത്ഥം പ്രധാനമായി സ്ഫുരിക്കുമോ അവിടെ ധ്വനിഎന്നുള്ള ഉത്തമകാവ്യമുണ്ടാകുന്നു എന്നാണു്. ഇതുകൂടാതെ നിഷ്പന്നേ എന്നു തുടങ്ങി ആദ്യത്തെ നാലുപദങ്ങളും 'നി' എന്നുള്ള സമാനാക്ഷര

ത്തിൽ ആരംഭിക്കയാലുംമറും അനുപ്രാസമെന്നുള്ള ശബ്ദാലങ്കാരവും രമ്യമായിക്കാണുന്നുണ്ട്. ൪

ഈവിധം ഭഗവാൻശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിന്റെ മൂർത്തി ശുദ്ധസത്ത്വരൂപമാണെന്നും ആ ശുദ്ധസത്ത്വം പരബ്രഹ്മത്തിൽനിന്നു ഭിന്നമല്ലായ്കയാൽ ഭഗവാനും പരബ്രഹ്മംതന്നെയെന്നും സ്ഥാപിച്ചിട്ട് അടുത്തശ്ലോകംകൊണ്ടു ഭഗവന്മൂർത്തിയുടെ ഉത്പത്തിയെപ്പറ്റി പുനരാലോചിക്കുന്നു:—

നിർവ്യാപാരോപി നിഷ്കാരണമജ! ഭജസേ
യത് ക്രിയാമീക്ഷണാഖ്യാം
തേനൈവോദേതി ലീനാ പ്രകൃതിരസതി-
കല്പാപി കല്പാദികാലേ
രസ്യാഃ സംശുദ്ധമംശം കമപി തമധിരോ-
ധായകം സത്ത്വരൂപം
സത്യം ധൃത്വാ ദധാസി സ്വമഹിമവിഭവാ-
കുണ്ഠം! വൈകുണ്ഠം! രൂപം. ൫

(ഹേ) അജ! = (അല്ലയോ) ജന്മരഹിതനായുള്ള ഭഗവൻ!
തവ = നിന്തിരുവടി
നിർവ്യാപാരഃ, അപി = സ്വതഃ ചേഷ്ടയില്ലാത്തവനാണെങ്കിലും
നിഷ്കാരണം = യാതൊരു കാരണവുംകൂടാതെ
ഈക്ഷണാഖ്യാം = ഈക്ഷണരൂപമായ-കടാക്ഷദർശനരൂപമായ(സങ്കല്പാത്മകമായ)
ക്രിയാം = പ്രവൃത്തിയെ
ഭജസേ, = ആശ്രയിക്കുന്നു (നടത്തുന്നു),
ഇതി, യത് = എന്നതു യാതൊന്നുണ്ടോ
തേന, ഏവ = അതുകാരണത്താൽ തന്നെ
ലീനാ = ലയിച്ചിരുന്നതായ (നിന്തിരുവടിയിൽതന്നെ ഏകീഭവിച്ചു കാണാതിരുന്നതായ)
അസതികല്പാ, അപി = മിക്കവാറും ഇല്ലാത്തതായിട്ടുപോലുമുള്ള

പ്രകൃതിഃ = മായ

കല്പാദികാലേ = കല്പത്തിന്റെ=ബ്രഹ്മാവിന്റെ സൃഷ്ടികല്പത്തിന്റെ (ബ്രഹ്മ പ്രളയംകഴിഞ്ഞു പിന്നീടുള്ള) ആദ്യത്തെ ഘട്ടത്തിൽ

ഉദേതി. = വെളിവാകുന്നു.

സ്വമഹിമവിഭവാകൂതൂ! = തന്റെ മഹിമയുടെ മഹത്വത്തിന്റെ (യോഗൈശ്വര്യത്തിന്റെ) വിഭവത്താൽ (ഉത്കൃഷ്ടത്താൽ) അകൂതനായ (യാതൊരിടത്തും യാതൊന്നിലും തന്റെ ഗതിക്കു തടസ്സമില്ലാത്തവനായുള്ള)

വൈകൂതൂ! = ശ്രീനാരായണ!

സഃ, തമം = അപ്രകാരമുള്ള നിന്തിരുവടി

തസ്യാഃ = ആ പ്രകൃതിയുടെ

സംശുദ്ധാം = എതുയും നിർമ്മലമായി

അതിരോധായകം = മറയ്ക്കാത്തതായി (അധിഷ്ഠാനഭൂതമായ സച്ചിദാനന്ദരസത്തെ നിർമ്മലത്വംനിമിത്തം ആവരണം ചെയ്യാത്തതായി) ഉള്ള

തം, കമപി = അപ്രകാരമുള്ള ഒരു

സത്ത്വരൂപം = സത്ത്വഗുണാത്മകമായ

അംശം = ഭാഗത്തെ

ധൃത്വാ = വഹിച്ചിട്ടു

രൂപം = രൂപത്തെ (മൂർത്തിയെ)

ദധാസി. = ധരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

ഭജസേ — ഭജ സേവായാം എന്നുള്ള ധാതുവിൽ കർത്തരി ആത്മനേപദത്തിൽ ലട് മ-പു-ഏ.

ഭജതേ	ഭജേതേ	ഭജന്തേ
ഭജസേ	ഭജേഥേ	ഭജധ്വേ
ഭജേ	ഭജാവഹേ	ഭജാമഹേ.

ഉദേതി—ഉദ് എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ഇൺ ഗതൌ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലട് പ്ര-പു-ഏ.

ഉദേതി	ഉദിതഃ	ഉദ്യന്തി
ഉദേഷി	ഉദിഥഃ	ഉദിഥ
ഉദേമി	ഉദിവഃ	ഉദിമഃ.

ദധാസി—ഡുധാഞ് ധാരണപോഷണയോഃ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലട് മ പു-ഏ.

ദധാതി	ധത്തഃ	ദധതി
ദധാസി	ധത്ഥഃ	ധത്ഥ
ദധാമി	ദധ്വഃ	ദധ്മഃ.

സാരം

അല്ലയോ ഭഗവൻ! ഗുരുവായൂരപ്പ! നിന്തിരുവടി മുൻ ചൊന്നപ്രകാരം അങ്ങീകരിച്ചതായ ദിവ്യമൂർത്തി കേവലം നിന്തിരുവടിയുടെ ഇച്ഛാമാത്രത്താൽ ഉണ്ടായിട്ടുള്ളതാണ്. സ്വയമേ നിന്തിരുവടി സാക്ഷാത് പരബ്രഹ്മസ്വരൂപമാകയാൽ യാതൊരു വ്യാപാരവും ഇല്ലാത്തവനാണ്. അതുനിമിത്തം ജനനമരണാദികളായ വികാരങ്ങളും യാതൊന്നും നിന്തിരുവടിയെ ബാധിക്കുന്നതുമല്ല. എങ്കിലും ഭക്തജനാനുഗ്രഹത്തിനായി ലീലാവതാരകേളികൾക്ക് ഒരുങ്ങി സങ്കല്പിച്ച ഉത്തരക്ഷണത്തിൽതന്നെ, അതുവരെ പരബ്രഹ്മത്തിൽ ലയിച്ച യാതൊരു ചലനവുംകൂടാതെ മിക്കവാറും ഇല്ലാത്തതുപോലെതന്നെ ഇരുന്നിരുന്ന മായ നിന്തിരുവടിയുടെ സങ്കല്പാത്മകമായ ഈക്ഷണവ്യാപാരത്താൽ വെളിയിൽ പ്രകാശിക്കാനിടയായി. ഇപ്രകാരം ഉണ്ടായതായ മായയുടെ ഉദയാനന്തരം ആ മായയുടെ തന്നെ എതൃയും ശുദ്ധസത്ത്വമായ ഒരു ഗുണത്തെ യഥാർത്ഥമായ പരബ്രഹ്മസ്വരൂപത്തിനു മറവു സംഭവിക്കാനിടയില്ലായ്കനിമിത്തം നിന്തിരുവടി സ്വകീയമായ മൂർത്തിക്കു നിദാനമായി കൈക്കൊണ്ടു. ഈവിധമാണെങ്കിലും കർത്തൃകർത്തൃത്വാദികർത്തൃത്വം ച' ശക്തിമാനായ നിന്തിരുവടിയുടെ യോഗൈ

ശക്തിമഹിമയാൽ താൻ ആ മായയ്ക്ക് അധീനനല്ലെന്നുമാത്രമല്ല സ്വതന്ത്രനായ ഒരു നിയന്താവായിക്കൂടി പ്രകാശിക്കുന്നു. തന്റെ മഹിമയ്ക്ക് ഇത്തരത്തിൽ യാതൊരു തടവുംകൂടാതെ സ്വതന്ത്രനായി നിലകൊള്ളുകനിമിത്തം കുണ്ഠത (തടവ്) എന്നിയേ സ്വപ്രകാശനായിരിക്കുന്നുവെന്ന അർത്ഥത്താൽ വൈകുണ്ഠനാണെന്നു നിന്തിരുവടിയെ അനുരൂപമായ നാമധേയത്താൽ ഭക്തന്മാർ ഗാനം ചെയ്യുവരുന്നു. ഇപ്രകാരമുള്ള വൈകുണ്ഠരൂപം എന്നും അക്ഷയമായി ധ്യാനിക്കുമാറു കൃപയുണ്ടാകേണമേ.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ സച്ചിദാനന്ദരസാത്മകമായ പരബ്രഹ്മംതന്നെ യഥാർത്ഥത്തിൽ സ്വരൂപമായി പ്രകാശിക്കുന്ന ഭഗവാൻ സ്വയം ജനനം മരണം മുതലായ യാതൊരു വികാരവുമില്ലാത്തവനായിരുന്നിട്ടും യാതൊരു ദ്വേശവുമില്ലാതെ ലോലും താൻ ചിപ്പോൾ ഇച്ഛാരൂപമായ വീക്ഷണവ്യാപാരത്തെ അവലംബിക്കുന്നുവെന്നും, അപ്പോൾ അതുവരെ തന്നിൽ ലയിച്ചു മിക്കവാറും ഇല്ലാത്തതായിത്തന്നെ തോന്നുന്ന മായ വെളിവായിക്കാണുന്നുവെന്നും, ഇങ്ങനെ വെളിവായ മായയുടെ അതിനിമ്മലമായ സത്വഗുണം എന്നുള്ള ഭാഗത്തെ തന്റെ മൂർത്തിയായി കൈക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു എന്നും, മായാഗുണത്തെ മൂർത്തിയായി സ്വീകരിച്ചു താൻ സംസാരിയായിത്തീരുന്ന ഭാവന കാണുന്നുവെങ്കിലും അഹംമമാദ്യഭിമാനവും, തന്നിബന്ധനമായ സംസാരവും തന്നിൽ ലേശവും ബന്ധിക്കാതെയിരിക്കുന്നുവെന്നും സംഗ്രഹമായി നിർദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഭഗവാന്റെ രൂപം സത്വഗുണാത്മകമാണു്. ഈ സത്വഗുണം പ്രകൃതിയുടെ ഗുണങ്ങളിൽ ഒന്നാമത്തേതും രജസ്സോ തമസ്സോ ലേശവും ചേർന്നിട്ടില്ലാത്തതുമാകുന്നു. ഈ പ്രകൃതി സങ്കല്പവീക്ഷണത്താൽ പ്രകാശിച്ചതാണു്. ഈ സങ്കല്പവീക്ഷണമുണ്ടായതു ഭഗവാനേറ്റതാണു്. ആ ഈ ഭഗവാൻ സാക്ഷാൽ സച്ചിദാനന്ദരസാത്മകമായ പരബ്രഹ്മമാണ് എന്നിങ്ങനെ ഇച്ചൊന്ന സംഗ്രഹംതന്നെ പ്രതിലോമമായും എളുപ്പത്തിൽ ധരിക്കാവുന്നതാണു്. സുഷുപ്തിയിൽ ലയിച്ചു യാതൊരു മനോവൃത്തിയുംകൂടാതെ ഇരിക്കുന്ന ഒരു ഗൃഹസ്ഥൻ നിദ്രയുടെ അവസാനത്തിൽ അല്പമൊന്നുണരുകയും ക്രമേണ യഥാപൂർവ്വം തന്റെ സാംസാരികമായ വേഷം ധരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതിന്റെ ഒരു മട്ടുതന്നെയാണ് ഇവിടെയും സൂക്ഷ്മം

വിചാരിച്ചാൽ കാണാവുന്നതു്. ആ ഗൃഹസ്ഥൻ തന്റെ സദ്ഭ
ത്തിക്കും, സാധുശീലത്തിനും, മറ്റു ലോകമാന്യമായ അവസ്ഥ
കൾക്കും തക്കതായ ഒരു വേഷമാണു തന്റെ യഥാർത്ഥസ്ഥി
തിയെ മറയ്ക്കാതിരിക്കത്തക്കവിധം താനാവശ്യപ്പെട്ടുന്നതും ധരിക്കു
ന്നതും. ആ ഈ വേഷമെല്ലാം താൻതന്നെ സമ്പാദിച്ചു തന്റെ
ശക്തിരൂപിണിയായ പത്നിയുടെ ഭരണത്തിൽ പത്നിയുടെ സ്വ
ത്തായിത്തന്നെ വച്ചിരിക്കുന്നതുമാകാം. എന്നാൽ ഇതുമാതു
മൊരു വ്യത്യാസമാണ് ഈ ഗൃഹസ്ഥന്റെ അവസ്ഥയിൽ വ്യക്ത
പ്പെടുത്തേണ്ടതായിട്ടുള്ളതു്. അതു താൻ തന്റെ യോഗ്യത
കൾക്കു തക്കവണ്ണമുള്ള സാത്ത്വികവേഷം ധരിക്കയോ, അതിനു
ചേരാത്തതായ രാജസവും വിരുദ്ധമായ താമസവും സ്വീകരി
ക്കയോ, താൻതന്നെ ആളുമാറിപ്പോകയോ ചെയ്യുക എന്നതു
തന്റെ ശക്തിരൂപിണിയായ പത്നിക്കു വശ്യനാകയാൽ സാധാ
രണ സംഭവിക്കുന്ന എന്നുള്ളതാണ്. ഭഗവാൻ എപ്പോഴും
സാത്ത്വികമായ വേഷമേ ധരിക്കുന്നുള്ളു. ഒരിക്കലും മായയ്ക്കു
വശ്യനായി തന്റെ യഥാർത്ഥരൂപമായ സച്ചിദാനന്ദരസത്തിനു
മാറ്റം വരത്തക്കവിധം വർത്തിക്കുന്നില്ല. അതിനുകാരണം
സ്വതന്ത്രതയും യോഗൈശ്വര്യവും മാത്രമാണ്.

ഇതുയും നിരൂപണംചെയ്തഭാഗം ശ്ലോകത്തിൽനിന്നും വിശ
ദപ്പെടുത്താം.

"നിർവ്യാപാരോഽപി നിഷ്കാരണമജ! ഭജസേ യത് ക്രിയാമീക്ഷ
ണാഖ്യാം.' —

"നിഷ്കലം നിഷ്ക്രിയം."

എന്ന ശ്രുതിപ്രമാണമനുസരിച്ചു നോക്കുമ്പോൾ സച്ചിദാനന്ദ
സ്വരൂപിയായി എങ്ങും പരിപൂർണ്ണാത്മാവായ ബ്രഹ്മം യാതൊരു
ക്രിയയും ഉള്ളതല്ലെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. നിർവ്യാപാരൻ എന്നി
വിടെ കൊടുത്തിരിക്കുന്നതു പരബ്രഹ്മാവസ്ഥയിലാണ്. യാ
തൊരുവികാരവുംകൂടാതെയുള്ള നിത്യപൂർണ്ണമായ വസ്തുവിൽ ഒരു
ചേഷ്ടയും സംഭവിക്കുന്നതല്ല. അതുഹേതുവാൽതന്നെ അജനാ
യതും. അജൻ 'ന ജായത ഇതി അജഃ' എന്ന വിഗ്രഹത്താൽ
ജന്മമില്ലാത്തവൻ. ജന്മമില്ലെന്നുവന്നപ്പോഴാം തത്സമാനങ്ങ
ളായ മറ്റു വികാരങ്ങളും ഇല്ലെന്നു സിദ്ധമായി. സാധാരണ

മായി എല്ലാവസ്തുവും ജായതേ, അസ്തി, വർദ്ധതേ, വിപരിണമതേ, അപക്ഷീയതേ, നശ്യതി എന്ന് ആറു ഭാവവികാരങ്ങളും ഉള്ളതാണു്. അതിൽ ആദ്യത്തെ ജായതേ (ജനിക്കുന്നു) എന്ന അവസ്ഥയില്ലെങ്കിൽ മറ്റുള്ളവയുടെ സംഭവത്തെപ്പറ്റി ശങ്കയ്ക്കു അവകാശമില്ല. 'അജ!' എന്നതു ഭഗവാന്റെ സംബോധനമായി കൊടുത്തിരിക്കുന്നു, എങ്കിലും നിർവ്യാപാരോഽപി എന്നതിനോടുചേർത്ത് അർത്ഥമെടുക്കുമ്പോൾ നിർവ്യാപാരനാകനിമിത്തം തന്നെ ജനനാദികളില്ലാത്തവനാണെങ്കിലും എന്നു താത്പര്യം പറയേണ്ടതാണു്. 'ഭജസേ' എന്നു വർത്തമാനകാലത്തിൽ വ്യവഹരിച്ചിരിക്കയാൽ ഇന്നും നിന്തിരുവടി ഭക്തജനാനുഗ്രഹത്തിനായി തന്റെ സങ്കല്പവീക്ഷണംകൊണ്ടു പ്രകൃതിയെ പ്രസാദിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു എന്നു താത്പര്യം കിട്ടുന്നു. ഈക്ഷണവ്യാപാരത്തെ നടത്തുന്നു എന്നു പറഞ്ഞതിൽ ഈക്ഷണം എന്നതു ദർശനം എന്ന വാച്യമായ അർത്ഥത്തെക്കൊടുക്കുന്നു എങ്കിലും തന്റെ ഇച്ഛാനുരൂപമായ സങ്കല്പപരിസ്പന്ദനം എന്ന രീതിയിലാണ് യഥാർത്ഥത്തിൽ കലാശിക്കുന്നതു്. ദർശനം മുതലായി ഈക്ഷണത്തിന്റെ പര്യായമോ മറ്റൊരു പറയാതെ ഈക്ഷണം എന്നതന്നെ ശ്ലോകത്തിൽ നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നത് ഇതിനു പ്രമാണഭ്രതങ്ങളായ

"തദൈക്ഷത ബഹു സ്യാം."
"സ ഈക്ഷത ലോകാന്നു സൃജാ."

എന്നീ ശ്രുതികളെ അനുസ്മരിപ്പിക്കുന്നു. ഈക്ഷ് എന്ന ധാതുവിന്റെതന്നെ രൂപഭേദം ഈ ശ്രുതികളിലും സ്പഷ്ടമായി കാണുന്നുണ്ടു്.

'തേനൈവോദേതി ലീനാ പ്രകൃതിഃ' — അപ്രകാരമുള്ള ഈക്ഷണക്രിയ നടത്തുന്നതുകൊണ്ടുതന്നെ ലീനയായ പ്രകൃതി ആവിർഭവിക്കുന്നു എന്നു സാമാന്യമായി അർത്ഥം കൊടുത്തിട്ടുണ്ടു്. എന്നാൽ ഇവിടെ 'തേനൈവ' എന്നതിനു് ആ ഈക്ഷണക്രിയ നടക്കുന്നതോടുകൂടിത്തന്നെ ആ ഈക്ഷണത്തിൽ പ്രകൃതി ആവിർഭവിക്കുന്നു എന്നു താത്പര്യം സ്വീകരിക്കുന്നപക്ഷത്തിലും ഈക്ഷണം പ്രകൃതിയുടെ ആവിർഭാവദശയിൽ ഒരു പൂർവ്വരൂപമാണെന്നു

സിദ്ധിക്കുന്നു. 'ഉദേതി' എന്നതിനാൽ പ്രകൃതി ബ്രഹ്മത്തിൽ ചേർന്ന തദാകാരമായി പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന നിത്യവസ്തുവാണെന്നും സൂര്യനതുല്യം ഉദയാദിയില്ലാതെ ജനനമില്ലെന്നും വ്യക്തമാകുന്നു.

'അസതികല്പാപി'—മിക്കവാറും ഇല്ലാത്തതായുള്ളത് എന്ന് അർത്ഥം. പ്രകൃതിയെ ഉള്ളത് എന്ന അർത്ഥത്തിൽ സത്ത് എന്നു പറയാനും തരമില്ല. ഇല്ലാത്തതെന്ന അർത്ഥത്തിൽ അസത്ത് എന്നു പറയാനും തരമില്ല. ചിലപ്പോൾ സത്തും ചിലപ്പോൾ അസത്തും ആയിരിക്കുക എന്നതു സാധിച്ചു സദസത്തെന്നും നിരൂപണംചെയ്യുവാൻ കഴിയുന്നതല്ല. സത്തായ വസ്തുവിന്റെ ലക്ഷണം അബാധിതത്വം എന്നാകുന്നു. ഇതിനു യാതൊരുകാലത്തും യാതൊരുദേശത്തും ഒന്നുകൊണ്ടും ബാധിക്കപ്പെടായ്ക (ഇല്ലെന്നു പറയാൻ വഹിയായ്ക) എന്ന് അർത്ഥമാകുന്നു. ഈയവസ്ഥ പരബ്രഹ്മത്തിനു മാത്രമേയുള്ളൂ. അതുകയാൽ യഥാർത്ഥത്തിൽ സത്ത് ബ്രഹ്മംതന്നെ അല്ലാത്തതെല്ലാം അസത്താണു്. ഇതുകൊണ്ടു ബ്രഹ്മത്തിൽനിന്ന് അന്യമാകയാൽ പ്രകൃതി അസത്താണെന്നു വരുന്നു. ഇനി വ്യാവഹാരികസത്തും ഒന്നുണ്ടു്. അതു ലോകവ്യവഹാരദശയിലുള്ള അബാധിതത്വമാണു്. ലോകത്തിൽ കാണുന്ന ഘടം, പടം, വൃക്ഷം മുതലായ സാധനങ്ങളും രൂപത്തിലും പരിമാണത്തിലുംമറ്റും പ്രത്യേകം പ്രത്യേകമായി അനുഭവത്തിൽ കാണുകയാൽ സത്പദാർത്ഥങ്ങളാകുന്നു. അവയ്ക്കുള്ള കാരണമായതുകൊണ്ടു പ്രകൃതിയും സത്താകുന്നു. ഇങ്ങനെ പാരമാർത്ഥികദശയിൽ പ്രകൃതി അസത്തെന്നും വ്യാവഹാരികദശയിൽ സത്തെന്നും വരുന്നു. പാരമാർത്ഥികദശകൊണ്ടു പ്രകൃതിയെ അസത്തെന്നു പറയുമ്പോൾ വ്യാവഹാരികദശകൊണ്ടുള്ള സത്വം ബാധകമാകുന്നു. മറിച്ചു വ്യാവഹാരികദശകൊണ്ടു സത്ത് എന്നു പറയുമ്പോൾ പാരമാർത്ഥികദശകൊണ്ടുള്ള അസത്വം യോജിക്കാതെ വരുന്നു. അതുകൊണ്ടു സത്തെന്നും അസത്തെന്നും പറയാൻവഹിയാ. പാരമാർത്ഥികവും വ്യാവഹാരികവുമായ രണ്ടവസ്ഥകൾ ഒന്നിന് ഒരേസമയം സംഭവിക്കാത്തതിനാൽ പ്രകൃതിയെ സദസത്തെന്നും പറയാൻ തരമില്ല. അതുകയാൽ പ്രകൃതി കേവലം സത്തും അല്ല. കേവലം അസത്തുമല്ല. സദസത്തും അല്ല.

ഉള്ളതും ഒന്നും ഇല്ലാത്തതുമായ ഒരു വിലക്ഷണമാകയാൽ അനിർവ്വചനീയയാണു്. ഈ അംശത്തിൽ ശ്രീമത് ശങ്കരാചാര്യ ഭഗവത്പാദരുടെ

"സന്നാപ്യസന്നാപ്യുഭയാത്മികാ നോ
ഭിന്നാപ്യഭിന്നാപ്യുഭയാത്മികാ നോ
നാങ്ഗാപ്യനങ്ഗാപ്യുഭയാത്മികാ നോ
മഹാദ്ഭുതാനിർവ്വചനീയരൂപാ"

എന്നുള്ള വിവേകചൂഡാമണിവചനം പ്രമാണമാകുന്നു.

പ്രകൃതിയുടെ ഇപ്രകാരമുള്ള സത്താസത്തകളെപ്പറ്റി മറെറാരുവിധത്തിൽക്കൂടി വിശദപ്പെടുത്താം. പരബ്രഹ്മത്തിൽ പ്രകൃതി ലയിച്ചിരിക്കുന്നു എങ്കിലും അതു വീണ്ടും പ്രപഞ്ചസൃഷ്ടി ആവശ്യപ്പെടുമ്പോൾ തിരിയെ ഉദിക്കത്തക്കവിധത്തിൽ ഉപരമിച്ചിരിക്കുന്നതേ ഉള്ളൂ; സർവ്വാത്മനാ ഇല്ലാതെയായിട്ടില്ല. ആകയാൽ പ്രകൃതി സദ്രൂപിണിയായിത്തന്നെ ഇരിക്കുന്നു. നേരേമറിച്ചു പ്രാപഞ്ചികമായ വസ്തു മുഴുവൻ അറിവുള്ളവരുടെ ദൃഷ്ട്യാ അസത്യമാകയാൽ അതനുസരിച്ചു തത്സൃഷ്ടിക്കു ഹേതുഭൂതയായ പ്രകൃതി അസദ്രൂപിണിയായിത്തീരുന്നു. അഗ്നിയിൽ നിന്നു ചൂടു വേർപെടുത്താൻ കഴിയാത്തതിനാൽ ചൂടെന്നു പ്രത്യേകമൊന്നില്ലെന്നും അഗ്നി തൊട്ടുകൂടുമ്പോൾ ഏതാണ്ടൊരു ഭാവം തോന്നുന്നതിനാൽ ചൂടെന്നു് അഗ്നിക്കു പ്രകൃതിയൊന്നു വേറെ ഉണ്ടെന്നും പറയാം. ഈമാതിരിയുള്ള നിരൂപണമെല്ലാം വിചാരിക്കുന്നവരുടെ സ്ഥിതിഭേദംകൊണ്ടുമാത്രമുണ്ടാകുന്നതാണു്. വിദ്യാബലനിമിത്തം ബ്രഹ്മത്തിൽ പ്രകൃതി തദാകാരമായി ലയിച്ചുപോകയാൽ ബ്രഹ്മമല്ലാതെ മറെറാന്നുമില്ല, എന്നു വിചാരിക്കുന്നവനു പ്രകൃതി അസത്തും' പ്രകൃതി തന്റെ പ്രാപഞ്ചിക പ്രവൃത്തി മുഴുവൻ ചുരുക്കി കാരണാത്മനാ ബ്രഹ്മത്തിൽ ഉള്ളടങ്ങിക്കിടക്കുന്നതേയുള്ളൂ, അല്ലാതെ നശിച്ചിട്ടില്ല എന്നു വിചാരിക്കുന്നവനു പ്രകൃതി സത്തും ആയിത്തീരുന്നു. സമുദ്രത്തിലെ വെള്ളം വെള്ളമാണെന്നു ചിലരും, ആവശ്യംപോലെ വാരി ഉപ്പുണ്ടാക്കാമെന്നുള്ളതിനാൽ ഇതിൽ ഉപ്പുണ്ടെന്നു മറുചിലരും പറയുന്നതുപോലെയാണു് ഇവിടെ പക്ഷഭേദമുണ്ടാകുന്നതു്.

ഇതിനു:—

"പിണ്ഡീഭൂതം യദന്തർജ്ജലനിധി സലിലം
യാതി തത്തൈസന്ധവാഖ്യാം
ഭൂയഃ പ്രക്ഷിപ്തമസ്മിൻ വിലയമുപഗതം
നാമരൂപേ ജഹാതി."

എന്ന ശതശ്ലോകീവചനം പ്രമാണമാകുന്നു.

ഏതായാലും പ്രകൃതി അല്ലെങ്കിൽ മായ സത്തും അല്ല, അസത്തും അല്ല, സദസത്തും അല്ല. സർവ്വവിലക്ഷണമാകയാൽ അനിർവ്വചനീയയാണെന്നു നിരൂപിതമായി. ഇതിനു:—

"നാസദാസീദ് നോ സദാസീത് തദാനീം നാസീത്."

എന്നീശ്രുതിതന്നെ മുഖ്യപ്രമാണമാകുന്നു. ഈയൊരു വിലക്ഷണതപംകൊണ്ടുതന്നെയാണ് മായയ്ക്കു പ്രപഞ്ചത്തിൽ ഭ്രമിച്ചിരിക്കുന്നവരെ ഒന്നുകൂടി മിരട്ടി അധഃപതിപ്പിക്കുവാനും, പ്രപഞ്ചത്തിൽനിന്നു വിരമിച്ചിരിക്കുന്നവരെ വിദ്യാപ്രകാശം നല്കി ബ്രഹ്മസായുജ്യത്തിലേയ്ക്കു നയിപ്പിക്കുവാനും സാധിക്കുന്നതു്. സഹൃദയനും വൈയാകരണശിരോമണിയുമായ നമ്മുടെ കവി 'അസതാ കല്പാ' എന്നിടത്തു 'പ്രായേണ അസതാ' എന്നു വിഗ്രഹിച്ചു മിക്കവാറും അസദ്രൂപിണിയാണ് മായ എന്നു തോന്നിക്കാനായി കൊടുത്തിരിക്കുന്ന ഈ ഭാഗം പ്രത്യേകിച്ചു ശ്രദ്ധേയമാണു്. അധികവും അസദ്രൂപിണിയും അംശത്തിൽമാത്രം സദ്രൂപിണിയുമെന്നാണ് ഇതിനർത്ഥം വിവരിക്കേണ്ടതു്. പരബ്രഹ്മത്തെപ്പറ്റി വിചാരിച്ചുനോക്കുന്നവന് ഈ പ്രപഞ്ചം അത്യല്പമായ ഒരു പ്രതിഭാസം മാത്രമാണു്. ആവിധം പ്രതിഭാസിക്കുന്ന വസ്തുക്കളെ യഥാർത്ഥമാണെന്നു കല്പിച്ച മായയെ സതിയാണെന്നു പറയാനുള്ള ഭാഗം എത്ര തുച്ഛമാം? പരിപൂർണ്ണമായ ബ്രഹ്മത്തെ സംബന്ധിച്ച മായ അസതിയാണെന്നുള്ളതു വളരെ യഥാർത്ഥവും സ്ഥായിയുമാണെന്നു ഭാവം. ഈവിധമാണെങ്കിൽമാത്രമേ 'അസതീകല്പാപി' എന്നുള്ളിടത്തെ അപിശബ്ദംകൊണ്ടു കാണിക്കുന്ന വിരോധത്തിനു സ്വാരസ്യമുള്ളതാകും. സത്താണെന്നുള്ള പക്ഷത്തിന് ആധിക്യമോ സാമ്യമോ ഉണ്ടായിരുന്നാലും അപ്രകാരമുള്ള പ്രകൃതിയെ ഉദിപ്പിച്ചതുകൊണ്ടു ഭഗവാനു യാതൊരു മെച്ചവും വരാനില്ലല്ലോ.

ഇവിടെ: — 'പ്രായേണ അസതീ' — എന്നു വിഗ്രഹിച്ചതിനുശേഷം അസതീകല്പാ എന്നു രൂപംവരാതെ അസതികല്പാ എന്നു വന്നിട്ടുള്ളതു,

പ്രയോഗം.

"ഘരൂപകല്പചേലഡ്ബ്രുവഗോരൂമതഹതേഷു ങ്യോനേകാചോ ഹ്രസ്വഃ." (൫-൪-൫൭)

എന്ന പാണിനിസൂത്രംകൊണ്ടു് അസതീ എന്നുള്ള സ്ഥലത്തെ ങീപ്രത്യയത്തിനു കല്പപ് പ്രത്യയം പരമായിരിക്കെ ഹ്രസ്വം വന്നതിനാലാണു്.

'കല്പാദികാലേ'— കല്പത്തിന്റെ=ബ്രഹ്മദിനത്തിന്റെ ആദികാലത്തിങ്കൽ എന്നർത്ഥം.

"കല്പഃ ശാസ്ത്രേ വിധൌ ന്യായേ
സംവർത്തേ ബ്രഹ്മണോ ദിനേ."

എന്ന മേദിനീകോശം അനുസരിച്ചു കല്പശബ്ദത്തിനു ബ്രഹ്മദിനമെന്നർത്ഥം കിട്ടുന്നു. 'കല്പതേ' ഉണ്ടായിത്തീരുന്നു എന്ന അർത്ഥത്തിൽ പ്രപഞ്ചംതന്നെ കല്പം എന്നു വ്യവഹരിക്കാവുന്നതാണു്. അതിന്റെ ആദ്യകാലം=സൃഷ്ടാവായ ബ്രഹ്മാവിന്റെ ആദ്യകാലം എന്ന താത്പര്യത്തിലും ഈയർത്ഥംതന്നെ സിദ്ധിക്കുന്നു.

'സംശുദ്ധം അതിരോധായകം തം കമപി സത്ത്വരൂപം അംശം'— സംശുദ്ധമായി നല്ലതിൻവണ്ണം നിർമ്മലമായിരിക്കുകയാൽതന്നെ അതിരോധായകമായിരിക്കുന്നു. (ആവരണംചെയ്യാൻ കഴിയാത്തതായിരിക്കുന്നു). അതിനിർമ്മലമായ വസ്ത്രംകൊണ്ടോ സ്ഫടികംകൊണ്ടോ മറ്റേറാ ഒരു വസ്തുവിനെ മറയ്ക്കാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല. 'കമപി അംശം' ഏതോ ഒരു ഭാഗം എന്നല്ലാതെ നല്ലതിൻവണ്ണം നിരൂപണം ചെയ്യാൻ കഴിയാത്തതാണു്. അനുഭവത്തിനേ പറയൂ എന്നു താത്പര്യം. സത്ത്വരൂപം സത്തിന്റെ ഭാവമാകുന്ന രൂപത്തോടുകൂടിയതു്. യഥാർത്ഥത്തിൽ രജസ്സിന്റെയോ, തമസ്സിന്റേറയോ ലേശവും സമ്പർക്കമില്ലാത്തഭാഗം മാത്രമേ പ്രകൃതിയുടെ സത്ത്വ(സദ്ഭാവ)മായിത്തീരുകയുള്ളുവല്ലോ. മറുള്ളേടത്തു സത്ത്വമെന്നു പറയുന്നതു കേവലം ലാക്ഷണികമാണു്. അഥവാ 'ഭ്രുയസാ' വ്യുപഭേശമെന്നും പറയാം.

'സ്വമഹിമവിഭവാകുണു! വൈകുണു!'— ഇവിടെ വൈകുണുശബ്ദത്തിന്റെ ഒരു വ്യുത്പത്തിയാണു് വിശേഷണംകൊണ്ടു

വിവക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നതു്. വികുണ്ഠയുടെ (യാതൊരുസ്ഥലത്തും തടയപ്പെടാത്ത പ്രകൃതിയുടെ) സത്തചരൂപംധരിച്ചുള്ള അപത്യമെന്നോ, വികുണ്ഠമായ വ്യാപിയായ ജ്ഞാനമാകുന്ന ആശ്രയത്തോടുകൂടിയവനെന്നോ, തൻെറ സ്വതന്ത്രമായ ഇച്ഛയ്ക്കു യാതൊരു കുണ്ഠതയും (തടവും) ഇല്ലാത്തവനെന്നോ അനേകം വിധത്തിൽ അർത്ഥം വിവരിക്കാം. തൻെറ മഹത്ത്വത്തിൻെറ ഉത്കർഷത്തിൽ യാതൊരു തടസ്സവും ഇല്ലാത്തവനെന്ന അർത്ഥത്തിൽ സ്വമഹിമ വിഭവാകുണ്ഠ!' എന്ന വിശേഷണം ഈ വിവരണങ്ങൾക്കെല്ലാം അനുരൂപമായി നില്ക്കുന്നു. സ്വമഹിമവിഭവാകുണ്ഠനാകയാൽ തന്നെ വൈകുണ്ഠനാണെന്നു വ്യവഹരിക്കുന്നതിനു യോഗ്യനായിത്തീരുന്നു എന്നു് ആശയം. വൈകുണ്ഠരൂപം എന്നു് ഒറ്റപ്പദമായെടുത്തു നിന്തിരുവടി വൈകുണ്ഠൻെറ ശ്രീനാരായണൻെറ രൂപം ധരിക്കുന്നു എന്നുമർത്ഥം ധരിക്കാം.

ഇവിടെ വൈകുണ്ഠശബ്ദത്തിൻെറ അർത്ഥത്തിനു തക്കവിധം സ്വമഹിമവിഭവാകുണ്ഠ! എന്ന വിശേഷണം സാഭിപ്രായമായി കൊടുത്തിരിക്കയാൽ അലങ്കാരം പരികരം.

അലങ്കാരം.

അതിരോധായകം എന്നിടത്തു പുറമേയുള്ള രൂപം അകമേയുള്ള ചിദാനന്ദരസത്തെ എന്തുകൊണ്ടു മറയ്ക്കാൻ സാധിക്കാത്തതായി എന്നുള്ള ശങ്കയ്ക്കു സമാധാനമായി സംഭ്രമം എന്ന വിശേഷണം കൊടുത്തിരിക്കയാൽ അലങ്കാരം കാവ്യലിംഗം.

ലക്ഷണം:—

"സമർത്ഥനീയസ്യാർത്ഥസ്യ കാവ്യലിംഗം സമർത്ഥനം."

ഇതിനു, സ്വതഃ ശങ്കാജനകമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്ന ഒരർത്ഥം വാക്യാർത്ഥംകൊണ്ടോ പദാർത്ഥംകൊണ്ടോ സമർത്ഥനം ചെയ്യപ്പെടുന്നിടത്തു കാവ്യലിംഗമെന്ന അലങ്കാരം കാണുന്നതാണ് എന്നർത്ഥം.

പാലിനു മാധുര്യം എന്നപോലെ സമാനവർണ്ണാവൃത്തിരൂപമായ അനുപ്രാസം എന്ന ശബ്ദാലങ്കാരം ഈ പ്രബന്ധത്തിൽ ഒരു പ്രകൃതിയായിത്തന്നെ ലയിച്ചിരിക്കയാൽ എല്ലാടത്തും ആവർത്തിച്ചുപറയണമെന്നു വിചാരിക്കുന്നില്ല. ഒ

ഭജനീയനായ ഭഗവാന്റെ മൂർത്തി ശുദ്ധസത്ത്വമയമാണെന്നു സ്ഥാപിച്ചിട്ടു പരമാനന്ദകാരിയായ ആ ദിവ്യമൂർത്തിയുടെ അസാധാരണസൌന്ദര്യം വർണ്ണിക്കുന്നു:—

തത്തേ പ്രത്യഗ്രധാരാധരലളിതകളാ-
യാവലീകേളികാരം
ലാവണ്യൈകസാരം സുകൃതിജനദൃശാം
പൂർണ്ണപുണ്യാവതാരം
ലക്ഷ്മീനിഃശങ്കലീലാനിലയനമമൃത-
സ്യന്ദസന്ദോഹമന്തഃ
സിഞ്ചത് സഞ്ചിന്തകാനാം വപുരനുകലയേ
മാരുതാഗാരനാഥ! ൯൩.

(ഹേ) മാരുതാഗാരനാഥ! = അല്ലയോ ഗുരുവായൂരപ്പ! സർവാന്തര്യാമിയായുള്ള ഭഗവൻ!

തേ = നിന്തിരുവടിയുടെ

പ്രത്യഗ്രധാരാധരലളിതകളാ-
യാവലീകേളികാരം = പ്രത്യഗ്രമായ (നൂതനമായ) ധാരാധരം(മേഘം) പോലെ ലളിത(മനോഹര)മായും, കളായാവലിയുടെ (കായാമ്പൂങ്കൊത്തിന്റെ) കേളി (ലീല)യെ ചെയ്യുന്നതായും (അത്ര ഭംഗിയുള്ളതായും)

ലാവണ്യസ്യ = ലാവണ്യത്തിന്റെ

ഏകസാരം = സംപൂർണ്ണസാരമായും

സുകൃതിജനദൃശാം പൂർണ്ണ-
പുണ്യാവതാരം = പുണ്യവാന്മാരായ ആളുകളുടെ കണ്ണുകൾക്കു പൂർണ്ണമായ (തികഞ്ഞതായ) പുണ്യത്തിന്റെ അവതാര (പ്രത്യക്ഷരൂപ)മായും

ലക്ഷ്മീനിഃശങ്കലീലാനിലയനം = ലക്ഷ്മിദേവിയുടെ നിഃശങ്കമായ (ശങ്കക്കൂടാതെയുള്ള സ്ഥൈര്യത്തോടും അനുരാഗത്തോടും കൂടിയ) ലീലകൾക്കു (ക്രീഡകൾക്കു) നിലയനമായും (രംഗഭൂമിയായും)

സഞ്ചിന്തകാനാം, അന്തഃ = നല്ലതിൻവണ്ണം ധ്യാനിക്കുന്നവരുടെ ഉള്ളിൽ
അമൃതസ്യന്ദനന്ദോഹം = അമൃതധാരയെ
സിഞ്ചത് = വർഷിക്കുന്നതായുമുള്ള
തത് = ആ ശുദ്ധസത്ത്വമയമായ
വപുഃ = മൂർത്തിയെ
(അഹം) അനുകലയേ. = (ഞാൻ) തുടരത്തുടരെ ധ്യാനിക്കുന്നു.

അനുകലയേ — അനു എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ കല സംഖ്യാനേ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി ആത്മനേപദി ലട്ട് ഉ-പു-ഏ.

അനുകലയതേ	അനുകലയേതേ	അനുകലയന്തേ
അനുകലയസേ	അനുകലയേഥേ	അനുകലയധ്വേ
അനുകലയേ	അനുകലയാവഹേ	അനുകലയാമഹേ.

സാരം അല്ലയോ നവാന്തര്യാമിയായി ഹൃദയകമലവാസിയായുള്ള ഭഗവൻ! ഗുരുവായൂരപ്പ! നിന്തിരുവടിയുടെ ശുദ്ധസത്ത്വമയമായ ആ മൂർത്തി ദൃഢമായി ധ്യാനിച്ചു ഭജിക്കുന്നവർക്കു യഥായഥം തങ്ങളുടെ ആദ്ധ്യാത്മികാദിസകലതാപങ്ങളും ശമിപ്പിക്കത്തക്കവിധം മോക്ഷരൂപമായ അമൃതധാരയും, ആരോഗ്യഭാഗ്യാദിരൂപമായ സർവ്വസമ്പത്തും വർഷിക്കുന്ന ഒരു ദിവ്യമായ പുതിയ നീരുണ്ടമേഘത്തിനു തുല്യമായി വിളങ്ങുന്നു. അതുതന്നെ വേറേ പ്രകാരത്തിൽ അതികഠിനമായ സംസാരദുഃഖമനുഭവിച്ചു സകലേന്ദ്രിയങ്ങളും ക്ഷീണിച്ചവരായ ഭക്തന്മാർക്കു മൃദുവും മിനുസവും സുഗന്ധിയുമായ കായാമ്പൂങ്കൊത്തിനു തുല്യം ഹൃദയാകർഷകമായിത്തീരുന്നു. ആകപ്പാടെ ശ്യാമളകോമളമായുള്ള ഈദിവ്യവിഗ്രഹമോർക്കുമ്പോൾ ഇതു സമസ്തമായ ലാവണ്യത്തിന്റേയും പരിപൂർണ്ണമായ സത്തുകൊണ്ടു രചിക്കപ്പെട്ടതായിക്കാണുന്നു. പുണ്യവാന്മാരായ ജനങ്ങൾ ചെയ്തിട്ടുള്ള പുണ്യകർമ്മങ്ങളുടെ ഫലമായി ആ പുണ്യകർമ്മങ്ങൾതന്നെ ഒത്തുകൂടി ഒരവതാരരൂപമായി പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടപോലെയും പ്രകാശിക്കുന്നു. പ്രകൃത്യാ ചപലയായിട്ടുള്ള സാക്ഷാൽ ലക്ഷ്മീദേവിക്കുപ്രേമം, വിശ്വാസം, അനുരാഗം, ഭക്തി മുതലായ സകലവിധ

ഭാവവിശേഷങ്ങൾകൊണ്ടു നിത്യമായ ലീലാവിനോദം നടത്തുന്നതിന് ഈ മൂർത്തി ഒരുത്തമരംഗമായും ശോഭിക്കുന്നു. ഇതുമല്ല വിശേഷപ്പെട്ട നിന്തിരുവടിയുടെ ലളിതമങ്ഗളാകൃതിയായ ഈ തിരുമേനി ആപാദചൂഡം ഏകമധുരമായിത്തീർന്ന ഭജിക്കുന്നവർക്ക് ഉള്ളിൽ പരമാനന്ദംപൊഴിച്ചു സകലാഭീഷ്ടവും നല്കുന്നു. ഞാൻ ഇടവിടാതെ നിന്തിരുവടിയുടെ ഈ ദിവ്യമംഗളമൂർത്തിയെ എപ്പോഴും ധ്യാനിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ ഭഗവാന്റെ മൂർത്തിയെ നവീനമായ മേഘത്തിനു തുല്യമായും, കായാമ്പൂവിന്റെ കേളിയുള്ളതായും, ലാവണ്യസർവ്വസ്വമായും, സുകൃതിജനങ്ങളുടെ നയനങ്ങൾക്കു പുണ്യാവതാരമായും, ലക്ഷ്മീദേവിയുടെ ലീലാവിലാസസ്ഥാനമായും, ധ്യാനശീലരായ ഭക്തർക്ക് അമൃതവർഷം ചെയ്യുന്നതായും വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. സർവ്വവ്യാപിയായ പരബ്രഹ്മത്തിൽ നിന്ന് ഉദ്ഭിന്നമായ ശുദ്ധസത്ത്വംതന്നെ രൂപത്തോടുകൂടി ചമഞ്ഞതായുള്ള ഈ മൂർത്തിക്കു പുറവും അകവും കാണുന്ന വസ്തുതത്ത്വത്തിന് അനുരൂപമായ ഒരുരൂപം പ്രഥമദൃഷ്ടിയിൽ കല്പിക്കുന്നതായാൽ അതു പുതിയ നീരുണ്ടമേഘത്തിനു തുല്യമായ ഒന്നാണെന്നു പറയുന്നതിനാണ് അധികമൌചിത്യം. വ്യാപിയായ ആകൃതി, താപം ശമിപ്പിക്കത്തക്ക രസപൂർണ്ണത, കണ്ണിനു കുളിർമ കൊടുക്കുന്നതായ വർണ്ണം മുതലായവ ഈ കല്പനയ്ക്ക് എതുയോജിച്ചിരിക്കുന്നു. ശുദ്ധസത്ത്വമയമാണെന്നുള്ളതുകൊണ്ടുമാത്രം ഒരു മൂർത്തി സാധാരണമായി എല്ലാപേക്കും ധരിക്കാൻ കഴിയാത്തതിനാൽ അതിന് ഒരു രൂപം കല്പിക്കേണ്ടത് അത്യാവശ്യമാണു. ഇപ്രകാരമുള്ള സങ്കല്പത്തിൽ സാഹിത്യരസികന്മാരായ മഹാന്മാർ ഒരാകൃതി സാമ്യപ്പെടുത്തിക്കൊടുത്തിട്ടുള്ളതു ഗ്രാഹ്യമാണ്. സൂക്ഷ്മം വിചാരിച്ചാലും ഇതു ശരിയാണ്. കാർമേഘത്തിന്റെ നിറം ശ്യാമമെന്നും നീലമെന്നുംമറും പറവാൻ പൊതുവെ ഉപയോഗപ്പെടുന്ന ഒന്നാണ്. ഈമാതിരി ഒരു നിറത്തിൽനിന്നാണു മറു നിറങ്ങളെല്ലാം ക്രമേണ സ്വരൂപപ്പെടുന്നതു്. ഈ സ്ഥിതിക്കു ലോകത്തിനു ഒരു വർണ്ണംകിട്ടുന്നതുതന്നെ സർവ്വവ്യാപിയായ ജഗദീശ്വരങ്കൽനിന്നാണെന്നു കാണിക്കാൻ സർവ്വാധാരമായ ഒരു നിർമ്മല കാന്തിയെ മൂണ്ടിക്കാണിച്ചാണ് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞതെന്നും നിശ്ചയിക്കാം. ഇങ്ങനെ കാർമേഘ

ത്തിനു സമാനമായി നിർദ്ദേശിച്ചിട്ടും തൃപ്തിപ്പെടാതെ കവി—'കളായാവലീകേളികാരം'—എന്ന വിശേഷണത്താൽ, വീണ്ടും ഈ മൂർത്തി കായാമ്പൂങ്കൊത്തിനുതുല്യമാണെന്നു വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. ആദ്യമേ സർവ്വവ്യാപിയായ ഭഗവന്മൂർത്തിയെ അതിന്റെ മഹത്ത്വമനുസരിച്ചു കാർമേഘത്തോടു സദൃശപ്പെടുത്തിയെങ്കിലും അത് ഒന്നുകൂടി നല്ലതിൻവണ്ണം ചുരുക്കി ഒരു ചെറിയ ആകൃതിയിൽ ആബാലവൃദ്ധം മനസ്സിലാക്കാനായി ഈവിധം നിർദ്ദേശിച്ചതാണ്. കായാമ്പൂവിന്റെ കാന്തികണ്ടവർക്കു പരിചയംകൊണ്ടു തത്തുല്യമായ ഒരു ശ്ലോകമാണെന്നു വേണമെങ്കിൽ അടുക്കൽചെന്നു കണ്ടും, തൊട്ടുംകൂടി അറിയാവുന്നതാണല്ലോ. മാർദ്ദവം സൌകുമാര്യം മുതലായവയാൽ കായാമ്പൂവിനു മഹിമ ഏറും. മാഘമഹാകാവ്യത്തിൽ നാരദന്റെ വരവിനെപ്പറ്റി ശ്രീകൃഷ്ണൻ നിരൂപണംചെയ്യുന്ന ഘട്ടത്തിൽ:—

"ചയസ്തപിഷ്ഠാമിതൃവധാരിതം പുരാ
തതഃ ശരീരീതി വിഭാവിതാകൃതിം."

എന്നതിനാൽ—ആദ്യമേ ഒരു വലുതായ തേജഃപുഞ്ജമായും, പിന്നീട് ഒരു ശരീരിയായും വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നഭാഗം ഇതിനൊരു ദൃഷ്ടാന്തമായി കരുതാവുന്നതാണ്.

'പ്രത്യൂഷാരാധരലളിതകളായാവലീകേളികാരം'—ഇവിടെ പ്രത്യൂഷാരാധരലളിതവും കളായാവലീകേളികാരവുമായുള്ള എന്നിങ്ങനെ വിശേഷണോഭയപദമായ കർമ്മധാരയസമാസം ഉദ്ദേശിച്ചാണ് ഈവിധം നിരൂപണം ചെയ്തത്. പ്രത്യൂഷാരാധരംപോലെ ലളിതമായ കളായാവലിയുടെ കേളിയെച്ചെയ്യുന്ന, എന്നു പ്രത്യൂഷാരാധരത്തെ കളായാവലിക്ക് ഉപമാനമാക്കിയും ഒരർത്ഥം പറയാം. അപ്പോൾ കളായാവലിയെ പരിചയപ്പെടാൻ നല്ലവണ്ണംകണ്ടിട്ടുള്ള കാർമേഘത്തോടു സദൃശപ്പെടുത്തിപ്പറഞ്ഞതായി വിചാരിക്കാം. എന്നാൽ ഈ പക്ഷം അത്ര ശരിയല്ല. താപശമനാർത്ഥം മേൽ പറയാൻപോകുന്ന 'അമൃതസ്യന്ദസന്ദോഹം സിഞ്ചത്' എന്നുള്ള ഭാഗത്താൽ നിരൂപണം ചെയ്യപ്പെടുന്നതായ അമൃതവർഷത്തിന്റെ യോജിപ്പിനു കാർമേഘത്തോടു തന്നെ നേരേ ഉപമിക്കുന്നതാണു ന്യായം.

രാമായണചമ്പുവിൽ മഹാകവി ശ്രീഭോജൻ:—

"സന്താപഘ്നം സകലജഗതാം ശാർങ്ഗചാപാഭിരാമം
ലക്ഷ്മീവിദ്യുല്ലസിതമതസീഗുച്ഛരുചാ ഛായകായം
വൈകുണ്ഠാഖ്യം മുനിജനമനശ്ചാതകാനാം ശരണ്യം
കാരുണ്യാപം ത്രിദശപരിഷത് കാളമേഘം ദദർശ."

എന്ന ഭഗവാനെ കാളമേഘമായിത്തന്നെ അഭേദരീതിയിൽ രൂപണം ചെയ്തിരിക്കുന്നതും ഇവിടെ ഓർക്കേണ്ടതാണ്. ഈ പദ്യത്തിൽ കാണുന്ന സന്താപനാശവും, ലക്ഷ്മീവിലാസവും, കായാമ്പൂങ്കൊത്തിനു തുല്യമായ കായവും കാരുണ്യാംബുവും മറ്റും നോക്കുമ്പോൾ പ്രസ്തുതനാരായണീയശ്ലോകത്തിന് ഒരു ഛായാസാമ്യംകൂടി സഹൃദയന്മാക്ക് ഇതിൽനിന്ന് ഊഹിക്കുവാൻ വകയുണ്ട്. സാദൃശ്യംകൊണ്ട് ഈവിധം ഭഗവൻമൂർത്തിക്ക് ഒരുവർണ്ണം കൊടുത്തിട്ട് അതിന്റെ ലാവണ്യം ഏതുവിധമാണെന്ന—'ലാവണ്യൈകസാരം'—എന്നതുകൊണ്ടു സംഗ്രഹിക്കുന്നു. ലാവണ്യം എന്ന ശബ്ദത്തിനു തിളക്കം എന്ന് അർത്ഥം പറയണം. ഭളഭളായമാനത എന്നു വ്യാഖ്യാതാക്കൾ കൂടിയ താത്പര്യം പറയാം പ്രായേണ സൌന്ദര്യം എന്ന് അർത്ഥം പറയാറുണ്ട്. അതുശരിയല്ല. ഇവിടെ പല വ്യാഖ്യാതാക്കളും സൌന്ദര്യം എന്നുതന്നെ അർത്ഥം പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ലാവണ്യത്തെ:—

"മുക്താഫലേഷു ച്ഛായായാ-
സ്തരളത്വമിവാന്തരാ
പ്രതിഭാതി യദംഗേഷു
ലാവണ്യം തദിഹോച്യതേ."

എന്ന രസാർണ്ണവസുധാകരത്തിൽ ലക്ഷിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

സൌന്ദര്യം എന്നത് അംഗങ്ങൾക്കു യഥോചിതമായ സന്നിവേശംകൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന ചാരുതയാകുന്നു. ഇതും രസാർണ്ണവസുധാകരത്തിൽതന്നെ:—

"അംഗാപ്രത്യംഗകാനാം യഃ
സന്നിവേശോ യഥോചിതം
സുശ്ലിഷ്ടഃ സന്ധിഭേദഃ സ്യാത്
തത് സൌന്ദര്യമുദീര്യതേ."

എന്നുള്ളതിനാൽ വിശദമാക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. എല്ലാവർണ്ണത്തിനും ലാവണ്യംവേണമെന്നോ ലാവണ്യത്തിനു ഒരുവർണ്ണം നിയമേന പ്രയോജകമാണെന്നോ വ്യവസ്ഥയില്ല. ഈ ലാവണ്യം ഒരു വികൃതിയുടെ ഉത്പത്തിയിലുള്ള കാരണകലാപങ്ങളേയും അവയവങ്ങളുടെ പൂർവാപരസന്നിവേശത്തേയും ബാല്യകൌമാരാദ്യവസ്ഥയേയും വസ്ത്രാഭരണാദികളേയും പ്രവൃത്തികളേയും മറ്റും ആശ്രയിച്ച് അനേകം വിധത്തിലുള്ളതാണ്. എന്നാൽ അവയെല്ലാം ഒരിടത്തുചേർന്നു കാണുക എന്നതു ലോകത്തിൽ സാധ്യമല്ല. ഭഗവാനുകട്ടേ — ഏതെല്ലാംവിധത്തിൽ ലാവണ്യം സംഭവിക്കുമോ ആവിധമുള്ള സമസ്തലാവണ്യത്തിന്റേയും സത്തുകൊണ്ടു രൂപപ്പെട്ടിരിക്കയാൽ സർവ്വവിധത്തിലും മനോജ്ഞനായിരിക്കുന്നു. പുറമേയുള്ള രൂപംമാത്രം കാണുന്നവർക്കും, പ്രവൃത്തികളെപ്പറ്റി വിചാരിക്കുന്നവർക്കും, ധ്യാനംമാത്രമുള്ളവർക്കും, എന്നുവേണ്ട സകലർക്കും, ഒറ്റയായും കൂട്ടമായും മോഹനാവതാരമായി ശോഭിക്കുന്നു എന്നതാത്പര്യം. പരമാത്മാവായ ഭഗവാൻ ഏതു സന്ദർഭത്തിലും ആർക്കും എല്ലായിടത്തും ലാവണ്യസർവ്വസ്വമായി വിളങ്ങുന്നതു തനിക്കു സ്വന്തമായി യാതൊരുഫലവും ഉദ്ദേശിച്ചല്ല; ഇത്തരത്തിലെങ്കിലും ജനങ്ങൾക്കു തന്നിൽ ഭക്തിയുണ്ടാക്കി അവർക്കു വേണ്ടതെല്ലാം അനുഗ്രഹം നല്കുണം എന്ന കരുതി മാത്രമാണ്. തന്റെ ഇച്ഛപോലെ രൂപവാനോ നീരൂപനോ ഗുണവാനോ നിർഗ്ഗുണനോ ആയിരിക്കാൻ കഴിയാവുന്ന സർവ്വശക്തനു ലാവണ്യാഭിമാനത്തിലെന്താണു ശ്രദ്ധ?. ഭഗവാന്റെ ലാവണ്യം മറ്റുള്ളവർക്കു മനസ്സലിഞ്ഞു ഭഗവാനിൽ ലയിക്കുവാൻ ഉപയോഗപ്പെടുന്നു എന്നേയുള്ളൂ. ഇതാണു 'സുകൃതിജനദൃശാം പൂർണ്ണപുണ്യാവതാരം' എന്ന വിശേഷണത്താൽ നിർദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു്. യാതൊരുത്തനാണോ ഭഗവാന്റെ മോഹനതരമായ ഈ തിരുമേനി കാണ്മാനിടയാകുന്നത് അയാളാണു അതിധന്യൻ. അയാളുടെ കണ്ണുകളാണു പുണ്യവത്തുകളാണു്. പുണ്യകർമ്മം പൂർണ്ണമായിക്കഴിഞ്ഞാൽ ഉടൻ ഫലം ജനിപ്പിക്കാതെ തരമില്ല. കർമ്മികളുടെ സിദ്ധാന്തത്തിൽ ഫലമായി ഭവിക്കുന്നത് ആ കർമ്മങ്ങളുതന്നെയാണു്. പുണ്യത്തിന്റെതന്നെ അവതാരമെന്നു പറകയാൽ ഈ സിദ്ധാന്തം വിശദീകരിക്കപ്പെട്ടതായി. അതുകൊണ്ട് ഇപ്രകാരമുള്ള മംഗലമൂർത്തി കാണുമാ

നിടയാകുന്നതു, പുണ്യംകൊണ്ടല്ലാതെ സാധിക്കയില്ലെന്നു വന്നു കൂടുന്നു. ഇതിനുമുൻപൊരിടത്തു പാപികൾക്കും പുണ്യവാന്മാർക്കും പൊതുവെ ഈ ഗുരുവായുപുരത്തിൽ ഭഗവാൻ പ്രത്യക്ഷമായിരിക്കുന്നു എന്നൊരഭിപ്രായം പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതിന് ഇപ്പോൾ സമാധാനമാർഗ്ഗം കാണേണ്ടതായി വരുന്നു. പാപികളായുള്ളവരും പുറമേയുള്ള ഈ ഭഗവാന്റെ കോമളമൂർത്തി കാണ്മാൻ മാത്രമെങ്കിലും ഇടയായാൽ മൂർത്തിയുടെ മഹിമയാൽ ഒരാകർഷണമുണ്ടായി അതുമുതൽ പുണ്യകർമ്മങ്ങളിൽ ശ്രദ്ധ ജനിച്ചു പുണ്യവാന്മാരായിത്തീരുന്നു. അനന്തരം ഭഗവാന്റെ ദിവ്യമായ വൈഭവം അറിവാനാഗ്രഹിക്കുന്നു. ഒടുവിൽ യഥാർത്ഥമായ ഭഗവദ്വിഗ്രഹമാഹാത്മ്യം അവർക്ക് ഉള്ളിലും പുറമേയും ഒന്നുപോലെ സ്ഫുരിച്ച് അവർ പരമഭക്തന്മാരായി രസിച്ചു തുടങ്ങുന്നു. ഇത്രയും അവർക്കു നേരിടുന്ന മാററത്തിന് ആസ്പദമായി ഈ ദിവ്യമംഗളവിഗ്രഹം ഇവിടെ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു എന്നു വിചാരിച്ചുനോക്കിയാൽ മുൻപു പറഞ്ഞ അഭിപ്രായത്തിനു വിരോധമില്ലെന്നു വ്യക്തമാകുന്നതാണ്. ഭഗീരഥൻ കൊണ്ടുവന്ന ഗംഗ മററുപാപികളേയും, നല്ലഗതികൊടുത്തു മേല്പോട്ടു കയററുമെങ്കിൽ അതു ഗംഗയുടെ അസാധാരണമഹിമയെന്നേ വിചാരിക്കാനുള്ളൂ. സുകൃതികളുടെ നേത്രങ്ങൾക്കു 'പൂർണ്ണപുണ്യാവതാരം' എന്നു പറഞ്ഞതിനാൽ പുണ്യം ചെയ്തവർക്കു പൂർണ്ണമായപുണ്യം പ്രത്യക്ഷമായിരിക്കുന്നുവെന്നല്ലാതെ പാപികൾക്കു പാപവിധ്വംസനം നല്കുന്നതായ ദർശനമുള്ളതല്ലെന്നു വ്യക്തപ്പെടാത്തതിനാൽ ഈമാതിരി ശങ്കയ്ക്കേ അവസരം ഇല്ലെന്നും വിചാരിക്കാവുന്നതാണ്.

'ലക്ഷ്മീനിശ്ശങ്കലീലാനിലയനം'—ലക്ഷ്മീദേവിയുടെ നിശ്ശങ്കമായ ലീലയ്ക്കു നിവാസസ്ഥാനമെന്നു പദാർത്ഥം. പരിപൂർണ്ണമായ പുണ്യംതന്നെ പ്രത്യക്ഷത്തിൽ അത്യന്തം മോഹനമായ മൂർത്തികൈക്കൊണ്ട് ഒരവതാരമായി പ്രസന്നമാകുന്നതായാൽ അവിടെ അണിമാദികളായ അഷ്ടൈശ്വർയ്യങ്ങൾക്കും അധിഷ്ഠാനദേവതയായ ലക്ഷ്മീദേവി പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടു വിലസുന്നു. അവിടെ നിന്ന് ഒരിക്കലും വിട്ടുമാറുന്നില്ല. രൂപംകൊണ്ടോ ആചാരംകൊണ്ടോ ഗുണംകൊണ്ടോ വിദ്യാഭ്യാസംകൊണ്ടോ പലവിധം മേന്മ സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ളിടത്തും, പ്രഭുത്വം ഉന്നതസ്ഥാനം മുതലായവയാൽ സ്വസമ്പാദിതമായോ പാരമ്പര്യപ്രാപ്തമായോ ഉള്ള

സമ്പത്തു കാണുന്നിടത്തും, ലക്ഷ്മീദേവി ചിരസ്ഥായിനിയല്ലാതെ ചപലയായി മാറിമാറിക്കാണുന്നതു സഹജമാണ്. അതിനു കാരണം ഏതെങ്കിലുമൊരു ഭാഗത്തിന്റെ കുറവാണ്. സർവ്വം സിദ്ധിച്ചു സ്വതന്ത്രനായിരിക്കുന്ന ജഗദ്ശ്വരങ്കലാകട്ടെ ലക്ഷ്മീ താനേചെന്നു സ്ഥിരമായി വിനോദിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതിനു കാരണം ഭഗവാന്റെ മഹിമ ഒന്നുമാത്രമാണ്. നേരേമറിച്ച് ഈശ്വരൻ വിരക്തനായി ലക്ഷ്മീദേവിയെ ആദരിച്ചില്ലെങ്കിലും ഗുണലോലുപയായ ലക്ഷ്മീദേവി വീണ്ടും ഈശ്വരനേത്തന്നെ ശരണം പ്രാപിച്ച് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശക്തിരൂപിണിയായി നിത്യസംബന്ധത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്നു ഈ ഭാഗം നിശ്ശങ്കം എന്നുള്ളതുകൊണ്ടു വ്യക്തമാകുന്നു. യാതൊരിടത്തു സുഖമായും നിർവിചാരമായും സ്ഥിരമായും വസിക്കാൻ സാധിക്കുമോ അവിടെ ആർക്കും ഒന്നുകൊണ്ടും ശങ്കയുണ്ടാകയില്ലത്രേ. പ്രഭുക്കന്മാരുടേയും ഭഗവാന്റേയും നേർക്കുള്ള ലക്ഷ്മീദേവിയുടെ ഭാവത്തെ താഴെ വിവരിക്കുന്നപ്രമാണങ്ങൾകൊണ്ടു താരതമ്യപ്പെടുത്തി മനസ്സിലാക്കാം. അതിൽ പ്രഭുക്കന്മാരുടെ നേരേയുള്ളതിനു:—മുദ്രാരാക്ഷസത്തിൽ ചാണക്യന്റെ കൂടപ്രയോഗംനിമിത്തം ചന്ദ്രഗുപ്തനോട് അടുപ്പിക്കപ്പെട്ടതും, രാക്ഷസന്റെ ബുദ്ധികൌശലം നിമിത്തം മലയകേതുവിനോട് അടുക്കാനായി ചന്ദ്രഗുപ്തനിൽനിന്ന് അകററപ്പെടുന്നതുമായ രാജ്യലക്ഷ്മിയെക്കുറിച്ചു വർണ്ണിക്കുന്നു:—

„വാമാം ബാഹുലതാം നിവേശ്യ ശിഥിലം
കണ്ഠേ നിവൃത്താനനാ
സ്കന്ധേ ദക്ഷിണയാ ബലാന്നിഹിതയാ-
പ്യങ്കേ പതന്ത്യാ മുഹുഃ
ഗാഢാലിംഗനസംഗപീഡിതമുഖം
യസ്യോദ്യമാശംകിനീ
മൌർയ്യസ്യോരസി നാധുനാപി കുരുതേ
വാമേതരം ശ്രീഃ സ്തനം."

എന്ന ശ്ലോകവും, ഭഗവാന്റെ നേർക്കുള്ളതിനു ഭാഗവതത്തിൽ— അടിക്കടി ചപലയാണെങ്കിലും യാതൊരുഭഗവാനെ ലക്ഷ്മീദേവി പരിത്യജിക്കാതെ ഇരിക്കുന്നുവെന്നും ഭഗവാന് അനുരാഗമില്ലെങ്കിലും മറിച്ചു വൈരാഗ്യമുണ്ടെങ്കിലും കടാക്ഷത്തിനായി കാത്തി

രുന്ന നിയമാനുഷ്ഠാനക്ലേശമനുഭവിക്കുന്നവരെപ്പോലും ഉപേക്ഷിച്ചിട്ട യാതൊരുലക്ഷ്മി ഭഗവാനിൽ സ്ഥിരമായി കുടിയിരിക്കുന്നു എന്നും അർത്ഥം വരത്തക്കവിധത്തിൽ കൊടുത്തിട്ടുള്ള

"പദേ പദേ കാ വിരമേത തത് പദാത്
ചലാപി യത് ശ്രീർന ജഹാതി കഹ്ചിത്."
"ന ശ്രീർവിരക്തമപി മാം വിജഹാതി യസ്യാഃ
പ്രേക്ഷാലവാർത്ഥമിതരേ നിയമാൻ വഹന്തി."

എന്ന അംശങ്ങളും പ്രമാണമാകുന്നു.

"സഞ്ചിന്തകാനാം അമൃതസ്യന്ദസന്ദോഹം അന്തഃ സിഞ്ചത്"—അമൃതം എന്നപദത്തിന് ഇവിടെ ജലമെന്നും സുധയെന്നും മോക്ഷമെന്നും മൂന്നർത്ഥം പറയാം. നല്ലതിൻവണ്ണം ധ്യാനിക്കുന്നവരായ ജനങ്ങളുടെ അന്തരംഗംതന്നെ മുൻചൊന്നവിധം കാർമേഘമായും മറ്റും രൂപപ്പെട്ടുന്നു. നാം ഒരു സാധനം കണ്ടുകൂട്ടുമ്പോൾ നയനേന്ദ്രിയവും, ധ്യാനിക്കുമ്പോൾ മനസ്സും ആ സാധനംതന്നെ ആയിത്തീരുന്നു എന്നുള്ളതാണ് വസ്തുസ്ഥിതി. ഈ കണക്കിനു വെള്ളം നിറഞ്ഞു നില്ക്കുന്ന കാർമേഘം ഉള്ളിൽ കൊണ്ടാൽ ഉള്ള കാർമേഘമയമായിത്തീർന്ന ജലമയമായി ചമയുന്നു എന്നു വിചാരിക്കാം. ഇവിടെ ആവിർഭവിക്കുന്ന ജലം ആദ്ധ്യാത്മികാദിതാപം നശിപ്പിക്കുന്ന മോക്ഷരൂപം എന്നുമാത്രം വിശേഷം. ഇതുതന്നെ ആരോഗ്യാദിസമ്പത്തിനെ കാമിക്കുന്നവർക്കു സുധാരൂപമായ ജലമായി മാറുന്നതാണ്. ഭഗവാന്റെ വപുസ്സിനെ പുതിയനീരുണ്ട മേഘസമാനമാണെന്ന് ആരംഭിക്കുകയും അമൃതവർഷം ചെയ്യുന്നതായി കലാശിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുള്ളത് എന്തുകൊണ്ടും ഉചിതമായിരിക്കുന്നു.

"മാരുതാഗാരനാഥ!"—ഗുരുവായൂരപ്പനെന്നും, മാരുതാഗാരത്തിനു= ശരീരത്തിനു നാഥനായ ആത്മാവെന്നും രണ്ടർത്ഥം ഇതിനു പറയണം. രണ്ടാമത്തെ അർത്ഥത്തിൽ സ്വാന്തര്യാമി എന്നു ഫലിക്കുന്നു. സ്വാന്തര്യാമിയായ ഗുരുവായൂരപ്പൻ പ്രസാദിച്ചാൽ നിരൂപണംചെയ്ത രീതിയിലുള്ള ഭഗവദ്രൂപം മനസ്സിൽ ഉറച്ചിരിക്കയും അപ്രകാരമുള്ളവനു താപങ്ങൾ നശിക്കുകയും അഷ്ടൈശ്വര്യരൂപിണിയായ ലക്ഷ്മി പ്രസാദിക്കയും ചെയ്യുന്നതാണെന്നു വന്നുകൂടുന്നു. മേഘവും കായാമ്പൂവും സ്വയം എപ്പോഴും

ഇളകിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നവയാണ്. മാരുതപ്രസാദം അനുകൂലമായിരുന്നാൽ അവയെന്നല്ല ഏതും ഉറച്ചിരിക്കും. മാരുതപ്രസാദം വേണമെങ്കിൽ മാരുതഗൃഹത്തിലെ അധിപതിയുടെ കൃപ വേണം. ആകയാൽ അല്ലേ ഗുരുവായൂരപ്പ! നിന്തിരുവടി പ്രസാദിച്ച് എന്റെ ഉള്ളിൽ തിരുമേനി ഉറച്ചിരിക്കാൻ ഇടയാക്കണേ എന്നൊരു പ്രാർത്ഥനാരൂപംകൂടി ഈ സംബോധനത്തിൽനിന്നു ശ്ലേഷംനിമിത്തം ധ്വനിക്കുന്നു.

അലങ്കാരം

ഇവിടെ—ഭഗവന്മൂർത്തിയെ ധാരാധരത്തോടു സദൃശപ്പെടുത്തിപ്പറകയാൽ ഉപമയും, കളായാവലിയുടെ കേളിക്കു തുല്യമായ കേളിയെ ചെയ്യുന്നത് എന്നർത്ഥം വരുന്നതിനാൽ നിദർശനയും, ഇവയിൽ ഒന്നാമത്തേതിനെ ഉപജീവിച്ച് അമൃതസ്യന്ദസന്ദോഹമെന്നുള്ളിടത്തെ അമൃതപദത്തിനു രണ്ടർത്ഥം കാണുകയാൽ ശ്ലേഷവും എന്നു മൂന്നലങ്കാരങ്ങളുണ്ട്. വിശേഷിച്ചും ഈ ശ്ലേഷം തന്റെ ആത്മലാഭത്താൽ മാത്രം വിശ്രമിക്കാതെ ഭഗവാന്റെ തിരുമേനി ആദ്ധ്യാത്മികാദിതാപത്രയവിനാശകമാണെന്നുള്ള വസ്തുവിനെ വ്യഞ്ജിപ്പിക്കയാൽ ഉത്തമകാവ്യമായ ധ്വനിയുടെ സ്വരൂപത്തിൽ കലാശിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. എല്ലാറ്റിനുംപുറമേ ‘മാരുതഗൃഹനാഥ!’ എന്ന സംബോധനയിലെ മാരുതപദസ്വാരസ്യംനിമിത്തം മേഘത്തെ അന്തഃകരണമാകുന്ന ക്ഷേത്രത്തിൽ നിലയുറപ്പിച്ചു ഭഗവദ്രൂപസമ്പത്താകുന്ന അമൃതം പൊഴിക്കേണമേ എന്നുള്ള മട്ടിൽ ഭഗവാനു മേഘത്തെക്കൊണ്ടു വർഷിപ്പിക്കത്തക്ക ഒരു യോഗ്യതകൂടി ധ്വനിപ്പിക്കപ്പെടുന്നതായി സഹൃദയദൃഷ്ട്യാ പര്യാലോചിച്ചു രസിക്കാം.

നിദർശനയുടെ ലക്ഷണം:—

“പദാർത്ഥവൃത്തിമപ്യേകേ വദന്ത്യന്യാം നിദർശനാം”

ഇതിനർത്ഥം:—യാതൊരിടത്തു യഥാർത്ഥത്തിൽ സംഭവിക്കാത്തതായ ഒരു പദാർത്ഥം ആരോപമയ്യാദയാ വർണ്ണിക്കപ്പെടുന്നുവോ അവിടെ പദാർത്ഥവൃത്തി എന്നുള്ള ഒരുതരം നിദർശനാലങ്കാരം കാണുന്നതാണ് എന്നാകുന്നു. പ്രസ്തുതത്തിൽ കളായാവലിയുടെ കേളികം കളായാവലികംക്കല്ലാതെ ഭഗവന്മൂർത്തിക്കു

വാസ്തവത്തിലുള്ളവയല്ല. സാദൃശ്യംനിമിത്തം അപ്രകാരമുള്ള കേളിയെ ഭഗവന്മായ്ക്കുള്ള കേളിയായി കവിദൃഷ്ട്യാ കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നുമാത്രമേയുള്ളൂ. ൬

ഈവിധം വർണ്ണിക്കപ്പെട്ട ഭഗവന്മായയുടെ രഹസ്യവും പ്രയോജനമഹിമയാൽ ലോകോത്തരമാണെന്നു സ്ഥാപിക്കുന്നു:—

കഷ്ടാ തേ സൃഷ്ടിചേഷ്ടാ ബഹുതരഭവ-
ഖേദാവഹാ ജീവഭാജാ-
മിത്യേവം പൂർവ്വമാലോചിതമജിത! മയാ
നൈവമദ്ധ്യാഭിജാനേ
നോചേജ്ജീവാഃ കഥം വാ മധുരതരമിദം
തദ്വപുശ്ചിദ്രസാർദ്രം
നേത്രൈഃ ശ്രോത്രൈശ്ച പീത്വാ പരമരസ-
സുധാംഭോധിപൂരേ രമേരൻ. ൭

(ഹേ) അജിത!	= അല്ലയോ (മായയാൽ) ജയിക്കപ്പെടാതെയുള്ള (മായയ്ക്ക് അധീനനല്ലാതെയുള്ള) ഭഗവൻ!
തേ	= നിന്തിരുവടിയുടെ
സൃഷ്ടിചേഷ്ടാ	= സൃഷ്ടിവ്യാപാരം
ജീവഭാജാം	= ജീവനെ ഭജിക്കുന്നവക്ക് (ശരീരികൾക്ക്)
ബഹുതരഭവഖേദാവഹാ	= ബഹുതരങ്ങളായ (അസംഖ്യങ്ങളായ) ഭവഖേദങ്ങളെ (സംസാരദുഃഖങ്ങളെ) ഉണ്ടാക്കുന്നതായിട്ട്
കഷ്ടാ	= കഷ്ടം നല്കുന്നതായി (ക്ലേശത്തെ ചെയ്യുന്നതായി) ഇരിക്കുന്നു;
ഇതി, ഏവം	= എന്നിപ്രകാരം
പൂർവ്വം	= (ഇതിനു) മുൻപ്
മയാ	= എന്നാൽ
ആലോചിതം.	= ആലോചിക്കപ്പെട്ടതായി. (വിചാരിക്കപ്പെട്ടതായി).

അദ്യ = ഇന്ന് (ഇപ്പോൾ)
ഏവം = ഈവിധം (ദുഃഖകാരിണിയാകയാൽ കഷ്ടത്തെ കൊടുക്കുന്നതാണെന്ന്)
അഹം = ഞാൻ
ന, അഭിജാനേ. = ഓർക്കുന്നില്ല. (വിചാരിക്കുന്നില്ല.)
നോ, ചേത് = അല്ലാ എങ്കിൽ(മുൻവിചാരിച്ചപോലെ കഷ്ടത്തെച്ചെയ്യുന്നതുതന്നെയെങ്കിൽ) അഥവാ (നിന്തിരുവടി സൃഷ്ടിചേഷ്ടയെ കൈക്കൊണ്ടില്ല എങ്കിൽ)
ജീവാഃ = ജീവികൾ (ദേഹികൾ)
ചിദ്രസാർദ്രം = സച്ചിദാനന്ദരസത്താൽ ആർദ്രമായി (വ്യാപിക്കപ്പെട്ട താപശമനമായി)
മധുരതരം = അത്യന്തം മധുര(മനോഹര)മായ (ഇനിപ്പുള്ളതുമായ)
ഇദം = ഈ കാണുന്നതായ
തവ മുഖം = നിന്തിരുവടിയുടെ മുത്തിയെ
നേത്രൈഃ (ച) = കണ്ണുകൾകൊണ്ടും
ശ്രോത്രൈഃ, ച = കണ്ണങ്ങൾകൊണ്ടും
പിബാ = പാനംചെയ്തിട്ട് (മുത്തിയും മുത്തിയെസംബന്ധിച്ച കഥയും സ്വാദോടുകൂടി കാണുകയും കേൾക്കുകയും ചെയ്തിട്ട്)
പരമരസസുധാംഭോധിപൂരേ = പരമരസമാകുന്ന (പരമാനന്ദമാകുന്ന) സുധ(അമൃതം)നിറഞ്ഞുള്ള അംഭോധിയുടെ (സമുദ്രത്തിന്റെ) പൂരത്തിൽ (പ്രവാഹത്തിൽ — തിരമാലകളുടെ ഇടയിൽ)
കഥം വാ = ഏതുവിധംതന്നെ

രമേരൻ. = രമിക്കാനിടയാകും. (ഒരിക്കലും രമിപ്പാൻ ഇടവരികയില്ലായിരുന്നു.)

അഭിജാനേ:— അഭി എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ജ്ഞാ അവബോധനേ എന്ന ധാതുവിന്റെ കർത്തരി ആത്മനേപദം ലട്ടിൽ ഉ-പു-ഏ.

അഭി-ജാനീതേ	അഭി-ജാനാതേ	അഭി-ജാനതേ
,, ജാനിഷേ	,, ജാനാഥേ	,, ജാനീധ്വേ
,, ജാനേ	,, ജാനീവഹേ	,, ജാനീമഹേ.

രമേരൻ:— രമു ക്രീഡായാം എന്ന ധാതുവിന്റെ കർത്തരി ആത്മനേപദി വിധിലിങ് പ്രു-പു-ബ.

രമേത	രമേയാതാം	രമേരൻ
രമേഥാഃ	രമേയാഥാം	രമേധ്വം
രമേയ	രമേവഹി	രമേമഹി.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! അതിസുന്ദരമായ മൂർത്തിധരിച്ചു സാക്ഷാൽ ലക്ഷ്മീദേവിയുടെ നിരന്തരമായ ക്രീഡോത്സവങ്ങൾക്കു നിവാസസ്ഥാനമായിരുന്നാലും നിന്തിരുവടി മായയ്ക്ക് അധീനനല്ലാത്തതിനാൽ യാതൊന്നുകൊണ്ടും ഈയവസ്ഥ നിന്തിരുവടിക്കു സംസാരഭേദത്തിനു കാരണമാകുന്നതല്ല. നേരേമറിച്ചു സ്വകീയമായ പരമാനന്ദരസം ഈയവസരത്തിലും തുടർന്നുകൊണ്ടുമിരിക്കുന്നു. ഈവിധം ലീലയനുഭവിച്ചു രസിക്കുന്നതിനായി സ്വതന്ത്രനായ നിന്തിരുവടി സ്വേച്ഛയാ രൂപമെടുത്ത് അവതരിക്കുന്നതോടുകൂടി ഇക്കാണുന്ന ജഗത്തിനേയും അതിൽ അസ്മദാദികളായ പ്രാണികളേയും കളിപ്പണ്ടമാക്കി സൃഷ്ടിക്കുന്നതായ ഈയൊരു പ്രവൃത്തി അത്ഥപുരുകളത്രാദികൾവഴി അനേകംകോടി ജീവികളെ സംസാരദുഃഖത്തിൽ ഇട്ടു വലയിച്ചു ക്ലേശിപ്പിക്കയാൽ എത്രയും കഷ്ടമായിത്തന്നെയിരിക്കുന്നു. എന്തിനാണ ഈശ്വരൻ ദുഃഖപ്പിക്കാനായി ഈ ജീവരാശികളെ സൃഷ്ടിച്ചുവിടുന്നത്? ഇതു നരിക്കുവിളയാട്ടം ഞണ്ടിനു പ്രാണവേദനയും എന്നുള്ളതുപോലല്ലേ?' എന്നെല്ലാം അവിവേകംകൊണ്ട് എന്റെ ഭഗവൻ! ഗുരുവായൂരപ്പ! ഇതിനുമുൻപിൽ പലപ്പോഴും ഞാൻ വിചാരിച്ചുപോയിട്ടുണ്ട്.

സാരം.

എന്നാൽ, ഇപ്പോൾ നിന്തിരുവടിയുടെ ഈ ദിവ്യമംഗളവിഗ്രഹം കാണ്മാനിടയാകയാൽ എൻെറ ആവിചാരം പാടേ നീങ്ങിപ്പോയി. ഈവിധമുള്ള അവതാരമൂർത്തികൾ ജീവികൾക്കു ക്ലേശത്തിനല്ലെന്നുതന്നെയല്ല വലുതായ സുഖത്തിനാണെന്നുകൂടി ഞാനിപ്പോൾ വിചാരിക്കുന്നു. ഒരുപക്ഷേ — സർവ്വജ്ഞനായ നിന്തിരുവടി എൻെറ മൌഢ്യംനിമിത്തം എനിക്കു മുൻപു തോന്നിയ വിചാരമനുസരിച്ചു—'നാം എന്തിനു ജീവികളെ ക്ലേശിപ്പിക്കുന്നു? ജീവരാശികളെ സൃഷ്ടിക്കയുംവേണ്ട സ്വയം അവതരിക്കയുംവേണ്ട' എന്നിങ്ങനെ നിശ്ചയിച്ചു സൃഷ്ടിചേഷ്ടയിൽ നിന്നും വിരമിച്ചു പ്രത്യങ്മുഖനായി, പരബ്രഹ്മാത്മകനായി, നിശ്ചലനായി, നിരുപാധികനായി ഇരുന്നിരുന്നു എങ്കിൽ ഈ ജീവകോടികൾ അതിരമണീയവും, സച്ചിദാനന്ദരസപൂർണ്ണവുമായ ഈതിരുമേനി കണ്ണുകൾകൊണ്ടു കണ്ടും, ശ്രോത്രങ്ങൾകൊണ്ടു കഥാദ്വാരാ കേട്ടും പരമാനന്ദാമൃതസമുദ്രത്തിലെ കല്ലോലങ്ങളിൽ മുങ്ങിയും പൊങ്ങിയും ചാഞ്ചാടിയും ആത്മതൃപ്തി സമ്പാദിച്ചു നിത്യസുഖമനുഭവിക്കുവാൻ ഇടയാകയില്ലായിരുന്നുതന്നെ. പ്രളയത്തോടുകൂടി ഭഗവന്മൂർത്തിയിൽതന്നെ ലയിച്ചു സൃഷ്ടിയില്ലാതെ കിടന്നാൽ എന്തെങ്കിലും ആനന്ദമുണ്ടോ? അതിനാൽ നിന്തിരുവടിയുടെ ഈ പരമാനന്ദമൂർത്തികണ്ടു ഭജിക്കുകമാത്രമാണ് ജന്മത്തിൻെറ ഫലം. ഇത്രയും മഹിമയേറിയ ഈ പുണ്യവിഗ്രഹം എപ്പോഴും കണ്ടുതന്നെ ഇരിക്കാൻ അനുഗ്രഹിക്കണേ!!

നിരൂപണം.

ഇവിടെ ആദ്യം അവിവേകികളുടെ ദൃഷ്ട്യാ—പ്രാണികൾക്കു ജനനമരണാദിബഹുക്ലേശജനകമായ സംസാരദുഃഖം കൊടുക്കുന്നതാകയാൽ ഭഗവാൻെറ സൃഷ്ടിപ്രവൃത്തി കഷ്ടമായിട്ടുള്ളതാണെന്നും, രണ്ടാമത് വിവേകികളുടെ ദൃഷ്ട്യാ അതിമധുരമായി പരമാനന്ദരസാത്മകമായുള്ള ഭഗവന്മൂർത്തികണ്ട് ആനന്ദിക്കാനിടയാകുന്നതു സൃഷ്ടിയിൽപെട്ട് ഏതെങ്കിലും ഒരു ദേഹമെടുത്തവർക്കേ സംഭവിക്കൂ എന്നതിനാൽ സൃഷ്ടിപ്രവൃത്തി എത്രയും യുക്തമായിട്ടുള്ളതാണെന്നും സാധിച്ചിരിക്കുന്നു. ലീലാവതാരകേളികളിൽ പരമാനന്ദമനുഭവിക്കാനാണ് ഭഗവാൻ സ്വയം സൃഷ്ടിയിൽ പെടുന്നതും, അതിനായി മററുള്ളവരെ സൃഷ്ടിക്കുന്നതും എന്നു വിചാരിച്ചാൽ അതബദ്ധമാണ്. സ്വതഃ പരിപൂർണ്ണമായ ആനന്ദംതന്നെയായുള്ള അദ്ദേഹത്തിന്

ആനന്ദത്തിനായി ഈവിധം ഒരു സൃഷ്ടി ആവശ്യമുള്ളതല്ല. ഇപ്രകാരമുള്ള അവതാരവും ജഗത്സൃഷ്ടിയുണ്ടായിരിക്കുന്നതു് അജ്ഞാനികളായ ജനങ്ങൾക്കു മുക്തി നല്കുന്നതിനൊരുപായമെന്നേയുള്ളൂ. സൂര്യനുദിക്കുമ്പോൾ അതുവരെ ഇരുളിൽ മുങ്ങിക്കിടന്നിരുന്ന പദാർത്ഥങ്ങൾ പ്രകാശപ്പെടുന്നതു സൂര്യന്റെ സ്വന്തം ആവശ്യത്തിലേയ്ക്കാണെന്നാരും പറയുകയില്ല. എന്നാൽ ചിലകളുടെ മുക്തിക്കു വെളിച്ചത്തുവരേണ്ടതായ അനിഷ്ടമുണ്ടാകയാണെങ്കിൽ അതു കംസാദികളായ ദുഷ്ടന്മാക്കെന്നപോലെ ശിഷ്ടരായ വസുദേവാദികളുടെ ക്ഷേമത്തിനായേ തീരുന്നുള്ളൂ. സർവ്വപാപം നീങ്ങുവാനും പുണ്യം ഫലപ്പെട്ടു മുക്തി കിട്ടുവാനും ശരീരമെടുത്തുതീരേണ്ടതാണു്. അതുകയാൽ ക്ലേശഭ്രയിഷ്ഠമായ സംസാരത്തിൽപെട്ട വലയുന്നവർക്കും ഒടുവിൽ അക്ഷയമായ പരമാനന്ദമനുഭവിക്കുന്നതിനും, അതു ഹേതുവായി ഈ ജന്മം എത്രയും സഫലമായി എന്നു വിചാരിക്കുന്നതിനും തക്കവിധം അത്ഭുതമഹിമകൂടിയതാണു് ഭഗവന്മൂർത്തി എന്നു തത്പരം. വീതരാഗികളായ മുക്തന്മാർക്കുപോലും ശരീരമെടുത്തെങ്കിലും ഭഗവന്മൂർത്തി കാണണമെന്നാഗ്രഹം ജനിക്കുന്നതു വിചാരിച്ചാൽ ഈ ഭഗവന്മൂർത്തിയുടെ മഹിമ സർവ്വഥാ ലോകോത്തരമാണെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു.

'അജിത!'—അജിതൻ=ആരാലും ഒരിടത്തും ജയിക്കപ്പെടാത്തവൻ—ജയിക്ക എന്നതിനു—തോല്പിക്ക (താഴ്ത്തുക അധീനനാക്കിച്ചെയ്ക) എന്നർത്ഥം. ഈശ്വരനു തോൽവിയോ, പരാധീനതയോ പറയണമെങ്കിൽ അതു മായകൊണ്ടു വേണം. സ്വതന്ത്രനായി സർവ്വശക്തനായിരിക്കുന്ന ഈശ്വരൻ മായാഗുണമായ ശുദ്ധസത്വത്തെ തന്റെ മൂർത്തിയായി സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നു എങ്കിലും സ്വതസ്സിദ്ധമായ യോഗൈശ്വര്യത്തിന്റെ മഹിമയാൽ അദ്ദേഹം മായയ്ക്കധീനനല്ല. അദ്ദേഹത്തിനു ബന്ധമില്ല. അതിനാൽ ഈ സൃഷ്ടികൊണ്ടു ഭഗവാനു യാതൊരു ക്ലേശവുമില്ല. ഒരുവനു സകലക്ലേശങ്ങൾക്കും നിദാനമായി നില്ക്കുന്നതു പരാധീനത ഒന്നു മാത്രമാണു്. ഈ ഭാഗം

"സ്വാതന്ത്ര്യം പരചിതി പാരതന്ത്ര്യമസ്യ."

എന്നുള്ള പ്രമാണത്താൽ വ്യക്തമാകുന്നു. ഭഗവാനു പരചിത്തിനെറവിഷയത്തിൽ സ്വാതന്ത്ര്യവും ജീവനു പാരതന്ത്ര്യവും എന്നുള്ളതാണു് ഇവർതമ്മിൽ ഭേദം, എന്നാണിതിന്റെ അർത്ഥം.

ഭഗവാന് ഇച്ഛയില്ലെങ്കിലും മായ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സേവയ്ക്കു കാത്തുനിന്ന ചൊൽപടികേട്ടു വിട്ടുപിരിയാതെ ഇരിക്കുന്നു എന്നേ ഉള്ളൂ. അതുകൂടാതെ മായയാൽ ജയിക്കപ്പെടാത്തവൻ എന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. 'അജിത! മയാ' എന്നിടത്തെ 'മയാ' എന്ന ശബ്ദം 'മാ' എന്ന സ്ത്രീലിംഗവാചകശബ്ദത്തിന്റെ തൃതീയാവിഭക്തിയായി വിചാരിച്ചാൽ ലക്ഷ്മിയാൽ അഥവാ തദ്രൂപിണിയായ മായയാൽ ജയിക്കപ്പെടാത്തവനെന്നുള്ള അർത്ഥം സ്പഷ്ടമായിത്തന്നെ കിട്ടുന്നു. മായാപദത്തിനു വ്യുത്പത്തിപറയുമ്പോൾ— 'യാ മാ സാ മായാ' എന്നു പ്രാമാണികന്മാർ ഘോഷിക്കുന്നതും സാധാരണമാണ്. ഇങ്ങനെയെല്ലാമിരിക്കെ ചിലർ— രാവണാദികളാലും ജയിക്കപ്പെടാത്തവനെന്ന കൂട്ടരായി ഒരർത്ഥം പറയുന്നതു ലേശവും യുക്തമല്ല. മായയെ വശ്യയാക്കിവച്ചിരിക്കുന്ന ഭഗവാനു, മായയ്ക്കുവശ്യരായ രാവണാദികളാൽ ജയിക്കപ്പെടാത്തവനെന്നുള്ള അർത്ഥത്തിന്റെ വിചിന്തനം പ്രസ്തുതത്തിൽ മഹിമയ്ക്കു് അപകർഷാവഹമാകയാൽ ത്യാജ്യമാണ്.

ഈവക ആശയങ്ങൾക്കു ശ്ലോകത്തിൽ എത്രമാത്രം സ്ഥാനമുണ്ടെന്നുനോക്കാം:—

'തേ സൃഷ്ടിചേഷ്ടാ'—നിന്തിരുവടിയുടെ സൃഷ്ടിചേഷ്ട, എന്നർത്ഥം. 'തേ' എന്നു കാണുന്ന യുഷ്മച്ഛബ്ദത്തിന്റെ ഷഷ്ഠീവിഭക്തിക്കു രണ്ടർത്ഥം പറയാം—

ചേഷ്ടാ എന്നതു കൃദന്തശബ്ദമാകയാൽ

"കർതൃകർമ്മണോഃ കൃതി" (൨-൩-൬൫)

എന്ന പാണിനിസൂത്രംകൊണ്ടു വിധിക്കപ്പെട്ടുന്ന ഷഷ്ഠീ കർത്തൃത്ഥത്തേയും കർമ്മാർത്ഥത്തേയും കുറിക്കാൻ മതിയാകും. കർത്താവർത്ഥമാകുമ്പോൾ ഭഗവാൻചെയ്യുന്ന ലോകസൃഷ്ടി=പ്രവൃത്തി എന്നും, കർമ്മമർത്ഥമാകുമ്പോൾ ഭഗവാനു തന്റെ സ്വരൂപത്തെ സൃഷ്ടിക്കുന്നതിനുള്ള പ്രവൃത്തി എന്നും വന്നുചേരുന്നതാണ്. തന്ത്രമായി കവി ഇവിടെ രണ്ടും വിവക്ഷിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നുദ്ദേശിക്കണം. വാസ്തവത്തിൽ ലോകസൃഷ്ടികൂടാതെ ഭഗവന്മൃത്തിസൃഷ്ടിയും, ഭഗവന്മൃത്തസൃഷ്ടികൂടാതെ ലോകസൃഷ്ടിയും ഫലവത്തല്ല. ഈ കാര്യമയുതസിദ്ധമാണെങ്കിലും അതു ശബ്ദത്തിൽക്കൂടി സംഗ്രഹിച്ചതു വളരെ നന്നായിട്ടുണ്ട്.

'ജീവഭാജാം ബഹുതരഭവഖേദാവഹാ'—ജീവഭാക്കുകൾ= ദേഹികൾ, ജീവശബ്ദത്തിനു ചിലർ ലിംഗശരീരമെന്നർത്ഥം പറഞ്ഞുകാണുന്നു. നേരേ ജീവശബ്ദത്തിന്റെ അർത്ഥം പ്രാണധാരണമെന്നാണ്. അപ്പോൾ ജീവഭാക്കുകളെന്നതിനു പ്രാണധാരണമുള്ളവർ എന്നർത്ഥം കിട്ടുന്നു. അതായതു്, ജീവിച്ചിരിക്കുന്ന ആളുകൾ. ജീവശബ്ദത്തിനു—ലിംഗശരീരമെന്നർത്ഥമാകുമ്പോൾ ഇഹത്തിൽ ശരീരമില്ലെങ്കിലും വാസനാശരീരമുള്ളവനായി സ്ഥൂലം നശിച്ചാലും സൂക്ഷ്മം നശിക്കാത്തവനായി സംസാരിയായുള്ള ജീവാത്മാവെന്ന താത്പര്യം പറയണം. എന്നാൽ ഈ പക്ഷം 'ബഹുതരഭവഖേദാവഹാ' എന്നുള്ളതിനാൽ പറയപ്പെട്ടുന്ന സംസാരഖേദങ്ങൾ സ്ഥൂലശരീരാവസ്ഥയിൽ മാത്രമേ അനുഭവത്തിൽ നിരൂപണംചെയ്യാൻ സാധിക്കയുള്ളു എന്നതുകൊണ്ട് അതു യോജിക്കുന്നില്ല. അതിനാൽ ജീവിച്ചിരിക്കുന്ന ശരീരികൾ എന്നുള്ള യഥാശ്രുതമായ അർത്ഥം ഗ്രഹിക്കുന്നതുതന്നെ ന്യായം. 'നോ ചേജ്ജീവാഃ' എന്നു് ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ കാണുന്ന ജീവപദത്തിനു പ്രളയത്തിൽ ഭഗവാനിൽ ലയിച്ചിരിക്കുന്ന ജീവാത്മാക്കളെന്നാണർത്ഥം. 'നോ ചേത്'—എന്നതുകൊണ്ട് ഈവിധം സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ടില്ലെങ്കിൽ വന്നുകൂടുന്ന അവസ്ഥയെപ്പറ്റി പറയുന്നേടത്ത് ആമാതിരി അർത്ഥത്തിനേ സംഭവമുള്ളുവല്ലോ. ജീവശബ്ദത്തിനു ജീവോപാധിയായ അന്തഃകരണാദികളെന്നർത്ഥം സ്വീകരിച്ച് അപ്രകാരമുള്ള ഉപാധിയോടുകൂടിയവർ (ജീവാത്മാക്കളെ)ന്നു വിവരിക്കുന്നതിനു—

"ജീവം വ്യപോഹേത് കുശലോഽഹമാഖ്യം."

"അദൃഷ്ടാശ്രുതവസ്തുതാത്
സ ജീവോ യത് പുനർഭവഃ."

"ജീവോ ജീവം വിഹായ മാം."

ഇത്യാദികൾ പ്രമാണമാകുന്നു. ഭവശബ്ദത്തിനു—'ഭവനം ഭവഃ' എന്ന വ്യുത്പത്തിയാൽ ജന്മമെന്നർത്ഥം. ബഹുതരങ്ങളായ ഭവഖേദങ്ങൾ—ജനനം, മരണം മുതലായവയാകുന്നു. ഇവയെല്ലാമില്ലാതെയിരിക്കണമെങ്കിൽ ശരീരം ലഭിച്ചു തത്ഫലമായി രമണീയമായ ഭഗവദ്വിഗ്രഹത്തിന്റെ ദർശനം കിട്ടണം

"പുനരപി ജനനം പുനരപി മരണം
പുനരപി ജനനീജഠരേ ശയനം
ഇഹ സംസാരേ ബഹുവിസ്താരേ
കൃപയാ/പാരേ പാഹി മുരാരേ!"

എന്ന ശ്രീമച്ഛങ്കരാചാര്യഭഗവത്പാദർ അഭിപ്രായപ്പെട്ടതും ജനനമരണാദികളായ സംസാരക്ലേശങ്ങൾ വീണ്ടും വീണ്ടും ആവർത്തിച്ച് അസംഖ്യമായിക്കൂട്ടുന്നതാണെന്നും ഇവയെല്ലാം ഒന്നോടേ അറു മുക്തികിട്ടണമെങ്കിൽ സാക്ഷാൽ മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ കൃപതന്നെ വേണമെന്നാകുന്നു.

'ഇത്യേവം മയാ പൂർവ്വം ആലോചിതം അദ്യ ഏവം ന അഭിജാനേ'—അഭിപൂർവ്വമായ ജ്ഞാധാതുവിന് അടയാളമായി ഓർക്കുക എന്നാണർത്ഥം. 'ന അഭിജാനേ'—ഞാൻ മുൻപിൽ അടയാളപ്പെട്ട ദൃഷ്ടാന്തത്തോടുകൂടി—'എന്തിനാണീശ്വരൻ ഈ സാധുക്കളെ സൃഷ്ടിച്ചു വച്ചുണ്ടാക്കുന്നതു, തനിക്കു ശക്തിയും ഐശ്വര്യവുമുണ്ടെന്നുവച്ച് ഇതാണോ വേണ്ടത്"—എന്നുമറവും വിചാരിച്ചിരുന്നതാണ്. എന്നാലിപ്പോൾ അതെല്ലാം ജീവാത്മാക്കളുടെ മൌഢ്യമാണെന്നും ഈശ്വരന്റെ സൃഷ്ടി, നേരേമറിച്ച് ഇവരിൽ അനുഗ്രഹത്തോടുകൂടി പരമാനന്ദം കൊടുക്കാനുള്ളതാണെന്നും നിശ്ചയിക്കയാൽ മുൻപിലത്തെ വിചാരമൊന്നു മാറിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു എന്നു താത്പര്യം. 'പൂർവ്വം മയാ ആലോചിതം, അദ്യ (അഹം) ഏവം ന അഭിജാനേ'—എന്നുരണ്ടിടത്തും ഒരാൾതന്നെ കർത്താവായിരിക്കയാൽ മുൻപിലത്തെസ്ഥിതിയിലുണ്ടായിരുന്ന മൌഢ്യവും, ഇപ്പോൾ അനുഭവംകൊണ്ടു വന്നിരിക്കുന്ന വിവേകവും മടിക്കുടാതെ അന്യരെ ഉപദേശിക്കാനായി കവി ആത്മസ്ഥിതിയേത്തന്നെ ദൃഷ്ടാന്തമായിക്കൊടുത്തിരിക്കയാണെന്നൂഹിക്കാം. ഇതുകൊണ്ടു ഭക്തിതിരിപ്പാടിന് ഈ ജന്മത്തിൽതന്നെ അദ്ദ്യമിരുന്നതായ നില, പല ദുഃഖങ്ങൾകൊണ്ടും ഭഗവദ്ഭജനത്തിൽ അത്യുത്താത്പര്യമുള്ള ഒന്നായിരുന്നില്ലെന്നും, ഒടുവിലാണ അദ്ദേഹം പാടേ മാറിപ്പോയതെന്നും തെളിയുന്നുണ്ട്.

'നോചേത്"—അല്ലെങ്കിൽ—ഇതിനു, മുൻപിലത്തെ എന്റെ വിചാരംതന്നെ ഇപ്പോഴും മാറാതിരിക്കുന്നുവെങ്കിൽ എന്നും, നിന്തിരുവടി സൃഷ്ടിവ്യാപാരം നടത്താതിരിക്കുന്നുവെങ്കിൽ എന്നും രണ്ടുവിധം താത്പര്യം പറയാം. രണ്ടുകൊണ്ടും

മേല്പോട്ട പറയുന്നതായ യുക്തിക്കു തരക്കേടൊന്നുമില്ല. പലരും ഇതിൽ രണ്ടാമത്തെ അർത്ഥമാണെടുത്തിട്ടുള്ളതു്. സൃഷ്ടിക്കുവാനോ, സൃഷ്ടിക്കുടാതിരിക്കുവാനോ ഉള്ള സങ്കല്പം ഭഗവദായത്തമാകയാലും, ഈ സൃഷ്ടിചേഷ്ട കഷ്ടമാണെന്നുള്ള വിചാരം സൃഷ്ടിനടന്ന അവസരത്തിലേ അനുഭവമാകയാലും ആദ്യത്തെ അർത്ഥത്തിന് അല്പംക്രൂടി സ്വാരസ്യമില്ലേ എന്നുള്ളസംഗതി പ്രത്യേകം വിമർശനീയമാകയാൽ ഇവിടെ വിസ്തരിക്കുന്നില്ല.

'മധുരതരമിദം ചിദ്രസാർദ്രം'—ഇവിടെ ഇദംശബ്ദത്താൽ മധുരതരമായ ഇത് എന്നിങ്ങനെ ചൂണ്ടിക്കാണിക്കുന്നിമിത്തം സ്വാനുഭവം പ്രത്യക്ഷപ്പെടുന്നു. കരിമ്പിൻകഷണംപോലെയോ, ഉണ്ടശ്ശർക്കരപോലെയോ, കല്ലുണ്ടംപോലെയോ അത്യന്തം മധുരമായിമാത്രമിരുന്നാലും പാനംചെയ്യാൻ പാനകമാക്കിക്കൊടുക്കേണ്ട ആവശ്യമുണ്ട്. അതിനു രസംചേർന്നാലേ മതിയാവൂ. ഇവിടെ അതും തയാറാണെന്നു സൂചിപ്പിക്കാനായി 'ചിദ്രസാർദ്രം' എന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ആനന്ദാമൃതദ്രവംചേർത്തു പാനകമാക്കി തയ്യാർചെയ്തുവച്ചിരിക്കുന്ന നിന്തിരുവടിയുടെ മംഗളമൂർത്തി എന്നു തത്പരം.

'നേത്രൈഃ ശ്രോത്രൈശ്ച പീതാ'—ഇവിടെ പാനത്തിനു സൌകര്യം കിട്ടുകയാൽ ദൃഷ്ടാ ശ്രുതാ എന്നു പറയാതെ പീതാ എന്നതന്നെ പറഞ്ഞതാണു്. 'നേത്രൈഃ ശ്രോത്രൈഃ' എന്നുള്ള ബഹുവചനം ഉത്കണ്ഠാതിശയത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. അഭീഷ്ടമായ പഞ്ചസാരപ്പായസം കൊതിയന്മാർക്കു കിട്ടിയാൽ അതു കഴഞ്ഞോളം കഴിക്കയും പിന്നീടു ലഹരിപദാർത്ഥമുപയോഗിച്ചവരെപ്പോലെ തലതിരിഞ്ഞു നിന്തിക്കളിക്കാനാരംഭിക്കയുംചെയ്യുമല്ലോ. ഇവിടത്തെ മട്ടും അതുതന്നെ. പരമാനന്ദരസാത്മകമായ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിന്റെ ലളിതകോമളമായ തിരുമേനി ഉള്ളിൽ മുഴുവനും നിറഞ്ഞു തന്മയമായിത്തീർന്നപ്പോൾ ഐഹികമായ കായ്യമെല്ലാം മറന്നു ഭക്തജനങ്ങൾ പരമാനന്ദക്കടലിൽ നീന്തുകളിയാടുന്നതാണു്. ഈയൊരു സാരമാണ് 'പരമരസസുധാം ഭോധിപൂരേ' എന്നഭാഗത്താൽ വിശദപ്പെടുത്തുന്നതു്. ഉത്തമഭക്തന്മാർ പാരായണംകൊണ്ടോ, പൂജകൊണ്ടോ, ധ്യാനാദികൊണ്ടോ പരമാനന്ദരസം ധാരയായിപ്രസരിക്കുന്ന ഭക്തിയിൽ ലയിച്ചു മതിമറന്ന് ഇഹലോകവാർത്തവിട്ടു നിത്യനാദികർം ചെയ്യു

ന്നതായി നാം ഇന്നും കാണാവുള്ളതാണ്. അതുകൊണ്ടു ജന്മം വേണ്ടതാണെന്നും തത്രാപി മനുഷ്യജന്മം ഭഗവദ്ഭജനത്തിന് അത്യന്തോപയുക്തമാകയാൽ ഭഗവദനുഗ്രഹംകൊണ്ടുമാത്രം സിദ്ധിക്കുന്നതാണെന്നും, അതു സഫലമാകുന്നതു ഭഗവാനായ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിന്റെ നിത്യകല്യാണമൂർത്തിയെ ദർശിച്ച് അനുഭവിക്കുന്നതുകൊണ്ടാണെന്നും സിദ്ധിക്കുന്നു.

'മധുരതരമിദം' എന്നതുതുടങ്ങി 'രമേരൻ' എന്നതുവരെയുള്ള ഭാഗത്താൽ ലോകത്തിൽ രുചികരമായ ലഘുരിപദാർത്ഥം ഉപയോഗിച്ചു മദോന്മത്തന്മാരായിത്തീരുന്ന രസികജനങ്ങളുടെ പാനാനന്തരമുള്ള ഉത്സാഹവൃത്താന്തം ധ്വനിപ്പിച്ചിരിക്കയാൽ ഇവിടെ ധ്വനി എന്ന ഉത്തമകാവ്യം പ്രസാദിച്ചിരിക്കുന്നു. മധുര-രസ-പീതാ ഇത്യാദിശബ്ദങ്ങളും ഈ ധ്വനിക്കു താളംപിടിച്ചു മോടിക്കൂട്ടുന്നു. ൭

അലങ്കാരം.

ഈവിധം ഭഗവന്മൂർത്തിയുടെ സൗന്ദര്യം എത്രയും അസാധാരണമാണെന്നു സ്ഥാപിച്ചിട്ട് അതുപോലെതന്നെ സേവിക്കുന്നവർക്കു ഫലംകൊടുക്കുന്ന വിഷയത്തിൽ ഭഗവാന്റെ പ്രവൃത്തിയും അസാധാരണമാണെന്ന് അടുത്തശ്ലോകത്താൽ വ്യക്തപ്പെടുത്തുന്നു.

നമ്രാണാം സന്നിധത്തേ സതതമപി പുര-
സ്തൈരനഭ്യർത്ഥിതാനപ്യർത്ഥാൻ കാമാനജസ്രം വിതരസി പരമാ-
നന്ദസാന്ദ്രാം ഗതിം ച
ഇത്ഥം നിശ്ശ്രേഷ്ഠലഭ്യോ നിരവധികഫലഃ
പാരിജാതോ ഹരേ! ത്വം
ക്ഷുദ്രം തം ശക്രവാടീദ്രുമമഭിലഷതി
വ്യർത്ഥമർത്ഥിവ്രജോ/യം. ൮

നമ്രാണാം = നമിക്കുന്നവരുടെ
പുരഃ = മുന്നിൽ
സതതം, അപി = എപ്പോഴുംതന്നെ
സന്നിധത്തേ. = സന്നിധാനം ചെയ്യുന്നു.
തൈഃ = അവരാൽ (ഭക്തരാൽ)
അനഭ്യർത്ഥിതാൻ, അപി = അപേക്ഷിക്കപ്പെടാതെപോലുമുള്ള

കാമാൻ = അഭീഷ്ടങ്ങളായ
അർത്ഥാൻ = പുരുഷാർത്ഥങ്ങളെ
അജസ്രം = എപ്പോഴും
വിതരതി. = നല്കുന്നു.
ച = അതുക്രൂടാതെ
പരമാനന്ദസാന്ദ്രാം = പരമാനന്ദത്താൽ പരിപൂർണ്ണമായ
ഗതിം = ഗതിയെ (മുക്തിയെ)
(വിതരതി.) = (നല്കുന്നു.)
ഹരേ! = അല്ലയോ വിഷ്ണോ!
തവ = നിന്തിരുവടി
ഇയം = ഇപ്രകാരം
നിശ്ശ്രേഷലഭഃ = സമസ്തരാലും പ്രാപിക്കത്തക്കതായി
നിരവധികഫലഃ = നിരവധികമായ (അളവില്ലാത്തതും അതിർത്തിയില്ലാത്തതുമായ) ഫലങ്ങളോടുകൂടിയതായി (ഉള്ള)
പാരിജാതഃ = കല്പവൃക്ഷമായി
(അസി) = (ഇരിക്കുന്നു.)
അയം, അർത്ഥിവ്രജഃ = ഈ, അർത്ഥിസമൂഹം
ക്ഷുദ്രം = സാരമില്ലാത്തതായ
തം, ശക്രവാടീദ്രുമം = ആ ദേവേന്ദ്രന്റെ ഉദ്യാനത്തിലുള്ള ഒരു വൃക്ഷത്തെ (പാരിജാതം എന്നുപേരായതിനെ)
വൃഥാ = വെറുതെ
അഭിലഷതി. = ആഗ്രഹിക്കുന്നു. (സ്വർഗ്ഗത്തിലെ കല്പവൃക്ഷം പ്രസാദിച്ചാൽ കൊള്ളാമായിരുന്നെന്നു നിനയ്ക്കുന്നു.)

സന്നിധത്തെ — സം, നി എന്നീ ഉപസർഗ്ഗങ്ങളോടുകൂടിയ ഡുധാഞ് ധാരണപോഷണയോഃ എന്ന ധാതുവിന്റെ കർത്തരി ആത്മനേപദി ലട്ട പ്ര-പു-ഏ.

സന്നിധത്തേ സന്നിദധാതേ സന്നിദധതേ
,, ധത്സേ ,, ദധാഥേ ,, ധദ്ധ്വേ
,, ദധേ ,, ദധ്വഹേ ,, ദധ്മഹേ.

വിതരതി—വി എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ തൃപ്പവനതരണയോഃ എന്ന ധാതുവിന്റെ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലട്ട പ്ര-പു-ഏ.

അഭിലഷതി—അഭി എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ലഷകാന്തൌ എന്ന ധാതുവിന്റെ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലട്ട പ്ര-പു-ഏ.

വിതരതി, അഭിലഷതി എന്നിവയുടെ രൂപങ്ങൾ മുൻപു കൊടുത്ത—ഭജതിയുടെ രൂപങ്ങൾപോലാകയാൽ ഇവിടെ ആവർത്തിക്കുന്നില്ല.

സാരം

അല്ലയോ ഭഗവൻ! ശ്രീനാരായണ! അസാധാരണമായ സൌന്ദര്യാദിമഹിമയാൽ നിന്തിരുവടിയുടെ ശോഭനമായ ഈ ദിവ്യമൂർത്തി എങ്ങനെ ലോകോത്തരമായിരിക്കുന്നുവോ അതുപോലെ, ആശ്രയിച്ചുവണങ്ങുന്നവരായ ഭക്തർക്ക് അഭീഷ്ടംനല്കുന്ന സ്ഥിതിയും ലോകോത്തരമായിത്തന്നെ ഇരിക്കുന്നു. ഈ വിഷയത്തിൽ നിന്തിരുവടി ഒരുതരം വിശേഷപ്പെട്ട കല്പവൃക്ഷംതന്നെയാണെന്നു പറയാം. സാധാരണകല്പവൃക്ഷം യാഗാദിനിത്യകർമ്മങ്ങൾചെയ്തു ക്ലേശമനുഭവിച്ചവർക്കു സ്വർഗ്ഗത്തിൽ നിവാസവും, മറ്റ് അപേക്ഷിച്ചഫലവും ആ കർമ്മത്തിന്റെശക്തിയുള്ളിടത്തോളം കണപ്പുമായ സ്ഥലത്തിൽ ക്ണപ്പുമായ കാലത്തേയ്ക്കു നല്കുന്നു. നിന്തിരുവടിയാകട്ടെ ഇഹത്തിലെന്നല്ല പരത്തിലും ഒന്നുപോലെ എപ്പോഴും സകലാഭീഷ്ടങ്ങളും കൊടുക്കുന്നതിനുപുറമെ ഭക്തൻ അപേക്ഷിക്കാത്തതായ പുരുഷാർത്ഥങ്ങളും താനേ നല്കുന്നു. കാമ്യമായ ഫലം യാതൊന്നും വേണ്ടാത്തവനാണെങ്കിൽ സച്ചിദാനന്ദഘനമായ സായുജ്യവും സമർപ്പിക്കുന്നു. ഇതിനും പുറമെ ബ്രാഹ്മണനെന്നോ ക്ഷത്രിയനെന്നോ മറേറാ ഉള്ള വർണ്ണവിഭാഗമോ, കർമ്മിയെന്നോ യോഗിയെന്നോ മറേറാ ഉള്ള അവസ്ഥാഭേദമോ ക്രൂടാതെ ഏവർക്കും (സ്ത്രീ-പുരുഷ, ബാല-വൃദ്ധ, പണ്ഡിത-പാമരാദികൾക്കു) സർവാഭീഷ്ടങ്ങളും അക്ഷയമായി അരുളുന്നു. ഈ കാര്യങ്ങൾ വിചാരിച്ചാൽ നിന്തിരു

വടി ഹിതാനുസരണം ആക്കും അഭീഷ്ടമറിഞ്ഞുചെയ്യുന്നവെന്നത് അസാമാന്യമായ ഒരു പരമലാഭമാണ്. ചുരുക്കിപ്പറകയാണെങ്കിൽ പരമകാരുണികനായ നിന്തിരുവടി വണങ്ങിനില്ക്കുന്നവക്ക് അകമ്പടിയായിക്കൂടി എപ്പോഴും അവരുടെ മുൻപിലെത്തി സേവകവൃത്തിപോലും നടത്തുന്നു. സാധാരണകല്പവൃക്ഷം.—സ്ഥലം വിട്ടുപോകാറില്ല, കേട്ടതേ കൊടുക്കൂ, ക്ഷുദ്രമായ കാലത്തേയ്ക്കുള്ളൂ, അതും എല്ലാടവും ഇല്ല, തത്രാപി പരിമിതം. ഇതിനെല്ലാം മറിച്ചു നിന്തിരുവടി എവിടെയും എപ്പോഴും ആക്കും ഏതും പരിപൂർണ്ണമായി നല്കുന്നു. വിവേകമില്ലാത്ത വിഡ്ഢികം ദേവേന്ദ്രന്റെ നന്ദനവനത്തിലെ ഒരു വൃക്ഷത്തെ തങ്ങളുടെ അഭീഷ്ടാർത്ഥം പ്രാർത്ഥിച്ചു സേവിച്ചുകൂടുന്നു എന്നുള്ളത് എത്രമാത്രം കഷ്ടമാകുന്നു. അല്ലേ മൂഢരേ!! ഇനിയെങ്കിലും സകലജഗന്നിയന്താവായ ഭഗവാൻശ്രീനാരായണനെ ഭജിച്ചു സുഖം പ്രാപിക്കുവിൻ!!

നിരൂപണം.

ഇവിടെ മേല്പോട്ട പലേടത്തും സ്ഥാപിക്കാൻപോകുന്ന ഭക്തിയോഗത്തിന്റെ മഹിമയ്ക്ക് ഒരു സൂത്രന്യാസം ചെയ്തിരിക്കയാണ്. "ഭക്തി"—അനായാസസാധ്യവും ഫലം തുലോം വലുതും ചിരസ്ഥായിയും ആകുന്നു. ചുവട്ടുമുതൽ ഓരോ ഘട്ടത്തിലും ഭക്തി മധുരമാണ്. ഭജനീയമായ ദൈവം കോമളവും മനസ്സിൽ ഗ്രഹിക്കാൻ സുഖമുള്ളതുമാണ്. ഏതുകാലത്തും, എവിടേയും, ആക്കും ഒന്നുപോലെ അധികാരമുള്ളതാണ് ഭക്തിയും അതിന്റെഫലവും.

"ക്ഷീണേ പുണ്യേ മർത്ത്യലോകം വിശന്തി"
"ഏവമേവാമുത്ര പുണ്യചിതോ ലോകഃ ക്ഷീയതേ."

ഇത്യാദിപ്രമാണങ്ങളാൽ കർമ്മഫലം സർവ്വഥാ ക്ഷുദ്രമായിരിക്കുന്നു. കർമ്മത്തിൽ ചില ജാതിക്കാർക്കു ചിലടത്തു ചിലപ്പോഴും മാത്രമേ അധികാരമുള്ളൂ. ആകയാൽ ഭക്തിയാണുത്തമം.

ഈ കാര്യം കവി ഭജനീയനായ ശ്രീനാരായണന്റെ ഫലദാനമഹിമയെ വർണ്ണനചെയ്തു സാധിക്കുന്നു. ഇതിൽ ഭക്തിയോഗത്തിനും കർമ്മയോഗത്തിനും മറ്റു സകലത്തിനും ഫലം ഭഗവത്പാരിജാതവും കർമ്മയോഗത്തിനുമാത്രം ഫലം വൃക്ഷപാരിജാതവും നല്കുന്നതാണെന്നു തത്ത്വം.

'നമ്രാണാം പുരഃ സതതം അപി സന്നിധത്തേ'—നമ്രന്മാർ=നമിക്കശീലമുള്ളവർ; നമിക്ക എന്നതിനു നമസ്കരിക്ക എന്നാണ് പ്രസിദ്ധമായ അർത്ഥം. ധാതുവിന്റെ സ്വഭാവം നോക്കിയാൽ 'നമ—പ്രഹ്വത്വേ' എന്നുള്ള ധാതുവിൽ നമ് എന്നതു പ്രഹ്വതയെ താഴ്മയെ കുറിക്കുന്നതായി കാണുന്നു. തന്നിൽനിന്ന് ഉത്കൃഷ്ടനായ ഒരാളെക്കുറിച്ചുള്ള വണക്കമാണ് ഇവിടെ താഴുക എന്നതു്. ഇത് ഇപ്പോൾ സാധാരണ നമസ്കരിക്ക എന്നരീതിയിൽ വെളിപ്പെട്ടതുകൊണ്ടാണു നമിക്ക എന്നതിനു നമസ്കരിക്ക എന്നർത്ഥം തോന്നുന്നതു്. വാസ്തവത്തിൽ ഈശ്വരനെ മേലായി കരുതി നമസ്കരിക്ക, പൂജിക്ക, ധ്യാനിക്ക മുതലായ സകല വ്യാപാരവും നമിക്കതന്നെയാണെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. അതുകയാൽ ഭഗവാനെ ഭജിക്കുന്നവർക്ക് എന്നാണ് സാമാന്യേന നമ്രാണാമെന്നതിന് അർത്ഥം കൊടുത്തിട്ടുള്ളതു്.

'സതതമപി പുരഃ സന്നിധത്തേ'—എപ്പോഴും മുൻപിൽ സന്നിധാനം ചെയ്യുന്നു എന്നർത്ഥം. നമ്രന്മാർ ലോകത്തിലസംഖ്യമുണ്ടു്. അതു കാണിക്കാൻ തന്നെയാണ് ഇവിടെ നമ്രാണാം എന്നു ബഹുവചനം കൊടുത്തതു്. ഭഗവാൻ ഒരാളേ ഉള്ളു. ഒരാൾ എല്ലാവരുടേയും മുൻപാകെ എപ്പോഴും സന്നിഹിതനായിരിക്ക എന്നതു സാധ്യമല്ലല്ലൊ എന്നൊരു ശങ്കയ്ക്കിവിടെ അവകാശമുണ്ടു്. എന്നാൽ എളുപ്പത്തിൽ ഇതിനു സമാധാനം പറയാം. ഭഗവാൻ സർവ്വവ്യാപിയും സർവ്വസ്വരൂപിയുമാണു്. ആരാരെല്ലാം എവിടെ എവിടെയെല്ലാം ഏതേതുരൂപത്തിൽ ഭജിക്കുന്നുവോ അവരവർ അവിടവിടെയെല്ലാം അതാതുരൂപത്തിൽ ഭഗവാനെ പ്രത്യക്ഷമായി കാണുന്നു എന്നല്ലാതെ ഭഗവാൻ അവിടവിടെ എത്തുന്നു എന്നതു കേവലം അലങ്കാരമാത്രം. എങ്ങും നിറഞ്ഞവസ്തുവായി എവിടെയുമുള്ള ഭഗവാന് ഒരിടം വിടാനും മറ്റൊരിടം തൊടാനും പറയുന്നതുതന്നെ. ഭഗവാൻ പ്രത്യക്ഷപ്പെടണമെങ്കിൽ ഭക്തിവേണമെന്നു സാരം. ഈ തത്ത്വം അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തിയാണ് ഓരോ ഗോപസുന്ദരിമാർക്കും ഭഗവാൻ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടതായി

"അംഗനാമംഗനാമന്തരാ മാധവോ
മാധവം മാധവം ചാന്തരേണാങ്ഗനാ

ഇത്ഥമാകല്പിതേ മണ്ഡലേ മധ്യഗഃ
സഞ്ജഗൌ വേണുനാ ദേവകീനന്ദനഃ.''

എന്നുള്ള ഭാഗത്താൽ ശ്രീകൃഷ്ണകണ്ണാമൃത്തിൽ ഘോഷിക്കുന്നതു്.

'പുരഃ സന്നിധത്തേ'—മുൻപിൽ ഹാജർ കൊടുക്കുന്നു. അഭീഷ്ടത്തിനു വഴികാട്ടിക്കൊണ്ടു താൻതന്നെ നല്ല നിധിയായി പ്രകാശിക്കുന്നു എന്നു വ്യങ്ഗ്യം.

'തൈഃ അനഭ്യർത്ഥിതാൻ അപി അർത്ഥാൻ കാമാൻ അജസ്രം വിതരതി'—ഭക്തന്മാർ സകാമന്മാരായും നിഷ്കാമന്മാരായും രണ്ടു തരമുണ്ടു്. സകാമന്മാരിൽ ചിലർ ദാരിദ്ര്യശാന്തിയും, ചിലർ സമ്പത്തും, മറു ചിലർ സന്താനവും, വേറെ ചിലർ സ്ഥാനമാനാദികളും എന്നിങ്ങനെ വിവിധങ്ങളായ അഭീഷ്ടങ്ങൾ അർത്ഥിക്കുന്നവരായി അസംഖ്യംപ്രകാരമുണ്ടു്. അതിനാൽ ഏതെങ്കിലും ഒന്നിനെ അപേക്ഷിക്കുന്ന ഭക്തനു ഭഗവാൻ, തന്റെ ആശ്രിതനാണെന്നുള്ള അഭിമാനത്തെ പരിപാലിച്ചു മറു സകലകാമങ്ങളും നല്കുന്നു. ദാരിദ്ര്യക്ലേശംനിമിത്തം നിത്യതയ്ക്കു നിർവാഹമില്ലാതെ വലഞ്ഞു വല്ലതും കൊറിനുമാത്രം കിട്ടിയാൽ മതി എന്ന അഭ്യർത്ഥനയോടുകൂടിവന്ന കുചേലന്റെ ഒടുവിലത്തെ സ്ഥിതിയൊന്നോർത്താൽ രോമാഞ്ചമുണ്ടായിപ്പോകുന്നു. ദാരിദ്ര്യശാന്തിയെന്നതന്നെയല്ല സമ്പത്തു, ലോകമാന്യത മുതലായി താൻ സ്വപ്നേപി ചിന്തിച്ചിരിക്കാത്ത സകലൈശ്വര്യങ്ങളും, ഒടുവിൽ സാക്ഷാൽ ലക്ഷ്മീദേവിക്കുപോലും അഭ്യസൂയ തോന്നത്തക്ക ആത്മസമർപ്പണവും ഭഗവാൻ നല്കിയില്ലേ? നിഷ്കാമന്മാരായാൽ അവർക്കു യാതൊരഭ്യർത്ഥനയുമില്ലെന്നുള്ളതു നിശ്ചയമാണു്. എന്നാൽ അവർക്കും അപേക്ഷകൂടാതെതന്നെ പരമാനന്ദസായുജ്യസാമ്രാജ്യത്തെ പ്രസാദിക്കുന്നു. ഇങ്ങനെയർത്ഥം പറയുമ്പോൾ 'അനഭ്യർത്ഥിതാൻ' എന്ന ഈ വിശേഷണം ലിംഗം മാറ്റി മേൽ പറയാൻപോകുന്ന പരമാനന്ദസാന്ദ്രയായ ഗതിയിലും അന്വയിപ്പിക്കണം. 'അർത്ഥാൻ' എന്നുള്ളതോടുകൂടി നിറുത്താതെ 'കാമാൻ' എന്നു വീണ്ടും പറകയാൽ ഒരുത്തന്റെ ദൃഷ്ട്യാ ഒരു കാര്യം അപേക്ഷിതമായെങ്കിലും മറൊരുത്തന്റെ ദൃഷ്ട്യാ കാമങ്ങളായി (അഭിലഷിതങ്ങളായി) വേറേയും എത്രയോ ഉണ്ടെന്നു ധ്വനിക്കുന്നു, അഥവാ അയാളുടെ ദൃഷ്ട്യാതന്നെ അസാധ്യങ്ങളാണെന്നു

ഉപേക്ഷിക്കത്തക്ക കാമങ്ങളും വേറെയും പലതുണ്ടെന്നും ഊഹിക്കാം. അതുപോലെ ഭഗവദ്ഭക്തനു താൻ സ്വപ്നേപി സാധ്യമല്ലെന്നു വിചാരിച്ചിരിക്കുന്നവയും, ഈവിധമൊരുകായ്യംതന്നെ ഉണ്ടോ എന്ന ശങ്കപോലുമില്ലാത്തവയുമായ സമസ്തകാമങ്ങളും സിദ്ധിക്കുന്നു എന്നു താത്പര്യം. പരമഭക്തനായ കുചേലനേക്കാളും ഈ അംശത്തിൽ ഉദാഹരിക്കാൻ മറ്റാരുമില്ല.

'അജസ്രം'—എപ്പോഴും രാവോ പകലോ, കാടോ വീടോ, കുടിലോ കൊട്ടാരമോ, എവിടേയും എപ്പോഴും ഭഗവാൻ ഭക്തന് അഭീഷ്ടം നല്കുവാൻ തയാറാകുന്നു. ഇതിനൊരുദാഹരണം പറയാം— യഥാവിധി ആഹ്നികം നടത്തി ഉച്ചനേരത്തെഭോജനവും കഴിഞ്ഞു വിശ്രാന്തയായിരുന്ന പാഞ്ചാലിക്ക് ഒരിക്കൽ അവിചാരിതമായി പ്രകൃത്യാ കോപിഷ്ഠനായ ദുർവാസസ്സിന്റെ അതിഥിസല്ക്കാരം നടത്തേണ്ടതായിവന്നു. ശിഷ്യഗണങ്ങളോടുകൂടി മഹർഷിയെ സ്നാനംകഴിച്ചുവരുന്നതിനു ക്ഷണിക്കയുംചെയ്തു. ഒരു വറുപോലും അടുക്കളയിൽ ശേഷിച്ചിട്ടുമില്ല. ഇങ്ങനെയിരിക്കേ, ഭക്തോത്തമയായ പാഞ്ചാലി സർവ്വജീവസ്വരൂപിയായ ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവാനെ ശരണമായി ധ്യാനിക്കയും അതനുസരിച്ചു തന്തിരുവടി അടുക്കളയിൽതന്നെ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ട വറുപാത്രത്തിന്റെ അറ്റത്തു പറ്റിയിരുന്ന ശകലം ശാകോദനംകഴിച്ചു മഹർഷിയേയും ശിഷ്യഗണങ്ങളേയും തൃപ്തിപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്തപോൽ. ചുരുക്കിപ്പറകയാണെങ്കിൽ—

"അനന്യാശ്ചിന്തയന്തോ മാം
യേ ജനാഃ പര്യുപാസതേ
തേഷാം നിത്യാഭിയുക്താനാം
യോഗക്ഷേമം വഹാമ്യഹം."

എന്നു ഭഗവദ്ഗീതയിൽ പറഞ്ഞതുപോലെ നിഷ്കളങ്കമായ ഭക്തിയുള്ളിടത്തു ഭഗവാൻ ഭക്തിവശനായി പ്രസാദിക്കുന്നു. ഭഗവാൻ സർവഫലപ്രദനാണെന്നുള്ളതിനു വേറെയും പ്രമാണങ്ങൾ പലതുമുണ്ട്. ഗീതയിൽതന്നെ മറ്റൊരിടത്തു—

"ലഭതേ ച തതഃ കാമാൻ
മയൈവ വിഹിതാൻ ഹിതാൻ."

എന്നു പറയുന്നുണ്ട്. ബ്രഹ്മസൂത്രകാരനായ വേദവ്യാസരും:—

"ഫലമത ഉപപത്തേഃ."

എന്നു സൂത്രം ചെയ്യുന്നു. ഭാഗവതത്തിലും:—

"രൂപം വൈ സമസ്തപുരുഷാർത്ഥമയഃ ഫലാത്മാ"

എന്നു ഘോഷിച്ചിരിക്കുന്നു.

'പരമാനന്ദസാന്ദ്രാം ഗതിം ച'—ഇവിടത്തെ 'ച' എന്നുള്ള ശബ്ദം സമുച്ചയത്തെ കുറിക്കുന്നു. പരമാനന്ദസാന്ദ്രയായ ഗതിയേയും നല്കുന്നു എന്ന് അർത്ഥം. ആകപ്പാടെ ഭക്തന്മാർ അപേക്ഷിച്ചത്, അപേക്ഷിക്കാത്തതാണെങ്കിലും അവക്കു ഹിതമായത്, പരമാനന്ദസായുജ്യം എന്നു മൂന്നുക്രട്ടം ഭഗവാൻ നല്കുന്നതായി വരുന്നു. ഈ മൂന്നും ഓരോരുത്തക്കായിട്ടും ഒരാൾക്കുതന്നെയുമാകാം. എന്നാൽ—സമുച്ചയസ്വാരസ്യത്താൽ ഒരു ഭക്തന് ആദ്യം അർത്ഥിച്ചതും രണ്ടാമതു ഹിതമായതും, മൂന്നാമതു സായുജ്യവും നല്കുക എന്നിങ്ങനെ ആശ്രയിച്ചുതുടങ്ങിയാൽ ഭഗവാന്റെ പ്രകൃതി അയാൾക്കു മോക്ഷപര്യന്തമായ ഫലം സമർപ്പിച്ചേ കൃതാർത്ഥമാക്കൂ എന്നു വ്യഞ്ജിക്കുന്നു. ഇതിനു—

"ധർമ്മമർത്ഥാംശ്ച കാമാംശ്ച
ഭോഗാനുച്ചാവചാനപി
ഭജതി ധ്യായതാം പുംസാ-
മപവർഗ്ഗപ്രദോ ഹരിഃ."

എന്നുള്ള വചനം പ്രമാണമാകുന്നു. സാധാരണപാരിജാതത്തിൽ നിന്നു വ്യതിരേകം സ്പഷ്ടമായി പ്രദർശിപ്പിക്കുന്ന ഈ അവസരത്തിൽ ഈമാതിരിയുള്ള നിരൂപണത്തിനു ഔചിത്യമേറും.

ഭജനമാർഗ്ഗത്തിൽ ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടതായ ഭക്തിയുടെ ഒരു ചെറിയ വിഭാഗംകൂടി ഈ ഘട്ടത്തിൽനിന്നുഹിക്കാനവകാശമുണ്ട്. അതു:—

(൫) ആദ്യമായി ഏതെങ്കിലും ഒരു കാര്യസാധ്യത്തിനു വേണ്ടി ഭഗവാനെ ഭജിക്കയും അതു ലഭിച്ചു തൃപ്തിപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നു.

(൨) പിന്നീട്ട ഭഗവദ്ഗുണമഹിമയാൽ യാതൊരുദ്ദേശവും കൂടാതെപോലും ഭഗവാനെ സേവിക്കയും അപേക്ഷകൂടാതെതന്നെ ഭഗവാൻ സ്വയംനല്കുന്ന അഭീഷ്ടങ്ങളും അനുഭവിച്ച ധന്യന്മാരായിത്തീരുകയും ചെയ്യുന്നു.

(൩) ഒടുവിൽ നാം അപേക്ഷിക്കാതേയും ചില സൌഭാഗ്യങ്ങൾ ഭഗവാൻ നമുക്കു നല്കുന്നു. ഇതു നമുക്കു തന്നെ ഒരിക്കൽബന്ധഹേതുവായേക്കുമെന്ന് ഉറച്ച് വൈരാഗ്യനിഷ്ഠയോടുകൂടിയിരിക്കെ ഭഗവത്കൃപയാൽ പരമാനന്ദസായുജ്യം സ്വയം സിദ്ധിച്ചവരായി ഭവിക്കുന്നു. എന്നു മൂന്നുതരത്തിലാകുന്നു.

'ഇത്ഥം നിശ്ശ്രേഷലഭ്യഃ'—നിശ്ശ്രേഷണമാകും ലഭ്യനായി ഉള്ളവൻ പ്രാപിക്കത്തക്കവൻ. ദേവനോ, ഋഷിയോ, അസുരനോ, മനുഷ്യനോ, സ്ത്രീയോ, ബാലനോ, മൂഗമോ, ആരായാലും ഭക്തിയുണ്ടെങ്കിൽ ഈ ഭഗവാനെ പ്രാപിക്കാവുന്നതാണ്. ഇന്ദ്രാദികളായ ദേവകഠംക്കും, നാരദപ്രമുഖന്മാരായ മഹർഷിമാക്കും, പ്രഹ്ലാദൻ തുടങ്ങിയുള്ള അസുരന്മാക്കും, വിദുരപ്രഭൃതികളായ മനുഷ്യക്കും, വിഭീഷണാദ്യരായ രാക്ഷസന്മാക്കും, അഹല്യമുതലായ സ്ത്രീകഠംക്കും, ധ്രുവൻ തുടങ്ങിയുള്ള ബാലന്മാക്കും, ഗജം തൊട്ടുള്ള മൂഗങ്ങഠംക്കും അതാതുസന്ദർഭങ്ങളിൽ ഭഗവാൻ പ്രസന്നനായി അനുഗ്രഹം നല്കീട്ടുള്ള കഥ സുപ്രസിദ്ധമാണല്ലോ. നിശ്ശ്രേഷമായ ലഭ്യത്തോടുകൂടിയവൻ എന്നും ഒരുതരം വിഗ്രഹിച്ചുത്ഥം പറയാം. അപ്പോൾ സർവ്വഫലവും നല്കുവാനഥതയുള്ളവനെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. അഭ്യർത്ഥിതങ്ങളും അനഭ്യർത്ഥിതങ്ങളുമായ കാമ്യങ്ങളും, മോക്ഷവും പ്രസാദിക്കത്തക്കവണ്ണം ഭഗവാൻ ദയയുള്ളവനാണെന്നു പ്രസ്താവിച്ചുകഴിഞ്ഞ ഉടൻ പറയുന്നതായ ഈ ഭാഗത്തിനു മുൻചൊന്നത് അനുസരിച്ചു നിശ്ശ്രേഷമായ ലഭ്യത്തോടുകൂടിയവനെന്നുള്ളതാത്പര്യം അല്പംകൂടി ഉചിതമാണെന്നു തോന്നുന്നു. ഇങ്ങനെ നിരുപണംചെയ്തതുപോലെ മഹാകവിവചസ്സിനു പലതും നിരുപ്യമായി കാണുമെന്നുള്ളതുകൊണ്ടു തല്ലക്ഷണം ചുരുക്കുന്നു.

'നിരവധികഫലഃ'—നല്കുന്ന ഫലത്തിന് അവധിയില്ല എന്ന് അർത്ഥം. അതായതു—അളവുകൊണ്ടോ കാലദേശങ്ങഠംകൊണ്ടോ കുണ്ഠതയില്ലെന്നു താത്പര്യം. വിഭീഷണനു നല്കീ

യതായ രാക്ഷസസാമ്രാജ്യത്തിനു കാലവ്യവസ്ഥയില്ല. ഹനുമാനു പ്രസാദിച്ച ഭക്തിസാമ്രാജ്യത്തിനു ദേശക്രമപ്പിയില്ല. കുചേലനു സമർപ്പിച്ചതായ ലക്ഷ്മീസാമ്രാജ്യത്തിന് അളവില്ല.

'പാരിജാതോ ഹരേ! തവ!'—പാരിജാതശബ്ദത്തിനു പാരിയിൽനിന്നും സമുദ്രത്തിൽനിന്നും ജനിച്ചത് എന്നുള്ള വ്യുത്പത്തിയാൽ അമൃതമഥനസമയമുണ്ടായതായ കല്പവൃക്ഷമെന്നൊരർത്ഥം കിട്ടുന്നു. 'പരസ്യാപത്യം പാരിഃ' എന്നുള്ള വ്യുത്പത്തിയാൽ പാരി എന്നതിനു പരബ്രഹ്മത്തിൽനിന്നു രൂപപ്പെട്ടതായ ശുദ്ധസത്ത്വമെന്ന് അർത്ഥം ഗ്രഹിച്ച് 'പാരേഃ ജാതഃ' എന്നു വിഗ്രഹിച്ച് ആ ശുദ്ധസത്ത്വത്തിൽനിന്നു രൂപം കൈക്കൊണ്ടവനായ മഹാവിഷ്ണുവെന്നു മറെറാരർത്ഥവും നിരൂപണംചെയ്യാം. ഭഗവാൻ ശ്രീനാരായണമൂർത്തിയെ പാരിജാതമായി രൂപണംചെയ്യുന്ന ഘട്ടത്തിൽ ഇങ്ങനെ രണ്ടാമതൊരർത്ഥം ശ്ലേഷഭംഗ്യാ നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നതിൽ വൈഷമ്യമൊന്നുമില്ല. സാധാരണ പാരിജാതത്തിനു സർവ്വഫലപ്രദത്വം ഇല്ലല്ലോ. പിന്നെ എങ്ങനെ രൂപണംചെയ്തു പാരിജാതമാക്കി എന്നുള്ള ശങ്ക വരുന്നിടത്തു രണ്ടാമതു പറഞ്ഞതായ അർത്ഥം സമാധാനത്തിനായി സാഹിത്യകാരനു വിനിവേശിപ്പിക്കാവുന്നതാണു്. 'ഹരിഃ' എന്നശബ്ദത്തിനു ഭക്തന്മാരുടെ പാപങ്ങളും ആപത്തുകളും ഹരണംചെയ്യുന്നവൻ എന്നർത്ഥം. 'തവ'എന്ന, യുഷ്മച്ഛബ്ദത്താൽ യാതൊരുവിശേഷപ്പെട്ട പാരിജാതമായി ഭഗവാൻ ഹരി നിരൂപണം ചെയ്യപ്പെട്ടുവോ ആ ഈ ഭഗവാൻ അല്ലേ! എന്റെ ഗുരുവായൂരപ്പാ! നിന്തിരുവടിതന്നെയാണെന്നു സാധിക്കുന്നു.

'ക്ഷുദ്രം തം ശക്രവാടീദ്രുമം'—ക്ഷുദ്രം=അല്പതയുള്ളതു്. ഇവിടെ ഫലസമ്പത്തിലും അതു കൊടുക്കുന്നവിഷയത്തിലും അല്പമെന്നു് അർത്ഥം. തന്നെ ആശ്രയിച്ചാലേ നല്ക്രു. അതും താനിരിക്കുന്ന സ്ഥലത്തു വന്നാലേയുള്ളു. നല്കുന്നതും സ്ഥായിയല്ല. പരിമിതവുമാണു്. എന്നിങ്ങനെയുള്ള ചില ക്ഷുദ്രപ്രേക്ഷകളുടെ അവസ്ഥകൂടി ഇവിടെ ഊഹിക്കാം.

'തം'—പ്രസിദ്ധമായ എന്നു് അർത്ഥം. തച്ഛബ്ദത്തിനു് അനുഭൂതാർത്ഥകത്വവുമുണ്ടു്. ഭഗവാനെക്കുറിച്ചും തത്രാപി ശ്രീകൃഷ്ണനെ സങ്കല്പിച്ചും സംബോധനംചെയ്തു കായ്യങ്ങം നിരൂ

പണം ചെയ്യുന്നതായ ഈ ഘട്ടത്തിൽ പാരിജാതഹരണം നടത്തീട്ടുള്ള ഭഗവാന്റെ അടുക്കൽ പാരിജാതത്തിന്റെ അവസ്ഥയെപ്പററി പ്രത്യേകിച്ചൊന്നും വിസ്തരിക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ലല്ലോ. അല്ലേ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയനുഭവിച്ച് അറിഞ്ഞിട്ടുള്ള പാരിജാതം; എന്നൊരർത്ഥംകൂടി സ്വരസമായി വിവരിക്കാവുന്നതാണ്.

'ശക്രവാടീദ്രുമം'—ദേവേന്ദ്രന്റെ പൂങ്കാവനത്തിലെ ഒരു വൃക്ഷം എന്നു സാമാന്യമായ അർത്ഥം. ഇന്ദ്രാണിക്കോ, മററു സുരസുന്ദരിമാർക്കോ, സുഗന്ധികളായ പുഷ്പങ്ങൾ ചൂടാനായി ഉപയോഗപ്പെടുത്തുവാൻ നന്ന് എന്നല്ലാതെ കാര്യത്തിൽ അന്തസ്സാരവിഹീനമാണെന്നു വ്യങ്ഗ്യം.

'അഭിലഷതി വ്യർത്ഥം അർത്ഥിവ്രജഃ അയം'—യാചകന്മാർ കൂട്ടംകൂട്ടമായി കല്പകവൃക്ഷത്തോടു യാചിക്കുന്നു എന്നാൽ അതു വെറുതെയാണ്. ദുഃഖലേശവും ഇടകൂടാത്ത സുഖപ്രാപ്തിയെ ഉദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ള ഇവരുടെ ഈ പ്രവൃത്തി നിഷ്ഫലമാണ്. ആവകഫലം നല്കാൻ ഈ പാരിജാതത്തിന് അർഹതയില്ലെന്നുള്ള തത്ത്വം കഷ്ടമേ! അവർ ധരിക്കുന്നില്ലല്ലോ എന്നു താത്പര്യം. 'വ്യർത്ഥം' എന്നതു ദ്രുമത്തിൽതന്നെ നേരേ വിശേഷണമായി 'വിഗതോ/ർത്ഥോ/സ്മാദ്' എന്നു വിഗ്രഹിച്ച് അഭീഷ്ടമായ അർത്ഥം മുഴുവനും ഇല്ലാത്തത് എന്നും താത്പര്യം വിശദപ്പെടുത്താവുന്നതാണ്. ശരിയായ അർത്ഥത്തോടുകൂടിയതു ഭഗവദ്രൂപമായ പാരിജാതം മാത്രമാണെന്നു തത്ത്വം.

ഇവിടെ ഭഗവാനെ പാരിജാതമായി രൂപപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നതിനാൽ അലങ്കാരം താദ്രൂപ്യരൂപകം. രൂപകം—അഭേദരൂപകമെന്നും താദ്രൂപ്യരൂപകമെന്നും രണ്ടുതരത്തിലുണ്ട്. ലക്ഷണം—

അലങ്കാരം.

"വിഷയ്യഭേദതാദ്രൂപ്യ-
രഞ്ജനം വിഷയസ്യ യത
രൂപകം തത്."

ഇതിന്റെ അർത്ഥം—ഉപമേയമായ ഒരർത്ഥത്തെ, ഉപമാനത്തിന്റെ അഭേദമോ താദ്രൂപ്യമോ നല്കി രൂപണംചെയ്ക (ആകൃതികൊടുക്കുക)യാണെങ്കിൽ അവിടെ അഭേദരൂപകമെന്നും

താദ്രൂപ്യരൂപകമെന്നും രണ്ടുതരത്തിൽ രൂപകാലങ്കാരമുണ്ടാകുന്നതാണ് എന്നാകുന്നു. അതിൽ അഭേദരൂപകത്തിൽ എല്ലാ അംശവും സമമായിരിക്കയും, താദ്രൂപ്യരൂപകത്തിൽ കുടതലോ കുറവോ ആയി വല്ല അവസ്ഥകളും വ്യത്യാസപ്പെട്ടുകൂടിക്കാണുകയും ചെയ്യുന്നതാണ്. ഇവിടെ ഫലഭാനം എന്നുള്ള അംശത്താൽ പാരിജാതത്തിനും ഭഗവാനും സാമ്യമുണ്ടെങ്കിലും, കേൾക്കുന്നതു കൊടുക്കുക എന്നുള്ള പാരിജാതാവസ്ഥയേക്കാൾ പൂർണ്ണമായിക്കൊടുക്കുക, ഏവക്കും കൊടുക്കുക, എപ്പോഴും കൊടുക്കുക എന്നിത്യാദി ഭാഗങ്ങൾ ഭഗവദവസ്ഥയിൽ അധികമായി നിർദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിരിക്കയാൽ അലങ്കാരം താദ്രൂപ്യരൂപകമായി. താദ്രൂപ്യരൂപകത്തിൽ വ്യതിരേകം ഫലിക്കുന്നു എന്നല്ലാതെ അതു പ്രത്യേകം അലങ്കാരമായി പരിഗണിക്കത്തക്കതല്ല. ചില വ്യാഖ്യാതാക്കൾ ഇവിടെ വ്യതിരേകാലങ്കാരം നിരൂപണം ചെയ്തുകാണുന്നതു പ്രസ്ഥാനവിരുദ്ധമാകയാൽ ത്യാജ്യമാണ്. പാരിജാതപദത്തിനു രണ്ടർത്ഥം പറകയാൽ ആ അംശത്തിൽ ശ്ലേഷവും രൂപകത്തിനു സാധകമായിരിക്കുന്നു. വ

ഈവിധം ഭക്തന്മാർക്കു സകലഫലങ്ങളും നല്കുന്നതിനിമിത്തം ഭഗവാനു ലോകോത്തരത്വം സാധിച്ചിട്ടു മറ്റു ദൈവങ്ങൾക്കും ഇതു സംഭവിക്കയില്ലയോ എന്ന ശങ്കയെ നിരസിച്ച് അവരേക്കാൾ ശ്രീനാരായണഭഗവാനാണ് സർവ്വോത്കൃഷ്ടനെന്നു് അടുത്തശ്ലോകംകൊണ്ടു സമർത്ഥിക്കുന്നു.

കാരുണ്യാത് കാമമന്യം ദദതി ഖലു പരേ
സ്വാത്മദസ്തു വിശേഷാ-
ദൈശ്വര്യാദീശതേ/ന്യേ ജഗതി പരജനേ
സ്വാത്മനോ/പീശ്വരസ്തു
ത്വയ്യുച്ചൈരാരമന്തി പ്രതിപദമധുരേ
ചേതനാഃ സ്ത്രീതഭാഗ്യാ-
സ്തുഭ്യം ചാത്മാരാമ ഏവേത്യതുലഗുണഗണാ-
ധാര! ശൌരേ! നമസ്തേ. ൯

പരേ = അന്യന്മാർ (ബ്രഹ്മാദികൾ)
കാരുണ്യാത് = ദയവുകൊണ്ടു (ഭക്തരിലുള്ള വാത്സല്യം നിമിത്തം)
അന്യം, കാമം = മറ്റ് അഭീഷ്ടത്തെ (ആത്മാവിനെ ഒഴിച്ച് — മോക്ഷംമാത്രം വിട്ടു)

ദദതി, ഖലു. = നല്കുന്നു, നിശ്ചയം.
തവ = നിന്തിരുവടി
വിശേഷാത് = കൂട്ടുതലായി
സ്വാത്മദഃ (അസി). = തന്റെ ആത്മാവിനേയും നല്കുന്നവനായി (ഇരിക്കുന്നു).
അന്യേ = മറ്റുള്ളവർ (ബ്രഹ്മാദികൾ)
ഐശ്വര്യാത് = ഐശ്വര്യംഹേതുവായി
ജഗതി = ലോകത്തിൽ
പരജനേ = അന്യജനങ്ങളുടെവിഷയത്തിൽ
ഈശതേ. = ഈശ്വരന്മാരായി ഭവിക്കുന്നു.
തവ = നിന്തിരുവടി
സ്വാത്മനഃ, അപി = സ്വാത്മാവിനുകൂടി (തന്റെ ആത്മാവിനുകൂടി)
ഈശ്വരഃ (അസി). = ഈശ്വരനായി (ഇരിക്കുന്നു).
സ്ഫീതഭാഗാഃ = സ്ഫീതമായ (പരിപൂർണ്ണമായ) ഭാഗ്യ(യോഗ)ത്തോടുകൂടിയവരായ
ചേതനാഃ = ജീവാത്മാക്കൾ
പ്രതിപദമധുരേ = സർവ്വത്ര മധുര(മനോഹര)നായ
തവ = നിന്തിരുവടിയിൽ
ഉച്ചൈഃ = വേണ്ടുവോളം
ആരമന്തി. = എല്ലായിടത്തും രമിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.
തവ, ച = നിന്തിരുവടിയാകട്ടെ
ആത്മാരാമഃ, ഏവ (അസി). = ആത്മാരാമനായിത്തന്നെ ഇരിക്കുന്നു. (ആത്മാവിൽത്തന്നെ=തന്നിൽതന്നെ രമിച്ചുകൊണ്ടു= ക്രീഡിച്ചുകൊണ്ടു ലീലാവിനോദങ്ങളനുഭവിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.)

ഇതി = ഈവിധം
(ഹേ) അതുലഗുണഗണാധാര! = (അല്ലയോ) അതുലങ്ങളായ (അസദൃശങ്ങളായ) ഗുണഗണങ്ങൾക്ക് ആധാരനായി (ആശ്രയനായി) ഉള്ളോവേ
ശൌരേ! = ശ്രീകൃഷ്ണ!
തേ = നിന്തിരുവടിക്കായിക്കൊണ്ട്
നമഃ (അസ്തു) = നമസ്കാരം (ഭവിക്കട്ടെ.) (നമസ്കരിക്കാൻ അനുഗ്രഹിക്കേണമേ.)

ദദതി— ഡു ദാഞ് ദാനേ' എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലട്ട് പ്ര-പു-ബ.

ദദാതി	ദത്തഃ	ദദതി
ദദാസി	ദത്തഃ	ദത്ത
ദദാമി	ദദ്വഃ	ദദ്മഃ.

ഈശതേ— ഈശ ഐശ്വര്യേ' എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി ആത്മനേപദി ലട്ട് പ്ര-പു-ബ.

ഈഷ്ടേ	ഈശാതേ	ഈശതേ
ഈശിഷേ	ഈശാഥേ	ഈശിധ്വേ
ഈശേ	ഈശ്വഹേ	ഈശ്മഹേ.

ആരമന്തി-ആങ്, എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ രമു ക്രീഡായാം എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലട്ട് പ്ര-പു-ബ.

രൂപം മുൻപുകഴിഞ്ഞ ഭജതിപോലെ.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! ഗുരുവായൂരപ്പ! ബ്രഹ്മാദികളായ മറ്റു ദൈവങ്ങളും ഭക്തന്മാരുടെ മുൻപിൽ പ്രത്യക്ഷമായി വരം കൊടുക്കുന്നു. ഭക്തന്മാർ അപേക്ഷിക്കാത്തതായ അഭീഷ്ടവും ഹിതമറിഞ്ഞു നല്കുന്നു. എപ്പോഴും ഭക്തവശ്യരായി നില്ക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു പാരിജാതത്തേക്കാൾ അവക്കും വിശേഷമേറും. നിന്തിരുവടിക്കുമാത്രം എന്താണു പറ

സാര

യത്തക്ക ലോകോത്തരത്വമുള്ളത എന്നു ചിലർ ശങ്കിച്ചേക്കാം. വ്യന്നാൽ ഒന്നു രണ്ടു സംഗതികൾ നോക്കുമ്പോൾ നിന്തിരുവടി അവരേക്കാൾ ഉത്കൃഷ്ടനാണെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. വാത്സല്യം നിമിത്തം ബ്രഹ്മാദികൾ ഉള്ളലിഞ്ഞു ഭക്തന്മാക്കു സമർപ്പിക്കുന്ന അഭീഷ്ടത്തിനും അപ്രകാരം അഭീഷ്ടം നല്കുവാനായി ആ ബ്രഹ്മാദികൾക്കു സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്ന ഈശ്വരത്വത്തിനും ഒരു അതിരുണ്ടു്. കാമ്യരൂപമായ ധർമ്മാർത്ഥകാമങ്ങൾമാത്രമേ അവർ ഭക്തർക്കു നല്കുവാൻ ശക്തരാകയുള്ളൂ. മോക്ഷരൂപമായ ആത്മസായുജ്യം അവർ വിചാരിച്ചാൽ ഭക്തർക്കു സമർപ്പിക്കാൻ കഴികയില്ല. തങ്ങൾക്കുതന്നെ ആവശ്യപ്പെടുന്ന അഭീഷ്ടവും മോക്ഷവും വേണമെങ്കിൽ അവരും നിന്തിരുവടിയെത്തന്നെ ആശ്രയിക്കണം. നിന്തിരുവടിയാകട്ടെ ഭക്തന്മാക്കു കാമ്യഫലം അർപ്പിക്കുന്നതിനുപുറമേ തന്റെ ആത്മാവിനെക്കൂടി അവർക്കധീനമാക്കിച്ചെയ്യുന്നു. അതായത് ആത്മസായുജ്യംകൊടുത്ത് അവരെ മുക്തരാക്കിച്ചെയ്യുന്നു. ഇതിനു കാരണം ബ്രഹ്മാദികൾ സച്ചിദാനന്ദാത്മകമായ പരബ്രഹ്മമല്ലാത്തതും നിന്തിരുവടി തദ്സ്വരൂപമാകുന്നതുമാണു്. ഇതുപോലെ ബ്രഹ്മാദികൾ നിന്തിരുവടിയെ ലക്ഷ്യമാക്കി തപസ്സു ചെയ്യുന്നു. നിന്തിരുവടിയുടെ കരുണയാൽ ഐശ്വര്യമുണ്ടായി ഈശ്വരന്മാരായിത്തീരുന്നു. ഇതാണോ ഈശ്വരത്വം? അന്യർക്കു വല്ലതും കൊടുക്കാൻമാത്രം ഉപയോഗപ്പെടുത്തുന്നതിനാൽ അവരുടെ ഈശ്വരത്വം അത്രത്തോളമേയുള്ളൂ. നിന്തിരുവടിയാകട്ടെ ബ്രഹ്മാദികളായ അന്യർക്കും ഈശ്വരനാകുന്നു. തനിക്കും താൻതന്നെ ഈശ്വരനാണു്. തനിക്ക് അന്യനായ മറ്റൊരീശ്വരനില്ലായ്കയാൽ നിന്തിരുവടിയുടെ ഈശ്വരത്വം പൂർണ്ണവും ബ്രഹ്മാദികളുടേത് അപൂർണ്ണവുമാകുന്നു. ഇനിയൊരു വിശേഷമുള്ളതാണ് വളരെ വിശേഷം; അനേകകോടിജന്മാന്തരങ്ങൾകൊണ്ടു പുണ്യം സമ്പാദിച്ചു ഭാഗ്യവാന്മാരായിത്തീർന്നിട്ടുള്ള ബ്രഹ്മാദികളായ സമസ്തജീവരാശികളും സർവ്വതോമധുരമായ നിന്തിരുവടിയുടെ നിത്യകല്യാണമൂർത്തിയിൽ രമിച്ചു തദേകതാനതയോടെ പരമാനന്ദരസം അനുഭവിക്കുന്നു. നിന്തിരുവടിക്ക് ഈ സുഖം നിന്തിരുവടിയിൽത്തന്നെ സ്വതഃ സിദ്ധമായിരിക്കുന്നു നിന്തിരുവടി നിത്യാനന്ദസ്വരൂപിയാകയാൽ ഇതു സിദ്ധിക്കുന്നു

ആകയാൽ ബ്രഹ്മാദികളും അന്യാരാമരും നിന്തിരുവടി ആത്മാരാമനും ആകുന്നു. ഈവിധം ബ്രഹ്മാവു, രുദ്രൻ തുടങ്ങിയ മറ്റാക്കും സിദ്ധിക്കാത്തതായ അസാധാരണഗുണങ്ങൾക്ക് ആശ്രയമാകയാൽ നിന്തിരുവടിയൊരാൾമാത്രമേ സമ്പൂർണ്ണമായ ഈശ്വരതത്വം നിമിത്തം സ്വയംഭഗവാനായിത്തീരുന്നുള്ളൂ. അല്ലേ ശ്രീകൃഷ്ണ! അപ്രകാരമുള്ള നിന്തിരുവടിയെ ഞാനിതാ നമസ്കരിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ ഭഗവാൻ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിനെ ബ്രഹ്മാദികളായ മറ്റു ദൈവങ്ങളെ അപേക്ഷിച്ച് ഉൽകൃഷ്ടം സാധിക്കുന്നതിനായി അഭിഷ്ടദാനം, ഈശ്വരതത്വം ആത്മരതി എന്നീ മൂന്നു സംഗതികളിൽ വ്യതിരേകം പ്രദർശിപ്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ആ വ്യതിരേകം മോക്ഷാന്തമായ സമസ്തഫലവും നല്കുക, ഈശ്വരനാക്കും തനിക്കും ഈശ്വരനായിരിക്ക, അന്യന്മാരുടേയും തന്റേയും ആനന്ദാനുഭവകേളിക്കു താനൊരാൾതന്നെ ആരാമസ്ഥാനമായിരിക്ക എന്നുള്ളതാണു്. ഇതിൽ ഏതുമാത്രം സൂക്ഷ്മതയുണ്ടെന്നു വിചാരിക്കാം. വൈഷ്ണവരോ, ശൈവരോ, ശാക്തേയരോ ആരുതന്നെയായാലും തങ്ങൾ ആരാധിക്കുന്ന ദൈവം മറ്റു സമസ്തദൈവങ്ങളെ അപേക്ഷിച്ച് ഉത്കൃഷ്ടമാണെന്നു (സർവ്വഗുണസമ്പൂർണ്ണമാണെന്നു) കൊണ്ടാടുകപതിവാണു്; കൊണ്ടാടേണ്ടതുമാണു്. സർവാന്തര്യാമിയായ ഈശ്വരൻ ഒരുത്തനല്ലാതെ പലരും ഇല്ലെന്നുള്ളതു നിശ്ചയം. രുചിഭേദംനിമിത്തം അതു ശിവനോ, വിഷ്ണുവോ, ദേവിയോ ആരായാലും തരക്കേടില്ല; ഉത്തമഭക്തിയോടുകൂടി ഒരു ദൈവത്തെ ഭജിച്ചാൽ ഏതുതരത്തിലുള്ള ദൈവവും മുൻചൊന്ന സമസ്തഫലവും നല്കുവാൻ മതിയാകുന്നതുമാണു്. മഹാകവിയും പണ്ഡിതകുലസാർവ്വഭൌമനുമായ അപ്പയ്യദീക്ഷിതർ പരമശൈവനായിരുന്നു. വിഷ്ണുപരങ്ങളായ സഹസ്രം നാമങ്ങളും അദ്ദേഹം ശിവപരങ്ങളായി വ്യാഖ്യാനിച്ചു. ഒടുവിൽ നാരായണശബ്ദത്തിലെ നകാരംമാത്രം യോജിക്കുന്നില്ലല്ലോ എന്നു ഖേദിച്ചു

„നാരായണേ നതപരം പരം ബാധതേ.”

എന്നു പറഞ്ഞതായി കേട്ടിട്ടുണ്ടു്. ആകപ്പാടെ ദൃഢമായ ഭക്തി ഒരു ദൈവത്തിൽവേണമെന്നു താത്പര്യം. നിരൂപണ

പ്രകാരങ്ങളും സഹസ്രമുണ്ട്. നിരുപയിതാവിന്റെ ബുദ്ധിചാതുര്യമനുസരിച്ച് അതെല്ലാം സഹൃദയന്മാക്കു രുചിക്കുന്നതായി വരുന്നുവെന്നേ വിശേഷമുള്ളൂ. അതുകൊണ്ടു ശ്രീകൃഷ്ണസ്തോത്രമായ നാരായണീയപ്രബന്ധത്തിൽ ശ്രീനാരായണനെ ഉത്കൃഷ്ടപ്പെടുത്തിപ്പറയുന്നതു മറ്റു ദൈവങ്ങൾക്കു നികൃഷ്ടമാണെന്നാരും തെറ്റിദ്ധരിക്കരുതു്. തങ്ങളുടെ ഉപാസ്യദൈവമേതോ അതുതന്നെ പരബ്രഹ്മം, എന്നും ഇതരമൂർത്തികളെക്കാളുത്കൃഷ്ടമെന്നും ലോകത്തിൽ ഭജിക്കാൻ ഒരു ഉപദേശമാത്രമാണിവിടെ നല്കപ്പെട്ടതെന്നു് ഊഹിക്കാം.

ഈ അംശംതന്നെ ഭഗവദ്ഗീതയിൽ—

"യോ യോ യാം യാം തനും ഭക്തഃ
ശ്രദ്ധയാർച്ചിതുമിച്ഛതി
തസ്യ തസ്യാചലാം ഭക്തിം
താമേവ വിദധാമ്യഹം."

എന്നുള്ള ശ്ലോകംകൊണ്ടു പറയപ്പെട്ടുന്നു.

ഒരു ശിവഭക്തൻ—

"യേ വിഷ്ണും സരസിജസംഭവം ഭവം വാ
തപാം ശംഭോ! പൃഥഗുപഹാരപുഷ്പഭേദൈഃ
സേവന്തേ പയസി തരംഗകേഽപി ഫേനേ
മഗ്നാനാമിവ നഹി തേഷു തീർത്ഥഭേദഃ."

എന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതും—ശ്രദ്ധയായി ഏതു ദൈവത്തെ ആരാധിച്ചാലും ഫലം തുല്യമാണെന്നു കാണിക്കുന്നു. എന്നാൽ ഉപാസിക്കുന്ന ദൈവം സർവോത്കൃഷ്ടമാണെന്നു നിശ്ചയിച്ചു വേണം ഭജിക്കാൻ എന്നുള്ളതാണു സൂക്ഷ്മം. പ്രസൂതത്തിലും 'ഭക്തിരിപ്പാട്ടു കാരുണ്യാത്' എന്നു തുടങ്ങി 'ത്വം ചാത്മാരാമ ഏവേതൃതുലഗുണഗണാധാര!' എന്നതുവരെയുള്ള ഭാഗത്താൽ സകല മതക്കാർക്കും ഒന്നുപോലെ ഉപാസ്യദൈവത്തെ ഉത്കൃഷ്ടമായി പറയാനുള്ള സാമാന്യനിരൂപണമാണ് ചെയ്തിട്ടുള്ളതു്. ഒടുവിൽ അതു 'ശൌരേ! നമസ്തേ' എന്ന ഭാഗത്താൽ തനിക്കുപാസ്യനായ ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ ഉത്കൃഷ്ടത്തിൽ വിശ്രമിപ്പിക്കയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു.

ഈവിധം ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിൽ സർവ്വോത്കർഷവും സ്ഥാപിച്ചിട്ടു തദനുസാരിയായി അടുത്ത ശ്ലോകത്തിൽ വാച്യമായിത്തന്നെ—

"ഐശ്വര്യം ശങ്കരാദീശ്വരവിനിയമനം."

എന്നുള്ള ഭാഗത്താൽ ശിവാദികളെ അപേക്ഷിച്ചു സർവ്വോത്കർഷം നിഗമനം ചെയ്യുന്നത് എത്രയും ഉചിതമായിരിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം ശൈവാദിമതാന്തരക്കാരുടെ അഭിപ്രായത്തെപ്പററി വിചാരണചെയ്തുവെങ്കിലും നിർമ്മത്സരനും ബുദ്ധിമാനുമായ ഭട്ടതിരപ്പാടിന്റെ അഭിപ്രായത്തിൽ ശ്രീകൃഷ്ണനെ പരമദൈവമായി കല്പിക്കാനെന്താണു കാരണം എന്നു സൂക്ഷ്മദൃഷ്ട്യാ പര്യാലോചിക്കാം. "സത്ത്വം യത്തത് പരാഭ്യാം" എന്നുതുടങ്ങി ഇതുവരെയുള്ള ഭാഗത്താൽ ശുദ്ധസത്ത്വമൂർത്തിയായ ഭഗവാൻ സർവ്വമധുരാകൃതിയാണെന്നു വർണ്ണിച്ചു ആബാലവൃദ്ധം അഖിലർക്കും രസിക്കത്തക്ക ഒരു പരമസുന്ദരസ്വരൂപിയായി ധ്യാനിച്ച് ആനന്ദിക്കയാൽ ആതിരുമേനിയിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ബുദ്ധി തദേകതാനമായി ഉറച്ചുപോയി. ഇതിനാൽ നമ്മുടെ കവിക്കു ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവ് ഉപാസ്യദൈവമായിത്തീർന്നു. സാദ്ധ്യമായ ഒരു ഫലത്തെ സാധിക്കുന്നതിനു മധുരമായ ഒരുപായം കാണുന്നതായാൽ അതുതന്നെയാണല്ലോ എല്ലാപേരും അംഗീകരിക്കുന്നത് എന്നുള്ളതാണ് ഇവിടെ കവിക്കുള്ള പരമാഭിസന്ധിയെന്നും ഊഹിക്കാം. ഭക്തന്മാർക്കു സകല അഭീഷ്ടങ്ങളും നല്കി, സർവ്വേശ്വരനായി പ്രകാശിച്ച് ആത്മാരാമനായി പരബ്രഹ്മമായിത്തീരുന്നു എന്നുള്ള ഒരു ക്രമം 'കാരുണ്യാത്' എന്നു തുടങ്ങി—'ത്വം ചാത്മാരാമ' എന്നുള്ളതുവരെയുള്ള ഭാഗത്താൽ വ്യക്തമായിരിക്കുന്നു. ഇതു പ്രാപഞ്ചിക സ്ഥിതിയിൽനിന്നും പരബ്രഹ്മമായി ലയിക്കാനുള്ള ഒരുക്രമമാണ്. ഇതുതന്നെ പ്രതിലോമമായി സ്വീകരിച്ചാൽ ആത്മാരാമനായുള്ള നിന്തിരുവടി സർവ്വേശ്വരനായിത്തീർന്നു കൈവല്യാന്തമായ സമസ്താഭീഷ്ടവും ഭക്തന്മാർക്കു സമർപ്പിച്ചു തന്റെ അവതാരകേളികൾ സഫലമാക്കിച്ചെയ്യുന്നു എന്നു പരബ്രഹ്മസ്വരൂപത്തിൽ നിന്ന് അവതാരമൂർത്തിയായി വിനോദിക്കുന്ന ഒരു മഹിമയായും ഗ്രഹിക്കാവുന്നതാണ്.

'കാരുണ്യാത് കാമമന്യം'—ഇവിടെ അന്യം എന്നുള്ള പദത്താൽ 'സ്വാത്മദസ്ഥം' എന്ന മേല്പോട്ട വരുന്ന സ്വാത്മദപദത്തിലെ സ്വാത്മാവിൽനിന്നും അന്യം ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടുന്നു. പരമാത്മാവൊഴിച്ചുള്ള കാമ്യഫലം എന്നു താത്പര്യം. കാമം എന്നും നിഷ്കാമമെന്നും ഫലം രണ്ടുവിധമാണു്. അതിൽ നിഷ്കാമം മോക്ഷവും, കാമം അതാദികളും ആകുന്നു. ആത്മാവിനെ ദാനംചെയ്യാൻ ബ്രഹ്മാദികൾക്കുംക്രൂടി അധികാരമില്ല. അവരുടെ ആത്മാവ് അന്യാധീനമാണു്. സൃഷ്ടി, സംഹാരംഎന്നിത്യാദിപ്രവൃത്തികളിൽ ഭഗവാന്റെ ആജ്ഞകൊണ്ട് അവർഓരോവേഷമെടുത്തിരിക്കുന്നു എന്നേയുള്ളൂ.

ഇത്തു്:—

"സൃജാമി തന്നിയുക്തോഽഹം
ഹരോ ഹരതി തദ്വശഃ."

എന്നു ബ്രഹ്മാവു പറയുന്നതായ ഭാഗംകൊണ്ടു വിശദപ്പെട്ടുന്നു.

'സ്വാത്മദസ്ഥം വിശേഷാത്'—ഭഗവാൻ വിശേഷിച്ചും സ്വാത്മാവിനേയും നല്കുന്നു എന്നു സാമാന്യമായ അർത്ഥം. ബ്രഹ്മാദികൾ കാമ്യമായ ഫലത്തെ നല്കുന്നു. ഭഗവാൻ കാമ്യമായ ഫലത്തേയും നിഷ്കാമമായ ആത്മസായുജ്യത്തേയും നല്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു 'വിശേഷാത്' എന്നുള്ള ഈപദം സമുച്ചയാർത്ഥത്തിൽ സ്വാത്മാവിനേയും കൊടുക്കുന്നു എന്നുള്ള താത്പര്യത്തിൽ പ്രയോഗിച്ചിരിക്കയാണു്. ചിലർ ഇവിടെ 'വിശേഷാത്' എന്നുള്ള ഈ പദം 'കാരുണ്യാത്' എന്നതിനോടു ചേർത്തു വിശേഷപ്പെട്ട കാരുണ്യം എന്നു വിവരണംചെയ്തു കാണുന്നു. അപ്പോഴും സമുച്ചയാർത്ഥം നിരൂപണംചെയ്യാൻ വഹിയായ്കയാൽ മുക്തികാമന്മാർക്കുമാത്രമേ ഭഗവാൻ ഫലപ്രദനാകയുള്ളൂ എന്നൊരു ന്യൂനത ദുഷ്പരിഹരമായി വന്നുകൂടുന്നു. അതിനാൽ ആമാതിരി വ്യാഖ്യാനം ഗ്രാഹ്യമല്ല. സൂക്ഷ്മത്തിൽ സ്വാത്മാവിനെ കൊടുക്കുന്നു എന്നുള്ളതിനു ഭക്തന്മാരെ തന്നിൽ ലയിപ്പിച്ചു തന്നോടു് ഐക്യം നല്കുന്നു എന്നു് അർത്ഥമാക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നതിനാൽ ആ അംശത്തിൽ കാരുണ്യമെന്ന പ്രത്യേകമൊരു നിമിത്തം അതു യോജിക്കുന്നതുമല്ല. ആത്മാവിനെ കൊടുക്കുന്നു എന്നുള്ളതു് അലങ്കാരമായി പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടെങ്കിലും ആ അവസരത്തിൽ ആത്മാവിനെ കൊടുക്കുന്ന ഒരാളും വാങ്ങുന്ന ഒരാളും പ്രത്യേക

മായി നിരൂപണംചെയ്യാൻ സാധിക്കാത്തനിലയ്ക്കു നിമിത്താനേഷണം എത്രയും ദൂരെയാണല്ലോ. ഇതുപോലെതന്നെ രണ്ടാമതു പറയുന്നതായ കാര്യത്തിലും ബ്രഹ്മാദികൾ മറ്റുള്ളവക്ക് ഈശ്വരന്മാരാകുന്നു എന്നതിനുപകരം ഭഗവാൻ പിപീലികാദിബ്രഹ്മാന്തമായ മറ്റു സകലർക്കും തനിക്കും താൻ തന്നെ ഈശ്വരനാകുന്നു എന്നുള്ള അർത്ഥത്തിൽ 'സ്വാത്മനോഽപീശ്വരസ്യത്വം' എന്നിടത്തെ അപിശബ്ദംകൊണ്ടു സമുച്ചയം കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. ഭഗവാൻ സ്വാത്മഭനാണെന്നുള്ളതിനു—

"നിഷ്കിഞ്ചനാനാം ശാന്താനാം
മുനീനാം യസ്ത്വമാത്മദഃ."

എന്നുള്ള ഭാഗവതവചനം പ്രമാണമാകുന്നു.

'ഐശ്വര്യാദീശതേ'—ഇവിടെ ഈശ്വരത്വത്തിനു് ഒരു നിർവചനം ചെയ്തിരിക്കയാണു്. 'ഈഷ്ടേ ഇതി ഈശ്വരഃ' എന്നാണു് വ്യുത്പത്തി. ഒരുത്തൻ ഈശ്വരനാകുന്നതു് ഐശ്വര്യംനിമിത്തമാകുന്നു എന്നു ഭാവം. ആ ഐശ്വര്യം—

"അണിമാ മഹിമാ ചൈവ
ഗരിമാ ലഘിമാ തഥാ
ഈശിത്വം ച വശിത്വം ച
പ്രാപ്തിഃ പ്രാകാശ്യമേവ ച."

എന്നു് അഷ്ടവിധമാകുന്നു. ബ്രഹ്മാദികൾ ഈശ്വരന്മാരാകുന്നതിനു തപസ്സുചെയ്തു ഭഗവത്കൃപയാൽ അണിമാദി സിദ്ധിച്ചിട്ടുവേണം. ഭഗവാനാകട്ടെ അന്യന്മാക്ക് ഈ അണിമാദ്യൈശ്വര്യങ്ങളും നല്ലൊരുത്തക്കവിധം സ്വയം ഈശ്വരനാകുന്നു എന്നു വിശേഷം. ഇതിനാൽ അദ്ദേഹം പരജനങ്ങൾക്കും തനിക്കും ഈശ്വരൻ എന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം ബ്രഹ്മാദികളിൽ ഈശ്വരത്വം വ്യുത്പത്തികൊണ്ടു സാധിക്കേണ്ടതും ഭഗവാനിൽ രൂഢവും ആണെന്നു വന്നുകൂടുന്നു.

'ത്വയി ഉച്ചൈരാരമന്തി'—നിന്തിരുവടിയിൽ അസാധാരണമായവിധത്തിൽ ലയിച്ചു് ആത്മാനന്ദം അനുഭവിക്കുന്നു എന്നു താത്പര്യം. സന്താനം, സമ്പത്തു്, സ്ഥാനമാനങ്ങൾ മുതലായി

ഐഹികമായ ദൃഷ്ടിക്ക് അനുഭവൈകയോഗ്യങ്ങളായ ഫലങ്ങളേക്കാൾ നിന്തിരുവടിയുടെ ആത്മാവു ലഭിച്ചാൽ എന്താണ് രസിക്കാനും സുഖിക്കാനും സാദ്ധ്യമുള്ളത് എന്നുള്ള ശങ്കക്കു സമാധാനമായി കൊടുത്തിരിക്കുന്നതാണ് ഈ ഭാഗം. മുൻചൊന്ന മറ്റു ലൌകികങ്ങളായ ഫലങ്ങൾ കേവലം മധുരാഭാസങ്ങളാണ്. സ്വയം മധുരങ്ങളല്ല. തത്തുല്യരൂപമായ സംസാരക്ലേശത്തിന് ഒരു സാധനം കൂടിയാണ്. സുഖിക്കുന്ന വസരത്തിൽതന്നെ ഉത്തരക്ഷണത്തിൽ ദുഃഖപര്യവസായിയായിത്തീരാനുള്ള ദോഷങ്ങൾ ഉള്ളവയുമാണ്. എന്നാൽ ഭഗവാന്റെ സച്ചിദാനന്ദരസാത്മകമായ മൂർത്തിയാകട്ടെ പ്രതിപദമധുരമാകുന്നു. എവിടേയും എപ്പോഴും ഒന്നുപോലെ യഥാർത്ഥത്തിൽ മാധുര്യമുള്ളതാണ്. ഈ കാരണത്താൽ ഭഗവാനെ സേവിക്കാനും, സേവിച്ചു ഭക്തിയുറയ്ക്കാനും, നിഷ്കൽമഷമായി ധ്യാനിക്കുവാനും യോഗം വന്നിട്ടുള്ളവർ മറ്റു ലൌകികങ്ങളായ ഫലങ്ങളെല്ലാമുപേക്ഷിച്ചു നിത്യമധുരമായ ഭഗവന്മൂർത്തിയിൽ ലയിച്ച് ആത്മാനന്ദം അനുഭവിക്കുന്നു എന്നു സാരം. ഇവിടെ 'ഉച്ചൈഃ' എന്നും, 'പ്രതിപദമധുരേ' എന്നും ഉള്ള പദങ്ങളും 'രമന്തി' എന്നുള്ള ക്രിയയ്ക്കും, 'തയി' എന്നുള്ള വിശേഷ്യത്തിനും വിശേഷണമായി കൊടുത്തിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് ഇപ്രകാരം ആശയം വർണ്ണിക്കേണ്ടതാകുന്നു. ഇതുഹേതുവാൽതന്നെയാണ് ഭഗവാനെ ആത്മാരാമനാണെന്നു പറയുന്നതും. ഭഗവാന്റെ ആത്മാവിനോടു സംയുജ്യം ലഭിച്ചാൽ അതുതന്നെയാണ് ജന്മത്തിന്റെ മുഖ്യമായ ഫലം.

'തപം ചാത്മാരാമ ഏവ' — ഭഗവാൻ ആത്മാരാമനാണെന്നുള്ളതിന്:—

"ആത്മാരാമം പൂർണ്ണകാമം
നിജലാഭേന നിത്യദം."

എന്നുള്ള വചനം പ്രമാണമാകുന്നു. 'ആത്മാരാമ ഏവ' എന്നുള്ളിടത്തെ ഏവശബ്ദം ബ്രഹ്മാദികളിൽനിന്നും ഭഗവാനുള്ള വ്യതിരേകത്തെ സ്പഷ്ടമായി കുറിക്കുന്നു. ഫലദാനത്തിലും ഈശ്വരതത്വത്തിലും അവക്ക് ഒരംശംകൊണ്ടെങ്കിലും അധികാരമുണ്ടായിരുന്നു. ഈ ആത്മാരാമതത്വത്തിൽ അവക്കു മറ്റുള്ള ഭക്തന്മാക്കൊപ്പം ഭഗവാന്റെ ആത്മാവിൽ ലയിച്ച് ആത്മാരാമന്മാരായിത്തീരാമെന്നല്ലാതെ പരാധീനമായിരിക്കുന്ന തങ്ങളുടെ ആത്മാവിൽ

അവക്ക് രതിക്കു തീരെ അവകാശമില്ലെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. സൂക്ഷ്മദൃഷ്ട്യാ വിചാരണംചെയ്താൽ ഫലദാതൃത്വവും ഈശ്വരത്വവും കൂടി അവക്ക് അന്യന്മാരെക്കുറിച്ചുമാത്രമേയുള്ളുവല്ലോ, ആകപ്പാടെ ഭഗവാൻ സ്വയം ആത്മാരാമനും മററുള്ളവരെ തന്നിൽ ലയിപ്പിച്ച് ആത്മാരാമന്മാരാക്കിത്തീർക്കുന്നവനും ആണെന്നു ഫലിക്കുന്നു. ഭഗവാൻ ഇപ്രകാരം മററുള്ളവരെ ആനന്ദിപ്പിക്കുന്നു എന്നുള്ളത്:—

"ഏഷ ഹ്യേവ ആനന്ദയാതി."

"ആനന്ദോ ബ്രഹ്മ"

എന്നുള്ള ശ്രുതികൾകൊണ്ടു വ്യക്തമാകുന്നതാണ്.

'അതുലഗുണഗണാധാര! ശൌരേ! നമസ്തേ' — മററാർക്കും തുല്യമല്ലാത്ത സമസ്തഗുണങ്ങൾക്കും ഏകാശ്രയമായ അല്ലേ ശ്രീകൃഷ്ണ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിക്കു നമസ്കാരം. 'കാരുണ്യാത് കാമമന്യം' എന്ന് ആരംഭിച്ച് 'ആത്മാരാമ' എന്നുവരെയുള്ള ഭാഗത്താൽ ഭഗവാൻശ്രീനാരായണമൂർത്തിയെക്കുറിച്ചു മററു ബ്രഹ്മാദികളേക്കാളുള്ള സർവോത്കർഷം സാധിച്ചുവരവേ ശ്രീനാരായണമൂർത്തിയുടെ തന്നെ അനേകം അവതാരങ്ങൾ ഉള്ളവയിൽ അതുലഗുണഗണാധാരമായിരിക്കുന്നതു ശ്രീകൃഷ്ണമൂർത്തിതന്നെയാണെന്നുള്ള സങ്കല്പത്തോടുകൂടി 'ശൌരേ!' എന്നുള്ള സംബോധനത്താൽ ശ്രീകൃഷ്ണനെ അഭിമുഖീകരിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇത്രയും മഹിമയോടുകൂടിയ ഭഗവാനു ലോകർ ചെയ്യേണ്ട ഒരുകടമ നമസ്കാരം ഒന്നുമാത്രമാകുന്നു എന്നുള്ള തത്ത്വത്തെ ഉപദേശരൂപമായി പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു മഹാകവി ഭട്ടതിരിപ്പാട് 'അല്ലേ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയുടെ അസാധാരണ മഹിമയ്ക്കു തൃപ്പാദഭക്തനായ ഞാൻ ഇതാ നമസ്കരിക്കുന്നു. എന്ന് ആത്മസമർപ്പണം ചെയ്യുകയും ചെയ്യുന്നു. ഈവിധം നമസ്കാരത്തിൽ ഉപസംഹരിച്ചിരിക്കുന്ന ഈ സന്ദർഭം 'നമ്രാണാം സന്നിധത്തേ' എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിലെ നമ്രാണാമെന്നുള്ള ഉപക്രമഭാഗത്തോടു ശാസ്ത്രീയദൃഷ്ട്യാ അത്യന്തം യോജിച്ചിരിക്കുന്നു.

ഇവിടെ ബ്രഹ്മാദികൾക്കും ഭഗവാനും വാംഗ്യമായി ഒരു വ്യതിരേകം കാണുന്നു. വ്യതിരേകാലങ്കാരം ഉള്ളതായി ചില വ്യാഖ്യാതാക്കന്മാർ അഭിപ്രായപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നു.

അലങ്കാരം

എന്നാൽ യഥാർത്ഥത്തിൽ ഈ വ്യതിരേകത്തിന് അലങ്കാരത്വം എത്രമാത്രം ഉണ്ടെന്നുള്ളതു പര്യാലോചനീയ

മാണ്. ഉപമാനോപമേയങ്ങളിൽ വർണ്ണനീയമായ അർത്ഥത്തിന് ഏതെങ്കിലും ഒരു വിശേഷം വിശദപ്പെട്ടുത്തുന്ന സ്ഥലത്താണ്:—

'വ്യതിരേകോ വിശേഷശ്ചേ-
ദുപമാനോപമേയയോഃ.

എന്നുള്ള ലക്ഷണംകൊണ്ടു വ്യതിരേകാലങ്കാരം പറഞ്ഞുവരാറുള്ളതു. ഉപമാനോപമേയഭാവത്രുപേണ രണ്ടർത്ഥങ്ങളെ നിർദ്ദേശിച്ച് അതിൽ ഉപമേയത്തിന് ആധിക്യം വർണ്ണിച്ചാലും ഉപമാനത്രുപേണ മറേറ അർത്ഥത്തിനു സ്വതസ്സിദ്ധമായ ഉത്കർഷമൊന്നുള്ളതു് ആരാലും ഒരിക്കലും നിരസനീയമല്ല. ആ രീതിക്കു ബ്രഹ്മാദികർക്കതുല്യം ഭഗവാൻ എന്ന് ഉപമാനോപമേയഭാവം കല്പിച്ച ഭഗവാനിൽ കൊടുക്കേണ്ടുന്ന വിശേഷത്തിന് ഇവിടെ വിഷയമേ ഇല്ല എന്നുള്ളതു് 'അതുലഗുണഗണാധാര' എന്നു കൊടുക്കുന്ന വിശേഷണംകൊണ്ടു വ്യക്തമാകുന്നതാണ്. തുല്യതയില്ലാത്തിടത്ത് ഉപമാനോപമേയഭാവത്തിനുതന്നെ പ്രസക്തികാണായ്കയാൽ തദാശ്രയിയായ വ്യതിരേകാലങ്കാരത്തിന് ഉത്ഥിതിയുണ്ടാകുന്നതല്ല. അതുകയാൽ ഭഗവാൻ ബ്രഹ്മാദികളെ അപേക്ഷിച്ച് ഉത്കൃഷ്ടനാണെന്നുള്ള ഒരു സ്വാഭാവികവ്യതിരേകം സിദ്ധിക്കുന്നു. എങ്കിലും അത് അലങ്കാരത്തിന്റെ രൂപം ധരിക്കാൻ അർഹതയുള്ളതല്ല എന്ന സൂക്ഷ്മം. 'അതുലഗുണഗണാധാര' എന്ന മേല്പെട്ട കൊടുക്കുന്ന അർത്ഥത്തെ സമർത്ഥിക്കുന്നതിലേക്കു വാക്യാർത്ഥരൂപമായി 'കാരുണ്യാത് കാമമന്യം' എന്നിത്യാദി ലുങ്ഗണ്ഡം ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കയാൽ കാവ്യലിംഗം എന്ന ഒരർത്ഥാലങ്കാരം സഹൃദയദൃഷ്ട്യാ നിരൂപണം ചെയ്യാവുന്നതാണ്.

കാവ്യലിംഗത്തിന്റെ ലക്ഷണം ഇതിനുമുൻപു പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞിട്ടുള്ളതിനാൽ ആവർത്തിക്കുന്നില്ല.

പ്രയോഗം.

ആരമന്തി—ആങ് എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ 'രമു' എന്ന ധാതുവിനു 'വ്യാങ്പരിഭ്യോ രമഃ' (ഫ-സൂ-വ്യസൂ) എന്നുള്ള പാണിനിസൂത്രത്താൽ വിശേഷമായി പരസ്മൈപദം വിധിച്ചിട്ടുള്ളതുകൊണ്ട് 'ആരമന്തി' എന്നു പരസ്മൈപദം വന്നിട്ടുള്ളതാണ്. സ്വയമേ ഈ

ധാതു ആത്മനേപദിയാണു്. ഇവിടെ ആങ് എന്നുള്ള ഉപസർഗ്ഗത്തോട്ടുകൂടി പരസ്മൈപദമാക്കി ഈ ധാതുവിനെ ഉപയോഗിച്ചത് 'ആത്മാരാമ' എന്നുള്ളിടത്തെ ആരാമപദത്തിന്റെ വ്യുത്പത്തി കാണിക്കാനായിട്ടാണു്. ഭക്തന്മാരും ആത്മാരാമന്മാരാണെന്നുള്ള അവസ്ഥ കവിക്കു സങ്കല്പത്തിലുള്ളതാണു്. 'ആ സമന്താത് രമന്തേ' ഇതാരമന്തി സമ്പൂർണ്ണമായി ആത്മസ്വരൂപം മുഴുവനും അഭേദമായി ലയിച്ചു വിനോദിക്കുന്നവരെന്നു സാരം. ൯

ഈവിധം ബ്രഹ്മാദികളിൽനിന്നു സർവ്വോത്കൃഷ്ടനാണു് ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവെന്നു നിരൂപണംചെയ്തിട്ടു ഷാഡ്ഗുണ്യപരിപൂർണ്ണതകൊണ്ടു ഗുരുവായൂരപ്പനായ ശ്രീകൃഷ്ണൻമാത്രമേ ഭഗവാനെന്നുള്ള സംജ്ഞയെ മുഖ്യമായി അർഹിക്കുന്നുള്ളുവെന്നു സാധിക്കുന്നു.

ഐശ്വര്യം ശങ്കരാദീശ്വരവിനിയമനം
വിശ്വതേജോഹരാണാം
തേജഃസംഹാരി വീര്യം വിമലമപി യശോ
നിഃസ്പൃഹൈശ്ചോപഗീതം
അംഗാസംഗാ സദാ ശ്രീരഖിലവിദസി ന
കാപി തേ സംഗവാർത്താ
തദ് വാതാഗാരവാസിൻ! മുരഹര! ഭഗവ-
ച്ഛരണ്യേ മുഖ്യാ ശ്രദ്ധേയാഽസി. ൫൦

(ഹേ) വാതാഗാരവാസിൻ! മുരഹര! =(അല്ലയോ) ഗുരുവായൂരപ്പനായുള്ള മുരഹര! (മുരാരേ! ശ്രീകൃഷ്ണ!)

(തേ) ഐശ്വര്യം =(നിന്തിരുവടിയുടെ) ഈശ്വരത്വം

ശങ്കരാദീശ്വരവിനിയമനം. =ശങ്കരാദികളായ ഈശ്വരന്മാരെ (അവരവരുടെ അധികാരപ്രവൃത്തികളിൽ) വിനിയമി(നിയന്ത്രി)ക്കുന്നതായിരിക്കുന്നു.

(തേ) വീര്യം =(നിന്തിരുവടിയുടെ)വീര്യം

വിശ്വതേജോഹരാണാം = വിശ്വതേജോഹരന്മാരുടെ (വിശ്വരുടേയും സമസ്തരുടേയും തേജസ്സിനെ — പരാക്രമത്തെ സംഹരിക്കുന്നവരായ ശങ്കരാദികളുടെ)

തേജഃസംഹാരി. = തേജസ്സിനെ (പ്രഭാവത്തെ) സംഹരിക്കുന്നതായി (ഇല്ലായ്മചെയ്യുന്നതായി) രിക്കുന്നു.

(തേ) യശഃ = (നിന്തിരുവടിയുടെ) യശസ്സു

വിമലം അപി = നിർമ്മലമായും

നിഃസ്പൃഹൈഃ ച = നിഃസ്പൃഹന്മാരാൽ (വീതരാഗികളാൽ) പോലും

ഉപഗീതം. = വർണ്ണിക്കപ്പെട്ടതായും ഇരിക്കുന്നു.

ശ്രീഃ = ലക്ഷ്മീദേവി

സദാ = എപ്പോഴും

അങ്ഗ് ഗാസങ്ഗ് ഗാ. = അങ്ഗത്തിൽ (മാറിടത്തിൽ) അസംഗ (നിത്യാശ്രയ)ത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്നു.

(തപം) അഖിലവിദ്, അസി. = (നിന്തിരുവടി) അഖിലവിത്തായി (സർവ്വം അറിയുന്നവനായി) ഇരിക്കുന്നു.

തേ, കദാചി, സംഗവാത്താ, (അപി) ന. = നിന്തിരുവടിക്ക് ഒരിടത്തും സംഗത്തിന്റെ (സക്തിയുടെ ബന്ധത്തിന്റെ) വാത്തപോലും ഇല്ല. (എവിടേയും എപ്പോഴും നിന്തിരുവടി സംഗരഹിതനാണ്.)

തദ് = അതുകൊണ്ടു

(തപം) = (നിന്തിരുവടി)

ഭഗവച് ഛബ്ദമുഖ്യാശ്രയഃ, അസി. = ഭഗവാൻ എന്നുള്ള ശബ്ദത്തിനു മുഖ്യമായ ആശ്രയമായിരിക്കുന്നു.

അസി—അസ ഭൂവി എന്ന ധാതുവിന്റെ കർത്തരി പരസ്മൈ പദി ലട് മ-പു-ഏ.

അസ്തി	സ്തഃ	സന്തി
അസി	സ്ഥഃ	സ്ഥ
അസ്മി	സ്വഃ	സ്മഃ.

അല്ലയോ ഗുരുവായൂരപ്പ! ശ്രീകൃഷ്ണ! അതുലഗുണഗണാധാരനായതുകൊണ്ടു സമ്പൂർണ്ണമായ ഐശ്വര്യം, വീര്യം, യശസ്സു, ശ്രീ, ജ്ഞാനം, വൈരാഗ്യം എന്നിങ്ങനെയുള്ള ഭഗശബ്ദഗ്രാഹ്യങ്ങളായ ഗുണങ്ങൾ തികഞ്ഞവൻ എന്ന അർത്ഥത്തിൽ നിന്തിരുവടി ഒരാൾ മാത്രമേ ഭഗവാൻ എന്നുള്ള പേരിനെ യഥാർത്ഥത്തിൽ അർഹിക്കുന്നുള്ളൂ. നിന്തിരുവടിയിൽ ചേർന്നിരിക്കുന്ന ഐശ്വര്യാദിഗുണങ്ങൾ ഏതു വിധം ഉള്ളവയാണെന്നു വിവരിക്കാം. സൃഷ്ടിസംഹാരാദികാര്യങ്ങൾക്കായി ചുമതലപ്പെടുത്തീട്ടുള്ള ബ്രഹ്മാവു, ശങ്കരൻ തുടങ്ങിയുള്ളവർക്ക് ആവശ്യപ്പെടുന്ന ശക്തികൾ നല്കത്തക്ക ഐശ്വര്യവും, അതുതന്നെ അവർ ദുർവിനിയോഗം ചെയ്യുന്നതായോ മറേറാ ബോധപ്പെട്ടാൽ ഉടൻ ആ അധികാരം വീണ്ടെടുക്കത്തക്ക വീര്യവും നിന്തിരുവടിക്ക് അധീനമായിരിക്കുന്നു. ഇങ്ങനെ ഐശ്വര്യവും വീര്യവും സമ്പൂർണ്ണമായി. അന്യന്മാരുടെ പാപങ്ങൾ നീക്കുന്നതിനും സുകൃതങ്ങൾ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിനും ഒരുത്തമസാധനമായി തീരത്തക്കവിധത്തിൽ നിന്തിരുവടിക്കു നിർമ്മലവും, വിശാലവുമായ യശസ്സു പ്രകാശിച്ചിരിക്കുന്നു. വീതരാഗികളായ മുക്തന്മാർപോലും പാടിപ്പുകഴ്ത്തിക്കൊണ്ടിരിക്കയാൽ ഈ യശസ്സിന്റെ മഹിമ അസാധാരണമാണ്. ഒരിക്കലും വിട്ടുമാറാതെ ശ്രീദേവി തിരുമേനിയോടു ചേർന്നുതന്നെ എപ്പോഴും പരിലസിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. മായയേയും മായാബദ്ധമായ കാര്യത്തേയും പരമാത്മാവിനേയും വേണ്ടവിധം അറിയുന്നവനായ അവിടത്തേക്കു ജ്ഞാനവും പരിപൂർണ്ണമായിരിക്കുന്നു. ലോകവും ലോകത്തിന്റെ തത്ത്വവും നല്ലവണ്ണം അറിഞ്ഞു ലോകനായകനായിരിക്കുന്ന നിന്തിരുവടി മായയ്ക്ക് അധീനനല്ലാതെ യാതൊന്നിലും ബന്ധമില്ലാത്തവനായിരിക്കയാൽ നിന്തിരുവടിക്കുള്ള വൈരാഗ്യം പൂർണ്ണമാകുന്നു. ബ്രഹ്മാവിനേയോ ശിവനേയോ മറേറാ ഭഗവാൻ എന്നു പറയുകയാണെങ്കിൽ അതു യഥാർത്ഥത്തിൽ

ഭഗങ്ങൾ എന്നുള്ള ഗുണങ്ങളോടുകൂടിയവൻ എന്നു മുഖ്യമായ അർത്ഥത്തെ അവലംബിച്ചല്ല. ഏകദേശശക്തികൊണ്ടു മാത്രമാണ്. ലോകത്തിൽ രാജാവിന്റെ കാര്യങ്ങൾ ആജ്ഞയനുസരിച്ചു നടത്തുന്ന സേവകനേയും രാജാവാണെന്നു വ്യവഹരിക്കാറുള്ളതുപോലെ ബ്രഹ്മാദികൾക്കു ഭഗവാൻ എന്നുള്ള വ്യവഹാരം കേവലം ഔപചാരികമാണ്. ആകയാൽ ബ്രഹ്മാദികളായ സകല ദേവന്മാർക്കും ഈശ്വരനായ നിന്തിരുവടിയെ സേവിച്ചാൽ സമസ്തഫലവും സ്വയം സിദ്ധിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ മററുദൈവങ്ങളിൽനിന്നു ശ്രീകൃഷ്ണനു 'കാരുണ്യാത് കാമം' എന്നുള്ള മുൻശ്ലോകംകൊണ്ടു സാധിച്ചതായ ഉത്കർഷം സോദാഹരണം നിരൂപണം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. മുൻശ്ലോകപ്രകാരം തന്നെ ആശ്രയിക്കുന്നവരായ ഭക്തരിൽ വാത്സല്യമുണ്ടായി അവർക്ക് അഭീഷ്ടം കൊടുക്കുന്നവരും, അണിമാദികളായ ഐശ്വര്യങ്ങൾ നിമിത്തം ഈശ്വരന്മാരായിത്തീരുന്നവരും, ശങ്കരാദികളാണെന്ന് ഇവിടംകൊണ്ടു വെളിപ്പെടുന്നു. 'അതുലഗുണഗണാധാര!' എന്നു സാമാന്യേന നിർദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള അതുലഗുണങ്ങൾ ഇവിടെ ഐശ്വര്യാദികളായി ഉദാഹരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. എല്ലാംകൊണ്ടും ഇതു മുൻശ്ലോകത്തിന്റെ ഉദാഹരണപ്രപഞ്ചാത്മകമായ ഒരു ഭംഗ്യന്തരാനുവാദമാണ്. ഈ ശ്ലോകം, സിംഹാവലോകനന്യായേന, ഒന്നുകൂടി പുറകോട്ടു നോക്കാമെങ്കിൽ 'സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധാത്മകം' എന്നുതുടങ്ങിയ മുൻശ്ലോകങ്ങൾക്കെല്ലാംതന്നെ ഒരു സാരസംഗ്രഹമായും നിരൂപണം ചെയ്യപ്പെടാവുന്നതാണ്. അതിൽ 'സാന്ദ്രാനന്ദ' എന്നും 'ഏവം നിശ്ശേഷലഭ്യഃ' എന്നും ഉള്ള ആദ്യത്തെ രണ്ടു ശ്ലോകംകൊണ്ടു സച്ചിദാനന്ദരസപൂർണ്ണമായ പരബ്രഹ്മം തന്നെ പ്രത്യക്ഷമായി പ്രകാശിച്ചിരിക്കുന്നതാണ് ഗുരുവായൂരപ്പനായ ശ്രീകൃഷ്ണനെന്നു പ്രതിജ്ഞചെയ്തു. അനന്തരം 'സത്ത്വം യത്തത് പരാഭ്യാം', 'നിഷ്കമ്പേ നിത്യപൂർണ്ണേ', 'നിർവ്യാപാരോ/പി നിഷ്കാരണം' എന്നീ മൂന്നു ശ്ലോകംകൊണ്ടു 'പരബ്രഹ്മത്തിന് ഒരു സ്വരൂപമില്ലായ്കയാൽ ഇതെങ്ങനെ യോജിക്കുന്നു' എന്നുള്ള ശങ്കയ്ക്കു സമാധാനമായി ആ പരബ്രഹ്മത്തിൽ നിന്നുതന്നെ സ്വരൂപപ്പെട്ടതായ ശുദ്ധസത്ത്വമയമാണ് ശ്രീകൃഷ്ണവിഗ്രഹമെന്നു സാധിക്കയുണ്ടായി. പിന്നീടു 'തത്തേ പ്രത്യഗ്ര-

ധാരാധര', 'കഷ്ടാ തേ സൃഷ്ടിചേഷ്ടാ' എന്നീ രണ്ടു ശ്ലോകത്താൽ ആ ഈ ശ്രീകൃഷ്ണവിഗ്രഹം ഭക്തന്മാർക്കു സംസാരതാപശമനത്തെ നല്കുന്നതും, നിത്യലക്ഷ്മീവിലാസമുള്ളതുമായ ദിവ്യകോമളമൂർത്തിയാണെന്നും, പൊതുവേ സകലജീവരാശികൾക്കും ആനന്ദാനുഭവത്തിനായിട്ടാണ് ഈവിധം ഒരു മൂർത്തി കൈക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതെന്നും വിശദപ്പെടുത്തുകയുണ്ടായി. അതിനുശേഷം 'നക്രാണാം സന്നിധത്തേ', 'കാരുണ്യാത് കാമമന്യം' എന്നീ രണ്ടുശ്ലോകത്താൽ ഈവിധമുള്ള ദിവ്യമൂർത്തി ഭജിക്കുന്നവർക്ക് അനിതരസാധ്യമായ ഫലം സമർപ്പിക്കുകനിമിത്തം മറ്റു സകലമൂർത്തികളെ അപേക്ഷിച്ചു സർവോത്കൃഷ്ടമാണെന്നു സംഗ്രഹിച്ചു കാണിക്കുകയുണ്ടായി. ഇതാ ഒടുവിലത്തെ ശ്ലോകത്തിൽ ഇച്ചൊന്ന സകലമഹിമകളും ഉദാഹരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഒരു ശുദ്ധസത്വഗുണത്തിൽനിന്നു മൂർത്തികൈക്കൊണ്ടു ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവാൻ അതുലഗുണഗണങ്ങൾക്ക് ആധാരമായതും ബീജശാഖാന്യായേന അപരിമിതമായ യോഗശക്തിമഹിമയാൽ അദ്വിതീയമായ ഭഗവത് പദസാമ്രാജ്യത്തിൽ അഭിഷേചിക്കപ്പെട്ടതും എത്ര ഉചിതമായിരിക്കുന്നു.

'ഭഗവാൻ!' എന്ന പദം 'ഭഗോഽസ്യാസ്യ' എന്നു വിഗ്രഹിച്ചു വന്നതാണ്. ഭഗശബ്ദത്തിന് അർത്ഥമായി താഴെക്കൊടുക്കുന്നു:—

"ഐശ്വര്യസ്യ സമഗ്രസ്യ
വീര്യസ്യ യശസഃ ശ്രിയഃ
ജ്ഞാനവൈരാഗ്യയോശ്ചൈവ
ഷണ്ണാം ഭഗ ഇതീരണാ."

എന്നുള്ള വിഷ്ണുപുരാണവചനത്താൽ സമഗ്രമായ ഐശ്വര്യം, വീര്യം, യശസ്സ്, ശ്രീ, ജ്ഞാനം, വൈരാഗ്യം എന്നുള്ള ഗുണങ്ങൾ ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടുന്നു. ഇതിൽ— 'സമഗ്രസ്യ' എന്ന വിശേഷണം ഐശ്വര്യാദിവൈരാഗ്യാന്തങ്ങളായ എല്ലാ അംശങ്ങളിലും ഒന്നുപോലെ ചേർക്കേണ്ടതാണ്. അപ്പോൾ സമഗ്രമായ ഐശ്വര്യം സമഗ്രമായ വീര്യം എന്നും മറ്റും കിട്ടുന്നതാണ്. സമഗ്രം എന്ന പദത്തിനു സമ്പൂർണ്ണമെന്നാണ് അർത്ഥം. ഐശ്വര്യാദികളുടെ പൂർണ്ണത ഇവിടെ— 'ഐശ്വര്യം ശങ്കരാദീശ്വരവിനിയമനം' ഇത്യാദിയാൽ നിർദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. വിനിയമനം എന്ന പദത്തിനു കീഴ്പ്പെടുത്തീട്ടുള്ള അധികാരസീമ ലംഘിക്കാതിരിക്കത്തക്കവിധം അവരുടെ അധികാരം നടത്തിക്കുന്നതിൽ സാധനമായിട്ടുള്ളതെന്നു താത്പര്യം. ബ്രഹ്മാവു, രുദ്രൻ

ഇന്ദ്രൻ, വരുണൻ, വായു തുടങ്ങിയ ഓരോ ദേവതകൾക്കും വിവ
സ്ഥിതമായ ജോലി ഏല്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഈവകജോലികൾ ഏ
ല്പിച്ചുകൊടുക്കുന്നതും അതിനെവച്ചു പാലിക്കുന്നതും നിന്തിരുവടിയുടെ
ഐശ്വര്യമാണെന്നു സൂക്ഷ്മം. ദീപം, നക്ഷത്രം, ചന്ദ്രൻ, സൂര്യൻ
എന്നിവർ പ്രകാശം നല്കുന്നു. എന്നാൽ ഇപ്രകാരം പ്രകാ
ശിക്കത്തക്കവിധം അവക്കു പ്രകാശം നല്കുന്നത് ഈശ്വരനാണു്.
അനേകം സാമന്തരാജാക്കന്മാർ ഒരു ചക്രവർത്തിയുടെ കീഴിലുള്ള
തുപോലെയാണു, ബ്രഹ്മാദികളായ ഈശ്വരന്മാർ നിന്തിരുവടി
യുടെ അധീനത്തിലിരിക്കുന്നതു്.

"ഭീഷാസ്മാദ്വാതഃ പവതേ."
"ഭീഷോദേതി സൂര്യഃ."
"ഭീഷാസ്മാദഗ്നിശ്ചേന്ദ്രശ്ച."

ഇത്യാദിശ്രുതികളും ഇതിലേയ്ക്കു പ്രമാണമാകുന്നു.

"വിശ്വതേജോഹരാണാം തേജഃസംഹാരി വീര്യം"— ഇതി
നാൽ വീര്യത്തിന്റെ സമ്പൂർണ്ണതയെ കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. ശങ്കരാദി
കളായ ഈശ്വരന്മാർ തങ്ങളുടെകീഴിലുള്ള ഇന്ദ്രാദികളായ മറ്റു
തേജസ്വികളുടെ തേജസ്സിനെ സംഹരിക്കുന്നു. അപ്രകാരമുള്ള
ശങ്കരാദികളുടെ തേജസ്സിനെ (പ്രഭാവത്തെ) നിന്തിരുവടിയുടെ
വീര്യം സംഹരിക്കുന്നു (മുരുക്കുന്നു നിയന്ത്രിക്കുന്നു തന്റെ തേജ
സ്സിന്റെ ഒരു കോണിലാക്കി ചേർക്കുന്നു). ആകപ്പാടെ ഐശ്വ
ര്യത്തിനും, വീര്യത്തിനും ഒരു വലിയ നിധി നിന്തിരുവടിയും,
മറ്റുള്ളവർ അവിടത്തെ കിങ്കരന്മാരുമാകുന്നു എന്നു ഭാവം. ചുരു
ക്കത്തിൽ മനുഷ്യർ, സാമന്തരാജാവു, അധിരാജാവു, ദേവകൾ,
ഇന്ദ്രൻ, ബ്രഹ്മാവു, ശങ്കരൻ എന്നീ ഓരോരുത്തർക്കും പ്രത്യേകം
പ്രത്യേകമായും ഒന്നിച്ചും നിന്തിരുവടി ഏകനാഥനാണെന്നു
താത്പര്യം.

"വിമലമപി യശോ നിഃസ്പൃഹേശോപഗീതം"—ഇതി
നാൽ യശസ്സിന്റെ സമഗ്രത വിവരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. യശ
സ്സു=കീർത്തി. ശ്ലാഘ്യങ്ങളായ പ്രവൃത്തികൾനിമിത്തമാണ് യശസ്സു
ണ്ടാകുന്നതു. മറിച്ചായാൽ രാവണാദികൾക്കുപോലെ അതു ദുഷ്
ശസ്സായി. യശസ്സുതന്നെ വിമലമാകണമെങ്കിൽ അതു കളങ്കം
ലേശംപോലുമില്ലാത്ത സത്പ്രവൃത്തികൾകൊണ്ടുവേണം. ബ്രഹ്മാ
ദികളുടെ യശസ്സു ചില അവസരങ്ങളിൽ സകളങ്കമാകുന്നു,

ദക്ഷയജ്ഞത്തിൽ ഭൃഗുവുമായുള്ള ശാപപ്രതിശാപങ്ങൾക്കും മറ്റും അവസരം സംഭവിക്കയാലും വീണ്ടുവിചാരംകൂടാതെ താത്കാലികമായ തപഃശക്തിയെ ഭയന്നു ഹിരണ്യാക്ഷാദികൾക്കു വരം കൊടുത്തു പശ്ചാത്തപിക്കാനും മറ്റും ഇടയാകയാലും, ശങ്കരൻ, ബ്രഹ്മാവു തുടങ്ങിയവരുടെ യശസ്സ് ഒടുവിൽ ശുഭപരിണാമിയാണെങ്കിലും കളങ്കമില്ലാത്തതല്ല. നിന്തിരുവടിയുടെ യശസ്സു സ്വയം നിർമ്മലമാണ്. അതിനുകാരണം നിന്തിരുവടി ശുദ്ധസത്ത്വമൂർത്തിയായതാണ്. രജസ്സിന്റേയോ തമസ്സിന്റേയോ സമ്പർക്കമില്ലാഞ്ഞാൽ അവിടെ കളങ്കത്തിന് ഏതാണ് പ്രസക്തി? എല്ലാറ്റിനും പുറമെ ശങ്കരാദികളുടെ യശസ്സു വരാർത്ഥികളായ സകാമന്മാർ മാത്രമേ പുകഴ്ത്തുന്നുള്ളൂ. അവിടത്തെ യശസ്സു നിഷ്കാമന്മാരായി വൈരാഗ്യംവന്നവർപോലും കൊണ്ടാടുന്നതാണ്. ആകയാൽ അത്യന്തമായ നൈർമ്മല്യംനിമിത്തവും മുക്തന്മാർ ഗാനംചെയ്യുനിമിത്തവും ഈ യശസ്സു സമ്പൂർണ്ണമായിരിക്കുന്നു.

'അംഗാസംഗാ സദാ ശ്രീഃ'—ശ്രീസമൃദ്ധിയും നിന്തിരുവടിക്കു മാത്രമേയുള്ളൂ. ഇന്ദ്രൻ, ബ്രഹ്മാവു തുടങ്ങിയ ഏവർക്കും ശ്രീമത്പദം സ്ഥായിയല്ല. അവിടത്തെ പ്രസാദമുള്ളപ്പോൾമാത്രമേ അവർക്കു ശ്രീപ്രസാദവുമുള്ളൂ. ക്ഷണംപ്രതി ദരിദ്രനും സമ്പന്നനും മാറിമാറി സമ്പന്നനും ദരിദ്രനുമായി കണ്ടുവരുന്ന ലോകസ്ഥിതിയിൽനിന്നു ബ്രഹ്മാദികൾക്കു സമയക്രൂരതൽനിമിത്തം അല്പം ഭേദമുണ്ടെന്നല്ലാതെ അവരുടെയും ഗുണപൌഷ്കല്യമില്ലായ്കയാൽ ശ്രീക്കു സ്ഥായിതയില്ല. നിന്തിരുവടിയിലാകട്ടേ— ഇതിനുമുൻപ് — 'ലക്ഷ്മീനിഷ്കങ്കലീലാനിലയനം' എന്നുപറഞ്ഞപോലെ ശ്രീദേവി നിത്യയായി കുടിയിരിക്കയാണ്. ഉത്തമങ്ങളായ സദ്ഗുണങ്ങൾക്ക് ഒന്നുപോലെ ഏകാശ്രയമായും, എന്നാൽ മായയ്ക്കധീനമല്ലാതേയുമുള്ള നിന്തിരുവടിയിൽ ശ്രീദേവിക്കു സ്ഥിര നിവാസപ്രീതി വന്നതിലൊട്ടും അതിശയിക്കാനില്ല. സാധാരണമായി സുന്ദരിമാരുടെ പ്രകൃതി, പുരുഷൻ അവർക്ക് അടിമപ്പെട്ടാൽ അവർ സ്വതന്ത്രകളും, സ്വൈരഗാമിനികളും, ചപലകളുമായിത്തീരും. മറിച്ചാണെങ്കിൽ ഇതരയാൾക്ക് അങ്ങോട്ട് അനുരാഗമില്ലെങ്കിൽപോലും അവർ ഇയാളുടെ ഹിതാനുവർത്തിനികളായി എപ്പോഴും കാത്തുനില്ക്കും. ഈ രണ്ടാമതു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതിനു സീതാദികളായ പതിവ്രതാരത്നങ്ങൾ ഉദാഹരണമാകുന്നു.

'അഖിലവിദസി'—പരിപൂർണ്ണമായ ജ്ഞാനമെന്നുള്ളതു നിന്തിരുവടിയിൽ മാത്രമാണ് കാണുന്നതു്. ജ്ഞാനത്തിന്റെ പരിപൂർണ്ണത ജ്ഞേയത്തെ അപേക്ഷിച്ചാണു്. എല്ലാ ജ്ഞേയവും അറിഞ്ഞാൽ ജ്ഞാനം പരിപൂർണ്ണമായി. 'അഖിലവിദ്' എന്ന ഭാഗത്താൽ സമസ്തവുമറിഞ്ഞവൻ എന്ന അർത്ഥംകൊണ്ട് ഈ തരത്തിലുള്ള ജ്ഞാനപൂർത്തി സിദ്ധമായി. അഖിലപദംകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കേണ്ടവ ബഹിർമ്മുഖമായി—മായ, മായാകാര്യമായ പ്രപഞ്ചം, പ്രാപഞ്ചികമായ തത്ത്വം, പ്രപഞ്ചനേതാക്കന്മാരായ ശങ്കരാദ്യസമസ്തദൈവങ്ങളുടേയും പ്രവൃത്തികളും എന്നിവയും അന്തർമ്മുഖമായി—നിത്യസച്ചിദാനന്ദപരിപൂർണ്ണമായി, നിർഗ്ഗുണമായി നിരുപാധികമായി നിർവ്വികാരമായുള്ള സ്വാത്മാവുമാകുന്നു. ബ്രഹ്മാദികൾ ഇത്രത്തോളം ജ്ഞാനപൂർത്തിയുള്ളവരല്ല.

"അജാവലേപാന്ധതമോന്ധചക്ഷുഷഃ."

ഇത്യാദിഭാഗവതവചനം അവരുടെ അന്ധതത്വത്തെ വ്യക്തപ്പെടുത്തുന്നു.

'ന കാപി തേ സങ്ഗവാർത്താ'—ഈ ഭാഗം സമഗ്രമായ വൈരാഗ്യത്തെ കാണിക്കുന്നു. യാതൊരിടത്തും നിന്തിരുവടിക്കു സങ്ഗവാർത്ത—ആസക്തിയുണ്ടെന്നുള്ള വൃത്താന്തം—ഇല്ല എന്നാണ് ഇതിനു സാമാന്യമായ അർത്ഥം. വാർത്താശബ്ദസഞ്ചാരസ്വാനിമിത്തം ഇവിടെ ഒരു അപിശബ്ദംകൂടിച്ചേർത്തു സങ്ഗവാർത്തപോലുമില്ല എന്ന താത്പര്യം വിവരിക്കേണ്ടതാണു്. കാപി എന്നുള്ളിടത്തെ അപിശബ്ദം അവിടെത്തന്നെ അന്വയിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നതിനാൽ ഇവിടെ ആകർഷിക്കുവാനും അന്വയിപ്പിക്കുവാനും നിവൃത്തിയില്ല. സങ്ഗം ഉണ്ടാകാൻ ഉള്ള വിഷയം മുൻചൊന്നപോലെ ബഹിർമ്മുഖമായ മായാദിയും അന്തർമ്മുഖമായ ആത്മാവുമാകുന്നു. മായാദികൾക്കു നിന്തിരുവടി അധീനനല്ലായ്കയാൽ അവയിൽ സങ്ഗത്തിനു പ്രസക്തിയേ ഇല്ല. പിന്നത്തെ സങ്ഗം ഉണ്ടെങ്കിൽ ആത്മാവിലാണു്. ആത്മാരാമനായ നിന്തിരുവടിക്കു് ആത്മാവിൽ സങ്ഗമുണ്ടല്ലോ. പിന്നെ ഏതുവിധമാണ് ഒരിടത്തും സങ്ഗം ഇല്ല എന്നു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളത് എന്നിവിടെ ശങ്ക ജനിക്കാം. എന്നാൽ അതു കരുതിയാണ് ഒരുസമാധാനത്തിനായി വാർത്താപദം ചേർത്തത് എന്നു

ഹിക്കണം. നിന്തിരുവടി ആത്മാരാമനായിരിക്കുമ്പോൾ ആത്മാവെന്നും നിന്തിരുവടിയെന്നും സങ്ഗമെന്നുമുള്ള ഭേദമില്ലാത്തതിനാൽ അപ്പോഴും സങ്ഗമുണ്ടെന്നു പറയാൻ സാധിക്കയില്ല. പരമാത്മസ്വരൂപനായി തീന്തുപോയാൽ പിന്നെ ആക്കാണ് എവിടെയാണ് സങ്ഗത്തിന്റെ കഥയുള്ളതു്? അതുകൊണ്ടു സച്ചിദാനന്ദസ്വരൂപമായ ആത്മാവൊഴിച്ചു യാതൊന്നിലും നിന്തിരുവടിക്കു ബന്ധരൂപമായ സങ്ഗമില്ലെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. സങ്ഗവാത്തയില്ലെന്നല്ലാതെ സങ്ഗം പരമാത്മസ്വരൂപമായി യഥാർത്ഥത്തിൽ ഉള്ളതാണല്ലൊ. അടുത്തപോലെ കഴിഞ്ഞതായ മുൻശ്ലോകത്താൽ 'തവ ചാത്മാരാമ' എന്നു പറഞ്ഞിട്ടുള്ള സ്ഥിതിക്കു പരമാത്മസങ്ഗം ഇല്ലെന്നു സാധിക്കാൻ തരപ്പെടില്ലതന്നെ. അഥവാ തന്നെ ബന്ധിക്കുന്ന സ്ഥിതിയിലുള്ള രതിക്കേ സങ്ഗം എന്നുള്ള പേരു ന്യായമായിട്ടുള്ളു എന്നും ഇവിടെ സമാധാനം പറയാവുന്നതാണു്. പരമാത്മരതി സ്വരൂപഭിന്നമല്ലാത്തതിനാൽ അതു ബന്ധഹേതുവായ സങ്ഗം അല്ലല്ലൊ. 'കൃപാപി' എന്നിടത്തെ അപിശബ്ദത്താൽ തന്നിൽ പ്രതിപത്തികൊണ്ടും പ്രേമംകൊണ്ടും അനുരാഗംകൊണ്ടും സദാപി ലയിച്ചിരിക്കുന്ന ലക്ഷ്മീദേവിയിൽ പോലും തനിക്കു യഥാർത്ഥമായി സങ്ഗം ഇല്ല എന്നു വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു.

മഹാകവി ശ്രീകാളിദാസൻ മാളവികാഗ്നിമിത്രം എന്ന നാടകത്തിന്റെ നാന്ദീശ്ലോകത്തിൽ:—

"കാന്താസമ്മിശ്രഭേഷോ/പ്യവിഷയമനസാം
യഃ പരസ്താദ് യതീനാം."

എന്നു പറയുന്ന ഭാഗം ഈ തത്വത്തെ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തിയാണു്. ഇതിന്റെ താത്പര്യം—

ഭഗവാൻ കാന്താദ്വിദേഹനാണെങ്കിലും നിസ്സങ്ഗരായ യതികളിൽ മുൻപനാണെന്നാകുന്നു.

ഈവിധം ഭഗവാൻ സർവ്വഥാ അസങ്ഗനാണെങ്കിൽ അദ്ദേഹത്തിനു സൃഷ്ട്യാദിവ്യാപാരങ്ങളിൽ കർത്തൃത്വവും ഭജനാദിവ്യാപാരങ്ങളിൽ കർമ്മത്വവും മറ്റും എങ്ങനെ സങ്ഗതമാകും എന്നൊരു ജിജ്ഞാസയ്ക്കവസരമുണ്ടു്. ഇതിനു ശരിയായ ഒരു

സമാധാനം കാണുന്നതിന് അസങ്ഗത്വത്തിന്റെ സ്വരൂപം എന്താണെന്നു വിശദപ്പെടുത്തിയാൽ മതിയാകുന്നതാണ്. സങ്ഗമില്ലായ്ക എന്നാണ് ഇതിനു സാമാന്യമായ അർത്ഥം. സങ്ഗം=ബന്ധം (ഒന്നിൽ പറ്റിയിരിക്ക). അതായത് ആ വ്യാപാരം താൻ നടത്തുന്നു എന്നും, അതിന്റെ ഫലം തന്റെ വകയാണെന്നും മറ്റും മമതാബന്ധത്തോടുകൂടിയ ചേർച്ച. ഭഗവാനു സൃഷ്ട്യാദിവ്യാപാരത്തിൽ കർത്തൃത്വാദിനാ ഒരു സംബന്ധമുള്ളതു മറയ്ക്കത്തക്കതല്ല. എന്നാൽ അറിവില്ലായ്മനിമിത്തം മറ്റുള്ളവർക്കുള്ളപോലെ അഭിമാനപുരസ്സരമായി ഫലത്തോടുകൂടി പ്രത്യേകം ആസ്ഥാരൂപമായ ചേർച്ചയില്ല. ഇതുതന്നെയാണ് അസംഗത്വം. 'അഖിലവിദസി' എന്നതിനാൽ ഭഗവാനു സർവ്വജ്ഞത്വം നിരൂപണംചെയ്ത ഉടൻ അനങ്ഗനാണെന്നു പറഞ്ഞതുതന്നെ ജ്ഞാനംനിമിത്തം അദ്ദേഹം അസങ്ഗനായിഭവിച്ചു എന്നതിനെ വ്യക്തപ്പെടുത്തുന്നു. അഹങ്കാരമില്ലായ്മതന്നെ അനങ്ഗത്വമെന്നു ഫലിക്കുന്നു. നേരേമറിച്ച്—

"പ്രകൃതേഃ ക്രിയമാണാനി
ഗുണൈഃ കർമ്മാണി സർവ്വശഃ
അഹങ്കാരവിമൂഢാത്മാ
കർത്താഹമിതി മന്യതേ."

എന്നുള്ള ഭഗവദ്ഗീതാവചനംകൊണ്ടു മറ്റുള്ളവർ—പ്രകൃതിഗുണങ്ങൾ കാട്ടിക്കൂട്ടുന്ന പ്രവൃത്തികളെ വാസ്തവത്തിൽ തങ്ങളുടേതല്ലെങ്കിലും അഹങ്കാരംനിമിത്തം തങ്ങളാണ് കർത്താവായിരുന്നു നടത്തുന്നതെന്നു വൃഥാ അഭിമാനിക്കുന്നു. ഭഗവാനാകട്ടെ പ്രകൃതിവശ്യനല്ലാതെ സ്വതന്ത്രനായി പ്രവർത്തിച്ചിട്ടും മുൻചൊന്നപോലെ അസങ്ഗനായിരിക്കുന്നു. ഇതുതന്നെയാണ് മഹിമ. ഇത് ഐശ്വര്യാദികളായ ഷഡ്ഗുണങ്ങളും തികഞ്ഞിട്ടുള്ള ഭഗവാനേ സാധിക്കയുള്ളൂ. ഇനി ഈവിധം നിർദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ള ഐശ്വര്യാദിഗുണങ്ങളുടെ ക്രമത്തിലും സ്വഭാവത്തിലും മറ്റൊരു സ്വാരസ്യംകൂടി ചിന്തിക്കാനുണ്ട്. ഇവയിൽ ആദ്യത്തെ നാലെണ്ണം ബാഹ്യദൃഷ്ടിയിലും ഒടുവിലത്തെ രണ്ടെണ്ണം അന്തർദൃഷ്ടിയിലും യോജിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിലും ഐശ്വര്യം, വീര്യം എന്നിവ ഉജ്ജ്വലസ്വഭാവങ്ങളായ കാരണങ്ങളാണ്. യശസ്സ്,

ലക്ഷ്മി എന്നിവ ശാന്തങ്ങളായ ഫലങ്ങളാകുന്നു. തത്രാപി ഐശ്വര്യത്താൽ വീര്യം, വീര്യത്താൽ യശസ്സു, യശസ്സിനാൽ ലക്ഷ്മീവിലാസം എന്നിങ്ങനെ ഉത്തരോത്തരം കാര്യകാരണങ്ങളായി ഗണിക്കാം. അതുതന്നെ മറെറാരുദൃഷ്ട്യാ നോക്കിയാൽ ലക്ഷ്മീവിലാസമുള്ളിടത്തു യശഃപൂർത്തിയും, അതനുസരിച്ചു വീര്യവിജയവും ഇവയെല്ലാം കാണുന്ന സ്ഥലത്തു സംപൂർണ്ണമായ ഐശ്വര്യവും പരിലസിക്കുന്നതായി കരുതാം. സർവ്വഥാ ഏതാണ്ടൊരു പൂർവ്വാപരസംബന്ധം അവയ്ക്കുണ്ടെന്നുള്ളതു നിശ്ചയംതന്നെ. അവസാനത്തിൽ ജ്ഞാനവൈരാഗ്യങ്ങൾ മുൻപ്രസ്താവിച്ച ഐശ്വര്യാദികൾനിമിത്തം തനിക്കു ബന്ധംനേരിടാതിരിക്കുന്നതിനായി പ്രദർശിപ്പിക്കപ്പെട്ടവയാണു്. ഇതുകൊണ്ടു് അക്ഷയമായ ഐശ്വര്യം, അപാരമായ വീര്യം, അതിനിർമ്മലമായ യശസ്സു്, സ്ഥായിയായ ലക്ഷ്മി, നിരുപാധികമായ സർവ്വജ്ഞതാപം, അത്യന്താസങ്ഗതാസ്വരൂപമായ പരമവൈരാഗ്യം എന്നീ ഗുണങ്ങൾ ഭഗവന്മഹിമയ്ക്കു് ആധാരങ്ങളായി വർണ്ണിക്കപ്പെട്ടവയായി. ഈ ഓരോ ഗുണവും മേല്പെട്ട പലേടത്തും ഉദാഹരണരൂപമായെടുത്തുകാണിക്കാൻ ഉദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നതിനാൽ ഇവിടെ വിസ്തരിക്കുന്നില്ല.

"മുരഹര! ഭഗവച്ചരണൈകമുഖ്യാശ്രയോഽസി." — മുരഹര! എന്ന വിശേഷണം ഭക്തന്മാരുടെ പാപഹരണം ചെയ്യുന്നവൻ എന്ന അർത്ഥത്തിൽ സാഭിപ്രായമായി കൊടുത്തിരിക്കയാണു്. മുരൻ എന്നവൻ നരകാസുരന്റെ ഒരു കിങ്കരനാണു്. പാപികളെ നരകത്തിലേയ്ക്കു കൊണ്ടുപോകാനുള്ള കിങ്കരൻ വാസ്തവത്തിൽ പാപനാണല്ലൊ. ആവിധമുള്ള പാപം മുഴുവനും നശിപ്പിച്ചു ഭക്തരക്ഷണം ചെയ്യുന്നവനെന്നഭിപ്രായം. ഐശ്വര്യാദി സമസ്തഗുണങ്ങളുമുണ്ടെങ്കിലും ഭക്തരക്ഷണമില്ലെങ്കിൽ ഭഗവാനു വിശേഷമില്ലല്ലൊ. "ഭഗവച്ചരണൈകമുഖ്യാശ്രയൻ" — ഒരു ശബ്ദത്തിനു മുഖ്യമെന്നും, ലക്ഷ്യമെന്നും രണ്ടുതരത്തിൽ അർത്ഥമുണ്ടു്. ഭീമൻ എന്നുള്ള ശബ്ദത്തിനു മുഖ്യമായ അർത്ഥം പാണ്ഡവരിൽ രണ്ടാമത്തേവൻ എന്നാകുന്നു. ഈ ഭീമശബ്ദത്തെത്തന്നെ പരാക്രമത്തിലും ആകൃതിയിലും തത്തുല്യനായ ഒരാളെ കാണുമ്പോഴും ഇയാൾ ഭീമനാണെന്നു നാം പ്രയോഗിക്കാറുണ്ടു് ഇത് ആകൃതികൊണ്ടും പരാക്രമംകൊണ്ടും സാമ്യംനിമിത്തം സദൃശഗുണം അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തി പ്രയോഗിക്കുന്നതാണു്. വാസ്തവത്തിൽ ഇയാൾ

പാണ്ഡവദ്വിതീയനല്ലെന്നുള്ളതു സർവ്വവിദിതമാണ്. ഈവിധം പ്രയോഗിക്കുമ്പോൾ ഔപചാരികപ്രയോഗമാണെന്നോ ഔണപ്രയോഗമാണെന്നോ ശാസ്ത്രകാരന്മാർ പറയും. ഉപചാരം കൊണ്ടും=മുഖസ്തുതികൊണ്ടും സമാനഗുണംകൊണ്ടും പ്രയോഗിച്ചതാണെന്ന അർത്ഥത്തിലാണ് ഔപചാരികം, ഔണം എന്നീ പദങ്ങൾ വ്യവഹരിക്കപ്പെട്ടുന്നതു്. സർവ്വഥാ സാക്ഷാൽ ഭീമൻ പോലെ ശ്രീകൃഷ്ണൻ മുഖ്യാർത്ഥഭഗവാൻ എന്നും ബ്രഹ്മാദികൾ ഔപചാരികന്മാരാകയാൽ ഭഗവാൻ എന്ന വ്യവഹാരത്തിൽ അമുഖ്യന്മാരെന്നും ഫലിക്കുന്നു.

'അസി' എന്ന നിത്യകാലക്രിയ ഉപയോഗിക്കയാൽ ഇന്നും എന്നും ഒന്നുപോലെ നിന്നിരുവടി മുഖ്യഭഗവാനാണെന്ന സിദ്ധിക്കുന്നു.

ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവാൻ ഭഗവച്ഛബ്ദമുഖ്യാശ്രയൻ എന്ന അർത്ഥത്തിൽ

"ശബ്ദോ'യം നോപചാരേണ ഹ്യന്യത്ര ഹ്യുപചാരതഃ."

എന്നും,

"അഥാപി യത്പാദനഖാവസൃഷ്ടം
ജഗദ്വിരിഞ്ചോപഹൃതാർഹണാംഭഃ
സേശം പുനാത്യന്യതമോ മുകുന്ദാത്
കോ നാമ ലോകേ ഭഗവത്പദാർത്ഥഃ?"

എന്നുമുള്ള ഭാഗവതവചനങ്ങൾ പ്രമാണമാകുന്നു.

ഇവിടെ ഗുരുവായൂർനാഥനായ ശ്രീകൃഷ്ണൻ ഭഗവച്ഛബ്ദമുഖ്യാശ്രയനാണെന്നു പ്രതിജ്ഞചെയ്തിട്ടു സമർത്ഥനീയാർത്ഥത്തെ 'ഐശ്വര്യം ശങ്കരാദീശ്വരവിനിയമനം' ഇത്യാദിവാക്യങ്ങൾ കൊണ്ടു സമർത്ഥിച്ചിരിക്കയാൽ അലങ്കാരം കാവ്യലിങ്ഗമാകുന്നു. ലക്ഷണം മുൻപു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ൭൦

അലങ്കാരം.

ഭഗവന്മഹിമാനുവർണ്ണനം എന്ന പ്രഥമദശകം

സമാപ്തം.

ദ്വിതീയം ദശകം.

ഈ വിധം ഗുണാനുകീർത്തനപുരസ്സരം ഭഗവന്മാഹാത്മ്യം അനുവർണ്ണനം ചെയ്തുതീരവേ കവി, ഭക്തിരസം നിറഞ്ഞു നിർമ്മലമായിചമഞ്ഞ തന്റെ ഹൃദയത്തിൽ പ്രത്യക്ഷമായി പ്രകാശിച്ചു കണ്ടതായ ഭഗവദ്രൂപത്തെ താഴെകാണുന്ന രണ്ടുശ്ലോകംകൊണ്ടു ഭക്തന്മാർക്കുപദേശിക്കുന്നതിനായി വർണ്ണിക്കുന്നു:—

സൂര്യസ്പർദ്ധികിരീടമൂർദ്ധ്വതിലക-
പ്രോദ്ഭാസിഫാലാന്തരം
കാരുണ്യാകുലനേത്രമാർദ്രഹസിതോ-
ല്ലാസം സുനാസാപുടം
ഗണ്ഡോദ്യന്മകരാഭകുണ്ഡലയുഗം
കണ്ഠോജ്ജ്വലത്കൌസ്തുഭം
ത്വദ്രൂപം വനമാല്യഹാരപടല-
ശ്രീവത്സദീപ്രം ഭജേ. ൧

സൂര്യസ്പർദ്ധികിരീടം	= സൂര്യനോടു സ്പർദ്ധിക്കുന്നതായ (അനേകംകോടിസൂര്യമണ്ഡലത്തിനു തുല്യമായ കാന്തിപ്രസരം നിറഞ്ഞിരിക്കുന്ന) കിരീടത്തോടു കൂടിയതും
ഊർദ്ധ്വതിലകപ്രോദ്ഭാസി-ഫാലാന്തരം	= ഊർദ്ധ്വതിലകം (മേല്പെട്ടുള്ള കുറി)കൊണ്ടു പ്രകർഷേണ (അധികമായി) ഉദ്ഭാസിക്കുന്നതായ ഫാലാന്തര(നെററിത്തട)ത്തിന്റെ മദ്ധ്യഭാഗത്തോടുകൂടിയതും
കാരുണ്യാകുലനേത്രം	= കാരുണ്യം (ദയവു) കൊണ്ടു ആകുലങ്ങളായ (പരവശങ്ങളായ) നേത്രങ്ങളോടുകൂടിയതും
ആർദ്രഹസിതോല്ലാസം	= ആർദ്രമായ (ഈറം മാറാത്തതായ—നൂതനമായ) ഹസിത (ഹാസ)ത്തിന്റെ ഉല്ലാസ (പ്രകാശ) ത്തോടുകൂടിയതും

സുനാസാപുടം = ശോഭനങ്ങളായ നാസാപുട(നാസികയുടെ അഗ്രിമദ്വാരഭാഗ) ങ്ങളോടു കൂടിയതും

ഗണ്ഡോദ്യന്മകരാഭകുണ്ഡലയുഗം = ഗണ്ഡങ്ങളിൽ (കവിൾത്തടങ്ങളിൽ) ഉദ്യത്തുകളായി (അവലംബമാനങ്ങളായി) മകരാഭങ്ങളായുള്ള (മകരമത്സ്യത്തിന്റെ രേഖാസമാനങ്ങളായ രേഖകൾ കൊത്തിപ്പണിതിരിക്കയാൽ തത്തുല്യകാന്തിയുള്ളതുകളായ) കുണ്ഡലങ്ങളോടു കൂടിയതും

കണ്ഠോജ്ജ്വലത്കൌസ്തുഭം = കണ്ഠത്തിൽ ഉജ്ജ്വലത്തായ (ഭാസിച്ചിയങ്ങുന്നതായ) കൌസ്തുഭത്തോടു കൂടിയതും

വനമാല്യഹാരപടലശ്രീവത്സദീപ്രം = വനമാല്യം, ഹാരപടലം, (മുത്തുമാലയുടെ രാശി) ശ്രീവത്സം (ശ്രീവത്സമെന്ന മറുവ്) ഇവയാൽ ശോഭമാനവുമായ

ത്വദ്രൂപം = നിന്തിരുവടിയുടെ രൂപത്തെ

(അഹം) ഭജേ. = (ഞാൻ) ഭജിക്കുന്നു. (ഞാനിതാ സ്മരിക്കുന്നു.)

അല്ലയോ ഗുരുവായൂരപ്പ!, ഐശ്വൎയ്യംമുതൽ വൈരാഗ്യം വരെയുള്ള ഗുണങ്ങൾ സൎവ്വോത്കൃഷ്ടമായും പരിപൂൎണ്ണമായും പ്രകാശിച്ചു മുഖ്യഭഗവാനായി പരിലസിക്കുന്ന ശ്രീകൃഷ്ണ! നിന്തിരുവടി അവിടത്തെ ഗുണങ്ങൾക്ക് അനുരൂപമായി ധരിച്ചിരിക്കുന്ന ദിവ്യരൂപം ഞാനിതാ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടുകണ്ട് ആനന്ദം അനുഭവിക്കുന്നു. ശുകനാരദാദികളായ പരമഭാഗവതന്മാർ ഭജിച്ചു, ധ്യാനിച്ചു, ലയിച്ചു ആത്മാരാമന്മാരായിത്തീരത്തക്കവിധം അത്രയ്ക്കു സൎവ്വമധുരമായുള്ള ഈ മംഗളരൂപം പുരാണാദികളിൽ പറഞ്ഞുകേട്ടിട്ടുള്ള

സാരം.

ലക്ഷണങ്ങളെ അനുഭവം കൊണ്ടു യഥാർത്ഥമാക്കിത്തീർത്തിരിക്കുന്നു. ലോകോത്തരമായ സൌന്ദര്യത്തിനും വീര്യത്തിനും യോജിക്കത്തക്കവിധം അനേകകോടി സൂര്യന്മാർ ഒന്നിച്ചുദിച്ചുയർന്നപോലെ ജാജ്വല്യമാനമായ തേജസ്സോടുകൂടിയ കിരീടം ധരിച്ചതും, സമഗ്രമായ ഐശ്വര്യവും, ഉന്നതവും സുരഭിയുമായ ഭക്തിമാത്രത്താൽ പ്രാപ്യമാണെന്നു കാണിക്കത്തക്കവിധം മേല്പോട്ടു നീട്ടിത്തൊട്ടിരിക്കുന്ന കസ്തൂരീതിലകംകൊണ്ടു പൂർവ്വാധികം ശോഭമാനമായ നെറ്റിത്തടത്തോടുകൂടിയതും, കൃപാരസം നിറകയാൽ ഭാരവശ്യപ്പെട്ടിട്ടാണോ എന്നു തോന്നുമാറ് ഇമച്ചു മിഴിക്കുടാതെ സുബ്ധങ്ങളായ നയനങ്ങൾ വഹിച്ചിരിക്കുന്നതും, നേത്രങ്ങൾകൊണ്ടു വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്ന കൃപാവിശേഷത്തെ അനുഭവിപ്പെടുത്തിക്കാണിക്കുവാനോ എന്നു തോന്നുമാറു മൃദുമിനുസമായ പുഞ്ചിരിതൂകുന്നതും, അതുനിമിത്തം മുകുതകണ്ണും ഭക്തപരിപാലനം കൈയേറ്റിരിക്കുന്ന ഭാവം കാണത്തക്കവിധം സങ്കോചലേശം കൂടാതെ തുറസ്സായി ശോഭിക്കുന്ന സംപൂർണസമാനങ്ങളായ നാസികാഗ്രഭാഗങ്ങളാൽ വിരാജമാനവും, ഭക്തന്മാരുടെ സ്തോത്രങ്ങൾ കേൾക്കാനുള്ള ജാഗ്രതയെ വെളിപ്പെടുത്തുന്നമട്ടിൽ കവിൾത്തടങ്ങളിൽ താണു ചേന്നിരിക്കുന്നതുകളായി മകരരേഖാങ്കിതങ്ങളായുള്ള രത്നകുണ്ഡലങ്ങളാൽ ഭാസിക്കുന്നതും, ശ്രീമത്തായ കണ്ഠപ്രദേശത്തിൽ ഉത്തമഭക്തന്മാർ സമർപ്പിക്കുന്നതായ ഭക്തിരത്നത്തിനുതുല്യം ഉജ്ജ്വലത്തായിരിക്കുന്ന കൌസ്തുഭത്തോടുകൂടിയതും, ദരിദ്രരും സമ്പന്നരും സന്തക്കാരുമായ ഏവരാലും ഒന്നുപോലെ ഭജിക്കത്തക്കവനാണെന്നു പ്രകാശിപ്പിക്കുമാറു വനമാലകൊണ്ടും, മുകുതാഹാരങ്ങൾകൊണ്ടും, ശ്രീവത്സം എന്നിവയാൽ വിദ്യോതിക്കുന്നതുമായ നിന്തിരുവടിയുടെ ഈ ദിവ്യരൂപത്തെ ഞാനെപ്പൊഴും സ്മരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ അതലാദിപാതാളാന്തങ്ങളും, ഭൂരാദിസത്യാന്തങ്ങളുമായ പതിന്നാലു ലോകങ്ങൾക്കും ഏകച്ഛത്രാധിപതിയായി പ്രകാശിക്കുന്ന ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവാന്റെ പ്രഭാവത്തിനു തക്കവിധത്തിലുള്ള ഒരു രൂപമാണ് ഭക്തനായ ഭട്ടതിരിപ്പാട്ടിലെ ഹൃദയത്തിൽ സ്മരിച്ചതായി അദ്ദേഹം വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നതു്. ഒന്നാംദശകത്തിന്റെ ഒടുവിലത്തെ ശ്ലോകംകൊണ്ടു ലോകോത്തരങ്ങളായ ഐശ്വര്യവീര്യാദി

ഗുണങ്ങൾ നിമിത്തം ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിനു ഭഗവത്പദസാമ്രാജ്യം സ്ഥാപിച്ചു കഴിഞ്ഞഉടൻ തദനുഗുണമായ ഒരു ദിവ്യമൂൎത്തി പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതു കവി ചെയ്തിട്ടുള്ള ഭഗവന്മഹിമാനുവൎണ്ണനത്തിന്റെ നിഷ്കളങ്കത്വത്തേയും യാഥാൎത്ഥ്യത്തേയും വെളിപ്പെടുത്തുന്നു. ഇതിൽ ജാജ്വല്യമാനമായ ദീപ്തിസഹസ്രം നിറഞ്ഞുള്ള കിരീടം, വിചിത്രങ്ങളായ രത്നകാന്തികൾകൊണ്ടു ഭാസ്വരമായ കുണ്ഡലം, ദൎശനീയമായ പ്രഭാപടലം പൂൎത്തിയായുള്ള കൌസ്തുഭം, പ്രശാന്തപാവനമായ നിൎമ്മലജ്യോതിസ്സണിഞ്ഞുള്ള മുക്താഹാരങ്ങൾ എന്നിവ തേജോരൂപങ്ങളായും; കൃപാപരിപൂൎണ്ണമായ നയനം, മന്ദഹാസമധുരമായ മുഖം, ശോഭനങ്ങളായ നാസികാഗ്രങ്ങൾ, നിസൎഗ്ഗസുന്ദരമായ ശ്രീവത്സം എന്നിവ സ്വഭാവരൂപമായും; കേശാദിപാദലംബിനിയായി വിചിത്രപത്രകുസുമവിനിൎമ്മിതയായി, നിത്യസുഗന്ധിയായുള്ള വനമാല എല്ലാത്തിനും ഒരു പരിവേഷരൂപമായും പ്രകാശിക്കുന്നു. ഇത്രയും കൊണ്ട് ഏതുതരത്തിലുള്ള തേജസ്സുകൾക്കും ഭക്തവാത്സല്യാദികളായ ഏതുതരത്തിലുള്ള പരമസാത്ത്വികഗുണങ്ങൾക്കും സൎവ്വോപരി അനേകായിരം പ്രകാരത്തിലുള്ള ഏതുതരം പ്രാപഞ്ചിക വൈചിത്ര്യങ്ങൾക്കും ഭഗവാൻ ഏകാശ്രയമായ ഒരു മൂൎത്തിയാണെന്നു സ്പഷ്ടമാകുന്നു. സ്വതന്ത്രരായ ചക്രവൎത്തികളാണെന്ന് ഇപ്പോൾ പ്രസിദ്ധപ്പെട്ടിട്ടുള്ളവരും ഉജ്ജ്വലമായകിരീടം, നവരത്നഖചിതങ്ങളായ (സ്റ്റാർഎന്നും മററും പേരു പറഞ്ഞുവരുന്ന) മുദ്രകൾ, നന്മുത്തുമാലകൾ, രത്നാഭരണങ്ങൾ, ആപ്രപദലംബിയായി ധരിക്കുന്ന (ഗൌൺ എന്നു പേരായ) അങ്കികൾ, മുതലായവ തങ്ങളുടെ ചക്രവൎത്തിലക്ഷണമായി ധരിച്ചുകാണുന്നതു സൎവ്വലോകചക്രവൎത്തിയായ ഭഗവാന് നാം നിൎദ്ദേശിച്ച രൂപത്തിന്റെ ഏതാണ്ടൊരനുകരണമാണെന്നുള്ളത് അല്പം സൂക്ഷിച്ചാൽ വ്യക്തപ്പെടുന്നതാണ്. മതാന്തരസ്ഥരായുള്ള ചക്രവൎത്തികൾപോലും സാമ്രാജ്യാഭിവ്യഞ്ജകമായി ഇപ്രകാരം അനുകരിച്ചുകാണുന്നത് അനുകരണീയമായ ഈ ഭഗവദ്രൂപത്തിന്റെ അസാധാരണമഹിമയേയും ആനുരൂപ്യത്തേയും വിശദപ്പെടുത്തുന്നു. സൂൎയ്യന്റേയും, കൌസ്തുഭത്തിന്റേയും, മുത്തുകളുടേയും തേജസ്സിനു ക്രമേണ കീഴ്പ്പോട്ടു ശാന്തതയും മേല്പോട്ട് ഉഗ്രതയും ഉച്ചമായിരിക്കുന്നതനുസരിച്ചു സൎവ്വാന്ധകാരനിരസനം, ബുദ്ധിപ്രസാദനം,

ആഹ്ലാദനം എന്നീ സമസ്തഫലവും ഭഗവദ്ധ്യാനത്തിനുണ്ടാകുന്നതായിവരുന്നു. ഇതുവർണ്ണനാവസരത്തിൽ—'ശൈശവം ശങ്കരാദീശചരവിനിയമനം' എന്ന് ശൈശവത്തിലാരംഭിച്ചതനുസരിച്ച 'സൂര്യസ്പർദ്ധികിരീടം' എന്ന രൂപവർണ്ണനത്തിൽ തുടങ്ങിയതു എന്തുകൊണ്ടും ഉചിതമായിരിക്കുന്നു. കേശാദിപാദവർണ്ണനമാണിവിടെ ഉദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നതു്. അടുത്തശ്ലോകത്തിൽ 'വിമലാംബുജദ്യുതിപദം' എന്നവസാനിക്കുന്നതോടുകൂടി പാദാന്തം ഭഗവദ്രൂപം വർണ്ണിക്കപ്പെട്ടതായിവരുന്നു. അതിൽ ഈ ശ്ലോകം കൊണ്ടു ശിരസ്സു, നെറ്റി, നേത്രങ്ങൾ, കർണ്ണങ്ങൾ, നാസിക, അധരം, ഗണ്ഡങ്ങൾ, കണ്ണു, വക്ഷസ്സു് എന്നിവയെ ഉദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നു.

'സൂര്യസ്പർദ്ധികിരീടം'—സൂര്യനോടു സ്പർദ്ധിക്കശീലമുള്ള കിരീടത്തോടുകൂടിയതെന്നർത്ഥം. സ്പർദ്ധിക്കുക=മത്സരിക്കുക. തനിക്കു ജയനിശ്ചയമുള്ള ഉത്കൃഷ്ടനാണു മറ്റവനോടു സ്പർദ്ധിക്കപതിവു്. അതുകയാൽ പ്രത്യക്ഷത്തിൽ കാണുന്ന ഒരു സൂര്യൻ ഭഗവത്കിരീടാപേക്ഷയാ തേജസ്സു കുറഞ്ഞവനാണെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. അനേകകോടി സൂര്യന്മാക്കു സമാനമായ തേജസ്സെന്നു താത്പര്യം. സൂര്യസാമ്യം കിരീടത്തിനു പ്രധാനമായി തേജസ്സുകൊണ്ടാണെങ്കിലും, ആകൃതികൊണ്ടും ഉന്നതസ്ഥാനസ്ഥിതികൊണ്ടും കൂടി ഇവിടെ യോജിപ്പിക്കാവുന്നതാണു്. പാദഭജനംകൊണ്ടു മുക്തിയും മുക്തിയും വേണമെന്നു ഭജിക്കുന്നവക്കു് ഒടുവിലത്തെ പ്രാപ്യമായ ബ്രഹ്മസ്ഥാനമാകുന്ന ശിരസ്സിന്റെ അലങ്കാരം കേവലതേജോമയമാണെന്നുകൂടി പ്രസാധനം ചെയ്തിരിക്കുന്നതു് അത്യുന്നതോചിതമായിരിക്കുന്നു. കേശാദിപാദം വർണ്ണിക്കുന്നതായ പ്രകൃതത്തിൽ അവയവങ്ങളോടേയും അലങ്കാരങ്ങളോടേയും അന്യോന്യമുള്ള ഇണക്കം അസാധാരണമായിരിക്കുന്നു. അതു സാഹിത്യമർമ്മജ്ഞയാകവി പ്രകടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതിൽനിന്നു തെളിയുന്നതാണു്. 'സൂര്യസ്പർദ്ധി' എന്ന സൂര്യനിൽ ആരംഭിച്ചു് അടുത്തശ്ലോകത്തിൽ 'വിമലാംബുജദ്യുതിപദം' എന്ന സൂര്യബന്ധുവായ അംബുജത്തിൽ കലാശിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടുതന്നെ ഈ അംശം രസികജനങ്ങൾക്കു സുഗ്രഹമാണു്.

'ഉത്തംസതിലകപ്രോദ്ഭാസിഫാലാന്തരം'—ഉത്തംസമായ തിലകംകൊണ്ടു് ഏറ്റവും ശോഭിക്കുന്നതായ നെറ്റിത്തടത്തോടു

ക്രുടിയത്, അഥവാ — ഊർദ്ധ്വതിലകത്തെ ഏറ്റവും ശോഭിപ്പിക്കുന്നതായ നെറ്റിത്തടത്തോടുക്രുടിയത് എന്നും രണ്ടുവിധം ഇവിടെ അർത്ഥം വിവരിക്കാം. അതിൽ രണ്ടാമത്തെ അർത്ഥംകൊണ്ട് ഊർദ്ധ്വതിലകത്തിനു ശരിയായ ശോഭവേണമെങ്കിൽ ഭഗവാന്റെ നെറ്റിത്തടത്തിൽ ക്രുടിയാലേ സാധിക്രുകയുള്ളു എന്നു ഫലിക്കുന്നതിനാൽ നെറ്റിത്തടത്തിന്റെ ഭങ്ഗിക്ക് ഉത്കർഷം കിട്ടുന്നു.

'കാരുണ്യാകുലനേത്രം' — ആകുലങ്ങളം = പരവശങ്ങളം. ഭഗവാനു വല്ല അംശത്തിലും പരവശതയുണ്ടെങ്കിൽ അതു ഭക്തന്മാരെ അപേക്ഷിച്ചുമാത്രമാണ്. സ്വയം നിമേഷരഹിതങ്ങളായ നേത്രങ്ങൾക്കു ദയാപൂർണ്ണതക്രുടി വന്നപ്പോൾ കായ്മംകൊണ്ടും നിന്നിമേഷതപം സഫലമായി. വാത്സല്യംനിമിത്തമോ, ആനന്ദം നിമിത്തമോ അശ്രുപൂർണ്ണങ്ങളായ നയനങ്ങളം എളുപ്പത്തിൽ അടയ്ക്കാൻ സാധിക്കുന്നതല്ലെന്നുള്ളതു സർവ്വാനുഭവസിദ്ധമാകുന്നു. യഥാർത്ഥത്തിൽ ഈ കാരുണ്യാകുലതപം നേത്രങ്ങൾക്കു ജഗത് പരിപാലനമുദ്ദേശിച്ചാണ്. ഭഗവാൻ കണ്ണടയ്ക്കുന്നതു ജഗത് സൃഷ്ടിയും, അടയ്ക്കാതെ നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതു ജഗത് പരിപാലനവും അടയ്ക്കുന്നതു ജഗത്സംഹാരവുമാകയാൽ തുറന്നു നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കണമെങ്കിൽ ജഗത് പരിപാലനസങ്കല്പത്താൽ തന്നെ എന്നതു നിശ്ചയമാണ്. ഈ തത്പം ആശ്രയിച്ച ചില കവികളം:—

"നയനോന്മീലനേ വിശ്വം
സൃഷ്ടം പുഷ്ടം ച ദൃശ്യതേ
നിമീലനേ ച തത് പ്ലുഷ്ടം
പുഷ്ടൈവ തേ മേ സ്തു ദർശനം."

എന്നും മറ്റും ഇന്നും കല്പന ചെയ്യുന്നുണ്ട്.

'ആർദ്രഹസിതോല്ലാസം' — നിർവ്യാജവും സവ്യാജവുമായി ഹാസം രണ്ടുതരത്തിലുണ്ട്. പൊതുവെ ഭഗവാന്റെ ഹാസം മായയെന്നു പറയപ്പെടുന്നു. അതിൽ നിർവ്യാജമായതു വിദ്യാരൂപിണിയും സവ്യാജമായത് അവിദ്യാരൂപിണിയുമാകുന്നു. ഇവിടെ ആർദ്രം എന്ന വിശേഷണത്താൽ നിർവ്യാജമായി വിദ്യാതാരകമായുള്ള ഹാസമാണ് ഉദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു. ഭക്തന്മാരുടെ ദൃഷ്ടിയിൽ അവക്കു ശ്രേയോമാർഗ്ഗം കാട്ടിക്കൊടുക്കുന്ന വിദ്യ

മാത്രമേ പ്രസന്നമായി കാണുകയുള്ളൂ. നേരേമറിച്ച് അസുരാദികൾക്കോ തത്തുല്യരായ നീചക്കോ ഈ ഹാസംതന്നെ അവിദ്യാത്മകമായിത്തീർന്ന് അവരെ അനർത്ഥമാർഗ്ഗത്തിലയയ്ക്കുന്നു.

,,ഹാസോ ജനോന്മാദകരീ ച മായാ.''

,,മന്ദം ജഹാസ വൈകുണ്ഠോ മോഹയന്നിവ മായയാ.''

എന്നുള്ള ഭാഗവതവചനങ്ങളാൽ അവിദ്യാത്മകമായ ഹാസത്തെയാണ് സ്വരൂപപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നത്. അപ്രകാരമുള്ള ഹാസം ശുഷ്കമാണ്. ,കാരുണ്യാകുലനേത്രം' എന്നുള്ളതിനാൽ കാരുണ്യപുഷ്ടിയെ ഉദ്ദേശിച്ചിട്ട്, അതിനടുത്ത് ,ആർദ്രഹസിതോല്ലാസം' എന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതിനാൽ ആർദ്രതയ്ക്കുള്ള നിമിത്തവും ഭങ്ഗ്യന്തരേണ ഉക്തപ്രായമായി. ദൂത്യാവസരത്തിലും മററും ദുർയ്യോധനാദികളോടുള്ള ഹാസം ആർദ്രഹാസമല്ല. അത് ഉന്മാദഹേതുവാണെന്നു സുപ്രസിദ്ധമത്രേ.

,ഗണ്ഡോദ്യന്മകരാഭകുണ്ഡലയുഗം'— ഗണ്ഡങ്ങളിൽ ഉത്കൃഷ്ടമായ ശോഭയോടു കൂടിയ മകരകുണ്ഡലങ്ങൾ ധരിച്ചതെന്നു താത്പര്യം. കുണ്ഡലങ്ങളെ ശോഭിപ്പിക്കത്തക്ക ഗണ്ഡങ്ങളോടു കൂടിയതെന്നു സൂക്ഷ്മം.

,കണ്ഠോജ്ജ്വലത്കൌസ്തുഭം'— ഇവിടെയും കണ്ഠത്തിൽ ഉജ്ജ്വലത്തായ കൌസ്തുഭത്തോടുകൂടിയതെന്നർത്ഥം വരുന്നതിനാൽ കൌസ്തുഭത്തെ ശോഭിപ്പിക്കത്തക്ക കണ്ഠപ്രദേശത്തോടുകൂടിയതെന്നു ഭാവം.

,വനമാല്യഹാരപടലശ്രീവത്സദീപ്രം'— വനമാല്യഹാരപടലശ്രീവത്സങ്ങളാൽ ദീപ്രമായതെന്നു സ്വാരസികമായ അർത്ഥം കിട്ടുന്നു. വനമാല്യഹാരപടലശ്രീവത്സങ്ങൾ ഏതുരൂപത്തിൽ ദീപ്രങ്ങളായിരിക്കുന്നുവോ അത് എന്നു ബഹുവ്രീഹിസമാസംവച്ചും അർത്ഥം പറയാം. എന്നാൽ ദീപ്രം എന്ന വിശേഷണം വനമാല്യമെന്നതിനു മുൻപിൽ വരേണ്ടതാണെന്ന് ഒരു ശങ്ക ഉദിക്കാം. പക്ഷേ ദീപ്രത്തിനു പ്രാധാന്യം കല്പിച്ചാൽ ഈ ശങ്കയ്ക്കു സമാധാനം വരുന്നതാണ്. ,കണ്ഠോജ്ജ്വലത്കൌസ്തുഭം' എന്നുള്ളതിന്റെ രീതിക്ക് ഇവിടെ ദീപ്രത്വത്തെ പ്രധാനമായി ഗണിച്ചു രണ്ടാമതു പറഞ്ഞരീതിയിൽ അർത്ഥം വിശദപ്പെടുത്തുന്നതു ഭഗവദ്രൂപമഹിമയ്ക്കു കുറച്ചുകൂടി അനുഗുണമായിരിക്കുമെന്നുള്ള ഭാഗം

വിമൽനീയമാണ്. ഇതുയുംകൊണ്ടു തിലകം, മകരകുണ്ഡലം, കൌസ്തുഭം, വനമാല്യം മുതലായവ ഭഗവാനിൽ അലങ്കാരമായിരിക്കുന്നതു തങ്ങളുടെ ശോഭയ്ക്കു ആകുന്നുള്ളൂ എന്നു സിദ്ധിക്കുന്നതിനാൽ ഭഗവദ്രൂപം പ്രസിദ്ധാലങ്കാരങ്ങളേക്കൂടി അലങ്കരിക്കത്തക്ക മഹിമയുള്ളതാണെന്നു ഫലിക്കുന്നു.

"വിസ്മാപനം സ്വസ്യ ച സൌഭഗർദ്ധേഃ
പരം പദം ഭ്രൂഷണഭ്രൂഷണാങ്ഗം."

എന്നു ഭാഗവതത്തിലും,

"ആഭരണസ്യാഭരണം
പ്രസാധനവിധേഃ പ്രസാധനവിശേഷഃ
ഉപമാനസ്യാപി സഖേ!
പ്രത്യുപമാനം."

എന്നു വിക്രമോർവ്വശീയത്തിലും, പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതുപോലെ ലോകോത്തരസൌന്ദര്യശാലിയാണെന്നു ധ്വനിക്കുന്നു.

വനമാലയുടെ സ്വരൂപം:—

"തുളസീകുന്ദമന്ദാരപാരിജാതപ്രസൂനകൈഃ
പഞ്ചഭിർഗ്രഥിതാ മാലാ വനമാലാ നിഗദ്യതേ."

"ആജാനുലംബിനീ മാലാ സർവ്വർതുകുസുമോജ്ജ്വലാ
മധ്യേ സ്ഥൂലകദംബാഢ്യാ വനമാലേതി കീർത്തിതാ."

എന്നുള്ള പ്രമാണങ്ങളാൽ തുളസി, മുല്ല, പിച്ചി, പവിഴമല്ലി മന്ദാരം എന്നിത്യാദികളായി വസന്താദിസർവ്വർതുക്കളിലുമുള്ള പുഷ്പങ്ങൾ കോർത്തു മദ്ധ്യത്തിൽ സ്ഥൂലമായ കദംബപുഷ്പത്തോടുകൂടിയതും, ശിരസ്സുമുതൽ പാദംവരെ വ്യാപിച്ചുകിടക്കുന്നതുമായ ഒരു മാലയെന്നാകുന്നു. ഹാരപടലം=അനേകം സരളങ്ങളോടുകൂടിയ നനുത്തമാലകം. ശ്രീവത്സം=ശ്രീമത്തായ വത്സം 'വത്സ'ശബ്ദത്തിനു മഹത്ത്വത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നതായുള്ള വെളുത്തരോമങ്ങളോടുകൂടിയ ഒരു ചുഴി എന്നർത്ഥം. ഇതു ഭഗവാനു മാത്രമേയുള്ളൂ. വാചസ്പത്യത്തിൽ—'വർദ്ധതി മഹത്ത്വം വദ—സ—ശ്രീയുക്തോ വത്സഃ ശ്രീവത്സഃ മഹത്ത്വലക്ഷണശ്വേതരോമാവർത്തവിശേഷഃ' എന്നു വർദ്ധാതുവിൽനിന്നും സപ്രത്യയം വച്ചു വത്സശബ്ദം വന്നതായും അതു മഹത്ത്വത്തിന്റെ ലക്ഷണ

മായ ഒരു വെളുത്ത രോമാവർത്തമാണെന്നും പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഇതുകൊണ്ട് ഈ ശ്രീവത്സത്തിന്റെ ശോഭാകാരിത്വത്തെപ്പറ്റിയുള്ള സംശയത്തിനു സമാധാനമായി.

'രൂപം'—ഈവിധം കിരീടാദികളാൽ മഹനീയമായ യാതൊരു ഭഗവദ്രൂപം പുരാണാദികളിൽ പ്രസിദ്ധമായിരിക്കുന്നുവോ അതുതന്നെയാണു് അല്ലയോ! ഗുരുവായൂരപ്പാ! നിന്തിരുവടിയുടെ രൂപമായി എനിക്കു പ്രത്യക്ഷത്തിൽ കാണുന്നതെന്നാശയം.

'ഭജേ'—രൂപത്തെ ഭജിക്കുയെന്നാൽ ഇടവിടാതെ ധ്യാനിക്കുയെന്നർത്ഥം. അല്ലേ, ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയുടെ ഈവിധമുള്ള വിശിഷ്ടമായ രൂപം ധ്യാനിക്കുമാത്രമേ ഞാൻ ജന്മഫലമായി വിചാരിക്കുന്നുള്ളൂ എന്നു ഫലകാംക്ഷകൂടാതെ ഭഗവദ്ദർശനം ലഭിച്ചപ്പോൾ കവി ആത്മസമർപ്പണം ചെയ്യുന്നു. ഭാഗമാണ് ഇതു്. ഭഗവദ്രൂപം ധ്യാനിച്ചാൽ ധ്യാതാവിന്റെ ഉള്ളും പുറവും ഭഗദ്രൂപമായിത്തന്നെ ചമഞ്ഞുപോകുമെന്നുള്ളതിനാൽ യഥാർത്ഥത്തിൽ അതിനേക്കാൾ വലുതായ ലാഭം എന്താണുള്ളതു്?

അലങ്കാരം.

ഇവിടെ ആഭരണത്തിന് ആഭരണമായിരിക്കുന്നു എന്നു സിദ്ധിക്കുകനിമിത്തം ഭഗവദ്രൂപത്തിന്റെ അസാധാരണസൌന്ദര്യം ധ്വനിക്കയാൽ ധ്വനി എന്ന ഉത്തമകാവ്യം പ്രസന്നമായിരിക്കുന്നു. ലക്ഷണം മുൻപു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. ൫

കേയൂരാങ്ഗദകങ്കണോത്തമമഹാ-
രത്നാങ്ഗുലീയാങ്കിത-
ശ്രീമദ്ബാഹുചതുഷ്കസങ്ഗതഗദാ-
ശംഖാരിപങ്കേരുഹാം
കാഞ്ചിത് കാഞ്ചനകാഞ്ചിലാഞ്ഛിതലസത്-
പീതാമ്ബരാലമ്ബിനീ-
മാലമ്ബേ വിമലാമ്ബുജദ്യുതിപദാം
മൂർത്തിം തവാർത്തിച്ഛിദം. ൬

കേയൂരാങ്ഗദകങ്കണോത്തമ-
മഹാരത്നാങ്ഗുലീയാങ്കി-
തശ്രീമദ്ബാഹുചതുഷ്കസങ്ഗതഗദാശംഖാരി-
പങ്കേരുഹാം

=ഉത്തമങ്ങളായ കേയൂരങ്ങളും (തോൾവളകളും) അങ്ഗദങ്ങളും (കൈത്തണ്ടുവളകളും) കങ്കണങ്ങളും (കൈവളകളും) ഇവയാലും മഹത്തുകളായ (അനഘങ്ങളായ) രത്നങ്ങൾ പതിച്ചിട്ടുള്ള അങ്ഗുലീയങ്ങളാലും (മോതിരങ്ങളാലും) അങ്കിതമായി (അടയാളപ്പെടുത്തപ്പെട്ടതായി) ശ്രീമത്തായുള്ള ബാഹുചതുഷ്കത്തിൽ (നാലുകൈകളിൽ) സങ്ഗതങ്ങളായ (ചേന്നിരിക്കുന്നതുകളായ ധരിച്ചിരിക്കുന്ന) ഗദ, ശംഖം, അരി (ചക്രം), പങ്കേരുഹം (പത്മം) എന്നിവയോടുകൂടിയതും

കാഞ്ചനകാഞ്ചിലാഞ്ഛിതലസത്-
പീതാംബരാലംബിനീം

=കാഞ്ചന (സുവർണ്ണ) മയമായ കാഞ്ചിയാൽ (അരഞ്ഞാണത്താൽ) ലാഞ്ഛിതമായി (അടയാളപ്പെട്ടതായി) അതു നിമിത്തം ലസത്തായ। (ശോഭമാനമായുള്ള) പീതാംബരത്തെ ആലംബി(ധരി)ച്ചിരിക്കുന്നതും

വിമലാംബുജദ്യുതിപദാം

=വിമലമായ(നിർമ്മലമായ) അംബുജ(പത്മ)ത്തിന്റെ ദ്യുതി (കാന്തി)ക്കു സമാനമായ ദ്യുതിയോടുകൂടിയ പദങ്ങളോടു (ചരണങ്ങളോടു) കൂടിയതും

കാഞ്ചിത്

=ഇന്നതരത്തിലാണെന്നു വിശദപ്പെടുത്തിപ്പറയുവാൻവഹിയാത്തവിധം അസാധാരണസൌന്ദര്യമഹിമയോടുകൂടിയതും

ആത്തിച്ചരിദം = ആത്തിയെ (താപത്തെ) നശിപ്പിക്കുന്നതും ആയ
തവ, മൂത്തിം = നിന്തിരുവടിയുടെ മൂത്തിയെ
(അഹം) ആലംബേ = (ഞാൻ) ആലംബിക്കുന്നു. (ഏകശരണമായി ആശ്രയിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.)

ആലംബേ—ആങ്ങ് ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ലബി അവസ്രംസനേ എന്ന ധാതുവിന്റെ കർത്തരി ആത്മനേപദി ലട് ഉ-പു-ഏ.

സാരം

അല്ലയോ ഗുരുവായൂരപ്പ! ഭഗവൻ! ശ്രീകൃഷ്ണ! അമൂല്യങ്ങളും വിചിത്രകാന്തികളും ആയ അനേകവിധം ദിവ്യരത്നങ്ങൾ പതിച്ചുള്ള ഉത്തമങ്ങളായ തോൾവളകൾ, കൈത്തണ്ടവളകൾ, കൈവളകൾ, മോതിരങ്ങൾ ഇവയാൽ പ്രത്യേകം അടയാളപ്പെടുത്തി അലങ്കരിക്കപ്പെട്ട നാലു തൃക്കൈകളിൽ ശംഖചക്രഗദാപത്മങ്ങൾ അണിഞ്ഞു പരിലസിക്കുന്നതും, സുവർണ്ണമയമായ കച്ചപ്പുറംകൊണ്ടു ശോഭമാനമായ പീതാംബരം ധരിച്ചു വിളങ്ങുന്നതും, വികസ്വരങ്ങളായ ചെന്താമരപ്പൂക്കളുടെ കാന്തിയോടുകൂടിയ തൃപ്പാദങ്ങളാൽ വിരാജിക്കുന്നതും, സമസ്തമായ സാംസാരികതാപത്തെ ശമിപ്പിച്ചു പരമാനന്ദമായ മോക്ഷം അരുളുന്നതും, ആക്കും വേണ്ടവിധം വർണ്ണിച്ച് ഇന്നവിധം എന്നൊരു നിശ്ചയംചെയ്തു നിരൂപണം ചെയ്വാൻ വഹിയാത്തതും ആയ തിരുമേനിയെ ഞാൻ അനന്യശരണനായി ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നു. അനർത്ഥരൂപമായ ആപത്തിൽ വീണു പോകാതെ രക്ഷിക്കണമെ!! ദിവ്യങ്ങളായ കേയൂരാദ്യാഭരണങ്ങളും ശംഖചക്രാദ്യായുധങ്ങളും സുവർണ്ണക്കച്ചപ്പുറവും ചെന്താമരത്തൃപ്പാദങ്ങളും എപ്പോഴും മനസ്സിൽ ആലംബിച്ചിരിക്കുന്ന എനിയ്ക്കു ചക്രാദ്യായുധങ്ങളാൽ, സഞ്ചിതമോ പ്രാരബ്ധമോ ആഗാമിയോ ആയ കർമ്മത്തിന്റെ ശക്ത്യാ സംഭവിക്കുന്ന ആർത്തികൾ നീങ്ങി തേജോമയമായ ആഭരണങ്ങളാൽ അജ്ഞാനാന്ധകാരവും മാറി പരമാനന്ദപ്രാപ്തി ഉണ്ടാകുവാൻ അല്ലയോ ശ്രീകൃഷ്ണ! പ്രസാദിക്കണേ!

ഇവിടെ മൻശ്ലോകത്തിൽ ആരംഭിച്ച കേശാദിപാദാന്ത മായ ഭഗവദ്രൂപം തുടൻന്ന ശ്രീമത്തുകളായ തുക്കൈകളും അവയിൽ കേയൂരാദിതിരുവാഭരണങ്ങളും ഗദാദ്യായുധങ്ങളും സുവർണ്ണമേഖലയാൽ ശോഭിക്കുന്ന പീതാംബരവും തുപ്പാദങ്ങളും വർണ്ണിച്ച പാദാന്തവർണ്ണനം ഉപസംഹരിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിലും ഒന്നാംദശകത്തിൻെറ അവസാനത്തിൽ ഭഗവന്മാഹാത്മ്യത്തെ വർണ്ണിച്ച ഭക്തിപരവശനായി ചമഞ്ഞ ഭട്ടതിരിപ്പാട്ട പെട്ടെന്ന പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ട ഭഗവദ്രൂപത്തെകണ്ടു സേവോപചാരപരിപാടികളിൽ പരിഭ്രാന്തചേതസ്സായി പ്രഥമദൃഷ്ടിയിൽ സ്ഥൂലങ്ങളായി പെട്ട ശ്രീമത്കിരീടാദികളെ ആശ്രയിച്ച് അഭീഷ്ടപ്രാർത്ഥനപോലും ചെയ്യാതെ ഭജിക്കമാത്രം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. രണ്ടാമത് അല്പം ഒന്ന സമാധാനപ്പെട്ട ശരീരാവയവങ്ങളായ ബാഹുക്കളിലും തദവയവങ്ങളായ അങ്ഗുലികളിലും സൂക്ഷിച്ച കേയൂരാദിഭൂഷണങ്ങളും ഗദാദ്യായുധങ്ങളും മറവും വർണ്ണിച്ച് 'ആർത്തിച്ഛിദം' എന്ന വിശേഷണംകൊണ്ടു സങ്കടം തീർക്കണമെന്നുള്ള ഒരു പ്രാർത്ഥന വ്യക്തമായി അന്തർഭവിപ്പിച്ച് 'ആലമ്ബേ' എന്ന ക്രിയയാൽ താൻ ആപത്തിൽനിന്നും ഉദ്ധാരണംചെയ്യത്തക്കവിധം ദയനീയനാണെന്നുള്ള ഭാഗം പ്രകടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. സർവാഭീഷ്ടവും സമർപ്പിക്കത്തക്ക സമർത്ഥതയുള്ള ഒരു പ്രഭുവിനെയുദ്ദിശ്യ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ട കാണുന്നതായാൽ പെട്ടെന്ന മതിമറന്ന കേവലം ദർശിക്കമാത്രമല്ലാതെ യാതൊന്നും ചോദിക്കാൻ തോന്നുകയില്ലെന്നുള്ളതു ലോകസാധാരണമാണു്. പിന്നയാണൊ ഭഗവദ്രൂപം പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടാൽ!! എന്നാൽ ഈമാതിരി സന്ദർഭങ്ങളിൽ ആശ്രയിക്കുന്നവർ അപേക്ഷിക്കുന്നതിനേക്കാൾ പ്രഭുക്കളെ സങ്കടം തീർക്കുന്നവരാണെന്ന വിശേഷിപ്പിച്ചാൽ അതിന് ഔചിത്യമേറുമെന്നുള്ളതും രസികന്മാരായുള്ളവർക്ക് അനുഭവസിദ്ധമായിരിക്കാം. ഈ സമ്പ്രദായമാണ് ഇവിടെ 'ആർത്തിച്ഛിദം' എന്ന ഭഗവദ്വിശേഷണത്താൽ വ്യക്തപ്പെട്ടുന്നതു്. എന്നാൽ ഇപ്രകാരം ഒരു വിശേഷണം രണ്ടാംശ്ലോകത്തിൽ യോജിപ്പിക്കുവാനോ എന്ന തോന്നുമാറു പ്രഥമശ്ലോകവർണ്ണനത്തിൽ 'കാരുണ്യാകുലനേത്രം' എന്ന ഭഗവദ്രൂപത്തിന് ഒരു വിശേഷണം സ്വയം ചേർത്തിരിക്കുന്നതു കവിഹൃദയത്തിൻെറ ശുദ്ധിക്ക് ഉദാഹരണമാകുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു മുൻപിലത്തെ ശ്ലോകവും

ഈ ശ്ലോകവും പരമാത്മജ്യോതിസ്സിൽ ലയിച്ചു പരമാനന്ദ സായുജ്യം ലഭിക്കണമെന്നു വിചാരിക്കുന്നവരും ആധ്യാത്മികാദി താപത്രയം നശിച്ചു് ഐഹികവും ആമുഷ്മികവും ആയ സകല ശ്രേയസ്സുകളും പ്രാപിക്കണമെന്നു് അപേക്ഷിക്കുന്നവരുമായ ഭക്തന്മാക്കു് ഉത്തമമായ ധ്യാനശ്ലോകമായും കരുതേണ്ടതാണെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. ഈ രണ്ടു ശ്ലോകങ്ങളും ഇന്നു പലേടത്തും ധ്യാനത്തിനായി ഉപയോഗിച്ചുവരികയാൽ ഇവ നാരായണീയഗ്രന്ഥത്തിൽനിന്നും ഉപദേശമായി ലഭിക്കുന്ന ഉപനിഷത്തായി കരുതേണ്ടതാകുന്നു.

ഇവിടെ സാമാന്യേന ഒരു ജിജ്ഞാസ ഉണ്ടാകാം. അതു— ഈ വിധം ഉത്തമാംഗംമുതൽ പാദംവരേയുള്ള വിശിഷ്ടമായ അവയവസന്നിവേശവും കിരീടാദ്യലങ്കാരങ്ങളും ഗദാദ്യായുധങ്ങളും ബാഹുചതുഷ്ടയവും മറ്റുമെല്ലാം കവി സ്വന്തമായി കല്പിച്ചു ഭഗവാനു രൂപം ഉണ്ടാക്കിത്തീർത്തതോ? ഭഗവാൻതന്നെ സ്വയം ഇപ്രകാരം ഒരു രൂപം ധരിച്ചതോ എന്നാണു്. ആദ്യത്തെ പക്ഷമാണെങ്കിൽ അതു കേവലം കവികല്പിതമാകയാൽ വലിയ മഹിമയ്ക്കു് അവകാശം ഇല്ല. രണ്ടാമത്തെ പക്ഷത്തിൽ ഇത് ഏതുവിധം മനസ്സിലായി എന്നുള്ളതു വിശദപ്പെടുത്തേണ്ടതാണു്. ഇതിനു യഥാർത്ഥത്തിൽ ഈ വിധം ഒരു രൂപം ഭഗവാൻതന്നെ സ്വീകരിച്ചതായി പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതും, നാരദാദിഭക്തശിരോമണികൾ അനുഭവത്തിൽ അറിഞ്ഞതായി കേട്ടിട്ടുള്ളതും, അതനുസരിച്ചു ഭട്ടതിരിപ്പാട്ടിലേക്കു പ്രത്യക്ഷപ്പെടുകയുണ്ടായതും ആണ് എന്നുമാത്രം സമാധാനം.

ഭഗവാൻതന്നെ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള ഭാഗം ഭാഗവതത്തിൽ കപിലമൂർത്തിയായ ഭഗവാൻ ജനനിയായ ദേവഹൂതിക്കു് ഉപദേശിച്ചിട്ടുള്ള സന്ദർഭത്തിൽനിന്നു വ്യക്തപ്പെടുന്നതാണു്.

ശ്രീഭഗവാനുവാച

(കശാദിപാദം)

"പ്രസന്നവദനാംഭോജം പദ്മഗർഭാരുണേക്ഷണം
നീലോത്പലദളശ്യാമം ശംഖചക്രഗദാധരം
ലസത്പങ്കജകിഞ്ജല്കപീതകൌശേയവാസസം
ശ്രീവത്സവക്ഷസം ഭ്രാജത്കൌസ്തുഭാമുക്തകന്ധരം.

മത്തദ്വിരേഫകലയാ പരീതം വനമാലയാ
പരാർദ്ധ്യഹാരവലയകിരീടാംഗദന്യൂപുരം
കാഞ്ചീഗുണോല്ലസച്ഛ്രോണിം പൃദയാംഭോജവിഷ്ടരം
ദർശനീയതമം ശാന്തം മനോനയനവർദ്ധനം."

(പാദാദികേശം)

"സഞ്ചിന്തയേദ് ഭഗവതശ്ചരണാരവിന്ദം
വജ്രാങ്കുശധ്വജസരോരുഹലാഞ്ഛനാഢ്യം
ഉത്തുങ്ഗരക്തവിലസന്നഖചക്രവാള-
ജ്യോത്സ്നാഭിരാഹതമഹദ്ധൃദയാന്ധകാരം.

....
... ...

ഭൃത്യാനുകമ്പിതധിയേഹ ഗൃഹീതമൂർത്തേഃ
സഞ്ചിന്തയേദ് ഭഗവതോ വദനാരവിന്ദം
യദ്വിസ്ഫുരന്മകരകുണ്ഡലവല്ഗിതേന
വിദ്യോതിതാമലകപോലമുദാരനാസം."

ശ്രീനാരദമഹർഷി പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതിനു ഭാഗവതം ധ്രുവചരിതത്തിൽ ബാലനായ ധ്രുവനോടു ഭഗവദ്രൂപം ഉപദേശിക്കുന്നതായ താഴേ ഉദ്ധരിക്കുന്ന ഭാഗം നോക്കുക.

നാരദ ഉവാച.

"പ്രസാദാഭിമുഖം ശശ്വത് പ്രസന്നവദനേക്ഷണം
സുനാസം സുഭ്രുവം ചാരുകപോലം സുരസുന്ദരം
തരുണം രമണീയാങ്ഗമരുണോഷ്ഠേക്ഷണാധരം
പ്രണതാശ്രയണം നൃമ്ണം ശരണ്യം കരുണാർണ്ണവം
ശ്രീവത്സാങ്കം ഘനശ്യാമം പുരുഷം വനമാലിനം
ശംഖചക്രഗദാപദ്മൈരഭിവ്യക്തചതുർഭുജം
കിരീടിനം കുണ്ഡലിനം കേയൂരവലയാനിതം
കൌസ്തുഭാഭരണഗ്രീവം പീതകൌശേയവാസസം
കാഞ്ചീകലാപപര്യസ്തം ലസത് കാഞ്ചനനൂപുരം
ദർശനീയതമം ശാന്തം മനോനയനവർദ്ധനം
പദ്ഭ്യാം നഖമണിശ്രേണ്യാ വിലസദ്ഭ്യാം സമർച്ചതാം
ഹൃത്പദ്മകർണ്ണികാധിഷ്ണ്യമാക്രമ്യാത്മന്യവസ്ഥിതം

സ്മയമാനമഭിധ്യായേത് സാനുരാഗാവലോകനം
നിയതേനൈകഭക്തേന മനസാ വരദർഷഭം.

ഏവം ഭഗവതോ രൂപം സുഭദ്രം ധ്യായതോ മനഃ
നിവൃത്ത്യാ പരയാ തുഷ്ടം സമ്പന്നം ന നിവർത്തതേ."

ഈവിധമുള്ള ആഭരണങ്ങളും മറ്റും ഭഗവദ്രൂപത്തിൽ കൊണ്ടാടിക്കാണുന്നതു വേറെയും ചില തത്ത്വങ്ങൾകൂടി അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തിയാണെന്നു ഭാഗവതത്തിൽ ൧൧-ാം സ്കന്ധം ൧൫-ാം അദ്ധ്യായത്തിൽനിന്നു താഴെ ഉദ്ധരിക്കുന്ന അംശത്താൽ വിസ്പഷ്ടമാകുന്നു.

സൂത ഉവാച.

"കൌസ്തുഭവ്യപദേശേന സ്വാത്മജ്യോതിർബിഭർത്ത്യജഃ
തത് പ്രഭാം വ്യാപിനീം സാക്ഷാത് ശ്രീവത്സമുരസാ വിഭുഃ
സ്വമായാം വനമാലാഖ്യാം നാനാഗുണമയീം ദധത്
വാസശ്ഛന്ദോമയം പീതം ബ്രഹ്മസൂത്രം ത്രിവൃത്പരം
ബിഭർത്തി സാംഖ്യം യോഗം ച ദേവോ മകരകുണ്ഡലേ
മൌലിം പദം പാരമേഷ്ഠ്യം സർവ്വലോകാഭയങ്കരം
... ...
ഓജഃസഹോബലയുതം മുഖ്യതത്ത്വം ഗദാം ദധത്
അപാം തത്ത്വം ദരവരം തേജസ്തത്ത്വം സുദർശനം
... ...
ഭഗവാൻ ഭഗശബ്ദാർത്ഥം ലീലാകമലമുദ്വഹൻ"

ആത്മജ്യോതിസ്സായുള്ള ശുദ്ധമായ ജീവചൈതന്യത്തെ കൌസ്തുഭമായും, സർവ്വാങ്ഗവ്യാപിയായ ആ കൌസ്തുഭകാന്തിയെത്തന്നെ ശ്രീവത്സമായും, സത്ത്വരജസ്തമസ്സുകളുടെ രൂപങ്ങളായ നാനാഗുണങ്ങൾകലർന്ന മായയെ വിചിത്രപുഷ്പസംഘിതമായ വനമാലയായും, ഛന്ദസ്സിനെ പീതാമ്ബരമായും, സാങ്ഖ്യം യോഗം എന്നിവയെ മകരകുണ്ഡലങ്ങളായും, പ്രകാശമാനമായ ബ്രഹ്മലോകസ്ഥാനത്തെ കിരീടമായും, പ്രാണതത്ത്വത്തെ ഗദയായും, ജലതത്ത്വത്തെ ശങ്ഖായും, തേജസ്തത്ത്വത്തെ ചക്രമായും, ഐശ്വര്യാദിഷഡ്ഗുണരൂപമായ ഭഗശബ്ദാർത്ഥത്തെ പത്മമായും ഭഗവാൻ ധരിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നാണ് ഇതിനു മുമ്പുള്ള ശ്ലോകത്തിൽ താത്പര്യം.

എല്ലാംകൊണ്ടും ഇപ്പോൾ വർണ്ണിച്ചതായ ഭഗവദ്രൂപം പുറമേയുള്ള ആകൃതിയിലും അകമേയുള്ള തത്ത്വത്തിലും എത്രയും യുക്തതമവും സപ്രമാണവും ആയ ഒരു ഘടനാചാതുര്യത്തെ അവലംബിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു സിദ്ധമായി.

'കേയൂരാങ്ഗദ.....രുഹാം'—ഈ വിശേഷണത്താൽ ശരീരാവയവങ്ങളായ കൈകളും, തദവയവങ്ങളായ തോൾപ്പട്ട, കൈത്തണ്ട്, വിരലുകൾ എന്നിവയും, തദാഭരണങ്ങളും, ആയുധങ്ങളും വർണ്ണിക്കപ്പെട്ടവയായി. ഇതിൽ ഒരു വിശേഷം കൂടി ഗ്രഹിക്കാനുണ്ട്. അതു സാധാരണമായി പ്രതിഷ്ഠകളിൽ ശ്രീകൃഷ്ണമൂർത്തിക്കു നാലു കൈകൾ കണ്ടിട്ടില്ലാത്തതും, ഈ ഗുരുവായൂരപ്പന്നു സ്വയം ചതുർഭുജനായ ശ്രീനാരായണമൂർത്തിയുടെ സമ്പൂർണ്ണാവതാരസൂചകമായി നാലു ഭുജങ്ങൾ കാണുന്നു എന്നുള്ളതും ആകുന്നു. ഈ അംശം 'ശ്രീമദ്ബാഹുചതുഷ്ക' എന്നതിനാൽ ഉദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

'കാഞ്ചനകാഞ്ചിലാഞ്ഛിത.....ലംബിനീം'—ഇതുകൊണ്ടു ശ്രീമത്തുകളായ ഊരുക്കൾ, ജാനുക്കൾ, ജങ്ഘകൾ എന്നിങ്ങനെ പാദംവരേയുള്ള മററ് അവയവങ്ങൾ പീതാംബരധരണഭങ്ഗ്യാ വർണ്ണിതങ്ങളായി.

'കാഞ്ചിത്'—ഇദമിത്ഥം എന്നു വിവേചനം ചെയ്യാൻ വഹിയാത്തതെന്നർത്ഥം. ഈ ഭാഗംകൊണ്ടു ഭഗവദ്രൂപം പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടപ്പോൾ ക്ഷണനേരം 'സൂര്യസ്പർദ്ധി' എന്നിത്യാദിരൂപത്തിലും അല്പംകൂടി കഴിഞ്ഞു 'കേയൂരാങ്ഗദ' എന്നിത്യാദിരൂപത്തിലും കവി വിവേചനംചെയ്തു വർണ്ണിച്ചു എങ്കിലും മഹത്ത്വമോ സൌന്ദര്യമോ മററോ സൂക്ഷിക്കാൻ ആരംഭിച്ചു നോക്കവെയാതൊരു സീമയും ഇല്ലാതെ ഒര് അസാധാരണതമാത്രം സ്ഫുരിക്കയാൽ ക്ഞപ്തപ്പെടുത്തി വർണ്ണനംചെയ്യാൻ കഴിയാത്തതെന്നു സമാധാനപ്പെടുന്നു.

'കേയൂരാങ്ഗദകങ്കണോത്തമ' എന്നരൂപം—'കേയൂരാങ്ഗദകങ്കണാനാം ഉത്തമ' എന്നു വിഗ്രഹിച്ചു ഷഷ്ഠീസമാസത്താൽ വന്നിട്ടുള്ളതാണ്. എന്നാൽ 'നനിദ്ധാരണേ' (൨-൨-൧൦) എന്ന പാണിനിസൂത്രംകൊണ്ടു നിർദ്ധാരണാർത്ഥത്തിലെ ഷഷ്ഠീവിഭക്തിക്കു സമാസം

പ്രയോഗം.

വരികയില്ലെന്നു കാണുന്നതിനാൽ ‘നൃണാം ദ്വിജഃ ശ്രേഷ്ഠഃ’ എന്നിടത്തു ‘നൃശ്രേഷ്ഠഃ’ എന്ന സമാസം വരാത്തതുപോലെ ഇവിടേയും ഉത്തമശബ്ദത്തോടുകൂടി കേയൂരാങ്ഗദകങ്കണശബ്ദത്തിനു സമാസം വരാൻ ന്യായമില്ലെന്ന് ഒരാക്ഷേപം തോന്നാം. ഈ വിധം ആണെങ്കിൽ പുരുഷോത്തമനെന്ന ശബ്ദത്തിലും സമാസം വരാതെ ‘പുരുഷാണാം ഉത്തമഃ’ എന്ന വാക്യമായിട്ടേ ഉച്ചരിക്കാൻ തരപ്പെട്ട എന്ന മറെറാരു തരക്കേടും വരുന്നതാണ്. അതു കൊണ്ട് ഏതെങ്കിലും ഒന്നിൽനിന്നും ഏതെങ്കിലും ഒന്നിനെ സകാരണമായി നിദ്ധാരണംചെയ്യുന്നിടത്തേ ഈ സമാസനിഷേധം പ്രവത്തിക്കുകയുള്ളൂ എന്ന സൂത്രത്തിലെ നിദ്ധാരണപദസാരസ്യംകൊണ്ട് അത്ഥം വിവരിക്കണം. അപ്രകാരമാകുമ്പോൾ ഈ രണ്ടിടത്തും സകാരണമായ നിദ്ധാരണം കാണാത്തതിനാൽ സമാസംവന്ന ‘പുരുഷോത്തമഃ’ എന്നും, ‘കേയൂരാങ്ഗദകങ്കണോത്തമ’ എന്നും രൂപം വരുന്നതാണ്. ഇതുനിമിത്തം ഭഗവദാഭരണങ്ങളായ കേയൂരാദികം ഉത്തമങ്ങളാണെന്നുള്ളതു സ്വയം സിദ്ധമാകയാൽ അതിനു കാരണാന്വേഷണം അപേക്ഷിതമല്ലെന്നുള്ള ഒരു ഉത്കർഷംകൂടി ഫലിക്കുന്നു.

‘വിമലാംബുജദ്യുതിപദാം’ എന്നുള്ളിടത്ത് ‘അംബുജദ്യുതി’ സമമായ ദ്യുതിയോടുകൂടിയ, എന്നത്ഥം ഗ്രഹിക്കേണ്ടതിനാൽ ഉപമാഗർഭമായ നിദർശനയും, ‘ആത്തശ്ചാരുദം’ എന്നു കൊടുത്തതായ ആത്തശ്ചാരുദശംഖി, ഗദാചക്രാദ്യായുധങ്ങളും ധരിച്ചിരിക്കുന്നത് എന്ന മൻചൊന്ന വിശേഷണത്താൽ സാധിച്ചിരിക്കയാൽ കാവ്യലിംഗവും, എന്ന രണ്ടു അലങ്കാരങ്ങളും ഉദാഹരിക്കാവുന്നവയാണു. ഇവയുടെ ലക്ഷണം മുമ്പു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. വിശേഷിച്ചും ‘ലസത്പീതാംബരാലംബിനീം’ എന്നതിനാൽ ഭഗവന്മൂത്തി പീതാംബരത്തെ ആലംബിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നും ‘മൂത്തിം ആലംബേ’ എന്നതിനാൽ ആ മൂത്തിയെ ഞാൻ ആലംബിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നും ആലംബനം സാമാന്യത്തിൽ രണ്ടിടത്തും കാണുന്നതിനാൽ ഏതുവിധം ഛന്ദോമയമായ പീതാംബരത്തെ ആലംബിച്ച തിരുമേനി പീതാംബരച്ഛായനായി പ്രകാശിക്കുന്നുവോ ആവിധംതന്നെ ഞാൻ തിരുമേനിയെ ആശ്രയിച്ച തന്മയമായ സാരൂപ്യയോഗം പ്രാപി

അലങ്കാരം

ക്കുമാറാകണേ! എന്നൊരു സങ്കല്പംക്കൂടി ധ്വനിക്കയാൽ ധ്വനി എന്ന ഉത്തമകാവ്യവും സൂക്ഷ്മജ്ഞദൃഷ്ട്യാ ഇവിടെ ഉന്നയിക്കേണ്ടതാണ്. ൨.

ഭഗവദ്രൂപസൌഭാഗ്യം അനിർവ്വചനീയമാണെന്നു കഴിഞ്ഞ ശ്ലോകത്തിലെ 'കാഞ്ചിത്' എന്നപദംകൊണ്ടു വ്യംഗ്യമായി പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുള്ളതിനെ സ്പഷ്ടപ്പെടുത്തുന്നു.

യത് ത്രൈലോക്യമഹീയസോ/പി മഹിതം
സമ്മോഹനം മോഹനാത്
കാന്തം കാന്തിനിധാനതോ/പി മധുരം
മാധുര്യധുര്യാദപി
സൌന്ദര്യോത്തരതോ/പി സുന്ദരവരം
തദ്രൂപമാശ്ചര്യതോ-
/പ്യാശ്ചര്യം ഭുവനേ ന കസ്യ കുതുകം
പുഷ്ണാതി വിഷ്ണോ! വിഭോ! ൩

വിഭോ! = അല്ലയോ കർത്തുമകർത്തുമന്യഥാ-കർത്തും ച സമർത്ഥനായുള്ളോവേ!

വിഷ്ണോ! = (സർവ്വവ്യാപിയായുള്ള) ശ്രീനാരായണ!

യത് = യാതൊന്നു

ത്രൈലോക്യമഹീയസഃ, അപി = ത്രൈലോക്യത്തിൽവച്ച് എന്തെന്തിനും പൂജ്യതയുള്ള ഉത്കൃഷ്ടവസ്തുവിനേക്കാൾ കൂടി

മഹിതം = ഉത്കൃഷ്ടമായുള്ളതും

മോഹനാത് = മോഹനമായ വസ്തുവിനേക്കാൾ

സമ്മോഹനം = എന്തെന്തിനും മോഹനമായിരിക്കുന്നതും

കാന്തിനിധാനതഃ, അപി = കാന്തി(ശോഭ)യുടെ നിധാനമായി (ആകരമായി) ഇരിക്കുന്ന വസ്തുവിനേക്കാൾ കൂടി

കാന്തം = അത്യന്തം ശോഭയോടുകൂടിയതും

മാധുര്യധുര്യാദ്, അപി = മാധുര്യത്തിന്റെ ധുര്യമാത്രമല്ല ഏറ്റവുമധികമായ വസ്തുവിനേക്കാൾക്കൂടി

മധുരം = അധികം മധുരമായുള്ളതും

സൌന്ദര്യോത്തരതഃ, അപി = സൌന്ദര്യംകൊണ്ടും സർവോത്കൃഷ്ടമായ വസ്തുവിനേക്കാൾക്കൂടി

സുന്ദരതരം = സുന്ദരതരമായതും (അത്യന്തം സുന്ദരമായതും)

ആശ്ചര്യതഃ, അപി = ആശ്ചര്യകരമായ വസ്തുവിനേക്കാൾക്കൂടി

ആശ്ചര്യം = ആശ്ചര്യം(അത്യാശ്ചര്യം)മായുള്ളതും ആയി

(അസ്തി) = (ഭവിക്കുന്നുവോ)

(തത്) തദ്രൂപം = (അപ്രകാരം ഉള്ള) നിന്തിരുവടിയുടെ രൂപം

ഭുവനേ = ലോകത്തിൽ

കസ്യ = ആർക്കാണ്?

കുതുകം = ഔത്സുക്യത്തെ (തരളതയെ)

ന പുഷ്ണാതി. = വർദ്ധിപ്പിക്കാത്തതു.

പുഷ്ണാതി— പുഷ പുഷ്ടൌ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലട് പ്ര-പു-ഏ.

പുഷ്ണാതി	പുഷ്ണീതഃ	പുഷ്ണന്തി
പുഷ്ണാസി	പുഷ്ണീഥഃ	പുഷ്ണീഥ
പുഷ്ണാമി	പുഷ്ണീവഃ	പുഷ്ണീമഃ.

സാരം

അല്ലയോ ഗുരുവായൂരപ്പ! ശ്രീകൃഷ്ണ! കർത്തൃകർത്തൃമന്യഥാകർത്തും ശക്തനായുള്ളോവേ! മഹാവിഷ്ണോ! നിന്തിരുവടിയുടെ ഈ ദിവ്യമംഗളസച്ചരൂപം കേശാദിപാദം നിർവ്വർണ്ണനംചെയ്യ സമഷ്ടിയായി നിരൂപണം ചെയ്യുന്നതായാൽ അസാധാരണമായ മഹിമനിമിത്തം ഉത്കൃഷ്ടമായ ഏതുരൂപത്തേക്കാളും അത്യുത്കൃഷ്ടമെന്നും, സവിശേഷമായ ആകർഷണശക്തിഹേതുവാൽ മോഹനമായ ഏതുരൂപത്തെ അപേക്ഷിച്ചും അതിമോഹനമെന്നും, അതിശയിതമായ കാന്തിക്ക്

ആസ്പദമാകയാൽ കാന്തിമത്തായ ഏതുരൂപത്തേയും ജയിക്കത്തക്ക വിധം അത്യന്തം കാന്തമാണെന്നും, അഭിനന്ദനീയമായ മധുരത നിമിത്തം മാധുര്യത്തിന്റെ ഭാരവാഹിയായ ഏതുരൂപത്തേയും അതിക്രമിക്കത്തക്കവിധം അതിമധുരം എന്നും, ശ്ലാഘനീയമായ സൌന്ദര്യം കൊണ്ട് ഏറ്റവും സുന്ദരമായ ഏതുരൂപത്തിന്നും മേലായി അതിസുന്ദരം എന്നും, സർവ്വഥാ ആശ്ചര്യകരമായ ഏതുരൂപത്തേയും തോല്പിക്കുമാറ് അത്യാശ്ചര്യമായിട്ടുള്ളതെന്നുമാ ഫലിക്കുന്നു.. ഈവിധം എല്ലാംകൊണ്ടും ഒന്നിനു പത്തോ നൂറോ ആയിരമോ മടങ്ങു സർവ്വാംശത്തിലും മേന്മയായിട്ടുള്ളതെന്നല്ലാതെ പ്രത്യേകിച്ചു നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യമൂർത്തിമഹിമ വിശദപ്പെടുത്തുന്നതു സാദ്ധ്യമല്ല. അനന്യലഭ്യമായ മഹത്ത്വം, മോഹനത്വം, കാന്തി, മാധുര്യം, സൌന്ദര്യം, ആശ്ചര്യം എന്നീ ഗുണങ്ങൾക്ക് ഏകാശ്രയമായിരിക്കയാൽ അല്ലേ ഭഗവൻ! ശ്രീനാരായണ! നിന്തിരുവടിയുടെ ഈ മങ്ഗളരൂപം സനകാദികളായ യോഗികൾക്കും ജനകാദികളായ കർമ്മികൾക്കും പ്രഹ്ലാദൻ തുടങ്ങിയ ഭക്തർക്കും ബ്രഹ്മാവു രുദ്രൻ തുടങ്ങിയ ഈശ്വരന്മാർക്കും കൂടി എപ്പോഴും കൌതുകത്തെ വളർത്തുന്നു എങ്കിൽ മറു മനുഷ്യരായ അസ്മാദൃശന്മാരുടെ കഥ പറവാനുണ്ടോ!. സർവ്വവ്യാപിയായി സർവ്വശക്തനായിരിക്കുന്ന നിന്തിരുവടിയുടെ രൂപംതന്നെ എപ്പോഴും ധ്യാനിച്ചു ഭജിച്ചു സുഖിച്ചിരിക്കാനുള്ള കൌതുകം ഒരിക്കലും വിട്ടുമാറാതിരിക്കത്തക്കവിധം പ്രസാദിച്ചു രക്ഷിക്കണേ!

നിരൂപണം.

ഇവിടെ അനിതരസാധാരണമായ മാഹാത്മ്യംനിമിത്തം ഭഗവദ്രൂപം സർവ്വോൽകോത്കൃഷ്ടമാകയാൽ അത്യാശ്ചര്യകരമായിരിക്കുന്നു എന്നും തന്നിമിത്തം ബ്രഹ്മരുദ്രപുരന്ദരാദികളുടെ സ്ഥാനമാനങ്ങൾപോലും തൃണീകരിച്ചിരിക്കുന്ന സനകാദികൾക്കും ഭർഗ്ഗകൌതുകത്തെ വർദ്ധിപ്പിക്കത്തക്കവിധം സർവ്വാരാധനീയമായിരിക്കുന്നു എന്നും സാധിച്ചിരിക്കുന്നു. ഒരു രൂപത്തിന് ഇപ്രകാരം ഉള്ള ഉത്കർഷം സിദ്ധിക്കണമെങ്കിൽ മോഹനത്വം, കാന്തി, മാധുര്യം, സൌന്ദര്യം എന്നിവ അന്യാദൃശമായി ഉണ്ടായിരിക്കണം. ഈവിധമുള്ള മോഹനത്വാദികൾ അയുതസിദ്ധങ്ങളല്ല. ഒന്നുള്ളിടത്തു മറു മൂന്നിനും സംഭവം വേണമെന്നില്ല. എല്ലാംകൂടി ഒരിടത്തു ചേർന്നു

കാണുക സാദ്ധ്യവുമല്ല. എല്ലാം ഒന്നിച്ചുകാണുക ഭഗവദ്രൂപത്തിൽ മാത്രമാണ്. സാമാന്യേന ഇവയിൽ ചിലതു ഭൂമിയിൽ മാത്രവും മറുചിലതു നാഗലോകത്തുമാത്രവും വേറേ ചിലതു സ്വർഗ്ഗാദിയിൽ മാത്രവും ഉണ്ടായിരുന്നേക്കാം. എല്ലാം ഒന്നിച്ചു കാണുന്നതായ ഭഗവദ്രൂപം ത്രൈലോക്യത്തിൽ ഉള്ള ഉത്തമരൂപങ്ങൾക്കും സർവ്വോത്തമമാണെന്നു വ്യക്തപ്പെടുത്താനായിയത് ത്രൈലോക്യമഹീയസ്സോപി മഹിതം എന്നാരംഭിച്ചിരിക്കുന്നു. സർവ്വലോകത്തിലും ശ്ലാഘനീയമായുള്ള രൂപസാരം ഒരുമിച്ചൊരിടത്തു കണ്ടാൽ അത് അത്യാശ്ചര്യത്തിന് ആസ്പദമാകുന്നു. ലോകസാധാരണസ്ഥിതിയിൽനിന്നും ഉള്ള വ്യതിക്രമം എല്ലാം ആശ്ചര്യം ആണ്. അതു മെച്ചത്തിലായാൽ അത്യാശ്ചര്യമായി. ത്രൈലോക്യത്തിലും വച്ചു സർവ്വോത്കൃഷ്ടമാണെന്നു സ്ഥാപിക്കുന്നതിനു 'സമ്മോഹനം മോഹനാത്' എന്നു തുടങ്ങി ഹേതൂപന്യാസം ചെയ്യുവരെ ഒടുവിൽ 'ആശ്ചര്യത്തോപ്യാശ്ചര്യം' എന്നു ഉപസംഹരിച്ചിരിക്കുന്നതു സാമാന്യമായിപ്പോലും മേല്പോട്ടു നിരൂപണം ചെയ്താൽ കഴിയായ്കയെ വെളിപ്പെടുത്തുന്നു. ഇപ്പോഴും ചിലസന്ദർഭങ്ങളിൽ ഏതെങ്കിലും കായ്ത്തെപ്പറ്റി ഇതെത്ര ആശ്ചര്യമായിരിക്കുന്നു എന്നു പറയുവാൻ മാത്രമല്ലാതെ വിശേഷിച്ചു വിവേചനം ചെയ്യാൻ കഴിയാതെ നാംതന്നെ കുഴങ്ങുന്നതു സാഹജമാണ്.

'ത്രൈലോക്യമഹീയസ്സോപി മഹിതം'—മഹീയസ്സു=അത്യന്തം മഹത്തായതു; മഹത്ത്വം ആകൃതിയിലും പ്രകൃതിയിലും പൂജ്യതകൊണ്ടുള്ള ഉത്കൃഷ്ടത; വലിപ്പം എന്നും ഇതിനു അർത്ഥം ഉണ്ട്. അത് ആകൃതിമാത്രത്താലാണെങ്കിൽ മേല്പോട്ടു പറയുന്ന മോഹനത്വാദികൾക്കു യോജിക്കയില്ല. ഇവിടെ കൊടുത്തിരിക്കുന്ന ത്രൈലോക്യശബ്ദം സമാസത്തിൽ 'മഹീയസ്സ്' എന്ന ശബ്ദത്തോടുകൂടി ചേർന്നിരിക്കുകയാണെങ്കിലും മറുള്ള 'മോഹനാത്' എന്നുള്ളവയോടും ചേർത്തു ത്രൈലോക്യമോഹനാത്, എന്നും മറും അർത്ഥം ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാണ്. ത്രൈലോക്യത്തിലുള്ള ഉത്കൃഷ്ടമായ സമസ്തത്തേക്കാളും അത്യന്തം ഉത്കൃഷ്ടമാണെന്ന് ഗ്രന്ഥാരംഭത്തിൽ പ്രതിജ്ഞചെയ്തിട്ട് അതു സമർത്ഥിക്കാനായി കൊടുക്കുന്ന 'മോഹനാത് സമ്മോഹനം' എന്നിത്യാദിയിൽ തത്തുല്യസ്ഥിതി വരുത്തേണ്ടതു യുക്തമാണല്ലോ.

സമ്മോഹനം മോഹനാത്—'മുഹ വൈചിത്ത്യേ' എന്ന ധാതുവിൽനിന്ന് ഉണ്ടായതാണു മോഹനശബ്ദം. മോഹിപ്പിക്കുന്നതു് ചിത്തം ആകർഷിക്കുന്നത് എന്നു താത്പര്യം. സമ്മോഹനം എന്നിടത്തു സം എന്ന ഉപസർഗ്ഗം ചേർത്തു സമ്യക്കാകംവണ്ണം മോഹിപ്പിക്കുന്നത് എന്ന് അർത്ഥം യോജിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. 'മഹീയസോഽപി മഹിതം' എന്നുതുടങ്ങി 'ആശ്ചര്യതോഽപ്യാശ്ചര്യം' എന്നതുവരേയുള്ള എല്ലാത്തിലും ഒരു അപിശബ്ദംകൊണ്ടു ഭഗവദ്രൂപത്തിന് അതാതു് അവസ്ഥയിൽ ആധിക്യം പ്രദർശിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതിനു പകരം ഇവിടെ ഭട്ടഗ്രന്ഥരേണ അ കാര്യം 'സം' എന്ന ഉപസർഗ്ഗം കൊണ്ടു സാധിച്ചിരിക്കുന്നു.

'കാന്തം കാന്തിനിധാനതോഽപി'—കാന്തി=ശോഭ, കാന്തം =ശോഭയുള്ളതു (മനോഹരം) 'കമു കാന്തൌ' എന്ന ധാതുവിൽ നിന്നു കാമിക്കത്തക്കതു് എന്ന അർത്ഥത്തിൽ കാന്തശബ്ദം സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നു. രൂപത്തിൽ കാമിക്കത്തക്ക അവസ്ഥ ശോഭയാണ്.

'മധുരം മാധുര്യധുര്യാദപി'—മധു=തേൻ മധുരാതി (സ്വീകരിക്കുന്നു) എന്ന വ്യുത്പത്തിയിൽ മധുരശബ്ദം ഉണ്ടായിരിക്കുന്നു. തേനിന്റെ സ്വാദുള്ളതു് എന്നു ഭാവം. മാധുര്യത്തെപ്പറ്റി രസാർണ്ണവസുധാകരത്തിൽ—

"മാധുര്യം നാമ ചേഷ്ടാനാം സർവ്വാവസ്ഥാസു മാർദ്ദവം"

എന്നും

"തന്മാധുര്യം യത്ര ചേഷ്ടാദൃഷ്ട്യാദേഃ സ്പൃഹണീയതാ"

എന്നും ലക്ഷിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. സർവ്വഥാ ഭഗവദ്രൂപം രസനീയമാണെന്ന് ഈ ഭാഗത്താൽ വ്യക്തപ്പെടുന്നു.

'സൌന്ദര്യോത്തരതോഽപി സുന്ദരതരം'—സുഷ്ഠു നത്തി (ചിത്തം അലിയിക്കുന്നു.) അഥവാ സുഷ്ഠു ദ്രിയതേ (ആദരിക്കപ്പെടുന്നു) എന്ന വ്യുത്പത്തിയാൽ സുന്ദരം എന്ന രൂപം വന്നിരിക്കുന്നു. ചിത്തം അലിയിക്കുന്ന വസ്തു എല്ലാം നല്ലതിൻവണ്ണം ആദരിക്കപ്പെടുന്നതായിത്തന്നെ ഇരിക്കുമെന്നതിനാൽ വ്യുത്പത്തിഭേദം ഉണ്ടെങ്കിലും താത്പര്യത്തിൽ വ്യത്യാസമില്ല. അനുരൂപമായ അവയവസംഘടന നിമിത്തം വന്നുകൂടിയ ചാരുതയാണു

സൌന്ദര്യം എന്ന് ഇതിനു മുൻപിൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. സൌന്ദര്യം കൊണ്ട് ഉത്തരം (ഉത്കൃഷ്ടം) എന്നതിനുപകരം സുന്ദരതരം എന്ന് തരപ്പ്രത്യയത്താൽ അത്യന്താത്ഥം നിർദ്ദേശിച്ചതാണ്.

'ഭുവനേ ന കസ്യ കുതുകം പുഷ്ണാതി?'—ഭുവനേ എന്നും കസ്യ എന്നും സാമാന്യമായി പറകയാൽ സത്യലോകം വരെയുള്ള ഏതു ലോകത്തിലും, സനകാദികളായ ഏതു സിദ്ധന്മാർക്കുകൂടിയും ദർശനകൌതുകം വർദ്ധിപ്പിക്കത്തക്കതാണെന്നു ഫലിക്കുന്നു.

വിഷ്ണോ! വിഭോ! ഇവിടത്തെ വിഷ്ണുപദത്താൽ ഇത്തരത്തിൽ ലോകോത്തരമായ ഒരു രൂപംധരിച്ച ഭക്തന്മാർക്കു ധ്യാനിക്കത്തക്കകൌതുകം വളത്തി ലീലാവതാരകേളികൾ സ്വീകരിക്കാൻ മാത്രം മഹിമ നിന്തിരുവടിക്കേ സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ളൂ എന്നു വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു. സിദ്ധന്മാർ മുതൽക്കു ബദ്ധന്മാർവരെ ജാത്യവസ്ഥാഭേദങ്ങൾക്കുടാതെ ഉത്കണ്ഠാപൂരസ്സരം അക്ലേശമായും സസന്തോഷമായും ലയിച്ചു ഭജിക്കാൻ സൌകര്യം കൊടുക്കുന്ന അസാധാരണ വൈഭവം ഉള്ളതാണ് 'ഭഗവദ്രൂപം' എന്നു സാരം.

ഇവിടെ 'ത്രൈലോക്യമഹീയസ്യോപി മഹിതം' എന്ന് ആരംഭത്തിലും, ആശ്ചര്യതോപ്യാശ്ചര്യം എന്ന് അവസാനത്തിലും നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്ന സർവ്വമഹത്ത്വവും സർവ്വാശ്ചര്യതയും നടുക്കുള്ള 'സമ്മോഹനം മോഹനാത്' എന്നു തുടങ്ങിയ ഭാഗത്താൽ സമർത്ഥിച്ചിരിക്കയാൽ വാക്യാർത്ഥഹേതുകമായ കാവ്യലിങ്ഗം എന്നുള്ള അലങ്കാരം നിരൂപണം ചെയ്യാവുന്നതാണ്. ൯

അലങ്കാരം

ഈ വിധം സർവോത്കൃഷ്ടമായ ഭഗവദ്രൂപം ഏവർക്കും കൌതുകം വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതാണെന്നു സ്ഥാപിച്ചതായ അർത്ഥത്തെ അത്യന്തമായ ഔത്സുക്യം നിമിത്തം വിട്ടുമാറാതെ എന്നും ആശ്രയിച്ചുകൂടിയിരിക്കുന്ന ലക്ഷ്മീദേവിയുടെ വൃത്താന്തത്താൽ ഉദാഹരിക്കുന്നു.

തത്താദൃങ് മധുരാത്മകം തവ വപുഃ
സമ്പ്രാപ്യ സമ്പന്മയീ
സാ ദേവീ പരമോത്സുകാ ചിരതരം
നാസ്തേ സ്വഭക്തേഷ്വപി
തേനാസ്യാ ബത! കഷ്ടമച്യുത! വിഭോ!
തദ്രൂപമാനോജ്ഞകേ-
പ്രേമസ്ഥൈര്യമയാദചാപലബലാ-
ച്ചാപല്യവാതോദ്ഭുത. ൪

തത്താദൃങ് മധുരാത്മകം = അവ്വണ്ണമെല്ലാമുള്ള മധുരമായ ആത്മാവോടു(സ്വരൂപത്തോടു) കൂടിയ

തവ, വപുഃ = നിന്തിരുവടിയുടെ വപുസ്സിനെ (മൂർത്തിയെ)

സമ്പ്രാപ്യ = ലഭിച്ചിട്ടു (നല്ലവണ്ണം സേവിച്ചു് അധിവാസസ്ഥാനമായി സ്വീകരിച്ചിട്ടു)

സമ്പന്നമയീ = സമ്പദ്രൂപിണിയായി (ഐശ്വര്യമൂർത്തിയായി) ഉള്ള

സാ, ദേവീ = പ്രസിദ്ധയായ ലക്ഷ്മീഭഗവതി

പരമോത്സുകാ = അത്യന്തം ഔത്സുക്യത്തോടുകൂടിയവളായി

സ്വഭക്തേഷു, അപി = തന്റെ ഭക്തന്മാരിൽ പോലും

ചിരതരം = വളരെ വളരെക്കാലം

ന, ആസ്തേ. = വർത്തിക്കുന്നില്ല (സംബന്ധിക്കുന്നില്ല).

തേന = അതുഹേതുവാൽ

അസ്യാഃ = ഈ ലക്ഷ്മീദേവിക്കു്

ഹേ വിഭോ!, അച്യുത! = അല്ലയോ വിഭുവായുള്ളോവേ! അച്യുത! (ഒരിക്കലും ലയം ഇല്ലാത്ത മഹാവിഷ്ണോ!)

തദ്രൂപമാനോജ്ഞകപ്രേമസ്ഥൈര്യമയാത് = നിന്തിരുവടിയുടെ രൂപത്തിന്റെ മാനോജ്ഞകത്തിൽ (മനോജ്ഞതയിൽ = സൌഭാഗ്യത്തിൽ) ഉള്ള പ്രേമത്തിന്റെ സ്ഥൈര്യരൂപമായ

അചാപലബലാത് = അചാപലത്തിന്റെ (ചാപല്യമില്ലായ്കയുടെ) ബലത്താൽ (ശക്തിയാൽ)

ചാപല്യവാർത്താ = ചാപല്യത്തിന്റെ വാർത്ത (മറ്റുള്ളിടത്തു ചപലയാണെന്നുള്ള അപവാദം)

ഉദഭൂത്. = ഉദ്ഭവിച്ചു.

ബത, കഷ്ടം! = കഷ്ടം!! കഷ്ടം!! (ഇതിന്നു ഹേതു നിന്തിരുവടിയുടെ രൂപ സൌഭാഗ്യമാകയാൽ സാധ്വി യായ ലക്ഷ്മിക്ക് ഈവിധം അപവാദം വന്നത് എത്രയും ശോച്യമാണ്.)

ഉദഭ്രത്-ഉദ് എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ഭ്രൃ സത്തായാം എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലുങ് പ്ര. പു. ഏ.

ഉദഭ്രത്	ഉദഭ്രതാം	ഉദഭ്രവൻ
ഉദഭ്രഃ	ഉദഭ്രതം	ഉദഭ്രത
ഉദഭ്രവം	ഉദഭ്രവ	ഉദഭ്രമ

അല്ലയോ സച്ചിദാനന്ദരസാത്മാവായി നിത്യമങ്ഗള സ്വരൂപിയായി ഉള്ള ഭഗവൻ! ഗുരുവായൂരപ്പാ! ശ്രീനാരായണ!

സാരം നിന്തിരുവടിയുടെ അവ്വണ്ണമെല്ലാമിരിക്കുന്ന സർവ്വമധുരമായ ദിവ്യമൂർത്തി സമസ്തർക്കും കൌതുകത്തെ അസാധാരണമായി വർദ്ധിപ്പിക്കത്തക്ക വൈഭവമുള്ളതാണെന്നു സ്ഥാപിച്ചിട്ടുള്ള യഥാർത്ഥത്തിന് ഒരു ഉദാഹരണം പ്രദർശിപ്പിക്കാം. അണിമാദികളായ അഷ്ടൈശ്വര്യങ്ങൾക്കും അധിഷ്ഠാനദേവതയായി പ്രകാശിക്കുന്ന സാക്ഷാൽ ലക്ഷ്മീഭഗവതി നിന്തിരുവടിയുടെ സർവ്വഗുണസമ്പന്നമായ ഈ നിത്യകല്യാണമൂർത്തിയെ ആശ്രയിച്ചു ദൃഢമായ ആസക്തിയോടുകൂടി പ്രേമാനുരാഗവിശ്വാസബഹുമാനങ്ങളാൽ ബന്ധിക്കപ്പെട്ട സ്ഥിരമായിത്തന്നെ ക്ഷണനേരംപോലും വിട്ടുപിരിയാതെ രസിച്ചുകൂടിയിരിക്കുന്നു. ഇതുനിമിത്തം തന്റെ കടാക്ഷലേശത്തിനു പോലും കാത്തിരുന്നു തപശ്ചര്യ്യാദിബഹുക്ലേശങ്ങൾ അനുഭവിച്ചു സേവിക്കുന്ന ഭക്തന്മാരിൽ വളരെക്കാലം ഉറച്ചു നില്ക്കുന്നില്ല. ഈവിധം നിന്തിരുവടിയുടെ ശോഭനമായ രൂപത്തിൽ കാണുന്ന മനോഹരതയിൽ തനിക്ക് അഭേദ്യമായി പറ്റിയിട്ടുള്ള സ്ഥിരമായ പ്രേമംനിമിത്തമായൊരു ചാപല്യവുമില്ലാതെ നിന്തിരുവടിയിൽത്തന്നെ ലയിച്ചുപോകയാൽ ആ ലക്ഷ്മീഭഗവതിക്കു നിന്തിരുവടി ഒഴിച്ചു മറ്റു സ്വഭക്തന്മാരിൽപോലും വളരെക്കാലം കടാക്ഷിച്ചിരിക്കാൻ

ഉള്ള അസൌകര്യംകൊണ്ടു ചപലയാണെന്ന് ഒരു ദുഷ്പേരും വന്നുകൂടി. കഷ്ടമേ കഷ്ടം! സർവ്വജഗന്നിയന്താവായി പുരുഷോത്തമനായുള്ള നിന്തിരുവടിയെ ഗുണോല്പതനിമിത്തം സ്ഥിരമായി ആശ്രയിച്ചു, എന്നുള്ള ഒരു മഹാഗുണം സാധിയായ ലക്ഷ്മിക്കു ചപലയാണെന്നുള്ള ദോഷമായി പരിണമിച്ചു അത്രേ. ഒരിടത്തെ അചാപല്യം മറ്റൊരിടത്തെ ചപലതയ്ക്കു ഹേതുവായിപോൽ!! സ്വതന്ത്രനായി സർവ്വശക്തനായി സർവ്വശരനായുള്ള നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യമംഗളവിഗ്രഹത്തിലുള്ള മനോജ്ഞത എന്ന ഗുണം ലക്ഷ്മീദേവിക്കു നിന്തിരുവടിയിൽ സ്ഥിരതാരൂപമായ അചാപല്യത്തിനു ഹേതുവായിത്തീർന്നു എങ്കിൽ അതു ലക്ഷ്മിക്കാണോ അപരാധം? സമ്പത്കാമന്മാരായ ജനങ്ങളും തദനുഗുണങ്ങളായ കർമ്മങ്ങളും അനുഷ്ഠിച്ചു താത്കാലികങ്ങളായ ഐശ്വര്യാഭാസങ്ങളിൽ മോഹിച്ചുകൂടുന്നതിന്റെ ഫലമല്ലാതെ ലക്ഷ്മീദേവി ചപലയാണെന്നും മറ്റും കല്പിച്ചുകൂട്ടുന്നത് എത്രമാത്രം മൌഢ്യം!! സകലലോകവും വ്യാമോഹിപ്പിച്ചു തനിക്കു വശ്യമാക്കി ക്ഷണംപ്രതി ഭിന്നഭിന്നസ്ഥിതികളിൽ വിചിത്രരൂപമുണ്ടാക്കി കളിയാടുന്ന മായാ=ഭഗവതി അല്ലയോ അച്യുത! നിത്യസ്വരൂപിയായ തിരുമേനിയിൽ പരതന്ത്രയായി ചൊല്പടികേട്ടു രമിച്ചിരിക്കത്തക്കവിധത്തിൽ തിരുമേനിയുടെ ലോകോത്തരമായ മഹിമാതിശയം എത്രയും വിഖ്യാതിയോടെ വിജയിക്കുന്നു. അല്ലയോ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയുടെ അസാധാരണമാധുര്യശാലികളായ രൂപഗുണങ്ങളും ആകർഷിക്കനിമിത്തം ഭക്തന്മാരെപ്പോലും ഉപേക്ഷിച്ചു ലക്ഷ്മീദേവി നിന്തിരുവടിയിൽ സ്ഥിരാസക്തയായി. ഭക്തന്മാരിൽ ചപലയുമായി. നിന്തിരുവടിയെ ആശ്രയിച്ച ലക്ഷ്മീദേവിക്ക് ഈവിധം സംഭവിച്ചതായ ചപലയാണെന്നുള്ള അപവാദം എത്രയും ശോച്യമാണു്. സർവ്വശക്തനായ നിന്തിരുവടിതന്നെ ലക്ഷ്മീദേവി ചപലയാണെന്നുള്ള അപവാദം തീർക്കേണ്ടതാകുന്നു.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ സകലസാമ്രാജ്യത്തിനും അധിഷ്ഠാനദേവതയായി ജഗന്മാതാവായുള്ള ലക്ഷ്മീദേവിയേയും ആകർഷിക്കത്തക്ക മനോജ്ഞത ഭഗവദ്രൂപത്തിന് ഉപന്യസിച്ച തദ്ഭാരാപൂർവ്വശ്ലോകോക്തമായ സർവോത്കൃഷ്ടത സമർത്ഥിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഇതിലേക്കായി ഭഗവാനിലുള്ള സ്ഥിരനിവാ

സംനിധിത്തം, തന്നെ ആശ്രയിച്ച് ഉപാസിക്കുന്ന ഭക്തന്മാരിൽ വളരെക്കാലം ഉറച്ചിരിക്കായ്കയാൽ ലക്ഷ്മീദേവിക്കു ചപലയെന്നൊരു ദുഷ്പേരും ഘോഷിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ ദുഷ്പേരിനു ഹേതുവായിത്തീർന്നത് അസാധാരണങ്ങളായ ഭഗവദ്ഗുണങ്ങളാകയാൽ ഇതു പരിഹരിക്കേണ്ട ചുമതലക്കാരന്റെ നിലയിൽ ഭഗവാനിൽ ഒരു ഉത്തരവാദിത്വംകൂടി ഫലിതമായി ഏല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അച്യുതനായി (സർവ്വദാ സ്ഥിരനായി) വിഭുവായി സർവ്വശക്തനായുള്ള ഭഗവാനിൽ ലക്ഷ്മീദേവിക്കു നേരിട്ട അചാപല്യം, ഭക്തരിൽ ചപലയാണെന്നുള്ളതിനു സാധകമായി ഭവിച്ചു എങ്കിൽ അതു ഭക്തന്മാരുടെ ഭക്തിയിലുള്ള ദാർഢ്യക്കുറവും ശരിയായ മാർഗ്ഗത്തിന്റെ അനഭിജ്ഞതയും നിമിത്തം നേരിട്ടതാണെന്നൊരു പരിഹാരമാർഗ്ഗവും ഇതിനകമേ അന്തർഭവിപ്പിച്ചു വ്യംഗ്യമായി നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈവക സൂക്ഷ്മങ്ങളും ശ്ലോകം കൊണ്ടു തെളിയിക്കാം.

തത്താദൃങ് മധുരാത്മകം:—യാതൊരു ഭഗവദ്രൂപപുസ്സിനെക്കുറിച്ചു ൧-ാംദശകത്തിൽ 'മധുരതരമിദം തദ്രൂപം' എന്നും 'തവ യുച്ചൈരാരമന്തി പ്രതിപദമധുരേ' എന്നും കഴിഞ്ഞശ്ലോകത്തിൽ "മധുരം മാധുര്യധുര്യാദപി" എന്നും അസാധാരണമായ മധുരതയെ ആസ്പദമാക്കി നിരൂപണം ചെയ്തുവോ അവ്വണ്ണമെല്ലാം മധുരമായി എന്ന് അഭിപ്രായം. മോഹനത്വം, കാന്തി, സൌന്ദര്യം മുതലായ സകലഗുണങ്ങളിലും മാധുര്യം എന്നുള്ളത് ഉത്കൃഷ്ടഹേതുപോലെ പ്രത്യേകിച്ചുതന്നെ ഉണ്ടെന്നുള്ള പക്ഷത്തിൽ കഴിഞ്ഞശ്ലോകത്തിലെ സൌന്ദര്യാദികളുടെ മാധുര്യവും ഇവിടെ 'തത്താദൃക്' എന്നഭാഗത്താൽ ഉദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടതായി പറയാവുന്നതാണ്.

'സംപ്രാപ്യ സമ്പന്മയീ'—സമ്പ്രാപ്യ=ദൃഢമായും നിത്യമായും സേവചെയ്തു തന്റെ സ്വത്തായി ലഭിച്ചിട്ട് എന്നർത്ഥം. സമ്പന്മയീ=ഐശ്വര്യസ്വരൂപിണിയായ ദേവത. വീക്ഷണമാത്രത്താൽ സകലസമ്പത്തും നല്കുന്നവൾ എന്ന ഭാവം. സമ്പദ്രൂപിണിയായ ലക്ഷ്മീ ഭഗവാനിൽ ദൃഢമായി നിവസിക്കുന്നു എന്ന തത്ത്വം. ഇതിനോക്കു

"ഇയം വൈ വിഭ്രതിരുപയാത്യനവേലമന്യൈ-
രത്ഥാർത്ഥിഭിഃ സ്വശിരസാ ധൃതപാദരേണുഃ."

,,യോ മൃഗ്യതേ ഹസ്തഗൃഹീതപത്മയാ
ശ്രിയേതരൈരങ്ഗ! വിമൃഗ്യമാണയാ''

എന്നിത്യാദി ഭാഗവതവചനങ്ങൾ പ്രമാണമാകുന്നു. ലക്ഷ്മി സമ്പദ്രൂപിണിയാണെന്നുള്ളതു

,,ശരീരാരോഗ്യമൈശ്വർയ്യ-
മരിപക്ഷക്ഷയഃ സുഖം
ദേവി! ത്വദ്ദൃഷ്ടിദൃഷ്ടാനാം
പുരുഷാണാം ന ദുർല്ലഭം.''

എന്നുള്ള വിഷ്ണുപുരാണവചനത്താൽ വ്യക്തമാകുന്നു. ഇതിനു തന്നെ—

,,യസ്യാം യസ്യാം ദിശി വിഹരതേ
ദേവി! ദൃഷ്ടിസ്ത്വദീയാ
തസ്യാം തസ്യാമഹമഹമികാം
തന്വതേ സമ്പദോഘാഃ''

ഇത്യാദിയായ വേറെയും അഭിയുക്തവചനങ്ങൾ അവിടവിടെ പ്രമാണമായി കാണുന്നതാണ്.

,ചിരതരം നാസ്തേ സ്വഭക്തേഷ്വപി'—സ്വഭക്തേഷു, എന്നിടത്തെ, ,സ്വ'ശബ്ദം വാക്യാർത്ഥത്തിൽ പ്രധാനപ്പെട്ട ലക്ഷ്മിയെ കുറിക്കുന്നതിനാൽ ലക്ഷ്മിയുടെ ഭക്തന്മാരിൽ എന്ന് അർത്ഥം ലഭിക്കുന്നു. ലക്ഷ്മീദേവി തന്റെ ഭക്തന്മാരിൽപോലും സ്ഥായിയായി നില്ക്കാത്തതു ഭജനത്താൽ തൃപ്തിയില്ലായ്കയാലോ ഭജനം പൂർത്തിയാകായ്കയാലോ അല്ല. തന്റെ സുഖത്തിനും ശ്രേയസ്സിനുമായി തനിക്കു ലോഭനീയങ്ങളായ ഉത്കൃഷ്ടഗുണങ്ങൾ തികഞ്ഞിട്ടുള്ള ഭഗവാനിൽ താൻ സ്ഥിരമായി പററിയിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടുമാത്രമാണ്. ഇതു ലക്ഷ്മീദേവിയുടെ തെററും അല്ല. അസ്വതന്ത്രയായി അസർവ്വശക്തയായുള്ള ലക്ഷ്മീദേവിയെ ആരാധിച്ചാൽ സർവ്വകാമങ്ങളും തനിക്കു സ്ഥിരമായിത്തന്നെ ലഭിക്കാമെന്നു വിചാരിച്ചു പ്രവർത്തിച്ച ഭക്തന്മാരുടെ അവിവേകമാണ് ഇതിനുകാരണം. തങ്ങൾ ആരാധിക്കുന്ന ലക്ഷ്മീദേവിക്കുപോലും ആരാധനീയനായ ഒരു പുരുഷോത്തമനുണ്ടെന്നുള്ളപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തെ സേവിച്ചു സിദ്ധി വരുത്തിയാലല്ലാതെ പരാധീനയായ ലക്ഷ്മിയെ ഭജിച്ചു കാര്യം

നേടാമെന്നു ധരിച്ചതു വലിയ തെറ്റാണല്ലോ. പരമപുരുഷനായി സർവ്വമോഹനസ്വരൂപിയായ ഭഗവാനെ ആശ്രയിച്ചാൽ ആ ഭഗവാന്റെ പ്രസാദത്താൽ തന്തിരുവടിക്കു വശ്യയായ ലക്ഷ്മിയും തങ്ങൾക്കു ഭഗവാനെന്നപോലെ സ്ഥിരമായി ലഭിക്കുമായിരുന്നല്ലോ എന്നു ഇവർ വിചാരിക്കേണ്ടതായിരുന്നു. അതു കൊണ്ടു ഭഗവാൻ ലക്ഷ്മീദേവിയെ ഭക്തന്മാരിൽനിന്നും ആകർഷിച്ചതും അല്ല, ലക്ഷ്മീദേവി ഭക്തന്മാരെ ഉപേക്ഷിച്ചതും അല്ലെന്നു സിദ്ധമായി. 'ലക്ഷ്മീനിശ്ശങ്കലീലാനിലയനം' എന്ന മുൻഭാഗത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതനുസരിച്ചു ലക്ഷ്മിതന്നെ തന്റെ സ്ഥിരനിവാസപ്രേമം കരുതി ഭഗവാനെ പ്രാപിച്ചു എന്നതാണു വാസ്തവം. വളരെക്കാലം ഇല്ലെങ്കിലും അല്പം നേരമെങ്കിലും ഭക്തന്മാരിൽ ലക്ഷ്മീദേവി നിവസിക്കുന്നു എന്നു വിചാരിക്കുന്നതു ഭഗവാനെ വിട്ടിട്ടല്ല. ഭഗവാനിൽത്തന്നെ ലയിച്ചിരിക്കുന്ന ലക്ഷ്മീദേവി

"ഭഗവതി! ഹരിവല്ലഭേ! പ്രസീദ"

എന്നിത്യാദി സ്തോത്രരീത്യാ ഭജിക്കുന്നവരെ അവിടെ ഇരുന്നുതന്നെ കടാക്ഷിക്കുന്നു എന്നുമാത്രം കരുതിയാണു്. ഇതുകൊണ്ടു ലക്ഷ്മീദേവി തങ്ങൾക്കു സ്വാധീനപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞു എന്നും താത്കാലികമായി സിദ്ധിച്ച സമ്പത്തു നശിക്കുമ്പോൾ ലക്ഷ്മീദേവി തന്നെ വിട്ടുപോയി എന്നും വിചാരിക്കുന്നതു ശുദ്ധമേ തെറ്റാണു്. ലക്ഷ്മീദേവി വന്നതും ഇല്ല; പോയതും ഇല്ല. സാർവ്വഭൗമനായും സ്വതന്ത്രനായും ഉള്ള ചക്രവർത്തിയുടെ പത്നിയും പതിവ്രതാരത്നവുമായുള്ള ചക്രവർത്തിനിയെ സേവിച്ചു തൽപ്രസാദത്താൽ ചില സാമ്പത്തികപ്രഭാവങ്ങളും അനുഭവിക്കുന്നവർ സാക്ഷാത്തായിത്തന്നെ ചക്രവർത്തിയെ ആശ്രയിച്ചു തത്തുല്യവൈഭവം അനുഭവിക്കുന്നവരേക്കാളും എത്രയോ കുറഞ്ഞവരാണെന്നുള്ളതു ലോകസമ്മതമാണല്ലോ.

'അച്യുത! വിഭോ!' തദ്രൂപമനോജ്ഞകപ്രേമസ്ഥൈര്യമായാൽ—രൂപമനോജ്ഞതയിലുള്ള പ്രേമത്തിന്റെ സ്ഥിരതയ്ക്കാധാരമായ വസ്തുവിന്റെ ശാശ്വതത്വത്തെ അവലംബിച്ചിരിക്കയാണു്. 'അച്യുത' എന്നും 'വിഭോ' എന്നും ഉള്ള വിശേഷ്യത്താൽ സർവ്വാധാരനായ ഭഗവാന്റെ ശാശ്വതത്വം വ്യക്തമായിരിക്കുന്നു.

'ചാപല്യവാർത്തോദഭൂത്' — വാർത്താപദസ്വാരസ്യംകൊണ്ടു ചാപല്യത്തിന് അവിവേകികളായിട്ടുള്ളവരുടെ ദൃഷ്ട്യാ വാർത്തയുണ്ടായിയെന്നല്ലാതെ യഥാർത്ഥത വിചാരിച്ചാൽ വിവരിച്ചതനുസരിച്ചു ചാപല്യപ്രസക്തിയേ ഉള്ളതല്ലെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു

മാനോജ്ഞകം — ഭാവാർത്ഥത്തിൽ സാധാരണമായി, 'മനോജ്ഞസ്യ ഭാവഃ' എന്നു വിഗ്രഹിച്ചു, മനോജ്ഞത, മനോജ്ഞത്വം എന്നു വരുന്നതാണ്. എന്നാൽഇവിടെ "ദ്വന്ദ്വ മനോജ്ഞാദിഭ്യശ്ച" (൫-൧-൧൩൩) എന്ന പാണിനിസൂത്രത്താൽ വുഞ് പ്രത്യയം വന്നു മാനോജ്ഞകം എന്നു വന്നിരിക്കുന്നു. ഇവിടത്തെ മനോജ്ഞത വിശേഷപ്പെട്ടതാകയാൽ അതിനെ കുറിക്കുന്ന ശബ്ദവും വിശേഷരൂപത്തിൽ സംഘടിപ്പിച്ചപോലെ തോന്നുന്നു.

പ്രയോഗം.

ഇവിടെ 'അച്യുത' എന്ന വിശേഷ്യം ലക്ഷ്മീസ്ഥൈര്യത്തെ അനുസരിച്ചു സാഭിപ്രായമായി കൊടുത്തിരിക്കയാൽ, പരികരം എന്ന അലങ്കാരം പറയാം. ലക്ഷണം ഇതിനുമുൻപു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. 'ചാപല്യവാർത്താ — എന്നിടത്തേ വാർത്താപദസ്വാരസ്യത്താൽ മുൻവിവരിച്ചപ്രകാരം യഥാർത്ഥത്തിൽ ചാപല്യമേയില്ലെന്നു വ്യഞ്ജിക്കയാൽ വ്യങ്ഗ്യം ഉണ്ടെങ്കിലും അതു ധ്വനിയായി പരിണമിക്കത്തക്കവിധം മേല്പെട്ട് അനുരണനം ഇല്ലാത്തതിനാൽ ഉത്തമകാവ്യത്വം നിരൂപണം ചെയ്യാൻ വഹിയാ. ചിലർ അചാപലത്വത്തിൽനിന്നു ചാപല്യമുണ്ടായി, എന്നിടത്തു വിരുദ്ധമായ കാരണത്തിൽനിന്നു കാര്യസംഭവരൂപമായ വിഭാവനാലങ്കാരം ഇവിടെ ഉണ്ടെന്നു പറയുന്നു. എന്നാൽ അതു വിചാരസഹം അല്ല. അചാപല്യം ഭഗവദ്വിഷയത്തിലും ചാപല്യം ഭക്തവിഷയത്തിലും ആണെന്നു ആശ്രയഭേദം കൊണ്ടു വിരോധത്തിനുതന്നെ പ്രസക്തിയില്ലാത്തതിനാൽ തദാശ്രയിയായ വിഭാവന നിരൂപണം ചെയ്യാൻ സാധിക്കയില്ല തന്നെ. ൪

അലങ്കാരം.

അന്യരിൽ ലക്ഷ്മീദേവി ചപലയാണെന്നുള്ളത് അവർക്കുള്ള ഭക്തിയുടെ ദാർഢ്യക്കുറവുകൊണ്ടും സംഭവിക്കാവുന്നതിനാൽ ഭഗവദ്രൂപരാമണീയകംതന്നെ അതിനു ഹേതുവാണെന്നു പറയുന്നതു ശരിയല്ലല്ലോ എന്നുള്ള ശങ്കയെ നിരസിക്കുന്നു.

ലക്ഷ്മീസ്തവകരാമണീയകഹൃതൈ-
വേയം പരേഷ്വസ്ഥിരേ-
ത്യസ്മിന്നന്യദപി പ്രമാണമധുനാ
വക്ഷ്യാമി ലക്ഷ്മീപതേ!
യേ തദ്ധ്യാനഗുണാനുകീർത്തനരസാ-
സക്താ ഹി ഭക്താ ജനാ-
സ്തേഷാമേഷാ വസതി സ്ഥിരൈവ ദയിത-
പ്രസ്താവദത്താദരാ. ൫

(ഹേ) ലക്ഷ്മീപതേ! = (അല്ലയോ) ലക്ഷ്മീകാന്ത!
ഇയം, ലക്ഷ്മീഃ = ഈ ലക്ഷ്മീദേവി
താവകരാമണീയകഹൃതാ ഏവ = നിന്തിരുവടിയുടെ രാമണീയകം (മനോജ്ഞത)കൊണ്ടു ഹൃതയായി(അപഹരിക്കപ്പെട്ടവളായി) തന്നെയാണ്.

പരേഷു = അന്യരിൽ
അസ്ഥിരാ (അസ്ഥി) = ചപലയായിരിക്കുന്നതു
ഇതി, അസ്മിൻ = എന്നുള്ള ഈ(തത്ത്വത്തിൽ)
അധുനാ = ഇപ്പോൾ
അന്യത് പ്രമാണം, അപി = മറെറാരു പ്രമാണംകൂടി
(അഹം) വക്ഷ്യാമി. = ഞാൻ പറയാം.
യേ, ഭക്താഃ, ജനാഃ = യാവചില ഭക്തജനങ്ങൾ
തദ്ധ്യാനഗുണാനുകീർത്തനരസാ സക്താഃ, ഹി = നിന്തിരുവടിയുടെ ധ്യാനരസത്തിലും ഗുണാനുകീർത്തന(ഐശ്വര്യാദിഗുണവർണ്ണന) രസത്തിലും ആസക്തന്മാരായിത്തന്നെയിരിക്കുന്നവോ അഥവാ ആസക്തന്മാരാണെന്നുപ്രസിദ്ധന്മാരായിരിക്കുന്നവോ)

തേഷു = അപ്രകാരമുള്ള ഭക്തരിൽ

ഏഷാ = ഈ ലക്ഷ്മീദേവി

ദയിതപ്രസ്താവദത്താദരാ = ദയിതനെ (വല്ലഭനെ)ക്കുറിച്ചുള്ള പ്രസ്താവത്തിൽ (ഭക്തിപ്രസംഗത്തിൽ) ദത്തമായ (നല്കപ്പെട്ടതായ) ആദരവോടുകൂടിയവളായി

സ്ഥിരാ, ഏവ = സ്ഥിരയായിത്തന്നെ (ചപലയല്ലാതെതന്നെ)

വസതി. = വസിക്കുന്നുണ്ട്.

വക്ഷ്യാമി — ബ്രൂഞ് വ്യക്തായാം വാചി എന്ന ധാതുവിന്റെ കർത്തരി പരസ്മൈപദം ല്യുട് ഉ-പു- ഏ.

വസതി — വസ നിവാസേ എന്ന ധാതുവിന്റെ കർത്തരി പരസ്മൈപദം ലട് പ്ര പു-ഏ.

രൂപങ്ങൾ — മുൻപുകഴിഞ്ഞ ഭജതിയുടേതുപോലെയാകുന്നു.

സാരം

അല്ലയോ ലക്ഷ്മീകാന്ത! മഹാവിഷ്ണോ! ലക്ഷ്മീഭഗവതി നിന്തിരുവടിയുടെ അന്യാദൃശമായ രൂപത്തിലുള്ള രമണീയതയാൽ അപഹൃതചിത്തയാകനിമിത്തം തന്റെ ഭക്തന്മാരിലും ചപലയായിരിക്കുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു ലക്ഷ്മീദേവി അന്യത്ര ചപലയായിരിക്കുന്നതിനുള്ള കാരണം നിന്തിരുവടിയുടെ തത്താദൃശമായ രൂപസൌഭാഗ്യം തന്നെയാണെന്നു വന്നുകൂടുന്നു എന്നാൽ ഈ വിഷയത്തിൽ സപ്രഭക്തന്മാരുടെ ഭക്തിയിലുള്ള ദൃഢതയില്ലായ്കയാലും ലക്ഷ്മീദേവി അവരിൽ അസ്ഥിരയാകാമല്ലോ! ഭഗവാന്റെ രൂപസൌഭാഗ്യം അതിന കാരണമാണെന്ന് എങ്ങനെ സാധിക്കാൻ കഴിയും? എന്നൊരു ആക്ഷേപത്തിന് അവകാശം ഉണ്ട്. അതുകൊണ്ട് ഈ കായ്യംതന്നെ വേറെ ഒരു മാർഗ്ഗത്തിൽക്കൂടി സാധിക്കാം. ലക്ഷ്മീദേവി നിന്തിരുവടിയുടെ രൂപരാമണീയകത്താൽതന്നെ അന്യരിൽ ചപലയായി തീർന്നു എന്നതു നിശ്ചയം. യാതൊരിടത്തു യാതൊ

രിടത്തു ഭഗവദ്ധ്യാനാനുഭവം ഉണ്ടോ അവിടവിടെ എല്ലാം ലക്ഷ്മീദേവി സ്ഥിരയാകുന്നു എന്ന് ഒരു അനുമാനം പറയാം. അപ്പോൾ നിന്തിരുവടിയിലും നിന്തിരുവടിയെ നിർവ്യാജമായി ധ്യാനിച്ചു ധ്യാനാനുകീർത്തനംചെയ്യുന്ന ഉത്തമഭക്തന്മാരിലും ലക്ഷ്മീദേവി സ്ഥിരയാണെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. നേരെമറിച്ചു നിന്തിരുവടിയെഒഴിച്ചു മറ്റാരെയും ദൃഢമായി ഭജിച്ചാലും ഭഗവദ്ധ്യാനാനുഭവം എന്ന ഹേതുവില്ലായ്കയാൽ ലക്ഷ്മീസ്ഥിരത എന്ന സാധ്യം അവിടെ കാണുകയില്ലതന്നെ. ഇതുകൊണ്ട് അന്യഭക്തന്മാരുടെ ഭക്തിക്കു ദാർഢ്യം ഉണ്ടെങ്കിലും അവിടെ ലക്ഷ്മിക്കു സ്ഥിരത്വമില്ലെന്നു വരുന്നു. ഭഗവാൻ പ്രസംഗദത്താദരയാകയാൽ ലക്ഷ്മീദേവി അന്യത്ര അനവസ്ഥിരയാണ് എന്നു മറ്റൊരുരീതിയിലും അനുമാനം പറയാം. ഈ പക്ഷത്തിൽ അന്യരിൽ ഉള്ള അസ്ഥിരത്വം സാധ്യവും ഭഗവത്പ്രസംഗദത്താദരത്വം സാധകവുമാകുന്നു. ഇവിടെയും ഒടുവിൽ പരമ്പരയാ ഭഗവത്സൗഭാഗ്യംതന്നെ കാരണമെന്നു ഫലിക്കുന്നു. അതിനാൽ അല്ലയോ ഭഗവൻ! ലക്ഷ്മീപതേ! നിന്തിരുവടിയുടെ രൂപരാമണീയകം ലക്ഷ്മീദേവിയുടെ സ്ഥിരനിവാസപ്രീതിക്ക് ഒരു അസാധാരണമായ ഹേതുവായിരിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ സർവ്വോത്തരമായ ഭഗവദ്രാമണീയകം നിമിത്തം തദ്ധ്യാനാദരംതന്നെ ലക്ഷ്മീദേവിക്ക് അന്യരിൽ ചപലയാണെന്നതിനു ഹേതുവായി സ്ഥാപിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ ഭഗവദ്ധ്യാനധ്യാനാനുകീർത്തനങ്ങൾ സപരസമായി അനുഭവിക്കുന്ന ഭക്തരിലും ലക്ഷ്മീസ്ഥൈര്യം നിലനിന്നിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു ഭഗവാൻ ഭക്തവശ്യനാകയാൽ ലക്ഷ്മീദേവിയും ആത്തരത്തിലുള്ള ഭക്തർക്കു സ്ഥിരയെന്നു ഫലിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടാണ് അസാമാന്യവും സർവ്വമാന്യവും ആയ മനോജ്ഞതയ്ക്ക് ഏകാധാരമായുള്ള ഭഗവാന്റെ ദിവ്യമംഗളരൂപം നികിലലോകങ്ങൾക്കും സ്പൃഹണീയമായവിധത്തിൽ ഭക്തിമാത്രം പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നതിന് ഒരുത്തമപ്രകാശസ്വരൂപമായി ഭാസിക്കുന്നു എന്നുള്ള സൂക്ഷ്മതത്ത്വവും ഇവിടെ വർണ്ണിക്കപ്പെട്ടതാണ്. വിശിഷ്ടസർവ്വശ്ലാഘ്യമായി മേല്പെട്ട സിദ്ധാന്തിക്കാൻ ഉതകുന്ന ഭക്തിയുടെ മഹിമയ്ക്ക് ഇതുയും സംഭവങ്ങൾ ഒരു ഉപോദ്ഘാതമായിക്കൂടി ഉപകരിക്കുന്നതായും വിചാരിക്കാവുന്നതാണ്.

'പരേഷ്വസ്ഥിരാ' — മുൻശ്ലോകത്തിൽ 'സ്വഭക്തേഷു' എന്നും ഈ ശ്ലോകത്തിൽ 'ഭക്താഃ ജനാഃ' എന്നും പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതിനാൽ 'പരേഷു' എന്നുമാത്രം ഇവിടെ ഉപന്യസിച്ചതിനു സ്വാരസ്യം പര്യാലോചിക്കേണ്ടതാണ്. ഭക്തന്മാർ — ഭഗവദ്ധ്യാനഗുണാനുകീർത്തനരസാസക്തന്മാരായി ചിലർ ഉണ്ട്. അവർ ഭഗവദ്ഭക്തന്മാരാകയാൽ സ്ഥിരമായ ലക്ഷ്മീനിവാസത്തിനു അർഹരായ ഉത്തമന്മാരാകുന്നു. വേറെ ചിലർ ഐശ്വര്യകാമന്മാരായി ലക്ഷ്മീദേവിയെ ഭജിച്ചു ഭക്തരായിട്ടുണ്ട്. അവർ ഭജനാനുഗുണമായ വിധത്തിൽ ക്ഞപ്തമായ ഐശ്വര്യം അനുഭവിക്കുന്നവരാകുന്നു. മററു ചിലർ അതികഠിനമായ തപശ്ചര്യയാൽ ബ്രഹ്മാദിദേവതകളെ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തി വരവുംവാങ്ങി ലോകദ്രോഹകരങ്ങളായ പ്രവൃത്തികൾ ഫലിപ്പിക്കാനായി ഐശ്വര്യമത്തരായി തീർന്നിട്ടുള്ളവർ ഉണ്ടു. അവർ തപസ്സുചെയ്യുമ്പോൾതന്നെ ദുരുദ്ദേശം ഉള്ളവരാകയാൽ ഭക്തരല്ലെന്നു മാത്രമല്ല: പരർ (ശത്രുസ്ഥാനത്തുള്ളവർ) കൂടിയാണ്. ഹിരണ്യാക്ഷൻ, രാവണൻ മുതലായ കൂട്ടരാണ് ഈ പറഞ്ഞവർ. ഇതിൽ ലക്ഷ്മീഭക്തരെപ്പററിയാണ് മുൻശ്ലോകത്തിൽ സ്വഭക്തേഷ്വപി എന്നതുകൊണ്ടു നിർദ്ദേശിച്ചത്. അപിശബ്ദത്താൽ ആ ലക്ഷ്മീഭക്തർ ദയനീയരാണെങ്കിലും ഭഗവദ്ധ്യാനമോ ഭഗവദ്ഗുണാനുകീർത്തനമോ ഇല്ലാത്തതിനാൽ അവരെ ഉത്തമകോടിയിൽ പ്രവേശിപ്പിക്കാൻ ഇടയായില്ല. ലക്ഷ്മീഭക്തരേയും രാവണാദികളേയും സംഗ്രഹിക്കാനുള്ള കൌതുകത്താൽ കേവലം പരശബ്ദം കൊടുത്തതാണ്. സാമാന്യമായി ഉത്തമഭക്തന്മാരിൽനിന്നും അന്യരെന്ന അർത്ഥത്തിൽ പരശബ്ദം ലക്ഷ്മീഭക്തരേയും കുറിക്കാൻ മതിയാകുമല്ലോ എന്നാണ് ആശയം.

'ലക്ഷ്മീപതേ!' — ഈ സംബോധനം ലക്ഷ്മിയെപ്പററിയുള്ള സ്ഥിരത്വമോ ചപലത്വമോ എന്താണെന്നുള്ള സകലകാര്യങ്ങളും ലക്ഷ്മീനായകനായ നിന്തിരുവടിയോടു പ്രത്യേകം അറിയിക്കേണ്ട ആവശ്യം ഇല്ലെന്നുള്ളതിനെ വ്യക്തപ്പെടുത്തുന്നു.

'ത്വദ്ധ്യാനഗുണാനുകീർത്തനരസാസക്താഹിഭക്താഃ' — ഈ അംശം ഭഗവദ്ഭക്തന്മാർക്ക് ഒരു ലക്ഷണംകൂടിയാണെന്നുതോന്നുന്നു. ധ്യാനരസത്തിലും ഗുണാനുകീർത്തനരസത്തിലും ആസക്തി

യുള്ളവർ ശരിയായ ഭക്തരെന്നത്രേ. ധ്യാനത്തിൽ എന്നും ഗുണാനുകീർത്തനത്തിൽ എന്നും പറയാതെ രസം എന്നുകൂടിച്ചേർത്തത് ആ ധ്യാനവും, കീർത്തനവും, തനിക്കു രസരൂപേണ ആസ്വാദ്യമായി തീർന്നു എന്നു കാണിക്കാനാണു്. മറ്റു വിഷയാദ്യഭിലാഷം അറ്റ് ഇരിക്കുന്നവർ എന്നു ഭാവം. 'ഹി' ഈ അവ്യയം ഈവിധം ഉള്ളവർക്കാണ് ഭക്തരെന്ന പ്രസിദ്ധിയുള്ളതെന്നു കാണിക്കുന്നു.

'തേഷ്വേഷാ വസതി സ്ഥിരൈവ'— ഏഷാ എന്ന ഈ എതച്ഛബ്ദം സമീപതരവർത്തിയായ ലക്ഷ്മിയെ ചൂണ്ടിക്കാണിക്കുന്നതിന് ഉപയോഗപ്പെട്ടതുകയാൽ തനിക്കു ചുറ്റും കാണുന്ന ഉത്തമഭക്തരിൽ പരിപൂർണ്ണമായും ശാശ്വതമായുമുള്ള ലക്ഷ്മീകടാക്ഷത്തെ സ്പഷ്ടപ്പെടുത്തുന്നു. 'സാ ദേവീ' എന്ന മുൻശ്ലോകത്തിൽ തച്ഛബ്ദത്താൽ അപ്രത്യക്ഷത്തേയും ഈ ശ്ലോകത്തിൽ തന്നെ 'ഇയം പരേഷു' എന്ന ഇദം ശബ്ദത്താൽ സമീപത്തേയും ഉദ്ദേശിച്ചിട്ട് ഒടുവിൽ 'ഏഷാ' എന്ന സമീപതരസ്ഥിതിയെ കുറിക്കുന്നത് എത്രയും ഉചിതമാകുന്നു. ഭഗവദ്ഭക്തന്മാരിലാണു ലക്ഷ്മീദേവി വസിക്കുന്നത് എന്നുള്ളതിനു

"മത്പ്രാപ്തയേ/ജേശസുരാസുരാദയ-
സ്തപ്യന്ത ഉഗ്രം തപ ഐന്ദ്രിയേ ധിയഃ
ഋതേ ഭവത്പാദപരായണാൻ ന മാം
വിന്ദന്ത്യഹം ത്വദ്ധൃദയാ യതോ/ജിത!"

എന്നു ഭാഗവതം അഷ്ടമസ്കന്ധത്തിൽ ലക്ഷ്മിതന്നെ ഭഗവാനോടു പറയുന്ന ഭാഗം പ്രമാണമായിരിക്കുന്നു.

ദയിതപ്രസ്താവദത്താദരാ.—ദയിത ശബ്ദത്തിനു പ്രിയപ്പെട്ട, എന്നത്രേ. ഇതുനിമിത്തമാണ്, ഭർത്താവെന്ന അർത്ഥത്തിൽ ഈ ശബ്ദം യോഗരൂഢമായത്. ഭർത്താവെന്ന് അർത്ഥം സ്മരിക്കുന്ന വേറെശബ്ദം ഉപയോഗിക്കാതെ ദയിതശബ്ദം ഉപയോഗിച്ചതു ദയിതന്റെ പ്രസ്താവം എന്നും, അതുതന്നെ തനിക്കു പ്രിയപ്പെട്ടതാകയാൽ ദയിതമായ പ്രസ്താവമെന്നും രണ്ടുതരത്തിലും യോജിക്കുന്ന അർത്ഥം ഗ്രഹിക്കാനാണ്.

ഇവിടെ 'ലക്ഷ്മീഃ' എന്നു ആരംഭിക്കുകയും, ദയിതപ്രസ്താവദത്താദരാ, എന്നതിനാൽ ദയിതനെ ഉദ്ദേശിക്കയും, ചെയ്തിരിക്കുന്നതിനു തക്കവിധം ആ ദയിതൻ ഭഗവാൻതന്നെയാണ് എന്ന് സമർത്ഥിക്കാനായി കൊടുത്തിരിക്കുന്ന 'ലക്ഷ്മീപതേ!' എന്നുള്ള സംബോധന ഔചിത്യം എന്നുള്ള കാവ്യഗുണത്തെ വ്യക്തപ്പെടുത്തുന്നു. ൭

ഗുണം.

ഈവിധം ഭഗവദ്രൂപസൌഭാഗ്യം വർണ്ണിച്ചുവരവേ ഭക്തിപാരവശ്യം നിമിത്തം ഉണ്ടായതായ അനുഭവത്തെ ഭക്ത്യുത്പത്തിയുടെ നിരൂപണത്തിനായി പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നു.

ഏവംഭൂതമനോജ്ഞതാനവസുധാ-
നിഷ്യന്ദസന്ദോഹനം
ത്വദ്രൂപം പരചിദ്രസായനമയം
ചേതോഹരം ശൃണ്വതാം
സദ്യഃ പ്രേരയതേ മതിം മദയതേ
രോമാഞ്ചയത്യങ്ഗകം
വ്യാസിഞ്ചത്യപി ശീതബാഷ്പവിസരൈ-
രാനന്ദമൂർച്ചേ ഛാദ്ഭവൈഃ. ൮

ഏവംഭൂതമനോജ്ഞതാനവ-സുധാനിഷ്യന്ദസന്ദോഹനം	= ഈവണ്ണമുള്ള മനോജ്ഞതയാകുന്ന നവസുധയുടെ (പുതിയ അമൃതത്തിന്റെ) നിഷ്യന്ദ(ദ്രവ)ത്തെ സന്ദോഹനം (വർഷണം)ചെയ്യുന്നതായും
പരചിദ്രസായനമയം	= പരബ്രഹ്മരസായനമായും
ചേതോഹരം	= മനോഹരമായും ഉള്ള
ത്വദ്രൂപം	= നിന്തിരുവടിയുടെ രൂപം
ശൃണ്വതാം	= കേൾക്കുന്നവർക്കു (കഥാശ്രവണദ്വാരാ)
സദ്യഃ	= ഉടൻതന്നെ
മതിം	= ബുദ്ധിയെ
പ്രേരയതേ;	= പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു; (ആകർഷിക്കുന്നു;)

മദയതേ;	= മദിപ്പിക്കുന്നു; (ആനന്ദത്താൽ പരവശമാക്കുന്നു;)
അങ്ഗകം	= അവയവത്തെ
രോമാഞ്ചയതി;	= രോമാഞ്ചത്തോടുകൂടിയതാക്കുന്നു;
ആനന്ദമൂർച്ഛാദ്ഭവൈഃ	= ആനന്ദാതിശയം നിമിത്തം സംഭവിച്ചതുകളായ
ശീതബാഷ്പവിസരൈഃ	= ശീതങ്ങളായ (തണുത്ത) ബാഷ്പങ്ങളുടെ (കണ്ണുനീരുകളുടെ) വിസരങ്ങ (തുള്ളിക)ളാൽ
വ്യാസിഞ്ചതി അപി.	= വ്യാസേചനം ചെയ്കയും ചെയ്യുന്നു. (വിശേഷമായി നനയ്ക്കയും ചെയ്യുന്നു.)

സാരം.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! ശ്രീകൃഷ്ണ! യഥാർത്ഥത്തിൽ സച്ചിദാനന്ദരസപരിപൂർണ്ണമായും, എന്നാൽ സർവ്വജഗന്മോഹിനിയായ ലക്ഷ്മീദേവിക്കുപോലും സ്ഥിരനിവാസകൌതുകം ജനിപ്പിക്കത്തക്കവിധം പരിലസത്തായ സൌഭാഗ്യമാകുന്ന ഒരു പുതിയതരം അമൃതസാരം വർഷിക്കുന്നതായും, തന്നിമിത്തം ധ്യാനശീലരായ സജ്ജനങ്ങൾക്കു സർവ്വദാ ഹൃദയാകർഷകമായും ഉള്ള നിന്തിരുവടിയുടെ ഈ ദിവ്യരൂപം യദൃച്ഛയാപോലും കഥാശ്രവണത്തിൽ ശ്രദ്ധാലുക്കളായ ഏവർക്കും തൽക്ഷണംതന്നെ ശ്രോത്രദ്വാരാ ഉള്ളിൽ കടന്നു, വിചാരശീലമായ ബുദ്ധിയെ ഉണർത്തി, വിഷയാദികളിൽനിന്നു പിൻവലിപ്പിച്ചു, തന്നിൽതന്നെ നിലയ്ക്കു നിറുത്താൻ ഒരുക്കുന്നു. ഇത്രയും ആകുമ്പോൾ അകം മുഴുവൻ നിറഞ്ഞു ശോഭനവും മോഹനവുമായ ഭഗവദ്രൂപസൌഭാഗ്യാമൃതരസം താവത്പര്യന്തം ഉള്ള സകലതാപങ്ങളും തീർത്തു കുളുർപ്പിക്കുന്നു. എന്നുതന്നെയല്ല ഈ വിധം അന്തരംഗം ശുദ്ധമായി ചമയുന്ന അവസരം നോക്കി സ്വപ്രകാശമായ സച്ചിദാനന്ദരസം അവിടം നിറഞ്ഞു കവിയുന്നു. പിന്നത്തെ കഥ എത്ര വിശേഷം! ആ ആനന്ദരസത്തിൽതന്നെ ഉള്ള തുള്ളിക്കളിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരമുള്ള അവസ്ഥ അതിരുകവിയു

മ്പോൾ ഈ തത്ത്വം വെളിയിൽ അറിയിക്കുവാനോ എന്നുതോന്നു മാറു പുറമേകാണുന്ന സകലാവയവവും രോമാഞ്ചംകൊണ്ടു സമുല്ലസിക്കുന്നു. പിന്നീടും ആ ദിവ്യസ്വരൂപാവിർഭാവം തുടർന്നിരിക്കയാൽ ആ ആനന്ദരസം പ്രത്യക്ഷസ്വരൂപം കൈക്കൊണ്ടവിധം കണ്ണുകളിൽകൂടി ശീതളങ്ങളായ ആനന്ദബാഷ്പബിന്ദുക്കളായി പ്രസരിച്ചു സമസ്തമായ ശരീരവും ശുദ്ധപ്പെടുത്തുമാറ് ആർദ്രമാക്കിച്ചെയ്യുന്നു. എന്തുമാത്രം ആശ്ചര്യം!! സകലലോകവശീകാരചതുരമായ തിരുമേനിയെപ്പററിയുള്ള ഗുണകീർത്തനം കേൾക്കവേ ഉടൻ പ്രേമംജനിച്ചു ബുദ്ധിയെ തെളിയിക്കുന്നു. തെളിഞ്ഞതായ ബുദ്ധിയെ മദപരവശമാക്കുന്നു. അടുത്തക്ഷണംതന്നെ ആ പ്രേമാതിശയം ഭക്തിയായിത്തീർന്നു ബാഹ്യങ്ങളായ അവയവങ്ങളിലൂടേ വെളിയിൽ രോമാഞ്ചരൂപേണ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുന്നു. അനന്തരം സർവ്വഥാ, പ്രാപ്യമായ ബ്രഹ്മാനന്ദരസത്തിൽ ലയിച്ചു, ആ ഭക്തി, രസാത്മകമായിത്തീർന്നു ശരീരം കുളിർപ്പിക്കുകയും സകലേന്ദ്രിയങ്ങളേയും ആഹ്ലാദിപ്പിക്കയും ചെയ്യുന്നു. ഇത്രയും അവസ്ഥാനുഭവങ്ങൾക്കു നിദാനമായ നിന്തിരുവടിയുടെ ഈ ദിവ്യമങ്ഗളരൂപം എന്നും ധ്യാനിച്ചു സുഖിക്കാൻ പ്രസാദിക്കണമേ!

നിരൂപണം.

ഇവിടെ ഭഗവദ്രൂപസൌഭാഗ്യം അനിതരസാധാരണം ആണെന്നു സ്ഥാപിച്ചതനുസരിച്ച് അതിനെ ഒരു നൂതനമായ അമൃതമായി രൂപപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. ഈവിധം ഒരമൃതം പുറമെ ജനങ്ങൾക്കു ഫലരൂപമായി ആസ്വദിക്കാൻ ഇടയാകുന്നു എങ്കിലും ഇതിന്റെ യഥാർത്ഥമായ ഉത്പത്തിസ്ഥാനം സച്ചിദാനന്ദരസാത്മകമായ പരബ്രഹ്മമാണെന്നു കാണിക്കുവാനായി ഭഗവദ്രൂപത്തെ 'പരചിദ്രസായനമയം' എന്നു നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു ഭഗവദ്രൂപത്തിൽ കാണുന്ന ലോകോത്തരമായ ഈ മനോജ്ഞത പരബ്രഹ്മാനന്ദത്തിന്റെ ബാഹ്യമായ ഒരു മോഹനഗുണംമാത്രമാണെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. രസായനത്തിൽ(രസഖനിയിൽ)നിന്നു രസസ്രുതികൾ ഉണ്ടാകാൻ ന്യായം ഉണ്ടുതാനും. ആകപ്പാടെ മുൻദശകത്തിൽ കൊടുക്കപ്പെട്ടു:—

'തത് സ്വച്ഛത്വാദ് യദച്ഛാദിതപരസുഖചിദ്-
ഗർഭനിർഭാസരൂപം'

എന്നും

'കമപി തമതിരോധായകം സത്ത്വരൂപം'

എന്നും ഉള്ളവയാൽ ഭഗവദ്രൂപം പരബ്രഹ്മരസത്തെ മറയ്ക്കാതെ അതിന്റെ ഒരു മേനിയായേ പ്രകാശിക്കുന്നുള്ളു എന്നു പറഞ്ഞിട്ടുള്ള തത്ത്വം ഒന്നുകൂടി ഇവിടെ പരചിദ്രസായനത്തിൽനിന്നു 'മനോജ്ഞതാനവസുധാനിഷ്യന്ദം' ലഭിക്കുന്നു എന്നമട്ടിൽ നിരൂപിതമായി. ഇതുകൊണ്ടു ബഹുക്ലേശസാദ്ധ്യമായ പരബ്രഹ്മാനന്ദം, അതിമധുരമായ ഭഗവദ്രൂപസൌഭാഗ്യം അനുഭവിച്ച് ആവഴിക്കു ലഭിച്ചുകൊള്ളാൻ എളുപ്പത്തിൽ കഴിയുന്നതാണെന്ന് ഉപദേശിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

ചേതോഹരം ശൃണ്വതാം— ചേതോഹരം എന്നപദം സ്വയമേ ത്വദ്രൂപത്തിൽ വിശേഷണമായിരിക്കുന്നു. നവസുധാരസപാനംചെയ്തു പരമാനന്ദമനുഭവിച്ചാൽ ചേതസ്സ് വിഷയാദികളിൽനിന്നു വിട്ടു, ഭഗവദ്രൂപത്തിൽതന്നെ പററിയിരിക്കുമെന്നർത്ഥം. വീണ്ടും വീണ്ടും ആ രൂപം കാണ്മാൻ കൊതിച്ചു. തദ്വശമാകും എന്നു താത്പര്യം. ശൃണ്വതാം എന്നുള്ളതിനോടു ചേർത്ത് അർത്ഥം പറയുമ്പോൾ ഭഗവത്കഥാശ്രവണം ചെയ്ത ഉടൻ മനസ്സിനെ ഹരിച്ചു ബുദ്ധിയെ ഭഗവദ്രൂപധ്യാനത്തിൽ അഭിമുഖമാക്കിചെയ്യുന്നതിന് ആദ്യം ചേതസ്സിനും രണ്ടാമതു ബുദ്ധിക്കും ഉള്ള ശുദ്ധിയെ ക്രമികമായി ഉപദേശിക്കുന്നതായി ഒരു സ്വാരസ്യം ഉണ്ട്. വിശിഷ്യ 'ശൃണ്വതാം' എന്നതിനാൽ ശ്രവണവും 'ചേതോഹരം' എന്നതിനാൽ മനനവും, 'പ്രേരയതേ മതിം' എന്നതിനാൽ നിദിധ്യാസനവും, എന്നീക്രമത്തിൽ ശ്രവണമനനനിദിധ്യാസനങ്ങൾ നിർദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടവയായും വരുന്നതാണ്.

സദ്യഃ പ്രേരയതേ മതിം മദയതേ രോമാഞ്ചയത്യങ്ഗകം— സദ്യഃ എന്നുള്ള ഈ അവ്യയം മദയതേ, രോമാഞ്ചയതി, വ്യാസിഞ്ചതി എന്ന ക്രിയകളിലും ചേർത്ത് അർത്ഥം പറയണം. ബുദ്ധിയെ പ്രേരിപ്പിച്ചു കഴിഞ്ഞാൽ മദിപ്പിക്കാനോ, രോമാഞ്ചം ഉണ്ടാക്കുവാനോ, വ്യാസേചനം ചെയ്യാനോ അല്പവും വിളമ്ബമില്ലെന്നു സാരം. ഇതിൽ പ്രേരയതേ, മദയതേ, എന്നീക്രിയകൾ ഉള്ളിലെ അവസ്ഥകളേയും, രോമാഞ്ചയതി, വ്യാസിഞ്ചതി എന്നീക്രിയകൾ തദനുഗുണമായി പുറമേ കാണുന്ന സാത്വികവികാരങ്ങളേയും ഉദ്ദേശിച്ചു നിർദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഭഗവദ്രൂപാത്മകമായ ബ്രഹ്മാനന്ദരസായനം ശ്രോത്രങ്ങൾവഴി അകമേ

പ്രവേശിച്ച സംസാരതാപം ശമിപ്പിച്ച നേത്രങ്ങൾവഴി കൂടുത്ത ആനന്ദബാഷ്പബിന്ദുക്കളായി പുറമേ പ്രസരിക്കുന്നവത്രേ. ഈ യൊരു ഭങ്ഗി വിചാരിച്ചുകണ്ടാൽ വിശിഷ്ടമായ ഭഗവദ്രൂപം താപത്രയപരാഭ്രതരായി ബാലപ്രായന്മാരായുള്ള ഭക്തരെ ആദ്യമേ മധുരമധുരമായുള്ള മനോജ്ഞതയാൽ ആകർഷിച്ച് അതുവഴി അവക്കു സച്ചിദാനന്ദരസം നല്കി താപശാന്തിതന്നെയല്ല ആത്മസായുജ്യംകൂടി പ്രസാദിക്കുന്നതായി ഫലിക്കുന്നു. ഭഗവത്കഥാശ്രവണാദികളുടെ മഹിമ താഴേ കൊടുക്കുന്ന ഭാഗവതവചനങ്ങളാൽ വ്യക്തമാകുന്നതാണ് —

"ശൃണ്വതഃ സ്വകഥാം കൃഷ്ണഃ പുണ്യശ്രവണകീർത്തനഃ
ഹൃദ്യന്തഃസ്ഥോ ഹ്യഭദ്രാണി വിധുനോതി സുഹൃത് സതാം."

"ഭർത്തുർമിഥഃ സുയശസഃ കഥനാനുരാഗ-
വൈക്ലബ്യബാഷ്പകലയാ പുലകീകൃതാങ്ഗാഃ".

ആനന്ദമൂർച്ഛോദ്ഭവൈഃ — ആനന്ദമൂർച്ഛയെന്നാൽ ആനന്ദത്തിന്റെ പരമകാഷ്ഠയെന്നർത്ഥം — ഇനി ലേശവും വർദ്ധിക്കാൻ വഹിയാത്തമട്ടിൽ അതയുള്ള പരമമായ അഭിവൃദ്ധിയെന്നു ഭാവം — അകമേ ചെന്നിരിക്കുന്ന രസായനം അവിടെ മുഴുവനും നിറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെയും അധികപ്പെട്ടാൽ പുറമേ ചാടിപ്പോകും. ആയവസരത്തിൽ അതിനു മാർഗ്ഗമായിത്തീരുന്നതു നയനങ്ങളാണ്. ആനന്ദംകൊണ്ടാകയാൽ ഈ രസം ശീതമാകുന്നതാണ്. അതാണ് 'ശീതബാഷ്പവിസരൈഃ' എന്നു പറഞ്ഞതു്. പ്രഥമമായി രോമകൂപങ്ങളും നിറഞ്ഞു രോമാഞ്ചം കാണുകയുണ്ടായി. വീണ്ടും വർദ്ധന നില്ക്കാഞ്ഞതിനാൽ അതു് ആനന്ദാശ്രുവായിത്തീർന്നു എന്ന തത്പത്തിനു യോജിച്ചു, രോമാഞ്ചയതി എന്നു കഴിഞ്ഞു വ്യാസിഞ്ചതി, എന്നു ചേർത്തത് അനുഭവാനുസാരിയായിരിക്കുന്നു. ഈവിധമുള്ള പരമാനന്ദരസത്തിന്റെ അഭിവൃദ്ധിക്കു പരിസമാപ്തി എപ്പോഴാണ് എന്നാണെങ്കിൽ ഒരിക്കലും ഇല്ലെന്നുമാത്രമല്ല അതു നിത്യമാണെന്നുകൂടി 'വ്യാസിഞ്ചത്യപി' എന്നിടത്തെ അപിശബ്ദം സൂചിപ്പിക്കുന്നു. ഇതുയും അവസ്ഥയുണ്ടായിക്കഴിഞ്ഞാൽ അപ്രകാരമുള്ള ഭക്തന് അനായാസേന ആത്മസാമ്രാജ്യപ്രാപ്തിരൂപമായ പരമപുരുഷാർത്ഥവും സിദ്ധിക്കുന്നതായി വിശദപ്പെടുന്നു. — ഇതുയുംകൊണ്ടു സർവ്വമനോ

ജ്ഞമായ ഭഗവദ്രൂപത്തിലെ ചിത്താഭിനിവേശമാകുന്ന സ്ഥായി ഭാവം ശ്രവണകീർത്തനാദികളാകുന്ന ഉദ്ദീപനവിഭാവങ്ങളാൽ പോഷിപ്പിക്കപ്പെട്ടു, രോമാഞ്ചഹർഷാശ്രുക്കളാകുന്ന വ്യഭിചാരിഭാവങ്ങളാൽ വിജയപതാകകൾ വീശി പരമാനന്ദാനുഭവമാകുന്ന അനുഭാവത്താൽ അനുരഞ്ജിക്കപ്പെട്ട പരിപൂർണ്ണമായ ഭക്തിരസമായി പരിണമിക്കുന്നു.

ഇവിടെ ഭഗവദ്രൂപമനോജ്ഞതയെ നവസുധയായി രൂപണം ചെയ്തിരിക്കുന്നതിനാൽ അലങ്കാരം രൂപകം. മേല്പോട്ടുള്ള മദയതേ, മുതലായവയാൽ സാധാരണ സുധയിൽനിന്നും പ്രകടമായ വ്യത്യാസം സാധിച്ചിരിക്കകൊണ്ടു നവത്വം സമർത്ഥിക്കപ്പെട്ടുകയാൽ ഈ രൂപകം സപരികരമായി ശോഭിക്കുന്നു. ജരാമരണനിവാരണംമാത്രമാണല്ലോ സാധാരണസുധയുടെ കൃത്യമായി കാണുന്നതു്. ആത്മസായുജ്യപര്യന്തമുള്ള പരമാനന്ദം നല്കുകയാൽ പ്രസ്തുതസുധാരസം നവം തന്നെ എന്നതു നിശ്ചയം. ന്യ.

അലങ്കാരം.

ഈ വിധം ഭഗവദ്രൂപസൌഭാഗ്യശ്രവണംകൊണ്ടു ഭക്തിയോഗവും ഭക്തിയോഗത്താൽ പരമപുരുഷാർത്ഥമാകുന്ന പരമാനന്ദപ്രാപ്തിയും ഉണ്ടാകുമെന്നു പറഞ്ഞുവല്ലോ ഈ കാര്യം കർമ്മയോഗംകൊണ്ടോ, ജ്ഞാനയോഗംകൊണ്ടോ കൂടി സാദ്ധ്യമല്ലയോ എന്നു ശങ്കിക്കുന്നവരെ ഉദ്ദേശിച്ചു ഭക്ത്യുത്കർഷം സാധിക്കുന്നു.

ഏവംഭ്രൂതതയാ ഹി ഭക്ത്യഭിഹിതോ യോഗഃ
സ യോഗദ്വയാത്
കർമ്മജ്ഞാനമയാദ് ഭൃശോത്തമ രസോ
യോഗീശ്വരൈർഗ്ഗീയതേ
സൌഖ്യൈകരൂപാത്മികാ തയി ഫലൽ
പ്രീതിപ്രകർഷാത്മികാ
ഭക്തിർന്നിഃശ്രമമേവ വിശ്വപുരുഷൈ-
ർല്ലഭ്യാ രമാവല്ലഭ! ൯

ഏവംഭ്രൂതതയാ, ഹി = ഈ വിധം ഉണ്ടായതു ഹേതുവാൽ ആകട്ടെ
ഭക്ത്യഭിഹിതഃ = ഭക്തിയെന്ന് അഭിഹിതമാ (പറയപ്പെട്ടതാ)യ
സഃ യോഗഃ = പ്രസിദ്ധപ്പെട്ട യോഗം (ഉപായം അതായതു ഭക്തിയോഗം)

കർമ്മജ്ഞാനമയാത് = കർമ്മാത്മകമായും ജ്ഞാനാത്മകമായും ഉള്ള

യോഗദ്വയാത് = രണ്ടു യോഗത്തേയും അപേക്ഷിച്ച

ഭൂശോത്തമതരഃ = ഏറ്റവും അത്ഭുതമായി

യോഗീശ്വരൈഃ = യോഗീശ്വരന്മാരാൽ(യോഗികളിൽ പ്രധാനികളായ വ്യാസനാരദാദികളാൽ)

ഗീയതേ = ഗാനം ചെയ്യപ്പെടുന്നു. (പുകഴ്ത്തപ്പെടുന്നു.)

ചെല് = എങ്ങുകൊണ്ടാണെങ്കിൽ

(ഹേ) രമാവല്ലഭ! = (അല്ലയോ) ലക്ഷ്മീകാന്ത!

ഭക്തിഃ = ഭക്തി

സൌന്ദര്യൈകരസാത്മകേ = സൌന്ദര്യമാകുന്ന ഏകരസസ്വരൂപമായ

ത്വയി = നിന്തിരുവടിയിൽ

പ്രേമപ്രകർഷാത്മികാ = പരമപ്രീതിരൂപമായി (ഭവിച്ചതു നിമിത്തം)

വിശ്വപുരുഷൈഃ = സമസ്തജനങ്ങളാലും

നിഃശ്രമം, ഏവ = യാതൊരു ശ്രമവും കൂടാതെതന്നെ

ലഭ്യാ = ലഭിക്കാൻ കഴിയുന്നതായിരിക്കുന്നു.

ഗീയതേ—ഗൈ ശബ്ദേ എന്ന ധാതുവിൽ കർമ്മണിപ്രയോഗത്തിൽ ലട് പ്ര-പു-ഏ.

രൂപം—മുൻകഴിഞ്ഞ 'ഭജതേ' എന്നപോലെ.

അല്ലയോ ശ്രീപതേ! ഭഗവൻ! ഗുരുവായൂരപ്പ! നിന്തിരുവടിയുടെ അതിമനോജ്ഞമായ ദിവ്യമങ്ഗളസ്വരൂപം കഥാശ്രവണംവഴി മനസ്സിനേയും ബുദ്ധിയേയും നേത്രങ്ങളേയും എന്നു വേണ്ട സകലേന്ദ്രിയങ്ങളേയും സമസ്താവയവങ്ങളേയും പരമാനന്ദത്തിൽ ലയിപ്പിക്കത്തക്കവിധം സുന്ദരാരാധനീയമായിരിക്കയാൽ ആർക്കും നിന്തിരുവടിയിൽ പരമമായ പ്രേമം ജനിച്ചു പോകുന്നു. ഇതുതന്നെയാണ ഭക്തി

സാരം

യെന്നു പറയപ്പെടുന്നതു്. ഈ ഭക്തി ഒട്ടൊഴിയാതെയുള്ള സംസാരതാപങ്ങളും നശിച്ചു പരമാത്മസായുജ്യം ലഭിക്കാൻ എത്രയും എളുപ്പമായ ഒരു യോഗമാകുന്നു. മറ്റു കർമ്മയോഗത്തേയും ജ്ഞാനയോഗത്തേയും അപേക്ഷിച്ചു് ഈ ഭക്തിയോഗംതന്നെ അത്യുത്തമം ആണെന്നു നാരദാദികളായ യോഗിപ്രവരന്മാർ ഘോഷിക്കുന്നു. ഭക്തിയോഗത്തിനുള്ള ഈ അത്യുത്തമത്വം അതിന്റെ സാധനത്തിലുള്ള അനായാസത്തേയും സുഖാതിശയത്തേയും ആശ്രയിച്ചു സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ളതാണു്. എന്നു മാത്രവുമല്ല ആരംഭത്തിലും മദ്ധ്യത്തിലും അവസാനത്തിലും ഒന്നുപോലെ ഹൃദ്യമായിരിക്കയാലും ഈ ഭക്തിയോഗം കർമ്മജ്ഞാനങ്ങളെ അപേക്ഷിച്ചു ശ്രേഷ്ഠമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. സൌന്ദര്യസാരസർവ്വസ്വമായ നിന്തിരുവടിയിൽ ഉത്കൃഷ്ടമായ പ്രീതിയുണ്ടായാൽ പരമപുരുഷാർത്ഥപ്രാപ്തിവരെ സകലകാര്യങ്ങളും ഹിതമായിത്തന്നെ കഴിഞ്ഞുകൂടുമെങ്കിൽ ഇതിനെക്കാളും മറ്റ് എന്താണ് വലുതായിട്ടുള്ളതു്? സർവ്വലോകമനോജ്ഞമായ തിരുമേനി കാണുക, സുഖകരങ്ങളായ തിരുനാമങ്ങളും ഉച്ചരിക്കുക, രസാവഹങ്ങളായ ഗുണാനുകീർത്തനങ്ങളും ശ്രവിക്കുക, നിത്യസുഗന്ധിയായുള്ള തുളസിമുതലായ പ്രസാദകുസുമങ്ങളും സ്പർശിക്കുക, ആഘ്രാണിക്കുക, അണിയുക, എന്നിത്യാദികൃത്യങ്ങളും ആബാലവൃദ്ധം സ്ത്രീപുരുഷസാമാന്യേന കാലദേശനിയമങ്ങളും ക്രടാതേയും അവസ്ഥാവിശേഷങ്ങളും ആശ്രയിക്കാതേയും സേച്ഛയാ ഏതു വിധവും നടത്താമെങ്കിൽ അതെല്ലാം നിന്തിരുവടിയുടെ ഭക്തിയായി തീരുന്ന സ്ഥിതിക്ക് ഇതിനു തുല്യം ലഘുവും മധുരവുമായ മറ്റൊരുപായമാണ് കാണ്മാൻ കഴിയുന്നതു? അതുകൊണ്ട് അല്ലേ ഭഗവൻ! ഗുരുവായൂരപ്പ! ഏതു് അവസ്ഥയിലും ഒന്നുപോലെ അതിരമണീയമായ നിന്തിരുവടിയുടെ തിരുമേനി കണ്ടിരിക്കാനുള്ള ഭക്തിയോഗത്തെ തിരുവുള്ളമുണ്ടായി പ്രസാദിച്ചു തരേണമേ!

നിരൂപണം.

ലോകത്തിൽ ജന്മംലഭിച്ച ഏവരുടേയും അഭിലാഷം ദുഃഖലേശം ഇടകൂടാതെയുള്ള നിത്യസുഖം വേണമെന്നുള്ളതാണ്. ഈ നിത്യസുഖം അനുഭവാത്മകമായും വിലയാത്മകമായും രണ്ടുതരത്തിലുണ്ടു. അതിൽ ആദ്യത്തേതു വിശിഷ്ടമായ ഭഗവദ്രൂപം കണ്ടു ധ്യാനിച്ചിരിക്കയും

ഭഗവദ്ഗുണാനുവർണ്ണനം ശ്രവിച്ചു രസിക്കയും ചെയ്തു പരമാനന്ദലഹരിയിൽ നീന്തിക്കളിക്ക എന്നതാകുന്നു. രണ്ടാമത്തേതു പരബ്രഹ്മസ്വരൂപിയായ ഭഗവാനിൽ ലയിച്ച് ഏകീഭാവേന അഭിന്നാത്മാവായിത്തീർന്നിരിക്കുകയാകുന്നു. ഈ രണ്ടുതരത്തിലുള്ള ഫലവും വേണം എന്നുവിചാരിക്കുന്നവർ അതിലേയ്ക്കു പലയോഗങ്ങളും കണ്ടുപിടിച്ചിട്ടുണ്ടു. അതു ഭക്തിരൂപമായും കർമ്മരൂപമായും ജ്ഞാനരൂപമായും അനേകവിധം ഉണ്ടു. യോഗം എന്നവാക്കിന് ഇവിടെ ഉപായം എന്നർത്ഥം. ജനങ്ങളെ അഭിലഷിതമായ സുഖത്തോടു യോജിപ്പിക്കുന്നതിനാൽ ഘടകം എന്നരീതിയിൽ ഉപായം എന്ന താത്പര്യാർത്ഥത്തിൽ യോഗം എന്ന ശബ്ദം വന്നുകൂടിയതാണു്. ഭക്തിയോഗം മറ്റു രണ്ടുയോഗത്തെക്കാളും ഉത്കൃഷ്ടതമമാണെന്ന അനുഭവസ്ഥന്മാരായ യോഗീശ്വരന്മാർ തന്നെ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. ഇന്ന യോഗീശ്വരന്മാരിൽ ,യത്ര യോഗേശ്വരഃ കൃഷ്ണഃ' എന്നുള്ള ഗീതാവചനംകൊണ്ടു ഭഗവാൻതന്നെ പ്രധാനിയാകുന്നു. ഭഗവദ്ഭക്തരായ നാരദാദികളും ഭഗവദനുഗ്രഹത്താൽ യോഗികളിൽ മുഖ്യതയുള്ളവരാണ്. യോഗീശ്വരനായ ഭഗവാൻതന്നെ ഗീതയിലും ഭാഗവതത്തിലും ഭക്തിയോഗം പ്രധാനമാണെന്നു സ്ഥാപിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

ഗീതയിൽ—

,,തപസ്വിഭ്യോഽധികോ യോഗീ
ജ്ഞാനിഭ്യോഽപി മതോഽധികഃ
കർമ്മിഭ്യശ്ചാധികോ യോഗീ
തസ്മാദ്യോഗീ ഭവാർജ്ജുന!

യോഗിനാമപി സർവ്വേഷാം
മദ്ഗതേനാന്തരാത്മനാ
ശ്രദ്ധാവാൻ ഭജതേ യോ മാം
സ മേ യുക്തതമോ മതഃ''

ഭാഗവതത്തിൽ

,,മയി ഭക്തിർഹി ഭൂതാനാ-
മമൃതത്വായ കല്പതേ
ദിഷ്ട്യാ യദാസീന്മത്സ്നേഹോ
ഭവതീനാം മദാപനഃ''

ഭാഗവതത്തിൽതന്നെ മറെറാരിടത്തു നാരദന്റെ അഭിപ്രായമായി ഭക്തിക്കു ഉത്കർഷം വർണ്ണിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

നാരദ ഉവാച

"കിം ജന്മഭിസ്ത്രിഭിർവേഹ
ശൌക്ലസാവിത്രയാജ്ഞികൈഃ
കർമ്മഭിർവാ ത്രയീപ്രോക്തൈഃ
പുംസോഽപി വിബുധായുഷാ

ശ്രുതേന തപസാ വാ കിം
വചോഭിശ്ചിത്തവൃത്തിഭിഃ
ബുദ്ധ്യാ വാ കിം നിപുണയാ
ബലേനേന്ദ്രിയരാധസാ

കിംവാ യോഗേന സാങ്ഖ്യേന
ന്യാസസ്വാധ്യായയോരപി
കിം വാ ശ്രേയോഭിരന്യൈശ്ച
ന യത്രാത്മപ്രദോ ഹരിഃ

തസ്മാന്നൈകാത്മാനമശേഷദേഹിനാം
കാലം പ്രധാനം പുരുഷം പരേശം
സതേജസാ ധ്വസ്തഗുണപ്രവാഹ-
മാത്മൈകഭാവേന ഭജധ്വമദ്ധാ.

ഭയാ സംവ്ഭ്രതേഷു
സന്തുഷ്ട്യാ യേന കേന വാ
സർവ്വേന്ദ്രിയോപശാന്ത്യാ ച
തുഷ്യത്യാശു ജനാർദ്ദനഃ."

ഏവംവ്രതതയാ ഹി ഭക്ത്യാഭിഹിതോ യോഗഃ—ഇവിടെ 'ഏവംവ്രതതയാ' എന്നതിനാൽ ഭക്തിയോഗം ഉണ്ടാകാനുള്ള സമ്പ്രദായം ഹേതുഗർഭമായി നിരൂപണം ചെയ്തിരിക്കയാണ്. ഭഗവദ്ഗുണശ്രവണം മുതൽക്കു പരമാനന്ദപ്രവാഹമജ്ജനംവരെയുള്ള സകലേന്ദ്രിയവ്യാപാരങ്ങളും ലോകോത്തരസുന്ദരനായ ഭഗവാനിൽ പററിയ ഉത്കൃഷ്ടമായ പ്രീതിയെന്നുള്ള കേന്ദ്രത്തെ ആശ്രയിച്ചതാകയാൽ ആ ഉത്കൃഷ്ടമായ പ്രീതി ഭക്തിയോഗമായി

തീരുന്നു എന്നർത്ഥം. എല്ലാരോടും എല്ലാവർക്കും ഉള്ള ഭക്തിയെ ഭക്തിയോഗം എന്നു പറകവയ്യ. മുൻചൊന്നപോലെ ആത്യന്തികമായ സുഖപ്രാപ്തിക്ക് ഉപയോഗപ്പെടുന്ന ഭക്തിമാത്രമേ ഭക്തിയോഗമാകയുള്ളു. ഇന്ദ്രാദികളായ മററുദേവതകളെ ആശ്രയിച്ചാൽ പുനരാവൃത്തിയില്ലാത്ത പരമാനന്ദപ്രാപ്തി സംഭവിക്കാത്തതിനാൽ ആ ആശ്രയം ഭക്തിയെന്നല്ലാതെ യോഗമാകുന്നതല്ല. ഇങ്ങനെയിരിക്കെ ചില വ്യാഖ്യാതാക്കൾ, 'ഏവംഭൂതതയാ ഹി' എന്ന പദത്തെ ഭൃശോത്തമതരത്വത്തിൽ കാരണമായി മേല്പെട്ട് അന്വയിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതു ശരിയല്ല. ഉത്തരാർദ്ധംകൊണ്ടു പ്രത്യേകിച്ച് അതിലേക്കു കാരണം ഉപന്യസിക്കുന്ന സ്ഥിതിക്ക് ഇത് അവിടെ ചേർക്കേണ്ട ആവശ്യം ഇല്ലതന്നെ. ഇതുപോലെതന്നെ എല്ലാക്കർമ്മവും കർമ്മയോഗവും എല്ലാജ്ഞാനവും ജ്ഞാനയോഗവും ആകുന്നതല്ല. യാതൊരു കർമ്മം നിഷ്കാമമായി നടത്തപ്പെട്ടു ചിത്തശുദ്ധിദ്വാരാ പരമപുരുഷാർത്ഥസാധനമായിത്തീരുമോ അതു മാത്രമേ കർമ്മയോഗമാകൂ. ഈ കണക്കിനു യാതൊരു ജ്ഞാനം അവിദ്യയും തത്കാര്യമായ സമസ്തപ്രാപഞ്ചികോപാധിയും നശിച്ചു പരമാത്മപ്രകാശത്തിന് ഉതകുമോ അതേ ജ്ഞാനയോഗമെന്നു പറയപ്പെട്ടു.

ഭൃശോത്തമതരഃ—ഭൃശോത്തമം എന്നു പറഞ്ഞാൽതന്നെ അത്യന്തം ഉത്തമം എന്നു കിട്ടും. എന്നിരുന്നിട്ടും തരം എന്നു വീണ്ടും ഉത്കർഷസൂചകമായ തരപ്പ്രത്യയം ചേർത്തത് ഉത്കർഷം സാധിക്കുന്നതിനുള്ള കാരണങ്ങൾ അനേകം പ്രകാരത്തിലെന്നതിനെ ദ്യോതിപ്പിക്കുന്നു. ഈ അനേകം പ്രകാരം ഭക്തിക്കു ചുരുക്കത്തിൽ സ്വരൂപം, ആശ്രയണീയവസ്തുഗുണം, സാധനത്തിലുള്ള അക്ലേശം, സർവ്വജനീനത എന്നു നാലുവിധം ആകുന്നു. ഈ നാലുവിധത്തെയാണ് ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ 'സൌന്ദര്യൈക' എന്നിത്യാദിയാൽ വ്യക്തമാക്കുന്നത്. അതിൽ സൌന്ദര്യൈകരസാത്മകമാകയാൽ ആശ്രയണീയവസ്തുഗുണം പൂർണ്ണവും, സ്പൃഹണീയവുമായി. 'പ്രേമപ്രകർഷാത്മികാ' എന്നതിനാൽ ഭക്തിസ്വരൂപംതന്നെ പ്രിയതാരൂപമാകയാൽ ഉത്കൃഷ്ടമായി. 'നിഃശ്രമം' എന്നതിനാൽ 'അനായാസസാധ്യത്വം' എന്നവിശേഷം ഉക്തമായി. 'വിശ്വപുരുഷൈഃ' എന്നതിനാൽ സർവ്വജനസാധാരണത്വം

എന്നുള്ള മഹിമയും പ്രകടിതമായി. ഈവിധമുള്ള ഉത്കൎഷ ഹേതുക്കൾ കൎമ്മജ്ഞാനങ്ങൾക്ക് ഇല്ലെന്നുള്ളതു മേല്പെട്ടു അടുത്തുതന്നെ പ്രപഞ്ചനംചെയ്യാൻ പോകുന്നതിനാൽ ഇവിടെ നിരൂപണം ചെയ്യുന്നില്ല.

രമാവല്ലഭ!—ഈ സംബോധനം അല്ലെൻെറ ഭഗവൻ! ഭക്തിയിൽ മുഴുകി തിരുമേനിയെത്തന്നെ ശരണം പ്രാപിച്ചു നിത്യമായി സേവിച്ചുകൂടിയിരിക്കുന്ന ലക്ഷ്മീദേവിയുടെ വൃത്താന്തം തിരുവുള്ളത്തിൽ അറിവുള്ളതിനാൽ ആ തരത്തിൽ അനുഭവാത്മകമായ ഭക്തിക്കു കടാക്ഷിക്കണേ എന്നുള്ള പ്രാൎത്ഥനയെ വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു.

ഒരുയോഗം അത്യുത്തമമാണെന്നു സാധിക്കുന്നിടത്തു 'യോഗീശ്വരൈൎഗീയതേ' എന്നു യോഗീശ്വരപദം സാഭിപ്രായമായി കൊടുത്തിരിക്കയാൽ അലങ്കാരം പരികരം.

അലങ്കാരം

സൌന്ദൎയ്യൈകരസാത്മകേ ത്വയി ഖലു പ്രേമപ്രകൎഷാത്മികാ ഭക്തിഃ—എന്നു കൊടുത്തതായ ഭക്തിയുടെ സ്വരൂപത്തിനു 'രമാവല്ലഭ' എന്ന സംബോധനത്താൽ ഉചിതമായ ഒരു ഉദാഹരണംകൂടി രമാവൃത്താന്തംനിമിത്തം സ്പഷ്ടപ്പെടുത്തിയിരിക്കകൊണ്ട് ഔചിത്യം എന്ന ഉത്തമകാവ്യഗുണം പ്രസാദിച്ചിരിക്കുന്നു. ൭

കൎമ്മയോഗത്തിനും ജ്ഞാനയോഗത്തിനും ഉള്ള വിഷമതയെക്കാണിച്ച ഭക്തിയോഗത്തിനു പാരമ്യം സ്ഥാപിക്കുന്നു:—

നിഷ്കാമം നിയതസ്വധൎമ്മചരണം യത്
കൎമ്മയോഗാഭിധം
തദ്ദൂരേത്യഫലം യദൌപനിഷദ-
ജ്ഞാനോപലഭ്യം പുനഃ
തത്ത്വവ്യക്തതയാ സുദുൎഗ്ഗമതരം ചിത്തസ്യ
തസ്മാദ് വിഭോ!
ത്വത്പ്രേമാത്മകഭക്തിരേവ സതതം
സ്വാദീയസീ ശ്രേയസീ. ൮

നിഷ്കാമം = ഫലേച്ഛയില്ലാത്തതായ।
നിയതസ്വധൎമ്മചരണം = നിയതമായ (ശാസ്ത്രവിധിയനുസരിച്ചു ക്ഒപ്തമായ) സ്വധൎമ്മ

ത്തിന്റെ (നിത്യനൈമിത്തികാദിയായ സന്ധ്യോപാസനോപരാഗസ്നാനാദികർമ്മത്തിന്റെ) ചരണ (അനുഷ്ഠാന)രൂപമായ

യത്, കർമ്മയോഗാഭിധം = യാതൊന്നാണോ കർമ്മയോഗം എന്ന പേരോടുകൂടിയതായിരിക്കുന്നത്,

തത് = അത്

ദൂരേത്യഫലം = ദൂരത്തിൽ ചെന്ന (ഈ ജന്മത്തിത്തിലോ ജന്മാന്തരത്തിലോ) ലഭിക്കേണ്ടതായ ഫലത്തോടുകൂടിയതായിരിക്കുന്ന.

യത് = യാതൊന്ന

ഔപനിഷദജ്ഞാനോപലഭ്യം = ഔപനിഷദത്തിന്റെ (ഉപനിഷത് പ്രതിപാദ്യമായ ബ്രഹ്മത്തിന്റെ) ജ്ഞാനത്താൽ ഉപലഭ്യം (പ്രാപിക്കത്തക്കതായിരിക്കുന്നത്)

തത്, പുനഃ = അതാകട്ടെ (ആ ജ്ഞാനയോഗമാകട്ടെ)

അവ്യക്തതയാ = അസ്പഷ്ടതനിമിത്തം (പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്താൻ വഹിയായ്ക കൊണ്ടുവാൽ)

ചിത്തസ്യ = മനസ്സിന്

സുദൃഢതരം, തു = അത്യന്തം ദൃഢമായി (തീരെ എത്തിപ്പിടിക്കാൻ വഹിയാത്തതായി) ഇരിക്കുന്നതത്രെ.

തസ്മാത് = അതുകാരണത്താൽ

വിഭോ! = ഏതുയോഗത്തിൽ അനുഷ്ഠാനമുള്ളവക്കും ഫലദാനസമർത്ഥനായുള്ളോവേ! മഹാവിഷ്ണോ!

ത്വത്പ്രേമാത്മകഭക്തിഃ, ഏവ = നിന്തിരുവടിയിലുള്ള പ്രീതിസ്വരൂപമാകുന്ന ഭക്തിതന്നെ

സതതം =എപ്പോഴും
സ്വാദീയസീ =അത്യന്തം സ്വാദുള്ളതാകനിമിത്തം
ശ്രേയസീ =ശ്രേഷ്ഠതമമാകുന്നു.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! ഭക്തിയോഗത്താലോ, കർമ്മയോഗത്താലോ, ജ്ഞാനയോഗത്താലോ പ്രവർത്തിക്കുന്നവർക്കെല്ലാം പാര്യന്തികമായ ഫലവും ഫലദാതാവും നിന്തിരുവടിയൊരാൾതന്നെയാകുന്നു. മാർഗ്ഗങ്ങൾ ഒന്നിലധികമുണ്ടെന്നുതന്നെയല്ല അവയെല്ലാം സ്വഭാവത്തിൽ ഒന്നുപോലെയുള്ളവയുമല്ല. നിത്യമായ സന്ധ്യാവന്ദനം മുതലായവയോ, നൈമിത്തികമായ രാഹൂപരാഗസ്നാനം മുതലായവയോ ഫലേച്ഛകൂടാതെ നടത്തപ്പെട്ടാൽ അതു കർമ്മയോഗമെന്നു പറയപ്പെടുന്നു. ഇതിനു ഫലം ഉടൻ ലഭിക്കുന്നതല്ല. ഒരുപക്ഷേ അനേകം ജന്മാന്തരങ്ങൾ കൂടിക്കഴിഞ്ഞിട്ടായി എന്നും വന്നേക്കാം.

സാരം

വിഹിതവും നിയതവുമായ ഒരു കർമ്മം വേണ്ടവിധം നടത്തിയാൽ അതിൽനിന്നു ചിത്തശുദ്ധിയുണ്ടായി തദ്ദ്വാരാ വൈരാഗ്യം, ശമം, ദമം മുതലായുള്ള ആത്മജ്ഞാനസമ്പാദനസാമഗ്രി ലഭിക്കാം. പിന്നീടു ഗുരുകൃപയാൽ ആത്മജ്ഞാനത്തിൽനിന്ന് അവിദ്യയകന്നു മോക്ഷം കിട്ടണം. സ്വതഃ സർവ്വകർമ്മങ്ങളും അനുഷ്ഠാനക്ലേശമുള്ളവയാണ്. തത്രാപി

'പ്രയോജനമനുദ്ദിശ്യ
ന മന്ദോ/പി പ്രവർത്തതേ'

എന്നുള്ള ന്യായത്താൽ പ്രയോജനകാംക്ഷകൂടാതെ കർമ്മങ്ങളനുഷ്ഠിക്കുന്നത് അത്ര എളുപ്പമുള്ളതല്ല. ആയിരത്തിലൊന്നോ രണ്ടോ പേർ സകലസൌകര്യങ്ങളുമുണ്ടായി കർമ്മാനുഷ്ഠാനം ചെയ്യാമെന്നു തുടങ്ങിയാൽ അവരുടെ കർമ്മങ്ങൾ പല വിഘ്നങ്ങളും നേരിടാവുന്നവ നീക്കി പൂർത്തിയാക്കുന്ന കാര്യം പ്രയാസമാണ്. ശാസ്ത്രവിധിയനുസരിച്ചു ചില ചില വർഗ്ഗങ്ങളിലുള്ളവർക്കു ചില ചില സമയങ്ങളിൽമാത്രമേ കർമ്മാനുഷ്ഠാനത്തിനധികാരവും കാണുന്നുള്ളൂ. അതുകൊണ്ട് അസർവ്വജനസാധ്യവും അത്യന്തം ക്ലേശബഹുളവും ഫലവികലവുമായ കർമ്മയോഗം ഒന്നുകൊണ്ടും അംഗീകാര്യമല്ല.

ഇനി ജ്ഞാനയോഗത്തിന്റെ കാര്യം നോക്കാം—ഉപനിഷത്തുകളിൽനിന്നു, വേദാന്തവാക്യശ്രവണവും ഗുരൂപദേശപ്രകാരം തദർത്ഥാനുസന്ധാനവും ഉണ്ടായി ആത്മജ്ഞാനം സംഭവി

ച്ചാൽ മോക്ഷരൂപമായ ഫലം കിട്ടുന്നതാണ് എന്നു നാം ഗ്രഹിക്കുന്നു. ഈ ആത്മജ്ഞാനം സമ്പാദിക്കുക എന്നതു വളരെ വിഷമമാണ്. തുടരെത്തുടരെ നിഷ്കാമകർമ്മങ്ങളനുഷ്ഠിച്ചു പൂർവ്വപുണ്യപരിപാകംനിമിത്തം ചിത്തശുദ്ധിവന്ന് ഐഹികമായ സ്രക്ചന്ദനാദിയിലും, ആമുഷ്മികമായ സ്വർഗ്ഗാദിയിലും വൈരാഗ്യമുണ്ടായി തദ്വാരാ സാധനചതുഷ്ടയസമ്പത്തി ലഭിച്ച് അധ്യാത്മവിചാരംചെയ്തു യുക്തിപ്രമാണാനുഭവങ്ങൾകൊണ്ടു പ്രപഞ്ചം മുഴുവൻ മിഥ്യയാണെന്നുറച്ചു ധരിച്ച് ഏകാഗ്രമായ പരമാത്മധ്യാനംകൊണ്ടുവേണം മൻചൊന്ന ആത്മജ്ഞാനം സ്ഥിരപ്പെടുന്നതിന്. ഏതെങ്കിലും ഒരു സ്വരൂപമോ ഒരു വസ്തുവോ കൊടുത്ത് ഉപദേശിച്ച് അതിൽ പററിപ്പിടിച്ചു ധ്യാനിക്കാൻ പറഞ്ഞാൽ പക്ഷേ പലർക്കും ആ തരത്തിൽ ജ്ഞാനം സുസമ്പാദമായിരിക്കും. യാതൊരു രൂപവുമില്ലാത്തതും ഇക്കാണുന്ന യാതൊരു വസ്തുവുമല്ലാത്തതുമായ പരബ്രഹ്മം സർവ്വഥാ അവ്യക്തമാകയാൽ നിരവലംബമായ ജ്ഞാനം ആർക്ക് എത്രനേരത്തേയ്ക്കു നിലനിറുത്താൻ കഴിയും? അതിനാൽ കർമ്മയോഗത്തേക്കാൾ കുറേക്കൂടി ഉൽകൃഷ്ടമാണു ജ്ഞാനയോഗം. സകാമകർമ്മികർക്കും നിഷ്കാമകർമ്മികർക്കും, അകർമ്മികർക്കും, വികർമ്മികർക്കും, ജ്ഞാനികർക്കും, അജ്ഞാനികർക്കും, ബ്രാഹ്മണൻമുതൽ ചണ്ഡാളൻവരെയും ഒരുപോലെ അതിരുചികരവും മോഹനവുമായ ഒരു പദാർത്ഥം കണ്ണിന്റെ കഴുത്തോളം കഴിച്ചു സൌഖ്യമായിരുന്നു മോക്ഷം പ്രാപിക്കാമെങ്കിൽ അതിനല്ലാതെ മറെറാന്നിനും ഒരുത്തക്കും സാധിക്കുന്നതല്ല. ഈവിധമെല്ലാം വിചാരിച്ചുനോക്കിയാൽ മനോജ്ഞവും സർവ്വമധുരവുമായ നിന്തിരുവടിയിലുള്ള ഉത്തമപ്രേമരൂപമായ ഭക്തിതന്നെ ആരംഭംമുതല്ക്ക് അനുഭവിച്ചു സുഖിക്കുന്നതിന് എന്തുകൊണ്ടും സുകരമായിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു വളരെ ശ്രേഷ്ഠമാണെന്നു ഫലിക്കുന്നു. അല്ലെന്റെ ഭഗവൻ! ശ്രീകൃഷ്ണ! സകലജനാനുഗ്രഹസമർത്ഥമായ ഭക്തിയിൽ ശുദ്ധതയുണ്ടായിരിക്കാൻ പ്രസാദിക്കേണമേ!

നിരൂപണം.

ഇവിടെ കർമ്മയോഗത്തിന്റേയും ജ്ഞാനയോഗത്തിന്റേയും സ്വരൂപവും വൈഷമ്യവും ഉപന്യസിച്ചിട്ടു ഭക്തിയോഗത്തിനു സകാരണം ശ്രേഷ്ഠത സാധിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിൽ ഫലേച്ഛകൂടാതെ വിഹിതവും സ്വധർമ്മവുമായ കർമ്മം നടത്തുകയാണു കർമ്മയോഗം എന്നു പറഞ്ഞി

ട്ടുണ്ട്. ധർമ്മശാസ്ത്രങ്ങൾ ബ്രഹ്മക്ഷത്രിയാദിവർണ്ണഭേദങ്ങളേയും ബ്രഹ്മചര്യഗൃഹസ്ഥാദ്യാശ്രമഭേദങ്ങളേയും ആധാരമാക്കി പലേ കർമ്മങ്ങളും വിധിച്ചിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ അവയിൽതന്നെ ഫലകീർത്തനങ്ങളുള്ളവയും ഇല്ലാത്തവയുമായി അനേകവിധം കർമ്മമുണ്ട്.

'ജ്യോതിഷ്ടോമേന സ്വർഗ്ഗകാമോ യജേത.'

എന്നതിനാൽ സ്വർഗ്ഗം വേണമെന്നിച്ഛിക്കുന്നവർ ജ്യോതിഷ്ടോമയാഗം ചെയ്യണമെന്നു ബോധിപ്പിക്കുന്നു. ഇവിടെ സ്വർഗ്ഗമെന്നുള്ള ഫലം പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ക്ഷത്രിയൻ പ്രജാരക്ഷണം ചെയ്യണം. ആവശ്യപ്പെട്ടാൽ യുദ്ധം ചെയ്യണമെന്നർത്ഥം. ഇവിടെ പ്രജാരക്ഷണത്തിനോ യുദ്ധത്തിനോ ഫലമൊന്നും പറഞ്ഞിട്ടില്ല. അതുകൊണ്ടു ക്ഷത്രിയനു ഫലേച്ഛകൂടാതെ പ്രജാപാലനവും യുദ്ധവും ചെയ്യേണ്ടതു സ്വകൃത്യമാകുന്നു. ഈവിധമനുഷ്ഠിച്ചാൽ അതു കർമ്മയോഗമായി. ഇത്തരത്തിലുള്ള യോഗംതന്നെയാണ് ഭഗവദ്ഗീതയിൽ ഭഗവാൻ അർജ്ജുനനു—

"കർമ്മണ്യേവാധികാരസ്തേ
മാ ഫലേഷു കദാചന
മാ കർമ്മഫലഹേതുർഭൂഃ"

എന്നുള്ളതുകൊണ്ടുപദേശിക്കുന്നതു്. ഈ അഭിപ്രായമാണു— 'നിഷ്കാമം നിയതസ്വധർമ്മാചരണം യത് കർമ്മയോഗാഭിധം' എന്നുള്ള ഭാഗത്താൽ പ്രസ്തുത നാരായണീയശ്ലോകത്തിൽ കവി വിവക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നതു്. നിയതസ്വധർമ്മാചരണം എന്നുള്ളിടത്തു നിയതശബ്ദം സ്വധർമ്മത്തിൽ ചേർക്കേണ്ടതാണു്. നിയതമായ സ്വധർമ്മത്തിന്റെ അനുഷ്ഠാനം എന്നർത്ഥം. അനുഷ്ഠാതാവിന്റെ ഇച്ഛപോലെ വേണമെന്നോ വേണ്ടെന്നോ വയ്ക്കാനധികാരമില്ല. ചെയ്തില്ലെങ്കിൽ പതനവും ചെയ്താൽ ഉടൻ ഫലമില്ലായ്മയും ആണു വിശേഷം. പരമസാധ്യമായുദ്ദേശിക്കുന്ന ഫലവും ഒരേ അകലെയാണു്. ഏതു സ്ഥൂലദേഹംകൊണ്ടു പ്രയത്നിച്ചുവോ ആ ദേഹമല്ലായിരിക്കാം പക്ഷേ ഫലമനുഭവിക്കുന്നതു്. എത്രകാലം കൊണ്ടാണ് ഫലാനുഭവമെന്നും നിശ്ചയമില്ല. സർവ്വഥാ കർമ്മത്തിനു പ്രാപ്യമായ വസ്തുവിനെ കൊടുക്കാൻ ശക്തിയില്ലെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു.

ഈ അഭിപ്രായംതന്നെ ശ്രീമച്ഛങ്കരാചാര്യഭഗവത്പാദർ വിവേകചൂഡാമണിയിൽ—

"ചിത്തസ്യ ശുദ്ധയേ കർമ്മ
ന തു വസ്തൂപലബ്ധയേ
വസ്തുസിദ്ധിർവിചാരേണ
ന കിഞ്ചിത് കർമ്മകോടിഭിഃ."

എന്നു തുറന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

ഭഗവദ്ഗീതയിലും:—

"കായേന മനസാ ബുദ്ധ്യാ
കേവലൈരിന്ദ്രിയൈരപി
യോഗിനഃ കർമ്മ കുർവന്തി
സങ്ഗം ത്യക്ത്വാത്മശുദ്ധയേ."

എന്നു കർമ്മത്തിനു ഫലം ആത്മശുദ്ധിയാണെന്നു ഗാനം ചെയ്തിരിക്കുന്നു.

ഫലേച്ഛകൂടാതെ കർമ്മം വിധിയനുസരിച്ചു വേണ്ട വിധം സാമഗ്രിയോടുകൂടി യഥാകാലം നടത്തുന്നതുതന്നെ വളരെ അപൂർവം ചിലർക്കേ സാധിക്കൂ. തത്രാപി കർമ്മം യഥാർത്ഥത്തിൽ പ്രാപ്യമായ വസ്തുവിനെ നല്കുവാൻ സമർത്ഥമല്ലെന്നു വന്നാൽ ആ തരത്തിലുള്ള കർമ്മയോഗത്തിനു് ആരും ഒരുങ്ങുകയില്ല. ജ്ഞാനയോഗം:—

"തമേവം വിദ്വിത്വാ അതിമൃത്യുമേതി"
"തരതി ശോകമാത്മവിദ്"

ഇത്യാദ്യുപനിഷദ്വാക്യാർത്ഥപര്യാലോചനത്താൽ സിദ്ധിക്കുന്ന പരമാത്മജ്ഞാനമാകുന്നു. അധ്യാത്മവിദ്യയായ ഉപനിഷത്തിൽ അധികാരിയാകണമെങ്കിൽ ചിത്തശുദ്ധിവന്ന് ഇഹാമുത്രാർത്ഥഫലഭോഗവിരാഗമുണ്ടായി ഗുരുകടാക്ഷംകൊണ്ട അനുഗ്രഹം ലഭിക്കണം. അനന്തരം പ്രമാണയുക്ത്യനുഭവങ്ങളുടെ സ്ഥാനപ്പെടുത്തി, പ്രപഞ്ചം മുഴുവനും മിഥ്യയും അനിത്യവുമാണെന്നും, പരബ്രഹ്മം മാത്രം സത്യവും നിത്യവുമാണെന്നും വിവേകമുണ്ടായി അവിദ്യാനിബന്ധനമായ പ്രാപഞ്ചികവൃത്തികളും ക്ഷയിച്ചു പരമാത്മസാക്ഷാത്കാരം ഫലിക്കണം. ഇതാണു ചുരുക്കത്തിൽ ജ്ഞാനയോഗപ്രക്രിയ. കർമ്മയോഗത്തിലെങ്കിലും വേണ്ടുംവണ്ണം ചില ക്രിയ

കഠം നടത്തിക്കുട്ടിയാൽമതി. കാലാന്തരത്തിൽ സുഖമനുഭവിക്കുന്നതിനായി പണം ശേഖരിച്ചുവയ്ക്കാറുള്ളതുപോലെ തത്കാലം ഫലമില്ലെങ്കിലും സമാധാനപ്പെടാവുന്നതാണ്. ജ്ഞാനയോഗത്തിൽ ജ്ഞേയമായ വസ്തുതന്നെ വാസ്തവത്തിൽ ഇല്ലാത്ത ഒന്നാണ്. ശൂന്യതുല്യമായ ഒന്നിനെ ആശ്രയിച്ചു ജ്ഞാനമുണ്ടാകുന്നതുതന്നെ തത്തോപി സുതരാം അസാധ്യമാണ്. പിന്നെ 'നേതി നേതി'ത്യാദിശ്രുതികഠംകൊണ്ടു നിഷേധമുഖേന ശേഷിച്ചതായ ഒന്നിനെ വച്ചുകൊണ്ടുവേണം ഒരു വിഷയം ഉണ്ടാക്കുന്നതിന്. അതു തരത്തിൽ ഒന്നു, ശരിയായ ജ്ഞാനം സിദ്ധിച്ചതിനുശേഷം തോന്നുമെന്നല്ലാതെ അതിനുമുൻപിൽ പിടിപെടുകയില്ല. അതുകയാൽ ജ്ഞാനയോഗം ദുഷ്കരമാണ്. ഈ തത്ത്വമാണ് 'തത്ത്വപ്രകൃത്യതയാ സുദുഷ്കരതരം' എന്നതിനാൽ വ്യക്തപ്പെടുത്തുന്നതു്. സുദുഷ്കരതരങ്ങളും യഥാക്രമം സുഗമം ഭക്തിയോഗവും, ദുഷ്കരം കർമ്മയോഗവും, സുദുഷ്കരതരം ജ്ഞാനയോഗവുമെന്നു താത്പര്യം. ഇതുകൊണ്ടു കർമ്മയോഗത്തിലും ജ്ഞാനയോഗത്തിലും എല്ലാപേക്കും യാതൊരു രുചികരമായ സംഭവവുമില്ലെന്നു സിദ്ധമായി.

'തത്പ്രേമാസ്പദഭക്തിരേവ സതതം സാദീയസീ'

സർവ്വോത്തമനും ത്രിലോകസുന്ദരനുമായ ഒരാളെ സ്നേഹിക്കാൻ ആർക്കും വിഷമമില്ല. ആ ആൾ സർവാപന്നിവാരണക്ഷമനും, സർവ്വകാമസമർപ്പണസമർത്ഥനും ആവശ്യപ്പെട്ടാൽ ആത്മസാമ്രാജ്യംപോലും നല്കുവാൻ നിപുണനുമായാൽ പിന്നെ സംശയിക്കേവേണ്ട. സകലരും അവിടെയല്ലാതെ വേറെ എവിടെപ്പോകും? എന്നതന്നെയല്ല അല്ലയോ വിഭോ! ഭഗവൻ! ഇത്തരം സർവ്വഗുണവിശിഷ്ടനായ നിന്തിരുവടിയെ സ്നേഹിക്കുന്നതിനു സമ്പന്നനും ദരിദ്രനും, അരോഗനും രോഗിക്കും, ബാലനും വൃദ്ധനും, വിദ്വാനും വിഡ്ഢിക്കും ഒരുപോലെയാകാമെങ്കിൽ അത് എത്രമാത്രം അനുഗ്രഹമാണ്. വിശിഷ്യ കർമ്മയോഗത്തിലോ ജ്ഞാനയോഗത്തിലോ തെറ്റിയാൽ വീണ്ടും ചുവടേ പിടിച്ചു തുടങ്ങണം. ജഡഭരതനെപ്പോലെ മറുവേറെയും അനേകം ജൂഗുപ്സാകരമായ ജന്മമെടുക്കണം. ഭക്തിയോഗത്തിൽ ചെയ്തെടത്തോളം ഫലം സുഖം. തെറ്റില്ല. വീണ്ടും വീണ്ടും തുടങ്ങിയാൽ അത്രയുമത്രയും മെച്ചമുണ്ട്. അതുകൊണ്ടു സുഖമായ ഉപായംകൊണ്ടു വലു

തായ ഫലമുണ്ടാകാനെളുപ്പമുള്ളതിനാൽ ഭക്തിതന്നെ എത്രയും സ്പാദ്ധള്ളതായിരിക്കുന്നു.

ശ്രേയസീ—ഭക്തിയോഗലക്ഷ്മിതന്നെ ശ്രേഷ്ഠയായിരിക്കുന്നു

ഈ സന്ദർഭത്തിൽ കർമ്മയോഗത്തിനേറയും ജ്ഞാനയോഗത്തിനേറയും പക്ഷത്തിൽചേർന്ന് ഒരു വിമർശനം ചെയ്യേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

"കർമ്മ കുരു മാ സുഷുപ്ഠാഃ"

എന്നിത്യാദിശ്രുതികളും,

"കർമ്മണൈവ ഹി സംസിദ്ധി-
മാസ്ഥിതാ ജനകാദയഃ"

"ന മേ പാർത്ഥാസ്തി കർത്തവ്യം
ത്രിഷു ലോകേഷു കിഞ്ചന.
നാനവാപ്തമവാപ്തവ്യം;
വർത്ത ഏവ ച കർമ്മണി"

"ഉത്സീദേയുരിമേ ലോകാ
ന കുര്യാം കർമ്മ ചേദഹം."

"മാ തേ സങ്ഗോസ്ത്വകർമ്മണി"

എന്നിത്യാദി ഭഗവദ്വാക്യങ്ങളും കർമ്മയോഗത്തിനു പ്രാധാന്യം സ്ഥാപിക്കുന്നു. വിശേഷിച്ചും

"കഷായേ കർമ്മഭിഃ പക്വേ
തതോജ്ഞാനം പ്രവർത്തതേ"

"കഷായപക്തിഃ കർമ്മാണി
ജ്ഞാനം തു പരമാ ഗതിഃ"

എന്നീ സ്മൃതിവചനങ്ങളാൽ ആത്മജ്ഞാനസമ്പാദനത്തിനുപയോഗപ്പെടുന്ന ചിത്തശുദ്ധിയും,

"യദാ തേ വാസനോദയഃ
തദാഭ്യാസസ്യ സാഫല്യം
വിദ്ധി തത്പരമിത്യുത!"

എന്നു വാസിഷ്ഠത്തിൽ പറഞ്ഞപോലെ ഭഗവാനിൽ നിശ്ചലമായ ഭക്തിയുറയ്ക്കുന്നതിനു തന്നെ കാരണമായിക്കാണുന്ന ജന്മാ

ന്തരവാസനയും കമ്മത്തിൽനിന്നു ലഭിക്കേണ്ടതാകയാൽ ഉപജീവ്യമായതുകൊണ്ടും കമ്മയോഗമല്ലയോ പ്രധാനമായിരിക്കുന്നതു്? ധർമ്മസംസ്ഥാപനത്തിനായുള്ള ഭഗവാന്റെ അവതാരംതന്നെ, യഥാർത്ഥധർമ്മം പരിശുദ്ധകർമ്മരൂപമാകയാൽ കർമ്മയോഗത്തിലല്ലയോ വേരുറച്ചിരിക്കുന്നതു്? വർണ്ണാശ്രമധർമ്മാചാരങ്ങളനുസരിച്ചു ഭക്തിയോഗമനുഷ്ഠിക്കുന്നവനല്ലാതെ അതിവർണ്ണാശ്രമിയായിരിക്കുന്നവനു ഭക്തിയോഗംതന്നെ എങ്ങനെ ശ്ലാഘ്യമാകും?

"സ്വധർമ്മേ നിധനം ശ്രേയഃ"

എന്നുള്ള ഗീതാവചനമനുസരിച്ചു സ്വധർമ്മത്തിനു സിദ്ധിക്കുന്ന സർവ്വപ്രാധാന്യം ഏതുതരത്തിൽ അപലപിക്കാൻകഴിയും? ഇതിങ്ങനെ ഇരിക്കട്ടെ.

"സർവ്വം കർമ്മാഖിലം പാർത്ഥ!
ജ്ഞാനേ പരിസമാപ്യതേ"
"ജ്ഞാനാഗ്നിഃ സർവ്വകർമ്മാണി
ഭസ്മസാത് കുരുതേഽർജ്ജുന!
കഷായപക്തിഃ കർമ്മാണി;
ജ്ഞാനം തു പരമാഗതിഃ"

എന്നിത്യാദികളാൽ കർമ്മത്തേക്കാൾ ജ്ഞാനം പ്രധാനമാണെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു.

"ജ്ഞാനം തു പരമാ ഭക്തിഃ,
ഭക്തിർജ്ഞാനായ കല്പതേ"

എന്നിത്യാദികളാൽ ഭക്തിയും ജ്ഞാനമായി പരിണമിച്ചിട്ടേ ഭഗവത്പദപ്രാപ്തിക്കു പയോഗപ്പെടുന്നുള്ളൂ എന്നാണെങ്കിൽ ജ്ഞാനത്തിനല്ലേ സർവ്വാപേക്ഷയാ പ്രാധാന്യം സിദ്ധിക്കുന്നതു്? ഇതുകൊണ്ടു ഭക്തിക്കുപായമായിനില്ക്കുന്ന പൂർവ്വരൂപം വാസനാത്മനാ കർമ്മമായും ഫലപ്രാപ്തിയായിത്തീരാവുന്ന ഉത്തരരൂപം ജ്ഞാനമായും തീരുമെങ്കിൽ നടുക്കുള്ള ഭക്തിയുടെ പ്രാധാന്യം എങ്ങനെ സാധിക്കാൻ മതിയാകും എന്നൊരു ചോദ്യമുണ്ടാകാം. എന്നാൽ ഇതിനെല്ലാം ആലോചിച്ചാൽ സമാധാനമുണ്ടാകും. കർമ്മം ചിത്തശുദ്ധിദ്വാരാ ജ്ഞാനത്തിനും വാസനാദ്വാരാ ഭക്തിക്കും കാരണമാകയാൽ മാന്യമാണെന്നതിനു തർക്കമില്ല.

"ഗതാനുഗതികോ ലോകോ
ന ലോകഃ പാരമാർത്ഥികഃ
സ യത് പ്രമാണം കുരുതേ
ലോകസ്തദനുവർത്തതേ."

എന്ന ന്യായമനുസരിച്ചു:—

"ലോകസംഗ്രഹമേവാപി
സംപശ്യൻ കർത്തുമർഹസി"

എന്ന രീതിക്കു സകലരും വിഹിതവും നിയതവുമായ കർമ്മം ചെയ്യേണ്ടതാണെന്നുള്ളതിലും അഭിപ്രായഭേദമില്ല. ഭക്തി ജ്ഞാനാത്മനാ പരിണമിച്ചു പരമാത്മസാമ്രാജ്യലാഭത്തിൽ ഫലപ്പെടുന്നു എന്നതിലും രണ്ടുപക്ഷമില്ല. ശ്രുതിസ്മൃതീതിഹാസങ്ങളിൽ ജ്ഞാനത്തിനു പാരമ്യം സാധിച്ചിട്ടുള്ളതും ശരിയാണു്. എന്നാൽ കർമ്മാനുഷ്ഠാനത്തിന് ഈ കലിയുഗത്തിലെ പരിതഃസ്ഥിതികളും അത്ര അനുകൂലങ്ങളല്ല. ജനകാദികളും കർമ്മംകൊണ്ടു മുക്തിപ്രാപിച്ചതു ത്രേതായുഗത്തിലാണു്. ദ്വാപരത്തിൽ നിഷ്കാമകർമ്മശ്രദ്ധ കുറഞ്ഞുപോകയാലാണ് അർജ്ജുനനുതന്നെ ഭഗവാൻ ക്ഷത്രിയധർമ്മമായ യുദ്ധകർമ്മമുപദേശിക്കാനിടയായതു്. അനേകംകോടി ജന്മങ്ങൾകൊണ്ടു സമ്പാദിതമായ പുണ്യനിമിത്തമാണ് ഭൂലോകത്തിൽ മനുഷ്യജന്മമുണ്ടാകുന്നതു. സ്വർഗ്ഗത്തിലെ ദേവാദിജന്മത്തേക്കാളും മനുഷ്യജന്മം ഉത്തമമാണു്. ഉത്തമശ്ലോകനായ ഭഗവാന്റെ ഗുണകീർത്തനങ്ങളും ചെയ്യുന്നതിനും അതുപദേശിക്കാനുള്ള മഹാന്മാരുമായി സംസർഗ്ഗം ലഭിക്കുന്നതിനും ഇടയാകുന്നതിനാൽ ഭൂമിയിലെ മനുഷ്യജന്മം, തത്രാപി ഭാരതഭൂമിയിലെ മനുഷ്യജന്മം ഉത്കൃഷ്ടമാണു്. ഈ അംശം.

"അഹോ നൃജന്മാഖിലജന്മശോഭനം
കിം ജന്മഭിസ്ത്വപരൈരപ്യമുഷ്മിൻ
ന യദ്ധൃഷീകേശയശഃ കൃതാത്മനാം
മഹാത്മനാം വഃ പ്രചുരഃ സമാഗമഃ".

"അഹോ അമീഷാം കിമകാരി ശോഭനം
പ്രസന്ന ഏഷാം സ്വിദുത സ്വയം ഹരിഃ

യൈർജ്ജന്മ ലബ്ധം നൃഷു ഭാരതാജിരേ
മുകുന്ദസേവൈപയികം സ്പൃഹാ ഹി നഃ.

ന യത്ര വൈകുണ്ഠകഥാസുധാപഗാ
ന സാധവോ ഭാഗവതാസ്തദാശ്രയാഃ
ന യത്ര യജ്ഞേശമഖാ മഹോത്സവാഃ
സുരേശലോകോപി നവൈ സ സേവ്യതാം."

എന്നിത്യാദിഭാഗവതവചനങ്ങളാൽ വ്യക്തമാകുന്നു. ഇപ്രകാരം വിശിഷ്ടമായ മനുഷ്യജന്മം ലഭിച്ചും യഥാശാസ്ത്രം നിഷ്കാമകർമ്മം ശ്രദ്ധയായി നടത്താൻ സാധിക്കായ്കയാൽ കർമ്മയോഗം ദുഷ്കരവും സ്വഭാവഗഹനവുമായിത്തീരുന്നു. ആകയാൽ മറ്റു സമസ്തത്തിനും പരമ്പരയാ ഹേതുവാണെങ്കിലും കർമ്മയോഗം ഉപേക്ഷണീയമായി. ഇങ്ങനെ കർമ്മയോഗം ദുസ്സാധമാകയാൽതന്നെ തജ്ജന്യമായ ചിത്തശുദ്ധിയെ ആസ്പദമാക്കിത്തുടങ്ങേണ്ടതായ ജ്ഞാനയോഗവും ദുഷ്കരമായി. വിശിഷ്യ സാധിക്കേണ്ടതായ ജ്ഞാനം നിർവ്വിഷയമായതുകൊണ്ടു സാധ്യസ്വരൂപമില്ലാത്തതിനാൽ കുറച്ചുകൂടി ദുർഘടമായി.

ഭക്തിയോഗമാകട്ടെ പ്രഥമമായി സർവ്വാകർഷകമായി അതിസുന്ദരമായ ഭഗവദ്രൂപമാസ്പദിച്ച് ഒടുവിൽ തദ്ദ്വാരാ തന്മയീഭവിച്ച് ആത്മസാമ്രാജ്യലാഭത്തോടുകൂടി അഖണ്ഡമായ ജ്ഞാനത്തിൽതന്നെ പരിണമിക്കുന്നു. എങ്കിലും രമണീയമായും അക്ലേശമായും സർവ്വസാധാരണമായുമിരിക്കയാൽ അത്യന്തം ശ്രേഷ്ഠമായി. ഇതുകൊണ്ടു കർമ്മയോഗമനുഷ്ഠിക്കാൻ യോഗ്യതയും അധികാരവുമുള്ളവർ അതുപേക്ഷിച്ചു ഭക്തിയോഗംതന്നെ അനുഷ്ഠിക്കണമെന്നില്ല. വിഹിതമായ കർമ്മം യഥാവിധി അനുഷ്ഠിച്ചാലും പ്രാപ്യമായ ഫലം കാലാന്തരാപേക്ഷമാകയാൽ ഭക്തിമാർഗ്ഗത്തിലുംകൂടി പ്രവർത്തിച്ച് എളുപ്പം മുക്തിനേടാമെന്നുമാത്രമാണ് വിശേഷം. നേരേമറിച്ചു വിഹിതകർമ്മമനുഷ്ഠിക്കാതെയും നിന്ദിതമായ മാർഗ്ഗത്തിൽകൂടി സഞ്ചരിക്കയും ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെ പോക്കിനു പരവശനായിത്തീരുകയുംചെയ്തു സ്വേച്ഛാചാരിയായി ഭഗവദ്ഭക്തിമാത്രം ചെയ്യാമെന്നു വിചാരിച്ചാൽ അതു ഫലവത്താകയില്ല. അതു യഥാർത്ഥഭക്തിയാകയുമില്ല. അയാൾക്ക് അധഃപതനവും സംഭവിക്കുന്നതാണ്.

ഈ ഭാഗം—

"വിഹിതസ്യാനനുഷ്ഠാനാദ്
നിന്ദിതസ്യ ച സേവനാത്
അനിഗ്രഹാച്ചേന്ദ്രിയാണാം
നരഃ പതനമൃച്ഛതി."

എന്നുള്ള പ്രമാണത്താൽ തെളിയുന്നു.

ആകപ്പാടെ ലഘൂപായസാധ്യമാകയാലും സ്വഭാവമധുരമാകയാലും സർവ്വദാ ഫലവത്താകയാലും ഭക്തിയോഗം സകലീയാചാരപരിത്യാഗംകൂടാതെ നടത്തുന്നതു സർവ്വശ്ലാഘ്യമാണെന്നതത്ത്വം.

അലങ്കാരം.

ഇവിടെ ഭക്തിക്കു 'സ്വാദീയസീ ശ്രേയസീ' എന്നുള്ളതിനാൽ സ്വാദിഷ്ഠതയും തന്നിമിത്തം ശ്രേഷ്ഠതയും സമർത്ഥിക്കുന്നതിനായി 'തത്പ്രേമാത്മക' എന്നുള്ളതിനാൽ പ്രേമസ്വരൂപത കൊടുത്തിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് അലങ്കാരം കാവ്യലിംഗം.

പ്രയോഗം.

ദൂരേത്യഫലം—ദൂരേത്യ എന്ന ശബ്ദം 'അവ്യയാത്ത്യപ്' (൪-൨-൧൦൪) എന്ന പാണിനിസൂത്രത്തിലെ 'ദൂരാദേത്യഃ' എന്ന വാർത്തികത്താൽ 'ദൂരേ' എന്ന അവ്യയത്തിൽ നിന്നും ഏത്യപ്രത്യയം വന്നു സാധിച്ചിട്ടുള്ളതാണ്. 'ദൂര' എന്ന് അകാരാന്തമായ ശബ്ദത്തിൽനിന്ന ഇത്യ എന്ന് ഇൺ ധാതുവിലെ കൃത്യപ്രത്യയാന്തശബ്ദം ചേർത്താലും (ദൂര+ഇത്യ=ദൂരേത്യ) എന്ന രൂപം സിദ്ധിക്കാം. എന്നാൽ സാധാരണമായി അകാരാന്തമായ ദൂരശബ്ദത്തിനു ദൂരത്തിലുള്ളത് എന്നർത്ഥമാകുന്നതിനാൽ ദൂരത്തിൽ പ്രാപ്യം എന്നുള്ള വിവക്ഷിതാർത്ഥത്തിനു മുൻചൊന്ന ഏത്യ എന്ന തദ്ധിതപ്രത്യയം ചേർത്താലേ മതിയാകൂ എന്നൂഹിക്കണം. വ

ഭക്തിയോഗത്തിന്റെ ഉത്കൃഷ്ടത്തെത്തന്നെ പ്രകാരാന്തരത്തിൽ അടുത്ത ശ്ലോകംകൊണ്ടു സാധിക്കുന്നു:—

അത്യായാസകരാണി കർമ്മപടലാ-
ന്യാചര്യ നിഷ്കർമ്മലാ
ബോധേ ഭക്തിപഥേഽഥവാപ്യചിരതാ-
മായാന്തഃ കിം താവതാ

ക്ലിഷ്ടാ തക്പഥേ പരം തവ വപു-
ർബ്രഹ്മാഖ്യമന്യേ പുന-
ശ്ചിത്താർദ്രാത്മതേ വിചിന്ത്യ ബഹുഭിഃ
സിധ്യന്തി ജന്മാന്തരൈഃ. ൻ

കേചിൽ = ചിലർ
അത്യായാസകരാണാ = അത്യന്തം ശ്രമാവഹങ്ങളായ
കർമ്മപടലാനി = കർമ്മസമൂഹങ്ങളെ
ആചയ്യ = അനുഷ്ഠിച്ചിട്ട്
നിർന്നമലാഃ = നിർത്തുകളായ (നശിച്ചുപോ
കുന്നതുകളായ) മലങ്ങളോട്
(രാഗദ്വേഷാദി മലങ്ങളോട്)
കൂടിയവരായിട്ട
ബോധേ = ജ്ഞാനത്തിലോ
അഥവാ ഭക്ത്യൈകപഥേഽപി = അല്ലെങ്കിൽ ഭക്തിമാർഗ്ഗത്തിലോ
ഉചിതതാം = അഹ്തയെ (അധികാരിത്വ
ത്തെ)
ആയാന്തി; = പ്രാപിക്കുന്നു;
താവതാ = അതുകൊണ്ട്
കിം. = എന്തുഫലം.
അന്യേ, പുനഃ = മറ്റു ചിലരാകട്ടെ
തക്പഥേ = തർക്കമാർഗ്ഗത്തിൽ (വേദാന്തശാ
സ്ത്രവിചാരത്തിൽ)
ക്ലിഷ്ടാ = ക്ലേശിച്ചിട്ട
ചിത്താർദ്രത്വം, ഋതേ = ചിത്തത്തിന്റെ (മനസ്സിന്റെ)
ആർദ്രത്വം (അലിവ്—രാഗാ
ദിദോഷങ്ങളോടുകൂടാത്ത അ
വസ്ഥ) ഇല്ലാതെ—ചിത്തശു
ദ്ധി ഇല്ലാതെ
തവ = നിന്തിരുവടിയുടെ
ബ്രഹ്മാഖ്യം = ബ്രഹ്മമെന്നു പറയപ്പെടുന്ന
പരം = നിർഗ്ഗുണമായ
വപുഃ = രൂപത്തെ
വിചിന്ത്യ = ധ്യാനിച്ചിട്ട

ബഹുഭിഃ, ജന്മാന്തരൈഃ = മറനേകം ജന്മങ്ങളാൽ
സിദ്ധ്യന്തി. = സിദ്ധിയെ (മോക്ഷഫലത്തെ) പ്രാപിക്കുന്നു.

സിദ്ധ്യന്തി—ഷിധു സംരാദ്ധൌ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പര സ്മൈപദി ലട് പ്ര-പു-ബ.

ശ്ലോ൦ മുൻപുകഴിഞ്ഞ ഭജതിയുടേതുപോലെ.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! ലോകത്തിൽ ചിലർ അസംഖ്യം സാമഗ്രികം൦ ശേഖരിച്ചു നിത്യം നൈമിത്തികം പ്രായശ്ചിത്തം എന്നിത്യാദികളായുള്ള അനേകായിരം കർമ്മങ്ങളനുഷ്ഠിച്ചു കാമക്രോധലോഭമോഹമദമാത്സര്യാദിമലങ്ങ൦ നശിച്ചു ചിത്തശുദ്ധിവന്നു വൈരാഗ്യം സമ്പൂർണ്ണമായാൽ ജ്ഞാനമാർഗ്ഗത്തിലും അല്പം ആയാൽ ഭക്തിമാർഗ്ഗത്തിലും പ്രവർത്തിച്ചു ഫലം നേടാൻ അർഹതയുള്ളവരായിത്തീരുന്നു. സാധ്യമായ ഫലം സമാനവും സാധനമായ മാർഗ്ഗം ബഹുക്ലേശകരവും അക്ലേശകരവും ആയി രണ്ടുതരവുമാണെങ്കിൽ രണ്ടാമത്തെ കക്ഷിയിലല്ലാതെ ബുദ്ധിയുള്ള ആളുക൦ പ്രവേശിക്കുമോ? അസാധാരണമായ ക്ലേശമനുഭവിച്ചും വീണ്ടും ഭക്തിമാർഗ്ഗത്തിൽ വന്നതന്നെ ഫലം നേടണം എന്നാണെങ്കിൽ അനായാസസാധ്യമായ ഭക്തിമാർഗ്ഗത്തിൽ പ്രവേശിക്കയല്ലയോ നല്ലതു? ദുർഗ്ഗമമായ ജ്ഞാനമാർഗ്ഗത്തിൽ ചെല്ലാനായി ചുവടേതന്നെ ശ്രമാവഹമായ കർമ്മകാന്താരത്തിലെ സഞ്ചാരം ആദ്യവും അവസാനവും ആയാസകാരിയാകയാൽ ആർക്കു രുചിക്കും? എല്ലാം കൊണ്ടും ഇത്തരത്തിലുള്ളവർക്കു നേരിടുന്ന ശ്രമമോ ഫലമോ ഭക്തിപ്രസ്ഥാനസഹിതരായ നമുക്ക് ഒന്നുകൊണ്ടും ദുഷ്പിവയ്ക്കുണ്ടെന്നല്ല നിശ്ചയം. ഇനി വേറെ ചില ക്രൂരരുണ്ട്. അവർ വേദാന്തശാസ്ത്രഗ്രന്ഥങ്ങ൦ വായിച്ച് അർത്ഥം പറകയും ധരിക്കയും ഊഹാപോഹങ്ങ൦ ചെയ്തു ക്ലേശിക്കയും ദിവസേന യാതൊരെത്തും പിടിയും കൂടാതെ കുഴങ്ങുകയും ചെയ്ത് അധ്യാത്മവിദ്യാപ്രേഷ്ഠാക്കളാണെന്ന ഭാവം നടിച്ചു കഴിക്കുന്നു. തർക്കശാസ്ത്രപ്രകാരം അനുമാനംകൊണ്ടു ബ്രഹ്മത്തേയും ജഗത്തിനേയും യഥാക്രമം സത്യവും മിഥ്യയുമാണെന്ന് ആദ്യമേ വ്യവസ്ഥചെയ്യാൻ വളരെ കഷ്ടപ്പെടുന്നു. വല്ലവിധത്തിലും ഏതെങ്കിലും ശകലം ഒരു

പിടികിട്ടിയാൽ സ്വതഃ ചിത്തശുദ്ധിയില്ലാത്തതുകൊണ്ടു വീണ്ടും തെറ്റിപ്പോകുന്നു. ഇതുയുമൊക്കെയാകുമ്പോൾ ആ ജന്മം കഴിഞ്ഞു. അനന്തരം ഈ വാസനയനുസരിച്ചു ജന്മമാരംഭിക്കുന്നു. അവിടേയും ഇതുതന്നെ മട്ട്. കിംബഹുനാ ഈതരത്തിൽ അനേകം ജന്മങ്ങൾ കഴിഞ്ഞ് ഏതെങ്കിലും ഒരു ജന്മത്തിൽ നിഷ്കൃഷ്ടമായ വേദാന്തവിദ്യാതത്പരനനുസരിച്ചു നിർണ്ണയിച്ചിട്ടുള്ള പരബ്രഹ്മസ്വരൂപമായ നിന്തിരുവടിയുടെ മൂർത്തിയെ ഉപാസിച്ചു ധ്യാനിച്ചു മോക്ഷഫലം പ്രാപിക്കുന്നു. അമ്പമ്പ! എത്ര ജന്മം! എന്തുക്ലേശം! നമുക്കിമ്മട്ട വേണ്ടേ വേണ്ട. എത്രയും എളുപ്പവും സുഖവുമായ ഭക്തിമാർഗ്ഗത്തിൽ മധുരമായ തിരുമേനി കണ്ടിരിക്കാൻ അനുഗ്രഹമുണ്ടായാൽ മതി മതി.

നിരൂപണം.

മുൻശ്ലോകത്തിൽ ഫലപ്രാപ്തി ദൂരത്താകയാൽ കർമ്മയോഗവും, ജ്ഞേയസ്വരൂപം വ്യക്തമാകായ്കയാൽ ജ്ഞാനയോഗവും അംഗീകായ്മല്ലെന്നു പറഞ്ഞിട്ടു സർവ്വമധുരമായ പ്രേമരൂപമാകയാൽ ഭക്തിയോഗം അതുകൊണ്ടും രുചികരമാണെന്നു സ്ഥാപിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഈ ശ്ലോകത്തിൽ അതുതന്നെ ഒന്നുകൂടി ഭംഗ്യന്തരേണ വിശദപ്പെടുത്തുന്നു. നാം ഉദ്ദേശിക്കുന്ന പരമാത്മസായുജ്യരൂപമായ ഫലം കർമ്മയോഗത്തിൽനിന്നും നേരെ ലഭിക്കാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല. ജ്ഞാനയോഗം വഴിക്കോ ഭക്തിയോഗം വഴിക്കോ ചെന്നിട്ടു പരമ്പരയാമാത്രമേ കർമ്മയോഗത്തിന് ഉദ്ദിഷ്ടഫലത്തിലെത്താൻ സാധിക്കയുള്ളൂ. തത്രാപി കർമ്മയോഗംകൊണ്ടു സമ്പാദിക്കപ്പെടുന്ന ചിത്തശുദ്ധി സമഗ്രമായാൽ ജ്ഞാനയോഗവും അല്ലെങ്കിൽ ഭക്തിയോഗവും എന്നിങ്ങനെ വഴി രണ്ടായിത്തിരിയുന്നു. ഈ വഴികൾ രണ്ടും ചിത്തശുദ്ധിയെ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തി സ്വരൂപപ്പെട്ടിരിക്കുന്നവയാണ്. അതിൽ ജ്ഞാനയോഗത്തിനാവശ്യമുള്ള ചിത്തശുദ്ധി കർമ്മയോഗത്തിൽനിന്നു സംഭവിക്കാമെങ്കിലും ഭക്തിയോഗത്തിനാവശ്യമുള്ള ചിത്തശുദ്ധി ഭക്തിയോഗത്തിന്റെതന്നെ ഒരു പ്രവൃത്തിരൂപമായ ഭഗവത്സ്മരണത്തിൽനിന്നു ലഭിക്കാവുന്നതാണ്.

"അപവിത്രഃ പവിത്രോ വാ
സർവ്വാവസ്ഥാം ഗതോ/പി വാ

യഃ സ്മരേത് പുണ്ഡരീകാക്ഷം
സ ബാഹ്യാഭ്യന്തരഃ ശുചിഃ."

എന്നുള്ള പ്രമാണം ഏതവസ്ഥയിലും ഭഗവത്സ്മരണം ശുദ്ധി ഹേതുവാണെന്നു കാണിക്കുന്നു. ചിത്തശുദ്ധികൊണ്ടു ഭക്തിയും ഭക്തികൊണ്ടു ചിത്തശുദ്ധിയും ഉണ്ടാകുന്നതായി പറഞ്ഞാൽ അന്യോന്യാശ്രയദോഷമില്ലയോ എന്നു ശങ്കതോന്നാം എന്നാൽ ഇതു ഭക്തിയുടെ അസാധാരണമായ ഒരു മഹിമയാണെന്നോർത്താൽ സമാധാനമാകും. അശുദ്ധനെ ശുദ്ധപ്പെടുത്തി മഹാനായ ഒരു ജ്ഞാനിക്കു സാധ്യമായ പരമാത്മസായുജ്യം ഭക്തിയോഗം ഒന്നുതന്നെ സാധിച്ചുകൊടുക്കുന്നു. ജ്ഞാനയോഗത്തിൽ ഇതിനേക്കാൾ ക്ലേശമുണ്ട്.

ഈ ഭാഗം:—

"തേ പ്രാപ്നുവന്തി മാമേവ
സർവ്വഭൂതഹിതേ രതാഃ
ക്ലേശോ/ധികതരസ്തേഷാ-
മവ്യക്താസക്തചേതസാം."

എന്നുള്ള ഭഗവദ്ഗീതാവചനത്താൽ വ്യക്തമാകുന്നു. ഭക്തി എത്രയും എളുപ്പത്തിൽ ഫലം നൽകുന്നു എന്നതിന്:—

"അപി ചേത്സുദുരാചാരോ
ഭജതേ മാമനന്യഭാക്
സാധുരേവ സ മന്തവ്യഃ
സമ്യഗ്വ്യവസിതോ ഹി സഃ.
ക്ഷിപ്രം ഭവതി ധർമ്മാത്മാ
ശശ്വച്ഛാന്തിം നിഗച്ഛതി"

എന്നീ ഗീതാവചനങ്ങളും:—

"പാനേന തേ ദേവ! കഥാസുധായാഃ
പ്രവൃദ്ധഭക്ത്യാ വിശദാശയാ യേ
വൈരാഗ്യസാരാഃ പ്രതിലഭ്യ ബോധം
യഥാഞ്ജസാന്വീയുരകുണ്ഠധിഷ്ണ്യം.

തഥാപരേ ചാത്മസമാധിയോഗ-
ബലേന ജിത്വാ പ്രകൃതിം ബലിഷ്ഠാം

തപാമേവ ധീരാഃ പുരുഷം വിശന്തി
തേഷാം ശ്രമഃ സ്യാന്ന തു സേവയാ തേ''

എന്നീ ഭാഗവതവചനങ്ങളും പ്രമാണമാകുന്നു.

രണ്ടാമതുപറഞ്ഞ ഭാഗവതവചനത്തിൽനിന്നും അത്യന്തം ബലവത്തരയായ മായയെ സമാധിയോഗശക്തിയാൽ ജയിച്ചു നിന്തിരുവടിയെ പ്രാപിക്കുന്നതിനു ക്ലേശമുണ്ടെന്നു പരഭാഗം തെളിച്ചു കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇവ്വിധം പൂർവ്വഭാഗംകൊണ്ടു കർമ്മയോഗത്തിലും ജ്ഞാനയോഗത്തിലുമുള്ള ദോഷങ്ങൾ ഉപന്യസിച്ചിട്ട് ഉത്തരാർദ്ധംകൊണ്ടു പ്രസക്തനായപ്രസക്ത്യാ വേദാന്തശാസ്ത്രവിചാരംകൊണ്ടുമാത്രം പരമപുരുഷാർത്ഥമായ മുക്തി ലഭിക്കുന്നവരുടെ കഥയെപ്പറ്റി വിമർശിക്കുന്നു. ഈ ക്രിയക്കു കർമ്മയോഗമനുഷ്ഠിച്ചു കിട്ടുന്ന ചിത്തശുദ്ധിയെന്നൊരുകാര്യം ക്രിയേ തീരുന്നില്ല. രാഗദ്വേഷാദികളായ മലങ്ങൾ നീങ്ങി മനസ്സിന് ആർദ്രത വന്നതീരണമെന്നില്ല. സർവ്വകർമ്മവും സന്ന്യസിച്ചു കേവലം വേദാന്തഗ്രന്ഥവിചാരംമാത്രമേ ഇവർ മാർഗ്ഗമായി കരുതുന്നുള്ളൂ. വല്ല വേദാന്തഗ്രന്ഥങ്ങളും പാരായണം ചെയ്യുകയുമുഖമായോ അല്ലാതെയോ അതിലെ പ്രമേയം മനസ്സിലാക്കാനൊരുങ്ങുന്നു. വളരെ ക്ലേശിച്ച് ഊഹാപോഹംചെയ്ത് അനേകം ജന്മംകൊണ്ടു പരബ്രഹ്മസച്ചിദാനന്ദരൂപനായ നിന്തിരുവടിയെ യഥാർത്ഥമായിത്തന്നെ ഉപാസിക്കുന്നു. ഉപാസനാബലത്താൽ പിന്നീട് അവർക്കു ഫലപ്രാപ്തിയുണ്ടാകുന്നു. ഇതിൽ എത്രയോ ഭേദമാണു കർമ്മയോഗം. വൃഥാ തലതല്ലി കണ്ണുക്ഷോഭം ചെയ്യേണ്ട ആവശ്യം അതിൽ ലേശവുമില്ലല്ലോ. ഈ ഒരാശയം തന്നെയാണ് ഭംഗ്യന്തരേണ ശിവാനന്ദലഹരിയിൽ—

''വൃഥാ കണ്ഠക്ഷോഭം വഹസി തരസാ തർക്കവചസാ
പദാംഭോജം ശംഭോർഭജ പരമസൌഖ്യം വ്രജ സുധീഃ.''

എന്നുള്ള ശ്ലോകാർദ്ധത്താൽ ശ്രീമച്ഛങ്കരാചാര്യഭഗവത്പാദരവർകൾ നിഗമനം ചെയ്തിരിക്കുന്നതു്.

''അത്യായാസകരാണി കർമ്മപടലാന്യാചര്യ നിർമ്മലാഃ—
സാധാരണമായി കർമ്മമൊന്നനുഷ്ഠിച്ചാൽ അതുകൊണ്ടു മതിയാകാതെ അതു തുടർന്നു വേറെ പല കർമ്മങ്ങളുമനുഷ്ഠിച്ചു തീരണം. ധനസാധ്യവും ശരീരക്ലേശസാധ്യവും ദേശവിശേഷസാധ്യവും കാല

വിശേഷസാധ്യവുമായ വിവിധകർമ്മങ്ങളനുഷ്ഠിച്ചാൽമാത്രമേ പലേ രാഗാദിദോഷങ്ങൾ നീങ്ങുകയുള്ളൂ എന്നുള്ള അഭിപ്രായം പടലശബ്ദവും അതിലെ ബഹുവചനവും സ്പഷ്ടപ്പെടുത്തുന്നു.

പരം തവ വപുർബ്രഹ്മാഖ്യം:—ഭഗവാനു നിർഗുണമായും സഗുണമായും രണ്ടുതരം മൂർത്തിയുണ്ടെന്നു മുൻപു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. അതിൽ നിർഗുണമായ മൂർത്തിയാണു പരം എന്ന ശബ്ദംകൊണ്ടു വിവരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു്. അതിനു ബ്രഹ്മമെന്നാണ് പേരു്. സഗുണമാകുമ്പോൾ—കൃഷ്ണൻ രാമൻ എന്നെല്ലാം സഹസ്രനാമങ്ങളുണ്ടാകുന്നു.

ചിത്താർദ്രത്വം ഋതേ—കുതർക്കത്തിനു പോകുന്നവരുടെ ഹൃദയം സ്വതഃ പരുഷമാണ്. ചിത്തത്തിന്റെ ആർദ്രത രാഗാദിമലമടഞ്ഞു പൂടയായി കൂടാഞ്ഞാൽ ഉള്ള സ്വഗുണമാണ്. വൃഥാ കോലാഹലങ്ങളിൽ അടിപ്പെട്ടു വിചിത്രങ്ങളായ വൃത്തികളിൽ കേറിയാൽ ചിത്തത്തിനു ശുഷ്കതയല്ലാതെ ആർദ്രതയ്ക്കു ലേശവും അവകാശമില്ലല്ലോ.

ബഹുഭിസ്സിദ്ധ്യന്തി ജന്മാന്തരൈഃ—ചിത്താർദ്രത്വമില്ലാത്തതുകൊണ്ടു മററനേകം ജന്മങ്ങളാവശ്യപ്പെടുന്നു.

ചിത്താർദ്രത്വം ഋതേ—ഇവിടെ ഋതേ എന്ന അവ്യയത്തിന്റെ യോഗത്തിൽ ‚അന്യാരാദിതരർത്തേ ദിക്ച്ഛബ്ദാഞ്ചൂത്തരപദാജാഹിയുക്തേ (൨.൩-൨ൻ) എന്ന പാണിനി സൂത്രത്താൽ ‚ചിത്താർദ്രത്വാദ് ഋതേ' എന്നു പഞ്ചമീവിഭക്തി ന്യായമായി വരേണ്ടതാണ്. എന്നാൽ ഇവിടെ കാണുന്നതു ദ്വിതീയാവിഭക്തിയാണ്. ‚ഋതേ ദ്വിതീയാച' എന്ന ചാന്ദ്രസൂത്രം പ്രമാണമാക്കി നോക്കിയാൽ സമാധാനം കിട്ടുന്നതാണ്. ഇതുകൊണ്ടു വേറെയും—ഫലതി പുരുഷാരാധനമൃതേ-ഇത്യാദിപ്രയോഗങ്ങൾക്കു സാധുത കിട്ടുന്നു. ൻ

പ്രയോഗം.

ഭക്തിയോഗത്തിനു മററുള്ളവയ്ക്കുള്ള ദോഷങ്ങൾ ലേശവും ഇല്ലെന്നുതന്നെയല്ല അതു സ്വഭാവത്താൽ സർവ്വോത്കൃഷ്ടമായിക്കൂടിയിരിക്കുന്നു എന്നു സ്ഥാപിക്കുന്നു:—

ത്വദ്ഭക്തിസ്തു കഥാരസാമൃതഝരീ-
നിർമ്മജ്ജനേന സ്വയം
സിധ്യന്തീ വിമലപ്രബോധപദവീ-
മക്ലേശതസ്തന്വതീ

സദ്യഃ സിദ്ധികരീ ജയത്യയി! വിഭോ!
സൈവാസ്തു മേ തവത്പദ-
പ്രേമപ്രൌഢിരസാമൃതാ കൃതതരം
വാതാലയാധീശ്വര! ൫൦

തവദ്ഭക്തിഃ തു = നിന്തിരുവടിയുടെ നേക്കുള്ള ഭക്തിയാകട്ടെ
കഥാരസാമൃതധുരീ- = കഥയാകുന്ന അഥവാ കഥയിലുള്ള രസാമൃതധുരിയിൽ (രസവത്തായ അമൃതപ്രവാഹത്തിൽ) നിമ്മജ്ജനത്താൽ (നിഷ്ശ്ലേഷം മുങ്ങിപ്പോക നിമിത്തം).
നിമ്മജ്ജനേന
സ്വയം = സ്വയമേ (അന്യാപേക്ഷ കൂടാതെ)
സിദ്ധ്യന്തീ, = സിദ്ധിക്കുന്നതായിട്ടും,
അക്ലേശതഃ = ക്ലേശംകൂടാതെ
വിമലപ്രബോധപദവീം = വിമല (പരിശുദ്ധ)മായ പ്രബോധത്തിന്റെ (ബ്രഹ്മജ്ഞാനത്തിന്റെ) പദവിയെ (മാർഗ്ഗത്തെ)
തനുതേ, = ഉണ്ടാക്കുന്നതായിട്ടും,
സദ്യഃ = ഉടൻതന്നെ (അതേജന്മത്തിൽതന്നെ)
സിദ്ധികരീ = സിദ്ധിയെ (പരമാത്മസായുജ്യമാകുന്ന മോക്ഷത്തെ) ജനിപ്പിക്കുന്നതായിട്ടും
ജയതി. = ജയിക്കുന്നു. (സർവ്വോത്കർഷേണ വർത്തിക്കുന്നു.)
അയി! വിഭോ! വാതാലയാ- = അല്ലയൊ വിഭുവായി (സർവ്വശക്തനായി.) ഉള്ളൊവെ! ഗുരുവായൂരപ്പ!
ധീശ്വര!
മേ = എനിക്കു

തവത്പദപ്രേമപ്രൌഢി- = നിന്തിരുവടിയുടെ തൃപ്പാദങ്ങളി
രസാർദ്രതാ ലുള്ള പ്രേമാതിശയമാകുന്ന രസ
ത്താൽ സംഭവിക്കുന്ന ആർദ്ര
(ഉള്ളലിഞ്ഞുള്ള അവസ്ഥ)യാ
കുന്ന

സാ ഏവ = ആ ഭക്തിതന്നെ
ദ്രുതതരം = എത്രയും വേഗത്തിൽ
അസ്തു. = ഭവിക്കുമാറാകട്ടെ.

ജയതി—ജി ജയേ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലട്
പ്ര-പു-ഏ. രൂപം മുൻപുകഴിഞ്ഞ ഭജതിപോലെ.

അസ്തു—അസ ഭുവി എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി
ലോട് പ്ര-പു ഏ.

അസ്തു, സ്താത്,	സ്താം	സന്തു
ഏധി, സ്താത്,	സ്തം	സ്ത
അസാനി	അസാവ	അസാമ.

അല്ലയോ സർവ്വശക്തനായുള്ളോവേ! ജഗദീശ്വര! ഗുരുവായൂരപ്പ! നിന്തിരുവടിയുടെ നേർക്കുള്ള യാതൊരു ഭക്തിയാണോ പരമപുരുഷാർത്ഥപ്രാപ്തിക്ക് ഉത്തമമായ ഉപ

സാരം യമായിരിക്കുന്നത് ആ ഭക്തിയോഗത്തിൽ, മുൻ പറഞ്ഞ കർമ്മയോഗത്തിലും ജ്ഞാനയോഗത്തിലുമുള്ള യാതൊരു തകരാറുകളും ഇല്ല. ജ്ഞാനയോഗത്തിനു ചിത്തശുദ്ധിയും, ചിത്തശുദ്ധിക്കു കർമ്മാനുഷ്ഠാനവും പോലെ ഭക്തിയോഗത്തിനു മറെറാരു കാരണത്തെ അപേക്ഷിക്കണമെന്നില്ല. ഭക്തി സ്വയമേ നില്ക്കുന്നു. സർവ്വജഗന്നിയന്താവായ നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യമങ്ഗളങ്ങളായ ഐശ്വര്യാദിഗുണങ്ങളെ അനുവർണ്ണനം ചെയ്യുന്ന കഥകളെ ശ്രവിച്ചാൽ സർവ്വജനാകർഷണചതുരമായ പരമാനന്ദാമൃതരസം ആസ്വദിക്കെ ആസ്വദിക്കെ, വീണ്ടും വീണ്ടും ഹൃദയം തുടരത്തുടരെ ആ ബ്രഹ്മാനന്ദത്തിൽ നല്ലോണം മുഴുകി ഐഹികവും ആമുഷ്മികവുമായ സകലചിന്തകളും വിട്ട് സുഖിക്കുന്നു. ഈ അവസ്ഥ തന്നെയാണ് ഭക്തി. ഇത് ആരംഭിക്കുമ്പോഴും മേല്പ്പെട്ടും രുചികരമായ രസം നിറഞ്ഞതും മറെറാരും പ്രേരണ ചെയ്യാതെ സകലരേയും മോഹിപ്പിച്ചു ലയി

പ്പിക്കുന്നതുമാണ്. എന്നാൽ ഇതുകൊണ്ടു വിശ്രമിക്കാതെ അവിച്ഛിന്നമായ കഥാരസസുധാധാരയിൽ മഗ്നമായിക്കൂട്ടുമ്പോൾ അഹംമമാദ്യഭിമാനവും മറ്റുരാഗദ്വേഷാദിദോഷജാതവും ആകുന്ന മലം മുഴുവനും കഴുകിക്കളഞ്ഞു ചിത്തശുദ്ധി വന്നുകൂടുന്നു. അതിന്റെ ഉത്തരക്ഷണത്തിൽ സ്വരൂപമുള്ള നിർമ്മലമായ ജ്ഞാനമാത്രം തെളിഞ്ഞുകാണുന്നു. ഇങ്ങനെ പഞ്ചാരപ്പായസം വേണ്ടുംവണ്ണം കഴിച്ചു പരമാനന്ദമനുഭവിക്കുന്ന ഒരു നിലതന്നെ ഉത്തമജ്ഞാനമായിത്തീരുന്നു. കർമ്മാനുഷ്ഠാനംകൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന ചിത്തശുദ്ധിക്കു പ്രത്യേകം ശ്രമം വേണ്ട. അനന്തരം വൈരാഗ്യം തീവ്രമായില്ലല്ലൊ എന്നുവിഷമിക്കേണ്ട. ജ്ഞാനം സിദ്ധിച്ചുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. എന്തെളുപ്പം! എന്തു സുഖം! കഥാശ്രവണത്തിൽ മനസ്സു പരിപ്പിച്ച് ഉറപ്പിച്ചുകൂട്ടുമ്പോൾ എങ്ങനെ എന്നറിയാതെ എന്തെന്നില്ലാതെ വേഗത്തിൽ ഭക്തി സ്വരൂപപ്പെട്ടുന്നു. ആ ജന്മത്തിൽതന്നെ പരമാത്മസായുജ്യരൂപമായ മോക്ഷവും അനായാസലബ്ധമാകുന്നു. ആരംഭത്തിലും മധ്യത്തിലും അവസാനത്തിലും ഒന്നുപോലെ സുഖാത്മകമാകയാലും സ്വയമേ ചിത്തശുദ്ധിവരുത്തി പരബ്രഹ്മാനന്ദജ്ഞാനമായി പരിണമിക്കയാലും സദ്യഃഫലപ്രദമാകയാലും അല്ലേ! എന്റെ ഭഗവൻ! ശ്രീകൃഷ്ണ! ഭക്തി സർവ്വോത്തമമായിരിക്കുന്നു. ആരെങ്കിലും എന്തെങ്കിലും പുലമ്പിക്കൊള്ളട്ടെ. എനിയ്ക്കു നിന്തിരുവടിയുടെ പാദാരവിന്ദങ്ങളിൽ സർവ്വാതിശായിയായുള്ള പ്രേമരസത്തിൽ ലയിച്ചു തദേകതാനമായി സുഖിച്ചിരിക്കുന്നതായ ഭക്തിയെത്തന്നെ എത്രയും വേഗത്തിൽ അനുഗ്രഹിച്ചുതരേണമേ.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ മൻപ് ഒന്നിലധികം ശ്ലോകംകൊണ്ടു നിരൂപണം ചെയ്തിരിക്കുന്ന ഭക്തിയോഗത്തിന്റെ ഉത്കൃഷ്ടത്തിനും മറ്റു യോഗങ്ങളുടെ ദുഷ്പ്രാപ്യതയ്ക്കും ഒരു ചെറിയ നോട്ടപോലെ കൊട്ടത്ത് ഉപസംഹരിച്ചിരിക്കുന്നു. അതായതു മറ്റുള്ളവ ക്ലേശബഹുളങ്ങളും സദ്യഃഫലപ്രദങ്ങളല്ലാത്തവയും അന്യാപേക്ഷയോടുകൂടിയവയും ആകുന്നു എന്നും, ഭക്തി ഇതിനെല്ലാം മറിച്ചു സ്വതന്ത്രയും സുഖകാരിണിയും സദ്യഃഫലപ്രദയുമാണെന്നുമുള്ളതാകുന്നു. ഒടുവിൽ ഭട്ടതിരിപ്പാട്ടു സ്വസിദ്ധാന്തമായ ഭക്തിയെത്തന്നെ സർവ്വോത്തമമായി സ്ഥാപിച്ചു പ്രാർത്ഥിക്കയും ചെയ്യുന്നു. ആദ്യത്തെ ദശകത്തിൽ ശ്രീകൃഷ്ണപര

മാത്മാവിനെ പ്രാത്ഥനീയഭഗവദ്ഗുണപൌഷ്കല്യം സ്ഥാപിച്ചു ഭജനീയതത്വം സിദ്ധാന്തിച്ചു നിറുത്തി. ഇവിടെ അപ്രകാരമുള്ള ഭഗവാനിലെ ഉത്തമഭക്തിയെ അപേക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു വാതാലയാധീശ്വര! എന്ന് ഉപസംഹരിക്കുന്നു. ആകയാൽ ഒന്നാമത്തേയും രണ്ടാമത്തേയും ദശകങ്ങൾക്ക് ഏകവാക്യതാരൂപമായ ഒരു ബന്ധമുള്ളതായി വിചാരിക്കണം. ഉത്കടമായ ഭഗവദ്ഭക്തിയോഗത്തിനാൽതന്നെ സകല വ്യാധിശാന്തിയും സംഭവിക്കുന്നതായി സമർത്ഥിക്കുന്നതാണ് ഈ ഒടുവിലത്തെ ഭാഗം. ഇതനുസരിച്ചുതന്നെയാണ് മേല്പെട്ടുള്ള ദശകങ്ങളിൽ അവസാനത്തിൽ വ്യാധിശാന്തി പ്രാർത്ഥിക്കപ്പെട്ടുന്നതെന്നൂഹിക്കണം.

'കഥാരസാമൃതധുരീനിമ്മജ്ജനേന സ്വയം സിധ്യന്തീ' നിമ്മജ്ജനേന എന്ന തൃതീയ ഹേതുവായി തോന്നുന്ന എങ്കിലും സൂക്ഷ്മവും അനുഭവവും വിചാരിച്ചാൽ ഈ തരത്തിൽ ഭഗവത്കഥകൾ കേട്ടു രസിച്ച് അതിൽതന്നെ ലയിച്ചിരിക്കുന്ന നിമ്മജ്ജനംതന്നെ ഉത്തമഭക്തിയുടെ പൂർവ്വരൂപമാണെന്നുകൂടി ധരിക്കേണ്ടതാണ്. നിശ്ലേഷം മജ്ജനം ചെയ്യുതന്നെ ഇരുന്നാൽ പിന്നീടു മാറാത്തതായ ആർദ്രത സിദ്ധിക്കുന്നതാണ്. ഇതനുസരിച്ചാണ് ഭക്തിയുടെ ഉത്തമരൂപമായി 'തത്പാദപ്രേമപ്രൌഢിരസാർദ്രതാ' എന്ന നാലാംപാദത്തിൽ സാധിച്ചിരിക്കുന്നതു്. ഇതുകൊണ്ട് ആദ്യം കഥാരസത്തിൽ മുഴുകി പിന്നീടു കഥാനായകനായ ഭഗവാനിൽ പരമമായ പ്രീതി പൂണ്ണമായി പറയുന്നതാണു സാധ്യമായ ഭക്തി എന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. നിമ്മജ്ജനം സാധനവും രസാർദ്രത സാധ്യവുമാകുന്നു. 'സിധ്യന്തീ' എന്നുള്ളതിന് ഉത്പന്നമാകുന്നു എന്നാണു സാമാന്യമായ അർത്ഥമെങ്കിലും ഇവിടെ ഫലപര്യവസായിനിയാണ് ആ ഉത്പത്തി എന്നു സൂചിപ്പിക്കാനാണ് 'സിധ്യന്തീ' എന്നു സിദ്ധിദ്യോതകമായ ധാതു സ്വീകരിച്ചതെന്നൂഹിക്കാം.

അക്ലേശതസ്തനപതീ:— ശംഖചക്രഗദാപാണിയായി പീതാംബരധാരിയായി അതിസുന്ദരനായ നിന്തിരുവടിയുടെ രൂപം കണ്ടു്, വ്യക്തമായ ഒരുസംഗതിയെ ആസ്പദമാക്കിത്തന്നെ ഉത്തമജ്ഞാനം സമ്പാദിക്കാവുന്നതിനാൽ മുൻപു പറഞ്ഞതുപോലെ അവ്യക്തതനിമിത്തം ഭഗ്നത്വമില്ലെന്നാശയം.

സദ്യഃ സിദ്ധികരീ— ഉടൻതന്നെ എന്ന അർത്ഥത്തിലുള്ള 'സദ്യഃ' എന്ന അവ്യയം ഉപയോഗിക്കയാൽ നാരായണശബ്ദോ

ച്ചാരണമാത്രത്താൽ അജാമിളാദികൾക്കുപോലെ ദിവസക്കണക്കുപോലും താമസം നേരിടാത്തവിധത്തിൽ തത്ക്ഷണംതന്നെ ഭക്തി ഫലപ്രദമാണെന്നു വ്യഞ്ജിക്കുന്നു.

ജയതി—കർമ്മയോഗാദികളായ മറ്റു സകലവിധങ്ങളായ അഭ്യുപായങ്ങളെക്കാളും ഭക്തി ഉത്കൃഷ്ടമായിരിക്കുന്നു എന്നു താത്പര്യം.

"സൈവാസ്തു മേ"—ഇതിന് ഭക്തിയോഗം ഉത്തമമെന്നും അതുതന്നെ തനിക്കു വേണമെന്നുമാണഭിപ്രായം. മുൻപു വിവരിച്ചതനുസരിച്ച് ന്യായമായ നിത്യകർമ്മാദിയനുഷ്ഠിച്ചു ഭഗവദ്ഭക്തിയുള്ളവനാണ് ഉത്തമൻ എന്നു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ഇവിടം കൊണ്ട് അതു പന്തിയാകുന്നില്ല. ഏതു ദുഷ്കൃം ഉണ്ടായാലും ഇല്ലെങ്കിലും വിഹിതകർമ്മം അനുഷ്ഠിച്ചാലും ഇല്ലെങ്കിലും ഭക്തി ഒന്നിനാൽ സകലഫലവും സാധിക്കാമെന്നു തോന്നുന്നു. എന്നാൽ ആ ഭക്തി നിർവ്യാജമാകണം എന്നതു നിശ്ചയമാണെന്നു വിചാരിച്ചാൽ ഫലം ഏറെക്കുറെ മുൻചൊന്ന കണക്കിനുതന്നെ പറയും എന്നും പറയാം.

ഭക്തിയോഗത്തിനു സർവോത്കർഷം സ്ഥാപിക്കാനുള്ള പ്രമാണങ്ങൾ താഴെ ചേർക്കുന്നു.

ഭാഗവതം ൧൧-ാംസ്കന്ധത്തിൽ—

"കേചിത് കേവലയാ ഭക്ത്യാ
വാസുദേവപരായണാഃ
അഘം ധുന്വന്തി കാർത്സ്ന്യേന
നീഹാരമിവ ഭാസ്കരഃ.

ന തഥാഹ്യഘവാൻ രാജൻ!
പൂയേത തപആദിഭിഃ
യഥാ കൃഷ്ണാർപ്പിതപ്രാണ-
സ്തത്പൂരുഷനിഷേവയാ.

സന്ത്രീചീനോഽയം ലോകേ
പന്ഥാഃ ക്ഷേമോഽകുതോഭയഃ
സുശീലാഃ സാധവോ യത്ര
നാരായണപരായണാഃ.

സകൃന്മനഃ കൃഷ്ണപദാരവിന്ദയോ-
ന്നിവേശിതം തദ്ഗുണരാഗി യൈരിഹ
ന തേ യമം പാശഭൃതശ്ച തദ്ഭടാൻ
സ്വപ്നേപി പശ്യന്തി ഹി ചീർണ്ണനിഷ്കൃതാഃ."

വിഭോ! വാതാലയാധീശ്വര!—വിളിപ്പദത്തിനു സർവ്വവ്യാപിയെന്നർത്ഥം. വാതാലയാധീശ്വരപദത്തിനു വാതാലയത്തിനു ശരീരത്തിനു അധീശ്വരൻ എന്നുള്ള അർത്ഥത്താൽ സർവ്വാന്തര്യാമിയെന്നു ഗ്രഹിച്ചാൽ സർവ്വവ്യാപിയായി, സർവ്വാന്തര്യാമിയായുള്ളവനെന്നു കിട്ടുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു പുത്രനേയൊ മിത്രത്തേയൊ കളത്രത്തേയൊ ആരെയെങ്കിലും സ്നേഹിച്ചാൽ അതെല്ലാം ഭഗവാന്റെ നേക്കുള്ള പ്രീതിയായ് എടുക്കാമെന്നതിനാൽ അല്ലേ! എന്റെ ഗുരുവായൂരപ്പ! ഞാൻ നിന്തിരുവടിയെത്തന്നെ സേവിച്ചവനായി വരുന്നു. അതിനാൽ സകല ജീവസ്വരൂപിയായ നിന്തിരുവടി ഒരാളെത്തന്നെ സേവിച്ചു സ്നേഹിക്കാനിടവന്നാൽ സർവ്വപ്രീതിയും, സർവരേയും സ്നേഹിച്ചാൽ നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രീതിയും സിദ്ധിക്കുന്നു. പരിപൂർണ്ണസ്വരൂപിയായ നിന്തിരുവടിയൊരാൾതന്നെ ഈ കാണുന്ന ഗുരുവായൂർനാഥനാണെന്നും അഹമർത്ഥമായ ജീവനാണെന്നും അഖണ്ഡബോധത്തോടെ ഭജിക്കുന്നതിനു യോഗമുണ്ടാക്കേണമേ! വാതാലയാധീശ്വരപദത്തിനു വാതാലയങ്ങളായ (വായുനിദാനങ്ങളായ) ആധികൾക്കു (പീഡകൾക്കു) ഈശ്വരൻ നിയന്താവായുള്ളവൻ എന്നർത്ഥം വിചാരിച്ചാൽ എന്റെ വാതവ്യാധി ശമിപ്പിച്ചു സുഖമായി ഭജിക്കാൻ മാർഗ്ഗമുണ്ടാക്കണമെന്നുള്ള പ്രാർത്ഥനയും ഇതിലന്തർഭവിച്ചിരിക്കുന്നതായി ധരിക്കാം. വാതവ്യാധിയുള്ളവനു മുക്കുറ്റുപയോഗിച്ചു ആർദ്രമായ തേച്ചിരിപ്പു് ഒരു ചികിത്സയാണു്. അതുകൂടി കരുതിയാണോ ഇവിടെ രസാർദ്രതയെ അപേക്ഷിച്ചത് എന്നുകൂടി വേണമെങ്കിൽ അഭ്യൂഹംചെയ്തു രസിക്കാനും അവകാശമുണ്ടു്.

'തച്ഛക്തിഃ ജയതി' എന്നതിനാൽ ഭക്തിയുടെ മറ്റു കർമ്മയോഗാദിയേക്കാൾ ഉത്കർഷം പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതു സമർത്ഥിക്കാനായി, 'സ്വയം സിദ്ധ്യന്തീ' 'അക്ലേശതസ്തനുതീ' 'സദ്യഃ സിദ്ധികരീ' എന്നീ വിശേഷണങ്ങൾ പദാർത്ഥരൂപങ്ങളായി കൊടുത്തിരിക്കയാൽ അല

അലങ്കാരം

ങ്കാരം കാവ്യലിംഗമാകുന്നു. വാതാലയാധിപദത്താലും രസാദ്രത എന്നതിനാലും രോഗവും അനുഗ്രഹണമായ ഒരു ചികിത്സയും ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതായി ധ്വനിപ്പിച്ചാൽ ധ്വനിയും ഉണ്ടെന്നു പറയാം. ൧൦

ഇതി ദ്വിതീയം ദശകം സമാപ്തം.

അഥ തൃതീയം ദശകം.

ഈ വിധം ഭക്തിയുടെ സർവ്വാതിശായിയായ മാഹാത്മ്യം സാധിച്ചിട്ടു ഭഗവൽ സ്വരൂപമായി ഭക്തന്മാരുടെ സ്വരൂപം വർണ്ണിക്കുന്നു:—

ഹരേതോ നാമാനി പ്രമദഭരസിന്ധൌ നിപതിതാഃ
സ്മരന്തോ രൂപം തേ വരദ! കഥയന്തോ ഗുണകഥാഃ
ചരന്തോ യേ ഭക്താസ്വയി ഖലു രമന്തേ പരമമൂ-
നഹം ധന്യാൻ മന്യേ സമധിഗതസർവ്വാഭിലഷിതാൻ. ൧

(ഹേ) വരദ!	= അല്ലയോ വരദനായ (അഭീഷ്ടപ്രദനായ) ഭഗവൻ!
തേ, നാമാനി, പഠന്തഃ	= നിന്തിരുവടിയുടെ തിരുനാമങ്ങളെ പഠിക്കുന്നവരായും (കീർത്തനംചെയ്യുന്നവരായും)
(അത ഏവ) പ്രമദഭരസിന്ധൌ, നിപതിതാഃ	= (അതുഹേതുവാൽതന്നെ) പ്രമദഭരസ്വരൂപമായ (ആനന്ദാതിശയസ്വരൂപമായ) സിന്ധുവിൽ (സമുദ്രത്തിൽ) നിപതിതന്മാരായും (മുഴുകിയവരായും)
തേ, രൂപം, സ്മരന്തഃ	= നിന്തിരുവടിയുടെ രൂപത്തെ (മൂർത്തിയെ) സ്മരിക്കുന്നവരായും (ധ്യാനിക്കുന്നവരായും)
(തേ,) ഗുണകഥാഃ, കഥയന്തഃ	= (നിന്തിരുവടിയുടെ) ഗുണകഥകളെ (ഐശ്വര്യാദിഗുണോദാഹരണസ്വരൂപങ്ങളായ

ചരിത്രങ്ങളെ) കഥനം ചെയ്യുന്നവരായും

ചരന്തഃ = (ഈവിധം കഥനം ചെയ്യുന്നതന്നെ ഗൃഹാസക്തരല്ലാതെ) ചരിക്കുന്നവരായും (സഞ്ചരിക്കുന്നവരായും)

യേ, ഭക്താഃ = യാവചില ഭക്തന്മാർ

തവയി, ഖലു = നിന്തിരുവടിയിൽതന്നെ

രമന്തേ = രമിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നുവോ (മറ്റുവിഷയാദികളെ വിട്ടു സുഖിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നുവോ)

സമധിഗതസർവ്വാഭിലഷിതാൻ = സമധിഗതമായ (പ്രാപിക്കപ്പെട്ടതായ) സർവ്വാഭിലഷിതത്തോട് (സമസ്തമായ അഭിലഷിതത്തോട്) കൂടിയവരായ

അമൂൻ, പരം = അവരെ മാത്രം

അഹം, ധന്യാൻ, മന്യേ. = ഞാൻ ധന്യരായി (ഭാഗ്യവാന്മാരായി) വിചാരിക്കുന്നു.

മന്യേ — മന ജ്ഞാനേ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി ആത്മനേപദി ലട് ഉ-പു-ഏ. രൂപം മുൻപു കഴിഞ്ഞ ഭജതേ എന്നതിനു തുല്യം.

അല്ലയോ, ധർമ്മാർത്ഥകാമമോക്ഷങ്ങളായ ചതുർവിധപുരുഷാർത്ഥങ്ങളും ഭക്തന്മാർക്കു നല്കുന്നതിൽ ജാഗരൂകനായുള്ളവനേ! ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയുടെ അച്യുതാനന്ത ഗോവിന്ദാദികളായ തിരുനാമങ്ങൾ ഇടവിടാതെ കീർത്തനം ചെയ്യുന്ന പരമാനന്ദസാഗരത്തിൽ നിമജ്ജനം ചെയ്ത് ഐഹികമായ യാതൊരു ബന്ധവും കൂടാതെ രസിക്കുന്നവരായും, ശംഖചക്രഗദാപദ്മങ്ങൾ ധരിച്ച് പീതാംബരധാരികളായും മറ്റുമുള്ള ദിവ്യമംഗളമൂർത്തി ധ്യാനിച്ച് ഭക്തവാത്സല്യാദികളായ ഉത്തമഗുണങ്ങൾ അനുവർണ്ണനം ചെയ്തു സുഖിക്കുന്നവരായും, അത്ഥപുരു-

സാരം

കളത്രാദികളായ ഗൃഹബന്ധങ്ങളും പാടേമുറിഞ്ഞു സേവ്യസേവകാരികളായി സമഭാവനാകൌതുകം അനുഭവിക്കുന്നവരായുമുള്ള ഭക്തന്മാർ അനന്യശരണരായി ഭക്തിയോഗമുറപ്പിച്ചു ജന്മസാഫല്യാവഹങ്ങളായ സകലകാമങ്ങൾക്കും ഏകാശ്രയമായ നിന്തിരുമേനിയിൽതന്നെ രമിച്ച് സിദ്ധന്മാരായി ഭവിക്കുന്നു. ഇവരത്രെ ഉത്തമഭക്തന്മാർ ഇവരെത്രയെത്ര ധന്യന്മാർ. ഞാനിവരോട് അസൂയപ്പെടുന്നു. ഇവരുടെ ധന്യതയിൽ ഒരു ശകലമെങ്കിലും അനുഭവിക്കാനിടയുണ്ടാക്കിത്തന്നു് എന്നെയും ധന്യനാക്കിച്ചെയ്യേണമേ!

നിരൂപണം.

ഇവിടെ ഭക്തിയോഗം മറ്റു കർമ്മയോഗാദിയെ അപേക്ഷിച്ചു സർവ്വാതിശായിയായ മഹിമയോടുകൂടിയതാണെങ്കിലും സംഗാദിദോഷം നിമിത്തം ഭക്തിതന്നെ യഥാർത്ഥത്തിൽ ഉണ്ടാകുന്നതല്ലാത്തതിനാൽ സംഗാദിദോഷങ്ങൾ നീങ്ങുന്നതിനായി ഭക്തന്മാരുടെ സംസർഗ്ഗവും പ്രവൃത്ത്യനുകരണവും അത്യന്താപേക്ഷിതമാണെന്നു സങ്കല്പിച്ചു കൊണ്ടു തദനുസാരിയായി ഭക്തന്മാരുടെ സ്വരൂപം വർണ്ണിക്കുന്നു. ഭക്തസംസർഗ്ഗം സംഗദോഷത്തെ നിവർത്തിപ്പിക്കാൻ മതിയാകുമെന്നുള്ളതിനു്:—

"സങ്ഗസ്തേഷ്വഥ സംപ്രാർത്ഥ്യഃ
സങ്ഗദോഷഹരാ ഹി തേ."

എന്നുള്ള ഭാഗവതവചനം പ്രമാണമാകുന്നു. 'അമൂൻ ധന്യാൻ മന്യേ' എന്നുള്ള ഭാഗംകൊണ്ട് ഈവിധമുള്ള ഉത്തമഭക്തന്മാരുടെ പ്രവൃത്തികളെ അനുകരിച്ചു താനും ധന്യതയെ അഭിലഷിക്കുന്നതായി വ്യക്തമാകുന്നതിനാൽ തത്പ്രവൃത്ത്യനുകരണവും മുൻചൊന്ന സംഗദോഷനിവാരണത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചു കൊടുത്തിട്ടുള്ളതാണെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. സമസ്തങ്ങളായ ചക്ഷുരാദിജ്ഞാനേന്ദ്രിയവ്യാപാരങ്ങളും വാഗാദികർമ്മേന്ദ്രിയവ്യാപാരങ്ങളും നിരതിശയമായ പ്രീതിയോടുകൂടി പരമാനന്ദരൂപിയായ ഭഗവാനിൽ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നതാണ് ഉത്തമഭക്തിയെന്നും ആ തരത്തിൽ ഭക്തിയുള്ളവരാണ് പരമാർത്ഥഭക്തന്മാരെന്നുംകൂടി ഇവിടെ താൽപര്യവശാൽ നിരൂപണം ചെയ്യാവുന്നതാണ്. 'പഠന്തോ നാമാനി' എന്നും, 'കഥയന്തോ ഗുണകഥാഃ' എന്നും രണ്ടുതരത്തിൽ കർമ്മേന്ദ്രിയവ്യാപാരങ്ങളും 'പ്രമദഭരസിന്ധൌ നിപ-

തിതാഃ' എന്നും 'സ്മരന്തോ രൂപം തേ' എന്നും രണ്ടുതരത്തിൽ ജ്ഞാനേന്ദ്രിയവ്യാപാരങ്ങളും ഇവിടെ കൊടുത്തിട്ടുള്ളവ സൂക്ഷിച്ചാൽ നാമപാരായണമാത്രത്താൽ പരമാനന്ദാനുഭവം സിദ്ധിക്കുന്ന ഒരുതരം ഭക്തരേയും രൂപധ്യാനത്തോടുകൂടി ഗുണകഥനശ്രദ്ധാലുക്കളായ മറെറാരുതരം ഭക്തരേയും വിഭാഗംചെയ്തുകാണിച്ചതുപോലെ തോന്നുന്നു. ഇതിനും പുറമേ നാമപാരായണം കൊണ്ടോ രൂപധ്യാനംകൊണ്ടോ ഏതുതരത്തിലെങ്കിലും ഭക്തിയിൽ സിദ്ധരായിക്കഴിഞ്ഞാൽ അവർക്കു നേരിടുന്ന ഒടുവിലത്തെ അവസ്ഥയാണു 'ചരന്തഃ' എന്നതിനാൽ നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നതു്. ബന്ധഹേതുക്കളായ ഗൃഹയോഗക്ഷേമാദിവൃത്താന്തവൃന്തങ്ങളററു യഥേഷ്ടം സുമനസ്സുകളായി എവിടെയും സഞ്ചാരശീലന്മാരാകാവുന്ന ഒരുതരം ജീവന്മുക്തരാണ് ഇക്കൂട്ടരെന്നു തോന്നും.

പഠന്തോ നാമാനി പ്രമദഭരസിന്ധൌ നിപതിതാഃ:— ഇവിടെ 'നാമാനി' എന്നുള്ള ബഹുവചനം നാമങ്ങളുടെ അസംഖ്യേയതയേയും കീർത്തനത്തിലുള്ള തുടർച്ചയേയും കാണിക്കുന്നു. ഇതിൽ 'നാമാനി പഠന്തഃ' എന്നുള്ളതു പ്രമദഭരസിന്ധുവിലുള്ള നിപതനത്തിനു ഹേതുവായി കൊടുത്തിരിക്കുന്നു. തുടരെത്തുടരെ നാമകീർത്തനംചെയ്തു ചിത്തശുദ്ധിവന്ന് അതുവഴി വിഷയസംബന്ധംവിട്ട് ആനന്ദസാഗരത്തിൽ നിമഗ്നന്മാരായിത്തീരുന്നു എന്നു സാരം. 'നിപതിതാഃ' എന്നത് അകർമ്മകമാകയാൽ പരപ്രേരണകൂടാതെ നാമകീർത്തനത്താൽമാത്രം പരമാനന്ദമനുഭവിക്കാമെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു.

സ്മരന്തോ രൂപം തേ വരദ! കഥയന്തോ ഗുണകഥാഃ:— ആദ്യം ധാരാവിച്ഛേദമില്ലാത്തവിധം നാമകീർത്തനം, അനന്തരം നാമധ്വനികളുടെ മൂർച്ഛനയിൽ ആനന്ദലയം, പിന്നീടു പരമാനന്ദസ്വരൂപിയായ ഭഗവാന്റെ രൂപധ്യാനം, അതിനുശേഷം അനുധ്യാനം ചെയ്യപ്പെട്ട രൂപമഹിമയ്ക്കു് അനുഗുണമായ ഗുണപ്രവചനം, ഒടുവിൽ ബന്ധമുക്തിയോടുകൂടി സ്വേച്ഛാചാരിയായി നേരിടുന്ന പരമാത്മരതി എന്നീക്രമത്തിൽ ഭക്തിയുടെ ഒരു പൂർവ്വാപരസോപാനംകൂടി ഇവിടെ തെളിഞ്ഞു കാണുന്നുണ്ടു്.

"നാമവ്യാഹരണം വിഷ്ണോ-
ർയ്യതസ്തദ്വിഷയാ മതിഃ"

എന്നുള്ള ഭാഗവതവചനത്താൽ ആദ്യമായി ചെയ്യുന്ന നാമ സങ്കീർത്തനം, പിന്നീട് നാമവാനായ ഭഗവാനെ ചിന്തനം ചെയ്യാൻ ബുദ്ധിയെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നതിന് ഉപയോഗപ്പെടുന്നതായ് പരിണമിക്കുന്നു എന്നു കാണുന്നു.

'നാമരൂപേ വ്യാകരവാണി' എന്നുള്ള ശ്രുതിയും ആദ്യമായ് നാമത്തേയും രണ്ടാമതായി രൂപത്തേയും വ്യാകരിക്കാൻ ഒരുങ്ങുന്നതായി കാണുന്നു എന്നതു, നാമത്തിന് ഉപക്രമയോഗ്യതയെ സാധൂകരിക്കുന്നു. സകലജഗത്തിലും സന്നിവിഷ്ടമായി ഏകാകാരമൂർത്തിയായി പ്രതിഭാസിക്കുന്ന ഭഗവാന്റെ നാമരൂപവ്യാകരണമാണു പ്രകൃതത്തിൽ ഭക്തന്മാർ ചെയ്യുന്നതെന്നു തത്വജ്ഞർ സമ്മതിക്കുന്നതാണ്. വാല്മീകിപ്രമുഖരായ ഭക്തശിരോമണികളായുള്ള കവിപുംഗവന്മാരും 'രാമരാമേതി' നാമകീർത്തനം കൊണ്ടാണ് സർവ്വസിദ്ധിയും പ്രാപിച്ചിട്ടുള്ളതെന്നുള്ള യാഥാർത്ഥ്യം 'പഠന്തോ നാമാനി' എന്ന നാമകീർത്തനത്തിൽ ഉപക്രമിച്ചതിന്റെ ഔചിത്യത്തെ സമർത്ഥിക്കുന്നു. ഭഗവദ്ഗുണകഥനംകൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന മഹിമ—

"മച്ചിത്താ മദ്ഗതപ്രാണാ
ബോധയന്തഃ പരസ്പരം
കഥയന്തശ്ച മാം നിത്യം
തുഷ്യന്തി ച രമന്തി ച."

എന്ന ഗീതാവചനത്താലും

"സതാം പ്രസംഗാന്മമ വീര്യസംവിദോ
ഭവന്തി ഹൃത്കർണ്ണരസായനാഃ കഥാഃ
തജ്ജോഷണാദാശ്വപവർഗ്ഗവർത്മനി
ശ്രദ്ധാ രതിർഭക്തിരനുക്രമിഷ്യതി."

എന്ന ഭാഗവതവചനത്താലും സ്പഷ്ടമാകുന്നു. 'വരദ!' എന്ന സംബോധനയാൽ കാമ്യമോ മോക്ഷമോ ആയ ഏതു ഫലത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചു ഭജിക്കുന്നവർക്കും അഭീഷ്ടദാനത്തിൽ ഭഗവാന്റെ സാമർത്ഥ്യം വ്യക്തപ്പെടുന്നു. ഇതുനിമിത്തമാണ് 'സമധിഗത-സർവ്വാഭിലഷിതാൻ' എന്ന ഭക്തന്മാരെ നാലാംപാദത്തിൽ ഉദ്ഘോഷിച്ചിരിക്കുന്നതെന്നും കരുതാം.

തഥാ ഖലു രമന്തേ:—ഖലു എന്ന അവ്യയം പ്രസിദ്ധിയേയും അവധാരണത്തേയും ഉദ്ദേശിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കയാണ്,

നിന്തിരുവടിയിൽ രമിക്കുന്ന കഥ പ്രസിദ്ധമാണെന്നും അനന്യ ശരണരായി നിന്തിരുവടിയിൽതന്നെ രമിക്കുന്നു എന്നും താത് പര്യം.

ധന്യാൻ മന്യേ:—ധന്യതയ്ക്കുള്ള നിമിത്തം ആലോചിച്ചാൽ വളരെ സരസമാണ്. രമന്തേ, സമധിഗതസംഭിലഷിതാൻ, എന്നിവയാൽ—സുഖമായി രമിച്ചിരിക്കയും സർവ്വാഭീഷ്ടം പ്രാപിക്കയും ചെയ്യുന്നത് അന്യോന്യം യോജിക്കാത്തതാകയാൽ കേവലം ഭാഗ്യംകൊണ്ടേ സിദ്ധിക്കൂ എന്നാശയം. ഭട്ടതിരിപ്പാടിനു രോഗംകൊണ്ടുള്ള ക്ലേശവും ഭഗവത്പദസായുജ്യത്തിലുള്ള മോഹവും സർവ്വഥാ യോജിക്കാത്തതാകയാൽ മുൻചൊന്ന മറ്റു ഭക്തന്മാരുടെ സ്ഥിതി കുറച്ചുകൂടി അവർക്കു ധന്യതയേയും തനിക്കു് അസൂയയേയും സമർത്ഥിക്കാൻ മതിയായി എന്നുള്ളതു്:—

"ഗദക്ലിഷ്ടം കഷ്ടം തവ ചരണസേവാരസഭരേ-
/പ്യനാസക്തം."

എന്നിത്യാദിയാൽ മേല്പെട്ട് പറയാൻ പോകുന്ന ഭാഗംകൊണ്ടു വിശദപ്പെടുന്നു. സർവ്വഥാ ജ്ഞാനേന്ദ്രിയവ്യാപാരങ്ങളും കർമ്മേന്ദ്രിയവ്യാപാരങ്ങളും ഒന്നുപോലെ ഭഗവത്പരമായ സേവയിൽ അർപ്പണംചെയ്തിരിക്കുന്ന ഉത്തമഭക്തന്മാരുടെ പ്രവൃത്തിയെ അവലംബിച്ചിരിക്കാനിടയുണ്ടാകേണമേ എന്നുള്ള പ്രാർത്ഥനയാണ് ഈതരത്തിലുള്ള അസൂയയ്ക്കു ഫലമായിത്തീരുന്നതു്.

ഈ വിധം ധന്യവാദാർഹരായ ഉത്തമഭക്തരാകട്ടേ:—

"സ വൈ മനഃ കൃഷ്ണപദാരവിന്ദയോ-
വ്വചാംസി വൈകുണ്ഠഗുണാനുവർണ്ണനേ
കരൌ ഹരേർമ്മന്ദിരമാർജ്ജനാദിഷു
ശ്രുതീ ചകാരാച്യുതസത്കഥോദയേ.

മുകുന്ദലിംഗാലയദർശനേ ദൃശൌ
തദ്ഭൃത്യഗാത്രസ്പർശേ/ങ്ഗസംഗമം
ഘ്രാണം ച തത്പാദസരോജസൌരഭേ
ശ്രീമത്തുളസ്യാ രസനാം തദർപ്പിതേ.

പാദൌ ഹരേഃ ക്ഷേത്രപദാനുസർപ്പണേ
ശിരോ ഹൃഷീകേശപദാഭിവന്ദനേ

കാമം ച ദാസ്യേ നതു കാമകാമ്യയാ
യത്രോത്തമശ്ലോകജനാശ്രയാ രതിഃ.''

എന്നീ ഭാഗവതശ്ലോകങ്ങൾകൊണ്ടു് ഉപശ്ലോകനീയരായിത്തീർന്ന അംബരീഷൻ തുടങ്ങിയവരാകുന്നു.

പഠന്തോ നാമാനി പ്രമദഭരസിന്ധൌ നിപതിതാഃ:— ഇവിടെ 'പഠന്തഃ' എന്നതു്, നാമപഠനം പ്രമദഭരസിന്ധുവിലെ നിപതനത്തിൽ ഹേതുവായി കൊട്ടത്തിരിക്കയാൽ — 'ലക്ഷണഹേത്വോഃ ക്രിയായാഃ' (൩-൨-൧൨൬) എന്ന പാണിനിസൂത്രത്താൽ ഹേതുവർത്ഥത്തിൽ ശതൃപ്രത്യയാന്തമായി വന്നിട്ടുള്ള രൂപമാണു്. ഇതുപോലെ — സ്മരന്തഃ, കഥയന്തഃ, ചരന്തഃ, എന്നിവയും രമന്തേ എന്നതിൽ ഹേതുവായി കൊട്ടത്തിട്ടുള്ളവയാണെന്നു ധരിക്കണം.

പ്രയോഗം.

'വരദ!' എന്നുള്ള സംബോധനം പഠനാദികളുടേയും 'സമധിഗതസർവ്വാഭിലഷിതാൻ' എന്നതിന്റേയും സമർത്ഥനത്തിൽ സാഭിപ്രായമായിക്കൊട്ടത്തിരിക്കയാൽ അലങ്കാരം പരികരമാകുന്നു. ൧

അലങ്കാരം

അസൂയാഗർഭമായി ഭക്തന്മാരെ സ്തുതിച്ചിട്ടുള്ളതുഫലം? താനും അവരെപ്പോലെ ഭജിച്ചു ഫലം നേടുമോ? എന്നുള്ള ശങ്കയ്ക്കു തന്റെ രോഗപരവശ്യം നിമിത്തമുള്ള അസാമർത്ഥ്യത്തെ പരിഹാരമായി പറയുന്നു:—

ഗദക്ലിഷ്ടം കഷ്ടം തവ ചരണസേവാരസഭരേ-
ഷ്വനാസക്തം ചിത്തം ഭവതി ബത!! വിഷ്ണോ! കുരു ദയാം
ഭവത് പാദാംഭോജസ്മരണരസികോ നാമനിവഹാ-
നഹം ഗായം ഗായം കുഹചന വിവത്സ്യാമി വിജനേ. ൨

(ഹേ) വിഷ്ണോ! = അല്ലയോ സർവ്വവ്യാപിയായുള്ളോവേ! ശ്രീനാരായണ!
ചിത്തം = (എന്റെ) മനസ്സു്
ഗദക്ലിഷ്ടം = ഗദം (രോഗം)നിമിത്തം ക്ലേശിച്ചതായി
കഷ്ടം = കഷ്ടപ്പെട്ടതായി

തവ, ചരണസേവാരസഭരേ, അപി	= നിന്തിരുവടിയുടെ ചരണസേവയാകുന്ന രസഭരത്തിൽ (ആനന്ദാതിശയത്തിൽ) പോലും
അനാസക്തം, ഭവതി.	=ഉറച്ചിരിക്കാത്തതായിത്തീരുന്നു.
ബത!!	=കഷ്ടമേ കഷ്ടം!!
ദയാം, കുരു.	=ദയവു ചെയ്താലും.
അഹം	=ഞാൻ
ഭവത്പാദാംഭോജസ്മരണ-രസികഃ	=നിന്തിരുവടിയുടെ പാദാരവിന്ദസ്മരണ(ധ്യാന)ത്തിൽ രസികനായി (ഔത്സുക്യത്തോടുകൂടിയവനായി)
നാമനിവഹാൻ	=നാമസമൂഹങ്ങളെ (അനേകായിരം തിരുനാമങ്ങളെ)
ഗായം ഗായം	=ഗാനംചെയ്തു ഗാനംചെയ്തു (എപ്പോഴും കീർത്തനംചെയ്തു)കൊണ്ടു
കുഹചന, വിജനേ	=ഏതെങ്കിലും വിജനപ്രദേശത്തിൽ
വിവത്സ്യാമി.	=ഒതുങ്ങി ഇരുന്നുകൊള്ളാം (ഇതരസംഗം കൂടാതെ ഒററയ്ക്കു മാറിക്കൊള്ളാം).

ഭവതി—ഭൂ സത്തായാം എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി ലട് പരസ്മൈപദി പ്ര-പു-ഏ.

കുരു—കൃഞ് കരണേ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി ലോട് പരസ്മൈപദി മ-പു-ഏ.

കരോതു, കുരുതാത്	കുരുതാം	കുവന്തു
കുരു, കുരുതാത്	കുരുതം	കുരുത
കരവാണി	കരവാവ	കരവാമ.

വിവത്സ്യാമി—വി എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ വസനിവാസേ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ല്യട് ഉ-പു-ഏ.

സാരം

അല്ലയോ! സർവ്വവ്യാപിയായുള്ളോവേ! ഭഗവൻ! ശ്രീനാരായണ! മററുള്ള അംബരീഷാദികളായ ഉത്തമഭക്തന്മാരുടെ ധന്യതയെക്കുറിച്ചു പ്രശംസിക്കാനല്ലാതെ അവരെപ്പോലെ ഭജിക്കാൻ എനിക്കു യോഗമില്ല. നേരെ മറിച്ചു ബാഹ്യമായ ഈ സ്ഥൂലശരീരത്തിൽ വാതരോഗത്താലും ആന്തരമായ സൂക്ഷ്മശരീരത്തിൽ തജ്ജന്യമായ താപഖേദാദികളാലും പരവശപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന എൻെറ ഹൃദയം നിന്തിരുവടിയുടെ അമൃതപ്രായമായ പാദസേവാരസാനന്ദത്തിൽപോലും ഉറച്ചു നില്ക്കുന്നില്ല. സ്ഥൂലശരീരത്തിലെ വേദനനിമിത്തം അന്തഃശരീരം ഇളകുന്നു. ഏകാഗ്രതയ്ക്കു ഭംഗം വരുന്നു. ഭജനത്തിൽ ആഗ്രഹം ഉണ്ടെങ്കിലും അനുഗ്രഹം ലഭിക്കാതെ ഞാൻ എന്തുമാത്രം ക്ലേശിക്കുന്നു! കഷ്ടമേ കഷ്ടം! സർവ്വവ്യാപിയായ നിന്തിരുവടി എൻെറ ഉള്ളിലും ഉള്ളപ്പോൾ ഇതു ഞാൻ അറിയിക്കണമെന്നു കൂടിയില്ല. തിരുവുള്ളമുണ്ടായി എൻെറ രോഗം ശമിപ്പിക്കത്തക്ക അനുഗ്രഹം തരേണമേ! എന്നാൽ ഞാനിപ്പോഴപേക്ഷിക്കുന്ന രോഗശാന്തി മറെറാരുതരത്തിൽ വിഷയാസക്തിയോടുകൂടി സുഖിച്ചിരിക്കാനല്ല, കേവലം തൃപ്പാദപദ്മങ്ങൾ ധ്യാനിച്ചു സുഖിച്ചിരിക്കാനാണ്, ഞാൻ നിന്തിരുവടിയുടെ സഹസ്രം നാമങ്ങളും ഇടവിടാതെ എപ്പോഴും സമീരണം ചെയ്തുതന്നെ എവിടെയെങ്കിലും ഒരുകോണിൽ ജനബാധയില്ലാത്ത സ്ഥലം നോക്കി ഒതുങ്ങിയിരുന്നുകൊള്ളാം. മുൻചൊന്ന അംബരീഷാദികളുടെ പരമഭാഗ്യത്തിന് അനർഹനാണെങ്കിലും നാമപാരായണത്തിനു മാത്രമായിട്ടെങ്കിലും എന്നെ അനുഗ്രഹിച്ചു രക്ഷിക്കേണമേ!

നിരൂപണം.

ഇവിടെ നാമപഠനവും, രൂപധ്യാനവും, ഗുണകഥനവും, സ്വതന്ത്രസംചരണവും കൊണ്ട് ഉത്തമരായ ഭക്തരെ അനുകരിക്കാനുള്ള ആഗ്രഹത്തോടുകൂടി ഭങ്ഗ്യന്തരേണ അവരുടെ ധന്യതയെ ൧-ാംശ്ലോകത്തിൽ പ്രശംസിച്ചിട്ട് അതിൽ ആദ്യത്തെ സോപാനമായ നാമപഠനത്തിനുപോലും തനിക്കു നേരിട്ടിട്ടുള്ള അപാടവത്തെ അനുതപിച്ചു ഭഗവത്കൃപയെ അഭ്യർത്ഥിക്കുന്നതായിക്കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. രോഗപരവശന്മാരായ ജനങ്ങൾക്കു ക്ലേശകാരിയായ കൃത്യം നടത്തുന്നത് അസാധ്യമാണെന്നുള്ളതു ലോകത്തിൽ സഹ

ജമാണ്. ഇവിടെ നേരെമറിച്ചു പരമാനന്ദരസാനുഭവസ്വരൂപമായ പാദസേവപോലും ക്ലേശകരമായിപ്പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ആകയാൽ ഇവിടത്തെ രോഗം കേവലം സ്ഥൂലത്തിൽ പററിയതല്ലെന്നും സൂക്ഷ്മത്തിൽകൂടി വ്യാപിച്ചതാണെന്നും വ്യക്തപ്പെടുന്നു. ആ ഈ ആശയമാണ് 'ഗദക്ലിഷ്ടം' എന്നു മാത്രം പറഞ്ഞു നിറുത്താതെ 'കഷ്ടം' എന്നു വീണ്ടും ആവർത്തിച്ചു വിവരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത്. ചിലർ ഇവിടെ 'കഷ്ടം' എന്നതിനെ നിപാതാത്മകമായ ബതയോടുകൂടിച്ചേർത്തു വ്യാഖ്യാനിക്കുന്നത് അത്ര ശരിയല്ല.

"മന ഏവ മനുഷ്യാണാം
കാരണം ബന്ധമോക്ഷയോഃ."

എന്നു വാസിഷ്ഠത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളവിധം ശരീരജമായ സകല കർമ്മവും മനസ്സിൽതട്ടി തദ്ദ്വാരാ ഗുണദോഷങ്ങൾക്കു ഹേതുവായിത്തീരുന്നതാണെന്നു വന്നുകൂടുന്ന ആശയമാണ് — 'അനാസക്തം ചിത്തം' എന്ന ഭാഗത്താൽ തെളിയിച്ചിരിക്കുന്നത്.

ചരണസേവാരസഭരേ/പി:— ഇവിടെ ചരണപദത്തിനു പാദം എന്നുതന്നെയാണ് പ്രധാനമായ അർത്ഥം എങ്കിലും മറെറാരു യൌഗികാർത്ഥം സ്വാരസികമായി ചിന്തിക്കാമെന്നു തോന്നുന്നു. ചരണം എന്നതിനു ഗമനാർത്ഥം സ്വീകരിച്ചു സഞ്ചരണം എന്നർത്ഥം ഗ്രഹിച്ചാൽ ക്ഷേത്രത്തിൽവരിക പ്രദക്ഷിണംചെയ്ക മുതലായ സർവ്വസാമാന്യപ്രവൃത്തി എന്നു താരൎപ്പര്യം കിട്ടുന്നതാണ്. ആവിധമുള്ള സഞ്ചരണസേവാരസംപോലുമനുഭവിക്കാൻ എന്റെ ഹൃദയം വിമുഖമാകത്തക്കവിധത്തിൽ ഞാൻ രോഗഗ്രസ്തനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു എന്നു സൂക്ഷ്മം. ഏതുജനങ്ങൾക്കും ഭക്തിസമ്പാദനത്തിൽ ഒന്നാമത്തെ ഉപായം ക്ഷേത്രത്തിൽ പോക, പ്രദക്ഷിണംവയ്ക്ക മുതലായവയാണെന്നുള്ളതു സർവ്വപ്രത്യക്ഷമാണല്ലൊ. മൂന്നാമത്തെ പാദത്തിൽ പറയാൻപോകുന്ന — 'ഭവത്പാദാംഭോജസ്മരണരസികഃ' എന്നിടത്തെ പാദാംഭോജപദത്തിന് ഈ പക്ഷത്തിൽ ഔചിത്യമേറും. അഥവാ തനിക്കു സേവചെയ്യാൻ വഹിയാത്തവിധം ചിത്തം ക്ലേശവശഗമാകുമ്പോൾ ഭഗവാന്റെ പാദത്തെ കേവലം നിരലങ്കാരസുന്ദരമായ ചരണമെന്നും ഭഗവദ്രൂപോദയം നിമിത്തം ക്ലേശമകലുമ്പോൾ അംഭോജസമാനമായ ചാരുതയോടുകൂടി സ്പൃഹണീയമായ കാന്തികലർന്നതെന്നും

വൃത്തിഭേദംകൊണ്ടു സങ്കല്പിച്ചതായും വിചിന്തനം ചെയ്യാം. ഈ മാതിരിസ്ഥലങ്ങളിൽ സഹൃദയന്മാരിൽ ഭരമേല്പിച്ചു വിരമിക്കതന്നെ ഉത്തമം.

കരുണാദയാം:—ദയതേ രക്ഷത്യനയാ എന്ന വ്യുത്പത്തിയാൽ ആശ്രിതജനത്തെ രക്ഷിക്കുന്നതിനുള്ള അന്തഃകരണവൃത്തി എന്നു താത്പര്യം.

ഭവത്പാദാംഭോജസ്മരണരസികഃ:— രസികപദം കൃപാപുരസ്സരം രോഗശാന്തിയുണ്ടാക്കിത്തന്ന് അവശ്യം സംരക്ഷണീയതത്തെ വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു. ഭാഗവതത്തിൽ ഉള്ള:—

"പിബത ഭാഗവതം രസമാലയം
മുഹുരഹോ രസികാ ഭുവി ഭാവുകാഃ"

എന്നിടത്തെ രസികപദത്തെ അനുസ്മരിപ്പിക്കാൻ മതിയാകുന്ന ഈ ഘട്ടം പ്രത്യേകം ശ്രദ്ധേയമാണ്. ഭക്തന്മാക്കു സർവാഭീഷ്ടപ്രദനായ ഭഗവാനും, ഭഗവാനു രസികരായ ഭക്തന്മാരും അന്യോന്യബന്ധത്താൽ അപരിഹരണീയരാണെന്നു സാരം.

നാമനിവഹാനഹഃ ഗായം ഗായം:—നാമനിവഹങ്ങളെ ഗാനംചെയ്തു ഗാനംചെയ്തു ഭവത്പാദാംഭോജസ്മരണരസികനായി എന്നിങ്ങനെ അനുവയിച്ചു നാമകീർത്തനപൂർവമായ സ്മരണം രസികതപ്രസാദനത്തിനു ഹേതുവായും നിരൂപണം ചെയ്യാവുന്നതാണ്. കേവലം മൌനമായി സ്മരണംചെയ്യുമ്പോൾ മറവിക്ഷേപങ്ങൾ സംഭവിക്കാവുന്നവയ്ക്ക് ഒരു തടസ്സമായി നാമോച്ചാരണം സമാധാനത്തിനംഗീകരിച്ചതായി വരുമല്ലോ. സമൂഹാത്മകമായ നിവഹശബ്ദവും അതിൽ ഒരു ബഹുവചനവും ചേർത്തു നിവഹാൻ എന്നു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതു നാമകീർത്തനത്തിൽ രാമരാമാദിരൂപത്തിൽ ഒരേ നാമത്തിനുതന്നെ ആവൃത്തിയും അച്യുതാനന്ത ഗോവിന്ദാദിരൂപത്തിൽ ഭിന്നനാമരാശികളുടെ ആവൃത്തിയും യഥേഷ്ടം വിനിയോഗിക്കാവുന്നതാണെന്നു വിശദപ്പെടുത്തുന്നു.

രോഗപരവശനായ ഭട്ടതിരിപ്പാട് നാമഗാനത്തെ പ്രധാനമായി അംഗീകരിച്ചതു്

"അച്യുതാനന്തഗോവിന്ദ-
നാമോച്ചാരണഭേഷജാത്"

നശ്യന്തി സകലാ രോഗാഃ
സത്യം സത്യം വദാമ്യഹം.''

എന്നുള്ള സഹസ്രനാമഫലശ്രുതിയെ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തിയാ യിരിക്കണം. ഭഗവന്നാമോച്ചാരണത്തിന്റെ മഹിമ വിശിഷ്യ കലിയുഗത്തിൽ അസാധാരണമാണ്. ഇതിന്—

''ധ്യായൻ കൃതേ യജൻ യജ്ഞൈ-
സ്ത്രേതായാം ദ്വാപരേ ച്ചയൻ
യദാപ്നോതി തദാപ്നോതി
കലൌ സംകീർത്ത്യ കേശവം.''

എന്നുള്ള മഹദ്വചനം പ്രമാണമാകുന്നു. കൃതയുഗത്തിലെ ധ്യാന ത്തിനും ത്രേതായുഗത്തിലെ യാഗാനുഷ്ഠാനത്തിനും ദ്വാപരയുഗ ത്തിലെ പൂജനത്തിനും തുല്യമായി കലിയുഗത്തിൽ കേശവനാമ സങ്കീർത്തനം ഫലപ്രദമാണെന്നാണ് ഇതിന്റെ താത്പര്യം. അത്രതന്നെയല്ല അവിചാരിതമായിപ്പോലും നാരായണനാമകീ ർത്തനം ചെയ്യുന്നതായാൽ അതും ആപത്തുകാം നിവാരണംചെയ്യു മോക്ഷം നല്കുവാൻ സമർത്ഥമാണ്. ഇതിന് അജാമിളനെന്ന ഭഗവദ്ഭക്തനെ നോക്കിയാൽ മതിയാകും. ഭാഗവതത്തിൽ അജാമിളനെക്കുറിച്ച്:—

''അയം ഹി കൃതനിർവ്വേശോ
ജന്മകോട്ട്യംഹസാമപി
യദ്വ്യാജഹാര വിവശോ
നാമ സ്വസ്ത്യയനം ഹരേഃ.''

എന്നു കൊടുത്തിട്ടുള്ള ഭാഗം ഈ അർത്ഥത്തെ സ്പഷ്ടപ്പെടുത്തുന്നുണ്ട്.

''സകൃദുച്ചാരിതം യേന
ഹരിരിത്യക്ഷരദ്വയം
ബദ്ധഃ പരികരസ്തേന
മോക്ഷായ ഗമനം പ്രതി.''

എന്നുള്ള സ്മൃതിയും പ്രകൃതത്തിൽ പ്രമാണമായുദ്ധരിക്കാവുന്ന താണ്.

നാമനിവഹങ്ങളെ ഗാനംചെയ്തുകൊണ്ടുള്ള കൃതാർത്ഥതയെ കാണിച്ചിരിക്കുന്ന ഭട്ടതിരിപ്പാട്ടിലെ ഈ സന്ദർഭം—

"ക്വചിദ്വാരാണസ്യാമമരതടിനീ
രോധസി വസൻ
വസാനഃ കൌപീനം ശിരസി നിദധാ-
നോഽഞ്ജലിപുടം
അയേ! ഗൌരീനാഥ! ത്രിപുരഹര!
ശംഭോ! ത്രിനയന!
പ്രസീദേത്യാക്രോശൻ നിമിഷമിവ
നേഷ്യാമി ദിവസാൻ."

എന്നുള്ള ജഗന്നാഥപണ്ഡിതമഹാകവിയുടെ ഭക്തിപ്രലാപത്തിന് ഉപജീവ്യമായിരിക്കുന്നു.

"ക്വചന വിവത്സ്യാമി വിജനേ":—വി എന്നുള്ള ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ വസധാതുവിനു സംസ്കൃതഭാഷാസാഹിത്യത്തിൽ ബന്ധുമിത്രജനങ്ങളെ വിട്ടു ദേശാന്തരത്തിൽ ചെന്നു താമസിക്ക എന്നാണർത്ഥം. ഇങ്ങനെ ഇരിക്കെ വിജനേ എന്നുള്ളതു പുനരുക്തംപോലെ തോന്നാം. എന്നാൽ യാതൊരു ദേശത്തിലും അന്യോന്യസംഭാഷണത്തിനോ ദർശനത്തിനുപോലുമോ ഇടയാക്കുന്ന യാതൊരു ജനത്തെയും ബന്ധഹേതുവാകയാൽ താൻ ആവശ്യപ്പെടുന്നില്ലെന്നുള്ള വ്യാപിയായ ഒരർത്ഥം ഉദ്ദേശിക്കുന്നതായിവന്നാൽ വിജനേ എന്നതു സഫലമാകുന്നതാണ്. വിവത്സ്യാമി എന്നു ഭാവിസാമാന്യത്തെ കുറിക്കുന്ന ലൃട്ടിന്റെ പ്രയോഗം ഒരിക്കലും മേലാൽ ഈ നിലയിൽനിന്നു ഭേദത്തെ ആവശ്യപ്പെടുന്നില്ലെന്നുള്ളതിനെ കാണിക്കുന്നു. ഭഗവച്ചരണാരവിന്ദസേവാരസികരായ ജനങ്ങൾക്കു പ്രതിബന്ധകമായ വിക്ഷേപം ഉണ്ടാകാതിരിക്കുന്നതിനായി വിജനവാസം അത്യന്താപേക്ഷിതമാണ്. ഭഗവാൻ ഉദ്ധവരോടു—

"വാസേ ബഹൂനാം കലഹോ
ഭവേദ്വാർത്താ ദ്വയോരപി
ഏക ഏവ ചരേത് തസ്മാത്
കുമാര്യാ ഇവ കങ്കണഃ."

എന്നുപദേശിക്കുന്നതായ ഭാഗം ഈ അംശത്തിനു മുഖ്യമായ സാക്ഷ്യം വഹിക്കുന്നു. ഗീതയിലും—

"വിവിക്തദേശസേവിത്വ-
മരതിർജ്ജനസംസദി"

എന്നു സ്പഷ്ടമായിത്തന്നെ വിജനദേശവാസത്തെ പ്രശംസിക്കുന്നു. വിശിഷ്യ 'കുഹചന വിവത്സ്യാമി' എന്നുള്ള ഭാഗം നമ്മുടെ മഹാകവി ഭട്ടതിരിപ്പാടു ഗുരുവായൂർക്ഷേത്രത്തിലേ മുൻവശത്തുള്ള അകത്തേ വാതൽമാടത്തിൽ ഒരു കൽത്തൂണിന്മേൽ ചാരി വാതവ്യാധിവിവശനായി പ്രസ്തുതനാരായണീയസ്തോത്രം രചിച്ചുകൊണ്ടുതന്നെ കഴിച്ചുകൂട്ടിയിരുന്നതായ ഐതിഹ്യത്തെ അനുസ്മരിപ്പിക്കുന്നു.

ഗായം ഗായം:—'ആഭീക്ഷ്ണ്യേ ണമുല് ച' (൩-൪-൨൨) എന്നുള്ള പാണിനിസൂത്രത്താൽ ണമുല് പ്രത്യയം വന്നു സിദ്ധിച്ചതാണ് ഈ രൂപം. ഇടവിടാതെ എന്നുള്ള അർത്ഥം ധ്വനിക്കാനായി ഈവിധം ഉപയോഗിച്ചതാണ്.

പ്രയോഗം.

ക്ലിഷ്ടം—കഷ്ടം, സക്തം—ചിത്തം, ഗായം—ഗായം, വിവത്സ്യാമി—വിജനേ ഇത്യാദിശബ്ദങ്ങളിൽ ആദ്യത്തിലും അന്ത്യത്തിലുമുള്ള വർണ്ണങ്ങൾക്ക് അനുരൂപമായ ആവൃത്തി കാണുകയാൽ അനുപ്രാസമെന്നുള്ള ശബ്ദാലങ്കാരം വിശിഷ്യ ചമൽകാരകാരിയായിരിക്കുന്നു. ൨

അലങ്കാരം.

ഭഗവത്കൃപയുണ്ടായാൽ സകലക്ലേശങ്ങളും വേഗത്തിൽ മാറി ഭജനാനന്ദത്തോടുകൂടി ജീവന്മുക്തനായിരിക്കാമെന്നുള്ള കൌതുകത്തെ ഉത്തമഭക്തരുടെ പ്രശംസാദ്വാരാ ഘോഷിക്കുന്നു:—

കൃപാ തേ ജാതാ ചേത് കിമിവ നഹി ലഭ്യം തനുഭൃതാം
മദീയക്ലേശൌഘപ്രശമനദശാ നാമ കിയതീ
ന കേ കേ ലോകേ സ്മിന്നനിശമയി ശോകാഭിരഹിതാ ·
ഭവദ്ഭക്താ മുക്താഃ സുഖഗതിമസക്താ വിദധതേ. ൩

അയി (വിഷ്ണോ)!	= അല്ലയോ മഹാവിഷ്ണോ!
തേ കൃപാ	= നിന്തിരുവടിയുടെ ദയവ്
ജാതാ ചേത്	= ഉണ്ടായി എങ്കിൽ
തനുഭൃതാം	= ശരീരികൾക്ക്
കിം, ഇവ, നഹി, ലഭ്യം?	= എന്തുതന്നെയാണ് ലഭ്യമല്ലാത്തത്? (എല്ലാം ലഭിക്കാൻ കഴിയുന്നതാണ്)

മദീയക്ലേശൌഘപ്രശമന-	= എനിക്കുള്ള ക്ലേശസമൂഹങ്ങളു
ദശാ, നാമ	ടെ പ്രശമനദശ(നാശാവസ്ഥ)
	യാകട്ടെ
കിയതീ?	=എത്രമാത്രം? (വളരെ അത്യല്പം)
അസ്മിൻ, ലോകേ	= ഈ കാണുന്ന ലോകത്തിൽ
ഭവദ്ഭക്തായഃ	=നിന്തിരുവടിയുടെ ഭക്തന്മാരായ
കേ കേ (ജനാഃ)	=ഏതേതു (ആളുകളാണു്?)
അനിശം ശോകാഭിരഹിതായഃ	=ഒരിക്കലും ദുഃഖമില്ലാത്തവരായി
മുക്തായഃ	= മുക്തന്മാരായ!
(തത ഏവ) അസക്തായഃ	=(അതു ഹേതുവാൽ തന്നെ) ലോ
	കത്തിൽ അസക്തന്മാരായി
	(ബന്ധമില്ലാത്തവരായി)
സുഖഗതിം	=സുഖമായ (സ്വതന്ത്രമായ പരാ
	നുഗ്രഹത്തിനായി സൈര
	ത്തോടുകൂടിയ) ഗതിയെ (സ
	ഞ്ചാരത്തെ) അഥവാ സുഖഗ
	തിയെ ആനന്ദഗതിയെ ബ്ര
	ഹ്മാനന്ദപ്രാപ്തിയെ
ന, വിദധതേ.	=ചെയ്യുന്നില്ല (ലഭിക്കുന്നില്ല?
	(ഏവരും സുഖഗതിയെ പ്രാ
	പിക്കുതന്നെ ചെയ്യുന്നു).

വിദധതേ — വി എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ഡുധാഞ് ധാരണ പോഷണയോഃ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി ആത്മനേ പദി ലട് പ്ര-പു-ബ.

വി ധത്തേ	വി ദധാതേ	വി ദധതേ
,, ധത്സേ	,, ദധാഥേ	,, ധദ്ധ്വേ
,, ദധേ	,, ദധ്വഹേ	,, ദധ്മഹേ.

അല്ലയോ മഹാവിഷ്ണോ! ശ്രീനാരായണ! നിന്തിരുവടിയുടെ കൃപയുണ്ടായാലുള്ള വിശേഷം അറിയിക്കാം. സ്ത്രീയോ, പുരുഷനോ, ബാലനോ, ശൂദ്രനോ, ദേവനോ അസുരനോ, ചുരുക്കിപ്പറഞ്ഞാൽ മൃഗജാതിതന്നെയുമോ തിരുവുള്ളമുണ്ടെന്നുവന്നാൽ ഏതുഫലവും പ്രാപിക്കാൻ മതിയാകും.

സാരം.

പരമാനന്ദസായുജ്യരൂപമായ മോക്ഷംപോലും അവക്ക് അധീനമാണ്. ഇങ്ങനെയിരിക്കേ, മനുഷ്യനായി തത്ത്വപി പുരുഷനായ തത്തോ/പി ബ്രാഹ്മണനായുള്ള എന്റെ ക്ലേശങ്ങളും ശമിപ്പിക്കേണ്ടകാര്യം എത്ര ലഘു. എത്രയോ വലുതായ ആപത്തിൽ പെട്ടിട്ടുള്ള ഓരോരുത്തരും നിന്തിരുവടിയിൽ പരമപ്രീതിരൂപമായ ഭക്തിനിമിത്തം നാമകീർത്തനാദികം ചെയ്യ ശരീരാദ്യഹംമമാഭിമാനം അറവു സമസ്തമായ ആധിരൂപങ്ങളും, വ്യാധിരൂപങ്ങളും ആയ ദുഃഖങ്ങളും നീങ്ങി ജീവന്മുക്തന്മാരായി പരാനുഗ്രഹമാത്രകാങ്ക്ഷികളായി ഇന്നും സുഖമായി സഞ്ചരിക്കുന്നവരത്രേ! നിന്തിരുവടിയുടെ തൃപ്പാദസേവ ചെയ്യാൻ മാത്രം അനുഗ്രഹമുണ്ടായാൽ വിശിഷ്ടമായ ഭക്തിനിമിത്തം സകലതാപങ്ങളും നശിക്കേണ്ട കൃത്തത്തിൽ എന്റെ സങ്കടങ്ങളും പ്രത്യേകശ്രമമെന്നിയേതന്നെ *നാന്തരീയകമായി ഉപശാന്തിയെ പ്രാപിച്ചുകൊള്ളുമത്രേ. അതുകൊണ്ട് എന്റെ ക്ലേശശമനം ഒരു വലിയ കാര്യമേ അല്ല. അഹഹ!—ശുകനാരദാദികളായ എത്ര എത്ര ഭക്തന്മാർ ഒരിക്കലും ശോകശകലംപോലും പറയാതെ ഭക്തിസുധാപാനം ചെയ്ത പരമാനന്ദഭരിതരായി പരമാത്മസ്വരൂപിയായ നിന്തിരുവടിയിൽതന്നെ രമിച്ച് മുക്തന്മാരായിത്തീരുന്നു. അന്യാനുഗ്രഹകാങ്ക്ഷയാ മറുജനങ്ങളെ ആത്മാവസ്ഥകം ഉപദേശിച്ച് അവക്കു സുഖഗതി കൊടുത്തു രക്ഷിക്കുന്നു. എന്റെ ഗുരുവായൂരപ്പ! എനിക്കും അതുപോലേയുള്ള സ്ഥിതിയുണ്ടാകാൻ അനുഗ്രഹം ചെയ്യേണമേ. ഞാൻ പരമാത്മസായുജ്യത്തിൽ ലയിച്ച വിദേഹമുക്തനാകാൻ ഉദ്ദേശിക്കുന്നില്ല. മറു സാധുജനങ്ങളേയും സംസാരത്തിൽനിന്നും കരകേറി രക്ഷിക്കത്തക്കവിധം ഉള്ള നിന്തിരുവടിയുടെ പാദാരവിന്ദഭജനം ഉപദേശിച്ച് അവക്കും സുഖഗതിയേ ചെയ്യുമാറു ഭജനാനന്ദത്തിൽ തന്നെ ലയിച്ച സുഖിച്ചിരിക്കാൻ കൃപയുണ്ടാകണേ!

ഇവിടെ മൻശ്ലോകത്തിൽ പ്രാർത്ഥിച്ചതനുസരിച്ച ഭഗവത്കൃപ സിദ്ധിച്ച കഴിഞ്ഞാൽ രോഗപരിഹാരവും അഭീഷ്ടലാഭവും ഉണ്ടാകുമോ എന്നുള്ള സംശയനിവാരണം ചെയ്യുന്നു. തത്ത്വപി ഭക്തിഹേതുവായ കൃപയുണ്ടായാൽ ക്ലേശപരിഹാരപ്രാർത്ഥന അജ്ഞാനം നിമിത്ത

നിരൂപണം.

* നാന്തരീയകം=ഇടയ്ക്കു കൂടിയേ തീരൂ എന്ന നിലയുള്ളതു്.

മാണെന്നും, സ്വയമേവ ക്ലേശനാശം സംഭവിച്ചുകൊള്ളുമെന്നും സൂചിപ്പിക്കുന്നു. വിശിഷ്യ, ഏതെങ്കിലും ഒരു വിജനപ്രദേശം നോക്കി ഒതുങ്ങിയിരുന്നു നാമജപം ചെയ്തുകൊള്ളാൻ എങ്കിലും കൃപയുണ്ടാകണമേ എന്നുള്ള അഭിപ്രായംകൊണ്ടുമാത്രം വിശ്രമിക്കാതെ കൃപയുടെ അസാധാരണമായ മാഹാത്മ്യംകൊണ്ടു ശോകലേശവും ഇല്ലാതെ സദാ ഭക്തിയോഗം നിമിത്തം മുക്തന്മാരായിരിക്കുന്ന ആളുകളുടെ സുഖഗതിപ്രാർത്ഥനയെക്രൂടി കവി സങ്കല്പിക്കുന്നതായിക്കാണുന്നു. പാരബ്രഹ്മാനന്ദസായുജ്യംക്രൂടി സ്വയമേവ സമർപ്പിക്കുവാൻ ശക്തനായ ഭഗവാന്റെ സന്നിധിയിൽ താൻ നേരിട്ടു യാതൊരു പ്രാർത്ഥനയും ചെയ്യാതെ ഭക്തമഹിമയെ പ്രശംസിച്ചു വ്യംഗ്യഗർഭമായി തദവസ്ഥാലാഭകാമനായെ പ്രകടിപ്പിക്കുന്ന ഈ ഭാഗം പ്രത്യേകോപദേശമായി ഗണിക്കേണ്ടതാണു്. ഭഗവത്കൃപയാൽ സർവാഭീഷ്ടവും സിദ്ധിക്കുമെങ്കിൽ ഭക്തന്മാർ വിശിഷ്യ യാതൊന്നും നേരിട്ടു് അപേക്ഷിക്കാറില്ലെന്നുള്ളതിനു്:—

"കിമലഭ്യം ഭഗവതി പ്രസന്നേ ശ്രീനികേതനേ
തഥാപി തത്പരാ രാജൻ! നഹി വാഞ്ഛന്തി കിഞ്ചന."

എന്നുള്ള ഭാഗവതവചനം പ്രമാണമാകുന്നു.

"വിപദഃ സന്തു നഃ ശശ്വത് യാസു സംകീർത്ത്യതേ ഹരിഃ"
എന്ന പ്രമാണമനുസരിച്ചു് 'ന കേ കേ' എന്നിത്യാദിയാൽ ഉദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്ന ഭക്തന്മാരെല്ലാം അത്യത്കടമായ ആപത്തിൽപെട്ട ഭഗവത്കൃപാമാത്രത്താൽ മുക്തന്മാരായിത്തീർന്നവരാണെന്നുള്ള ആശയം 'ശോകാഭിരഹിതാ' എന്നുള്ള ഭാഗത്താൽ വ്യക്തപ്പെടുത്തപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ശോകമേ ഉണ്ടായിട്ടില്ലെങ്കിൽ ആശംക്യനിഷേധം ആവശ്യമില്ലാത്തതാണല്ലോ. അതുകൊണ്ടു പ്രഹ്ലാദാദികളായ പരമഭക്തന്മാരെയാണ് ഇവിടെ ഉദാഹരണമായി സ്വീകരിക്കേണ്ടതു്.

തനുഭൃതാം—ശരീരികൾ എന്നു മാത്രം പറകയാൽ ദേവാസുരതിര്യഗാദികളായ സകലർക്കും ഭഗവദ്ഭക്തിയും ഫലവും തുല്യമാണെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു.

കിമിവ നഹി ലഭ്യം—ഇവിടെ എന്താണ് ലഭിക്കാൻ കഴിയാത്തതെന്നു നിഷേധരൂപമായി കൊടുത്തിരിക്കുന്നതു്, ലഭ്യ

മായവസ്തുവിൽ സന്ദേഹം ഇല്ലെന്നും, തദഭാവത്തിലേ നിഷേധം ആവശ്യമുള്ളൂ എന്നും സൂചിപ്പിക്കുന്നു. സമസ്തവും ഭഗവദ്രൂപമാകുമ്പോൾ തദ്ഭിന്നമായി മറെറാന്നില്ലാത്തതിനാൽ ഭഗവത്സായുജ്യംകൂടി കിട്ടുന്ന ഇവർക്കു വസ്ത്വന്തരാഭാവംതന്നെയാണ് അലഭ്യനിഷേധത്തിൽ കാരണമാകുന്നതെന്ന് സാരം.

ന കേ കേ ലോകേ/സ്മിൻ — കൈലാസം, സത്യലോകം മുതലായി പ്രത്യക്ഷദൃശ്യത ഇല്ലാത്ത സ്ഥലങ്ങളിലേ സിദ്ധന്മാരേയും മററും ഉദാഹരിച്ചാൽ സമാധാനം മതിയാകയില്ലെന്നുള്ള സങ്കല്പത്തിന്മേൽ 'അസ്മിൻ ലോകേ' എന്നുതന്നെ നിർദ്ദേശിച്ച് ഈ കാണുന്ന ഭൂമിയിൽതന്നെ ഭഗവദ്ഭക്തിസിദ്ധന്മാരായ മഹാന്മാരെ ലക്ഷ്യപ്പെടുത്തുന്നു.

അസക്താ വിദധതേ — 'വിദധതേ' എന്നു വർത്തമാനകാലം കുറിക്കുന്ന ലട്ടിനാൽ ഇന്നും പലേ ഭക്തന്മാർ ആവിധം അനുഷ്ഠിക്കുന്നതായി തോന്നിക്കുന്നു. അസക്തന്മാരായി വിധാനം ചെയ്യുന്നു എന്നു കാണുന്ന അംശം ഈ ഭക്തന്മാർ ജീവന്മുക്തന്മാരാണെന്നു തെളിയിക്കുന്നു. ൩

ആവിധം ഉള്ള ഭക്തന്മാർ ആരാണെന്ന് ഉദാഹരിച്ചു കാണിക്കുന്നു:—

മുനിപ്രൌഢാ രൂഢാ ജഗതി ഖലു ഗൂഢാത്മഗതയോ
ഭവത്പാദാംഭോജസ്മരണവിരുജോ നാരദമുഖാഃ
ചരന്തീശ! സ്വൈരം സതതപരിനിർഭാതപരചിത്-
സദാനന്ദാദ്വൈതപ്രസരപരിമഗ്നാഃ കിമപരം ൪.

(ഹേ) ഈശ!	= (അല്ലയോ) ജഗദീശ്വര! ശ്രീനാരായണ!
നാരദമുഖാഃ	= നാരദൻ തുടങ്ങിയ
മുനിപ്രൌഢാഃ	= മുനിശ്രേഷ്ഠന്മാർ
ജഗതി	= ലോകത്തിൽ
രൂഢാഃ, ഖലു.	= പ്രസിദ്ധന്മാരാണല്ലൊ.
ഗൂഢാത്മഗതയഃ	= ഗൂഢമായ (പ്രത്യക്ഷമല്ലാത്ത) ആത്മഗതിയോടു (ആത്മഗമനത്തോടും, പരമാനന്ദപ്രാപ്തിയോടും) കൂടിയവരായ

(തേ, ഖലു) = (അവരാകട്ടേ)

ഭവത്പാദാംഭോജസ്മരണ-വിരുജഃ = നിന്തിരുവടിയുടെ പാദാരവിന്ദ സ്മരണ(ധ്യാന)ത്താൽ വിരുക്കുകളായി (രോഗരഹിതന്മാരായി)

(അതഃ, ഏവ) = (ഇതു ഹേതുവാൽതന്നെ)

സതതപരിനിഷ്ഠിതപരചിത്സദാനന്ദാദ്വൈതപ്രസരപരിമഗ്നാഃ = സതതം (എപ്പോഴും) പരിനിഷ്ഠിതമായ (ചുറ്റും നിശ്ശേഷം ജ്ഞാനം ചെയ്തിരിക്കുന്നതായ — അനുഭവഗോചരമായ) യാതൊരു പരചിത്സദാനന്ദം ഉണ്ടോ (പരബ്രഹ്മസച്ചിദാനന്ദം ഉണ്ടോ) അതുതന്നേയാകുന്ന അദ്വൈതപ്രസരത്തിൽ (അദ്വൈതമായി അഖണ്ഡമായുള്ള രസപ്രവാഹത്തിൽ) പരിമഗ്നന്മാരായി (മുഴുവനേ മുഴുകിയവരായി തദേകീഭൂതന്മാരായിത്തീർന്ന)

സൈവരം, ചരന്തി. = സ്വേച്ഛയാ സഞ്ചരിക്കുന്നു.

(അതഃ) അപരം, കിം? = (ഇതിൽപരം) മറ്റെന്താണു വേണ്ടതു്?

ചരന്തി—ചര ഗതിഭക്ഷണയോഃ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി ലട് പരസ്മൈപദി പ്ര-പു-ബ.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! ഏതു ഭക്തന്മാരാണു് അസക്തന്മാരായി സുഖഗതിയെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നതെന്നു് ഉദാഹരിച്ചുപറയാം.

ന്യാസം.

ചരാചരപ്രപഞ്ചാത്മകമായ സകലലോകത്തിലും നാരദൻതുടങ്ങിയ മുനിശ്രേഷ്ഠരേ കേട്ടറിയാത്തവർ ആരുംതന്നെ ഇല്ല. എന്നാൽ അവരെ കണ്ടറിഞ്ഞവർ വളരെച്ചുരുക്കമാണു്. അതിനു കാരണം അവരുടെ ആത്മഗമനങ്ങളും ഗ്രന്ഥങ്ങളും ആയതാണു്. ആ തരത്തിലുള്ള മഹാന്മാർ എവിടെ എപ്പോൾ പോകുന്നു എന്നതു് ആർക്കും നിശ്ചയമില്ല. സർവ്വവ്യാപിയായി പരമാത്മസ്വരൂപിയായുള്ള

നിന്തിരുവടിയുടെ സായുജ്യം ലഭിച്ചിട്ടുള്ള അവർക്കു യോഗബലം നിമിത്തം എവിടേയും എപ്പോഴും എത്തുവാൻ കഴിയുന്നതാണ്. നിർവ്യാജമായ ധ്യാനം എന്നുള്ള ഒരു സാമഗ്രികൊണ്ടു സ്വയം പ്രകാശന്മാരായ അവരെ എവിടേയും കാണാൻ കഴിയും. അപ്രകാരം ധ്യാനശീലരായ ആളുകൾ കുറവാകയാലാണ് ശ്രീനാരദാദികളെ അധികമായി കാണ്മാൻ കഴിയാത്തത്. ലോകൈക കണ്ടകനായ ദശകണ്ഠന്റെ പുരോഭാഗത്തിൽ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടിട്ടും ശ്രീനാരദന്റെ മഹിമയറിയാൻമാത്രം ഇരുപതു കണ്ണുകളിൽ ഒന്നുപോലും പര്യാപ്തമാകായ്കയാൽ പററിയ അപകടങ്ങൾ സുപ്രസിദ്ധങ്ങളത്രേ. ഇത്രയുംകൊണ്ട് എവിടേയും ആരേയും അവർക്കു കാണാം. അവരെ കാണ്മാൻ യോഗം ഉണ്ടെങ്കിലേ സാധിക്കൂ. ഇത്രയും യോഗസിദ്ധിയുള്ള അവരുടെ ചരിത്രമാണ് വളരെ വിശേഷമായിട്ടുള്ളത്. അവർ ഇന്നും നിന്തിരുവടിയുടെ പാദാരവിന്ദധ്യാനംകൊണ്ടാണ് തങ്ങൾക്കു നേരിടുന്ന സകലതാപങ്ങളും നീങ്ങി എപ്പോഴും എവിടെയും ഒന്നുപോലെ പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന പരബ്രഹ്മസച്ചിദാനന്ദരസപ്രവാഹത്തിൽ മുങ്ങി ലയിച്ചു തദഭേദം പ്രാപിച്ചുകൊണ്ട് ലോകഹിതാർത്ഥമായി നാമകീർത്തനങ്ങൾ ചെയ്തു സ്വൈരമായി സഞ്ചരിക്കുന്നത്. ഇതു കേവലം ആപന്നജനരക്ഷാർത്ഥം ഉപദേശരൂപമായിമാത്രമല്ലാതെ തങ്ങൾക്കു യാതൊരു ഫലത്തേയും സങ്കല്പിച്ചല്ല. ഇതിനെല്ലാം അസാധാരണമായ കാരണം നിന്തിരുവടിയുടെ ലോകോത്തരമഹിമയാണ്. ഇതിൽപരം മറെറന്താണ് അവർക്കു സാധിക്കേണ്ടത്? താപങ്ങൾ അകന്ന്, പരമാനന്ദം ലഭിച്ച്, പരമാത്മസായുജ്യം സിദ്ധിച്ച് അതിലോഭനീയമായ ഗുണാനുകീർത്തനത്താൽ സർവ്വത്ര അകുണ്ഠിതമായ സ്വാതന്ത്ര്യസഞ്ചാരം സിദ്ധിക്കുന്നു. അല്ലേ എന്റെ ഭഗവൻ! ഗുരുവായൂരപ്പ! ഈതരത്തിലുള്ള ആനന്ദാനുഭവത്തിൽ എന്നേയും പങ്കുകൊള്ളുന്നതിന് അർഹനാക്കി കടാക്ഷിക്കേണമേ.

ഇവിടെ ഈ ദശകത്തിന്റെ ആദ്യത്തെ ശ്ലോകമായ 'പഠന്തോ നാമാനി' എന്നുള്ളതിൽ സൂത്രരൂപമായിക്കൊടുത്തിരിക്കുന്ന നാമപഠനാദി സ്വേച്ഛാചരണാന്തമായുള്ള ഭക്തലക്ഷണങ്ങൾ മുഴുവനും ചേത്തു നാരദാദികളിൽ ലക്ഷിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. വിശിഷ രണ്ടാംശ്ലോകത്തിലേ

നിരൂപണം.

പാദാംഭോജസ്മരണവും, മൂന്നാംശ്ലോകത്തിലേ ശോകാഭിരഹിതരായ ഭക്തർക്കുള്ള സുഖഗതിപ്രാപ്തിയും ഒന്നുകൂടി വിസ്തരിച്ചു കൊടുത്തിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടാണ് ഈ ശ്ലോകം കഴിഞ്ഞ മൂന്നുശ്ലോകങ്ങളുടെ ഒരുമാതിരി ഉദാഹരണപ്രപഞ്ചാത്മകമാണെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു.

മുനിപ്രൌഢാ ശുദ്ധാഃ—നാരദാദികൾക്കു മുനി എന്നുള്ള ശബ്ദം ശുദ്ധമാണു്. ഇതു 'മന ജ്ഞാനേ' എന്ന ധാതുവിൽനിന്നും 'മനേരുച്ച' (൪-൧൨൨) എന്ന ഉണാദിസൂത്രംകൊണ്ടു് ഇൻ പ്രത്യയം വന്നു മന്യതേ ഇതി മുനിഃ എന്ന വ്യുത്പത്തിയാൽ വന്നിട്ടുള്ള യൌഗികം അല്ല. മുനിയെന്നു സർവ്വപ്രസിദ്ധനാമാരെന്നു ഭാവം.

കിമപരം—ഐശ്വര്യാദി ഷാഡ്ഗുണ്യപരിപൂർണ്ണനായ ശ്രീകൃഷ്ണപരമാത്മാവിൽ സമഗ്രമായ ഭക്തി സിദ്ധിച്ചവർക്കു മറ്റു യാതൊന്നും പ്രാർത്ഥനീയമായിവരികയില്ലെന്നുള്ളതു ഭക്തിയുടെ സ്വഭാവമാണു്. ഇതിലേക്കു്

"ഏതദ് ബുദ്ധ്വാ ബുദ്ധിമാൻ സ്യാത്
കൃതകൃത്യശ്ച ഭാരത!
ഭക്തിം ലബ്ധ്വതഃ സാധോ-
ർന്ന കിഞ്ചിദവശിഷ്യതേ."

എന്നുള്ള ഭഗവദ്വചനം പ്രമാണമാകുന്നു. ൪

ശ്രീനാരദാദികൾക്കു ക്ലേശനാശവും, സുഖപ്രാപ്തിയും, സൈരസഞ്ചാരണവും ജ്ഞാനത്തിന്റെ ഫലമാകയാൽ താനും ജ്ഞാനമാർഗ്ഗത്തെ ആശ്രയിക്കാതെ എന്തിനു ഭക്തിയെ അവലംബിക്കുന്നു എന്നുള്ള ശങ്കയ്ക്കു പരിഹാരമായി ഭക്തിയെത്തന്നെ അഭീഷ്ടഫലദാനസമർത്ഥമായി സമർത്ഥിക്കുന്നു:—

ഭവദ് ഭക്തിഃ സ്ഥീയാ ഭവതു മമ സൈവ പ്രശമയേ-
ദശേഷക്ലേശൌഘം ന ഖലു ഹൃദി സന്ദേഹകണികാ
നചേദ് വ്യാസസ്യോക്തിസ്സുവ ച വചനം നൈഗമവചോ
ഭവേന്മിഥ്യാ രഥ്യാപുരുഷവചനപ്രായമഖിലം. ൫

മമ = എനിക്കു
ഭവദ്ഭക്തിഃ = നിന്തിരുവടിയിലുള്ള ഭക്തി
സ്ഥീതാ = വർദ്ധിച്ചതായി (സ്വാതിശായിയായി)

ഭവതു. = ഭവിക്കുമാറാകട്ടെ.

അശേഷക്ലേശൌഘം = സമസ്തമായ ക്ലേശസമൂഹത്തേയും

സാ, ഏവ = ആ ഭക്തിതന്നെ

പ്രശമയേത്. = പ്രകർഷേണ (മൂഴുവനും) ശമിപ്പിച്ചു കൊള്ളുന്നതാണു്.

(അത്ര, മമ)ഹൃദി സന്ദേഹ-കണികാ, (അപി) ന ഖലു = (ഈ വിഷയത്തിൽ എനിക്കു) ഹൃദയത്തിൽ സന്ദേഹലേശം (പോലും) ഇല്ലതന്നെ.

ന, ചേത് = അപ്രകാരം അല്ലെങ്കിൽ (ഭക്തി അശേഷക്ലേശൌഘത്തേയും ശമിപ്പിക്കയില്ല എങ്കിൽ)

വ്യാസസ്യ, ഉക്തിഃ = വ്യാസവചനവും (ഭക്തിക്കു സർവ്വ ഫലപ്രദത്വം കാണിക്കുന്ന പുരാണവും)

തവ, വചനം, ച = നിന്തിരുവടിയുടെ ഉദ്ധവരോടും അർജ്ജുനനോടും ഉള്ള വചനവും

നൈഗമവചഃ = നിഗമ(വേദ)സംബന്ധിയായ വചനം

(ഏതദ്) അഖിലം = (ഇവ) എല്ലാം.

രഥ്യാപുരുഷവചനപ്രായം = രഥ്യയിൽ (തേർത്തെരുവിൽ — പെരുവഴിയിൽ സഞ്ചരിക്കുന്ന) പുരുഷരുടെ (ആളുകളുടെ) വചനങ്ങൾ പോലെ

മിഥ്യാ, ഭവേത്. = വ്യർത്ഥമായി ഭവിക്കുമായിരുന്നേനേ.

സാരം: അല്ലയോ ഭഗവൻ! ശ്രീനാരായണ! നാരദാദികളായ മുനിപുംഗവന്മാർ ജ്ഞാനസിദ്ധന്മാരാകയാൽ ജ്ഞാനംനിമിത്തമാണു് അവക്കു ക്ലേശനാശവും, സുഖപ്രാപ്തിയും, സ്വൈരസഞ്ചാരവും സിദ്ധിച്ചതെന്നതോന്നാവുന്നതാണു്. ആ അംശത്തിൽ വിവാദം ഇല്ല. എന്നാൽ

ഇവയെല്ലാം ഭക്തികൊണ്ടു സിദ്ധിക്കുമെന്നതിൽ രണ്ടുപക്ഷം തോന്നുന്നില്ല. പക്ഷേ ഭക്തി സാധാരണഭക്തിയും താത്കാലിക ഭക്തിയും ആയാൽ പോരാ. അതു സ്ഥിതഭക്തിയാകണം. അതായതു നിരതിശയഭക്തിയാകണം. വിഷയാന്തരപരാങ്മുഖത്തിക്രൂടാതെ നിന്തിരുവടിയിൽതന്നെ പരമപ്രീതിരൂപമായ ഭക്തി ഉണ്ടായാൽ ജ്ഞാനമാർഗ്ഗത്തിലെ സാധനക്ലേശം കൂടാതെതന്നെ മുൻചൊന്ന സകലഫലങ്ങളും നേടാവുന്നതാണു്. ഇതുക്കു നിശ്ചയം പറയാനെന്താണു കാരണം എന്നുവെച്ചാൽ, അതു ശ്രുതിപുരാണേതിഹാസങ്ങളുടെ പ്രാമാണികതപംതന്നെ. ഭക്തികൊണ്ടു സർവ്വം സാദ്ധ്യമാണെന്നു തീച്ചപ്പെടുത്താം. വേദവ്യാസമഹർഷിയുടെ പുരാണവചനങ്ങളോ നിന്തിരുവടിയുടെ അജ്ഞാനാദികളോടുള്ള ഉപദേശരൂപങ്ങളായ ഉപനിഷദ്വാക്യങ്ങളോ, വേദവചനങ്ങളോ ഒരിക്കലും പൊരുവഴിപോകുന്ന ജനങ്ങളുടെ വാക്കിനതുല്യം വ്യർത്ഥമായി ഭവിക്കാൻ തരമില്ല. അതിനാൽ ഈ അംശത്തിൽ എനിക്കു ധൈര്യം ഉണ്ടു്. നാസ്തികന്മാർ വേദസ്മൃതിപുരാണവചനങ്ങളെ അപ്രമാണങ്ങളായി വാദിക്കുന്നതിനു് അവർ കൊടുക്കുന്നതായ കാരണം അവയും സാധാരണവാക്യങ്ങൾപോലെ വാക്യങ്ങളാണെന്നുള്ളതാകുന്നു. എന്നാൽ ഇപ്രകാരം പറയുന്ന അവരുടെ വാക്യങ്ങളും ആ കാരണത്താൽതന്നെ അപ്രമാണം ആകുമെന്നുള്ളതു് അവർ ധരിക്കുന്നില്ല. ആകയാൽ യഥാർത്ഥങ്ങളും ലോകത്തോപദേശപരങ്ങളും ആയ വേദാദികളുടെ പ്രാമാണ്യംകൊണ്ടുതന്നെ ഭക്തിക്കു മോക്ഷപര്യന്തമായ സമസ്തഫലവും നൽകുവാൻ കഴിയുമെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു. ഇതിലേക്കു വ്യാസാദിവചനങ്ങൾ താഴെ ചേർത്തുകൊള്ളുന്നു:—

"ന വാസുദേവഭക്താനാ-
മശുഭം വിദ്യതേ കചിത്
ജന്മമൃത്യുജരാവ്യാധി-
ഭയം വാപ്യുപജായതേ" (ഭാരതം)

"മാം പ്രാപ്യോ ജനഃ കശ്ചി-
ന്ന ഭ്രയോഽഭ്യേതി ശോചനം" (ഭാഗവതം)

"മന്മനാ ഭവ മദ്ഭക്തോ
മദ്യാജീ മാം നമസ്കുരു
മാമേവൈഷ്യസി യുക്ത്വൈവ-
മാത്മാനം മത്പരായണഃ."
"ക്ഷിപ്രം ഭവതി ധർമ്മാത്മാ
ശശ്വച്ഛാന്തിം നിഗച്ഛതി
കൌന്തേയ! പ്രതിജാനീഹി
ന മേ ഭക്തഃ പ്രണശ്യതി."

വിശേഷിച്ചും

"യോ മാമേവമസംമൂഢോ
ജാനാതി പുരുഷോത്തമം
സ സർവ്വവിദ് ഭജതി മാം
സർവ്വഭാവേന ഭാരത!" (ഭഗവദ്ഗീതാ)

"തതഃ പ്രത്യക്ചേതനാധിഗമോപ്യന്തരായാഭാവശ്ച" (യോഗസൂത്രം)

ഈ രീതിക്ക് ഉത്തമജ്ഞാനികളായുള്ളവർക്കും ഭക്തന്മാർക്കും വ്യത്യാസമില്ലെന്നു കാണുന്നതിനാൽ ജ്ഞാനികളായ നാരദാദികളും ഭക്തന്മാർതന്നെ. ഭക്തന്മാരായാൽ അസുദാദികളും ജ്ഞാനികൾതന്നെ എന്നും സിദ്ധിക്കുന്നതിനാൽ ഭക്തിയാൽ ജ്ഞാനഫലം സുസമ്പാദ്യംതന്നേയെന്നും വന്നുകൂടുന്നു. എന്നാൽ ഇതുമല്ലാതെയും ഒരു മെച്ചം ഭക്തർക്കു ലാഭമാണ്. അതായത് ആരംഭംമുതൽ ക്ലേശംകൂടാതെ മധുരമധുരമായ തിരുമേനിയെ ദർശിച്ചും നാമകീർത്തനാദികർമ്മം ചെയ്തും സുഖമായിത്തന്നെ ഇരിക്കാം എന്നുള്ളതാകുന്നു.

നിരൂപണം.

ഭവദ്ഭക്തിഃ സ്ഥിതാ—'സ്ഥിതാ' എന്നതിന് എന്നെയും വർദ്ധിച്ചു പരിപൂർണ്ണമായതെന്നർത്ഥം. 'അശേഷക്ലേശൌഘം' എന്ന പദത്തിനാൽ സ്ഥൂലദേഹസംബന്ധിയായ വാതവ്യാധിമുതലായതും, സൂക്ഷ്മദേഹസംബന്ധിയായ രാഗദ്വേഷാദിയും, തന്നിമിത്തം നേരിടുന്ന ആധ്യാത്മികാദിസകലതാപങ്ങളും സങ്കല്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഇവയെല്ലാം പ്രകൃഷ്ടമായ ശമനം വേണമെങ്കിൽ ഭക്തി സ്ഥിതയായിരിക്കണം എന്നാശയം. ക്ലേശൌഘനാശംവന്നാൽ സ്വാഭാവികമായ പരബ്രഹ്മരസാനന്ദാനുഭവം സ്വയം സിദ്ധമാകയാൽ വിശിഷ്യ

സന്ദേഹിക്കേണ്ടതില്ലെന്നു് അന്തരങ്ഗം. അതുകൊണ്ടു ജ്ഞാന സാധ്യമായ മോക്ഷംവരെയുള്ള ഫലവും ഇവിടെ അന്തർഭവിച്ചിരിക്കുന്നതായി വിചാരിക്കാവുന്നതാണു്.

'ന ഖലു വ്യർത്ഥി സന്ദേഹകണികാ'—അർത്ഥസാരസ്യത്താൽ സന്ദേഹകണികാ എന്നിടത്തു് ഒരു അപിശബ്ദം ചേർത്തു സന്ദേഹകണികപോലും ഇല്ലെന്നു വ്യാഖ്യാനിക്കണം. അല്ലെങ്കിൽ സന്ദേഹകണിക ഇല്ല. വലുതായ സന്ദേഹമുണ്ടെന്നു വിപരീതപ്രതിഭാസം വന്നേക്കും.

'വ്യാസസ്യാകൃതിസ്തവ ച വചനം'— വ്യാസവചനത്തിനു് പ്രാധാന്യം കൊടുത്തു എങ്കിലും, തവ ച എന്നിടത്തു ചകാരസാരസ്യാത് 'നിന്തിരുവടിയുടേയും വചനം' എന്ന കാകപാ സർവ്വപ്രാമാണികതയും, നിന്തിരുവടിയുടെ വചനത്തിനു നിഗമനം ചെയ്തിരിക്കുന്നതായി സൂക്ഷ്മദൃഷ്ട്യാ വിചാരിച്ചാൽ തെളിയുന്നതാണു്. ഇവിടത്തെ ചകാരം കേവലം സമുച്ചയാർത്ഥകമല്ലെന്നുള്ളതു് മൂന്നാമത്തെ നൈഗമവചഃ എന്നിടത്തു് അനപയിപ്പിക്കാത്തതുകൊണ്ടുതന്നെ ഊഹിക്കണം.

'ഭവേന്മിത്ഥം'—വേദസ്മൃതിപുരാണാദികൾക്കു പ്രാമാണ്യസിദ്ധിസംരക്ഷണത്തിനായിട്ടെങ്കിലും ഭക്തിക്കു സർവ്വഫലപ്രദത്വം അവശ്യം അങ്ഗീകരിച്ചുതീരേണ്ടതാണെന്നു താത്പര്യം.

വ്യാസോക്തിയിലും, ഭഗവദ്വചനത്തിലും, നൈഗമവചസ്സിലും സാമാന്യേന ചേർത്തു് ഏകവചനവും നപുംസകവും ആക്കി അഖിലം എന്ന പദം ഉപയോഗിച്ചിരിക്കുന്നു.

പ്രയോഗം.

ആരംഭത്തിൽ ക്ലേശകരവും പര്യവസാനത്തിൽ സുഖകരവും ആയ ജ്ഞാനത്തെക്കാൾ സർവ്വദാ സുഖകരമായ ഭക്തിക്കു് ഉൽകർഷം വർണ്ണിക്കുന്നു:—

ഭവദ്ഭക്തിസ്സാവാത് പ്രമുഖമധുരാ തദ്ഗ്രന്നരസാത്
കിമപ്യാർദ്രാ ചേദഖിലപരിതാപപ്രശമനീ
പുനശ്ചാന്തേ സാന്തേ വിമലപരിബോധോദയമിള-
ന്മഹാനന്ദാദ്വൈതം ദിശതി കിമതഃ പ്രാർത്ഥ്യമപരം. ൯

ഭവദ്ഭക്തിഃ, താവത് = ഭവാനിൽ ഉള്ള ഭക്തിയാകട്ടെ

തവദ്ഗുണരാഗാത് = നിന്തിരുവടിയുടെ ഗുണത്തിലുള്ള രാഗം (പ്രീതി ആസ്വാദനീയമായ വിഷയം) നിമിത്തം

പ്രമുഖമധുരാ = പ്രമുഖത്തിൽ (എതുടെയും ആദ്യത്തിൽ ആരംഭിക്കുന്ന ക്ഷണം തന്നെ) മധുരമായും= മാധുര്യമുള്ളതായും

കിമപി, ആരുഢാ, ചേത് = ഏതാണ്ട് അല്പം മേല്പട്ട കയറിപ്പോയി എങ്കിൽ

അഖിലപരിതാപപ്രശമനീ = സമസ്തമായ (ആധ്യാത്മികാദിയായ) പരിതാപങ്ങളെ പ്രകഷ്ടേണ (ഒട്ടൊഴിയാതെ) ശമിപ്പിക്കുന്നതായും

പുനഃ, അന്തേ, ച = പിന്നീട് അന്തത്തിലാകട്ടെ(പരിണാമത്തിലാകട്ടെ)

സപാന്തേ = ഉള്ളിൽ

വിമലപരിബോധോദയമിളന്മഹാനന്ദാദ്വൈതം = വിമലമായ (നിർമ്മലമായ അവിദ്യാലേശവും ഇടകലരാത്തതായ) പരിബോധത്തിന്റെ(അഖണ്ഡജ്ഞാനത്തിന്റെ) ഉദയത്തിൽ (ആവിർഭാവത്തിൽ ഉദയത്തോടുകൂടിത്തന്നെ) മിളത്തായ (വന്നു ചേരുന്നതായ) മഹത്തായ (സാന്ദ്രമായ) ആനന്ദത്തോടുള്ള (പരമാനന്ദത്തോടുള്ള അദ്വൈതത്തെ (ഐക്യത്തെ)

ദിശതി. = നല്കുന്നു.
അതഃ, പരം = ഇതിനുമേലായ് (മറെറാന്ന്)
കിം, പ്രാർത്ഥ്യം? = എന്താണ് പ്രാർത്ഥിക്കേണ്ടതായിരിക്കുന്നത്?

ദിശതി—'ദിശ അതിസർജ്ജനേ' എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരിലട് പരസ്മൈപദി പ്ര-പു-ഏ. രൂപം ഭജതിയുടെ പോലെ.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! ശ്രീകൃഷ്ണ! നിന്തിരുവടിയിലുള്ള പരിപൂർണ്ണമായ ഭക്തി ഒന്നേ സകലർക്കും സൂക്ഷ്മം വിചാരിച്ചാൽ പ്രാർത്ഥിക്കേണ്ടതായിട്ടുള്ളൂ. ആത്യന്തികദുഃഖനിവൃത്തിയും പരമസുഖപ്രാപ്തിയും ഉണ്ടാകണം എന്നു വിചാരിക്കയല്ലാതേ അവ ക്ലിഷ്ടമായ പന്ഥാവിൽകൂടിത്തന്നെ സാധിക്കണം എന്നില്ലല്ലോ. ജ്ഞാനംകൊണ്ടു പ്രാപ്യവസ്തുലാഭം ഉണ്ടെങ്കിലും

സാരം.

"യത്തദഗ്രേ വിഷമിവ
പരിണാമേ/മൃതോപമം"

എന്നുള്ള പ്രമാണം അനുസരിച്ച് ആരംഭത്തിൽ വിഷപ്രായമായി ക്ലേശാവഹമാകയാൽ പരിണാമസുഖകാരിയാണെങ്കിലും ജ്ഞാനം ആർക്കും രുചിജനകമല്ല. അതുകൊണ്ട് ആരംഭത്തിലും, മധ്യത്തിലും, പരിണാമത്തിലും ഒന്നുപോലെ മധുരമായ ഭക്തിതന്നെയാണ് സർവ്വോത്കൃഷ്ടമായി പ്രാർത്ഥനീയമായിരിക്കുന്നത്. പ്രാരബ്ധപരവശമായ ജനനമരണക്ലേശം നിമിത്തം ഉഴലുന്ന ജീവിക്ക് ആരംഭത്തിൽ തന്നെ ഭക്തി എങ്ങനെ മധുരിക്കും എന്നു സംശയിക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ല. നിന്തിരുവടിയുടെ ഐശ്വർയ്യാദികളായ ഗുണങ്ങളിൽ സ്വയം മാധുര്യമുള്ളതിനാൽ അവയിലെ രസം തപ്തനേയും മുക്തനേയും ഒന്നുപോലെ ആകർഷിക്കുമ്പോൾ തദ്ഗതമായ പ്രീതിനിമിത്തം ആരംഭത്തിൽ തന്നെ ഭക്തി മധുരമായി ഭവിക്കും. ചക്ഷുരാദികളായ ജ്ഞാനേന്ദ്രിയങ്ങൾക്കും, വാഗാദികളായ കർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങൾക്കും ഇവയുടെ നേതാവായ അന്തഃകരണത്തിനും, ലൌകികമായ സ്രക്ചന്ദനവനിതാദിരൂപവിഷയത്തിൽ പ്രവേശം കണ്ടു വരുന്നതു വല്ലവരുടേയും പ്രേരണകൊണ്ടാണോ? വശീകരണഹേതുക്കളായ ചില സൌന്ദര്യസൌഗന്ധ്യാദിഗുണങ്ങൾ കാണുന്നതിനെ അവലംബിച്ചുമാത്രമാണ് വാസനാരൂപമായി

ജനങ്ങളും അവയിൽ പറഞ്ഞുപോകുന്നതെന്നതു നിശ്ചയമാണല്ലോ. എന്നാൽ ഇതുതന്നെയാണ് ഇവിടേയും ഒരു തോന്നുകാണുന്നതു്. സർവ്വലോകസുന്ദരനായ ഭഗവാനിൽ മറേറാരോ ലൌകികവസ്തുക്കളിലെ സൌന്ദര്യാദിഗുണങ്ങളും ഉൽകൃഷ്ടങ്ങളായി ഒന്നുചേർന്ന് അന്യോന്യസമ്പർക്കം നിമിത്തം ലോഭനീയങ്ങളായിരിക്കുന്നു. ഭഗവാനെ കണ്ടാൽ—വന്ദിച്ചാൽ—സ്തുതിച്ചാൽ—സ്പർശിച്ചാൽ—എന്തിനേറെ, സേവിച്ചാൽ സർവ്വും സാധിക്കുന്നു. ഒരു വിശേഷം കൂടിയുണ്ട്, മുൻചൊന്ന സ്രക്ചന്ദനാദികളും വീണ്ടും അനർത്ഥഹേതുവായ സംസാരത്തിൽ ചാടിക്കാൻ ഒരുങ്ങിയിരിക്കും. ഭഗവദ്ഗുണങ്ങളും സുഖം നൽകി കരകേറാൻ കാത്തിരിക്കും. കിം ബഹുനാ, ഭഗവദ്ഗുണശ്രേണികളും വഴിക്ക് ഭക്തി മേല്പെട്ട കയറി ദൃഢപ്പെട്ട എങ്കിൽ എത്രയോ കീഴ്പ്പെട്ടുള്ള മായോപാധികളും നിമിത്തം ഉണ്ടാകുന്ന താപങ്ങളും ലേശവും ബാധിക്കയില്ല. ക്രമേണ വർദ്ധിഷ്ണുവായ ഭക്തി ഇതരോപാധികളും അറു സമഗ്രമായിത്തീർന്ന എങ്കിൽ പിന്നീടു നിർമ്മലമായി ആവിർഭവിക്കുന്ന ജ്ഞാനസന്ദർഭത്തായിത്തീർന്ന പരബ്രഹ്മാനന്ദത്തിന്റെ അഭേദത്തെ സമർപ്പിക്കുന്നു. അന്തഃകരണം സ്വരൂപം വിട്ട പരിശുദ്ധമായ ആത്മരൂപം പ്രാപിച്ച് ഉടൻതന്നെ പരിപൂർണ്ണാനന്ദാത്മകമാകുന്ന പരമാത്മാവായി പരിണമിക്കുന്നു. ഈവിധം ലൌകികമായ സുഖത്തിൽ തന്നെ ആരംഭിച്ച് അലൌകികമായ പരമാനന്ദപദപ്രാപ്തിക്ക് ഉപയോഗപ്പെടുന്ന ഭക്തിയെ അല്ലാതെ വിവേകികളായ ജനങ്ങളും മറെറാന്നിനേയും പ്രാർത്ഥിക്കയില്ല. അല്ലയോ ഭഗവൻ! ആ തരത്തിലുള്ള ഉത്തമഭക്തിക്കു എന്നെ പാത്രമാക്കി കടാക്ഷിക്കേണമേ.

ഇവിടെ ഭക്തിക്കുള്ള മൂന്നുസോപാനങ്ങളും നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിൽ ഒന്നു ഭഗവദ്ഗുണങ്ങളുടെ ശ്രവണത്തിലും, കഥനത്തിലും മറവുമായി പ്രീതിയുണ്ടായി ഭഗവാനെ ആശ്രയിക്കണം എന്നു സങ്കല്പിച്ചു തുടങ്ങുക എന്നതും, രണ്ടു് സകലവ്യാപാരങ്ങളും ഭഗവദ്ഗുണവർണ്ണനപരമായി നയിപ്പിച്ചു കളകത്തിനു ഇടകൂടാത്തവിധം ഉള്ള മനോവൃത്തിയിൽ അമനു ലൌകികങ്ങളായ യാതൊരു താപങ്ങളും ബാധിക്കാത്തവിധം മെച്ചപ്പെടുക എന്നതും, മൂന്നു ചിത്തശുദ്ധി സമ്പൂർണ്ണമായി സംഭവിക്കുനിമിത്തം അഹംമമാദ്യഭിമാനവും തന്നി

നിരൂപണം.

മിത്തമായ അജ്ഞാനവും പാടേ നീങ്ങി നിർമ്മലമായ പരബ്രഹ്മ ബോധവും അതോടുകൂടി പരമാനന്ദരൂപം നിറഞ്ഞു തന്മയീഭവിക്കുക എന്നതും ആകുന്നു. ഒരു മനുഷ്യന്റെ മനസ്സ് സ്വയമേ സകളങ്കവും ആദ്ധ്യാത്മികാദിതാപപരിഭൂതവും ആണ്. ഈ യൊരവസ്ഥ മാറിക്കിട്ടാനായി ഭഗവദ്ഗുണരസം ആദ്യമായി ഉള്ളിൽ പ്രവേശിക്കുന്നു. ഉടൻതന്നെ ഉള്ളിലേ കളങ്കം കഴുകി കളഞ്ഞു താപം അകററുന്നു. അപ്പോൾ ശുദ്ധവും ശാന്തവും ആയ മനസ്സ് സങ്കല്പവികല്പാത്മകമായ അനേകായിരം വൃത്തികളോടുകൂടിയ തന്റെ അവസ്ഥയിൽനിന്നും സർവ്വഥാ മാറീട്ട് ഈ കാണുന്നതെല്ലാം ഭഗവദാത്മസ്വരൂപമായ പരബ്രഹ്മം ഒന്നല്ലാതെ മറെറാന്നും അല്ലെന്നു നിർണ്ണയിക്കുന്നു. ഇത്രയും ആകുമ്പോൾ അലൌകികമായ പരമാനന്ദമായിത്തീർന്നു അദ്വിതീയമായി ഭവിക്കുന്നു.

പ്രമുഖമധുരാ ത്വദ്ഗുണരസാത് കിമപ്യാരൂഢാ ചേത്— ത്വദ്ഗുണരസാത്—എന്നതു കാകാക്ഷിന്യായേന പൂർവ്വമായ പ്രമുഖമധുരാ എന്നതിലും, ഉത്തരമായ കിമപ്യാരൂഢാ ചേത് എന്നതിലും ഹേതുവായി അന്വയിക്കുന്നു. തുടങ്ങുമ്പോൾതന്നെ മധുരമാകാനും, മേല്പെട്ടു വർദ്ധിക്കുവാനും ഹേതു ത്വദ്ഗുണരസം തന്നെ എന്നുള്ളതുകൊണ്ടാണ് ത്വദ്ഗുണരസാത് എന്നപദം രണ്ടിനും മധ്യെ ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നത്. 'മധുരതരമിദം ത്വദ്വപുഃ' എന്നു ൧-ാംദശകം ൭-ാംശ്ലോകത്തിലും, 'ത്വയ്യുച്ചൈരാരമന്തി പ്രതിപദമധുരേ എന്ന് ൧-ാംദശകം ൪-ാംശ്ലോകത്തിലും, 'മധുരം മാധുര്യ്യധുര്യ്യാദപി' എന്ന് ൨-ാംദശകം ൩-ാംശ്ലോകത്തിലും, തത്താദൃങ്മധുരാത്മകം തവ വപുഃ' എന്ന് ൨-ാംദശകം ൪-ാം ശ്ലോകത്തിലും മുൻപു പലതരത്തിൽ സാധിച്ചിട്ടുള്ള ഭഗവദ്രൂപ മാധുര്യ്യം തദ്ഭക്തന്മാരുടെ ഭക്തിയിൽ ഉപചരിച്ചിട്ടാണ് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞത്. മധുരമായ കല്ക്കണ്ട് എന്ന ഒരു പദാർത്ഥം തന്നെ ധ്യാനിച്ച് എപ്പോഴും ഓർത്തിരുന്നാൽ മാനസികവ്യാപാരത്തിന്റെ രസംതന്നെ മധുരമായിച്ചമയുന്നതാണു. മധുരമായ ഭഗവദ്രൂപം ചിന്തിക്കുന്നവർക്കു ചിന്തനാരൂപമായ ഭക്തി മധുരമായി ഭവിക്കുന്നു എന്നു സാരം.

കിമപ്യാരൂഢാ ചേത്—ആദ്യമേ ഹൃദയത്തിൽ ഭഗവദ്ഗുണങ്ങൾ കടന്നുകൂടുന്നു. പിന്നീട അവതന്നെ എപ്പോഴും ആയി

മറ്റു വ്യാപാരങ്ങൾക്കുള്ള അവസരവും വിഷയവും അപഹരിച്ചു വ്യാപിക്കുന്നു. ഗുണരസാത്—ഗുണങ്ങൾ=കോമളമായ നൂലുകൾ എന്ന് അർത്ഥം എടുത്താൽ ഭക്തിക്കു മേല്പെട്ട കയറിപ്പോകാൻ സുന്ദരമായ നൂലേണിയുടെ ഛായകൂടി ഗുണപ്രീതിക്ക് അധ്യവസിച്ചതായി വരുന്നു. ഇതുപോലെ രസം എന്ന പദത്താൽ ജലം എന്ന് ഒരർത്ഥം ഗ്രഹിച്ചു താപപ്രശമനത്തിൽ അഭിനന്ദ്യമായ ഔചിത്യവും സംഘടിപ്പിച്ചതായി കരുതാം.

പുനശ്ചാന്തേ സ്വാന്തേ—സ്വാന്തേ എന്നതു പ്രമുഖമധുരാകിമപ്യാശ്രുധാ ചേത് എന്നിങ്ങനെ പൂർവ്വഭാഗങ്ങളിലും ചേർത്ത് അനുഭവിപ്പിക്കണം. ലൌകികപ്രവൃത്തികളിൽ വ്യാപരിച്ചിരിക്കുന്ന സ്വാന്തത്തിന്റെ സർവ്വഥാ വിഷയാത്മകമായ ഒരവസ്ഥയാണ് മൂന്നാമത്തെ സോപാനത്തിൽ ഉദ്ദേശിക്കുന്നതെന്നു സ്പഷ്ടമാകുന്ന സ്ഥിതിക്ക് എല്ലാസന്ദർഭത്തിലും സ്വാന്തത്തിന് അനുഭവം വേണ്ടതാണ്. ഭഗവദ്ഗുണങ്ങൾ അകമേ പ്രവേശിച്ചപ്പോൾ സ്വാന്തത്തിന്റെ സങ്കല്പവികല്പാത്മകമായ മേൽപ്രവൃത്തിക്കു സ്തംഭനം വന്നു. അല്പം അധികമായപ്പോൾ മുൻപുണ്ടായിരുന്ന താപങ്ങൾ നീങ്ങി, സ്വാന്തത്തിന്റെ കട്ടികുറഞ്ഞ് അജ്ഞാനം നീങ്ങി നിർമ്മലമായ സമ്പൂർണ്ണജ്ഞാനം വരുമ്പോൾ സ്വാന്തം തന്നെ (സങ്കല്പവികല്പാത്മകവൃത്തിരൂപവും പ്രാരബ്ധപരിതാപഭാജനരൂപവും ആയത്തു) മുഴുവനെ കാറിൽ ഗന്ധംപോലേയും രസം പോലേയും വിലയം പ്രാപിച്ചു സർവ്വഥാ ഇല്ലാതായി യഥാർത്ഥമായ പരമാനന്ദമായിത്തീരുന്ന എന്നൊരു ഭക്തികായ്പ്രക്രിയകൂടി ഇവിടെ തെളിച്ചുകാണിച്ചിട്ടുള്ളതായിത്തോന്നുന്നു. ക്രമേണ വർദ്ധിക്കുന്നതായ ഭക്തി സ്വരൂപസാക്ഷാത്കാരത്തിൽകൂടി പര്യവസിക്കുന്നതാണെന്നുള്ളതിനു താഴെ കൊടുക്കുന്ന ഗീതാവചനം പ്രമാണം ആകുന്നു:—

"ഭക്ത്യാ മാമഭിജാനാതി
യാവാൻ യശ്ചാസ്മി തത്ത്വതഃ,
തതോ മാം തത്ത്വതോ ജ്ഞാത്വാ
വിശതേ തദനന്തരം."

കിമതഃ പ്രാർത്ഥ്യമപരം—ഇവിടെ പ്രാർത്ഥിക്കേണ്ടതായി മറ്റൊന്നും ഇല്ലെന്നുള്ളത് ഇതിൽപരം ഉത്തമവും സ്തുത്യവും

ആയി ഒന്നില്ലാത്തതിനാൽതന്നെ എന്നു തോന്നുന്നു. വാസ്തവത്തിൽ സ്വാന്തം പരമാനന്ദാദ്വൈതാവസ്ഥയെ പ്രാപിച്ചാൽ പ്രാർത്ഥയിതാവും, പ്രാർത്ഥിക്കേണ്ടുന്നതും, പ്രാർത്ഥനയും, ഒന്നായുള്ള സ്ഥിതിക്കു ഭേദവ്യവഹാരം ഇല്ലാത്തതിനാൽ പ്രാർത്ഥനാസംഭവം തന്നെയില്ലല്ലോ എന്നാശയം.

അലങ്കാരം.

ഇവിടെ പ്രമുഖമധുരാ എന്നിടത്തെ മാധുര്യത്തിനും, കിമപ്യാരൂഢാ ചേത് എന്നിടത്തെ ആരോഹണത്തിനും, പരിതാപപ്രശമനീ എന്നിടത്തെ താപപ്രശമനത്തിനും തക്കവിധത്തിൽ നിരൂപണം ചെയ്തപോലെ ഗുണരസാദ് എന്നിടത്തെ ഗുണപദശ്ലേഷവും രസപദശ്ലേഷവും ഉപയോഗപ്പെടുന്നതിനാൽ അലങ്കാരം കാവ്യലിങ്ഗം. ന്നു.

ഉത്തമഭക്തന്മാരായ നാരദാദികൾക്കുമാത്രം സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള ഇച്ചൊന്ന പരമപ്രീതിരൂപമായ ഭക്തിയിൽ രുഗ്ണനായ തനിക്ക് അധികാരം ഇല്ലാത്തതിനാൽ തത്സാധനഭൂതമായ—ഉപാസനാരൂപമായുള്ള—ഭക്തിയെ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു:—

വിധൂയ ക്ലേശാൻ മേ കുരു ചരണയുഗ്മം ധൃതരസം
ഭവത്ക്ഷേത്രപ്രാപ്തൌ കരമപിച തേ പൂജനവിധൌ
ഭവന്മൂർത്ത്യാലോകേ നയനമഥ തേ പാദതുളസീ-
പരിഘ്രാണേ ഘ്രാണം ശ്രവണമപി തേ ചാരുചരിതേ.

[൭

(ഹേ! ഭഗവൻ!)	=	(അല്ലയോ ഭഗവൻ!)
ക്ലേശാൻ, വിധൂയ	=	ക്ലേശഹേതുക്കളായ രോഗങ്ങളെ ശമിപ്പിച്ചിട്ട്
മേ, ചരണയുഗ്മം	=	എന്റെ രണ്ടു ചരണത്തേയും
ഭവത്ക്ഷേത്രപ്രാപ്തൌ	=	നിന്തിരുവടിയുടെക്ഷേത്രത്തെ പ്രാപിക്കുന്നതിൽ
ധൃതരസം	=	ധരിക്കപ്പെട്ടതായ രസത്തോടു (കൌതുകത്തോടു) കൂടിയതാക്കി
കുരു.	=	ചെയ്യേണമേ.
ച	=	ഇതുമാത്രമല്ല
കരം, അപി	=	കൈയേയും

തേ, പൂജനവിധൌ = നിന്തിരുവടിയുടെ പൂജാവിധിയിൽ

(ധൃതരസം കുരു.) = (കൌതുകവത്താക്കി ചെയ്യേണമേ.)

അഥ = അനന്തരം

ഭവന്മൂർത്ത്യാലോകേ = നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യമൂർത്തിയുടെ ആലോക(ദർശന)ത്തിൽ

നയനം = നേത്രത്തെ

(ധൃതരസം കുരു.) = (കൌതുകം ഉള്ളതാക്കി ചെയ്യേണമേ.)

ഘ്രാണം = നാസികയേ

തേ, പാദതുളസീപരി- = നിന്തിരുവടിയുടെ പാദത്തിൽ
ഘ്രാണേ (അർച്ചനചെയ്തിട്ടുള്ള) തുളസീ പുഷ്പത്തിന്റെ പരിഘ്രാണത്തിൽ (മണപ്പിക്കലിൽ)

(ധൃതരസം, കുരു.) = (സന്തോഷം ഉള്ളതാക്കി ചെയ്യേണമേ.)

ശ്രവണം, അപി = ശ്രവണത്തേയും (കണ്ണിനേയും)

തേ, ചാരുചരിതേ = നിന്തിരുവടിയുടെ മോഹനമായ ചരിത്രത്തിൽ

(ധൃതരസം, കുരു.) = കുതുകം ഉള്ളതാക്കി ചെയ്യേണമേ.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! സിദ്ധന്മാരായ നാരദാദിഭക്തന്മാരോടൊപ്പം എനിക്കു നിന്തിരുവടിയിലെ പരമപ്രേമലക്ഷണമായ ഭക്തിക്കു യോഗം കാണുന്നില്ല. രോഗപരവശനായി ഒന്നിനും ആകാതെ ഒരിടത്ത് ഇരിക്കാൻമാത്രം കഷ്ടിച്ചു സാധിക്കുന്നവനായ എനിക്കു ചരിക്കാൻ തീരെ നിവൃത്തിയില്ലാത്തതിനാൽ നിന്തിരുവടിയുടെ ക്ഷേത്രത്തിൽ വന്നു പ്രദക്ഷിണാദികളായുള്ള അനഭിജ്ഞജനസാദ്ധ്യങ്ങളായ ഉപാസനകൾക്കുപോലും ഭാഗ്യം ഇല്ലെന്നു തോന്നുന്നു. അത്തരത്തിൽ സർവ്വഥാ ഉപേക്ഷിച്ചുകളയത്തക്കവനല്ലാത്ത ഒരു

സാരം.

ദയനീയപരമാണുവാണ് ഞാൻ. അതുകൊണ്ടു തിരുവുള്ളം ഉണ്ടായി എന്റെ ശരീരത്തിന്റെ അപാടവഹേതുക്കളായ വ്യാധികളും, തദ്വശങ്ങളായ ആധികളും നീക്കി ചരണങ്ങൾക്കു ക്ഷേത്രത്തിൽ വരുവാനും, പ്രദക്ഷിണം വയ്ക്കുവാനും, കൌതുകം ഉണ്ടാകുമാറു കടാക്ഷിക്കേണമേ! അതിലേക്ക് അനുഗ്രഹമുണ്ടായാൽ അതുകൊണ്ടുമാത്രം നിറുത്താതെ കൈകൊണ്ടു നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യമൂർത്തി പൂജിക്കുന്നതിലും പ്രീതിയുണ്ടാകുവാൻ പ്രസാദിക്കേണമേ! ഇങ്ങനെ പ്രദക്ഷിണാദിയും പൂജയുംചെയ്തു കേവലം കർമ്മശുദ്ധിവന്നാൽ പോരാ, തത്ഫലമായി തിരുമേനിയെ ഉള്ളിൽ ധ്യാനിക്കുന്നതിന്ന് ഉപയോഗപ്പെടുന്ന ജ്ഞാനംകൂടി എനിക്കു ലഭിക്കണം. അതിന് അത്യന്തോപകാരകമായ ദർശനത്തിൽ അഭിമുഖ്യം ഉണ്ടായി എന്റെ കണ്ണുകൾ നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യമൂർത്തി കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കാൻ ശക്തങ്ങളായിരിക്കേണമേ! അതുപോലെ തുപ്പാദത്തിൽ അർച്ചനം ചെയ്യപ്പെട്ടു പരിലസിക്കുന്ന തുളസീകുസുമം ആഘ്രാണം ചെയ്വാൻ എന്റെ നാസികയും ജാഗരൂകമായിരിക്കേണമേ! എന്റെ ശ്രോത്രങ്ങൾ സർവ്വലോകമനോഹരമായ നിന്തിരുവടിയുടെ ചരിതശ്രവണത്തിൽ ശ്രദ്ധാലുക്കളായിരിക്കത്തക്കവിധം പ്രസാദിക്കേണമേ! ഇങ്ങനെ സ്ഥൂലശരീരമായ കായംകൊണ്ടു നിർവഹിക്കേണ്ടതായ പ്രദക്ഷിണാദിപ്രവൃത്തികളും, സൂക്ഷ്മശരീരമായ അന്തഃകരണംകൊണ്ടു സംഭവിക്കേണ്ടതായ ദർശനാദിപ്രവൃത്തികളും വേണ്ടവിധം നിന്തിരുവടിയുടെ ഭജനരൂപങ്ങളായി ഭവിക്കുമാറ് ഉപാസിച്ചിരിക്കാൻ കൃപയുണ്ടാകേണമേ!

ഇവിടെ പരമപ്രേമരൂപമായ ഉത്തമഭക്തിയെ ലഭിക്കുന്നതിനു സാധനമായ ഉപാസനാഭക്തിയുടെ ഒരു സാമാന്യരൂപം കൊടുത്തിക്കുന്നു. അതിൽ കർമ്മേന്ദ്രിയം കൊണ്ടുള്ള സർവ്വവിധമായ ഉപാസനയ്ക്കും ഉപലക്ഷണമായി ക്ഷേത്രപ്രാപ്തിപ്രദക്ഷിണാദിയും ജ്ഞാനേന്ദ്രിയം കൊണ്ടുള്ള സർവ്വവിധമായ ഉപാസനയ്ക്കും ഉപലക്ഷണമായി ദർശനശ്രവണാദിയും നിർദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. തത്രാപി ഒരു ദേവതാപൂജകന്റെ പ്രവൃത്ത്യനുകരണംപോലെയുള്ള ദിനചര്യാപരിപാടി വിശദപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നതു കേരളീയക്ഷേത്രങ്ങളിൽ

നിരൂപണം.

സാധാരണ കണ്ടുവരാറുള്ളതാണ്. ക്ഷേത്രത്തിൽ ചെന്നു പുഷ്പാഞ്ജലിചെയ്തു്, മൂർത്തിധ്യാനംചെയ്തു് ഒടുവിൽ തൃപ്പാദത്തിലുള്ള ഒരു തുളസി എടുത്തു മണപ്പിച്ചുചൂടുക എന്നിവയാണ് ഈ ക്രമത്തിൽ പ്രധാനങ്ങളായവ. ഉച്ചയ്ക്കു് ഊണുകഴിഞ്ഞാൽ ഭഗവത്കഥാശ്രവണവും കർത്തവ്യമാണ്. ഇതെല്ലാം ഇവിടെ ഭങ്ഗിയായി വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ ദശകത്തിൽ തന്നെ ൨-ാമതുശ്ലോകത്തിൽ ,ഗദക്ലിഷ്ടം കഷ്ടം തവ ചരണ സേവാരസ ഭരേ/പി' എന്നിത്യാദിയാൽ മുൻപ് നിഗദനം ചെയ്യപ്പെട്ട പ്രാഥമികോപാസനാക്രമം ഇവിടെ തത്തദിന്ദ്രിയവ്യാപാരങ്ങളായി ലക്ഷിപ്പിക്കപ്പെട്ടവയായി.

ചരണയുഗ്മം ധൃതരസം:—രുഗ്ണന്നു് ഇച്ഛയുണ്ടെന്നുള്ളതു വാസ്തവമാണെങ്കിലും രോഗപരവശതകൊണ്ടു കൌതുകം ഇല്ലായ്കയാൽ നിർവ്യാജമായും ഇതരാസങ്ഗംകൂടാതേയും ഉപാസിക്കാൻ കഴിയാത്തതുകൊണ്ടു ധൃതരസം എന്നു പറഞ്ഞതാണ്. നിയമേന രണ്ടുചരണങ്ങളും പ്രദക്ഷിണാദികൾക്ക് അപരിഹരണീയങ്ങളാകയാൽ അവിടെമാത്രം ചരണയുഗ്മം എന്നു യുഗ്മഘടിതമായി നിർദ്ദേശിക്കയും മററുള്ളിടത്തു രണ്ടു കൈകളും രണ്ടു നയനങ്ങളും മററും ജാതിനിർദ്ദേശത്താൽ സങ്ഗ്രഹിക്കയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ഈ മാതിരിയുള്ള ഉപാസനാപദ്ധതി പലെടത്തും പ്രാമാണികമായി ഉദ ഘോഷിക്കപ്പെടുന്നുണ്ടെന്നുള്ളതിന് ഉദാഹരണം താഴെ ചേർക്കുന്നു. ഭാഗവതത്തിൽ:—

,,വാണീ ഗുണാനുകഥനേ ശ്രവണം കഥായാം
ഹസ്തൌ ച കർമ്മസു''

മുകുന്ദമാലയിൽ:—

,,ജിഹ്വേ! കീർത്തയ കേശവം മുരരിപും
ചേതോ! ഭജ ശ്രീധരം
പാണിദ്വന്ദ്വ! സമർച്ചയാച്യുതകഥാഃ
ശ്രോത്രദ്വയ! ത്വം ശൃണു!
കൃഷ്ണം ലോകയ ലോചനദ്വയ! ഹരേ-
ർഗ്ഗച്ഛാംഘ്രിയുഗ്മാലയം
ജിഘ്ര ഘ്രാണ! മുകുന്ദപാദതുളസീം
മൂർദ്ധൻ! നമാധോക്ഷജം.''

പൂർവ്വശ്ലോകോക്തമായ കർച്ചരണാദികളാലുള്ള പൂജാപ്രദക്ഷിണാദികളാലും, നയനശ്രോത്രാദികളാലുള്ള ദർശനശ്രവണാദികളാലും ഉദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്ന ഭഗവദ്രൂപസ്മരണത്തെ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു.—

പ്രവൃത്താധിവ്യാധിപ്രസഭചലിതേ മാമകഹൃദി
തദീയം തദ്രൂപം പരമരസചിദ്രൂപമുദിയാത്.
ഉദഞ്ചദ്രോമാഞ്ചോ ഗളിതബഹുഹർഷാശ്രുനിവഹോ
യഥാ വിസ്മൃഷ്യാസം ദുരുപശമപീഡാപരിഭവാൻ. വൃ

(ഹേ ഭഗവൻ!) =(അല്ലയോ ഭഗവൻ!)

യഥാ =ഏതു പ്രകാരമായാൽ

(അഹം) =(ഞാൻ)

ഉദഞ്ചദ്രോമാഞ്ചഃ =ഉദഞ്ചത്തായ (പൊങ്ങി വരുന്നതായ) രോമാഞ്ചത്തോടുകൂടിയവനായും

ഗളിതബഹുഹർഷാശ്രുനിവഹഃ =ഗളിതമായ (പൊട്ടിപ്പുറപ്പെട്ടതായ) ബഹുഹർഷാശ്രുനിവഹത്തോടു് (അപരിമിതമായ ആനന്ദക്കണ്ണുനീർധാരയോടു്) കൂടിയവനായും

ദുരുപശമപീഡാപരിഭവാൻ =ദുരുപശമങ്ങളായ (ഏതു പണിപ്പെട്ടും ശമിപ്പിക്കാൻ കഴിയാത്ത) പീഡാപരിഭവങ്ങളെ (വേദനകൊണ്ടുള്ള ക്ലേശങ്ങളെ)

വിസ്മൃഷ്യാസം =മറന്നിരിക്കുമാറാകുമോ

(തഥാ) = (അപ്രകാരം)

പ്രവൃത്താധിവ്യാധിപ്രസഭചലിതേ= പ്രവൃത്തമായ (അധികമായ) ആധിയാലും (മനോവ്യഥയാലും) വ്യാധിയാലും (ശരീരത്തിൽ ഉള്ള രോഗത്താലും) പ്രസഭമായി (ബലാൽകാരേണ) ചലിതമായ (ക്ഷോഭിച്ചതായ, കലങ്ങിയതായ)

മാമകഹൃദി	= എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ
ത്വദീയം	= നിന്തിരുവടിയുടേതായ
പരമരസചിദ്രൂപം	= പരമരസവും (സാന്ദ്രമായ- രസവും ആനന്ദവും) ചിത്തും (ജ്ഞാനവും) ആകുന്ന രൂപത്തോടുകൂടിയ
തദ്, രൂപം	= ആ രൂപം
ഉദിയാത്	= ഉദിക്കുമാറാകേണമേ.

ഉദിയാത്—ഉത് എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ഇണ് ഗതൌ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ആശീർലിങ്ങി പ്ര-പു-ഏ.

ഉദിയാത്	ഉദിയാസ്താം	ഉദിയാസുഃ
ഉദിയാഃ	ഉദിയാസ്തം	ഉദിയാസ്ത
ഉദിയാസം	ഉദിയാസ്വ	ഉദിയാസ്മ.

വിസ്മൎയ്യാസം.—വി എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ സ്മൃ ആധ്യാനേ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ആശീർലിങ്ങി ഉ-പു-ഏ. രൂപം ഉദിയാത് എന്നതിനു തുല്യം.

സാരം.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! ശ്രീകൃഷ്ണ! ക്ഷേത്രപ്രദക്ഷിണം, പൂജനം, മൂർത്തിദർശനം, കഥാശ്രവണം എന്നിവയാൽ ഉള്ളു പരിശുദ്ധമായിത്തീരവേ, അവിടെ നിന്തിരുവടിയുടെ അവ്വണ്ണമെല്ലാമിരിക്കുന്ന ശുദ്ധസത്ത്വജ്യോതീരൂപവും, സൂൎയ്യസ്പൎദ്ധികിരീടാദിസൎവ്വഭൂഷണഭൂഷിതവും, ശങ്ഖചക്രഗദാപദ്മാലംകൃതചതുർഭുജസമന്വിതവും, പീതാംബരധാരിയും, സൎവ്വമനോഹരവും, സൎവ്വമധുരവും, സൎവ്വസുന്ദരവും, സൎവ്വാശ്ചൎയ്യവും ആയ ദിവ്യമങ്ഗളരൂപം ഉദിക്കുമാറാകേണമേ! ഈവിധം ആയാൽ നിന്തിരുവടിയുടെ തിരുവുള്ളം ഉണ്ടായി എന്റെ അന്തരങ്ഗം ജ്യോതിൎമ്മയമായ ദിവ്യരൂപാവിൎഭാവത്താൽ പ്രകാശം ഉണ്ടായി അജ്ഞാനവിജൃംഭിതമായ ആന്തരക്ലേശവും ബാഹ്യക്ലേശവും അകന്നു സ്ഥിരമായി ചമയുന്നതാണ്. ഇത്രമാത്രമല്ല, അഖണ്ഡപരിപൂൎണ്ണാനന്ദസ്വരൂപം ഉള്ളുമുഴുവനും വ്യാപിച്ചു കൊള്ളാതെ രോമാഞ്ചമായും ആനന്ദബാഷ്പധാരയായും പുറമേ പ്രകാശിക്കുന്നതാണ്. ഇപ്രകാരം മററുയാതൊരു

ചിന്തയ്ക്കും അവസരം ഇല്ലാത്തവിധം നിന്തിരുമേനിയെ ധ്യാനിച്ചു്, ധ്യാനജനിതമായ പരമാനന്ദരസപ്രവാഹത്തിൽ തന്നെ മുഴുകി ഇരുന്നാൽ മുൻചൊന്ന ആധിക്കോ വ്യാധിക്കോ എന്തു ചെയ്യുവാൻ സാധിക്കും? തജ്ജന്യമായി ക്ലേശലേശവും ഞാൻ ഓർക്കാതെതന്നെ ഭക്തിലഹരിയിൽ ലയിക്കുന്നതാണു്. ഇപ്രകാരം ഉള്ള അവസ്ഥ ലഭിക്കത്തക്കവിധം സ്ഥായിയായി നിന്തിരുവടിയുടേ നിത്യകല്യാണമൂർത്തി പ്രസന്നമായി മറ്റു വിഷയസ്പർശകലവും ക്രടാതേ തദേകതാനമായിരിക്കാൻ പ്രസാദിക്കേണമേ! ഞാനെന്നും എന്റെ ദേഹത്തിലെ വ്യാധിയെന്നും മറ്റും ഉള്ള ഭേദബുദ്ധിയുടെ നിരാസത്തിനു ഹേതുവായി അദ്വിതീയമായി ദിവ്യതേജോമയമായുള്ള പരമാനന്ദരൂപി ഒന്നേയുള്ളൂ എന്നു വന്നാൽ അന്യദൃഷ്ട്യാ വ്യാധിയുണ്ടെങ്കിൽതന്നേയും ക്ലേശഹേതുക്കളായ ഭേദബീജങ്ങൾ നഷ്ടങ്ങളാകയാൽ ആരു ഗണിക്കും?

ഇവിടെ മുൻശ്ലോകംകൊണ്ടു കായികമായി ക്ഷേത്രപ്രാപ്ത്യാദിവ്യാപാരരൂപമായുള്ള ഭക്തിയെ പ്രാർത്ഥിച്ചിട്ടു തത്ഫലമായി ഭഗവദ്രൂപസ്മൃതിരൂപമായുള്ള ഭക്തിയെ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. ഉത്കടങ്ങളായ ആധിവ്യാധികൾകൊണ്ടു ക്ഷോഭിച്ചിരിക്കുന്ന മനസ്സിനും ഭഗവത്സ്വരൂപസ്മൃതിക്കും തമ്മിൽ ഒരുവിധവും യോജിപ്പില്ലായ്കയാലാണ് പ്രത്യേകിച്ചു സ്മൃതി പ്രാർത്ഥിക്കേണ്ടതായി വന്നതു്. നിർമ്മലവും സ്ഥിരവും ആയ മനസ്സിൽ മാത്രമേ ഭഗവദ്രൂപം നാരദാദികൾക്കുപോലെ പ്രസന്നമാകയുള്ളൂവല്ലോ. ഭഗവദ്രൂപസ്മൃതികൊണ്ടു് ആധിവ്യാധികളുടെ നാശവും ആധിവ്യാധികൾ നശിച്ചതിനുശേഷം ഭഗവദ്രൂപസ്മൃതിയും എന്നു വന്നാൽ അന്യോന്യാശ്രയമാകയാൽ ഇതുരണ്ടും ഒരിക്കലും ഘടിക്കുന്നതല്ല. ഇരുട്ടുമാറിയതിനുശേഷം സൂര്യോദയവും, സൂര്യോദയാനന്തരം ഇരുട്ടുമാറുകയും എന്നതുപോലെ ഈ കാര്യം ദുർഘടമാണു്. യഥാർത്ഥത്തിൽ ഇരുട്ട് എന്നൊരുപദാർത്ഥം ഇല്ലാത്തതുപോലെ ആധിവ്യാധികളും ഇല്ലാത്തതാണു് അവരണംകൊണ്ടു കേവലം കല്പിച്ചുകൂട്ടിയതാണ് ഇരുട്ട്. അതുപോലെ അഹംമമാദ്യഭിമാനജനിതമായ അജ്ഞതയാൽ സ്ഥൂലത്തിലും സൂക്ഷ്മത്തിലും കല്പിതമാണ് ക്ലേശം. അവരണം മാറുന്നസമയം സൂര്യപ്രകാശം സ്വയമേ കാണാവുന്നതുപോലെ അജ്ഞാനം മാറുന്നസമയം സ്വയംപ്രകാശനായ ഭഗവാന്റെ

നിരൂപണം.

രൂപവും കാണാവുന്നതാണ്. അപ്പോൾ സൂര്യോദയം ആയി എന്നും മറ്റും വ്യവഹരിക്കുന്നതുപോലെ ഭഗവദ്രൂപം ഉദിച്ചു എന്ന സങ്കല്പിക്കുകയാണ്. ഇരുട്ടു വ്യാപിച്ചിരിക്കവേ പദാർത്ഥങ്ങളുടെ അവിവേകം നിമിത്തം ക്ലേശം അനുഭവിക്കുന്നവർ എത്രയും വേഗം സൂര്യോദയം പ്രാർത്ഥിക്കുംപോലെയാണ് അജ്ഞാനജമായ ക്ലേശം അനുഭവിക്കുന്നവർ ഭഗവദ്രൂപോദയം ഹൃദയത്തിൽ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നതു്. ക്ലേശം അനുഭവിക്കുമ്പോൾ അതു നീങ്ങാനുള്ള അപേക്ഷ തോന്നുന്നതുതന്നെ പ്രത്യേകയോഗംകൊണ്ടേ സാധിക്കൂ. ഇത്രയുംകായ്ങ്ങൾ ചിന്തിച്ചാണ് ഇവിടെ 'ഉദിയാത്' എന്ന ആശീർലിങ്ങിനാൽ ഉദയം പ്രാർത്ഥിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു്. ചിദ്രൂപം എന്നതിനാൽ ജ്ഞാനസ്വരൂപനായ ഭഗവാന്റെ രൂപം പ്രാർത്ഥിക്കപ്പെട്ടതുകൊണ്ട് അജ്ഞാനാവരണഭംഗമാണ് ഫലമായി സിദ്ധിക്കുന്നതു്.

തദ്വിയം തദ്രൂപം:—ഈ കാണുന്ന സകലചരാചരപ്രപഞ്ചവും, തദന്തർഗ്ഗതമായ സമസ്തവസ്തുജാതവും ഭഗവദ്രൂപം തന്നെയാകുന്ന സ്ഥിതിക്കു തോന്നുന്നതെല്ലാം ഭഗവദ്രൂപമായതുകൊണ്ട് എന്താണ് വിശേഷമായി പ്രാർത്ഥിക്കേണ്ടതായിട്ടുള്ളത്? എന്നുള്ള ശങ്കയ്ക്കു സമാധാനം കൊടുത്തതുപോലെയാണ് ഇവിടെ തച്ഛബ്ദംകൊണ്ട് ആ രൂപം എന്ന മുൻപ് ആരംഭിച്ച രൂപത്തെ പരാമർശിക്കുന്നതു്. ശുദ്ധസത്വജ്യോതിസ്സായുള്ള രൂപം എന്നു താത്പര്യം. സിദ്ധാന്മാരുടെ ദൃഷ്ട്യാ തോന്നാവുന്ന സവിജഗന്മയതത്വത്തിന് ഇവിടെ പ്രസക്തിയില്ല.

പരമരസചിദ്രൂപം:—തച്ഛബ്ദംകൊണ്ടു പരാമർശിക്കപ്പെട്ടതായ രൂപംകൊണ്ടുമാത്രം തൃപ്തിപ്പെടാതെ വീണ്ടും ഈ വിശേഷണം കൊടുത്തത് ആ ശുദ്ധസത്വരൂപത്തിനു സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധാത്മകമായ പരമാനന്ദരൂപത്തിൽനിന്നുള്ള അഭേദത്തെ അനുസ്മരിപ്പിക്കുന്നു. ഛാംഭശകത്തിൽ 'സത്വം യത്തത് പരാഭ്യാം' എന്നും, 'നിഷ്കൃഷ്യ' എന്നും മറ്റും ഉള്ള ശ്ലോകങ്ങളാൽ ശുദ്ധസത്വമൂർത്തിക്കും പരബ്രഹ്മാനന്ദരസത്തിനും അഭേദം മുൻപുതന്നെ സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്.

'ഉദഞ്ചദ്രോമാഞ്ചോ ഗളിതബഹുഹർഷാശ്രുനിവഹഃ'—ഈ ഭാഗത്താൽ കായ്മുഖേന ഉള്ളിൽ ഉദിതമായ ഭഗവദ്രൂപത്തി

ന്റെ സ്ഥായിതയേയും വ്യാപ്തിയേയും പ്രകടിപ്പിക്കുന്നു. സാധാരണമായി സ്പാദിഷ്ടുമായി അതിശീതമായുള്ള പാനീയരസം പാനംചെയ്യുമ്പോൾതന്നെ രോമാഞ്ചവും ആനന്ദാശ്രുവും സംഭവിക്കാവുന്നതാണെങ്കിൽ അലൌകികമായ പരബ്രഹ്മാനന്ദരസം അകമേചെന്നു നിറഞ്ഞു സ്ഥിരമായിക്കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നത്തെ കഥ അനുഭവവേദ്യമെന്നല്ലാതെ വാഗഗോചരമല്ല. ഈയൊരവസ്ഥ ഇതിനുമുൻപു രണ്ടാംദശകത്തിൽ—

"രോമാഞ്ചയത്യുദ്ഗമം
വ്യാസിഞ്ചത്യപി ശീതബാഷ്പവിസരൈ-
രാനന്ദമൂർച്ഛാമുദ്ഭവൈഃ."

(ശ്ലോ. ൬)

എന്നുള്ള ശ്ലോകഭാഗംകൊണ്ടു നിരൂപണം ചെയ്യപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടു്. ഇപ്പോൾ അതിനെ സ്വാനുഭവവിഷയമായി പ്രാർത്ഥിച്ചു എന്നുമാത്രമേയുള്ളു. വിശേഷിച്ചും ഇപ്രകാരം ഉള്ള സ്ഥിതി അകമേയുള്ള ആധികൾക്കും മറ്റു താപങ്ങൾക്കും പുറമേക്കുടി സവ്വപ്രത്യക്ഷത്തിൽ ഒരു ശമനമാർഗ്ഗം കല്പിച്ചു യാതൃയയപ്പു നൽകിയതാണോ എന്നീവിധം രോമാഞ്ചോദയത്തിലും ഹർഷാവിർഭാവത്തിലും ഒരു വ്യുത്പ്പത്തിമായ ഹേതുത്പ്രേക്ഷക്കുടി ചെയ്യാം.

യഥാ വിസ്മയ്യാസം ഭൂരുപശമപീഡാപരിഭവാൻ:—
ഇതൊരു വിശേഷമായിരിക്കുന്നു. ഭവദ്രൂപസ്മരണം മറ്റൊരു വിസ്മരണത്തിനായി ഉപയോഗപ്പെടണം എന്നാണ് കവി അപേക്ഷിക്കുന്നതു്. ഭഗവദ്രൂപം അകമേ വ്യാപിച്ചുകഴിഞ്ഞാൽ മറ്റുവിചാരങ്ങൾക്കു വിടവില്ലാത്തതിനാൽ പ്രവേശം അസംഭാവ്യമാകകൊണ്ടു പീഡാപരിഭവങ്ങളുടെ അഭാവത്തിലാണ് കൃതാർത്ഥത. ജ്ഞാനവിഷയമാകാത്ത യാതൊന്നും തദ്ദൃഷ്ട്യാ വസ്തുസത്തായി തീരുന്നതല്ലല്ലോ. ഇതൊരു പറഞ്ഞുപോലെ തോന്നും. പ്രാരബ്ധകർമ്മപരിപാകംകൊണ്ടു സംഭവിച്ചവയാകയാൽ ആധിയും വ്യാധിയും അങ്ങനെതന്നെ ഇരുന്നുകൊള്ളട്ടെ. തജ്ജന്യനിതങ്ങളായ പീഡകളും ഉണ്ടായിക്കൊള്ളട്ടെ. ഞാൻ ഒന്നും അറിഞ്ഞ് അനുഭവിക്കാതിരിക്കത്തക്കവിധം അനുഗ്രഹം ഉണ്ടായാൽ മാത്രം മതി എന്നാണ് അപേക്ഷ. തത്ത്വം വിചാരിച്ചാൽ

അവ എല്ലാത്തിന്റേയും അഭാവമാണ് ഫലിക്കുന്നത്. ഭഗവദ്രൂപം അനുസ്മരണം ചെയ്തു ഭജിക്കുന്നവന്റെ ചിത്തം ആവഴിക്കു തന്നെ ഭഗവാനിൽ ലയിച്ചുപോകുന്നു എന്നു സൂക്ഷ്മം. ഈ തത്ത്വംതന്നെയാണ് —

,,വിഷയാൻ ധ്യായതശ്ചിത്തം
വിഷയേഷു വിഷജ്ജതേ
മാമനുസ്മരതശ്ചിത്തം
മയ്യേവ പ്രവിലീയതേ.''

എന്നുള്ള ഭാഗവതത്തിലേ ഭഗവദ്വചനത്താൽ ഘോഷിക്കപ്പെടുന്നത്.

പ്രയോഗം.

ഉദിയാത്-ഇൺഗതൌ എന്ന ധാതുവിലെ ആശീർലിങ്ങിൽ ഈയാത് എന്ന രൂപം വന്നതിനുശേഷം ,ഉദ്'' എന്ന ഉപസർഗ്ഗം ചേർത്തതുനിമിത്തം ,ഏതേർലിങി (൧-൪-൨൪) എന്ന പാണിനിസൂത്രത്താൽ ഹ്രസ്വംവന്ന് ഉദ്+ഇയാത്=ഉദിയാത് എന്നു വന്നതാണ്. വ

ഇത്രയും ദയനീയനായ എന്നെ ഉപേക്ഷിച്ചു ഞാൻ വീണ്ടും ക്ലേശംതന്നെ അനുഭവിക്കാനിടയാകുന്നതായാൽ നിന്തിരുവടിക്ക് അതു് അകീർത്തിയ്ക്കായിത്തീരുമെന്നുള്ളതിനാൽ തത്പരിഹാരത്തിനായിട്ടെങ്കിലും അവശ്യം രക്ഷിക്കേണമേ എന്നു ഭേദോപായത്താൽ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു:—

മരുദ്ഗേഹാധീശ! ത്വയി ഖലു പരാഞ്ചോ/പി സുഖിനോ
ഭവത്സ്നേഹീ സോ/ഹം സുബഹു പരിതപ്യേ ച കിമിദം.
അകീർത്ത്യസ്തേ മാ ഭൂദ് വരദ!—ഗദഭാരം പ്രശമയൻ
ഭവദ്ഭക്തോത്തംസം ഝടിതി കുരു മാം കംസദമന! ൻ

(ഹേ) മരുദ്ഗേഹാധീശ! = (അല്ലയോ) ഗുരുവായൂരപ്പ!
ത്വയി, ഖലു, പരാഞ്ചഃ,അപി = നിന്തിരുവടിയിൽ ആകട്ടെ പരാക്കുകൾ (പിൻതിരിഞ്ഞിരിക്കുന്നവർ- പരാങ്മുഖന്മാർ) പോലും
സുഖിനഃ. = സുഖികളായിരിക്കുന്നു.

ഭവത്സ്നേഹീ = നിന്തിരുവടിയിൽ സ്നേഹം (പ്രേമം-ഭക്തി) ഉള്ളവനായ

സോഽഹം = അപ്രകാരം ഉള്ള ഞാൻ (ഗത്യന്തരംഇല്ലാത്തവനായ ഞാൻ)

സുബഹ്വഹോ = ഏറെ വളരെ

പരിതപ്യേ ച. = പരിതാപപ്പെട്ടുകൊണ്ടിരിക്കയും ചെയ്യുന്നു.

ഇദം, കിം? = ഇതെന്താണ്? (ഇതു ശരിയല്ലല്ലോ)

(ഹേ) കംസധ്വമന! = അല്ലയോ കംസധ്വംസകനായുള്ള

വരദ! (ഭഗവൻ!) = വരദമൂർത്തിയായ (ആശ്രിതാഭീഷ്ടദാനം ചെയ്യുന്നവനായ്) ഉള്ളോരേ (ഭഗവൻ)

തേ, അകീർത്തിഃ = നിന്തിരുവടിക്ക് അകീർത്തി (ദുഷ്പേരു്)

മാ ഭൂത. = ഭവിക്കരുത്.

ഗദഭാരം = രോഗരാശിയെ

പ്രശമയൻ = മുഴുവനും ശമിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു്

മാം = എന്നെ

ത്വടിതി = എത്രയുംവേഗത്തിൽ

ഭവദ്ഭക്തോത്തംസം, കുരു. = നിന്തിരുവടിയുടെ ഭക്തന്മാരിൽ ഉത്തമനാക്കി ചെയ്യേണമേ!

പരിതപ്യേ—പരി എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ തപ ഐശ്വര്യേ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി ആത്മനേപദി ലട് ഉ-ത്തമ-ഏ.

അല്ലയോ! ശിഷ്ടരക്ഷണവും, ദുഷ്ടശിക്ഷണവും കൈയേററു ലോകത്തിൽ അവതരിച്ചിരിക്കുന്ന ഭഗവൻ! ശ്രീകൃഷ്ണ! നിന്തിരുവടിയുടെ അസാധാരണമായ മഹിമയെ ഉദ്ദേശിച്ചാണ് അനന്യശരണനായി അതിദീനനായുള്ള ഞാൻ സൎവ്വഥാ രക്ഷിക്കപ്പെടണമെന്ന് അപേക്ഷിച്ചതു്. എനിക്കെന്തുകാൎയ്യം എന്നു നിന്തിരുവടി ഉദാസീന ദൃഷ്ടാ ഉപേക്ഷിക്കയാണെങ്കിൽ ഗത്യന്തരം ഇല്ലതന്നെ. എന്നാൽ ലോകത്തിൽ കാണുന്ന ക്രമം എത്രയും വ്യത്യസ്തമായിരിക്കുന്നു. ഇതെന്തൊരു മായയാണെന്നറിയുന്നില്ല. നിന്തിരുവടിയിൽ ഭക്തിയില്ലെന്നുതന്നേയല്ല ദ്വേഷംകൂടിയുള്ളവരും കിംബഹുനാ, ഈശ്വരൻ എന്ന ഒരാൾ തന്നേയില്ലെന്നു നാസ്തിവാദംകൊണ്ട് ഓടിനടക്കുന്നവരും ആയ ദാനവാദികളും, ചാൎവ്വാകാദികളും നിൎവ്വിചാരമായും അക്ലേശമായും സുഖിച്ചു രസിച്ചു ജന്മസാഫല്യം വരുത്തുന്നു. നിന്തിരുവടിയെത്തന്നെ സ്നേഹിച്ചു കായികവും, വാചികവും, മാനസികവും ആയ സകലകൎമ്മവും നിന്തിരുവടിയുടെ തൃപ്പാദസേവാപരമായി നയിപ്പിച്ചു ഭജിക്കുന്ന ഈ ഞാൻ വളരെ പരിതപിക്കുന്നു. വ്യാധികളും, തജ്ജന്യമായ ആധികളും വിട്ടുമാറാതെ ഇടവിലങ്ങിട്ടമട്ടിൽ തിരിയാൻ സാധിക്കുന്നില്ല. ഇതെന്തൊര് ആശ്ചൎയ്യം! ഈശ്വരനെ സേവിക്കുന്നവർ ശ്രേയസ്സുകൾ അനുഭവിച്ചു സുഖിച്ചിരിക്കും എന്നാണ് സകല പ്രമാണങ്ങളും ഘോഷിക്കുന്നതു്. മറിച്ചാണ് കാണുന്നതു്. ഇതിനുള്ള ഹേതുവെന്താണെന്നു വിമൎശം ചെയ്യാം. ജന്മാന്തരത്തിൽ ഉള്ള വിശിഷ്ടകൎമ്മം നിമിത്തം നാസ്തികാദികൾ സുഖിക്കുന്നു. ഇഹജന്മത്തിൽ അവർ കാട്ടിക്കൂട്ടുന്ന ദുഷ്ടകൃത്യങ്ങളുടെ ഫലം ഇനിമേലാണ് അവർ അനുഭവിക്കാൻ പോകുന്നതു്. പക്ഷെ അതു വരാൻപോകുന്ന ജന്മത്തിൽ ആയി എന്നും വന്നേക്കാം. ഇപ്പോൾ സുഖം അനുഭവിക്കുന്നവർ ഭഗവദ്ഭക്തരല്ലെങ്കിലും അവരെ ദൃഷ്ടാന്തപ്പെടുത്തേണ്ട ആവശ്യമില്ല. ഭജനത്തിനു നല്ല ഫലം നിശ്ചയമായും ലഭിക്കുന്നതാണ്. താൻ ഇപ്പോൾ അനുഭവിക്കുന്ന ദുഃഖങ്ങൾ മുജ്ജന്മത്തിന്റെ ദുഷ്കൃത പരിണാമത്താൽ വന്നവയാണ്. അതുകൊണ്ടു ക്രമേണ തനിക്കും ഇപ്പോഴത്തെ ഭഗവദ്ഭജനഫലമായ അക്ലേശവും സുഖവും സിദ്ധിക്കുന്നതാണ്. പരിഭ്രമിച്ചാൽ വരുന്നതല്ല. ക്ഷമിച്ചു

തന്നെ ഇരിക്കണം, എന്നും മറ്റും സമാധാനം പറയാമായിരിക്കാം. പക്ഷെ അത് ആത്മനു ശരിയായ ഒരു സമാധാനം ആകുന്നതല്ല. കാലാന്തരത്തിലെ സുഖത്തിലേക്കായി തൽകാലക്ലേശം അനുഭവിച്ചും ആരു ഭജിക്കും? അല്ലയോ ഭഗവൻ! ഇത്

"കൌന്തേയ! പ്രതിജാനീഹി
ന മേ ഭക്തഃ പ്രണശ്യതി."

എന്നു ഗീതയിൽ നിന്തിരുവടി അർജ്ജുനനോടു ചെയ്യുന്ന പ്രതിജ്ഞയ്ക്കു വിപരീതമാണ്.

"പരിത്രാണായ സാധൂനാം
വിനാശായ ച ദുഷ്കൃതാം
ധർമ്മസംസ്ഥാപനാർത്ഥായ
സംഭവാമി യുഗേ യുഗേ."

എന്നുള്ള അവതാരാഭിസന്ധിക്കു യോജിക്കുന്നതല്ല.

"മാം പ്രപന്നോ ജനഃ കശ്ചി-
ന്ന ത്രയോ/പ്നുതി ശോചിതും."

എന്നുള്ള സ്വവാക്യത്തിനു വിരോധിയായിരിക്കുന്നു. ഈവിധം പ്രതിജ്ഞയ്ക്കും ഉദ്ദേശത്തിനും വിരുദ്ധമായിട്ടാണു പ്രവൃത്തിയെങ്കിൽ ഇന്നുമുതൽ നിന്തിരുവടിയുടെ ഭക്തന്മാരുടെ സംഖ്യ കുറഞ്ഞുപോകും. എന്നതന്നെയല്ല അയഥാർത്ഥവാദിയാണെന്ന് അപലപിക്കാൻ വയ്യാത്ത അപവാദവും നേരിടും. എനിക്ക് എന്റെ ക്ലേശത്തിൽപോലും ഇത്ര സങ്കടം ഇല്ല. നിന്തിരുവടിക്ക് ദുഷ്പേരു വന്നുചേരുന്നതിൽ വ്യസനം ഉണ്ട്. എന്നാൽ ഇതു നിന്തിരുവടിക്കു സാധ്യമാണോ എന്നുള്ള സംശയത്തിനു ലേശവും അവകാശം ഇല്ല. മാതുലനാണെങ്കിലും ദുഷ്ടനായ കംസനെ ഹനിക്കാൻ തോന്നിയ നിർദ്ദയത്വവും, ദൈത്യനാണെങ്കിൽപോലും ഭക്തിമാത്രത്താൽ പ്രഹ്ലാദനോടു കാട്ടിയ ദയയും വിചാരിച്ചാൽ തിരുവുള്ളം ഉണ്ടെങ്കിൽ എന്തും ആകാം. ഭക്തനായ അർജ്ജുനനുവേണ്ടി ചമ്മട്ടിയും കൈയിൽ എടുത്തു സൂതകൃത്യം അനുഷ്ഠിച്ചില്ലേ? ചക്രായുധംകൊണ്ടു ക്രൂരപ്രയോഗമായി ചണ്ഡാംശുബിംബം മറച്ചില്ലേ? അതിനാൽ ദയനീയനായ എന്നെ അധികം പരീക്ഷിക്കരുതേ! ഇത്രയും ക്ലേശം അനുഭവിക്കുന്ന എന്നെ നിന്തി

രുവടി ഭക്തന്മാരിൽ ഉത്തമനാക്കിത്തീർത്താൽ ഈ അപകീർത്തി നീങ്ങും എന്നതന്നെയല്ല, ഏതവസരത്തിലും സർവ്വശക്തനായിരിക്കുന്ന ഭഗവാന്റെ കൃപ രക്ഷിക്കാൻ മതിയാകും എന്ന പ്രതിനവമായ സത്കീർത്തി ഉണ്ടാവുകയും ചെയ്യും; അതിനാൽ ഭഗവൻ! ശ്രീകൃഷ്ണ! അനിതരനാഥനും, അഗതിയും ആയ എന്നെ വേഗം രക്ഷിച്ചു ക്ലേശങ്ങൾ നീക്കി ഉത്തമഭക്തനാക്കിത്തീർക്കുമാറു കടാക്ഷിക്കേണമേ!

നിരൂപണം.

ഇവിടെ നമ്മുടെ മഹാകവി ഭട്ടതിരിപ്പാട്ട ഭഗവാനുമായി ഒരു യുക്തിവാദം തുടങ്ങിയിരിക്കുയാണ്. അതിൽ മുട്ടി എന്നു കണ്ടപ്പോൾ ഒടുവിൽ സൌന്ദര്യപ്പിണക്കത്താൽ ഭേദോപായംകൊണ്ടു കാര്യം നേടാൻ ഒരുങ്ങുന്നു. ഭട്ടതിരിപ്പാട്ടിലേക്കു സംഭവിയമായ ക്ലേശം മാറി പരമാനന്ദം വേണം. അതിനു കാലവിളംബം സഹിക്കയുമില്ല. ഇതുക്രൂടാതെ ലോകത്തിൽ ഇപ്പോൾ കണ്ടുവരുന്ന അവ്യവസ്ഥ മാറി ഭഗവദ്ഭജനം നിർവ്വിഘ്നമായി നടത്തുന്നവർക്കു കൈയോടെ അനുകൂല ഫലങ്ങൾ ഉള്ളതായി പ്രകടനം ചെയ്യണം എന്നും ഉള്ളിൽ സങ്കല്പമുണ്ട്. ആവിധം ഉള്ള ശ്രദ്ധയിലുമാണ് ഈ ശ്ലോകം നിർമ്മിച്ചിരിക്കുന്നതു്. അതെങ്ങനേയാണെന്നു നോക്കാം. അല്ലയോ ഭഗവൻ! ചിലർ കർമ്മാനുരൂപമായ സുഖം അനുഭവിച്ചുവരുന്നു മറുചിലർ അതുപോലെ അസാധാരണമായ ദുഃഖം അനുഭവിച്ചുവരുന്നു. ഇതിൽ ഫലദാതാവിന്റെ സ്ഥാനത്തിൽ ആദ്യത്തെ കൂട്ടർക്കു നിന്തിരുവടി അനുകൂലിയും, രണ്ടാമത്തെ കൂട്ടർക്കു പ്രതികൂലിയും ആണെന്നു തോന്നുന്നു.

"ദൈവം ചൈവാത്ര പഞ്ചമം"

എന്ന പ്രമാണത്താൽ നിന്തിരുവടിയെക്കൂടാതെ യാതൊരു കർമ്മവും, ഫലവും ലോകത്തിൽ ഇല്ലെന്നുള്ളതു നിശ്ചയമാണ്. പ്രത്യക്ഷത്തിൽ കാണുന്നതുമാത്രമേ സർവ്വരും വിശ്വസിക്കൂ. നാസ്തികന്മാർ സുഖം അനുഭവിക്കുന്നു. ആസ്തികനും, ഭഗവദ്ഭക്തനും ആയ ഞാൻ ക്ലേശം അനുഭവിക്കുന്നു. ഇതു കണ്ടാൽ നിന്തിരുവടിയെ ഭജിക്കുന്നതു വ്യർത്ഥം. അഥവാ ക്ലേശഹേതു. ഈ തരത്തിലുള്ള വൈചിത്ര്യത്തിന് ഇഹജന്മത്തിലും, ജന്മാന്തരത്തിലും ഉള്ള വിചിത്രകർമ്മങ്ങളാണ് കാരണമായി പറയപ്പെടേണ്ടതു്.

എങ്കിലും അതു ശരിയല്ല. ഭഗവാനെ സേവിച്ചവക്ക് ഒരു ജന്മത്തിലും മതിവിപര്യയം സംഭവിക്കാൻ ന്യായമില്ലാത്തതിനാൽ ഈ ജന്മത്തിൽ അവർ എങ്ങനെ നാസ്തികരായി? എന്തെങ്കിലും ആകട്ടെ. ഇതാണ് യുക്തിവാദം. ഈവക സൂക്ഷ്മം ആരു ഗ്രഹിക്കും? ലോകർ തെറ്റിദ്ധരിക്കും, നിന്തിരുവടി ആശ്രിതരക്ഷകനല്ലെന്നും, സമഭാവന ഇല്ലാത്തവനെന്നും അപകീർത്തിവരും. ഈ വൈഷമ്യം എന്തിനാണ്? ആത്മന് ഔചിത്യം ഇല്ല. കാരണാന്വേഷണം ഇല്ല. ഏതുതരത്തിലാണെങ്കിലും ഈ അപകീർത്തി കൊള്ളരുതാത്തതാണ്. സർവ്വാകർത്തൃത്വം അകർത്തൃത്വം അന്യഥാകർത്തൃത്വം ച ശക്തനായ നിന്തിരുവടി ന്യായനിരൂപണം വിട്ട സൌജന്യംചെയ്ത് അല്പം ചില വിട്ടുവീഴ്ചകളെല്ലാം കാട്ടിക്കൊട്ടണം. യേനകേനപ്രകാരേണ തിരുമുൻപാകെ വന്നു തിരുനാമകീർത്തനം ചെയ്യുപോയാൽ അയാൾ ഭക്തോത്തമൻ ആകണം. ക്രമേണ മുക്തിമാനും ആയി ആത്മസായുജ്യം ലഭിക്കണം. ഇത് അസാധ്യമല്ലല്ലോ. പിന്നെ എന്തിന് അപകീർത്തിക്കുടിക്കേൾക്കുന്നു. പ്രത്യക്ഷത്തിൽ ഭജനംചെയ്യുന്നവനു ശ്രേയസ്സുകാം കിട്ടുന്ന വിഷയത്തിൽ നാസ്തികാദികൾക്ക് ഇവക്കുള്ളതുപോലെ യുക്തിഭംഗത്തിന് അവകാശം ഇല്ലല്ലോ. അതിനാൽ എന്നെത്തന്നെ ഉദാഹരണമായി സ്വീകരിച്ചു വേഗം ഭക്തോത്തമനാക്കി ക്ലേശം ശമിപ്പിച്ചു പരമാനന്ദം നല്കണം. ഈവിധം ആകുമ്പോൾ നിന്തിരുവടിക്ക് അപകീർത്തിയും ഇല്ല. എനിക്കു രക്ഷയും ആയി.

അകീർത്തിസ്തേ മാ ഭ്രദ് വരദ! — ഇവിടെ 'വരദ' എന്ന സംബോധനം വരദനാണെന്നു കീർത്തിനേടീട്ടുള്ള നിന്തിരുവടിക്ക് ഇതു യുക്തമല്ലെന്നുള്ളതിനെ കാണിക്കുന്നു. ഇതുപോലെ കംസദമന! എന്ന സംബുദ്ധിയും പാപികളുടെ നാശത്തിനു സമർത്ഥനായ നിന്തിരുവടിക്ക് എന്റെ ഗർഭഭാരപ്രശമനം ഉചിതമാണെന്നുള്ളതിനെ വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു.

മാ ഭ്രത് — ഇവിടെ അഭ്രത് എന്ന ഭ്രൂധാതുവിന്റെ ലുങ്ങിൽ മാങ് എന്ന നിഷേധാർത്ഥകനിപാതം ചേർത്തപ്പോൾ ധാത്വർത്ഥം

പ്രയോഗം.

സാമാന്യനിഷേധം ആയിത്തീരുന്നു. ലുങ്ങിന്റെ ഭൂതകാലസംബന്ധം മുതലായ വിശേഷം ഇവിടെ ഇല്ല.

ൻ

ഈവിധം ഭക്തിയുടേയും, ഭക്തന്മാരുടേയും സ്വരൂപവൎണ്ണനവും, ഗുണപ്രശംസയും ചെയ്തിട്ടു ഭക്തിപ്രാൎത്ഥനയിൽ സ്വകീയമായ സങ്കല്പം കാണിച്ച് ഉപസംഹരിക്കുന്നു:—

കിമുക്തൈൎഭൂയോഭിസ്തവ ഹി കരുണാ യാവദുദിയാ-
ദഹം താവദ് ദേവ! പ്രഹിതവിവിധാൎത്തപ്രലപിതഃ
പുരഃ ക്ഞപ്തേ പാദേ വരദ! തവ നേഷ്യാമി ദിവസാൻ
യഥാശക്തി വ്യക്തം നതിനുതിനിഷേവാ വിരചയൻ

[ഫ ൦

(ഹേ) വരദ! ദേവ!	= അല്ലയോ സൎവാഭീഷ്ടപ്രദനായുള്ളോവേ! ദേവ! (പ്രകാശരൂപനായ ഭഗവൻ!)
ഭൂയോഭിഃ, ഉക്തൈഃ	= ബഹുക്കളായ ഉക്ത(വചന)ങ്ങളാൽ (വളരെ പറഞ്ഞതുകൊണ്ട്)
കിം?	= എന്തുഫലം?
തവ	= നിന്തിരുവടിക്കു
കരുണാ, ഹി	= കൃപയാകട്ടെ
യാവദ്	= എത്രകാലംകൊണ്ട്
ഉദിയാത്	= ഉദിക്കുമാറാകുമോ (ഉണ്ടാകുമോ)
താവത്	= അത്രകാലംവരെ
അഹം	= ഞാൻ
പ്രഹിതവിവിധാൎത്തപ്രലപിതഃ	= പ്രഹിതങ്ങളായ (അയക്കപ്പെട്ടതുകളായ) വിവിധങ്ങളായ ആൎത്തപ്രലപിത (ദൈന്യവചന)ങ്ങളോടുകൂടിയവനായി
(മമ) പുരഃ, ക്ഞപ്തേ	= (എന്റെ) പുരോഭാഗത്തിൽ (മുൻപിൽ) ക്ഞപ്തമായ (സങ്കല്പിക്കപ്പെട്ടതായ)
തവ, പാദേ	= നിന്തിരുവടിയുടെ തൃപ്പാദത്തിൽ
യഥാശക്തി	= ശക്തിപോലെ
വ്യക്തം	= സ്പഷ്ടമായി

നതിസ്തുതിനിഷേവാഃ	=നതിയേയും (നമസ്കാരത്തേയും) സ്തുതിയേയും (സ്തോത്രത്തേയും) നിഷേവയേയും (പൂജാദിസേവയേയും)
വിരചയൻ	=ചെയ്തുകൊണ്ട്
ദിവസാൻ	=അഹോരാത്രങ്ങളെ
നേഷ്യാമി.	=കഴിച്ചുകൂട്ടാം.

നേഷ്യാമി—ണീഞ് പ്രാപണേ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലുടി ഉ-പു-ഏ.

സാരം

അല്ലയോ! ഭക്തർക്കഭീഷ്ടപ്രദാനജാഗരൂകനായി പരമാത്മപ്രകാശസ്വരൂപിയായുള്ള ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയുടെ സന്നിധാനത്തിൽ ഞാൻ എന്തോന്നാണു വിശേഷിച്ച് ഉണർത്തിക്കാനുള്ളതു്? വളരെ പ്രാർത്ഥനകളും, സങ്കടങ്ങളും തെരുതെരെ പറഞ്ഞിട്ട് എന്തു ഫലം? എന്റെ ഈ ദൈന്യവചനങ്ങളെല്ലാം ഇതാ വിട്ടയച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ ആർത്തപ്രലാപങ്ങൾതന്നെ നിന്തിരുവടിയുടെ സന്നിധിയിൽ എന്റെ സങ്കടം അറിയിച്ചുകൊള്ളട്ടെ. ചുരുക്കത്തിൽ എന്റെ ദൃഢമായ സങ്കല്പംമാത്രം അറിയിക്കാം. കൃപയുണ്ടായി നിന്തിരുവടി ഈയുള്ളവനേയും ദയനീയനാണെന്നു നിശ്ചയിച്ചു ഭക്തകോടിയിൽ ചേർത്തു പരിപാലിക്കുന്നതുവരെ വ്യാധിയോ ആധിയോ എത്രതന്നെ പീഡിപ്പിച്ചാലും കഴിയുന്നത്ര എന്റെ മൻപിൽ തുപ്പാദത്തെ സങ്കല്പിച്ചു നമസ്കാരമോ, സ്തോത്രമോ, പൂജയോ, വന്ദനമോ, അലങ്കരണമോ ഏതേതെല്ലാം സ്മരിക്കുന്നുവോ അതതെല്ലാം നടത്തിക്കൊണ്ടു രായുംപകലും കഴിച്ചുകൂട്ടിക്കൊള്ളാം. അല്ലാതെ ദയയുണ്ടായില്ലെന്നുകരുതി വിട്ടുമാറാൻ ഉദ്ദേശിക്കുന്നില്ല. മറെറാരാളെച്ചെന്നു ഭജിക്കാനും ഒരുങ്ങുന്നില്ല. നിന്തിരുവടി വരദനായ ദേവനായതുകൊണ്ട് എന്റെ സങ്കല്പം ഒരിക്കലും വ്യർത്ഥമായിപ്പോകയില്ലെന്ന് എനിക്കു നിശ്ചയം ഉണ്ട്. പ്രസാദിച്ചു ദർശനം നല്കി ആധിവ്യാധികളെ പ്രശമിപ്പിച്ചു രക്ഷിക്കാതെ തരമില്ല എന്നു തോന്നിക്കാൻ ഞാൻ ശ്രമിച്ചുകൊള്ളാം.

രണ്ടാംദശകത്തിലെ ന്യ-ാമത്തശ്ലോകംതുടങ്ങി ഇതുവരെയുള്ള ഏഴ ശ്ലോകങ്ങൾകൊണ്ടു ഭക്തിയുടേയും, ഭക്തന്മാരുടേയും, ഭക്തിപ്രാർത്ഥനയുടേയും സ്വരൂപം നിഗമനം ചെയ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. വിപ്രശാപത്താൽ തക്ഷകാഗമനപ്രതീക്ഷിയായി ശ്രീകൃഷ്ണചരണാരവിന്ദസേവൈകപരായണനായുള്ള പരീക്ഷിത്തുമഹാരാജാവ് ഇഹലോകവും പരലോകവും അനിത്യമാണെന്നുകണ്ട്, മലത്രയിഷ്ണുവും, വിഷയഗ്രാഹഗ്രസ്തവും, അനിത്യവും ആയ ഈ ശരീരം ഉപേക്ഷിച്ചു നിത്യജ്ഞാനാനന്ദസ്വരൂപപദപ്രാപ്തിയിൽ അത്യുത്കണ്ഠയോടുകൂടി പ്രായോപവേശത്തിൽ:—

നിരൂപണം.

"അഥോ വിഹായേമമമും ച ലോകം
വിമർശിതൈ ഹേയതയാ പുരസ്താത്
കൃഷ്ണാങ്ഘ്രിസേവാമധിമന്യമാന
ഉപാവിശത് പ്രായമമർത്ത്യനദ്യാം."

എന്നീ ഭാഗവതവചനപ്രകാരം ദൃഢാസക്തനായിരുന്ന ഒരവസ്ഥയാണ് ഇവിടെ നമ്മുടെ മഹാകവി ഭട്ടതിരിപ്പാട്ടിലെ അനുഭവത്തിൽ പെട്ടതായി കാണുന്നത്. രോഗപാരവശ്യവും, ഭഗവത്സേവാപരമൌത്സുക്യവും ഭഗവത്കൃപയുണ്ടാകുന്നതുവരെ ഒരേഇരിപ്പിൽ ഇരുന്നു ഭഗവച്ചരണാരവിന്ദഭജനം നടത്തി ധീരവ്രതത്തിൽ പ്രവേശിച്ചിരിപ്പും വളരെവളരെ അംശത്തിൽ യോജിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതുയുംകൊണ്ടു ഭാഗവതം ഒന്നാംസ്കന്ധത്തിലെ പ്രതിപാദ്യത്തിൽ പ്രധാനഭൂതമായ ഫലോത്പത്തിവരേയുള്ള പരമൈശ്വരാശ്രയം എന്നുള്ള മുഖ്യമായ ഭക്തിഗുണം നിരൂപിതമായി. ആകപ്പാടെ ഒന്നാംസ്കന്ധത്തിൽ സംഗ്രഹിക്കേണ്ടതായ ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവാൻതന്നെ പരമമായ തത്ത്വസ്വരൂപിയാണെന്നും, ഭക്തി മാത്രമേ പ്രധാനമായ മോക്ഷസാധനം ആകുന്നുള്ളൂ എന്നും ഉള്ള തത്ത്വങ്ങൾ ഈ മൂന്നു ദശകങ്ങൾകൊണ്ടു പ്രപഞ്ചനം ചെയ്യപ്പെട്ടവയായി. ഇതിനു പ്രമാണങ്ങൾ താഴെ കൊടുക്കുന്നു.

"വാസുദേവപരാ വേദാഃ."

"മോക്ഷസാധനസാമഗ്ര്യാം ഭക്തിരേവ ഗരീയസീ."

വിശിഷ്യ മറെറാരു ലോകോപദേശവും ഈ ഉപസംഹാരശ്ലോകത്തിൽനിന്നും ഊഹിക്കത്തക്കവിധത്തിൽ സമഞ്ജസമായി

സങ്ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അതായത്—സർവാഭീഷ്ടസമർപ്പണ സമർത്ഥനായ ഒരു മഹാപ്രഭുവിനെ (ജഗദീശ്വരനെ) അതിസുന്ദരൻ, അതിമധുരാകൃതി, അത്യാശ്ചര്യമൂർത്തി എന്നും മറ്റും വൃഥാ വർണ്ണനം ചെയ്യുതുകൊണ്ടും, തദനുരൂപമായി സങ്കല്പശതങ്ങളും അഭ്യൂഹംചെയ്യുതുകൊണ്ടും യാതൊരുഫലവും ഉണ്ടാകുന്നതല്ല. തനിക്കുള്ള അതിദൈന്യവും, പരമസങ്കടാവസ്ഥയും പ്രപഞ്ചനം ചെയ്യുന്നതും അർത്ഥവത്തല്ല. ദൃഢനിശ്ചയനായി പ്രവർത്തിച്ചാൽ മാത്രമേ ഫലം ഉണ്ടാകയുള്ളൂ എന്നതാണ്. ഈ ഭാഗം,

"കിമുകൈതർഭ്രയോഭിഃ .. .. വിരചയൻ."

എന്നതുവരേയുള്ള അംശത്താൽ വിശദപ്പെടുത്തപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

പ്രഹിതവിവിധാർത്ഥപ്രലപിതഃ:— ഇവിടെ പ്രഹിതം എന്നുള്ള പദത്തിനു തൃകൃതം എന്നുള്ള അർത്ഥം സ്വീകരിച്ചു പല വ്യാഖ്യാതാക്കന്മാരും അർത്ഥപ്രലപിതങ്ങൾവിട്ടിട്ട് എന്നു താത്പര്യം പറഞ്ഞുകാണുന്നു. 'കിമുകൈതർഭ്രയോഭിഃ' എന്നുള്ളതിനു യോജിക്കത്തക്കവിധത്തിൽ ഇങ്ങനെ വിവരണംചെയ്യണം എന്നായിരിക്കണം അവരുടെ അഭിപ്രായം. എന്നാൽ പ്രഹിതം എന്ന പദത്തിനു സംസ്കൃതഭാഷയിൽ തൃകൃതം എന്നുള്ള അർത്ഥം ദുർല്ലഭമാകയാൽ എനിക്കു തോന്നുന്നതു് പ്രഹിതം=പ്രേരണം ചെയ്യപ്പെട്ടത് എന്നുള്ള സാരസികമായ അർത്ഥം സ്വീകരിച്ചു പ്രേരിപ്പിക്കപ്പെട്ട വിവിധാർത്ഥപ്രലപിതങ്ങളോടുകൂടിയവൻ എന്നാക്കണം എന്നാണ്. അപ്പോൾ ഭഗവാനോടു ഭക്തന്റെ സ്ഥിതി അറിയിക്കാൻ പ്രലപിതങ്ങൾ ദൂതകൃത്യം അനുഷ്ഠിക്കുന്നതായി വരുന്നു. ഈ സന്ദർഭത്തിൽ പരമതാത്പര്യമായി നോക്കുമ്പോൾ തന്റെ അടുക്കൽ അതുവരെ ഉണ്ടായിരുന്ന പ്രലപിതങ്ങളെ അന്യസ്ഥലത്ത് അയച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നതിനാൽ മറ്റുള്ളവരുടെ ഉദ്ദേശം തെറ്റിയിട്ടില്ലെന്നും വിചാരിക്കാവുന്നതാണ്. തൃകൃത്ഥമായ ഹാ ധാതുവിൽനിന്നാണെങ്കിൽ ഹീനം എന്നേ രൂപം വരുവാൻ തരം ഉള്ളൂ. അഥവാ ധാരണാർത്ഥകമായ ധാഞ് ധാതുവിൽ പ്ര എന്ന ഉപസർഗ്ഗം ചേർത്തു കർതൃത്വത്തിൽ 'ദധാതേർഹിഃ' (൩-൧-൭൭) എന്ന പാണിനിസൂത്രത്താൽ ഹി ആദേശം വന്ന പ്രഹിതം എന്നായതിന്റെ രൂപ

മാണ് ഇവിടെ കൊടുത്തിരിക്കുന്നതെന്നും വിചാരിക്കാം. അപ്പോൾ എന്നിൽ കൃപയുണ്ടാവുന്നതുവരെ പ്രകൎഷേണ ധരിക്കപ്പെട്ട ആൎത്തപ്രലപിതത്തോടു കൂടിയവനായിത്തന്നെ സേവ ചെയ്തിരിക്കും എന്നുള്ള അൎത്ഥം ഗ്രഹിക്കണം: ഇതും പ്രകൃതത്തിൽ യോജിക്കാത്തതല്ല. ഞാൻ വളരെ ഒന്നും പറയുന്നില്ല. പൂൎവ്വാവസ്ഥയിൽ കൂടുതലായി ഏതുവിധമായ ആൎത്തപ്രലപിതം ചെയ്തും സേവിച്ചിരിക്കാം എന്നാണെങ്കിൽ നിന്തിരുവടിക്കു ദയവുണ്ടാകുന്നതുവരെ എന്നു പറയുന്നതിൽ എന്താണ് വിരോധപ്രസക്തി? സൎവഥാ ത്യക്തം എന്നുള്ള അൎത്ഥം ആകൃതിയിലും പ്രകൃതിയിലും അത്ര ശരിയല്ലാത്തതിനാൽ ത്യക്തമായിരിക്കുന്നു.

പുരഃ ക്ഞപ്തേ പാദേ:—പുരോഭാഗത്തിൽ ക്ഞപ്തമായ പാദത്തിൽ എന്നൎത്ഥം. ശ്രീരാമചന്ദ്രന്റെ പാദുക വച്ചു സാക്ഷാൽ പാദം എന്നു സങ്കല്പിച്ചു നതിനുതിനിഷേവകൾ ഭരതൻ ചെയ്തതുപോലെ ഭട്ടതിരിപ്പാടു ശ്രീകൃഷ്ണപാദുകവച്ചു സേവിച്ചു എന്നല്ല ആശയം. പുരോഭാഗത്തിൽ-മുന്നിൽ-ഹൃദയത്തിൽ- എന്നു താത്പൎയ്യം. സൎവ്വവ്യാപിയായ ഭഗവാന്റെ പാദം എവിടേയും ക്ഞപ്തമാകുന്നതിൽ അസാങ്ഗത്യം ഇല്ലല്ലോ. വിശിഷ്യ കൈകൾ കൂപ്പി തന്റെ ഹൃദയത്തിൽ കുനിഞ്ഞു പ്രണാമം ചെയ്തുതന്നെ ഭട്ടതിരിപ്പാടു വ്യാധിപാരവശ്യം നിമിത്തം കുറെ ദിവസം ഗുരുവായൂരമ്പലത്തിൽ കഴിച്ചുകൂട്ടിയതായി കേട്ടിട്ടുണ്ട്. എന്നുതന്നെയല്ല ഹൃദയത്തിൽ ആകുമ്പോൾ സൂക്ഷിക്കുന്നതിനോ, അശുദ്ധിശങ്കയ്ക്കോ ആവശ്യം ഇല്ലാത്തതിനാൽ അല്പംകൂടി ഔചിത്യം ഉണ്ട്.

ദേവ! വരദ!:—ദേവനാകയാൽ (പ്രകാശരൂപിയാകയാൽ) എന്റെ സമസ്താന്ധകാരവും നീക്കുന്നതിനും, വരദനാകയാൽ എന്റെ സേവ സഫലം ആകുന്നതിനും വൈഭവം ഉള്ള ഒരു മൂൎത്തി ആയിരിക്കേ ശ്രമവൈഫല്യശങ്കയ്ക്ക് അവസരം തെല്ലുമില്ലെന്നു സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

യഥാശക്തി വ്യക്തം:—കഴിയുന്നപോലെ വ്യക്തം എന്നു വന്നാൽ സൎവ്വഥാ അവ്യക്തമായി ആഭ്യന്തരധ്യാനവും, നമനവും, സേവനവും മററും എപ്പോഴും ചെയ്തുകൊണ്ടുതന്നെയിരിക്കുന്നു എന്നതിനെ വിശദപ്പെടുത്തുന്നു. വാക്കിനും, കായത്തിനും കഴി

വുള്ളപ്പോൾ സുഷ്ഠുമായ നമനാദികാം ചെയ്യാം എന്നാണ്. ഇതു യാവച്ഛക്യം ഏവരും വ്യക്തമായിത്തന്നെ ഭഗവാനെ ആരാധിച്ചാൽ ആപത്തിൽ നിന്നു വിമോചനം ലഭിക്കുന്നതാണെന്നുള്ള ഉപദേശത്തിൽ കലാശിക്കുന്നു. വ്യാധിനിമിത്തം ഹൃദയവ്യഥയുള്ളവർ ശരീരംകൊണ്ടു പ്രവർത്തിക്കുന്നതിൽ ഹൃദയവ്യഥയ്ക്ക് ഒരു പരിഹാരംകൂടിയാണെന്നുള്ളതു പലരും അനുഭവിക്കുന്നതാണല്ലോ.

നതിനുതിനിഷേവാഃ— ഇവിടെ നതിയും, നുതിയും വിശേഷമായിരിക്കേ നിഷേവാഃ എന്നു സാമാന്യമായി നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നതു നതിരൂപവും, നുതിരൂപവും ആയ നിഷേവകം എന്നനീതിയിൽ അഭേദോപചയം ഉദ്ദേശിച്ചിട്ടാണെന്നു തോന്നുന്നു. എന്നുതന്നെയല്ല, ഈ അവസ്ഥയിൽ ഇതു രണ്ടു മാത്രമാണ് സാധാരണ സംഭാവ്യമായിട്ടുള്ളതു്. നിഷേവാപദംകൊണ്ടു പൂജാദികം സംഗ്രഹിക്കുന്നതായുള്ള അഭിപ്രായം പ്രകൃതത്തിൽ അത്ര യോജിക്കുന്നതായി തോന്നുന്നില്ല.

വിരചയൻ ദിവസാൻ നേഷ്യാമി—(നതിനുതിനിഷേവകം) ചെയ്തുകൊണ്ടു ദിവസങ്ങാം കഴിച്ചുകൂട്ടാം എന്നാണ് സാമാന്യമായ അർത്ഥം. എന്നാൽ താത്പര്യം നതിനുതികം ചെയ്യാനായി ദിവസങ്ങാം നയിപ്പിക്കാം. അല്ലെങ്കിൽ വൃഥാജീവിതംകൊണ്ടു ദിവസങ്ങാം നയിപ്പിക്കാൻ ഉദ്ദേശിക്കുന്നില്ലെന്നു ഭാവം. ഈ അഭിപ്രായത്തിൽ ഹേതുപ്രത്തിൽ വിരചയൻ എന്ന ശതൃപ്രത്യയാന്തരൂപം വന്നിട്ടുള്ളതാണ്. ഹേതു ഇവിടെ ഫലരൂപമാണ്. അങ്ങനേയും പ്രയോഗം ഉണ്ടല്ലോ. ഉദാ—അജ്ജയൻ വസതി. ഇവിടെ വാസത്തിനു ഫലം അജ്ജനം ആകുന്നു. ഇപ്രകാരം ഉള്ള പ്രയോഗത്തിൽ പരീക്ഷിത്തിനെന്നപോലെ ശ്രീകൃഷ്ണചരണാരവിന്ദസേവയാണ് ഭട്ടതിരിപ്പാടു ജീവിച്ചിരിക്കുന്നതിന്റെ പരമപ്രയോജനം എന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. ൧൦

പ്രയോഗം.

ഭക്തസ്വരൂപവർണ്ണനവും, ഭക്തിപ്രാർത്ഥനയും എന്ന
മൂന്നാംദശകം സമാപ്തം.

പ്രഥമസ്കന്ധപരിച്ഛേദം സമാപ്തം.

സിദ്ധനായ ശുകബ്രഹ്മർഷിക്കും സാധ്യസ്ഥിതിയിൽ ഉപദേശ്യനായ പരീക്ഷിത്തുമഹാരാജാവിനും തമ്മിൽ സമാഗമമുണ്ടാക്കുന്നതിലേയ്ക്ക് ഉപായമായി ഉപോദ്ഘാതത്തിന്റെ രീതിയിൽ പ്രഥമസ്കന്ധാർത്ഥം സംഗ്രഹിച്ച് ഭഗവത്സ്വരൂപവും, ഭഗവദ്ഭക്തസ്വരൂപവും, ഭഗവദ്ഭക്തിയുടെ സ്വഭാവമഹിമകളും കഴിഞ്ഞ മൂന്നദ്ധ്യായങ്ങൾകൊണ്ടു വർണ്ണിച്ചിട്ടുണ്ട്. അനന്തരം ദ്വിതീയസ്കന്ധത്തിന്റെ പ്രതിപാദ്യസാരമായ ഭഗവത്സ്വരൂപഭേദവും, അതിന്റെ ധാരണാഭേദവും ഉപാസനാഭേദവും, തദനുസാരിയായ ഫലഭേദവും അഷ്ടാംഗയോഗരീത്യാ സ്വാനുഭവത്തോടുകൂടി നിരൂപണം ചെയ്യുന്നതിലേക്കായി രുഗ്ണനായ തനിക്ക് ആ മാതിരി യോഗാനുഷ്ഠാനത്തിൽ സാമർത്ഥ്യം സിദ്ധിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ആദ്യം ശരീരാരോഗ്യത്തെ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു:—

കല്യതാം മമ കൃഷ്ണ താവതീം
കല്യതേ ഭവദുപാസനം യയാ
സ്പഷ്ടമഷ്ടവിധയോഗചര്യയാ
പുഷ്ടയാശു തവ തുഷ്ടിമാപ്നുയാം. ൧

(ഹേ ശ്രീനാരായണ!)	= (അല്ലയോ ശ്രീനാരായണ!)
യയാ	= യാതൊന്നിനാൽ
ഭവദുപാസനം	= നിന്തിരുവടിയുടെ ഉപാസനം
കല്യതേ	= സാധിക്കപ്പെടുന്നുവോ
താവതീം (അപി)	= അത്രത്തോളം (എങ്കിലും)
കല്യതാം	= കല്യതയെ (ആരോഗ്യത്തെ)
മമ	= എനിക്ക്
കൃഷ്ണ.	= ചെയ്താലും (ഉണ്ടാക്കിത്തന്നാലും).
ആശു	= എത്രയുംവേഗത്തിൽ
സ്പഷ്ടം	= പ്രത്യക്ഷമായി
പുഷ്ടയാ	= പരിപൂർണ്ണമായ (നിസ്സന്ദേഹമായ-യാതൊരു കുറവുമില്ലാത്തതായ)
അഷ്ടവിധയോഗചര്യയാ	= അഷ്ടവിധമായ (എട്ടുപ്രകാരത്തിലുള്ള) യോഗചര്യയാൽ (യോഗാനുഷ്ഠാനത്താൽ—അഷ്ടാംഗയോഗാനുഷ്ഠാനത്താൽ)
തവ	= നിന്തിരുവടിയുടെ

തുഷ്ടിം = സന്തോഷത്തെ (യോഗോപാസനകൊണ്ടുള്ള തൃപ്തിയെ)

ആപ്നുയാം. = ഞാൻ പ്രാപിക്കുമാറാകണമേ.

കൃഷ-കൃത്ത് കരണേ എന്നുള്ള ധാതുവിൽ കർത്തരി ആത്മനേപദി ലോട് മ-പു-ഏ.

കൃതാം	കൃവാതാം	കൃവതാം
കൃഷ്വ	കൃവാഥാം	കൃധ്വം
കരവൈ	കരവാവഹൈ	കരവാമഹൈ.

കല്പതേ—കലഗതൌ സംഖ്യാനേ ച. എന്നധാതുവിൽ കർമ്മണി ലടി പ്ര-പു-ഏ.

ആപ്നുയാം—ആപ്ൽ വ്യാപ്തൌ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി വിധിലിങ്ങി ഉ-പു-ഏ.

ആപ്നുയാത്	ആപ്നുയാതാം	ആപ്നുയുഃ
ആപ്നുയാഃ	ആപ്നുയാതം	ആപ്നുയാത
ആപ്നുയാം	ആപ്നുയാവ	ആപ്നുയാമ.

സാരം

അല്ലയോ ഭഗവൻ! തിരുവുള്ളമുണ്ടായി തൃപ്പാദമൊഴിയെ മറ്റു യാതൊരു ശരണവുമില്ലാതെ കാത്തിരിക്കുന്ന എനിക്കു നിന്തിരുവടിയെ നിർവ്വിഘ്നമായി ഉപാസിക്കത്തക്ക വിധത്തിൽ അത്യന്തം ആരോഗ്യമെങ്കിലും, പ്രസാദിച്ചു തരേണമേ!. യമം, നിയമം, ആസനം, പ്രാണായാമം, പ്രത്യാഹാരം, ധാരണ, ധ്യാനം, സമാധി എന്നിങ്ങനെയുള്ള എട്ടു വിധമായ അംഗത്തോടുകൂടിയ യോഗം യാതൊരംഗവൈകല്യവും കൂടാതെ അനുഷ്ഠിച്ചു് ഉപാസിക്കുന്നവരിൽ നിന്തിരുവടിക്കുണ്ടാകുന്ന തൃപ്തിക്കു് ഈ എന്നെയും പാത്രമാക്കിത്തീർക്കേണമേ!. അന്തഃശരീരമായ സൂക്ഷ്മത്തിനും ബഹിഃശരീരമായ സ്ഥൂലത്തിനും ആരോഗ്യമുണ്ടായാലല്ലാതെ ഈവക അഷ്ടാംഗയോഗം പൂർണ്ണാംഗമായി നടത്തുവാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല. ആവശ്യപ്പെട്ടന്ന ആരോഗ്യം സിദ്ധിച്ചുകഴിഞ്ഞാൽ ഉടൻതന്നെ സമ്പൂർണ്ണമായ അഷ്ടാംഗയോഗമനുഷ്ഠിച്ചു നിന്തിരുവടിയുടെ ഉത്തമമായ തൃപ്തിയെ നേടിക്കൊള്ളാം. അല്ലാതെ ആരോഗ്യം പ്രാപിക്കണമെന്നു

കരുതുന്നതു കേവലം ലൌകികമായ മററു സുഖത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചല്ല. ഇതുസത്യം. സൎവ്വജ്ഞനായി സകലാന്തൎയ്യാമിയായുള്ള നിന്തിരുവടിക്ക് ഈ എൻെറ രോഗപരവശമായ ശരീരം കണ്ടാൽതന്നെ ഞാൻ യോഗാനുഷ്ഠാനത്തിനപൎയ്യാപ്തനാണെന്നുള്ളതു തെളിയുന്നതാണല്ലോ. ഇപ്പോൾ ഞാൻ വല്ല വിധവും എല്ലാം ഒരു മാതിരി കാട്ടിക്കൂട്ടുന്നു. എങ്കിലും അത് ആരോഗ്യഹീനമായ ശരീരത്തിൻെറസ്ഥിതിക്കു യോജിക്കായ്കനിമിത്തം പൂൎണ്ണമാകുന്നില്ല. സ്ഥൂലത്തിൽ പററിയ വാതാദിരോഗം സൂക്ഷ്മത്തെ പീഡാപരവശമാക്കിച്ചെയ്താൽ ഏതെങ്കിലും പ്രവൃത്തിക്കു സ്ഥിരതയും ശുചിതയുമുണ്ടാകുമോ? യമനിയമാദികളിൽ ചിലതു പ്രാധാന്യേന സ്ഥൂലശരീരമായ പിണ്ഡംകൊണ്ടും മററുള്ളവ സൂക്ഷ്മശരീരമായ മനസ്സുകൊണ്ടും നിൎവ്വഹിക്കേണ്ടവയാണെന്നുള്ളതു വാസ്തവമാണത്രെ. മനസ്സും പിണ്ഡവും ഒത്തുകൂടിയാലല്ലാതെയാതൊരു പ്രവൃത്തിയും വേണ്ടവണ്ണമാകയില്ലെന്നിരിക്കെ ആൎത്തനായ ഞാനെന്തുകാട്ടും? ആകയാൽ സമ്പൂൎണ്ണമായ അഷ്ടാംഗയോഗാനുഷ്ഠാനം കൊണ്ടു നിന്തിരുവടിയുടെ തൃപ്തിനേടത്തക്ക വിധം എന്നെ എത്രയും വേഗം ആരോഗ്യവാനാക്കേണമേ.

നിരൂപണം.

അധ്യാത്മപ്രകാശസ്വരൂപമായ മോക്ഷം ലഭിക്കുന്നതിന് അസംഖ്യം മാൎഗ്ഗങ്ങളുണ്ട്. അവയിൽ യോഗാനുഷ്ഠാനം പ്രധാനമായിട്ടുള്ളതാണ്. ഇതുവരെ ഘോഷിച്ചുവന്നതായ ഭക്തിമാൎഗ്ഗത്തിന് ഇത്രയുംകൊണ്ട് അപ്രാധാന്യം ശങ്കിച്ചിട്ടാവശ്യമില്ല. ഭക്തിമാൎഗ്ഗം സൎവ്വോത്തമമാണെന്നുള്ളത് ഇന്നും എന്നും അവ്യഭിചരിതമായ ഒരു സിദ്ധാന്തം തന്നെ. എന്നാൽ നമ്മുടെ മഹാകവിയായ ഭട്ടതിരിപ്പാട്ടിലേക്ക് യഥാകഥഞ്ചിദ് ഭജനംനടത്തി രോഗമനുഭവിച്ചോ ഇല്ലാതേയോ തനിക്കു മുക്തിലഭിക്കണമെന്നുള്ളതല്ല പരമോദ്ദേശം. ഏതു ദുരവസ്ഥയിൽപെട്ടവനും ഭഗവത്കൃപയാൽ സമ്പൂൎണ്ണമായ ഭാഗ്യത്തോടുകൂടി സുഖിച്ചു ചിരായുസ്സായി വൎത്തിക്കാൻ കഴിയും എന്നുള്ളതരത്തിൽ ഭഗവന്മഹിമഖ്യാപനംചെയ്യണമെന്നുള്ളതാണ് അദ്ദേഹത്തിൻെറ മുഖ്യമായ ഉദ്ദേശം. ഈ ഉദ്ദേശത്തിനു ഭക്തികൊണ്ടുമാത്രം ആരുമറിയാതെ 'കുഹചന വിവത്സ്യാമി വിജനേ'

എന്നു കഴിഞ്ഞദശകത്തിൽ പറഞ്ഞകണക്കിന് ഒരു കോണിൽ ചെന്നു മുക്തനായികഴിച്ചാൽ മതിയാകയില്ല. അതിനാൽ ആ മഹാൻ തന്നെത്തന്നെ ഉദാഹരണമായി സ്വീകരിച്ചു തനിക്കു പെട്ടിട്ടുള്ള ദുരവസ്ഥകളെല്ലാംമാറി ദൃഢമായ ആരോഗ്യത്തോടുകൂടി പ്രകൃത്യാ ബലിഷ്ഠഗാത്രനായി വരുമ്പോൾ നിർവ്വഹിക്കാവുന്ന യോഗാനുഷ്ഠാനംപോലും, അംഗവൈകല്യംകൂടാതെ സമ്പൂർണ്ണമായി നടത്തി ഭഗവദുപാസനംചെയ്തു വിജയിയായിത്തീർന്നു എന്നു വരുത്തണം. അഥവാ സഗുണമോ നിർഗ്ഗുണമോ ആയ ഏതുവിധമുള്ള ഭഗവത്സ്വരൂപത്തേയും ഏതുമാർഗ്ഗത്തിൽകൂടിയും പ്രവേശിച്ചു പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തി സായുജ്യം പ്രാപിക്കുന്നതിലേയ്ക്കുള്ള രുചി സ്വയം അനുഭവിച്ച് അന്യർക്കും മാർഗ്ഗോപദേശം ചെയ്യണമെന്നുള്ള സങ്കല്പമായാലും പ്രസ്തുതത്തിൽ യോജിപ്പുകേടില്ല.

കല്യതാം മമ കുരുഷ്വ താവതീം കല്യതേ:—

കല്യത=ആരോഗ്യം.

"പ്രാർത്തോ നിരാമയഃ കല്യ
ഉല്ലാഘോ നിർഗ്ഗതോ ഗദാത്."

എന്ന അമരത്താൽ കല്യപദത്തിന് അരോഗൻ എന്നർത്ഥം. 'കല്യസ്യ ഭാവഃ കല്യതാ' എന്ന വിഗ്രഹത്താൽ അരോഗന്റെ അവസ്ഥ കല്യത എന്നു പറയപ്പെടും. ഇവിടെ 'കല്യതേ' എന്നതു കല് എന്ന ധാതുവിൽനിന്നും കർമ്മണിലട്ടിന്റെ രൂപം വഹിച്ചതായിട്ടാണ് പദം വിവരിച്ചതെങ്കിലും 'കല്യ! തേ' എന്നു രണ്ടായി പിരിച്ചു കല്യ എന്നുള്ളതു സംബോധനമായും തേ എന്നുള്ളതു യുഷ്മച്ഛബ്ദത്തിന്റെ ഷഷ്ഠ്യേകവചനമായുംകൂടി ഗ്രഹിക്കാവുന്നതാണ്. അപ്പോൾ അല്ലയോ, കല്യനായുള്ളോവേ ഭഗവൻ! തേ നിന്തിരുവടിക്കുള്ള 'താവതീം കല്യതാം മമ കുരുഷ്വ' എന്നന്വയിപ്പിച്ച് അർത്ഥം പറയാം. ഈ പക്ഷത്തിൽ കുറച്ചുകൂടി സ്വാരസ്യമുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നു. ആരോഗ്യം നൾകേണ്ടതായ ആൾ അരോഗനായിരുന്നാൽ കൊള്ളാമല്ലോ? സകലലോകത്തിന്റെയും ആരോഗ്യാനുഗ്രഹത്തിനായി ധന്വന്തരിയായവതരിച്ചിട്ടുള്ള ഭഗവാന്റെ മഹിമയെ ആസ്പോരണം ചെയ്യാനായി ഈവിധമൊരു സംബോധനം പ്രസ്തുതത്തിൽ വളരെ യോജിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്നുതന്നെയല്ല മേല്പെട്ടു 'ഭവദുപാസനം യയാ' എന്നതിനാൽ

യാതൊരു കല്യതയാൽ ഭഗവദുപാസനം ഭവിക്കുമോ അപ്രകാരമുള്ള കല്യതയെ തരേണം എന്നു പ്രാർത്ഥിക്കുന്ന അവസരത്തിൽ ഇത് അത്യന്താപേക്ഷിതവുമാണ്. ഉപാസനം എന്ന ശബ്ദത്തിനു പൂജനം, വന്ദനം മുതലായ ഭജനവ്യാപാരമാണു താത് പര്യവിഷയമായി ഭവിക്കുന്നതെങ്കിലും ശബ്ദാർത്ഥസാരസ്യം പര്യാലോചിച്ചാൽ അടുത്തിരിക്ക എന്നാണു ശരിയായ ഒരർത്ഥം ഗ്രഹിക്കേണ്ടതു്. തിരുമുൻപിൽതവണക്കാരനായി എപ്പോഴും ചൊല്പടികേട്ട നില്ക്കുന്ന ഒരു പ്രധാനസേവകന്റെ സ്ഥിതിയാണു ചുരുക്കത്തിൽ വന്നുകൂടുന്നതു്. ആരോഗ്യവാനും സുലക്ഷണാംഗനും ആയിരിക്കേണ്ടതു തവണക്കാക്ക് അത്യന്താപേക്ഷിതമാണു്. എന്നതന്നെയല്ല വിഷ്ണുപാർഷദന്മാരായ സുനന്ദാദികൾ ചതുർഭുജാദികളായി തുല്യാകൃതി വഹിച്ചിട്ടുള്ളവരാണെന്നു പുരാണാദികളിൽനിന്നും വ്യക്തമാകുന്നുണ്ടതേ്. ഇതുകൊണ്ടു കവിക്കു ഭഗവത്സാരൂപ്യം പ്രാർത്ഥനാവിഷയമാണെന്നു വ്യഞ്ജിക്കുന്നു.

അഷ്ടവിധയോഗചര്യയാ:—

യോഗചര്യ എന്നതിനു യോഗാനുഷ്ഠാനമെന്നർത്ഥം. അഷ്ടാംഗയോഗാനുഷ്ഠാനത്തിന്റെ ക്രമവും പ്രക്രിയയും ഈ സന്ദർഭത്തിൽ മനസ്സിലാക്കുന്നതു കൊള്ളാം. യമം, നിയമം, ആസനം, പ്രാണായാമം, പ്രത്യാഹാരം, ധാരണ, ധ്യാനം, സമാധി എന്നിങ്ങനെയുള്ളതാകുന്നു എട്ടംഗങ്ങൾ. യോഗമെന്നശബ്ദം യുജ സമാധൌ എന്ന ധാതുവിൽനിന്നു വന്നതാകയാൽ സമാധിയെന്നർത്ഥത്തെ കൊടുക്കുന്നു. സമാധിയെന്നാൽ—

"യോഗശ്ചിത്തവൃത്തിനിരോധഃ."

(സമാധിപാദം ൨-ാംസൂത്രം)

എന്ന യോഗസൂത്രത്താൽ ചിത്തവൃത്തിനിരോധമാണെന്നു കാണുന്നു. യമനിയമാദികളായ അഷ്ടാംഗങ്ങളിൽ എട്ടാമത്തതായി കാണുന്ന സമാധി—

"തദേവാർത്ഥമാത്രനിർഭാസം
സ്വരൂപശൂന്യമിവ സമാധിഃ."

(വിഭൂതിപാദം ൩-ാംസൂത്രം)

എന്ന യോഗസൂത്രമനുസരിച്ചു ചിത്തവൃത്തിനിരോധത്തിൽ നിന്നു ഭിന്നമാണ്. ചിത്തവൃത്തിനിരോധം=മനസ്സിന്റെ നാനാമുഖങ്ങ

ളായ വൃത്തികളുടെ പ്രവൃത്തികളുടെ തടവാകുന്നു. അനാദ്യവിദ്യാവാസനയാ പരിസ്ഫുരിതം വിഭിന്നവ്യാപാരങ്ങളിൽപെട്ട പൂടപിടിച്ചകിടക്കുന്ന മനസ്സിന്റെ സകലവ്യാപാരങ്ങളും തടയണമെങ്കിൽ അതു യോഗംകൊണ്ടല്ലാതെ സാധിക്കയില്ല. ഈ യോഗം സംപൂർണ്ണമാകണമെങ്കിൽ യമാദികളായ എട്ടംഗങ്ങളും ക്രമണം. അത് ഏതുവിധമാണെന്ന് അല്പമൊന്നു വിശദപ്പെടുത്താം.

അതിൽ—൧-ാമത്തെ യമം—

"അഹിംസാസത്യാസ്തേയബ്രഹ്മചര്യാപരിഗ്രഹാ യമാഃ."

(യോഗസൂത്രം സാധനപാദം ൩൰-ാംസൂത്രം)

എന്നതിനാൽ—അഹിംസ (സർവ്വാ സർവ്വഭൂതങ്ങളോടേയും അനഭിദ്രോഹം), സത്യം (വാക്കും മനസ്സും കണ്ടതുപോലെയും അനുമിച്ചതുപോലെയുമിരിക്ക), അസ്തേയം (പ്രമാണപ്രകാരമല്ലാതെ പരദ്രവ്യം സ്വീകരിക്കാതിരിക്ക), ബ്രഹ്മചര്യം (ഗുപ്തേന്ദ്രിയനായിരിക്ക), അപരിഗ്രഹം (വിഷയങ്ങളെ അംഗീകരിക്കാതിരിക്ക) എന്നിവയാകുന്നു.

൨-ാമത്തെ നിയമം—

"ശൌചസന്തോഷതപഃസ്വാധ്യായേശ്വരപ്രണിധാനാനി നിയമാഃ."

(യോഗസൂത്രം സാധനപാദം ൩൨-ാംസൂത്രം)

എന്നതിനാൽ—ശൌചം (ജലാദിയാലുള്ള ബാഹ്യങ്ങളായ അഴുക്കുകളുടേയും ആന്തരങ്ങളായ മദമാനാദികളുടേയും ക്ഷാളനം), സന്തോഷം (ലബ്ധത്തിലുള്ള പ്രീതി), തപസ്സ് (ക്ഷുത്പിപാസാദിദ്വന്ദ്വസഹനവും ചാന്ദ്രായണാദിവ്രതാചരണവും) സ്വാധ്യായം (മോക്ഷശാസ്ത്രങ്ങളുടെ അധ്യയനവും പ്രണവജപവും), ഈശ്വരപ്രണിധാനം (ഈശ്വരനിൽ സർവ്വകർമ്മസമർപ്പണം) എന്നിവയാകുന്നു.

൩-ാമത്തെ ആസനം—

"തത്ര സ്ഥിരസുഖമാസനം."

(യോഗസൂത്രം സാധനപാദം ൪൬-ാംസൂത്രം)

എന്നതിനാൽ—പദ്മാസനം, ഭദ്രാസനം, സ്വസ്തികാസനം, ദണ്ഡാസനം മുതലായി അനേകരൂപത്തിൽ സ്ഥിരവും സുഖവുമായതാകുന്നു.

൪-ാമത്തെ പ്രാണായാമം—

"തസ്മിൻ സതി ശ്വാസപ്രശ്വാസയോർഗതിവിച്ഛേദഃ പ്രാണായാമഃ."

(യോഗസൂത്രം സാധനപാദം ൪൯-ാംസൂത്രം)

എന്നതിനാൽ—ഏതെങ്കിലും ഒരാസനത്തിന്റെ സിദ്ധിവന്നതിനുശേഷം വെളിയിലെ വായു ഉള്ളിൽ വലിക്കുക എന്നുള്ള ശ്വാസത്തിന്റേയും ഉള്ളിലെ വായു വെളിയിൽ വിടുക എന്ന പ്രശ്വാസത്തിന്റേയും ഗതിക്കു വിച്ഛേദമായി രണ്ടുംകൂടാതെ വരിക ആകുന്നു. പ്രാണവായുവിന്റെ ആയാമം—ആയമനം—അവിച്ഛിന്നത—വിച്ഛേദംകൂടാത്തമട്ടിൽ സമ്പാദിക്കുന്നതാണ് ഈ കൃത്യം. ഈ തരത്തിലുള്ള പ്രാണായാമത്തെ—ക രേചകം, ഖ പൂരകം, ന കുംഭകം എന്നിങ്ങനെ മൂന്നുതരമായി പറയാറുണ്ട്. അതിൽ—വെളിയിൽനിന്നു ശ്വാസം ഉള്ളിൽ കയറിനിറയ്ക്കുക പൂരകവും, അകമേയുള്ള വായു വെളിയിൽ കളയുക രേചകവും, ശ്വാസകോശത്തിലുള്ള ശ്വാസം വെളിയിൽ പോകാതേയും ക്രൂരതലായി അകമേ കടക്കാതേയും നിയമനം ചെയ്യുക കുംഭകവുമാകുന്നു. എല്ലാവരുടേയും ദേഹത്തിൽ പൂണൈല്ലിന്റെ ഇടതും വലതുമായി യഥാക്രമം ഇഡയെന്നും പിംഗലയെന്നും രണ്ടു നാഡികളുണ്ടായിരിക്കും. ഈ രണ്ടിനും നടുക്കു സുഷുമ്നയെന്നു മറെറാരു നാഡിയും കാണും. സുഷുമ്നയുടെ താഴത്ത് അറത്തായി ത്രികോണാകൃതിയിൽ മൂലാധാരമുണ്ട്. ഈ മൂലാധാരമാണ് കുണ്ഡലിനീശക്തിയുടെ അധിഷ്ഠാനമായിരിക്കുന്നതു്. എല്ലാപേക്കും സുഷുമ്നാമാർഗ്ഗം തുറന്നിരിക്കയില്ല. പ്രാണായാമംകൊണ്ടുവേണം അതു തുറക്കാൻ. അപ്രകാരം തുറന്നാൽ കുണ്ഡലിനീശക്തി ഉണർന്നതായി കാണാം. അതുവഴി സുഷുമ്നയിൽക്കൂടി കടന്നു സ്വാധിഷ്ഠാനം, മണിപൂരം, അനാഹതം, വിശുദ്ധി, ആജ്ഞ എന്നിങ്ങനെയുള്ള സ്ഥാനങ്ങളം അതിക്രമിച്ചു മൂർദ്ധാവിലുള്ള സഹസ്രാരപത്മത്തിലെത്തണം. അവിടെ എത്തിയാൽ ബ്രഹ്മത്തെ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടുകാണാം. ഇതാണു് പ്രാണായാമത്തിന്റെ പരമഫലമായി കാണേണ്ടതു്.

൫-ാമതു പ്രത്യാഹാരം—

"സ്വവിഷയാസംപ്രയോഗേ ചിത്തസ്വരൂപാനുകാര ഇവേന്ദ്രിയാണാം പ്രത്യാഹാരഃ."

(യോഗസൂത്രം സാധനപാദം ൫൪-ാംസൂത്രം)

എന്നതിനാൽ— ചക്ഷുരാദീന്ദ്രിയങ്ങൾ തങ്ങളുടെ വിഷയബന്ധം വിട്ട ചിത്തത്തിന്റെ സ്വരൂപത്തെ അനുകരിച്ചു ചിത്തമാത്രശരണങ്ങളായി തന്നിരിക്ക എന്നുള്ളതാകുന്നു. പ്രത്യാഹരിക്ക— അനേകങ്ങൾ കൂട്ടിച്ചേർത്ത് ഒരേരൂപത്തിൽ ആക്കുക എന്നതിനാൽ പ്രത്യാഹാരമെന്നുള്ള പേർ വന്നതാകുന്നു. ചക്ഷുരാദികളെല്ലാം ചിത്തമായിത്തീർന്നു സ്വവ്യാപദേശം വിട്ടുമാറി വിഷയമറിയിരിക്കുക എന്നുസാരം. ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ വിഷയങ്ങളെവിട്ട മനസ്സിന്റെ അധീനതയിലായി ചുരുങ്ങിപ്പോകുന്നതെന്നു തത്പരം.

൩-ാമത്തെ ധാരണ—

"ദേശബന്ധശ്ചിത്തസ്യ ധാരണാ."

(യോഗസൂത്രം വിഭൂതിപാദം ൧-ാംസൂത്രം)

എന്നതിനാൽ— മറ്റു സകലേന്ദ്രിയങ്ങളും തന്നിൽ ലയിച്ചിട്ടുള്ള ചിത്തത്തെ നാഭിചക്രത്തിലോ ഹൃത്പുണ്ഡരീകത്തിലോ മൂർദ്ധാവിലോ മറ്റൊരു ബന്ധിപ്പിച്ചു സ്ഥിരപ്പെടുത്തുകയാകുന്നു.

൪-ാമത്തെ ധ്യാനം—

"തത്ര പ്രത്യയൈകതാനതാ ധ്യാനം."

(യോഗസൂത്രം വിഭൂതിപാദം ൨-ാംസൂത്രം)

എന്നതിനാൽ ഏതുദേശത്തിൽ ചിത്തത്തെ ഉറപ്പിച്ചുവോ അവിടെവച്ചു ധ്യാനിക്കേണ്ടതായ രൂപത്തെ ആശ്രയിച്ചുള്ള പ്രത്യയത്തിന്റെ (ജ്ഞാനത്തിന്റെ) ഏകതാനത(ജ്ഞാനാന്തരത്താൽ കലർക്കാത്തതായ ധാരാപ്രവാഹം) ആകുന്നു.

൫-ാമത്തെ സമാധി—

"തദേവാർത്ഥമാത്രനിർഭാസം സ്വരൂപശൂന്യമിവ സമാധിഃ."

(യോഗസൂത്രം വിഭൂതിപാദം ൩-ാംസൂത്രം)

എന്നതിനാൽ— ധ്യാനത്തിന്റെ അവിച്ഛിന്നമായ ധാരാസന്താനം നിമിത്തം ധ്യേയമായ രൂപംകൂടി മറന്നു ധ്യാനമയമായി ജ്ഞാനമാത്രം തോന്നിക്കൊണ്ടിരിക്കുകയാകുന്നു.

ഈവിധം അഹിംസാദിയായ യമംകൊണ്ടു ബാഹ്യമായ സകല പ്രവൃത്തികളുടേയും ശുദ്ധിയുണ്ടായി ശൌചാദികളായ നിയമംകൊണ്ട് ആഭ്യന്തരമായ ഏതുകർമ്മവും പരിശുദ്ധമായി ചമഞ്ഞു സ്ഥിരവും സുഖവുമായ പദ്മാദികളിൽ ഏതെങ്കിലും ഒരു

ആസനം സിദ്ധപ്പെടുത്തി തദ്ദ്വാരാ ശീതോഷ്ണാദിദ്വന്ദ്വസഹന ശീലമുറച്ചു ശ്വാസപ്രശ്വാസനിയമനമാകുന്ന പ്രാണായാമത്താൽ സകലേന്ദ്രിയജയശക്തിസമ്പാദിച്ചു വിഷയസങ്കോചംനിമിത്തം പ്രവൃത്തിയില്ലാതെവന്നു മററിന്ദ്രിയങ്ങൾ ചിത്തമായിത്തന്നെ ചമയുന്നു. പ്രത്യാഹാരത്താൽ ലൌകികബന്ധമററു സകലേന്ദ്രിയങ്ങളും തന്നിൽതന്നെ ലയിച്ചു സ്വചിത്തത്തെ ഹൃത്പത്മത്തിലോ മറെറാ ഉറപ്പിക്കുന്നു. ധാരണയാൽ അന്തഃകരണവൃത്തികൾ നീങ്ങി ആവിധമുള്ള ചിത്തം ധ്യേയമായ ഒരു രൂപംമാത്രം തുടരെത്തുടരെ തോന്നിച്ചുകൊള്ളുന്നു. ധ്യാനത്താൽ മററു വിഭിന്നങ്ങളായ ബോധങ്ങൾ യാതൊന്നും കൂടാതായി ഒടുവിൽ ധ്യാനമാത്ര സ്വരൂപമായ സിദ്ധിയാൽ ധ്യേയരൂപവുമകന്നു ധാരാരൂപമായ ധ്യാനകലകൾതന്നെ സ്വരൂപമായി ശേഷിച്ചിട്ടുള്ള പരബ്രഹ്മ സാക്ഷാത്കാരം ലഭിക്കുന്നു. ഈവിധമുള്ള ധാരാരൂപമായ ധ്യാനത്തിലാണ് പരമപ്രീതിരൂപമായ ഭക്തി മൂർദ്ധാഭിഷിക്തമായിത്തീർന്നു തനിക്ക് ആനന്ദത്തെ നല്കുന്നത്.

ധാരണ, ധ്യാനം, സമാധി എന്നിവയ്ക്കു സൂക്ഷ്മമായ ഭേദമുണ്ടെങ്കിലും ഫലത്തിൽ വളരെ അടുപ്പമുള്ളതുകൊണ്ടു മൂന്നും ഒന്നു ചേർന്നാണ് പാര്യന്തികമായ ഫലത്തെ കൊടുക്കുന്നത്. ഈ തത്ത്വമാണ്,

"ത്രയമേകത്ര സംയമഃ."

(വിഭൂതിപാദം ൪-ാംസൂത്രം)

എന്നതിനാൽ മൂന്നും ഒരിടത്തുകൂടി സംയമം എന്നുള്ള സംജ്ഞാകരണത്താൽ വിവക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നത്. ഈവിധം സംയമമുള്ളവരെയാണ് സംയമികൾ എന്നു പറയാവുന്നത്.

തവ തുഷ്ടിമാപ്നുയാം— ഇവിടെ കൊടുത്തിരിക്കുന്ന തുഷ്ടി, ഭക്തന്റെ പരമപ്രേമലക്ഷണഭക്തി ഭഗവാനിൽ പ്രതിഫലിക്കുന്ന ഒരു രൂപമാണ്. ഭക്തനു ഭക്തിയും, ഭഗവാനു തുഷ്ടിയും വാസ്തവത്തിൽ വലിയഭേദമുള്ളതല്ലെന്നു തത്ത്വം.

അലങ്കാരം.

കല്യതയെ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നതായ പ്രസ്തുതത്തിൽ കല്യ എന്നുള്ള സംബോധന ദാതാവിന്റെ കല്യതാദാനസമർത്ഥതയ്ക്കു സാഭിപ്രായമായി നില്ക്കയാൽ അലങ്കാരം പരികരം. ൧

ആരോഗ്യപ്രാർത്ഥനകഴിച്ച് അതു സഫലമായെന്നും സങ്കല്പിച്ചു യഥാശക്തി അഷ്ടാംഗയോഗാനുഷ്ഠാനം താൻ നടത്തുന്നതായി ഉപന്യസിക്കുന്നു:—

ബ്രഹ്മചര്യ്യദൃഢതാദിഭിര്യ്യമൈ-
രാപ്ലവാദിനിയമൈശ്ച പാവിതാഃ
കുമ്മഹേ ദൃഢമമീ സുഖാസനം
പങ്കജാദ്യമപി വാ ഭവത്പരാഃ. ൨

അമീ (വയം)	= ഈ (ഞങ്ങൾ)
ബ്രഹ്മചര്യ്യദൃഢതാദിഭിഃ	= ബ്രഹ്മചര്യ്യത്തിന്റെ ദൃഢത (ചലനമില്ലായ്മ) ആദികളായ
യമൈഃ	= അഹിംസ, സത്യം, അസ്തേയം അപരിഗ്രഹം തുടങ്ങിയ യമങ്ങളാലും
ആപ്ലവാദിനിയമൈഃ ച	= ആപ്ലവാദി (സ്നാനാദിശൌചം, സന്തോഷം, തപസ്സ് സ്വാധ്യായം, ഈശ്വരാപ്പണം എന്നിവയാകുന്ന) നിയമങ്ങളാലും
പാവിതാഃ	= ശുദ്ധപ്പെട്ടത്തപ്പെട്ടവരായി
ഭവത്പരാഃ	= ഭവാനാകുന്ന (നിന്തിരുവടിയാകുന്ന) പരനോട് (പ്രധാനമായ പ്രാപ്യസ്വരൂപത്തോടു) കൂടിയവരായി
പങ്കജാദ്യം (കിം) അപി വാ	= പദ്മം തുടങ്ങിയ ഏതെങ്കിലും ഒന്നായ
ദൃഢം, സുഖാസനം	= സ്ഥിരവും സുഖവുമായ ആസനത്തെ
കുമ്മഹേ.	= ചെയ്തിരിക്കാം.

സാരം

അല്ലയോ ഭഗവൻ! നിശ്ചലവും നിർമ്മലവുമായ അന്തഃകരണത്തിൽ നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യസ്വരൂപം ധ്യാനിച്ചു പരമാനന്ദമനുഭവിക്കണമെന്നു വിചാരിക്കുന്ന ഞാൻ ആത്മാവായി ബാഹ്യമായും ആഭ്യന്തരമായും ശുദ്ധി സമ്പാദിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി അഷ്ടാംഗയോഗാനുഷ്ഠാനക്രമത്തിൽ പ്രവേശിച്ചുകൊണ്ടു യാതൊരിളക്കവും കൂടാത്തവിധം ദൃഢമായ

അഹിംസാബ്രഹ്മചര്യാദിയമങ്ങളാലും, സ്നാനശൌചതപഃപ്രഭൃതി നിയമങ്ങളാലും പരിശുദ്ധിയെ പ്രാപിച്ചവനായി പദ്മാസനം തുടങ്ങിയ ഏതെങ്കിലുമൊരാസനം വശപ്പെടുത്തി സുഖമായും സ്ഥിരമായും ശീതോഷ്ണാദിദ്വന്ദ്വഭേദങ്ങളും അടക്കാൻ വഹിയാത്തമട്ടിൽ ഉറച്ചിരുന്നുകൊള്ളാം. എന്നാൽ ഇപ്രകാരം യമം, നിയമം, ആസനം എന്നിവ ഓരോന്നും സാധനംചെയ്യുന്നതു പരമാനന്ദസ്വരൂപിയായ നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യമൂർത്തിയെ പായ്ക്കുന്നിടുസമാധിയിൽ പ്രവേശിപ്പിച്ചു തന്മയീഭവിപ്പിക്കാനുള്ള സങ്കല്പംകൊണ്ടാകയാൽ തിരുവുള്ളമുണ്ടായി ഇവ നിഷ്കൃഷ്ടമായി നടത്താൻ പ്രസാദമുണ്ടാകേണമേ.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ യോഗത്തിന്റെ യമാദികളായ എട്ടംഗങ്ങളിൽ ആദ്യത്തെ യമം, നിയമം, ആസനം എന്നീ മൂന്നിനെയും നിരൂപണം ചെയ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. പ്രധാനമായി ഭഗവദ്രൂപം ഉള്ളിൽകടത്തി സ്ഥിരമായി വയ്ക്കേണമെങ്കിൽ ചിത്തശുദ്ധി വരുത്തണം. സമ്പൂർണ്ണമായ ചിത്തശുദ്ധിയുണ്ടാകണമെങ്കിൽ യാതൊരുവിധമായ ക്ഷോഭത്തിനും ഇടകൊടുക്കാതിരിക്കണം. ചിത്തത്തിന്റെ ചലനമാണ് അതിന്റെ അശുദ്ധി. അതിനാൽ ആകൃഷ്ടിച്ചു് അനർത്ഥത്തിൽ ചാടിക്കുന്ന വിഷയങ്ങളോടു ബന്ധമില്ലാതിരിക്കണം. സർവ്വമേ ലോകത്തിൽ ഒരുത്തന് ഇഷ്ടത്തെക്കാളും അനിഷ്ടത്തെയാണു് സർവ്വസംഭവങ്ങളും ഉദാഹരിക്കാൻ കാത്തിരിക്കുന്നതു്. അവയിൽ ക്രോധിച്ചു പകരം ചെയ്യാതെ ബുദ്ധിപൂർവ്വം ആദ്യമേ തടുത്തുനിറുത്തുവാൻ നോക്കണം. ഹിംസാശീലം മാറിയാൽ വാക്കും മനസ്സും യഥാർത്ഥങ്ങളാകും. ഈവിധം ഉള്ള യാഥാർത്ഥ്യംകൊണ്ടു് പരദ്രവ്യാകാംക്ഷ നഷ്ടമായാൽ അസ്തേയമുദിക്കും. ഇതുമായാൽ അതു ബ്രഹ്മചര്യമായി. എന്നുവച്ചാൽ—ഇഷ്ടപ്രാപ്തിക്കനുകൂലകളായ സ്ത്രീകളുടെ ദർശനസ്പർശനാദികളോ ചിന്തനം തന്നെയോ സർവ്വഥാ വിട്ടുമാറി അയാചം അപരിഗ്രഹനായിത്തീരും. യാതൊന്നിനു് അയാഃളയോ അയാചകനു യാതൊന്നിനേയുമോ പരിഗ്രഹിക്കുവാൻ കാണുകയില്ല. അയാചം ഒറ്റയായി, വിഷയമിശ്രതയ്ക്കവകാശമില്ലായ്കയാൽ ശുദ്ധനായിത്തീരുന്നു. ഇതാണു യമാനുഷ്ഠാനസരണി. ഇതുതന്നെയാണു മുൻശ്ലോകത്തിന്റെ നിരൂപണത്തിൽ യമത്തെക്കുറിച്ചുള്ള യോഗസൂത്രത്തിന്റെ ആശയം.

ഇതുപോലെ സ്നാനാദികൊണ്ടു സ്ഥൂലത്തിലെ രജസ്സും (പൊടി മുതലായതും) സന്തോഷതപഃസ്വാധ്യായേശ്വരപ്രണിധാനങ്ങൾകൊണ്ടു സൂക്ഷ്മത്തിലെ രജസ്തമസ്സുകളും (മദമാനങ്ങളും) നല്ല വണ്ണം കഴുകിക്കളഞ്ഞു നിയമാനുഷ്ഠാനത്തിലും സിദ്ധനാകണം.

യമനിയമങ്ങളെപ്പറ്റി ഭാഗവതത്തിൽ:—

"അഹിംസാ സത്യമസ്തേയ-
മസംഗോ ഹ്രീരസഞ്ചയഃ
ആസ്തിക്യം ബ്രഹ്മചര്യം ച
മൌനം സ്ഥൈര്യം ക്ഷമാഭയം.

ശൌചം ജപസ്തപോ ഹോമഃ
ശ്രദ്ധാതിഥ്യം മദർച്ചനം
തീർത്ഥാടനം പരാർത്ഥേഹാ
തുഷ്ടിരാചാര്യസേവനം.

ഏതേ യമാസ്സനിയമാ
ഉഭയോർദ്വാദശ സ്മൃതാഃ"

എന്നീപദ്യങ്ങൾകൊണ്ടു ഓരോന്നും ൧൨ എണ്ണങ്ങളാണെന്നു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്.

ഇങ്ങനെ യമവും നിയമവും സിദ്ധിച്ചുകഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെ അയാൾ എവിടെപ്പോകും. ആരു ക്ഷണിക്കും? ഒരിടത്തു സ്ഥിരമായും സുഖമായും അന്യബാധകൂടാതെ ഉറപ്പിച്ചു് ഇരിക്കയല്ലാതെ വേറെ നിവൃത്തിയില്ല. ഇതാണു്—'സ്ഥിരസുഖാസനം' എന്ന യോഗസൂത്രത്തിനാൽ ആസനമായിത്തീരുന്നതു്. എങ്കിലും ഒരു ഐദമ്പര്യവും നിശ്ചയവും വേണ്ടതു് അത്യാവശ്യമാകയാൽ അതു് ഉത്കൃഷ്ടമായി ദേവതാദികൾപോലും അംഗീകരിച്ചതായാൽ ഉത്തമമായിത്തീരുന്നതുകൊണ്ടു് ഈ ആസനം പദ്മാദിയായിത്തീർന്നതാണു്. അതിൽ പദ്മാസനം—

"വാമോരുപരി ദക്ഷിണം ച ചരണം
സംസ്ഥാപ്യ വാമം തഥാ
ദക്ഷോരുപരി സുശ്ലിഷ്ടമേന വിധിനാ
ധൃത്വാ കരാഭ്യാം ദൃഢം

അംഗുഷ്ഠൗ ഹൃദയേ നിധായ ചിബുകം
നാസാഗ്രമാലോകയേ-
ദേതത് പാപവിനാശകാരി യമിനാം
പദ്മാസനം പ്രോച്യതേ."

എന്നിത്യാദികളായ പദ്മാസനവിധികൾക്ക് അനേകംവിധം അനുഷ്ഠാനഭേദവശാൽ ലക്ഷണങ്ങളും ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്. ഇടതു തുടമേൽ വലതുകാലും വലതുതുടമേൽ ഇടതുകാലും കേറിവച്ചിട്ട് യഥാക്രമം വലതും ഇടതും കൈകൾകൊണ്ട് ഇടതും വലതും കാലുകളുടെ പെരുവിരൽ പിടിച്ചുകൊണ്ട് താടികുനിച്ച് ഹൃദയത്തിൽ ചേർത്തുവച്ച് നാസികാഗ്രംതന്നെ നോക്കിയിരുന്നുകൊള്ളുകയാണ് പദ്മാസനം. ഇതു യോഗികൾക്കു സകലവ്യാധിവിനാശനഹേതുവാണെന്നാണ് ചുരുക്കത്തിൽ താത്പര്യം. ഇനി ഒരുപാദം ഭൂമിയിൽ വയ്ക്കുയും മറേതു് ആകുഞ്ചിതമായി മുട്ടിൽ കേറിവയ്ക്കുയും ചെയ്താൽ അതു വീരാസനമായി എന്നും മറ്റും പലേ ആസനങ്ങളും കാണാം. ചുരുക്കത്തിൽ 'സ്ഥിരസുഖാസനം' എന്ന യോഗസൂത്രത്താൽ തനിക്കു സ്ഥിരവും സുഖവുമായ ഏതാസനവും ഉപയോഗിക്കാം എന്നുക്രൂടി സാമാന്യേന ഗ്രഹിക്കാവുന്നതിനാൽ ഈ അംശത്തിൽ അതു വളരെ നിരൂപണത്തിനാവശ്യമില്ല. 'ദൃഢമമീ സുഖാസനം' എന്ന മൂലത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതുതന്നെ മുൻചൊന്ന യോഗസൂത്രത്തെ അനുവാക്കെ എടുത്തുചേർത്തുപോലെയിരിക്കുന്നു. ഇതുകൊണ്ട് ബാഹ്യാഭ്യന്തരശുചിത്വവും ശീതോഷ്ണാദിദ്വന്ദ്വസഹനശീലവും ഉണ്ടായി സ്ഥിരാസനനായാൽ മനസ്സിനു ധ്യാനയോഗ്യത്വമുണ്ടെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. ൫

ആസനസിദ്ധിവന്നാൽ പിന്നീടു ചെയ്യേണ്ട പ്രാണായാമത്തെയും പ്രത്യാഹാരത്തെയും നിരൂപണം ചെയ്യുന്നു:—

താരമന്തരനുചിന്ത്യ സന്തതം
പ്രണവായുമഭിയമ്യ നിർമ്മലാഃ
ഇന്ദ്രിയാണി വിഷയാദഥാഹൃ-
ത്യാസ്മഹേ ഭവദുപാസനാമുഖാഃ. ൬

താരം = പ്രണവത്തെ (ഓം എന്നുള്ള ബ്രഹ്മാക്ഷരത്തെ)

അന്തഃ = ഉള്ളിൽ

സന്തതം = എപ്പോഴും

അനുചിന്ത്യ = തുടരെത്തുടരെചിന്തനംചെയ്തിട്ട

പ്രാണവായും = പ്രാണനെ

അഭിയമ്യ = പൂരക - രേചക - കുംഭകക്രമങ്ങളിൽ യമനം ചെയ്തിട്ട്

നിർമ്മലാഃ = നിർമ്മലന്മാരായിത്തീർന്ന് (അനുരാഗങ്ങളായ യാതൊരു രാഗദ്വേഷാദികളും കൂടിക്കൊള്ളാനിടകൊടുക്കാതേയും ഉള്ളവ രേചനംചെയ്തും വെളിയിൽകളഞ്ഞു — അകറ്റിയും ശുദ്ധി സമ്പാദിച്ചു)

അഥ = അനന്തരം

ഇന്ദ്രിയാണി = ചക്ഷുരാദികളായ ജ്ഞാനേന്ദ്രിയങ്ങളേയും

വിഷയാത് = രൂപാദികളായ വിഷയങ്ങളിൽനിന്ന്

അപഹൃത്യ = അപഹരിച്ചിട്ട് (പിൻവലിച്ചിട്ട്)

ദേവ്യുപാസനോന്മുഖാഃ = നിന്തിരുവടിയുടെ ഉപാസനത്തിൽ (ധാരണാധ്യാനസമാധിയിൽ) ഉന്മുഖന്മാരായി (ഉത്സുകരായി)

ആസ്മഹേ. = ഇരിക്കാം.

ആസ്മഹേ:— ആസ ഉപവേശനേ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി ആത്മനേപദി ലട്ട് ഉ-പു-ബ.

ആസ്തേ	ആസാതേ	ആസതേ
ആസ്സേ	ആസാഥേ	ആദ്ധ്വേ
ആസേ	ആസ്വഹേ	ആസ്മഹേ.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! യമാനുഷ്ഠാനത്താൽ നിയമസിദ്ധിക്കും നിയമസിദ്ധിയാൽ ആസനജയത്തിനും യോഗം സിദ്ധിച്ച ബാഹ്യാഭ്യന്തരശുദ്ധിയുണ്ടായിക്കഴിഞ്ഞാലുടൻ

സാരം

ബ്രഹ്മാക്ഷരമായ ഓം എന്ന പ്രണവത്തെ ഉള്ളിൽ ഇടവിടാത്ത ഉപാംശുജപത്താൽ തൈലധാരപോലെയും ഘണ്ടാധ്വനിപോലെയും ഓരോ ശ്വാസങ്ങളോടേയും പ്രശ്വാസങ്ങളോടേയും ആയമനം (ശുദ്ധീകരിച്ചുള്ള നിയമനം) കൊണ്ടു പ്രാണായാമത്താൽ മൂലാധാരംമുതൽ ബ്രഹ്മരന്ധ്രംവരെയുള്ള സകലനാഡികളിലേയും വിവരങ്ങളും നിർമ്മലമാക്കിത്തീർത്തുകൊള്ളാം. രജോഗുണവും തമോഗുണവും മൂഴുവനും നശിച്ച രാഗദ്വേഷാദികളായ സകലദോഷങ്ങളും നീങ്ങി നിന്തിരുവടിയുടെ രൂപധ്യാനത്തിനും സ്ഥലമൊഴിച്ചുവച്ചുകൊള്ളാം. അനന്തരം ഈവിധം ശുദ്ധപ്പെടുത്തി ഒഴിച്ചിട്ടുള്ളതായ സ്ഥലത്തിൽ മറ്റു വിഷയങ്ങളും പ്രവേശിക്കാതിരിക്കത്തക്കവിധം രൂപാദികളായ വിഷയങ്ങളിൽനിന്നു ചക്ഷുരാദികളായ ഇന്ദ്രിയങ്ങളെ പിൻവലിപ്പിച്ചു ചിത്തത്തിന്റെ രൂപത്തിലാക്കി പ്രത്യാഹരിച്ചു (മുരുക്കി) ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെ നാശംവരുത്തി അവയുടെ പ്രവേശമാർഗ്ഗവും തടഞ്ഞുകൊള്ളാം. എന്നാൽ ഈ പ്രവൃത്തിയെല്ലാം നിന്തിരുവടിയെ സുഖമായും സ്ഥിരമായും പ്രവേശിപ്പിച്ചു വിട്ടുപിരിയാത്തവിധത്തിൽ ധരിച്ചു ധ്യാനിച്ചുകൊള്ളാനുള്ള ആശകൊണ്ടാകയാൽ അതിലേക്കു പ്രത്യേകം അനുഗ്രഹിക്കേണമേ.

ഇവിടെ പ്രാണായാമത്തേയും പ്രത്യാഹാരത്തേയും വിവരിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിൽ— ശരീരത്തിന്റെ ഉള്ളിൽ ശ്വാസപ്രശ്വാസങ്ങളുടെ ഗതിവിച്ഛേദരൂപമാണു് — പ്രാണായാമമെന്നും, നിശ്ചയാത്മകമായ ബുദ്ധിയാൽ ഇന്ദ്രിയങ്ങളെ വിഷയങ്ങളിൽനിന്നു പിൻതിരിച്ചു് ഉള്ളിലോട്ടു തുരുക്കി ചിത്തരൂപത്തിലാക്കിത്തീർക്കുകയാണു് പ്രത്യാഹാരമെന്നും ഒന്നാംശ്ലോകത്തിന്റെ നിരൂപണത്തിൽ വിശദപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ടു്. പ്രാണായാമം ബ്രഹ്മാക്ഷരമായ പ്രണവത്തെ മനസ്സിൽ അനുസന്ധാനംചെയ്തുകൊണ്ടാണു നടത്തേണ്ടതെന്നുള്ളതു് —

നിരൂപണം.

"ശുചൌ വിവിക്ത ആസീനോ
വിധിവത് കല്പിതാസനേ
അഭ്യസേന്മനസാ ശുദ്ധം
ത്രിവൃദ് ബ്രഹ്മാക്ഷരം പരം.
മനോ യച്ഛേജ്ജിതശ്വാസോ
ബ്രഹ്മബീജമവിസ്മരൻ."

എന്നുള്ള ഭാഗവതവചനത്താൽ വ്യക്തമാകുന്നു. ശ്വാസപ്രശ്വാസനിയമനത്തിൽ ആവശ്യമുള്ള നാഡിയത്തിന്റെ സ്ഥാനമാണു താരസ്വരൂപമായ പ്രണവാക്ഷരം ഇടവിടാതെ അനുസ്മരണം ചെയ്യണമെന്നു പറയുന്നതു്. നാം ശ്വാസോച്ഛ്വാസം ചെയ്യുമ്പോൾ ഉണ്ടാകുന്ന ഹൃദയപരിസ്പന്ദനങ്ങൾ ഏതെങ്കിലും ഓരോരോ കായ്ങ്ങളുടെ അനുസ്മരണത്തിന്റെ ലയത്തിലാണെന്നുള്ളതു സൂക്ഷ്മദൃഷ്ട്യാ വിചിന്തനംചെയ്താൽ വ്യക്തമാകുന്നതാണു്. അതു ഈ അനുസ്മരണം പ്രാണായാമത്താൽ നാദരൂപത്തിലും അർത്ഥരൂപത്തിലും പ്രണവമന്ത്രാത്മകമാക്കണം എന്നു സാരം.

പ്രാണായാമത്തിന്റെ ഫലം—

"പ്രാണായാമൈർദ്ദഹേദ്ദോഷാൻ
ധാരണാഭിശ്ച കിൽബിഷാൻ."

എന്നുള്ള ഭാഗവതവചനത്താൽ വിശദപ്പെടുന്നു. ഇതിന്റെ സാരം അന്തഃസ്ഥിതങ്ങളായ രാഗാദിദോഷങ്ങളെ പ്രാണായാമവും അവയ്ക്കു നിദാനഭൂതങ്ങളായ പാപങ്ങളെ ധാരണയും നീക്കുന്നു എന്നാണല്ലോ. ബുദ്ധികൊണ്ടാണ് ഇന്ദ്രിയങ്ങളെ വിഷയവിമുഖങ്ങളാക്കിത്തീർത്ത് അന്തർമുഖമാക്കണ്ടതു് എന്നതിനു്—

"നിയച്ഛേദ് വിഷയേഭ്യോക്ഷാൻ
മനസാ ബുദ്ധിസാരഥിഃ."

എന്നുള്ള ഭാഗവതവചനം പ്രമാണമാകുന്നു.

താരമന്തരനുചിന്ത്യ — താരശബ്ദം — താരയതി — എന്ന കർത്തൃർത്ഥത്തിലോ, താര്യതേ/നേന എന്ന കരണാർത്ഥത്തിലോ പ്രത്യയം വന്നിട്ടുള്ളതാകയാൽ സർവ്വവിധമായ ആപത്തിൽനിന്ന് അക്കരെകടത്തിവിടുന്നതെന്നുള്ള അർത്ഥത്തെ കൊടുക്കുന്നു. താരകബ്രഹ്മം എന്നു പറയുന്നേടത്തെല്ലാം ഇതുതന്നെയാണു സൂക്ഷ്മം.

പ്രാണവായുമഭിയമ്യ:—പ്രാണവായുവിന്റെ അഭിയമനം മുൻവിവരിച്ചപോലുള്ള പൂരകം-കുംഭകം-രേചകം, എന്നീക്രമത്തിലും, രേചകം-കുംഭകം-പൂരകം, എന്നീക്രമത്തിലും അനുലോമമായും പ്രതിലോമമായും ആകണം. ഈ പ്രാണായാമാഭ്യാസം ബ്രഹ്മചാരികൾക്കും ഗൃഹസ്ഥന്മാർക്കും മററും സാമാന്യമായുള്ളതാണ്. ൩

പ്രത്യാഹാരാനന്തരമുള്ള ധാരണയെ വിശദപ്പെടുത്തുന്നു:—

അസ്ഫുടേ വപുഷി തേ പ്രയത്നതോ
ധാരയേമ ധിഷണാം മുഹുർമ്മുഹുഃ
തേന ഭക്തിരസമന്തരാർദ്രതാ-
മുദ്വഹേമ ഭവദങ്ഘ്രിചിന്തകാഃ ൪

തേ	= നിന്തിരുവടിയുടെ
അസ്ഫുടേ വപുഷി	= അസ്ഫുടമായ (അസ്പഷ്ടമായ) വേണ്ടോണം വ്യക്തമാകാത്തതായ) വപുസ്സിൽ (മൂർത്തിയിൽ)
പ്രയത്നതഃ	= പ്രയത്നത്തോടുകൂടി (അഭ്യാസത്തോടുകൂടി)
മുഹുഃ മുഹുഃ	= കൂടെക്കൂടെ (അഭ്യസിച്ചു)
ധിഷണാം	= ബുദ്ധിയെ
ധാരയേമ.	= ധരിപ്പിച്ചുകൊള്ളാം. (ഉറപ്പിച്ചുകൊള്ളാം.)
തേന	= അപ്രകാരമുള്ള ധാരണത്താൽ
ഭവദങ്ഘ്രിചിന്തകാഃ	= നിന്തിരുവടിയുടെ പാദങ്ങളെ ചിന്തിക്കുന്നവരായ
അന്തരാർദ്രതാം	= അന്തഃകരണത്തിലെ ആർദ്രതയാകുന്ന (അലിവാകുന്ന)
ഭക്തിരസം	= ഭക്തിരസത്തെ

ഉദ്വഹേമ. = എത്രയും ഉത്തമമായവിധത്തിൽ വഹിച്ചുകൊള്ളാം.

ധാരയേമ — ധൃങ് അവസ്ഥാനേ എന്ന ധാതുവിൽ ണ്യന്തത്തിൽ കത്തരി പരസ്മൈപദി വിധിലിങ് ഉ-പു-ബ.

ധാരയേത്	ധാരയേതാം	ധാരയേയുഃ
ധാരയേഃ	ധാരയേതം	ധാരയേത
ധാരയേയം	ധാരയേവ	ധാരയേമ.

ഉദ്വഹേമ — ഉദ് എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ വഹ പ്രാപണേ എന്ന ധാതുവിൽ കത്തരി-പരസ്മൈപദി വിധിലിങ് ഉ-പു-ബ. രൂപം ധാരയേമ എന്നതിനു തുല്യം.

സാരം. അല്ലയോ ഭഗവൻ! പ്രാണായാമാനന്തരം ഇന്ദ്രിയങ്ങളെ വിഷയങ്ങളിൽനിന്നും വ്യാവർത്തിപ്പിച്ച സ്വരൂപംപോലും കാണാത്തവിധം ചുരുക്കി ഉള്ള സച്ചുപ്പെടുത്തിക്കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നീട് ബുദ്ധിക്കു നിന്തിരുവടിയുടെ മൂർത്തിയിൽ നിർബാധമായി പ്രവേശിക്കാം. അപ്രകാരമുള്ള ബുദ്ധിയെ അവിടത്തന്നെ ഉറപ്പിച്ച് വേണ്ടവിധം അഭ്യസിപ്പിച്ചുകൊള്ളാം. ഈവിധം ഉറപ്പിച്ചുകൂട്ടുമ്പോൾ ഉള്ള് ആർദ്രമായി ചമയുന്നതാണ്. ഈ ആർദ്രതതന്നെയാണ് ഭക്തിരസമെന്നു പറയുന്നത്. ഈവിധമുള്ള ഭക്തിരസം അവിച്ഛിന്നമായി പ്രവഹിക്കുമാറു നിന്തിരുവടിയുടെ രൂപാദ്ധ്യാനം ചെയ്യുവാൻ കടാക്ഷിക്കേണമേ. നല്ലതിനല്ലാം പ്രതീതമാകാതെ ഏതാണ്ടൊരു ശകലംമാത്രം തോന്നുന്നതായ ഈ ദിവ്യമൂർത്തിയെ യഥാവിധം പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തി പ്രസന്നമാക്കേണമെങ്കിൽ ബുദ്ധിയുടെ ധാരണ അഭ്യസിക്കേണ്ടത് ആവശ്യമാണ്. ഈവിധം സംഭവിപ്പാൻ രൂപാദ്ധ്യാനത്തിലുള്ള ആർദ്രതയെ സ്വരസമായി സുഖമായി പരിഗ്രഹിച്ച് സൂചിച്ചിരിക്കാൻ അനുഗ്രഹമുണ്ടാകേണമേ.

,,ദേശബന്ധശ്ചിത്തസ്യ ധാരണാ' എന്നു മുൻപു വിവരിച്ചതായ യോഗസൂത്രപ്രകാരമുള്ള ധാരണയെ പ്രകൃതോപയോഗിയായി ഉദാഹരിക്കുന്നു—സമസ്തങ്ങളായ രൂപാദിവിഷയങ്ങളിൽനിന്നു ചക്ഷുരാദികളായ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ വേർപെട്ടുവന്നാൽ ആ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ ചിത്തമായിത്തന്നെ ലയിച്ച് ഏകീഭവിച്ചുകഴിഞ്ഞാൽ പിന്നീട് ആ ചിത്തത്തെ ഏതെങ്കിലും ഒരു ദേശത്തിൽ കൊണ്ടുചെന്നു സ്ഥിരമായി ബന്ധിക്കണം. ആ ഈ ബന്ധം ഇവിടെ ഭഗവാന്റെ അസ്ഫുടമായ വപുസ്സിലാണ് നിരൂപണം ചെയ്യുന്നതു്. ഈ വിധം ചിത്തം ഭഗവാന്റെ വപുസ്സിൽ ബന്ധിച്ചുകഴിഞ്ഞാൽ ബുദ്ധി അവിടെത്തന്നെ സ്ഥിരമായ ധാരണയോടുകൂടിയതായി ഭവിക്കുന്നു. ഈ തത്ത്വംതന്നെയാണു ഭാഗവതത്തിൽ—

നിരൂപണം.

,,മനഃ കർമ്മഭിരാക്ഷിപ്തം
ശുഭാർത്ഥേ ധാരയേദ്ധിയാ.''

എന്നുള്ള ഭാഗത്താൽ വ്യക്തമാകുന്നതു്. ഭഗവാന്റെ വപുസ്സ് പ്രയത്നക്കുറവുനിമിത്തം നേരിട്ട ധാരണാവൈകല്യത്താൽ അസ്ഫുടമായി എന്നല്ലാതെ സ്വയം സർവ്വപ്രകാശമായ തിരുമേനിക്ക് ഏതുവിധം അസ്ഫുടത്വം സംഭവിക്കും?. നല്ലതിന്മണ്ണം ഇടവിടാതെ ധരിക്കാമെങ്കിൽ സ്ഫുടമാകും. ഈവിധം ധാരണ സിദ്ധിക്കുന്നതു ധ്യാനയോഗ്യതയെ സമ്പാദിക്കാനാണ്. പരമാർത്ഥത്തിൽ പ്രാണായാമാദികൾകൊണ്ടു വിരോധികളെ ജയിക്ക എന്നല്ലാതെ ഒന്നിനെ സാധിക്കയല്ല ചെയ്യുന്നതു്. ആദ്യമേ ഒരു കാര്യം സാധിക്കാൻ തുടങ്ങുന്നവനു പ്രതിബന്ധകനിരാസം വേണ്ടതുപോലെ സമാധിസാധ്യമായ കാര്യത്തിൽ പ്രതിബന്ധകങ്ങളായ രാഗദ്വേഷാദിദോഷങ്ങളേയും പാപങ്ങളേയും വിഷയസംസർഗ്ഗങ്ങളേയും മററും മാററുകയാണു വേണ്ടതു്. ഈ തത്ത്വംതന്നെ ഭാഗവതത്തിൽ:—

,,പ്രാണായാമൈർദഹേദ്ദോഷാൻ
ധാരണാഭിശ്ച കില്ബിഷാൻ
പ്രത്യാഹാരേണ സംസർഗ്ഗാൻ
ധ്യാനേനാനീശ്വരാൻ ഗുണാൻ.''

എന്നുള്ള അംശംകൊണ്ടു പ്രതിപാദിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു യമനിയമാസനങ്ങളും പ്രാണായാമാദികളിലും പ്രാണായാമാദികൾ സമാധിയിലും ഉപയോഗപ്പെടുന്നതായി സിദ്ധിക്കുന്നു.

അസ്യതേ വപുഷി—ശുദ്ധസത്ത്വസ്വരൂപമായ ഭഗവാന്റെ ആ തിരുമേനി രജസ്സോ തമസ്സോ ശകലമെങ്കിലും പറ്റിയാൽ അവിടെ പ്രത്യക്ഷമാകയില്ലെന്നതന്നെയല്ല വല്ല കാരണവശാലും തോന്നിച്ചാൽ തീരെ സ്പഷ്ടമാകയുമില്ലെന്നു സാരം. പ്രാണായാമാദികൊണ്ടു ചിത്തശുദ്ധിയെ പ്രാപിച്ചാൽ ഒന്നു മിന്നുന്നപോലെ കാണും എന്നല്ലാതെ ഉറയ്ക്കയില്ല. ഉറയ്ക്കണമെങ്കിൽ വളരെ പ്രയാസപ്പെട്ടു ധാരണ ചെയ്യണം. അത് അവിച്ഛിന്നമായുമിരിക്കണം. അതിനാലാണു പ്രയതനതഃ എന്നും മുഹുർമ്മുഹുഃ എന്നും പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതു്. യോഗനിഷ്ഠന്മാരായ സിദ്ധരിൽ അഗ്രഗണ്യമായ സ്ഥാനം അലങ്കരിക്കുന്ന വിശ്വാമിത്രാദികൾപോലും യോഗഭ്രംശംനിമിത്തം ഉദ്ദിഷ്ടസിദ്ധി വേണ്ടപോലെ ലഭിക്കാതെ വച്ചഞ്ഞിട്ടുള്ളതായി പുരാണാദികളിൽ സുപ്രസിദ്ധമത്രെ. വാതാംബുപർണ്ണാശനന്മാരായ അവരുടെപോലും കഥ കുഴപ്പത്തിലാണെങ്കിൽ ഇയ്യുള്ളവരുടേതു വല്ലതും ചിന്തിക്കാനുണ്ടോ?. അതുകയാൽ ഇടവിടാതെ ബുദ്ധിയെ ധരിച്ചുകൊള്ളാമെന്നുള്ളതിനു നിന്തിരുവടിയുടെ തിരുമേനി സ്ഥൂലമായി വിട്ടുമാറില്ലെന്നുവരുന്നതുവരെ ശ്രമിച്ചുകൊള്ളാമെന്നു തത്പരം. എന്നാൽ ഇവിടെ അതു സാധിക്കാമോ എന്നാണെങ്കിൽ സാധിക്കാം എന്നതിനൊരു മാർഗ്ഗമായിട്ടാണ് ത്വപുഷി തേ' എന്നു കൊട്ടത്തതു്. വിശ്വാമിത്രാദികൾക്കു യോഗസിദ്ധികൊണ്ടു സർവ്വലോകവശീകരണാദിയാണ് ലാക്ക്. അതുകൊണ്ടു സർവ്വലോകവശീകരണചതുരകളായ മേനകാദികൾക്ക് അവരും ലാക്കായി ചമഞ്ഞു. ഭക്തിന്മാർക്കു നന്തിരുവടി ലാക്കാകുമ്പോൾ നിന്തിരുവടിക്കു ഭക്തന്മാർ ലാക്കാകയാൽ അതു് ഉപകാരം തന്നെ. ലേശവും ഉപദ്രവമല്ലെന്നതന്നെയല്ല അഭീഷ്ടവുംകൂടിയാണെന്നു തത്പരം.

തേന—ഈവിധമുള്ള നിരന്തരധാരണത്താൽ അതിമധുരമായി ഭഗവദ്രൂപമായിരിക്കുന്ന പരമാനന്ദരസംതന്നെ ധാരണം ചെയ്തു തന്മയീഭവിക്കുന്നതുനിമിത്തമെന്നു സൂക്ഷ്മം.

ഭക്തിരസമന്തരാർദ്രതാം — ആ ഭഗവന്മൂർത്തിയാകുന്ന പരമാനന്ദരസം ഭക്തിരസമായിത്തീർന്ന സകലവും ശാന്തമായി വീണ്ടും നില്ക്കായ്കയാൽ ഉള്ളു് ആർദ്രമായി ചമയുന്നു. ഈ ഒരവസ്ഥതന്നെയാണ് ഇതിനുമുൻപു രണ്ടാംദശകത്തിൽ ആനന്ദമൂർച്ഛോദ്ഭവസ്വരൂപമായി നിഗമനം ചെയ്തിരിക്കുന്നതു്.

ഉദ്വഹേമ ഭവദംഘ്രിചിന്തകാഃ — ഈവിധമുള്ള ആർദ്രതയെത്തന്നെ ഉദ്വഹിച്ചുകൊള്ളാം, ഗാഢമായി സഹചാരിണിയായി ധർമ്മപത്നീസ്ഥാനത്തിൽ പരിഗ്രഹിച്ചുകൊള്ളാം. വിട്ടുമാറാതെ എപ്പോഴും അനുഭവിച്ചുകൊള്ളാം. ബ്രഹ്മചാരികൾക്കും ഭഗവദ്ഭക്തിയാൽ ഈതരത്തിൽ ഒരു ഉദ്വാഹം (വിവാഹം) ഉള്ളതു വളരെ രസകരമായിട്ടുള്ളതാണ് എന്നു് ആകൃതം. എന്നാൽ അഖണ്ഡമായ ഭക്തിരസത്തിൽ അഭേദേന മുഴുകി തന്മയീഭവിക്കുന്ന ഒരു വലിയ ഭക്തിയേക്കാം അനുഭവഭക്തി ഉത്തമമായതുകൊണ്ട് ആ അവസ്ഥയിലും ഭവദ്ങ്ഘ്രിചിന്തനം എന്നും മാറാത്തവിധത്തിൽ ഇരുന്നുകൊള്ളുന്നതിനു നിന്തിരുവടിയുടെ പാദാരവിന്ദധ്യാനത്തിലേയ്ക്കായി ഈ വക ശ്രമമെല്ലാം ചെയ്യാമെന്നാശയം. ൪

അനന്തരം ധ്യാനത്തെ നിരൂപണം ചെയ്യുന്നു:—

വിസ്ഫുടാവയവഭേദസുന്ദരം
ത്വദ്വപുഃ സുചിരശീലനാവശാത്
അശ്രമം മനസി ചിന്തയാമഹേ
ധ്യാനയോഗനിരതാസ്സുദാശ്രയാഃ. ൫

സുചിരശീലനാവശാത് = വളരെക്കാലത്തെ അഭ്യാസം നിമിത്തം (ധാരണ ഇടവിടാതെ നടത്തുകയാൽ)

വിസ്ഫുടാവയവഭേദസുന്ദരം = വിസ്ഫുടമായ (എതുമേ സ്പഷ്ടമായ) അവയവഭേദംകൊണ്ടു് (കരചരണാദ്യവയവങ്ങളും ശംഖചക്രാദ്യായുധങ്ങളും കിരീടകൌസ്തുഭാദ്യാഭരണങ്ങളും പീതാംബരാദിയും പ്രത്യേകിച്ചുതോന്നുകനിമിത്തം) സുന്ദര(മനോഹര)മായുള്ള

ത്വദ്വപുഃ	= നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യമൂർത്തിയെ
ത്വദാശ്രയാഃ, (വയം)	= നിന്തിരുവടിയല്ലാതെ മററാശ്രയമില്ലാത്തവരായുള്ള (ഞങ്ങൾ)
ധ്യാനയോഗനിരതാഃ	= ധ്യാനയോഗത്തിൽ (അവിച്ഛിന്നമായ സ്വരൂപസ്മൃതിയിൽ) നിരതന്മാരായി (ഏററവും ശ്രദ്ധാലുക്കളായിതീർന്ന്)
അശ്രമം	= യാതൊരു ശ്രമവും നേരിടാതെ (അനായാസമായിത്തന്നെ)
ചിന്തയാമഹേ.	= ചിന്തിച്ചിരിക്കുന്നതാണ്.

ചിന്തയാമഹേ—ചിതി സ്മൃത്യാം എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി ആത്മനേപദി ലട് ഉ-പു-ബ.

സാരം

അല്ലയോ ഭഗവൻ! ചിത്തത്തെ നിന്തിരുവടിയിൽ നിലയ്ക്കുനിറുത്തി ധരിപ്പിച്ചുകഴിഞ്ഞാൽ ധാരണ എന്നുള്ള മാർഗ്ഗം സിദ്ധിക്കുന്നു. ഈ ധാരണതന്നെ ഇടവിടാതെ ആയാൽ ബുദ്ധിക്കു മററുവിഷയത്തിന്റെ ബന്ധം വിട്ടുപോകയും നിന്തിരുവടിയുടെ മൂർത്തി ഒന്നുമാത്രം സ്വദാ പ്രതിഭാസിക്കയും ചെയ്യുന്നു. അപ്പോൾ മുൻപ് അസ്ഫുടമായി പററി പററിയില്ല എന്ന മട്ടിൽ ഏതാണ്ടൊരു ശകലം മാത്രം തോന്നിക്കൊണ്ടിരുന്ന ഈ ദിവ്യമൂർത്തി സമഗ്രമായും സ്ഫുടമായും പ്രകാശിക്കുന്നു. ക്രമേണ സ്ഫുടത വർദ്ധിച്ചു സകലാവയവങ്ങളും അവയിലെ ആഭരണാദികളും നല്ലതിന്മണ്ണം തെളിഞ്ഞുകാണുന്നു. ഈവിധം ലബ്ധമായി നിത്യമങ്ഗളരൂപിയായ തിരുമേനിയെ അവിച്ഛിന്നമായി ധ്യാനിച്ചു ബുദ്ധിയെ തദേകതാനമാക്കിത്തീർക്കണമെന്നു നിരൂഢമായ ശ്രദ്ധയോടെ മുതിർന്നാൽ പിന്നീട് ആ മൂർത്തിതന്നെ നന്നേ പ്രസാദിച്ചു ധ്യാനവിഷയമായി ഭവിക്കുന്നു. ഈ മാർഗ്ഗം തെളിഞ്ഞുകഴിഞ്ഞാൽ പിന്നീടു ശ്രമംകൂടാതെ ചിത്തത്തിൽ നിന്തിരുവടിയെ വേണ്ടവണ്ണം ചിന്തിച്ചു പ്രതിഷ്ഠിക്കാൻ കഴിയുന്നതാണ്. അല്ലയോ ഭഗവൻ! ഇതെല്ലാം ഏതുസമയവും നിന്തിരുവടിയെത്തന്നെ ഭജിച്ചു ജന്മം സഫലമാക്കണമെന്നുള്ള സങ്കല്പത്തിലാകയാൽ ഇതിലേക്കു പ്രത്യേകിച്ചു പ്രസാദിക്കേണമേ.

ഈ ശ്ലോകംകൊണ്ട് 'അസ്ഥടേ വപുഷി' എന്നുള്ള മുൻ ശ്ലോകത്താൽ അസ്ഥടമായ ഭഗവന്മൂർത്തിയിൽ ബുദ്ധിയുടെ ധാരണനിമിത്തം ആ ഭഗവന്മൂർത്തിതന്നെ വിസ്തടമായി ചമയവേ തദനുസാരിയായ ധ്യാനത്തെ നിരൂപണം ചെയ്യുന്നു. പ്രാപഞ്ചികമായ ഓരോ വിഷയത്തേയും അവലംബിച്ചിരിക്കുന്ന ജ്ഞാനം ആകപ്പാടെ നീങ്ങി നേരേമറിച്ച ഭഗവന്മൂർത്തിയെ ആസ്പദമാക്കി ഉണ്ടാകുന്നു. ആ ജ്ഞാനം, അവിച്ഛിന്നമായ ഗംഗാപ്രവാഹംപോലെ തുടർന്നിരിക്കയാണ് ധ്യാനമെന്ന് ഇതിനുമുൻപു വിശദപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ടല്ലോ. ഭഗവന്മൂർത്തിയാകുന്ന ഒരു ധ്യേയവസ്തുവിനെമാത്രം ആശ്രയിച്ച് വിഷയാന്തരസ്പർശംകൂടാതെ പരമ്പരയാ വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്ന പ്രത്യേകപ്രവാഹം ആണ് ധ്യാനമെന്നു ചുരുക്കം. ഇതുതന്നെ വേറൊരു പ്രകാരത്തിലും നിരൂപണം ചെയ്യാം.

നിരൂപണം.

വിസ്തടാവയവഭേദസുന്ദരം—ആദ്യമേ അവ്യക്തമായ ഒരു തേജോമൂർത്തിയായിമാത്രം പ്രതിഭാസിച്ചിരുന്ന ഭഗവദ്രൂപം ക്രമേ ക്രമേയുള്ള ധാരണനിമിത്തം തടിതിയിൽ അടുക്കെ അടുക്കെ വിസ്തടാവയവമായി ചമഞ്ഞു എന്നുള്ളതു ക്രമികമായ സോപാനമാണ്. ഈയൊരു ഭാഗം മാഘമഹാകാവ്യത്തിൽ ശ്രീകൃഷ്ണൻ നാരദരെ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തിയ അവസരത്തിൽ വളരെ ഭംഗിയായി വിവരിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതേ നോക്കുക:—

"ചയസ്ഥവിഷ്ഠാമിതൃവധാരിതം പുരാ
തതഃ ശരീരീതി വിഭാവിതാകൃതിം
വിഭുർവിഭക്താവയവം പുമാനിതി
ക്രമാദമും നാരദ ഇത്യബോധി സഃ."

(൧൰൦സർഗ്ഗം മൂന്നാംശ്ലോകം.)

ആദ്യമെ തേജസ്സുരൂപിയായും ആകൃതിനോക്കിയാൽ ശരീരിയായും അനന്തരം അവയവവിഭാഗത്താൽ പുരുഷനെന്നും ഒടുവിൽ ക്രമേണ നാരദനായും അറിഞ്ഞു. എന്നതെ ഇതിന്റെ സാരം. സുന്ദരം എന്ന അംശത്താൽ ധ്യാനത്തിൽ ഉത്തമവും സുഖകരവും ആയ ധ്യേയം ഭഗവത്സ്വരൂപം മാത്രമേ ആകുന്നുള്ളു എന്നും, അതുഹേതുവാൽതന്നെ സുചിരശീലനം പറ്റുന്നുള്ളു എന്നും ധ്വനിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

സുചിരശീലനാവശാത്—ഈ ഹേതു മേല്പെട്ടുള്ള അശ്രമായ ചിന്തനത്തിൽ പൂർവ്വഹേതുവായി അംഗീകരിക്കാവുന്നതാണ്. ധാരണനിമിത്തം വിസ്പഷ്ടാവയവഭേദസുന്ദരത്വവും സുചിരശീലനാനിമിത്തം അശ്രമമായ മനശ്ചിന്തനവും തദ്വാരാ ധ്യാനയോഗനിരതത്വവും ഉത്തരോത്തരം ഹേതുഗർഭമായി നിരൂപണം ചെയ്യുന്നു എന്നു സങ്കല്പിച്ചാൽ അല്പം കൂടി നന്നായിരിക്കുമെന്നു തോന്നുന്നു.

മനസി ചിന്തയാമഹേ—മനസ്സിൽ ചിന്തിക്കേണ്ടതായ ഭാഗം ഭാഗവതത്തിൽ,

"അന്യതൈകാവയവം ധ്യായേദവിച്ഛിന്നയാ ധിയാ."

എന്നിടത്തു സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

തദാശ്രയാഃ—ഇതിനു തദം ആശ്രയഃ യേഷാം എന്നും തവ ആശ്രയാഃ എന്നും രണ്ടുതരത്തിൽ വിഗ്രഹിച്ചു അർത്ഥം പറയാം. ആദ്യത്തെ പക്ഷത്തിൽ നിന്തിരുവടിയാകുന്ന അവലംബത്തോടുകൂടിയവരെന്നും, രണ്ടാമത്തെ പക്ഷത്തിൽ നിന്തിരുവടിക്കു ആശ്രയമായിരിക്കുന്നവർ എന്നും അർത്ഥമാകുന്നു. രണ്ടു വിധത്തിലുള്ള അർത്ഥവും പ്രകൃതത്തിൽ വളരെ യോജിച്ചിരിക്കുന്നു. നിന്തിരുവടിയെ ആശ്രയിച്ചു തിരുവുള്ളം ഉണ്ടായാൽ പിന്നീടു് അവർ നിന്തിരുവടിക്കുതന്നെ ആശ്രയമായി ഭവിക്കുന്നു എന്നാണു രണ്ടർത്ഥവും കൂട്ടിച്ചേർത്താൽ വന്നുകൂടുന്നതാത്പര്യം. നിന്തിരുവടിയുടെ നിവാസം എപ്പോഴും അവരിൽ ആയിത്തീരുന്നു എന്നും നിന്തിരുവടിയെ തന്റെ മനസ്സിൽവച്ചു സദാ ധ്യാനിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നുമാണു രണ്ടാമത്തേതിന്റെ താത്പര്യം. ഈ രണ്ടുതരത്തിലുള്ള അർത്ഥവും പ്രകൃതത്തിൽ വിവക്ഷിതമായിരിക്കണം. മനസി ചിന്തയാമഹേ എന്നുള്ള ഭാഗം ഈവിധം വിവരണംചെയ്താൽ കുറെക്കൂടി പറഞ്ഞതായിക്കാണാം. ൫

അനന്തരം സമാധിയെ വിശദപ്പെടുത്തുന്നു:—

ധ്യായാം സകലമൂർത്തിമീശീ-
മുന്മിഷന്മധുരതാഹൃതാത്മനാം
സാന്ദ്രമോദരസരൂപമാന്തരം
ബ്രഹ്മരൂപമയി! തേ പ്രഭാസതേ. ൬

അയി (ഭഗവൻ!)	=	അല്ലയോ (ഭഗവാനേ)
തേ	=	നിന്തിരുവടിയുടെ
ഈദൃശീം	=	ഈവിധമുള്ള (ശംഖചക്രഗദാപദ്മപാണിയും, പീതാംബരധാരിയും മറ്റുമായുള്ള)
സകളമൂത്തിം	=	സകളമായ (അവയവാദിവിഭാഗങ്ങളോടുകൂടിയ, കലകളോടുകൂടിയ, സമസ്തമായ) മൂർത്തിയെ (രൂപത്തെ)
ധ്യായതാം	=	ധ്യാനിക്കുന്നവരും
ഉന്മിഷന്മധുരതാഹൃതാത്മനാം (ജനാനാം)		ഉന്മിഷത്തായ (ഉദിച്ചിയങ്ങുന്നതായ—സ്പഷ്ടീഭവിക്കുന്നതായ) മധുരതയാൽ (മാധുര്യത്താൽ സൌഭാഗ്യത്താൽ) ഹൃതമായ (അപഹരിക്കപ്പെട്ടതായ) ആത്മാവോടുകൂടിയവരുമായ (ജനങ്ങൾക്ക്)
(തേ)	=	(നിന്തിരുവടിയുടെ)
സാന്ദ്രമോദരസരൂപം	=	സാന്ദ്രാനന്ദരസാത്മകമായ
ബ്രഹ്മരൂപം	=	പരബ്രഹ്മസ്വരൂപം
ആന്തരം	=	ആന്തരമായി (അന്തഃകരണതന്മയമായി—അന്തഃകരണം മുഴുവനും വ്യാപിച്ചതായി)
അവഭാസതേ.	=	അവഭാസിക്കുന്നു. (എല്ലായിടത്തും പ്രകാശിക്കുന്നു.)

ഭാവം

അല്ലയോ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയുടെ ഉത്തമതേജോരൂപങ്ങളായി പ്രകാശിക്കുന്ന കിരീടാദ്യാഭരണങ്ങളും, അണിഞ്ഞതും, ശംഖചക്രാദ്യായുധങ്ങളും വഹിച്ചതും, പീതാംബരം ധരിച്ചതും ആയ ദിവ്യസ്വരൂപം യമനിയമാസനപ്രാണായാമപ്രത്യാഹാരധാരണാധ്യാനങ്ങൾകൊണ്ടു ദൃഢമായി മനസ്സിൽ പ്രവേശിപ്പിച്ചു ചിന്തനം ചെയ്യുന്ന പരിശീലനം ചെയ്യുന്ന ആളുകൾക്ക് എങ്ങനെയെന്നറിയാതെ സപ്രേമസികമായി ഉദിച്ചുപൊങ്ങുന്ന സൌഭാഗ്യാതിശയത്താൽ ആത്മാവ്

അപഹരിക്കപ്പെട്ടുപോകുന്നു. ആ ക്ഷണംമുതല്ക്കു മറ്റു യാതൊരു ബാഹ്യാഭ്യന്തരവിഷയവും സ്പൃശിക്കാൻപോലും ഇടകൂടാത്തവിധം നിന്തിരുവടിയുടെ മുൻചൊന്നവിധം ഉള്ള രൂപംതന്നെ മനസ്സിൽ നിറഞ്ഞു വ്യാപിച്ചുകഴിയുന്നു. വീണ്ടും ധ്യാനം നിറുത്താതെ സമ്യക്കാകുംവണ്ണം ആ രൂപംതന്നെ ആധാനംചെയ്തു സമാധിവശമാക്കിയാൽ കിരീടാദികളും തദുപലക്ഷിതങ്ങളായ അവയവങ്ങളും ക്രമേണ മാറി 'സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധ'രൂപമാത്രമായ പരബ്രഹ്മമായിത്തന്നെ ആ രൂപം പ്രകാശിക്കുന്നു. വീണ്ടും തുടരെത്തുടരെയുള്ള സമാധിയാൽ ഒടുവിൽ അന്തഃകരണംതന്നെ ബ്രഹ്മമയമായി ചമയുന്നു.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ സവികല്പകവും നിർവികല്പകവും ആയ രണ്ടുതരം സമാധിയുള്ളതിൽ സവികല്പകസമാധിയെ നിരൂപണം ചെയ്യുന്നു. സമാധിക്കു വല്ലതും ഒരുപ്രകാരം (മാതിരി) പറയാമെങ്കിൽ സപ്രകാരകമായ ആ സമാധി സവികല്പകമെന്നു പറയപ്പെട്ടും. അതു വഹിയാത്തതാണെങ്കിൽ നിഷ്പ്രകാരകമായ സമാധി നിർവികല്പകമെന്നു പറയപ്പെട്ടും. സമാധിക്കുള്ള പ്രകാരമാവിതു, സമാധേയമായ വസ്തുവിന്റെ പരിച്ഛിന്നതയേയും മറ്റ് അവസ്ഥാഭേദങ്ങളേയും ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നതാകുന്നു. ശംഖചക്രഗദാപദ്മപാണിയായും പീതാംബരധാരിയായും ഗുരുവായൂർക്ഷേത്രത്തിൽ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടിരിക്കുന്നുള്ളതരത്തിൽ സങ്കല്പിക്കുന്ന ഒരു ദിവ്യമംഗളവിഗ്രഹം ഇവിടെ ഭക്തന്റെ സമാധിക്ക് ഒരു പരിച്ഛിന്നമായ വിഷയമായിത്തീരുകയാൽ ഈയവസരത്തിൽ സമാധി സപ്രകാരമായതുകൊണ്ടു സവികല്പകമായി. ഈവിധം ഉള്ള രൂപത്തിന്റെ അവിച്ഛിന്നമായ ധ്യാനം പ്രസരിക്കുമ്പോൾ ഒടുവിൽ ധ്യാതാവായ താനും ധ്യാനമായ തന്റെ മനോവ്യാപാരവും പാടെ നിലച്ചു ധ്യേയമായ രൂപംമാത്രമായി പ്രതിഭാസിച്ചാൽ അതു സവികല്പകസമാധിയായി എന്നു സാരം. സവികല്പകസമാധിയിലും നിർവികല്പകസമാധിയിലും ധ്യേയവ്യതിരിക്തമായ ബാഹ്യാന്തരവൃത്തികം നശിക്കേണ്ടതു തുല്യമാണെങ്കിലും. ബ്രഹ്മത്തിനു സവികല്പകവും നിർവികല്പകവും ആയി രണ്ടുതരത്തിൽ ആകാരം ഉണ്ട്. അതിൽ ഒന്നാമത്തേതു സൂക്ഷ്മദൃഷ്ടികിരീടാദികളും തദനുഗുണങ്ങളായി സുലക്ഷണങ്ങളായുള്ള അവയവങ്ങളും

ഒത്തുകൂടിയ ഭഗവദ്രൂപത്തിൽ ആരംഭിച്ച തദ്ധ്യാനശീലരായ ആളുകൾ അസാധാരണമായ സൌന്ദര്യോത്കർഷംനിമിത്തം ഉള്ളലിഞ്ഞു ലയിച്ച പരമാനന്ദരസസ്വരൂപമായി പ്രകാശിക്കുന്നതാകുന്നു. ഈയവസ്ഥയിൽ — ധ്യാതൃധ്യാനധ്യേയഭേദങ്ങളും വേണമെങ്കിലുണ്ടെന്നും പറയാം. അഥവാ ധ്യേയസ്വരൂപമായ് മാത്രം പ്രകാശിക്കയാൽ ഇല്ലെന്നും പറയാം. രണ്ടാമത്തേത് ഈ വിധം ഉള്ള പരമാനന്ദരസസ്വരൂപത്തിന്റെ അനുഭവമാകുന്ന തത്ത്വജ്ഞാനമാകുന്നു. ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ജ്ഞാതൃജ്ഞാനജ്ഞേയഭേദം ഇല്ലതന്നെ. ആ ആനന്ദരസത്തിന്റെ ആസ്വാദമാകുന്ന ജ്ഞാനം മാത്രമേയുള്ളൂ. ആദ്യം മനസ്സ് ഉത്കൃഷ്ടമായ രൂപം ധ്യാനിച്ചു. പിന്നീട് ധ്യാനംവിട്ട രൂപം മാത്രമായി. അനന്തരം ആ ദിവ്യരൂപത്തിന്റെ മനോഹരതയാൽ ആനന്ദരസമായി അവശേഷിച്ചു. ഒടുവിൽ അതുജ്ഞാനമാത്രത്തിൽ പര്യവസന്നമായി. ഇതത്രെ നിർവികല്പകസമാധിയിലേക്കുള്ള ഒരു രാജസരണി.

ധ്യായതാം സകലമൂർത്തിമീദൃശീം — വിസ്മൃതാവയവഭേദസുന്ദരം' എന്ന മുൻശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞപ്രകാരം ഉള്ള സകലമൂർത്തിയെ ധ്യാനിക്കുന്നവർക്ക് എന്ന താത്പര്യം. പരമാർത്ഥത്തിൽ ഒരു മാതിരി പരിച്ഛിന്നംപോലെ ഈ മൂർത്തി തോന്നുകയാണെങ്കിലും ഈ ജഗത്തിൽ കാണുന്ന സമസ്ത(എല്ലാ)മൂർത്തികൾക്കും കൂടസ്ഥമായ ഒരു സമസ്തസുന്ദരമൂർത്തിയാണ് ഇതെന്നുകൂടി, സകലപദത്തിനു സമസ്തം എന്നുള്ള അർത്ഥം ശ്ലേഷമുഖേന ഗ്രഹിച്ചാൽ അഭേദം കല്പിച്ച നിരൂപണം ചെയ്യാവുന്നതാണ്. നിഷ്കളമായ (നിർവികല്പകമായ) അഖണ്ഡമായുള്ള ധ്യേയത്തെ ധ്യാനിക്കുന്നതിനു ആദ്യമായി സകലമായ ഒരു രൂപം കല്പിക്കുന്നതു ശരിയായ ഒരു മാർഗ്ഗമാണ്. നല്ല പഞ്ചസാരപ്പായസം കുടിച്ചു് ആ ലഹരിയിൽ തിമത്താൽ പാലോ അരിയോ പഞ്ചസാരയോ ഒന്നും തോന്നാതെ ഒടുവിൽ രസംമാത്രം അനുഭവത്തിൽ പരിണമിക്കുന്നതുപോലെയാണ് അഭംഗുരമായ ധ്യാനധാരകൊണ്ടു സകലത്തിൽ ആരംഭിച്ച നിഷ്കളമായ പരമാനന്ദത്തിൽ കലാശിക്കുന്നതു്. വർത്തമാനകാലത്തിലേ ശതൃപ്രത്യയം സ്വീകരിച്ചു ധ്യായതാം എന്ന പാഠകയാൽ ഏതു സമാധിദശയിലും ധ്യാനം എന്നുള്ള മുൻപിലത്തെ സോപാനം ഇതിൽ തുടർന്നുകൊണ്ടുതന്നെ ഇരിക്കണം എന്നുള്ള ആശയം വ്യക്തമാകുന്നു.

ഉന്മിഷന്മധുരതാവൃതാത്മനാം—തുടരെത്തുടരെയുള്ള ധ്യാനം പ്രസരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നാൽ ധ്യേയമായ മൂർത്തിയിലുള്ള മധുരത വ്യാപിച്ചു് ഉള്ളു മുഴുവനും മറ്റു വിഷയലേശവും പ്രവേശിക്കാനിടവരാത്തമട്ടിൽ ശുദ്ധമായിച്ചമയുന്നതാണു്. ദുഃഖഹേതുവായ വിഷയസമ്പർക്കം ഇല്ലെങ്കിൽ സ്വയമേവ പരമാനന്ദരസം ഉള്ളുമുഴുവനും നിറഞ്ഞുകവിയുന്ന ആ ഒരു അവസ്ഥയാണു് 'സാന്ദ്രമോദരസരൂപം' എന്നഭാഗത്താൽ വിശദപ്പെടുത്തുന്നതു്.

അന്തരം ബ്രഹ്മരൂപം—സാന്ദ്രാനന്ദരസാത്മകമായ ബ്രഹ്മത്തിന്റെ സവികല്പകരൂപം തന്നെയായിട്ടു് അന്തഃകരണം ആകൃതിപ്പെട്ടുപോകുന്നു എന്നു് ആശയം. ബ്രഹ്മരൂപം എന്നു് ഒറ്റപ്പദമായി എടുത്തു 'തേ' എന്നതിനോടു ചേർത്താൽ നിന്തിരുവടിയുടെ ബ്രഹ്മരൂപം എന്നും അർത്ഥം വിവരിക്കാവുന്നതാണു്. അപ്പോൾ നിന്തിരുവടി ബ്രഹ്മരൂപമായി ധ്യേയമാകുന്നതു ലോകോത്തരസുന്ദരമായ തിരുമേനിയുടെ അവയവവിഭാഗംവിട്ടു് അതിൽ തുടർന്നിരുന്ന മധുരതാരസം ആയിട്ടാണെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു.

അവഭാസതേ—അവ—എങ്ങും ഭാസിക്കുന്നു എന്നു് അർത്ഥം ലഭിക്കാവുന്ന ഈ പദത്തിന്റെ സഹായത്തോടുകൂടി തിരുമേനി ധ്യാനിച്ചുള്ള പരമാനന്ദപ്രകാശം സകലവിധമായ സാംസാരികതമസ്സും നീക്കി പ്രകാശിപ്പിക്കാൻ മതിയാകുന്നതാണെന്നു തെളിയിക്കുന്നു. തത്രാപി വർത്തമാനകാലത്തിനെ ലട്ടു് ഉപയോഗിക്കയാൽ ഈ പ്രകാശം എന്നും അക്ഷയമായിരിക്കുന്നതാണെന്നും വ്യഞ്ജിക്കുന്നു.

സകലമൂർത്തി എന്നിടത്തു സമസ്തമായ എന്ന അർത്ഥം ശ്ലേഷമയ്യാദയാ സ്വീകരിച്ചു മേല്പെട്ട നിരൂപണം ചെയ്യാൻ പോകുന്ന ബ്രഹ്മരൂപത്തിൽ ഉപയോഗപ്പെടുത്തുകയാൽ അലങ്കാരം ശ്ലേഷമൂലകമായ കാവ്യലിംഗം ആകുന്നു.

അലങ്കാരം.

ഇതിനു്—'സമർത്ഥനീയസ്യാർത്ഥസ്യ കാവ്യലിംഗം സമർത്ഥനം' എന്നാണു ലക്ഷണം. ഏതെങ്കിലും ഒരു സംഗതി സമർത്ഥനം ചെയ്യേണ്ടനിലയിൽ ഇരിക്കയും അതു മറ്റൊരുവല്ല ലിംഗത്താലും സമർത്ഥനം ചെയ്യപ്പെട്ടുകയും ചെയ്താൽ അവിടെ കാവ്യലിംഗം എന്ന അലങ്കാരം കാണുന്നതാണു്, എന്നാണു താത്പര്യം. സ

അനന്തരം നിർവികല്പകമായ സമാധിയെ നിരൂപണം ചെയ്യുന്നു:—

തത്സമാസാദനരൂപിണീം സ്ഥിതിം
തപസമാധിമയി വിശ്വനായക!
ആശ്രിതാഃ പുനരതഃ പരിച്യുതാ-
വാരഭേമഹി ച ധാരണാദികം. ൪

അയി വിശ്വനായക!	= അല്ലയോ സർവ്വജഗന്നായക നായുള്ളോവേ ഭഗവൻ!
തത്സമാസാദനരൂപിണീം	= ആ സാന്ദ്രാനന്ദരസസ്വരൂപമായ നിന്തിരുവടിയുടെ രൂപമായ ബ്രഹ്മത്തിന്റെ സമാസാദന (അനുഭവ)മാകുന്നരൂപത്തോടു കൂടിയ
സ്ഥിതിം	= സ്ഥിതിയാകുന്ന — നിലയാകുന്ന (ജ്ഞാതാവും ജ്ഞേയവും ജ്ഞാനരൂപമായി പ്രകാശിക്കുന്ന)
തപസമാധിം	= നിന്തിരുവടിയെ കുറിച്ചുള്ള സമാധിയെ
ആശ്രിതാഃ	= ആശ്രയിച്ചവരായ (അനുഷ്ഠിച്ചവരായ — പ്രാപിച്ചവരായ)
(വയം)	= (ഞങ്ങൾ)
അതഃ	= ഈ സ്ഥാനത്തിൽനിന്നും (മുൻചൊന്ന കേവലജ്ഞാനമാകുന്ന സ്ഥിതിയിൽനിന്നും)
പരിച്യുതൌ (സത്യാം)	= പരിച്യുതി (ഭ്രംശം) ഉണ്ടാകുന്നതായാൽ
പുനഃ	= വീണ്ടും
ധാരണാദികം	= ധാരണ മുതലായവയെ
ആരഭേമഹി ച.	= നിശ്ചയമായും ആരംഭിച്ചു നടത്തുന്നതാണ്.

അല്ലയോ സർവ്വജഗന്നിയന്താവായുള്ള ഭഗവൻ! ശ്രീകൃഷ്ണ! അവിച്ഛിന്നമായ ഗംഗാപ്രവാഹംകണക്കെ ധാരാവാഹിയായ ധ്യാനലഹരിയാൽ നിന്തിരുവടിയുടെ ലോകോത്തരസൌന്ദര്യ്യശാലിയായ ദിവ്യമങ്ങളസ്വരൂപത്തിന്റെ മാധുര്യസൌഭാഗ്യംകൊണ്ടു് അപഹൃതചിത്തവൃത്തികളാകയേ ജനങ്ങളുടെ ചിത്തം തന്റെ രൂപംവിട്ടു് ആ മാധുര്യ്യസൌഭാഗ്യമാകുന്ന പരമാനന്ദരസം ആകൃതിപ്പെട്ടതായ ബ്രഹ്മമായി പ്രകാശിക്കുന്നു. ഈവിധം പ്രകാശിച്ചതായ പരബ്രഹ്മം ആസ്വദിച്ചു മറ്റു യാതൊരു ബാഹ്യാഭ്യന്തരവൃത്തിയും കൂടാതെ പരിണാമത്തിൽ ആ ആസ്വാദം (അനുഭവം—ജ്ഞാനം)തന്നെ ജ്ഞാതാവായ താനും ജ്ഞേയമായ ബ്രഹ്മവും എന്ന ഭേദംകൂടാതെ ജ്ഞാനമാത്രമായിത്തീരുന്നു. ഈവിധം ഉള്ള സ്ഥിതിയത്രെ നിന്തിരുവടിയെപ്പറ്റിയുള്ള ഉത്തമമായ നിർവികല്പകസമാധിയാകുന്നതു്. ഈവിധത്തിലുള്ള സമാധിയിൽ എത്തിയിട്ടും ലയം, വിക്ഷേപം, കഷായം, രസാസ്വാദം എന്നിങ്ങനെയുള്ള വിഘ്നങ്ങൾകൊണ്ടു തെറ്റിപ്പോവുകയാണെങ്കിൽ താവതാ വിരമിച്ചു പിൻവാങ്ങാതെ വീണ്ടും തുടരെത്തുടരെ ധാരണാദിയോഗാഭ്യാസത്തെ നിശ്ചയമായും ആരംഭിക്കുന്നതാണു്. സർവ്വഥാ കാറ്റു ലേശവും ഇല്ലാത്ത പ്രദേശത്തിലെ ദീപംകണക്കെ ലയവിക്ഷേപാദിദോഷങ്ങൾ ശകലവും ബാധിക്കാതെ അചഞ്ചലമായി ബ്രഹ്മമാത്രമായുള്ള അവസ്ഥാനം ലഭിക്കുന്നതുവരെ ഞങ്ങൾ യോഗാഭ്യാസം നിറുത്താതെ സമാധിയെ ശീലിച്ചുകൊള്ളാം. തിരുവുള്ളമുണ്ടായി അപ്രകാരം ഉള്ള നിർവികല്പകസമാധി സ്ഥിരമായി പ്രസാദിക്കുമാറു കടാക്ഷിക്കണമേ.

സാരം

സദാ ദുഃഖഹേതുക്കളായ വിവിധവിഷയങ്ങൾ ശീലിച്ചു തന്മയീഭവിച്ചിരിക്കുന്ന ചിത്തത്തിൽ ഭഗവത്സമാധിയുണ്ടാകുന്നതു തെല്ലും എളുപ്പം അല്ല. പ്രത്യുത യഥാർത്ഥത്തിൽ അരൂപനും അഗുണനും അഖണ്ഡനുമായ പരമാത്മാവിനു രൂപമോ ഗുണമോ പരിച്ഛേദമോ ഇല്ലായ്കയാൽ സരൂപവും സഗുണവും പരിച്ഛിന്നവുമായ വസ്തുക്കളെ ആശ്രയിച്ചു് അഭ്യസിച്ചിട്ടുള്ള ചിത്തത്തിൽ ആകാമെങ്കിൽതന്നെ പ്രവേശിക്കാൻ തരവും ഇല്ല. അതുകൊണ്ടു പരമാത്മാവിനു

നിരൂപണം.

രൂപവും ഗുണവും മറവും കല്പിച്ച് ഉണ്ടാക്കിയാലേ തരമുള്ളൂ. ഇതിലേക്കായി പരമഭാഗവതന്മാരായ മഹാന്മാർ ലോകോത്തര മഹിമയോടുകൂടിയ ഉത്തമരൂപം പരമാത്മാവിനു കൊടുത്തു ഭഗവാനാക്കി ധ്യാനിക്കാൻ നല്കിയിരിക്കുന്നു. അതിമധുരവും സർവ്വമോഹനവും ആകയാൽ ലേശവും ക്ലേശം സഹിക്കാൻ കഴിയാത്ത ചിത്തത്തിന് അതിൽ രുചി ജനിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈവിധം ഭഗവദ്രൂപം കല്പിതമാണെങ്കിലും അതിൽ വ്യാപിപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന പരമാനന്ദരസം സ്വാഭാവികമായുള്ളതാണ്. അരുന്ധതീദർശനന്യായേനയോ, ശാഖാചന്ദ്രന്യായേനയോ അനവരതമായ ധ്യാനാഭ്യാസത്തൽ കല്പിതമായ രൂപം കേവലം ഉപായത്താൽമാത്രം സ്വീകരിച്ചതാണെന്നുള്ള ബോധത്തോടെ കളഞ്ഞു വീണ്ടും ധ്യാനം ഉറപ്പിക്കേ യഥാർത്ഥമായ പരമാനന്ദരസംമാത്രം അവശേഷിക്കുന്നു. ഈ ഒരു പരമാനന്ദരസം, സമാധിയിൽ ചിത്തത്തിന്റെ സ്ഥാനം ആക്രമിച്ചു നിറയുകയാണു സവികല്പകസമാധിയുടെ സ്വരൂപം എന്ന് ഒന്നുകൂടി വിശദപ്പെടുത്താം. മണ്ണുകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ ഗജത്തിൽ മണ്ണിനും ഗജമെന്നും രണ്ടിനേറയും, അഥവാ ഗജം കല്പിതമാകയാൽ യഥാർത്ഥത്തിൽ മണ്ണിനേറയും ബോധം ഉണ്ടാകുന്നതുപോലെ ജ്ഞാതൃജ്ഞാനജ്ഞേയരൂപങ്ങളാം ഭിന്നിച്ചും ഒന്നിച്ചും തോന്നാവുന്നതാണ്. എങ്കിലും രസാസ്വാദകത്വകിയായ സമാധിനിഷ്ഠനു ഭിന്നിച്ചാണു സാധാരണ സവികല്പകസമാധിയിൽ തോറ്റം. ഈയൊരു പരമാനന്ദരസം അനുഭവ(ജ്ഞാന)രൂപമായി (ജ്ഞാതൃജ്ഞാനജ്ഞേയഭേദമെന്നിയെ) തോന്നുകയാണു നിർവികല്പകസമാധി. കല്ലുണ്ടത്തിന് ഒര് ആകൃതിയുണ്ട്. അത് അനുസ്മരിച്ചും ആസ്വദിച്ചും രസിക്കാം. ആദ്യത്തേതു കേവലരൂപധ്യാനവും രണ്ടാമത്തേതു അതിലെ രസാസ്വാദവും ആകുന്നു. രസാസ്വാദാവസരത്തിൽ അതിന്റെ രൂപം ലയിച്ചു ലയിച്ചു കാണാതാകുന്നതുപോലെ ആണു പരമാനരസാനുഭവത്തിൽ കല്പിതമായ രൂപം കാണാതാകുന്നതു്. ഇതു ലൌകികമായ ഉദാഹരണമാണ്. അദ്ധ്യാത്മരസത്തിന്റെ സ്വഭാവം യഥാർത്ഥത്തിൽ അനുഭവാത്മകമാണെന്നുമാത്രം തമ്മിൽ ഭേദം ഗ്രഹിച്ചാൽ എല്ലാം ആയി.

സ്ഥിതിം ത്വത്സമാധിമയീ, വിശ്വനായക!—ഇവിടെ 'വിശ്വനാക!' എന്ന പദത്തിനു 'ത്വത് സമാധിം' എന്നിടത്തെ ത്വത്പദത്തിൽ പരാമർശം ഉണ്ടാകുമ്പോൾ അത് അഖണ്ഡസമാ

ധിയുടെ ആകൃതിയായി പരിണമിക്കുന്നു. സ്ഥിതിം സമാധിം എന്നിവയാൽ ഈ തരത്തിലുള്ള സമാധിയിൽ ഒരു സ്ഥിതി (നില) വന്നുപോകുന്നു എന്നും ഇതിനപ്പുറം മറെറാരു സ്ഥാനം ഇല്ലെന്നും ധ്വനിക്കുന്നു.

ആരഭേമഹി ച ധാരണാദികം—ഈ ഭാഗത്താൽ ഭഗവദ് ഗീതയിൽ

"ശുചീനാം ശ്രീമതാം ഗേഹേ യോഗഭ്രഷ്ടോഽഭിജായതേ.
അഥവാ യോഗിനാമേവ കുലേ ഭവതി ധീമതാം."

എന്നു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളവിധം നിന്തിരുവടിയുടെ നിർവികല്പകസമാധിസിദ്ധിക്കായി ഞാൻ ജന്മാന്തരം എടുക്കാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നില്ല എന്നും ഈ ജന്മത്തിൽതന്നെ സകലകുറവുകളും കഴിച്ചു കാരുണ്യം ഉണ്ടായി മുക്തിക്കു പ്രസാദം ഉണ്ടാകണമെന്നും സ്പഷ്ടമാകുന്നു. ഒരുപക്ഷെ വല്ല കാരണവശാലും സമാധിഭ്രംശം വന്നുപോകയാണെങ്കിൽ ധാരണാദ്വയെ ആരംഭിച്ചുകൊള്ളാം എന്നുപറയുന്നതിനാൽ ധാരണാധ്യാനങ്ങൾക്കു സമാധിയോടുള്ള അസാധാരണമായ ബന്ധം വ്യക്തപ്പെടുന്നു. സമാധിയിൽനിന്നും തെറിയാൽ യമനിയമാദികൾക്കും വീണ്ടും അഭ്യാസം വേണ്ടയോ എന്നശങ്കയ്ക്ക് ഇവിടെ അവസരം ഉണ്ടാകാം. എന്നാൽ സമാധിയിൽനിന്നും ഉള്ള തെറ്റ് എത്രതന്നെ പ്രബലപ്പെട്ടതിയാലും യമാദിപ്രത്യാഹാരാന്തമായ സമ്പത്തിനു യാതൊരു കുറവും നേരിടുന്നതല്ല. പാതഞ്ജലയോഗസൂത്രത്തിൽ

"ത്രയമേകത്ര സംയമഃ."

(വിഭൂതിപാദം. സൂ- ൪)

എന്നുള്ളതിനാൽ ധാരണാധ്യാനസമാധികൾ മൂന്നും ഒന്നുചേർന്നു സംയമം ആകുന്നു എന്ന സംയമത്തിന്റെ ലക്ഷണം പറഞ്ഞതുകൊണ്ട് ഇവ മൂന്നിനും അന്യോന്യം അഭേദ്യമായ ഒരു ബന്ധം ഉണ്ടെന്നുള്ളതു വ്യക്തമാകുന്നതാണല്ലോ.

നിർവികല്പകസമാധിയെപ്പററി ഭാഗവതത്തിൽ—

"മുക്താശ്രയം യർഹി നിർവിഷയം വിരക്തം
നിർവാണമൃച്ഛതി മനഃ സഹസാ യഥാർച്ചിഃ
ആത്മാനമത്ര പുരുഷോഽവ്യവധാനമേക-
മന്വീക്ഷതേ പ്രതിനിവൃത്തഗുണപ്രവാഹഃ,

ദേഹം ച നശ്വരമവസ്ഥിതമുത്ഥിതം വാ
സിദ്ധോ ന പശ്യതി യതോ ഹ്യധിഗമ്യരൂപം
ദൈവാദുപേതമഥ ദൈവവശാദപേതം
വാസോ യഥാ പരിഹൃതം മദിരാമദാന്ധഃ.''

എന്നും, ഭഗവദ്ഗീതയിൽ—

''യത്രോപരമതേ ചിത്തം
നിരുദ്ധം യോഗസേവയാ.''

എന്നതുടങ്ങി

''സ നിശ്ചയേന യോക്തവ്യോ
യോഗോ'നിർവ്വിണ്ണചേതസാ.''

എന്നതുവരെയും ഉള്ള ഭാഗങ്ങളും വിശദപ്പെട്ടുത്തുന്നു. സ്ഥൂല വിഷയമായ സമാധി സിദ്ധിച്ചുകഴിഞ്ഞാൽ ശംഖചക്രാദ്യായുധങ്ങളും കിരീടാദിഭൂഷണങ്ങളും ക്രമത്തിൽ മാഞ്ഞു സൂക്ഷ്മവിഷയമായ സമാധിയിലോട്ട് അവതരിക്കുന്ന ക്രമം പുരാണത്തിൽ തെളിച്ചുകാണിച്ചിട്ടുള്ളതു നോക്കുക:—

''തതഃ ശംഖഗദാചക്ര-
ശാർങ്ഗാദിരഹിതം ബുധഃ
ചിന്തയേദ് ഭഗവദ്രൂപം
പ്രശാന്തം സാക്ഷസൂത്രകം.

യദാ ച ധാരണാ തസ്മി-
ന്നവസ്ഥാനവതീ തതഃ
കിരീടകേയൂരമുഖൈർ-
ഭൂഷണൈ രഹിതം സ്മരേത്.

തദൈകാവയവം ദേവം
സോ'ഹം ചേതി പുനർബുധഃ
കുര്യാത്തതോ ഹ്യഹമിതി
പ്രണിധാനപരോ ഭവേത്.'' ൭

സമാധി സ്വാധീനമായിക്കഴിഞ്ഞാൽ ഉണ്ടാകുന്ന ജീവന്മുക്താവസ്ഥയുടെ പ്രാപ്തിയെ ഉപന്യസിക്കുന്നു:—

ഇത്ഥമഭ്യസനനിർഭരോല്ലസത്-
തത്പരാത്മസുഖകല്പിതോത്സവാഃ
മുക്തഭക്തകുലമൌലിതാം ഗതാഃ
സഞ്ചരേമ ശുകനാരദാദിവത്. ൭൫

ഇത്ഥം	=	ഈവിധം
അഭ്യസനനിർഭരോല്ലസത്-തത്പരാത്മസുഖകല്പിതോത്സവാഃ	=	അഭ്യസനത്താൽ (ധാരണ, ധ്യാനം, സമാധി എന്നിവയുടെ ഇടവിടാതെയുള്ള ആവൃത്തിയാൽ) നിർഭരമായി (അത്യന്തം) ഉല്ലസത്തായ (പ്രകാശിക്കുന്നതായ) നിന്നിരുവടിയാകുന്ന പരമാത്മാവിന്റെ അനുഭവംകൊണ്ടു ജനിച്ചതായ, അഥവാ പരമാത്മാവാകുന്നസുഖം കൊണ്ടു (പരമാനന്ദംകൊണ്ടു) കല്പിതമായ (സാധിച്ചതായ) ഉത്സവത്തോടുകൂടിയവരായ
(വയം)	=	(ഞങ്ങൾ)
മുക്തഭക്തകുലമൌലിതാം	=	മുക്തന്മാരുടേയും, ഭക്തന്മാരുടേയും കുലത്തിന്നു മൌലിതയെ (ശ്രേഷ്ഠതയെ)
ഗതാഃ	=	ഗത (പ്രാപിച്ചവ)രായിട്ട്
ശുകനാരദാദിവത്	=	ശുകബ്രഹ്മർഷിതുടങ്ങിയവരെപ്പോലേയും, നാരദൻതുടങ്ങിയവരെപ്പോലേയും
സഞ്ചരേമ.	=	സഞ്ചരിക്കുമാറാകണമേ.

സംചരേമ— സം എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ചര ഗതിഭക്ഷണയോഃ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി വിധിലിങ്ങി ഉ-പു-ബ.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! മുൻചൊന്നവിധം ധാരണാധ്യാന സമാധികൾക്ക് എത്ര വിഘ്നം വന്നാലും വകവയ്ക്കാതെ ദൃഢ നിശ്ചയത്തോടുകൂടി വീണ്ടും വീണ്ടും നല്ലതിൻ വണ്ണം അഭ്യസിച്ചുകൂടുമ്പോൾ സ്വയമേ പ്രകാശിക്കുന്ന നിന്തിരുവടിയാകുന്ന പരമാത്മാവ് അനുഭവവിഷയമായിത്തീരുന്നു. അനന്തരം പരമാനന്ദസ്വരൂപാനുഭവത്താൽ നിരതിശയസുഖാസ്പദം തദ്രൂപമായിത്തന്നെ ഉദിച്ചുപൊങ്ങുന്നു. പിന്നീട് ഈയൊരുത്സവം എന്നുള്ള ഒരു കഥയല്ലാതെ മറ്റൊന്നും സാധിക്കുന്നതല്ല. പ്രാപഞ്ചികമായ സമസ്തദുഃഖഹേതുക്കളായ അജ്ഞാനങ്ങളും നശിച്ചുപോകുന്നു. പരബ്രഹ്മാനന്ദരസാനുഭവം ഒഴിച്ചു മറ്റു യാതൊന്നും ഇല്ലെന്നു വന്നു എങ്കിലും, ഈ ശരീരത്തിനു പാതം വന്ന ഉടൻതന്നെ അശരീരനായിത്തീരുവാൻ സാധിക്കാതെ പ്രാരബ്ധാനുഭവത്തിനായി കാത്തിരിക്കേണ്ടിവരുന്നു. എന്നാൽതന്നെയും, ആ അവസ്ഥയും സുഖാവഹമായിക്കഴിയാൻ തിരുവുള്ളമുണ്ടായാൽ അവിടേയും അവർ ഭാഗ്യവാന്മാരായി. ബ്രഹ്മജ്ഞാനനിഷ്ഠനായ ശുകമഹർഷിക്കും, ഭക്തിരസപരമാനന്ദലഹരിയിൽ മഗ്നനായ ശ്രീനാരദമഹർഷിക്കും ഉള്ള അവസ്ഥ ആ സന്ദർഭത്തിൽ തിരുവുള്ളം ഉള്ളവരായാൽ ഞങ്ങൾക്കും അനുഭവിക്കാം. എവിടേയും ഓടിനടന്ന് അഹംമമാദ്യഭിമാനബന്ധം വിട്ട കർമ്മസംന്യാസികളാരാണെന്നു തോന്നുന്ന എങ്കിലും, യഥാർത്ഥത്തിൽ നിർല്ലേപനായി ജ്ഞാനിയായ ഒരുത്തൻ ഇന്ദ്രജാലക്കളി കണ്ടു രസിക്കുംപോലെ സഞ്ചരിച്ചുകൊള്ളാം. നിന്തിരുവടിയുടെ കഥാപ്രദാനങ്ങളും ഭജനങ്ങളും നടത്തി ഈ ജന്മം സഫലമാക്കിക്കൊള്ളാം. അതിലേക്ക് അനുഗ്രഹിക്കുമാറാകണമേ.

സാരം

ഈ ശ്ലോകംകൊണ്ടു ജീവന്മുക്തന്റെ അവസ്ഥയെ നിരൂപണംചെയ്യുന്നതായി പറഞ്ഞുവല്ലോ. ജീവന്മുക്തനുമായുള്ള ആളാണു ജീവന്മുക്തൻ എന്നു പറയപ്പെടുന്നതു്. ജീവദ്ദശയും, മുക്തദശയും പരസ്പരം വിരുദ്ധങ്ങളാണു്. ഇതു രണ്ടും എങ്ങനെ യോജിക്കുന്നു എന്നു നോക്കാം. ശ്വാസോച്ഛ്വാസാദികളാൽ പ്രാണധാരണംചെയ്യുന്ന ശരീരം ഇരിക്കുന്നവനും, ലൌകികമായ ശത്രുമിത്രോദാസീനബന്ധത്തിൽപെട്ടവനുമായ ഒരുത്തൻ ജീവദ്ദശയിലുള്ളവനാകുന്നു. ഉപരികർമ്മബന്ധത്തിനും, സദ്യഃകർമ്മാനുഭവത്തിനും ഹേതുവായ ശരീര

നിരൂപണം.

ബന്ധംവിട്ട പരമാത്മാനന്ദം അനുഭവിച്ചു ലയിക്കുന്ന ഒരുത്തൻ മുക്തദശയിൽ ഉള്ളവനാകുന്നു. ഇതു രണ്ടും പകലും രാത്രിയും പോലെ ഒരിക്കലും ഒത്തുകൂടുന്ന അവസ്ഥയല്ല. എന്നാൽ ഇവിടെ രണ്ടവസ്ഥയിലും നിന്ന് ഓരോ ഭാഗം എടുത്തുകളഞ്ഞ ശേഷം ഉള്ളവ മാത്രം കൊണ്ട് അംശംകൊണ്ടു ജീവന്മുക്തനും, അംശംകൊണ്ടു മുക്തനും ആകാം. ഇതു ശരീരം പ്രാരബ്ധാനുഭവത്തിനായി ധരിക്ക എന്നതും, പരമാത്മാനുഭവത്തിൽ ലയിക്ക എന്നതും ആകുന്നു. ഈ ഒരു രഹസ്യമാണ് ഈ ശ്ലോകംകൊണ്ടു വ്യക്തമാക്കീട്ടുള്ളത്. ഇവ്വിധം ഉള്ള ജീവന്മുക്താവസ്ഥയിൽ കർമ്മബന്ധത്തിൽ പെടുന്നവക്ക് ആനന്ദാനുഭവം എങ്ങനെ എന്നുള്ള ശങ്കയാണ് അഭ്യസനനിഷ്ഠരോ..... സ്വാഃ' എന്ന ഭാഗത്താൽ നിരസിക്കപ്പെടുന്നത്. ധാരണാധ്യാനസമാധികൾ ഇടവിടാതെ ആയാൽ സ്വതസ്സിദ്ധമായ പരമാനന്ദപ്രകാശം തെളിയുകയായി. ഈ പ്രകാശം കാണാതാക്കുന്ന അഹംമമാദ്യഭിമാനോപാധികൾ ചേരുന്നാത്തവിധം എത്ര കർമ്മം ചെയ്താലും അതു ഹാനികരം അല്ല. ഉജ്ജ്വലമായ പ്രകാശം നിർമ്മലമായ സ്ഫടികംകൊണ്ട് ആച്ഛാദനംചെയ്താൽ മറയാറുണ്ടോ? ശൂന്യമായ ഒരു പ്രകാശം അനുഭവത്തിൽ കൊള്ളില്ലെന്നതന്നെയല്ല കേട്ടാൽ സുഖവുമില്ല. ആകയാലാണ് ഈ അവസ്ഥയിൽ മധുരമോഹനാകൃതിയായ നിന്തിരുവടിയാകുന്ന പരബ്രഹ്മാനുഭവാനന്ദം ഉത്സവഹേതുവാണെന്ന് ഉപന്യസിച്ചത്. ഈ അനുഭവം ഉള്ളവൻ ദേഹബന്ധത്തിൽപെട്ടവനാണെങ്കിലും, സ്വരൂപജ്ഞാനം ഉണ്ടാകനിമിത്തം യഥാർത്ഥത്തിൽ ബന്ധഹേതുവായ ദേഹത്തെ ആശ്രയിച്ചവനല്ല ഇക്കാര്യം

"ദേഹസ്ഥോ/പി ന ദേഹസ്ഥോ
വിദ്വാൻ സ്വപ്നാദ് യഥോത്ഥിതഃ."

എന്നീ ഭാഗവതവചനത്താൽ വിശദപ്പെടുന്നു. ഇവിടത്തെ വിദ്വാൻ എന്നുള്ളതിനു ജ്ഞാനി എന്നാണ് അർത്ഥം. സ്വപ്നത്തിൽനിന്നും എണീറ്റ ഒരുത്തനെ സ്വപ്നം എങ്ങനെയോ അതുപോലെ കർമ്മഹേതുവായ ദേഹം ഇയാളെ ബന്ധിക്കുന്നില്ലെന്നു സാരം

മുക്തഭക്തകുലമൌലിതാം ഗതാഃ:—ശുകനാരദാദിവദ് എന്നിടത്തു ശുകനെ ആദ്യവും, നാരദനെ രണ്ടാമതും നിർദ്ദേശിക്കാൻ തക്കവിധം ഇവിടെ മുക്തനേയും, ഭക്തനേയും യഥാസങ്ഖ്യം ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന ഔചിത്യം നോക്കുക. ബ്രഹ്മജ്ഞാനിയുടെ നിലയിൽ ശുകനും, ഭക്തന്റെ നിലയിൽ നാരദനും ഉള്ള ബഹുമാന്യസ്ഥാനങ്ങൾ പ്രസിദ്ധമാണല്ലോ. ജ്ഞാനം കൊണ്ടും, ഭക്തികൊണ്ടും ഭഗവത്സേവയിൽ മുൻനില്ക്കുന്നവരാണ് ഇവർ രണ്ടുപേരും. സഞ്ചരേമ എന്നുപറഞ്ഞതുകൊണ്ടു ജീവന്മുക്താവസ്ഥയെ പ്രകടിപ്പിക്കുന്നു. ജാതമാത്രത്തിൽതന്നെ പ്രവ്രജനംചെയ്ത (എല്ലാംവിട്ടോടിയ)വനായ ശുകനെ വിട്ടുപിരിയാൻ പുത്രസ്നേഹം നിമിത്തം കഴിയാത്തവനായ വേദവ്യാസൻ പുത്ര! എന്നു വിളിച്ചു എന്നും, അതിനു സകലവൃക്ഷങ്ങളും തന്മയീഭവിച്ച് ഉത്തരം പറഞ്ഞു എന്നും

„യം പ്രവ്രജന്തമനുപേതമപേതകൃത്യം
ദ്വൈപായനോ വിരഹകാതര ആജുഹാവ
പുത്രേതി തന്മയതയാ തരവോ/ഭിനേദു-
സ്തം സർവ്വഭൂതഹൃദയം മുനിമാനതോ/സ്മി."

എന്നുള്ള ഭാഗവതശ്ലോകം തെളിയിക്കുന്നതിൽനിന്ന് ശുകബ്രഹ്മർഷിയുടെ സഞ്ചാരം ഏതുതരത്തിലാണെന്നും ഊഹിക്കാം. നാരദൻ സർവ്വലോകസഞ്ചാരിയാണെന്നു സർവ്വവിദിതമാണല്ലോ. ഈവിധം ശുകനാരദന്മാരുടെ അവസ്ഥയെ സാസൂയം പ്രാർത്ഥിക്കുന്ന നമ്മുടെ ഭട്ടതിരിപ്പാട്ടിലേക്കു വിശിഷ്യ നാരദാനുകരണത്തിലാണു ശ്രദ്ധയെന്നുള്ളതു സർവ്വാനുഭവസുഖാവഹമായ ഭക്തിപ്രാധാന്യംനിമിത്തം ഉപക്ഷേപിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഇതിനുവേണ്ടിത്തന്നെയായിരിക്കുമോ ഭക്തനെ രണ്ടാമതായി ഉത്തരപക്ഷം കൊടുത്തു നിർദ്ദേശിച്ചത് എന്നുകൂടി വിചാരപരന്മാർക്കു ഒരു മാർഗ്ഗം ഉദ്ഘാടനം ചെയ്യാം. വ

ഈവിധം ജീവന്മുക്തന്റെ അവസ്ഥയെ നിരൂപണം ചെയ്തതനുസരിച്ചു വിചാരിച്ചാൽ പ്രാരബ്ധകർമ്മം നശിക്കുന്നതുവരെ ജീവന്മുക്തനും, അനന്തരം അയാൾ വിദേഹമുക്തനും ആകണം എന്നു തോന്നുന്നു. ഇതിൽനിന്നു വളരെക്കാലംകൊണ്ടു ജീവന്മുക്തരായ ശുകനാരദാദികൾക്ക് ഇത്രയായിട്ടും പ്രാരബ്ധം നശിച്ചില്ലല്ലോ എന്ന് അനുപപത്തി വരുന്നു. ഇതിനും പുറമെ, വിദേഹമുക്തനായാൽ അഭിന്നനാകയാൽ ആനന്ദാനുഭവം ഇയാൾക്കു ദുസ്സാധ

മെന്നും, ഒരു അനർത്ഥം വന്നുകൂടുന്നു. ഇങ്ങനെയുള്ള ദുഷ്ടങ്ങളെ സമാധാനമായി ശരീരം നശിച്ചാലും യഥേഷ്ടം വേറെ ശരീരം സ്വീകരിച്ചു ജീവന്മുക്തനായി ആനന്ദിക്കാൻ സ്വാതന്ത്ര്യം ഉണ്ടെന്നുള്ളതിനെ ൬ൻപതാംശ്ലോകംകൊണ്ടു വ്യക്തമാക്കുന്നു:—

തപസമാധിവിജയേ തു യഃ പുന-
മ്മങ്ക്ഷു മോക്ഷരസികഃ ക്രമേണ വാ
യോഗവശ്യമനിലം ഷഡാശ്രയൈ-
രുന്നയത്യജ! സുഷുമ്നയാ ശനൈഃ. ൬ൻ

ഹേ അജ!	= അല്ലയോ നിത്യനായുള്ള ഭഗവൻ!
തപസമാധിവിജയേ, തു	= നിന്തിരുവടിയെ കുറിച്ചുള്ള സമാധിവിജയം ഉണ്ടായിക്കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെ
യഃ പുനഃ	= യാവനൊരുത്തനാകട്ടെ (എല്ലാപേരും)
മങ്ക്ഷു, മോക്ഷരസികഃ	= വേഗത്തിൽ (മറ്റു സിദ്ധികളിൽ ആഗ്രഹമില്ലാതെ ഉടൻതന്നെ) മോക്ഷത്തിൽ രസിക(ഉത്സുക)നായിരിക്കുമോ
വാ, ക്രമേണ, (മോക്ഷരസികഃ)	= അല്ല എങ്കിൽ ക്രമത്തിൽ (മറ്റോരോ സിദ്ധികളും അനുഭവിച്ചു അനന്തരം) (മോക്ഷതത്പരനായി ഭവിക്കുമോ)
(സഃ സഃ സർവ്വഃ)	= (അവനവനെല്ലാം)
യോഗവശ്യം	= യോഗത്താൽ (പ്രാണായാമത്താൽ) വശ്യ (സ്വാധീന)മായ
അനിലം	= പ്രാണവായുവിനെ
സുഷുമ്നയാ	= സുഷുമ്നഎന്ന നാഡിയിൽക്കൂടി
ഷഡാശ്രയൈഃ	= ആറ് ആധാര(സ്ഥാന)ങ്ങളംവഴി
ശനൈഃ	= പതുക്കെ (ക്രമത്തിൽ)
ഉന്നയതി.	= ഉന്നയിക്കുന്നു(മേല്പെട്ടു കേറുന്നു.)

അല്ലയോ ജനനമരണരഹിതനായുള്ളോവേ! സർവ്വവ്യാപിയായ ഭഗവൻ! യമനിയമാസനപ്രാണായാമാദികൾവഴി നിന്തിരുവടിയെ ആസ്പദമാക്കിയുള്ള സമാധി ഇടയ്ക്കു ഭങ്ഗപ്പെടാതേയും, പെട്ടുവെങ്കിൽ തന്നെയും വീണ്ടും വീണ്ടും ഉള്ള അഭ്യാസാതിശയത്താൽ പുനഃസംഘടിപ്പിച്ച് ഉറച്ചുപോയി എങ്കിൽ ആ യോഗിക്കു കാണേണ്ടതായ ഫലം രണ്ടു പ്രകാരത്തിലാകാം. അത് ഒന്നുകിൽ സദ്യോമുക്തി അഥവാ ക്രമമുക്തി. ഏതുതരത്തിലുള്ള മുക്തിയെ ആഗ്രഹിക്കുന്നവനായാലും നല്ലതിൻവണ്ണം ശീലിച്ച സിദ്ധിവന്നിട്ടുള്ള സമാധി നിമിത്തം പ്രാണായാമാദിയോഗസ്ഥിതിയിൽ അധീനമായിചമഞ്ഞ പ്രാണവായുവിനെ സുഷുമ്നാനാഡിയിൽക്കൂടി മൂലാധാരം, സ്വാധിഷ്ഠാനം, മണിപൂരം, അനാഹതം, വിശുദ്ധി, ആജ്ഞ എന്നീ ആറു സ്ഥാനങ്ങളും കടന്നു മൂർദ്ധസ്ഥാനത്തിൽ (ബ്രഹ്മരന്ധ്രത്തിൽ) കയറിവയ്ക്കുന്നു. സദ്യോമുക്തിയിലല്ല ഇച്ഛ എങ്കിൽ തനിക്കു വശപ്പെട്ട സമാധിയെക്കൊണ്ടു പല സിദ്ധികളും അനുഭവിച്ചു ക്രമേണ മുക്തി ലഭിക്കുന്നതിനും ആ യോഗി അർഹനായി ഭവിക്കുന്നു. അല്ലയോ ഭഗവൻ! ഈ രണ്ടുതരം യോഗികളിൽ ഞാൻ സദ്യോമുക്തിയെ കാംക്ഷിക്കുന്നില്ല. നിന്തിരുവടിയുടെ ഭജനാനന്ദം അനുഭവിച്ചും, അന്യരെ അനുഭവിപ്പിച്ചും കുറെക്കാലം കഴിച്ചുകൂട്ടീട്ട് അപുനരാവൃത്തിരൂപമായ മുക്തി ലഭിച്ചുകൊള്ളാം. അതിലേയ്ക്ക് അനുഗ്രഹം ഉണ്ടായി രക്ഷിക്കുമാറാകണമേ.

സാരം

ഇവിടെ സമാധിസിദ്ധിവന്നിട്ടുള്ള യോഗിക്കു മുക്തി സിദ്ധിവരുത്തുന്നതിനുള്ള മാർഗ്ഗത്തേയും, അതിൽ യോഗിക്കുള്ള സ്വാതന്ത്ര്യത്തേയും നിരൂപണം ചെയ്യുന്നു. തത്രാപി പൂർവ്വാർദ്ധത്തിൽ സദ്യോമുക്തികാമനേയും, ക്രമമുക്തികാമനേയും രണ്ടുതരത്തിൽ നിർദ്ദേശിച്ചു. ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ ആവക രണ്ടിനും അനുരൂപമായി സുഷുമ്നയാ ശനൈഃ എന്ന് ഉപസംഹരിച്ചിരിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

മോക്ഷരസികഃ—മോക്ഷത്തിൽ രസികത്വം വളരെ സരസമായിരിക്കുന്നു. മുക്തന്മാർ തന്നെ അരസികരും, രസികരും രണ്ടു തരത്തിൽ ഉണ്ടെന്ന് ഇതുകൊണ്ട് ഊഹിക്കേണ്ടിയിരി

ക്കുന്നു. വല്ല ബീഭത്സവും ജുഗുപ്സാവഹവും ആയ ഏതു രൂപത്തെയും, അഥവാ കമ്മഠന്മാരായ മീമാംസകരുടെ ദൃഷ്ട്യാ അമൂർത്തമായ കർമ്മത്തെത്തന്നേയും സമാധിയാൽ വശത്താക്കിയവർക്കും മുക്തി സിദ്ധമാണു്. എന്നാൽ അവർ രസികരല്ല. ലോകോത്തരസുന്ദരമായ നിന്തിരുവടിയുടെ രൂപത്തെ ആശ്രയിച്ചു സമാധിസിദ്ധിവന്നവർ രസികരാണെന്നതാണു്. ഈയൊരാശയമാണു്.

"തത്സമാധിവിജയേ തു"

എന്നുള്ളപദത്താൽ വിവക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നതെന്നു സഹൃദയദൃഷ്ട്യാ പര്യാലോചനചെയ്താൽ കാണാം.

ഉന്നയതി — വർത്തമാനകാലത്തിലെ ഈ ഒരു ക്രിയാപദം, സമാധിസിദ്ധിവന്ന യോഗിക്കു് ഈയൊരു തൊഴിലാണു പിന്നെ ശീലമായി ഭവിക്കുന്നതു് എന്ന ഭാവത്തെ സമർപ്പിക്കുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു കീഴ്പ്പോട്ടേക്കു് ഇറങ്ങി ലൌകികങ്ങളായ സകലപ്രവൃത്തികളിലും താമരയിലെ വെള്ളംപോലെ താൻ ബന്ധിക്കാത്തവിധത്തിൽ ഉഴപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതിനും, ഇഷ്ടംപോലെ മേല്പോട്ടേക്കു കയറി പ്രാണവായുവിനെ ബ്രഹ്മരന്ധ്രത്തിൽ പ്രവേശിപ്പിച്ചു രസിക്കുന്നതിനും, ആ യോഗിക്കു സാധിക്കുന്നതാണെന്നു വരുന്നു.

സുഷുമ്നയാ — സുഷുമ്നാനാഡിമാർഗ്ഗത്തിലൂടെ നിഃസ്വനമായ പ്രാണനമാത്രമേ മുക്തി ഘോഷിച്ചുകാണുന്നുള്ളു. ഇതിലേക്കു ശ്രുതിപ്രമാണം നോക്കുക.—

"ശതം ചൈകാ ച ഹൃദയസ്യ നാഡ്യ-
സ്താസാം മൂർദ്ധാനമഭിനിഃസൃതൈകാ
തയോർദ്ധ്വമായന്നമൃതത്വമേതി
വിഷ്വങ്ങന്യാ ഉത്ക്രമണേ ഭവന്തി."

ഗീതയിലും ഇതു കാണാം—

"മൂർദ്ധ്ന്യാധായാത്മനഃ പ്രാണ-
മാസ്ഥിതോ യോഗധാരണാം
യഃ പ്രയാതി ത്യജൻ ദേഹം
സ യാതി പരമാം ഗതിം."

പ്രാണവായുവിനെ മേല്പോട്ടു് ഉന്നയിക്കുന്നതായ ഒരു ക്രമം ഭാഗവതത്തിൽ—

"സ്ഥിരം സുഖം ചാസനമാശ്രിതഃ."

എന്ന സ്ഥിരമായും, സുഖമായും ഉള്ള ആസനത്തിന്റെ സിദ്ധിയിൽ തുടങ്ങി,

"സപാർഷ്ണിനാപീഡ്യ ഗുദം തതോ നിലം
സ്ഥാനേഷു ഷട്സൂന്നമയേദ് ഗതക്ലമഃ."

എന്ന, മൂലാധാരാദി ആറുസ്ഥാനങ്ങളിൽ മേല്പെട്ടുള്ള കയറ്റത്തെ ഉപന്യസിച്ച്,

"നിർഭിദ്യ മൂർധ്നി വിസൃജേത് പദം ഗതഃ."

എന്ന് ഉപസംഹരിച്ചിരിക്കുന്ന ഭാഗംകൊണ്ടു വ്യക്തപ്പെടുന്നു.

പ്രയോഗം.

യഃ പുനഃ എന്നിടത്തെ ഈ യച്ഛബ്ദത്തിന്റെ ആകാങ്ക്ഷ പൂർത്തിയാക്കുവാൻ ഒരു തച്ഛബ്ദം വേണ്ടതാണ്. അത് ഇവിടെ കാണുന്നില്ല. ഉത്തരവാക്യഗതമായ യച്ഛബ്ദത്തിനു തച്ഛബ്ദാപേക്ഷ ഇല്ലെന്നുള്ള സമാധാനത്തിനും ഇവിടെ വഴിയില്ല. ഈ യച്ഛബ്ദം ഉത്തരവാക്യഗതമല്ല. അതിനാൽ വല്ല തച്ഛബ്ദാദികം അദ്ധ്യാഹരിച്ച് ആകാങ്ക്ഷ ശമിപ്പിക്കുകയോ, അഥവാ 'നിരങ്കുശാഃ കവയഃ' എന്ന സമാധാനപ്പെടുകയോ ചെയ്യണം. അല്ലെങ്കിൽ ഈ യച്ഛബ്ദം സപ്തസമഭിവ്യാഹൃതമായ പുനശ്ശബ്ദമഹിമയാൽ സമസ്താർത്ഥം നല്കുന്നതായ വേറെ തന്നെ ഒരു യച്ഛബ്ദം ആണെന്നു ദൂരെച്ചെന്ന സമാധാനം കാണണം. ൯

സദ്യോമുക്തികാമനും ക്രമികമുക്തികാമനും ആയ യോഗികൾക്കുള്ള വിശേഷത്തെ ഉപന്യസിക്കുന്നു.

ലിങ്ഗദേഹമഥ സന്ത്യജന്നഥോ
ലീയതേ തയി പരേ നിരാഗ്രഹഃ
ഊർദ്ധലോകകൃതകീ തു മൂർദ്ധതഃ
സാദ്ധമേവ കരണൈന്നിരീയതേ. ൧൦

അഥോ = അനന്തരം (പ്രാണവായുവിനെ സുഷുമ്നാനാഡിയിൽക്കൂടി ആറാമത്തെസ്ഥാനമായ ആജ്ഞാചക്രത്തിൽ കയറി ഭ്രൂമദ്ധ്യത്തിൽ പ്രവേശിപ്പിച്ചതിനുശേഷം)

നിരാഗ്രഹഃ = ആഗ്രഹം (സ്വർഗ്ഗാദിലോകഭോഗങ്ങളിലോ മറ്റു സിദ്ധികളിലോ മോഹം) ഇല്ലാത്തവൻ

ലിങ്ഗദേഹം, അപാ = ലിങ്ഗ(സൂക്ഷ്മ)ദേഹത്തെയും

സന്ത്യജൻ = ഉപേക്ഷിക്കുന്നവനായി (തള്ളിക്കളഞ്ഞുകൊണ്ടു)

പരേ, തപയി = പരബ്രഹ്മാത്മകനായ നിന്തിരുവടിയിൽ

ലീയതേ. = ലയിക്കുന്നു. (മൂർദ്ധാവുഭേദിച്ചു് ഏകീഭവിക്കുന്നു.)

ഊർദ്ധ്വലോകകൃതകീ, ഉ = ഊർദ്ധ്വലോകത്തിൽ (സ്വർഗ്ഗലോകം, സത്യലോകം മുതലായ മറ്റുലോകങ്ങളിൽ) സഞ്ചരിച്ചു സുഖിക്കുന്നതിനു കൃതകം ഉള്ളവനാകട്ടെ,

മൂർദ്ധതഃ = മൂർദ്ധാവിൽനിന്നും (മൂർദ്ധാവുഭേദിച്ചിട്ട് അതുവഴി)

കരണൈഃ, സാർദ്ധം, ഏവ = കരണ(ഇന്ദ്രിയ)ങ്ങളോടുകൂടിത്തന്നെ (പഞ്ചപ്രാണങ്ങളും, മനസ്സു്, ബുദ്ധി, ദശേന്ദ്രിയങ്ങളും ആകുന്ന ലിങ്ഗശരീരത്തോടുകൂടിത്തന്നെ)

നിരീയതേ. = നിർഗ്ഗമിക്കുന്നു. (ഇഷ്ടംപോലേയുള്ള ലോകാന്തരങ്ങളിലേക്കായിയാത്രചെയ്യുന്നു.)

നിരീയതേ—നിർ എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ഈങ് ഗതൌ എന്ന ധാതുവിന്റെ കർത്തരി ആത്മനേപദി ലട് പ്ര-പു-ഏ.

സാരം

അല്ലയോ പരമാത്മസ്വരൂപിയായ ഭഗവൻ! സമാധിസിദ്ധിവന്ന യോഗി സുഷുമ്നാമാർഗ്ഗത്തിലൂടെ മൂലാധാരാദിസ്ഥാനങ്ങളും കടത്തി പ്രാണവായുവിനെ ഭ്രൂമദ്ധ്യത്തിൽ അധിരോഹണം ചെയ്യിച്ചുകഴിയുവെ സദ്യോമുക്തിവേണമെന്നു വിചാരിച്ചാൽ ഒരു മുഹൂർത്തനേരം വിശ്രമിച്ചിട്ട്

അടുത്തപോലെ അവിദ്യാരൂപമായ കാരണശരീരവും പഞ്ചപ്രാണമനോബുദ്ധിദശേന്ദ്രിയസമുദായാത്മകമായ ലിങ്ഗശരീരവും നാരസിച്ചു മൂർദ്ധാവുഭേദിച്ചു പരമാത്മരൂപിയായി നിന്തിരുവടിയിൽ ലയിച്ചു സായുജ്യം പ്രാപിക്കുന്നു. ഊർദ്ധ്വലോകത്തിലെ സുഖാദികളിൽ തത്പരനായി പിന്നീടു മുക്തിലഭിച്ചാൽ മതി എന്നുള്ളവൻ ലിങ്ഗശരീരത്തെക്കൂടി എടുത്തുകൊണ്ടു സ്ഥൂലം മാത്രം തള്ളി മൂർദ്ധാവുഭേദിച്ചു്, ബ്രഹ്മരന്ധ്രത്തിൽ ഉള്ള സുഷുമ്നാനാഡിയോടുകൂടി സൂത്രബദ്ധമായ സൂര്യരശ്മികൾ വഴിയായി പുറത്തുപ്രവേശിച്ചു് അഭീഷ്ടങ്ങളായ ലോകാന്തരങ്ങളെ പ്രാപിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ പൂർവ്വാർദ്ധംകൊണ്ടു സദ്യോമുക്തനേറയും, ഉത്തരാർദ്ധംകൊണ്ടു ക്രമമുക്തനേറയും മുക്തിക്രമം സ്പഷ്ടമായി നിരൂപണം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ജനനമരണാദിഹേതുവായ പ്രാരബ്ധം മുഴുവനും നശിച്ചു ജീവൻ ബ്രഹ്മരന്ധ്രത്തിൽ എത്തിക്കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെ മേല്പെട്ടുപോയി, ഒരു തേജസ്സു മറെറാരു തേജസ്സിൽ ലയിക്കുന്നപോലെ സായുജ്യം ലഭിക്കാൻ അധ്വയുള്ളതായി കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. വിളക്കിലെ തൈലം എത്തിക്കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെയും തിരിയെ മാത്രം ആശ്രയിച്ചു ജ്വാലാശകലം കരിഞ്ഞു പുകഞ്ഞു കാണുംപോലെയാണു ക്ഷണഭങ്ഗുരമായ മററ് ഉപാധികൾ കാത്തിരിക്കുന്നതു്. യഥാതഥ്യമായ പ്രകാശം ഉജ്ജ്വലമായി മറവുപ്രകാശങ്ങളിൽ ലയിച്ചിരിക്കുന്നവത്രേ. പ്രാണവായുത്ക്രമണത്താൽ പ്രസൂതമായ സ്ഥൂലശരീരം പതിച്ചു എങ്കിലും ഈ സ്ഥൂലത്തിൽ സൂക്ഷ്മകാരണസ്വരൂപമായി ഭൂതസാമഗ്രീരൂപമായ ലിങ്ഗശരീരം ജീവനെ അനുഗമിച്ചുതന്നെ ഇരിക്കുന്നു. വാസനാബന്ധത്താലാണ് ഈ ലിങ്ഗശരീരം എവിടേയും കൊണ്ടുപോകാൻ കഴിയുന്നതു്. ഈ വാസനാബന്ധം യോഗാഭ്യാസത്താൽ സഞ്ചരിച്ചു വശത്താക്കീട്ടുള്ള സമാധിജയസ്വരൂപമാണ്. ഈ തരത്തിലുള്ള സമാധിജയത്താൽ ലിങ്ഗശരീരത്തെ എവിടേയും നയിപ്പിക്കാൻ സാധിക്കുന്നതും ഉടൻ വിട്ടുപോകുന്നതും സേച്ഛാസാദ്ധ്യമാണെന്നു പ്രത്യേകിച്ചു പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ.

ശ്രീയതേ തമയി പരേ'—ഭഗവാനു പരമായും, അപരമായും രണ്ടു രൂപം ഉണ്ടു്. അതിൽ പരം പരമാത്മാവും,

അപരം-തദ്വിഭൂതിരൂപമായ വിഷ്ണ്വാദിരൂപവും ആകുന്നു. ഭൂലോകത്തിൽ ഇതുയും അനുഭവിച്ചു പ്രാരബ്ധം നശിച്ചു യഥേഷ്ടം അന്യലോകങ്ങളിൽ സഞ്ചരിക്കാൻ ശക്തിയും, യോഗവും ഉള്ളവർക്ക് ആ ലോകാന്തരങ്ങളിലെ ഭഗവദ്വിഭൂതി കാണാൻ കുതുകം ഉണ്ടാകുന്നത് ആശ്ചര്യമല്ലല്ലോ. ഇതുയും യോഗസിദ്ധിവന്നതിൽ പിന്നേയും, ആ തരത്തിൽ ചിലരുണ്ടെങ്കിൽ അതു ഭഗവദ്വിഭൂതികാണാൻ ആഗ്രഹം ഉള്ളവർതന്നെ ആയിരിക്കണം. അല്ലെങ്കിൽ

"ക്ഷീണേ പുണ്യേ മർത്ത്യലോകം വിശന്തി."

എന്ന രീതിയിൽ വീണ്ടും പാപഭൂയിഷ്ഠമായ ഭൂലോകവാസത്തിൽ അവരും ശീട്ടുവാങ്ങേണ്ടതായി വരും. അതു്

"പുനരതഃ പരിചൂതാവാരഭേമഹി ച ധാരണാദികം."

എന്നു മുൻപറഞ്ഞതിനു വിരുദ്ധമാകുന്നതായിരിക്കും. ഈ ഒരു കുതുകമാണ് 'ഊർദ്ധ്വലോകകുതുകി' എന്ന ഭാഗത്താൽ വിശദമാക്കുന്നതു്. സദ്യോമുക്തിയിൽ ആഗ്രഹം ഉള്ളവനു ലോകാന്തരം പ്രാപ്യമായിട്ടില്ല. അതിനാൽ ഇവിടെവച്ചു തന്നെ ലിങ്ഗശരീരം നശിച്ചു് ഉടൻ മുക്തിയുണ്ടാകുന്നു. ഇതിനു്,

'ന തസ്യ പ്രാണാ ഉത്ക്രാമന്തി' എന്ന ശ്രുതിയിലുള്ള നിഷേധവചനം പ്രമാണമായിരിക്കുന്നു. ലോകാന്തരം പ്രാപിക്കേണ്ട എങ്കിൽ മാത്രമേ പ്രാണങ്ങൾക്ക് ഉത്ക്രമണം (മേല്പെട്ടുള്ള ഗതി) സംഭവിക്കയുള്ളുവത്രേ. ഈ തത്ത്വംതന്നെ ഭംഗ്യന്തരമായി

"ഘടേ ഭിന്നേ യഥാകാശ
ആകാശഃ സ്യാദ് യഥാ പുരാ
ഏവം ദേഹേ മൃതേ ജീവോ
ബ്രഹ്മ സമ്പദ്യതേ പുനഃ."

എന്നുള്ള പ്രമാണത്താലും വ്യക്തപ്പെടുന്നു.

സാദ്ധ്യമേവ കരണൈന്നിരീയതേ—സൂര്യരശ്മികൾക്കു നമ്മുടെ സുഷുമ്നാനാഡ്യഗ്രഭാഗത്തിൽ ഒരു ബന്ധം ഉണ്ടു്. അതിനാലാണു സൂര്യോദയത്തിൽ ഉണരുവും, അസ്തമയത്തിൽ ഉറക്കവും ഉണ്ടാകുന്നതു്. യോഗസിദ്ധിയാൽ തന്റെ പ്രാണനെ യഥേച്ഛം നിയമിച്ചിരിക്കുന്ന ഒരു യോഗിക്ക് ആ സൂര്യരശ്മികളും വശപ്പെട്ടുന്നതാണു്. മറ്റുള്ളവരിൽനിന്നുള്ള വിശേഷം, കരണങ്ങളോടുകൂടി നിർഗ്ഗമിക്കുന്നു എന്നുള്ള ഭാഗംകൊണ്ടു ജീവന്റെ നിർഗ്ഗമന

ത്തിന് ഒരു യോധന് അശ്വങ്ങൾപോലെ മനസ്സു മുതലായവ സാമഗ്രികളായി ഭവിക്കുന്നു എന്നുള്ളതാണ്. എങ്കിലും ഈ കരണങ്ങളോടെ നിഷ്ക്രമിക്കുന്നു എന്നു പറകയാൽ, ഈ മാതിരിയുള്ള ലിങ്ഗശരീരം വിട്ടാൽ ജീവന് ആത്മഭാവംതന്നെ ഇല്ലെന്നോ, അഥവാ പരമാത്മസ്ഥിതിയിലായി സായുജ്യം ലഭിച്ച് അഖണ്ഡമായി ചമഞ്ഞു പോകുമെന്നോ കൂടി ഈ ഭാഗം നമ്മെ മനസ്സിലാക്കുന്നു. ഈവിധം ഉപന്യസിക്കപ്പെട്ട ക്രമികമുക്തിയുടെ മാർഗ്ഗം

"ബ്രഹ്മണാ സഹ തേ സർവേ
സംപ്രാപ്തേ പ്രതിസഞ്ചരേ
പരസ്യാന്തേ കൃതാത്മാനഃ
പ്രവിശന്തി പരം പദം."

എന്നുള്ള പ്രമാണത്താൽ ഭംഗിയായി തെളിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഇതിനു സത്യലോകത്തിൽ ചെന്നു ബ്രഹ്മാവിനോടുകൂടി, പരമാത്മസായുജ്യം ലഭിച്ച്, പരമപദത്തെ പ്രാപിച്ച മുക്തരാകുന്നു എന്നാണു ചുരുക്കത്തിലുള്ള അർത്ഥം.

ഈവിധം സദ്യോമുക്തിയും, ക്രമമുക്തിയും പ്രതിപാദനം ചെയ്തിട്ടുണ്ടല്ലോ. ഇതിൽ ഏതുമുക്തിയാണു നമ്മുടെ കവി അഭിലഷിക്കുന്നതെന്നു പര്യാലോചനം ചെയ്യാം. എട്ടാംശ്ലോകത്തിൽ

"മുക്തഭക്തകുലമൌലിതാം ഗതാഃ."

എന്നു മുക്താപേക്ഷയാ ഭക്തനേയും, ഒൻപതാംശ്ലോകത്തിൽ

"മങ്ക്ഷു മോക്ഷരസികഃ ക്രമേണ വാ"

എന്നു സദ്യോമോക്ഷരസികനെ അപേക്ഷിച്ചു, ക്രമേണ മോക്ഷരസികനേയും, ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ഉത്തരാർദ്ധംകൊണ്ട് ഊർദ്ധ്വലോകഗതികളേയും ഉത്തരപക്ഷമായി നിരൂപണം ചെയ്തിരിക്കുന്നതിൽ നിന്നു ജീവന്മുക്താവസ്ഥയിൽ ഭക്തശിരോമണിയായിത്തീർന്ന്, ശ്രീവൈകുണ്ഠത്തിൽ ചെന്ന്, അവിടേയും ഭഗവാനെ ഭജിച്ച്, അനന്തരം സായുജ്യം ലഭിക്കാൻ ഇച്ഛിക്കുന്ന ഭാഗവതോത്തമനായ ഒരു ക്രമികമുക്തികാമനാണു നമ്മുടെ കവി എന്നു വ്യവസ്ഥപ്പെടുത്താവുന്നതാണ്. ൧൦

ഈവിധം സോച്ഛ്വാസം സ്ഥൂലം ഉപേക്ഷിച്ചു സൂക്ഷ്മദേഹത്തോടുകൂടി ബ്രഹ്മരന്ധ്രത്തിൽനിന്നു നിഷ്ക്രമിക്കുന്ന ജീവന്റെ ലോകാന്തരപ്രാപ്തിയിൽ അഗ്ന്യാദിദേവതകളെ അതിക്രമിച്ചുപോകുന്ന ഗതിയെ നിരൂപണംചെയ്യുന്നു:—

അഗ്നിവാസരവളക്ഷപക്ഷഗൈ-
രുത്തരായണജുഷാ ച ദൈവതൈഃ
പ്രാപിതോ രവിപദം ഭവത്പരോ
മോദവാൻ ധ്രുവപദാന്തമീയതേ. ൫൫

ഭവത്പരഃ (ജനഃ)	= ഭവാൻ(നിന്തിരുവടി)തന്നെ പരനായി (ഭജനീയതേവനായി) ആശ്രയിക്കത്തക്കവനായി) സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്ന (ജനം)
അഗ്നിവാസരവളർക്ഷ-പക്ഷഗൈഃ	= അഗ്നിയേയും, വാസരത്തെയും (പകലിനേയും) വളർക്ഷപക്ഷ (ശുക്ലപക്ഷ)ത്തേയും അധിഷ്ഠാനമായി പ്രാപിച്ചിട്ടുള്ളതുകളും
ഉത്തരായണജുഷാ ച	= ഉത്തരായണത്തെ (മകരംമുതൽ ആറുമാസക്കാലത്തെ) അധിഷ്ഠാനമായി ആശ്രയിച്ചിട്ടുള്ളതും ആയ
ദൈവതൈഃ	= ദേവതകളാൽ
രവിപദം പ്രാപിതഃ	= രവി(സൂര്യ)പദ(സ്ഥാന)ത്തെ പ്രാപിപ്പിക്കപ്പെട്ടവനായ
ധ്രുവപദാന്തം	= ധ്രുവസ്ഥാനം (ധ്രുവചക്രം) അവസാനിക്കുന്നതുവരെയുള്ള സ്ഥാനത്തെ
ഈയതേ.	= പ്രാപിക്കുന്ന.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! ശ്രീനാരായണ! നിന്തിരുവടിയുടെ പാദാരവിന്ദത്തിൽ മനസ്സുറപ്പിച്ച് അനന്യശരണനായി ക്രമമുക്തിയെ പ്രാപിക്കുന്നതിനും, അതിനിടയ്ക്കു നിന്തിരുവടിയുടെ ഐശ്വര്യമഹിമകളെ അനുഭവിച്ചു രസിക്കുന്നതിനും, ഇച്ഛിക്കുന്ന ഭക്തനായ ജീവാത്മാവു ലോകാന്തരപ്രാപ്തിക്കായി ബ്രഹ്മരന്ധ്രത്തിൽ നിന്നും സുഷുമ്നാനാഡിയിൽ തൊട്ടുതിരുന്ന സൂര്യരശ്മിവഴി പുറത്തേക്കു പുറ

ഭാവം

പ്പെട്ടക്രുമ്പോൾ അവനെ അഗ്ന്യാദ്യഭിമാനികളായ പലേ ദേവത കളും അടുത്തുവന്ന് ആദരിച്ചു ക്രുട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി ലാളിക്കുന്നു. സകലദേവതാസാമ്രാജ്യം സ്വതസ്സിദ്ധമായി പ്രകാശിച്ചിയങ്ങുന്ന നിന്തിരുവടിയുടെ സായുജ്യം കാങ്ക്ഷിച്ചു ഭജിക്ക എന്നുള്ള അവസ്ഥയാണു മറേറാരോ ലോകത്തിലേയും അധിഷ്ഠാനദേവത കളും ഇവ്വിധം ആദരിക്കാൻ ഹേതുവായിത്തീന്നതു്. ആദ്യമേ അഗ്ന്യഭിമാനിയായ ദേവത ഈ ഭക്തനായ ജീവനെ എതി രേറ്റ് ഉപചരിച്ചു സ്വകീയലോകത്തിൽ കൊണ്ടുപോയി സത് കരിച്ച് അവിടത്തെ സുഖത്തിൽ താലോലിച്ചു ലയിപ്പിക്കുന്നു. അവിടേയും മോദവാനായി(പ്രീതിമാനായി)തീരുന്ന എന്നല്ലാതെ ഭവത്പരമായ ഇരിപ്പു തുടന്നിരിക്കയാൽ അധികം താമസി യാതെ മേല്പെട്ടുള്ള ലോകത്തിലേയ്ക്കു പോരേണ്ടതായിവരുന്നു. ആ അവസരത്തിൽ വാസരാഭിമാനിയായ ദേവത തന്റെ തവ ണയ്ക്കു തയ്യാറായിരുന്ന സ്വലോകത്തേക്കു സോത്സാഹം നയിപ്പി ക്കുന്നു. അവിടേയും ആവജ്ജനീയങ്ങളായ അവസ്ഥകൾ അനു ഭവിച്ചു കൃതകിയായിത്തീരുന്ന എങ്കിലും, വീണ്ടും ഭവത്പരനാക യാൽ, അതിനു മേല്പെട്ടുള്ള ലോകത്തേക്ക് ഒരുങ്ങേണ്ടിവരുന്നു. അനന്തരം ശുക്ലപക്ഷാഭിമാനിയാകുന്ന ദേവത അടുത്തുവന്നു സാദരം ഈ അതിഥിയെ എതിരേറ്റു തന്റെ വസതിയാകുന്ന ലോകത്തേക്കു ക്രുട്ടിക്കൊണ്ടുപോകുന്നു. അവിടേയും യഥാപൂർവ്വം അല്പം സുഖിച്ചിരിക്കുന്നു. അനന്തരം ഭവത്പരനിമിത്തം അടു ത്തലോകത്തേക്ക് ഉദ്യുക്തനാകുന്നു. ആ അവസരംനോക്കി ഉത്തരാ യണാഭിമാനിയായ ദേവതയും അതു തുടന്നു സംവത്സരാഭിമാനി യായ ദേവതയും അവരവരുടെ ലോകത്തേക്കുക്രുട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി അത്യന്തം സത്കാരബഹുമാനങ്ങൾ ചെയ്തു ഉപചരിച്ചു കൊണ്ടാ ടുന്നു. അവിടേയും അഭിനന്ദനം ചെയ്തുകൊണ്ടു ഭവത്പരനായി മേല്പെട്ടുപോകാൻ ഉദ്യമിക്കുന്നു. ആ സന്ദർഭത്തിൽ സംവത്സരാഭി മാനിയായ ദേവത ദേവലോകത്തിലൂടെ നയിപ്പിച്ചു് അവിട ത്തെ ഭങ്ഗികളും മോടികളും കാണിച്ചു വായുവിമാനത്തിൽ കയ റിവിടുന്നതിനായി വായുദേവതയുടെ കൈയിൽ ഏൽപ്പിക്കുന്നു. അവിടേയും പ്രീതിപുരസ്സരം ഭവത്പരനായ ഭക്തൻ തദുപരി ഊർദ്ധ്വലോകക്രുതകിയാകയാൽ ആദിത്യലോകത്തിൽ വായുദേവ തയാൽ നയിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു. ആദിത്യലോകത്തിലെ ആതി

ഥ്യവും, അദ്ദിമാനാവഹമായ ബഹുമാനവും ഏറ്റവും സുഖിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്നിട്ടും ഭവത്പരനായ ഈ ഭക്തനെ ആകർഷിച്ചു വശത്താക്കാൻ അവിടത്തെ സുഖലഹരികൾക്കും കഴിയുന്നില്ല. ഉടൻ തന്നെ ആ ആദിത്യദേവത തന്റെ മണ്ഡലത്തിലെ അഖണ്ഡമായ സൌഭാഗ്യസോപാനങ്ങളിലൂടെ നയിപ്പിച്ച ചന്ദ്രലോകത്തിലേക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോകുന്നു. ചന്ദ്രന്റെ സത്കാരം സുന്ദരവും, ശാന്തശീതളവും ആകയാൽ ഒരു പക്ഷെ ആദിത്യജ്യോതിഃപുഞ്ജപരിഭ്രമനായ ഈ അതിഥിയെ പാട്ടിലാക്കുമോ എന്നു ശങ്കിക്കേണ്ട തരം ഉണ്ടു്. എന്നാൽ ഭവത്പരനായ ജീവൻ അവിടേയും സന്തോഷിക്കുന്നു എന്നല്ലാതെ സക്തനാകുന്നില്ല. അനന്തരം ചന്ദ്രദേവത ഈ യാളെ വിദ്യുല്ലോകത്തേക്കു യാത്രയാക്കി ആ അതിഥിവരെ അനുഗമിച്ചു പിരിയുന്നു. അടുത്തപോലെ വീണ്ടും ഭവദ്ഭക്തിവശഗനായ ഈ ജീവൻ ധ്രുവലോകാന്തരാളം എത്തുന്നു. ഈവിധം ഓരോന്തരത്തിൽ മേല്പെട്ട മെച്ചമുള്ള കാഴ്ചകളും കണ്ടു വീഴ്ചകൾക്കു ലേശവും വേഴ്ചപ്പെടാതെ ഈ ജീവാത്മാവായ ഭക്തവര്യൻ ഓരോലോകത്തിലും ഭവത്പാദമഹിമയെ കണ്ടുകൊണ്ടാടി ആനന്ദിച്ചു തുപ്പനെപ്പോലെ ഓടുന്നു. ഇതെല്ലാം സകലജഗന്നിയന്താവായ നിന്തിരുവടിയുടെ ഭക്തിലഹരിക്ക് ഒരു കോണുപോലും പറ്റാത്തതാണെന്നു യഥാർത്ഥമായികണ്ടു തൃപ്തിയായി ഉള്ളിൽ കൊള്ളുന്നു. ഏതേതു പദവിയും, ബഹുമാനവും അനുഭവിക്കുന്ന അവസരത്തിലെല്ലാം നിന്തിരുവടിയെത്തന്നെ സർവോപരിയായിക്കാണുന്ന ധന്യരായ ഭക്തരുടെ അവസ്ഥക്ക് എന്നിൽ തിരുവുള്ളം ഉണ്ടാകണമേ.

നിരൂപണം.

അർച്ചിരാദിഗതി എന്നും, ധൂമാദിഗതി എന്നും രണ്ടുതരത്തിൽ ഗതികൾ ഉണ്ടു്. അതിൽ ആദ്യത്തെ ഗതിയെ അവലംബിച്ച ജീവനു പുനരാവൃത്തി ഇല്ല. രണ്ടാമത്തെ ഗതിയെ അവലംബിച്ചാൽ പുനരപി ജനനാദി ഉണ്ടാകുന്നതാണു്. ഇപ്രകാരം ഉള്ള രണ്ടു ഗതികളിൽ ആദ്യത്തെ ഗതിയാണ് ഈ ശ്ലോകത്താൽ പ്രതിപാദിക്കപ്പെടുന്നതു്. അർച്ചിസ്സ് — അഗ്നി എന്നർത്ഥം. അയുക്തഗതി ശ്ലോകത്തിൽ

"അഗ്നിവാസരവളർക്ഷപക്ഷഗൈഃ."

എന്നാരംഭിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ അംശത്തിൽ താഴെക്കൊടുക്കുന്ന ശ്രുതികളും പ്രമാണമാകുന്നു.

"തേഽർച്ചിഷമഭിസംഭവന്തി, അർച്ചിഷോഽഹരഹ്ന ആപൂര്യ്യമാണപക്ഷം, ആപൂര്യ്യമാണപക്ഷാദ് യാൻ ഷഡുദങ്ങേതി മാസാന്മാസേഭ്യഃ സംവത്സരം, സംവത്സരാദാദിത്യം".

ഈ ശ്രുതിപ്രമാണം അനുസരിച്ച് ഇവിടെ ഉത്തരായണാനന്തരം ഉള്ള സംവത്സരംമാത്രമേ കൊടുക്കാതെയുള്ളൂ.

"സ വായുമാഗച്ഛതി, തേന സ ഊർദ്ധ്വമാക്രമതേ, സ ആദിത്യമാഗച്ഛത"

എന്നുള്ള ബൃഹദാരണ്യത്തിൽ കാണുന്ന ഭാഗത്താൽ സംവത്സരത്തിനും, ആദിത്യനും മദ്ധ്യേ ഘടകമായ ഒരു വായുലോകം കൂടി ഉള്ളതായി സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

"ആദിത്യാച്ചന്ദ്രമസം, ചന്ദ്രമസോ വിദ്യുതം."

എന്നിത്യാദി ഛാന്ദോഗ്യോപനിഷത്തിനാൽ ചന്ദ്രനും വിദ്യുത്തും വരുണനുംകൂടി ധ്രുവപദാന്തമായ ജ്യോതിശ്ചക്രത്തിനു മുൻപുള്ളതായി സിദ്ധിക്കുന്നു. ഈ കഥയെല്ലാം ഈ ശ്ലോകത്തിൽ 'ഉത്തരായണജുഷാ ച' എന്നിടത്തെ ചകാരംകൊണ്ട് അനുക്തമായ അർത്ഥം സമുച്ചയിച്ചു സ്വീകരിക്കേണ്ടതാകുന്നു.

ഈവിധം നിരൂപണംചെയ്ത അർച്ചിരാദിഗതിയേയും, അതിനു വിപരീതമായ ധൂമാദിഗതിയേയും സങ്കല്പിച്ചാണ്

"ശുക്ലകൃഷ്ണേ ഗതീ ഹ്യേതേ."

എന്നു ഭഗവദ്ഗീതയിൽ സംഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നതു്. ഗീതയിൽ തന്നെ അർച്ചിരാദിഗതിയെപ്പററി

"അഗ്നിർജ്യോതിരഹഃ ശുക്ലഃ ഷണ്മാസാ ഉത്തരായണം
തത്ര പ്രയാതാ ഗച്ഛന്തി ബ്രഹ്മ ബ്രഹ്മവിദോ ജനാഃ."

എന്നു ഫലമുഖേന സ്തുതിച്ചിരിക്കുന്നു. ഭാഗവതത്തിലും

"വൈശ്വാനരം യാതി വിഹായസാ ഗതഃ
സുഷുമ്നയാ ബ്രഹ്മപഥേന ശോചിഷാ."

എന്ന് ഈ കാര്യംതന്നെ വിശദപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു.

ഭവത്പരോ മോഭവാൻ—അഗ്നിലോകാ മുതലായവയിൽ ഉള്ള മോഹംകൂടി നിന്തിരുവടിയുടെ മഹിമ ആരാഞ്ഞറിവാനുള്ള

കാംക്ഷയാൽമാത്രം ഉണ്ടായതാണെന്നു പദങ്ങളുടെ സന്നികർഷ വിശേഷത്താൽ നിരൂപണം ചെയ്യേണ്ടതാണെന്നു തോന്നുന്നു. ഈ ഭവത്പരഃ എന്ന വിശേഷണംതന്നെ മുന്നോട്ടുവലിച്ചാൽ ഭവത്പരത്വം ആണ് അഗ്ന്യാദ്യഭിമാനിദേവതകളാൽ സോപചാരം കൊണ്ടാടുവാനും, സത്കരിക്കുവാനും ഇടയാക്കിയതെന്നുകൂടി വിശദപ്പെടുത്താം. ഈ മാതിരി നിരൂപണം ചെയ്യുമ്പോൾ ഭവത്പരഃ എന്നപദം മോദവത്പദത്തിലും, അഗ്ന്യാദികളുടെ ഉപചാരത്തിലും സാഭിപ്രായമായിരിക്കയാൽ ഒരു പരികരാലങ്കാരഭംഗിയും ശോഭാവഹമായിരിക്കുന്നതാണ്.

ഇവിടെ ഭവത്പരഃ എന്നു കൊടുത്തിട്ടുള്ളതായ വിശേഷണത്തിന്റെ മാഹാത്മ്യത്താൽ അഗ്ന്യാദ്യഭിമാനിദേവതാലോകങ്ങളിലെ സ്പൃഹണീയങ്ങളായ സകല സുഖാനുഭവസമ്പത്തുകൾക്കും നിസ്സാരത വ്യഞ്ജിക്കയാൽ വസ്തുവിനാൽ വസ്തുധ്വനി എന്നുള്ള ഉത്തമകാവ്യം പ്രസാദിച്ചിരിക്കുന്നു.

അലങ്കാരം

ഫ ഫ

ധ്രുവപദപ്രാപ്തിക്കുശേഷമുള്ള ഗതിയെ നിരൂപണംചെയ്യുന്നു:—

അഥാസ്ഥിതോ ഽഥ മഹരാലയേ യദാ
ശേഷവക്ത്രദഹനോഷ്മണാർദ്യതേ
ഇയതേ ഭവദുപാശ്രയസുധാ
വേധസഃ പദമതഃ പുരൈവ വാ. ഫ൨

അഥ = അനന്തരം (ധ്രുവപദാന്തത്തിലെത്തി അവിടെ കുറേക്കാലം സുഖിച്ചതിനു ശേഷം)
മഹരാലയേ = മഹർല്ലോകത്തിൽ
ആസ്ഥിതഃ = എത്തി സുഖിച്ചിരുന്നവനായ
ഭവദുപാശ്രയഃ = ഭവദ്ഭക്തൻ
യദാ = എപ്പോഴാണോ
ശേഷവക്ത്രദഹനോഷ്മണാ = ശേഷന്റെ (സങ്കർഷണദേവതയുടെ വക്ത്രം(മുഖ)ത്തിൽനിന്നു പുറപ്പെടുന്നതായ ദഹനന്റെ (അഗ്നിയുടെ) ഊഷ്മാവിനാൽ (ചൂടിനാൽ)

അദ്ദ്യതേ, = അദ്ദിക്കപ്പെടുന്നതു് (പീഡിക്കപ്പെടുന്നതു്,)

തദാ, = അപ്പോഴ്ഴോ,

അതഃ, പുരാ, ഏവ, വാ = അതിനു മുൻപിൽ തന്നെയോ

വേധസഃ, പദം = വേധസ്സി (ബ്രഹ്മാവി)ന്റെ പദ (സ്ഥാന)ത്തെ—സത്യലോകത്തെ

ഈയതേ. = പ്രാപിക്കുന്നു.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! മുൻപറഞ്ഞരീതിക്കു ധ്രുവലോകാന്തമാകുന്ന ജ്യോതിശ്ചക്രത്തിൽ എത്തി അവിടത്തെ മോഹനങ്ങളായ രസികസോപാനങ്ങളിൽ ആരോഹണംചെയ്തു് ഉന്നതസ്ഥാനത്തെ പ്രാപിച്ചു സന്തുഷ്ടിയോടുകൂടിയിരിക്കവേ ആ സുഖലഹരികളിൽ ബദ്ധനാകാതേയും, നിന്തിരുവടിയുടെ ആശ്രയത്തിൽ ഉത്സുകനായും കണ്ടതുകൊണ്ടു ദിവ്യൂതനാൽ അതിന്നടുത്തുള്ള മഹല്ലോകത്തിലേക്ക് ഈ ഭക്തനായ ജീവൻ നയിക്കപ്പെടുന്നു. ഈ മഹല്ലോകത്തിൽ കല്പാവസാനത്തോളം ആയുസ്സുള്ളവരായി ഭൃഗ്വാദികളായ മഹാന്മാരുമായി കൂട്ടിന് ഇടയാകയാൽ ഭവദ്ഭക്തനു മഹാജനസംസർഗ്ഗം പരമഭാഗ്യമായിത്തീരുന്നു. അവരുടെ സത്കാരങ്ങളും, ഉപചാരങ്ങളും ഏറെറ് ആ മഹാന്മരോടുകൂടി ഒട്ടുവിൽ മുക്തി പ്രാപിച്ചാലും പോരായ്കയില്ലെന്നൊരു ബോധത്തിനും, തൃപ്തിക്കും അവകാശം വരത്തക്കവിധത്തിൽ അവിടത്തെ സ്ഥിതി ആനന്ദാവഹമായിരിക്കുന്നു. ഇങ്ങനെ വിചാരിച്ച് ഒരുപക്ഷെ അവിടത്തന്നെ ഇരുന്നുപോയാൽ ആദിശേഷന്റെ മുഖത്തുനിന്നും പ്രളയാഗ്നി ലോകം ദഹിപ്പിക്കാൻ ആരംഭിക്കുന്നതുവരെ അവിടെത്തന്നെ ഇരുന്നേക്കാം. ആ അഗ്നിജ്വാല മേല്പെട്ട ക്രമേണ ഓരോ ലോകവും വ്യാപിച്ചു മഹല്ലോകത്തിലെത്താറായി ചൂടു തട്ടുമ്പോൾ ഭൃഗ്വാദികളോടുകൂടി ഈ ഭക്തനും നിന്തിരുവടിയുടെ സായുജ്യകാങ്ക്ഷയാൽ യാതൊരു കേടുംകൂടാതെ നിർബാധമായി സത്യലോകത്തിൽ എത്തുന്നതാണ്. അതല്ല, ഈ മഹല്ലോകത്തിൽ എത്തിക്കൂടുമ്പോൾ അല്പം അവിടത്തെ വിശേഷങ്ങളിൽ തൃപ്തിപ്പെട്ട വേഗത്തിൽ നിന്തിരുവടിയെ പ്രാപിക്കണം എന്നു വിചാ

സാരം

രിക്കുന്നതായാൽ അനന്തന്റെ അഗ്നിജ്വാലകളാൽ ആരംഭിക്കുന്നതു വരെ പ്രതീക്ഷിച്ചിരിക്കാതെ അതിനുമുൻപുതന്നെ സത്യലോകത്തെ പ്രാപിക്കുകയും ചെയ്യാം. — നിന്തിരുവടിയുടെ ആശ്രയത്തിൽ തല്പരയുണ്ടായാൽ മഹർല്ലോകത്തിൽതന്നെയും കടക്കാതെ വിദ്യുല്ലോകത്തിൽ വന്നപ്പോഴേതന്നെ അമാനവനായ ദേവദൂതനാൽ നയിക്കപ്പെട്ട് അതോടെ ബ്രഹ്മസായുജ്യം ലഭിക്കുന്നതാണ്. തിരുവുള്ളം ഉണ്ടായി എപ്പോഴും നിന്തിരുവടിയെ പ്രാപിക്കാനുള്ള കൌതുകം ഉണ്ടായിക്കൊണ്ടിരിക്കാൻ അനുഗ്രഹിക്കേണമേ.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ ധ്രുവചക്രത്തിൽനിന്നു മഹർല്ലോകത്ത് എത്തിക്കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെ ഭക്തനുള്ള ബ്രഹ്മലോകപ്രാപ്തിക്കു രണ്ടു സമയം ഉപന്യസിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിൽ ഒന്നു അവാന്തരപ്രളയം വരുവോളം മഹർല്ലോകത്തിൽ ഇരുന്നു പിന്നീടായും, മറ്റതു യഥേഷ്ടം എപ്പോഴും ഏതു സമയത്തും ഉള്ളതുമാകുന്നു. ഈ രണ്ടവസ്ഥയിലും ഒന്നുപോലെ ഭഗവത്പാശ്രയം എന്നതു ഹേതുഗർഭമായി നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നു. ഭഗവത്പാശ്രയം പ്രളയാഗ്നിതാപം ബാധിക്കാതിരിക്കുന്നതിനും ഇച്ഛിക്കുമ്പോൾ സത്യലോകപ്രാപ്തിക്കും ഹേതുവാകാമല്ലോ. പ്രളയാഗ്നിജ്വാല ബാധിക്കുന്ന കാലംവരെ ഇരുന്നിട്ടു പിന്നീടുള്ള ബ്രഹ്മലോകപ്രാപ്തിയെപ്പറ്റി ഭാഗവതത്തിൽ—

> ,,അഥോ അനന്തസ്യ മുഖാനലേന
> ദന്ദഹ്യമാനം സ നിരീക്ഷ്യ വിശ്വം
> നിവൃത്തി സിദ്ധൈരജുഷ്ടധിഷ്ണ്യം
> യദൈവ പരാർദ്ധ്യം തദു പാരമേഷ്ഠ്യം.''

എന്നു വർണ്ണനം ചെയ്തിരിക്കുന്നതു നോക്കുക.

അതഃ പുരൈവ വാ— ,,തത് പുരുഷോഽമാനവഃ സ ഏനാൻ ബ്രഹ്മ ഗമയതി.'' എന്ന ഛാന്ദോഗ്യോപനിഷത്തിൽ കാണുന്നു. ഇതിന്റെ താത്പര്യാർത്ഥം വിചിന്തനം ചെയ്താൽ ചന്ദ്രലോകത്തിൽനിന്നു വിദ്യുല്ലോകത്തിൽ എത്തിക്കുടുമ്പോഴേക്കും വേഗത്തിൽ ഭഗവത്പദപ്രാപ്തിവേണം എന്ന് ഇച്ഛയുണ്ടാ

യാൽ ബ്രഹ്മാവിന്റെ ആജ്ഞയാൽ ഒരു അമാനവനായ ദിവ്യ പുരുഷൻ ബ്രഹ്മലോകത്തിൽനിന്നുവന്നു വിദ്യുല്ലോകത്തിലൂടെ ഇന്ദ്രലോകംവഴിക്കും, പ്രജാപതിലോകംവഴിക്കും ഈ ജീവനെ നയിപ്പിച്ചുകൊണ്ടുപോയി വിരജാനദി കടത്തി ബ്രഹ്മലോകത്തിൽ ആക്കുന്നതായി സിദ്ധിക്കുന്നു. ഈവിധം ബ്രഹ്മലോകത്തിൽ എത്തുമ്പോൾ ഈയാളും ഭഗവന്മഹിമയാൽ ഒരു ദിവ്യ ശരീരനായി ഭവിക്കുന്നു. പൊതുവെ "അതഃ പുരൈവ വാ" എന്ന് ഇവിടെ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതിന്റെ സാരസ്യം ആലോചിച്ചാൽ ഭഗവത്കൃപയുണ്ടെങ്കിൽ വിദ്യുല്ലോകത്തിൽ എത്താതെ എവിടെവച്ചും ഭഗവദ്ധാമഗമനം ഉണ്ടാകുമെന്നും അഭ്യൂഹിക്കാൻ അവകാശം ഉണ്ടത്രേ. ഭൂലോകത്തിൽനിന്ന് അജാമിളാദികളെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോകാൻ വിഷ്ണുപാർഷദന്മാർ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതുതന്നെ ഇതിലേക്ക് ഉദാഹരണമാകുന്നു. പ്രഹ്ലാദാദികളുടെ സങ്കല്പമാത്രത്താൽ ഭൂമിയിൽ എത്ര എത്ര തവണ ഭഗവാൻ ഏതേതെല്ലാംതരത്തിൽ അവതരിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നുള്ളതു സുപ്രസിദ്ധമത്രെ. ൪൨

ബ്രഹ്മലോകത്തെ പ്രാപിച്ചതിനുശേഷം യോഗികൾക്കു സംഭവിക്കുന്ന രണ്ടുതരം ഗതികളെ വ്യക്തപ്പെടുത്തുന്നു: —

തത്ര വാ തവ പദേഽഥവാ വസൻ
പ്രാകൃതപ്രളയ ഏതി മുക്തതാം
സേച്ഛയാ ഖലു പുരാപി മുച്യതേ
സംവിഭിദ്യ ജഗദണ്ഡമോജസാ. ൪൩

തത്ര, വാ = ആ ബ്രഹ്മലോകത്തിൽതന്നെയോ,

അഥവാ, തവ, പദേ = അല്ല എങ്കിൽ നിന്തിരുവടിയുടെ പദത്തിലോ, (വൈകുണ്ഠലോകത്തിലോ,)

വസൻ = വസിക്കുന്നവനായി (വസിച്ചുംകൊണ്ട്)

പ്രാകൃതപ്രളയേ (സതി) = പ്രാകൃതമായ പ്രളയം (ബ്രഹ്മപ്രളയം) (ഉണ്ടാകുമ്പോൾ)

മുക്തതാം = മുക്തിയെ

ഏതി. = പ്രാപിക്കുന്നു.

(അന്യഥാ) = (വേറൊരു പ്രകാരം ആണെങ്കിൽ)
പുരാപി = മുമ്പിൽതന്നെ (പ്രാകൃതപ്രളയംവരെ കാത്തിരിക്കാതെ)
സേച്ഛയാ = ഇഷ്ടംപോലെ
ഓജസാ = ഓജസ്സു(യോഗബലം)കൊണ്ടു്
ജഗദ്ഭണ്ഡം = ബ്രഹ്മാണ്ഡത്തെ
സംവിഭിദ്യ = പിളന്നിട്ടു്
മുച്യതേ, ഖലു. = മുക്തനായി ഭവിക്കുന്നു, നിശ്ചയം.

ഭഗവൻ! ശ്രീനാരായണ! മഹർല്ലോകത്തിൽനിന്നു സത്യലോകത്തിൽ എത്തിക്കഴിഞ്ഞാൽ അവിടേയും ഈ യോഗികൾക്കു രണ്ടുതരം ഗതി സംഭവിക്കാം. അതിൽ ഒന്നാമത്തേതു്, ബ്രഹ്മപ്രളയം ഉണ്ടാകുന്ന സമയം ബ്രഹ്മാവിനോടുകൂടി മുക്തനായി ഭവിക്ക എന്നതും, രണ്ടാമത്തേതു തന്റെ യോഗബലത്താൽ അതിനു മുൻപുതന്നെ എപ്പോഴെങ്കിലും ഇച്ഛപോലെ ബ്രഹ്മാണ്ഡം ഭേദിച്ചു പരമാത്മസായുജ്യം ലഭിക്ക എന്നതും ആകുന്നു. അതിനിടയ്ക്കു സത്യലോകത്തിൽതന്നെ അന്തർഭവിച്ചിരിക്കുന്ന ശിവലോകത്തിലോ, നിന്തിരുവടിയുടെ വൈകുണ്ഠലോകത്തിലോ ചെന്ന് അവിടത്തെ സുഖാനുഭവങ്ങൾ വേണ്ടുവോളം കഴിച്ചു ലയിച്ചിരിക്കാം. പെട്ടെന്നു മുക്തിവേണം എന്നുള്ള വിചാരം ഇല്ലെങ്കിൽ മഹാപ്രളയം വരുംവരെ അവിടെ നിർബാധമായി സഞ്ചരിക്കാവുന്നതാണു്. അതാതു ലോകങ്ങളിൽ അതാതു ദേവതകളെ ആരാധിച്ചു് ഉപാസിക്കുന്ന അനേകം ഭക്തന്മാരുമായി സഹവാസംചെയ്തു വാഴാം. ഈവിധം ഓരോ ലോകത്തിലേയും സുഖങ്ങളിൽ ആസക്തിയോടുകൂടിയിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടാണു സദ്യോമുക്തിയിൽ മനസ്സു ചിലർക്കു പതിയാഞ്ഞതു്. ആ സുഖാവസ്ഥകളിൽ വൈരാഗ്യം വന്നുകഴിഞ്ഞാൽ ഉടൻ യോഗശക്തി അയാൾക്കു മുക്തിമാർഗ്ഗം കാട്ടി ബ്രഹ്മാണ്ഡഭേദം ചെയ്തു തദ്വാരാ ബ്രഹ്മസായുജ്യം നല്കുവാൻ മതിയാകുന്നു. നിന്തിരുവടിയോടുള്ള സായുജ്യത്തിൽമാത്രം എന്നും എനിക്കു നിർവ്വിഘ്നമായ അഭിലാഷം ഉണ്ടാകുവാൻ പ്രസാദിക്കേണമേ!

സാരം.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ ബ്രഹ്മലോകമായ സത്യലോകത്തിൽതന്നെ ഉത്തരമായ ഒരു ഭാഗമാണു വൈകുണ്ഠലോകം എന്നും, ആ വൈകുണ്ഠലോകത്തിനു പ്രളയത്തിൽ ലയം ഉണ്ടെന്നും കാണിച്ചിരിക്കുന്നതോടുകൂടി സാന്ദ്രാനന്ദസച്ചിദ്രൂപിയായുള്ള ഭഗവാന്റെ സായുജ്യം അതിനും അപ്പുറത്തെ സാദ്ധ്യമായ ഒന്നാണെന്നും വ്യക്തപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. 'വേധസഃ പദമതഃ പുരൈവ വാ' എന്ന മുൻശ്ലോകത്തിലും 'സേച്ഛയാ ഖലു പുരാപി മുച്യതേ' എന്ന് ഈ ശ്ലോകത്തിലും പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഭാഗങ്ങൾ പര്യാലോചനം ചെയ്താൽ ഭഗവത് പദപ്രാപ്തിയിൽ ഉത്കടമായ ഇച്ഛയുണ്ടാകുന്ന സമയം ഏതുപ്രോഴായാലും മുക്തി കരസ്ഥമാണെന്നുള്ള തത്ത്വത്തെ വ്യക്തപ്പെടുത്തുന്നു. യോഗികൾക്ക് ഓരോ ലോകവും ഗതിമാർഗ്ഗമായി കല്പിച്ച് ഒരു സോപാനം കെട്ടിയുണ്ടാക്കി എന്നല്ലാതെ ഇതെല്ലാം കല്പിതമാണെന്ന് ഈ ഉദ്ധൃതവാക്യങ്ങളിലെ ഏവ അപി-ഖലു എന്നീ അവ്യയങ്ങൾ വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു.

പ്രാകൃതപ്രളയേ—നിത്യം, നൈമിത്തികം, പ്രാകൃതം, ആത്യന്തികം എന്ന പ്രളയം നാലുവിധം ഉണ്ട്. അതിൽ നിത്യം—ബ്രഹ്മസൃഷ്ടമായ പ്രപഞ്ചത്തിന്റെ പകലായ ഒരു കല്പകാലം കഴിയുമ്പോൾ ഉണ്ടാകുന്നതായ പ്രതിദിനഭാവിയാകുന്നു. നൈമിത്തികം—ഫർ മനവന്തരങ്ങളാകുന്ന ബ്രഹ്മദിനത്തിന്റെ അവസാനത്തിലുള്ളതാകുന്നു. പ്രാകൃതം—ബ്രഹ്മപ്രളയം തന്നെയാണു്. ആത്യന്തികം—പുനരാവൃത്തിക്കുടാത്തവിധത്തിൽ പരബ്രഹ്മത്തിൽ ഏകീഭവിച്ചു മുക്തിലഭിക്കയാകുന്നു. ഇതിനെപ്പറ്റി ഭാഗവതത്തിൽ

"നിത്യോ നൈമിത്തികശ്ചൈവ
തഥാ പ്രാകൃതികോ ലയഃ
ആത്യന്തികശ്ച കഥിതഃ
കാലസ്യ ഗതിരീദൃശീ"

എന്ന ഗണനംചെയ്തിട്ടുള്ളതു നോക്കുക.　　ഫനു

പ്രാകൃതപ്രളയത്തിനു മുൻപും യോഗശക്തിയാൽ ഇഷ്ടംപോലെ ബ്രഹ്മാണ്ഡഭേദനം ചെയ്യുകതനാകാം എന്നു പറഞ്ഞുവല്ലോ. ആ ബ്രഹ്മാണ്ഡഭേദം എത്രവിധം ആണെന്നു നിരൂപണം ചെയ്യുന്നു:—

തസ്യ ച ക്ഷിതിപയോമഹോ/നില-
ദ്യോമഹത്പ്രകൃതിസപ്തകാവൃതീഃ
തത്തദാത്മകതയാ വിശൻ സുഖീ
യാതി തേ പദമനാവൃതം വിഭോ! ൧൪

തസ്യ, ച = ആ ബ്രഹ്മാണ്ഡത്തിന്റെയാകട്ടെ

ക്ഷിതി-പയോ-മഹോ-/നില-
ദ്യോ-മഹത്-പ്രകൃതിസപ്തകാ
വൃതീഃ. = ക്ഷിതി (പൃഥിവി) പയസ്സ് (അപ്പ്) മഹസ്സ് (തേജസ്സ്) അനിലൻ (വായു) ദ്യോവ് (ആകാശം) മഹത് (മഹത്തത്ത്വം) പ്രകൃതി (മായ) എന്നിവയുടെ സപ്തകം (ഏഴ്ക്കൂട്ടം) ആകുന്ന ആവൃതികളെ (ആവരണങ്ങളെ)

തത്തദാത്മകതയാ = അതാതുകളുടെ ആത്മാവായി (സൂക്ഷ്മരൂപമായി)

വിശൻ = പ്രവേശിച്ചുകൊണ്ട്

സുഖീ = സുഖത്തോടുകൂടി (അനായാസമായി)

വിഭോ! = കർത്തും അകർത്തും അന്യഥാകർത്തും ച ശക്തനായുള്ള സർവ്വസാക്ഷിയായ ഭഗവൻ!

അനാവൃതം = മറയ്ക്കപ്പെടാത്തതായ (ആവരണം ഇല്ലാത്തതായ)

തേ, പദം = നിന്തിരുവടിയുടെ സ്ഥാനത്തെ (ബ്രഹ്മസായുജ്യത്തെ)

യാതി. = പ്രാപിക്കുന്നു.

അല്ലയോ സർവ്വവ്യാപിയായുള്ളോവേ! ഭഗവൻ! പരബ്രഹ്മസ്വരൂപിയായുള്ള നിന്തിരുവടിയുടെ അവസ്ഥയെ (സായുജ്യത്തെ) പ്രാപിക്കണം എന്നു നിശ്ചയിക്കുന്ന യോഗിക്ക്

വിവരം

ഏതുസമയത്തും ബ്രഹ്മാണ്ഡത്തെ ഭേദിച്ചു മുക്തനാകാൻ കഴിയുന്നതു കേവലം ആവരണം നീക്കുന്നതിനാൽ മാത്രമാകുന്നു. ബ്രഹ്മത്തെ പൊതിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഒരു അണ്ഡം ബ്രഹ്മാണ്ഡമായി എന്നു സ്വരസമായി വിചാരിക്കാം. ഈ അണ്ഡം പൃഥിവ്യപ്തേജോവായ്വാകാശങ്ങളാകുന്ന പഞ്ചഭൂതങ്ങളും, മഹത്തത്ത്വവും, അഹങ്കാരവും, പ്രകൃതി (മായ)യും ആകുന്നു. ഇവയെ ഭേദനം ചെയ്യുന്നതു ഛേദനം ചെയ്യലല്ല. അതു സാദ്ധ്യവും അല്ല. ലിങ്ഗശരീരത്തോടുകൂടി അഗ്ന്യാദിലോകംമുതൽ ബ്രഹ്മലോകംവരെ എത്തിയ ഇയാൾക്കു മേല്പെട്ട് ഈ ലിങ്ഗശരീരം വച്ചുകൊണ്ട് അവിടത്തെ ഭോഗത്തിൽ വിരക്തിവരാതെ ഇരുന്നാൽ ഭവത്പദസായുജ്യം ലഭിക്കയില്ല. കായ്യസ്വരൂപങ്ങളായ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കും കാരണസ്വരൂപങ്ങളായ ഭൂതങ്ങൾക്കും ലയം ഉണ്ടായാലേ ഇതു സംഭവിക്കയുള്ളൂ. ഈ ലയം സദ്യോമുക്തിയെ ആഗ്രഹിക്കുന്നവനു, പ്രളയകാലത്തുള്ളതല്ലെന്നു നിശ്ചയമാണല്ലോ. പിന്നെ അത് എങ്ങനെ സംഭവിക്കുന്നു എന്നാണെങ്കിൽ അതാതു ഭൂതങ്ങളുടേയും ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടേയും സൂക്ഷ്മരൂപത്തിൽ അവയിൽ പ്രവേശിച്ച് ഓരോന്നായി ലയംപ്രാപിക്കുന്നു. ആദ്യമായി പൃഥിവിയുടെ സൂക്ഷ്മരൂപത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു പൃഥിവീകായ്യമായ ഘ്രാണേന്ദ്രിയാദി പൃഥിവിയിൽ ലയിക്കയായി. ഉടൻതന്നെ പൃഥിവീരൂപം വിട്ട് അപ്പിന്റെ സൂക്ഷ്മരൂപത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു തത്കായ്യമായ രസനേന്ദ്രിയാദി അപ്പിൽ ലയിക്കുകയായി. അതിനുശേഷം തേജസ്സിന്റെ സൂക്ഷ്മരൂപത്തിൽ തേജസ്സു പ്രവേശിച്ചാൽ തത്കായ്യമായ ചക്ഷുസ്സുമുതലായവ തേജസ്സിൽ ലയിക്കയായി. അനന്തരം വായുവിന്റെ സൂക്ഷ്മരൂപത്തിൽ വായുവിൽ പ്രവേശിച്ചാൽ പഞ്ചപ്രാണങ്ങളും ത്വഗിന്ദ്രിയം മുതലായവയും വായുവിൽ ലയിക്കുകയായി. ഇതുപോലെ ആകാശരൂപമായി ആകാശത്തിൽ പ്രവേശിച്ചാൽ ശ്രോത്രം വാഗിന്ദ്രിയം മുതലായവ ആകാശത്തിൽ ലയിക്കുകയായി. ഇതെല്ലാം ആയാൽ പിന്നെ ലിങ്ഗശരീരത്തിൽ ശേഷി

ച്ചിരിക്കുന്നതു മനസ്സും, ബുദ്ധിയും ആണ്. അവയുടെ സൂക്ഷ്മരൂപമായ മഹത്തത്ത്വത്തിൽ പ്രവേശിച്ചാൽ മനസ്സ് മഹത്തത്ത്വത്തിൽ ഉള്ളടങ്ങിപോകുന്നു. പിന്നീട് ഈ ജീവൻ ബുദ്ധിയോടുകൂടി അന്തിമമായ മൂലപ്രകൃതിയിൽ പ്രവേശിക്കുന്നു. അപ്പോഴും ഇവയും പ്രകൃതിയിൽ ലയിച്ചുപോകുന്നു. ഈ സന്ദർഭത്തിൽ എല്ലാ ആവരണങ്ങളും നീങ്ങി നിരുപാധികനായിത്തീർന്ന ജീവാത്മാവു സ്വപ്രകാശസ്വരൂപമായി അഖണ്ഡാനന്ദാകൃതിയായുള്ള ബ്രഹ്മത്തിൽ സായുജ്യം പ്രാപിച്ചു മുക്തനാകുന്നു. ഭാഗവതത്തിൽ ഈവിധം ഉള്ള അതാതു ഭ്രതരൂപത്തിന്റെ ലയം,

"വായുനാ ഹൃതഗന്ധാ ഭൂഃ
സലിലത്വായ കല്പതേ
സലിലം തദ്ധൃതരസം
ജ്യോതിഷ്ട്വായോപകല്പതേ."

എന്നിത്യാദിരൂപത്തിൽ ഉപന്യസിച്ചിരിക്കുന്നു. ലിങ്ഗശരീരത്തിലെ അങ്ഗമായ ഓരോന്നും ഈവിധം ഖണ്ഡിച്ചു മുക്തനായ യോഗി നിന്തിരുവടിയുടെ ഉപാസനാർത്ഥം കല്പിതമായ രൂപവും സൌന്ദര്യവും ആസ്വദിച്ചാസ്വദിച്ചു് ഒടുവിൽ അതുതന്നെ പരമാർത്ഥബ്രഹ്മസ്വരൂപമായി അനുഭവിച്ചു ജയിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ പൂർവ്വശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള ജഗദ്ഖണ്ഡഭേദനം ക്ഷിത്യാദികളിൽതന്നെ സൂക്ഷ്മരൂപത്തിൽ പ്രവേശനരൂപമായി സമർത്ഥിച്ചിരിക്കുന്നു. ഏതുവേഷവും തർത്തിൽ കെട്ടിയൊരുക്കാനും ഒരുങ്ങാനും യോഗശക്തി സമ്പാദിച്ചതാണു ഹേതുവായതു്. ആവരണം ചെയ്തിട്ടുള്ള വസ്തുക്കളുടെ സൂക്ഷ്മരൂപത്തിൽ ചമഞ്ഞാൽ അവ മറയ്ക്കേണ്ടതായ വസ്തുവില്ലാത്തതിനാൽതന്നെ മറവു നീങ്ങുമല്ലോ. പിന്നീടു് ഒരു കായ്യും ഇവിടെ ലൌകികദൃഷ്ട്യാ വിചാരിക്കാനുള്ളതും പ്രത്യേകം നിരൂപണീയമാണു്. എത്രയും മഹിമയുള്ള വലിയ സ്ഥലങ്ങളിൽ ക്രമാധികം ആവരണങ്ങൾ ഉണ്ടായാലും തടവുകൂടാതെ അവിടത്തേക്കു തക്ക വേഷത്തിൽ പ്രവേശിക്കാമെങ്കിൽ അവിടം അപ്പോൾ സ്വയം അനാ

വൃതമായിക്കാണാവുന്നതായ ഒരു പതിവ് ഇവിടെ സരസമായി 'വിശൻ സുഖീ യാതി തേ പദമനാവൃതം' എന്ന ഭാഗത്താൽ സ്പഷ്ടപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. ബലാത്ക്കാരേണ പ്രവേശിച്ചാൽ സകല ആവരണങ്ങളും നീങ്ങുമത്രേ. സ്വയംപ്രകാശസ്വരൂപനായ പരമാത്മാവിനുണ്ടോ ആവരണം? ഇതു കേവലം കല്പിതം. അവിദ്യാവിജൃംഭിതം എന്ന ആശയവും ഈ അനാവൃതം എന്ന പദത്താൽ വ്യക്തീഭവിക്കുന്നു. ഇതിനു യോജിക്കത്തക്കവിധം 'വിഭോ!' എന്ന വിശേഷണം ആവരണംചെയ്യാൻ കഴിയായ്കയെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. രത്നച്ചുരുക്കത്തിൽ അവിദ്യാമോഹകല്പിതമായ ലിങ്ഗശരീരം ഭഗവത്പദപ്രാപ്തിസങ്കല്പമാകുന്ന ആത്മവിദ്യാപ്രകാശത്താൽ മാഞ്ഞു സ്വയംപ്രകാശം ഉദിക്കുന്നു എന്നു സൂക്ഷ്മം.

അലങ്കാരം.

ഇവിടെ 'പദമനാവൃതം' എന്നുള്ള അവസ്ഥയെ സാധിക്കുന്നതിനായി 'വിഭോ!' എന്നുള്ള വിശേഷണം സാഭിപ്രായമായികൊടുത്തിരിക്കയാൽ അലങ്കാരം പരികരം. ൧൪

ഇപ്രകാരം മുക്തനായിക്കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നീട് ആ ജീവന്നു പുനരാവൃത്തിയില്ലെന്നു സമർത്ഥിച്ചുകൊണ്ട് ഉപസംഹരിക്കുന്നു:—

അർച്ചിരാദിഗതിമീദൃശീം വ്രജൻ
വിച്ചുതിം ന ഭജതേ ജഗത്പതേ!
സച്ചിദാത്മക! ഭവദ്ഗുണോദയാ-
നുച്ചരന്തമനിലേശ! പാഹിമാം. ൧൫

(ഹേ) ജഗത്പതേ! = (അല്ലയോ) ജഗന്നിയന്താവായുള്ള ഭഗവൻ!

ഈദൃശീം = ഇപ്രകാരമുള്ള (മുൻവിവരിച്ചപ്രകാരം ഉള്ള)

അർച്ചിരാദിഗതിം = അർച്ചിരാദികളിലൂടെ (അഗ്ന്യാദിലോകത്തിൽക്കൂടെ) ഉള്ള ഗതിയെ (ഗമനത്തെ)

വ്രജൻ = പ്രാപിക്കുന്നവനായ (ജീവൻ)

വിച്ചുതിം = ഭ്രംശത്തെ (കീഴ്പെട്ടു പതിച്ചുപോക എന്നതിനെ)

ന, ഭജതേ.	= പ്രാപിക്കുന്നില്ല.
(ഹേ) സച്ചിദാത്മക!, അനിലേശ!	= (അല്ലയോ) സച്ചിദാനന്ദസ്വരൂപിയായുള്ള ഗുരുവായൂരപ്പ!
ഭവദ്ഗുണോദയാൻ	= നിന്തിരുവടിയുടെ ഗുണോദയങ്ങളെ (ഗുണാവിഭാവങ്ങളെ ഐശ്വര്യാദിഗുണങ്ങളേയും, തദനുഗുണങ്ങളായ അവതാരങ്ങളേയും)
ഉച്ചരന്തം	= ഉച്ചരിക്കുന്ന(കീർത്തിക്കുന്നവനായ)
മാം	= എന്നെ
പാഹി.	= രക്ഷിച്ചാലും.

പാഹി—പാരക്ഷണേ എന്ന ധാതുവിൽ പരസ്മൈപദത്തിൽ കർത്തരി ലോട് മ പു-ഏ.

പാതു, പാതാത്	പാതാം	പാന്തു
പാഹി, പാതാത്	പാതം	പാത
പാനി	പാവ	പാമ.

അല്ലയോ അഖിലലോകനായകനായുള്ളോവേ! ഭഗവൻ! ഊർദ്ധ്വലോകകുതുകിയായി അഗ്ന്യാദിലോകങ്ങളിൽ സഞ്ചരിച്ചു സുഖിച്ചു പ്രാകൃതപ്രളയം അടുക്കുമ്പോഴോ, അഥവാ ബ്രഹ്മപ്രളയകാലത്തുതന്നെയോ, അല്ലാത്തപക്ഷം യഥേഷ്ടം നിന്തിരുവടിയുടെ പാദാരവിന്ദപ്രാപ്തിയിൽ ത്വരയാൽ എത്രയോ മുൻപേതന്നെയോ മുക്തനായി ഭവിക്കുന്ന ഈ ജീവാത്മാവിനു വീണ്ടും ജനനമരണാദിക്ലേശഭാജനമായ സംസാരവസ്ഥ വേണ്ടിവരികയില്ല. അയാൾക്കു പുനരാവൃത്തി ഇല്ല. സച്ചിദാനന്ദസ്വരൂപിയായി പരമാത്മാവായുള്ള നിന്തിരുവടിയും, ജീവാത്മാവായ അയാളും ഒന്നുചേർന്ന് ഐക്യംവന്നുപോകയാൽ ഭേദത്തിനു തരമില്ല. അവിദ്യോപാധികൾ എല്ലാം നശിച്ചു സത്യലോകസഞ്ചാരത്തിനായി ആദരിച്ചിരുന്ന ദിവ്യശരീരവും കളഞ്ഞ് അയാൾ അദ്വൈതാനന്ദത്തിൽ ലയിച്ചുപോയത്രേ. അല്ലയോ ഗുരുവായൂരപ്പ! ഈയൊരു അവസ്ഥ ലഭിക്കാനായി പുണ്യശ്ലോകനായ നിന്തിരുവടി

സാരം

യുടെ തിരുനാമങ്ങളും ഐശ്വര്യാദിഗുണങ്ങളും, അവതാരകഥാ കേളികളാൽ പുകഴ്ത്തി കാത്തിരിക്കുന്ന എന്നെ തിരുവുള്ളം ഉണ്ടായി രക്ഷിക്കുമാറാകണമേ!

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പൂർവ്വാദ്ധംകൊണ്ട് അഷ്ടാങ്ഗയോഗാനുഷ്ഠാനനിഷ്ഠനായ യോഗിക്കു പ്രാപ്യമായ പരമപദവും, അതിന്റെ ശാശ്വതത്വവും വർണ്ണിച്ചിട്ട് ഉത്തരാദ്ധംകൊണ്ടു ഭക്തിപ്രധാനമായ നാരായണീയപ്രബന്ധത്തിൽ ഈ യോഗവർണ്ണനത്തിനുള്ള ഉദ്ദേശത്തെ ഉപസംഹരിച്ചിരിക്കുന്നു. അത് ഏതുവിധം ആണെന്നു നമുക്കു പരീക്ഷിച്ചുനോക്കാം. അഷ്ടാങ്ഗയോഗാനുഷ്ഠാനത്താൽ ലൌകികമായ പലേ സിദ്ധികളും ലഭിക്കുവാൻ കഴിയും. അവ നഷ്ടമാകാനും കാലാന്തരത്തിൽ അതുപോലെ കഴിയും. അഥവാ ലോകത്തിൽതന്നെ അന്തർഭവിച്ചിട്ടുള്ള വല്ല മഹിമകളും, ലോകാവസാനത്തോളംനിന്നു എന്നു വരാമെങ്കിൽ പ്രളയാനന്തരം പുനരപി പഴയ നിലയ്ക്കു പരിശ്രമം ആരംഭിക്കേണ്ടതായും വരും. ഇതു യോഗികളുടെ സംസാരം എന്നുമാത്രം വിശേഷം. ജനനമരണാദിനിവൃത്തിരൂപമായ മോക്ഷം ലഭിക്കണമെങ്കിൽ ഈ യോഗംകൊണ്ടു പ്രാപ്യമായ വസ്തു ജനനമരണാദിരഹിതനായി നിത്യനായി ആനന്ദരൂപിയായുള്ള പരമാത്മാവായിരിക്കണം. അപ്രകാരമുള്ള പരമാത്മപദപ്രാപ്തിക്ക് ഈ യോഗത്തെ ഉപയോഗപ്പെടുത്തണം. എന്നാൽ മാർഗ്ഗം യോഗം. പ്രാപ്യം പരമാത്മാവുമായി. പരമാത്മപ്രാപ്തി വന്നാൽ പുനരാവൃത്തി ഇല്ലതന്നെ. ഈയൊരു സങ്കല്പത്തോടുകൂടി ഈ നാലാം*ദശകത്തിൽ ഒന്നു മുതൽ ഉള്ള ശ്ലോകങ്ങളിൽ സൂക്ഷിച്ചാൽ 'തവ തുഷ്ടിം, ഭവത്പരാഃ, ഭവദുപാസനോന്മുഖാഃ, ഭവദംഘ്രിചിന്തകാഃ, ത്വദാശ്രയാഃ, ബ്രഹ്മരൂപമയി! തേ, ത്വത്സമാധിം, ത്വത്പരാത്മസുഖ, ത്വത്സമാധിവിജയേ, ത്വയി പരേ, ഭവത്പരോ മോദവാൻ, ഭവദുപാശ്രയഃ, തവ പദേ, തേ പദം' എന്നീ പദങ്ങൾ അവിടവിടെ യോഗാനുഷ്ഠാനത്തിനു പ്രകൃതിപ്രബന്ധത്തിൽ ഉള്ള സ്ഥാനം എന്താ

നിരൂപണം.

*ഇവിടെ ദശകം എന്നപേര് ഗൌണമാണ്. കാര്യസ്വഭാവം ഉപസംഹരിക്കുന്നതു ദശകം അവസാനിപ്പിക്കു എന്നതാണ് സാധാരണതോട്. കേവലം സംഖ്യാഗണനയിൽ അല്ല കവിക്ക് ഉദ്ദേശം എന്ന് ഇവിടം കൊണ്ടു വ്യക്തമാകുന്നു.

ണെന്നു വ്യക്തമാക്കുന്നതാണ്. ഈവിധം യോഗാനുഷ്ഠാനവും, തത്ഫലവും ഭംഗിയായി വണ്ണിച്ചുകഴിഞ്ഞിട്ടു കവി പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു ഈ ഫലം എല്ലാം ഭവദ്ഗുണകീർത്തനംകൊണ്ടു സുലഭമാകയാൽ അതിനാവശ്യമുള്ള ആരോഗ്യംതന്നു രക്ഷിക്കണം എന്നാണ്. വാതവ്യാധിവിവശനായ ഭട്ടതിരിപ്പാട ആദ്യം അഷ്ടാങ്ഗയോഗാനുഷ്ഠാനത്തിനുമാത്രം ഉപയോഗപ്പെടുന്നതായ ആരോഗ്യം എങ്കിലും പ്രസാദിക്കണേ എന്നുള്ള ആശയത്തിന്മേൽ 'കല്പതാം മമ കൃഷ്ണ താവതീം' എന്നു പ്രാർത്ഥിച്ചിട്ട് ഈ ഉപസംഹാരഘട്ടത്തിൽ ഗുണകീർത്തനത്താലും ഇവയെല്ലാം സാധിക്കാൻ കഴിയും എന്നു വ്യങ്ഗ്യമായി സമർത്ഥിക്കുന്നു. ഏതു യോഗസിദ്ധിയും ഭക്തി ഉണ്ടെങ്കിലേ സഫലമാകൂ എന്നും, ഭക്തിയുണ്ടെങ്കിൽ യോഗസിദ്ധിക്കുടാതെതന്നെ ഭഗവത്പദപ്രാപ്തി സുലഭം ആകുമെന്നും ഉള്ള തത്ത്വത്തെ തെളിയിക്കുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു ഭക്തിയുടെ മാഹാത്മ്യത്തിന് ഈ യോഗസിദ്ധിവർണ്ണനം അങ്ഗഭാവേന ഉപകരിക്കുന്നു എന്നു സാരം.

വ്രജൻ—ഈ പദം അർച്ചിരാദിഗതിയെ നിസ്സാരത്വേന ഉപേക്ഷാബുദ്ധ്യാ പരിത്യജിച്ചുകൊണ്ട് എന്നുള്ള ആശയത്തെ ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. ഒരു മാർഗ്ഗത്തിൽകൂടി സഞ്ചരിക്കുന്നവനു പദാർത്ഥങ്ങൾ നാന്തരീയകതയാ ദൃഷ്ടിക്കു വിഷയീഭവിക്കുന്നു. എങ്കിലും ഉദ്ദേശ്യം ഇല്ലെന്നമട്ടിൽ തള്ളിക്കളഞ്ഞുകൊണ്ടെന്നു സാരം. ഈ 'വ്രജൻ' എന്നതിൽ 'പരി' എന്ന ഉപസർഗ്ഗം ചേർത്തില്ലെന്നല്ലാതെ അതിന്റെ യോഗത്തിലുള്ള അർത്ഥം വ്യങ്ഗ്യമായിരിക്കുന്നു. പരിവ്രജിക്കുന്നവനായി എന്നു സൂക്ഷ്മം.

വിച്യുതിം ന ഭജതേ—ഈ അർത്ഥത്തിൽ—'നച പുനരാവർത്തതേ' 'നച പുനരാവർത്തതേ' എന്ന ശ്രുതിയും

ആബ്രഹ്മഭുവനാല്ലോകാഃ പുനരാവർത്തിനോർജ്ജുന!
മാമുപേത്യ തു കൌന്തേയ! പുനർജ്ജന്മ ന വിദ്യതേ."

എന്ന ഭഗവദ്ഗീതാവചനവും,

"അനാവൃത്തിഃ ശബ്ദാദ് അനാവൃത്തിഃ ശബ്ദാത്"

എന്ന ബ്രഹ്മസൂത്രവും പ്രമാണമായിരിക്കുന്നു.

സച്ചിദാത്മക! ഭവദ്ഗുണോദയാൽ—സച്ചിദാനന്ദാത്മകനായ ഭഗവാൻ ആ അവസ്ഥയിൽ നിർഗ്ഗുണനാകയാൽ ഗുണോ

ദയങ്ങൾക്ക് അവസരം ഇല്ലെന്നുള്ളതു സുപ്രസിദ്ധമാണ്. ഈ ഒരു ശങ്കക്കു പരിഹാരമായിക്രൂടി ആയിരിക്കണം 'അനിലേശ!' എന്നു വീണ്ടും പറഞ്ഞതെന്നു വിചാരിക്കണം. സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധാത്മകമായ പരബ്രഹ്മം ഗുരുവായുപുരത്തിൽ ജനങ്ങളുടെ ഭാഗ്യത്താൽ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതായി ഒന്നാംദശകം ഒന്നാം ശ്ലോകത്തിൽ നിഗമനം ചെയ്തതായ ഒരവസ്ഥയാണ് ഇവിടെ 'അനിലേശ' എന്ന പദത്താൽ ആവർത്തനം ചെയ്തിരിക്കുന്നതെന്നു മനസ്സിലായാൽ ശങ്കാപരിഹാരം സുഭഗമായല്ലോ. അനിലേശ, എന്ന പദത്താൽ ജീവാത്മാവ് എന്നർത്ഥം സ്വീകരിച്ച്, ജീവാത്മാവും 'സച്ചിദാത്മക' എന്ന പദത്തിന്റെ അർത്ഥമായ പരമാത്മാവിനോടു സമാനവിഭക്തികമായതുകൊണ്ടു

"സമാനവിഭക്തികയോസ്സാമാർത്ഥയോരഭേദേന സംബന്ധഃ."

എന്ന വൃത്പത്തിന്യായത്താൽ അഭേദം സമർത്ഥിക്കാം എങ്കിൽ പുനരാവൃത്തി ഇല്ലാത്തവിധം ജീവബ്രഹ്മൈക്യം നിരൂപണം ചെയ്തതായും വിവരിക്കാവുന്നതാണ്.

'ഭവദ്ഗുണോദയാനുച്ചരന്തം' ഇവിടെ ഉത്പൂർവ്വമായ ചര ധാതുവിനു പരസ്മൈപദം അങ്ഗീകരിച്ചു ശതൃപ്രത്യയം വച്ച് 'ഉച്ചരന്തം' എന്നു പ്രയോഗിച്ചു കാണുന്നു.

പ്രയോഗം.

എന്നാൽ

"ഉദശ്ചരഃ സകർമ്മകാത്" (പ-നു-൫നു.)

എന്നുള്ള പാണിനിസൂത്രംഅനുസരിച്ചു ഭവദ്ഗുണോദയാൻ എന്നുകർമ്മം നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നതായ ഇവിടെ ആത്മനേപദം വരേണ്ടതാണ്. അപ്പോൾ ഉച്ചരമാണംഎന്നേ രൂപം വരുവാൻ തരമുള്ളൂ. ഇങ്ങനെ ഇരിക്കേ ഉച്ചരന്തം എന്നു പ്രയോഗിച്ചു കാണുന്നതിനെപ്പറ്റി വിമർശിക്കേണ്ടതായിരിക്കുന്നു. മുൻകാണിച്ചതായ പാണിനിസൂത്രത്തിനു കാശികാദിഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ കൊടുത്തിരിക്കുന്ന ഉദാഹരണം 'ധർമ്മമുച്ചരതേ, ഗേഹമുച്ചരതേ' എന്നിത്യാദിയാകുന്നു. ഇതുകൊണ്ട് ഉല്ലംഘനം എന്ന അർത്ഥത്തെ ആശ്രയിച്ച് ഉച്ചര് ധാതുവിനു സകർമ്മകത്വം വരുത്തേ

ണ്ടതാണെന്നു സാമാന്യേന ഗ്രഹിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഇവിടത്തെ അർത്ഥം ശബ്ദോച്ചാരണരൂപം ആകയാൽ ഉല്ലംഘനത്തിൽ നിന്നു വ്യത്യസ്തമാണ്. ശബ്ദം പൊങ്ങുന്നു എന്ന അർത്ഥത്തിൽ ഉച്ചര് ധാതു അകർമ്മകമാണ്.

"ഉച്ചൈരുലൂലുധ്വനിരുച്ചചാര."

എന്നു ശ്രീഹർഷമഹാകവി നൈഷധത്തിൽ പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നതു ധ്വനിയെ കർത്താവാക്കിവച്ച് ഉദ്ഗമിച്ചു എന്നുള്ള അർത്ഥം സ്വീകരിച്ച് അകർമ്മകമാകയാൽ പരസ്മൈപദം കൊടുത്താണ്. ശബ്ദം കർമ്മമായും, ഉച്ചരിക്കുന്നതു മറെറാരുത്തനായും വരുമ്പോൾ അവിടെ മാത്രമേ സകർമ്മകത്വം കിട്ടുകയുള്ളൂ. ആവിധം ആകുമ്പോൾ ധാതു ണിജന്തമാകണം. പ്രസ്തുതശ്ലോകത്തിൽ ധാതു ണിജന്തവും അല്ല. അതിന്റെ അർത്ഥം ണിജന്തത്തിനു വേണ്ടുന്നതാണുതാനും. എന്നുള്ളതാണു വിശേഷം. അതിനാൽ ണിച്ചിന്റെ അർത്ഥം അന്തർഭവിപ്പിച്ചു ശുദ്ധധാതുവിനെ ഉപയോഗിച്ചതായി വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഈ പക്ഷത്തിലും സൂത്രപ്രകാരം ആത്മനേപദം വരേണ്ടതല്ലയോ എന്നുള്ള ചോദ്യത്തിനു സമാധാനം പ്രാമാണികഗ്രന്ഥങ്ങളിലെ ഉദാഹരണങ്ങൾ കൊണ്ട് ഉല്ലംഘനരൂപമായ അർത്ഥത്തിൽ സകർമ്മകമായ ധാതുവിനേ ആത്മനേപദം വിധിക്കുന്നുള്ളൂ എന്ന് ഊഹിച്ച് ഉണ്ടാക്കണം. ഇത്രയും ശ്രമിക്കുന്നതിനെക്കാൾ

"അപാണിനീയപ്രാമാണ്യസംസാധനം."

എന്നു ഒരു ഗ്രന്ഥമെഴുതി പാണിനിസമ്മതങ്ങളല്ലാത്ത ശബ്ദങ്ങൾക്കുപോലും പ്രാമാണ്യം സാധിച്ചുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്ന നമ്മുടെ മഹാകവിക്കുള്ള നിരങ്കുശത്വത്തേയും, ബഹുവ്യാകരണവേദിതയേയും ആസ്പദമാക്കി തൃപ്തിപ്പെടുന്നതു സുഖാവഹമാണെന്നു തോന്നുകയാൽ തത്കാലം വിരമിക്കുന്നു. ൧൫

അഷ്ടാങ്ങ ഗയോഗവർണ്ണനവും യോഗസിദ്ധിവർണ്ണനവും എന്ന
നാലാംദശകം സമാപ്തം.

ഈവിധം ശുദ്ധസത്ത്വമയമായ മൂർത്തിയുടെ ഫലപര്യന്തമായ ഉപാസനയെ വർണ്ണിച്ചിട്ട് ഇതിൽ അശക്തന്മാർക്ക് വിശ്വമൂർത്തിരൂപനായ ഈശ്വരന്റെ ഉപാസനയെ വർണ്ണിക്കുന്നതിനായി ആദ്യമേ ഭഗവദ്വിരാഡ്ശരീരത്തിന്റെ ഉത്പത്തി സാധിക്കാൻ അതിന്റെ * പ്രാഗഭാവത്തെ നിരൂപണം ചെയ്യുന്നു:—

വ്യക്താവ്യക്തമിദം ന കിഞ്ചിദഭവത്
പ്രാക് പ്രാകൃതപ്രക്ഷയേ
മായായാം ഗുണസാമ്യരുദ്ധവികൃതൌ
തച്യാഗതായാം ലയം
നോ മൃത്യുശ്ച തദാമൃതം ച സമഭൂത്
നാഹ്നോ ന രാത്രേഃ സ്ഥിതി-
സ്സൂത്രൈകസുപമശിഷ്യതാഃ കില പരാ-
നന്ദപ്രകാശാത്മനാ. ൫

പ്രാക്	=	പണ്ട്
പ്രാകൃതപ്രക്ഷയേ	=	പ്രാകൃതപ്രളയസമയത്തിൽ (മഹാപ്രളയം ഉണ്ടാകവേ)
വ്യക്താവ്യക്തം	=	വ്യക്തമായും (സ്ഥൂലമായും) അവ്യക്തമായും(സൂക്ഷ്മമായും, അഥവാ കാര്യാത്മകവും.) കാരണാത്മകവും ആയുള്ള
ഇദം	=	ഈ കാണുന്ന പ്രപഞ്ചം
കിഞ്ചിദ്	=	യാതൊന്നും
ന, അഭവത്.	=	ഉണ്ടായിരുന്നില്ല.
മായായാം	=	മായ (പ്രകൃതി)
ഗുണസാമ്യരുദ്ധവികൃതൌ	=	ഗുണസാമ്യം (സത്ത്വം, രജസ്സ്, തമസ്സ് എന്നിവയുടെ കൂട്ടുതൽ കുറവില്ലാത്തതായ സമാവസ്ഥ) ഹേതുവായി രുദ്ധമായ (തടയപ്പെട്ടതായ) വികൃതിയോട് (വികാരത്തോട് പ്രപഞ്ചസദ്രൂപാവിർഭാവകാര്യത്തോട്) കൂടിയതായി, (നിശ്ചേഷ്ടമായി)
തച്യാ	=	പരമാത്മാവായ നിന്തിരുവടിയിൽ

* ഒന്നില്ലാത്തതായ അവസ്ഥ.

ലയം = ഐക്യത്തെ (പ്രത്യേകിച്ചു കാണാതെകണ്ട് ഒന്നേചേർന്നതായ അവസ്ഥയെ)

ആഗതായാം (സത്യാം) = പ്രാപിച്ചതായിരിക്കവേ

തദാ = അപ്പോൾ

മൃത്യുഃ = മരണമോ (ജനനമരണാദിരൂപമായ സംസാരമോ)

അമൃതം, വാ = മോക്ഷമോ

ന, സമഭ്രത്. = സംഭവിച്ചില്ല. (ഇല്ലായിരുന്നു.)

അഹ്നഃ, സ്ഥിതിഃ, (ന സമഭ്രത്.) = അഹസ്സിന്റെ (പകലിന്റെ) സ്ഥിതി (സംഭവം) (ഇല്ലായിരുന്നു.)

രാത്രേഃ (സ്ഥിതിഃ, ന സമഭ്രത്.) = രാത്രിയുടെ (സ്ഥിതിയും ഇല്ലായിരുന്നു.)

തത്ര = അവിടെ (അപ്പോൾ)

ച = പിന്നീട് എന്താണുണ്ടായിരുന്നത് എന്നാണെങ്കിൽ

തൽ, ഏകഃ = നിന്തിരുവടി മാത്രം

പരാനന്ദപ്രകാശാത്മനാ = പരമാനന്ദപ്രകാശസ്വരൂപത്തോടെ

അശിഷ്യത്ഥാഃ, കില. = ശേഷിച്ചിരുന്നുപോൽ.

അശിഷ്യത്ഥാഃ. ശിഷ്ൽ അസർവോപയോഗേ എന്ന ധാതുവിൽ കർമ്മകർത്തരി ആത്മനേപദി ലങ്-മ-പു-ഏ.

സാരം

അല്ലയോ പരമാത്മസ്വരൂപിയായുള്ളോവേ! ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയുടെ ശുദ്ധസത്വമൂർത്തിയെ വേണ്ടപോലെ ഉപാസിക്കുന്നതിനുള്ള മാർഗ്ഗവും, അതിന് അനുരൂപമായ ഫലവും എല്ലാപേർക്കും സിദ്ധിച്ചുകൊള്ളുവാൻ പ്രയാസമാണ്. ശാസ്ത്രപ്രകാരം ചിലർക്കേ അതിൽ അധികാരം സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ളു. അവരിൽതന്നെ പലരും പരിതഃസ്ഥിതികാം അനുകൂലിക്കായ്കയാൽ അശക്തന്മാരായിത്തീർന്നിട്ടുണ്ട്. അതുകൊണ്ട് അധികാരം ഇല്ലാത്തവർക്കും അശക്തർക്കും നിന്തിരു

വടിയെ ഉപാസിക്കുവാനും, ഫലം അനുഭവിക്കുവാനും നിന്തിരുവടിയുടെ വിശ്വമൂർത്തിയെ (വിരാഡ്മൂർത്തിയെ) തന്നെ ആശ്രയിക്കണം. അതിലേക്കു നിന്തിരുവടിക്ക് ഒരു സ്ഥൂലശരീരം ഉണ്ടാകണം. ഇങ്ങനെ ഒരു ശരീരം ഉണ്ടാകണമെങ്കിൽ ഉണ്ടാകുന്നതായ (ഉത്പത്തിയുള്ളതായ) മറ്റു വസ്തുക്കളുടെ യോഗ്യത ഇതിനും വേണം. അതായത് ഉത്പത്തിമത്തായ വസ്തുക്കൾക്കെല്ലാം ഒരു പ്രാഗഭാവം ഉണ്ടു്. അത് ഇവിടേയും യോജിക്കണം. ഒന്നിന്റെ ഉത്പത്തി അതിന്റെ അനുത്പത്ത്യവസ്ഥയെ ആശ്രയിച്ചാകയാലാണ് ഈ തത്ത്വം വേണ്ടിവന്നതു്. പണ്ടു ഇവ (പ്രകൃതിയുടെ കാര്യമായ മഹത്തത്ത്വം, അഹങ്കാരം, തന്മാത്രകം എല്ലാം) കാരണഭൂതമായ പ്രകൃതിയിൽ ലയിച്ചിരുന്നതായ മഹാപ്രളയത്തിൽ നിന്തിരുവടി ഒരാൾമാത്രമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. നിന്തിരുവടിയുടെതന്നെ അപ്പോഴത്തെ ഒരു രൂപം കേവലം പരമാനന്ദപ്രകാശാത്മകമായിരുന്നു. സത്ത്വരജസ്തമോഗുണങ്ങളുടെ സാമ്യാവസ്ഥനിമിത്തം ചലനം ഇല്ലാതെ മായ പ്രപഞ്ചകാര്യം ലയിച്ചു താൻ പരബ്രഹ്മമായ നിന്തിരുവടിയിൽ ഏകീഭവിച്ചു് ഇല്ലാത്തതായി തീർന്നു. ഈ അവസ്ഥയിൽ പ്രകൃതിക്കു വികൃതി ഇല്ലായ്കയാൽ സൂക്ഷ്മമോ സ്ഥൂലമോ, കാരണമോ കാര്യമോ ആയ ശരീരാദിയില്ല. ജനനമരണാദിരൂപമായ സംസാരബന്ധമോ അതിന്റെ അഭാവരൂപമായ മോക്ഷമോ ഇല്ല. രാത്രിയോ, പകലോ, പക്ഷമോ, മാസമോ, ഋതുക്കളോ, വത്സരമോ, ഇല്ല. ഇതൊന്നും ഇല്ലാത്ത അവസ്ഥയിൽ നിന്തിരുവടിമാത്രം പരമാനന്ദജ്യോതിഃസ്വരൂപമായി ഇരിക്കുന്നു എന്നതിൽ ആപ്തവാക്യങ്ങളായ വേദങ്ങൾ പ്രമാണം ആകുന്നു. ത്രിഗുണാത്മികയായ മായയാണല്ലോ ഗുണങ്ങളുടെ വൈഷമ്യം നിമിത്തം പ്രപഞ്ചരൂപമായ കാര്യമായി പരിണമിക്കുന്നതു്. ആ മായ നിന്തിരുവടിയിൽ ലയിച്ചാൽ പ്രപഞ്ചംതന്നെ ഇല്ലെന്നു വരുന്നു. പ്രപഞ്ചത്തെ ആശ്രയിച്ചുള്ള സംസാരം ഇല്ലെങ്കിൽ മോക്ഷവും ഇല്ല. മറ്റു യാതൊന്നും ഇല്ലെന്നുള്ളതു കാരണാഭാവാൽ കാര്യാഭാവം എന്ന നിലയിൽ സിദ്ധിക്കുന്നു. അല്ലയോ ഭഗവൻ! സൃഷ്ടിസ്ഥിത്യാദികർമ്മം നടക്കുമ്പോഴും അതിനുമുൻപും, അതിനു പിൻപും നിന്തിരുവടി ഒരാൾമാത്രം പരമാനന്ദസ്വരൂപനായി അക്ഷയനായി ഇരിക്കുന്നു. ഈ കാണുന്ന ലീലാവിഗ്രഹംപോലും

നിന്തിരുവടിക്കു തദനുഗുണമായ വിശിഷ്ടഭൂതസൃഷ്ടിക്കുശേഷം ഉണ്ടായതാകയാൽ പ്രാകൃതപ്രളയം ഉണ്ടായ അവസരത്തിൽ ഇല്ലാതിരുന്നവത്രേ. ഈവിധം സർവ്വോത്കൃഷ്ടമായ ഈ പരമാനന്ദസ്വരൂപം പ്രകാശിക്കുന്നതിന് അനുഗ്രഹം ഉണ്ടാകണമേ!

ഇദം ന കിഞ്ചിദഭവത് — ഏകസ്തമശിഷ്യതഃ —

ഇതിലേക്കുള്ള പ്രമാണങ്ങൾ താഴേ ചേർത്തു കൊള്ളുന്നു.

നിരൂപണം.

"നാസദാസീത, നോസദാസീത്, തദാനീം തമ
ആസീത്, തമസാ ഗൂഢമഗ്രേ പ്രകേതം."
"സദേവ സോമ്യേദമഗ്ര ആസീത്."

(ശ്രുതികൾ)

'തർഹി ന സന്നചാസദുഭയം ന ച കാലജവഃ
കിമപി ന തത്ര ശാസ്മുമവകൃഷ്യ ശയീത യദാ'
'ഭവാനേകഃ ശിഷ്യതേ ശേഷസംജ്ഞഃ'

(ഭാഗവതം)

"ആസീദിദം തമോഭൂത-
മപ്രജ്ഞാതമലക്ഷണം."

(മനുസ്മൃതി) ൧

മായ ഭഗവാനിൽ ലയിച്ചിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടാണ് തത് കാലത്തുള്ള പ്രാപഞ്ചികവസ്തുക്കൾ ഒന്നും അപ്പോൾ കാണാതിരുന്നത് എന്നുള്ള തത്ത്വംതന്നെ വീണ്ടും വിശദപ്പെടുത്തുന്നു:—

കാലഃ കർമ്മ ഗുണാശ്ച ജീവനിവഹാ
വിശ്വം ച കാര്യം വിഭോ!
ചില്ലീലാരതിമേയുഷി ത്വയി തദാ
നിർല്ലീനതാമായയുഃ
തേഷാം നൈവ വദന്ത്യസത്ത്വമയി ഭോഃ!
ശക്ത്യാത്മനാ തിഷ്ഠതാം
നോചേത് കിം ഗഗനപ്രസൂനസദൃശാം
ഭൂയോ ഭവേത് സംഭവഃ. ൨

വിഭോ! = അല്ലയോ കർത്തുമകർത്തും അന്യഥാ കർത്തുംച ശക്തനായുള്ളോവേ! ഭഗവൻ!

ഗുണാഃ = സത്ത്വം, രജസ്സ്, തമസ്സ് എന്നീഗുണങ്ങളും,

കാലഃ = ആഗുണങ്ങളെ കാലനംചെയ്യുന്ന (ആകർഷണംചെയ്യുന്ന) വിഷമിപ്പിക്കുന്നതായ കാലവും,

കർമ്മ = അതാത് അനുഭവങ്ങൾക്കനുരൂപമായി സംസരിപ്പിക്കുന്നതിനു കാത്തിരിക്കുന്ന പ്രാരബ്ധകർമ്മവും,

ജീവനിവഹാഃ = ഈ തരത്തിലുള്ള പ്രാരബ്ധകർമ്മങ്ങൾക്കു തക്കവിധത്തിൽ സംസരിച്ചുവരുന്ന ജീവസമൂഹങ്ങളും

വിശ്വം, ച, കാര്യം = (എന്തിനു വളരെ? സൂര്യചന്ദ്രനക്ഷത്രാദികളും, പഞ്ചഭൂതങ്ങളും,) മറ്റു സമസ്തകാര്യപ്രപഞ്ചവും,

തവയി = നിന്തിരുവടി,

ചില്ലീലാരതിം = ചില്ലീലയിൽ (ചിത്തിന്റെ പരബോധത്തിന്റെ ലീലയിൽ-ലഹരിയിൽ) രതിയെ (സുഖത്തെ) ആനന്ദാവബോധത്തിൽ ഉള്ള ലയത്തെ

ഏയുഷി = പ്രാപിച്ചിരിക്കവെ

തദാ = ആ തക്കത്തിൽ

നില്ലീനത്വാം = നിശ്ലേഷം ലീനതയെ (ഒട്ടൊഴിയാതെ ലയിച്ചിരിപ്പു എന്ന ഭാവത്തെ)

അയയുഃ. = പ്രാപിച്ചുവത്രേ.

അയി ഭോഃ! = അല്ലയോ സർവ്വജ്ഞനായുള്ള ഭഗവൻ!

(അഭിജ്ഞാഃ) = (നിന്തിരുവടിയുടെ ഈ ഒരു യഥാർത്ഥമഹിമ അറിഞ്ഞവർ)

ശക്ത്യാത്മനാ = ശക്തിസ്വരൂപത്തിൽ

(തവയി) തിഷ്ഠതാം = (നിന്തിരുവടിയിൽ) ഒന്നുചേ
ന്നിരിക്കുന്നതുകളായ

തേഷാം = ആ ഈ ഗുണ, കാല, കർമ്മ, ജീ
വാദികായ്ങ്ങൾക്കു

അസത്ത്വം = സർവ്വഥാ നാശത്തെ

ന, വദന്തി, ഏവ = പറയുന്നില്ലതന്നെ (ലയിച്ചിരി
ക്കുന്നതെല്ലാംതന്നെ നശിച്ചി
രിക്കുന്നതായി പറയുന്നില്ല)

നോ, ചേത് = അല്ല എങ്കിൽ (ചിലരുടെ
അഭിപ്രായംപോലെ ഇവ
യെല്ലാം പ്രളയത്തിൽ സർവ്വ
ഥാ നശിച്ചുപോയി എന്നാ
ണെങ്കിൽ)

(തദാ) = (അപ്പോൾ)

ഗഗനപ്രസൂനസദൃശാം, = ഗഗനപ്രസൂന (ആകാശപുഷ്പ)
(തേഷാം) ങ്ങൾക്കു തുല്യങ്ങളായ (ഒന്നു
കൊണ്ടും ഒരിക്കലും ഇല്ലാത്ത
തുകളായ അവയ്ക്ക്)

ഭൂയഃ = വീണ്ടും

സംഭവഃ = ഉത്പത്തി

കിം, ഭവേത്. = എങ്ങനെ ഭവിക്കുന്നതായി
രിക്കും.

അയയുഃ.—ആങ് എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ യാപ്രാ
പണേ എന്ന ധാതുവിൽ പരസ്മൈപദം കർത്തരി ലിട്
പ്ര- പു- ബ.

അ- യയൌ	അ-യയതുഃ	അ-യയുഃ
യയിഥ യയാഥ	യയഥുഃ	യയ
യയൌ	യയിവ	യയിമ.

അല്ലയോ കർത്തുമകർത്തും അന്യഥാകർത്തും ച സ്വതന്ത്രനായുള്ളോവേ! ഭഗവൻ! അന്തർമുഖമായി പരചിത്തിന്റെ കേളി വിഹാരങ്ങളിലും, ബഹിർമുഖമായി മായയുടെ പ്രാപഞ്ചികവിനോദങ്ങളിലും ഒന്നുപോലെ പ്രവേശിക്കുവാനും പിൻതിരിയാനും കഴിവുള്ളതുകൊണ്ടു നിന്തിരുവടി വിഭുവാകുന്നു. സത്ത്വരജസ്തമോഗുണങ്ങളും, അവയെ നിന്തിരുവടിയുടെ ഇച്ഛാനുഗുണം വിഷമിപ്പിച്ചു പ്രപഞ്ചമായി വിവർത്തിപ്പിച്ചു വിടുന്നതിൽ പടുവായ കാലവും, ആ ഈ കാലഗതിയിൽപെട്ടു തിരിയുന്ന പ്രാരബ്ധകർമ്മങ്ങളും, അവയ്ക്ക് അടിമപ്പെട്ടു വേഷമിട്ടു പുറപ്പെടുന്നതിനു കാത്തിരിക്കുന്ന അനേകംകോടി ജീവരാശികളും, കിംബഹുനാ, പൃഥിവ്യപ്തേജോവായ്വാകാശാത്മകമായ പഞ്ചഭൂതവും, സൂര്യചന്ദ്രഗ്രഹനക്ഷത്രാദികളും അടങ്ങിയ മറ്റു സമസ്തകായ്യപ്രപഞ്ചവും, അതാതുകായ്യങ്ങളും അതാതുകാരണങ്ങളും വഴി സർവ്വാധാരനായ നിന്തിരുവടിയിൽ ലയിക്കുന്നു. പരചിദ്രൂപിണിയായ പരാശക്തിയോട് അന്തർമുഖമായി നിന്തിരുവടി ലയിക്കുക എന്നു വന്നപ്പോൾ മായാധീനമായ ഈ കായ്യപ്രപഞ്ചമെല്ലാം മായാലയത്തോടുകൂടി നിന്തിരുവടിയിൽതന്നെ സൂക്ഷ്മരൂപത്തിൽ അന്തർല്ലയിച്ചുപോയി. അതുനിമിത്തമാണു വീണ്ടും ഇച്ഛാമാത്രത്താൽ നിന്തിരുവടി ബഹിർമുഖമായി തിരിയുമ്പോൾ ഈ ഗുണകാലാഭികം ആവിർഭവിക്കുന്നതു്. അല്ലാതെ ഇവയ്ക്കു സർവ്വഥാ നാശം വന്നിട്ടില്ല. തന്റെ തന്റെ സൂക്ഷ്മസൂക്ഷ്മശക്തിരൂപത്തിൽ ലയിച്ചിരിക്കുമാത്രമാണു്. മറ്റുചിലരുടെ അഭിപ്രായപ്രകാരം സർവ്വഥാ നശിച്ചിരിക്കുന്ന ലയമാണ് ഇതെങ്കിൽ ആകാശപുഷ്പംപോലെ ഒന്നുകൊണ്ടും ഉണ്ടെന്നുപറയാൻ വഹിയാത്ത ഇവയ്ക്കു വീണ്ടും സൃഷ്ട്യാദിക്കായി ഉത്പത്തി സംഗതമാകയില്ലതന്നെ. ആകയാൽ ഇവയുടെ ലയവും, പുനരാവിർഭാവവും സർവ്വജ്ഞനായ നിന്തിരുവടിയുടെ ഇച്ഛാതന്ത്രത്തിൽ മാത്രമാണു് വേരുന്നി നിൽക്കുന്നത് എന്നു വിചാരിച്ചാൽ അപ്പോഴംമാത്രമേ നിന്തിരുവടിയുടെ മഹിമ വ്യക്തമാകയുള്ളൂ.

സാരം

ഇവിടെ ഭഗവാന് അവതാരകേളികളിൽ നിന്നു വിരമിച്ചു ചിന്മാത്രരൂപത്തിലും, അവയിൽ രമിച്ചു സൃഷ്ട്യാദിക

ർ തു സൂക്ഷ്മരൂപത്തിലും ഇരിക്കാൻ സ്വാതന്ത്ര്യം ഉള്ളതിൽ അ

നിരൂപണം. ദ്യത്തെ അവസ്ഥയെ ആശ്രയിച്ചു കേവലാ
ത്മാവായിരിക്കുമ്പോൾ മറു പ്രാപഞ്ചികകാ
യ്യങ്ങളുടെ അഭാവം സൂക്ഷ്മരൂപേണ ലയിച്ചിരിക്കുന്നതായി
വർണ്ണിക്കുന്നു. തദ്വാരാ ഈശകാലകർമ്മാദികം നശിച്ചുപോയി
എന്നു പറയുന്നവരുടെ പക്ഷത്തെ ഖണ്ഡിക്കയും ചെയ്യുന്നു.
വിലയം രണ്ടു തരത്തിൽ ഉണ്ട്. അതിൽ ഒന്നു പഴുപ്പിച്ച
ഇരിമ്പുചട്ടിയിൽ ഒഴിക്കുന്ന വെള്ളംപോലെ സർവ്വഥാനാശവും,
രണ്ടു — വെള്ളത്തിൽ കലരുന്ന ഉപ്പുപോലെ സൂക്ഷ്മരൂപേണ
അവസ്ഥാനവും ആണ്. ഇതിനു ലക്ഷ്യം ഉപ്പു കലർന്നതായ
വെള്ളം ആസ്വദിച്ചാൽ ഉപ്പുരസം തോന്നുന്നതും, ഇരിമ്പുചട്ടി
യിൽ ഉള്ള വെള്ളത്തിനു സ്വരൂപനാശംതന്നെ ഉള്ളതും
ആകുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു സ്വരൂപോച്ഛേദരൂപമായും സൂക്ഷ്മാ
വസ്ഥാനരൂപമായും രണ്ടുതരത്തിൽ ലയം ഉണ്ടെന്നു സിദ്ധിച്ചു.
ഇതിൽ പ്രളയം എന്നതു രണ്ടാമത്തേതാകുന്നു. കാലാദികർമ്മ
മായാമയങ്ങളാകയാൽ അവയ്ക്കു മായയുടെ ലയത്തിൽ ലയവും,
പുനരുത്ഥാനത്തിൽ ആവിർഭാവവും ഉണ്ടാകുന്നു. കാലാദികർമ്മ
മായാമയങ്ങളാണെന്നുള്ളതിനു

"കാലോ ദൈവം കർമ്മ ജീവഃ സ്വഭാവോ
ദ്രവ്യം ക്ഷേത്രം പ്രാണ ആത്മാ വികാരഃ
തത്സംഘാതോ ബീജരോഹപ്രരോഹ-
സ്ഥന്മായൈഷാ തന്നിഷേധം പ്രപദ്യേ.'

എന്നുള്ള ഭാഗവതവചനം പ്രമാണമാകുന്നു. സർവ്വഥാ നശി
യ്ക്കാതെ ഇരിക്കുന്ന സത്തായ പദാർത്ഥങ്ങൾക്കേ വീണ്ടും ഉത്പ
ത്തിയുണ്ടാകാൻ തരമുള്ളൂ എന്നതിനു്,

"കഥമസതഃ സജ്ജായേത".

എന്നുള്ള ശ്രുതിവചനം പ്രമാണം ആകുന്നു. ൫

ഈവിധം വിരാട്രൂപത്തിന്റെ ഉത്പത്തിക്ക് ഉപപന്നമായി അതി
ന്റെ പ്രാഗഭാവത്തെ സ്ഥാപിച്ചിട്ട് ഉത്പത്തിപ്രകാരത്തെ എട്ടുശ്ലോകംകൊണ്ടു
വർണ്ണിക്കുന്നു. ഈ ശ്ലോകങ്ങളും ഭഗവദിച്ഛാരൂപകമായ പ്രേരണയുണ്ടാ
കുമ്പോൾ സംഭവിക്കുന്ന മായയുടെ ക്ഷോഭത്തെ ഉപന്യസിക്കുന്നു:—

ഏവം ച ദ്വിപരാർദ്ധകാലവിഗതാ-
വീക്ഷാം സിസൃക്ഷാത്മികാം
ബിഭ്രാണേ തവയി ചുക്ഷുഭേ ത്രിഭുവനീ-
ഭാവായ മായാ സ്വയം
മായാതഃ ഖലു കാലശക്തിരഖിലാ-
ദൃഷ്ടം സ്വഭാവോഽപിച
പ്രാദുർഭൂയ ഗുണാനു വികാസ്യ വിദധു-
സ്തസ്യാഃ സഹായക്രിയാം ൫

ഏവം = ഈവിധം (മഹാപ്രളയത്തിൽ സകലതും ലയിച്ചു നിന്തിരുവടിമാത്രം പരമാനന്ദപ്രകാശസ്വരൂപനായിരിക്കുന്ന രീതിയിൽ)

ദ്വിപരാർദ്ധകാലവിഗതൌ = രണ്ടു പരാർദ്ധകാലം കഴിഞ്ഞുകൂടവേ

തവയി = നിന്തിരുവടി

സിസൃക്ഷാത്മികാം = സൃഷ്ടീച്ഛാരൂപമായ

ഈക്ഷാം = ഈക്ഷയെ (കടാക്ഷത്തെ-ഈക്ഷണവ്യാപാരത്തെ)

ബിഭ്രാണേ (സതി) = വഹിക്കുന്നവനായിരിക്കേ (തുടങ്ങവേ)

മായാ = മായ (നിന്തിരുവടിയിൽ ലയിച്ചിരുന്നതായ പ്രകൃതി)

സ്വയം = തന്നത്താൻ (നിന്തിരുവടിയുടെ സൃഷ്ടിയിലേക്കുള്ള കടാക്ഷം അറിഞ്ഞ് ഇങ്ങ്ഗിതജ്ഞയായി)

ത്രിഭുവനീഭാവായ = ത്രിഭുവന (മൂന്നുലോക)മായി (സമസ്തപ്രപഞ്ചസ്വരൂപമായി ഭവിക്കുന്നതിനു വേഷം ഇട്ട് ഒരുങ്ങുന്നതിനു)

ചുക്ഷുഭേ. = ക്ഷോഭിച്ചു. (ഇളകി വ്യാപരിച്ചുതുടങ്ങി—പരബ്രഹ്മത്തിൽനിന്നു പൃഥക്കായി ഭവിച്ചു വശായി)

(തദാ) = (അപ്പോൾ)

(തസ്യാഃ) മായാതഃ, ഖലു = (അപ്രകാരം) ക്ഷോഭിച്ചതായ മായയിങ്കൽനിന്നുതന്നെ

കാലശക്തിഃ = കാലാഖ്യയായ ശക്തിയും, (സത്തപരജസ്തമോഗുണങ്ങളുടെ സാമ്യാവസ്ഥ മാറി വൈഷമ്യം ഉണ്ടാക്കിത്തീർക്കാൻ ഉപയോഗപ്പെടുന്ന ആകർഷണശക്തിയും)

അഖിലാദൃഷ്ടം = അഖിലരുടേയും (സമസ്തജീവങ്ങളുടേയും) അദൃഷ്ടവും (സുകൃതദുഷ്കൃതരൂപമായ കർമ്മജാതവും)

സ്വഭാവഃ, അപി, ച = സ്വഭാവവും (വാസനയും)

പ്രാദുർഭൂയ = ആവിർഭവിച്ചിട്ട്

ഗുണാൻ = സത്തപരജസ്തമോഗുണങ്ങളെ

വികാസ്യ = സമാവസ്ഥയിൽ സ്തബ്ധമായിക്കിടന്നവയെ വിഷമിപ്പിച്ചു (വ്യത്യസ്തപ്പെടുത്തി പരത്തിയിട്ട്)

തസ്യാഃ = ആ മായയുടെ

സഹായക്രിയാം = സഹായക്രിയയെ (ത്രിഭുവനാകൃതിയിൽ ചമയുന്നതിനുള്ള സഹായവ്യാപാരത്തെ)

വിദധുഃ. = ചെയ്തു.

ചുക്ഷുഭേ—ക്ഷുഭസംചലനേ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരിആത്മനേപദി ലിട്-പ്ര-പു-ഏ.

ചുക്ഷുഭേ	ചുക്ഷുഭാതേ	ചുക്ഷുഭിരേ
ചുക്ഷുഭിഷേ	ചുക്ഷുഭാഥേ	ചുക്ഷുഭിധ്വേ
ചുക്ഷുഭേ	ചുക്ഷുഭിവഹേ	ചുക്ഷുഭിമഹേ

വിദധുഃ— വി എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ഡുധാഞ് ധാരണപോഷണയോഃ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരിപരസ്മൈപദി ലിട്-പ്ര-പു-ബ.

സാരം

അല്ലയോ ഭഗവൻ! പരാർദ്ധപരിമിതമായ ഒരു കാലമാണ ബ്രഹ്മാവിന്റെ പരമാവധിജീവിതവും പരമാവധിപ്രളയവും. ൩൦ നാഴികയായ ഒരു പകലും ഒരു രാത്രിയും മനുഷ്യർക്ക പ്രവൃത്തിക്കും, നിദ്രാരൂപമായ നിവൃത്തിക്കും കല്പിച്ചിട്ടുള്ളതു നോക്കുമ്പോൾ ആ തോതുതന്നെ ബ്രഹ്മാവിനു ൧൦൦ സംവത്സരം സൃഷ്ട്യാദിപ്രവൃത്തിക്കും, അതിൽനിന്നും നിവൃത്തിയാകുന്ന പ്രാകൃതപ്രളയത്തിനും യുക്തമെന്നു വിചാരിച്ചാൽ പരാർദ്ധപരമാണ പ്രളയസമയം എന്ന് അനുമാനിക്കാവുന്നതാണ്. ബ്രഹ്മാവിന്റെ ൧൦൦-ൽ പകുതിക്ക് ഒരു പരാർദ്ധം എന്നു പേരാകുമ്പോൾ മുഴുവനേയാകുമ്പോൾ അതു പരാർദ്ധപരമായി. ഇതുപോലും കാലം പ്രളയത്തിനും ഉണ്ടായാൽ അതു കഴിയുവെ നിന്തിരുവടി എങ്ങനെയെന്നറിയാതെ വീണ്ടും സൃഷ്ട്യാദിവ്യാപാരത്തിനായി ബഹിർമുഖമായ കടാക്ഷം അവലംബിക്കുന്നു. ഈ കടാക്ഷം ഉണ്ടാകുന്ന തക്കത്തിൽ അതുവരെ നിന്തിരുവടിയിൽ ലയിച്ചു സ്ഥൂലമായിരുന്ന മായ ഹിതാനുസരണം നിന്തിരുവടിയുടെ ലീലാവിനോദങ്ങൾക്കു ചേരുന്ന മട്ടിൽ ഭ്രമന്തരീക്ഷസപ്താദികളാകുന്ന ത്രിഭുവനമായി ചമയാൻ ആരംഭിച്ചുകഴിഞ്ഞു. ഈ മായയിൽനിന്നുതന്നെ ഉണ്ടാകുന്ന കാലശക്തിയും, സുകൃതദുഷ്കൃതരൂപമായ പ്രാരബ്ധകർമ്മസമൂഹവും, തദനുഗുണമായ വാസനയും, മായയുടെ സൃഷ്ടിവ്യാപാരത്തിൽ മുന്നോട്ടു നീങ്ങിനിന്നു സത്ത രജസ്തമോഗുണങ്ങളെ വിഷമിപ്പിച്ച് അപൂർവ്വമായ സംവിധാനചാതുരിയാൽ വിപുലപ്പെടുത്തി വേണ്ടുവോളം സഹായം ചെയ്തുകൊടുക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

ദ്വിപരാർദ്ധകാലവിഗതൌ— മനുഷ്യർക്കുള്ള ഒരു മാസം പിതൃക്കൾക്കും, ഒരു വർഷം ദേവകൾക്കും ഒരു ദിവസമായിത്തീരുന്നു. ഇതുപോലെ മനുഷ്യർക്കുള്ള ൩൬൦ വർഷങ്ങൾ ദേവകളുടെ ഒരു വർഷം ആകുന്നു. ഈ വിധത്തിലുള്ള ദേവവർഷം ൪൩൨൦൦ തികഞ്ഞാൽ കൃതയുഗവും,

൪൩൨൦൦൦ ത്രേതായുഗവും, ൮൬൪൦൦൦ ദ്വാപരയുഗവും, ൧൨൯൬൦൦൦ കലിയുഗവും ആകുന്നു. ഇങ്ങനെ ൧൨൯൬൦൦൦൦ ദേവവർഷം (൪൩൨൦൦൦൦൦ മനുഷ്യവർഷം) ഒരു ചതുർയുഗം ആകുന്നു, ഇതു ദേവകൾക്ക് ഒരു യുഗവും, ഈ വിധം ഉള്ള ൭൨൦൦ ചതുർയുഗങ്ങൾ ബ്രഹ്മാവിന് ഒരു ദിവസവും ആകുന്നു. ഈവിധം ദിവസങ്ങൾ ൩൬൦ കൂടിയത് ഒരു വർഷം എന്നു കണക്കാക്കി ആ തരത്തിൽ ൧൦൦ വർഷം ഒരു പരാർദ്ധം എന്ന് ആക്കണം. ഇപ്രകാരം ഉള്ള പരാർദ്ധം രണ്ടു കൂടിയതാണ് ഒരു മഹാപ്രളയം ഉണ്ടാകുന്നതിനും, അവസാനിക്കുന്നതിനും ഉള്ള അന്തരം എന്നാണു പൌരാണികരീത്യാ വന്നുകൂടുന്ന സ്ഥിതി.

ഈക്ഷാം—

"തദൈക്ഷത ബഹു സ്യാം"

"സോ/കാമയത ബഹു സ്യാം"

ഇത്യാദിശ്രുതികൾ ഈ അർത്ഥത്തിൽ പ്രമാണമായിരിക്കുന്നു.

"നിർവ്യാപാരോ/പി നിഷ്കാരണമജ! ഭജസേ
യത് ക്രിയാമീക്ഷണാഖ്യാം"

എന്നിങ്ങനെ ഒന്നാംദശകം ൪-ാംശ്ലോകത്തിൽ ഈ താത്പര്യം തന്നെ മൂലത്തിൽ നല്ലവണ്ണം തെളിയിച്ചിട്ടുണ്ട്.

ചുക്ഷുഭേ ത്രിഭവനീഭാവായ മായാ—സൃഷ്ടിസമയത്തിൽ മായയുടെ പ്രാദുർഭാവം പരമാത്മാവിലെ ലയാവസ്ഥയിലുള്ള ഗുണസാമ്യാവസ്ഥയെ വിട്ടു രജോഗുണം കൂടുതലായി തീരുകയാകുന്ന ക്ഷോഭമാകുന്നു. രജോഗുണം കൂടുതലായി ചമഞ്ഞാൽമാത്രമേ മായയ്ക്കു സൃഷ്ടിശക്തി ഉള്ളൂ എന്നതു ലോകസാധാരണമാകയാൽ പ്രത്യേകിച്ചു വിവരിക്കാതെതന്നെ സുഗ്രഹമാണ്. ഈവിധം ക്ഷോഭിച്ചതായ മഹദഹങ്കാരാദി ക്രമേണ പരിണമിക്കയോ വിവർത്തിക്കയോ ചെയ്തു പ്രപഞ്ചാത്മനാ സ്വരൂപപ്പെട്ടു പ്രകാശിക്കണമെങ്കിൽ ഭഗവദ്വീര്യശക്തിരൂപങ്ങളായ കാലാദികൾ അടുത്തുചേരേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ആ ഈ കാര്യമാണ്:—

"സ ഏവ ത്രയോ നിജവീര്യമുദ്ദിതാം
സജീവമായാം പ്രകൃതിം സിസൃക്ഷതീം
അനാമരൂപാത്മനി രൂപനാമനീ
വിധിത്സമാനോ/നുസസാര ശാസ്ത്രകൃത്."

"സ വാ ഏതസ്യ സന്ദ്രഷ്ടുഃ ശക്തിഃ സദസദാത്മികാ
മായാ നാമ മഹാഭാഗ! യയേദം നിർമ്മമേ വിഭുഃ."

എന്നിത്യാദിപ്രമാണങ്ങൾകൊണ്ടു ഘോഷിക്കപ്പെട്ടുന്നതു്. മായ ത്രിഭുവനമായി ചമയുക എന്ന മഹാകൃത്യത്തിൽ കാലാദികളും പരികർമ്മികളുടെ തൊഴിലുകളും എടുത്തു ഗുണങ്ങളെക്കൊണ്ടു കോപ്പുകൂട്ടിക്കൊടുത്തു എന്നു സാരം.

ഇവിടെ പൂർവ്വാർദ്ധംകൊണ്ടു വിസ്മൃതിക്കുപോലും അവകാശം നേരിടത്തക്കവിധം വളരെക്കാലം കഴിഞ്ഞിട്ടാണെങ്കിലും വിദ്ധനായ വല്ലഭന്റെ വീക്ഷാശകലവും വിലാസങ്ങൾക്കു വിപുലമായ സംസാരകേളിയുണ്ടാക്കും എന്നുള്ള വസ്തുത വ്യങ്ഗ്യഭങ്ഗ്യാ സ്മരിക്കുന്നു. ന

അലങ്കാരം.

ഈവിധം മായയുടെ ആവിർഭാവത്തെ വർണ്ണിച്ചിട്ടു മായാവിശിഷ്ടനായ പുരുഷങ്കൽനിന്നും മഹത്തത്ത്വത്തിന്റെ സൃഷ്ടിയെ നിരൂപണം ചെയ്യുന്നതിനായി ആദ്യമേ പുരുഷസ്വരൂപത്തെ ഉപന്യസിക്കുന്നു.—

മായാസന്നിഹിതോഽപ്രവിഷ്ടവപുഷാ
സാക്ഷീതി ഗീതോ ഭവാൻ
ഭേദൈസ്ത്രിം പ്രതിബിംബിതോ വിവിശിവാൻ
ജീവോഽപി നൈവാപരഃ
കാലാദിപ്രതിബോധിതാമഥ ഭവതാ
സഞ്ചോദിതാ ച സ്വയം
മായാ സാ ഖലു ബുദ്ധിതത്ത്വമസൃജദ്
യോഽസൗ മഹാനുച്യതേ. ര

അപ്രവിഷ്ടവപുഷാ	=	അപ്രവിഷ്ടമായ (മായയിൽ പ്രവേശിക്കാത്തതായ്)വപുസ്സോടു (സ്വരൂപത്തോടു) കൂടി
മായാസന്നിഹിതഃ	=	മായയുടെ അടുത്തുനില്ക്കുന്ന
ഭവാൻ	=	നിന്തിരുവടി
സാക്ഷീ, ഇതി	=	സാക്ഷിയാണെന്നു
ഗീതഃ	=	ഗാനംചെയ്യപ്പെട്ടവനായിരിക്കുന്നു.
(തഥാഭൂതഃ ഭവാൻ ഏവ)	=	(അവ്വണ്ണമായിരിക്കുന്ന ഭവാൻതന്നെ)

താം	= ആ മായയെ (മായയിൽ)
ഭേദൈഃ	= (അനേകവിധമായ മായയ്ക്കു തക്കവിധം) ഭേദങ്ങളോടുകൂടി
വിവിശിവാൻ (സൻ)	=പ്രവേശിച്ചവനായി(തീന്നിട്ട്)
ജീവഃ, അപി.	= ജീവാത്മാവുമായിത്തീരുന്നു.
അപരഃ, ന, ഏവ	= വേറെ ഒരുത്തനല്ല (ജീവാത്മാവു നിന്തിരുവടിതന്നെയാണു്)
സാ, മായാ, ഖലു	= മുൻപിൽ വിശദപ്പെടുത്തപ്പെട്ട ആ മായതന്നെ
കാലാദിപ്രതിബോധിതാ	= കാലം കമ്മം മുതലായവയാൽ ഉണത്തപ്പെട്ടവളായും
ഭവേതാ, സഞ്ചോദിതാ, ച	= നിന്തിരുവടിയാൽ പ്രേരിക്കപ്പെട്ടവളായും തീന്നു
സ്വയം	= തന്നത്താൻ
യഃ, അസൌ, മഹാൻ	= യാതൊരുന്നു മഹാൻ എന്നു
ഉച്യതേ	= പറയപ്പെടുന്നുവോ
തത്	= അപ്രകാരമുള്ള
ബുദ്ധിതത്ത്വം	= ബുദ്ധിതത്ത്വത്തെ
അസൃജത്.	= സൃഷ്ടിച്ചവന്തേ.

അല്ലയോ പരമാത്മസ്വരൂപിയായുള്ള ഭഗവൻ! സച്ചിദാനന്ദാത്മാവായ നിന്തിരുവടി പരമാത്മസ്വരൂപത്തിനു യാതൊരു ഹാനിയും വരാതിരിക്കത്തക്കവിധത്തിൽ മായയുടെ അടുക്കൽ നില്ക്കുന്നു. മായയുടെ ഏതുപ്രവൃത്തിയും കണ്ടു രസിക്കുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു ഒരു തടസ്സന്റെ നിലയിൽ നിന്തിരുവടിയെ വേദാന്തികൾ സാക്ഷിയാണെന്നു ഗാനംചെയ്യുന്നു. ഈവിധം സാക്ഷിയായി രസിച്ചിരിക്കവേതന്നെ അടുത്തുള്ള മായയുടെ കായ്യ്രഭൂതങ്ങളായ അന്തഃകരണാദിനാനോപാധികൾക്കു യോജിച്ച് ആവശ്യമുള്ള ഭേദങ്ങളോടുകൂടി നിന്തിരുവടി പ്രതിബിംബിച്ചുകാണുന്നു. ഈവിധം പ്രതിബിംബിച്ചുകാണുന്ന രൂപമാണു ജീവാത്മാവെന്നു പറയ

സാരം

പ്പെടുന്നതു്. അല്ലാതെ ജീവാത്മാവെന്നു വേറെ ഒന്നില്ല. നിന്തിരുവടി ഒരാൾതന്നെ സാക്ഷിഭൂതനായി സ്വരൂപസ്ഥിതിയിൽ ഈശ്വരനെന്നും, മായയിൽ പ്രതിഫലിച്ചു മായാഗതിയെ സരിച്ചു വിചിത്രവേഷം ധരിക്കെ ജീവനെന്നും ഘോഷിക്കപ്പെടുന്നു. മായതന്നെ കാലം കർമ്മം സ്വഭാവം എന്നിവയാൽ രജോഗുണം മുതലായവ ക്ഷോഭിച്ചു കായ്ത്തിലേക്കു ഒരുക്കപ്പെടുകയും നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രേരണയ്ക്കു വശംവദയാകയും ചെയ്യുമ്പോൾ മഹത്തത്വം എന്നു പറയപ്പെടുന്ന ബുദ്ധിതത്വത്തെ സൃഷ്ടിച്ചുവിടുന്നു. ബുദ്ധിതത്വമായി പരിണമിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

ഈശ്വരൻ സർവ്വജ്ഞാ പരിപൂർണ്ണനും, സർവ്വജ്ഞനും, ആനന്ദരൂപിയും ആകുന്നു. ജീവൻ പരിച്ഛിന്നനും അസർവ്വജ്ഞനും ദുഃഖിയും സംസാരിയും ആകുന്നു. ഇവർ രണ്ടു പേരും പരമാത്മാവായ ഒരാൾതന്നെയെന്നാണു സിദ്ധാന്തം. ഈ സിദ്ധാന്തത്തിന് അനുരൂപമായി ഇവരുടെ സ്ഥിതിഭേദങ്ങളെ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പൂർവ്വാർദ്ധംകൊണ്ടു് ഉപന്യസിക്കുന്നു. മായയുടെ അടുക്കൽതന്നെ നിൽക്കുകയും മായയെ തൊടാതെ സാക്ഷിമാത്രനായി മായാപ്രവൃത്തികൾക്കു സന്നിധിമാത്രത്താൽ അയസ്കാന്തംപോലെ ശക്തി നൽകുകയും ചെയ്യുന്ന പരമാത്മാവു ഈശ്വരൻ എന്നും, മായയിൽ പ്രതിഫലിച്ചു മായയുടെ ചൊല്പടിക്കേട്ടു അസംഖ്യം ഭേദങ്ങളോടുകൂടി വികാരപ്പെട്ടുവരുന്ന പരമാത്മാവു ജീവൻ എന്നും ആകുന്നു സൂക്ഷ്മം. തിരമാലകളിൽ പ്രതിബിംബിച്ചിരിക്കുന്ന സൂര്യൻ അനേകനായും ചലനത്തോടുകൂടിയവനായും കാണുന്നു എന്നു വിചാരിച്ചു ബിംബരൂപനായ ആകാശസൂര്യനു നാനാത്വവും ചലനവും സംഭവിക്കാറില്ലാത്തതുപോലെ സന്നിധാനമാത്രത്താൽ പരമാത്മാവ് ഈശ്വരനാകുമ്പോൾ ഏകനും സ്വാധീനമായന്തമായിച്ചമയുന്നു. ജീവന്റെ അവസ്ഥ ഈശ്വരനു വരണമെന്നില്ലല്ലോ. ഇത്രയുംകൊണ്ടു മായാസന്നിധിപോലും ഇല്ലാതാകുമ്പോൾ പരമാത്മാവെന്നും സന്നിധിമാത്രത്താൽ ഈശ്വരനെന്നും പ്രതിഫലനത്താൽ ജീവനെന്നും സിദ്ധിക്കുന്നു. പുരുഷൻ എന്നുള്ള പേരുതന്നെ 'പുരിശയനാത് പുരുഷഃ' എന്നുള്ള വ്യുത്പത്തികൊണ്ടു സിദ്ധിച്ചതാണു്.

'പുരിശയം പുരുഷമീക്ഷതേ'എന്നുള്ള പ്രമാണത്താൽ ഈ യത്ഥം സ്പഷ്ടമാകുന്നു. പുരമെന്നുള്ളതു ഇവിടെ ശരീരമാകുന്നു. ഈശ്വരനു ശയിക്കാനുള്ള ശരീരം മായതന്നെ. മായാശബളിത മായ ബ്രഹ്മത്തിൽനിന്നാണു സൃഷ്ട്യാദികമ്മമുണ്ടാകുന്നതു്. ബ്രഹ്മം സ്വയം നിർഗ്ഗുണമാണെങ്കിലും മായാസാഹിത്യംനിമിത്തം സഗുണമായി സൃഷ്ട്യാദിഹേതുവായിത്തീരുന്നു എന്നു സാരം. ഇപ്രകാരമുള്ള മായയിൽനിന്നു് ആദ്യമുണ്ടാകുന്നതു മഹത്തത്ത്വമാണു്.

"തതോഽഭവന്മഹത്തത്ത്വ-
മവ്യക്താത് കാലചോദിതാത്."

എന്നുള്ള ഭാഗവതവചനം നോക്കുക.

ഭവതാ സഞ്ചോദിതാ ച:—കാലം, കർമ്മം, സ്വഭാവം മുതലായി അനേകം പ്രതിബോധനസാമഗ്രിയുണ്ടെങ്കിലും നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രേരണതന്നെ സർവ്വോപരിമുഖ്യം എന്നു ഈ ഭാഗം വ്യക്തപ്പെടുത്തുന്നു. നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രേരണയുണ്ടായി കാലാദികാം പ്രതിബോധനം ചെയ്യുന്നു എന്നുകൂടി സർവ്വകാരണമായി നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രേരണയെപ്പറ്റി നിരൂപണം ചെയ്യാവുന്നതാണു്. 'ഇച്ഛാമാത്രം പ്രഭോഃ സൃഷ്ടിഃ' എന്നാണല്ലോ യഥാർത്ഥം. 'ഭവതാ സഞ്ചോദിതാ ച സ്വയം' എന്നു് ഇവിടത്തെ സ്വയം എന്നുള്ള പദത്തിന്റെ സാരസ്യം നോക്കുക. ഭഗവാന്റെ സഞ്ചോദനയുണ്ടായാൽ പിന്നെ മായ സ്വയംതന്നെ വികാരകാര്യോന്മുഖിയായിച്ചമഞ്ഞു സൃഷ്ടി തുടങ്ങുന്നു എന്നാണല്ലോ ഇതിന്റെ താത്പര്യം.

മഹാനുച്യതേ:—ത്രിഗുണാത്മകനാണെങ്കിലും സത്ത്വപ്രധാനനായി തന്നിമിത്തം പ്രകാശബഹുളനായി സകലജീവികൾക്കും സമഷ്ടിരൂപനായിരിക്കയാൽ പ്രകാശംകൊണ്ടും വലിപ്പംകൊണ്ടും മഹാൻ എന്നുള്ള പേരു സിദ്ധിച്ചതായി വിവരണംചെയ്യാം. ൪

മഹത്തത്ത്വത്തിന്റെ സ്വരൂപത്തെ നിരൂപണംചെയ്തുകൊണ്ടു് അതിൽനിന്നു് അഹംതത്ത്വത്തിന്റെ ഉത്പത്തിയെ പറയുന്നു:—

തത്രാസൌ ത്രിഗുണാത്മകോഽപി ച മഹാൻ
സത്ത്വപ്രധാനഃ സ്വയം
ജീവേഷ്വസ്മിൻ ഖലു നിർവികല്പമഹമി-
ത്യുദ്ബോധനിഷ്പാദകഃ

ചക്രേഽസ്മിൻ സവികല്പബോധകമഹ-
ന്തത്തപം മഹാൻ ഖലപസൌ
സംപഷ്ടം തിഗുണൈസുമോഽതിബഹുലം
വിഷ്ണോ! ഭവത് പ്രേരണാത്. ൫

(ഹേ) വിഷ്ണോ! = (അല്ലയോ) സർവ്വവ്യാപിയായുള്ള ഭഗവൻ!

ഭവത് പ്രേരണാത = നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രേരണനിമിത്തം

തത്ര = ആ മായാകായ്യങ്ങളിൽ വച്ച്

അസൌ, മഹാൻ = ഈ മഹത്തത്തപം

തിഗുണാത്മകഃ, അപി = തിഗുണാത്മകം (സത്തപം, രജസ്സ് തമസ്സ് എന്നീ മൂന്നുഗുണങ്ങളും കലന്നത്) ആണെങ്കിലും

സപയം = സപതേ

സത്തപപ്രധാനഃ = സത്തപഗുണമാകുന്ന പ്രധാനത്തോടുകൂടിയതായി (അധികാംശവും സത്തപഗുണമായിത്തീരുക നിമിത്തം)

അസ്മിൻ, ജീവേ, ഖലു = ഈ ജീവനിൽ (പരമാത്മാവു മായയിൽപ്രതിബിംബിച്ചുണ്ടായ ജീവാത്മാവിങ്കൽ) ആകട്ടെ

നിർവികല്പകം = വികല്പശൂന്യമാകുംവണ്ണം (ദേവനെന്നോ മനുഷ്യനെന്നോ പക്ഷിയെന്നോ മൃഗമെന്നോ മറേറാ യാതൊരു വിശേഷവും കൂടാത്തതാകുംവണ്ണം)

അഹം, ഇതി, ഉദ്ബോധ- ജനകഃ = അഹം (ഞാൻ) എന്നുള്ള ഉദ്ബോധത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നതായി

(ഭവതി) = (ഭവിക്കുന്നു)

അസൌ, മഹാൻ, ഖലു = ഈ മഹത്തത്തപംതന്നെ

അസ്മിൻ = ഈ ജീവാത്മാവിൽ

ത്രിഗുണൈഃ, സംപുഷ്ടം, അപി	= ത്രിഗുണ (സത്ത്വം രജസ്സ് തമസ്സ് എന്നീ ഗുണ)ങ്ങളാൽ സമ്പുഷ്ടമാണെങ്കിലും(സമൃക്കായി പോഷിപ്പിക്കപ്പെട്ടതാണെങ്കിലു)
തമോ/തിബഹുലം	= തമോഗുണത്താൽ അത്യന്ത ബഹുല(പ്രചുര)മായ (തമോഗുണ പ്രധാനമായ)
അഹന്തത്ത്വം	= അഹന്തത്ത്വത്തെ
സവികല്പബോധജനകഃ	= സവികല്പമായ (ദേവൻ മനുഷ്യൻ എന്നിത്യാദ വിശേഷത്തോടുകൂടിയ) ബോധത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നതായി
ചക്രേ.	= ഉണ്ടാക്കിത്തീർത്തു.

അല്ലയോ സർവ്വവ്യാപിയായി സർവ്വകാര്യപ്രേരകനായുള്ള ഭഗവൻ! മായയാൽ സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ട ബുദ്ധിതത്ത്വസ്വരൂപിയായ മഹാൻ ത്രിഗുണസമ്പുടിതനാണെങ്കിലും ഭൂയോംശവും സത്ത്വഗുണമാകയാൽ പ്രകാശബഹുലനായിരിക്കുന്നു. ദേവമനുഷ്യതിര്യഗാദിവിശേഷം ആ മഹാനിൽ സ്ഫുരിക്കുന്നില്ല. സകലജീവരാശികൾക്കും, വൃക്ഷങ്ങൾക്കു വനം എന്നപോലെ ആ മഹാൻ സമഷ്ടിജീവനായി പ്രകാശിക്കുന്നു. നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രേരണാവശാൽ പരമാത്മപ്രതിബിംബസ്വരൂപിയായ ഈ ജീവനിൽ സർവ്വസാമാന്യേന അഹം എന്നുള്ള ബോധത്തെ ഈ മഹാനുളവാക്കുന്നു. തന്റെ സത്ത്വഗുണപ്രാധാന്യംനിമിത്തം ഈ അഹംബോധം സാമാന്യമായിരിക്കാനേ തരമുള്ളല്ലോ. ഇതുകൊണ്ട് അനേകായിരം ഭേദബോധങ്ങൾക്ക് അടിസ്ഥാനമായ അഹന്തത്ത്വം ഉണ്ടായതായി കാണുന്നില്ല. അപ്രകാരമൊരു അഹംതത്ത്വമുണ്ടാകാതെ വിചിത്രരൂപമായ ജീവരാശിപ്രപഞ്ചം സ്വരൂപപ്പെട്ടുവാൻ പ്രയാസം. അതിനാൽ വീണ്ടും ഭവത്പ്രേരണയാൽ ഈ മഹാൻതന്നെ തമോഗുണപ്രധാനനാകുന്നതുനിമിത്തം ഞാൻ ദേവൻ ഞാൻ മനുഷ്യൻ എന്നിത്യാദി ബോധങ്ങൾക്കു ഹേതുവായ മറെറാരു

സാരം:

സവികല്പകമായ അഹന്തത്വത്തെയും സൃഷ്ടിക്കുന്നു. ഇപ്പോഠം ജീവനിൽ രണ്ടവസ്ഥയുണ്ടായി. ഒന്നു ഞാൻ എന്നുമാത്രം ഉള്ളതു്. മറെറാന്നു ദേവാദിവിശേഷത്തോടുകൂടിയതു്. ഒരേ മഹാൻതന്നെ ഈ രണ്ടു തരത്തിലുള്ള അഹന്തത്വത്തിനേയും സൃഷ്ടിക്കുന്നതിനു സമർത്ഥനായിത്തീന്നതു നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രേരണാബലം ഒന്നിനാൽ മാത്രമാണു്. അതിനാൽ നിന്തിരുവടി ഒരാൾതന്നെയാണു സർഗ്ഗഹേതുവായി വിജയിക്കുന്നതു്.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ മായയിൽനിന്നുണ്ടായ ബുദ്ധിതത്വമായ മഹാൻ ജീവനിൽ സവികല്പകവും നിർവികല്പകവും എന്ന രണ്ടുതരത്തിൽ അഹന്തത്വത്തെ ഉല്പാദിപ്പിക്കുന്നതായി സങ്ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു. വിശിഷ്യ മഹാൻ സത്ത്വഗുണപ്രധാനനെന്നും അഹന്തത്വം തമോഗുണപ്രധാനമെന്നും പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ത്രിഗുണാത്മികയായ മായയിൽനിന്നുണ്ടാകുന്ന സകലകാര്യപ്രപഞ്ചവും കാരണസ്വഭാവാനുസാരേണ ത്രിഗുണാത്മകമായിരിക്കാനേ തരമുള്ളുവത്രേ. ആ രീതിക്കു മഹത്തത്വം മുതലായവയും സ്വതേ ത്രിഗുണാത്മകംതന്നെ. ശുദ്ധസത്ത്വജ്യോതിസ്സ്വരൂപനായ ഭഗവാനിൽനിന്നു മായ, മായയിൽനിന്നു മഹത്തത്വം എന്നിങ്ങനെ കാരണപരമ്പരയിൽ സാമാന്യംനിമിത്തം മഹത്തത്വം സത്ത്വപ്രധാനമായതായി യുക്തിക്കും ചേരുന്നു. ലീലാർത്ഥം ജഗത്സൃഷ്ടിയിൽ സങ്കല്പമുണ്ടായപ്പോഠം അതുതന്നെ ഒരു പ്രേരണയായി എന്നല്ലാതെ പ്രത്യേകിച്ചു മറെറാരു പ്രവൃത്തിയും ഭഗവാനിൽ സങ്കല്പിക്കാവുന്നതല്ല. സർഗ്ഗസാമാന്യമായ സമഷ്ടിജീവനു നിർവികല്പകമായ അഹന്തത്വവും, വ്യഷ്ടിജീവങ്ങൾക്കു സവികല്പകമായ അഹന്തത്വവും എന്നതേ ഗുണപ്രാധാന്യംനിമിത്തം ഭേദംകാൺക. ചുരുക്കത്തിൽ സത്ത്വം സർഗ്ഗസമഷ്ടിക്കും തമസ്സു് സർഗ്ഗവ്യഷ്ടിക്കും ഹേതുവായിത്തീരുന്നു എന്നു സൂക്ഷ്മം. സമഷ്ടിജീവാത്മാവാണു വ്യഷ്ടിജീവങ്ങൾക്കു ആശ്രയമായിരിക്കുന്നതു്.

മഹത്തത്വത്തിൽനിന്നു് അഹന്തത്വം ഉണ്ടായി എന്നുള്ളതിനു്—

"മഹത്തത്വാദ് വികുർവ്വാണാ-
ദഹംതത്ത്വം വ്യജായത
കാര്യകാരണകർത്രാത്മാ
ഭൂതേന്ദ്രിയമനോമയഃ,"

എന്നുള്ള ഭാഗവതവചനം പ്രമാണമാകുന്നു.

ഭവത്പ്രേരണാത്:— മുൻശ്ലോകത്തിൽ മായ മഹത്തത്വം സൃഷ്ടിക്കുന്നതിനു 'ഭവതാ സഞ്ചോദിതാ ച' എന്നു ഭഗവൽപ്രേരണയെ പ്രയോജകമായി ഉപന്യസിച്ചിരിക്കുന്നതുതന്നെയാണു മായാകാര്യങ്ങളുടെ വിഷയത്തിലും ഭക്തിപാരവശ്യത്താൽ 'ഭവത്പ്രേരണാദ്' ഇത്യാദി പദ്യായാന്തരങ്ങളാൽ നിരൂപണം ചെയ്യപ്പെടുന്നതു്. ൪

അഹംകാരത്തിന്റെ ത്രിവിധമായ വിഭാഗത്തെ പറയുന്നു: ——

സോ'ഹം ച ത്രിഗുണക്രമാത് ത്രിവിധതാ-
മാസാദ്യ വൈകാരികോ
ഭൂയസ്സൃജസി താമസാവിതി ഭവ-
ന്നാദ്യേന സത്തപാത്മനാ
ദേവാനിന്ദ്രിയമാനിനോ'കൃത ദിശാ-
വാതാർക്കപാശ്യശചിഃ നാ
വഹ്നീന്ദ്രാച്യുതമിത്രകാൻ വിധുവിധി-
ശ്രീരുദ്രശാരീരകാൻ. ൫.

സഃ, അഹം, ച,	= ആ അഹങ്കാരം (മുൻശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞപ്രകാരം മഹത്തത്വത്താൽ സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ട അഹങ്കാരം) ആകട്ടെ
ഭൂയഃ	= വീണ്ടും
ഭവൻ	= ഭവിക്കുന്ന (ഉണ്ടാകുന്നതായിട്ടു അനേകം വിഭാഗത്തോടുകൂടി വർദ്ധിക്കുന്നതായി
ത്രിഗുണക്രമാത്	= ത്രിഗുണങ്ങളുടെ (സത്ത്വരജസ്തമോഗുണങ്ങളുടെ) ക്രമത്താൽ (മുറയ്ക്കു്)
വൈകാരികഃ	= വൈകാരികൻ
തൈജസ താമസൌ	= തൈജസൻ, താമസൻ
ഇതി, ത്രിവിധതാം	= എന്നിങ്ങനെ ത്രിവിധതയെ (മൂന്നുപ്രകാരം ഭേദത്തെ)
ആസാദ്യ	= പ്രാപിച്ചിട്ടു്

(തേഷു) ആദ്യേന = (അവയിൽ വച്ച്) ആദ്യത്തേതായ

സത്വാത്മനാ =സത്വസ്വരൂപത്തിൽനിന്നുണ്ടായതുകൊണ്ട് (വൈകാരികംകൊണ്ട്)

ഇന്ദ്രിയമാനിനഃ, ദേവാൻ =ഇന്ദ്രിയാഭിമാനിദേവതകളാകുന്ന

ദിശാവാതാർക്കപാശ്വശ്വിനഃ = ദിശാ (ദിക്ക്) വാതം (വായു) അർക്കൻ (സൂര്യൻ) പാശി (വരുണൻ) അശ്വികൾ (അശ്വിദേവതകൾ) എന്നിവരേയും,

വഹ്നീന്ദ്രാച്യുതമിത്രകാൻ =വഹ്നി(അഗ്നി)അച്യുതൻ(വിഷ്ണു) മിത്രൻ, കൻ (പ്രജാപതി) എന്നിവരേയും

വിധുവിധിശ്രീരുദ്രശാരീരകാൻ = വിധു (ചന്ദ്രൻ) വിധി (ബ്രഹ്മാവ്), ശ്രീരുദ്രൻ ശാരീരകൻ (ക്ഷേത്രജ്ഞൻ) എന്നിവരേയും

അകൃത. = സൃഷ്ടിച്ചു.

അകൃത—കൃഞ് കരണേ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി ആത്മനേപദി ലുങ് പ്ര-പു-ഏ.

അകൃത	അകൃഷാതാം	അകൃഷത
അകൃഥാഃ	അകൃഷാഥാം	അകൃഢ്വം
അകൃഷി	അകൃഷ്വഹി	അകൃഷ്മഹി.

സാരം. മഹത്തത്വത്തിൽനിന്നു ജാതമായ ആ അഹന്തത്വം (അഹങ്കാരം) സത്വം രജസ്സ് തമസ്സ് എന്നീ ഗുണങ്ങളെ മുറയ്ക്ക് സത്വത്തിൽനിന്ന് ഉദ്ഭൂതമായ രൂപത്തിൽ വൈകാരികം എന്നും, രജസ്സിൽനിന്നും ഉദ്ഭൂതമായ രൂപത്തിൽ രാജസം എന്നും, തമസ്സിൽ നിന്നും ഉദ്ഭൂതമായ രൂപത്തിൽ താമസം എന്നും മൂന്നുതരമായിത്തീരുന്നു. തത്രാപി—സാത്വികമായ വൈകാരികംകൊണ്ട് ആ അഹന്തത്വം ശ്രോത്രം, ത്വക്ക്, നേത്രം, ജിഹ്വാ, ഘ്രാണം എന്നീ ജ്ഞാനേന്ദ്രിയങ്ങളുടെ അഭിമാനികളായ ദിക്ക്, വായു,

സൂര്യൻ, വരുണൻ, അശ്വിനിദേവതകൾ എന്നിവരേയും, വാക്, പാണി, പാദം, പായു, ഉപസ്ഥം എന്നീ കർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങളുടെ അഭിമാനികളായ അഗ്നി, ഇന്ദ്രൻ, വിഷ്ണു, മിത്രൻ, പ്രജാപതി എന്നിവരേയും, മനസ്സ്, ബുദ്ധി, അഹങ്കാരം, ചിത്തം എന്നീ അന്തഃകരണേന്ദ്രിയങ്ങളുടെ അഭിമാനികളായ ചന്ദ്രൻ, ബ്രഹ്മാവു്, രുദ്രൻ, ക്ഷേത്രജ്ഞൻ എന്നിവരേയും സൃഷ്ടിച്ചുവല്ലോ. ഈവിധം ഇന്ദ്രിയാഭിമാനികളായ ദേവതകളുടെ സൃഷ്ടി അതായതു ദേവതകളെ ഭജിച്ചാൽ അവർ പ്രസാദിച്ചു ജ്ഞാനേന്ദ്രിയങ്ങളും, കർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങളും, അന്തഃകരണേന്ദ്രിയങ്ങളും നിർമ്മലങ്ങളായി ചമഞ്ഞു സകലപ്രവൃത്തികളും പരിശുദ്ധങ്ങളായി തീർന്നു ഭഗവത്സേവ ചെയ്യുന്നതിനു് അനുകൂലങ്ങളാകാൻ ഉപയോഗപ്പെടുന്നു. വാഗാദികർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങളുടെ കർമ്മങ്ങളെ ശരിയായി നിയന്ത്രണം ചെയ്യാൻ ശ്രോത്രാദി ജ്ഞാനേന്ദ്രിയങ്ങൾ വഴിക്കുള്ള ജ്ഞാനം ശുദ്ധവും സത്യവും ആയിരിക്കേണ്ടതാണു്. ആവക ജ്ഞാനം വഴിതെറ്റാതിരിക്കാൻ മനസ്സുമുതലായ അന്തഃകരണങ്ങളുടെ വൃത്തികൾ വികല്പമോ വിക്ഷേപമോ കൂടാതെ യഥാതഥരൂപമായി പ്രസരിക്കേണ്ടതുകൊണ്ടു് അവയുടെ അധിഷ്ഠാനദേവതകളെ ആശ്രയിച്ചാൽ വളരെ എളുപ്പം ഉണ്ടു്. ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ കേവലം കണ്ണാടിപോലെ ഉപകരണങ്ങൾ എന്നുമാത്രമേയുള്ളൂ. അവയിൽ അധിഷ്ഠാനംചെയ്തിരിക്കുന്ന അഭിമാനികളായ ദേവകൾക്കാണു് അവയെ വേണ്ടവിധം നയിപ്പിക്കാൻ സ്വാതന്ത്ര്യംഉള്ളതു്. അതായതു് അധിഷ്ഠാനദേവതകളാൽ അതായതു ശ്രോത്രം മുതലായ ഇന്ദ്രിയങ്ങളിൽ നയിക്കപ്പെടുന്ന ജീവന്നു് ആനന്ദത്തോടുകൂടി പ്രവർത്തിക്കാൻ കഴിയുന്നതാണു്. അല്ലയോ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയുടെ കൃപയുണ്ടായി സകലേന്ദ്രിയങ്ങളും നിർമ്മലങ്ങളായിത്തീരുവാൻ തദഭിമാനിദേവതകളുടെ സഹായം ഉണ്ടാകേണമേ.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ മഹത്തത്ത്വത്തിൽനിന്നും ഉണ്ടായ അഹംതത്ത്വത്തിന്റെ മൂന്നുതരം വിഭാഗം പറയപ്പെടുന്നു. ഈ വിഭാഗത്തിനു കാരണം ആ അഹംതത്ത്വത്തിലുള്ള ത്രിഗുണങ്ങളാണെന്നും വ്യക്തപ്പെടുത്തീട്ടുണ്ടു്. അനന്തരം ആദ്യത്തെ വിഭാഗമായ വൈകാരികനിൽനിന്നും ഇന്ദ്രിയാഭിമാനിദേവതകളുടെ സൃഷ്ടിയും പറയപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടു്. ശ്രീഭാഗവതത്തിൽ കാണുന്നു:—

"വൈകാരികസ്തൈജസശ്ച
താമസശ്ചേത്യഹം ത്രിധാ."

എന്നും,

"ദിഗ്വാതാർക്കപ്രചേതോശ്വി-
വഹ്നീന്ദ്രോപേന്ദ്രമിത്രകാഃ."

എന്നും ഉള്ള ഭാഗങ്ങളും ഇതിലേക്കു പ്രമാണമാകുന്നു.

ദേവാനിന്ദ്രിയമാനിനോഽകൃത—ചെവിയുടെ ദ്വാരത്തിലുള്ള ശ്രോത്രേന്ദ്രിയാഭിമാനിയായ ദിഗ്ദേവതയാൽ പ്രേരിപ്പിക്കപ്പെട്ടാൽ ജീവൻ നല്ല ശബ്ദങ്ങളെ അനുഭവിക്കുന്നു. ഇതുപോലെ ത്വക്കിന്റെ ദേവതയായ വായുവിനാൽ പ്രേരിപ്പിക്കപ്പെട്ട സ്പർശത്തേയും, ചക്ഷുസ്സിന്റെ ദേവതയായ ആദിത്യനാൽ പ്രേരിപ്പിക്കപ്പെട്ട രൂപത്തേയും, ജിഹ്വാധിഷ്ഠാനദേവതയായ വരുണനാൽ പ്രേരിപ്പിക്കപ്പെട്ട രസത്തേയും, ഘ്രാണാധിഷ്ഠാനദേവതയായ അശ്വിനീദേവതകളാൽ പ്രേരിപ്പിക്കപ്പെട്ട ഗന്ധത്തേയും ശുഭമായി ആസ്വദിക്കുന്നു. ഇതുതന്നെയാണു കർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങളിലും ഉള്ള മട്ട്. വാക്കിന്റെ അധിഷ്ഠാനമായ വഹ്നിയാൽ നല്ല വചനം, പാണ്യധിഷ്ഠാനമായ ഇന്ദ്രനാൽ ആദാനം, പാദാധിഷ്ഠാനമായ വിഷ്ണുവിനാൽ ഗമനം, പായ്വധിഷ്ഠാനമായ മിത്രനാൽ വിസർജ്ജനം, ഉപസ്ഥാധിഷ്ഠാനമായ പ്രജാപതിയാൽ ആനന്ദം എന്നിവയെ ഭംഗിയായി അനുഭവിക്കുന്നു. ഇമ്മട്ടുതന്നെ അന്തഃകരണേന്ദ്രിയങ്ങളിൽ—മനഃധിഷ്ഠാനമായ ചന്ദ്രനും, ബുദ്ധ്യധിഷ്ഠാനമായ ബ്രഹ്മാവും, അഹങ്കാരാധിഷ്ഠാനമായ രുദ്രനും, ചിത്താധിഷ്ഠാനമായ ക്ഷേത്രജ്ഞനും, സങ്കല്പം, നിശ്ചയം, ശരീരാഭിമാനം, ധാരണം എന്നിവയെ ശരിയായ വിധത്തിൽ നടത്തുവാൻ ജീവനെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു. വാസ്തവത്തിൽ ഒന്നായ അന്തഃകരണത്തിനു വൃത്തിഭേദംനിമിത്തം ഉള്ള വ്യപദേശമാണ്, മനസ്സ്, ബുദ്ധി, അഹങ്കാരം ചിത്തം എന്നിവ.

"മനോബുദ്ധിരഹങ്കാര-
ശ്ചിത്തമിത്യന്തരാത്മകം
ചതുർധാ ലക്ഷ്യതേ ഭേദോ
വൃത്ത്യാ ലക്ഷണരൂപയാ."

എന്ന് ഭാഗവതവചനം ഈ വക ഭേദകല്പനയിൽ പ്രമാണമായി കാണുന്നു. അതിലും—മനസ്സിനു കണ്ണും, ബുദ്ധിക്കു മുഖവും, അഹങ്കാരത്തിനു ഹൃദയവും, ചിത്തത്തിനു നാഭിയും സ്ഥാനമാണെന്നു

"മനസഃ സ്ഥാനം ഗളാന്തരം, ബുദ്ധേർവദനം,
അഹങ്കാരസ്യ ഹൃദയം, ചിത്തസ്യ നാഭിഃ."

എന്നുള്ള ശാരീരകോപനിഷത്തിനാൽ തെളിയുന്നു. അടുത്ത മേൽശ്ലോകത്തിൽ 'തവ ബലാത്' എന്നും, മൻശ്ലോകത്തിൽ 'ഭവത്പ്രേരണാത്' എന്നും കാണുന്നതിനാൽ ഇവിടേയും നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രേരണയാണു സർവോപരി ഹേതുവായിരിക്കുന്നത് എന്ന് ഊഹിക്കേണ്ടതാകുന്നു. ന്യ

പൂർവശ്ലോകത്താൽ വൈകാരികത്താലുള്ള മറ്റു ചില സൃഷ്ടിയെയും, ഉത്തരശ്ലോകംകൊണ്ടു രാജസതാമസാഹങ്കാരങ്ങളാലുള്ള സൃഷ്ടിയേയും ഉപന്യസിക്കുന്നു:—

ഭ്രമൻ! മാനസബുദ്ധ്യഹംകൃതിമിളച്ചി-
ത്താഖ്യവൃത്ത്യന്വിതം
തച്ചാന്തഃകരണം വിഭോ! തവ ബലാത്
സത്താംശ ഏവാസൃജത്,
ജാതസ്തൈജസതോ ദശേന്ദ്രിയഗണ-
സ്തത്താമസാംശാത് പുന-
സ്തന്മാത്രം നഭസോ മരുത് പുരപതേ!
ശബ്ദാജ്ജനി തവദ് ബലാത്. ൭

(ഹേ) ഭ്രമൻ! വിഭോ! = (അല്ലയോ) ഭ്രമാവായി (സർവ്വവ്യാപിയായി) ഉള്ളോരേ, വിഭോ! (നിത്യസച്ചിദ്രൂപിയായ) ഭഗവൻ!

തവ, ബലാത് = നിന്തിരുവടിയുടെ ബലത്തിനാൽ (പ്രേരണാശക്തിയാൽ)

സത്താംശഃ, ഏവ = സത്താംശമായ (സാത്വികമായ) ആ വൈകാരികാഹങ്കാരംതന്നെ

മാനസബുദ്ധ്യഹംകൃതിമിള-
ച്ചിത്താഖ്യവൃത്ത്യന്വിതം = മാനസം, ബുദ്ധി, അഹങ്കാരം എന്നിവയോടു മിളത്തായ (ക്രടിച്ചേരുന്നതായ) ചിത്താഖ്യ

മായ (ചിത്തം എന്ന പേരോടുകൂടിയ) വൃത്തിയോട് അനുവർത്തിച്ച് (ഒന്നുചേർന്ന്) അതായത് — മനസ്സ്, ബുദ്ധി, അഹങ്കാരം, ചിത്തം എന്നീ നാലുതരത്തിലുള്ള വിഭാഗത്തോടുകൂടിയ

തദ, ഭൂതാന്തഃകരണം, ച = ആ സത്ത്വപ്രധാനമായ അന്തഃകരണത്തേയും

അസൃജത്. = സൃഷ്ടിച്ചു.

തൈജസതഃ = രാജസാഹങ്കാരമായ തൈജസത്തിൽനിന്നും

ദശേന്ദ്രിയഗണഃ = പത്തു ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെ ഗണം (വർഗ്ഗം) — ജ്ഞാനേന്ദ്രിയം അഞ്ച്, കർമ്മേന്ദ്രിയം അഞ്ച് എന്നിങ്ങനെ പത്തിന്ദ്രിയങ്ങളുടെ സമൂഹം.

ജാതഃ. = ജനിച്ചു. (ഉണ്ടായിത്തീർന്നു.)

തത്താമസാംശാത്, പുനഃ = ആ അഹങ്കാരത്തിന്റെ താമസാംശത്തിൽനിന്നാകട്ടെ (താമസാഹങ്കാരത്തിൽനിന്നും)

(ഹേ) മരുത്പുരപതേ! = (അല്ലയോ) ഗുരുവായൂരപ്പ!

തദ്ബലാത് = നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രേരണാബലത്താൽ

നഭസഃ, തന്മാത്രം = നഭസ്സിന്റെ(ആകാശത്തിന്റെ) തന്മാത്രമായ(സൂക്ഷ്മാംശമായ)

ശബ്ദഃ = ശബ്ദം (നാദം)

അജനി. = ജനിച്ചു.

അജനി — ജനീപ്രാദുർഭാവേ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി ആത്മനേപദി ലുങ് പ്ര-പു-ഏ.

അജനി	അജനിഷ്വാതാം	അജനിഷത.
അജനിഷ്ഠാഃ	അജനിഷ്വാഥാം	അജനിധ്വം
അജനിഷി	അജനിഷ്വഹി	അജനിഷ്മഹി.

അല്ലയോ! സർവ്വവ്യാപിയായി കർത്തൃമകർത്തൃമന്യഥാകർത്തും ച ശക്തനായുള്ളോവേ! ഗുരുവായൂരപ്പ! നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രേരണാ ശക്തി വീണ്ടുംവീണ്ടും തുടന്നിരിക്കയാൽ അ താതുസൃഷ്ടികർമ്മങ്ങൾ മുറയ്ക്കു നടക്കുന്നു. സ

സാരം.

ത്വപ്രധാനാംശമായ ആ വൈകാരികം എന്ന അഹങ്കാരം തനിക്ക് അനുരൂപമായവിധത്തിൽ സത്വപ്രധാനമായ അന്തഃകരണത്തെ സൃഷ്ടിച്ചുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. മനസ്സ്, ബുദ്ധി, അഹങ്കാരം, ചിത്തം എന്ന നാല വൃത്തികളോടുകൂടിയ അന്തഃകരണം ഈ വിധം ജാതമാകവേ രജോഗുണാംശമായ തൈജസാഹങ്കാരം ഈ അന്തഃകരണവൃത്തികൾ ഫലിപ്പിക്കുന്നതിനു മാത്രാഭൂതങ്ങളായ ചക്ഷുരാദിജ്ഞാനേന്ദ്രിയങ്ങളേയും, വാഗാദികർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങളേയും സൃഷ്ടിച്ചുവിടുന്നു. ഈ സന്ദർഭത്തിൽ തമോഗുണാംശമായ താമസാഹങ്കാരം വീണ്ടും നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രേരണയാൽ പഞ്ചഭൂതങ്ങളിൽ പ്രധാനവും നിദാനവും ആയ ആകാശത്തിന്റെ സൂക്ഷ്മാംശമായ ശബ്ദത്തെ സൃഷ്ടിച്ചു. അന്തഃകരണത്തിന്റെ സങ്കല്പവൃത്തികളും, തദനുഗുണങ്ങളായ ഇന്ദ്രിയപ്രവൃത്തികളും സുഷ്ഠുമായി ഫലിപ്പിക്കുന്നതിന് ആധാരമായ പാഞ്ചഭൌതികത്തിന്റെ ആവശ്യകത ഉള്ളതിനാൽ അതു നിർവ്വഹിക്കാനുള്ള ആരംഭമായിട്ടാണു തീർന്നതു് താമസാഹങ്കാരത്തിന്റെ ഈ ആകാശതന്മാത്രസൃഷ്ടി. ഇന്ദ്രിയാഭിമാനിദേവതകളായി, അന്തഃകരണമായി, ഇന്ദ്രിയങ്ങളായി, ആകാശതന്മാത്രമായി. അല്ലെന്റെ ഭഗവൻ! ഗുരുവായൂർനാഥ! ഇവയെല്ലാം നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രേരണാബലത്താൽ ആവിർഭവിച്ചവയാകയാൽ തിരുവുള്ളമുണ്ടെങ്കിൽ എനിക്ക് ഇവയുടെ സകലപ്രവൃത്തികളും ശോഭനങ്ങളായിത്തന്നെ കലാശിക്കുമത്രേ. അതിലേക്കു പ്രസാദിക്കേണമേ.

സാത്വികാഹങ്കാരത്തിൽനിന്നും ഇന്ദ്രിയാഭിമാനിദേവതകളും, അന്തഃകരണവും ഉണ്ടാകുന്നതിൽ മുൻശ്ലോകത്തിൽ ദേവതകളുടെ ഉത്പത്തിയേയും, ഇവിടെ അന്തഃകരണത്തിന്റെ ഉത്പത്തിയേയും പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. രാജസാഹങ്കാരത്തിൽനിന്നും അന്തഃകരണം ഒഴിച്ചുള്ള ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ പത്തും ഉണ്ടായതായും ഇവിടംകൊണ്ടു കാണാം. അതിൽ ഒന്നു ചിന്തിക്കേണ്ടതുണ്ടു്. സാത്വികമായ

നിരൂപണം.

വൈകാരികാഹങ്കാരത്തിൽനിന്നും ഉണ്ടായ ദേവതകളെല്ലാം സാത്വികന്മാരാണെന്ന നിശ്ചയംതന്നെ. എന്നാൽ അവയ്ക്ക് അധിഷ്ഠാനമായ സ്ഥാനങ്ങളും; ചന്ദ്രൻ, ബ്രഹ്മാവ്, രുദ്രൻ, ക്ഷേത്രജ്ഞൻ എന്നീ നാലുപേർക്കുമാത്രം മനസ്സ്, ബുദ്ധി, അഹങ്കാരം, ചിത്തം എന്നീ അന്തഃകരണവൃത്തികളും നാലും സാത്വികാഹങ്കാരത്തിൽനിന്നുണ്ടായവയാകയാൽ യോജിക്കുന്നുണ്ട്. മറ്റു ദിഗാദിദേവതകളും പത്തുപേർക്കുള്ള ശ്രോത്രാദികളായ പത്തു സ്ഥാനങ്ങളും രാജസാഹങ്കാരത്തിൽനിന്നു സംഭവിച്ചതാകയാൽ വൈഷമ്യം തോന്നുന്നു. ഇതിന് ഒരു സമാധാനം അന്വേഷിക്കണം. ഈവിധം ഒരു സമാധാനം തിരയുന്നതു വളരെ അനുപപന്നമാകയില്ലെന്നു തോന്നുന്നു. പ്രേരണചെയ്യാനുള്ള അധിഷ്ഠാനദേവതയ്ക്കു പ്രബോധത്തിനു അനുസരിച്ചു സാത്വികത്തിൽനിന്ന് ഉത്പത്തി വേണ്ടതുതന്നെ. എന്നാൽ അവരുടെ അധികാരസീമ രാജസമായിരുന്നാലും തങ്ങളുടെ പ്രബോധത്തിന്റെ ശക്തിയാൽ യാതൊരു വൈഷമ്യവും ഉണ്ടാകുന്നതല്ല. അതിനാൽ സാത്വികദേവതയ്ക്കു സാത്വികമായ ഇന്ദ്രിയമേ യോജിക്കൂ എന്നുള്ള ശങ്കയ്ക്കു അവകാശം ഇല്ലല്ലോ. വൈകാരികാഹങ്കാരം അന്തഃകരണത്തേയും, തൈജസാഹങ്കാരം ഇന്ദ്രിയങ്ങളേയും, താമസാഹങ്കാരം ആകാശതന്മാത്രത്തേയും സൃഷ്ടിച്ചു എന്നുള്ള കായ്വുംതന്നെ.

"അഹന്തത്വാദ് വികുർവ്വാണാ-
ന്മനോ വൈകാരികാദ്ഭവത്
വൈകാരികാശ്ച യേ ദേവാ
അത്ഥാഭിവ്യഞ്ജനം യതഃ.
തൈജസാനീന്ദ്രിയാണ്യേവ
ജ്ഞാനകർമ്മമയാനി ച."

൨൬-ാം,

"തൈജസാത്തു വികുർവ്വാണാ-
ദിന്ദ്രിയാണി ദശാഭവൻ."

൨൭-ാം,

"താമസാദപി ഭൂതാദ് വൈ
വികുർവ്വാണാദ്ഭവന്നഭഃ."

എന്നും ഉള്ള ഭാഗവതവചനങ്ങൾകൊണ്ടു വ്യക്തമാണ്

മരുത്പുരപതേ! ശബ്ദോഽജനി തദ്ബലാത്—ഏതു കാര്യത്തിന്റെ സംഭവത്തിനും ഭഗവത്പ്രേരണതന്നെ നിമിത്തം ആണെങ്കിലും ശബ്ദതന്മാത്രോത്പത്തിഘട്ടത്തിൽ മരുത്പുരപതേ! എന്നുള്ള വിശേഷണം അത്യന്തം ഉചിതം ആയിരിക്കുന്നു.

"വായുഃ ഖാത്"

എന്നുള്ള കാത്യായനപ്രാതിശാഖ്യം അനുസരിച്ച് ആകാശത്തിൽ നിന്നു വെളിവാകുന്ന വായുവാണു ശബ്ദം എന്നു വിശദമാകുന്നു. ഈ സ്ഥിതിക്കു വായുപുരത്തിന്റെ അധിനാഥൻ പ്രസാദിച്ചാലല്ലാതെ ശബ്ദം ഉണ്ടാകാൻ തരമില്ലെന്നുവരുന്നു. മരുത്പുരപതിയുടെ പ്രേരണകൊണ്ടു കാറടിച്ചാൽ ശബ്ദം ഉണ്ടാകും എന്നുള്ള സംഭവം വ്യങ്ഗ്യാഭങ്ഗ്യാ ധ്വനിപ്പിച്ചതായി വിചാരിക്കുമ്പോഠം ഈ ഔചിത്യം വിസ്പഷ്ടമാകുന്നതാണു്. ഇതു പോലെ ഭ്രമൻ! മുതലായ സ്ഥലങ്ങളിലും ഔചിത്യം നിരൂപണീയമാണു്. എന്നാൽ ഇതു സുസ്പഷ്ടമല്ലെന്നു കരുതി തത്ക്കാലം വിരമിക്കുന്നു. ലൌകികക്രമത്തിൽ ജ്ഞാനേന്ദ്രിയങ്ങൾക്കു ഗുണനയുണ്ടാകുമ്പോഠം ചക്ഷുരാദികഠം എന്നു ചക്ഷുസ്സിനു പ്രാധാന്യം വ്യവഹരിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും, ശബ്ദത്തിന്റെ പ്രഥമോത്പത്തിയെ വിചിന്തനംചെയ്താൽ ശ്രോത്രേന്ദ്രിയത്തിനാണു വാസ്തവികമായ പ്രാധാന്യം എന്നു തെളിയും.

മരുത്പുരപതേ! എന്നു ഹേതുഗർഭമായി വിശേഷ്യം നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കയാൽ അലങ്കാരം കാവ്യലിങ്ഗം.

അലങ്കാരം ൯

താമസാഹങ്കാരത്തിൽനിന്നുള്ള അവശിഷ്ടമായ സൃഷ്ടിയെ ഉപന്യസിക്കുന്നു:—

ശബ്ദാദ് വ്യോമ തതഃ സസർജ്ജിഥ വിഭോ!
സ്പർശം തതോ മാരുതം
രസ്നാദ് രൂപമതോ മഹോഽഥ ച രസം
തോയം ച ഗന്ധം മഹീം
ഏവം മാധവ! പൂർവ്വപൂർവകലനാ-
ദാദ്യാദ്യധർമ്മാനുഗം
ഭൂതഗ്രാമമിമം തവൈവ ഭഗവൻ!
പ്രാകാശയസ്ത്വാമസാത്.

൧൦

(ഹേ) വിഭോ! (ത്വം) = (അല്ലയോ) കർത്തുമകർത്തുമന്യഥാ കർത്തും ച സമർത്ഥനായുള്ളോവേ! സ്വാമിൻ! (നിന്തിരുവടി)

ശബ്ദാദ് = ആകാശതന്മാത്രമായ ശബ്ദത്തിൽനിന്ന്

വ്യോമ = ആകാശത്തേയും

തതഃ = ആ ആകാശത്തിൽനിന്നും

സ്പർശം = സ്പർശം എന്ന വായുതന്മാത്രത്തേയും

തതഃ = ആ സ്പർശത്തിൽനിന്ന

മാരുതം = മാരുതനേയും (വായുവിനേയും)

തസ്മാത് = ആ വായുവിൽനിന്ന

രൂപം = തേജസ്സിന്റെ തന്മാത്രമായ രൂപത്തേയും

അതഃ = ഈ രൂപത്തിൽനിന്ന

മഹഃ = തേജസ്സിനേയും

അഥ ച = അനന്തരം (ആ തേജസ്സിൽനിന്നും)

രസം = ജലത്തിന്റെ തന്മാത്രമായ രസത്തേയും

(അഥ ച) = (അനന്തരം ആ രസത്തിൽനിന്നും)

തോയം = ജലത്തേയും

(അഥച) = (അനന്തരം ആ ജലത്തിൽനിന്നും)

ഗന്ധം = പൃഥിവിയുടെ തന്മാത്രമായ ഗന്ധത്തേയും

(അഥച) = (അനന്തരം ആ ഗന്ധത്തിൽനിന്നും)

മഹീം, ച = പൃഥിവിയേയും

സസർജ്ജിഥ. = സൃഷ്ടിച്ചു.

ഹേ ഭഗവൻ! മാധവ! = അല്ലയോ ഐശ്വര്യാദിഷഡ്ഗുണപരിപൂർണ്ണനായുള്ളോവേ! ലക്ഷ്മീനായക!

തമ്, ഏവ = നിന്തിരുവടി തന്നെയാണ്

ഏവം = ഈവിധം

പൂർവ്വപൂർവ്വകലനാത് = പൂർവ്വപൂർവ്വത്തിന്റെ (മുൻപുമുൻപുണ്ടായതിന്റെ) കലനം (ക്രുട്ടിച്ചേർപ്പു) നിമിത്തം

ആദ്യാദ്യധർമ്മാനുവിതം = ആദ്യാദ്യത്തിന്റെ ആകാശാദിയുടെ ധർമ്മ(ഗുണ)ത്തോടുകൂടിയ

ഇമം, ഭൂതഗ്രാമം = ഈ പഞ്ചഭൂതസമുദായത്തെ

താമസാത് = താമസാഹങ്കാരത്തിൽനിന്നും

പ്രാകാശയഃ. = പ്രകാശിപ്പിച്ചു. (വെളിവാക്കിത്തീർത്തു.)

സസർജ്ജിഥ—സൃജവിസർഗ്ഗേ എന്നധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലിടു് മ-പു-ഏ.

സസർജ്ജ	സസൃജതുഃ	സസൃജുഃ
സസർജ്ജിഥ, സസ്രഷ്ഥ	സസൃജഥുഃ	സസൃജ
സസർജ്ജ	സസൃജിവ	സസൃജിമ.

പ്രാകാശയഃ—പ്ര എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ കാശൃദീപ്തൌ എന്ന ധാതുവിൽ ണ്യന്തത്തിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലങ്ങു് മ-പു-ഏ.

അല്ലയോ സർവ്വശക്തനായി സർവ്വവ്യാപിയായുള്ള ഭഗവൻ! താമസാഹങ്കാരത്തിൽനിന്നു് ആകാശത്തിന്റെ തന്മാത്രഗുണമായ ശബ്ദം ഉണ്ടായി എന്നുപറഞ്ഞുവല്ലൊ. അതുതുടർന്നു് ആ ശബ്ദതന്മാത്രത്തിൽനിന്നു് ആകാശത്തേയും, ആ ആകാശത്തിൽനിന്നു വായുവിന്റെ തന്മാത്രഗുണമായ സ്പർശത്തേയും, സ്പർശത്തിൽനിന്നു വായുവിനേയും, ആ വായുവിൽനിന്നു തേജസ്സിന്റെ തന്മാത്രഗുണമായ രൂപത്തേയും, ആ രൂപത്തിൽനിന്നു തേജസ്സിനേയും, ആ തേജസ്സിൽനിന്നു

സാരം.

ജലത്തിന്റെ തന്മാത്രമായ രസത്തേയും, ആ രസത്തിൽനിന്നു ജലത്തേയും, ആ ജലത്തിൽനിന്നു പൃഥിവിയുടെ തന്മാത്രമായ ഗന്ധത്തേയും, ആ ഗന്ധത്തിൽനിന്നു പൃഥിവിയേയും നിന്തിരുവടി സൃഷ്ടിച്ചു. ഈവിധം സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ടതായ ഭ്രതങ്ങളിൽ ഒരു വിശേഷംക്രൂടി പറയാനുണ്ട്. അതായതു തന്മാത്രകം അതായതു ഭ്രതങ്ങളുടെ പ്രത്യേകം പ്രത്യേകം ഉള്ള ഗുണങ്ങൾ ആകുന്നു. ഈ രീതിക്കു ശബ്ദം ആകാശത്തിന്റേയും, സ്പർശം വായുവിന്റേയും, രൂപം തേജസ്സിന്റേയും, രസം ജലത്തിന്റേയും, ഗന്ധം പൃഥിവിയുടേയും ഗുണം ആകുന്നു. എന്നാൽ മുൻപിലത്തെ മുൻപിലത്തെ കാരണമായ ഭ്രതങ്ങൾ അതാതിന്റെ ഗുണത്തോടുക്രൂടി പിന്നിലത്തെ പിന്നിലത്തെ ഭ്രതത്തിന്റെ ഉത്പത്തിക്ക് ആധാരമായിത്തീരുകയാൽ പിറകോട്ടു വരുന്ന ഭ്രതങ്ങൾക്കു തങ്ങളുടെ സ്വന്തം ഗുണങ്ങൾക്കുപുറമേ കൂടുതലായി മുൻപിലത്തെ ഭ്രതങ്ങളുടെ ഗുണങ്ങളുംക്രൂടി ചേരുന്നതാണ്. ഇങ്ങനെയാകുമ്പോൾ ആകാശം ശബ്ദം എന്ന ഗുണത്തോടുക്രൂടിയതും, വായു ശബ്ദം, സ്പർശം എന്ന രണ്ടുഗുണത്തോടുക്രൂടിയതും, തേജസ്സ്-ശബ്ദം, സ്പർശം, രൂപം എന്നീ മൂന്നുഗുണത്തോടുക്രൂടിയതും, ജലം ശബ്ദം, സ്പർശം, രൂപം, രസം എന്നു നാലുഗുണത്തോടുക്രൂടിയതും, പൃഥിവി, ശബ്ദം, സ്പർശം, രൂപം, രസം, ഗന്ധം എന്നീ അഞ്ചു ഗുണത്തോടുക്രൂടിയതും ആയിത്തീരുന്നു. ഇപ്രകാരം മുൻപിലത്തെ മുൻപിലത്തെ ഭ്രതങ്ങളുടെ ഗുണങ്ങളോടുക്രൂടി ആകാശ-വായു-തേജോ-ജല-പൃഥിവ്യാത്മകങ്ങളായ ഭ്രതങ്ങളുടെ സമുദായത്തെ താമസാഹങ്കാരത്തിൽനിന്നു ജീവാനുഗ്രഹത്തിനായി നിന്തിരുവടി പ്രകാശിപ്പിച്ചു. ഐശ്വര്യാദി ഷഡ്ഗുണസമ്പത്തിയും വിശിഷ്യ മായയെ സ്വാധീനപ്പെടുത്തി കളിയാടുന്ന മഹിമയും ഉള്ള ലക്ഷ്മീപതിയായി തേജോരൂപിയായ നിന്തിരുവടിക്കല്ലാതെ ഈമാതിരി ഭ്രതഗ്രാമത്തെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്ന കൃത്യം ആർക്കു സാധിക്കും. എന്നും താമസത്തിൽനിന്നു പ്രകാശം നൽകി രക്ഷിക്കാൻ കൃപയുണ്ടാകേണമേ.

നിരൂപണം.

ശബ്ദാദ് വ്യോമ തതഃ സസർജ്ജിഥ—ഇതുവരെ കഴിഞ്ഞശ്ലോകങ്ങളിൽ മായയും, മഹത്തത്വവും മറ്റും കർത്താവായി നിന്നുപ്രവർത്തിച്ചതായും, അതിനു ഭഗവാൻ പ്രേരകനായിരുന്നതായും പറഞ്ഞിട്ടു ഇവിടെ വന്നപ്പോൾ സാക്ഷാത്കർത്തൃത്വംതന്നെ ഭഗവാനു നൽകിയിരിക്കുന്നു.

"തസ്യ ഭാസാ സർവ്വമിദം വിഭാതി."

എന്നും,

"തസ്മാദ്വാ ആത്മന ആകാശഃ സംഭൂതഃ
ആകാശാദ്വായുഃ, വായോരഗ്നിഃ,
അഗ്നേരാപഃ, അദ്ഭ്യഃ പൃഥിവീ."

എന്നും ഉള്ള ഉപനിഷത്തുകളിൽ കാണുംപോലെ സർവ്വത്തിനേറയും ഉത്പത്തിയിൽ പ്രധാനഭൂതമായ കർത്തൃതത്ത്വസ്ഥാനം, ഭഗവാനിൽതന്നെ സമർപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതനുസരിച്ചുതന്നെ "ഹൈരണ്യമണ്ഡം വ്യധഃ" എന്നുംമറും മേല്പെട്ടും ഉപന്യസിക്കാൻ പോകുന്നു. ഈ കാണുന്ന സർവ്വും ഭഗവദ്രൂപമാണെന്നുതെളിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഭക്തന്റെ അവസ്ഥതന്നേയായിരിക്കണം ഈവിധം ഭഗവാനിൽതന്നെ സാക്ഷാത്കർതൃത്വം ഏർപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള കാരണം. താമസാഹങ്കാരത്തിൽനിന്നു ഭൂതസൂക്ഷ്മാദികം ക്രമേണ ഉത്പന്നങ്ങളായി എന്നുള്ളതു്

"താമസാദ് ഭൂതസൂക്ഷ്മാദി-
ഖ്യതഃ ഖം ലിങ്ഗമാത്മനഃ,
കാലമായാംശയോഗേന
ഭഗവദ്വീക്ഷിതം നഭഃ.

നഭസോഽനുസ്വനം സ്പർശം
വികുർവ്വൻ നിർമ്മമേഽനിലം
അനിലോഽപി വികുർവ്വാണോ
നഭസോരുബലാന്വിതം.

സസർജ്ജ രൂപതന്മാത്രം
ജ്യോതിർല്ലോകസ്യ ലോചനം."

ഇത്യാദിഭാഗവതവചനങ്ങളിലും സ്പഷ്ടമായി കാണാം.

ത്വമേവ ഭഗവൻ! പ്രാകാശയഃ— ഇവിടത്തെ ഏവകാരംകൊണ്ടു താമസത്തിൽനിന്നു പ്രകാശിപ്പിക്കാനുള്ള സാമർത്ഥ്യംനിന്തിരുവടിക്കല്ലാതെ മറാർക്കും ഇല്ല എന്നുള്ളതിനെ വ്യക്തപ്പെടുത്തുന്നു.

താമസത്തിൽനിന്നും പ്രകാശിപ്പിക്കുക എളുപ്പം അല്ലാത്തതുകൊണ്ടു അതിലേക്കുള്ള സാമർത്ഥ്യം സൂചിപ്പിക്കുന്നതിനു ഭഗവൻ! എന്നുള്ള വിശേഷണം സാഭിപ്രായമായി കൊടുത്തിരിക്കയാൽ അലങ്കാരം

അലങ്കാരം

പരികരം വൃ

ഇത്രയും തത്ത്വങ്ങളിൽനിന്നു ബ്രഹ്മാണ്ഡോത്പത്തിപ്രകാരത്തെ പറയുന്നു:—

ഏതേ ഭൂതഗണാസ്തഥേന്ദ്രിയഗണാ
ദേവാശ്ച ജാതാഃ പൃഥങ്
നോ ശേകുർഭവനാണ്ഡനിർമ്മിതിവിധൌ
ദേവൈരമീഭിസ്തദാ
ത്വം നാനാവിധസൂക്തിഭിർന്നുതഗുണ-
സ്തത്ത്വാന്യമൂന്യാവിശം-
ശ്ചേഷ്ടാശക്തിമുദീര്യ താനി ഘടയൻ
ഹൈരണ്യമണ്ഡം വ്യധാഃ. ൻ

ഏതേ, ഭൂതഗണാഃ = ഈ ഭൂതഗണങ്ങളും (ആകാശ-വായു-തേജോ-ജല-പൃഥിവ്യാത്മകങ്ങളായ പഞ്ചഭൂതങ്ങളുടെ സമുദായങ്ങളും)

തഥാ, ഇന്ദ്രിയഗണാഃ = ആവിധം, ഇന്ദ്രിയഗണങ്ങളും (മനസ്സ്, ബുദ്ധി, അഹങ്കാരം, ചിത്തം എന്നീ അന്തഃകരണേന്ദ്രിയങ്ങളുടേയും, ശ്രോത്രം, ത്വക്ക്, ചക്ഷുസ്സ്, ജിഹ്വാ, ഘ്രാണം എന്നീ അഞ്ചു ജ്ഞാനേന്ദ്രിയങ്ങളുടേയും, വാക്ക്, പാണി, പാദം, പായു ഉപസ്ഥം എന്നീ അഞ്ചു കർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങളുടേയും സമുദായങ്ങളും)

ദേവാഃ, ച = ആ ഈ ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെ അഭിമാനികളായ ദിക്കുമുതലായ അധിഷ്ഠാനദേവതകളും,

പൃഥഗ്, ജാതാഃ = വെവ്വേറെ ജാതങ്ങളായിട്ട് (ഒന്നു ചേരാതെ ഒറ്റയായി നില്ക്കയാൽ)

ഭുവനാണ്ഡനിർമ്മിതിവിധൌ= ഭുവനാണ്ഡത്തിന്റെ (ബ്രഹ്മാണ്ഡത്തിന്റെ) നിർമ്മിതി വിധി (സൃഷ്ടി)യിൽ

നോ ശേകുഃ. = ശക്തന്മാരായിത്തീർന്നില്ല.

തദാ = അപ്പോൾ

അമീഭിഃ, ദേവൈഃ = ഈ ഇന്ദ്രിയാഭിമാനിദേവതകളാൽ

നാനാവിധസൂക്തിഭിഃ = അനേകംപ്രകാരത്തിലുള്ള സൂക്തികളാൽ (സ്തുതിവചനങ്ങളാൽ)

നുതഗുണഃ = നുതങ്ങളായ (സ്തുതിക്കപ്പെട്ടവയായ) ഗുണങ്ങളോടു (ഐശ്വര്യാദിഷഡ്ഗുണങ്ങളോടു) കൂടിയവനായി

തപം = നിന്തിരുവടി

അമൂനി, തത്തച്ഛാനി = ആ ഈ മഹദാദിതത്ത്വങ്ങളെ (ളിൽ)

ആവിശൻ = ആവേശിക്കുന്നവനായി (പ്രവേശിച്ചുകൊണ്ടു)

ചേഷ്ടാശക്തിം, ഉദീരയൻ = ചേഷ്ടാശക്തിയെ (ക്രിയാസാമർത്ഥ്യത്തെ) ഉണ്ടാക്കിത്തീർത്തു്

താനി = ആ തത്ത്വങ്ങളെ

ഘടയൻ = അന്യോന്യം ആവശ്യംപോലെ ഘടി (യോജി)പ്പിക്കുന്നവനായി (കൂട്ടിച്ചേർത്തിട്ടു)

ഹൈരണ്യം, അണ്ഡം = ഹിരണ്മയമായ (ഉജ്ജ്വലമായ സ്വർണ്ണകാന്തികലർന്ന) അണ്ഡ (ബ്രഹ്മാണ്ഡ)ത്തെ

വ്യധാഃ. = ഉണ്ടാക്കിത്തീർത്തു.

വ്യധാഃ — വി എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ഡുധാഞ് ധാരണപോഷണയോഃ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലുങ് മ-പു-ഏ.

വ്യധാത്	വ്യധാതാം	വ്യധുഃ
വ്യധാഃ	വ്യധാതം	വ്യധാത
വ്യധാം	വ്യധാവ	വ്യധാമ.

ആശയം.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! മഹദാദിതത്ത്വങ്ങളും, അവയിൽനിന്നും ഉദ്ഭൂതങ്ങളായ പതിനാലിന്ദ്രിയങ്ങളും, തദഭിമാനിദേവതകളും, ശബ്ദാദിമുതലായ തന്മാത്രഗുണങ്ങളാൽ വിശിഷ്ടങ്ങളായ ആകാശാദിപഞ്ചഭൂതങ്ങളും എല്ലാം ഉണ്ടായിക്കഴിഞ്ഞിട്ടും, ഒന്നിനൊന്നു ചേരാൻ വേണ്ട സാമർത്ഥ്യം ഇല്ലാതേയും, ഒന്നുചേർന്നു ബ്രഹ്മാണ്ഡത്തെ സ്വരൂപപ്പെടുത്തുവാൻ കഴിയാതേയും, അവ ഒറ്റക്കൊറ്റക്കു ചുമ്മാതിരിക്കുന്നതേയുള്ളൂ. ബ്രഹ്മാണ്ഡം ഉണ്ടാകുന്നില്ല. ഇങ്ങനെയിരിക്കേ വാഗാദിക്ഷേത്രജ്ഞൻവരെയുള്ള ദേവതകൾ സർവ്വശക്തനായി മായയുടെ ശുദ്ധസത്ത്വാംശത്തിൽനിന്നും സേച്ഛയാ ആദ്യമേ തന്നെ ആവിർഭവിച്ച ലീലാവിഗ്രഹം ധരിച്ചിട്ടുള്ള നിന്തിരുവടിയെ ഐശ്വര്യാദിഗുണഗാനങ്ങൾചെയ്തു സ്തുതിച്ചു തുടങ്ങി. അപ്പോൾ നിന്തിരുവടി പ്രസന്നനായി മഹദാദിതത്ത്വങ്ങളേയും, മറ്റ് ഇന്ദ്രിയാദികളേയും ഒന്നിച്ചു ചേർത്ത് അവയ്ക്കു ശക്തി നൽകുന്നതിനായി സ്വാംശംകൊണ്ട് ഓരോന്നിലും അകമേ പ്രവേശിച്ചു. ഉടൻതന്നെ എങ്ങനെയെന്നറിയാതെ അവ ഒന്നുചേർന്നു. എപ്പോഴാണോ നിന്തിരുവടി മഹദാദിതത്ത്വങ്ങളിലും, വാഗാദീന്ദ്രിയങ്ങളിലും ആകാശാദിഭൂതങ്ങളിലും പ്രവേശിച്ചത് അപ്പോൾ അവയ്ക്ക് അതുവരെ ഇല്ലാത്തതായ ഒരു ചേഷ്ടാശക്തി ഉദിച്ചു. ഇങ്ങനെ ചേഷ്ടാവസ്തുക്കളായിത്തീരവേ നിന്തിരുവടി അവയിലുള്ള അതാതു ശബ്ദാദിഗുണങ്ങളുടെ പ്രാധാന്യവും സത്താദിഗുണങ്ങളുടെ ഏറ്റക്കുറവും അനുസരിച്ച് ഒന്നിനൊന്നു വേണ്ടവിധം ചേർത്തു ശുദ്ധസത്ത്വജ്യോതിസ്സ്വരൂപനായ നിന്തിരുവടിയുടെ അനുപ്രവേശമഹിമയ്ക്കു തക്കവിധം സ്വർണ്ണമയമായ ബ്രഹ്മാണ്ഡത്തെ നിർമ്മിച്ചു.

നിരൂപണം.

തത്ത്വാന്യഥാനുപപത്തിവിശേഷം — ഭഗവാന്റെ അനുപ്രവേശം നിമിത്തം തത്ത്വങ്ങൾ ചേഷ്ടിക്കുന്നതായ കാര്യം ഭാഗവതത്തിൽ: —

"കാലസംജ്ഞാം തദാ ദേവീം
ബിഭ്രച്ഛക്തിമുരുക്രമഃ
ത്രയോവിംശതിതത്ത്വാനാം
ഗണം യുഗപദാവിശത്

സോ/ന്വപ്രവിഷ്ടോ ഭഗവാൻ
ചേഷ്ടാരൂപേണ തം ഗണം
ഭിന്നം സംയോജയാമാസ
സുപ്തം കർമ്മ പ്രബോധയൻ.

പ്രബുദ്ധകർമ്മാ ദൈവേന
ത്രയോവിശതികോ ഗണഃ!
പ്രേരിതോ/ജനയത് സ്വാഭി-
ർമ്മാത്രാഭിരധിപൂരുഷം."

എന്നും,

"യദൈതേ/സംഗതാ ഭാവാ
ഭൂതേന്ദ്രിയമനോഗുണാഃ,
യദായതനനിർമ്മാണേ
ന ശേകുർബ്രഹ്മവിത്തമ.
തദാ സംഹത്യ ചാന്യോന്യം
ഭഗവച്ഛക്തിചോദിതാഃ,
സദസത്ത്വമുപാദായ
ചോദയം സസൃജുർവ്വ്യുദഃ."

എന്നും ഉള്ള വചനങ്ങളാൽ വ്യക്തമാകുന്നു.

"തത് സൃഷ്ട്വാ തദേവാനുപ്രാവിശത്"
"തദനുപ്രവിശ്യ സച്ചത്യച്ചാഭവത്"

എന്നിത്യാദി ശ്രുതിപ്രമാണങ്ങളും അനുസരിച്ചു നോക്കുന്നതായാൽ മായ, തത്ത്വം, ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ എന്നിവയെ സൃഷ്ടിച്ച് അവയിൽ അനുപ്രവേശിച്ച് ഈ കാണുന്ന സകലപ്രപഞ്ചനിർമ്മിതിയും ഭഗവാൻ ഒരാൾതന്നെ നടത്തുന്നതായി കാണാവുന്നതാണ്.

താനി ഘടയൻ — ഈ ഭാഗംകൊണ്ട് ഒരു അണ്ഡത്തിന്റെ സൃഷ്ടിയിൽ ലൌകികരീത്യാ കാണാവുള്ള സമ്പ്രദായം സ്പഷ്ടമാകുന്നു. വേറെവച്ചിരിക്കുന്ന ഒന്നരണ്ടു മൂടികൾചേർത്ത് ഒരു ചെപ്പു

ണ്ടാക്കുന്ന രീതിയാണല്ലോ ഇതു്. തത്രാപി—ഘടയൻ എന്നുള്ള പദം ബ്രഹ്മാണ്ഡകടാഹത്തിന്റെ ആവിർഭാവത്തിൽ അധികം ഔചിത്യം വഹിക്കുന്നുണ്ടു്. ത്രിഭുവനവിധാതാവിനും ഘടനിർമ്മാതാവിനും തമ്മിൽ ഉള്ള സാദൃശ്യം:—

"ഘടാനാം നിർമ്മാതുസ്ത്രിഭുവനവിധാതുശ്ച കലഹഃ"

എന്നിത്യാദി സരസസാഹിതീസരണികളിൽ സാധാരണ സഞ്ചരിക്കാറുള്ളതാണല്ലോ. ൯

ഈ ബ്രഹ്മാണ്ഡത്തിൽനിന്നും വിരാട്ശരീരത്തിന്റെ ഉത്പത്തിയെ ഉപന്യസിച്ചിട്ടു തദധിഷ്ഠാനമൂർത്തിയായ വിരാട്പുരുഷനെ വർണ്ണിച്ചുകൊണ്ടു ദശകത്തെ ഉപസംഹരിക്കുന്നു.

അണ്ഡം തത് ഖലു പൂർവ്വസൃഷ്ടസലിലേ
സ്ഥിഷ്ഠത് സഹസ്രം സമാ
നിർഭിന്ദന്നകൃതാശ്ചതുർദ്ദശജഗ-
ദ്രൂപം വിരാഡാഹ്വയം
സാഹസ്രൈഃ കരപാദമൂർദ്ധ്നിവഹൈ-
ന്നിശ്ലേഷജീവാത്മകോ
നിർഭാതോഽസി മരുത്പുരാധിപ! സ മാം
ത്രായസ്വ സർവ്വാമയാത്. ൧൦

തത്, അണ്ഡം, ഖലു = ആ ഹിരണ്യമയമായ അണ്ഡമാകട്ടെ

പൂർവ്വസൃഷ്ടസലിലേ = ആദ്യം സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ടതായ സലില(കാരണജല)ത്തിൽ

സഹസ്രം, സമാഃ = ആയിരം സംവത്സരങ്ങളം മുഴുവൻ

അതിഷ്ഠത്. = ഇരുന്നിരുന്നു. (യാതൊരു ചേഷ്ടയും ക്രടാതെ സ്തബ്ധമായിരുന്നു.)

(അഥ, തപം) = (അനന്തരം നിന്തിരുവടി)

(സ്വയം, അനുപ്രവിശ്യ) = (തന്നത്താൻ അനുപ്രവേശിച്ചു്)

നിർഭിന്ദൻ = നിർഭേദനം ചെയ്യുന്നവനായി (വിഭാഗം ചെയ്യുന്നവനായി)

ചതുർദ്ദശജഗദ്രൂപം = അതലാദികളും, ഭൂരാദികളും ആയ പതിന്നാലു ലോകങ്ങളുടെ രൂപത്തോടുകൂടിയ

വിരാഡാഹ്വയം (ശരീരം) = വിരാട് എന്ന ആഹ്വയത്തോടു (പേരോടു)കൂടിയ (ശരീരത്തെ)

അകൃഥാഃ. = ഉണ്ടാക്കിത്തീർത്തു.

(അഥ) = (അനന്തരം)

(ഹേ)മരുത്പുരാധിപ! (ഭഗവൻ്) = (അല്ലയോ) ഗുരുവായൂരപ്പ! (ഭഗവൻ) നിന്തിരുവടി

(തത്ര) = (ആ വിരാട്ശരീരത്തിൽ)

സാഹസ്രൈഃ, കരപാദമൂർദ്ധ-നിവഹൈഃ = ആയിരം ആയിരം എണ്ണമുള്ള-കരം (കൈയ്) പാദം (ചരണം) മൂർദ്ധാവ് (ശിരസ്സ്) ഇവയുടെ നിവഹ(സമൂഹ)ങ്ങളോടുകൂടി

നിശ്ലേഷജീവാത്മകഃ = നിശ്ലേഷ (സമസ്ത) ജീവങ്ങളാകുന്ന സ്വരൂപത്തോടുകൂടിയവനായി

നിർഭാതഃ, അസി. = നിർഭാതനായി (പരിപൂർണ്ണം പ്രകാശിച്ചവനായി) ഇരിക്കുന്നു.

സഃ, (ത്വം) = അപ്രകാരമുള്ള (സമഷ്ടിജീവസ്വരൂപിയായ) വിരാട് പുരുഷമൂർത്തിയായുള്ള (നിന്തിരുവടി)

മാം = എന്നെ

സർവ്വാമയാത് = സമസ്തമായ ആമയ (രോഗ)ത്തിൽനിന്നും

ത്രായസ്വ. = രക്ഷിക്കേണമേ.

അല്ലയോ! സർവ്വജീവസമഷ്ടിരൂപനായുള്ളോവേ! പരമാത്മസ്വരൂപിയായ ഭഗവൻ! ഗുരുവായൂരപ്പ! സുവർണ്ണമയമായ ആ അണ്ഡം പ്രഥമസൃഷ്ടമായ കാരണജലത്തിൽ യാതൊരു അനക്കവും കൂടാതെ ആയിരം സംവത്സരക്കാലം മുഴുവൻ കിടന്നിരുന്നു. അവിടേയും നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രേരണ വേണ്ടിവന്നു. സർവ്വാന്തര്യാമിയായ അവിടുന്ന് ആ അണ്ഡത്തിൽ അനുപ്രവേശിച്ച് അതിനെ

ശ്ലോകം.

ഒട്ടൊഴിയാതെ വിഭാഗംചെയ്ത് അതലം, വിതലം, സുതലം, തലാതലം, മഹാതലം, രസാതലം, പാതാളം എന്നിങ്ങനെ ഏഴു അധോലോകങ്ങളും, ഭൂലോകം, ഭുവർല്ലോകം, സ്വർല്ലോകം, മഹർല്ലോകം, ജനലോകം, തപോലോകം, സത്യലോകം എന്നിങ്ങനെ ഏഴു ഊർദ്ധ്വലോകങ്ങളും ആയി ആകെ പതിന്നാലു ഖണ്ഡങ്ങളാക്കിത്തീർത്തു. ഈ പതിന്നാലു ഖണ്ഡവും ഉജ്ജ്വലമായ തേജസ്സോടുകൂടി വിരാജിക്കയാൽ മുഴുവൻചേർന്ന വിരാട് എന്ന ഖ്യാതിയെ ലഭിച്ചു. എന്നതന്നെയല്ല നിന്തിരുവടി ഈ പതിന്നാലു ലോകവും ആകുന്ന വിരാട്ശരീരത്തിൽ സർവ്വജീവാത്മസ്വരൂപനായി അനേകായിരം കൈകളും, കാലുകളും, ശിരസ്സുകളും എന്നിത്യാദി അവയവസങ്ഘാതങ്ങളോടുകൂടി പരിപൂർണ്ണമായി പ്രകാശിക്കുന്നു. സമഷ്ടിശരീരമായ വിരാഡ്ദേഹത്തിൽ സമഷ്ടിജീവനായി പ്രകാശിക്കുന്ന അല്ലയോ പരമാത്മസ്വരൂപായായ ഭഗവൻ! എന്റെ ആന്തരമായ രാഗാദിയും, ബാഹ്യമായ വാതാദിയും ആയുള്ള സമസ്തരോഗവും ഉന്മൂലനാശം ചെയ്തു രക്ഷിക്കേണമേ.

ഇവിടെ ഈ ദശകത്തിന്റെ ആദ്യം 'തത്രൈകസ്മിന്നമശിഷ്യ ഥാഃ—'എന്ന കാരണാവസ്ഥയിൽ ഉപക്രമിച്ചിട്ടുള്ള പരമാത്മസ്വരൂപിയായ ഭഗവാനെ വിരാട്പുരുഷമൂർത്തിയായി നിർദ്ദേശജീവാത്മകനായ, ഹിരണ്യഗർഭസ്വരൂപനായ നിർഭാതനാണെന്ന കായ്യാവസ്ഥയിൽ എത്രയും ഉചിതമായി ഉപസംഹരിച്ചിരിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

"സഹസ്രശീർഷാ പുരുഷഃ സഹസ്രാക്ഷഃ സഹസ്രപാൽ."
എന്നിത്യാദി ശ്രുതിപ്രമാണങ്ങളെ അനുസരിച്ചു വിവിധജീവാത്മകനു സംഭവിക്കാവുന്ന സർവ്വവിഭവങ്ങൾക്കും അനുരൂപമായ ഒരു ശരീരം വിരാട്ശരീരമായി ഈ കാണുന്ന ലോകം മുഴുവനും ആയിച്ചമഞ്ഞതിൽ എന്താശ്ചര്യം.

മരുത്പുരാധിപ!—ഈ മരുത്പുരാധിപൻ—സർവ്വപ്രാണാധാരമായ വിരാട്ശരീരത്തിന് അധിപൻ എന്ന് അർത്ഥം ആകുമ്പോൾ നിർദ്ദേശജീവാത്മകത്വം നല്ലതിനുമണ്ണം യോജിക്കുന്നു.

ഈ ശ്ലോകംകൊണ്ടു പ്രതിപാദിക്കുന്ന കാര്യം,

"വർഷപൂഗസഹസ്രാന്തേ
തദണ്ഡമുദകേശയം
കാലകർമ്മസ്വഭാവേന
ജീവോ ജീവമജീവയത്.
സ ഏവ പുരുഷസ്തസ്മാ-
ദണ്ഡം നിർഭിദ്യ നിർഗ്ഗതഃ
സഹസ്രോരുസഹസ്രാക്ഷഃ
സഹസ്രാനനശീർഷവാൻ."

എന്നിത്യാദി ഭാഗവതവചനങ്ങളിൽനിന്നു സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

ത്രായസ്വ സർവ്വമയാത്:—ഏതെല്ലാംതരത്തിൽ ബാഹ്യമായോ, ആഭ്യന്തരമായോ രോഗം സംഭവിക്കാമോ അതിനെല്ലാം പരിഹാരം ചെയ്യണമെങ്കിൽ നിശ്ലേഷജീവാത്മകനുമാത്രമേ സാധിക്കയുള്ളൂ എന്നുള്ള ഇങ്ഗിതവും ഇതിൽ അന്തർഭവിച്ചിരിക്കുന്നു. പരിപൂർണ്ണം പ്രകാശിക്കുന്ന ഒരുമൂർത്തിക്കു മാനസബുദ്ധ്യാദ്യന്തഃകരണത്തിലും, ശ്രോത്രത്വഗാദി ബഹിഃകരണത്തിലും ഒന്നുപോലെ വ്യാപിക്കാൻ കഴിയും എങ്കിൽ, അജ്ഞാനാന്ധകാരപ്രായമാകുന്ന രാഗാദിരോഗങ്ങളുടേയും, തന്മൂലങ്ങളായ അനർത്ഥസമൂഹങ്ങളുടേയും മുവട്ടതന്നെ നഷ്ടമാക്കാൻ കഴിയുമല്ലോ എന്നുള്ള ഒരു ആശയംകൂടി 'നിർഭാതോ/സി' എന്നിടത്തെ നിർഭാത പദം വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു.

പ്രയോഗം.

സാഹസ്രൈഃ—സഹസ്രം സംഖ്യാപരിമാണം ഉള്ള അർത്ഥത്തിൽ സാഹസ്രം എന്നുള്ള ശബ്ദം ഉപയോഗിച്ചിരിക്കുന്നു.

സമാഃ—നിർദ്ദേശൻ: —'കാലാധ്വനോരത്യന്തസംയോഗേ' (൨-൩-൫) എന്നുള്ള പാണിനിസൂത്രപ്രകാരം ഇവിടെ സമാഃ എന്ന ദ്വിതീയാബഹുവചനം വന്നതാണു്.

അലങ്കാരം

നിശ്ലേഷജീവാത്മകഃ നിർഭാതഃ എന്നീ വിശേഷണങ്ങളും 'ത്രായസ്വ സർവ്വമയാത്' എന്നതുകൊണ്ടുപന്യസിക്കുന്ന സർവ്വമയത്തിൽനിന്നുള്ള ത്രാണത്തിൽ സാഭിപ്രായമായി കൊടുത്തിരിക്കയാൽ അലങ്കാരം പരികരം ആകുന്നു.

൫൦

വിരാട്പുരുഷോത്പത്തിപ്രകാരവർണ്ണനം
എന്ന അഞ്ചാംദശകം സമാപ്തം.

അഥ ഷഷ്ഠം ദശകം.

കഴിഞ്ഞ ദശകംകൊണ്ടു ഭഗവാന്റെ വിരാട്സ്വരൂപോത്പത്തിയെ പ്രദർശിപ്പിച്ചിട്ട് ആ വിരാട്സ്വരൂപം സമഷ്ട്യാത്മകമാകയാൽ ധാരണാസൌകര്യത്തിനായി പാതാളാദിലോകങ്ങളെ പ്രത്യേകം തദവയവങ്ങളായി വർണ്ണിക്കുന്നു:—

ഏവം ചതുർദ്ദശജഗന്മയതാം ഗതസ്യ
പാതാളമീശ! തവ പാദതലം വദന്തി
പാദോർദ്ധ്വദേശമപി ദേവ! രസാതലം തേ
ഗുൽഫദ്വയം ഖലു മഹാതലമദ്ഭുതാത്മൻ! ൧

(ഹേ) അദ്ഭുതാത്മൻ!	= (അല്ലയോ) അദ്ഭുതാകൃതിയായുള്ള
ഈശ!	= സർവ്വശക്തനായ ഭഗവൻ!
ഏവം	= ഇപ്രകാരം.
ചതുർദ്ദശജഗന്മയതാം, ഗതസ്യ	= ചതുർദ്ദശജഗത്തുക്കളുടെ (അതലാദികളും, ഭൂരാദികളും ആയ പതിന്നാലു ലോകങ്ങളുടെ) സ്വരൂപത്തെ പ്രാപിച്ചിട്ടുള്ള
തവ	= നിന്തിരുവടിയുടെ
പാദതലം	= പാദങ്ങളുടെ തലത്തെ (അടിഭാഗത്തെ)
പാതാളം	= പാതാളലോകമെന്ന
(മഹാന്തഃ) വദന്തി.	= (മഹാന്മാർ) പറയുന്നു.
(ഹേ) ദേവ!	= (അല്ലയോ) ദേവ!
തേ	= നിന്തിരുവടിയുടെ
പാദോർദ്ധ്വദേശം	= പാദങ്ങളുടെ മേൽഭാഗത്തെ
രസാതലം (വദന്തി)	= രസാതലലോകമെന്ന (പറയുന്നു)
(തേ)	= (നിന്തിരുവടിയുടെ)
ഗുൽഫദ്വയം	= ഗുൽഫദ്വയത്തെ (രണ്ടുകാലിലെ ഞെരിയാണികളെ)
മഹാതലം, ഖലു (വദന്തി.)	= മഹാതലലോകമെന്നത്രേ (പറഞ്ഞുവരുന്നു.)

അല്ലയോ സച്ചിജഗന്മയനായി സർവ്വശക്തനായി അദ്ഭുത സ്വരൂപനായുള്ളോവേ! ഭഗവൻ! അതലാദികളായ അധോലോകങ്ങളും ഏഴും, ഭൂരാദികളായ ഊർദ്ധ്വലോകങ്ങളും ഏഴും, ആകെ പതിന്നാലുലോകങ്ങളും ചേർന്ന് ഒറ്റക്കു നിന്തിരുവടി സ്ഥൂലമായ വിരാട്ശരീരം എടുത്തു വിരാജിക്കുന്നു. ഈ തരത്തിലുള്ള മഹാശരീരം എല്ലാപേർക്കും സമഷ്ടിരൂപമായതുകൊണ്ടു് ഉപാസിക്കാൻ സൌകര്യമില്ലാത്തതിനാൽ ഉപാസനാതത്പരം അറിഞ്ഞിട്ടുള്ള ഭക്തന്മാരായ മഹർഷിമാർ ഈ വിരാട്ശരീരത്തിന്റെ അവയവങ്ങളായി അതാതു ലോകങ്ങളെ അവയുടെ സ്ഥാനത്തിനുതക്കവിധം വിഭാഗംചെയ്തു വർണ്ണിച്ചുവരുന്നു. അതിൽ എല്ലാത്തിലുംവച്ചു് സർവ്വഥാ അധോഭാഗത്തിലുള്ള പാതാളലോകത്തെ നിന്തിരുവടിയുടെ ഉള്ളങ്കാലുകളായി പറയുന്നു. പുറമേയുള്ള പാദോർദ്ധ്വഭാഗത്തെ (പുറവടികളെ) അതിനടുത്തു മേല്പെട്ടുള്ള — കീഴ്പെട്ടീന്നു് രണ്ടാമത്തെ — അധോലോകമായ രസാതലം എന്നു പറയുന്നു. ഇനിയും മേല്പെട്ട കാലിലെ കണ്ണുകളാകുന്ന ഇരുവശത്തേയും ഞെരിയാണികളെ മഹാതലം എന്ന അധോലോകമായും പറയുന്നു. അദ്ഭുതസ്വരൂപനായ നിന്തിരുവടിയുടെ ആകൃതിയിൽ സർവ്വവും ഉപപന്നമാണു്. ഈവിധമുള്ള നിന്തിരുവടിയെ ഞാനിതാ നമസ്കരിക്കുന്നു. ഏതുലോകവും നിന്തിരുവടിസ്വരൂപമായി പ്രകാശിക്കുവാൻ അനുഗ്രഹിക്കേണമേ.

സാരം.

ഇവിടെ ഭഗവാന്റെ സ്ഥൂലമായ വിരാട്ശരീരത്തിൽ ഉള്ളംകാൽ, പുറംകാൽ, കാൽകണ്ണുകൾ എന്നീ മൂന്നവയവങ്ങളെ ക്രമേണ പാതാളം, രസാതലം, മഹാതലം, എന്നീ മൂന്ന് അധോലോകങ്ങളായി പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അതലംമുതല്ക്കു് കീഴ്പെട്ട കീഴ്പെട്ട പാതാളംവരെ ഏഴ് അധോലോകങ്ങളും ഉള്ളവയിൽ പാതാളംമുതല്ക്കു് മേൽപെട്ടുള്ള മൂന്നു ലോകങ്ങളാണ് ഇവ. ഈവിധം ലോകങ്ങൾകൊണ്ടു നിബദ്ധാവപുസ്സായ നിന്തിരുവടിക്കായി ഇതാ നമസ്കാരം (ഭവിക്കുന്നു) എന്നു്

നിരൂപണം.

'നിബദ്ധാവപുഷേ ഭഗവൻ! നമസ്തേ'

എന്ന ഈ ദശകത്തിൽ മൂന്നാംശ്ലോകത്തിൽ കാണുന്ന വാക്യം കൊണ്ടുവേണം ഇവിടെ അർത്ഥം പൂർത്തിയാകുന്നതിനു.

അദ്ഭുതാത്മൻ!—ഈയൊരു വിശേഷണം ഇവിടെ വളരെ അർത്ഥവത്തായി കൊടുത്തിരിക്കയാണ്. ഈ കാണുന്ന സമസ്തലോകങ്ങളും ആകൃതിയായിരിക്കണമെങ്കിൽ അത് അദ്ഭുതമാണെന്നുള്ളതു നിശ്ചയമാണ്. അന്യദൃഷ്ട്യാ അദ്ഭുതമായ ഈ സംഗതിയെ സമർത്ഥിക്കാനായി കൊടുത്തിട്ടുള്ള വിശേഷണമാണ് ഈശ! എന്നും, ദേവ എന്നും ഉള്ളതു്. ഈവിധം ഇരിക്കേ മൂന്ന് അവയവങ്ങൾക്കു മൂന്നു വിശേഷണം കൊടുത്തിരിക്കുന്നതായുള്ള വ്യാഖ്യാനം അപ്രമാണമാകയാൽ അസങ്ഗതം ആണെന്നു പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ശബ്ദബ്രഹ്മം പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ഒരു സരസസാഹിത്യകാരനു ഗുല്ഫ, അദ്ഭുത, എന്നുംമറും അനുപ്രാസത്തിൽ വന്നു കലാശിക്കുന്ന ഘടനാചാതുര്യം പ്രസ്തുതത്തിൽ ഫലപ്പെട്ടുത്താവുന്നിടത്തോളം അതൊരു വലിയ കായ്മാണ്. ഈമാതിരി സന്ദർഭം മേല്പെട്ട പലേടത്തും കാണാം.

അലങ്കാരം.

അദ്ഭുതാത്മൻ! എന്നുള്ള വിശേഷണം അതാതു ലോകങ്ങൾക്കു കല്പിക്കാവുന്ന അവയവസ്ഥാനത്തെ സമർത്ഥിക്കാൻ മതിയാകുന്നതാകയാൽ അലങ്കാരം കാവ്യലിങ്ഗം. ഫ

ജങ്ഘേ തലാതലമഥോ സുതലം ച ജാനു
കിഞ്ചോരുഭാഗയുഗളം വിതലാതലേ ദ്വേ
ക്ഷോണീതലം ജഘനമംബരമങ്ഗ! നാഭി-
വ്വക്ഷശ്ച ശക്രനിലയസ്തവ ചക്രപാണേ! ൭

അങ്ഗ! ചക്രപാണേ! = അല്ലയോ ചക്രപാണേ! ഭഗവൻ!
അഥോ = അനന്തരം
തവ = നിന്തിരുവടിയുടെ
ജങ്ഘേ = മുഴംകാലുകൾ
തലാതലം = തലാതലം എന്ന ലോകമായും,
ജാനു = രണ്ടു മുട്ടുകളും
സുതലം = സുതലം എന്ന ലോകമായും,
കിഞ്ച = പിന്നീടുള്ള
ഉരുഭാഗയുഗളം = തുടകളുടെ രണ്ടുഭാഗവും

വിതലാതലൗ, ദ്വേ	= വിതലം അതലം എന്ന രണ്ടു ലോകങ്ങളായും,
ജഘനം	= അരക്കെട്ടിന്റെ മുൻഭാഗം
ക്ഷോണീതലം	= മധ്യലോകമായ ഭൂതലമായും,
നാഭിഃ	= പൊക്കിൾ
അംബരം	= ആകാശമായും, (ഭുവർലോകമായും)
വക്ഷഃ	= വക്ഷസ്സ് (മാറിടം)
ശക്രനിലയഃ, ച	= ഇന്ദ്രലോകമായ സ്വർഗ്ഗമായും
(ഭവന്തി.)	= (ഭവിക്കുന്നു.)

സാരം. അല്ലയോ! സർവാപന്നിവാരണസമർത്ഥനായുള്ളോവേ! ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയുടെ കണംകാലുകൾ തലാതലം എന്ന ലോകവും, അതിനു മേല്പെട്ടുള്ള മുട്ടുകൾ സുതലം എന്ന ലോകവും അതിനു മേല്പെട്ടുള്ള രണ്ടു തുടകളുടെ ഇരുഭാഗങ്ങൾ വിതലം, അതലം എന്ന രണ്ടു ലോകങ്ങളും ആകുന്നു. ഇങ്ങനെ പാതാളം മുതൽ അതലം വരെ മേല്പെട്ട മേല്പെട്ടുള്ള ഏഴ് അധോലോകവും, നിന്തിരുവടിയുടെ പാദതലം മുതൽ തുടകൾ വരെ ഏഴ് അവയവങ്ങളായി വിരാജിക്കുന്നു. ഇതുപോലെ ഊർദ്ധ്വലോകങ്ങൾ ഏഴും മേല്പെട്ടുള്ള ഓരോ അവയവമായിത്തീർന്നിട്ടുള്ളതിനെ നോക്കിയാൽ നിന്തിരുവടിയുടെ ജഘനം (അരക്കെട്ടിന്റെ മുൻഭാഗം) ഭൂമിയായും (അതായതു ഭൂലോകമായും) നാഭി ശൂന്യമായ ആകാശം അല്ലെങ്കിൽ ഭുവർലോകമായും, മാറിടം സുവർലോക(സ്വർഗ്ഗ)മായും പ്രകാശിക്കുന്നു.

നിരൂപണം. ഭഗവാന്റെ അരയ്ക്കുതാഴേയുള്ള ഉത്തരശരീരം അധോലോകങ്ങൾകൊണ്ടും, അരമുതൽ മേലുള്ള പൂർവശരീരം ഊർദ്ധ്വലോകങ്ങൾകൊണ്ടും സ്വരൂപപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അതിൽ മധ്യലോകം എന്നു വ്യവഹരിക്കുന്ന ഭൂമി കീഴുള്ള അധോലോകങ്ങളുടേയും, മേലുള്ള ഊർധ്വലോകങ്ങളുടേയും ഘടകസ്ഥാനം വഹിക്കുന്നു. തത്തുല്യം തന്നെ ശരീരത്തിൽ ജഘനസ്ഥാനം കാണുന്നതും എത്രയും മനോഹര

മായിരിക്കുന്നു. കീഴ്ത്തരത്തിലുള്ള പാപങ്ങൾക്കും മേൽത്തരത്തിലുള്ള പുണ്യങ്ങൾക്കും സമാവകാശികളാണു ഭൂലോകനിവാസികൾ എന്നു വരുമ്പോൾ ഇതിന്റെ മനോഹരത ഇരട്ടിക്കുന്നു. കല്പനാചതുരന്മാരായ മഹർഷിമാരുടെ ബുദ്ധിചാതുര്യം അസാധാരണമത്രേ.

ചക്രപാണേ!—ഈയൊരു വിശേഷണം ശക്രനിലയത്തിനു സമീപമായി കൊടുത്തിരിക്കുന്നതുകണ്ടാൽ, അസുരന്മാരിൽനിന്നു സ്വർഗ്ഗത്തിനു നേരിട്ടിരിക്കുന്ന പല ആപത്തുകളും നീക്കുവാൻ ഭഗവാൻ ചക്രായുധം ഉപയോഗപ്പെടുത്തീട്ടുള്ള ഔചിത്യത്തെ അനുസ്മരിപ്പിക്കുന്നു. ശക്ര, ചക്ര എന്നീ വർണ്ണാനുപ്രാസം അതിനിടയ്ക്കുകൂടി മറ്റൊരുതരത്തിൽ ചമത്ക്കാരം ജനിപ്പിക്കുന്നു. സർവ്വാ എന്നും വക്ഷസ്സിന്റെ രക്ഷ കൈകൊണ്ടാണെന്നുള്ള ആഭ്യന്തരമായ മറ്റൊരുത്തരവും, പാണിപദോത്തരമായ ചക്രപാണിവിശേഷണം ധ്വനിപ്പിക്കാൻ മതിയാകും എങ്കിൽ മഹാകവിയുടെ വശ്യവൈഖരീവിലാസം ഒന്നുകൂടി അനുമോദിക്കാൻ കഴിയുന്നതാണ്. ൨

ഗ്രീവാ മഹസ്തവ മുഖം ച ജനസ്തപസ്യ
ഫാലം ശിരസ്തവ സമസ്തമയസ്യ സത്യം
ഏവം ജഗന്മയതനോ! ജഗദാശ്രിതൈരപ്യൈർനിബദ്ധവപുഷേ ഭഗവൻ! നമസ്തേ. ൩

സമസ്തമയസ്യ	= സമസ്തനാമരൂപിയായ (വിരാട്-സ്വരൂപിയായ)
തവ	= നിന്തിരുവടിയുടെ
ഗ്രീവാ	= കണ്ഠദേശം
മഹഃ	= മഹർല്ലോകവും,
മുഖം	= മുഖം
ജനഃ	= ജനോലോകവും,
ഫാലം, തു	= നെറ്റിത്തടം, ആകട്ടെ
തപഃ	= തപോലോകവും,
ശിരഃ	= മൂർദ്ധാവ്
സത്യം, ച	= സത്യലോകവും ആയി ഭവിക്കുന്നു.

(ഹേ) ജഗന്മയതനോ! ഭഗവൻ= (അല്ലയോ) ചതുർദ്ദശജഗന്മയ-
മായ ശരീരത്തോടുകൂടിയ ഭഗ
വൻ!

ഏവം = ഇപ്രകാരവും

ജഗദാശ്രിതൈഃ, അന്യൈഃ, അപി = ഈ ജഗത്തുകളെ ആശ്രയിച്ചി-
രിക്കുന്ന മറ്റു മേഘം മുതലാ
യ (മേല്പെട്ട പറയാൻപോകു
ന്ന)വയാലും

നിബദ്ധവപുഷേ = നിബദ്ധമായ (സമ്പൂർണ്ണമാക്കി
ച്ചെയ്യപ്പെട്ട) വപുസ്സോട് (ശ
രീരത്തോട്)കൂടിയ

തേ, നമഃ, (അസ്തു.) = നിന്തിരുവടിക്കായിക്കൊണ്ടു ന
മസ്കാരം (ഭവിക്കുമാറാകട്ടെ.
ഞാനിതാ നമസ്കരിക്കുന്നു.)

അല്ലയോ! വിശ്വരൂപിയായുള്ളോവേ! ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയുടെ കണ്ടപ്രദേശം മഹല്ലോകവും, മുഖം ജനോലോകവും, ലലാടം തപോലോകവും, മൂർദ്ധാവു സത്യലോകവും ആകുന്നു. ഈവിധം ശിരസ്സുമുതൽ പാദതലംവരെ സത്യലോകംതൊട്ടു പാതാളംവരേയുള്ള പതിന്നാലുലോകങ്ങളായി ചമഞ്ഞിരിക്കുന്ന ജഗന്മൂർത്തിയായ ഈശ്വര! എവിടെയും ഏതും നിന്തിരുവടിതന്നെയെന്നതു നിശ്ചയം. നിന്തിരുവടിയുടെ കേശപാശം മുതലായ മറ്റു അവയവങ്ങൾ ഇച്ചൊന്ന ലോകങ്ങളിൽതന്നെയുള്ള മേഘം മുതലായവയായി തീർന്നിരിക്കുന്നു. ഇങ്ങനെയെല്ലാം ഈ കാണുന്ന പ്രപഞ്ചങ്ങളും, തദന്തർഭൂതങ്ങളായ മറ്റു സാധനങ്ങളുംകൊണ്ടു ശരീരം എടുത്തു പ്രകാശിക്കുന്ന നിന്തിരുവടിക്കായി ഇതാ നമസ്കാരം.

സാരം.

ഈ ശ്ലോകംകൊണ്ടു കണ്ടം, മുഖം, ഫാലം, ശിരസ്സ് എന്നീ അവയവങ്ങളെ മഹസ്സ്, ജനസ്സ്, തപസ്സ്, സത്യം എന്നീ ലോകങ്ങളായി വർണ്ണിച്ചിട്ട് അവയവാവയവങ്ങളായി മേല്പെട്ടവർണ്ണിക്കാൻ പോകുന്നകേശാദികൾക്ക് ഒരു പൂർവ്വപീഠികയും കഴിച്ചിരിക്കുന്നു. കീഴിൽ വർണ്ണിച്ചുകഴിഞ്ഞ പാതാളാദിസത്യാന്തങ്ങളായ ലോകങ്ങളും, മേൽ വർണ്ണിക്കാൻ പോകുന്ന വേദങ്ങൾതുടങ്ങി വൃക്ഷങ്ങൾവരേയുള്ള മറ്റു സാധനങ്ങളും ഭഗവന്മൂർത്തിയിൽ പെട്ടിരിക്കാനുള്ള ന്യായത്തെ സമ

നിരൂപണം.

സ്തമയസ്യ' എന്ന വിശേഷണത്താൽ സാധൂകരിച്ചിരിക്കുന്നു. കിംച, 'ഏവം ജഗന്മയതനോ!' എന്ന് ഇവിടെ പ്രധാനാവയവങ്ങളുടെ സമ്പൂർത്തിയിലുള്ള ഉപസംഹാരം, ഈ ദശകത്തിന്റെ അവസാനത്തിലുള്ള 'ഈദൃഗ്ജഗന്മയവപുഃ' എന്ന സർവ്വാവയവസംപൂർണ്ണതയിലുള്ള ഉപസംഹാരത്തിന് ഉചിതമായി ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. 'സത്യം' എന്ന് ഇവിടെ പൂർവ്വാർദ്ധത്തിന്റെ അവസാനത്തിൽ യോജിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതു സത്യലോകം എന്ന അർത്ഥത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചാണ് എങ്കിലും ശ്ലേഷഭങ്ഗ്യാ ഇച്ചൊന്നതെല്ലാം സത്യമാണെന്ന് ഒരു പ്രതിജ്ഞാവാക്യമായി ക്കൂടി ഭക്തൻ നിർദ്ദേശിക്കുന്നതായി വിചാരിക്കണം. വിശ്വസ്വരൂപിയായ ഭഗവാന്റെ ഈ വിരാട്സ്വരൂപനിർദ്ധാരണം ചിന്തിച്ചാൽ ആരും അതിലെ ഒരു കോണിൽ പററിയ ചെറുകണംതന്നെയാണെന്നു വരുന്നതുകൊണ്ട് ആ മഹാമഹിമയ്ക്കു നമസ്കാരം. സ്വതഃസിദ്ധമായി തോന്നിയ കഥയെ 'നമസ്തേ' എന്നു കലാശിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈഘട്ടത്തിൽ ഭാഗവതത്തിൽ കാണുന്ന സന്ദർഭം നോക്കുക:—

"പാതാളമേതസ്യ ഹി പാദമൂലം
പഠന്തി പാർഷ്ണിപ്രപദേ രസാതലം
മഹാതലം വിശ്വസൃജോഽഥ ഗുല്ഫൌ
തലാതലം വൈ പുരുഷസ്യ ജങ്ഘേ.

ദ്വേ ജാനുനീ സുതലം വിശ്വമൂർത്തേ-
രൂരുദ്വയം വിതലം ചാതലം ച
മഹീതലം തജ്ജഘനം മഹീപതേ!
നഭസ്തലം നാഭിസരോ ഗൃണന്തി.

ഉരഃസ്ഥലം ജ്യോതിരനീകമസ്യ
ഗ്രീവാ മഹർവദനം വൈ ജനോഽസ്യ.
തപോ രരാടീം വിദുരാദിപുംസഃ
സത്യം തു ശീർഷാണി സഹസ്രശീർഷ്ണഃ" ൩

ഇനി മേല്പെട്ട് ഒൻപതാമതു ശ്ലോകംവരെ മൂന്നാമത്തെ ശ്ലോകത്തിൽ സൂചിപ്പിച്ചിട്ടുള്ള ലോകാന്തർഗ്ഗതങ്ങളായ മേഘാദികളാകുന്ന മററ് അവയവങ്ങളെ വർണ്ണിക്കുന്നു:—

ത്വദ് ബ്രഹ്മരന്ധ്രപദമീശ്വര! വിശ്വകന്ദ!
ഛന്ദാംസി കേശവ! ഘനാസ്തവ കേശപാശാഃ

ഉല്ലാസി ചില്ലിയുഗളം ദ്രുഹിണസ്യ ഗേഹം
പക്ഷ്മാണി രാത്രിദിവസൌ സവിതാ ച നേത്രേ. ൪

(ഹേ) വിശ്വകന്ദ! ഈശ്വര! = (അല്ലയോ) വിശ്വത്തിനു (ജഗത്തിനു) കന്ദഭൂതനായ (കിഴങ്ങുപോലെ ആദികാരണഭൂതനായ) ഈശ്വര! (സർവ്വശക്തനായ ഭഗവൻ!)

തവ ബ്രഹ്മരന്ധ്രപദം = നിന്തിരുവടിയുടെ ബ്രഹ്മരന്ധ്രസ്ഥാനം (ദ്വാദശാന്തസ്ഥാനം സുഷുമ്നാനാഡിയുടെ അഗ്രഭാഗം)

ഛന്ദാംസി. = വേദങ്ങളായിരിക്കുന്നു.

(ഹേ) കേശവ! = (അല്ലയോ) പ്രശസ്തങ്ങളായ കേശങ്ങൾ അണിഞ്ഞുള്ള ഭഗവൻ!

തവ = നിന്തിരുവടിയുടെ

കേശപാശാഃ = സുന്ദരങ്ങളായ കേശങ്ങൾ

ഘനാഃ. = മേഘങ്ങൾ ആകുന്നു.

ഉല്ലാസി, ചില്ലിയുഗളം = ഉല്ലാസിയായ (ഉല്ലസിച്ചുകൊണ്ടുശോഭിച്ചു മന്ദമായി ഇളകിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന) ചില്ലിയുഗളം (രണ്ടുപൂരികങ്ങളും)

ദ്രുഹിണസ്യ, ഗേഹം. = ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഗൃഹം ആകുന്നു.

പക്ഷ്മാണി = ഇമരോമങ്ങൾ

രാത്രിദിവസൌ. = രാത്രിയും പകലും ആകുന്നു.

നേത്രേ = കണ്ണുകൾ രണ്ടും

സവിതാ, ച. = സൂര്യനും ആകുന്നു.

സാരം. അല്ലയോ സർവ്വപ്രപഞ്ചനിദാനഭൂതനും സർവ്വപ്രപഞ്ചമൂർത്തിയും ആയ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയുടെ ദ്വാദശാന്തമായ സുഷുമ്നാനാഡ്യഗ്രഭാഗഗതമായ മൂന്നു സ്ഥാനമത്രേ ജഗത്തിന്റെ സൃഷ്ടിസ്ഥിതിസംഹാരങ്ങളിൽ കാരണാത്മകമായി പരിണമിച്ചിട്ടുള്ള വേദങ്ങളായി തീർന്നിരിക്കു

ന്നതു്. അതിമനോഹരങ്ങളായ കേശങ്ങളും ശോഭമാനങ്ങളായ മേഘങ്ങളാം ആകുന്നു. ഭുവനങ്ങളും മോഹിപ്പിക്കുന്ന പുരികക്കൊടികളും ബ്രഹ്മദേവന്റെ ഗൃഹമാകുന്നു. മേല്പെട്ടും കീഴ്പെട്ടും ഉള്ള ഇമരോമങ്ങളും രാത്രിയും പകലും ആയിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. രണ്ടു കണ്ണുകളും സൂര്യനായിപ്രകാശിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

തദ് ബ്രഹ്മരന്ധ്രപദം ഛന്ദാംസി—.യസ്യ നിഃശ്വസിതം വേദാഃ' എന്നുള്ള പ്രമാണം അനുസരിച്ചു പയ്യാലോചനം ചെയ്താൽ ഇതു വളരെ ശരിയാണെന്നു തോന്നും. സുഷുമ്നാനാഡ്യുദ്ഗ്രവർത്തിയായ മൂന്നു സ്ഥാനത്തിൽനിന്നു സങ്കല്പകലകളും പരിസ്പന്ദനംചെയ്തു ശാന്താകൃതിയിൽ പരിണമിക്കുന്നവയത്രേ ശ്രുതികളും എന്നു താത്പര്യം. 'വിശ്വകന്ദച്ഛന്ദാംസി' എന്ന് ഒറ്റപ്പദമായി ഗ്രഹിച്ചു ഛന്ദസ്സിൽതന്നെ വിശ്വകന്ദത്വം വിശേഷണമായി അന്വയിപ്പിക്കാം. 'ഇച്ഛാമാത്രം പ്രഭോഃ സൃഷ്ടിഃ' എന്ന പ്രമാണത്താൽ പ്രഭുവിന്റെ ഇച്ഛാത്മകമായ പരിസ്പന്ദനശ്വാസങ്ങളും ഉദിച്ചില്ല എങ്കിൽ പ്രപഞ്ചമെവിടെ? മായയെവിടെ? സൃഷ്ടിസ്ഥിതിസംഹാരങ്ങളും എവിടെ? ഒന്നുംതന്നെ ഉണ്ടാകുന്നതല്ല. അതിനാൽ വേദാത്മകമായ ദ്വാദശാന്തസ്ഥാനപരിസ്പന്ദനം വിശ്വത്തിന്റെ ഉത്പത്തിക്കും, പരിപാലനത്തിനും സംഹാരങ്ങൾക്കും കീഴ്ഞെന്നപോലെ സർവ്വകാരണമായി തീർന്നിരിക്കുന്നു എന്നു സാരം.

കേശവ!— ഈ പദത്തിനു കത്തിൽ (ജലത്തിൽ) ശയിക്കുന്നവൻ എന്നും, കേശി എന്നുള്ള അസുരനെ സംഹരിച്ചവൻ എന്നും, ക (ബ്രഹ്മാവു) അ (വിഷ്ണു) ഈശ (രുദ്രൻ) എന്നീവിധം വിഗ്രഹിച്ചു ക+അ+ഈശ=കേശന്മാർ ബ്രഹ്മവിഷ്ണുരുദ്രന്മാർ വശത്തിലുള്ള അഖണ്ഡേശ്വരമൂർത്തി എന്നും, നല്ല കേശങ്ങളും അണിഞ്ഞവൻ എന്നും പലതരത്തിൽ അർത്ഥം പറയാം. എങ്കിലും കേശപാശങ്ങളെ നിരൂപണംചെയ്യുന്ന ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ഒടുവിലത്തെ അർത്ഥത്തിനാണ് അധികം ഔചിത്യം.

ഉല്ലാസിതചില്ലിയുഗളം— ഇവിടെ ചില്ലിയുഗളത്തിന് ഉല്ലാസിതപംകൊടുത്തതു ഗൃഹിണഗേഹം ആക്കിത്തീർക്കാനാണ്. ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഇരിപ്പിടം ഈ പുരികക്കൊടികളുടെ ഉല്ലാസത്തിലാണെന്നു സൂക്ഷ്മം. ഭഗവാന്റെ പുരികങ്ങളും ലഘുവായി

സുന്ദരമായി മൂടുവായി ചലിക്കുമ്പോഴാം മാത്രമേ ബ്രഹ്മാവും ജഗത്സൃഷ്ടിയും സംഭവിക്കുന്നുള്ളു എന്നു സാരം.

പക്ഷ്മാണി രാത്രിദിവസൗ സവിതാ ച— രാത്രിദിവസങ്ങളും സൂര്യനെ ആശ്രയിച്ചാണ് ഇരിക്കുന്നതു്. അവ ഒരിക്കലും ഒന്നിച്ചുകൂടാൻ കഴിയാത്തതുപോലെ അനിമേഷന്മാരായ ദേവകളുടെ നാഥനായ ഭഗവാന്റെ ചക്ഷുസ്സ് ജഗത്പാലനത്തിനും, ഉണർവ്വിനും ആണു് എപ്പോഴും ജാഗരൂകമായിരിക്കുന്നത് എന്നു സാരം. രാത്രിദിവസങ്ങളും കൂടിയാൽ സവിതാ ഇല്ലാതാകുകയും, അപ്പോൾ ഈ പ്രപഞ്ചം അസ്തമിക്കുകയും ചെയ്യും എന്നു തത്പരം. ഇവിടെ സൂര്യചന്ദ്രന്മാർ ഭഗവാന്റെ നേത്രങ്ങളാകേണ്ടേ? സൂര്യനെമാത്രം പറഞ്ഞതു ശരിയായോ? എന്നൊരു ശങ്കതോന്നാം. എന്നാൽ,

'ചക്ഷുരത്രേത് പതങ്ഗഃ'

എന്ന ഭാഗവതത്തിലും,

''ചന്ദ്രമാ മനസോ ജാത-
ശ്ചക്ഷോഃ സൂര്യോ അജായത.''

എന്ന ശ്രുതിയിലും കാണുന്നതനുസരിച്ചു സൂര്യൻതന്നെയാണു ഭഗവന്നേത്രം എന്നും, ചന്ദ്രന്റെ സ്ഥാനം മനസ്സാണെന്നും വ്യക്തമാകുന്നതുകൊണ്ട് ഈ ശങ്കക്കു വലിയ വില ഇല്ലതന്നെ.

'ഇഹ ദേവ! മനഃ സുധാംശുഃ'

എന്ന ഇവിടെത്തന്നെ ചന്ദ്രനു മേൽ സ്ഥാനംകൊടുക്കുന്നുണ്ടുതാനും. 'സവിതാച' എന്നിടത്തെ ചകാരംകൊണ്ടു ചന്ദ്രനും ആയി, മകരകുണ്ഡലസ്ഥാനത്തിലുള്ള സംഖ്യോഗങ്ങളും ആയി, ആതപത്രസ്ഥാനത്തിലുള്ള വൈകുണ്ഠലോകവുംആയി എന്നുംമറ്റും എല്ലാഭാരവും ചകാരത്തിന്റെ ശിരസ്സിൽ കേറിയാൽ താങ്ങുമോ എന്നുള്ളതു ചിന്ത്യമാണ്. ൪

നിഃശ്വാസവിശ്വരചനാ ച കടാക്ഷമോക്ഷഃ
കണ്ണൗ ദിശോ/ശ്വിയുഗളം തവ നാസികേ ദേവ,
ലോഭത്രയേ ച ഭഗവന്നധരോത്തരൗഷ്ഠൗ
താരാഗണാശ്ച രദനാഃ ശമനശ്ച ദംഷ്ട്രാ. ൫

(ഹേ) ഭഗവൻ! = അല്ലയോ ഭഗവൻ!
തവ = നിന്തിരുവടിയുടെ
കടാക്ഷമോക്ഷഃ = കടാക്ഷത്തിന്റെ (കടക്കണ്ണിന്റെ) മോക്ഷം (പ്രേരണം)

നിശ്ലേഷവിശരചനാ, = നിശ്ലേഷമായ (ഒട്ടൊഴിയാതെയുള്ള) വിശ(പ്രപഞ്ച)ത്തിന്റെ രചന(നിർമ്മിതി)യും,
കണ്ണൗ = ചെവികൾ
ദിശഃ, = ദിക്കുകളും,
ദ്വേ, നാസികേ = രണ്ടു നാസികകൾ (മൂക്കുകൾ)
അശ്വിയുഗളം; = നാസത്യനെന്നും, ദസ്രനെന്നും ഉള്ള രണ്ടു അശ്വിനീദേവതകളും,
അധരോത്തരൗപ്പൗ = കീഴ്ചുണ്ടും, മേൽചുണ്ടും (യഥാക്രമം)
ലോഭത്രപേ, ച = ലോഭവും ലജ്ജയും,
രദനാഃ, = പല്ലുകൾ
താരാഗണാഃ, ച = നക്ഷത്രഗണങ്ങളും,
ദംഷ്ട്രാ, = തേറ്റപ്പല്ല്
ശമനഃ, ച. = ശമന(യമ)നും ആകുന്നു.

അല്ലയോ സർവ്വഗുണസംപൂർണ്ണനായുള്ളോവെ ഈശ്വര! നിന്തിരുവടി കടാക്ഷിക്കയെന്നുള്ളത് പാതാളാദിസപ്തധാതുക്കളാകുന്ന പതിന്നാലുലോകങ്ങളുടേയും നിർമ്മിതിയായിത്തീരുന്നു.

സാരം

കടാക്ഷങ്ങൾ എന്നു പറയാനുള്ള കണ്ണുകൾ ദിക്കുകളായിത്തീരുന്നു. നാസികാദ്വാരങ്ങൾ രണ്ടും, സർവ്വദിക്കുകളും സുഖപൂർണ്ണമാക്കത്തക്ക നാസത്യനെന്നും ദസ്രനെന്നും പേരായ രണ്ട് അശ്വിനീദേവതകളായി ഭവിക്കുന്നു. ഈവിധം കീഴ്പ്പോട്ടുനോക്കിയാൽ നിന്തിരുവടിയുടെ അധരോഷ്ഠം ലോഭമായും ഉത്തരോഷ്ഠം ലജ്ജയായും തീരുന്നു ഇതുപോലെ പല്ലുകൾ നക്ഷത്രസമൂഹങ്ങളും തേറ്റപ്പല്ല് സർവ്വസ്വനിയമനകർത്താവായ യമനുമാകുന്നു.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ കടാക്ഷമോക്ഷത്തിൽ ആരംഭിച്ച് ദംഷ്ട്രവരേയുള്ളവയെ സ്വീകരിച്ചിട്ടുള്ളതിലും അവയെ പ്രപഞ്ചരചനമുതൽ പ്രപഞ്ചോപസംഹാരകർത്താവായ യമൻ വരെയുള്ള ആകൃതികൊടുത്തിട്ടുള്ളതിലുംനിന്ന് സൃഷ്ടിയും സംഹാരവും ഒന്നുപോലെ ഭഗവദധീനമാണെന്നുള്ള സൂക്ഷ്മംകൂടി ധ്വനിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

വിശ്വരചനാ കടാക്ഷമോക്ഷഃ—ഇതുകൊണ്ടു സങ്കല്പാത്മകമാകുന്ന നോട്ടം വിശ്വവും അതു വിട്ടയച്ചാൽ സൃഷ്ടിയും ആയതായി ഫലിക്കുന്നതോടുകൂടി കടാക്ഷം തന്നെയല്ലാത്ത നിമീലനാവസ്ഥ പ്രപഞ്ചാഭാവരൂപമായും തെളിയുന്നു. ൪

മായാ വിലാസഹസിതം ശ്വസിതം സമീരോ
ജിഹ്വാ ജലം വചനമീശ! ശകുന്തപങ്ക്തിഃ
സിദ്ധാദയഃ സ്വരഗണാ മുഖരന്ധ്രമഗ്നി-
ർദ്ദേവാ ഭുജാഃ സ്തനയുഗം തവ ധർമ്മദേവഃ. ൫

(ഹേ) ഈശ! = കർത്തും അകർത്തും അന്യഥാ കർത്തും ച സമർത്ഥനായുള്ളോവെ ഭഗവൻ!

തവ, വിലാസഹസിതം, മായാ= നിന്തിരുവടിയുടെ ലീലാമന്ദഹാസം മായയും

ശ്വസിതം, സമീരഃ = ശ്വാസോച്ഛ്വാസം കാറും

ജിഹ്വാ, ജലം = ജിഹ്വ, ജലവും

വചനം, ശകുന്തപങ്ക്തിഃ = വാക്കു പക്ഷിക്കൂട്ടവും

സ്വരഗണാഃ, സിദ്ധാദയഃ = സ്വരസമൂഹങ്ങൾ (ഉച്ചാരണത്തിലുള്ള വിവിധങ്ങളായ ഷഡ്ജാദിസ്വരങ്ങൾ ഉദാത്താദിയായ മറ്റുപലതരത്തിലുള്ള ശബ്ദവികാരങ്ങൾ,) സിദ്ധൻ, യക്ഷൻ, കിന്നരൻ, കിംപുരുഷൻ മുതലായവരും

മുഖരന്ധ്രം, അഗ്നിഃ = ആസ്യം അഗ്നിയും

ഭുജാഃ, ദേവാഃ = ബാഹുക്കൾ ദേവന്മാരും

സ്തനയുഗം, ധർമ്മദേവഃ = രണ്ടുസ്തനങ്ങൾ ധർമ്മങ്ങളുടേ(പ്രവൃത്തിരൂപങ്ങളും നിവൃത്തിരൂപങ്ങളുമായ സുകൃതങ്ങളുടേ) അധിഷ്ഠാനമൂർത്തിയായ ദേവനുമാകുന്നു.

അല്ലയൊ സർവ്വശക്തേ! ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിക്കല്ലാതെ മറ്റാർക്കും ഇത്തരത്തിലുള്ള സ്ഥൂലശരീരം ധരിക്കാൻ സാധിക്കയില്ല. നിന്തിരുവടിയുടെ വിനോദപുരസ്സരമായ മന്ദഹാസം മായയാകുന്നു. ലീലാവതാരങ്ങളെക്കുറിച്ചുള്ള സങ്കല്പംതന്നെ പുഞ്ചിരിയായി പ്രകാശിച്ചാൽ അപ്പോൾതന്നെ മായാപ്രപഞ്ചം മുഴുവനേ ആവിർഭവിച്ചുകഴിയുന്നു. ഈവിധം പുഞ്ചിരിപൂണ്ടു ചൈതന്യകടാക്ഷം ആവിർഭവിക്കുമ്പോൾ ആ ഈ നിന്തിരുവടിയുടെ ശ്വാസോച്ഛ്വാസങ്ങൾ സമീരനായിച്ചമയുന്നു. ആസമയം ജഡമായ മായയ്ക്ക് ഉണർവുണ്ടായിത്തീരുന്നു. ഈ ആകൃതിയിൽ ജിഹ്വ ജലമായി ഭവിക്കുന്നു. ശീതളമായ ജിഹ്വയിൽനിന്നും വരുന്ന ശബ്ദം മധുരനാദപ്രിയങ്ങളായ പക്ഷിജാലങ്ങളായി ചമയുന്നു. ആ ഈ ശബ്ദങ്ങളിലുള്ള സ്വരങ്ങൾ (ഉദാത്താദികൾ ഷഡ്ജാദികൾ എന്നുവേണ്ട പൊതുവെ സ്വരാക്ഷരങ്ങളെല്ലാം) സിദ്ധൻ, ചാരണൻ, വിദ്യാധരൻ, കിന്നരൻ, ഗന്ധർവ്വൻ എന്നീ ഗാനചതുരന്മാരായ ആകാശചാരികളാകുന്നു. ആവിധമുള്ള സ്വരസഹിതങ്ങളായ ശബ്ദങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നതിനുള്ള ആസ്യം അഗ്നിയായി ഭവിക്കുന്നു. എന്തിനുവളരെ? നിന്തിരുവടിയുടെ ഭുജങ്ങൾ ആ അഗ്നിയെത്തന്നെ മുഖമായി സ്വീകരിച്ചിട്ടുള്ള ദേവന്മാരായിതീരുന്നു. ദേവന്മാരെ ഉദ്ദേശിച്ച് അഗ്നിയിൽചെയ്യുന്നഹോമം വിഷ്ണുപ്രീതികരവും വിഷ്ണുതേജോവർദ്ധനവുമായിച്ചമയുന്നു. ആകപ്പാടെ പ്രവൃത്തിരൂപമോ നിവൃത്തിരൂപമോ ആയ സുകൃതങ്ങൾ രണ്ടുതരത്തിലുള്ളവ നിന്തിരുവടിയുടെ ഹൃദയസമുടമായ സ്തനങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു. ധർമ്മമൂർത്തിതന്നെ സ്തനങ്ങളുടെ സ്ഥാനം വഹിക്കുന്നു.

സർവ്വപ്രപഞ്ചനിർമ്മാതൃരൂപമായ — മായ — ഓജസ്സോടുകൂടി ഇരിക്കണമെങ്കിൽ — ഭഗവാൻ സാക്ഷാൽ ജഡരൂപയായ മായയ്ക്കു തന്റെ ശ്വാസമാകുന്ന പ്രാണൻ കൊടുക്കണം.

നിരൂപണം. ഭഗവാന്റെ സാന്നിദ്ധ്യം വേണമെന്നു സാരം. അപ്പോൾ ദേവകർമ്മം, യാഗം, വേദങ്ങൾ എന്നിവ ഉജ്ജ്വലങ്ങളായി ജഗദുദ്ധാരണത്തിനു കാത്തിരിക്കും എന്നൊരു വസ്തുസ്ഥിതികൂടി ഈ ശ്ലോകത്തിലെ അവയവനിരൂപണത്തിൽനിന്നും സ്പഷ്ടപ്പെടുന്നു. ന്യ

പുംസ്തത്പദമ്മ ഇഹ ദേവ! മനഃ സുധാംശു-
രവ്യക്തമേവ ഹൃദയാംബുജമംബുജാക്ഷ!
കുക്ഷിഃ സമുദ്രനിവഹാ വസനം തു സന്ധ്യാ
ശേഷഃ പ്രജാപതിരസൌ വൃഷണൌ ച മിത്രഃ. ൭

(ഹേ) അംബുജാക്ഷ! (ഹേ) ദേവ! = (അല്ലയൊ) സരസിജസമാനങ്ങളായ കണ്ണുകളോടുകൂടിയവനായി പ്രകാശസ്വരൂപിയായുള്ള ഭഗവൻ!

പുംസ്തം, തു, അധമ്മഃ. = ഈ രൂപത്തിൽ പുംസ്പ്രദേശമാകട്ടെ (പിൻഭാഗമാകട്ടെ) അധമ്മമാകുന്നു.

മനഃ, സുധാംശുഃ. = മനസ്സ് ചന്ദ്രനാകുന്നു.

ഹൃദയാംബുജം, അവ്യക്തം. = ഹൃത്പുണ്ഡരീകം അവ്യക്തം (സത്ത്വരജസ്തമോഗുണങ്ങളുടെ സാമ്യാവസ്ഥയാകുന്ന പ്രകൃതി) ആകുന്നു.

കുക്ഷിഃ, സമുദ്രനിവഹാഃ. = കുക്ഷി (ഉദരം) സമുദ്രനിവഹങ്ങളും (സാഗരസമൂഹങ്ങളും) ആകുന്നു.

വസനം, തു, സന്ധ്യേ. = വസ്ത്രമാകട്ടെ സന്ധ്യകളും (പ്രാതഃകാലത്തേയും സായംകാലത്തേയും സന്ധ്യകളും) ആകുന്നു. ഒന്നു് ഉടുക്കുന്നതും മറെറാന്നു് ഉത്തരീയവുമെന്ന താത്പര്യം.

ശേഷഃ, പ്രജാപതിഃ. = ശേഷം (മേദ്രം) പ്രജാപതി (ബ്രഹ്മാവു്) ആകുന്നു.

വൃഷണൌ, ച, മിത്രഃ. = വൃഷണങ്ങളും രണ്ടും മിത്രദേവനാകുന്നു.

അല്ലയോ സർവ്വമോഹനഗാത്രനായ് തേജോരൂപിയായുള്ള ഭഗവൻ! മുൻഭാഗത്തെ സ്തനയുഗം ധർമ്മരൂപിയായി എല്ലാർക്കും ദർശനീയവും സ്പൃഹണീയവും ആയിത്തീർന്നതുപോലെ നിന്തിരുവടിയുടെ പുംസ്തഭാഗം ആരും ആവശ്യപ്പെടാത്തതായ അധമ്മമായി ഭവിച്ചു. നിന്തിരുവടിയുടെ മനസ്സ് അമൃതകിരണൻ എന്നപോലെ സർവ്വലോകാ

ഭാവം

ഹ്ളാദകാരിയായി മൃദുകോമളമായിത്തീരുകയാൽ ചന്ദ്രനായിത്തന്നെ തീർന്നു. അവിടത്തെ ഹൃത്പുണ്ഡരീകം അതിഗംഭീരവും ക്ഷോഭമോ സ്തോഭമോ ശകലവുമില്ലാത്തതും എന്നാൽ സർവ്വപ്രപഞ്ചകാര്യനിദാനവും ആയ ഗുണത്രയസാമ്യാവസ്ഥാനരൂപമായ പ്രകൃതിയായിത്തന്നെ തീർന്നു 'നദീനാം സാഗരോ ഗതിഃ' എന്നു പറയുമ്പോലെ ഏഴുലോകങ്ങളും നിവസിക്കുന്ന നിന്തിരുവടിയുടെ കുക്ഷിപ്രദേശം സപ്തസമുദ്രങ്ങളായിത്തീർന്നു. പീതാംബരധാരിയായ നിന്തിരുവടിയുടെ വസ്ത്രങ്ങൾ വർണ്ണത്തിനും വിസ്താരത്തിനും ശോഭയ്ക്കും തക്കവിധം ചേരുന്ന പ്രാതഃകാലസായം കാലസന്ധ്യകളായിത്തീർന്നു. ഇക്കാണുന്ന വിശ്വമാസകലം ഈ രണ്ടു സന്ധ്യകളെക്കൊണ്ടു മൂടപ്പെട്ടു ശോഭിക്കയാലാണ് വിശ്വമൂർത്തിയായ നിന്തിരുവടി ഇവയെ അരയിൽ അണിയുന്നതും മേലിൽ ചാർത്തുന്നതുമായ രണ്ടുവസ്ത്രങ്ങളായി കൈയ്ക്കൊണ്ടതു്. സകലജഗത്സൃഷ്ടിക്കു ബീജാവാപം ചെയ്യുന്ന അവിടത്തെ മേഢ്രം മിത്രദേവനാകുന്ന വൃഷണങ്ങളാൽ ആശ്രയിക്കപ്പെടുന്നതാകയാൽ പ്രജാപതിതന്നെയായിരിക്കുന്നു.

അംബുജാക്ഷ!—പരമഭാഗവതനായ ഭട്ടതിരിപ്പാട് വിരാഡ്രൂപിയായ വിശ്വമൂർത്തിയുടെ വർണ്ണനത്തിൽ പ്രവേശിച്ചിരിക്കയാണെങ്കിലും അനവരതമായ തന്റെ അനുധ്യാനം നിമിത്തം പരിചയിച്ചു സിദ്ധിവരുത്തിയിട്ടുള്ള മൃദുകോമളസുന്ദരാകൃതിയായ ഗുരുവായൂരപ്പന്റെ വടിവ് എല്ലാത്തിനുംമീതെ മുന്നിട്ടുനില്ക്കയാൽ അംബുജാക്ഷ! എന്നുപയോഗിച്ചുപോയതാണ്. അല്ലെങ്കിൽ—സവിതാ ചനേത്രേ—എന്ന് ഈ ഘട്ടത്തിൽ തന്നെ, ൪-ാംശ്ലോകത്തിൽ അതിവിപുലാകൃതിയായ തേജോഗോളാത്മകനാകുന്ന സൂര്യനെ നേത്രമായി പറഞ്ഞിട്ട് അംബുജാക്ഷ എന്നുപന്യസിക്കുന്നതു പ്രകരണൌചിത്യത്തിനു ഹാനികരമായിത്തീരുന്നതാണല്ലോ.

നിരൂപണം.

മനഃ സുധാംശുഃ—സോമ-കലാനിധിപ്രഭൃതികളായ പര്യായങ്ങളെടുക്കാതെ സുധാംശു എന്നു പറഞ്ഞതു മനസ്സിന്റെ ശീതളത്വമാർദ്ദവാദികൾക്കു സൂചകമാകയാൽ സുധാംശുപദം സാഭിപ്രായമായി പരികരച്ഛായയിൽ പര്യവസാനിക്കുന്നു. ഇതുപോലെ ദൃഷ്ടിവച്ചാൽ പ്രജാപത്യാദികളായ സർവ്വപദങ്ങളും അത്യന്തോചിതങ്ങളാണെന്നു കാണാവുന്നതാണ്.

ശ്രോണീസ്ഥലം മൃഗഗണാഃ പദയോന്നഖാസ്തേ
ഹസ്ത്യുഷ്ണസൈന്ധവമുഖാ ഗമനം തു കാലഃ
വിപ്രാദിവർണ്ണഭവനം വദനാബ്ജബാഹ്വ-
ചാരുരുയുഗ്മചരണം കരുണാംബുധേ! തേ. ൭൫

(ഹേ) കരുണാംബുധേ! (ഭഗവൻ!) = (അല്ലയൊ) കരുണാനിധിയായി ഭക്തലോകപരിത്രാണപരായണനായുള്ളവേ! (ഭഗവൻ!)

തേ ശ്രോണീസ്ഥലം, മൃഗഗണാഃ= നിന്തിരുവടിയുടെ ശ്രോണീ (കടി) സ്ഥലം മൃഗഗണങ്ങളും

പദയോഃ, നഖാഃ, ഹസ്ത്യുഷ്ണ- സൈന്ധവമുഖാഃ = പാദനഖങ്ങളും ഹസ്തി (ആന) ഉഷ്ണം (ഒട്ടകം) സൈന്ധവം (കുതിര) മുതലായ നാല്ക്കാലികളും

ഗമനം, തു, കാലഃ = ഗമനം (സഞ്ചാരം) ആകട്ടെ കാല (സമയ) വും

വദനാബ്ജബാഹ്വചാരുരു- യുഗ്മചരണം, വിപ്രാദി- വർണ്ണഭവനം = വദനാബ്ജം (അബ്ജസുന്ദരമായ മുഖം) ബാഹ്വക്കും (ഭുജങ്ങളും) ചാരുവായ (സുന്ദരമായ) ഉരുയുഗ്മം (രണ്ടുതുടകളും) ചരണങ്ങളും (പാദങ്ങളും) ഇവ വിപ്രാദിയായ (ബ്രാഹ്മണ-ക്ഷത്രിയ-വൈശ്യ-ശൂദ്രന്മാരായ) വർണ്ണങ്ങളുടെ (ജാതികളുടെ) ഭവന(ഉത്പത്തിസ്ഥാന)വും ആകുന്നു.

സാരം

അല്ലയോ കൃപാനിധിയായ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയുടെ കടിപ്രദേശം മൃഗസമൂഹങ്ങളായിരിക്കുന്നു. അതിലും വിശിഷ്യ ഗജം-ഉഷ്ണം-അശ്വം എന്നിത്യാദി ചിലവ പാദനഖങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു. നിന്തിരുവടിയുടെ ഗമനം കാലമായിരിക്കുന്നു. ഈ കാണുന്ന സമസ്തലോകവും (കാല

നംചെയ്യു) ആകർഷിച്ചുകൊണ്ടുപോകുന്നകാലം അവിടത്തെ സഞ്ചാരത്തിൽ ആവിർഭവിക്കയും അവിടത്തെ സ്വസ്ഥമായ ഇരിപ്പിൽനിന്നു വിരമിച്ചുപോകയും ചെയ്യുന്നു. അവിടത്തെ സഞ്ചാരമില്ലാതായാൽ അതു പ്രളയമായിക്കഴിയുന്നു. നിന്തിരുവടിയുടെ മുഖം ബ്രാഹ്മണരുടെയും, ബാഹുക്കൾ ക്ഷത്രിയരുടെയും, തുടകൾ വൈശ്യരുടെയും, പാദങ്ങൾ ശൂദ്രരുടെയും ഉത്പത്തിസ്ഥാനമായിരിക്കുന്നു. അവിടിന്നു ഭയവുകൊണ്ടു ബ്രാഹ്മണാദിവർണ്ണചതുഷ്ടയം തന്നിൽതന്നെ വഹിച്ചു രക്ഷിച്ചുപോരുന്നു.

നിരൂപണം.

വിപ്രാദിവർണ്ണഭവനം വദനാബ്ജബാഹൂചാരുയുഗ്മചരണം—ബ്രാഹ്മണാദിവർണ്ണങ്ങൾക്കു വദനാദി ഉത്പത്തിസ്ഥാനമാണെന്നുള്ളതിന്—

"ബ്രാഹ്മണോ/സ്യ മുഖമാസീദ്
ബാഹൂ രാജന്യഃ കൃതഃ
ഊരൂ തദസ്യ യദ് വൈശ്യഃ
പദ്ഭ്യാം ശൂദ്രോ അജായത."

എന്ന ശ്രുതിവചനം പ്രമാണമാകുന്നു. ഇവിടെ വദനബാഹുക്കൾക്കു മദ്ധ്യേ അബ്ജപദവും, ഊരുയുഗ്മചരണങ്ങൾക്കു മുന്നിൽ ചാരുപദവും സംഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതിൽനിന്നും വിപ്രാദിവർണ്ണങ്ങളുടെ ഉത്പത്തിസ്ഥാനമായിരിക്കയാൽ വദനബാഹൂരുചരണങ്ങൾക്കു പ്രത്യേകിച്ചു് ഒരു സൌന്ദര്യ്യമഹിമയുള്ളതായി സിദ്ധിക്കുന്നു.

പ്രയോഗം.

അബ്ജപദം സൌന്ദര്യ്യോപലക്ഷണമായി കാകാക്ഷിന്യായേന വദനബാഹുക്കളിൽ അന്വയിക്കുന്നതുകൊണ്ടും ചാരുപദം ഊരുയുഗ്മചരണം ദ്വന്ദ്വമായതിനുശേഷം വിശേഷണമായി അന്വയിക്കുന്നതുകൊണ്ടുമാണ് ഈ ഒരു സൌന്ദര്യ്യമഹിമ സിദ്ധിച്ചതു്. എന്നാൽ ഒരു അസാംഗത്യം ഇവിടെ വൈയാകരണന്മാർ ചിന്തിക്കാവുന്നതാണു്. അതു്:—

"സവിശേഷണാനാം വൃത്തിന്ന വൃത്തസ്യ വാ വിശേഷണയോഗോ ന" എന്നുള്ള ശാബ്ദികസിദ്ധാന്തമനുസരിച്ചു ചാരു എന്ന വിശേഷണം ചേർത്തതിനുശേഷം വദനാബ്ജബാഹുപദത്തിന് ഊരുയുഗ്മചരണത്തോടു സമാസവും ഊരുയുഗ്മചരണം

സമാസിച്ചതിനുശേഷം ചാരു എന്ന വിശേഷണം ചേർക്കയും യുക്തമല്ല എന്നുള്ളതാണ്.

'വദനാബ്ജബാഹുചാരുയുഗചരണം' എന്നിടത്തെ ഏക വചനം

'ദ്വന്ദ്വശ്ച പ്രാണിതൂര്യസേനാങ്ഗാനാം'

എന്ന പാണിനിസൂത്രപ്രകാരം പ്രാണ്യങ്ഗമാകയാൽ ഏകവദ്ഭാവം നിമിത്തം സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ളതാണ്. വ

സംസാരചക്രമയി ചക്രധര! ക്രിയാസ്തേ
വീര്യം മഹാസുരഗണോഽസ്ഥികുലാനി ശൈലാഃ
നാഡ്യഃ സരിത്സമുദയാസ്തരവശ്ച രോമ
ജീയാദിദം വപുരനിർവ്വചനീയമീശ! ൻ

അയി, ചക്രധര! ഈശ! = അല്ലയോ ചക്രധര! (ചക്രപാണേ) ഈശ്വര!

തേ, ക്രിയാഃ = നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രവൃത്തികൾ

സംസാരചക്രം. = സംസാരമാകുന്ന (ജനനമരണാദിരൂപമാകുന്ന ദുഃഖത്തിന്റെ തിരിച്ചിലായ) ചക്രം ആകുന്നു.

(തേ,) വീര്യം, മഹാസുരഗണഃ. = (നിന്തിരുവടിയുടെ) വീര്യം (പരാക്രമം) മഹാസുരഗണം (മഹാന്മാരായ- കേമന്മാരായ അസുരന്മാരുടെ സമുദായം) ആകുന്നു.

അസ്ഥികുലാനി, ശൈലാഃ. = (നിന്തിരുവടിയുടെ) അസ്ഥികളുടെ (എല്ലുകളുടെ) കുലങ്ങൾ (സമൂഹങ്ങൾ) ശൈലങ്ങൾ (പർവ്വതങ്ങൾ) ആകുന്നു.

നാഡ്യഃ, സരിത്സമുദയാഃ. = നാഡികൾ (ഞരമ്പുകൾ) സരിത്സമുദയങ്ങൾ (നദീസമൂഹങ്ങൾ) ആകുന്നു.

തരവഃ, ച, രോമ, = തരുക്കൾ (വൃക്ഷങ്ങൾ) ആകട്ടെ രോമമാകുന്നു,

അനിർവ്വചനീയം = ഇന്നപ്രകാരമാണെന്നു നിർവ്വചനംചെയ്യാൻ (തീർത്തുപറയാൻ) കഴിയാത്തതായ

ഇദം, വപുഃ = ഈ വപുസ്സ് (മൂർത്തി)

ജീയാത്. = ജയിക്കുമാറാകട്ടെ (സർവ്വോത്കർഷേണ വർത്തിക്കുമാറാകട്ടെ.)

അല്ലയോ ചക്രായുധധാരിയായി സകലലോകരക്ഷാചതുരനായ ഭഗവൻ! ശ്രീകൃഷ്ണ! ജഗദീശ്വര! ഈ കാണുന്ന ജനനമരണാദിരൂപമായി ആവർത്തിച്ചാവർത്തിച്ചു ചക്രത്തിരിച്ചൽപോലെ തുടർന്നുവരുന്ന ദുഃഖരൂപമായ സംസാരം നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രവൃത്തികളുടെ രൂപമാകുന്നു. അവിടുന്നു പ്രവർത്തിക്കുന്നതെല്ലാം ലോകരങ്ഗത്തിൽ സംസാരചക്രത്തിരിച്ചിലുതന്നെ. അവിടത്തെ പരാക്രമങ്ങളുടെ വേഷം നോക്കുക. വൻപരായ അസുരരെല്ലാം ആ ഈ പരാക്രമം തന്നെ മൂർത്തീഭവിച്ചു വിളങ്ങുന്നു. പർവ്വതങ്ങൾ അവിടത്തെ അഭേദ്യമായ അസ്ഥിജാതമായി ചമഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഈ അസ്ഥികളുടെ ഇടയിൽകൂടി പടർന്നിരിക്കുന്ന ഞരമ്പുകൾ പർവ്വതജാതങ്ങളായ നദീസമൂഹങ്ങളുമാകുന്നു. നിന്തിരുവടിയുടെ ഈ വിശ്വമൂർത്തിയിലുള്ള രോമസമൂഹം ശാഖോപശാഖകളായി വർദ്ധിച്ചു കാണുന്ന വൃക്ഷങ്ങളായും തീർന്നിരിക്കുന്നു. ഇങ്ങനെ ഓരോന്നായി നിരൂപണം ചെയ്തുപോയാലവസാനമില്ലാത്തവിധം നിറഞ്ഞുകാണുന്ന സമസ്തവസ്തുജാതവും അതതിന്റെ യോഗ്യതയ്ക്കു തക്കവിധം നിന്തിരുവടിയുടേതന്നെ മൂർത്തിയിൽപെട്ട ഓരോ അംശമായിട്ടേ കാണുകയുള്ളു. ഈ തരത്തിലുള്ള ഈ ഒരു മൂർത്തി യാതൊരു പരിമാണവും യാതൊരു കാര്യകാരണസ്വരൂപവുമില്ലാത്തതാകയാൽ ഇദമിത്ഥമെന്നു തീർത്തുപറയാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല. ഇതിന്റെ മഹിമയെ അനുധ്യാനം ചെയ്തു കാണുന്നിടത്തോളം സർവ്വോത്കർഷേണ വർത്തിക്കുമാറാകട്ടെ എന്നുള്ള വിജയപ്രാർത്ഥനമാത്രമേ തോന്നുന്നുള്ളു. എന്നും ഈ മൂർത്തിയുടെ വിജയത്തെ പ്രാർത്ഥിക്കുമാറു യോഗമുണ്ടാകേണമേ.

ജാരം.

സംസാരചക്രമയിചക്രധര!—സംസരതി=നല്ലതിന്മണ്ണം ഗമിക്കുന്നു. 'ചക്രംപോലെ വന്നതു വന്നതു പിന്നെയും പിന്നെയും എന്നമട്ടിൽ തിരിക്കുന്നു' എന്ന അർത്ഥത്തിൽ സംസാരശബ്ദമുണ്ടായി.

നിരൂപണം.

"പുനരപി ജനനം പുനരപി മരണം
പുനരപി ജനനീജഠരേ ശയനം
ഇഹ സംസാരേ ബഹുവിസ്താരേ"

എന്ന സാക്ഷാൽ ശങ്കരഭഗവത്പാദാചാര്യർ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതനുസരിച്ചു് ഒരു വണ്ടിച്ചക്രംപോലെ ജനനമരണാദിദുഃഖം തിരിയുന്നതിനാൽ സംസാരം ചക്രമായി. ഈ ചക്രം ഭഗവാന്റെ ക്രിയകളാകുമ്പോൾ ആ ക്രിയകളുള്ളവൻ ചക്രം ധരിക്കുന്നവനായി. ആ ഈ ആശയമാണു 'ചക്രധര' എന്ന വിശേഷണത്താൽ വ്യക്തപ്പെടുത്തിയിട്ടുള്ളതു്. കാലരൂപമായ ചക്രം ആ ഈ ഭഗവാന്റെ ആയുധമാണെങ്കിലും സൂക്ഷ്മം വിചാരിക്കുമ്പോൾ ആ കാലം അവിടുന്നു കാട്ടിക്കൂട്ടുന്ന വ്യാപാരങ്ങൾതന്നെയാണെന്നു വന്നുകൂടുന്നു. ഈവിധം സംസാരചക്രത്തിന്റെ ഒരു രൂപം കാട്ടിയപ്പോൾ അതിസ്ഥൂലങ്ങളും ഭയാനകങ്ങളുമായ അസുരസമൂഹവും പർവതങ്ങളും നദികളും വൃക്ഷങ്ങളും കൊണ്ടു് ആ രൂപം കൊണ്ടുപിടിച്ചു് ഉദാഹരണമെന്നോണം മേല്പെട്ട കൊടുക്കുന്നതു് എത്ര സങ്ഗതമായിരിക്കുന്നു. ഇതുവരെ കഴിഞ്ഞ പല ശ്ലോകങ്ങളിലും അനേകം അവയവികളേയും തദവയവങ്ങളേയും ഓരോപ്രപഞ്ചാന്തർഗ്ഗതപദാർത്ഥങ്ങളായി രൂപപ്പെടുത്തി എങ്കിലും ഒടുവിലത്തെ ഈ ഉപസംഹാരശ്ലോകത്തിലാണു് അത്യുദ്ബണമായ ആ വിശ്വരൂപം പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടതെന്നു് ആർക്കും ഗ്രഹിക്കാൻകഴിയും.

തരവശ്ച —ഇവിടത്തെ ചകാരം ഇതുവരെ ഉപന്യസിക്കാത്ത മറ്റു പല സാധനങ്ങളും ഭഗവന്മൂർത്തിയിൽ യഥാർഥം അന്തർഭവിപ്പിച്ചു കൊള്ളുവാൻ സങ്കല്പിച്ചാണു കൊടുത്തിട്ടുള്ളതെന്നു വിവരണം ചെയ്യാം. അതുകൊണ്ടു ഭാഗവതത്തിൽ കാണുന്ന മട്ടിൽ രസാദിസപ്തധാതുക്കൾ—ഗായത്രി, ഉഷ്ണിഗ്, ബൃഹതി, പങ്ക്തി, ജഗതി, ത്രിഷ്ടുപ്, അനുഷ്ടുപ്—എന്നു് ഏഴു ഛന്ദസ്സുകളാണെന്നും ശ്മശ്രുക്കൾ മിന്നലാണെന്നും മറ്റും ഊഹിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഈ വിശ്വമൂർത്തിപരികല്പനത്തിൽ താഴെ കൊടുക്കുന്ന പ്രമാണങ്ങൾ ശ്രദ്ധിച്ചുനോക്കുക.—

"അഗ്നിർമൂർധാ ചക്ഷുഷീ ചന്ദ്രസൂര്യൌ
ദിശഃ ശ്രോത്രേ വാഗ് വിവൃതാശ്ച വേദാഃ
വായുഃ പ്രാണോ ഹൃദയം വിശ്വമസ്യ
പദ്ഭ്യാം പൃഥിവീ ഹ്യേഷ സർവഭൂതാന്തരാത്മാ."

(ശ്രുതി)

"ദ്യാം മൂർദ്ധാനം യസ്യ വിപ്രാ വദന്തി
ഖം വൈ നാഭിശ്ചന്ദ്രസൂര്യൌ ച നേത്രേ
ദിശഃ ശ്രോത്രേ വിദ്ധി പാദൌ ക്ഷിതിം ച
സോഽചിന്ത്യ ആത്മാ സർവ്വഭൂതപ്രണേതാ."

(സ്മൃതി)

"ദ്യൌരക്ഷിണീ ചക്ഷുരഭൂത് പതങ്ഗഃ
പക്ഷ്മാണി വിഷ്ണോരഹനീ ഉഭേ ച
തദ്ഭ്രൂവിജൃംഭഃ പരമേഷ്ഠിധിഷ്ണ്യ-
മാപോഽസ്യ താലൂ രസ ഏവ ജിഹ്വാ.

ഛന്ദാംസ്യനന്തസ്യ ശിരോ ഗൃണന്തി
ദംഷ്ട്രാ യമഃ സ്നേഹകലാ ദ്വിജാനി
ഹാസോ ജനോന്മാദകരീ ച മായാ
ദുരന്തസർഗ്ഗോ യദപാങ്ഗമോക്ഷഃ.

വ്രീഡോത്തരോഷ്ഠോഽധര ഏവ ലോഭോ
ധർമ്മഃ സ്തനോഽധർമ്മപഥോഽസ്യ പൃഷ്ഠം
കസ്തസ്യ മേഢ്രം വൃഷണൌ ച മിത്രൌ
കുക്ഷിഃ സമുദ്രാ ഗിരയോഽസ്ഥിസങ്ഘാഃ.

നദ്യോഽസ്യ നാഡ്യോഽഥ തന്തൃരുഹാണി
മഹീരുഹാ വിശ്വതനോർന്നരേന്ദ്ര!
അനന്തവീര്യഃ ശ്വസിതം മാതരിശ്വാ
ഗതിർവ്വയഃ കർമ്മ ഗുണപ്രവാഹഃ.

ഈശസ്യ കേശാൻ വിദുരംബുവാഹാൻ
വാസസ്തു സന്ധ്യേ കുരുവര്യ! ഭൂമ്നഃ
അവ്യക്തമാഹുർഹൃദയം മനശ്ച
സ ചന്ദ്രമാഃ സർവ്വവികാരകോശഃ."

(ഭാഗവതം) ൻ

ഈവിധം വിശ്വമൂർത്തിയുടെ ഉപാസനാസിദ്ധിക്കായി തദനുരൂപമായ ഭഗവദ്രൂപത്തെ നിർവ്വർണ്ണനംചെയ്തിട്ട് ഈ മൂർത്തിയെ ഉപാസിക്കുന്നതിനുള്ള അധികാരികളെ നിർദ്ദേശിക്കയുംചെയ്തു ദശകത്തെ ഉപസംഹരിക്കുന്നു:—

ഈദൃഗ് ജഗന്മയവപുസ്തവ കർമ്മഭാജാം
കർമ്മാവസാനസമയേ സ്മരണീയമാഹുഃ

തസ്യാന്തരാത്മവപുഷേ വിമലാത്മനേ തേ
വാതാലയാധിപ! നമോ/സ്തു നിരുന്ധി രോഗാൻ.
[൫൦

ഈദ്ദൃക് = ഇപ്രകാരമുള്ള
തവ, ജഗന്മയവപുഃ = നിന്തിരുവടിയുടെ ജഗന്മയ (വിശ്വരൂപ)മായ വപുസ്സ് (മൂത്തി)
കമ്മഭാജാം = കമ്മത്തെ (ശ്രവണ-സ്മരണ-കീർത്തനാദികളെ) ഭജി (ആശ്രയി)ക്കുന്നവരായ ആളുകൾക്ക
കമ്മാവസാനസമയേ = കമ്മത്തിന്റെ (മുൻചൊന്ന കമ്മത്തിന്റെ) അവസാനസമയത്തിൽ
സ്മരണീയം, (മഹാന്തഃ) ആഹുഃ. = സ്മരിക്കേണ്ടതായി (ധ്യാനിക്കേണ്ടതായി) (മഹാന്മാർ) പറഞ്ഞുവരുന്നു.
(ഹേ) വാതാലയാധിപ! = (അല്ലയോ) ഗുരുവായൂരപ്പ!
തസ്യ, അന്തരാത്മവപുഷേ = ആ ഈ വിശ്വമൂർത്തിയായ വിരാട് ശരീരത്തിന്റെ അന്തരാത്മവപുസ്സായ (അന്തര്യാമിസ്വരൂപനായ)
വിമലാത്മനേ, തേ = ശുദ്ധസത്ത്വമൂർത്തിയായുള്ള നിന്തിരുവടിക്കായി
നമഃ, അസ്തു. = നമസ്കാരം ഭവിക്കുമാറാകട്ടെ.
രോഗാൻ = രോഗങ്ങളെ (ആഭ്യന്തരമായും ബാഹ്യമായും ഉള്ള രാഗാദികളും വാതാദികളുമായ വ്യാധികളെ)
നിരുന്ധി. = നിന്തിരുവടി നിരോധിച്ചു തരേണമേ-തീർത്തുതരുവാൻ പ്രസാദിക്കേണമേ.

നിരുന്ധി. നി എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ രുധിർ ആവരണേ' എന്ന ധാതുവിന്റെ കർത്തരി ലോട്ട് പരസ്മൈപദി മധ്യമപുരുഷൈകവചനം.

നി—രുണദ്ധു,	രുന്ധാത്	രുന്ധാം	രുന്ധന്തു
	രുന്ധി, രുന്ധാത്	രുന്ധം	രുന്ധ
	രുണധാനി	രുണധാവ	രുണധാമ.

സാരം

അല്ലയോ! ഗുരുവായൂരപ്പ! ഭഗവൻ! ഇവ്വണ്ണമെല്ലാം നിരൂപണംചെയ്യ വർണ്ണിക്കപ്പെട്ടതായ നിന്തിരുവടിയുടെ വിശ്വമൂത്തിയായ വിരാട്ശരീരം ശ്രവണം, സ്മരണം, കീർത്തനം, വന്ദനം, അർച്ചനം എന്നിത്യാദികളായി ഭക്തൃങ്ഗഭൂതങ്ങളായ കർമ്മങ്ങൾ നടത്തുന്ന സാധനഭക്തിയിൽ ഉറപ്പെട്ട ഭക്തന്മാർക്ക് ആ തരത്തിലുള്ള കർമ്മങ്ങളുടെ അവസാനത്തിൽ ധ്യാനിക്കേണ്ടതാണെന്നു മഹാന്മാർ പറയുന്നു. ശരീരാഭിമാനികളായ ആളുകൾ ആ തരത്തിലുള്ള ഒരു ദിവ്യശരീരംതന്നെ ഈശ്വരമൂർത്തിയായി ധ്യാനിച്ചു ഭജിച്ചാൽ അതുവഴി അന്തഃശുദ്ധിവന്നു ക്രമേണ ശുദ്ധസത്ത്വമൂർത്തിയെ ഉപാസിച്ചു ധ്യാനിക്കുന്നതിൽ അധികാരികളായിത്തീരുന്നതാണ്. ഇങ്ങനെ ശുദ്ധിവന്നുകഴിഞ്ഞാൽ അയവർ നിന്തിരുവടിയുടെ ആ ഈ വിശ്വമൂർത്തിയുടെ ഉള്ളിൽത്തന്നെ അന്തര്യാമിയായി നിർമ്മലമായ ശുദ്ധസത്ത്വമൂർത്തിയായി പ്രകാശിക്കുന്നു. അപ്രകാരമുള്ള നിന്തിരുവടിയെ പ്രണമിച്ചു സകലവിധമായ സംസാരഖേദങ്ങളും തീർന്നു മുക്തിനേടാൻ സാധിക്കും. ഞാനിപ്പോൾ ഇപ്രകാരം ആ വിശ്വമൂർത്തിയുടെ ഉള്ളിൽ പ്രകാശിച്ചിയങ്ങുന്ന നിർമ്മലാത്മാവായി ശുദ്ധസത്ത്വപ്രകാശസ്വരൂപിയായ നിന്തിരുവടിയെ പ്രണമിച്ചു ഭജിക്കുമാറ് അനുഗ്രഹംതരേണമേ. എന്റെ ബാഹ്യങ്ങളും ആഭ്യന്തരങ്ങളുമായ സകലരോഗങ്ങളും നീക്കി കരുണയുണ്ടായി രക്ഷിക്കേണമേ.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ വിശ്വമൂർത്തിയെ ധ്യാനിക്കുന്നവർക്കു ക്രമേണ സമസ്തസംസാരബന്ധവുമറ്റു സച്ചിദാനന്ദസ്വരൂപിയായ ഭഗവാന്റെ സായുജ്യമുണ്ടാകുന്നതായി ഉദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നു. മഹാകവി ഉണ്ണായിവാര്യർ

"ഞാനെന്നുമെനിക്കുള്ളതെന്നും
അഭിമാനമെല്ലാവർക്കും തോന്നും
അതു മായം അതമേയം
അതു മായുന്നതുമല്ലലകിൽ കായം പോകിലും"

എന്നു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതുപോലെ ശരീരത്തിൽ ഞാനെന്നുംമറ്റും അഭിമാനിച്ചിരിക്കുന്ന ആളുകൾ നിഷ്കളബ്രഹ്മോപാസന അശക്യമാകയാൽ സകളമായ ഈശ്വരമൂർത്തിധ്യാനത്തിൽ ആദ്യം പ്രവേശിക്കണം. അതെങ്ങിനെയെന്നാൽ ഷോഡശോപചാരപൂജാദികൾ നടത്തി ആ പൂജയുടെ അവസാനത്തിൽ ഇഷ്ടമൂർത്തിയെ നല്ലതിന്മണ്ണം ധ്യാനിക്കണം. ഈവിധം തുടരെത്തുടരെ ധ്യാനിച്ച് ഒടുവിൽ ഈ കാണുന്ന സമസ്തവസ്തുരൂപമായ പ്രപഞ്ചമാകുമ്പോൾ സത്തോ അസത്തോ പ്രിയമോ അപ്രിയമോ ബന്ധുവോ ശത്രുവോ എല്ലാം ഉപാസ്യനായ ഭഗവാനായിത്തീരുന്നതിനാൽ ഒന്നിലും രാഗദ്വേഷാദികളില്ലാത്തവരായ് തീർന്ന് അവർ അന്തഃകരണശുദ്ധിയുള്ളവരായി ഭവിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരമായിത്തീരുമ്പോൾ അവരുടെ ഉള്ളിൽ അഴുക്കില്ലാത്തതിനാൽ നിർമ്മലമായ പരമാത്മബോധമുള്ളവരായി അവർ ബ്രഹ്മസായുജ്യം പ്രാപിക്കുന്നു. ഇതു് ത്രിഗുണാത്മകവിശ്വരൂപത്തെ ധ്യാനിച്ചു ധ്യാനിച്ചു കേവലം ശുദ്ധസത്വമായ ഭഗവൻമൂർത്തിയെ ധ്യാനിക്കാൻ അധികാരം സിദ്ധിച്ചതുകൊണ്ടാണു്.

കർമ്മഭാജാം കർമ്മാവസാനസമയേ— കർമ്മഭാക്കുകൾ=കർമ്മയോഗികൾ. കൃച്ഛ്രചാന്ദ്രായണാദിവ്രതാനുഷ്ഠാനമോ, ജ്യോതിഷ്ടോമാദിയാഗാനുഷ്ഠാനമോ, ശ്രവണകീർത്തനാദിഭജനാചരണമോ ചെയ്യുന്നവരെല്ലാം കർമ്മയോഗികളാണു്. ഏതുതരത്തിലുള്ള കർമ്മങ്ങൾ ചെയ്യുന്നവരാണെങ്കിലും ഭഗവത്പരമായി പരിസമാപ്തി ചെയ്യുന്നവരായിരിക്കണം. അതു് 'കർമ്മഭാജാം' എന്നിടത്തെ ഭാജാം എന്ന പദത്താൽ വ്യഞ്ജിപ്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. 'കർമ്മാവസാനസമയേ' എന്നിടത്ത് അവസാനശബ്ദം ഉപലക്ഷണമായി സ്വീകരിച്ച ചില വ്യാഖ്യാതാക്കൾ—

> "വിശ്വരൂപം ഭഗവതോ ധ്യായേത് പരമമങ്ഗലം
> യാത്രാകാലേ ജപേ ഹോമേ ആപത്കാലേ വിശേഷതഃ."

എന്നുള്ള പ്രമാണപ്രകാരം യാത്രാകാലം, ജപം, ഹോമം, ആപത്കാലം എന്നീ സന്ദർഭങ്ങളിലും വിശ്വരൂപധ്യാനത്തെ സാധൂകരി

ക്കുന്നു. കർമ്മാവസാനസമയശബ്ദത്താൽ മരണകാലം എന്ന അർത്ഥം സ്വീകരിച്ച് അന്ത്യകാലത്തിലും ഭഗവദ്വിരാട്സ്വരൂപ ധ്യാനത്തെ സാധിക്കുന്നു. എന്നാൽ ഏതുകർമ്മത്തിന്റെ ആരംഭത്തിലും അവസാനത്തിലും മരണകാലത്തിലും ധ്യാനിക്കേണ്ടതാണെന്നു സ്ഥാപിക്കാൻ അവസാനശബ്ദം ഉപലക്ഷണമായി സ്വീകരിച്ചുതീരണമെന്നില്ല. കർമ്മാവസാനശബ്ദത്തെ കർമ്മ ച അവസാനം ച കർമ്മാവസാനേ തയോഃ സമയേ എന്നു ദ്വന്ദ്വപൂർവ്വ പദതത്പുരുഷനായി വിഗ്രഹിച്ച അർത്ഥം പറഞ്ഞാൽ ഇച്ചൊന്ന എല്ലാ അർത്ഥവും സ്വാരസികമായി കിട്ടുന്നതാണ്. പാതാളം മുതൽ സത്യലോകംവരെയുള്ള പതിന്നാലുലോകങ്ങളും തദന്തർഗ്ഗതമായ സമസ്തപദാർത്ഥങ്ങളും ഭഗവദ്രൂപമായിക്കഴിഞ്ഞാൽ അന്യമായ ഒരുവസ്തു ക്ലേശഹേതുവായില്ലാത്തതുകൊണ്ടു സുഖാനുഭവം സിദ്ധമാണെന്നു സൂക്ഷ്മം.

സമസ്തവും വിരാഡ്രൂപത്തിൽ അന്തർഗ്ഗതമാണെന്നും അതല്ലാതെ മറെറാന്നും ഇല്ലെന്നും കർമ്മാവസാനത്തിൽ ആ രൂപംതന്നെ സ്മരണീയമാണെന്നും ഭാഗവതത്തിൽ സ്പഷ്ടമായിപറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു നോക്കുക:—

"ഇയാനസാവീശ്വരവിഗ്രഹസ്യ
യഃ സന്നിവേശഃ കഥിതോ മയാ തേ
സന്ധാര്യതേ/സ്മിൻ വപുഷി സ്ഥവിഷ്ഠേ
മനഃ സ്വബുദ്ധ്യാ ന യതോ/സ്തി കിഞ്ചിത.
യാവന്ന ജായേത പരാപരേ/സ്മിൻ
വിശ്വേശ്വരേ ദ്രഷ്ടരി ഭക്തിയോഗഃ
താവത സ്ഥവീയഃ പുരുഷസ്യ രൂപം
ക്രിയാവസാനേ പ്രയതഃ സ്മരേത."

വാതാലയാധിപ!—ഈ സംബോധനം പ്രകൃതത്തിൽ വളരെ ഉചിതമായിരിക്കുന്നു. സാധാരണശരീരത്തിന് ഒരു ചൈതന്യം വേണമെങ്കിൽ അതിൽ പ്രാണവായുസഞ്ചാരമുണ്ടായിരിക്കണം. ആ രീതിക്കു സർവ്വലോകസ്വരൂപമായ വിരാട്ശരീരത്തിനു സർവ്വലോകാന്തര്യാമിതന്നെയാണു പ്രാണാത്മസ്ഥാനം വഹിക്കേണ്ടതു്. അതുതന്നെ വാതാലയാധിപപദം വ്യക്തപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. വാതാലയം= സ്ഥൂലശരീരം അതിലെ അധിപൻ

അന്തര്യാമിയായ പ്രാണാത്മാവ് എന്നർത്ഥമാകുന്നു. ഏതൊരു സാക്ഷാദ്ജഗദീശ്വരനായ ഗുരുവായൂരപ്പനെക്കൊണ്ടു വിരാട് ശരീരത്തിനു ചൈതന്യം ഭവിക്കുമോ അപ്രകാരമുള്ള പരമാത്മാവെന്നാശയം. മറെറാരുകാര്യംകൂടി ഇവിടംകൊണ്ടു തെളിയിക്കേണ്ടതുണ്ട്. അതു "രോഗാൻ" എന്ന ബഹുവചനംകൊണ്ട് ആന്തരവും ബാഹ്യവുമായ സകലരോഗങ്ങളുടേയും നിരോധനം ഉദ്ദേശിക്കുന്ന പ്രസ്തുതത്തിൽ വാതാലയാധിപപ്രസാദം വളരെ കാര്യമാണ്.

"ശൂലം നർത്ത്യനിലാത്"

എന്ന വൈദ്യശാസ്ത്രസിദ്ധാന്തമനുസരിച്ചു വായുവിനെ കൂടാതെ (അതായതു വായുവികാരമെന്നിയേ) വേദനയില്ലെന്നു വന്നാൽ വായുവിന്റെ ആനുകൂല്യപ്രസാദം വേദനാപരിഹാരത്തിൽ അത്യന്തമുതകുന്ന ഒന്നാണെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നുണ്ടല്ലോ.

നമോ/സ്തു നിരുന്ധി രോഗാൻ—ഇവിടെ നമസ്കാരം കാരണവും രോഗനിരോധനം കാര്യവും ആണെന്നൂഹിക്കാം. യാവനൊരുത്തനാണോ ഭഗവാനെ പ്രണാമാദികൊണ്ട് ആശ്രയിക്കുന്നത് ആ ആശ്രയം ഭഗവാന് ഒരു കടമയുണ്ടാക്കുന്നുവത്രേ. അസ്തു, നിരുന്ധി എന്നു രണ്ടിടത്തും ലോട്ടിന്റെ പ്രയോഗം അവയ്ക്കുള്ള അന്യോന്യബന്ധത്തെ വിശദപ്പെടുത്തുന്നു. നേരേമറിച്ചു, ഈ രോഗനിരോധനം ഉണ്ടാകുന്നതു ഭഗവാനെ ശരിയായി പ്രണമിക്കുന്നതിനുവേണ്ടിയാണെന്നൂഹിച്ചാൽ ഈ കാര്യകാരണഭാവം മറിച്ചുമാകാം.

അന്തരാത്മവപുഷേ, വിമലാത്മനേ, എന്നീ ചതുർത്ഥ്യന്തങ്ങളും വാതാലയാധിപ! എന്ന സംബോധനവും കൊണ്ടു വിരാട്ശരീരത്തിന്റെ അന്തര്യാമിയും പരമാത്മാവും ഗുരുവായൂരപ്പനും തമ്മിൽ ഭേദം ഇല്ലെന്നു കാണുന്നതിനാൽ അധികാരിഭേദം അനുസരിച്ചു സംസാരദുഃഖനാശം, ആത്മജ്ഞാനലാഭം, മുക്തി എന്നിങ്ങനെ സമസ്തവും ആ ഭഗവാനെ പ്രണമിച്ചാൽ അവനു സിദ്ധിക്കുന്നതായി ഉപന്യസിക്കാം. എന്നാൽ നമ്മുടെ മഹാകവി ഭട്ടതിരിപ്പാടു ശരീരാഭിമാനിയല്ലെന്നും അതിനാൽ നിഷ്കലബ്രഹ്മോപാസനം അദ്ദേഹത്തിന് അസാദ്ധ്യമല്ലെന്നും വ്യക്തമാക്കാനായി ഈ ശ്ലോകത്തിൽതന്നെ പൂർവാർദ്ധംകൊണ്ടു നിർദ്ദേശിക്കപ്പെട്ട ശരീരാഭിമാനികളുടെ കഥ നിറുത്തിയിട്ട് ആരംഭിക്കുന്ന ഉത്തരാർദ്ധം നമ്മെ

മനസ്സിലാക്കുന്നു. ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ പരമാത്മസ്വരൂപിയായ ഭഗവാനെയാണ് അങ്ങേഹം പ്രണമിക്കുന്നതെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നുണ്ടല്ലോ. ൬൦

വിരാഡ്ദേഹത്തിനു ജഗദാത്മതാവർണ്ണനം
എന്ന ആറാംദശകം സമാപ്തം.

അഥ സപ്തമം ദശകം.

പ്രണവാത്മകമായ വിഷ്ണുവിന്റെ ചതുർവ്യൂഹരൂപകമായ വിരാട്സ്വരൂപം വർണ്ണിച്ചിട്ടു തൃഗുണാത്മകമായ ആ സ്വരൂപത്തിൽ മനസ്സിനു സ്ഥിരത സിദ്ധിച്ചുകഴിഞ്ഞ ഭക്തനു ഒരിഗുണാത്മകനായി ഹിരണ്യഗർഭരൂപനായുള്ള ഭഗവദവതാരത്തെ കാണിക്കുന്നു:—

ഏവം ദേവ! ചതുർദ്ദശാത്മകജഗ-
ദ്രൂപേണ ജാതഃ പുന-
സ്തസ്യോർദ്ധ്വം ഖലു സത്യലോകനിലയേ
ജാതോ/സി ധാതാ സ്വയം
യം ശംസന്തി ഹിരണ്യഗർഭമഖില-
ത്രൈലോക്യജീവാത്മകം
യോ/ഭ്രത് സ്ഫീതരജോവികാരവികസ-
ന്നാനാസിസൃക്ഷാരസഃ. ൭

(ഹേ) ദേവ! (ഭഗവൻ!) = (അല്ലയോ) പ്രകാശസ്വരൂപനായുള്ളോവെ! (ഭഗവൻ!)
ഏവം = ഈവിധം (മുൻദശകത്തിൽ പറഞ്ഞപ്രകാരം)
ചതുർദ്ദശാത്മകജഗദ്രൂപേണ = പാതാളാദിസത്യാന്തങ്ങളായ പതിന്നാലു ജഗത്തുകളുടേയും രൂപത്തിൽ
ജാതഃ (തപം) = ജാതനായ- അവതരിച്ചവനായ (നിന്തിരുവടി)
പുനഃ = വീണ്ടും
തസ്യ = ആ പതിന്നാലുലോകങ്ങളാകുന്ന വിരാഡ്രൂപത്തിന്റെ
ഊർദ്ധ്വം = മുകളിലായി
സത്യലോകനിലയേ = സത്യലോകം എന്ന സ്ഥലത്തു
സ്വയം = തന്നത്താനെ
ധാതാ = ബ്രഹ്മാവായി (ഹിരണ്യഗർഭമൂർത്തിയായി)

ജാതഃ, അസി, ഖലു. = അവതരിച്ചവനായി ഭവിക്കുന്ന നിശ്ചയം. (ഈ ഹിരണ്യഗർഭദേവൻ നിന്തിരുവടിതന്നെയാണു്.)

യം = യാതൊരു ഹിരണ്യഗർഭനെ

(ശാസ്ത്രവിദഃ) = (ശാസ്ത്രജ്ഞന്മാർ)

അഖിലത്രൈലോക്യജീവാത്മകം = അഖില(സമസ്ത)മായ ത്രൈലോക്യത്തിന്റേയും (ത്രൈലോക്യരൂപമായ വിരാട്ശരീരത്തിന്റേയും) ജീവാത്മാവായി (സമഷ്ട്യഭിമാനജീവനായി)

ശംസന്തി. = പുകഴ്ത്തുന്നുവോ.

യഃ = യാതൊരു ഹിരണ്യഗർഭൻ

സ്ഫീതരജോവികാരവികസന്നാനാസിസൃക്ഷാരസഃ = സ്ഫീതമായ (വർദ്ധിച്ചതായ) രജോവികാരങ്ങളായി (രജോഗുണകാര്യങ്ങളായി) വികസത്തായ (വ്യാപിക്കുന്നതായ) നാനാവിധമായ (അനേകംപ്രകാരമുള്ള ഭേദബുദ്ധികളോടുകൂടിയ) സിസൃക്ഷയിൽ (സൃഷ്ടിസങ്കല്പത്തിൽ) രസത്തോടു (പ്രീതിയോടു) കൂടിയവനായി

അഭൂത്. = ഭവിച്ചുവോ.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! യഥാർത്ഥത്തിൽ ശുദ്ധസത്വപ്രകാശസ്വരൂപനാണെങ്കിലും നിന്തിരുവടി സ്ഥൂലബുദ്ധികളുടെ അനുഗ്രഹത്തിനായി ഇക്കാണുന്ന പ്രതിനാലുലോകങ്ങളും തദന്തർഗ്ഗതങ്ങളായ സകലസാധനങ്ങളുമായി സ്വരൂപം കൈയ്യൊണ്ടു വിരാട്ശരീരത്തോടുകൂടി വിശ്വമൂർത്തിയായി പ്രകാശിച്ചു. ഈ വിരാട്ശരീരം ത്രിഗുണാത്മകമാണത്രെ. ഈ നിന്തിരുവടിതന്നെയാണു ക്രമേണ സൂക്ഷ്മബുദ്ധികളുടെ അനുഗ്രഹത്തിനായി ദ്വിഗുണാത്മകനും ഏകഗുണാത്മകനും നിർഗ്ഗുണനും ആയി പ്രകാശിക്കുന്നതു്. അതിൽ വിരാട്-

ശരീരം സൃഷ്ടിച്ചശേഷം അടുത്തപോലെ എല്ലാലോകങ്ങളുടേയും ഉപരിഭാഗത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന സത്യലോകത്തിൽ നിന്നിരുവടി സത്ത്വം, രജസ്സ് എന്നീ രണ്ടു ഗുണങ്ങളും ചേർന്നിട്ടുള്ള ദ്വിഗുണാത്മകനായ ഹിരണ്യഗർഭമൂർത്തിയായി അവതരിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈവിധം അവതരിച്ചതു കേവലം സ്വേച്ഛയാലാണ്. ഈ ഹിരണ്യഗർഭദേവനെ പ്രാമാണികന്മാരായ ശാസ്ത്രകാരന്മാർ സമസ്തത്രൈലോക്യരൂപനായ വിരാട്ടിന്റെ ജീവാത്മാവായി അതായതു പഞ്ചപ്രാണങ്ങളും മനസ്സ്, ബുദ്ധി, പത്തിന്ദ്രിയങ്ങളും എന്നിവ ക്രൂടിയ ലിങ്ഗശരീരത്തിന്റെ സമഷ്ട്യഭിമാനിയായി വർണ്ണിച്ചുവരുന്നു. എന്നുതന്നെയല്ല സത്ത്വം രജസ്സ് എന്നീ രണ്ടു ഗുണങ്ങളോടുക്രൂടിയവനാണെങ്കിലും ഈ ഹിരണ്യഗർഭമൂർത്തി രജോഗുണത്തിന്റെ ആധിക്യംനിമിത്തം എതുയും വർദ്ധിച്ചുവന്ന രജോഗുണകാര്യങ്ങളായ ഭേദബുദ്ധി ഉപകാരബുദ്ധി എന്നീ രാഗാദികളംകൊണ്ടു നാനാരൂപത്തിൽ ആവിർഭവിച്ച് ദേവമനുഷ്യതിര്യഗാദികളായ ശരീരങ്ങളേയും അവയ്ക്കുള്ള ഭോഗ്യസാധനങ്ങളേയും സൃഷ്ടിക്കുന്നതിൽ അത്യന്തം താത്പര്യത്തോടുക്രൂടിയവനായും ഭവിച്ചുവതത്രെ. ഈവിധം എല്ലാം ലോകോപകാരത്തിനുവേണ്ടി ഏതുവേഷവും ധരിച്ച കരുണാമൂർത്തിയായിരിക്കുന്ന അല്ലയോ ജഗദീശ്വര! നിന്തിരുവടിതന്നെയാണു നിർഗുണമായ പരബ്രഹ്മവും ശുദ്ധസത്ത്വപ്രകാശാത്മകനായ ശ്രീനാരായണമൂർത്തിയും ദ്വിഗുണാത്മകനായ ഹിരണ്യഗർഭനും ത്രിഗുണാത്മകനായ വിശ്വമൂർത്തിയും എന്നു തെളിഞ്ഞുവെന്നാൽ നിന്തിരുവടിയുടെ മഹിമ അപ്പോഴുംമാത്രമേ പരിപൂർണ്ണമാകയുള്ളൂ.

വിശ്വമൂർത്തിയായ വിരാട്സ്വരൂപം ഇതിനുമുൻപിൽ വർണ്ണിച്ചുകഴിഞ്ഞു. ആ വിരാട്സ്വരൂപത്തിന്റെ അന്തഃസാരാത്മകനായി പ്രതിഭാസിക്കുന്ന ഹിരണ്യഗർഭമൂർത്തിയെ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ നിരൂപണംചെയ്യുന്നു. ഈ ഹിരണ്യഗർഭമൂർത്തി ദ്വിഗുണാത്മകമാണ്. തത്രാപി രജോഗുണമാണ് അധികം. അതിനാൽ സൃഷ്ടികർതൃത്വം ഈ ഹിരണ്യഗർഭന്റെ ചുമതലയായിത്തീർന്നു. നാനാരൂപത്തിൽ ഭേദബുദ്ധിയ്ക്കു വകാശം നല്കുന്ന വിചിത്രസൃഷ്ടിക്കു തക്കവിധം ആണ് ഇദ്ദേഹം രജോബഹുളനായിച്ചമഞ്ഞതു്. വിരാഡ്രൂപനെ എല്ലാപേർക്കും ധ്യാനിക്കാനും കാണാനും സാധിക്കും. ഹിരണ്യഗർഭ

നിരൂപണം.

നിലാകുമ്പോൾ മനസ്സു കുട്ടത്തലായി പതിപ്പിക്കണം. ഇത് ഒരു സോപാനക്രമമായിട്ടാണു ഭക്തർക്കു നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നതു്. മുൻപ് ഉപന്യസിച്ചിട്ടുള്ള വിരാട്സ്വരൂപത്തിന്റെ അന്തര്യാമിയായ ജീവാത്മാവായി ഈ ഹിരണ്യഗർഭനെ വർണ്ണിക്കയാൽ കാര്യ്യ ഭേദംകൂടാതെ സ്ഥൂലത്തിലാദ്യവും സൂക്ഷ്മത്തിൽ അനന്തരവും ബുദ്ധി ചെലുത്താൻ കഴിയുന്നതാണല്ലൊ.

ഏവം ദേവ!— ഇവിടെ ദേവ! എന്നുള്ള സംബോധനം 'ദിവു കാന്തൌ' എന്നുള്ള കാന്ത്യർത്ഥമായ ദിവു ധാതുവിൽനിന്നും സംഭവിച്ച ദേവശബ്ദത്തിന്റേതാകയാൽ മുൻദശകത്തിൽ കാണിച്ചുകൊടുത്ത വിരാട്സ്വരൂപത്തിനു പകരം നില്ക്കുന്നു.

തസ്യോർദ്ധ്വം ഖലു:— പതിന്നാലുലോകവും സ്വസ്വരൂപമായി പരിണമിച്ചിട്ടുള്ള ഭഗവാന് ഏതുലോകത്തിലും അവതരിക്കാൻകഴിയും. എങ്കിലും എല്ലാത്തിലും ഉന്നതമായ സത്യലോകത്തിലാണു സമസ്തസൃഷ്ടിക്കും കർത്താവായ ഹിരണ്യഗർഭൻ അവതരിച്ചതെന്നു പറഞ്ഞതു കാര്യ്യാനുഗുണമായ ഗൌരവത്തെ വെളിവാക്കുന്നു.

ധാതാ സ്വയം:— 'ഡുധാഞ്' ധാരണപോഷണയോഃ' എന്ന ധാ ധാതുവിൽനിന്നു ധാരണാർത്ഥത്തിലും പോഷണാർത്ഥത്തിലും സ്വയം കർത്താവായി സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്ന ഈ ധാതുപദം ഭഗവാന്റെ പ്രവൃത്തിക്കു തക്കവിധം ഏതുമുചിതമായി യോജിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു പ്രപഞ്ചസൃഷ്ടിക്കും പ്രപഞ്ചരക്ഷയ്ക്കുമെല്ലാം അന്തര്യാമിശക്തി ഭഗവാനിൽതന്നെ അന്യാപേക്ഷകൂടാതെ സ്വയം സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നു എന്ന ആശയം വ്യക്തപ്പെടുന്നു.

സ്ഥിതരജോവികാരവികസന്നാസിസൃക്ഷാരസഃ:— രജോഗുണത്തിന്റെ ആധിക്യത്തിലും തദനുഗുണമായ സൃഷ്ടിരസത്തിലും താഴെക്കാണുന്ന ഭാഗവതവചനം പ്രമാണമാകുന്നു:—

"ആദാവഭ്രത് ശതധ്രുതീ
രജസാസ്യ സർഗ്ഗേ"
"നാഭിഹ്രദാംബുജാദാസീദ്
ബ്രഹ്മാ വിശ്വസൃജാം പതിഃ."

വിരാഡ്രൂപത്തിന്റെ ആവിർഭാവാനന്തരം ഭഗവാൻ ആദ്യമായി ബ്രഹ്മാവായിട്ടാണു തീർന്നത് എന്നുള്ളതിൽ—

"ഹിരണ്യഗർഭഃ സമവർത്തതാഗ്രേ
ഭൂതസ്യ ജാതഃ പതിരേക ആസീത്"
"യോ ബ്രഹ്മാണം വിദധാതി പൂർവം
യോ വൈ വേദാംശ്ച പ്രഹിണോതി തസ്മൈ."

എന്നീ ശ്രുതികൾ പ്രമാണമാകുന്നു.

വിശ്വകർമ്മശാസ്ത്രത്തിൽ ബ്രഹ്മമൂർത്തിയെപ്പറ്റി ഇപ്രകാരം വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു:—

"ഹംസാരൂഢാ ചതുർവക്ത്രാ
തപ്തകാഞ്ചനസന്നിഭാ
ശുക്ലവസ്ത്രാ ലംബകർണ്ണാ-
കൃച്ഛ്രസൌമ്യാ ചതുർഭുജാ.
തുന്ദിലാ സോത്തരീയോപ-
വീതാ യോഗപടാസനാ
ജടാമകുടശോഭാഢ്യാ
പിങ്ഗളാക്ഷീ വരപ്രദാ
കമണ്ഡലാക്ഷസൂത്രസ്രുക്-
സ്രുവപുസ്തകധാരിണീ
പ്രസന്നാ ബ്രഹ്മണോ മൂർത്തി-
ശ്ചിന്തനീയാ സുരൈരപി."

ഈ ഹിരണ്യഗർഭന്റെ ഉത്പത്തിക്കുശേഷം പ്രപഞ്ചസൃഷ്ടിക്കുള്ള ഭഗവത്പ്രേരണയെ നിരൂപണം ചെയ്യുന്നു:—

സോ/യം വിശ്വവിസർഗ്ഗദത്തഹൃദയഃ
സമ്പശ്യമാനഃ സ്വയം
ബോധം ഖലനവാപ്യ വിശ്വവിഷയം
ചിന്താകുലസ്സുസ്ഥിവാൻ
താവത് തപം ജഗതാംപതേ! തപ തപേ-
ത്യേവം ഹി വൈഹായസീം
വാണീമേനമശിശ്രവഃ ശ്രുതിസുഖാം
കൃപംസൂപഃ പ്രേരണാം.

വിശ്വവിസർഗ്ഗദത്തഹൃദയഃ = വിശ്വത്തിന്റെ (പ്രപഞ്ചത്തിന്റെ) വിസർഗ്ഗത്തിൽ (വിവിധമായ സൃഷ്ടിയിൽ) ദത്തഹൃദയനായ (ആസക്തചിത്തനായ)

സഃ, അയം = ആ ഈ ഹിരണ്യഗർഭൻ (ബ്രഹ്മാവു്)

വിശ്വവിഷയം, ബോധം = വിശ്വവിഷയമായ (സൃഷ്ടിക്കേണ്ട പ്രപഞ്ചത്തെ സംബന്ധിച്ചതായ) ബോധത്തെ (ഇതികർത്തവ്യതാജ്ഞാനത്തെ)

അനവാപ്യ = ലഭിക്കാതെ

സംപശ്യമാനഃ = ഉഴന്നുനോക്കിക്കൊണ്ടു

ചിന്താകുലഃ = ചിന്താകുല (വിചാരപരവശ)നായി

തസ്ഥിവാൻ, ഖലു. = ഇരുന്നുവത്രെ.

താവത് = അപ്പോൾ

(ഹേ) ജഗതാംപതേ!, തപം = (അല്ലയോ) ജഗത്തുകളുടെ (സൃഷ്ടിസ്ഥിതിസംഹാരങ്ങളിൽ) നാഥ (സ്വതന്ത്രനായ അധിപതിയാകുന്ന) നിന്തിരുവടി

തപഃപ്രേരണാം, കുർവൻ = തപസ്സിലേയ്ക്കു പ്രേരണചെയ്യുന്നവനായി

ഏനം = ഈ ബ്രഹ്മാവിനെ

'തപ തപ' ഇതി, ഏവം = തപിച്ചാലും തപിച്ചാലും (തപസ്സുചെയ്താലും തപസ്സുചെയ്താലും) എന്നിപ്രകാരമുള്ള

ശ്രുതിസുഖാം = ശ്രുതികൾക്കു (ചെവികൾക്കു) സുഖാവഹമായ

വൈഹായസീം, വാണീം = വൈഹായസിയായ (ആകാശസംബന്ധിയായ—അശരീരമായ) വാണിയെ (വാക്കിനെ)

അശിശ്രവഃ. = ശ്രവിപ്പിച്ചു. (കേൾപ്പിച്ചു.)

അശിശ്രവഃ—'ശ്രു ശ്രവണേ' എന്ന ധാതുവിന്റെ ണ്യന്തത്തിൽ കർത്തരിലുങ് മ-പു-ഏ. രൂപം 'അഭവത്' എന്നപോലെ.

സാരം.

ആ ഹിരണ്യഗർഭനായിരിക്കുന്ന ബ്രഹ്മാവു തന്റെ രജോഗുണപ്രാധാന്യം നിമിത്തം നാനാകാരങ്ങളായ പ്രപഞ്ചങ്ങളുടെ സൃഷ്ടിയിൽ കർതൃകിയായ് ഭവിച്ചു എങ്കിലും ഏതുതരത്തിലാണ സൃഷ്ടിക്കേണ്ടതെന്നും ഏതേതെല്ലാം കാരണകലാപങ്ങളും മറ്റു സാമഗ്രികളും അതിലേയ്ക്കാവശ്യമെന്നും യാതൊരു വിവേകവുംക്രടാതെ പരിഭ്രമിച്ചു മാർഗ്ഗദർശിയായി യാതൊരുത്തനെയും കാണാതെ ചുറ്റും വലഞ്ഞു നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ഈവിധം സൃഷ്ടിക്കേണ്ടതായ പ്രപഞ്ചത്തെ സംബന്ധിച്ചു സ്ഥൂലമായോ സൂക്ഷ്മമായോ യാതൊരറിവുംക്രടാതെ ചിന്താപരവശനായിരിക്കുന്ന ആ ബ്രഹ്മാവിന്റെ അവസ്ഥ സർവ്വജ്ഞനായി സർവ്വശക്തനായിരിക്കുന്ന നിന്തിരുവടി അറിഞ്ഞു സപദി സംശരീരനായ അദ്ദേഹത്തെ ഉപദേശിക്കുന്നതിനായും അദ്ദേഹം ഉദ്ദേശിക്കുന്ന സൃഷ്ടിയിൽ പ്രേരണചെയ്യുന്നതിനായും എത്രയും വേഗത്തിൽ തപസ്സുചെയ്കയാലും തപസ്സുചെയ്കയാലും എന്ന ബോധം ജനിക്കത്തക്കവിധം 'തപ' 'തപ' എന്നിങ്ങനെ അശരീരമായ ആകാശവാണിയെ കേൾപ്പിച്ചു. ഈവിധം കേട്ടതായ അശരീരവാക്ക് ആ ഹിരണ്യഗർഭന് എത്രയും വ്യാകുലനായിരിക്കുന്ന അവസ്ഥയിൽ ഇതികർത്തവ്യതാബോധം നല്കുയാൽ കർണ്ണാനന്ദകരമായിരുന്ന എന്നതന്നെയല്ല തനിക്ക് ആദ്യത്തെ ഉപദേശരൂപമായ വേദാക്ഷരങ്ങളും ആയിരുന്നുവത്രെ. സമസ്തജഗത്തുകളുടേയും സൃഷ്ടിസ്ഥിതിസംഹാരങ്ങളിൽ സമർത്ഥനായി സ്വതന്ത്രനായ നാഥനായുള്ള നിന്തിരുവടിക്കല്ലാതെ ഈവിധം കൃത്യബോധജനകമായ ഉപദേശം ആർക്കു ചെയ്യുവാൻ കഴിയും. ഏതെങ്കിലും കാര്യത്തിൽ അവിവേകികളായ ആളുകൾക്കു താനെന്ന അഭിമാനത്തോടുകൂടി ആരംഭിക്കാൻകഴിയും എന്നല്ലാതെ അതു വേണ്ടവിധമാക്കണമെങ്കിൽ സർവ്വാന്തര്യാമിയായ നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രേരണയില്ലാതെ നടക്കുകയില്ല. അല്ലയോ ജഗന്നായകനായുള്ള ഭഗവൻ! എനിക്ക് ഏതുകാര്യത്തിലും എപ്പോഴും നിന്തിരുവടിയുടെ ആജ്ഞോപദേശമുണ്ടാകുവാൻ അനുഗ്രഹിക്കേണമേ.

ഇവിടെ ഭഗവാൻതന്നെ ഹിരണ്യഗർഭനായവതരിച്ചു എങ്കിലും ആ ഈ അവതാരത്തിൽ രജോഗുണപ്രാധാന്യംനിമിത്തം അല്പം അഭിമാനം വർദ്ധിച്ചുവരികയാൽ കൃത്യബോധത്തിനു ശുദ്ധസത്ത്വപ്രകാശമൂർത്തിയുടെ അപ്രത്യക്ഷമായ ഉപദേശം വേണ്ടിവന്നതായി ഉപന്യസിക്കുന്നു. യഥാർത്ഥത്തിൽ മൂർത്തിഭേദമില്ലായ്കയാലാണു പ്രത്യക്ഷമായി ഒരുപദേഷ്ടാവിനെ കാണ്മാൻ സാധിക്കാത്തതെന്നുഹിക്കേണ്ടതാകുന്നു. അവിവേകികളുടെ അവിവേകജാഡ്യം മാഞ്ഞുപോകണമെങ്കിൽ തപസ്സാകുന്ന താപം (ചൂട്) തട്ടേണ്ടതാണെന്ന് ഉചിതമായി ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈവിധം ഇതികർത്തവ്യതാമൌഢ്യം നശിച്ചാൽ സ്വസിദ്ധമായ പിന്നത്തെ ജ്ഞാനകലകൾ ശബ്ദാത്മകമായ ഉപദേശമായി തോന്നുന്നതാണ് അശരീരശബ്ദമെന്നും വ്യക്തമാകുന്നു. അറിഞ്ഞിട്ടു പ്രവർത്തിച്ചാൽ തരക്കേടില്ല; പ്രവർത്തിക്കാനാരംഭിച്ചു പിന്നീട് അറിവിനു പോകുമ്പോഴാണു മൌഢ്യം വ്യക്തപ്പെടുക. ആ ഈ കാര്യമാണ്—

നിരൂപണം.

,,വിശ്വവിസർഗ്ഗദത്തഹൃദയഃ സമ്പശ്യമാനഃ''—ദത്തഹൃദയനായി സമ്പശ്യമാനനായി എന്നതിനാൽ വ്യക്തമാക്കിയിരിക്കുന്നതു്.

,തപ തപേ'ത്യേവം — തപസ്സ് എന്നുള്ള ശബ്ദത്തിന്റെ ഒരു വ്യുത്പത്തികൂടിസങ്കല്പിച്ചാണ് ഈവിധം കൊടുത്തിട്ടുള്ളതു്. ദ്വിർവചനം തപസ്സിന്റെ ആവശ്യകതയേയും തുടർച്ചയേയും അവിളംബത്തേയും വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു.

ശ്രുതിസുഖാം—ഇവിടെ ശ്രുതിപദംകൊണ്ടു വേദം എന്നുള്ള മറെറാരർത്ഥം കൂടി ഗ്രഹിക്കുമ്പോൾ ശ്രുതികൾ കേട്ടാലുള്ള സുഖത്തെ നല്കുന്നത് എന്ന താത്പര്യം സ്വീകരിക്കാം. അപ്പോൾ ബ്രഹ്മാവിനു ഭഗവാനുപദേശിച്ചുകൊടുത്ത വേദം എന്താണെന്നുള്ള ഭാഗംകൂടി ഇവിടംകൊണ്ടു വ്യക്തപ്പെടുത്താം. ബ്രഹ്മാവിനെ ഭഗവാൻ അശരീരവാണി ഉപദേശിച്ചു സൃഷ്ടിയിൽ പ്രേരണചെയ്തു എന്നുള്ളകാര്യം —

,,സ ആദിദേവോ ജഗതാം പരോ ഗുരുഃ
സ്വധിഷ്ണ്യമാസ്ഥായ സിസൃക്ഷയൈക്ഷത
താം നാധ്യഗച്ഛദ ദൃശമത്ര സമ്മതാം
പ്രപഞ്ചനിർമ്മാണവിധിര്യയാ ഭവേത്.

സ ചിന്തയൻ ദ്വ്യക്ഷരമേകദാമ്ഭ-
സ്യുപാശൃണോദ് ദ്വിർഗദിതം വചോ വിഭുഃ
സ്പർശേഷു യത് ഷോഡശമേകവിംശം
നിഷ്കിഞ്ചനാനാം നൃപ! യദ്ധനം വിദുഃ.''

എന്ന ഭാഗവതത്തിലും സ്പഷ്ടമായി പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

'സമ്പശ്യമാനഃ' സമ് എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ദൃശ് ധാതുവിന് 'അത്തിശ്രുദ്ദശിഭ്യശ്ചേതി വക്തവ്യം' എന്നുള്ള വാത്തികത്താൽ ആത്മനേപദം നിദ്ധിച്ച ശാനച് പ്രത്യയം ചേർത്തുവന്നിട്ടുള്ളതാണ് ഈ രൂപം. വിശിഷ്യ ഈ ആത്മനേപദം അകർമ്മകാവസ്ഥയിലേ വരാൻ ന്യായമുള്ളു എന്നതിനാൽ അങ്ങോടിങ്ങോടുഴന്നുനോക്കികൊണ്ട് എന്നുള്ള അർത്ഥവിശേഷത്തേയും പ്രകൃതത്തിൽ ഉചിതമായി സമർപ്പിക്കുന്നു. ൬

പ്രയോഗം.

'തപ തപ' എന്ന ആകാശവാണികേട്ടതിനുശേഷം ഉള്ള ബ്രഹ്മാവിന്റെ സ്ഥിതിയെ പറയുന്നു:—

കോഽസൌ മാമവദത് പുമാനിതി ജലാ-
പൂർണ്ണേ ജഗന്മണ്ഡലേ
ദിക്ഷൂദീക്ഷ്യ കിമപ്യനീക്ഷിതവതാ
വാക്യാർത്ഥമുത് പശ്യതാ
ദിവ്യം വർഷസഹസ്രമാത്തതപസാ
തേന തപമാരാധിത-
സ്തസ്മൈ ദർശിതവാനസി സ്വനിലയം
വൈകുണ്ഠമേകാദ്ഭുതം. ൭

ജഗന്മണ്ഡലേ, ജലാപൂർണ്ണേ = ജഗന്മണ്ഡലം (സമസ്തമായ ജഗത്തും) ജല (പ്രളയജല)ത്താൽ ചുറവും നിറഞ്ഞതായിരിക്കുവെ

മാം = എന്നോട്

അസൌ, കഃ, പുമാൻ = അതാരൊരുപുരുഷനാണ്

അവദത് = 'തപ തപ' എന്നു പറഞ്ഞത്

ഇതി = എന്നിങ്ങനെ (വക്താവായ അപുരുഷനെ ഉദ്ദേശിച്ചു)

ദിക്ഷു = ദിക്കുകളിൽ (നാലുദിക്കുകളിലും)

ഉദീക്ഷ്യ = ഉദീക്ഷണംചെയ്തിട്ടു് (എണീറു തപസ്സുമേല്പെട്ടുനോക്കീട്ടു)

കിമപി = യാതൊന്നിനേയും (വക്താവായ ഒരു പുരുഷനെതന്നെ എന്നല്ല ജലമല്ലാതെ മറ്റുയാതൊരു സാധനത്തെപ്പോലും)

അനീക്ഷിതവതാ = കാണാത്തവനും,

വാക്യാർത്ഥം = 'തപ തപ' എന്നുള്ള വാക്യത്തിന്റെ അർത്ഥത്തെ

ഉത്പ്രേക്ഷിതാ = ഊഹാപോഹംചെയ്തുപയ്യാലോചനംചെയ്യുന്നവനും, അതനുസരിച്ചു്

ദിവ്യം, വർഷസഹസ്രം = ആയിരം ദേവവർഷങ്ങൾ ഒട്ടൊഴിയാതെ

ആത്തതപസാ = ആത്തമായ (സ്വീകരിക്കപ്പെട്ടതായ) തപസ്സോടുകൂടിയവനുമായ

തേന = ആ ബ്രഹ്മാവിനാൽ

ആരാധിതഃ, തപം = ആരാധിക്കപ്പെട്ടവനായ (തപസ്സിനാൽ സേവിക്കപ്പെട്ടവനായ) നിന്തിരുവടി

തസ്മൈ = ആവിധം തപസ്സുചെയ്യുന്നവനായ ബ്രഹ്മാവിനായിക്കൊണ്ടു്

ഏകാദ്ഭുതം = ഏകമായ (മുഖ്യമായ) അദ്ഭുതമായിട്ടുള്ള (യാതൊന്നിൽനിന്നു് അന്യമായ ആശ്ചര്യവും മറൊന്നില്ലയോ അത്രമാത്രം ആശ്ചര്യസ്ഥാനമായ)

സ്വനിലയം, വൈകുണ്ഠം = നിന്തിരുവടിയുടെ നിലയ
(സ്ഥാന)മായ വൈകുണ്ഠത്തെ
ദർശിതവാൻ, അസി. =കാട്ടിക്കൊടുത്തവനായിരിക്കുന്നു.

സാരം. അല്ലയോ സർവ്വജഗദ്ധാരസ്വരൂപിയായ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടി 'തപ തപ' എന്നിങ്ങനെ ശ്രുതിമധുരവും കാര്യസാരവുമായ ആകാശവാണി കേൾപ്പിക്കവേ ബ്രഹ്മാവു പെട്ടെന്ന് അതിന്റെ അർത്ഥം മനസ്സിലാക്കാനുള്ള ശ്രദ്ധയേക്കാൾ ഈ മാതിരി മനോഹരമായ വാക്ക് ഉപദേശിച്ച മഹാപുരുഷൻ ആരാണെന്നാരായുന്നതിനുള്ള കൌതുകത്തെയാണു മുൻനിറുത്തിയതു്. ലോകാ മുഴുവൻ പ്രളയപയോധിയിൽ മുഴുകി ജലമാത്രശേഷമായിരിക്കെ ഒരു വക്താവിന്റെ സംഭവം എങ്ങനെ ഉണ്ടാകും? എന്തായാലും ശബ്ദശ്രവണം ശ്രാവയിതാവായ ഒരുവക്താവിനെ ആശ്രയിച്ചല്ലാതെ വരാൻ തരമില്ലല്ലൊ എന്നുറച്ചുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം സ്വസ്ഥാനത്തുനിന്ന് എണീറ്റു കഴുത്തുപൊക്കി മുഖം നീട്ടി നാലുദിക്കുകളിലും ഒട്ടുപാടും വിടാതെ നോക്കിപ്പരിശോധിച്ചു. എന്താശ്ചര്യം! ഒരു പുരുഷനെ കണ്ടില്ലെന്നതന്നെയല്ല ഇത്തരത്തിൽ ശബ്ദശ്രവണനിദാനമായ മറ്റു യാതൊരു വസ്തുവിനേയുംകൂടി കാണ്മാനില്ല. ഇത്രയുമായപ്പോൾ അഗത്യാ ഉപദേശിക്കപ്പെട്ട വാക്യത്തിന്റെ അർത്ഥത്തെ പര്യാലോചനം ചെയ്തു. സൃഷ്ടിചെയ്യണമെങ്കിൽ തപസ്സുചെയ്യണമെന്നും തപസ്സുചെയ്താലല്ലാതെ സൃഷ്ടികർമ്മമാർഗ്ഗം കാണുന്നതല്ലെന്നും ഊഹാപോഹം ചെയ്തു മനസ്സിലാക്കി. അനന്തരം ഇത്തരം എന്നെ തപസ്സുചെയ്യാൻ പ്രേരിപ്പിച്ചത് ഈശ്വരൻ തന്നെ ആയിരിക്കണമെന്നു കരുതി തന്റെ സ്ഥാനത്തുതന്നെ ഇരുന്ന് ആയിരം ദേവസംവത്സരം മുഴുവൻ തപോനിഷ്ഠയെ നടത്തി നിന്തിരുവടിയെ സേവിച്ചു. അല്ലയോ കരുണാമൂർത്തിയായി ഭക്തവത്സലനായുള്ള ഭഗവൻ! അപ്പോഴാകട്ടേ ആ ബ്രഹ്മാവിന് എല്ലാപേക്കും എല്ലാറ്റിലും വച്ചു മുഖ്യമായ ആശ്രയമായിരിക്കുന്ന നിന്തിരുവടി സ്വനിവാസസ്ഥാനമായ വൈകുണ്ഠലോകത്തെ കാട്ടിക്കൊടുത്തനുഗ്രഹിച്ചു.

കോ/സൌ പുമാൻ:—'കോ/സൌ' എന്നുമാത്രം പറഞ്ഞാൽതന്നെ പുല്ലിങ്ഗമഹിമയാൽ പുരുഷനാണെന്നു വ്യക്തമാകും. എങ്കിലും പുമാൻ എന്നുകൂടി നിർദ്ദേശിച്ചതു 'തപ തപ' എന്നുള്ള വചനത്തിന്റെ കായ്യഗൌരവവും സന്ദർഭസൌന്ദര്യവും വിചാരിച്ച് അസാധാരണനായ ഒരു മഹാപുരുഷനാണ് ഇതിന്റെ വക്താവെന്നു വ്യഞ്ജിപ്പിക്കാനായിരിക്കണം.

നിരൂപണം.

ദിക്ഷ്വദീക്ഷ്യ:—ജഗന്മണ്ഡലം ജലാപൂർണ്ണമാകയാൽ കീഴ്പ്പെട്ട നോക്കാൻ സാധിക്കയുമില്ല. നോക്കിയാൽ ഫലവുമില്ല. ശബ്ദം കേട്ടത് ആകാശത്തിൽനിന്നുമാണ്. മേല്പെട്ട കാണാൻ പോകുന്ന വൈകുണ്ഠലോകം എല്ലാറ്റിനും മേല്പെട്ടു നില്ക്കുന്നതുമാണ്. തപസ്സുചെയ്യുന്നത് അതിനനുസരിച്ചു മേല്പെട്ടു നോക്കിയുമാണ്. എന്നിത്യാദി ബഹുതഗർഭമായിട്ടാണ് ഉദീക്ഷ്യ എന്ന കൊടുത്തതു്.

ഭാവനാനുരൂപമാണു ഫലപ്രാപ്തി എന്നുള്ള തത്വം അനുസരിച്ച് ഒരു പുരുഷനേയും വക്താവായി പ്രത്യക്ഷപ്പെടായ്കയാൽ ജഗദീശ്വരനായ പുരുഷോത്തമനെത്തന്നെ വക്താവായി സങ്കല്പിച്ചു തപസ്സിൽ ആരാധ്യനായിക്കൊള്ളുകനിമിത്തമാണു ഭഗവാന്റെ സ്വനിലയമായ വൈകുണ്ഠം കണ്ടതു്. വക്താവായ പുരുഷനെ അന്വേഷിക്കയും കാണാതെ തപസ്സു ചെയ്തു് ഒടുവിൽ വൈകുണ്ഠം കാണുകയും ചെയ്തതായ ഭാഗം താഴെ കൊടുക്കുന്ന ഭാഗവതവചനത്തിൽനിന്നു സ്പഷ്ടമായി ഗ്രഹിക്കാവുന്നതാണു്—

"നിശമ്യ തദ്വക്തുദിദൃക്ഷയാ ദിശോ
വിലോക്യ തത്രാന്യദപശ്യമാനഃ
സ്വധിഷ്ണ്യമാസ്ഥായ വിമൃശ്യ തദ്ധിതം
തപസ്യുപാദിഷ്ട ഇവാദധേ മനഃ.

ദിവ്യം സഹസ്രാബ്ദമമോഘദർശനോ
ജിതാനിലാത്മാ വിജിതോഭയേന്ദ്രിയഃ
അതപ്യതാസ്മാഖിലലോകതാപനം
തപസ്തപീയാംസ്തപതാം സമാഹിതഃ.

തസ്മൈ സ്വലോകം ഭഗവാൻ സഭാജിതഃ
സന്ദർശയാമാസ" ൬

ഏകാത്ഭുതമായ വൈകുണ്ഠലോകത്തെ മൂന്നുശ്ലോകംകൊണ്ടു വർണ്ണിക്കുന്നു:—

മായാ യത്ര കദാപി നോ വികുരുതേ
ഭാതേ ജഗദ്ഭ്യോ ബഹിഃ
ശോകക്രോധവിമോഹസാധ്വസമുഖാ
ഭാവാസ്തു ദൂരം ഗതാഃ
സാന്ദ്രാനന്ദഝരീ ച യത്ര പരമ-
ജ്യോതിഃപ്രകാശാത്മകേ
തദ് തേ ധാമ വിഭാവിതം വിജയതേ
വൈകുണ്ഠരൂപം വിഭോ! ൭

(ഹേ) വിഭോ! = (അല്ലയോ) കർത്തൃകർത്തൃം അന്യഥാകർത്തും ച ശക്തനായുള്ളോവേ നിത്യസ്വരൂപനായ ഈശ്വര!

ജഗദ്ഭ്യഃ, ബഹിഃ, ഭാതേ = ജഗത്തുകളിൽ (പതിന്നാലു ലോകങ്ങളാകുന്ന പ്രപഞ്ചത്തിൽ) നിന്നും ബഹിർഭാഗത്തായി (അപ്പുറത്തായി) ഭാതമായി (ശോഭിച്ചതായി) ഇരിക്കുന്നതും

പരമജ്യോതിഃപ്രകാശാത്മകേ = പരമമായ (ഉത്കൃഷ്ടമായ) ജ്യോതിസ്സിന്റെ (തേജസ്സിന്റെ) പ്രകാശസ്വരൂപവുമായ

യത്ര = യാതൊരുവൈകുണ്ഠത്തിൽ

മായാ = മായ (പ്രകൃതി)

കദാപി = ഒരു സമയത്തും

നോ, വികുരുതേ = വികാരപ്പെടുന്നില്ലയോ (കാര്യോന്മുഖമായിച്ചമയുന്നില്ല ഭഗവാനിൽ ലയിച്ചു പരതന്ത്രമായിരിക്കുന്നതേയുള്ളൂ)

ശോകക്രോധവിമോഹസാധ്വ- = ശോകം (വ്യസനം) ക്രോധം
സമുഖാഃ (കോപം) വിമോഹം(അ
ഹമ്മമാദ്യഭിമാനം) സാ
ധ്വസം (മരണാദിഭയം)
തുടങ്ങിയ

ഭാവാഃ, തു = അവസ്ഥകളാകട്ടെ

ദൂരം, ഗതാഃ = ദൂരെ പോയവയായിരിക്കുന്ന
വോ—യാതൊരു വൈകു
ണ്ഠത്തിൽ ഈവക കായ്കു
ങ്ങൾ അടുക്കൽപോലുമി
ല്ലയോ

(കിന്തു) യത്ര = (എന്നതന്നെയല്ല) യാതൊരി
ടത്തു

സാന്ദ്രാനന്ദഝരീ, ച, അസ്തി = സാന്ദ്രമായ (ദുഃഖലേശവും ക്ര
ടാന്ത—അദ്വിതീയമായ
അഖണ്ഡമായുള്ള) ആന
ന്ദത്തിന്റെ ഝരിയും
(ധാരാപ്രവാഹവും) എ
പ്പോഴും ഇരിക്കുന്നുവോ

തത് = അപ്രകാരമുള്ള

(ബ്രഹ്മണേ) വിഭാവിതം = (ബ്രഹ്മാവിന്നായി)കാട്ടിക്കൊ
ടുത്ത

വൈകുണ്ഠരൂപം = വൈകുണ്ഠരൂപമായ

തേ, ധാമ = നിന്തിരുവടിയുടെ സ്ഥാനം

വിജയതേ. = സർവ്വോത്കർഷേണ വർത്തിക്കു
ന്നു.

അല്ലയോ സർവ്വവ്യാപിയായി സർവ്വശക്തനായുള്ളോവെ നിത്യസച്ചിദാനന്ദരൂപിയായ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയുടെ നിവാസസ്ഥാനം നിന്തിരുവടിയുടെ മഹിമയ്ക്കു തക്കവിധം സർവ്വോത്കൃഷ്ടവും സർവ്വാശ്ചര്യവുമായി ശോഭിക്കുന്നു. ഇത്തരത്തിലുള്ള ഉത്കർഷത്തിനും ആശ്ചര്യത്തിനും ഹേതുഭൂതമായ സ്ഥാനം മായാകാര്യങ്ങളായ അഹങ്കാരാദികൾക്ക് അടിമപ്പെടാത്തതും നിത്യാനന്ദപരിപൂർണ്ണവും അഖണ്ഡമായ

സാരം.

പ്രകാശസ്വരൂപവുമായിരിക്കുകയാണ്. മായയ്ക്കധീനമല്ലെന്നുവന്നാൽത്തന്നെ അത് അസാധാരണമായി. സാന്ദ്രാനന്ദപ്രകാശസ്വരൂപമായാൽ അതു മെച്ചവുമായി. പരബ്രഹ്മസ്വരൂപത്തിൽ പ്രകാശിക്കുന്ന ഒന്നാണെന്നു പറഞ്ഞാൽ എല്ലാമായി. അതലാദികളായി കീഴിൽ ഏഴും ഭൂരാദികളായി മുകളിൽ ഏഴും ലോകങ്ങളുള്ളവയിൽ എല്ലാത്തിലും ഉന്നതമായ ലോകം സത്യലോകമാകുന്നു. ആ സത്യലോകത്തിലെങ്കിലും പെട്ട ഒരു ഭാഗമാണ് ഈ വൈകുണ്ഠമെങ്കിൽ ലേശമെങ്കിലും കാമക്രോധലോഭമോഹമദമാത്സര്യാദികൾക്ക് അവകാശമുണ്ടാകുമായിരുന്നല്ലൊ. അതു മല്ലെന്നുതന്നെയല്ല, ഇതു സർവ്വലോകങ്ങൾക്കുമപ്പുറം കാണുന്ന ഒരു പരമാത്മപ്രകാശസ്ഥാനമാകുന്നു. ഒരു ലോകമേ അല്ല— സൂര്യചന്ദ്രാദികളായ മറ്റു ജ്യോതിസ്സുകളുടെ ആലോകം (പ്രകാശം) കൊണ്ടു ലോക്യമാനം (പ്രകാശിപ്പിക്കപ്പെടുക) ആകയാലാണു പാതാലാദിസത്യാന്തങ്ങളായവയ്ക്കു ലോകം എന്നു പേരു നിർദ്ധിച്ചതു്. ഈ വൈകുണ്ഠം മറ്റൊന്നിനാൽ പ്രകാശിപ്പിക്കപ്പെടുന്നതല്ലെന്നതന്നെയല്ല ആവക സൂര്യാദികൾക്കും പ്രകാശം നല്കുന്ന സ്വയംപ്രകാശസ്വരൂപമായ പരമാത്മസ്ഥാനമാകുന്നു. ഇവിടെയുള്ളവർക്കു കാമക്രോധാദിദുഷ്ടജന്തുപരിപൂർണ്ണമായ ജനന മരണസംസാരപ്രവാഹത്തിലകപ്പെട്ട ഭയന്നു സങ്കടപ്പെടേണ്ട. എന്നതന്നെയല്ല, സദാ പരിപൂർണ്ണമായ ബ്രഹ്മാനന്ദപ്രവാഹത്തിൽ മുങ്ങിയും പൊങ്ങിയും നീന്തിക്കളിക്കുകടി ചെയ്യാവുന്നതാണ്. നിന്തിരുവടി ബ്രഹ്മാവിനു കാട്ടിക്കൊടുത്തതായ ഈ വൈകുണ്ഠസ്ഥാനം സർവ്വഥാ വിജയത്തോടെ പ്രകാശിക്കുന്നു.

ഇതുമുതൽ മൂന്നു ശ്ലോകംകൊണ്ടു വൈകുണ്ഠത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു എന്ന് ഇതിന്റെ അവതാരികയിൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടെങ്കിലും യഥാർത്ഥത്തിൽ 'വൈകുണ്ഠമേകാദ്ഭുതം' എന്നു മുൻശ്ലോകത്തിൽ പ്രതിജ്ഞ ചെയ്തായ വൈകുണ്ഠത്തിന്റെ ഏകാദ്ഭുതത്വം സമർത്ഥനം ചെയ്യുകയാണു ചെയ്യുന്നതു്. സൂക്ഷ്മമായി വിചിന്തനം ചെയ്യുന്നവർക്ക് ഇവിടത്തെതോത് എളുപ്പത്തിൽ ഗ്രഹിക്കാവുന്നതാണ്. 'മായാ യത്ര കദാപി നോ വികുരുതേ' എന്നുള്ള ഭാഗത്താൽ മായാവികാരങ്ങൾക്കു തടവുകൊണ്ടു പ്രവേശമില്ലാത്ത ഒരിടമാണ് 'വൈകുണ്ഠരൂപം' എന്നുള്ളതു് ഈ ശ്ലോകത്തിലെ ഉപക്രമം;

നിരൂപണം.

കൊണ്ടും ഉപസംഹാരം കൊണ്ടും ഗ്രഹിക്കാവുന്നതാണ്. ഇനി യുള്ള മറുഭാഗങ്ങളെല്ലാം മായാകാര്യപ്രവേശനിരോധംകൊണ്ടു സ്വയം സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ളവയാണ്. മായാവികാരമായ അഹങ്കാരാദി യില്ലെങ്കിൽ ശോകാദിയില്ല. ഇതുമായാൽ പിന്നത്തെ സ്വയം സ്ഥിതി പരമാനന്ദവും പരമപ്രകാശവുമാണല്ലോ. മറെറാരു വിശേഷംകൂടി ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതു നോക്കുക:—മായാവികാരമില്ലാതിരിക്കുന്നത് ഈ വൈകുണ്ഠലോകം മറെറല്ലാജഗത്തുകളിൽനിന്നും ബഹിർഭാഗത്താകയാലും അതിനു കാരണം ശോകാദിഭാവങ്ങൾ അടുക്കായ്കയാലും അതിനും നിമിത്തം സാന്ദ്രാനന്ദത്തരിയും തത്രാപി പരമപ്രകാശവും ആണെന്നു മേല്പെട്ട മേല്പെട്ട ഇവ കാരണപരമ്പരകളായും, മറെറാരുദ്ദിഷ്ട്യാ വിചിന്തനം ചെയ്കകൊണ്ടാൽ ഇവതന്നെ മായാവികാരമില്ലായ്കയാലാണ് ഈ വൈകുണ്ഠം എല്ലാജഗത്തുകളിൽ നിന്നും അപ്പുറത്തായതെന്നും അതിനാലാണു ശോകാദികം അടുക്കാത്തതെന്നും തന്നിമിത്തമാണ് പരമാനന്ദത്തരിയും പരമജ്യോതിഃപ്രകാശവും സ്വരൂപമായിച്ചമഞ്ഞതെന്നും കാര്യപരമ്പരകളായും നിരൂപണം ചെയ്യാവുന്നതായിരിക്കുന്നു.

മായാ യത്ര കദാപി നോ വികുരുതേ:—മായയ്ക്ക് അനർത്ഥപര്യവസായിയായ യാതൊരുതരം വികാരവും ഇല്ലെന്നല്ലാതെ അസാധാരണമായ സവൈശേഷ്യവിലാസത്തിനു തക്കവിധം പരതന്ത്രയായി മായ അവിടെ ഇരിക്കുന്നു എന്നും തീരെ ഇല്ലാതില്ലെന്നും ഇതിനാൽ സിദ്ധിക്കുന്നു. അന്യഥാ അടുത്ത ശ്ലോകംകൊണ്ടും മറും ഉപന്യസിക്കാൻപോകുന്ന കൈതബോധത്തിന് അവിടെ അവസരമില്ലെന്നു വന്നേയ്ക്കുമല്ലോ. ഈ ഒരാശയംകൊണ്ടുതന്നെയാണ് ശോകാദ്യനർത്ഥകാരികളായ ഭാവങ്ങൾ ഇല്ലെന്നുപറഞ്ഞത്. മോഹം അദ്ഭുതം ശാന്തി മുതലായ മറു ഭാവങ്ങൾ ധാരാളം ഉണ്ടെന്നും ഇതിനാൽ വ്യക്തമാകുന്നു. അതുകൊണ്ടാടെ വികാരപ്പെടാത്ത ശോകാസംസ്പൃഷ്ടമായ മോഹാദികം കൊണ്ടാണ് ഏകാദ്ഭുതമായതെന്നു തത്പദം.

ധാമ:—ഈ പദം തേജസ്സ് എന്ന അർത്ഥംകൂടി സങ്കല്പിച്ചു കൊടുത്തതായിരിക്കണം. ധാമപദത്തിനു-തേജസ്സ്-ഭവനം എന്നിങ്ങനെ അനേകം അർത്ഥമുണ്ട്. ഈ വൈകുണ്ഠരൂപമായ സ്ഥാനം

പരമജ്യോതിഃപ്രകാശാത്മകമാണെന്നു പറഞ്ഞതനുസരിച്ച് ഒരു തേജസ്സായിത്തീർന്നു എന്നും ഇതുകൊണ്ടു നിശ്ചിക്കുമല്ലോ. ൫

യസ്മിൻ നാമ ചതുർഭുജാ ഹരിമണി-
ശ്യാമാവദാതരുചിഷോ
നാനാഭൂഷണരത്നദീപിതദിശോ
രാജദ്വിമാനാലയാഃ
ഭക്തിപ്രാപ്തരഥാവിധോന്നതപദാ
ദീവ്യന്തി ദിവ്യാ ജനാ-
സ്തത് തേ ധാമ നിരസ്തസർവ്വശമലം
വൈകുണ്ഠരൂപം ജയത്. ൬

യസ്മിൻ, നാമ = യാതൊരിടത്താകട്ടെ

ഭക്തിപ്രാപ്തരഥാവിധോന്നതപദാഃ = ഭക്തികൊണ്ടു പ്രാപിക്കപ്പെട്ടതായ തഥാവിധമായ (അപ്രകാരമുള്ള- എല്ലാത്തിനേയും അപേക്ഷിച്ച് അത്യുത്കൃഷ്ടമായ ഉന്നതപദ (ഉന്നതസ്ഥാന-വൈകുണ്ഠസ്ഥാന)ത്തോടുകൂടിയവരായും

(അതഃ, ഏവ) ചതുർഭുജാഃ = (അതുകൊണ്ടുതന്നെ) ചതുർഭുജന്മാരായും (ഭഗവാനു തുല്യം നാലു ബാഹുക്കളോടുകൂടിയവരായും)

ഹരിമണിശ്യാമാവദാതരുചിഷഃ = ഹരിമണികൾക്ക് (ഇന്ദ്രനീലക്കല്ലുകൾക്കു) തുല്യം ശ്യാമ(നീല)മായ് അവദാത(നിർമ്മല)മായ രുചിയോട് (കാന്തിയോട്)കൂടിയവരായും

നാനാഭൂഷണരത്നദീപിതദിശഃ = നാനാകൃതിയായ (അനേകങ്ങളായ) ഭൂഷണങ്ങളിൽ (കിരീടാദ്യാഭരണങ്ങളിൽ) പതിച്ചിട്ടുള്ള രത്നങ്ങൾകൊണ്ടു ദീപിതങ്ങളായ (പ്രകാശിപ്പിക്കപ്പെട്ടതുകളായ) ദിക്കുകളോടുകൂടിയവരായും

രാജദ്വിമാനാലയാഃ = രാജത്തുകളായ (ശോഭിക്കുന്നതുകളായ മണി—കിങ്കിണിജാല—വിതാന-മാലാദികളാൽ അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള) വിമാന (ആകാശയാന) മാകുന്ന ആലയ (നിവാസസ്ഥാന) ത്തോടുകൂടിയവരായും ഉള്ള

ദിവ്യാഃ, ജനാഃ = ശുദ്ധന്മാരായ (ശുദ്ധസത്ത്വപ്രകാശസ്വരൂപികളായ) ജനങ്ങൾ (ഭഗവത്സാരൂപ്യം പ്രാപിച്ചിട്ടുള്ള ഭക്തജനങ്ങൾ)

ദീവ്യന്തി = ശോഭിക്കുന്നുവോ,

നിരസ്തസർവ്വശമലം = നിരസ്തമായ (നശിച്ചുപോയ) സർവ്വമായ (സമസ്തമായ) ശമല(കൽമഷ)ത്തോടുകൂടിയ

വൈകുണ്ഠരൂപം, തേ, തത്, ധാമ = വൈകുണ്ഠരൂപമായ നിന്തിരുവടിയുടെ ആ സ്ഥാനം

ജയേത്. = സർവ്വോത്കർഷേണ വർത്തിക്കുമാറാകട്ടെ.

സാരം. അല്ലയോ പരമാത്മസ്വരൂപിയായുള്ളോവേ ഭഗവൻ! അവ്വണ്ണമെല്ലാമിരിക്കുന്ന ആ വൈകുണ്ഠാലയം തന്നിവാസികളായി നിന്തിരുവടിയുടെ സാരൂപ്യലാഭത്താൽനിന്തിരുവടിതന്നെ അനേകാത്മസ്വരൂപത്തോടെ പ്രകാശിക്കുമാറു പരിശോഭിക്കുന്ന ഉത്തമഭക്തന്മാരെക്കൊണ്ടു പരിപൂർണ്ണമായി വിളങ്ങുന്നു. ഈ വൈകുണ്ഠം ഈവിധം തന്നെ ഭക്തജനപരിത്രാണപരായണനായ നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രസാദത്താൽ എന്നും സർവ്വോത്കർഷേണ വർത്തിക്കുമാറാകട്ടെ. അവിടെയുള്ള ഭക്തജനങ്ങളുടെ ഭാഗ്യം വിചാരിച്ചുകണ്ടാൽ അനിതരസാധാരണമാണു്. നിർവ്യാജവും നിരന്തരവുമായ ഭക്തിയാൽ ഇതു മഹിമയേറിയ വൈകുണ്ഠത്തിൽ എത്തിയപ്പോൾത്തന്നെ അവർക്കു സാരൂപ്യം ലഭിച്ചുകഴിഞ്ഞു. നിന്തിരുവടിക്കു തുല്യം ശങ്ഖചക്രഗദാപദ്മങ്ങൾ അണിഞ്ഞിരിക്കുന്ന

നാലുബാഹുക്കളും ഇന്ദ്രനീലരത്നസമാനമായ ശരീരത്തിലെ നില കാന്തിപ്രസരവും കിരീടമകുടകേയൂരകങ്കണാദികളായ ദിവ്യാഭരണങ്ങളിലുള്ള രത്നകാന്തികളാൽ സകലദിക്കുകളും പ്രകാശിപ്പിക്കുന്ന തേജോവിലാസവും, മണികൾ കിങ്കിണികൾ മേൽക്കെട്ടികൾ ജാലരുകൾ മുതലായ അലങ്കാരങ്ങൾകൊണ്ട് ഉജ്ജ്വലങ്ങളായിരിക്കുന്ന വിമാനങ്ങളും എന്നുവേണ്ട പീതാംബരപ്രഭാവിശേഷവും ചുരുക്കിപ്പറഞ്ഞാൽ വൈഷ്ണവതേജസ്സിന്റെ ഓരോ വിശാലമായ വിശ്രാന്തിസ്ഥാനമെന്നപോലെ വിലസുന്നു. ഈ വിധം ശുദ്ധസത്വപ്രകാശാത്മാക്കളായ അനേകം ഭക്തരായ ഭാഗവതോത്തമരെക്കൊണ്ടു വ്യാപ്തമായ ഈ വൈകുണ്ഠം എവിടെക്കണ്ടാലും അഖണ്ഡമായ വിജ്ഞാനസമ്പത്തിന്റെ വിജയപതാകാസ്ഥാനമായി വിരാജിക്കുന്നു. അജ്ഞാനമോ തത്കാര്യമായ അഹങ്കാരാദിയോ കണികപോലും കാണാൻകഴിയാത്ത ഈ സ്ഥാനം സാന്ദ്രമായ ആനന്ദത്തിനും അവബോധത്തിനും യാതൊരിടത്തും കുണ്ഠത (തടവു) ഇല്ലാത്തതിനാൽ ശബ്ദത്തിനും അർത്ഥത്തിനും യോജിച്ച ശരിക്കു വൈകുണ്ഠമായിത്തന്നെ വിജയിക്കുന്നു.

നിരൂപണം. ഈ ശ്ലോകത്തിൽ വൈകുണ്ഠലോകത്തിനു തന്നിവാസികളായ ഭക്തജനങ്ങളെക്കൊണ്ടുള്ള മഹിമ വർണ്ണിക്കുന്നു.

ഭക്തിപ്രാപ്തതഥാവിധോന്നതപദാഃ:—വൈകുണ്ഠനിവാസികളായ ജനങ്ങൾക്ക് ഈ യോഗം ഭക്തികൊണ്ടാണു സിദ്ധിച്ചതെന്നു വരുന്നു. കർമ്മയോഗംകൊണ്ടോ ജ്ഞാനയോഗംകൊണ്ടോ ഈ തരത്തിലുള്ള ഭഗവത്സാരൂപ്യലാഭം അത്ര സുകരമല്ലെന്നും ഇതിൽനിന്നും ഊഹിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഭക്തി—സകാമഭക്തിയും നിഷ്കാമഭക്തിയും എന്നു രണ്ടുതരത്തിലുണ്ടു്. അതിൽ നിഷ്കാമഭക്തികൊണ്ടേ ഈ സാരൂപ്യം സിദ്ധിക്കയുള്ളു. ഏതെങ്കിലും ഒരു ഫലത്തിൽ കാമം (അഭിലാഷം) വച്ചു പ്രവർത്തിച്ചാൽ സകാമമായി. പ്രത്യേകം ഒരു ഫലം ഇച്ഛിക്കാതെ ഭജിച്ചാൽ ആ ഭക്തി നിഷ്കാമമായി. ഭജനീയമായ ദൈവവും ഭക്തനായ താനും പ്രാപ്യമായ ഫലവും എന്ന ഭേദമുള്ളപ്പോഴാണു് സകാമഭക്തിയുണ്ടാവുക. ഭക്തനും ഭജനീയമായ ദൈവവും

ഒരേ അവസ്ഥയിലായാൽ അവിടെ സകാമഭക്തിക്കു് അവകാശമില്ലല്ലോ. അതുകൊണ്ടു സാലോക്യം സാമീപ്യം സാരൂപ്യം സായുജ്യം എന്ന നാലുതരം മോക്ഷമുള്ളതിൽ ആദ്യത്തേതായ അതായതു—ദൈവത്തിന്റെ ലോകത്തിലെത്തി നിവസിക്കുക എന്നുള്ള സാലോക്യവും (സമാനലോകപ്രാപ്തിയും) രണ്ടാമത്തേതായ—അതായതു ദൈവത്തിന്റെ സമീപത്തിലിരിക്കുക എന്നുള്ള—സാമീപ്യവും സകാമഭക്തിലഭ്യങ്ങളായ ഫലങ്ങളാകുന്നു. മൂന്നാമത്തെ സാരൂപ്യം (ഭഗവദ്രൂപസമാനരൂപലാഭം) നിഷ്കാമഭക്തിലഭ്യമാകുന്നു. നിർഗുണബ്രഹ്മോപാസനയിൽ അഭേദം സിദ്ധിച്ചാൽ സായുജ്യം (അഭേദം) എന്നുള്ളതും സാരൂപ്യത്തിന്റെ ഒടുവിലത്തെ പരിണാമഫലം ആകുന്നു. സാരൂപ്യത്തിൽ സാലോക്യവും സാമീപ്യവും ഉള്ളടങ്ങിയിരിക്കയാണു്. ഈ ഭക്തർക്കും ലോകം അതുതന്നെ. സ്ഥാനം സമീപത്തുതന്നെ. അതുകൊണ്ടു ഭജനാനന്ദമനുഭവിച്ചു ഭഗവദ്ഗുണഗാനമഹിമയിൽ മുഴുകി ഭഗവദ്രൂപം ധരിച്ചിരിക്കയാണല്ലോ എല്ലാത്തരം മോക്ഷത്തിലും ഉത്തമം എന്നു സിദ്ധിച്ചുകൂടുന്നു. നിഷ്കാമമായ ഭക്തി സർവോന്നതപദപ്രാപ്തിരൂപമായ സിദ്ധിയെ നല്കുമെന്നും സായുജ്യത്തേക്കാൾ സാരൂപ്യപര്യന്തമായ മോക്ഷഫലം നല്കുന്ന ഭജനമാണ് ഉത്തമമെന്നുമുള്ളതിനു താഴേ കൊടുക്കുന്ന പ്രമാണങ്ങൾ നോക്കുക—

"അനിമിത്താ ഭാഗവതീ ഭക്തിഃ സിദ്ധോർഗരീയസീ
ജരയത്യാശു യാ കോശം നിഗീർണ്ണമനലോ യഥാ.

നൈകാത്മതാം മേ സ്പൃഹയന്തി കേചിൻ
മത്പാദസേവാഭിരതാ മദീഹാഃ
യേഽന്യോന്യതോ ഭാഗവതാഃ പ്രസജ്യ
സഭാജയന്തേ മമ പൌരുഷാണി.
പശ്യന്തി മേ രുചിരാണ്യംബ! സന്തഃ
പ്രസന്നവക്ത്രാരുണലോചനാനി
രൂപാണി ദിവ്യാനി വരപ്രദാനി
സാകം വാചം സ്പൃഹണീയാം വദന്തി.
തൈർദർശനീയാവയവൈരുദാര-
വിലാസഹാസേക്ഷിതവാമസൂക്തൈഃ
ഹൃതാത്മനോ ഹൃതപ്രാണാംശ്ച ഭക്തി-
രനിച്ഛതോ മേ ഗതിമണ്വീം പ്രയുങ്ക്തേ." ൪

നാനാദിവ്യവധൂജനൈരഭിവൃതാ
വിദ്യുല്ലതാതുല്യയാ
വിശേഷാന്മാദനഹൃദ്യഗാത്രലതയാ
വിദ്യോതിതാശാന്തരാ
തവ് പാദാംബുജസൌരഭൈകകുതുകാ-
ല്ലക്ഷ്മീഃ സ്വയം ലക്ഷ്യതേ
യസ്മിൻ വിസ്മയനീയദിവ്യവിഭവാ
തത് തേ പദം ദേഹി മേ. ൩

യസ്മിൻ = യാതൊരു വൈകുണ്ഠത്തിൽ
നാനാദിവ്യവധൂജനൈഃ = നാനാക്കളായ (അനേകപ്രകാരത്തിലുള്ളവരായ) ദിവ്യവധൂജനങ്ങളാൽ (ദേവലോകസുന്ദരിമാരാൽ-ദിവ്യതപം സിദ്ധിച്ച അസങ്ഖ്യം ശക്തിരൂപിണികളാൽ)
അഭിവൃതാ = ചുറ്റും സേവിച്ചുകൂടപ്പെട്ടവളായി
വിദ്യുല്ലതാതുല്യയാ = മിന്നൽക്കൊടിക്കു തുല്യമായുള്ള
വിശേഷാന്മാദനഹൃദ്യഗാത്രലതയാ, വിദ്യോതിതാശാന്തരാ = വിശേഷാന്മാദനമായ (സമസ്തപ്രപഞ്ചത്തേയും ഉന്മദിപ്പിക്കുന്നതായ അതായതു മദപരവശമാക്കിച്ചെയ്യുന്നതായ) ഹൃദ്യ (മനോഹര)മായ ഗാത്രലതയാൽ (തനുവല്ലിയാൽ—മൂർദ്ധമിനസമായശരീരത്താൽ) വിദ്യോതിപ്പിക്കപ്പെട്ട (പ്രകാശമാനമാക്കിച്ചെയ്യപ്പെട്ട) ആശാന്തരത്തോടു (ദിഗന്തരാളത്തോടു) കൂടിയവളായിരിക്കുന്ന
ലക്ഷ്മീഃ = മഹാലക്ഷ്മി
തവ് പാദാംബുജസൌരഭൈകകുതുകാത് = നിന്തിരുവടിയുടെ പാദാരവിന്ദത്തിലെ സൌരഭ്യത്തിൽ ഒന്നിൽമാത്രമുള്ള അസാധാരണകുതുകം (ആസക്തി)നിമിത്തം

വിസ്മയനീയദിവ്യവിഭവാ = വിസ്മയിക്കത്തക്കതായ (ആശ്ചര്യപ്പെടത്തക്കതായ) ദിവ്യങ്ങളായ (കേവലസാത്ത്വികങ്ങളായ) വിഭവങ്ങളോട് (സമ്പത്തുകളോട്) കൂടിയവളായി

സ്വയം = തന്നെറമുത്തിയെ ധരിച്ചുകൊണ്ട്

ലക്ഷ്യതേ = കാണപ്പെടുന്നവോ (സ്വപ്രത്യക്ഷമായി പ്രകാശിക്കുന്നവോ)

തത് = അപ്രകാരമുള്ള

തേ, പദം = നിന്തിരുവടിയുടെ നിവാസസ്ഥാനം (പാദാരവിന്ദത്തെയും)

മേ = എനിക്ക്

ദേഹി. = തന്നാലും.

ദേഹി—ഡുദാഞ് ദാനേ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലോട് മ-പു-ഏ.

ദദാതു,	ദത്താത്	ദത്താം	ദദതു
ദേഹി,	ദത്താത്	ദത്തം	ദത്ത
ദദാനി		ദദാവ	ദദാമ.

സാരം

അല്ലയോ ലക്ഷ്മീനായക! ഐശ്വര്യാദിസമസ്തഗുണസമ്പന്നനായ നിന്തിരുവടിയുടെ ഈ മാഹാത്മ്യമേറിയ വൈകുണ്ഠത്തിൽ സാരൂപ്യം സിദ്ധിച്ച അനേകായിരം ദിവ്യരായ ഭക്തജനങ്ങൾമാത്രമല്ല കാണപ്പെടുന്നത്. അവരുടെ ആ തരത്തിലുള്ള സകലവിധഭാഗ്യവിലാസങ്ങൾക്കും ഉതകുന്ന പ്രത്യക്ഷലക്ഷ്മീദർശനവും അക്ഷയ്യമായിരിക്കുന്നു. അവിടത്തെ ലക്ഷ്മീസന്നിധാനം വളരെ വിശേഷപ്പെട്ടതാണ്. എന്നും ഒന്നുപോലെ സേവാതത്പരകളായി അകമ്പടിയായി കൂടിയിരിക്കുന്ന ശക്തിദേവികളായ അനേകം ദിവ്യസുന്ദരികളാൽ ചുറ്റപ്പെട്ടും, മിന്നൽക്കൊടിക്കുതുല്യം അത്യുജ്ജ്വലമായ തേജഃപുഞ്ജമണിഞ്ഞും, നിഖിലമായ പ്രപഞ്ചവും മദപരവശമാക്കിച്ചെയ്ത് ആകർഷിച്ചുപാട്ടിലാക്കത്തക്ക തന്തവല്ലിയാൽ ദിക്കുകൾ ആസകലം പ്രകാശിപ്പിച്ചുകൊണ്ടുമാണ് അവിടെ ലക്ഷ്മീദേവി സന്നിധാനംചെയ്യുന്നത്. ഐശ്വര്യാധിഷ്ഠാനദേവതയായ ലക്ഷ്മി സാധാരണ ഒരിടത്തും പ്രത്യക്ഷലക്ഷ്യയല്ല. എന്നാൽ ഇവിടെമാത്രം സ്ഥാന

വിശേഷത്താലും ഭക്തജനഭാഗ്യാതിശയത്താലും സ്വന്തംമൂർത്തിയെ സ്വീകരിച്ചു പ്രകാശിക്കുകയാണു്, എന്നതന്നെയല്ല ഈ ദിവ്യമായ വൈകുണ്ഠലോകത്തിൽ മറ്റു യാതൊരിടത്തും കാണാത്തമട്ടിൽ അത്യദ്ഭുതമായ ദിവ്യവിഭവങ്ങളോടുകൂടിയും കാണുന്നു. അതായതു സമസ്തമായ ലോകവും വശീകരിക്കുന്ന എങ്കിലും ഇവിടത്തെ ജനങ്ങൾക്ക് അധഃപതനം നേരിടത്തക്കവിധം ലക്ഷ്മീകടാക്ഷം വശീകാരഹേതുവല്ല, ഉത്കർഷഹേതുവാണു്. എവിടേയും ലക്ഷ്മി ചപലയാണെങ്കിലും ഈ സ്ഥാനത്തിൽമാത്രം സ്ഥിരയാണു്. എല്ലായിടത്തും ലക്ഷ്മീദേവി പ്രത്യേകം ആരാധനം കൊണ്ടു പ്രസന്നയാണെങ്കിലും ഇവിടെമാത്രം താൻ ആരാധിച്ച ഭഗവാന്റെ കൈങ്കര്യത്തിനായിരിക്കയാണു്. ഇതുനിമിത്തം അണിമാദികളായ അഷ്ടൈശ്വര്യങ്ങളും സ്ഥിരമായും വ്യാമോഹജനകമല്ലാതേയും ഉത്കർഷഹേതുവായും വിലസുന്നു. ഇതിനെല്ലാം കാരണമെന്തായിരിക്കാം എന്നാരായുന്നതായാൽ അതു നിന്തിരുവടിയുടെ പാദാരവിന്ദസേവാരസം ഒന്നുമാത്രം എന്നേ പറയാൻ തരമുള്ളൂ. ഭക്തന്മാർ— 'ഭക്തിപ്രാപ്തതഥാവിധോന്നതപദ'ന്മാർ ആയതുപോലെയാണു ലക്ഷ്മീദേവി 'തത്പാദാംബുജസൈരഭൈകകുതുകം'കൊണ്ടു് ഈ വൈകുണ്ഠം പ്രാപിച്ചതു്. ഈവിധം നിന്തിരുവടിയുടേയും നിന്തിരുവടിയുടെ സാരൂപ്യംസിദ്ധിച്ച ഭക്തരുടേയും സേവാരസത്തിൽ കുതുകംക്രുടിയ ലക്ഷ്മീദേവിയുടെ കടാക്ഷം പരിപൂർണ്ണമായിരിക്കുന്ന ഈ വൈകുണ്ഠം തിരുവുള്ളമുണ്ടായി എനിക്കും പ്രസാദിച്ചതരേണമേ.

നിരൂപണം.

ഈ ശ്ലോകംകൊണ്ടു വൈകുണ്ഠത്തിലെ അസാധാരണമായ ലക്ഷ്മീസാന്നിധ്യത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു. അതിൽ ഇവിടത്തെ ലക്ഷ്മീദേവിക്ക് അസാധാരണത്വം മൂന്നുകാര്യത്തിലാണു്. അതിൽ ഒന്നു നാനാദിവ്യവധൂജനങ്ങളാൽ സേവിക്കപ്പെടുക, രണ്ടു വിസ്മയനീയസർവ്വവിഭവയായിരിക്ക, മൂന്നു പ്രത്യക്ഷലക്ഷ്യയായിരിക്ക എന്നാകുന്നു. വിദ്യുല്ലതാസമാനതയും, വിശേഷാന്മാദനദിവ്യഗാത്രലതയും ഈ തരത്തിലുള്ള അസാധാരണത്വം കാട്ടാനായി പരഭാഗം കൊടുത്തതാണു്. ചഞ്ചലയും സകലലോകവശീകരണചതുരയുമായ ലക്ഷ്മി ഇവിടെ ആ തരത്തിലല്ലെന്നറിയുമ്പോഴാണല്ലോ ഇവിടത്തെ മഹിമ വ്യക്തപ്പെടുന്നതു്.

തവത് പാദാംബുജസൌരഭൈകകുതുകാ — സ്ത്രീകൾക്കു പൊതുവേതന്നെ അംബുജസൌരഭ്യം അഭിലഷണീയമാണ്. വിശിഷ്യ ലക്ഷ്മീദേവിക്കു പല കാര്യവും അംബുജപ്രതിഷ്ഠയിലാണ്.

"പദ്മപ്രിയേ! പദ്മിനി! പദ്മഹസ്തേ!
പദ്മാലയേ! പദ്മദളായതാക്ഷി!"

എന്നും മറ്റുമുള്ള പ്രാചീനസ്തുതിവചനങ്ങൾമുതലായവയിൽനിന്ന് ഈ തത്ത്വം വ്യക്തമാകുന്നതാണ്. പേരുതന്നെ ശ്രീഭഗവതിക്കു് —

"ലക്ഷ്മീഃ പദ്മാലയാ പദ്മാ കമലാ ശ്രീഃ"

എന്നിങ്ങനെ പദ്മാപരപര്യായമായിത്തീർന്നിട്ടുണ്ടല്ലോ. ഈ സ്ഥിതിക്ക് അസാമാന്യമായ സൌന്ദര്യസൌകുമാര്യസൌരഭ്യങ്ങൾ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്ന ഭഗവത്പാദപദ്മം ലക്ഷ്മീദേവിയെ ആകർഷിച്ചതിൽ അതിശയിക്കാനില്ലതന്നെ. വൈകുണ്ഠത്തിൽ പ്രത്യക്ഷമായി സ്വരൂപപ്പെട്ട പ്രകാശിക്കുന്ന ഭഗവാനെ സേവിക്കുവാനായി ലക്ഷ്മീദേവിയും പ്രത്യക്ഷാകൃതിയായിച്ചമഞ്ഞു എന്നാണു സൂക്ഷ്മം വിചാരിക്കേണ്ടതു്.

വിസ്മയനീയദിവ്യവിഭവാ — ഇവിടെ വിഭവങ്ങൾക്കുള്ള ഈ വിസ്മയനീയത്വം സ്ഥിരത്വത്തേയും പൂർണ്ണതയേയും ആസ്പദമാക്കിയുള്ളതാണ്. ദിവ്യത്വം രജസ്സിന്റേയോ തമസ്സിന്റേയോ ലേശവും സമ്പർക്കമില്ലാത്ത ശുദ്ധസാത്ത്വികോപകരണങ്ങൾകൊണ്ടാണ്.

ഇവിടെ — 'തവത് പാദാംബുജസൌരഭൈകകുതുകാ' എന്ന് ആകാരാന്തസ്ത്രീലിങ്ഗമായും, 'വിസ്മയനീയദിവ്യവിഭവം' എന്ന് അകാരാന്തനപുംസകലിങ്ഗമായും രണ്ടുതരത്തിൽ പാഠഭേദമുള്ളതായി വ്യാഖ്യാതാക്കൾ പറയുന്നു. അതിൽ ആദ്യത്തേതു ലക്ഷ്മീദേവിക്കു വിശേഷണമായും, രണ്ടാമത്തേതു പദം, എന്നതിനു നേരെ വിശേഷണമായും യോജിപ്പിച്ച് അർത്ഥം ഗ്രഹിക്കണം. എന്നാൽ ഇപ്പോൾ നാം കൊടുത്തിട്ടുള്ളതുപോലെ 'കുതുകാത്' എന്ന പഞ്ചമ്യന്തമായ കുതുകത്തെ സാക്ഷാൽ ഹേതുവായി നിർദ്ദേശിക്കയാണുത്തമം. ആകാരാന്തമാക്കുമ്പോൾ ബഹുവ്രീഹിയിൽ അന്യപദാർത്ഥത്തിൽ കീഴടങ്ങിനില്ക്കയാൽ പരമ്പരയായേ ഹേതുത്വം സങ്ഘടിക്കയുള്ളൂ. അല്പാ എങ്കിൽ ഈ ശ്ലോകത്തിൽതന്നെ മറ്റൊരിടത്തു 'വിശ്വാന്മാദനഹൃദ്യ

ഗാത്രലതയാ' എന്നിടത്തു 'ഹൃദ്യഗാത്രലതികാ' എന്ന് ആകാരാന്തമായി ലക്ഷ്മീവിശേഷണമായി 'വിദ്യോതിതാശാന്തരാ' എന്നിടത്തു് വിദ്യോതനത്തിൽ താത്പര്യവശാൽ ഗാത്രലതയെ കരണമായി സ്വീകരിക്കരുതോ എന്നുള്ള ചോദ്യവും സമാനമായേക്കും. രണ്ടാമത്തെ പാഠഭേദം 'വിസ്മയനീയദിവ്യവിഭവം' എന്നാണ്. ഇവിടേയും നാം അങ്ഗീകരിച്ച പാഠഭേദമാണ് പ്രശസ്തം. 'വൈകുണ്ഠമേകാദ്ഭുതം' എന്ന് ആദ്യമേതന്നെ പ്രതിജ്ഞചെയ്തിട്ട് ആ അദ്ഭുതം ദിവ്യവിഭവത്തിൽ മാത്രമായി സങ്കോചിപ്പിക്കുന്നത് ഉചിതമല്ലെന്നുമാത്രമല്ല അനുചിതംകൂടി ആണതു്. അതിനാൽ ലക്ഷ്മീദേവി വിസ്മയനീയദിവ്യവിഭവയായി ഇവിടെ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു എന്നതു വ്യങ്ഗ്യമായ്വരുത്തിയാ വൈകുണ്ഠത്തിന്റെ അനേകം അദ്ഭുതസാധനങ്ങളിൽ ഒന്നായി കരുതുന്നതു നന്നു്.

തത് തേ പദം ദേഹി മേ—ഭക്തിപാരവശ്യംനിമിത്തം ഭട്ടതിരിപ്പാട്ട വൈകുണ്ഠത്തെ വർണ്ണിച്ചുവരുമ്പോൾ അതിലെ അസാധാരണമഹിമയാൽ ആകൃഷ്ടനായി ലക്ഷ്മീദേവിയെപ്പോലും ഉന്മാദിപ്പിക്കുന്ന ആ സ്ഥാനം തനിക്കു തരേണമേ എന്നു പ്രാർത്ഥിച്ചുപോയി. തത്രാപി മറ്റൊരു വിശേഷം ഇവിടെ കാണുന്നതുനോക്കുമ്പോൾ രോമാഞ്ചോദ്ഗമമുണ്ടാകുന്നു. അതു്—ലക്ഷ്മീദേവിയെ ആകർഷിച്ചതായ 'തവ പാദാംബുജസൌരഭ' എന്നിടത്തെ പാദശബ്ദത്തിന്റെ പര്യായമായിക്കൂടി 'തത് തേ പദം ദേഹി മേ' എന്നിടത്തെ പദം എന്ന ശബ്ദത്തെ ഗ്രഹിക്കുന്നതായാൽ ആ പാദാംബുജം തന്നെ എനിക്കുകൂടി ആശ്രയിക്കുവാനും ശുശ്രൂഷിക്കുവാനും തരേണമേ എന്നും ആകൃതം ധ്വനിക്കുന്നു എന്നുള്ളതാണ്.

൪, ൫, ൬ എന്നീ ശ്ലോകങ്ങൾകൊണ്ടു വർണ്ണിക്കപ്പെട്ട ശ്രീവൈകുണ്ഠലോകത്തിന്റെ ഏകാദ്ഭുതത്വത്തെ സമർത്ഥനം ചെയ്യുന്നതായ ഭാഗവതത്തിലെ ഭാഗങ്ങൾ താഴേ കൊടുക്കുന്നവ ശ്രദ്ധിക്കുക—

"ന യത്ര മായാ കിമുതാപരേ ഹരേ-
രനുവ്രതാ യത്ര സുരാസുരാർച്ചിതാഃ
ശ്യാമാവദാതാഃ ശതപത്രലോചനാഃ
പിശങ്ഗവാസാഃ സുരുചഃ സുപേശസഃ.

സർവേ ചതുർബാഹവ ഉന്മിഷന്മണി-
പ്രവേകനിഷ്കാഭരണാഃ സുവർച്ചസഃ

പ്രവാളവൈഡൂര്യമൃണാളവല്ലസ-
പരിസ്ഫുരത്കുണ്ഡലമൌലിമാലിനഃ.
ശ്രീയുത ശ്രുപിണ്യുരുഗായപാദയോഃ
കരോതി മാദം ബഹുധാ വിഭ്രതിഭിഃ." ന

ഈവിധം മൂന്നുശ്ലോകംകൊണ്ടു വൈകുണ്ഠത്തെ വർണ്ണിച്ചു തനിക്കുള്ള വൈകുണ്ഠപ്രാപ്തിയെ പ്രാർത്ഥിക്കയുംചെയ്തു അവിടെവച്ചു ബ്രഹ്മാവിനെ കൊണ്ടത്തെ ഭഗവദ്ധ്യാനത്തെ പ്രശംസിക്കുന്നു:—

തത്രൈവം പ്രതിദർശിതേ നിജപദേ
രത്നാസനാധ്യാസിതം
ഭാസ്വത്കോടിലസത്കിരീടകടകാ-
ദ്യുകല്പദീപ്രാകൃതി
ശ്രീവത്സാങ്കിതമാത്തകൌസ്തുഭമണി-
ച്ഛായാരുണം കാരണം
വിശ്വസ്യാം തവ രൂപമൈക്ഷത വിധി-
സ്ത്വാം തേ വിഭോ! ഭാതു മേ. ൯

(ഹേ) വിഭോ! = അല്ലയോ സർവ്വവ്യാപിയായുള്ളോവേ ഭഗവൻ!
ഏവം = ഇപ്രകാരം
പ്രതിദർശിതേ = കാണിക്കപ്പെട്ടതായ
തത്ര, നിജപദേ = ആ വൈകുണ്ഠരൂപമായ നിജസ്ഥാനത്തിൽ
വിധിഃ = ബ്രഹ്മാവു്
രത്നാസനാധ്യാസിതം = രത്നാസനത്തിൽ (മണിമയമായ സിംഹാസനത്തിൽ) അധ്യാസിത (അധിരൂഢ) മായിരിക്കുന്നതും
ഭാസ്വത്കോടിലസത്കിരീടകടകാദ്യുകല്പദീപ്രാകൃതി = ഭാസ്വത്കോടികളെപോലെ (കോടിസൂര്യന്മാർ ഒന്നിച്ചുയർന്നപോലെ) ലസത്തുകളായ (ശോഭമാനങ്ങളായ) കിരീടം കടകം (വളകം) മുതലായ ആകല്പങ്ങളാൽ (ആഭരണങ്ങളാൽ) ദീപ്തമായ (പ്രകാശിച്ചിയങ്ങുന്ന) ആകൃതിയോടു (മൂർത്തിയോടു)കൂടിയതും

ശ്രീവത്സാങ്കിതം	= ശ്രീവത്സം എന്ന മറുവിനാൽ അടയാളപ്പെട്ടതും
ആത്തകൌസ്തുഭമണി-ച്ഛായാരുണം	= ആത്തമായ (സ്വീകരിക്കപ്പെട്ടതായ-അണിഞ്ഞിരിക്കുന്ന) കൌസ്തുഭമണിയുടെ (കൌസ്തുഭരത്നത്തിന്റെ) ഛായയാൽ (പ്രഭയാൽ) അരുണ (ചുവന്ന) കാന്തികലർന്നതും
വിശേഷാം, കാരണം	= വിശ്വങ്ങൾക്കും (സമസ്തചരാചരങ്ങൾക്കും) കാരണമായും (ആദികാരണമായും) ഇരിക്കുന്ന
തവ, യത്, രൂപം, ഐക്ഷത	= നിന്തിരുവടിയുടെ യാതൊരു രൂപത്തെ ഈക്ഷിച്ചുവോ (ദർശിച്ചുവോ)
തേ, തത്, രൂപം	= നിന്തിരുവടിയുടെ ആ ദിവ്യരൂപം
മേ, ഭാതു.	=എനിക്കു പ്രകാശിക്കുമാറാകട്ടേ. (കാണുന്നതിനു പ്രസാദിക്കേണമേ.)

സാരം. അല്ലയോ സർവ്വലോകവ്യാപിയായുള്ളോവേ തേജോരൂപിയായ ഭഗവൻ! മഹാവിഷ്ണോ! സത്യലോകത്തിൽവച്ചു സൃഷ്ടികർമ്മത്തിനു മാത്രം കിട്ടാതെ വ്യാകുലനായും ആകാശവാണിയുടെ ഉപദേശപ്രകാരം തപോനിഷ്ഠനായി നിന്തിരുവടിയെ ധ്യാനിക്കയും ചെയ്തിരുന്ന ബ്രഹ്മാവിന് അത്യദ്ഭുതമായ വൈകുണ്ഠലോകത്തെ കാട്ടിക്കൊടുത്തതിനുംപുറമെ ആ വൈകുണ്ഠലോകത്തിലുള്ളതായ നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യരൂപദർശനവും പ്രസാദിച്ചുകൊടുത്തു. ആ ദിവ്യരൂപമാകട്ടെ മണിമയസിംഹാസനത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതും അനേകകോടിസൂര്യന്മാർ ഒന്നിച്ചുദിച്ചുയർന്നപോലുള്ള തേജസ്സുകൊണ്ടു ജാജ്വല്യമാനങ്ങളായ കിരീടം വളകൾ അങ്ഗദങ്ങൾ കാഞ്ചി എന്നിത്യാദിയായ ഉത്കൃഷ്ടങ്ങളായ ആഭരണങ്ങൾകൊണ്ടു ശോഭിച്ചിയങ്ങുന്നതും, ശ്രീകൌസ്തുഭരത്നത്തിന്റെ പ്രഭാപടലംനിമിത്തം പാടലകാന്തികലർന്നതും മുരുക്കിപ്പറയുന്നതായാൽ

ഇക്കാണുന്ന സമസ്തചരാചരപ്രപഞ്ചത്തിന് ആദികാരണവും ആയിരുന്നവത്രേ. എന്തുതപസ്സ്? എന്തുഭാഗ്യം? ആശ്ചര്യം ആശ്ചര്യം. ബ്രഹ്മാവു സൃഷ്ടിസങ്കല്പംകൊണ്ട് ഇതികർത്തവ്യതാമൂഢനായി വലഞ്ഞാൽതന്നെ എന്തു്? ആയിരം ദിവ്യസംവത്സരങ്ങൾ തപസ്സുചെയ്താൽതന്നെ എന്തു്? ഈ ദിവ്യരൂപം കാണ്മാനിടയായതു മഹാഭാഗ്യംതന്നെ. അല്ലെന്റെ ഭഗവൻ! കൃപാസിന്ധോ! തിരുവുള്ളമുണ്ടായി ആത്മനും, ഭക്തനും, യാതൊരുഗതിയുമില്ലാത്തവനും ഇതികർത്തവ്യതാമൂഢനുമായ എനിക്കും ആ രൂപം ഒന്നു കാണുവാൻ അനുഗ്രഹിക്കേണമേ! സത്യലോകത്തിൽവച്ചുതന്നെ ധ്യാനനിഷ്ഠനായ ബ്രഹ്മാവിനു വൈകുണ്ഠലോകത്തേയും അവിടെയുള്ള നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യരൂപത്തേയുംകാട്ടാൻ സർവ്വവ്യാപിയായ നിന്തിരുവടിക്കു സാധിക്കുമെങ്കിൽ ഭൂലോകത്തിൽവച്ചുതന്നെ സത്യരൂപിയായ നിന്തിരുവടി നിവസിക്കുന്ന സത്യലോകമായ ഈ തിരുവായുപുരത്തിൽ എനിക്കും ആ ദിവ്യരൂപം കൃപയുണ്ടായി കാട്ടിത്തരാൻ കഴിയുമത്രെ. കൃപയുണ്ടാകണേ പ്രസാദിക്കേണമേ!

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ഭഗവാൻ ബ്രഹ്മാവിനു കാട്ടിക്കൊടുത്തതായ ദിവ്യരൂപത്തിനു രണ്ട് അവസ്ഥ അനുഭവിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

അതിൽ ഒന്നു—പൂർവ്വാർദ്ധംകൊണ്ടുപരമാർത്ഥരൂപമായ സാന്ദ്രാനന്ദപ്രകാശത്തെ സാമ്യപ്പെടുത്തുന്ന തേജോവിലാസവും, രണ്ട് ഉത്തരാർദ്ധംകൊണ്ടു ഭക്താനുഗ്രഹതത്പരതയെ കാണിക്കുന്ന ശ്രീവത്സധാരണവും, കൌസ്തുഭമണിച്ഛായയിലുള്ള കാന്തിയാൽ സപ്രകാന്തിവിപര്യാസവും ആകുന്നു. ഭക്തനായ ഭൃഗുമഹർഷിയുടെ പാദാഘാതമേറ്റിട്ടാണല്ലോ ശ്രീവത്സചിഹ്നം ഉണ്ടായതു്. കൌസ്തുഭത്തിനു ശോഭയുണ്ടാകാനായി അതിനെ ധരിച്ചപ്പോൾ അതു ഭഗവാന്റെ നീലമേഘശ്യാമളതയെ അരുണകാന്തിയാക്കിച്ചമച്ചതും ഭഗവാനു പ്രിയമായിത്തീർന്നവത്രെ. ഈ രണ്ടവസ്ഥ നിരൂപണം ചെയ്തതു, യഥാർത്ഥമായ ഭഗവദ്രൂപം ഭക്തനായ ബ്രഹ്മാവിനു കാട്ടിക്കൊടുക്കാൻ വൈകുണ്ഠലോകത്തേയും തന്നിവാസികളായ ഭക്തരോടുകൂടി തന്റെ ദിവ്യമങ്ഗളവിഗ്രഹത്തേയും സത്യലോകത്തിലേയ്ക്കു കൊണ്ടുവന്നതായ ഭക്തവാത്സല്യാതിശയത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. ഇതുയുമാണു ത്രികരണപരിശുദ്ധനായി അനന്യശരണനായി ഭഗവാനെ

ഗുണമഹിമകൾ വാഴ്ത്തിപ്പുകഴ്ത്തുന്നവനായ ഭട്ടതിരിപ്പാട്ടിലേയ്ക്കു തനിക്കു രൂപം കാണണമെന്നു തോന്നിയതിനുള്ള കാരണമായിത്തീർന്നതു്.

കാരണം വിശേഷണം:—ഈ ഒരു വിശേഷണം പ്രസ്തുതത്തിൽ വളരെ അർത്ഥവത്താണു്. പ്രപഞ്ചരചനയ്ക്കായി കോപ്പു കാണാതേയും വായ്പു പറയാതേയും കെല്പില്ലാതേയും കേഴുന്ന ബ്രഹ്മാവിനു കാട്ടിക്കൊടുത്ത രൂപംതന്നെ സകലപ്രപഞ്ചനിർമ്മാണത്തിനുപയോഗപ്പെടുന്ന ആദികാരണസാമഗ്രീരൂപമാകുമ്പോൾ അതു കണ്ടാൽതന്നെ മാർഗ്ഗോപദേശമാകുമെന്നതേ ഭഗവത് സങ്കല്പം എന്നു തോന്നിപ്പോകുന്നു. അതുകൊണ്ടു് ഈ ഒരു വിശേഷണം 'വിധിഃ തവ രൂപം വിശേഷാം കാരണം ഐക്ഷത' എന്നിങ്ങനെ (വിധി നിന്തിരുവടിയുടെ രൂപത്തെ വിശ്വകാരണമായിക്കണ്ടതായി) അനന്തരവിശേഷണമാകുന്നതു കൊള്ളാമെന്നു തോന്നുന്നു. ബ്രഹ്മാവിനു ഭഗവാൻ പ്രസാദിച്ചു കാണിച്ചുകൊടുത്തതായ വിശ്വരൂപത്തെ ഭാഗവതത്തിൽ ഇപ്രകാരം വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു—

"കിരീടിനം കുണ്ഡലിനം ചതുർഭുജം
പീതാംബരം വക്ഷസി ലക്ഷിതം ശ്രിയാ." ൬

ഈവിധം സങ്കല്പിക്കുവാൻതന്നെ മനസ്സിൽ തോന്നിയതായ ഭഗവദ്രൂപത്തെ കവി സപ്രോഗനിവാരണത്തിനായി പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു—

കാളാംഭോദകളായകോമളരുചീ-
ചക്രേണ ചക്രം ദിശാ-
മാവ്യണ്വാനമുദാരമന്ദഹസിത-
സ്യന്ദപ്രസന്നാനനം
രാജൻ കംബുഗദാരിപങ്കജധര-
ശ്രീമദ്ഭുജാമണ്ഡലം
സൃഷ്ടസൃഷ്ടികരം വപുസ്സുവ വിഭോ!
മദ്രോഗമദ്വാസയേത്. ൭

(ഹേ) വിഭോ! = അല്ലയോ വിശ്വവ്യാപ്യായി സർവ്വശക്തനായുള്ളോവേ ഭഗവൻ!

കാളാംഭോദകളായകോമള-രുചീചക്രേണ	= കാളാംഭോദംപോലേയും (നീലമേഘംപോലേയും) കളായംപോലേയും (കായാമ്പൂപോലേയും) കോമള (മേനാഹര)മായ രുചീചക്ര(പ്രഭാപടല)ത്താൽ
ദിശാം, ചക്രം	= ദിക്ചക്ര(ദിങ്മണ്ഡല)ത്തെ
ആവൃണ്വാനം	= ആവരണം ചെയ്യുന്നതും (വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്നതും)
ഉദാരമന്ദഹസിതസ്യന്ദ-പ്രസന്നാനനം	= ഉദാരമായ (അതിസുന്ദരമായ) മന്ദഹസിതസ്യന്ദത്താൽ(മന്ദഹാസപ്രസരിപ്പിനാൽ) പ്രസന്നമായ ആനന (മുഖ)ത്തോടുകൂടിയതും
രാജത്കംബു ഗദാരിപങ്കജ-ധരശ്രീമദ്ഭുജാമണ്ഡലം	= രാജത്തുകളായ (ശോഭമാനങ്ങളായ) കംബു (ശങ്ഖ്) ഗദ, അരി (ചക്രം) പങ്കജം (പദ്മം) എന്നിവയെ ധരിച്ചിരിക്കുന്ന ഭുജാമണ്ഡല(ബാഹുസമൂഹ)ത്തോടുകൂടിയതുമായ
സ്രഷ്ടുഃ, തുഷ്ടികരം	= സ്രഷ്ടാവിനു (സൃഷ്ടികർത്താവായ ബ്രഹ്മാവിനു) തുഷ്ടികര (പ്രീതികര)മായിരിക്കുന്ന
തവ, വപുഃ	= നിന്തിരുവടിയുടെ വപുസ്സ് (മൂർത്തി—ദിവ്യമങ്ഗളരൂപം)
മദ്രോഗം	= എന്റെ രോഗത്തെ
ഉദ്വാസയേത്.	= ഉദ്വാസിപ്പിക്കട്ടെ. (ഉൻമൂലനം ചെയ്യുമാറാകേണമേ.)

അല്ലയോ സർവ്വപരിപൂർണ്ണനായുള്ള ജഗദീശ്വര! വിശ്വകാരണമാ: ന ന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യമങ്ഗളരൂപം ബ്രഹ്മാവു കണ്ടുവല്ലോ. എന്നാൽ ആ രൂപം ആദ്യം രത്നാ

സാരം. സനത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്കയാലും കിരീടകടകാദ്യാഭരണകാന്തികളും ശ്രീവത്സപ്രഭയും കൌസ്തുഭജ്യോതിസ്സും വ്യാപിച്ചിരിക്കയാലും ആകപ്പാടെ ഉജ്ജ്വലമായ ഒരു തേജോരൂപ

മായിട്ടാണാവിർഭവിച്ചതു്. അതിനാൽ ഇതു കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കാൻമാത്രം ഒരിക്കലും തൃപ്തിവരാത്തമട്ടിൽ ആകർഷകമായിരുന്നു. ഉത്തരക്ഷണത്തിൽ ഇതു നീലമേഘംപോലേയും കായാമ്പൂപോലേയും അതിമോഹനമായ ശോഭാവലിയാൽ സർവ്വദിങ്മണ്ഡലവും വ്യാപിച്ചും സുന്ദരമായ മന്ദഹാസസ്യന്ദത്താൽ മധുരതരമായ മുഖഭങ്ഗിയണിഞ്ഞും ശങ്ഖചക്രഗദാപദ്മങ്ങൾ ധരിച്ച ശ്രീമത്തുകളായ നാലു ബാഹുക്കളോടുകൂടിയും കാണപ്പെട്ടു. ഇതുമായപ്പോൾ സൃഷ്ടികർത്താവായ ബ്രഹ്മാവിനു വളരെ വളരെ സന്തോഷമുണ്ടായി. സർവ്വവ്യാപിയായ തിരുമേനിയുടെ നീലകാന്തിപ്രസരവും അതിനകമേ ഒരിടത്തു ധവളകോമളമായിക്കണ്ട മന്ദഹാസദ്യുതിയും, മറെറാരിടത്തു ശങ്ഖചക്രാദ്യായുധപരിപാടിയും കണ്ടപ്പോൾ ലോകസാമാന്യത്തിൻെറ ആകൃതിയും അതിനകമേയുള്ള വിവിധസ്ഥിതികളും ബ്രഹ്മാവിന് ഉപദേശരൂപമായി തോന്നിത്തുടങ്ങി. അതിനാൽ സ്രഷ്ടാവിന് ഈ ദിവ്യകല്യാണരൂപം തൃപ്തികരമായിത്തീർന്നു. അല്ലെങ്കിൽ ഭഗവൻ! ആ ഈ തിരുമേനി എൻെറ സർവ്വവിധമായ രോഗത്തേയും ഉൻമൂലനം ചെയ്യുവാൻ കൃപയുണ്ടാകേണമേ. മോഹനമായ സൌമ്യപ്രഭാവലിയണിഞ്ഞ ഈ ദിവ്യമങ്ഗളമൂർത്തി എൻെറ ഉള്ളിൽതന്നെ കണ്ടിരിക്കാൻ അനുഗ്രഹമുണ്ടായാൽ തന്നിമിത്തം ആന്തരമായ സകലപാപങ്ങളും നശിച്ചു തത്ഫലമായി രോഗമാസകലം മാഞ്ഞുപോകുമത്രെ.

നിരൂപണം.

മുൻശ്ലോകത്തിൽ ബ്രഹ്മാവു കണ്ടതായി കൊട്ടത്തിട്ടുള്ള രൂപംതന്നെ ഇവിടെ മറെറാരു വാക്യത്തിലായി വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. ജഗദ്വ്യാപിയായ നീലമേഘശ്യാമളതയും മന്ദഹാസസുന്ദരമായ മുഖവും ശങ്ഖചക്രഗദാപദ്മധാരികളായ പാണികളും മുൻശ്ലോകത്തിൽ നിർദ്ദേശിച്ചരൂപത്തിൽ അന്തർഭവിക്കാത്തവയല്ല. സംപൂർണ്ണമായ ഒരു രൂപത്തിൻെറ ചില ഭാഗങ്ങൾ ആദ്യമായുംമറുചിലവ രണ്ടാമതായും കൊട്ടത്തു എന്നു മാത്രമേ വിശേഷമുള്ളൂ. എന്നാൽ ദ്രഷ്ടാവായ ഒരുത്തനു പ്രഥമദൃഷ്ടിയിൽ തോന്നാവുന്നതായ തേജസ്സ് ആദ്യവും മറു പ്രത്യേകിച്ചുള്ള അവയവങ്ങൾ രണ്ടാമതും പെടാവുന്ന ഔചിത്യം ഇവിടേയും കാണുന്നുണ്ടു്. വിശിഷ്യ വിഷ്ണുപുരാണത്തിൽ കാണുംപോലെ സുകൃതമോ ദുഷ്കൃതമോ കൂടാതെ

നിർഗുണനായി നിർമ്മലനായുള്ള പുരുഷൻ ഭഗവാന്റെ കൌസ്തുഭരത്നമായും, പ്രകൃതി ശ്രീവത്സമായും, ബുദ്ധിതത്ത്വം ഗദയായും, താമസാഹങ്കാരം ശങ്ഖായും, രാജസാഹങ്കാരം ശാർങ്ഗധനുസ്സായും, മനസ്സ് ചക്രമായും, സ്ഥൂലസൂക്ഷ്മങ്ങളായ ഭൂതങ്ങൾ വിവിധകാന്തികലർന്ന വൈജയന്തീമാലയായും, ജ്ഞാനേന്ദ്രിയകർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങൾ ബാണങ്ങളായും, ജ്ഞാനം ഖഡ്ഗമായും, അജ്ഞാനം പരിചയായും മററും സ്വരൂപപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു എന്നു വരുമ്പോൾ ആകപ്പാടെ ജഗത്തിൽ കാണുന്ന സകലകാര്യങ്ങളും (പുരുഷൻ-പ്രകൃതി-ബുദ്ധി-അഹങ്കാരം-മനസ്സ് മുതലായവ) ഭഗവദംശങ്ങളാണെന്നു വ്യക്തപ്പെട്ടതിനുശേഷംമാത്രമേ സൃഷ്ടികർമ്മവ്യാപൃതനായ സ്രഷ്ടാവിനു സമ്പൂർണ്ണോപദേശമാകയുള്ളുവല്ലോ. ഇതുകൂടി സങ്കല്പിച്ചുതന്നെ ആയിരിക്കണം ഈ ശ്ലോകത്തിൽ 'സ്രഷ്ടുസ്തുഷ്ടികരം' എന്നു പറഞ്ഞതായി അഭ്യൂഹിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഇത്രയുംകൊണ്ടു മുൻശ്ലോകത്തിൽചെയ്ത 'വിശേഷാം കാരണം' എന്ന പ്രതിജ്ഞ ഇപ്പോൾ പൂർത്തി ആയെന്നു പറയാം.

രുചീചക്രേണ ചക്രം ദിശാമാവൃണ്വാനം:— ഈ വിശേഷണം മഹാമേഘത്തിനു തുല്യം നിഷ്പക്ഷപാതമായി സാമാന്യേന സകലലോകസന്താപഹരണം ഭഗവൻമൂർത്തിയുടെ കൃത്യമെന്നു തെളിയിക്കുന്നു.

ഉദാരമന്ദഹസിതസ്യന്ദപ്രസന്നാനനം:— ഇതിനാൽ പ്രത്യേകം ആശ്രയിക്കുന്നവർക്ക് അടുത്തുചെന്നാൽ ഭഗവാന്റെ മുഖാരവിന്ദാവലോകനവും സർവസമ്പത്സമൃദ്ധിയും വ്യക്തപ്പെടുന്നു.

രാജത്കംബുഗദാരിപങ്കജധരശ്രീമദ്ഭുജാമണ്ഡലം:— ഈ ഭാഗം ആയുധധാരണംനിമിത്തം ആപന്നിവാരണത്തെ പ്രത്യേകം തെളിയിക്കുന്നു. സർവഥാ ഇതും മുമ്പിലത്തേതും ശ്ലോകങ്ങൾ ഇന്നും ഗുരുവായൂരിൽ പലരും രോഗാദ്യാപന്നിവാരണത്തിനും മുക്തിലാഭത്തിനുമായി ഉപയോഗിച്ചുവരുന്നതായി കാണുകയാൽ പ്രത്യേകം ദൃഷ്ടിവെക്കേണ്ടവയാകുന്നു. ഭഗവാന്റെ രൂപം ഉള്ളിൽ കൊള്ളിച്ചു ധ്യാനിക്കുന്നവർക്കു സർവപാതകങ്ങളും സൂര്യോദയംകണ്ട തമസ്സെന്നപോലെ നശിച്ചുപോകുന്നു എന്നുള്ളതിന്—

"സ്മരതേ മനസി ഗോവിന്ദേ
ദൂരതോ യാന്തി പാതകാഃ
ഉദയാചലമാരൂഢേ
ദിനനാഥേ തമോ യഥാ."

എന്നുള്ള മഹദ്വചനം പ്രമാണമാകുന്നു.

ഇവിടെ ചില വ്യാഖ്യാതാക്കൾ മുൻശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞ രൂപം കാണുന്നതിനു തനിക്കു പുണ്യമില്ലായ്കയാൽ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പറയുന്ന രോഗനിവാരണം ഭട്ടതിരിപ്പാടിനാൽ പ്രാർത്ഥിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന എന്നവതാരിക എഴുതിക്കാണുന്നു. ഇതു ശരിയാണെന്നു തോന്നുന്നില്ല. ബ്രഹ്മാവു കണ്ടതായ രൂപം ഈ ശ്ലോകത്തിൽ കൊടുത്തിട്ടുള്ള രൂപത്തെ പരിത്യജിച്ചിട്ടുള്ള ഒന്നല്ലെന്ന് ഇവിടെത്തന്നെ നാരായണം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ഈ ഒരു ദിവ്യരൂപം സങ്കല്പത്തിൽ നമ്മുടെ കവിക്കു വിഷയീഭവിച്ചിരിക്കാൻ കഴിവുള്ളതിനാൽ തദലാഭത്തിലേയ്ക്കുള്ള മന്ദഭാഗ്യതയെ ഉല്ലേഖനംചെയ്തിട്ടെന്തു സാധ്യം? സ്രഷ്ടാവിനു തൃഷ്ടികരം എനിക്കു രോഗനിവാരണകരം എന്നുള്ള ഭാഗത്തിൽതന്നെ ബ്രഹ്മാവിനും തനിക്കും തമ്മിൽ ഒരു വ്യത്യാസം സിദ്ധിച്ചുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്ന സ്ഥിതിക്കു തത്സമ്പാദനശ്രമമാണെങ്കിൽ അതു വ്യർത്ഥമല്ലയോ? സ്രഷ്ടാവിനു മോദജനകമായ അഭീഷ്ടലാഭവും കവിക്കു ഖേദനാശകമായ അനഭീഷ്ടനിവാരണവും ആണെന്നു വരുമ്പോൾ ഇവർ തമ്മിൽ ഒരുവഴിക്കു വ്യത്യാസമുണ്ടെന്നുള്ളതു സിദ്ധിച്ചുകഴിഞ്ഞല്ലോ.

രുചീചക്രേണ— രുചി എന്നുള്ള പദം ഇകാരാന്തമായിട്ടാണു സാധാരണ കാണുക. ഇവിടെ രുചീ എന്ന് ഈകാരാന്തമായി ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇകാരാന്തമാണെങ്കിൽ ഒരുമാത്ര കുറവാകയാൽ ശ്ലോകം ചേരുന്നതല്ല. അതിനാൽ ഇതിനുപപത്തി ചിന്തിക്കണം. അതിങ്ങനെ ആയാൽ കൊള്ളാമെന്നു തോന്നുന്നു. 'കൃദികാരാദക്തിനഃ' എന്നുള്ള പ്രമാണംകൊണ്ടു കൃതിന്നന്തമൊഴിച്ചു കൃത്പ്രത്യയാന്തമായ ഇകാരാന്തശബ്ദത്തിനെല്ലാം പാക്ഷികമായി ഈകാരാന്തത്വം സ്ത്രീപ്രത്യയമായ ങീഷ് വച്ചു വരുത്താം എന്നുള്ളതിനു

പ്രയോഗം.

സരിച്ചു് ഇവിടെയും ഈകാരാന്തത്വം സമ്പാദിക്കുന്നതായാൽ ധരണി—ധരണീ, ഭൂമി—ഭൂമീ എന്നിത്യാദിപോലെ രുചി—രുചീ എന്ന രണ്ടു രൂപവും സാധുവാണെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നതാണു്. വ

ബ്രഹ്മാവു് ഭഗവാന്റെ ദിവ്യരൂപം കണ്ടതിനുശേഷം ഉള്ള സംഭവത്തെ പറയുന്നു.

ദൃഷ്ട്വാ സംഭൃതസംഭ്രമഃ കമലഭൂ-
സ്ത്വത്പാദപാഥോരുഹേ
ഹർഷാവേശവശംവദോ നിപതിതഃ
പ്രീത്യാ കൃതാർത്ഥീഭവൻ
ജാനാസ്യേവ മനീഷിതം മമ വിഭോ!
ജ്ഞാനം തദുപാദദേ
ദ്വൈതാദ്വൈതഭവത് സ്വരൂപപരമി-
ത്യാചഷ്ടേ തം ത്വാം ഭജേ. ൻ

കമലഭൂഃ	= ബ്രഹ്മാവു്
ദൃഷ്ട്വാ	= ദർശിച്ചിട്ടു് (നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യമങ്ഗളവിഗ്രഹത്തെ കണ്ടിട്ടു്)
ഹർഷാവേശവശംവദഃ	= ഹർഷം (സന്തോഷം) കൊണ്ടുള്ള ആവേശത്തിനു (അസാധാരണതയ്ക്കു) വശംവദനായി (വശപ്പെട്ടവനായി)
സംഭൃതസംഭ്രമഃ	= സംഭൃതമായ (കൂടിച്ചേർന്നതായ ക്രമാധികമായ) സംഭ്രമത്തോടു (പരിഭ്രമത്തോടു) കൂടിയവനായി (ഇതികർത്തവ്യതാജ്ഞാനശൂന്യനായി)
ത്വത്പാദപാഥോരുഹേ	= നിന്തിരുവടിയുടെ പാദാരവിന്ദത്തിൽ
നിപതിതഃ	= വീണവനായി (ദണ്ഡവത് പ്രണമിച്ചവനായി)

(തത, ഏവ) പ്രീത്യാ = (അതുകൊണ്ടുതന്നെ) പ്രീതിയാൽ (തൃപ്തിയാൽ)

കൃതാർത്ഥീഭവൻ = കൃതാർത്ഥ (ചരിതാർത്ഥ)നായി ഭവിച്ചുകൊണ്ടു

(യം) ത്വാം = (യാതൊരു) നിന്തിരുവടിയോടു്

(ഹേ) വിഭോ! (ഭഗവൻ!!) ത്വം = (അല്ലയോ) സർവ്വവ്യാപിയായി സർവസാക്ഷിയായുള്ളോവേ (ഭഗവൻ!) നിന്തിരുവടി

മമ, മനീഷിതം = എന്റെ മനീഷിതത്തെ (വ്യർത്ഥതത്തെ)

ജാനാസി, ഏവ. = തീർച്ചയായും അറിയുന്നുണ്ടു്.

ദ്വൈതാദ്വൈതഭവത്-സ്വരൂപപരം = ദ്വൈതപരവും അദ്വൈതപരവുമായ (പരാപരമായ) ഭവത്-സ്വരൂപ (നിന്തിരുവടിയുടെ സ്വരൂപ)ത്തെ ആശ്രയിച്ചുള്ള

തദ്, ജ്ഞാനം = ആ ജ്ഞാനത്തെ (പ്രപഞ്ചത്തെനിർമ്മിക്കത്തക്കവിധമുള്ളതും എന്നാൽ പ്രപഞ്ചത്തിന്റെ ബന്ധമുണ്ടാക്കാത്തതുമായ ബോധത്തെ)

ആവിർഭാവയ = ഉണ്ടാക്കിത്തന്നാലും

ഇതി, ആചഷ്ട = എന്നിങ്ങനെ ആഖ്യാനം ചെയ്തുവോ (ബോധിപ്പിച്ചുവോ)

തം (ത്വാം) = ആവണ്ണമിരിക്കുന്ന (നിന്തിരുവടിയെ)

(അഹം) ഭജേ. = (ഞാൻ) ഭജിക്കുന്നു. (സേവിക്കുന്നു.)

ആചഷ്ട—ആങ് ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ 'ചക്ഷിങ് വ്യക്തായാം വാചി' എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി ആത്മനേപദി ലങ് പ്ര-പു-ഏ.

ആചഷ്ട	ആചക്ഷാതാം	ആചക്ഷത
ആചഷ്ടാഃ	ആചക്ഷാഥാം	ആചഡ്ഢ്വ
ആചക്ഷി	ആചക്ഷ്വഹി	ആചക്ഷ്മഹി.

അല്ലയോ എങ്ങുംനിറഞ്ഞു സർവ്വസാക്ഷിയായി പ്രകാശിക്കുന്ന ഭഗവൻ! ശ്രീനാരായണ! ഹിരണ്യഗർഭനായ ബ്രഹ്മാവു തപസ്സുചെയ്തു തന്റെ സത്യലോകത്തിൽവച്ചു ശ്രീവൈകുണ്ഠലോകത്തെയും തദ്ഗതമായ നിന്തിരുവടിയുടെ സർവ്വമോഹനമായ ദിവ്യരൂപത്തേയും കണ്ടമാത്രയിൽതന്നെ പരമാനന്ദംകൊണ്ട് ആവേശംവന്ന ഒരുത്തനതുല്യം എന്തുപചാരമാണു ചെയ്യേണ്ടതെന്നും, എന്തു പൂജാവിധിയാണ് അനുഷ്ഠിക്കേണ്ടതെന്നും, എങ്ങനെയാണു സ്തുതിക്കേണ്ടതെന്നും മറ്റും യാതൊരു വിവേകവുംകൂടാതെ പരിഭ്രമിച്ചു വശായി അല്പനേരം ഒന്നും തോന്നാതെ നിന്നുപോയി. അനന്തരം എങ്ങനെയോ അറിയാതെ സർവകർത്തവ്യവും സ്മരിക്കുന്നതിനായി നിന്തിരുവടിയുടെ പാദപദ്മത്തിൽ സാഷ്ടാംഗപ്രണാമം ചെയ്തു വീണിട്ട് ഈയൊരവസ്ഥ. അനുഭവിക്കാനിടവന്നതിനാൽ തന്റെ ജന്മം സഫലമായി എന്നു വിചാരിച്ചു ധന്യനായിത്തീർന്നു. ഒടുവിൽ സർവജ്ഞനും സർവസാക്ഷിയുമായ നിന്തിരുവടിക്കു പ്രത്യേകിച്ചു യാതൊന്നും അറിയിക്കേണ്ടതില്ലെങ്കിലും സങ്കടക്കാരന്റെ സമാധാനത്തിനുമാത്രം ഇപ്രകാരം ഉണർത്തിച്ചു. അല്ലെന്റെ ഭഗവൻ! ശ്രീനാരായണ! എനിക്കു പ്രപഞ്ചാത്മകമായ ദ്വൈതവും തദതീതമായ അദ്വൈതവുമാകുന്ന പരാപരസ്വരൂപിയാകുന്ന നിന്തിരുവടിയെപ്പറ്റിയുള്ള ജ്ഞാനത്തെ ഉണ്ടാക്കിത്തരേണമേ, അല്ലയോ ഗുരുവായൂരപ്പ! മഹാവിഷ്ണോ! ദ്വൈതാദ്വൈതസ്വരൂപനായ യാതൊരു നിന്തിരുവടിയെപ്പറ്റിയുള്ള ജ്ഞാനത്തെ ഉപദേശിക്കുവാനായി ബ്രഹ്മാവ് അപേക്ഷിച്ചു പ്രാർത്ഥിച്ചുവോ ആവിധമുള്ള നിന്തിരുവടിയെ ഞാനിതാ ഭജിക്കുന്നു. എനിക്കും ആ ഉപദേശം ഉണ്ടാക്കിത്തന്നു രക്ഷാമാർഗ്ഗമരുളേണമേ.

സാരം.

കമലഭ്രസ്ഥത്പാദപാഥോരുഹേ—ഭഗവാന്റെ നാഭീകമലത്തിൽനിന്നു ജാതനാണെങ്കിലും ബ്രഹ്മാവിനു പരാപരജ്ഞാനോദയം ഭഗവദാശ്രയമില്ലാതെ ഉണ്ടാകുന്നതല്ല; അതിനാൽ ഭഗവാന്റെ പാദകമലത്തെന്നെ വീണ്ടും ആശ്രയിക്കേണ്ടിവന്നു എന്നു കമലപദ്യായ

നിരൂപണം.

മായ പാഠോരുഹശബ്ദംകൊണ്ട് ഉചിതമായി വ്യഞ്ജിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. രജോഗുണപ്രാധാന്യംനിമിത്തം സ്വയമേവ വിവിധമായ സൃഷ്ടിയിൽ സങ്കല്പമുണ്ടായി. ഈ ഒരഭിമാനം തീരാനാണു വീണ്ടും ഭഗവത്സേവ വേണ്ടിവന്നതെന്നു സൂക്ഷ്മം.

കൃതാർത്ഥീഭവൻ—ഇവിടെ അഭ്രതദ്ഭാവം കാണിക്കുന്നു. പൂർവ്വം അകൃതാർത്ഥഃ കൃതാർത്ഥോ ഭവതി എന്നുള്ള ച്വിപ്രത്യയാന്തരൂപം ഇതിനുമുൻപു ബ്രഹ്മാവിനു യാതൊന്നുകൊണ്ടും കൃതാർത്ഥത ഇല്ലായിരുന്നു എന്നതിനെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

പരബ്രഹ്മസ്വരൂപിയായ ഭഗവാന്റെ രണ്ടുതരം രൂപത്തെപ്പറ്റി ശ്രുതിയിൽ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു—

"ദ്വേ വാവ ബ്രഹ്മണോ രൂപേ
മൂർത്തം ചാമൂർത്തം ച"

ഈ രൂപം രണ്ടുവിധമുള്ളതു കായ്യകാരണരൂപമാണെന്നും പക്ഷാന്തരമുണ്ട്.

ഭാഗവതത്തിൽ ബ്രഹ്മാവു ഭഗവാനോടു പ്രാർത്ഥിക്കുന്നതായ പ്രസ്താവം നോക്കുക—

"ഭഗവൻ! സർവ്വഭൂതാനാ-
മധ്യക്ഷോഽവസ്ഥിതോ ഗുഹാം
വേദ ഹ്യപ്രതിരുദ്ധോന
പ്രജ്ഞാനേന ചികീർഷിതം.
തഥാപി നാഥമാനസ്യ
നാഥ! നാഥയ നാഥിതം
പരാപരേ യഥാ രൂപേ
ജാനീയാം തേ തരൂപിണഃ." ൻ

ബ്രഹ്മാവ് ഇപ്രകാരം അഭ്യർത്ഥിച്ചതിനുശേഷം ഉണ്ടായ ഭഗവത്പ്രസാദത്തെ പറഞ്ഞു ശ്ലോകം ഉപസംഹരിക്കുന്നു.

അഥാത്മനശ്ചരണേന വിനിർമ്മമഥ തം
ഹംസ്യേന ഹംസ്യുപരതം
ബോധയേ ഭവിതാ ന സർഗ്ഗവിധിഭി-
ർബന്ധോഽപി സഞ്ജായതേ

ഇത്യാഭാഷ്യ ഗിരം പ്രതോഷ്യ നിതരാം
തച്ചിത്തഗ്രുദ്ധഃ സ്വയം
സൃഷ്ടൌ തം സമുദൈരയഃ സ ഭഗവ-
ന്നുല്ലാസയോല്ലാഘതാം. ൧൦

(ഹേ) ഭഗവൻ! (തവം) = (അല്ലയോ) ഐശ്വര്യാദി ഷാഡ്ഗുണ്യപരിപൂർണ്ണനായുള്ളോവേ ജഗദീശ്വര! (നിന്തിരുവടി)

ആതാമ്രേ = ഈഷദരുണമായ

ചരണേ = പാദത്തിൽ

വിനമ്രം = താണുവണങ്ങിയവനായ

തം = ആ ബ്രഹ്മാവിനെ

ഹസ്തേന = തൃക്കൈകൊണ്ടു

ഹസ്തേ = (ആ ബ്രഹ്മാവിന്റെ) ഹസ്തത്തിൽ (കൈയിൽ)

സ്പൃശൻ = തൊട്ടുകൊണ്ടു് (പിടിച്ചുകൊണ്ടു്)

തേ = അങ്ങയുടെ (ബ്രഹ്മാവാകുന്നു)

ബോധഃ = ബോധം (ജ്ഞാനം—പരാപരജ്ഞാനം)

ഭവിതാ = ഉണ്ടാകും

സൃഷ്ടിവിധിഭിഃ = സൃഷ്ടിവിധാനങ്ങൾകൊണ്ടു

ബന്ധഃ = ബന്ധം

ന, ന്വജായതേ, അപി = ഉണ്ടാകുന്നതുമല്ല

ഇതി = എന്നിങ്ങനെ

ഗിരം = വാക്കിനെ

ആഭാഷ്യ = പറഞ്ഞിട്ടു്

(തം) = (ആ ബ്രഹ്മാവിനെ)

നിതരാം, പ്രതോഷ്യ = ഏറ്റവും സന്തോഷിപ്പിച്ചിട്ടു്

സ്വയം, തച്ചിത്തഗ്രുദ്ധഃ = തന്നത്താൻ തച്ചിത്തത്തിൽ (ആ ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഹൃദയത്തിൽ) ഗ്രുദ്ധനായി (മറഞ്ഞിട്ടു്—അന്തർദ്ധാനം ചെയ്തിട്ടു്)

തം = ആ ബ്രഹ്മാവിനെ
സ്വസ്യൈവ = സൃഷ്ടിയിൽ
സമുദൈരയഃ. = വേണ്ടവണ്ണം പ്രേരിപ്പിച്ചു.
സഃ, (തഛം) = അപ്രകാരം അദ്ദേഹത്തെ ഉപദേശിച്ചിട്ടുള്ള (നിന്തിരുവടി)
(മമ) ഉല്ലാഘതാം = (എനിക്ക്) ആരോഗ്യത്തെ
ഉല്ലാസയ. = പ്രകാശിപ്പിച്ചതന്നാലും.

സമുദൈരയഃ—സമ്-ഉദ്-ഏന്നീ ഉപസർഗ്ഗങ്ങളോടുകൂടിയ ഈര ഗതൌ എന്ന ധാതുവിൽ ണ്യന്തത്തിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലങ് മ-പു-ഏ.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! സൃഷ്ടികർമ്മനിരതനായ ബ്രഹ്മാവു മാത്രമറിയാതെ വ്യാകുലചിത്തനായി, തപസ്സുകൊണ്ടു പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടു, സർവ്വജ്ഞനായി സർവ്വസാക്ഷിയായ നിന്തിരുവടിയോടു പരാപരജ്ഞാനോപദേശം അഭ്യസിച്ചു, വീണ്ടും പാദാരവിന്ദത്തിൽ താണുവണങ്ങിനിന്നു. ഭക്തപരാധീനനായുള്ള നിന്തിരുവടി തിരുവുള്ളമുണ്ടായി അദ്ദേഹത്തെ തൃക്കൈകൊണ്ടു കൈയ്യുപിടിച്ചുകൊണ്ട്—അങ്ങയ്ക്ക് ആവശ്യപ്പെട്ടതായ എന്റെരൂപത്തെ സംബന്ധിച്ചുള്ള പരാപരജ്ഞാനം ഉണ്ടാകട്ടെ, സൃഷ്ടി നടത്തിക്കൊൾക; വിവിധങ്ങളായിരിക്കുന്ന സൃഷ്ടിവ്യാപാരങ്ങൾ യഥാർത്ഥത്തിൽ സംസാരബന്ധഹേതുക്കളാണെങ്കിലും എന്റെ അനുഗ്രഹത്താൽ അങ്ങയ്ക്ക് അവബന്ധമുണ്ടാക്കുകയില്ല—എന്നിങ്ങനെ അരുളിച്ചെയ്തിട്ട് ആ ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഉള്ളിൽതന്നെ സർവ്വാന്തര്യാമിയായ നിന്തിരുവടി അന്തർദ്ധാനംചെയ്തു. അല്ലയോ ശ്രീകൃഷ്ണ! നിന്തിരുവടി ആർത്തത്രാണപരായണനായി അനന്യശരണനായ ബ്രഹ്മാവിനെ, ജ്ഞാനോപദേശം നല്കി രക്ഷിച്ചുവല്ലോ. അതുപോലെ ഗത്യന്തരമില്ലാതെ നിന്തിരുവടിയെമാത്രം ആശ്രയിച്ചു കാത്തിരിക്കുന്ന എനിക്കു രോഗംകൊണ്ടുള്ള ആർത്തി തീർത്തുതരുവാറാകണേ. എന്റെ ഉള്ളിൽ എപ്പോഴും നിന്തിരുവടിയെ സ്മരിക്കുമാറ് അവടുന്ന് അനുഗ്രഹിക്കേണമേ.

ഭാരം:

ഹസ്തേന ഹസ്തേ സ്പർശൻ—ഇതു, സൃഷ്ടിപ്രവൃത്തിയിൽമാത്രോപദേശംചെയ്ത ഭഗവാൻ തനിക്കുവേണ്ടി ബ്രഹ്മാവിന്റെ

നിരൂപണം. കൈയിൽ തന്റെ കൈയിലുള്ള സൃഷ്ടിശക്തി നല്കി ചാജ്ജ്ചെയ്യിക്കുമ്പോലെ വളരെ ഭങ്ഗിയായിരിക്കുന്നു. കൈകൊടുത്തു എന്നതു ലൌകികമായ ഒരു ക്രമമാണെങ്കിലും ഇതു യഥാർത്ഥത്തിൽ സ്വശക്തിസമർപ്പണത്തിലാണു പര്യവസാനിക്കുന്നതു്. ആദേശം വന്നാൽ സ്ഥാനിക്ക് അവസ്ഥാനം ഇല്ലാത്തതുപോലെ തന്റെ ചാജ്ജ്ചെയ്യിച്ചുകഴികയാണു മന്ത്രഗ്രഥനായി ഭഗവാൻ അന്തർദ്ധാനം ചെയ്തുപോയതെന്നും പ്രകൃതത്തിൽ സരസമായി ചിന്തിക്കാം.

ബോധസ്തേ ഭവിതാ ന സർഗ്ഗവിധിഭിർബന്ധോ/പി സഞ്ജായതേ:—പരാപരജ്ഞാനം കൊടുത്തതിന്റെ രൂപമാണിതു്. സർഗ്ഗക്രമം വേണ്ടവണ്ണം നടത്തുന്നതിനുള്ള അറിവ് അപരവും, അതു തനിക്കു ബന്ധഹേതുവാകാത്ത അറിവു പരവും ആണല്ലൊ.

ഈ ഭാഗത്താൽ ചതുഃശ്ലോകീഭാഗവതസാരം സങ്ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ആ ശ്ലോകങ്ങളാവിതു:—

"അഹമേവാസമേവാഗ്രേ നാന്യദ് യത് സദസത്പരം
പശ്ചാദഹം യദേതച്ച യോ/വശിഷ്യേത സോ/സ്മ്യഹം.
ഋതേ/ർത്ഥം യത് പ്രതീയേത ന പ്രതീയേത ചാത്മനി
തദ്വിദ്യാദാത്മനോ മായാം യഥാ ഭാസോ യഥാ തമഃ.
യഥാ മഹാന്തി ഭൂതാനി ഭൂതേഷൂച്ചാവചേഷ്വനു
പ്രവിഷ്ടാന്യപ്രവിഷ്ടാനി തഥാ തേഷു ന തേഷ്വഹം.
ഏതാവദേവ ജിജ്ഞാസ്യം തത്തത്വജിജ്ഞാസുനാത്മനഃ
അന്വയവ്യതിരേകാഭ്യാം യത് സ്യാത് സർവ്വത്ര സർവ്വദാ.
ഏതന്മതം സമാതിഷ്ഠ പരമേണ സമാധിനാ
ഭവാൻ കല്പവികല്പേഷു ന വിമുഹ്യതി കർഹിചിത."

ഈ ഘട്ടത്തിൽ ഭഗവാൻ ബ്രഹ്മാവിനോടുപദേശിച്ചതായ ഭാഗവതവചനം നോക്കുക:—

"ജ്ഞാനം പരമഗുഹ്യം മേ
യദ്വിജ്ഞാനസമന്വിതം
സരഹസ്യം തദങ്ഗം ച
ഗൃഹാണ ഗദിതം മയാ.

ഭവാൻ കല്പവികല്പേഷു
ന വിമുഹ്യതി കഹ്ഹിചിത്".

ഉല്ലാസയോല്ലാഘതാം:—ഉല്ലാഘതാ=ആരോഗ്യം എന്ന സാമാന്യമായ അർത്ഥം.

"ഉല്ലാഘോ നിപുണേ ഹൃഷ്ടേ ശുചൗനീരോഗയോരപി". എന്നുള്ള ഹൈമകോശപ്രകാരം നോക്കുമ്പോൾ ഈ പദത്തിനു സമർത്ഥൻ, സന്തുഷ്ടൻ, ശുദ്ധൻ, അരോഗൻ എന്നു നാലർത്ഥം കാണുന്നു. എന്നാൽ പ്രകൃതത്തിൽ ഈ നാലർത്ഥവും വളരെ യോജിപ്പായി ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കയാണെന്നു തോന്നുന്നു. ബാഹ്യമായ വാതാദിയും ആന്തരമായ രാഗാദിയും ആയ രോഗം നശിച്ചാൽ അവനു ശുചിതപമുണ്ടായി. ഭഗവത്കൃപാപൂർസ്സരം അഷ്ടാങ്ഗയോഗാനുഷ്ഠാനപാടവംകൊണ്ടോ മറേറാ ഈവിധം ശുചിതപമുണ്ടായാൽ അവൻ ഭഗവദ്രൂപം ധ്യാനിക്കുവാനും ധരിക്കുവാനും സമർത്ഥനാകുന്നു. ഈയൊരു സാമർത്ഥ്യമുണ്ടായാൽ അവനു പരമപദപ്രാപ്തിയും ഹസ്തലബ്ധമാകുന്നു. അതിനാൽ ഈ ഉല്ലാഘതോല്ലാസനം പ്രകൃതത്തിൽ കവിയുടെ പ്രാർത്ഥനയിൽ ക്ഷേത്രപ്രദക്ഷിണപ്രണാമാദിയായി സ്ഥൂലദേഹംകൊണ്ടനുഭവിക്കേണ്ട ആരോഗ്യഫലമായും യമനിയമാദിസിദ്ധമായ ആന്തരശുദ്ധിയായും ഭഗവദ്രൂപധ്യാന-ധാരണാ-സമാധികൾക്കുള്ള സാമർത്ഥ്യമായും സർവ്വോപരിപരമാത്മദർശനജന്യമായ പരമാനന്ദമായും സങ്കല്പിച്ചുകൊടുത്തതായി വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഉല്ലാഘതയെ ഉല്ലസിപ്പിക്ക എന്നുപറഞ്ഞതിനാൽ എല്ലായ്പോഴും ഈയൊരു യോഗം സ്വതസ്സിദ്ധമാകുന്നതിനാൽ ചില ദുഷ്കൃതം നിമിത്തം അതിന് ഒരു മറവുണ്ടെന്നും ആ ആവരണം കൃപയുണ്ടായാൽ അപ്രാപ്തകാലമായാലും നീങ്ങിപ്പോകുമെന്നും അപ്പോൾ അവ തന്നത്താനെ പ്രകാശിക്കുമെന്നും സാരം. ഫ ൦

ഹിരണ്യഗർഭോത്പത്തി- തപശ്ചരണ- വൈകുണ്ഠ-
സ്വരൂപ-ഭഗവത്സ്വരൂപസാക്ഷാത്കാര-
ഭഗവദനുഗ്രഹവർണ്ണനം എന്ന
ഏഴാംദശകം സമാപ്തം.

ദ്വിതീയസ്കന്ധപരിച്ഛേദം സമാപ്തം.

തൃതീയസ്കന്ധം.

അഷ്ടമം ദശകം.

"ത്രിഗുണം ദ്വിഗുണം ശുദ്ധസത്ത്വൈകഗുണനിർഗുണം
ദ്വിതീയേ സഫലം രൂപമുപാസ്യമുപവർണ്ണിതം."

എന്നീ പ്രമാണമനുസരിച്ചു ഭാഗവതം രണ്ടാംസ്കന്ധത്തിൽ ഭഗവാന്റെ ത്രിഗുണമായ വിരാട്ശരീരവും, ദ്വിഗുണമായ ഹിരണ്യഗർഭമൂർത്തിയും ശുദ്ധസത്ത്വൈകഗുണമായ ശ്രീനാരായണദ്വിഭുജഗുരുരൂപവും നിർഗുണമായ അഖണ്ഡാനന്ദമൂർത്തിയും യഥേഷ്ടം ഉപാസകന്മാരുടെ യോഗ്യതാനുഗുണമായി ഉപാസനാലഭ്യമായ ഫലത്തെ പ്രദർശിപ്പിച്ചു വർണ്ണിതമായിട്ടുണ്ട്. ഉപാസനാനുരൂപമായ സാധന സാമഗ്രിയും കാണിച്ചിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ ആ ഈ ഉപാസനയെല്ലാം ചിത്തൈകാഗ്ര്യസിദ്ധിരൂപമാകുന്ന യോഗം അത്യന്താപേക്ഷിതമാണ്. യോഗസിദ്ധിക്കുവേണ്ടി പരിശ്രമിക്കുമ്പോൾ

"വ്യാധിസ്ത്യാനസംശയപ്രമാദാലസ്യാവിരതിഭ്രാന്തി-
ദർശനാലബ്ധഭൂമികത്വാനവസ്ഥിതത്വാനി
ചിത്തവിക്ഷേപാസ്തേ/ന്തരായാഃ."
"ദുഃഖദൗർമ്മനസ്യാങ്ഗമേജയത്വശ്വാസപ്രശ്വാസവിക്ഷേപാ സഹഭുവഃ"
(സമാധിപാദം ൩൦, ൩൧. സൂത്രങ്ങൾ)

എന്നീ പാതഞ്ജലയോഗസൂത്രപ്രകാരം വ്യാധി, (രോഗം) സ്ത്യാനം, (കർമ്മസാമർത്ഥ്യമില്ലായ്മ) സംശയം, പ്രമാദം, (സമാധിസാമഗ്രികളെ ശ്രദ്ധിക്കായ്മ) ആലസ്യം, (ശരീരമനസ്സുകൾക്കു ഗുരുത്വംനിമിത്തമുള്ള ജാഡ്യം) അവിരതി (വിഷയങ്ങളോടു ഗാഢമായ സംസർഗ്ഗംനിമിത്തം ചിത്തത്തിനുള്ള ശാഠ്യം) ഭ്രാന്തിദർശനം (വിപരീതജ്ഞാനം, തെറ്റിദ്ധാരണ) അലബ്ധഭൂമികത്വം (സമാധിക്കു ശരിയായ സ്ഥലം ലഭിക്കായ്ക) അനവസ്ഥിതത്വം (ശരിയായ സമാധിസ്ഥലം ലഭിച്ചിട്ടും ഉറച്ചിരിക്കായ്ക) എന്നീ ചിത്തവിക്ഷേപങ്ങളും; ദുഃഖം, (ആധ്യാത്മികം, ആധിഭൗതികം, ആധിദൈവികം എന്നുള്ള താപത്രയം) ദൌർമ്മനസ്യം (ഇച്ഛയ്ക്കുള്ള തടവുനിമിത്തം വന്നുകൂടുന്ന ചിത്തക്ഷോഭം) അങ്ഗമേജയത്വം, (അങ്ഗങ്ങൾ വിറയ്ക്കൽ) ശ്വാസം, (അകത്തോട്ടു വലിക്കുന്ന പ്രാണൻ) പ്രശ്വാസം, (പുറത്തേക്കു വിടുന്ന പ്രാണൻ) എന്നീ ചിത്തവിക്ഷേപസഹകാരികളായ അവസ്ഥകളും വിഘ്നങ്ങളായി വന്നുകൂടുന്നതാണ്. അതിനാൽ ഈവക വിഘ്നങ്ങൾ വന്നു യോഗവിരോധം ചെയ്യാതിരിക്കുന്നതിനായി മനസ്സിനെ യാതൊന്നുകൊണ്ടും ചഞ്ചലിപ്പിക്കാതേയും വിഷയാന്തരങ്ങളാൽ ആകൃഷ്ടമാകാതേയും നിലയ്ക്കുനിറുത്തുന്നതു സർവ്വലോകമോഹനവും നിരതിശയാനന്ദകാരിയും ആയ ഭഗവാന്റെ ലീലാവതാരവിനോദസങ്കല്പങ്ങളിൽ പ്രവേശിപ്പിച്ചു രമയമാക്കിത്തീർത്തുമേ സാധിക്കയുള്ളൂ.

ഭഗവല്ലീലകളാകട്ടെ—

"അത്ര സർഗ്ഗോ വിസർഗ്ഗശ്ച സ്ഥാനം പോഷണമൂതയഃ
മന്വന്തരേശാനുകഥാ നിരോധോ മുക്തിരാശ്രയഃ."

എന്നീ ഭാഗവതവചനപ്രകാരം സർഗ്ഗം,

വിസർഗ്ഗം,	ഊതികം,	നിരോധം,
സ്ഥാനം,	മന്വന്തരം,	മുക്തി,
പോഷണം,	ഈശാനുകഥാ,	ആശ്രയം.

എന്നു പത്തുവിധത്തിലാകുന്നു. ഭഗവല്ലീലാവതാരങ്ങൾക്കുള്ള മഹിമ താഴെ കൊടുക്കുന്ന ഗീതാവചനത്താൽ വ്യക്തമാകുന്നു.

"ജന്മ കർമ്മ ച മേ ദിവ്യ-
മേവം യോ വേത്തി തത്ത്വതഃ
ത്യക്ത്വാ ദേഹം പുനർജ്ജന്മ
നൈതി മാമേതി സോ ർജ്ജുന!"

ഇതിന്റെ സാരം-അല്ലയോ അർജ്ജുന! യാതൊരുത്തൻ എന്റെ ജന്മ (അവതാര)ത്തേയും, കർമ്മത്തേയും (പ്രവൃത്തിയേയും) യഥാർത്ഥമായി അറിയുന്നുവോ അവൻ അനർത്ഥഹേതുവായ ഈ ദേഹം കളഞ്ഞിട്ടു പുനർജ്ജന്മംകൂടാതെ എന്നെത്തന്നെ പ്രാപിക്കുന്നു. എന്റെ സായുജ്യം ലഭിച്ചു പരമാനന്ദപദത്തിൽ എത്തുന്നു. ഇപ്രകാരമുള്ള പത്തുവിധമായ ഭഗവല്ലീലയിൽ സർഗ്ഗം എന്നുപറയുന്ന ആദ്യത്തെ സൃഷ്ടിലീലയേയും അതിൽ പ്രാസങ്ഗികങ്ങളായ വരാഹാദ്യവതാരകഥകളേയും വർണ്ണിക്കുന്നു. ഈവിധം ഉള്ള സൃഷ്ടിയെ വർണ്ണിക്കുന്നതിനായി മുൻദശകത്തിന്റെ അവസാനത്തിൽ പറഞ്ഞപ്രകാരം ഭഗവദുപദേശം ലഭിച്ച ബ്രഹ്മാവിന്റെ അനന്തരപ്രവൃത്തിയെ ഉപന്യസിക്കുന്നു.

ഏവം താവത് പ്രാകൃതപ്രക്ഷയാന്തേ
ബ്രാഹ്മേ കല്പേ ഹ്യാദിമേ ലബ്ധജന്മാ
ബ്രഹ്മാ ഭ്രേയസ്യുപത്ത ഏവാപ്യ വേദാൻ
സൃഷ്ടിം ചക്രേ പൂർവകല്പോപമാനാം. ൧.

പ്രാകൃതപ്രക്ഷയാന്തേ	= പ്രാകൃതപ്രക്ഷയ (മഹാപ്രളയ)ത്തിന്റെ അന്ത (അവസാന)ത്തിൽ
ആദിമേ	= ആദിമമായ (ഒന്നാമത്തേതായ)
ബ്രാഹ്മേ, കല്പേ, ഹി	= ബ്രഹ്മകല്പദിനത്തിലാകട്ടെ
ലബ്ധജന്മാ	= ലബ്ധമായ (ലഭിക്കപ്പെട്ട) ജന്മ (ജനന)ത്തോടുകൂടിയവനായ
ബ്രഹ്മാ	= ബ്രഹ്മാവു് (ഹിരണ്യഗർഭൻ)
ഏവം, താവത്	= ഇപ്രകാരം (മുൻദശകത്തിന്റെ അവസാനത്തിൽ പറഞ്ഞപോലെ ഉള്ളതായ അനുഗ്രഹപ്രകാരം)

ഭ്രേയഃ	= വീണ്ടും
തപത്തഃ, ഏവ	= നിന്തിരുവടിയിൽനിന്നുതന്നെ
വേദാൻ	= വേദങ്ങളെ (സൃഷ്ടിക്രിയാജ്ഞാനഹേതുക്കളായ ശ്രുതികളെ)
ആപ്യ	= (ഉപദേശമായി) ലഭിച്ചിട്ടു
പൂർവ്വകല്പോപമാനാം	= പൂർവ്വകല്പത്തിനു (ഇതിനുമുൻപുണ്ടായിരുന്ന ബ്രഹ്മകല്പത്തിനു) തുല്യമായി (മുൻപിലത്തെ കല്പത്തിൽ നടന്നിട്ടുള്ളതുപോലെയുള്ള ക്രമത്തിൽ)
സൃഷ്ടിം, ചക്രേ.	= സൃഷ്ടിയെച്ചെയ്തു. (നടത്തി.)

സാരം.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! പ്രാകൃതപ്രളയത്തിന്റെ അവസാനത്തിൽ നിന്തിരുവടിയുടെ സങ്കല്പത്താൽ ആദ്യത്തെ ബ്രഹ്മകല്പദിനത്തിൽ ഹിരണ്യഗർഭമൂർത്തി ജാതനായി. അനന്തരം രജോഗുണവികാരംനിമിത്തം സൃഷ്ടിതാത്പര്യം ഉണ്ടായി എങ്കിലും അദ്ദേഹം മാത്രം കാണാതെ വലഞ്ഞു വശായി. അവിടേയും മാത്രോപദേശത്തിനായി നിന്തിരുവടി തപസ്സുചെയ്യാൻ പ്രേരണ നല്കി. തപോനിഷ്ഠനായ അദ്ദേഹത്തിനു വേണ്ട ജ്ഞാനം ഉപദേശിച്ചു സൃഷ്ടിയിൽ അപേക്ഷിതങ്ങളായ കാര്യങ്ങൾക്ക് ഉചിതമായ പ്രസ്ഥാനങ്ങൾ ഉപദേശിച്ചുകൊടുത്തു. ചുരുക്കിപ്പറഞ്ഞാൽ ആദ്യവസാനം ഏതുകാര്യത്തിലും സർവ്വജഗദ്വ്യാപിയായ നിന്തിരുവടിയുടെ ഇച്ഛാകല്പനാകർമ്മത്തിന് അടിമപ്പെട്ട ഭക്തനായ അദ്ദേഹം നിന്തിരുവടിയുടെ സന്നിധിയിൽനിന്നും സകലവേദങ്ങളും ഗ്രഹിച്ചു സൃഷ്ടിചെയ്തുതുടങ്ങി. ഈ സൃഷ്ടി പൂർവ്വകല്പങ്ങളിലെപ്പോലെ പഞ്ചഭൂതങ്ങളുടെ അന്യോന്യം സങ്ഘടനക്രമത്തിലും തദനുസാരികളായ കാലദേശാവസ്ഥകളിലും സമ്പ്രദായസിദ്ധമായ ക്രമത്തെ ലങ്ഘിക്കാതെതന്നെയിരുന്നു. വസന്താദികളായ ഋതുക്കളിൽ എപ്പോഴും കണ്ടുവരാറുള്ള അടയാളങ്ങൾ ഏതുവിധം വ്യത്യാസപ്പെടാത്തവയായി കാണുന്നുവോ അതുപോലെ മുൻകല്പത്തിലെ സൃഷ്ടിക്കും ഇപ്പോഴത്തെ ബ്രഹ്മസൃഷ്ടിക്കും സാമ്യമുണ്ടായിരുന്നു.

ഈ എട്ടാം ദശകംമുതല്ക്കു പതിനഞ്ചാം ദശകംവരെ മൂന്നാം സ്കന്ധത്തിലെ സർഗ്ഗലീലയെ വർണ്ണിക്കുന്നുണ്ട്. ബ്രഹ്മാവാണു സൃഷ്ടിചെയ്യുന്നതെങ്കിലും, ത്വത്ത ഏവാപ്യ വേദാൻ എന്നുപറഞ്ഞതുകൊണ്ടു സർവ്വ പ്രപഞ്ചത്തിന്റേയും സൃഷ്ടിയിൽ ആദികാരണം ഭഗവാൻതന്നെ എന്നു ധ്വനിക്കുന്നു. ഇതിനുള്ള ശ്രുതിപ്രമാണം നോക്കുക.

നിരൂപണം.

,,യോ ബ്രഹ്മാണം വിദധാതി പൂർവ്വം
യോ വൈ വേദാംശ്ച പ്രഹിണോതി തസ്മൈ.''

സൃഷ്ടിം ചക്രേ പൂർവ്വകല്പോപമാനാം:—പൂർവ്വകല്പം അനുസരിച്ചാണു സൃഷ്ടിനടത്തുന്നത് എന്നതിന്

,,സൂര്യ്യാചന്ദ്രമസൌ ധാതാ യഥാപൂർവ്വമകല്പയത്
ദിവം ച പൃഥിവീം ചാന്തരിക്ഷമഥോ സുവഃ.''

എന്നുള്ള ശ്രുതിവചനം പ്രമാണമാകുന്നു. കല്പഭേദങ്ങൾകൊണ്ടു പുരാണാദികൾക്ക് അല്പാല്പം ഭേദം കാണുന്നു എങ്കിലും യഥാർത്ഥത്തിലുള്ള തത്ത്വത്തിനു സർവ്വഥാ മാററം യാതൊരിടത്തും കാണാത്തതുപോലെ പൂർവ്വകല്പസൃഷ്ടിസാമ്യം നിരൂപണം ചെയ്യേണ്ടതാണ്. ൧

ഈവിധമുള്ള സൃഷ്ടിയിൽ ബ്രഹ്മാവിന് ഇപ്പോൾ കാണുന്ന രണ്ടാമത്തെ പരാർദ്ധത്തിന്റെ ക്രമം പറഞ്ഞിട്ടു തദനുസാരിയായി ഭഗവല്ലീലകളെ വർണ്ണിക്കുന്നതിനു പരാർദ്ധക്രമനിരൂപണത്തിൽ പ്രഥമോപയോഗിയായ നൈമിത്തിക പ്രളയത്തെ അടുത്തശ്ലോകംകൊണ്ട് ഉപന്യസിക്കുന്നു:—

സോ/യം ചതുര്യ്യുഗസഹസ്രമിതാന്യഹാനി
താവന്മിതാശ്ച രജനീർബഹുശോ നിനായ
നിദ്രാത്യസൌ ത്വയി നിലിയ സമം സ്വസൃഷ്ടൈ-
ന്നൈമിത്തികപ്രളയമാഹുരതോ/സ്യ രാത്രിം. ൨

സഃ, അയം	= ആ ഈ ബ്രഹ്മാവു
ചതുര്യുഗസഹസ്രമിതാനി, അഹാനി	= ആയിരം ചതുര്യ്യുഗങ്ങൾ കൂടുന്നതായ പകലുകളേയും
താവന്മിതാഃ, രജനഃ, ച	= അത്രയുംകൂടുന്ന (ആയിരം ചതുര്യ്യുഗപരിമിതങ്ങളായ) രജനികളേയും (രാത്രികളേയും)

ബഹുശഃ, നിനായ. = വളരെവളരെ നയിച്ചു. (കഴിച്ചുകൂട്ടി.)
അസൌ = ആ ബ്രഹ്മാവു്
സചസ്യഷ്ടൈഃ, സമം = സചസ്യഷ്ടങ്ങളോടു (തന്നാൽ സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ട സ്ഥാവരജങ്ഗമങ്ങളോടു) കൂടി
തചയി, നിലീയ = നിന്തിരുവടിയിൽ നിലയിച്ചു് (ഒന്നുചേന്നു് ഉള്ളടങ്ങീട്ടു്)
നിദ്രാതി. = നിദ്രചെയ്യുന്നു. (ഉറങ്ങുന്നു.)
അതഃ = ഇതുഹേതുവാൽ
അസ്യ = ഈ ബ്രഹ്മാവിന്റെ
രാത്രിം = രാത്രിയെ (നിദ്രാകാലത്തെ)
നൈമിത്തികപ്രളയം = നൈമിത്തികമായ (ബ്രഹ്മാവിന്റെ നിദ്രാനിമിത്തം ഉള്ളതായ) പ്രളയമായി
ആഹുഃ. = പറഞ്ഞുവരുന്നു.

നിനായ—ണീഞ് പ്രാപണേ എന്ന ധാതുവിൽ കത്തരി പരസ്മൈപദി ലിട് പ്ര- പു-ഏ.

നിനായ	നിന്യതുഃ	നിന്യുഃ
നിനയിഥ, നിനേഥ	നിന്യഥുഃ	നിന്യ
നിനായ, നിനയ	നിന്യിവ	നിന്യിമ.

സാരം. അല്ലയോ ഭഗവൻ! മഹാപ്രളയാനന്തരം ആദ്യമേ ജാതനായി നിന്തിരുവടിയുടെ അടുക്കൽനിന്നു വേദങ്ങളും ഗ്രഹിച്ചു സൃഷ്ടികർമ്മവ്യാപൃതനായിരിക്കുന്ന ബ്രഹ്മാവു പകൽമുഴുവൻ സൃഷ്ടികർമ്മങ്ങളും വേണ്ടവിധം നടത്തി രാത്രികാലത്തിൽ വിശ്രമിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സൃഷ്ടിക്കുള്ള പകൽസമയം എത്രയാണെന്നാൽ, കൃതത്രേതാദ്വാപരകലിയുഗങ്ങളും ഓരോന്നും ആയിരംവീതംകൂട്ടുന്നതായ ഒന്നാകുന്നു. ഇതുപോലെതന്നെ അദ്ദേഹം വിശ്രമിക്കുന്നതായ രാത്രിസമയവും ഈ നാലുയുഗങ്ങളും ഓരോന്നും ആയിരംവീതം കഴിക്കുന്നതിന് എത്രകാലംവേണമോ അത്രയുമാകുന്നു. ഈവിധം എത്രയെത്രയോ പകലും രാത്രിയും അദ്ദേഹം കഴിച്ചുകൂട്ടിയിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ രാത്രിസമയം അദ്ദേഹത്തിനു

വിശ്രമിച്ചു നിദ്രചെയ്യാനായി പ്രത്യേകിച്ച് ഒരു സ്ഥലം നിർദ്ദേശിക്കാവുന്നതല്ല. സമസ്തചരാചരപ്രപഞ്ചസ്വരൂപനായിരിക്കുന്ന നിന്തിരുവടി ആദിശേഷപര്യങ്കശായിയായി ക്ഷീരാബ്ധിയെ അധിശയിച്ചു യോഗനിദ്രാരൂഢനായിരിക്കെ ആ ബ്രഹ്മാവും താൻ സൃഷ്ടിച്ച സകലസ്ഥാവരജങ്ഗമങ്ങളോടുകൂടി നിന്തിരുവടിയിൽ തന്നെ ലയിച്ചു സുഖമായി നിദ്രചെയ്യുന്നു. വീണ്ടും അതുപോലെ കാലം കഴിയുമ്പോൾ പ്രപഞ്ചത്തോടുകൂടി പുനഃസൃഷ്ടിയാരംഭിക്കുന്നു. ഈവിധം സൃഷ്ടിച്ചു രാത്രിയിൽ ശ്രീനാരായണമൂർത്തിയായ നിന്തിരുവടിയിൽതന്നെ അനുപ്രവേശിച്ചു സുഖസ്വരൂപത്തെ അനുഭവിക്കുന്ന ആ ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഒരു ആയിരം ചതുർയുഗപരിമിതമായ പ്രളയത്തെ, നിദ്രാനിമിത്തമാകയാൽ നൈമിത്തികപ്രളയമെന്നു മഹാത്മാക്കൾ പറഞ്ഞുവരുന്നു.

നിരൂപണം.

ബാഹ്യാഭ്യന്തരവ്യാപാരങ്ങളിൽനിന്നു സർവ്വഥാ വിരതനായി വിശ്രമമാത്രാവശേഷനായിരിക്കുന്ന ഒരു മഹാകുടുംബകർത്താവായ പിതാവിന്റെ ഭവനത്തിൽ ചെന്നു വ്യാപാരപരന്മാരായ സന്താനങ്ങൾ പകൽ പരിശ്രമിച്ചു രാത്രി വിശ്രമിക്കുന്ന ഒരു സമ്പ്രദായംതന്നെയാണ് ഇവിടേയും സൂക്ഷ്മം വിചാരിച്ചാൽ കാണുന്നതു്. എന്നാൽ സമയദൈർഘ്യം സ്ഥലവൈപുല്യം വ്യാപാരസാഫല്യം എന്നിവയാൽ വേണമെങ്കിൽ ഒരു വിശേഷം പറയാം.

നിദ്രാത്യസൌ തപയി—ഈ നിദ്രാതി എന്നപദം തിങ്കന്തമായ ക്രിയാപദമായിട്ടാണ് ഇവിടെ അന്വയിച്ചുകാണിച്ചതു്. ഇതുതന്നെ തന്ത്രത്തിൽ തകാരാന്തസപ്തമ്യന്തമായിക്കൂടി ഗ്രഹിച്ചാൽ തപയി എന്നതിനോടുചേർത്തു, തപയി നിദ്രാതി സതി അസൌ നിദ്രാതി (നിന്തിരുവടി നിദ്രചെയ്യുവേ ഈ ബ്രഹ്മാവു നിദ്രചെയ്യുന്നു.) എന്ന് അർത്ഥം പറയാവുന്നതിനാൽ ബ്രഹ്മാവിന്റെ പ്രവൃത്തിയോ നിവൃത്തിയോ എല്ലാം ഭഗവദധീനമാണെന്നു സ്പഷ്ടമായിത്തന്നെ നിരൂപണംചെയ്യാമെന്നു തോന്നുന്നു.

നിലീയ സമം സ്വപിഷ്വേ—ലയിച്ചുകിടക്കുക എന്ന അർത്ഥം വരുന്നതിനായി നിലീയ എന്ന് ഉപയോഗിച്ചതുനിമിത്തം ഈ ലയം പ്രളയമായി എന്നുകൂടി പ്രളയപദവ്യുത്പത്തിക്ക് ഇവിടെ വഴി കാണുന്നു. ആയിരം ആയിരം യുഗങ്ങൾ ഒരു പകലും ഒരു രാത്രിയുമാണെന്നും നിദ്രാനന്തരം വീണ്ടും പ്രപ-

ഞ്ചസമ്പ്രദായം അതേവിധത്തിൽ പുനരാഗമനം ചെയ്യുന്നു എന്നും ഭഗവദ്ഗീതയിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതു നോക്കുക—

"സഹസ്രയുഗപര്യന്തമഹര്യദ് ബ്രഹ്മണോ വിദുഃ
രാത്രിം യുഗസഹസ്രാന്താം തേ/ഹോരാത്രവിദോ ജനാഃ.
അവ്യക്താദ്വ്യക്തയഃ സർവ്വാഃ പ്രഭവന്ത്യഹരാഗമേ
രാത്ര്യാഗമേ പ്രലീയന്തേ തത്രൈവാവ്യക്തസംജ്ഞകേ." ൨

ബ്രഹ്മാവു തന്റെ ദിനാരംഭത്തിൽ ചരാചരസൃഷ്ടിയെ വീണ്ടും നടത്തുന്നു എന്നും മാർക്കണ്ഡേയാദികളായ നിത്യജീവികളുടെ സൃഷ്ടിയിൽ വിശേഷവിധിയുണ്ടെന്നും പറയുന്നു.—

അസ്മാദൃശാം പുനരർഹമുഖകൃത്യതുല്യാം
സൃഷ്ടിം കരോത്യനുദിനം സ ഭവത്പ്രസാദാത്
പ്രാഗ് ബ്രാഹ്മകല്പജനുഷാം ച പരായുഷാം തു
സുപ്തപ്രബോധനസമാസ്തി തദാ വിസൃഷ്ടിഃ. ൩

സഃ	=	ആ ബ്രഹ്മാവു
പുനഃ	=	വീണ്ടും (നിദ്രാനന്തരം)
അനുദിനം	=	ദിനംതോറും
ഭവത്പ്രസാദാത്	=	ഭവാന്റെ (നിന്തിരുവടിയുടെ) പ്രസാദംനിമിത്തം
അഹർമുഖകൃത്യതുല്യാം	=	അഹർമുഖത്തിൽ (പ്രഭാതത്തിൽ) ഉള്ള കൃത്യങ്ങൾക്കു (സന്ധ്യാവന്ദനാദിപ്രവൃത്തികൾക്കു) തുല്യമായ
അസ്മാദൃശാം	=	നമ്മേപ്പോലുള്ളവരുടെ (സാധാരണജീവികളായ നമ്മേപ്പോലുള്ളവരുടെ)
സൃഷ്ടിം, കരോതി.	=	സൃഷ്ടിയെ ചെയ്യുന്നു.
തു	=	എന്നാൽ,
പ്രാഗ, ബ്രാഹ്മകല്പജനുഷാം, പരായുഷാം, ച	=	ആദ്യത്തെ ബ്രാഹ്മകല്പത്തിൽ ജനുസ്സോടു (ജനനത്തോടു) കൂടിയവരായ പരായുസ്സുകൾക്കാകട്ടെ (പരമായ വളരെവളരെക്കാലംഉള്ള ആയുസ്സോടുകൂടിയവർക്കാകട്ടെ-

നിത്യജീവികളായ മാർക്ക
ണ്ഡേയാദികൾക്കാകട്ടെ)

തദാ = അപ്പോൾ

സുപ്തപ്രബോധനസമാ = സുപ്തന്റെ (ഉറങ്ങിയവന്റെ)
പ്രബോധനത്തിന് (ഉണർവ്വി
ന്) സമ(തുല്യ)മായ

വിസൃഷ്ടിഃ, അസ്യ. = വിലക്ഷണമായ സൃഷ്ടി, ഉ
ണ്ടാകുന്നു.

സാരം. അല്ലയോ ഭഗവൻ! സൃഷ്ടികർത്താവായ ബ്രഹ്മാവു യോഗ
നിദ്രാധിഗതനായ നിന്തിരുവടിയിൽ നൈമിത്തികപ്രളയ
ത്തിൽ സ്വസൃഷ്ടമായ പ്രപഞ്ചത്തോടുകൂടി നി
ർദ്രയനുഭവിച്ച് അടുത്ത പകൽസമയം ആരംഭി
ക്കുമ്പോൾ വീണ്ടും ആ ചരാചരപ്രപഞ്ചത്തെ സൃഷ്ടിക്കുന്നത്
അതാതുദിനത്തിന്റെ ആരംഭത്തിൽ നടത്തുന്ന ശൌചാചമന
സ്നാനജപഹോമാദികൃത്യങ്ങൾപോലെ ഒരു നിത്യകൃത്യമായി
ട്ടാണു കാണുന്നതു്. ദിവസേന രാത്രിസമയം കഴിഞ്ഞു്
എണീക്കുന്ന ഒരുത്തനു തന്റെ തദ്ദിവസത്തെ പ്രവൃത്തികൾ
ക്കുള്ള സംസ്കാരമോ വാസനയോ വിട്ടുപോകാതെതന്നെ ഏതു
വിധമാണോ ദിവസാരംഭത്തിൽ പഴയപോലെ ഓരോ സ്നാനാദി
കാര്യങ്ങൾ ആരംഭിക്കപ്പെടുന്നത്, അതുപോലെ ബ്രഹ്മാവു പൂർ
വവാസനാനുരൂപമായിത്തന്നെ അസങ്ഖ്യം ജീവരാശികളേയും അ
വയ്ക്കുള്ള സംസാരസാമഗ്രികളേയും സൃഷ്ടിക്കുന്നു. സൃഷ്ടിക്കപ്പെടുന്ന
ജീവരാശികൾക്ക് അവരുടെ കർമ്മത്തിന് അനുരൂപമായി ജന്മ
ങ്ങൾ മാറിപ്പോയി എന്നുവരാം. എന്നാൽ സൃഷ്ടികർത്താവിന്
അതാതു പ്രാരബ്ധകർമ്മാനുഭവത്തിനു തക്കവിധം ജന്മങ്ങൾ കൊടു
ക്കുന്നതിനുള്ള തീച്ച് ഒന്നുതന്നെയായിരിക്കുമല്ലോ. ഈവിധം
അനേകകോടിജീവരാശികളാൽ സംഭാവിതമായി കിടക്കുന്ന
ഈ ബ്രഹ്മാണ്ഡകടാഹം യഥാപൂർവം നിർമ്മിക്കുന്നതു സർവ്വശക്ത
നായ നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രസാദംകൊണ്ടുമാത്രമാണ്. എന്നാൽ
ഈവിധം ബ്രഹ്മാവിനാൽ സൃഷ്ടിക്കപ്പെടുന്ന പ്രപഞ്ചത്തിൽ
അന്തർഭവിച്ചുകാണുന്ന മാർക്കണ്ഡേയാദികളാകുന്ന ചില ചിര
ഞ്ജീവികൾമാത്രം ആദ്യത്തെ ബ്രാഹ്മകല്പത്തിൽ ജനിച്ച ഒരേ

കണക്കിൽ തങ്ങാം തങ്ങാംക്കുള്ള സ്ഥിരതരമായ ഭഗവത്സേവാ വാസനകാംക്ക് അനുഗുണമായ പൂർവ്വവിജ്ഞാനം ലേശവും നശിക്കാതെ എതുയോ നൈമിത്തികപ്രളയങ്ങാം ബ്രഹ്മാവിനു കഴിഞ്ഞിട്ടും വീണ്ടും വീണ്ടും അതുപോലെതന്നെ വത്തിക്കുന്നു എന്നതു നോക്കുമ്പോാം ഇവരുടെ സൃഷ്ടി സാധാരണസൃഷ്ടി യിൽനിന്നു വിലക്ഷണമാണെന്നു പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. അതി നാൽ ഉറങ്ങിക്കിടക്കുന്ന ഒരുത്തനു് അടുത്തദിവസം ഉണരു മ്പോാം ഉള്ള സ്ഥിതിക്കു തുല്യമാണു് ഇവരുടെ സൃഷ്ടിയെന്നു വന്നുകൂടുന്നു. ഇവരെല്ലാം മറു ജീവരാശികാംക്കു തുല്യം ബ്രഹ്മാ വിൽതന്നെ ലയിച്ചു എങ്കിലും പ്രാരബ്ധപരാഭവം ഇല്ലായ്കയാൽ ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഉറക്കസമയം ഇവക്കും ഉറക്കംപോലെ ആയതേ യുള്ളു. ഈ മാർക്കണ്ഡേയാദികളേയും ബ്രഹ്മാവു സൃഷ്ടിക്കതന്നെ ചെയ്യുന്നു. ഇവരുടെ സൃഷ്ടിയിൽ ബ്രഹ്മാവിനു മറു ജീവിക ളെപ്പോലെ യാതൊരു വ്യത്യാസവും വരുത്താൻ നിമിത്തം ഇല്ലാ ത്തതിനാൽ സാധിക്കുന്നതല്ല എന്നു വിശേഷം.

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ നൈമിത്തികപ്രളയമായ ഒരു രാത്രി കഴി യുമ്പോാം പിറേറദിവസം ബ്രഹ്മാവ് ഏതുതരത്തിലാണു സകല ചരാചരപ്രപഞ്ചത്തോടുകൂടി ആവിർഭവിക്ക

നിരൂപണം. യും പ്രവർത്തിക്കയും ചെയ്യുന്നത് എന്നുള്ള ഭാഗം വശദപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. അതിൽ ബ്രഹ്മാവു്, നിത്യ ജീവികളായ മാർക്കണ്ഡേയാദികാം, സാധാരണക്കാരായ അസ്മാദ്ദ ശന്മാർ എന്നിങ്ങനെ മൂന്നുതരം ജീവികളായി പ്രപഞ്ചാന്തർഗ്ഗത രായ ചേതനന്മാരെ വിഭാഗംചെയ്തതുപോലെ തോന്നുന്നു. അവ രിൽ ബ്രഹ്മാവിനു വാസ്തവത്തിൽ രാത്രി ഉറക്കവും അടുത്ത പ കൽ ആരംഭിക്കുമ്പോാം ഉറങ്ങി എണീറവനുള്ള മൻദിവസ ത്തെ തുടർന്നുള്ള പ്രവൃത്തിയും ആകുന്നു. മാർക്കണ്ഡേയാദികാംക്കു ബ്രഹ്മാവിനുള്ളപോലെ ഉറക്കവും അല്ല ഉറങ്ങി എണീറവരുടെ പ്രവൃത്തിയും അല്ല. ബ്രഹ്മാവു ശ്രീനാരായണനിൽ ലയിച്ചു് ഇരുന്നതുപോലെ ബ്രഹ്മാവിൽ അത്രയും കാലം അവർ ലയിച്ചി രുന്നു എന്നുമാത്രം. വീണ്ടും പകൽ ആരംഭിക്കുന്ന സമയം അ വരെ ബ്രഹ്മാവു സൃഷ്ടിക്കതന്നെ ചെയ്യുന്നു. എന്നാൽ അക്ഷയ്യമാ യ പുണ്യരാശിനിമിത്തം പൂർവ്വജ്ഞാനത്തോടുകൂടിത്തന്നെ അതേ

ജന്മം അവർക്കു സിദ്ധിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട്, ഉറങ്ങി എണീററ വരെപ്പോലെയാണു പുനഃസൃഷ്ടന്മാരാകുന്നതു്. അസ്മാദൃശന്മാർക്കാകട്ടെ, ഇതൊന്നും അല്ല നില. വളരെ വ്യത്യാസം ഉണ്ടു് മുൻസൃഷ്ടിയിൽ താൻ ചെയ്തിട്ടുള്ള പാപപുണ്യാത്മകമാകുന്ന കർമ്മം അനുസരിച്ചു മനുഷ്യൻ പക്ഷിമൃഗാദിയായും, പക്ഷിമൃഗാദികൾ മനുഷ്യനായും, മനുഷ്യരിൽതന്നെ ഉത്തമജാതികൾ അധമജാതികളായും അധമജാതികൾ ഉത്തമജാതികളായും, ദരിദ്രൻ സമ്പന്നനായും, സമ്പന്നൻ ദരിദ്രനായും മററും പലതരത്തിൽ ജന്മത്തിലുള്ള മാററം ചെയ്താണു ബ്രഹ്മാവു സൃഷ്ടിക്കേണ്ടതായി വരുന്നതു്.

അസ്മാദൃശാം— ഈ പദത്തെ 'അഹർമുഖകൃത്യതുല്യാം' എന്നതിൽ ചേർത്താണ് എല്ലാ വ്യാഖ്യാനങ്ങളിലും അന്വയിപ്പിച്ചു കാണുന്നതു്. എന്നാൽ 'സൃഷ്ടിം' എന്നതിനോടു ചേർത്ത് അന്വയിപ്പിച്ചാൽ അസ്മാദൃക്കുകളുടെ സൃഷ്ടിയെ എന്നു കിട്ടും. അപ്പോൾ ബ്രഹ്മാവു തൻെറ പതിവുപോലുള്ള ദിനാരംഭകൃത്യത്തിനു തുല്യമായിട്ടാണു നമ്മേപ്പോലുള്ളവരുടെ സൃഷ്ടിയെ ചെയ്യുന്നത് എന്നർത്ഥമാകും ഈ സൃഷ്ടി അദ്ദേഹത്തിന് ഒരു ദിനകൃത്യതുല്യമാണെന്നു വരുമ്പോൾ, ഇതിനുള്ള അനായാസവും, തഴക്കവും വ്യഞ്ജിക്കുന്നതാകയാൽ ഈതരത്തിലുള്ള ജ്ഞാനമാണ് അഭ്യർഹിതം എന്നു തോന്നുന്നു. ഈവിധം ആകുമ്പോൾമാത്രമേ അസ്മത്സൃഷ്ടിക്കും മാർക്കണ്ഡേയാദിസൃഷ്ടിക്കും വൈലക്ഷണ്യം സ്പഷ്ടമാകയുള്ളുവല്ലോ.

ഭവത്പ്രസാദാത്—ഇതിൽനിന്നും സാധാരണമായി ഭഗവാൻെറ അനുഗ്രഹം എന്നാണു തോന്നുന്നതു്. എന്നാൽ പ്രസാദശബ്ദത്തിനു തെളിവ് എന്നർത്ഥം സ്വീകരിച്ചാൽ യോഗനിദ്രയിൽനിന്നു ഭഗവാൻ തെളിയുമ്പോൾ ബ്രഹ്മാവു സൃഷ്ടി ആരംഭിക്കുന്നു എന്നു താത്പര്യം സിദ്ധിക്കും. ൩

ഈവിധം സൃഷ്ടികർമ്മം നടത്തുന്ന ബ്രഹ്മാവിൻെറ ഇപ്പോഴത്തെ ആയുസ്സിൻെറ സ്ഥിതി പറഞ്ഞിട്ടു തദനുസാരിയായിട്ടാണു കവി ഭഗവല്ലീലകളെ വർണ്ണിക്കാൻ പോകുന്നതെന്നു വിശദപ്പെടുത്തുന്നു:—

പഞ്ചാശദബ്ദമധുനാ സ്വവയോർദ്ധരൂപ-
മേകം പരാർദ്ധമതിവൃത്യ ഹ! വർത്തതേ സൌ

തത്രാന്ത്യരാത്രിജനിതാൻ കഥയാമി ഭ്രമൻ!
പശ്ചാദ് ദിനാവതരണേ ച ഭവദ്വിലാസാൻ. ൻ

അസൌ = ആ ബ്രഹ്മാവ്

അധുനാ = ഇപ്പോൾ

പഞ്ചാശദബ്ദം = പഞ്ചാശത്തു കൽപം (അമ്പതു) അബ്ദങ്ങൾ (സംവത്സരങ്ങൾ) കൂടിയ

സപ്തവയോദ്ധ്രുപം = തന്റെ വയസ്സിന്റെ പകുതിയാകുന്ന

ഏകം, പരാർദ്ധം = ഒരു പരാർദ്ധത്തെ (ആദ്യത്തെ പരാർദ്ധത്തെ)

അതിവൃത്യ, ഹി = അതിവർത്തിച്ചിട്ടാണത്രേ (കടന്നിട്ടാണത്രേ)

വർത്തതേ. = ഇരിക്കുന്നത്.

(ഹേ) ഭ്രമൻ! (ഭഗവൻ!) = (അല്ലയോ) കാലദേശാപരിച്ഛിന്നനായുള്ളോവേ (ഭഗവൻ!)

തത്ര = ആ ആദ്യത്തെ പരാർദ്ധത്തിൽ

അന്ത്യരാത്രിജനിതാൻ = അന്ത്യരാത്രിയിൽ (ഒടുവിലത്തെ രാത്രിയിൽ) ജനിതങ്ങളും (സാധിക്കപ്പെട്ടതുകളും)

പശ്ചാദ് = പിന്നീട്

ദിനാവതരണേ, ച (സാധിതാൻ) = അടുത്തദിനത്തിന്റെ ആരംഭത്തിൽ (സാധിക്കപ്പെട്ടതുകളും) ആയ

ഭവദ്വിലാസാൻ = നിന്തിരുവടിയുടെ വിലാസങ്ങളെ (ലീലകളെ)

(അഹം) കഥയാമി. = (ഞാൻ) കഥിക്കുന്നു (ഇതേ വണ്ണം ചിക്കുന്നു.)

അല്ലയോ ദേശകാലാപരിച്ഛിന്നസ്വരൂപിയായി സർവ്വവ്യാപിയായുള്ള ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയുടെസകലലീലാവിലാസങ്ങളും വേണ്ടപോലെ വർണ്ണിച്ചു തീർക്കുക, എനിക്കെന്നല്ല ബ്രഹ്മാവിനും, സർവ്വാധാരങ്ങളായ വേദങ്ങൾക്കും സാധിക്കുന്നതല്ല. അതിനാൽ കേവലകീടമായ ഞാൻ അവയിലെ ചില ഭാഗംമാത്രം വർണ്ണിച്ചു ജന്മസാഫല്യം വരുത്തിക്കൊള്ളാം. അതിലേക്ക് അനുഗ്രഹമുണ്ടാകണമേ. ഞാൻ വർണ്ണിക്കാനുദ്ദേശിക്കുന്ന ഭാഗം ജഗത്സൃഷ്ടിവ്യാപൃതനായ ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഒന്നാമത്തെ പരാർദ്ധത്തിന്റെ ഒടുവിലത്തെ രാത്രിയിലും അതിനടുത്ത പകലിലും നടന്നിട്ടുള്ള നിന്തിരുവടിയുടെ ലീലകളാകുന്നു. എത്രയോ ലീലാവിശേഷങ്ങൾ ബ്രാഹ്മകല്പത്തിന്റെ ആരംഭംമുതൽ കഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അവയെല്ലാം അനന്തങ്ങൾ എന്നതന്നെയല്ല ഈ പരമാണുപ്രായനായ എന്റെ ജന്മത്തോട് ഒന്നുകൊണ്ടും യാതൊരു ബന്ധവുമുള്ളതുമല്ല. ഞാൻ വർണ്ണിക്കാൻ പോകുന്നവയാകട്ടെ ബ്രഹ്മാവിന്റെ ആയുസ്സിൽ രണ്ടാമത്തെ പരാർദ്ധത്തിന്റെ ആദ്യദിനത്തിലേയും കഴിഞ്ഞ ഒന്നാമത്തെ പരാർദ്ധത്തിന്റെ ഒടുവിലത്തെ രാത്രിയിലേയും കഥാവിജയങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചവയാകയാൽ എനിക്ക് ഏതാണ്ടൊരു ശകലം അറിവു തോന്നുന്നു. അപരിച്ഛിന്നസ്വരൂപനായ നിന്തിരുവടിയുടെ എല്ലാകല്പങ്ങളിലുമുള്ള സമസ്തലീലകളേയും സമ്പൂർണ്ണമായി വർണ്ണിച്ചു ധന്യത നേടുന്നതിനു വേദവ്യാസാദികൾക്കുപോലും സാധിക്കാതാണിരിക്കുന്നതു്. കേവലം മോഹംകൊണ്ടു ചാടിപ്പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ഈ ഞാൻ ആവുന്നിടത്തോളം വല്ലതും പുലമ്പുന്നവയെല്ലാം നിന്തിരുവടിയുടെ സന്നിധിയിൽ സമർപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നതിനു തിരുവുള്ളമുണ്ടായി രക്ഷിക്കേണമേ.

സാരം.

നിരൂപണം.

ബ്രഹ്മാവു തന്റെ പരമായുസ്സായ ൧൦൦-ൽ ആദ്യത്തെ ൫൦ വയസ്സാകുന്ന പ്രഥമപരാർദ്ധം കഴിഞ്ഞിട്ടു ദ്വിതീയപരാർദ്ധത്തിന്റെ ആദ്യദിനത്തിലാണ് ഇപ്പോൾ വ്യാപരിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുന്നതു്. ബ്രാഹ്മം, പാദ്മം, വാരാഹം എന്നിത്യാദികളായി ബ്രഹ്മാവിന്റെ ജനനംമുതൽ മഹാപ്രളയംവരെയുള്ള ൧൦൦ വയസ്സിനെ പല

കല്പങ്ങളായി പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അതിൽ ഓരോന്നിലും അനേകം അവാന്തരകല്പങ്ങളുണ്ട്. ബ്രഹ്മാവിനു വ്യാപാരസമയമായ ഓരോദിനവും ഓരോകല്പമായിട്ടു വരുമ്പോൾ അനേകം അവാന്തരകല്പങ്ങൾ കാണേണ്ടതാണ്. ഈ ശ്ലോകത്തിൽ കവി ഒരു മഹാപ്രളയം കഴിഞ്ഞതിനുശേഷം നാളതുവരെയുള്ള ബ്രഹ്മദിനങ്ങളെ ഗണിച്ച് ഇപ്പോഴത്തെ ബ്രഹ്മായുസ്സിന്റെ സമയം നിർദ്ധാരണംചെയ്തു തത്സമയലബ്ധജന്മാവായ താൻ ഉചിതമായി വർണ്ണിക്കാൻപോകുന്ന ഭഗവത്കഥാലീലകൾക്ക് ഒരു തോതു കൊടുക്കുന്നു. തത്രാപി മുൻകല്പങ്ങളുടെ ബന്ധം വിട്ടുപോകാത്തമട്ടിൽ ഒരുകല്പത്തിന്റെ ഒടുക്കവും മററ് അടുത്തുള്ള ഒരു കല്പത്തിന്റെ ആദ്യവും ചേർത്തുകൊണ്ടാണു മേല്പെട്ടുള്ള വർണ്ണനകൾ ആരംഭിക്കുന്നതെന്നു സ്പഷ്ടപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. അതിൽ ഇപ്പോൾ ബ്രാഹ്മകല്പവും അതിന്റെ അന്ത്യമായ പാത്മകല്പവും കഴിഞ്ഞു വാരാഹംകല്പം ആരംഭിച്ചിരിക്കുന്നു. ബ്രാഹ്മാദിപാത്മാന്തങ്ങളായ കല്പങ്ങൾകൊണ്ട് ൫൦ വയസ്സായ പ്രഥമകല്പം ബ്രഹ്മാവിനു പൂർണ്ണമായിരിക്കുന്നു. ൧.൦൦൦ ചതുർയ്യുഗം ഒരു പകലും അത്രയും സമയം ഒരു രാത്രിയും എന്നമട്ടിൽ ൨,൦൦൦ ചതുർയ്യുഗം കൂടുന്നതാണ് ഒരു ദിവസം. ഈ കണക്കിനു ൩൬൦ ദിവസം കഴിയുമ്പോൾ ഒരു സംവത്സരം ആകുമെങ്കിൽ ആ കണക്കിനുള്ള ൫൦ സംവത്സരങ്ങൾക്കു ൧൮,൦൦൦ അവാന്തരകല്പങ്ങൾ ബ്രഹ്മാവിനിപ്പോൾ കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നതായും സിദ്ധിക്കുന്നു. സാധാരണ ഇത്രയും മഹത്തായ ഒരായുസ്സിന്റെ അർദ്ധം ആർക്കും ഇല്ലായ്കയാൽ ഈ ഒരർദ്ധത്തിനു പരം (മഹത്ത്) എന്നു പേരിടാനിടയായതുകൊണ്ടു ബ്രഹ്മായുസ്സിന്റെ അർദ്ധം പരാർദ്ധമെന്നു പറയപ്പെടുന്നു. ഈ സ്വഭാവത്തിന് ഇപ്പോൾ കഴിഞ്ഞ അർദ്ധം പ്രഥമപരാർദ്ധമാണ്. ഈ പരാർദ്ധത്തിൽ ബ്രാഹ്മമെന്നും പാത്മമെന്നും രണ്ടു മഹാകല്പങ്ങൾ അന്തർഭവിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിൽ പാത്മകല്പത്തിന്റെ അന്ത്യമായ രാത്രിയിൽ ബ്രഹ്മാവ് സ്വസൃഷ്ടപ്രപഞ്ചത്തോടുകൂടി യോഗനിദ്രാപരനായ ശ്രീനാരായണനിൽ അനുപ്രവേശിച്ചു ലയിച്ചു നിദ്രചെയ്യുന്നതുമുതല്ക്കുള്ള ഭാഗമാണ് ഇവിടെ മേല്പെട്ടു വർണ്ണിക്കാൻ പോകുന്നത്. ബ്രഹ്മാവിർഭാവംനിമിത്തം ബ്രാഹ്മമെന്നും, ശ്രീനാരായണമൂർത്തിയുടെ നാഭിപത്മകഥയെ ആശ്രയിക്കയാൽ പാത്മമെന്നും ബ്രഹ്മകല്പത്തിനും

പാദ്മകല്പത്തിനും നാമകരണൌചിത്യം ചിന്തനീയമാണ്. അനന്തരദിനം (കല്പം) ആരംഭിക്കുമ്പോൾ ആദിവരാഹമൂർത്തിയായുള്ള ഭഗവാൻ അവതരിക്കാനിടയാകയാൽ ആ ഈ പ്രസ്തുതമായ കല്പത്തിനു വാരാഹകല്പമെന്നുള്ള ഖ്യാതി സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതിനുമുൻപിൽ ബ്രാഹ്മകല്പത്തെപ്പററി സങ്ഗ്രഹമായി വർണ്ണിച്ചു കഴിഞ്ഞിട്ടുള്ളതിനാൽ മധ്യേ പാദ്മകല്പത്തിന്റേയും ഒടുവിലത്തെ വാരാഹകല്പത്തിന്റേയും കഥ വർണ്ണിച്ചാൽ ഏറക്കുറെ ലീലാവതാരങ്ങൾ സൂത്രത്തിൽ കഴിച്ചതായും അഭിമാനിക്കാമത്രെ. ബ്രഹ്മായുസ്സിന്റെ പൂർവ്വാദ്ധം ഇപ്പോൾ കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നതായും മററുമുള്ള കാര്യങ്ങൾ ശ്രീഭാഗവതത്തിൽ വിസ്തരിച്ചിട്ടുള്ളതു താഴേ കൊടുക്കുന്നു:—

"യദദ്ധ്മായുഷസ്തസ്യ പരാദ്ധ്മഭിധീയതേ
പൂർവ്വഃ പരാദ്ധോ/പക്രാന്തോ ഹ്യപരോ/ദ്യ പ്രവർത്തതേ.
പൂർവ്വസ്യാദൌ പരാദ്ധസ്യ
ബ്രാഹ്മോ നാമ മഹാനഭൂത്
കല്പോ യത്രാഭവദ് ബ്രഹ്മാ
ശബ്ദബ്രഹ്മേതി യം വിദുഃ.
തസ്യൈവ ചാന്തേ കല്പോ/ഭൂദ്
യം പാദ്മമഭിചക്ഷതേ
യദ് ഹരേർനാഭിസരസ
ആസീല്ലോകസരോരുഹം.
അയം തു കഥിതഃ കല്പോ
ദ്വിതീയസ്യാപി ഭാരത!
വാരാഹ ഇതി വിഖ്യാതോ
യത്രാസീത് സൂകരോ ഹരിഃ." ൪

ബ്രഹ്മാവിന്റെ പ്രഥമപരാദ്ധത്തിന്റെ ഒടുവിലത്തെ ദിവസമായ പാത്മകല്പത്തിലേ കഥ വർണ്ണിക്കുന്നതിനായി തത്പൂർവ്വരാത്രിയിലെ നൈമിത്തികപ്രളയത്തെ പറയുന്നു:—

ദിനാവസാനേ/ഥ സരോജയോനിഃ
സുഷുപ്തികാമസ്ത്വയി സന്നിലില്യേ
ജഗന്തി ച ത്വജ്ജഠരം സമീയു-
സ്തദേദമേകാർണ്ണവമാസ വിശ്വം. ൫

അഥ =അനന്തരം (പകൽമുഴുവൻ സൃഷ്ടികർമ്മം നടത്തിയതിനുശേഷം)

ദിനാവസാനേ = പകലിന്റെ അവസാനത്തിൽ (രാത്രിയിൽ)
സരോജയോനിഃ = ബ്രഹ്മാവു്
സുഷുപ്തികാമഃ = നിദ്രചെയ്വാനായി
തവയി = നിന്തിരുവടിയിൽ
സന്നിലില്യേ. = സമ്യക്കാകുംവണ്ണം നിലയനംചെയ്തു. (അനുപ്രവേശിച്ചു. ഏകീഭവിച്ചു.)
ജഗന്തി = ജഗത്തുകൾ (ബ്രഹ്മസൃഷ്ടമായ സമസ്തലോകവും)
തവജഠരം = നിന്തിരുവടിയുടെ ജഠര (ഉദര)ത്തെ
സമീയുഃ, ച. = സമേതരാകയുംചെയ്തു. (ഉദരത്തിൽ സങ്ഗതരായി.)
തദാ = ആ അവസരത്തിൽ
ഇദം, വിശ്വം = ഈ വിശ്വം (പ്രപഞ്ചം)
ഏകാർണ്ണവം = ഏകാർണ്ണവ(ഏകസമുദ്ര—എങ്ങും നിറഞ്ഞുജലമാത്രശേഷ)മായി
ആസ. = ഭവിച്ചിരുന്നു.

സന്നിലില്യേ—സം നി എന്ന ഉപസർഗ്ഗങ്ങളോടുകൂടിയ ലീങ് ശ്ലേഷണേ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി ആത്മനേപദി ലിട് പ്ര പു-ഏ.

സംനിലില്യേ സംനിലില്യാതേ സംനിലില്യിരേ
,, നിലില്യിഷേ ,, നിലില്യാഥേ ,, നിലില്യിധ്വേ
,, നിലില്യേ ,, നിലില്യിവഹേ ,, നിലില്യിമഹേ.

സമീയുഃ—സം എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ഇൺ ഗതൌ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലിട് പ്ര-പു-ബ.

സമീയായ സമീയതുഃ സമീയുഃ
സമീയയിഥ, സമീയേഥ സമീയഥുഃ സമീയ
സമീയായ, സമീയയ സമീയിവ സമീയിമ.

ആസ—ഭവിച്ചിരുന്നു എന്ന അർത്ഥത്തിലുള്ള ക്രിയാരൂപ സമാനമായ ഒരവ്യയപദം.

അല്ലയോ! സർവ്വജഗത്കാരണഭൂതനായുള്ളോവേ ഭഗവൻ! ബ്രഹ്മാവ് ഈവിധം ബ്രാഹ്മകല്പത്തിന്റെ ആദ്യംമുതൽ അനേകം കല്പദിനങ്ങളും വ്യാപരിക്കയും അനേകം കല്പരാത്രികളും നിന്തിരുവടിയിൽ നിദ്രാത്മലയിക്കയും ചെയ്യുവന്നു. ഇങ്ങനെയിരിക്കേ ഈ അടുത്തു കഴിഞ്ഞുകൂടിയതായ പാദ്മകല്പദിനത്തിൽ ഉണരുന്നതിനായി അതിന്റെ മുൻപിലത്തെ കല്പരാത്രിയിൽ യഥാപൂർവ്വം നിന്തിരുവടിയിൽ അദ്ദേഹം ലയിച്ചു. അതോടുകൂടി ഇക്കാണുന്ന സമസ്തചരാചരപ്രപഞ്ചവും ബ്രഹ്മാവിനൊപ്പം നിന്തിരുവടിയുടെ ഉദരത്തിലായിത്തീർന്നു. എന്തിനു വളരെ! ചുരുക്കിപ്പറകയാണെങ്കിൽ ആ സമയം ലോകം മുഴുവൻ ഏകസമുദ്രമായി കാണപ്പെട്ടു. യോഗനിദ്രാഗതനായ നിന്തിരുവടിയും നിന്തിരുവടിയിൽ അന്തർലയിച്ചിരിക്കുന്ന ബ്രഹ്മാദിപിപീലികാന്തമായ സമസ്തവസ്തുജാതവും സ്തബ്ധമായി അഖണ്ഡാകൃതിയിൽ പെട്ടപോലെ സർവ്വപൂർണ്ണമായ ജലം മാത്രമായിട്ടേ ശേഷിച്ചിരുന്നുള്ളൂ.

സാരം.

ഇവിടെ പ്രവൃത്തിസമയമായ പകൽ അവസാനിക്കുമ്പോൾ നിവൃത്തിപരമായ നിദ്രാപരവശത സ്വാഭാവികമായി സിദ്ധിക്കുന്ന ഒരു സന്ധ്യയെത്തന്നെ—"ദിനാവസാനേഽഥ സരോജയോനിഃ" എന്നിത്യാദിഭാഗംകൊണ്ടു കാവ്യരസാനുലേപനംചെയ്തു കാന്തിമത്താക്കിത്തീർത്തിരിക്കുന്നു. സരോജങ്ങൾക്കു ദിനത്തെ, വികാസസൌരഭ്യപ്രസാദാദികൾക്കുകൊണ്ട് അനുകൂലവും രാത്രിയെ പ്രതികൂലവും ആയിട്ടാണല്ലോ മഹാകവികൾ സ്വസങ്കേതംകൊണ്ടു വേഷംകെട്ടിയിറക്കിയിരിക്കുന്നതു്. അതിനുള്ള കാരണം വ്യക്തമല്ലെന്നും അവർതന്നെ:—

നിരൂപണം.

"വ്യതിഷജതി പദാത്പുരഃ കോഽപി ഹേതു-
ന്ന ഖലു ബഹിരുപാധീൻ പ്രീതയഃ സംശ്രയന്തേ
വികസതി ഹി പതംഗസ്യോദയേ പുണ്ഡരീകം
ദ്രവതി ച ഹിമരശ്മാവുദ്ഗതേ ചന്ദ്രകാന്തഃ."

(ഉത്തരരാമചരിതം.)

എന്നിത്യാദിവചനങ്ങളാൽ ഘോഷിക്കുന്നുണ്ടു്. ഈ ഉദ്ധരിച്ച ശ്ലോകത്തിന്റെ സാരം—

'രണ്ടുപദാത്മകങ്ങൾക്കു തമ്മിൽ കാണുന്ന(യദൃച്ഛയാ ഒന്നിനെ കാണുമ്പോൾ മറെറാന്നു സന്തോഷിക്കുമുതലായ) ഒരു ബന്ധത്തിനു പ്രത്യക്ഷമായി യാതൊരുകാരണവും പറയത്തക്കതല്ല. സൂര്യോദയത്തിൽ പദ്മം വികസിക്കുന്നു. ചന്ദ്രോദയത്തിൽ ചന്ദ്രകാന്തം അലിയുന്നു. ഇതിനെല്ലാം എന്താണൊരുബന്ധം ഉള്ളതു്? ഒന്നുംതന്നെയില്ല. ഈ രീതിക്കു ബ്രഹ്മാവു പൂർവ്വകല്പരാത്രിയിൽ ഭഗവാനിൽ ലയിക്കുവാനും അനന്തരദിനാരംഭത്തിൽ സൃഷ്ട്യാദിവ്യാപാരത്തിൽ പ്രവേശിക്കുവാനും ഉള്ളകാരണം വ്യക്തമല്ലെന്നും ആഭ്യന്തരമായ ഭഗവത്സങ്കല്പമാണെന്നും വന്നുകൂടുന്നു. ഈവക കാര്യങ്ങൾ ദിനസരോജപദങ്ങളാൽ കവി സങ്കല്പിച്ചിട്ടുള്ളപോലെ തോന്നുന്നു. ഇതിനുംപുറമേ സരോജയോനിപദം ഭാവിയായ നാഭിപദ്മാവിർഭാവത്തേയും, തദ്ഗതമായ ബ്രഹ്മജന്മത്തേയും സൂചിപ്പിക്കുന്നു എന്നുകൂടി വിശദപ്പെടുത്താവുന്നതാണു്. ൭

ഈവിധം പ്രാക്കല്പാവസാനത്തിൽ ബ്രഹ്മാവു സ്വസൃഷ്ടപ്രപഞ്ചത്തോടുകൂടി ഭഗവാനിൽ ലയിക്കയും, വിശ്വമുഴുവൻ ഏകാർണ്ണവമായി ചമയുകയും ചെയ്തുവേ, ഭഗവാന്റെ പ്രവൃത്തി എന്തായിരുന്നു എന്നു പറയുന്നു:—

തവൈവ വേഷേ ഫണിരാജി ശേഷേ
ജഗൈകശേഷേ ഭുവനേ സ്വ ശേഷേ
അനന്തസാന്ദ്രാനുഭവസ്വരൂപഃ
സ്വയോഗനിദ്രാപരിമുദ്രിതാത്മാ. ൮

(ഭഗവൻ!) = (അല്ലയോ ഭഗവൻ!)
ആനന്ദസാന്ദ്രാനുഭവ–സ്വരൂപഃ, (ത്വം) = ആനന്ദമായും സാന്ദ്രമായും (നിരന്തരമായും മറുഭാഗം ഇല്ലാത്തതായും) ഉള്ള അനുഭവ(ജ്ഞാന)മാകുന്ന സ്വരൂപത്തോടുകൂടിയ (നിന്തിരുവടി)
ഭുവനേ = ലോകം മുഴുവൻ
ജഗൈകശേഷേ (സതി) = ജലമാത്രശേഷമായി (ജലം ഒന്നില്ലാതെ മറെറാന്നും ഇല്ലാത്തതായി) (ഇരിക്കവേ)
തവ, ഏവ, വേഷേ = നിന്തിരുവടിയുടെ തന്നെ വേഷമായി (അവസ്ഥാഭേദമായി) രിക്കുന്ന

ശേഷേ, ഫണിരാജി = ആദിശേഷരൂപനായ (അനന്തനായ) ഫണിരാട്ടിൽ (നാഗരാജാവിൽ)

സ്വയോഗനിദ്രാപരിമുദ്രിതാത്മാ (സൻ) = തന്റെ യോഗനിദ്രയാൽ പരിമുദ്രിതമായ (സങ്കോചിപ്പിക്കപ്പെട്ടതായ) ആത്മാവോട് (പരമാത്മസ്വരൂപത്തോട്) കൂടിയവനായി (അടയാളപ്പെട്ട ആകൃതിയോടുകൂടിയവനായി)

ശേഷേ, സ്മ. = ശയിച്ചിരുന്നു.

ശേഷേ—ശീങ് സ്വപ്നേ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി ആത്മനേപദി ലട് മ-പു-ഏ.

ശേതേ	ശയാതേ	ശേരതേ
ശേഷേ	ശയാഥേ	ശേധ്വേ
ശയേ	ശേവഹേ	ശേമഹേ.

അല്ലയോ അഖണ്ഡാനന്ദസ്വരൂപനായ ഭഗവൻ! ബ്രഹ്മാവു സ്വസൃഷ്ടമായ സമസ്തവസ്തുസമൂഹത്തോടുകൂടി നിന്തിരുവടിയിൽ ലയിച്ചു നിദ്രാവശഗനായിത്തീർന്നു.

സാരം. ഭുവനം ആസകലം ഏകസമുദ്രമായി ജലമാത്രശേഷമായും ചമഞ്ഞു. ഈ സന്ദർഭത്തിൽ നിന്തിരുവടി അവിച്ഛിന്നമായ പരമാനന്ദാനുഭവം ആകുന്ന സ്വരൂപത്തെ അടയാളപ്പെടുത്തിക്കാട്ടുവാനോ എന്നു തോന്നുമാറു യോഗനിദ്രകൊണ്ടു സ്തബ്ധമായി മുദ്രവയ്ക്കപ്പെട്ട ആത്മാവോടുകൂടി നിന്തിരുവടിയുടെതന്നെ അവസ്ഥാഭേദമായ മറെറാര് അവതാരമാകുന്ന ആദിശേഷനായ സപ്പ്രാജനിൽ ശയിച്ചിരുന്നു. നിന്തിരുവടിക്ക് ഈവിധം ഉള്ള ശയനം മറവുള്ളവർക്കുള്ളപോലെ കേവലം നിദ്രയല്ല. ഇതു യോഗനിദ്രയാണ്. യോഗം സ്വസ്വരൂപാനുസന്ധാനമാകുന്ന അചഞ്ചലമായ ഒരു നിഷ്ഠയാകയാൽ ഈ അവസ്ഥയെ നിദ്രപോലെയുള്ളതിനാൽ യോഗനിദ്ര എന്നു പറയുന്നു. സകലജഗത്തിനും അന്തര്യാമിസ്വരൂപനായ നിന്തിരുവടിക്കു സ്വഭിന്നമായി മറെറാന്നും ഇല്ലാത്തതിനാൽ എപ്പോഴും തന്നേതന്നെ ആത്മസ്വരൂപാനുഭവമാണു യോഗൈശ്വര്യമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നതു്. സച്ചിദാനന്ദസ്വരൂപനായ പരമാത്മാവിന് ഒരു ലക്ഷ്യം

പറയാമെങ്കിൽ അതു നിന്തിരുവടിയുടെ ഈയൊരു യോഗനിദ്രാകൃതിതന്നെയാണു്.

തവൈവ വേഷേ ഫണിരാജി ശേഷേ— ഇവിടെ 'വേഷേ' എന്നുള്ളപദം ഫണിരാട്ടിലാണു നേരേ അന്വയിക്കുന്നതെങ്കിലും ഭുവനത്തിലും ആകായ്കയില്ല. ഭഗവാനും, ഭഗവദ്യോഗനിദ്രാധാരമായ ശയ്യയും, തദാധാരമായ ഭുവനവും ഭഗവത്സ്വരൂപം എന്നാണല്ലോ വസ്തുസ്ഥിതി. 'വേഷേ' എന്നുള്ളപദം, ഭഗവദ്ഭിന്നമാണെന്നു ധരിക്കുന്ന അവസരത്തിൽ ശേഷാദികൾക്ക് അയഥാർത്ഥതയെ വിശദപ്പെടുത്തുവാൻ ഉപയോഗപ്പെടുന്നു. ഇതു കേവലം വേഷമാണു്. വേഷം ഇട്ട സത്യമൂർത്തി ഭഗവാൻ മാത്രമാണെന്നു തത്പരം. ശേഷപദം—'ശിഷ്യതേ ഇതി ശേഷഃ' എന്നുള്ള വ്യുത്പത്തികൊണ്ടു ആദിശേഷനാ സമസ്തഭുവനവും ജലമാത്രമാകവേ ശേഷിച്ചതാകയാൽ പ്രസ്തുതത്തിൽ സാർത്ഥമായിരിക്കുന്നു. 'ഫണിരാജി' പദം ഭഗവാന്റെ സൌശീല്യത്തിനു് അനുരൂപമായ ഒരു് ഉത്തമശയ്യാസംവിധാനമഹിമയെ വ്യക്തപ്പെടുത്തുന്നു.

നിരൂപണം.

സ്വയോഗനിദ്രാപരിമുദ്രിതാത്മാ—ഈ ഭാഗം ഭാഗവതത്തിൽ സ്പഷ്ടമാക്കിയിരിക്കുന്നതു നോക്കുക:—

"അന്തഃ സ തസ്മിൻ സലിലേ
ആത്മേച്ഛയാനന്തസമോ മഹരിഃ
യോഗനിദ്രാനിമീലാക്ഷഃ."

ആനന്ദസാന്ദ്രാനുഭവസ്വരൂപഃ—ഈപദം പ്രത്യേകിച്ചു നിരൂത്താതെ സ്വയോഗനിദ്രയിൽ ചേർത്താൽ യോഗനിദ്രയുടെ സ്വരൂപം ആനന്ദസാന്ദ്രാനുഭവം ആണെന്നു വ്യക്തപ്പെടുന്നതാണു്. പൊതുവെ ഈ ശ്ലോകം തിരുവനന്തപുരം ശ്രീപദ്മനാഭസ്വാമിക്ഷേത്രത്തിൽ ശ്രീബലിസമയം ദീപാരാധനകഴിഞ്ഞാൽ ഉടൻ ചൊല്ലുന്ന കട്ടിയത്തിൽ മുഖ്യഭാഗമായി പലപ്പോഴും കേട്ടിട്ടുണ്ടു്. ഭട്ടതിരിപ്പാടു തിരുവനന്തപുരത്തു വന്നിട്ടുള്ളതായും, മതിലകത്തെ അനന്തശയനംകണ്ടു് ആ അനുസ്മൃതിയാൽ ഈവിധം ഒരു ശ്ലോകം പ്രസ്തുതപ്രബന്ധത്തിൽ സ്വരൂപപ്പെടുത്തിയതായും ചില വയോവൃദ്ധന്മാർ പറഞ്ഞുവരുന്നു. അതിന്റെ സംഭവയോഗ്യതയെ ചരിത്രദൃഷ്ട്യാ വേണ്ടതെളിവുകൾ കാണ്മാൻ

ണ്ടിയിരിക്കുന്നു. കല്പാവസാനമാകുമ്പോൾ ഏകാർണ്ണവത്തിൽ ഭഗവാൻ യോഗനിദ്രയായ് ആദിശേഷനിൽ ശയിക്കുന്നു എന്നുള്ളതിനു താഴെക്കൊടുക്കുന്ന പ്രമാണങ്ങളും നോക്കുക:—

"സങ്കക്ഷിപ്യ ഹി പുരാ ലോകാൻ
മായയാ സ്വയമേവ ഹി
മഹാർണ്ണവേ ശയാനോഽപ്സു
മാം ഉ പൂർവ്വമജീജനഃ."

(രാമായണം.)

"കല്പാന്ത ഏതദഖിലം ജഠരേണ ഗൃഹ്ണൻ
ശേതേ പുമാൻ സ്വദൃഗനന്തസഖസ്തദന്തേ."

(ഭാഗവതം.) ന്യ

ആദിശേഷനിൽ യോഗനിദ്രയായി ശയിച്ചിരുന്ന ഭഗവാൻ വീണ്ടും പ്രബുദ്ധനാകുന്നതിനുള്ള മുൻകരുതലിനെ പറയുന്നു:—

കാലാഖ്യശക്തിം പ്രളയാവസാനേ
പ്രബോധയേത്യാദിശതാ കിലാദൌ
തയാ പ്രസുപ്തം പരിസുപ്തശക്തി-
വ്രജേന തത്രാഖിലജീവധാമ്നാ. ൭

തത്ര, ആദൌ	= ആ പ്രളയാരംഭത്തിൽ
കാലാഖ്യശക്തിം	= കാലാഖ്യമായ ശക്തിയോട്
പ്രളയാവസാനേ	= പ്രളയത്തിന്റെ അവസാനത്തിൽ (ചതുർയ്യുഗസഹസ്രാത്മകമായ രാത്രിയുടെ ഒടുവിൽ)
പ്രബോധയ, ഇതി, ആദിശതാ	= പ്രബോധനം ചെയ്യണം (നീ എന്നെ ഉണർത്തണം) എന്നിങ്ങനെ ആദേശം (ആജ്ഞ) ചെയ്യുന്നവനും.
പരിസുപ്തശക്തിവ്രജേന	= പരിസുപ്തമായ (തന്നിൽലയിച്ചതായ) ശക്തിവ്രജ (മൂലപ്രകൃതിമഹദഹങ്കാരാദികളാകുന്ന ശക്തികളുടെ സമൂഹ)ത്തോട് കൂടിയവനും,

അഖിലജീവധാമ്നാ = അഖില(സമസ്ത)മായ ജീവങ്ങൾക്കും ധാമ (വിശ്രമസ്ഥാനം)വും ആയ

തവയാ = നിന്തിരുവടിയാൽ

പ്രസുപ്തം, കില = (ആ കാലാഖ്യശക്തിയോടുകൂടി) പ്രസുപ്തമായിപ്പോൾ (നിദ്ര ചെയ്യുവാൻ ആരംഭിക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ)

അല്ലയോ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടി ആനന്ദസാന്ദ്രാനുഭവസ്വരൂപനായി ആദിശേഷനിൽ യോഗനിദ്രയായി ശയിച്ചു എന്നു പറഞ്ഞുവല്ലോ. എന്നാൽ ഏകാണ്ണവമാത്രമായി കാണുന്ന ഈ സന്ദർഭത്തിൽ മറ്റു മഹദഹങ്കാരാദികളാകുന്ന ശക്തിസമൂഹങ്ങളും അതുവരെ സംസരിച്ചു ജനനമരണാദിദുഃഖാനുഭവത്തിൽ പ്രവഹിച്ചിരുന്ന അനന്തകോടി വിചിത്രജീവരാശികളും എവിടെയായിരുന്നു എന്നും, ഈ യോഗനിദ്രയിൽനിന്ന് ഉണർന്നു പുനരപി കല്പാരംഭം ഏതു വിധം ആണെന്നും ജിജ്ഞാസയുണ്ടാകുന്നതാണ്. അതിനു നിന്തിരുവടി പ്രലയാരംഭത്തിൽ പ്രസുപ്തനാകുന്നതും പ്രലയാവസാനത്തിൽ പ്രബുദ്ധനാകുന്നതും ആയ അവസ്ഥയറിഞ്ഞാൽ സമാധാനമായി. എപ്പോഴാണോ യോഗനിദ്രാരംഭം ഉണ്ടാകുന്നത് അപ്പോൾ സത്ത്വം, രജസ്സ്, തമസ്സ്, കാലം, കർമ്മം എന്നീ കാരണശക്തികളും, അവയുടെ കാര്യഭൂതങ്ങളായ മഹദഹങ്കാരാദിശക്തികളും ശക്തിമാനായ നിന്തിരുവടിയിൽ തന്നെ ഏകീഭവിച്ചു ലയിച്ചുപോകുന്നു. ഈ തരം ശക്തികളുടെ ആവിർഭാവവും, വിവിധപ്രവൃത്തികളും നിമിത്തം സംസാരപ്രവാഹത്തിൽ അടിഞ്ഞുകിടന്നിരുന്ന ജീവരാശികളും കാരണലയത്തോടുകൂടി തങ്ങളും നിന്തിരുവടിയിൽതന്നെ ലയിച്ചു വശാകുന്നു. പ്രലയാരംഭം വരെ ജനനമരണാദികളിൽ പെട്ടിരുന്ന ഇവക്കു പ്രലയത്തിൽ ഒരു വിശ്രമം എന്നല്ലാതെ ഇതുകൊണ്ടു സായുജ്യം വന്നുപോയതായി ശങ്കിച്ചുപോകരുതു്. വീണ്ടും ഈ ജീവരാശികളും പ്രലയാനന്തരം സൃഷ്ടിയിൽ സ്വസ്വകർമ്മാനുരൂപം ജന്മം എടുത്തു സംസരിക്കതന്നെ ചെയ്യുന്നതാണ്. ആയിരംവീതം ചതുർയുഗങ്ങൾ കഴിഞ്ഞുകൂടുന്നതായ പ്രളയരാത്രി അവസാനിക്കുമ്പോൾ

സാര.

സമസ്തപ്രാപഞ്ചികപദാർത്ഥജാതവും കാലനം(ആകർഷണം)ചെയ്യുന്നതായ കാലശക്തി ആജ്ഞാനുസരണം ആദ്യമേയുണർന്നു നിന്തിരുവടിയെ പ്രബോധനം ചെയ്യുന്നു. അപ്പോൾ ബ്രഹ്മാവുമുതൽ പിപീലികവരെയുള്ള പ്രാണിവർഗ്ഗങ്ങൾ സ്വസ്വവ്യാപാരങ്ങളിൽ അനുപ്രവേശിക്കുന്നു. ഇതുതന്നെ മറെറാരു വിധം അലങ്കാരപ്പെടുത്തി പറകയാണെങ്കിൽ ശക്തിസമൂഹപിണികളായ പരശ്ശതം പത്നികളോടുകൂടി യോഗാനന്ദം അനുഭവിക്കുന്ന ക്രൂടസ്ഥമഹാനായ ഒരു പുരുഷൻ എങ്ങനെ കായ്യഭരണത്തിൽ അതിചതുരയായ പ്രേയസിയോട് ഉണർത്തുവാൻ ആജ്ഞാപിച്ചിട്ടു നിദ്രയിൽ ലയിക്കുന്നുവോ അതുപോലെയാണു നിന്തിരുവടി കാലാഖ്യശക്തിയെ കായ്യം ഏല്പിച്ചിട്ടു പ്രളയാരംഭത്തിൽ ആദിശേഷനിൽ ശയിച്ചതെന്നു പറയാം. സമ്പ്രദാ കല്പാരംഭവും കല്പാവസാനവും ആവർത്തിച്ചാവർത്തിച്ചു ലീലാവിനോദങ്ങൾക്ക് ഏകമായ ക്രൂടയന്ത്രത്തിലേ പരമാചായ്യസ്ഥാനം വഹിക്കുന്ന നിന്തിരുവടിയെ ഇതാ ഞാൻ നമസ്കരിക്കുന്നു.

പരിസുപ്തശക്തിവ്രജേന പ്രസുപ്തം—സകലശക്തികളും തന്നിൽ ലയിച്ചു പരിസുപ്തമായി കഴിഞ്ഞതിനുശേഷമാണു ഭഗവാൻ സ്വാപംചെയ്യാൻ ആരംഭിച്ചതെന്നു താ

നിരൂപണം. ത്പര്യം. ഇത്:—

'ആദികർമ്മണി കൃതഃ കർത്തരി ച' (൩-൪-൭൨)

എന്ന പാണിനിസൂത്രത്താൽ ആദികർമ്മം സൂചിപ്പിക്കുന്ന പ്ര എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തിന്റെ യോഗത്തിൽ കൃത്പ്രത്യയംവച്ചു പ്രസുപ്തം എന്നു സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്ന രൂപംകൊണ്ടു വ്യക്തപ്പെടുന്നു. ഭക്തപ്രിയാദിവ്യാഖ്യാകാരന്മാർ ഈ പ്രസുപ്തപദത്തിന്റെ ആവശ്യം ഈ തരത്തിൽ കാണുന്നില്ല. പരിസുപ്തശക്തിവ്രജേന, അഖിലജീവധാത്രാ എന്നീ രണ്ടു വിശേഷണങ്ങൾ യോജിപ്പിച്ചതിൽപിന്നീടു പ്രബോധയേത്യാദിശതാ എന്നു വിശേഷണം ഘടിപ്പിച്ചു വ്യാഖ്യാനം ചെയ്യുന്നത് അത്ര ശരിയല്ല. ശക്തിവ്രജം പരിസുപ്തമായതിനുശേഷം ആഭോഗം ചെയ്യുന്നത് അസങ്ഗതമാകുമല്ലോ. അതിനാൽ ഈ വ്യാഖ്യാനത്തിൽ 'ആദൌ കാലാഖ്യശക്തിം പ്രബോധയേത്യാദിശതാ' എന്ന വിശേഷണം ചേർത്തതിനുശേഷമേ മറു വിശേഷണങ്ങൾ കൊടുത്തി

ട്ടുള്ളൂ. മൂലശ്ലോകത്തിലേയും ക്രമം നാം പറഞ്ഞ വിശേഷണത്തിന്റെ പ്രാധാന്യത്തിലാണെന്നു സുസ്പഷ്ടമാണ്. ൪

ചതുർയുഗാനാം ച സഹസ്രമേവം
ത്വയി പ്രസുപ്തേ പുനരദ്വിതീയേ
കാലാഖ്യശക്തിഃ പ്രഥമപ്രബുദ്ധാ
പ്രാബോധയത് ത്വാം കില വിശ്വനാഥ! ൫

(ഹേ) വിശ്വനാഥ! = (അല്ലയോ) സമസ്തലോകനാഥനായ ഭഗവൻ!

ത്വയി, അദ്വിതീയേ = നിന്തിരുവടി അദ്വിതീയനായി (ദ്വിതീയശൂന്യനായി–സജാതീയമോ വിജാതീയമോ ആയി തന്നിൽനിന്നു മറെറാന്ന് ഇല്ലാത്തവിധം അഖണ്ഡസച്ചിദാനന്ദരൂപനായി)

ഏവം = ഇപ്രകാരം (മുൻചൊന്നപ്രകാരം ആദിശേഷനിൽ)

ചതുർയുഗാനാം, ച, സഹസ്രം = കൃതം, ത്രേതാ, ദ്വാപരം, കലി എന്നീ നാല്വ യുഗങ്ങളുടേയും ആയിരംവീതമുള്ള കാലം മുഴുവനെ

പുനഃ = വീണ്ടും

പ്രസുപ്തേ (സതി) = പ്രസുപ്തനായിരിക്കെ (യോഗനിദ്രചെയ്തിരിക്കെ)

പ്രഥമപ്രബുദ്ധാ = (ആജ്ഞപ്രകാരം) ആദ്യമേ ഉണർന്ന

കാലാഖ്യശക്തിഃ = കാലാഖ്യശക്തി

ത്വാം = നിന്തിരുവടിയെ

പ്രാബോധയത്, കില. = പ്രബോധനംചെയ്യുപോൽ. (ഉണർത്തിപോൽ.)

അല്ലയോ സമസ്തചരാചരപ്രപഞ്ചത്തിനും നിയന്താവായുള്ള ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടി സ്വമൂർത്തിയായ ആദിശേഷശയ്യയിൽ സത്തവരജസ്തമോഗുണങ്ങളും തന്നിൽ ലയിപ്പിച്ച് ആബ്രഹ്മസ്തംബപര്യന്തം സമസ്തവസ്തുജാതവും സ്തബ്ധമാക്കി യോഗനിദ്രചെയ്ത എന്നു പറഞ്ഞുവല്ലോ. ഈ യോഗനിദ്ര ആയിരം കൃത,ത്രേതാ,ദ്വാപര,കലിയുഗങ്ങൾ കൂടുന്ന സമയംവരെ ഉണ്ടായിരുന്നു. അവിടത്തെ ആജ്ഞയനുസരിച്ച് ആ ഒരു പ്രളയരാത്രി കഴിയുന്ന അവസരത്തിൽ മുൻപിൽതന്നെ പ്രബുദ്ധയായിരുന്ന കാലാഖ്യശക്തി സമയനിവേദനം ചെയ്യുന്ന സ്തുതിപാഠകനുതുല്യം നിന്തിരുവടിയെ ഉണർത്തിയതായി പുരാണേതിഹാസങ്ങൾ ഘോഷിക്കുന്നു. നിന്തിരുവടിയുടെ സങ്കല്പകലകളിൽ ഒന്നാണു കാലകല. ഈ കാലകല ഏപ്പോഴാണോ ലീലാവതാരകേളികളിൽ സങ്കല്പം ഉണ്ടാക്കുന്നത് അപ്പോൾ മറ്റു സകലമൂലപ്രകൃതിവികാരങ്ങളേയും ഉണർന്നെണീറ്റവക്കുതുല്യം ആവിർഭവിപ്പിച്ചു ഒരുക്കിവിടുന്നു. സ്വയമേ നിർവികാരനും, നിരഞ്ജനനും നിത്യമുക്തസ്വരൂപിയും ആയ നിന്തിരുവടിയും ഈ കാലശക്തിയനുസരിച്ചു വീണ്ടും ഉണർന്ന് അസംഖ്യം ജീവരാശികളെ അനുഗ്രഹിക്കുന്നതിനായി കടാക്ഷം ചെയ്യുന്നു.

സാരം.

തഥാ പ്രസുപ്തേ പുനരദ്വിതീയേ—മറ്റു ശക്തികളെ അപേക്ഷിച്ചു സർവ്വദാ പ്രവർത്തിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന കാലാഖ്യശക്തിയും ഭഗവാനിൽ ലയിച്ചുപോകയാൽ ഭഗവാൻ അദ്വിതീയനായി. അദ്വിതീയനായിരിക്കെ കാലാഖ്യശക്തിയും ഇല്ലാത്തതിനാൽ എങ്ങനെയാണ് ആ ശക്തി പ്രബോധനം ചെയ്തത് എന്ന ശങ്കയുണ്ടാകും. എന്നാൽ അതിന് ആ ശക്തിയും അദ്വിതീയസ്വരൂപത്തിൽ അകപ്പെട്ട ഒന്നായിരുന്നു എന്നു വിചാരിച്ചാൽ പരിഹാരം ആയി. പുനഃ എന്നപദം വീണ്ടും വീണ്ടും ഉള്ള പ്രളയസൃഷ്ടികളുടെ സംഭവത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. രാജാവു എങ്ങനെയോ മന്ത്രി, ഭടന്മാർ മുതലായ അനേകം അംഗങ്ങളോടു ചേർന്നാൽമാത്രം രാജാവായിത്തീരുന്നു അതുപോലെ വിശ്വനാഥന് അംഗങ്ങളാണത്രേ കാലാഖ്യശക്തി മുതലായവ എന്നു സൂക്ഷ്മം. അദ്വിതീ

നിരൂപണം.

യത്വം, തനിക്കുതുല്യം മറ്റാരും ഇല്ലായ്കയാൽ താൻ അസദൃശൻ എന്ന രീതിയിലും യോജിപ്പിക്കാവുന്നതാണ്.

പ്രാബോധയത് കില—ഇവിടെ കില എന്നപദം ഐതിഹ്യത്തെ കാണിക്കുന്നു. ഈവിധം ആണു പുരാണപ്രസിദ്ധി എന്നു താത്പര്യം. ഇത് ആകും പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടുകാണ്മാൻ കഴിയായ്കയാൽ പുരാണശിരസ്സിൽ ഭരം ഏല്പിച്ചതാണ്. വ

വിബുധ്യ ച ത്വം ജലഗർഭശായിൻ!
വിലോക്യ ലോകാനഖിലാൻ പ്രലീനാൻ
തേഷ്വേവ സൂക്ഷ്മാത്മതയാ നിജാന്തഃ-
സ്ഥിതേഷു വിശ്വേഷു ദദാഥ ദൃഷ്ടിം. ൻ

(ഭോ) ജലഗർഭശായിൻ! (ഭഗവൻ!)	= (അല്ലയോ) ജലഗർഭശായിയായ (ജലത്തിന്റെ കാരണജലമായ പ്രളയവാരിയുടെ ഉള്ളിൽ ശയിക്കുന്നവനായ) (ഭഗവൻ!)
ത്വം	= നിന്തിരുവടി
വിബുധ്യ ച	= ഉണർന്നതിനുശേഷം
അഖിലാൻ, ലോകാൻ	= അഖില (സമസ്ത)ങ്ങളായ ലോകങ്ങളേയും (ദൃശ്യങ്ങളേയും)
(ആത്മനി) പ്രലീനാൻ	= (തന്നിൽ) പ്രലീനങ്ങളായി (ആത്യന്തം ലയിച്ച് ഏകീഭവിച്ചതുകളായി)
വിലോക്യ	= കണ്ടിട്ട്
തേഷു, ഏവ	= അവയിൽ വച്ചുതന്നെ
സൂക്ഷ്മാത്മതയാ	= സൂക്ഷ്മസ്വരൂപത്തിൽ
നിജാന്തഃസ്ഥിതേഷു	= തന്റെ ഉള്ളിൽ സ്ഥിതങ്ങളായ (ഇരുന്നതുകളായ)
വിശ്വേഷു	= വിശ്വങ്ങളിൽ (ലോകങ്ങളിൽ)
ദൃഷ്ടിം	= ദൃഷ്ടിയെ (നോട്ടത്തെ, കടാക്ഷത്തെ)
ദദാഥ.	= നല്കിയല്ലോ.

സാരം.

അല്ലയോ ജലഗർഭശായിയായുള്ള ഭഗവൻ! പ്രളയത്തിൽ കാരണജലം മാത്രം അവശിഷ്ടമായിരിക്കെ നിന്തിരുവടി അവിടെ യോഗനിദ്രാശുദ്ധനായിരിക്കയും, കാലാഖ്യശക്തി ഉണരുകയും ചെയ്ത അവസരത്തിൽ യാതൊരു ദൃശ്യപ്രപഞ്ചവും കാണപ്പെട്ടില്ല. അവയെല്ലാം നിന്തിരുവടിയുടെ ഉള്ളിൽതന്നെ ലയിച്ചിരിക്കയായിരുന്നു. ഈ അവസ്ഥകണ്ടു വീണ്ടും യഥാപൂർവ്വം ആവിർഭവിക്കത്തക്കനിലയിൽ കരുണാനിധിയായ നിന്തിരുവടി അവയെ ഒന്നു കടാക്ഷിച്ചു. ഏതുപ്പോഴാണോ നിന്തിരുവടി ഉണർന്നത് അപ്പോൾ ഈ കാണുന്ന എല്ലാ ലോകവും—അതുവരെ ലയിച്ചിരുന്നത്—അവിടത്തെ സങ്കല്പം അനുസരിച്ചു പ്രകാശിച്ചുതുടങ്ങി. ഈവിധം പ്രളയത്തിൽ അന്തർലയിക്കയും പുനഃ കല്പാരംഭത്തിൽ ആവിർഭവിക്കയും ചെയ്യുന്നതു നിന്തിരുവടിയുടെ ലീലാവിനോദങ്ങൾക്കായി മാത്രമാണ്. സൃഷ്ടിസമയത്തിൽ ജഡപദാർത്ഥങ്ങളെല്ലാം ചേഷ്ടിക്കയും, അസ്തമയത്തിൽ സ്തബ്ധമാകയും ചെയ്യുന്നതുപോലെ നിന്തിരുവടിയുടെ ലീലാപ്രകാശത്തെ ആസ്പദം ആക്കിയാണു ലോകം ആസകലം തെളിയുന്നതും മായുന്നതും. അല്ലയോ സമസ്തലോകപ്രകാശനചതുരനായ ഭഗവൻ! എന്നെ ഈമാതിരി ലീലാപ്രകാശങ്ങൾ കണ്ടിരിക്കുവാൻ അനുഗ്രഹിക്കേണമേ.

നിരുപണം.

വിലോക്യ ലോകാനഖിലാൻ പ്രലീനാൻ—'ലോകൃ ദർശനേ' എന്ന ധാതുവിൽനിന്നും 'ലോക്യന്ത ഇതി ലോകാഃ' എന്ന വ്യുത്പത്തിയാൽ ദർശിക്കപ്പെടുന്നവ ലോകങ്ങൾ എന്ന് അർത്ഥം ആകുന്നു. ആകപ്പാടെ ദൃശ്യമായ പ്രപഞ്ചംമുഴുവൻ ലോകപദവ്യുപദേശ്യമെന്നു താത്പര്യം. പ്രലീനാൻ എന്നതിനാൽ മറെറാന്നിൽ ചേന്നിരിക്കയാൽ കാണാതായി എന്നു കിട്ടുന്നു. ഈവിധം കാണാതായ ലോകങ്ങൾ കാണാറാകണം എങ്കിൽ അവയുടെ ലയസ്ഥാനം അറിഞ്ഞു നോക്കിയാലേ സാധിക്കയുള്ളുവല്ലോ. അതിനാൽ സർവ്വജ്ഞനായ ഭഗവാൻ തന്റെ ദൃഷ്ടിയെ പ്രേരിപ്പിച്ചപ്പോൾ അവ പഴയപോലെ ദർശനത്തിനു വിഷയീഭവിക്കയാൽ ദൃശ്യങ്ങളായ ലോകങ്ങളായിത്തീർന്നു എന്നുള്ളതിനെ സൂചിപ്പിക്കുന്നതിനാണു 'വിശേഷാ ഭവാഥ ദൃഷ്ടിം' എന്നു മേൽ നാലാംപാദത്തിൽ ദൃഷ്ടിഭാവ-

ത്തെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നതു്. ഉചിതജ്ഞനായ കവി ഈ സന്ദർഭത്തിൽ വിശേഷിച്ചു് എന്നേ പറയുന്നുള്ളൂ. ദൃഷ്ടിഭാനാനന്തരം മാത്രമാണല്ലോ ലോക്യമാനമാകയാൽ അവയ്ക്കു ലോകവ്യപദേശം സംഭവിക്കുന്നതു് എന്നു കവിഹൃദയം കാണേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. 'വിലോക്യ ലോകാനഖിലാൻ' എന്നിടത്തെ ലോകപദത്തിനു സ്ഥൂലസൂക്ഷ്മസാധാരണമായ സകലദൃശ്യവും എന്നു് അർത്ഥം പറയണം. അപ്പോഴേ അതിനു ലോകം എന്നുള്ളുപേരും സങ്ഗതമാകയുള്ളൂ. ഈ പ്രളയരാത്രിക്കുമുൻപു് ലീലാവിലാസങ്ങൾക്കു് ആസ്പദമായിരുന്ന സൂര്യചന്ദ്രനക്ഷത്രാദിതേജോരൂപങ്ങളും, തല്ലക്ഷ്യങ്ങളായ വനപർവ്വതനദീപ്രഭൃതികളായ വസ്തുസമൂഹങ്ങളും മറ്റുമായിക്കണ്ട ലോകം എന്നു് ആശയം. പല വ്യാഖ്യാതാക്കന്മാരും 'തേഷ്വേവ' എന്ന പദത്തെ 'വിശേഷു' എന്നതിന്റെ സമാനാധികരണ(അഭിന്നവിശേഷണ)മായി സ്വീകരിച്ചു് അർത്ഥം പറയുന്നു. അതു ശരിയല്ലെന്നു തെളിയിക്കാനാണ് ഇത്രയും പറഞ്ഞതു്. ചിലർ, 'വിശേഷു' എന്നതിന്റെ സ്ഥാനത്തു 'വിശേശ!' എന്ന പാഠഭേദം കാണുന്നതിനാൽ അതിനെ 'ജലഗർഭശായിൻ' എന്നതിന്റെ വിശേഷ്യമായി അർത്ഥം പറകയും, അപ്പോൾ 'തേഷു' എന്നപദത്തെ 'നിജാന്തഃസ്ഥിതേഷു' എന്നതിന്റെ വിശേഷ്യമായി വിവരണം ചെയ്യേണ്ടതാണെന്നു നിരൂപണം ചെയ്യുകയും ചെയ്യുന്നു. എന്നാൽ ഇതു ഞാൻ ഇപ്പോൾ പ്രതിപാദനംചെയ്തരീതിക്കു യോജിക്കാത്തതിനാൽ അതു സൂക്ഷ്മവല്ലെന്നു പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ 'വിശേശ!' എന്ന പാഠം പ്രമാദപതിതമായിരിക്കണം. ൯

യോഗനിദ്രയിൽനിന്നു് ഉണർന്ന ഭഗവാൻ നിജാന്തഃസ്ഥിതങ്ങളായ വശിങ്ങളെ കടാക്ഷിച്ചപ്പോൾ ഉണ്ടായ കായ്യത്തെ ഉപന്യസിക്കുന്നു:—

തതസ്സുപദീയാദയ!! നാഭിരന്ധ്രാ-
ദുദഞ്ചിതം കിഞ്ചന ദിവ്യപദ്മം
നിലീനനിശ്ശേഷപദാർത്ഥമാലാ-
സങ്ക്ഷേപരൂപം മുകുളായമാനം. ൧൦

അയി (ഭഗവൻ!) = അല്ലയോ (ഭഗവൻ!)
തതഃ = അനന്തരം (നിന്തിരുവടി തന്റെ ഉള്ളിൽ ലയിച്ചുകിട

ക്കുന്ന ലോകങ്ങളെ കടാക്ഷിച്ചപ്പോൾ)

തപദീയാത്, നാഭിരന്ധ്രാത് = നിന്തിരുവടിയുടേതായ നാഭിരന്ധ്രത്തിൽ (നാഭിദ്വാരത്തിൽ)നിന്ന

നിലീനനിശ്ശേഷപദാർത്ഥ-മാലാസംക്ഷേപരൂപം = നിലീനങ്ങളായ (ഉള്ളിൽ ലയിച്ചുകിടന്നവകളായ) നിശ്ശേഷ (സമസ്ത)മായ പദാർത്ഥമാലയുടേയും (വസ്തുസമൂഹത്തിന്റേയും) സംക്ഷേപരൂപ (സാരസങ്ഗ്രഹസ്വരൂപ)മായും,

(അതഃ, ഏവ), മുകുളായമാനം = (ഇതുകാരണത്താൽതന്നെ) മുകുളം (മൊട്ട്)പോലെ ആയിരിക്കുന്നതായും ഉള്ള

കിഞ്ചന, ദിവ്യപദ്മം = ഏതാണ്ടൊരു ദിവ്യപദ്മം (ദിവ്യത്വം ഉള്ള താമരപ്പൂവ്)

ഉദഞ്ചിതം. = ഉദഞ്ചിത (ഉദ്ഗത)മായി. (ഉയർന്നുവന്നു.)

അല്ലയോ സകലജഗദുത്പത്തിസ്ഥാനമായ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടി ഉദരത്തിൽ ലയിച്ചുകിടക്കുന്ന ലോകങ്ങളെ ഒന്നു കടാക്ഷിച്ചപ്പോൾ എന്താശ്ചര്യം! അസാധാരണ മഹിമയോടുകൂടിയ ഒരു താമരപ്പൂവു നാഭികമലത്തിൽനിന്നു പൊങ്ങിവന്നു. കാരണജലത്തിൽ സമസ്തജഗത്തും സങ്ഗ്രഹിച്ചു പള്ളികൊണ്ടുകിടക്കുന്ന ശുദ്ധസത്വജ്യോതിഃപ്രകാശസ്വരൂപനായ നിന്തിരുവടിയുടെ നാഭികമലത്തിൽനിന്ന് ഇങ്ങനെ ഉത്ഥിതമായ ആ പദ്മം കാരണാനുഗുണമായി സത്വപ്രകാശമയമായിത്തന്നെ ഇരുന്നു. ഇതിന്റെ ദിവ്യത്വം വാചാമഗോചരമാണ്. ഇതു പാതാളാദ്യശേഷലോകങ്ങളുടേയും, തദന്തർഗ്ഗതരായ ലക്ഷോപിലക്ഷം വിചിത്രജീവരാശികളുടേയും അവരുടെ അനുഭവത്തിനായി ആകൃതിപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന അനേകകോടിപദാർത്ഥങ്ങളുടേയും മാലകളെ തണ്ടുകളായി അവലംബിച്ച്, അവയുടെ സാരംതന്നെ, രൂപപ്പെട്ടപോലെ ഒരു താമര

സാരം

മൊട്ടായി കണ്ടു. ഇതിന്റെ തത്ത്വം എത്രയും വിശേഷപ്പെട്ടതാണ്. സർവ്വലോകസമ്പത്തും ബീജരൂപേണ നിക്ഷേപിച്ചു വച്ചിരിക്കുന്ന ഒരു ദിവ്യസമ്പുടംപോലെ ഇതു മൊട്ടായിത്തന്നെ കാണപ്പെടുന്നു എന്നത് അത്യന്തം ഉപപന്നമായിരിക്കുന്നു.

ഇവിടെ ലോകസംഭവകാരണമായ ഒരു പദ്മത്തിന്റെ ഉത്പത്തിയും, അതിന്റെ ദിവ്യത്വവും ഉപന്യസിച്ചിരിക്കുന്നു.

നിരൂപണം. സകലലോകജനനിയായി മൂലപ്രകൃതിയായി വിദ്യാരൂപിണിയായ മഹാമായതന്നെ ഭഗവത്സങ്കല്പരൂപമായ കടാക്ഷത്തിന്റെ വൈഭവത്താൽ ഇങ്ങനെ ഒരു ദിവ്യപദ്മമായി ആവിർഭവിച്ചപോലെ ഭങ്ഗ്യന്തരേണ സങ്ഗ്രഹിച്ചതായി തോന്നുന്നു. ക്ഷണഭങ്ഗുരങ്ങളായ പദാർത്ഥമാലകളെ ആ പദ്മത്തിന്റെ നാളത്തിനകമേ കോർത്തിരിക്കുന്ന നൂലുകളായി കരുതിയപോലെ വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. പരശ്ശതം പദാർത്ഥമാലകളുടെ സാരരൂപമായി സൂക്ഷിച്ചു വച്ചിരിക്കുന്ന ഒരു കോശമായ പദ്മത്തിനു മുകുളാവസ്ഥകൊടുത്തത് ഏററവും ഉചിതമായി കാണുന്നു.

നാഭിരന്ധ്രാദുദഞ്ചിതം—ഒരു രന്ധ്രത്തിൽനിന്നും ഉള്ള ഉദയം പ്രകാശമയമാണെന്നുള്ളതു ലോകതത്ത്വത്തിൽ പെട്ടതാണ്. പദ്മത്തിന്റെ ഉദയത്തിനു ഹേതുവായ നാഭിക്ക് ഉചിതമായ ഒരു സരസ്സിന്റെ അവസ്ഥ ഇതിൽനിന്നു വ്യഞ്ജിക്കുന്നു. താമരനൂലുകൾ, തണ്ടു, മുള്ളുകൾ, വള്ളികൾ എന്നീ വിവിധങ്ങളായ അന്തർഗ്ഗതവസ്തുജാതത്തിന്റെ സത്താണ് അകമേ കാണുന്ന പദ്മം എന്നു വരുമ്പോൾ ലോകത്തിലെ പദാർത്ഥങ്ങളുടെ വൈവിധ്യവും ഇതുകൊണ്ടു സിദ്ധിച്ചതായി വരുന്നു. ൧൦

തദേതദംഭോരുഹകുഡ്മളം തേ
കളേബരാത് തോയപഥേ പ്രരൂഢം
ബഹിർനിരീതം പരിതഃ സ്ഫുരദ്ഭിഃ
സ്വധാമഭിർധ്വാന്തമലം ന്യകൃന്തത്. ൧൧

തദ്, ഏതദ്, അംഭോരുഹ-കുഡ്മളം = ആ ഈ താമരപ്പൂമൊട്ട്

തേ, കളേബരാത് = നിന്തിരുവടിയുടെ കളേബര (ശരീര)ത്തിൽനിന്നു

തോയപഥേ = തോയ(ജല)പഥ(മാർഗ്ഗ)ത്തിൽ, (കാരണജലപ്രദേശത്തിൽ)

പ്രബുദ്ധം = പ്രബുദ്ധമായി(അങ്കുരിച്ചതായി)

(അഥ) = (അനന്തരം)

ബഹിഃ, നിരീതം = ബഹിർഭാഗത്തിൽ(പുറത്തേക്ക്) നിരീതമായി (നിർഗ്ഗമിച്ചതായി)

പരിതഃ, സ്ഫുരദ്ഭിഃ, സ്വധാമഭിഃ = ചുറ്റും സ്ഫുരത്തുകളായ (പ്രകാശിക്കുന്നതുകളായ) തന്റെ ധാമങ്ങളാൽ (തേജസ്സുകളാൽ)

ധ്വാന്തം = ധ്വാന്ത (അന്ധകാര)ത്തെ

അലം = അത്യന്തം

ന്യകൃന്തത്. = നികൃന്തനം(ഛേദനം)ചെയ്തു.

ന്യകൃന്തത് — നി എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ 'കൃതീ ഛേദനേ' എന്ന ധാതുവിൽ പരസ്മൈപദം കർത്തരി ലങ് പ്ര-പു-എ. രൂപം അഭവത് എന്നതുപോലെ.

അല്ലയോ സ്വയംപ്രകാശസ്വരൂപിയായ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയുടെ നാഭികുഹരത്തിൽനിന്നും ഉദ്ഭിന്നമായി ദിവ്യമായുള്ള ആ പദ്മകോശം, അനന്തരം സർവ്വത്തെ ആവരണംചെയ്തു പരിപൂർണ്ണമായി കാണുന്ന കാരണജലത്തിൽ അങ്കുരിക്കയുംചെയ്ത് ക്രമേണ ആ കാരണജലമാർഗ്ഗവും ലംഘിച്ച, പുറത്തേയ്ക്കു പ്രകാശപ്പെട്ട് എങ്ങും നിറഞ്ഞു ജലത്തായിരിക്കുന്ന സ്വതേജസ്സുകൾകൊണ്ടു താവത് പര്യന്തം വ്യാപിച്ചിരുന്നതായ തമസ്സ് ആസകലം നീക്കി. സൂര്യചന്ദ്രാദി മറ്റു ജ്യോതിസ്സുകൾക്കും മൂഴുവൻ തിരുമേനിയിൽ ലയിച്ചിരിക്കയാൽ സർവ്വം അന്ധകാരമായിരുന്ന അവസ്ഥയിൽനിന്ന് ഈ പദ്മത്തിന്റെ സമാന്യേതരങ്ങളായ ഒളികൾ ആ അന്ധകാരം ഉന്മൂലനംചെയ്ത പ്രകാശമയമാക്കിത്തീർത്തു. ഭാവിയായസർവവസ്തുസമ്പത്തുകൾക്കും സാരഭൂതമായ ഒരു പ്രകാശകോശം പൂർണ്ണനപോലെ ആ പദ്മമദ്ധ്യത്തിൽ എല്ലായും വിശേഷപ്പെട്ടതായിരുന്നു.

തദേതദംഭോരുഹകുഡ മളം:—മുൻവിവരിച്ചപ്രകാരം മുകുളായമാനമായ ദിവ്യപദ്മം എന്ന് അർത്ഥം. ചില വ്യാഖ്യാതാക്കന്മാർ ഈ പദ്മത്തെ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ തന്നെ വികസിച്ചുകഴിഞ്ഞതായി പറഞ്ഞു കാണുന്നതു ശരിയല്ല. വികസിച്ചുകഴിഞ്ഞാൽ പിന്നീടു ബ്രഹ്മാവിനെ കൂടാതെ അതു ശൂന്യമായിരിക്കാൻ നിവൃത്തിയില്ലല്ലൊ

നിരൂപണം.

തോയപഥേ പ്രരൂഢം:—ഭഗവന്നാഭിവിവരത്തിൽനിന്നാണ ആദ്യം സംഭവിച്ചതെങ്കിലും, അതിന് അംഭസ്സിൽനിന്നു ജാതമായതെന്നുള്ള യോഗ്യത വിശദപ്പെടുത്തുന്നതിനാണ് ഈവിധം ഒരു വിശേഷണം കൊടുത്തതു്.

ധ്വാന്തമലം നൃകൃന്തത്:—ഇവിടെ ധ്വാന്തമാകുന്ന മലത്തെ എന്ന അർത്ഥം സ്വീകരിച്ചു ധ്വാന്തമലശബ്ദത്തെ ഒററപ്പദമാക്കി വ്യാഖ്യാനിക്കുന്നതിനു ചിലർ ഉദ്യമിക്കുന്നു. എന്നാൽ അതു സാഹിത്യസരണിയിൽ ഉചിതമാണെന്നു തോന്നുന്നില്ല. മലമാണെങ്കിൽ ക്ഷാളനം ചെയ്കയല്ലാതെ കൃന്തനംചെയ്ക ഭാഷാശൈലീവിരുദ്ധമാണല്ലോ. വിശേഷിച്ചും ധ്വാന്തത്തെ മലമായി രൂപണംചെയ്യുന്നതിൽനിന്നു മറെറാരു പ്രയോജനവും പ്രസ്തുതത്തിൽ നിരൂപണീയമായി കാണുന്നില്ല. ൧൧

ആ പദ്മകോശം പുറമേ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടപ്പോൾ ഉള്ള സംഭവത്തെ പറയുന്നു:—

സംഫുല്ലപത്രേ നിതരാം വിചിത്രേ
തസ്മിൻ ഭവദ്വീര്യ്യധൃതേ സരോജേ
സ പദ്മജന്മാ വിധിരാവിരാസീത്
സ്വയംപ്രബുദ്ധാഖിലവേദരാശിഃ. ൧൨

ഭവദ്വീര്യ്യധൃതേ = ഭവാന്റെ വീര്യ്യ (യോഗബല)ത്താൽ ധൃതമായി(ധരിക്കപ്പെട്ടതയി)

നിതരാം, വിചിത്രേ = അത്യന്തം വിശേഷപ്പെട്ടതായി

(അത ഏവ) സംഫുല്ലപത്രേ= (ഇതുഹേതുവാൽതന്നെ) സംഫുല്ലങ്ങളായ (നല്ലതിന്മണ്ണം വിടർന്നതുകളായ)പത്ര(ദള)ങ്ങളോടുകൂടിയതായുള്ള

തസ്മിൻ, സരോജേ = ആ പദ്മത്തിൽ
പദ്മജന്മാ = പദ്മജന്മാ എന്ന പേരോടുകൂടി
സഃ, വിധിഃ = ആ ബ്രഹ്മാവു
സ്വയംപ്രബുദ്ധോഖില- = സ്വയമേ (തന്നത്താൻ=പരാപേ
വേദരാശിഃ ക്ഷ എന്നിയേ) പ്രബുദ്ധങ്ങ
ളായ (ഉണർന്നുകളായ-സ്മൃതി
യിൽ ഉദിച്ചുകളായ) അഖി
ല(സമസ്ത)ങ്ങളായ വേദരാശി
യോടു(ആദ്യായസമൂഹത്തോടു)
കൂടിയവനായി
ആവിരാസീത. = ആവിർഭവിച്ചു.

സാരം

അല്ലയോ ഭഗവൻ! സമസ്തജഗത്തിന്റേയും പ്രളയത്തിനും, പ്രബോധത്തിനും ഏകാശ്രയനായ നിന്തിരുവടിയുടെ നാഭിരന്ധ്രത്തിൽനിന്നും പ്രഥമജാതമായി ആവരണജലത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു, ക്രമേണ പുറമേ പ്രകാശമയമായി ആവിർഭവിച്ച ആ പദ്മകോശം ക്ഷണേന യോഗശക്തിയാൽ സകലബന്ധങ്ങളും വിടന്ന് അസാധാരണമായ മഹിമയോടുകൂടിയതായി കാണപ്പെട്ടു. യോഗേശ്വരനായ നിന്തിരുവടിയുടെ സങ്കല്പത്തിന് ഒന്നുകൊണ്ടും ഭേദം ഉണ്ടാകുന്നതല്ലല്ലൊ. ആ അവസരത്തിൽ അതേ പദ്മത്തിൽ, ഹിരണ്യഗർഭമൂർത്തിയായി പണ്ടു നിന്തിരുവടിയുടെതന്നെ മറെറാരു രൂപമായി കണ്ടിട്ടുള്ള ബ്രഹ്മാവു (പദ്മത്തിൽനിന്നു ജാതനാകയാൽ) പദ്മജന്മാവ് എന്നുള്ള പേരോടുകൂടി, പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടുകാണുമാറായി. സഹസ്രശാഖകളായി അപരിച്ഛിന്നങ്ങളായുള്ള വേദരാശികളും അസകലം ആ പദ്മജന്മാവിനു സ്വയം പ്രബുദ്ധങ്ങളായും തീർന്നു. തലേദിവസം നിദ്രക്കായി പ്രവേശിച്ച് അടുത്തദിവസം ഉണരുന്ന ഒരുത്തന് ഏതുവിധംആണോ പൂർവ്വദിനസങ്കല്പങ്ങൾ തുടർന്നുവരുന്നത് അതുപോലെ നിന്തിരുവടിയിൽ നിദ്രാർത്ഥം പ്രവേശിച്ച ബ്രഹ്മാവിനു പ്രളയാനന്തരം സ്വസങ്കല്പിതങ്ങളായ വേദങ്ങൾ മുഴുവനും താനേ തോന്നിത്തുടങ്ങിയതത്രെ. നിന്തിരുവടിതന്നെ രൂപാന്തരത്തിൽ യോഗമഹിമയാൽ ബ്രഹ്മാവായി ആവിർഭവിച്ചുവെന്നുവരുമ്പോൾ പ്രത്യേകം ഒരു ഉപദേഷ്ടാവിന്റെ ആവശ്യം ഇല്ലല്ലൊ.

നിരൂപണം.

നിതരാം വിചിത്രേ—ഇതിന് ഈ പദ്മത്തിന്റെ മഹിമ സാമാന്യം എന്നാണ് താത്പര്യം. ഭാവിയായ സകലലോകങ്ങളുടേയും സൃഷ്ടിക്കു തക്കവിധം സാരാംശം പരിപൂർണ്ണമായിരിക്കയാലും, തേജോമയങ്ങളായ പുരുങ്ങളുടെ പരിതഃപ്രകാശത്താൽ അതുവരെ ബാധിച്ചിരുന്ന പ്രളയാന്ധകാരം പാടേ നശിപ്പിക്കുമാറ് ഉജ്ജ്വലത്തായിരിക്കയാലും, ചരാചരപ്രപഞ്ചം മുഴുവൻ തന്നിൽ ലയിപ്പിച്ച് ഏകയോഗിയായി നിദ്രചെയ്തിരുന്ന ഭഗവാന്റെ വീര്യം ധരിക്കുന്നതിന് അഹ്നമായിരിക്കയാലും ഇതു വിചിത്രമായി.

ഭവദ്വീര്യധൃതേ സരോജേ—ഈ വിശേഷണത്തിൽനിന്നു ഭഗവാന്റെ വീര്യം (സൃഷ്ടിഹേതുവായ ബീജം) ഈ പദ്മത്തിലുണ്ടാകയാൽ അതിൽനിന്നു ബ്രഹ്മാവു ജനിച്ചു എന്നും, അതുപ്പാടെ ബ്രഹ്മാവിന്റെ ജനനത്തിനു മാതാവായ ക്ഷേത്രം പദ്മവും പിതാവു ഭഗവാനും ആണെന്നുമുള്ള നിലയിൽ ലോകസാമാന്യത്തിലെ സൃഷ്ടിക്രമംക്രടി വ്യക്തപ്പെടുന്നു.

സ പദ്മജന്മാ വിധിരാവിരാസീത്—ഈ ഭാഗം പദ്മവും അതിൽ ബ്രഹ്മാവിന്റെ ആവിർഭാവവും ഇതിനുമുൻപു പല കല്പങ്ങളിലും കഴിഞ്ഞിട്ടുള്ളതായി സൂചിപ്പിക്കുന്നു. ഈ ദശകത്തിൽതന്നെ ൧൦-ാമത്തശ്ലോകത്തിൽ 'ഉദഞ്ചിതം കിഞ്ചന ദിവ്യപദ്മം' എന്നിങ്ങനെ പദ്മത്തിന്റെ ഉദ്ഗമത്തെപ്പറ്റി പറയുന്നതേ ഉള്ളു. അല്ലാതെ അതിന്റെ ജനനത്തെപ്പറ്റി യാതൊന്നും കാണുന്നില്ല. ഇതുപോലെ ഇവിടെ ആവിരാസീത് എന്നതിനാൽ ബ്രഹ്മാവിന്റെ ആവിർഭാവം മാത്രമാണ് ഉപന്യസിക്കപ്പെടുന്നതു്, ജന്മം അല്ല. അതിനാൽ വിധിക്കു ഈമാതിരി പലേ ആവിർഭാവതിരോധാനങ്ങളും നടന്നിട്ടുണ്ടെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. പ്രളയരാത്രിയിൽ സ്വാവിർഭാവാധാരഭൂതമായ പദ്മത്തോടെ ഭഗവാനിൽ ലയിക്കുകയും, ദിനാരംഭത്തിൽ അതുപോലെ ആ പദ്മത്തോടുകൂടിത്തന്നെ പ്രബുദ്ധനാകയും ചെയ്യുന്നു എന്നുസാരം. പദ്മജന്മാ എന്നു പറയുന്നതുകൊണ്ട് ഇപ്പോഴത്തെ മഹാകല്പം പാദ്മമഹാകല്പം ആണെന്നു വ്യക്തപ്പെടുന്നു. പാദ്മമഹാകല്പത്തിൽ ൬൨൦൦൦ രാത്രികാലം കഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. അതിനാൽ ആദ്യത്തെ പരാർദ്ധം കഴിഞ്ഞു ദ്വിതീയപരാർദ്ധത്തിലാണു വർത്തമാനസന്ധി. ബ്രഹ്മാവ് ഇതിനുമുൻപ് ഓരോ മഹാകല്പത്തിൽ

ഭഗവാന്റെ മനസ്സിലും, ചക്ഷുസ്സിലും, വാക്കിലും, കണ്ണത്തിലും, നാസികയിലും, അണ്ഡത്തിലും നിന്നു ജാതനായിരുന്നു എന്നും, ഈ ഏഴാമത്തെ ജന്മം പദ്മത്തിൽനിന്നാകയാൽ അദ്ദേഹത്തിനു പദ്മജന്മാ എന്ന പേരു സിദ്ധിച്ചു എന്നും ബ്രഹ്മാവുതന്നെ ഭഗവാനോടു വിജ്ഞാപനം ചെയ്യുന്നതായി താഴെ ഉദ്ധരിക്കുന്ന മഹാഭാരതശ്ലോകങ്ങൾ കൊണ്ടു സ്പഷ്ടമാകുന്നു —

"തവത്തോ മേ മാനസം ജന്മ പ്രഥമം ദ്വിജപൂജിതം
ചാക്ഷുഷം വൈ ദ്വിതീയം മേ ജന്മ ചാസീത് പുരാതനം.
തവത്പ്രസാദാത് തു മേ ജന്മ തൃതീയം വാചികം മഹത്
തവത്തഃ ശ്രവണജം ചാപി ചതുർത്ഥം ജന്മ മേ പ്രഭോ!
നാസിക്യം ചാപി മേ ജന്മ തവത്തഃ പഞ്ചമമുച്യതേ
അണ്ഡജം ചാപി മേ ജന്മ തവത്തഃ ഷഷ്ഠം വിനിർമ്മിതം.
ഇദം ച സപ്തമം ജന്മ പദ്മജന്മേതി വൈ വിഭോ!"

'സ പദ്മജന്മാ വിധിരാവിരാസീഃ' എന്ന മധ്യമപുരുഷൈകവചനാന്തമായി ക്രിയാപദത്തിന് ഒരു പാഠമങ്ഗീകരിച്ചു ഭഗവാൻതന്നെ ബ്രഹ്മാവായി അവതരിച്ചു എന്ന ചില വ്യാഖ്യാതാക്കന്മാർ നിരൂപണം ചെയ്യുന്നു. എന്നാൽ ഇത് അത്ര സമഞ്ജസം അല്ല. സഃ എന്ന തച്ഛബ്ദംകൊണ്ടു ഭഗവാന്റെ മൂർത്തിഭേദമായി മുൻപു നിരൂപണം ചെയ്യപ്പെട്ട ബ്രഹ്മാവ് എന്ന ഉദ്ദേശിക്കാവുന്നതിനാൽ ഈ ഘട്ടത്തിൽ ഭഗവദ്ഭേദം വ്യങ്ഗ്യമായി നിറുത്തുന്നതാണു് ഉചിതം. ഈ ഒരു വ്യങ്ഗ്യഭങ്ഗി 'തമിതഥമുതാപിതപദ്മയോനിഃ' എന്നുള്ള അടുത്ത ശ്ലോകംകൊണ്ട് എത്ര സമുചിതമായി വ്യാശദപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു എന്നു സഹൃദയന്മാർ പര്യാലോചിച്ചുകൊള്ളട്ടെ.

പ്രബുദ്ധാഖിലവേദരാശിഃ — പദ്മം സംഫുല്ലപത്രമായപ്പോൾ വേദരാശികൾ സ്വയം പ്രബുദ്ധങ്ങളായി എന്നുള്ള സങ്ഗതി വിചിന്തനം ചെയ്യുന്നതായാൽ സഹസ്രദളമയപദ്മത്തിന്റെ ദളം ഓരോന്നായി വിടരവേ സഹസ്രശാഖമായ വേദം ക്രമത്തിൽ ബ്രഹ്മാവിനു പ്രകാശിച്ചുതുടങ്ങി എന്നു ഫലിപ്പിക്കേണ്ടതായി വരുന്നു. സംഫുല്ലതയും, പ്രബുദ്ധതയും പ്രതിവസ്തുമാത്രയാ ശബ്ദഭേദം എന്നല്ലാതെ കാര്യം ഭിന്നമല്ലല്ലോ. ഈ ദശകത്തിൽ 'കാലാഖ്യശക്തിഃ' എന്നുതുടങ്ങിയുള്ള ൩-ാമത്തെ ശ്ലോകം ആരംഭിച്ചു് ൧൩-ാമത്തെ ശ്ലോകംവരെ കാണുന്ന ഭാഗംകൊണ്ടു

നിരൂപണംചെയ്തിട്ടുള്ള കാര്യത്തിനു ഭാഗവതത്തിൽനിന്നു സങ്ഗ്രഹരൂപമായ പ്രമാണം താഴെ ചേർത്തുകൊള്ളുന്നു.

"ചതുര്യുഗാണാം ച സഹസ്രമപ്സു
സ്വപൻ സ്വയോദീരിതയാ സ്വശക്ത്യാ
കാലാഖ്യയാസാദിതകർമ്മതന്ത്രോ
ലോകാനപീതാൻ ദദൃശേ സ്വദേഹേ.

തസ്വാർത്ഥസൂക്ഷ്മാഭിനിവിഷ്ടദൃഷ്ടേ-
രന്തർഗ്ഗതോ/ർത്ഥോ രജസാ തനീയാൻ
ഗുണേന കാലാനുഗതേന വിദ്ധഃ
സൂഷ്യംസ്തദാഭിദ്യത നാഭിദേശാത്.

സ പദ്മകോശഃ സഹസോദതിഷ്ഠത്
കാലേന കർമ്മപ്രത ബോധനേന
സ്വരോചിഷാ തത്സലിലം വിശാലം
വിദ്യോതയന്നർക്ക ഇവാത്മയോനിഃ.

തല്ലോകപദ്മം സ ച ഏവ വിഷ്ണുഃ
പ്രാവീവിശത് സർവ്വഗുണാവഭാസം
തസ്മിൻ സ്വയം വേദമയോ വിധാതാ
സ്വയംഭുവം യം സ്മ വദന്തി സോ/ഭൂത്".

ഇത്രയും ഭാഗവതാംശത്തിൽനിന്ന് ഒരു കൂടുതൽ അർത്ഥവും നമുക്കു ലഭിക്കുന്നുണ്ട്. ഭട്ടതിരി—ഭഗവാൻ സൂക്ഷ്മരൂപത്തിൽ ആത്മനിലീനങ്ങളായ ലോകങ്ങളെ കടാക്ഷിച്ചപ്പോൾ നാഭിരന്ധ്രത്തിൽനിന്നു പദ്മം ഉദ്ഗമിച്ചതായി പറയുന്നു. വേദവ്യാസൻ ആ ലോകങ്ങളുടെ സൂക്ഷ്മാംശംതന്നെ രജോഗുണാനുവിദ്ധമായി അല്പം ഒന്നു ഭേദിച്ചു നാഭിയിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടു എന്നും, അതുതന്നെ പദ്മകോശമായി ചമഞ്ഞു എന്നും പദ്മകോശത്തിന്റെ പൂർവ്വരൂപംകൂടി സകാരണം വിശദപ്പെടുത്തുന്നു. ൧൨

പ്രാർത്ഥനാപ്രബന്ധത്തിൽ പ്രസ്തുതത്തിനു സംബന്ധം കാണിച്ചു കവി ദശകം ഉപസംഹരിക്കുന്നു.

അസ്മിൻ പരാത്മൻ! നനു പാദ്മകല്പേ
ത്വമിത്ഥമുത്ഥാപിത പദ്മയോനിഃ
അനന്തഭൂമാ മമ രോഗരാശിം
നിരുന്ധി വാതാലയവാസ! വിഷ്ണോ! ൧൩

(ഹേ) പരാത്മൻ! = (അല്ലയോ) പരമാത്മസ്വരൂപിയായും

അസ്മിൻ, പാദ്മകല്പേ, നനാ = ഈ പാദ്മകല്പത്തിലാകട്ടെ

ഇത്ഥം, ഉത്ഥാപിതപദ്മ- = ഇപ്രകാരം ഉത്ഥാപിതനായ (ആവിർഭവിപ്പിക്കപ്പെട്ട — സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ട — വനായ) പദ്മയോനിയോട് (ബ്രഹ്മാവോട്) കൂടിയവനായും

വാതാലയവാസ! = വാതാലയ (ഗുരുവായൂർ)ത്തിൽ വാസത്തോട്കൂടിയവനായും ഉള്ള

വിഷ്ണോ! = ശ്രീനാരായണ!

അനന്തഭ്രമാ, തവം = അനന്തമായ (അളവറ്റതായ) ഭ്രമാവോട് (മായാമോഹത്തോട്) കൂടിയ നിന്തിരുവടി

മമ, രോഗരാശിം = എന്റെ രോഗസമൂഹത്തെ

നിരുന്ധി. = നിരോധനം ചെയ്യേണമേ. (നശിപ്പിക്കേണമേ.)

സാരം. അല്ലയോ സർവ്വജഗത്കാരണഭൂതനായി പരമാത്മാവായുള്ളോവേ ഗുരുവായൂരപ്പ! ശ്രീനാരായണ! നിന്തിരുവടിയുടെ മഹിമ അനന്തമാണ്. ഈ പാദ്മകല്പത്തിൽ ബ്രഹ്മാവിന്റെ സൃഷ്ടിക്ക് അപേക്ഷിതമായ സമസ്തവേദരാശിയും നല്കി ആവിർഭവിപ്പിക്കുവാൻ വേറെ ആർക്കു സാധിക്കും. മൂലപ്രകൃതിമുതല്ലുള്ള നിഖിലവിദ്യാപ്രപഞ്ചവും ആവശ്യംപോലെ സ്വയം സ്മരിക്കത്തക്ക അനുഗ്രഹം വേദമൂർത്തിയായ നിന്തിരുവടിയാലല്ലാതെ മറ്റാരാലും സാധ്യമല്ലതന്നെ. ബ്രഹ്മാവിനെ, ഇപ്രകാരം തന്നാൽ ലയിച്ചിരുന്ന അവസ്ഥയിൽനിന്നു ബോധംകൊടുത്ത് ആവിർഭവിപ്പിച്ചതു ശരിയായോ, അദ്ദേഹം വേണ്ടവിധം സൃഷ്ടികർമ്മം നടത്തുന്നുവോ എന്നുംമറും പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ട കാണുന്നതിനു സാക്ഷിമാത്രാവഭാസസ്വരൂപനായും, സൃഷ്ടിയിൽപെട്ട സമസ്തജീവരാശികൾക്കും ആഭ്യന്തരമായ രോഗാദികളും ബാഹ്യമായ വാതാദികളും ആകുന്ന ഉഭയവിധ രോഗങ്ങളും സ്മരണമാത്രത്താൽ നീക്കി അനുഗ്രഹിക്കത്തക്ക ദിവ്യ

മങ്ഗളമൂർത്തിയോടുകൂടിയവനായും ഇരിക്കുന്ന നിന്തിരുവടി ഈ ഗുരുവായുപുരത്തിൽ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ട പ്രകാശിക്കുന്നു. എത്ര ഭാഗ്യം! സർവ്വവ്യാപിയായി വിഷ്ണുവായ നിന്തിരുവടി എന്റെ സർവ്വവിധരോഗങ്ങളെയും നീക്കി രക്ഷിക്കേണമേ.

നിരൂപണം. നന്ന പാദ്മകല്പേ — ബ്രഹ്മാവിന്റെ ആവിർഭാവത്തിനു ആധാരമായ ദിവ്യപദ്മത്തിന്റെ ഉദ്ഭവം നിമിത്തം ഇതു പാദ്മകല്പമായി.

ഉത്ഥാപിതപദ്മയോനിഃ — പദ്മയോനിയുടെ ഉത്ഥാപനം ഏതുവിധം അന്ധകാരപ്രായമായ നിദ്രാവസ്ഥയിൽ നിന്നു പ്രകാശത്തിനായി നടത്തപ്പെട്ടുവോ ആവിധം രോഗാന്ധകാരത്തിൽനിന്ന് ആരോഗ്യപ്രകാശം ഭഗവാനിൽനിന്നു സംഭാവ്യമാണെന്ന് ഈ വിശേഷണം വ്യക്തപ്പെടുത്തുന്നു.

വാതാലയവാസ! വിഷ്ണോ! — 'വേഷണാദ് വ്യാപനാദ് വിഷ്ണുഃ' എന്നുള്ള വ്യുത്പത്തിയനുസരിച്ചു സർവ്വലോകവ്യാപിയാണു വിഷ്ണുവെന്നു വന്നുകൂടുന്നു. ആവിധം ഉള്ള വിഷ്ണുവിനു ഭൂലോകൈകദേശമായ ഗുരുവായുപുരത്തിൽ ഉള്ള നിവാസം, മഹാകവി മാഘൻ സങ്കല്പിച്ചിട്ടുള്ള ..

"ശ്രിയഃ പതിഃ ശ്രീമതി ശാസിതും ജഗത്
ജഗന്നിവാസോ വസുദേവസദ്മനി;
വസൻ ദദർശാവതരന്തമംബരാദ്
ഹിരണ്യഗർഭാങ്ഗഭവം മുനിം ഹരിഃ."

എന്നരീതിക്കു ജഗന്നിവാസനായ ശ്രീകൃഷ്ണനു വസുദേവസദ്മത്തിലെ വാസം എന്നപോലെ ലീലാവതാരമഹിമയാൽ സമർത്ഥനം ചെയ്യേണ്ടതാകുന്നു.

വിഷ്ണു പരമാത്മാവാണെന്നും, സർവ്വവ്യാപിയാണെന്നും ഉള്ളതിനു പല പ്രമാണങ്ങളും താഴെ കൊടുക്കുന്നു.

"ക്ഷേത്രാത്മാ ചേന്ദ്രിയാത്മാ ച
പ്രധാനാത്മാ തഥാ ഭവാൻ
ആത്മാ ച പരമാത്മാ ച
ത്വമേകഃ പഞ്ചധാ സ്ഥിതഃ."

(വിഷ്ണുപുരാണം.)

"യച്ച കിഞ്ചിജ്ജഗത്യസ്മിൻ
ദൃശ്യതേ ശ്രൂയതേ/പി വാ
അന്തർബഹിശ്ച തത് സർവ്വം
വ്യാപ്യ നാരായണഃ സ്ഥിതഃ." (ശ്രുതി)

"ജലേ വിഷ്ണുഃ സ്ഥലേ വിഷ്ണു-
വിഷ്ണുരാകാശമേവ ച
സ്ഥാവരം ജങ്ഗമം വിഷ്ണുഃ
സർവ്വം വിഷ്ണുമയം ജഗത്.
ഏകോ വിഷ്ണുർമ്മഹദ്ഭൂതം
പൃഥഗ്ഭൂതാന്യനേകശഃ
ത്രീൻ ലോകാൻ വ്യാപ്യ ഭൂതാത്മാ
ഭുങ്ക്തേ വിശ്വഭുഗവ്യയഃ." (മഹാഭാരതം.)

സർവ്വജഗദ്വ്യാപിയായ ഭഗവാനു ഗുരുവായുപുരക്ഷേത്രത്തിൽ വാസം പറയുകയാൽ അലങ്കാരം അധികം ആകുന്നു. അതിനു ലക്ഷണം—

അലങ്കാരം.

"ആധാരാധേയയോരാനു-
രൂപ്യാഭാവോ/ധികോ മതഃ."

എന്നാകുന്നു. ആധാരത്തിനും, ആധേയത്തിനും തമ്മിൽ യോജിപ്പില്ലായ്മ വർണ്ണിച്ചാൽ അവിടെ അധികാലങ്കാരം എന്ന് അർത്ഥം. ഫനു

പ്രളയജാത് സൃഷ്ടിപ്രകാരവർണ്ണനം
എന്ന എട്ടാംദശകം സമാപ്തം.

അഥ നവമം ദശകം.

ഭഗവന്നാഭികമലജാതനായ ബ്രഹ്മാവിന്റെ അനന്തരപ്രവൃത്തിയെ നിരൂപണം ചെയ്യുന്നു:—

സ്ഥിതഃ സ കമലോദ്ഭവസ്തുവ ഹി നാഭിപങ്കരുഹേ
കുതഃ സ്വിദിദമംബുധാവുദിതമിത്യനാലോകയൻ
തദീക്ഷണകുതൂഹലാത് പ്രതിദിശം വിവൃത്താനന-
ശ്ചതുർവ്വദനതാമഗാദ് വികസദഷ്ടദൃഷ്ട്യംബുജാം. ഫ

തതഃ = അനന്തരം
സഃ, കമലോദ്ഭവഃ = ആ പദ്മയോനി
തവ = നിന്തിരുവടിയുടെ
നാഭിപങ്കേരുഹേ = നാഭിപദ്മത്തിൽ
സ്ഥിതഃ, ഹി = ഇരിക്കുന്നവനായിട്ടാകട്ടെ
ഇദം = ഈ പദ്മം
അംബുധൌ = അംബുധിയിൽ (ഏകാണ്ണവത്തിൽ)
കുതഃ, സ്വിദ്? = എവിടെനിന്നായിരിക്കാം?
ഉദിതം, ഇതി = ഉത്പന്നമായത് എന്നിങ്ങനെ
അനാലോകയൻ = അനാലോകയന്നായി (ഉത്പത്തിസ്ഥാനം കാണാത്തവനായി—അതിനെപ്പറ്റിയാതൊരറിവും ലഭിക്കാത്തവനായി)
തദീക്ഷണകുതൂഹലാത് = തദീക്ഷണത്തിൽ (ആ ഉത്പത്തിസ്ഥാനത്തിന്റെ ഈക്ഷണത്തിൽ—ദർശനത്തിൽ) കുതൂഹലം (കൌതുകം) നിമിത്തം
പ്രതിദിശം, വിവൃത്താനനഃ = ഓരോദിക്കിലും വിവൃത്തമായ (തിരിച്ചതായ) ആനനത്തോടു (മുഖത്തോടു) കൂടിയവനായി (തന്നിമിത്തം)
വികസദഷ്ടദൃഷ്ട്യംബുജാം = വികസത്തുകളായ (വിടരുന്നതുകളായ) അഷ്ടദൃഷ്ടികളാകുന്ന അംബുജങ്ങളോടു (പദ്മങ്ങളോടു്) കൂടിയ
ചതുർവ്വദനതാം = ചതുർവ്വദനതയെ (നാലുമുഖത്തോടുകൂടിയുള്ള—നാന്മുഖൻ എന്ന അവസ്ഥയെ)
അഗാത്. = പ്രാപിച്ചു.

അഗാത് — ഇൺ ഗതൌ എന്ന ധാതുവിൽനിന്നു കർത്തരി ലുങ് പരസ്മൈപദി പ്ര-പു-ഏ.

അഗാത്	അഗാതാം	അഗുഃ
അഗാഃ	അഗാതം	അഗാത
അഗാം	അഗാവ	അഗാമ.

സാരം.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! സർവ്വകാരണസ്വരൂപിയായ നിന്തിരുവടിയുടെ കൃപാകടാക്ഷമില്ലെങ്കിൽ ബ്രഹ്മാവിനും ഒന്നും ആകുന്നതല്ല. നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യമായ നാഭികമലത്തിൽ ആവിർഭവിച്ചിട്ടും ബ്രഹ്മാവിന് ഇതികർത്തവ്യതാജ്ഞാനവും തദനന്തരപ്രവൃത്തിയും നിന്തിരുവടിയുടെ ആശ്രയംകൊണ്ടുതന്നെ ഉണ്ടാകേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. അദ്ഭുതപൂർവ്വമായ അദ്ഭുതത്തോടുകൂടി ബ്രഹ്മാവ് ആ നാഭികമലത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്കയും ചെയ്ത് ഏകാർണ്ണവസ്വരൂപമായ ഈ സന്ദർഭത്തിൽ എവിടെനിന്നുമാണ് ഈ പദ്മമുണ്ടായതെന്ന് ഉത്കണ്ഠയോടെ ആലോചിച്ചിട്ടും ഒന്നും അറിയാനിടയായില്ല. അതിന്റെ ജിജ്ഞാസയിൽ വീണ്ടും വീണ്ടും കൌതുകം വർദ്ധിക്കുന്നേ ഉള്ളൂ. ഇത് ഒരു മായാവിനോദംപോലെ കരുതി അദ്ദേഹം ഓരോദിക്കിലും മുഖംതിരിച്ചു നോക്കിത്തുടങ്ങി. തിരുവുള്ള മുണ്ടായി, നാലുദിക്കിലും നോക്കിയ അവസരത്തിൽ ക്രമത്തിൽ ക്രമത്തിലായി ഓരോദിക്കിലും ഓരോ മുഖംവീതമുണ്ടായി. ആ ബ്രഹ്മാവു നാമുഖനായിത്തീർന്നു. കുട്ടികളെ പറഞ്ഞിക്കാനായി ഒരിടത്തു നോക്കുമ്പോൾ മറെറാരിടത്തു കളിപ്പണ്ടം നീക്കിവെയ്ക്കുന്നമട്ടിൽ ബ്രഹ്മാവിനു വ്യാമോഹമുണ്ടാകേണ്ടാ എന്നകരുതി നാലുമുഖം കൊടുത്താലെങ്കിലും ഈ ഉത്പത്തിസ്ഥാനം കണ്ടുപിടിക്കുമോ എന്നൊന്നു പരീക്ഷിക്കാനെന്നപോലെ ക്രമത്തിലായി മൂന്നുമുഖംകൂടി നിന്തിരുവടി പ്രസാദിച്ചു കൊടുത്തു. ഓരോ മുഖവും രണ്ടു നേത്രങ്ങൾ ഉന്മീലനംചെയ്ത ഭങ്ഗിയായി കാണ്മാനുള്ള സൌകര്യം ബ്രഹ്മാവിനു ലഭിച്ചു. ഔത്സുക്യംനിമിത്തം ശ്രദ്ധയായി, നിന്നിമേഷനായി ചുറ്റും വീക്ഷണം ചെയ്യുന്നതിനു മുതിർന്ന ബ്രഹ്മാവു വിടരുന്ന താമരപ്പൂക്കൾപോലെ ശോഭിക്കുന്ന എട്ടു കണ്ണുകളോടുകൂടിയ നാലു മുഖങ്ങളും വികസിച്ചു പ്രകാശിച്ചുതുടങ്ങി. എല്ലാം സ്വാധീനമായനായ നിന്തിരുവടിയുടെ ലീലാവിനോദംതന്നെയാണ്.

നിരൂപണം.

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പദ്മജന്മാവായ ബ്രഹ്മാവിനു നിജോത്പത്തിസ്ഥാനമായ പദ്മത്തിന്റെ ആവിർഭാവത്തിൽ ആദി കാരണം എന്തായിരിക്കാം എന്നുള്ള ജിജ്ഞാസയും, തദനുരൂപമായ പ്രവൃത്തിയും ഉപന്യസിച്ചിരിക്കുന്നു. 'സ്ഥിതഃ സ കമലോദ്ഭവഃ' എന്നു തുടങ്ങിയ ആദ്യപാദംകൊണ്ടു സ്വജിജ്ഞാസോപശാന്തിക്കായി ആ പദ്മത്തിൽതന്നെ 'ശതേന പരിവത്സരൈഃ' എന്നിങ്ങനെ ഈ ദശകത്തിലെ അഞ്ചാംശ്ലോകത്തിൽ പറയുംപ്രകാരം നൂറു ദിവ്യസംവത്സരത്തോളം സ്ഥിതനായി നിർവ്വഹിച്ചിട്ടുള്ള ദിവ്യമായ തപോനിഷ്ഠയെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

തദീക്ഷണകുതൂഹലാത് പ്രതിദിശം വിവൃത്താനനഃ:—ജാതമാത്രനായ ബ്രഹ്മാവിനു ബാല്യസാധാരണമായ ഒരു ചാപല്യമാണ് ഈ വിശേഷണംകൊണ്ടു വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നതു്. ഏതെങ്കിലും ഒരാശ്ചര്യദൃശ്യമുണ്ടാകുമ്പോൾ കാരണാന്വേഷണകൌതുകവും തോലി വരുംതോറും ഉത്കണ്ഠയും പുനഃ പുനഃ പ്രയത്നങ്ങളും സഹജമാണല്ലൊ.

വികസദഷ്ടദൃഷ്ട്യംബുജാം:—ഒരു പദ്മത്തിന്റെ വസ്തുസ്ഥിതി വിചാരിക്കാൻ പുറപ്പെട്ട ബ്രഹ്മാവിന് അനേകം പദ്മങ്ങളോടു കിടനില്ക്കുന്നതുപോലെ എട്ടു നയനങ്ങളുടെ വർണ്ണനംകൊണ്ടു കവി ഭക്തരായ ശ്രോതാക്കൾക്കു മറെറാരുതരം അദ്ഭുതത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നു. യഥാർത്ഥത്തിൽ ഈ കമലം, കർത്തൃകർത്തൃമന്യഥാകർത്തൃം ച ശക്തനായ ജഗദീശ്വരന്റെ മായാരൂപമാണു്. തന്നിമിത്തമാണു കമലവും തത്പര്യായമായ പദ്മവും സാക്ഷാത് ശ്രീഭഗവതിയുടെ അഭിധാനമായി കൊണ്ടാടപ്പെട്ടുന്നതു്. ഈ സൂക്ഷ്മം വിചാരിച്ചാൽ ഇവിടെ 'കമലോദ്ഭവഃ' എന്നുള്ള വിശേഷണം കമലയിൽനിന്ന് ഉദ്ഭവിച്ചവനാണെന്നുള്ള അർത്ഥംകൂടി ഗ്രഹിക്കുവാൻ സൌകര്യമായി സംഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു ബ്രഹ്മാവിന്റെ മാതാവു ലക്ഷ്മീദേവിയാണെന്നുള്ള ശക്തവാദികളുടെ പക്ഷം വ്യഞ്ജിപ്പിക്കപ്പെട്ടതായിവരുന്നു.

ആകപ്പാടെ ഈ ശ്ലോകം കമലം, പങ്കേരുഹം, അംബുജം എന്നീ പദ്മപര്യായങ്ങൾകൊണ്ടു സുരഭിയാംവിധം ബാലകേളീമധുരമായി കാണുന്നു.

ബ്രഹ്മാവു ചതുർമുഖനായിത്തീർന്ന അവസ്ഥ, ഭാഗവതത്തിൽ കാണുന്നു—

"തസ്യാം സ ചാംഭോരുഹകർണ്ണികായാ-
മവസ്ഥിതോ ലോകമപശ്യമാനഃ
പരിഭ്രമൻ വ്യോമ്നി വിവൃത്തനേത്ര-
ശ്ചത്വാരി ലേഭേ/നുദിശം മുഖാനി."

എന്നുള്ള ശ്ലോകത്തിന്റെ ഒരു ഉത്തമച്ഛായയായി കവി യോജിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ക

ചതുർമുഖനായതിനുശേഷമുള്ള ബ്രഹ്മാവിന്റെ ചിന്തയെ വിവരിക്കുന്നു:—

മഹാർണ്ണവവിഘൂർണ്ണിതം കമലമേവ തത് കേവലം
വിലോക്യ തദുപാശ്രയം തവ തനും തു നാലോകയൻ
ക ഏഷ കമലോദരേ മഹതി നിസ്സഹായോ ഹ്യഹം
കുതഃ സ്വിദിദമംബുജം സമജനീതി ചിന്താമഗാത്. ഖ

തതഃ, ബ്രഹ്മാ	= (അനന്തരം ബ്രഹ്മാവു്)
മഹാർണ്ണവവിഘൂർണ്ണിതം	= മഹാർണ്ണവ(പ്രളയമഹാസമുദ്ര)ത്തിൽ വിഘൂർണ്ണിത(കമ്പിത)മായിരിക്കുന്ന
തത്, കമലം, ഏവ, കേവലം	= ആ കമല(പദ്മ)ത്തെത്തന്നെ മാത്രം
വിലോക്യ	= വിലോകി(ദർശി)ച്ചിട്ടു്
തദുപാശ്രയം	= ആ കമലത്തിന്റെ ഉപാശ്രയ (അധിഷ്ഠാന)മായ
തവ, തനും, തു	= നിന്തിരുവടിയുടെ തനുവിനെ (തിരുമേനിയെ) ആകട്ടെ
നാലോകയൻ	= കാണാത്തവനായി
മഹതി, കമലോദരേ	= മഹത്തായ കമലോദരത്തിൽ (പദ്മത്തിനുള്ളിൽ)
നിസ്സഹായഃ, ഏഷഃ, അഹം, കഃ, ഹി	= നിസ്സഹായനായി (ഏകാകിയായി) ഇരിക്കുന്ന ഈ ഞാൻ ആരായിരിക്കാം
ഇദം, അംബുജം	= ഈ അംബുജം (കമലം)

കുതഃ, സദ്വിദ് = എവിടെനിന്നുമായിരിക്കാം
സമജനി = സഞ്ജാതമായതു്
ഇതി, ചിന്താം = എന്നീവിധമുള്ള ചിന്തയെ
അഗാത്. = പ്രാപിച്ചു.

സമജനി:—സം എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ജനീ പ്രാദുർഭാവേ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലുങ് പ്ര-പു-ഏ.

സമജനി	സമജനിഷ്വാതാം	സമജനിഷത
സമജനിഷ്ഠാഃ	സമജനിഷ്വാഥാം	സമജനിധ്വം
സമജനിഷി	സമജനിഷ്വഹി	സമജനിഷ്മഹി.

സാരം.

അല്ലയോ സർവ്വോത്പത്ത്യധിഷ്ഠാനമൂർത്തിയായ ഭഗവൻ! പ്രപഞ്ചമാസകലം ഏകാർണ്ണവമായി ചമഞ്ഞിരുന്ന ആ സന്ദർഭത്തിൽ ബ്രഹ്മാവു നാലു മുഖങ്ങളോടുകൂടി അഷ്ടനയനങ്ങളും ഉന്മീലനംചെയ്തു ജാഗ്രതയായി ശ്രദ്ധിച്ചുനോക്കിയിട്ടും സമുദ്രത്തിന്റെ തിരകൾക്കിടയിൽ ചലിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന സനാശ്രയമായ മഹാപദ്മത്തെയല്ലാതെ മറ്റൊന്നിനെയും കാണ്മാൻ സാധിച്ചില്ല. നിശ്ചയമായും ഈ പദ്മത്തിന് ഒരു ആദികാരണമുണ്ടായിരിക്കണം എന്നും അതു നിന്നിരുവടിതന്നെ ആയിരിക്കണമെന്നും കരുതി അതിനുള്ളിൽ പര്യവലോകനം ചെയ്തിട്ടും തിരുമേനി കണ്ടില്ല. വിശാലമായ പദ്മോദരംകണ്ടും അതിൽ തിരുമേനി കാണാതേയും ഏകനായ ബ്രഹ്മാവു വ്യാകുലനായിത്തീർന്നു. 'ഈ കാണുന്ന മഹാകമലഗർഭത്തിൽ ഏകാകിയായി പെട്ടിരിക്കുന്ന ഞാൻ ആരാണ്; ഏതു സങ്കല്പത്തിന്മേലായിരിക്കാം ഈവിധം ഞാൻ വലയുന്നതു്; ഈ മഹാപദ്മംതന്നെ അകാരണമാകാൻ തരമില്ലാത്തതിനാൽ അവശ്യം ഒരുത്പത്തിസ്ഥാനം ഉണ്ടായിരിക്കണമല്ലൊ. അത് ഏതായിരിക്കാം, എന്നീവിധം ചിന്തിച്ചുതുടങ്ങി.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ മൻശ്ലോകത്തിൽനിന്നു കൂട്ടുതലായി കമലത്തിന് ഒരു ചലനം ഉപന്യസിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ ചലനമുണ്ടായപ്പോൾ അല്പം ഒരുണർവുണ്ടായി. കമലസംഭവനായ ബ്രഹ്മാവിന് ആ കമലത്തിന്റെ അധിഷ്ഠാനം ഭഗവന്മൂർത്തിയായിരിക്കണം എന്നൊരുബോധവും സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നതായി കാണുന്നു. അനന്തരം തദനുസാരിയായി സർവ്വാ

ശ്രയമായ തിരുമേനി കാണായ്കകൊണ്ടു നിസ്സഹായത്വം യുക്തമായി സമർഥിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇങ്ങനെ നിസ്സഹായനും തന്നിമിത്തം വ്യാകുലനുമായ വേധസ്സ് 'കുതഃ സ്വിദിദമംബുധാവുദിതം' എന്നിങ്ങനെ മുൻശ്ലോകത്തിൽ ആരംഭിച്ച ജിജ്ഞാസ തന്നെ 'കുതഃ സ്വിദിദമംബുജം സമജനി' എന്ന രൂപാന്തരത്തിൽ പ്രവേശിപ്പിക്കുന്നു. വിശേഷിച്ചും നാഭിപങ്കേരുഹത്തിൽ സ്ഥിതനായ ബ്രഹ്മാവു പങ്കേരുഹചലനവശാൽ പരിഭ്രാന്തനായി ചതുർമുഖലാഭത്താലും അസഹായത നീങ്ങാതെ വിവശനായി ഭഗവന്മൂർത്തിദർശനമാകുന്ന ധൈര്യാവസരത്തെ പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു ഭ്രയോഽപി പരീക്ഷണകുതുകിയായിരിക്കുന്ന അവസ്ഥ ഈ രണ്ടു ശ്ലോകങ്ങളാൽ ഭംഗിയായി നിരൂപണം ചെയ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

ക ഏഷഃ—ഇവിടെ കഃ എന്നപദത്തെ പലരും കിംശബ്ദത്തിന്റെ രൂപമായി സ്വീകരിച്ചു വ്യാഖ്യാനിക്കുന്നു. ഈ വ്യാഖ്യാനത്തിലും അവിധംതന്നെ ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്. എന്നാൽ ഈശ്ലോകത്തിൽ ചിന്താമഗാത് എന്നിടത്തു കർത്താവു നിർദ്ദേശിച്ചിട്ടാല്ലത്തിനാൽ ബ്രഹ്മാവ് എന്ന അർത്ഥംകൊടുക്കുന്ന കഃ' എന്നതിനെ അകാരാന്തശബ്ദമായി സ്വീകരിച്ചു നാലോകയൻ കഃ, എന്ന് അന്വയിക്കുന്നതിൽ അല്പംകൂടി സ്വാരസ്യമുണ്ടായിരിക്കുമെന്നു തോന്നുന്നു. ഈശ്ലോകത്തിന്റെ അർത്ഥത്തിന് ആധാരമായി ഭാഗവതത്തിൽനിന്നു താഴെ ഉദ്ധരിക്കുന്ന ഭാഗം നോക്കുക—

"ക ഏഷ യോഽസാവഹമബ്ജപൃഷ്ഠ
ഏതത് കുതോ വാബ്ജമനന്യദപ്സു
അസ്തി ഹ്യധസ്താദിഹ കിഞ്ച നൈത-
ദധിഷ്ഠിതം യത്ര സതാനുഭാവ്യം.
സ ഇത്ഥമുദ്വീക്ഷ്യ തദബ്ജനാല-
നാഡീഭിരന്തർജ്ജലമാവിവേശ
നാവ്യഗ്ഗതസ്തത്ഖരനാലനാല-
നാഭിം വിചിന്വംസ്തദവിന്ദതാജഃ."

ബ്രഹ്മാവിന്റെ നിശ്ചയവും അനന്തരപ്രവൃത്തിയും പറയുന്നു:—

അമുഷ്യ ഹി സ്വരാരുഹഃ കിമപി കാരണം സംഭവേ-
ദിതി സ്മ കൃതനിശ്ചയഃ സ ഖലു നാളരന്ധ്രാധ്വനാ

സയോഗബലവിദ്യയാ സമവരുഢവാൻ പ്രൌഢധീ-
സുപദീയമതിമോഹനം നതു കളേബരം ദൃഷ്ടവാൻ. ൩.

സഃ, ഖലു	=	ആ ബ്രഹ്മാവാകട്ടെ
അമുഷ്യ, സരോരുഹഃ	=	ഈ സരോരുട്ടിന് (പദ്മത്തിന്)
കിമപി, കാരണം	=	ഏതെങ്കിലും ഒരു (ഇദമിത്ഥം എന്ന നിർവചനം ചെയ്യാൻ വയ്യാത്തവിധം) കാരണം
സംഭവേദ്, ഹി	=	നിശ്ചയമായും സംഭവിക്കേണ്ടതാണ്.
ഇതി, സ്മ	=	എന്നീവിധത്തിൽതന്നെ
കൃതനിശ്ചയഃ	=	കൃതമായ നിശ്ചയത്തോടുകൂടിയവനായി (നിശ്ചയപ്പെട്ടത്തിക്കൊണ്ട്)
പ്രൌഢധീഃ	=	പ്രൌഢമായ (ശ്രേഷ്ഠമായ ഊഹാപോഹനിപുണമായ) ധീ (ബുദ്ധി) യോടുകൂടിയവനായി
സയോഗബലവിദ്യയാ	=	യോഗബലത്തോട് (യമനിയമാദ്യഷ്ടാങ്ഗയോഗശക്തി യോടു)കൂടിയ വിദ്യയാൽ (ആത്മജ്ഞാനത്താൽ)
നാലരന്ധ്രാധ്വനാ	=	നാലരന്ധ്രം (താമരത്തണ്ടിലെ ദ്വാരം)മാകുന്ന അധ്വാവി (മാർഗ്ഗത്തി)ലൂടെ
സമവരുഢവാൻ	=	സമവരോഹണം ചെയ്തവനായി (കീഴ്പെട്ടിറങ്ങി)
തു	=	എന്നാൽ
അതിമോഹനം	=	അത്യന്തസുന്ദരമായ
തപദീയം, കളേബരം	=	നിന്തിരുവടിയുടെ കളേബര (വിഗ്രഹ)ത്തെ
ന ദൃഷ്ടവാൻ.	=	കണ്ടവനായില്ല. (കാണ്മാനിടയായില്ല.)

അല്ലയോ വിശ്വകാരണസ്വരൂപനും വിശ്വമൂർത്തിയുമായുള്ള ഭഗവൻ! ബ്രഹ്മാവു, പദ്മത്തിൽ തന്നെ ഏകാകിയായിരുന്നു ചിന്താപരവശനായി ഒടുവിൽ കായ്കുകാരണങ്ങളുടെ നിയതമായ ബന്ധം നിമിത്തം കായ്കുരൂപമായ ഈ പദ്മത്തിന് അവശ്യം ഏതോ ഒരു കാരണമുണ്ടായിരിക്കതന്നെ ചെയ്യും എന്നറിച്ചു. ആ കാരണം കണ്ടുപിടിക്കേണ്ടമാർഗ്ഗം ഏതാണെന്ന് ഊഹാപോഹംചെയ്തു കായ്കുന്തർഭാഗത്തിൽ പ്രവേശിക്കണമെന്നു പയ്യാലോചിച്ചു. ഈവിധമുള്ള പദ്മത്തിൽ പ്രവേശിക്കുത്തക്കവിധം തദനുരൂപമായ ശരീരലാഘവവും ഇതികർത്തവ്യതാജ്ഞാനവും അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായിരുന്നു. യോഗസിദ്ധി വശമായ ബ്രഹ്മാവു പരമാണുരൂപം ധരിച്ച് ആ പദ്മത്തിന്റെ നാളത്തിനകമേയുള്ള ചെറിയ രന്ധ്രത്തിലൂടെ ഒരറ്റം പറ്റിച്ചെന്നു. എന്നാൽ ഇവിടേയും പദ്മത്തിനു കാരണമായി സകലഭുവനമോഹനമായുള്ള നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യമംഗലമൂർത്തി കാണ്മാൻ അദ്ദേഹത്തിനു സാധിച്ചില്ല. എന്നാൽ ഇതിൽ ആശ്ചര്യപ്പെടാനില്ല. കാരണംകൊണ്ടു കായ്ത്തേയൊ കായ്കണ്ടു കാരണത്തേയൊ അവശ്യസംഭാവ്യമായി ഊഹിക്കുന്നതിനും ഹാനധ്യാനംനിമിത്തം ശരീരത്തെ സൂക്ഷ്മമാക്കുന്നതിനും മറ്റും സമ്പാദിച്ചിട്ടുള്ള വൈദഗ്ദ്ധ്യമോ യോഗവിദ്യകളോ കൊണ്ടുമാത്രം നിന്തിരുവടിയുടെ മൂർത്തിദർശനം സാധിക്കാമെന്നു കരുതിയതു കേവലം ഒരു മൌഢ്യമെന്നേ പറയേണ്ടു. അനവരതമായി ധാരാവാഹിയായുള്ള സ്വരൂപധ്യാനം കൊണ്ടല്ലാതെ ഐന്ദ്രജാലികനെപ്പോലെ ഒരു കമ്പക്കളികൊണ്ട് ഇവിടെ സമ്മാനം വാങ്ങാമെന്നു വിചാരിച്ചാൽ പറ്റുന്നതാണൊ? അതുകൂടാതേ ബ്രഹ്മാവു വിഷമിച്ചു തിരുമേനി കാണ്മാനുള്ള ശ്രമത്തിൽ ഫലസിദ്ധിയില്ലാത്തവനായിത്തീർന്നു.

സാരം.

ഈ ശ്ലോകംകൊണ്ടു ചതുർമ്മുഖനായ ബ്രഹ്മാവുകൂടിയുക്തമുപായങ്ങളും പ്രയോഗിച്ചു ബഹിർമുഖങ്ങളായ വ്യാപാരങ്ങളാൽ ഭഗവദ്ദർശനത്തിനഹ്നല്ലെന്നുള്ളതിനെ ഉപദേശിക്കുന്നു. ശാസ്ത്രകാരന്മാരുടെ അനുമാനമോ തദനുസാരിയായ പ്രവൃത്തിയോ എല്ലാം ലോകസിദ്ധങ്ങളായ പദാർത്ഥങ്ങളെ ആശ്രയിച്ചു ഫലിക്കും. ലോകാതീതനായ

നിരൂപണം.

ഭഗവാനിൽ അന്തർമുഖമായ സമാധിമാത്രമേ ഉപയോഗപ്പെടുകയുള്ളൂ. അടുത്തശ്ലോകത്തിൽ—'നിവൃത്യ കമലോരഭരേ' എന്ന ഭാഗത്താൽ ഉപന്യസിക്കാൻ പോകുന്ന ഈ കാര്യത്തിന് ഒരു പൂർവ്വസൂചനയും ആവശ്യകതയും ഇവിടെ വ്യങ്ഗ്യമായി കരുതിയിരിക്കുന്നു.

സയോഗബലവിദ്യയാ—യോഗബലത്തോടുകൂടിയ വിദ്യയാൽ എന്നർത്ഥം. ഇവിടെ മറുചില വ്യാഖ്യാകാരന്മാർ 'സ-യോഗബലവിദ്യയാ' എന്നപാഠം സ്വീകരിച്ചു തന്റെ യോഗബലത്തോടുകൂടിയ വിദ്യയാൽ എന്നും, തന്റെ തപോബലംകൊണ്ടും വിദ്യകൊണ്ടും എന്നും അർത്ഥംപറഞ്ഞു കാണുന്നു. ഇതു ശബ്ദമര്യാദയാ ലഭിക്കത്തക്കതല്ല. ഇതിൽ ആദ്യത്തെ കൂട്ടക്കു ശരിയായ സമാസവും രണ്ടാമത്തേവക്ക് ഏകവചനവും അനുകൂലമല്ല. 'സയോഗബലവിദ്യയാ' എന്നായാൽ സയോഗബലയായ വിദ്യയാൽ എന്നു വിഗ്രഹിച്ചർത്ഥം പറയാൻ സൌകര്യമുള്ളതുകൊണ്ടു കൂടേറ്റാഫീസിൽ അച്ചടിച്ച പുസ്തകത്തിലെ ഭക്തപ്രിയാകർത്താവ് അംഗീകരിച്ച പാഠം തന്നെ ഉത്തമം. ഇതുകൂടാതെ ബ്രഹ്മാവിന്റെ വിശേഷണമായ പ്രൌഢധീശബ്ദത്തെ എല്ലാത്തിനും ആദ്യമായി ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതും ശരിയല്ല. ഒരു കാര്യം കണ്ടാൽ അതിനൊരുകാരണമുണ്ടായിരിക്കേണ്ടതാണെന്നുള്ളതു നിശ്ചയിക്കാൻ പ്രൌഢധീ ആവശ്യമില്ലല്ലൊ.

തദ്ദീയമതിമോഹനം—സാധാരണമായി ഇവിടെ രണ്ടു പദമായിട്ടാണ് അർത്ഥംപറക. എന്നാൽ, തദ്ദീയം ച മതിമോഹനം ച എന്ന വിശേഷണോഭയപദകർമ്മധാരയമായി സമാസം ഗ്രഹിച്ചു തദ്ദീയമായും മതിമോഹനമായുമുള്ള കളേബരം എന്നുകൂടി ഒരർത്ഥം പറയാവുന്നതാണ്. അപ്പോൾ ബ്രഹ്മാവിന്റെ ബുദ്ധിക്കു സന്തോഷം വരത്തക്ക മോഹനരൂപം കാണ്മാനുള്ള കൌതുകം സാധിച്ചില്ലെന്നു താത്പര്യം വിശദീകരിക്കാം. ഈ ദശകത്തിൽതന്നെ അഞ്ചാമതു ശ്ലോകത്തിൽ—"വ്യചഷ്ട പരിതുഷ്ടധീഃ" എന്ന ഭാഗത്താൽ ഭഗവദ്രൂപം കാണ്മാൻ യോഗമുണ്ടായതുകൂടി ബുദ്ധിക്കു സന്തോഷമുണ്ടായതായി പറയുന്ന ഭാഗം ഈ താത്പര്യത്തിനു യോജിച്ചിരിക്കുന്നതാണ്. ന.

യോഗവിദ്യകളാൽ പരിശ്രമിച്ചു പരീക്ഷിച്ചിട്ടും താമരനാളത്തിനുള്ളിൽ ഭഗവദ്രൂപം കാണാതെ ഒടുവിൽ ബ്രഹ്മാവു തിരിയെ ഉപരിയോഗത്തിലെത്തി അന്തർമുഖസമാധിക്ക് ആരംഭിച്ചതായി പറയുന്നു;—

തതഃ സകലനാളികാവിവരമാർഗ്ഗോ മാർഗ്ഗയൻ
പ്രയസ്യ ശതവത്സരം കിമപി നൈവ സംദൃഷ്ടവാൻ
നിവൃത്യ കമലോദരേ സുഖനിഷണ്ണ ഏകാഗ്രധീഃ
സമാധിബലമാദധേ ഭവദനുഗ്രഹൈകാഗ്രഹീ. ൪

തതഃ	= അനന്തരം
(ബ്രഹ്മാ)	= (ബ്രഹ്മാവു്)
സകലനാളികാവിവര-മാർഗ്ഗഃ	= സകല(സമസ്ത)ങ്ങളായ നാളികാവിവര(താമരനാളത്തിലെ ദ്വാര)ങ്ങളാകുന്ന മാർഗ്ഗങ്ങളെ പ്രാപിച്ചവനായി
മാർഗ്ഗയൻ	= മാർഗ്ഗയന്നായി (അന്വേഷണം ചെയ്യുന്നവനായി).
ശതവത്സരം	= നൂറുവത്സരങ്ങൾ മുഴുവൻ
പ്രയസ്യ	= പ്രയാസപ്പെട്ടിട്ടു്
കിമപി	= യാതൊന്നിനെയും (പദ്മത്തിനു് അധിഷ്ഠാനകാരണമായി)
സംദൃഷ്ടവാൻ, ന, ഏവ	= കണ്ടവനായില്ലതന്നെ (കാണ്മാൻ സാധിച്ചില്ലനിശ്ചയം)
(അഥ)	= (അനന്തരം ഇത്രയും പരിശ്രമിച്ചിട്ടും യാതൊന്നും കാണ്മാൻ കഴികയില്ലെന്നു വന്നതിനു ശേഷം)
നിവൃത്യ	= തിരിച്ചുവന്നിട്ടു (താഴെ ഇറങ്ങി അന്വേഷിക്കാൻ പോയവഴിമുകളിൽ കയറിവന്നിട്ടു്)
കമലോദരേ	= കമല(പദ്മ)ത്തിന്റെഉദരത്തിൽ (മദ്ധ്യത്തിൽ-മുൻപു് ഇരുന്നതായ സ്ഥാനത്തിൽ)
സുഖനിഷണ്ണഃ	= സുഖായി (ബഹിർമുഖവ്യാപാരംകൂടാതെ അചഞ്ചലനായി) നിഷണ്ണനായി (ആസനമുറപ്പിച്ചിരുന്നു)

ഏകാഗ്രധീഃ = ഏകാഗ്രമായ (ഒന്നിൽതന്നെ പററിയതായ) ധീയോടു (ബുദ്ധിയോടു)കൂടിയവനായി ധാരണചെയ്തു

ഭവദനുഗ്രഹൈകാഗ്രഹീ = ഭവാന്റെ (നിന്തിരുവടിയുടെ) അനുഗ്രഹത്തിൽ(പ്രസാദത്തിൽ) ഒന്നിൽ തന്നെ അനുഗ്രഹത്തോടു (ഇച്ഛയോടു) കൂടിയവനായി

സമാധിബലം = സാമാധിബലത്തെ സമാധിയുടെ (ചിത്തൈകാഗ്രതയുടെ) ബലത്തെ—ശക്തിയെ

ആദധേ, = ആധാനംചെയ്തിരുന്നു.(വഹിച്ചിരുന്നു— സമാധിനിഷ്ഠനായിവത്തിച്ചു.)

ആദധേ—ആങ് എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ഡുധാഞ് ധാരണപോഷണയോഃ എന്ന ധാതുവിന്റെ കർത്തരി ആത്മനേപദി ലിട് പ്ര-പു-ഏ.

സാരം.

അല്ലയോ! ഭക്താനുഗ്രഹശ്രദ്ധാലുവായ ഭഗവൻ! ലോകോത്തരസൌന്ദര്യശാലിയായ തിരുമേനിയെ പദ്മാധിഷ്ഠാനമായി കാണാമെന്നു ശ്രമപ്പെട്ട യോഗശക്തിയാൽ കീഴ്പ്പെട്ടിറങ്ങി താമരനാളാന്തർഭാഗമായ ദ്വാരത്തിലൂടെ പ്രവേശിച്ചിട്ടും ബ്രഹ്മാവിന് ഉദ്ദിഷ്ടസിദ്ധിയുണ്ടായില്ല. അപ്പോഴും എല്ലാദ്വാരങ്ങളിലും പരീക്ഷണം ചെയ്യാത്തതുകൊണ്ടായിരിക്കാം എന്നുകരുതി ബാക്കിയുള്ള സകലതിലും ഒന്നു കഴിഞ്ഞു മറെറാന്നായി തിരിയെ മുകളിൽ ചെന്നു കീഴ്പ്പെട്ടിറങ്ങി ഇറങ്ങി അദ്ദേഹം മുഴുവനും പരിശോധിച്ചുനോക്കി. എന്നിട്ടും പ്രയത്നം വിഫലമായതേ ഉള്ളൂ. ഇതുമായപ്പോഴും ബുദ്ധിമാനായ അദ്ദേഹം പ്രയത്നം നിറുത്തിയില്ല. തന്റെ ബുദ്ധി ഉപയോഗിച്ചു ശരീരം ക്ഷീണിപ്പിച്ചതുകൊണ്ടുമാത്രം ഭഗവദ്രൂപം കാണ്മാൻ കഴിയുമെന്നു വിചാരിച്ചതിനെപ്പററി പശ്ചാത്തപിച്ചു് തിരിയെ മുൻപിരുന്ന പദ്മമധ്യ

ത്തിലെത്തി ഇരിപ്പായി. ഈ ഇരിപ്പ് സുഖമായിരുന്നു. വാഗാദി കർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങളോ, ചക്ഷുരാദിജ്ഞാനേന്ദ്രിയങ്ങളോ അന്തഃകരണമോ ആസകലം, പട്ടമത്തേയും നാളത്തേയും ബിസങ്ങളേയും ദ്വാരങ്ങളേയും ഉപേക്ഷിച്ച് അന്തർമുഖമായി തിരിഞ്ഞു ചിത്തത്തിൽ ലയിച്ച നിവ്യാപാരങ്ങളായി. നിത്യകല്യാണരൂപനായ നിന്തിരുവടിയെ കാണണം; നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രസാദം ലഭിക്കണം; എന്നല്ലാതെ മറെറാരു കാംക്ഷയും ശേഷിച്ചില്ല. തദനന്തരമായി സ്വാഭാവികമായ തൻെറ പട്ടമാസനംതന്നെ പട്ടമാസനമായി കല്പിച്ച് ഏകാഗ്രതയോടുകൂടി സമാധിശക്തിയെ ധരിച്ച നിഷ്ക്രിയായിരുന്നു. അല്ലെൻെറ ഭഗവൻ! ലോകോപദേശത്തിനായി ബ്രഹ്മാവിൻെറ ബാഹ്യപ്രയത്നങ്ങളും വ്യർത്ഥമാക്കിയതും സമാധിമാർഗ്ഗത്തിനു പ്രേരണചെയ്തതും മായാപുരുഷനായ നിന്തിരുവടിതന്നെയാണത്രെ.

നിരൂപണം.

ഈ ശ്ലോകംകൊണ്ട് ബാഹ്യപ്രയത്നമാത്രത്താൽ ഈശ്വരനെ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തുവാൻ ഉദ്യമിക്കുന്ന ഒരാളിൻെറ അഭിമാനത്തിനും ഉദ്യമത്തിനും ഉള്ള വ്യർത്ഥതയും, അന്തർമുഖമായ സമാധിയാൽ മാത്രമേ ഈശ്വരപ്രത്യക്ഷമുണ്ടാകുവാൻ സാധിക്കയുള്ളു എന്നതും സങ്ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു. ഓടിനടന്നു പരിഭ്രമാഡംബരങ്ങളം കാട്ടുകയെക്കാളും ഒരു സ്ഥലത്തു ശാന്തനായിരുന്നു നിശ്ചലമായി പ്രവർത്തിക്കയാണു ഫലപ്പെടുന്നത് എന്നു മറെറാരു പ്രകാരത്തിലും ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ലോകോപദേശം വ്യക്തപ്പെടുത്തുന്നതായി പറയാം.

പ്രയസ്യ ശതവത്സരം:—താമരനാളത്തിലെ ഓരോ ദ്വാരവും ആമൂലാഗ്രം പരിശോധിക്കുന്നതിനു നൂറു സംവത്സരം വേണ്ടിവന്നു എന്നു പ്രതിപാദിക്കുന്ന ഈ ഘട്ടത്തിൽ ഒരു സ്വാരസ്യംകൂടി പര്യാലോചിക്കാനുണ്ട്. താമരപ്പൂവിനു 'ശതപത്രം' എന്ന് അഭിധാനമുള്ളതിനാൽ ഓരോ പത്രത്തിനും ആധാരമായ തന്തുവിവരം ഓരോന്നായി കൂട്ടിയാൽ ശതവത്സരം, കണക്കിനു പറഞ്ഞിയപോലെ തോന്നുന്നു.

കിമപി നൈവ സന്ദിഷ്ടവാൻ—ഈ ഭാഗം "നേതി നേതി" എന്നുള്ള ശ്രുതിപ്രമാണമനുസരിച്ച് ഇദം ഇത്ഥം എന്നുള്ള യാതൊരു പ്രകാരവും അല്ലാത്ത ഒരു അഖണ്ഡമഹിമയുള്ള പരമാത്മസ്വരൂപത്തെ ഉദാഹരിക്കാൻ മതിയാകുന്നതാകയാൽ

അദ്വൈതസിദ്ധാന്തമനുസരിച്ചു ബ്രഹ്മാവ് ഒന്നും കാണാത്തതു യുക്തമാണെന്നു സൂചിപ്പിക്കുന്നു. കഥാഘടനയിൽ ശുദ്ധസത്ത സ്വരൂപനായ ശ്രീനാരായണനെ കണ്ടില്ല എന്നാണു താത്പര്യം എങ്കിലും വസ്തുതത്ത്വവിചിന്തനം ചെയ്യുമ്പോൾ ആ നാരായണനെറ മൂർത്തി പ്രത്യേകിച്ചു് ഒന്നുമില്ലാത്ത സച്ചിദ്വ്യാപിയാണല്ലൊ.

നിവൃത്യ കമലോദരേ സുഖനിഷണ്ണ ഏകാഗ്രധീഃ—ഈ ഉത്തരാർദ്ധഭാഗംകൊണ്ടു ബ്രഹ്മാവിനെറ യോഗനിഷ്ഠാപരിപാടി സംക്ഷേപിച്ചിരിക്കുന്നു. യമനിയമങ്ങൾ ബ്രഹ്മാവിന് എപ്പോഴുമുള്ളതാകയാൽ പ്രത്യേകിച്ചു പറയേണ്ട ആവശ്യമില്ല. സ്ഥിരസുഖമാസനം, എന്നുള്ള ആസനം 'സുഖനിഷണ്ണ' എന്ന ഭാഗത്താൽ വിശദപ്പെടുന്നു. 'ഏകാഗ്രധീഃ ഭവദനഗ്രഹൈകാഗ്രഹിസമാധിബലം ആദധേ' എന്നീ ഭാഗങ്ങൾ ശ്വാസപ്രശ്വാസങ്ങളുടെ ഗതിവിച്ഛേദരൂപമായ പ്രാണായാമത്തേയും ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കു സ്വവിഷയങ്ങളിൽ ബന്ധമില്ലായ്മയായ പ്രത്യാഹാരത്തേയും ചിത്തത്തിനെറ ധാരണയേയും ഭഗവത്സ്വരൂപജ്ഞാനധാരണരൂപമായ ധ്യാനത്തേയും ഭഗവത്സ്വരൂപമാത്രപ്രകാശാത്മകമായ സമാധിയേയും വെളിവാക്കുന്നു. ൪

ചിത്തൈകാഗ്ര്യരൂപമായ സമാധിയാൽ ബ്രഹ്മാവു ഭഗവാനെ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തിയതായി ഉപന്യസിക്കുന്നു.

ശതേന പരിവത്സരൈർദ്ദൃഢസമാധിബന്ധോല്ലസ-
ത്പ്രബോധവിശദീകൃതഃ സ ഖലു പദ്മിനീസംഭവഃ
അദൃഷ്ടചരമദ്ഭുതം തവ ഹി രൂപമന്തർദ്ദൃശാ
വ്യചഷ്ട പരിതുഷ്ടധീർജ്ജഗദഭോഗഭാഗാശ്രയം. ൫

(അയി, ഭഗവൻ!) = (അല്ലയോ ഭഗവൻ!)
സഃ, പദ്മിനീസംഭവഃ = ആ പദ്മിനീസംഭവ(കമലസംഭവ)ൻ ബ്രഹ്മാവു
ശതേന, പരിവത്സരൈഃ = നൂറു പരിവത്സരങ്ങൾ (ദിവ്യസംവത്സരങ്ങൾ)കൊണ്ടു
ദൃഢസമാധിബന്ധോല്ലസത്പ്രബോധവിശദീകൃതഃ, ഖലു = ദൃഢ (അചഞ്ചല)മായ സമാധി (ചിത്തൈകാഗ്ര്യം)ആകുന്ന ബന്ധത്തിനാൽ (ചിത്തത്തിനും

അതിന്റെ വിഷയമാകുന്ന ഭ
ഗവത്സ്വരൂപത്തിനും ഏകീ
ഭാവരൂപമായ കെട്ടിനാൽ)
ഉല്ലസത്തായ (ഉദിക്കുന്നതായ)
പ്രബോധത്താൽ (ഉത്തമജ്ഞാ
നത്താൽ ധ്യാനമെന്നും ധ്യേയ
മെന്നും ധ്യാതാവെന്നും പ്രത്യേ
കിച്ച ഭാവനയില്ലാത്തവിധം
ഒന്നായി ചമഞ്ഞ അറിവിനാ
ൽ) വിശദീകൃതനായി (നിർമ്മ
ലീകൃതനായി)ട്ടത്രേ

തവ = നിന്തിരുവടിയുടെ

അദൃഷ്ടചരം = ഇതിനുമുൻപിൽ കണ്ടിട്ടില്ലാത്ത
തും

അദ്ഭുതം = ആശ്ചര്യകരവും

ഭുജഗഭോഗഭാക് = ഭുജഗന്റെ (അനന്തന്റെ) ഭോ
ഗത്തെ (ഉടലിനെ) ആശ്രയി
ച്ചിരിക്കുന്നതുമായ

രൂപം, ഹരി = രൂപത്തെ ആകട്ടെ

ആശ്രയം = ആശ്രയമായി (പദ്മത്തിന്റെ
അധിഷ്ഠാനമായി)

അന്തർദൃശാ = അന്തർദൃക്കു(ആഭ്യന്തരരൂപമായ
ചക്ഷസ്സു)കൊണ്ടു

പരിതുഷ്ടധീഃ = പരിതുഷ്ടമായ ധീ (ബുദ്ധി)യോ
ടുകൂടിയവനായി

വ്യചഷ്ട. = വിചക്ഷണംചെയ്തു (അറിഞ്ഞു).

വ്യചഷ്ട—വി എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ചക്ഷിങ്
വ്യക്തായാം വാചി എന്നധാതുവിന്റെ കർത്തരി
ആത്മനേപദി ലങ് പ്ര-പു-ഏ.

വ്യചഷ്ട	വ്യചക്ഷാതാം	വ്യചക്ഷത
വ്യചഷ്ഠാഃ	വ്യചക്ഷാഥാം	വ്യചഢ്ഢ്വം
വ്യചക്ഷി	വ്യചക്ഷ്വഹി	വ്യചക്ഷ്മഹി.

അല്ലയോ സർവ്വാന്തര്യാമിയായുള്ള ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടി
യുടെ അനുഗ്രഹത്തെ ഒന്നിനേമാത്രം ലാക്കാക്കി തിരുമേനി കൺ
ണാനുള്ള ഉത്കണ്ഠയോടെ അചഞ്ചലമായ
സാരം. സമാധിനിഷ്ഠയിൽ പ്രവേശിച്ചിരുന്ന ബ്രഹ്മാ
വിന് ഒരു ത്രുടിസംവത്സരങ്ങൾ അതേരീതിയിൽ കഴിഞ്ഞുകൂടുക
യുണ്ടായി. ബ്രഹ്മാവായ താനും ധ്യാനിക്കേണ്ട മൂർത്തിയായ തിരു
മേനിയും ധ്യാനവും പ്രത്യേകിച്ചറിയാത്തവിധം ഏകഭാവനയായി
തീർന്നുള്ള ഉത്തമജ്ഞാനമൊന്നുമാത്രമെ ശേഷിച്ചുള്ളു. ഈവിധം
ഉദിച്ചതായ പരിശുദ്ധജ്ഞാനം നിമിത്തം സമുദ്രമെന്നും, അതി
ലൊരു മഹാപദ്മമെന്നും, തന്മധ്യേ താൻ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന
തെന്നും ഈ പദ്മത്തിന് ഉത്പത്തിസ്ഥാനം ഒന്നുണ്ടായിരിക്ക
ണമെന്നും അത് അകമേ പ്രവേശിച്ച് ഓരോ നാളവിവരവും
തിരക്കിയാൽ കണ്ടുപിടിക്കാമെന്നും മറ്റും ഉണ്ടായിരുന്ന അഹ
ങ്കാരപുരസ്സരമായ അജ്ഞാനമലങ്ങൾ മുഴുവനെ നീങ്ങി ചിത്തം
അത്യന്തം നിർമ്മലമായിത്തീർന്നു. ഇത്രയുമായപ്പോൾ നിന്തിരുവ
ടിയെ കാണാനിടയാകാതെ മറച്ചിരുന്ന അജ്ഞാനാവരണതിര
സ്കരണികം മാറുകയാൽ സ്വയം ശുദ്ധസാത്വികപ്രകാശസ്വരൂ
പനായ നിന്തിരുവടി അവിടെ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടു. ഇപ്രകാരം പ്ര
ത്യക്ഷത്തിൽ പ്രസന്നനായ നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യമങ്ഗള
മൂർത്തിയെക്കണ്ട ബ്രഹ്മാവു സന്തോഷാതിശയത്താൽ പരവശനാ
യിത്തീർന്നു. അന്തശ്ചക്ഷുസ്സുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം കണ്ടനുഭവിച്ചതായ
ഈ സച്ചിദാനന്ദം ഇതിനുമുൻപു് ഒരിക്കലും അറിഞ്ഞിട്ടില്ലാത്ത
മട്ടിൽ അത്രയ്ക്ക് അദ്ഭുതമായിരുന്നു. ലക്ഷോപലക്ഷം അനന്ത
ശക്തികൾ ചുറ്റുംപിണച്ച് അവയെ യോഗശക്തിയാൽ അമർ
ത്തി അധിഷ്ഠാനം ചെയ്തിരിക്കുന്ന നിന്തിരുവടിയുടെ രൂപം അ
നുരൂപമായ ആദിശേഷശയ്യയിൽ അധിശയിച്ചിരിക്കുന്നതായി
ട്ടാണു ബ്രഹ്മാവിനു പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടതു്. ഏകാഗ്രവുമാത്രമായി
കാണുന്ന ഈ അവസരത്തിൽ പദ്മവും ബ്രഹ്മാവും അല്ലാതെ
സർവ്വോപരി ഈവിധം ഒരു മഹിമയുള്ള മൂർത്തി കണ്ടതിൽ നാനു
ഖനായ അദ്ദേഹം ആനന്ദവിസ്മയങ്ങൾക്ക് അധീനമായ ബുദ്ധി
യാൽ അസ്വതന്ത്രനായി നിന്നുപോയി.

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ സമാധിനിഷ്ഠയിൽ ഉണ്ടാകുന്ന പായ്
നൈകഫലദർശനത്തിന് ഒരു പൂർവ്വസോപാനം കെട്ടിയൊരുക്കിയി

രിക്കുന്നു. സർവ്വാന്തര്യാമിയായി സ്വയംപ്രകാശമൂർത്തിയായ ഭഗവാന്റെ ആവിർഭാവത്തിൽ പ്രതിബന്ധകമായ അജ്ഞാനം നീക്കുക മാത്രമേ സാധിയാൽ സാധ്യമായിട്ടുള്ളൂ. ദൃഢമായ ആത്മജ്ഞാനത്തിന്റെ ഉദയം അജ്ഞാനത്തിന്റെ നിവർത്തകമായി സമ്പാദിക്കമാത്രമാണു സമാധി സാധ്യമായ ഫലമെന്നു സാരം. സർവ്വലോകനിയന്താവായി സാരാജ്യാധിഷ്ഠാനചക്രവർത്തിയായ ഭഗവാൻ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടെഴുന്നള്ളുണമെങ്കിൽ ആ സ്ഥലം എത്രയും ശുദ്ധമായിരിക്കണമെന്നുള്ള ലോകക്രമംകൂടി 'വിശദീകൃത' പദത്താൽ വിശദപ്പെടുന്നു. പദ്മസംഭവനാണു ബ്രഹ്മാവ് എങ്കിലും സാഭിമാനമായ പ്രവൃത്തിയും തദനുഗുണമായ സങ്കല്പവും നിമിത്തം അദ്ദേഹത്തിന് ഉത്തമത്വം സംഭവിച്ചിരുന്നില്ല. പ്രബോധവിശദീകൃതനായ ഈ സന്ദർഭത്തിൽ അദ്ദേഹം ഉത്തമകുലജാതയായ ഒരു പദ്മിനിയുടെ (ശ്രീലക്ഷ്മീഭഗവതിയുടെ) സന്താനമായിത്തീർന്നു എന്നുള്ള ഫലത്തെ 'സ ഖലു പദ്മിനീസംഭവഃ' എന്ന ഭാഗം ശ്ലേഷമുദ്രയാ വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

അദൃഷ്ടചരം അദ്ഭുതം:—പദ്മത്തിന്റെ ഉത്പത്തിസ്ഥാനഗവേഷണത്തിൽ പ്രാപ്യമായ ലാഭം സാധാരണക്രമത്തിൽ പദ്മത്തിനു തക്കവിധം വല്ല ബീജമോ, മറ്റൊ ആയിരിക്കാമെന്നാണ് അദ്ദേഹത്തിന് ആദ്യം വിചാരമുണ്ടായിരുന്നതു്. ഈവിധമൊരു രൂപം സ്വപ്നത്തിൽപോലും ആരോപിക്കാനെങ്കിലും സങ്കല്പം ചെല്ലാത്ത ഒന്നാകയാൽ കണ്ണുകൊണ്ടു കാണാത്തതും ചിന്തകൊണ്ടു സങ്കല്പിച്ചിട്ടില്ലാത്തതും എന്ന സൂക്ഷ്മം.

അന്തർദ്ദശാ: ബാഹ്യചക്ഷുസ്സു് സ്വവിഷയസംകോചം നിമിത്തം ഗ്രഹണശക്തിവികലമായി ഭവിച്ചുപോകയാൽ ഈ രൂപം കാണ്മാൻ അന്ധമായിത്തീർന്നു. ഇവിടെ ഏകവചനം കൊണ്ട് അഖണ്ഡമായ ആത്മജ്ഞാനം മാത്രമേ ഈ ദിവ്യരൂപം കാണ്മാൻ ഉപയോഗപ്പെട്ടു എന്നുവരുന്നു. ഓരോ ഇന്ദ്രിയവിവരവും തിരക്കിയിട്ടും ഭഗവദ്രൂപം കാണാതെ അന്തർമുഖനായി സമാധിയിൽ ഇരുന്നപ്പോൾ ബ്രഹ്മാവിനു ഹൃദയത്തിൽ ആരൂപം പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടതായ അവസ്ഥ ഭാഗവതത്തിൽ വ്യപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നതു നോക്കുക:—

"തതോ നിവൃത്തോ/പ്രതിലബ്ധകാമഃ
സ്വധിഷ്ണ്യമാസാദ്യ പുനഃ സ ദേവഃ
ശനൈർജിതശ്വാസനിവൃത്തചിത്തോ
ന്യഷീദദാത്രുദ്ധസമാധിയോഗഃ.

കാലേന സോ/ജഃ പുരുഷായുഷാഭി-
പ്രവൃത്തയോഗേന നിരുദ്ധബോധഃ
സ്വയം തദന്തർഹൃദയേ/വഭാത-
മപശ്യതാപശ്യത യന്ന പൂർവം."

വ്യാഖ്യാ:—ഇതിനു വിശ്വാനംചെയ്തു അറിഞ്ഞു എന്നാണു് അർത്ഥം. ഇങ്ങനെ ഇരിക്കെ സൃഷ്ടിച്ചു എന്നും, കണ്ടു എന്നുംമറ്റും വിവരണത്തിൽ ചിലർക്കു കാണുന്ന വ്യാമോഹം രൂപം കണ്ടിട്ടുള്ള ബ്രഹ്മാവിനെന്നപോലെ അദ്ഭുതകരമായിരിക്കുന്നു. 'വിചക്ഷണഃ' എന്ന ശബ്ദത്തിനു് അഭിധാനം അനുസരിച്ചു വിദ്വാൻ എന്നാണു് അർത്ഥം എങ്കിൽ 'വി' എന്ന ഉപസർഗ്ഗശക്തിയാൽ ജ്ഞാനാത്മകത്വം അങ്ങീകരിക്കുന്നതിൽ ചക്ഷിങ് ധാതുവിനു വന്നുകൂടിയ തെറ്റെന്താണെന്നു് അറിയുന്നില്ല. 'അന്തർദ്ദശാ' എന്ന മുൻപും 'പരിതുഷ്ടധീഃ' എന്ന പിൻപും ഇടവിടാങ്ങിട്ടമട്ടിൽ മദ്ധ്യഘടിതമായ ഈ പദത്തിനു ജ്ഞാനാത്മകത്വമാണു പ്രസ്തുതത്തിൽ അധികം യോജിക്കുന്നതു്.

ഭുജഗഭോഗഭാഗാശ്രയം:—ഈ ശബ്ദം കേൾക്കുമ്പോൾതന്നെ ശേഷശയ്യയുടെ ഒരു ആയതവും വിസ്തൃതവുമായ രൂപം തോന്നിപ്പോകുന്നു. പലരും ഈ ശബ്ദത്തെ ഒറ്റപ്പദമായി സ്വീകരിച്ചു ഭുജഗഭോഗത്തിന്റെ ഭോഗമാകുന്ന ആശ്രയത്തോടുകൂടിയതെന്നു് അർത്ഥവിവരണംചെയ്യുന്നു. എന്നാൽ അതു സങ്ഗതമാണെന്നു തോന്നുന്നില്ല. ഭുജഗഭോഗഭുക് എന്നും. ആശ്രയം എന്നും പ്രത്യേകം പദമായി ഗ്രഹിച്ചു് അർത്ഥം പറയുമ്പോൾ 'കുതഃ സ്വിദിദമംബുജം' എന്നു് ആരംഭിച്ചിട്ടുള്ള ജിജ്ഞാസയ്ക്കു സമാധാനമായി ഈ രൂപമാണു പദ്മത്തിന്റെ ഉത്പത്തിസ്ഥാനമായ ആശ്രയ(അധിഷ്ഠാന)മെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. സമുദ്രത്തിൽ ആദിശേഷശയ്യയേയും അതിൽ ഭഗവാനേയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ നാഭിയിൽ നിന്നു പദ്മത്തേയും ആ പദ്മത്തിൽ

തന്റെ സ്ഥിതിയേയും പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടകണ്ട ബ്രഹ്മാവു പരമ്പരയാ പദ്മാധിഷ്ഠാനമായി ഭഗവദ്രൂപത്തെ അറിഞ്ഞു എന്നാണല്ലൊ തത്തത്പം.

ഇവിടെ പ്രബോധവിശദീകൃതം, പദ്മിനീസംഭവം, അദ്ഭുതം ഇത്യാദിവിശേഷണം കാവ്യലിങ്ഗമായും പരികരമായും പലതരത്തിൽ ചമത്കാരജനകമായിരിക്കുന്നു.

അലങ്കാരം

വ്യുത്ഥാ- പരിതുഷ്ടാ- ഭുജഗഭോഗ-ഭാഗാദികം ശബ്ദാർത്ഥതാപര്യവസായികളായി അനുപ്രാസമാധുര്യം പൊഴിക്കുന്നു. ൭

ബ്രഹ്മാവ് ഉള്ളിൽ കണ്ടതായ ഭഗവദ്രൂപത്തെ വർണ്ണിച്ചുകൊണ്ടു കവി പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു:—

കിരീടമകുടോല്ലസത് കടകഹാരകേയൂരയുഗ്
മണിസ്ഫുരിതമേഖലം സുപരിവീതപീതാംബരം
കലായകുസുമപ്രഭം ഗളതലോല്ലസത് കൌസ്തുഭം
വപുസ്തവ! ഭാവയേ കമലജന്മനേ ദർശിതം. ൯

അയി! (ഭഗവൻ!) = അല്ലയോ (ഭഗവൻ!)

കിരീടമകുടോല്ലസത് = കിരീടമകുടങ്ങളാൽ (കിരീടത്താലും ശിരസ്സിലെ മുൻഭാഗത്തിലെ അലങ്കാരത്താലും, മകുടത്താലും ശിരസ്സിലെ പിൻഭാഗത്തെ അലങ്കാരത്താലും) അത്യന്തം ശോഭിക്കുന്നതും

കടകഹാരകേയൂരയുഗ് = കടകങ്ങളോടും (കൈവളകളോടും) ഹാരങ്ങളോടും (മുത്തുമാലകളോടും) കേയൂരങ്ങളോടും (തോൾവളകളോടും) കൂടിയതും

ഗളതലോല്ലസത് കൌസ്തുഭം = ഗളതലത്തിൽ (കണ്ഠപ്രദേശത്തിൽ) ഉല്ലസത്തായ (ശോഭിക്കുന്നതായ) കൌസ്തുഭ (കൌസ്തുഭം എന്നു പേരുള്ള) രത്നത്തോടുകൂടിയതും

മണിസ്ഫുരിതമേഖലം = മണികളാൽ (രത്നങ്ങളാൽ) സ്ഫുരിതമായ (ഉജ്ജ്വലത്തായ) മേഖലയോടു (അരഞ്ഞാണോടു) കൂടിയതും

സുപരിവീതപീതാംബരം = സുപരിവീതമായ (നല്ലതിന്മണ്ണം ഒരുക്കിക്കെട്ടിയിരിക്കുന്ന) പീതാംബരത്തോടു (മഞ്ഞപ്പട്ടോടു) കൂടിയതും

കലായകുസുമപ്രഭം = കലായകുസുമത്തിനു (കായാംപൂവിനു) സമമായ പ്രഭ (കാന്തി) യോടു കൂടിയതുമായി

കമലജന്മനേ, ദർശിതം = കമലജന്മാവിനു (ബ്രഹ്മാവിനു) ദർശിതമായ (കാട്ടിക്കൊടുത്തതായ)

തദ് വപുഃ = അവ്വണ്ണമെല്ലാമിരിക്കുന്ന വപുസ്സിനെ (മൂർത്തിയെ)

ഭാവയേ. = (ഞാൻ) ധ്യാനിക്കുന്നു.

സാരം. അല്ലയോ ശേഷപര്യങ്കശായിയായുള്ളോവേ! ശ്രീപദ്മനാഭ അനന്യശരണനായുള്ള ബ്രഹ്മാവു സമാധിനിഷ്ഠനായി ഹൃദയകോശത്തിൽ നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യമങ്ഗളസ്വരൂപം ധ്യാനിച്ചതിനു തക്കവിധം അദ്ദേഹത്തിനു പ്രസാദിച്ചുകൊടുത്തതായ ദർശനം അഗതിയായ ഈ എനിക്കും അനുഗ്രഹിച്ചതരേണമേ! നിന്തിരുവടിയുടെ ആ അനന്ദമങ്ഗളമൂർത്തി ഈ എനിക്കും കാണ്മാനായി കടാക്ഷമുണ്ടാകേണമേ! അസാധാരണമായ തേജഃപ്രസരംനിമിത്തം ഉത്തമാങ്ഗം പ്രകാശിപ്പിക്കുന്ന കോടിസൂര്യപ്രകാശിയായ കിരീടവും, വിവിധങ്ങളായ കൈവളകളും തോൾവളകളും മുകുതാഹാരങ്ങളും എന്നിവയും, നവരത്നഖചിതമായ കാഞ്ചിയാൽ അലങ്കൃതമായി ധരിക്കപ്പെട്ട മഞ്ഞപ്പട്ടും, സർവ്വശോഭാസമൂഹം മൂർത്തിമത്തായപോലെ കണ്ടുപ്രദേശത്തിൽ ജാജ്വല്യമാനമായി കാണുന്ന കൌസ്തുഭരത്നവും, ഈ ദിവ്യാഭരണങ്ങൾക്കു് ഉത്തേജകമായി പരഭാഗമായി പ്രശോഭിക്കുന്ന സർവ്വാങ്ഗീണമായ നീലകാന്തിപ്രസരവും അണിഞ്ഞുള്ള ദിവ്യമങ്ഗളവിഗ്രഹം കാണ്മാൻ സാധിച്ച ബ്രഹ്മാവു

മഹാഭാഗ്യവാൻ. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സമാധി സഫലമായി. വെളുപ്പും ചുവപ്പും പച്ചയും മഞ്ഞയും ആയി പലതരത്തിലുള്ള പ്രഭാപടലത്താൽ ലോകവൈചിത്ര്യമുദാഹരിച്ചു സൃഷ്ടികർമ്മത്തിൽ പരനായ ബ്രഹ്മാവിനെ ഉപദേശിക്കാനായി അനേകംപ്രകാരത്തിൽ ഉത്കൃഷ്ടാഭരണങ്ങളും ധരിച്ചു പ്രസാദിച്ചതായ ആ ദിവ്യമങ്ഗളരൂപം ഞാൻ സദാ ധ്യാനിക്കുന്നു.

ഇവിടെ പദ്മമധ്യസ്ഥിതനായ ചതുർമുഖനു പ്രകാശിച്ചതായ ഭഗവദ്രൂപം വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിൽ പ്രഥമദർശനത്തിൽ സ്ഥൂലവും സൂക്ഷ്മവുമായ രൂപങ്ങളും വിഷയീഭവിക്കുന്ന ക്രമത്തിനു കിരീടാലങ്കൃതമായ ശിരസ്സും, കടകകേയൂരപരിശോഭിതങ്ങളായ ഭുജങ്ങളും, മുക്താഹാരപരിലസത്തായ വക്ഷസ്സും നവരത്നഖചിതകാഞ്ചീരഞ്ജിതമായ മഞ്ഞപ്പട്ടുകൊണ്ടു വിരാജിക്കുന്ന ഉത്തരാങ്ഗവും, നീലകാന്തിനിബിഡമായ സവ്വാങ്ഗവും, സകലശരീരപ്രകാശകമായ കൌസ്തുഭരത്നത്തിന്റെ സ്ഥാനമായ കണ്ഠവും, യഥാസ്ഥാനം യോജിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. കമലാസനനായ ബ്രഹ്മാവിനു കമലനാളവും, തദധോഭാഗത്തിൽ ആ നാളത്തിന്റെ ഉത്പത്തിസ്ഥാനമായുള്ള ഭഗവന്നാഭിയും, ആദിശേഷശയ്യയിൽ പള്ളികൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഭഗവാനും, പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടതുവാൻ കഴിവുള്ളിടത്തോളം കാഴ്ചയിൽ പെടാവുന്ന മുൻഭാഗം ഉദാഹരിച്ച് ഉചിതമായി ഭഗവത്സ്വരൂപം വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. കിരീടാദ്യാഭരണംകൊണ്ടു തദുപലക്ഷിതമായ ശിരസ്സുമുതലായ സവ്വാങ്ഗങ്ങളുടെ മഹിമയും വ്യഞ്ജിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. വപുസ്സിനെ വിശേഷ്യമായി സ്വീകരിച്ചു കിരീടാദികളായ ആഭരണങ്ങൾകൊണ്ടു മറവയവങ്ങളെ ഉപലക്ഷിക്കത്തക്കവിധം കണ്ഠപ്രദേശത്തിനുമാത്രം കൌസ്തുഭാഭരണത്തിനും പുറമെ സ്വരൂപനിർദ്ദേശവും ചെയ്തിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ ഈയൊരു വിശേഷണം ഗളതലംകൊണ്ട് ഉല്ലസത്തായ കൌസ്തുഭത്തോടുകൂടിയതെന്ന രീതിയിൽ കൌസ്തുഭത്തിനു കാന്തികണ്ഠപ്രദേശംകൊണ്ടാണെന്നും ആ കൌസ്തുഭത്താൽ വപുസ്സിനു പൊതുവെ മനോഹരമായ ദീപ്തിയുണ്ടായിരിക്കുന്നു എന്നും സൂചിപ്പിക്കാനായി സംഘടിപ്പിച്ചിട്ടുള്ളപോലെ തോന്നുന്നു. ഈയുക്തിയനുസരിച്ചു മറവു കിരീടാദികളും ദിവ്യാങ്ഗങ്ങളായ ശിരസ്സുമുതലായവയിൽ ശോഭിതങ്ങളായി ഭഗവന്മൂർത്തിയെ അലങ്കരിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നൂഹിക്കണം.

നിരൂപണം.

ഭാവയേ കമലജന്മനേ ദർശിതം—നമ്മുടെ കവി നാരായണഭട്ടതിരിക്കു ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഭാഗ്യത്തിൽ അസൂയയും തദ്ദനുകരണത്തിൽ പ്രാർത്ഥനയും ഉണ്ടായതായി ഊഹിക്കത്തക്കവിധം കഴിഞ്ഞ ഏഴാംദശകത്തിൽ—

"യസ്മിൻ വിസ്മയനീയദിവ്യവിഭവാ
തത്തേ പദം ദേഹി മേ"

(ദ. ൭.ശ്ലോ.൯)

"തവ രൂപമൈക്ഷത വിധിഃ തത് തേ
വിഭോ ഭാതു മേ"

(ദ. ൭.ശ്ലോ. ൭)

"സ്രഷ്ടുസ്രഷ്ടികരം വപുസ്തവ വിഭോ
മദ്രോഗമുപാസയേത്"

(ദ. ൭.ശ്ലോ. ൱)

എന്നീ ഭാഗങ്ങളാൽ വ്യക്തപ്പെടുത്തിയിട്ടുള്ള ആശയം ഇതാ ഇവിടെയും സ്മരിച്ചിരിക്കുന്നു. ഞാൻ ആ ദിവ്യരൂപത്തെ ഭാവനം(ധ്യാനം)ചെയ്യുന്നു. എനിക്കു അതു ദർശിക്കാൻ യോഗമുണ്ടാക്കിത്തരേണമേ എന്നു സൂക്ഷ്മം. ന്യ

ഗോവാചന ഈവിധം ഉള്ളിൽ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ട കണ്ടതിനശേഷം ഉള്ള ബ്രഹ്മാവിന്റെ പ്രവൃത്തിയേയും സ്വപ്രാർത്ഥനയേയും പറയുന്നു:—

ശ്രുതിപ്രകരദർശിതപ്രചുരവൈഭവ! ശ്രീപതേ!
ഹരേ! ജയ ജയ പ്രഭോ! പദമുപൈഷി ദിഷ്ട്യാ ദൃശോഃ
കുരുഷ്വ ധിയമാശു മേ ഭുവനനിർമ്മിതൌ കർമ്മഠാ-
മിതി ദ്രുഹിണവർണ്ണിതസ്വഗുണബൃംഹിമാ പാഹി മാം. ൭

ശ്രുതിപ്രകരദർശിതപ്രചുര-വൈഭവ!	= ശ്രുതിപ്രകര (വേദസമുദായ)ങ്ങളാൽ ദർശിത (നിരൂപിത)മായ പ്രചുരവൈഭവ (അത്യന്തമാഹാത്മ്യ)ത്തോടുകൂടിയവനായും
ശ്രീപതേ!	= ശ്രീയുടെ (ഐശ്വര്യാധിഷ്ഠാനദേവതയായ ലക്ഷ്മീദേവിയുടെ) പതിയായും (നാഥനായും)

ഹരേ! = പാപഹരണകർത്താവായും

പ്രഭോ! (അയി ഭഗവൻ!) = കർത്തുമകർത്തും അന്യഥാകർത്തും ച ശക്തനായുമുള്ള അല്ല(യോ ഭഗവൻ!)

(ത്വം) ജയ! ജയ! = (നിന്തിരുവടി) ജയിച്ചാലും ജയിച്ചാലും (സർവോത്കൃഷ്ടനായി വർത്തിച്ചാലും വർത്തിച്ചാലും)

ദിഷ്ട്യാ = ഭാഗ്യവശാൽ

(മേ) ദൃശോഃ = (എന്റെ) ദൃക്കുകളുടെ

പദം = പദ (വിഷയ)ത്തെ — ലക്ഷ്യതയെ

ഉപൈഷി. = നിന്തിരുവടി പ്രാപിക്കുന്നു. (ഇതേ എന്റെ കണ്ണുകൾക്കു കാണപ്പെട്ടവനായിരിക്കുന്നു.)

മേ = എനിക്കു

ഭുവനനിർമ്മിതൌ = ഭുവന (ലോക)ങ്ങളുടെ നിർമ്മിതിയിൽ (സൃഷ്ടിക്രിയയിൽ)

കർമ്മഠാം = സമർത്ഥയായ (ഊഹാപോഹ ചതുരയായ)

ധിയം = ബുദ്ധിയെ

ആശു = വേഗത്തിൽ

കരുഷ്വ = ഉണ്ടാക്കിത്തന്നാലും

ഇതി = എന്നിങ്ങനെ

ദ്രുഹിണവർണ്ണിതസ്വഗണ-ബൃംഹിമാ (ത്വം) = ദ്രുഹിണ(ബ്രഹ്മാവി)നാൽ വർണ്ണിക്കപ്പെട്ട സ്വഗണ(ഐശ്വര്യാദിഗുണ)ങ്ങളുടെ ബൃംഹിമാവോടു (ആധിക്യത്തോടു)കൂടിയവനായ (നിന്തിരുവടി)

മാം = എന്നെ

പാഹി. = രക്ഷിച്ചാലും.

ഉപൈഷി—ഉപ എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ഇൺ ഗതൌ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലട് മ-പു-ഏ.

പാഹി—പാ രക്ഷണേ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരിപര സ്മൈപദി ലോട് മ-പു-ഏ.

സാരം. അല്ലയോ സകലപ്രപഞ്ചസൃഷ്ടിസ്ഥിതിസംഹാരകർത്താവായി പരമാത്മസ്വരൂപിയായ ഭഗവൻ! അത്യദ്ഭുതകരമായ നിധിലാഭം പോലെ സർവ്വാഭരണവിഭൂഷിതമായ തിരുമേനി കണ്ടപ്പോൾ ബ്രഹ്മാവു പരമാനന്ദപരവശനായി മഹിമയേറിയ ഗുണാതിശയങ്ങൾ സ്തോത്രം ചെയ്തു പ്രപഞ്ചസൃഷ്ടിക്കു വേണ്ടുന്ന ബുദ്ധ്യുപദേശം പ്രാർത്ഥിച്ചു. ഭക്തനായ ബ്രഹ്മാവിനു പ്രസാദിച്ചു ദർശനംകൊടുത്ത രൂപം ആർത്തനായി അനന്യശരണനായ ഈ എനിക്കും പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടത്തിൽത്തന്നെ സർവ്വപാപങ്ങളും ഹരിച്ചു ഭക്തകോടിയിൽ ചേർത്തു രക്ഷിക്കുന്നതിനു തിരുവുള്ളമുണ്ടാകേണമേ. നിന്തിരുവടിയുടെ വൈഭവങ്ങൾ അനന്തങ്ങളാണ്. അവ ഇന്നിന്നവിധത്തിലാണെന്നു ദർശനം ചെയ്തു ലോകത്തിൽ ഭക്തർക്കു കാട്ടിക്കൊടുത്തതു ശ്രുതികളാകുന്നു. നിന്തിരുവടിയുടെ വൈഭവങ്ങൾക്കു തക്കവിധം ഈ ശ്രുതികളും സങ്ഖ്യാതീതങ്ങളായിരിക്കുന്നു. ജനനമരണാദിക്ഷയിഷ്ണുധർമ്മങ്ങൾ ഉള്ള മനുഷ്യർക്കോ, ക്ഷുദ്രകാലത്തേക്ക് അനുഭവം സിദ്ധിച്ച ദേവർക്കോ മറ്റാരാ ഈ അനന്തവൈഭവം വർണ്ണിക്കാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല. മുഴുവൻ മഹിമകളും പുകഴ്ത്തിപ്പാടുവാൻ ശ്രുതികൾപോലും അശക്തകളായി ക്ലേശിക്കുന്നതേയുള്ളൂ. അവ ഉപലക്ഷണമായി ചില ഗുണങ്ങളെ ചൂണ്ടിക്കാണിക്കുമാത്രമേ ചെയ്യുന്നുള്ളൂ. അസങ്ഖ്യം ശ്രുതികൾ ഒന്നുചേർന്നാൽ ഒരുപക്ഷേ കതിപയഗുണങ്ങൾ വർണ്ണിച്ചു കാട്ടിയതായി വരാം. ഈ തരത്തിൽ ശ്രുതിസമൂഹായങ്ങൾകൊണ്ടു ധ്യാനംചെയ്യത്തക്ക മഹിമാതിശയം നിന്തിരുവടി ശ്രീപതിയാകയാൽ സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ളതാണ്. സർവ്വലോകജനനിയായി ഐശ്വര്യാധിഷ്ഠാനദേവതയായ ലക്ഷ്മീഭഗവതി നിന്തിരുവടിയെ അന്വേഷിച്ചു സ്വയം വരണം ചെയ്യുന്നതിന് അനന്തരൂപങ്ങളായി അനന്യസുലഭങ്ങളായ

ഗുണാതിശയങ്ങൾ ശ്രുതിദൂതികളാണു ഗാനംചെയ്തു മനസ്സിലാക്കിയതു്. വീതരാഗികളായ യതികളെപ്പോലും മോഹിപ്പിക്കുന്ന ഈ ഗുണങ്ങൾ സമസ്തപാപഹരണത്തിൽ സമർത്ഥങ്ങളാകയാൽ ഭക്തജനതാപഹാരിയായ നിന്തിരുവടി 'ഹരി' എന്ന നാമധേയംകൊണ്ടു കീർത്തനം ചെയ്യപ്പെടുന്നു. നിന്തിരുവടി ഇപ്രകാരം തന്നെ എന്നും ആശ്രിതരായ ജനങ്ങളുടെ ശ്രേയസ്സിനായി ശ്രുതിഗീതമഹിമാവും, ശ്രീപതിയും, നിഖിലപാപഹരണദക്ഷനും, കർത്തുമകർത്തുമന്യഥാകർത്തും ച സമർത്ഥനായ പ്രഭുവുമായി സർവോത്കർഷത്തോടെ വിലസുമാറാകുണേ. ഞാൻ ആഭ്യന്തരമോ ബാഹ്യമോ ആയ യാതൊരു ഭജനത്തിനും അർഹനല്ല. എന്റെ സമാധിബലം എത്രയോ തുച്ഛമാകുന്നു. ഈവിധം നിന്തിരുവടിയെ ദർശിക്കാനിടയാകുന്നതു കേവലം തിരുവുള്ളംകൊണ്ടുണ്ടായ ഭാഗ്യത്താലാണു്. ലോകസൃഷ്ടിചെയ്യുന്നതിനു വേണ്ടത്തക്ക ബുദ്ധിയെ ഉപദേശിച്ച് അനുഗ്രഹിക്കേണമേ. ജഗത്സൃഷ്ടിയെ സങ്കല്പിച്ച് എന്നെ സൃഷ്ടിച്ചതുകൊണ്ട് എന്റെ കർത്തവ്യകർമ്മം തിരുവുള്ളത്തിൽ അഭിമതമാണല്ലോ. നിന്തിരുവടിയുടെ അനുഗ്രഹമില്ലാതെ യാതൊരുകർത്തവ്യവും സ്ഫുരിക്കുന്നതല്ല. സർവ്വദാ മങ്ങളാവഹമായ ഈ നിത്യകല്യാണമൂർത്തി അകമേ കണ്ടിരിക്കുന്നതിനും എനിക്കു കല്പിതമായ സൃഷ്ടികൃത്യത്തിൽ വിജയപ്രദമായ മാർഗ്ഗം തെളിഞ്ഞുകാണുന്നതിനും അനുഗ്രഹമുണ്ടായി രക്ഷിക്കേണമേ!

ഇവിടെ ബ്രഹ്മാവു ഭഗവന്മൂർത്തി കണ്ട് ആനന്ദത്തിൽ മഗ്നനായി സ്തോത്രം ചെയ്യുകയും അഭിഷ്ടം പ്രാർത്ഥിക്കയും ചെയ്യുന്നതായി നിരൂപണം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. സ്തോത്രത്തിൽ നാലു വിശേഷണങ്ങൾ സംബോധനാരൂപമായി ഭഗവാനെ ഉദ്ദേശിച്ചു യോജിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ നാലു വിശേഷണങ്ങളും മേൽ പ്രാർത്ഥിക്കാൻപോകുന്ന സർഗ്ഗവ്യാപാരത്തിലേക്കുള്ള ആവശ്യകതയേയും മാർഗ്ഗോപദേശം ചെയ്യാനുള്ള അധികാരത്തേയും വ്യക്തപ്പെടുത്തുന്നു. ആമ്നായത്താൽ കീർത്തനംചെയ്യപ്പെടുന്ന വൈഭവവും, ശ്രീപതിയായിരിക്കുന്ന സ്ഥിതിയും, സർവലോകസംഹരണസമർത്ഥതയും, പ്രഭുത്വവും ലോകങ്ങളിൽ ലീലാവതാരകേളികളെ ആശ്രയിച്ചാണു ഭഗവാനു കീർത്തനം ചെയ്യപ്പെടുന്നതു്. അതിനാൽ ലോകസൃഷ്ടിയുടെ അത്യാവശ്യകതയും അതിൽ ബുദ്ധ്യുപദേശം ചെയ്യേണ്ടതും ഫലിക്കുന്നു

നിരൂപണം.

ജയജയ!! എന്ന ഭഗവാനെ കുറിച്ചുള്ള സർവോത്കൃഷ്ടപ്രാർത്ഥന സഫലമായ ഐശ്വര്യപ്രതിഷ്ഠയിൽ നടക്കേണ്ടുന്ന ലീലാവതാരങ്ങളുടെ അഭ്യർത്ഥനയിൽ പരിണമിച്ചിരിക്കുന്നു. നിർവികാരനായി നിരഞ്ജനനായി നിർല്ലേപനായി അദ്വിതീയനായിരിക്കുന്ന ഭഗവാൻ മായയിൽ വിമുഖനായി വർത്തിക്കാനാണു ഭാവമെങ്കിൽ ബ്രഹ്മാവും ഈ സൃഷ്ടിയും ഒന്നും തന്നെ ആവശ്യമില്ലല്ലോ.

ദ്രുഹിണവർണ്ണിതസദ്ഗുണബൃംഹിമാ പാഹി മാം—ഇവിടെ കവി ഭട്ടതിരിപ്പാട് ബ്രഹ്മാവു വർണ്ണിച്ചിട്ടുള്ള ഭഗവദ്ഗുണാതിശയം ഫലിപ്പിക്കുന്നതിനായി ആത്തനായ തന്നെ രക്ഷിക്കേണമെന്നു സാക്രതം അഭിപ്രായപ്പെടുന്നു. മൻശ്ലോകത്തിൽ കമലജന്മാവിനു നല്കിയ രൂപദർശനത്തിൽ ഉത്സുകത കാണിച്ചിട്ട് ഇപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിനു ബുദ്ധ്യുപദേശം ചെയ്യേണ്ടതായി പ്രാർത്ഥിക്കപ്പെട്ട സന്ദർഭത്തിൽ ആത്മരക്ഷയെ അപേക്ഷിക്കുന്നതു—തനിക്കു രൂപധ്യാനം അനവരതം ഉണ്ടായിരിക്കണമെന്നും താനും അദ്ദേഹത്തിനുതുല്യം ഗുണവർണ്ണനങ്ങൾചെയ്തു കാത്തിരിക്കുന്നു എന്നും തന്റെ ആർത്തിതീർത്തു രക്ഷിക്കേണ്ടതു ഭഗവാന്റെ കർമയാണെന്നും സമർത്ഥിച്ചിരിക്കുന്നു.

ഭഗവാൻ ശ്രുതിഗമ്യനാണെന്നുള്ളതിനു താഴെ ഉദ്ധരിക്കുന്ന പ്രമാണങ്ങൾ നോക്കുക:—

"വേദൈശ്ച സർവൈരഹമേവ വേദ്യഃ"

"സർവേ വേദാ യത്പദമാമനന്തി" (ഭഗവദ്ഗീതാ.)

"അത ഋഷയോ ദധുസ്മയി മനോ വചനാചരിതം"

"വാസുദേവപരാ വേദാഃ" (ഭാഗവതം.)

ബ്രഹ്മാവു ബുദ്ധ്യുപദേശം പ്രാർത്ഥിച്ചിട്ടുള്ളതിന് അനുരൂപമായി ഭാഗവതത്തിൽ—

"പരാവരേ യഥാ രൂപേ
ജാനീയാം തേ തത്ത്വരൂപിണഃ
തഥാ തത്പദചിഷയാം ധേഹി
മനീഷാം മയി മാധവ!"

എന്നു ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന ഭാഗം നോക്കുക. ൭

ഈവിധം സ്തോത്രംചെയ്തു പ്രാർത്ഥിച്ചപ്പോൾ ഉണ്ടായതായ ഭഗവദനുഗ്രഹത്തെ പറയുന്നു:—

ലഭസ്വ ഭുവനത്രയീരചനദക്ഷതാമക്ഷതാം
ഗൃഹാണ മദനുഗ്രഹം കുരു തപശ്ച ഭൂയോ വിധേ!
ഭവത്വഖിലസാധനീ മയി ച ഭക്തിരത്യുത്കടേ-
ത്യുദീര്യ ചിരമാദധാ മുദിതചേതസം വേധസം. വൃ

(ഹേ) വിധേ!	=	(അല്ലയോ) ബ്രഹ്മൻ!
അക്ഷതാം	=	അക്ഷത(അന്യൂന)യായ
ഭുവനത്രയീരചനദക്ഷതാം	=	ഭുവനത്രയി(ത്രിലോകി)യുടെ രചന(സൃഷ്ടി)യിൽ ദക്ഷത (സമർത്ഥത)യെ
ലഭസ്വ.	=	ലഭിച്ചാലും.
മദനുഗ്രഹം	=	എന്റെ അനുഗ്രഹത്തെ
ഗൃഹാണ.	=	ഗ്രഹിച്ചാലും.(സ്വീകരിച്ചാലും.)
ഭൂയഃ	=	വീണ്ടും
തപഃ	=	തപസ്സിനെ
കുരു, ച.	=	ചെയ്താലും.
മയി	=	എന്നിൽ
അഖിലസാധനീ	=	അഖില(സർവാഭീഷ്ട)ത്തിനും സാധന (ഉപായ)മായ
അത്യുത്കടാ	=	അത്യുത്കൃഷ്ടയായ
ഭക്തിഃ	=	ഭക്തി
ഭവതു, ച.	=	ഭവിക്കയും ചെയ്യും.
ഇതി, ഉദീര്യ	=	എന്നിങ്ങനെ ഉദീരണംചെയ്തിട്ടു (പറഞ്ഞിട്ടു)
(ത്വം)	=	(നിന്തിരുവടി)
വേധസം	=	ബ്രഹ്മാവിനെ
ചിരം	=	വളരെനേരം
മുദിതചേതസം	=	മുദിതമായ(സന്തുഷ്ടമായ)ചേതസ്സോടു(മനസ്സോടു)കൂടിയവനാക്കി
ആദധാഃ.	=	തീർത്തു.

ലഭസ്വ—ഡുലഭഷ പ്രാപ്തൌ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി ആത്മനേപദി ലോട മ-പു-ഏ.

ഗ്രഹാണ—ഗ്രഹ ഉപാദാനേ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലോട് മ പു-ഏ.

ഗൃഹ്ണാതു,	ഗൃഹ്ണീതാത്	ഗൃഹ്ണീതാം	ഗൃഹ്ണന്തു
ഗൃഹാണ,	ഗൃഹ്ണീതാത്	ഗൃഹ്ണീതം	ഗൃഹ്ണീത
ഗൃഹ്ണാനി		ഗൃഹ്ണാവ	ഗൃഹ്ണാമ.

ആദധാഃ—ആങ് ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ഡുധാഞ് ധാരണ-പോഷണയോഃ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലങ് മ പു-ഏ.

ആദധാത്	ആദധ്യാതാം	ആദധുഃ
ആദധാഃ	ആദധ്യാതം	ആദധ്യാത
ആദധം	ആദധ്യാവ	ആദധ്മ.

അല്ലയോ ഭക്തോത്തമഗ്രഹരതത്പരനായുള്ളോവെ! പരമാത്മസ്വരൂപിയായുള്ള ഭഗവൻ! ബ്രഹ്മാവു നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യമങ്ഗളമൂർത്തി ദർശിച്ചമാത്രയിൽ ഭക്തി പരവശനായി സ്തോത്രംചെയ്തു. സൃഷ്ടികർമ്മത്തിൽ ഉത്സാഹോത്സാഹസമർത്ഥനായ ബുദ്ധിയെ പ്രാർത്ഥിച്ചു. ഉടൻതന്നെ നിന്തിരുവടി "അല്ലയോ! ലോകവിധാനപ്രവൃത്തനായ വിധേ! അങ്ങു ത്രിലോകങ്ങളും വേണ്ടവിധം നിർമ്മിക്കുന്നതിൽ ഒരിക്കലും വാട്ടമില്ലാതെയുള്ള വൈഭവം പ്രാപിച്ചാലും. ഞാൻ നന്നായി അനുഗ്രഹിക്കുന്നു. എന്നാൽ എന്റെ അനുഗ്രഹത്തിനനുക്രമമായ തപോനിഷ്ഠ വിടാതെ വീണ്ടും കുറേക്കാലം കൂടി നടത്തണം. എല്ലാം ആവശ്യംപോലെ സംഭവിച്ചുകൊള്ളും. ഈ തരത്തിൽ ലോകസൃഷ്ടിക്കുള്ള ഉദ്യമതാത്പര്യംകൊണ്ട് എന്നെക്കുറിച്ചുള്ള ഭക്തി വിട്ടുപോകുമെന്നു ശങ്കിക്കേണ്ട. തപോനിഷ്ഠാനത്തിൽ ആരാധ്യമായ ലക്ഷ്യമായി നില്ക്കുന്നതു ഞാൻതന്നെ ആകയാൽ ആ തപസ്സിന്റെ ഫലമായുണ്ടാകുന്ന സൃഷ്ടിമാർഗ്ഗദർശനം എന്നിൽ അചഞ്ചലമായ ഭക്തിക്കു കാരണമായിത്തീരുകയേ ഉള്ളൂ. വിശേഷിച്ചും ആ ഭക്തി സായുജ്യപര്യന്തമായ സമസ്താഭീഷ്ടവും നല്കുന്നതാണ്" എന്നരുളിച്ചെയ്തു. ഇതുകേട്ട ബ്രഹ്മാവ് ഇതുവരെ അറിവുകേടും തന്മൂലമായ അഭിമാനവും നിമിത്തം ഭഗവദ്രൂപം അറിയുന്നതിനു ചെയ്തിട്ടുള്ള ശ്രമങ്ങൾ വിഫലമാകയാലുള്ള ഖേദവും, അയാരം സംവത്സര

അയാരം.

ത്തോളം അനുഭവിച്ച സമാധിക്ലേശവും ലേശംപോലും തോന്നാ
തെ ഭഗവദ്ദർശനത്താലും സൃഷ്ടിമാർഗ്ഗോപദേശത്താലും പരമാനന്ദം
പ്രാപിച്ച സുഖിച്ചു.

ഇവിടെ ബ്രഹ്മാവിനു ലോകസൃഷ്ടിയിൽ അപേക്ഷിതമായ
സാമർത്ഥ്യവും, അതിനു സാധകമായ ഭഗവദനുഗ്രഹവും ആ അ
നുഗ്രഹം സമ്പാദിക്കുന്നതിന് അനുഷ്ഠിക്കേണ്ടു
നിരൂപണം. ന്ന തപസ്സും, മേന്മേൽ കാരണപരമ്പരയായി
നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇവയെല്ലാം സമ്പൂർണ്ണമായ ഫലത്തെ
പ്രാപിക്കണമെങ്കിൽ അത്യുത്കൃഷ്ടമായ ഭക്തിയുണ്ടായിരിക്കണം
എന്നു സർവോപരി ഉത്തമസാധനമായി ഭക്തിയെ പ്രതിപാദി
ച്ചിരിക്കുന്നു. ഉദ്ദിഷ്ടക്രമം അനുസരിച്ചതന്നെ ഭുവനത്രയരചന
ക്ഷമതയും അനുഗ്രഹവും തപോനുഷ്ഠാനവും ഭക്തിയും അനന്ത
രാനന്തരമായി ഉപന്യസിച്ചിരിക്കുന്നു.

ലഭസ്വ—ആത്മനായ ബ്രഹ്മാവിന് അപേക്ഷിതകാര്യ
ലാഭം ഉണ്ടെന്നു പെട്ടെന്നു കാണിക്കാനായി 'ലഭസ്വ' എന്ന ക്രിയാ
പദം ഒന്നാമതായി ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ സന്ദർഭത്തിൽ
സീതാവിരഹകാതരനായ ശ്രീരാമചന്ദ്രന്റെ സന്നിധിയിൽ:—

"ദൃഷ്ടാ ദേവീ ന സന്ദേഹോ നചാന്യേന ഹനുമതാ."

(സു. കാ. സ. നൂ. ശ്ലോ. നഫ)

"ദൃഷ്ടാ ദേവീതി ഹനുമദ്വചനാദ് അമൃതോപമം."

(സു. കാ. സ. നൂ. ശ്ലോ. രനു)

എന്നു വിജ്ഞാപനംചെയ്യുകാണുന്ന ശ്രീവാല്മീകിരാമായണ
ഭാഗത്തിൽ ആദ്യമായി ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന ദൃഷ്ടാ, എന്ന ക്രിയാ
രൂപം പ്രത്യേകം ശ്രദ്ധയെ ആകർഷിക്കുന്നു.

ഭവതപഖിലസാധനീ—അഖിലസാധനീ എന്നഭാഗം മുൻ
ചൊന്നപ്രകാരം മൂന്നുകാര്യങ്ങളും ഭക്തിസാധ്യങ്ങളാണെന്നു വ്യ
ക്തപ്പെടുത്തുന്നു. വിശിഷ്യ മറെറാരു കാര്യംകൂടി ഇവിടെ ചി
ന്തിക്കേണ്ടതുണ്ട്. ലോകസൃഷ്ടിസാമർത്ഥ്യവും ഭഗവദനുഗ്രഹവും
ബ്രഹ്മാവുതന്നെ അർത്ഥിച്ചതും തദനുകൂലമായി തപോനുഷ്ഠാനം
ഭഗവാൻ ഉപദേശിച്ചതുമായി മൂന്നുകാര്യം ബ്രഹ്മാവിന് ആവശ്യ
മുള്ളതു പൂർവാർദ്ധംകൊണ്ടു നിർദ്ദേശിച്ചുകഴിഞ്ഞു. കൃതാർത്ഥതയായി

ഉത്തരാർദ്ധംകൊണ്ടു ഭക്തിലാഭം നിരൂപണം ചെയ്യുന്നതു്, നമ്മുടെ കവി ഭട്ടതിരിപ്പാടു്:—

"വപുസ്തവയി! ഭാവയേ കമലജന്മനേ ദർശിതം"

എന്നും,

"ഇതി ഗൃഹിണവർണ്ണിതസദ്ഗുണബംഹിമാ പാഹി മാം."

എന്നും അപേക്ഷിച്ചിട്ടുള്ള ഭഗവദുപദേശലാഭത്തിനും, ആത്മരക്ഷണത്തിനും സാധനമായി ഭക്തിയുണ്ടാകട്ടെ എന്നു് ഉള്ളിൽ തോന്നിയ ഭഗവദുപദേശം പകർത്തിയതായി വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

ചിരമാദധാഃ—ഇവിടെ ഗിരമാദധാഃ എന്നൊരു മൂലപാഠം കാണുന്നു. കൂറേറാഫീസിൽനിന്നു പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്ന പുസ്തകത്തിലും മറുപല പുസ്തകങ്ങളിലും 'ഗിരമാദധാഃ' എന്ന പാഠംതന്നെ അങ്ഗീകരിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ 'ചിരമാദധാഃ' എന്നുള്ള പാഠത്തിനു സ്വാരസ്യമേറുമോ എന്നൊരു സംശയമുദിക്കുന്നതു നിരൂപണീയമാണു്. 'ഉദീര്യ' എന്നു പറഞ്ഞാൽതന്നെ 'ഗിരം' എന്ന വാക്കുകൂടാതെയും ആ അർത്ഥം സിദ്ധിക്കുമായിരിക്കെ കൂട്ടത്തലായി ഗിരം എന്ന വിശേഷ്യപദം മറു വല്ല വിശേഷണങ്ങളും (മധുരാം എന്നോ മറേറാ) ചേർക്കാനുദ്ദേശമുണ്ടെങ്കിൽ മാത്രമേ സാധുവാകയുള്ളു എന്നാണു സഹൃദയസങ്കേതം. ഇതനുസരിച്ചാണു് മാഘമഹാകവി—

"ശുചിസ്മിതാം വാചമവോചദച്യുതഃ"

എന്നിങ്ങനെ ശുചിസ്മിതാം എന്നുള്ള വിശേഷണം ഘടിപ്പിക്കാനായിട്ടു വാചം എന്ന സ്വീകരിച്ചിട്ടുള്ളതു്. ഈ സ്ഥിതിക്കു വ്യർത്ഥമായ 'ഗിരം' എന്ന പദം ചേർക്കുന്നതിനേക്കാൾ തത്സ്ഥാനത്തു ചിരം എന്ന പാഠം സ്വീകരിക്കയാണു ഭേദം. ഇപ്രകാരം അരുളിച്ചെയ്തിട്ടു വിചാരിച്ചതിൽ കൂട്ടത്തായുള്ള ഉപദേശാനുഗ്രഹദാനത്താൽ ബ്രഹ്മാവിനെ കുറെ അധികനേരം സന്തോഷപരവശനാക്കിത്തീർത്തു എന്നുള്ള താത്പര്യം കിട്ടുവാൻ ഒടുവിൽ 'ചിരം' എന്ന പദം എത്രയും അർത്ഥവത്താണെന്നു വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

ഭഗവദനുഗ്രഹദാനം ഭാഗവതത്തിൽ ഇപ്രകാരം കാണുന്നു.—

"ഭൂയസ്ത്വം തപ ആതിഷ്ഠ!
വിദ്യാം ചൈവ മദാശ്രയാം
താഭ്യാമന്തർഹൃദി ബ്രഹ്മൻ!
ലോകാൻ ദ്രക്ഷ്യസ്യപാവൃതാൻ.

തത ആത്മനി ലോകേ ച
ഭക്തിയുക്തഃ സമാഹിതഃ
ദ്രഷ്ടാസി മാം തതോ ലോകേ
മയി ലോകാംസ്ത്വമാത്മനഃ.

ഋഷിമാദ്യം ന ബധ്നാതി
പാപീയാംസ്ത്വാം രജോഗുണഃ
യന്മനോ മയി നിർബദ്ധം
പ്രജാഃ സംസൃജതോ പി തേ." വ

ഈവിധം അനുഗ്രഹിച്ചിട്ടു ഭഗവാൻ അന്തർദ്ധാനം ചെയ്തതിനുശേഷം ഉള്ള ബ്രഹ്മാവിന്റെ പ്രവൃത്തിയെ നിരൂപണംചെയ്യുന്നു:—

ശതം കൃതതപാസ്തതഃ സ ഖലു ദിവ്യസംവത്സരാ-
നവാപ്യ ച തപോബലം മതിബലം ച പൂർവ്വാധികം
ഉദീക്ഷ്യ കില കമ്പിതം പയസി പങ്കജം വായുനാ
ഭവദ്ബലവിജൃംഭിതഃ പവനപാഥസീ പീതവാൻ. ൻ

തതഃ	= അനന്തരം
സ, ഖലു	= ആ ബ്രഹ്മാവാകട്ടെ
ശതം, ദിവ്യസംവത്സരാൻ	= നൂറു ദിവ്യവർഷം മുഴുവനെ
കൃതതപാഃ	= കൃതതപസ്സായി (കൃതമായ തപസ്സോടുകൂടിയവനായി)
പൂർവ്വാധികം	= മുൻപിലത്തെക്കാൾ കൂടുതലായ
തപോബലം, ച	= തപശ്ശക്തിയേയും
മതിബലം, ച	= ബുദ്ധിശക്തിയേയും (ആത്മജ്ഞാനത്തേയും)
അവാപ്യ	= പ്രാപിച്ചിട്ടു
പങ്കജം	= പങ്കജത്തെ (സ്വനിവാസമായ പദ്മത്തെ)
പയസി	= പ്രളയജലത്തിൽ

വായുനാ	= വായുവിനാൽ
കമ്പിതം	= കമ്പിതമായി (ഇളക്കപ്പെട്ടതായി)
ഉദീക്ഷ്യ	= കണ്ടിട്ടു
ഭവദ്ബലവിജൃംഭിതഃ	= ഭവാനാകുന്ന (നിന്തിരുവടിയാകുന്ന) ബലത്താൽ (ശക്തിയാൽ) വിജൃംഭിതനായി (വർദ്ധിച്ചവനായി)
പവനപാഥസീ	= പവനനേയും (ഇളകിത്തീർന്ന കാററിനേയും) പാഥസ്സിനേയും (ഇളകിയ പ്രളയജലത്തേയും)
പീതവാൻ, കില.	= പാനംചെയ്തുപോൽ. (കുടിച്ചുപോൽ.)

അല്ലയോ ഭക്തഹിതകാങ്ക്ഷിയായ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടി വേണ്ടവിധം ഉപദേശവും അനുഗ്രഹവും നല്കി തിരോധാനം ചെയ്ത ഉടൻ ബ്രഹ്മാവു തപസ്സു ചെയ്യാനാരംഭിച്ചു. നൂറു ദിവ്യവർഷങ്ങൾ മുഴുവൻ ഉപദേശാനുഗുണം തപസ്സു നടത്തിയപ്പോൾ എങ്ങനെ എന്നറിയാതെ ഇതിനുമുൻപു കണ്ടിട്ടില്ലാത്തവിധം അസാമാന്യമായി തപശ്ശക്തി വർദ്ധിച്ചു നവനവപ്രകാരമായി അഭ്യൂഹചതുരയായ ബുദ്ധിക്കു പ്രത്യേകം ഊർജ്ജസ്വലതയുണ്ടായി. സൃഷ്ടികർമ്മത്തിൽ മുൻകൂട്ടി തോന്നേണ്ട സംവിധാനപരിപാടികൾ സ്ഫുരിച്ചു തുടങ്ങി. ഇത്രയുമായപ്പോൾ നിന്തിരുവടിയുടെതന്നെ ആഭ്യന്തരമായ സങ്കല്പപ്രേരണകളാൽ പ്രളയമഹാർണ്ണവത്തിൽ ഒരു കാററുണ്ടായി ജലവും അതിലുള്ള മഹാപദ്മവും ഇളകിയാടിത്തുടങ്ങി. ഈയൊരു ചലനവികാരം ജലത്തിനും പദ്മത്തിനും കണ്ടപ്പോൾ നിന്തിരുവടിതന്നെ അന്തർയ്യാമിയായിരുന്നു ബ്രഹ്മാവിന് ഉള്ളിൽ പ്രേരണയും ശക്തിയും സമർപ്പിച്ച് അദ്ദേഹത്തെ ആകൃതിയിലും പ്രകൃതിയിലും വർദ്ധിഷ്ണുവാക്കിത്തീർത്തു. ആ ക്ഷണം ബ്രഹ്മാവു മഹാർണ്ണവത്തേയും, ഇളക്കിമറിക്കാനാരംഭിച്ച മഹാമാരുതനേയും ഒന്നോടെ പാനംചെയ്തു മുൻനടത്തിയ തപോനിഷ്ഠയുടെ പാരണ നടത്തി ലോകസൃഷ്ടിക്കു കാപ്പുകെട്ടി. യഥാർത്ഥത്തിൽ ആദ്യന്തം

സാരം.

സൂക്ഷ്മമറിയുന്നതായാൽ അല്ലയോ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിതന്നെ പ്രേരകനായ ആദികാരണസ്വരൂപനായി നിന്നു സകലതും നടത്തുന്നു. ബ്രഹ്മാദികളും നിന്തിരുവടിയുടെ ലീലാവതാരവിനോദങ്ങൾക്ക് ഒരൊന്നാന്തരം കളിപ്പണ്ടമെന്നേ പറയേണ്ടൂ.

നിരൂപണം.

മുൻശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞപ്രകാരം അഭീഷ്ടം നല്കി ഭഗവാൻ അന്തർദ്ധാനംചെയ്കകഴികയാൽ ബാക്കിയുള്ളതു മഹാണ്ഡവും, പദ്മം, ബ്രഹ്മാവ് എന്നീ മൂവരാണ്. അതിൽ അണ്ഡവും കാണാതായി. അവശിഷ്ടമായ പദ്മത്തെക്കൊണ്ടാണു ബ്രഹ്മാവിനു മേലാൽ സൃഷ്ടിനടത്തേണ്ടിയിരിക്കുന്നതു്. അതിനായി തപശ്ശക്തിയും ബുദ്ധിശക്തിയും വർദ്ധിപ്പിച്ചു. ഈ അണ്ഡവും പാനംചെയ്യാൻ ബ്രഹ്മാവിനെ പ്രേരണചെയ്യണം. യാതൊരു ക്ഷോഭവുമെന്നിയെ ഘനീഭവിച്ചപോലെ ഏകാകൃതിയായുള്ള അണ്ഡത്തിനു ഭഗവത്പ്രേരണാരൂപമായ കാറ്റ് ഇളക്കംകൊടുക്കുകയും തദ്വാരാ പദ്മം ചലിക്കയും ചെയ്യുമ്പോൾ ബ്രഹ്മാവിനോടു പരിസ്പന്ദനംകൊണ്ട് ഉപരികായ്മുപദേശിച്ചതായി വരുവാൻ വേണ്ടതെല്ലാം ഈ ശ്ലോകംകൊണ്ടു കഴിച്ചിരിക്കുന്നു. പങ്കജസമ്പന്നം പാനത്തിൽ പ്രേരണചെയ്യുന്നതായി നിർദ്ദേശിച്ചിരുന്നിട്ടും ഭവദ്ബലവിജൃംഭിതനായാലേ അതിനും സാധിക്കൂ എന്നുള്ളതിനാൽ ഉത്തരോത്തരം സർവ്വഭാരവും ഭഗവാനിൽ ചുമത്തിയിരിക്കുന്നു. തപസ്സുകൊണ്ടു കായത്തിനും ബുദ്ധിക്കും ശക്തി വർദ്ധിച്ചാലും കായ്ക്ഷമത വേണമെങ്കിൽ ഭഗവദനുഗ്രഹം വേണമെന്നു താത്പര്യം. കഴിഞ്ഞ എട്ടു ശ്ലോകംകൊണ്ട് ഉപദേശിച്ചതായ തപോബുദ്ധിബലവും, ഭക്തിയും ഇവിടെ ഫലരൂപമായി സങ്കല്പിച്ചു ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിൽ ഭക്തിബലമാണ് ഒടുവിൽ കാണിച്ച ഭവദ്ബല വിജൃംഭണം ആയി കവാശിച്ചതു്.

പവനപാഥസീ പീതവാൻ—ഈയൊരുകായ്മും ലൗകികദൃഷ്ട്യാപി വളരെ സരസമായിരിക്കുന്നു. ഏതെങ്കിലും ഒരു മഹാകായ്മം നടത്തുവാനാരംഭിക്കുമ്പോൾ ആദ്യം ഒരു വീരപാനം വേണ്ടതിനുതുല്യം സൃഷ്ടിസമരത്തിലേയ്ക്കുള്ള ഒരു പാനമാണിത് എന്നു തോന്നിപ്പോകുന്നു. ഇതിൽ മറൊരു സൂക്ഷ്മംകൂടി പര്യാലോചിക്കേണ്ടതുണ്ട്. പാനത്തിന് വിഷദീഭവിച്ചിരിക്കുന്ന ഈ പവനൻ, താൻ സൃഷ്ടിക്കാൻപോകുന്ന അനേകംകോടി പ്രാണി

വർഗ്ഗത്തിനു സമഷ്ടി ായ പ്രാണമാരുതനും; പാഥസ്സ് (ജലം) ആ പ്രാണികൾക്ക് ആലയമായ ശരീരത്തിലെ പ്രധാനമായ സമഷ്ടിഭൂതവും ആകുന്നു. ഈവിധമായാൽ സൃഷ്ടിയിൽ പ്രധാനമായ കരുക്കളെല്ലാം ഭഗവദുപദേശപ്രകാരം വിധാനകർത്താവായ ബ്രഹ്മാവ് ആദ്യമേ ഉള്ളിൽ ധരിച്ചതായും സിദ്ധിക്കുന്നു. എന്തായാലും അതിസൂക്ഷ്മങ്ങളായ ഈവക യുക്തികൾക്ക് അവസാനമില്ലാത്തവിധം സർവതോമുഖമായ ഈ ഘട്ടം തല്ക്കാലം ഇത്രകൊണ്ട് ഉപസംഹരിക്കാനേ തരമുള്ളു.

ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ഭാഗവതത്തിൽ കാണുന്ന രീതി താഴെ ഉദ്ധരിച്ചിരിക്കുന്നു—

"തദ് വിലോക്യാബ്ജസംഭൂതോ
വായുനാ യദധിഷ്ഠിതഃ
പദ്മമംഭശ്ച തത്കാല-
കൃതവീര്യേണ കമ്പിതം.
തപസാ ഹ്യേധമാനേന
വിദ്യയാ ചാത്മസംസ്ഥയാ
വിവൃദ്ധവിജ്ഞാനബലോ
ഹ്യപാദ് വായും സഹാംഭസാ." ൻ

അനന്തരം അവശിഷ്ടമായ മഹാപദ്മത്താൽ ലോകാദിസൃഷ്ടിയും പിന്നീടു പ്രജാസൃഷ്ടി പ്രവൃത്തിയും പറഞ്ഞിട്ടു ദശകം ഉപസംഹരിക്കുന്നു:—

തവൈവ കൃപയാ പുനഃ സരസിജേന തേനൈവ സ
പ്രകല്പ്യ ഭുവനത്രയീം പ്രവവൃതേ പ്രജാനിർമ്മിതൌ
തഥാവിധകൃപാഭരോ ഗുരുമരുത്പുരാധീശ്വര!
ത്വമാശു പരിപാഹി മാം ഗുരുദയാക്ഷിതൈരീക്ഷിതൈഃ.
[൧൦

സഃ = ആ ബ്രഹ്മാവു്
പുനഃ = വീണ്ടും
തവ = നിന്തിരുവടിയുടെ
കൃ യാ, ഏവ = കൃപകൊണ്ടുതന്നെ
തേന, സരസിജേന, ഏവ = ആ സരസിജ(പദ്മ)ത്താൽതന്നെ
ഭുവനത്രയീം = ഭുവനത്രയിയേ (ഭൂർഭുവഃ സ്വഃ, എന്ന മൂന്നു ലോകത്തെ)

പ്രകല്പ്യ = പ്രകല്പിച്ചിട്ട് (ആദ്യമായി സൃഷ്ടിച്ചിട്ട്)

പ്രജാനിർമ്മിതൌ = പ്രജകളുടെ(അതാതുലോകത്തിൽ നിവസിക്കാൻ അർഹതയുള്ള ജനങ്ങളുടെ) നിർമ്മിതി(സൃഷ്ടി)യിൽ

പ്രവവൃതേ. = പ്രവർത്തിച്ചു.

(ഹേ) ഗുരുമരുത്പുരാധീശ്വര! = (അല്ലയോ) ഗുരുവായൂരപ്പ!

തഥാവിധകൃപാഭരഃ, തവം = തഥാവിധമായ (അപ്രകാരമുള്ള ബ്രഹ്മാവിന് അത്രമാത്രം ഹിതമറിഞ്ഞു സ്വയം നല്കിയ) കൃപാഭരത്തോട് (അധികമായ ദയയോടുകൂടിയ) നിന്തിരുവടി

മാം = എന്നെ

ഗുരുദയോക്ഷിതൈഃ = ഗുരുവായ (അധികമായ) ദയവിനാൽ (കരുണയാൽ) ഉക്ഷിതങ്ങളായ (ആർദ്രമാക്കി ചെയ്യപ്പെട്ടതുകളായ)

ഈക്ഷിതൈഃ = ഈക്ഷിത (കടാക്ഷ)ങ്ങളാൽ

ആശു = എത്രയും വേഗത്തിൽ

പരിപാഹി. = രക്ഷിച്ചാലും.

പ്രവവൃതേ—പ്ര എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ വൃതു വർത്തനേ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി ആത്മനേപദിലിട്ട പ്ര-പു-ഏ.

പ്രവവൃതേ	പ്രവവൃതാതേ	പ്രവവൃതിരേ
പ്രവവൃതിഷേ	പ്രവവൃതാഥേ	പ്രവവൃതിധ്വേ
പ്രവവൃതേ	പ്രവവൃതിവഹേ	പ്രവവൃതിമഹേ.

അല്ലയോ ആർത്തത്രാണപരായണനായുള്ളോവേ! ശ്രീനാരായണ! ഗുരുവായൂരപ്പ! പ്രളയജലവും, മാരുതനും പാനം ചെയ്തതിനുശേഷം നിന്തിരുവടിയുടെ കൃപയാൽതന്നെ ശേഷിച്ചതായ പദമത്തെ മൂന്നായി വിഭാഗം ചെയ്ത് ഭൂർല്ലോകം, ഭുവർല്ലോകം, സ്വർല്ലോകം എന്നീ പ്രധാന

സാരം.

പ്പെട്ട മൂന്നു ലോകങ്ങളും ബ്രഹ്മാവു സൃഷ്ടിച്ചു. അനന്തരം അതാതു ലോകത്തിൽ നിവാസത്തിനായി പുണ്യപാപഗതികൾക്കുതക്ക വിധം പ്രളയത്തിൽ ലയിച്ചിട്ടുള്ള ജീവരാശികളുടെ ജീവധാരണത്തിനു യോഗ്യങ്ങളായ ശരീരങ്ങളെ സൃഷ്ടിക്കാനാരംഭിച്ചു. ജഗത്സൃഷ്ടിയിൽ മാത്രോപദേശം അർഥിച്ചു ഭജിച്ച ബ്രഹ്മാവിനെ തപസ്സുചെയ്യാൻ ആജ്ഞാപിച്ചിട്ടു വിരമിക്കാതെ ഓരോ കാര്യത്തിലും നിന്തിരുവടിതന്നെ സൂത്രധാരനായി ലോകനാടകനിർമ്മിതിയിൽ ബ്രഹ്മാവിന് ആദ്യന്തം ചരടുപിടിച്ചുകാണുന്നു. ഇത് ആശ്രിതരിൽ അസാധാരണമായ കരുണാതിശയത്തെ വെളിപ്പെടുത്തുന്നു. ഇവ്വണ്ണം ബ്രഹ്മാവിനെ അനുഗ്രഹിച്ചു പരിപാലിച്ചതുനോക്കുമ്പോൾ അല്ലയോ ഗുരുവായൂരപ്പ! എന്റെ കഥ എത്രയോ തുച്ഛമാണ്. രോഗംകൊണ്ടു പരവശനായി, തുപ്പാദമാത്രശരണനായിരിക്കുന്ന എന്നെ തിരുവുള്ളത്തിലെ അനുകമ്പാരസംകൊണ്ട് ആർദ്രങ്ങളായി പ്രകാശിച്ചുവരുന്ന കടാക്ഷാമൃതങ്ങൾ വർഷിച്ചു രക്ഷിക്കേണമേ! ആവശ്യപ്പെട്ടാൽ ഭക്തഹിതം അറിഞ്ഞു പ്രവർത്തിക്കാൻ വശവും ഒരുക്കവും ഉള്ള നിന്തിരുവടി അല്പവും അമാന്തിക്കാതെ ആർത്തിതീർത്തു രക്ഷിക്കേണമേ!

നിരൂപണം.

ഇവിടെ ഭഗവാന്റെ കൃപയെ സവ്വാധാരമായിക്കല്പിച്ചു ബ്രഹ്മാവിന്റെ ലോകസൃഷ്ടിക്കും പ്രജാനിർമ്മിതിക്കും സഹായിച്ചിട്ടുള്ളതുപോലെ ആർത്തനായ ഭജിക്കുന്ന തന്റെ സങ്കടംതീർത്തു രക്ഷിക്കാൻ തിരുവുള്ളമുണ്ടാകുന്നതിനു കവി പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഗണത്തിൽ കവി ഒരു അസൂയയും പ്രകടിപ്പിക്കുന്നു. കൃപാഭരം ബ്രഹ്മാവിലുണ്ടെങ്കിൽ ഗുരുദയ തനിക്കു വേണമെന്നു കവി ഉപന്യസിക്കുന്നു. 'തഥാവിധകൃപാഭരഃ' എന്ന വിശേഷണത്താൽ ബ്രഹ്മാവിന്റെ പ്രയോജനോദ്ദേശമായ സമാധിപ്രയത്നത്തിൽ കൃത്രിമമായ കൃപയാണ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിഷയത്തിൽ പ്രദർശിപ്പിച്ചതെന്നും തന്റെ പ്രവൃത്തിയും പ്രാർത്ഥനയും ഭഗവദ്ഭജനമാത്രോദ്ദേശത്താലാകയാൽ അതിൽ അധികമായ ദയവിനും അവലംബമായ പ്രസാദത്തിനും താൻ അർഹനാണെന്നും പ്രകടിപ്പിക്കുന്നു. ഇതുകൂടാതെ

"ഗുരുമരുത പുരാധിശ്വര"

എന്ന സമ്ബോധനത്തിൽ ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന ഗുരുപദത്തിന്റെ അർത്ഥമായ ഗുരുത്വം (ഘനത്വം) കൃപാഭരം കുമന്നിട്ടാണെന്നുകൂടി ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. മരുത് പുരാധീശ്വരപദംകൊണ്ടു മാത്രം വിവക്ഷിതാർത്ഥം സമ്പാദിതമായിരിക്കേ ഗുരുപദം ഈ വിശേഷം വ്യഞ്ജിപ്പിക്കാനായിരിക്കണമെന്നു വിചാരിക്കുന്നത് അസ്ഥാനത്തിലാകയില്ലല്ലൊ. മരുത് പുരമായ സ്ഥൂലദേഹത്തിന്റേയും മരുത്തായ പ്രാണനിലേയും ആധികർക്കു (പീഡകർക്കു) നിയന്താവ് ഈശ്വരനാണെന്ന മറൊരർത്ഥവും ഇവിടെ യോജിപ്പിക്കാവുന്നതാണ്.

പ്രകല്പ്യ ഭുവനത്രയീം—ഇതനുസരിച്ചു സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ട ലോകങ്ങൾ മൂന്നാണെങ്കിലും അവയിൽ ഭൂർലോകത്തിൽ അതലാദിപാതാളാന്തങ്ങളായ ഏഴ് അധോലോകങ്ങളും സ്വർലോകത്തിൽ മഹർജ്ജനസ്തപസ്സത്യങ്ങളായ നാലു ഉപരിലോകങ്ങളും അന്തർഭവിച്ചിരിക്കയാൽ ഈ മൂന്നുലോകങ്ങളുംകൂടി ചേർത്ത് ആകപ്പാടെ പതിന്നാലു ലോകങ്ങളും സിദ്ധപ്രായങ്ങളായി ഗണിക്കാവുന്നതാണ്.

ഈ അവസരത്തിൽ താഴെ നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്ന പ്രമാണങ്ങളും ശ്രദ്ധേയങ്ങളും ആകുന്നു:—

"പദ്മകോശം തദാവിശ്യ ഭഗവത്കർമ്മചോദിതഃ
ഏകം വ്യഭാങ്ക്ഷീദുരുധാ ത്രിധാ ഭാവ്യം സ സപ്തധാ."
"ഭൂർലോകഃ കല്പിതഃ പദ്ഭ്യാം ഭുവർലോകോഽസ്യ നാഭിതഃ
സ്വർലോകഃ കല്പിതോ മൂർദ്ധ്നാ ഇതി വാ ലോകകല്പനാ."

ഗുരുദയോക്ഷിതൈരീക്ഷിതൈഃ — ഈക്ഷിതങ്ങൾക്കുള്ള ആർദ്രതാപശാന്തിയും ആനന്ദവ്യാപ്തിയും ഉദ്ദേശിച്ചു കൊണ്ടുത്തിട്ടുള്ളതാണ്. ഈക്ഷിതൈഃ എന്ന ബഹുവചനവും, പ്രാർത്ഥനയിലുള്ള 'പാഹി' എന്ന ലോട്ടും ചേർന്നപ്പോൾ സ്ഥായിയായ കടാക്ഷദർശനംതന്നെ പരമഫലമായി ഭക്തിരിപ്പാട്ടു കരുതുന്നതായി വന്നുകൂടുന്നു. ഫ ൦

ജഗത്സൃഷ്ടിപ്രകാരവർണ്ണനം
എന്ന ഒൻപതാംദശകം സമാപ്തം.

അഥ ദശമം ദശകം.

അനന്തരം പത്താമത്തെ ദശകത്താൽ ഭഗവത് പ്രസാദംകൊണ്ടു വിജ്ഞാനബലവും വീര്യവും സിദ്ധിച്ച ബ്രഹ്മാവു നിർഹിച്ചതായ സൃഷ്ടിഭേദം വർണ്ണിക്കുന്നു:—

വൈകുണ്ഠ! വർദ്ധിതബലോഽഥ ഭവത്പ്രസാദാ-
ദമ്ഭോജയോനിരസൃജത് കില ജീവദേഹാൻ
സ്ഥാസ്നുനി ദ്രുഹമയാനി തഥാ തിരശ്ചാം
ജാതീർമ്മനുഷ്യനിവഹാനപി ദേവഭേദാൻ. ൧

(ഹേ) വൈകുണ്ഠ! = (അല്ലയോ) മഹാവിഷ്ണോ!
അഥ = അനന്തരം
ഭവത്പ്രസാദാത് = നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രസാദം (അനുഗ്രഹം)നിമിത്തം
വർദ്ധിതബലഃ = വർദ്ധിതമായ (അധികമാക്കിചെയ്യപ്പെട്ടതായ) ബലത്തോടു (വിജ്ഞാനവീര്യശക്തിയോടു) കൂടിയ
അമ്ഭോജയോനിഃ = പദ്മജന്മാവു് (ബ്രഹ്മാവു്)
ദ്രുഹമയാനി = ദ്രുഹമയങ്ങളായ (വൃക്ഷ-ലതാ-ഗുല്മ - ഓഷധിപ്രഭൃതികളായി ഭൂമിയിൽനിന്നും മുളച്ചു വരുന്നതുകളായ)
സ്ഥാസ്നുനി = സ്ഥാവരങ്ങളും,
തഥാ = അപ്രകാരം
തിരശ്ചാം, ജാതീഃ = തിര്യക്കുകളുടെ (പശുപക്ഷിമൃഗാദികളായ ജന്തുക്കളുടെ) ജാതികളും, (നാനാവിധസമൂഹായങ്ങളും)
മനുഷ്യനിവഹാൻ = മനുഷ്യ (വിശേഷജ്ഞാനം സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള മർത്ത്യ)രുടെ നിവഹ(സമൂഹ)ങ്ങളും,
ദേവഭേദാൻ, അപി = സിദ്ധസാധ്യഗണങ്ങളും, സൂര്യൻ, ചന്ദ്രൻ, മരുത്തുകൾ മുതലായി മുപ്പത്തുമുക്കോടിദേവന്മാരും ആയ

ജീവദേഹാൻ = ജീവങ്ങളുടെ (ജീവാത്മാക്കളുടെ) ദേഹങ്ങളെ (അതാതു കർമ്മഫലാനുരൂപമായ അനുഭവത്തിനു തക്കവിധം ഉള്ള ശരീരങ്ങളെ)

അസൃജത്, കില. = സൃഷ്ടിച്ചുപോൽ.

സാരം. അല്ലയോ ഭഗവൻ! വൈകുണ്ഠമൂർത്തേ! സകലപ്രപഞ്ചങ്ങളുടേയും തദന്തർഗതങ്ങളായ ജീവകോടികളുടേയും ആവിർഭാവതിരോധാനങ്ങൾക്ക് ഏകാശ്രയമായ നിന്തിരുവടിയുടെ അനുഗ്രഹംനിമിത്തം പദാർത്ഥങ്ങളുടെ വിവേചനത്തിലും, ഘടനയിലും വിജ്ഞാനവും, വീര്യവും സിദ്ധിച്ചവനായ ബ്രഹ്മാവ് വീണ്ടും ജീവാത്മാക്കൾക്കുചിതമായ ശരീരങ്ങൾ സൃഷ്ടിച്ചു. ലോകത്രയത്തിലുൾപ്പെട്ട അസംഖ്യം ജീവികൾ പ്രളയത്തിൽ ലയിച്ചിരുന്നതിനാൽ അവക്കു സ്വസ്വകർമ്മാനുഗുണമായ അനുഭവത്തിന് അർഹമായ ശരീരം നല്കിയാലല്ലാതെ പുറത്തു പ്രവേശിക്കാൻ സാധിക്കുന്നതല്ലല്ലൊ. അതുകൊണ്ടു ബ്രഹ്മാവ് എതുയും താണതരത്തിൽ സ്ഥാവരങ്ങളായ് വൃക്ഷലതൌഷധിസ്വരൂപങ്ങളായും, അല്പംകൂടി ഭേദമായി അങ്ങോടിങ്ങോട് ഓടിനടക്കാൻ യോഗ്യതയുള്ള പക്ഷിമൃഗാദികളായും, അതിലും മെച്ചമായി വിശേഷജ്ഞാനം കൂടുതലായുള്ള മനുഷ്യരായും, സർവ്വോത്കൃഷ്ടമായ രീതിയിൽ സത്വപ്രധാനന്മാരായ ദേവന്മാരായും അനേകം പ്രകാരത്തിൽ ശരീരങ്ങൾ സൃഷ്ടിച്ചുവത്രെ. പരമാർത്ഥത്തിൽ ജീവാത്മാക്കൾക്കു കർമ്മഫലാനുഭവയോഗ്യമായ ശരീരംകൊണ്ടല്ലാതെ ഭേദമില്ലതന്നെ. പരമാത്മസ്വരൂപത്തിൽനിന്നും ജീവങ്ങൾക്കു ഭേദമില്ലെന്നുള്ളതു നിശ്ചയം. ജീവാത്മാക്കൾ നിത്യങ്ങളാണ്. ഇപ്രകാരമിരിക്കെ ഇവയ്ക്ക് ഉത്പത്തിരൂപമായ സൃഷ്ടി എങ്ങനെ ഉണ്ടാകാം എന്നു ശങ്കതോന്നാം. ഇവയുടെ ഉത്പത്തി കർമ്മാനുഗുണമായ ശരീരധാരണം ആണെന്നുവന്നാൽ ഉത്പന്നമാകുന്നതും നഷ്ടമാകുന്നതും ശരീരമാകുമ്പോൾ ജീവാത്മാക്കൾ നിത്യങ്ങളാണെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. ഈവിധം നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രേരണയാൽ ബ്രഹ്മാവു സമർത്ഥനായിത്തീർന്ന് അനേകം കോടി ജീവരാശികൾക്കു വിചിത്രവും ഉചിതവുമായ ദേഹങ്ങൾ നിർമ്മിച്ചു.

ഇവിടെ ബ്രഹ്മാവിന്റെ ജീവസൃഷ്ടിപ്രകാരം പറയുന്നു—യഥാർത്ഥത്തിൽ ജീവസൃഷ്ടി ജീവദേഹസൃഷ്ടിയാണെന്നുള്ള തത്ത്വം സ്ഥാപിച്ചിരിക്കുന്നു. സ്ഥിരങ്ങളായ വൃക്ഷലതാദികൾക്കും വൃദ്ധിക്ഷയാദിശരീരധർമ്മം അവലംബിച്ചു ജീവനുള്ളതായി കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. മനുഷ്യൻ, ദേവൻ എന്നീവിധമുള്ള വ്യവഹാരമെല്ലാം ദേഹത്തെ ആശ്രയിച്ചാണെന്നുള്ള സിദ്ധാന്തത്തിനു യോജിക്കുന്നവിധത്തിൽ 'ജീവ-ദേഹാൻ' എന്ന വിശേഷ്യത്തിൽ പ്രധാനഭൂതമായ ദേഹശബ്ദത്തോടു 'മനുഷ്യാൻ, ദേവദേഹാൻ' എന്നുംമറും അദ്ദേഹവിശേഷണം ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

ഓരോവകുപ്പിലും അനേകംപ്രകാരങ്ങൾ കാട്ടുന്നതിനായി 'ഭൂരുഹമയാനി, തിരശ്ചാം ജാതീഃ, മനുഷ്യനിവഹാൻ, ദേവദേഹാൻ' എന്നിങ്ങനെ മയ-ജാതി-നിവഹ-ഭേദശബ്ദങ്ങൾ ഭേദ്യാന്തരേണ നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നു.

ജീവൻ നിത്യനാണെന്നുള്ളതിനു പ്രമാണങ്ങൾ ഉദ്ധരിച്ചുകൊള്ളുന്നു—

"ന ജായതേ മ്രിയതേ വാ കദാചിത്" (ശ്രുതി)

"നിത്യോ നിത്യാനാം ചേതനശ്ചേതനാനാം" (ശ്രുതി)

"നാത്മാ ശ്രുതേഃ നിത്യത്വാച്ച താഭ്യഃ" (സ്മൃതി)

അസൃജത് കില ജീവദേഹാൻ—ഈ അംശത്തിൽ

"പ്രജാപതിഃ പ്രജാ അസൃജത"

"തോയേന ജീവാൻ വിസസർജ ഭൂമ്യാം."

എന്നീ പ്രമാണങ്ങൾ ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടവയാണു്.

നിത്യനായ ജീവൻ ദേഹഭേദം സ്വീകരിച്ചു പ്രപഞ്ചരംഗത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്നതു പഴയവസ്ത്രം കളഞ്ഞു പുതിയതു മാറുമ്പോലെ ആണു്. ഇതിനു ഭഗവദ്ഗീതയിൽ കാണുന്ന പ്രമാണം ശ്രദ്ധിക്കുക:—

"വാസാംസി ജീർണ്ണാനി യഥാ വിഹായ
നവാനി ഗൃഹ്ണാതി നരോ/പരാണി
തഥാ ശരീരാണി വിഹായ ജീർണ്ണാ-
ന്യന്യാനി സംയാതി നവാനി ദേഹീ."

ഫ

ബ്രഹ്മാവിന്റെ അജ്ഞാനകൃതമായ താമസസൃഷ്ടിയെ ഉപന്യസിച്ച് അനന്തരം ബ്രഹ്മാവു പരമാത്മപദത്തോടുകൂടി അജ്ഞാനനിവൃത്തിക്കായി ഭഗവത്സ്മരണ ചെയ്തതായി ഉപന്യസിക്കുന്നു:—

മിഥ്യാഗ്രഹാസ്മിമതിരാഗവികോപഭീതി-
രജ്ഞാനവൃത്തിമിതി പഞ്ചവിധാം സ സൃഷ്ട്വാ
ഉദ്ദാമതാമസപദാർത്ഥവിധാനദൂന-
സ്തേനേ പദീയചരണസ്മരണം വിശുദ്ധ്യൈ. ൨

സഃ	= ആ ബ്രഹ്മാവു്
മിഥ്യാഗ്രഹാസ്മിമതിരാഗ-വികോപഭീതീഃ	= മിഥ്യാഗ്രഹം (പ്രപഞ്ചം യഥാർത്ഥമാണെന്നുള്ള ബോധം) അസ്മിമതി (ശരീരാദിയിൽ അഹംബുദ്ധി) രാഗം (ധനാദികളിൽ ഉപഭോഗകാങ്ക്ഷ) വികോപം (ഉപഭോഗ്യങ്ങളായ ധനാദികൾ ആരെങ്കിലും അപഹരിച്ചാലുള്ള കോപം) ഭീതി (അഭിമാനിച്ചിട്ടുള്ള ദേഹാദി നശിക്കുമ്പോൾ ഞാൻ നശിക്കുന്നല്ലൊ എന്നഭയം)
ഇതി	= എന്നിപ്രകാരം
പഞ്ചവിധാം	= അഞ്ചുവിധമായ
അജ്ഞാനവൃത്തിം	= ആത്മാവിനെക്കുറിച്ചുള്ള അജ്ഞാനത്താലുണ്ടായ വികാരകാര്യങ്ങളെ
സൃഷ്ട്വാ	= സൃഷ്ടിച്ചിട്ടു്
ഉദ്ദാമതാമസപദാർത്ഥവിധാനദൂനഃ	= ഉദ്ദാമ (അധിക)ങ്ങളായ താമസപദാർത്ഥ(തമോഗുണകാര്യ)ങ്ങളുടെ വിധാനം (രചനം) കൊണ്ടു ദൂന(ഖിന്ന)നായി
വിശുദ്ധ്യൈ	= വിശുദ്ധിക്കായിക്കൊണ്ടു് (ഇതിനെല്ലാം ഹേതുവായ അജ്ഞാനത്തിന്റെ നിവൃത്തിക്കായിക്കൊണ്ടു്)

തദീയചരണസ്മരണം = നിന്തിരുവടിയുടെ ചരണസ്മര
ണ (പാദാരവിന്ദധ്യാന)ത്തെ
തേനേ. = ചെയ്യു.

തേനേ—തനു വിസ്താരേ കരണേ ച എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി ആത്മനേപദി ലിട് പ്ര-പു-ഏ.

തേനേ	തേനാതേ	തേനിരേ
തേനിഷേ	തേനാഥേ	തേനിധ്വേ
തേനേ	തേനിവഹേ	തേനിമഹേ.

അല്ലയോ സർവ്വശക്തനായ ജഗദീശ്വര! നിന്തിരുവടി യുടെ ലീലാവതാരകേളികർമ്മങ്ങളുള്ള പൂർവ്വരങ്ഗം തയ്യാറാകുന്നു.

സാരം. പ്രപഞ്ചോല്പത്തി നിർമ്മിക്കാനും അലങ്കരിക്കാനും ബ്രഹ്മാവു ചാടിപ്പുറപ്പെട്ടകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. സ്ഥാവരജങ്ഗമാത്മകമായി ജീവദേഹങ്ങൾ സൃഷ്ടിച്ചുകഴിഞ്ഞപ്പോൾ അതുവരെ ഉണ്ടായിരുന്ന ആത്മജ്ഞാനത്തിന് ഒരു മറവുണ്ടായിത്തീർന്നു. സൃഷ്ടികൌശലം അവസാനിച്ചുമില്ല. ഈ വിധം അജ്ഞാനപരവശനായ ബ്രഹ്മാവു തന്റെ അജ്ഞാനത്തിനനുരൂപമായി ഈ കാണുന്ന പ്രപഞ്ചമാണു യഥാർത്ഥമെന്നുള്ള മിഥ്യാബോധത്തേയും, അതനുസരിച്ചു ശരീരാദിയിൽ അഹംമമാദ്യഭിമാനത്തേയും, അതുതുടർന്നു ധനാദികളിൽ കാങ്ക്ഷയാകുന്ന രാഗത്തേയും, ആ രാഗം ഫലിപ്പിക്കാൻ കഴിയാത്തവിധം ഭോഗ്യവസ്തുക്കളെ അപഹരിക്കുന്നവന്റെ നേർക്കുള്ള കോപത്തേയും, ശരീരാദികർമ്മങ്ങൾക്കു നാശം സംഭവിക്കുന്നതായി ഊഹിച്ചാലുണ്ടാകുന്ന ഭയത്തേയും സൃഷ്ടിച്ചു. ഈവിധം തമോഗുണകാര്യങ്ങളായ മിഥ്യാബോധം തുടങ്ങിയ അഞ്ചുവിധം അവിദ്യാകരണത്തിലെ അജ്ഞാനവൃത്തികളെ രേഖപ്പെടുത്തിക്കഴിഞ്ഞ ഉടൻ അദ്ദേഹം വളരെ പശ്ചാത്തപിച്ചു. കഷ്ടമേ ഞാൻ അവിദ്യാപ്രപഞ്ചസൃഷ്ടിക്കാണല്ലൊ വശപ്പെട്ടുപോയതു; ഇനി ഏതുതരത്തിൽ ഭഗവാനോട് അടുക്കാൻ സാധിക്കും. എന്നായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഖേദം. ഒടുവിൽ സകലസാമർത്ഥ്യത്തിനും ഹേതുവായിത്തീർന്ന നിന്തിരുവടിയുടെ ധ്യാനംതന്നെ ശരണമായികണ്ടു തൃപ്പാദസ്മരണംനടത്തി നിശ്ചയായിരുന്നു. അല്ലെന്റെ ഭഗവൻ! യാതൊരുവിധമുള്ള വ്യാമോഹത്തിനും ഇടകൊടാതെ

നിന്തിരുവടിയുടെ പാദാരവിന്ദസ്മരണം എപ്പോഴും ഉണ്ടാകാൻ പ്രസാദിക്കേണമേ!

നിരൂപണം.

ഇവിടെ മുൻശ്ലോകത്തിൽ ഉപന്യസിച്ചതനുസരിച്ചു വിചിത്രങ്ങളായ പ്രാരബ്ധകർമ്മങ്ങളെ അനുഭവിക്കുന്നതിനായി അസംഖ്യം ജീവരാശികളുടെ അവസ്ഥയ്ക്കുതക്കവിധം പലേപ്രകാരത്തിലുള്ള നരതിര്യഗാദിശരീരങ്ങളെ സൃഷ്ടിച്ചപ്പോൾ അവരുടെ ആവശ്യത്തിന് അഹങ്കാരം, രാഗം, കോപം, ഭയം എന്നീ താമസവൃത്തികളും സൃഷ്ടിക്കേണ്ടതായി നേരിട്ടു. സ്വയം സത്തപ്രധാനപ്രധാന്യംനിമിത്തം ബ്രഹ്മാവിനുള്ള പശ്ചാത്താപവും തത് പരിഹാരത്തിനായി ശ്രീനാരായണചരണസ്മരണവും നിരൂപണംചെയ്തിരിക്കുന്നു.

മിഥ്യാഗ്രഹാസ്മിമതിരാഗവികോപഭീതീഃ— ഈ പദം പലേ പുസ്തകങ്ങളിലും പ്രഥമൈകവചനാന്തമായി കാണുന്നു. ഒന്നാമത് ഏകവചനം അസംഗതം; രണ്ടാമതു പ്രഥമയ്ക്ക് അനവയമില്ല. അതിനാൽ ഈ വ്യാഖ്യാനത്തിൽ ദ്വിതീയാബഹുവചനാന്തമായി ചേർത്തിരിക്കയാണ്. ഈ ബഹുവചനം ഇവിടെ സംഗ്രഹിച്ചിട്ടില്ലാത്ത ലോഭം മോഹം മദം മാത്സര്യം മുതലായ മറനേകം താമസഭാവങ്ങളേയും സൃഷ്ടിയെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

ചുരുക്കത്തിൽ— മിഥ്യാഗ്രഹം=യഥാർത്ഥസ്വരൂപം പ്രകാശിക്കാതിരിക്കത്തക്കവിധം ഉള്ള അജ്ഞാനം, അസ്മിമതി=ദേഹാദിയിൽ അഹംമമാഭിമാനം, രാഗം=ഭോഗേച്ഛ, വികോപം=ഭോഗ്യവസ്തുവിന്റെ തടസ്സത്തിലുള്ള ക്ഷോഭം, ഭീതി = ദേഹാദിനാശത്തിൽ അയ്യോ! ഞാൻ നശിക്കുന്നല്ലൊ എന്നുള്ള ബുദ്ധിവികാരം എന്ന് ഇവയ്ക്ക് ഒരു നോട്ട കൊടുക്കാം. ഇതെല്ലാം അവിദ്യാകാര്യമാകയാൽ അവിദ്യതന്നെയാണ്. ഈ അവിദ്യയെ, അഞ്ചു പർവ്വങ്ങൾ ഉള്ളതിനാൽ പഞ്ചപർവ്വം എന്നു പറഞ്ഞുവരുന്നു. വിഷ്ണുപുരാണം നോക്കുക —

"തമോ മോഹോ മഹാമോഹ-
സ്താമിസ്രോ ഹ്യന്ധസംജ്ഞിതഃ
അവിദ്യാ പഞ്ചപർവൈഷാ
പ്രാദുർഭൂതാ മഹാത്മനഃ."

അവിദ്യാകാമ്യകർമ്മങ്ങളായ ഈ മിഥ്യാഗ്രഹാദിയെ പാത ഞ്ജലയോഗസൂത്രത്തിൽ ക്ലേശശബ്ദംകൊണ്ടു വ്യവഹരിക്കുന്നു.

"അവിദ്യാസ്മിതാരാഗദ്വേഷാഭിനിവേശാഃ
പഞ്ചക്ലേശാഃ"

വിഷ്ണുസ്വാമി ഇവയെത്തന്നെ—അജ്ഞാനവിപര്യ്യാസഭേദ ഭയശോകശബ്ദങ്ങൾകൊണ്ടു മറെറാരുവിധത്തിൽ വർണ്ണിക്കുന്നു. മിഥ്യാഗ്രഹം, മേലുള്ള അസ്മിമതിമുതലായവയ്ക്കു് ആദികാരണ മാകയാൽ ഈ നാരായണീയശ്ലോകത്തിൽ ആദ്യമായി ഘടിപ്പി ച്ചിരിക്കുന്നു.

ഉദ്ദാമതാമസപദാർത്ഥവിധാനദക്ഷനഃ— ഇവിടെ താമസ ശബ്ദത്തിന് ഉദ്ദാമ എന്നു ചേർത്തിരിക്കുന്ന വിശേഷണം അധികം ഭാഗവും തമോവികാരമായത് എന്നുള്ള അർത്ഥം ഗ്രഹിക്കാൻ ഉപ കരിക്കുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു മിഥ്യാഗ്രഹം, ലൌകികദൃഷ്ട്യാ സത്യ ഭൂതമായ പ്രപഞ്ചത്തിൽ ഇത് അസത്യമാണെന്നും, അസ്മിമതി പരമാത്മാവിൽ ഞാനാണു പരമാത്മാവെന്നും, കോപഭീതികാം, ആത്മസാമ്രാജ്യാനുഭവത്തിനു തടസ്സംവരുമ്പോൾ ക്ഷോഭരൂപ മായും അനുകൂലസ്ഥിതിയിൽ യോജിപ്പിക്കാവുന്നതായ ഏതാ ണ്ടൊരു സാത്വികഗുണശകലത്തിന്റെ സമ്പർക്കം ഫലപ്പെ ടുന്നു.

തദീയചരണസ്മരണം വിശുദ്ധ്യൈ—താമസപദാർത്ഥവി ധാനം എന്ന പ്രവൃത്തിയെ ക്ഷാളനംചെയ്തു ശുദ്ധപ്പെടുത്തുവാൻ സ്മരണം അതുപോലെ ഒരു പ്രവൃത്തിയായിത്തന്നെ നിർദ്ദേശി ച്ചിരിക്കുന്നു.

തേനേ—തനു വിസ്താരേ കരണേ ച എന്ന ധാതുവിന്റെ ലിട്ടിന്റെ രൂപമാണിതു്. സാധാരണമായി ചെയ്തു എന്നാണർത്ഥം എങ്കിലും വിസ്താരാർത്ഥംകൂടി ഇവിടെ യോജിപ്പിക്കേണ്ടതാ ണെന്നു തോന്നുന്നു. വിധാനം എത്രമാത്രമുണ്ടായോ അതി ലധികം സ്മരണമാത്രകൊണ്ടു ഉണ്ടായി എന്നു താത്പര്യം. നിന്തിരുവടിയുടെ ചരണാരവിന്ദധ്യാനം വിസ്തരിച്ചു നടത്തി എന്നാശയം. ൨

ഭഗവച്ചരണസ്മരണത്താൽ പരിശുദ്ധമാനസനായ ബ്രഹ്മാവു മനസ്സു കൊണ്ടു സനകാദികളായ നാലു മുനിമാരെ സൃഷ്ടിച്ചതായി പറയുന്നു:—

താവത് സസർജ്ജ മനസാ സനകം സനന്ദം
ഭ്രയഃ സനാതനമുനിം ച സനത്കുമാരം
തേ സൃഷ്ടികർമ്മണി തു തേന നിയുജ്യമാനാ-
സ്ത്വത് പാദഭക്തിരസികാ ജഗൃഹുന്ന വാണീം. ൯

താവത്	= അപ്പോൾ (ഭഗവത് സ്മരണയുള്ളായി ശുദ്ധമാനസനായപ്പോൾ
ഭ്രയഃ	= വീണ്ടും
മനസാ	= മനസ്സുകൊണ്ടു്
സനകം	= സനകനേയും
സനന്ദം	= സനന്ദനേയും
സനാതനമുനിം	= സനാതനമുനി (മഹർഷി) യേയും
സനത്കുമാരം, ച	= സനത്കുമാരനേയും
സസർജ്ജ.	= സൃഷ്ടിച്ചു.
തു	= എന്നാൽ
തേ	= അവർ (അപ്രകാരം സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ട സനകാദികൾ)
തേന	= ആ ബ്രഹ്മാവിനാൽ
സൃഷ്ടികർമ്മണി	= സൃഷ്ടിവ്യാപാരത്തിൽ
നിയുജ്യമാനാഃ (അപി)	= നിയോഗിക്ക (പ്രേരിപ്പിക്ക) പ്പെടുന്നവരായ് (ഇരുന്നിട്ടും)
ത്വത്പാദഭക്തിരസികാഃ	= ത്വത്പാദഭക്തിയിങ്കൽ (നിന്തിരുവടിയുടെ പാദഭജനത്തിൽ മറ്റു സകലവ്യാപാരവുമുപേക്ഷിച്ചു) രസികരായി (ശുദ്ധാലുക്കളായി)
വാണീം	= വാണിയെ (വാക്കിനെ—ബ്രഹ്മാവിന്റെ നിയോഗത്തെ)
ന, ജഗൃഹുഃ.	= ഗ്രഹിച്ചില്ല. (സ്വീകരിച്ചില്ല. സൃഷ്ടിയിൽ പ്രവർത്തിച്ചില്ല.)

സസർജ്ജ—സൃജ വിസർഗ്ഗേ എന്ന ധാതുവിൽ പരസ്മൈപദി കർത്തരി ലിട് പ്ര-പു-ഏ.

ജഗ്രഹഃ—ഗ്രഹ ഉപാദാനേ എന്ന ധാതുവിൽ പരസ്മൈപദി കർത്തരി ലിട്ട് പ്ര-പു-ബ.

അല്ലയോ സർവ്വാന്തര്യാമിയായ് സർവ്വപ്രേരകനായുള്ള ഭഗവൻ! തൃപ്പാദസ്മരണമുണ്ടായി സകലതാമസമലങ്ങളും അകന്ന് ബ്രഹ്മാവു പരിശുദ്ധഹൃദയനായിത്തീർന്ന മിഥുനാഗ്രഹം തുടങ്ങിയ അശുദ്ധവസ്തുസൃഷ്ടിക്കു പകരം വീട്ടാനായി മനസ്സുകൊണ്ടു സനക-സനന്ദ-സനാതന-സനത്കുമാരന്മാരായ നാലു മുനിമാരെ സൃഷ്ടിച്ചു. അവർ ജനനാൽ തന്നെ ശമദമാദിസത്ത്വഗുണസമ്പന്നന്മാരും നിവൃത്തിനിഷ്ണന്മാരും ആയ തേജോരൂപികളായിരുന്നു. ബ്രഹ്മാവിനു വളരെ സന്തോഷമായി. ഇനി ഇവരെക്കൊണ്ടു സൃഷ്ടികർമം ചെയ്യിച്ചു സുഖിച്ചിരിക്കാം എന്നു വിചാരിച്ച് ആ സനകാദികളെ സൃഷ്ടികർമ്മത്തിൽ പ്രേരണചെയ്തു. എന്നാൽ ഇതു പറഞ്ഞിയില്ല. നിന്തിരുവടിയുടെ സങ്കല്പബലത്താൽ അവർ ബ്രഹ്മാവിന്റെ ശാസനം നിഷേധിച്ചു. അവരെപ്പറ്റി സ്വസൃഷ്ടരാണെങ്കിലും ബ്രഹ്മാവിനു സൂക്ഷ്മം ഗ്രഹിക്കാൻ സാധിച്ചില്ല. അവർ ബ്രഹ്മാവിനെപ്പോലെ ആവശ്യപ്പെട്ടപ്പോൾ നിന്തിരുവടിയുടെ ചരണസ്മരണംചെയ്യുന്നവരല്ലായിരുന്നു. അവരുടെ ആവശ്യം ഇതൊന്നുതന്നെ ആയിരുന്നു. നിന്തിരുവടിയുടെ പാദാരവിന്ദഭജനമൊന്നല്ലാതെ അവർക്കു മറെറാന്നും സാധിക്കുന്നതല്ലായിരുന്നു. പ്രവൃത്തിവിമുഖരും മോക്ഷഫലം പോലുമിച്ഛിക്കാതെ തൃപ്പാദഭക്തിമാത്രകുതുകികളും ആയ ആ യോഗികൾ ബന്ധഹേതുവായ സൃഷ്ടികർമ്മത്തിൽ ആദ്യം നിന്തിരുവടിയുടെ വാണിയെ ബ്രഹ്മാവു സ്വീകരിച്ചതുമിച്ചതുപോലെ ബ്രഹ്മാവിന്റെ വാണിയെ അവർ ഗണിച്ചില്ല. അല്ലയോ ഗുരുവായൂരപ്പ! സനകാദികൾക്കുള്ളതുപോലെ സൂക്ഷ്മമായ തവത്പാദഭക്തിരസം നിന്തിരുവടി എനിക്ക് അനുഗ്രഹിച്ചു തരേണമേ.

നിരൂപണം.

ബ്രഹ്മാവു ഭഗവച്ചരണസ്മരണം പൂർവ്വശ്ലോകോക്തരീത്യാ കൊണ്ടുപിടിച്ചപ്പോൾ ശുദ്ധി കുറേ അധികമായി. തത്ഫലമായി പിന്നത്തെ സൃഷ്ടി അത്യന്തശുദ്ധരായ സനകാദികളെപ്പറ്റി ആയിരുന്നു. അതിനിർമ്മലമായ മനസ്സുകൊണ്ടു സൃഷ്ടിച്ചാൽ ശരീരസമ്പർക്കംകൊണ്ടു

വല്ല അഴക്കും പറകയില്ലല്ലൊ എന്നായിരുന്നു. ബ്രഹ്മാവിന്റെ വിചാരം. മിഥുനങ്ങളായി (ഭാര്യാഭർത്താക്കന്മാരായി) ചേർന്നുള്ള സൃഷ്ടിയല്ലായ്കയാൽ തപോബലംകൊണ്ടു ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഓരോ അവയവത്തിൽനിന്നും ഓരോരുത്തരേയും സൃഷ്ടിച്ചതായിട്ടാണു പുരാണം ഘോഷിക്കുന്നതു്. അക്കൂട്ടത്തിൽ മനസ്സുകൊണ്ടു സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ടവരാണ് ഈ യോഗികൾ. ഈ ഭാഗം—

"ഉത്സങ്ഗാന്നാരദോ ജജ്ഞേ
ദക്ഷോഽങ്ഗുഷ്ഠാത്"

എന്നും,

"മാനസാ മേ സുതാ യുഷ്മത്
പൂർവ്വജാഃ സനകാദയഃ"

എന്നുമുള്ള പ്രമാണങ്ങൾകൊണ്ടു വ്യക്തപ്പെടുന്നു.

സനക, സനന്ദ, സനാതന, സനത്കുമാര എന്നീ നാലു നാമധേയത്തിലും ഒരുപോലെ നിത്യപര്യായമായി കാണുന്ന സനശബ്ദം ചേർത്തിട്ടുള്ളതു് ആ യോഗികളുടെ വികാരമില്ലായ്മയെ വിശദപ്പെടുത്തുന്നു.

തത്പാദഭക്തിരസികാഃ—ഈ ഒരു വിശേഷണം ചേർത്തിരിക്കുന്നതു വളരെ അർത്ഥവത്തായിരിക്കുന്നു. ഏതെങ്കിലും ഒന്നിലുള്ള ഇച്ഛ, മോഹം, തത്പരത, രസികത എന്നീ ഭാവങ്ങൾ ഉത്തരോത്തരം ഉത്കൃഷ്ടസ്ഥിതിയേയും തന്മയതയേയും സൂചിപ്പെടുത്തുന്നു. സൃഷ്ടിപ്രവൃത്തനായ ബ്രഹ്മാവും മറ്റുള്ളവരും ഭക്തികാമരെന്നല്ലാതെ ഭക്തിരസികരല്ല. പരമപ്രേമരൂപമാകുന്ന ഭക്തിയിൽ രസിച്ചു തന്മയീഭവിച്ചാൽ കൃത്യാന്തരമുണ്ടാകുന്നതല്ല എന്നുള്ളതാണ് രസികത്വത്തിന്റെ ചുരുക്കം. നിത്യാനന്ദസ്വരൂപലാഭമാകുന്ന മോക്ഷവും തുച്ഛമായി കരുതി—

"കുർവന്ത്യഹൈതുകീം ഭക്തി-
മിത്ഥംഭൂതഗുണോ ഹരിഃ"

എന്ന ഭാഗവതത്തിൽ വർണ്ണിച്ചിട്ടുള്ളതുപോലെ ഉത്തമയായ ഭക്തിയിൽ തന്നെ ലയിച്ചിട്ടുള്ള മഹായോഗികളാണ് ഇവരെന്നു സാരം. ഈ രസികപദം:—

"പിബത ഭാഗവതം രസമാലയം
മുഹുരഹോ രസികാ ഭുവി ഭാവുകാഃ"

എന്ന ഭാഗവതവചനത്തിൽനിന്നും ഭക്തിരസികനായ കവി അപഹരിച്ചതാണെന്നു തോന്നുന്നു. മറെറാരുകാൎയ്യംകൂടി പ്രസ്തുതത്തിൽ ചിന്തിക്കാനുണ്ട്. ഭഗവാൻെറ ലീലാവതാരകേളികൾക്കു കോപ്പുകൂട്ടേണ്ട അവസരം വന്നുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അതിൽ പതിന്നാലു ലോകങ്ങളും, അവയുടെ ജീവരാശികളും, അവയ്ക്കുള്ള ശരീരമാകുന്ന ചട്ടകളും, തയ്യാറായിരിക്കുന്നു സരസരും വിരസരുമായ രണ്ടു കക്ഷികൾ ഉണ്ടാക്കുന്നതായുള്ള താമസവൃത്തികളും ഒരുങ്ങിയിരിക്കുന്നു. ഇനി ഇവർ തമ്മിൽ കശപിശ ഉണ്ടാകേണ്ട ആവശ്യം മാത്രമേ ഉള്ളൂ. ഈ സനകാദിസൃഷ്ടി അതിലേക്കുള്ള ഒരു സൂത്രന്യാസമാണ്. സ്രഷ്ടാവിൻെറ നേൎക്കു തന്നെ അവർ നിഷേധമാരംഭിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ നിഷേധം ശിക്ഷാൎഹമാകാത്തവിധം അവർ ഭഗവത്പാദപദ്മത്തെ ശരണം പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്നുതന്നെയല്ല അടുത്തപോലെ ഭാവിയായ ജയവിജയന്മാരുടെ അധഃപതനമാകുന്ന മഹാകാൎയ്യത്തിലേയ്ക്കനുരൂപമായ ഒരു രംഗപ്രവേശം ഈ സനകാദികളെക്കൊണ്ടാണു നിൎവഹിക്കാനുദ്ദേശിക്കുന്നതും. ഇത്രയും മഹിമയുള്ള ഈ യോഗിവൎയ്യർ ബ്രഹ്മാവിൻെറ ആജ്ഞ നിഷേധിച്ചതിലെന്താണാശ്ചൎയ്യം. ബ്രഹ്മാവിൻെറ മാനസസൃഷ്ടിയും സനകാദികളുടെ ആജ്ഞാനിഷേധവും ഭാഗവതത്തിൽ കാണുമ്പോലെ താഴേ ചേൎത്തിരിക്കുന്നു:—

"ഭഗവദ്ധ്യാനപൂതേന
മനസാന്യാംസ്തതോ/സൃജത്
സനകം ച സനന്ദം ച
സനാതനമഥാത്മഭൂഃ.

സനത്കുമാരം ച മുനീൻ
നിഷ്ക്രിയാന്തൃൎദ്ധ്വരേതസഃ
താൻ ബഭാഷേ സ്വഭൂഃ പുത്രാൻ
പ്രജാഃ സൃജത പുത്രകാഃ!

തേ നൈച്ഛൻ മോക്ഷധൎമ്മാണോ
വാസുദേവപരായണാഃ."

൩

സനകാദികൾ ആജ്ഞാനിഷേധം ചെയ്തപ്പോൾ ബ്രഹ്മാവിനു കോപമുണ്ടാകുകയും തന്മൂലം രുദ്രാവതാരം സംഭവിക്കയും ചെയ്ത കഥയെ ഉപന്യസിക്കുന്നു:—

താവത് പ്രകോപമുദിതം പ്രതിരുന്ധതോ/സ്യ
ഭ്രൂമധ്യതോ/ജനി മൂഡോ ഭവദേകദേശഃ
നാമാനി മേ കുരു പദാനി ച ഹാ വിരിഞ്ചേ-
ത്യാദൌ രുരോദ കില തേന സ രുദ്രനാമാ. ൨

താവത്	= ഉടൻതന്നെ (സനകാദികൾ നിയോഗം നിഷേധിച്ചപ്പോൾ)
ഉദിതം	= ഉണ്ടായതായ
പ്രകോപം	= കോപത്തെ (കോപാരംഭത്തെ)
പ്രതിരുന്ധതഃ	= പ്രതിരോധം (നിയമനം) ചെയ്യുന്നവനായ
അസ്യ	= ഈ ബ്രഹ്മാവിന്റെ
ഭ്രൂമധ്യതഃ	= ഭ്രൂമധ്യദേശത്തിൽനിന്നു
ഭവദേകദേശഃ	= ഭവാന്റെ (നിന്തിരുവടിയുടെ) ഏകദേശം (അംശഭൂതനായ
മൂഡഃ	= മൂഡ(ഹര)ൻ
അജനി.	= ജാതനായി.
സഃ	= ആ ഹരൻ
ആദൌ	= ആദിയിൽ (ജനിച്ച ഉടൻ)
ഹാ വിരിഞ്ച!	= ഹാ വിരിഞ്ച! (വിധേ!)
മേ	= എനിക്കു .
നാമാനി	= നാമങ്ങളേയും (നാമധേയങ്ങളേയും)
പദാനി, ച	= സ്ഥാനങ്ങളേയും .
കുരു	= ചെയ്താലും (നിർദ്ദേശിച്ചാലും)
ഇതി	= എന്നിങ്ങനെ
രുരോദ, കില.	= രോദനംചെയ്തപോൽ. (കരഞ്ഞുപോൽ.)

തേന = അതുഹേതുവാൽ (രോദനത്താൽ)
(സഃ) = (അദ്ദേഹം)
രുദ്രനാമാ (അഭവത്.) = രുദ്രൻ എന്ന നാമധേയത്തോടുകൂടിയവനായി (ഭവിച്ചു.)

സാരം

അല്ലയോ സർവ്വലോകനാഥനായുള്ള ഭഗവൻ! സനക സനന്ദസനാതനസനത്കുമാരന്മാരായ കുമാരന്മാർ സൃഷ്ടി നടത്തണമെന്നുള്ള നിയോഗത്തെ നിഷേധിച്ചപ്പോൾ ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഹൃദയം സാത്വികവൃത്തി വിട്ട് താമസത്താൽ ആക്രാന്തമായി. അദ്ദേഹം കോപപരവശനായി ക്ഷോഭിക്കാനാരംഭിച്ചു. എങ്കിലും തത്ക്ഷണം പ്രതിബുദ്ധമായ വിവേകത്താൽ ആ കോപം തടഞ്ഞു. ഹൃദയത്തിൽ ഉദിച്ചതായ കോപം തടഞ്ഞപ്പോൾ അതു മേല്പെട്ടപൊങ്ങി ഭ്രൂമധ്യത്തിൽക്കൂടി നിന്തിരുവടിയുടെ അംശഭൂതനായ ഹരനായി അവതരിച്ചു. ഉടൻ ശിശു സാധാരണമായ രോദനം തുടങ്ങി. ആ രോദനം, അല്ലെന്റെ ജനകനായ ബ്രഹ്മൻ! എനിക്കേതാണു നാമങ്ങളെന്നും എന്താണു സ്ഥാനങ്ങളെന്നും ഉള്ള ചോദ്യരൂപത്തിൽ അർത്ഥവത്തായിരുന്നു. ഒടുവിൽ ഈവിധമുള്ള രോദനംനിമിത്തം ജാതനായ ആ ഹരൻ രുദ്രൻ എന്ന നാമത്താൽ പ്രസിദ്ധനായിത്തീർന്നു.

നിരൂപണം

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ രുദ്രാവതാരത്തെ ഉപന്യസിക്കുന്നു. ബ്രഹ്മാവിന്റെ കോപമൂർത്തിയായിട്ടാണ് അദ്ദേഹത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നതു്. ഹൃദയത്തിൽ ആവിഭവിച്ചതായ കോപം തടഞ്ഞു മേല്പെട്ടു കേറിയപ്പോൾ ഓരോ സ്ഥാനം അതിക്രമിച്ചു ക്രമേണ പുരികക്കൊടികൾക്കിടയിൽക്കൂടി പുറത്ത് ഒരു മൂർത്തിയായി സ്വരൂപപ്പെട്ട എന്നു പറയുന്നത് ഉചിതമായിരിക്കുന്നു. ആത്മജ്യോതിസ്സിന്റെ വ്യാപ്തിയ്ക്കു ഒരു പ്രവേശമാർഗ്ഗമായി ഭ്രൂമദ്ധ്യത്തെ സങ്കല്പിച്ചതു നന്നായിരിക്കുന്നു.

ഭാഗവതത്തിൽ കാണുന്നു:—

"സോ'വധ്യാതഃ സുതൈരേവം
പ്രത്യാഖ്യാതാനുശാസനൈഃ

ക്രോധം ദുർവിഷഹം ജാതം
നിയന്തുമുപചക്രമേ.
ധിയാ നിഗൃഹ്യമാണോ/പി
ഭ്രുവോർമധ്യാത് പ്രജാപതേഃ
സദ്യോ/ജായത തന്മന്യുഃ
കുമാരോ നീലലോഹിതഃ.''

എന്നുള്ള വചനപ്രകാരം രുദ്രൻ എന്ന നാമകരണം ചെയ്യുന്നതിനുമുൻപു, ജാതനായ കുമാരനെ നീലലോഹിതനെന്ന കീർത്തനം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ആദ്യം ഉണ്ടായതായ കോപം നീലമായും പിന്നീടു നിയമനം ചെയ്തനിമിത്തം ലോഹിതമായും തീരുകയാൽ നീലലോഹിതൻ എന്നുള്ള അവസ്ഥ വളരെ യോജിച്ചിരിക്കുന്നു.

നാമാനി മേ കുരു പദാനി ച— ഇവിടെ നാമശബ്ദവും പദശബ്ദവും ബഹുവചനമായി നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നതു ജാതനായ രുദ്രകുമാരനു പ്രവൃത്തിനാമങ്ങളും തദനുഗുണമായ സ്ഥാനങ്ങളും അനേകമുണ്ടെന്നുള്ളതിനെ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. 'ഏകാദശാഹ്വയതയാ' എന്ന് ആരംഭിക്കുന്ന അടുത്തശ്ലോകത്തിൽ തന്നെ രുദ്രനു ൧൧-നാമങ്ങളുള്ളതായി പറയാൻ പോകുന്നു. കിംബഹുനാ. രുദ്രൻ, മൂഢൻ, ഹരൻ മുതലായി സഹസ്രം നാമങ്ങളും സുപ്രസിദ്ധമാണല്ലൊ. ഇതുകൊണ്ടു ഞാൻ ചെയ്യേണ്ട പ്രവൃത്തികളും എന്തെല്ലാമാണെന്നു കൂടി ജനകനായ വിധാതാവിനോടു രോദനദ്വാരാ അപേക്ഷിച്ചിതായും സിദ്ധിക്കുന്നു. 'രുദ്രനാമാ' എന്ന ശ്ലോകാവസാനത്തിൽ ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന വിശേഷണം 'നാമാനി മേ കുരു' എന്ന അപേക്ഷയനുസരിച്ചു ജനനസമനന്തരമുള്ള നാമകരണംകൊണ്ടു ലഭിച്ച നാമധേയം 'രുദ്രൻ' ആണെന്നുള്ളതിനെ സമർത്ഥിക്കുന്നു.

ഈ രുദ്രൻ ഭഗവാന്റെ അംശമാണെന്നുള്ള കാര്യം—

''സത്ത്വം രജസ്തമ ഇതി പ്രകൃതേർഗുണാസ്തൈ-
ര്യുക്തഃ പരഃ പുരുഷ ഏക ഇഹാസ്യ ധത്തേ
സ്ഥിത്യാദയേ ഹരിവിരിഞ്ചഹരേതിസംജ്ഞാഃ.''

എന്നു ഭാഗവതത്തിൽ സ്പഷ്ടമായി വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. ര

ഈവിധം അവതരിച്ച മൂത്തിയോട് ബ്രഹ്മാവിന്റെ പ്രേരണകൊണ്ടായിരുന്നു എന്നു പറയുന്നു:—

ഏകാദശാഹ്വയതയാ ച വിഭിന്നരൂപം
രുദ്രം വിധായ ദയിതാ വനിതാശ്ച ദത്ത്വാ
താവന്ത്യദത്ത ച പദാനി ഭവത്പ്രണുന്നഃ
പ്രാഹ പ്രജാവിരചനായ ച സാദരം തം. ൪

(അഥ, സഃ) = (അനന്തരം ആ ബ്രഹ്മാവു)
ഭവത്പ്രണുന്നഃ = ഭവാനാൽ (നിന്തിരുവടിയാൽ) പ്രണുന്ന(പ്രേരിത)നായി
രുദ്രം = രുദ്രനെ
ഏകാദശാഹ്വയതയാ = ഏകാദശങ്ങളായ (൧൧) ആ ഹ്വയ(നാമ)ങ്ങളോട് കൂടുക നിമിത്തം
വിഭിന്നരൂപം, വിധായ, ച = വിഭിന്ന (നാമങ്ങൾക്കു തക്കവിധം പ്രത്യേക)ങ്ങളായ രൂപങ്ങളോട് (ആകൃതിയോട്)കൂടിയവനാക്കിത്തീർക്കയും ചെയ്തു
(തഥാ) = (അതുപോലെ)
ദയിതാഃ = പ്രേയസികളായ
വനിതാഃ, ച = വനിത(അങ്ങ്ഗന)മാരേയും
ദത്ത്വാ = കൊടുത്തിട്ട്
താവന്തി, പദാനി, ച = അത്രയും (൧൧) പദ (സ്ഥാന)ങ്ങളേയും
അദത്ത. = നല്കി.
സാദരം, തം = സാദരനായ (തന്നിൽ ആദരവോടു കൂടിയവനായ) ആ രുദ്രനോട്
പ്രജാവിരചനായ = പ്രജകളുടെ വിരചനത്തിനായി (സൃഷ്ടിക്കായി)
പ്രാഹ, ച = പറകയും ചെയ്തു. (നിയോഗിച്ചു.)

അല്ലയോ ഭഗവൻ! അണുവിൽ പരമാണുവും മഹത്തിൽ അതിമഹത്തുമായി സകലപ്രപഞ്ചവും വിസ്തരിച്ചു ലീലാവിലാസങ്ങൾക്കായി ഒരുങ്ങിയിരിക്കുന്ന അന്തര്യാമിയാണല്ലൊ നിന്തിരുവടി. പൂർവ്വോക്തപ്രകാരം രുദ്രന്റെ അവതാരവും രോദനവും അപേക്ഷകളും കേട്ട് ഇതികർത്തവ്യമറിയാതെ നില്ക്കുന്ന ബ്രഹ്മാവിനു നിന്തിരുവടിതന്നെ ഉള്ളിലിരുന്ന് ഉപദേശരൂപേണ പ്രേരണ നല്കി. അതനുസരിച്ചു ബ്രഹ്മാവു രുദ്രനു — മനു, മന്യു, മഹാദേവൻ, മഹാൻ, ശിവൻ, ഋതധ്വജൻ, ഉരുരേതസ്സ്, ഭവൻ, കാലൻ, വാമദേവൻ, ധൃതവ്രതൻ എന്നിങ്ങനെ പതിനൊന്നു നാമധേയങ്ങളും, അതിനു തക്കവിധം ഭിന്നഭിന്നങ്ങളായ സ്വരൂപങ്ങളും, ആ ഈ ഫ ഫ പേക്കും യഥാക്രമം ധീ, വൃത്തി, അശനി, ഉമ, നിയുത്ത്, സർപ്പിസ്സ്, ഇഡ, അംബിക, ഇരാവതി, സുധ, ദീക്ഷ എന്നീവിധം പ്രിയതമകളായ ഫ ഫ-പതിമാരേയും ദാനംചെയ്തു. ഓരോ ദമ്പതികൾക്കും സുഖനിവാസത്തിനായി ഹൃദയം, ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ, പ്രാണൻ, ആകാശം, വായു, അഗ്നി, ജലം, ഭൂമി, സൂര്യൻ, ചന്ദ്രൻ, തപസ്സ് എന്നുള്ള ഓരോ സ്ഥാനത്തേയും നിർദ്ദേശിച്ചുകൊടുത്തു. ആകപ്പാടെ നാമധേയങ്ങൾ, രൂപങ്ങൾ, സ്ഥാനങ്ങൾ, പതിമാർ എന്നിപ്രകാരം ഒരു സംസാരിയായ കുടുംബിക്കു വേണ്ടതെല്ലാം ജനകനായ പിതാവു സമ്പാദിച്ചു ചേർത്തു. ഇതുമായപ്പോൾ രുദ്രൻ തന്റെ അഭീഷ്ടം വിചാരിച്ചതിലധികം സാധിക്കയാൽ സന്തുഷ്ടനായിത്തീർന്ന് ഉപരികർത്തവ്യം ഉപദേശിക്കേണമേ എന്നമട്ടിൽ വിനീതനായി ബ്രഹ്മാവിന്റെ അടുത്ത് ആദരവോടുകൂടി നില്ക്കുകയായിരുന്നു. ഇതുകണ്ടു ബ്രഹ്മാവു സനകാദികളെപ്പോലെ നിഷേധിയല്ലെന്നതന്നെയല്ല അനുവർത്തിയാണെന്നുകൂടി ധരിച്ച് ആ രുദ്രനോടു പ്രജാസൃഷ്ടിനടത്തുന്നതിനായി ആജ്ഞാപിച്ചു.

സാരം.

വിഭിന്നരൂപം — നാമധേയങ്ങൾ കാര്യവശാൽ മാറുമ്പോൾ രൂപങ്ങൾ മാറുന്നത് അത്ര സാധാരണമല്ല. എന്നാൽ അപൂർവ്വം ചിലടത്ത് ഉദ്യോഗസ്വഭാവത്തിനുതക്കവിധം ഉടുപ്പും തലപ്പാവും, ഇവകൂടാത്ത ശുദ്ധശരീരികവും മറ്റുമായി രൂപങ്ങൾ മാറിക്കാണാറുണ്ട്. അതുപോലെയാണ് ഇവിടെയും രൂപഭേദം. ഇതനുസരിച്ചുതന്നെയാണു

നിരൂപണം.

സ്ഥാനഭേദവും. ഹൃദയേന്ദ്രിയാദിസ്ഥാനത്തിൽ പ്രവേശിക്കുമ്പോൾ ആകൃതിയും പ്രകൃതിയും പ്രത്യേകപ്പെട്ടതു. ശ്രീരുദ്രന്റെ നാമധേയങ്ങളെ:—

"മന്യുർമ്മനുർമ്മഹാദേവോ
മഹാൻ ശിവ ഋതധ്വജഃ
ഉഗ്രരേതാ ഭവഃ കാലോ
വാമദേവോ ധൃതവ്രതഃ."

എന്നും, പത്നിമാരെ:—

"ധീർവൃത്തിരശനോമാ ച
നിയുത് സപ്ത്നിരിഡാംബികാ
ഇരാവതീ സുധാ ദീക്ഷാ."

എന്നും, സ്ഥാനങ്ങളെ:—

"ഹൃദിന്ദ്രിയാണ്യസൂവ്യോമ
വായുരഗ്നിർജ്ജലം മഹീ
സൂര്യശ്ചന്ദ്രസ്തപശ്ചൈവ."

എന്നും ഭാഗവതത്തിൽ പ്രത്യേകം പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ മറെറാരിടത്തു

"ശങ്കരസ്ത്രിഭുവനോ ഭവോ/ന്തക-
ശ്ചംഭുരുഗ്രഹരനീലലോഹിതാഃ
ത്ര്യംബകോ മഹിനസോ ധൃതവ്രതഃ
പാന്തു മാം വിപദപോരസങ്കടാത്."

എന്ന പതിനൊന്നു നാമങ്ങൾ പ്രകാരാന്തരത്തിൽ കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. വേറേചിലർ — അജൻ, ഏകപാദൻ, അഹിർബുധ്ന്യൻ, ത്വഷ്ടാവ്, രുദ്രൻ, ഹരൻ, ശംഭു, ത്ര്യംബകൻ, അപരാജിതൻ ഈശാനൻ, ത്രിഭുവനൻ, എന്നിങ്ങനെ രുദ്രനാമധേയങ്ങൾ ഗണിച്ചുവരുന്നു. എന്നാൽ ഈ അന്ത്യപക്ഷത്തിൽ സാമാന്യനാമധേയമായ രുദ്രശബ്ദവും അന്തർഭവിച്ചിരിക്കുന്നു. പരമാർത്ഥത്തിൽ സഹസ്രം നാമങ്ങളും സ്ഥാനങ്ങളും പ്രവൃത്തികളും സംഭവിക്കാവുന്ന ദേവതാമഹിമയിൽ പ്രകാരാന്തരങ്ങൾ കാണുന്നതിൽ ആശ്ചര്യപ്പെടാനില്ലതന്നെ.

ഏകാദശാഹ്വയതയാ — ഇതും, വിഭിന്നരൂപം എന്നതും രുദ്രശബ്ദത്തിൽപോലെ ദയിതകളായ പത്നികളിലും വേണ്ടവിധം അന്വയിപ്പിച്ചു് അർത്ഥം വർണ്ണിക്കണം. അപ്പോൾ വിഭിന്നരൂപ

കളായ പത്നികളും എന്നുംമറും ഉചിതമായ അർത്ഥം ലഭിക്കുന്നതാണ്.

ദയിതാ വനിതാശ്ച — ഇവയിൽ ഏതെങ്കിലും ഒരു ശബ്ദം ചേർത്താലും പ്രസ്തുതത്തിൽ വലിയ ഹാനിയൊന്നുമില്ല. വനിതാശബ്ദത്തെ അത്യന്താനുരാഗവതി എന്നർത്ഥം സ്വീകരിച്ച ദയിതാശബ്ദത്തിന്റെ വിശേഷണമാക്കിയാലും അഥവാ, ദയിതാശബ്ദത്തെ പ്രിയമുള്ളവൾ എന്ന അർത്ഥം അങ്ങീകരിച്ച വനിതാശബ്ദത്തിന്റെ വിശേഷണമാക്കിയാലും രണ്ടുവിധത്തിലും ഇവിടെ പ്രയോജനം ചിന്തിക്കാവുന്നതാണ്.

സാദരം തം — ചിലർ സാദരം എന്ന പദം ക്രിയാവിശേഷണമായി യോജിപ്പിക്കാമെന്നഭിപ്രായപ്പെടുന്നു. എന്നാൽ ഒരു വിമർശകന്റെ ദൃഷ്ട്യാ ഇതത്ര ശരിയാണെന്നു കാണാൻ സാധിക്കയില്ല. തം എന്ന ദ്വിതീയാന്തമായ അടുത്തശബ്ദം സാദരശബ്ദത്തെ ക്രിയാവിശേഷണമാക്കാൻ സമ്മതിക്കയില്ല. കിഞ്ച, വിധേയനായ രുദ്രനെ പ്രസ്തുതത്തിൽ അനുവർത്തനശീലമുള്ളവനായി നിരൂപണം ചെയ്യേണ്ട ആവശ്യത്തിനു സാദരം ക്രിയാവിശേഷണമാക്കി വിധാതാവിൽ ഘടിപ്പിക്കുന്നത് ഉചിതവുമല്ല. തം എന്ന ഏകവചനം സമാധാനപ്പെടുത്താൻ ചിലർ രൂപനാമധേയാദിഭേദമുണ്ടെങ്കിലും രുദ്രൻ ഒന്നാണല്ലൊ എന്നൊരു മാർഗ്ഗം തുറന്നിരിക്കുന്നു. ഈമാതിരി ശങ്കയ്ക്കു സമാധാനം ഇവിടെ ആവശ്യമുള്ളതായി തോന്നുന്നില്ല. വിഭിന്നരൂപം എന്ന ബഹുവ്രീഹിയാൽ രുദ്രനെ വിശേഷിപ്പിച്ചിട്ട് 'തം' എന്നു വീണ്ടും പരാമർശിക്കുന്നിടത്തു ശബ്ദശാസ്ത്രമര്യാദയാ ശങ്കയ്ക്കവസരമില്ല. അതിനാൽ ഈമാതിരിയുള്ള വ്യാഖ്യാപ്രസ്ഥാനങ്ങളും വായനക്കാർക്കു വ്യാമോഹകമായ തുകൊണ്ടു് ഉപേക്ഷിക്കേണ്ടതാണ്. ൭

പ്രജാസൃഷ്ടിക്കായി നിയുക്തനായ രുദ്രന്റെ പ്രവൃത്തിയേയും ബ്രഹ്മാവിന്റെ അനന്തരനിയോഗത്തേയും പറയുന്നു:—

രുദ്രാഭിസൃഷ്ടഭയദാകുതിരുദ്രസങ്ഘ-
സംപൂര്യമാണഭുവനത്രയഭീതചേതാഃ
മാ മാ പ്രജാഃ സൃജ തപശ്ചര മങ്ഗളായേ-
ത്യാചഷ്ട തം കമലഭൂർഭവദീരിതാത്മാ. ൮

കമലഭൂഃ = ബ്രഹ്മാവു

രുദ്രാഭിസൃഷ്ടഭയദാകൃതിരുദ്ര-സങ്ഘസമ്പൂര്യമാണ-ഭുവനത്രയഭീതചേതാഃ	= രുദ്രനാൽ അഭിസൃഷ്ടമായ (സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ടതായ) ഭയദാകൃതിയായ (ഭയങ്കരമായ ആകൃതിയോടു--സ്വരൂപത്തോടു-കൂടിയ) രുദ്രസങ്ഘ (രുദ്രസന്താനസമൂഹ)ത്താൽ സമ്പൂര്യമാണമായ (വ്യാപിക്കപ്പെടുന്നതായ) ഭുവനത്രയം (ലോകത്രയം)നിമിത്തം ഭീതമായ ചേതസ്സോടുകൂടിയവനായി
ഭവദീരിതാത്മാ (സൻ)	= ഭവാനാൽ (നിന്തിരുവടിയാൽ) ഈരിത (പ്രേരിത)മായ ആത്മാവോടു (ചിത്തത്തോടു) കൂടിയവനായിത്തീൎന്നു്
തം	= ആ രുദ്രനോടു
പ്രജാഃ	= പ്രജകളെ (ഈവിധം ഭയങ്കരമൂൎത്തികളെ)
മാ മാ സൃജ.	= സൃഷ്ടിക്കേണ്ട സൃഷ്ടിക്കേണ്ട.
മങ്ഗളായ	= മങ്ഗളത്തിനായി (ശ്രേയസ്സിനായി)
തപഃ, ചര.	= തപസ്സു ചെയ്താലും.
ഇതി,ആചഷ്ട.	= എന്നിങ്ങനെ ആഖ്യാനംചെയ്തു. (പറഞ്ഞു.)

അല്ലയോ സൎവകാൎയ്യപ്രേരകനായുള്ള ഭഗവൻ! ബ്രഹ്മാവിൻെറ നിയോഗമനുസരിച്ചു രുദ്രൻ പ്രജാസൃഷ്ടിതുടങ്ങി.

സാരം. എന്നാൽ രുദ്രൻെറ സൃഷ്ടിയിൽപെട്ട പ്രജകൾ ഒന്നുപോലെ വൃഷഭാരൂഢരായും ഭസ്മോദ്ധൂളിതസൎവാങ്ഗരായും ഖട്വാംങ്ഗം പരശു മുതലായ ആയുധങ്ങൾ ധരിച്ചവരായും സൎപ്പഭൂഷണന്മാരായും അഗ്നിനേത്രന്മാരായും ആകപ്പാടെ ഭയങ്കരമായ മൂൎത്തിയോടുകൂടി ലോകങ്ങൾ മുഴുവൻ നിറഞ്ഞു തുടങ്ങി. ഇതുകണ്ടപ്പോൾ ബ്രഹ്മാവിനുതന്നെ ഭയം തോന്നി.

ഈ രീതി തുടങ്ങുന്നതായാൽ സകലലോകവും സംഹാരരുദ്രനെ കൊണ്ടു വ്യാപിച്ചുപോകുമെന്നതന്നെയല്ല ശുദ്ധസത്ത്വപ്രകാശമൂർത്തിയായ നിന്തിരുവടിയുടെ ലീലാവതാരങ്ങൾക്കു യോജിക്കാതേയും വരുന്നതാണെന്നു കരുതി ഉടൻതന്നെ ആ രുദ്രനോടു "മതി മതി! മേൽ ഈവിധം പ്രജകളെ സൃഷ്ടിക്കേണ്ട! ലോകക്ഷേമത്തിനായി തപസ്സു ചെയ്ക! തപസ്സുകൊണ്ടുമാത്രമേ ഉചിതമായ കാര്യം നടത്തുവാൻ ബുദ്ധി പ്രവർത്തിക്കയുള്ളൂ. പൂർവ്വകല്പത്തിലെ സൃഷ്ടിക്കു വിരോധമില്ലാത്ത ഒരു സൃഷ്ടിയാണു വേണ്ടതു്. തത്കാലം വിരമിക്കൂ!" എന്നു പറഞ്ഞു. ഈവിധം പറയാൻ തോന്നിയതു്, അല്ലയോ സർവ്വാന്തര്യാമിയായ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രേരണകൊണ്ടാണു്. ബ്രഹ്മാവിനുപോലും ഉള്ളിൽ ഭയങ്കരമായ രുദ്രാകൃതികളം കണ്ടപ്പോൾ ചിത്തവിക്ഷേപം വന്നു് ഇതികർത്തവ്യതാബോധമില്ലാതായിത്തീർന്നു. ആ അവസരത്തിൽ സങ്കല്പരൂപമായ പ്രേരണയാൽ വേണ്ടതു തോന്നാൻ നിന്തിരുവടിതന്നെയാണു പ്രസാദിച്ചതു്. എല്ലാം അവിടത്തെ ലീലകളാകുമ്പോൾ വിശേഷിച്ചു വിസ്തരിക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ലല്ലൊ.

നിരൂപണം.

ഈ ശ്ലോകംകൊണ്ടു വിവേചനശക്തി സിദ്ധിക്കാത്ത ബുദ്ധികൊണ്ടു ചെയ്യുന്ന പ്രവൃത്തികളം അനർത്ഥപര്യവസായികളായേ പരിണമിക്കയുള്ളൂ എന്നും, ക്ഷേമത്തിനായി തപോനുഷ്ഠാനമാത്രമേ ശരണമായുള്ളൂ എന്നും ഒരുപദേശം സങ്ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു.

തപശ്ചര മങ്ഗളായ—വേണ്ടപോലെ ശോഭനമായ ബുദ്ധി ഉദിക്കുന്നതിനായി തപോനുഷ്ഠാനം ബ്രഹ്മാവിനു ഭഗവാനിൽ നിന്നും സിദ്ധിച്ച ഉപദേശമാർഗ്ഗമാകയാൽ അതുതന്നെ രുദ്രനെ ബോധിപ്പിക്കുന്നതു് ഉചിതമായി. രുദ്രന്റെ ഈ സൃഷ്ടി അമങ്ഗളമായി എന്നും മങ്ഗളമായ ലോകാഭിവൃദ്ധിയുണ്ടാകണമെങ്കിൽ വേറേ തന്നെ സൃഷ്ടി വേണ്ടതാണെന്നും സിദ്ധിക്കുന്നു.

ഭവദീരിതാത്മാ—ഭഗവത്പ്രേരണ, സദ്ബുദ്ധിസംയോജനമാത്രമാണെന്നു വന്നുകൂടുന്നു. ബ്രഹ്മാവിനു യഥാർത്ഥം ശുഭമായ കാര്യം തോന്നിക്കുന്നതാണു് ഭഗവത്പ്രേരണയെന്നു സൂക്ഷ്മം.

"ന ദേവാ ദണ്ഡമാദായ
രക്ഷന്തി പശുപാലവത്

യം തു രക്ഷിതുമിച്ഛന്തി
സദ്ബുദ്ധ്യാ യോജയന്തി തം."

(ഭാരതം)

ഇതിനുള്ള പ്രമാണംകൊണ്ടു ശ്രുപാലൻ പശുവിനെ കോലുകൊണ്ടെന്നപോലെ ഭഗവാൻ രക്ഷിക്കുന്നില്ലെന്നും രക്ഷിക്കേണ്ടവനു നല്ല ബുദ്ധി തോന്നിക്കമാത്രമാണു രക്ഷയെന്നും വ്യക്തമാകുന്നു.

രുദ്രാദിസൃഷ്ടിരാ പ്രജകാം ഭയങ്കരമൂർത്തികളായിത്തീരുകയാൽ ആ സൃഷ്ടി നിറുത്തിവയ്പ്പിക്കുകയും തപോനുഷ്ഠാനം ഉപദേശിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്തിട്ടുള്ള ഭാഗം ഭാഗവതത്തിൽനിന്നും ഉദ്ധരിച്ചുകൊള്ളാം—

"അലം പ്രജാഭിഃ സൃഷ്ടാഭി-
രീദൃശീഭിഃ സുരോത്തമ!
മയാ സഹ ദഹന്തീഭി-
ർദ്ദിശശ്ചക്ഷുർഭിരുദ്ബണൈഃ.

തപ ആതിഷ്ഠ ഭദ്രം തേ
സർവ്വത്രതസുഖാവഹം
തപസൈവ യഥാപൂർവ്വം
സ്രഷ്ടാ വിശ്വമിദം ഭവാൻ." ന്യ

അനന്തരം ബ്രഹ്മാവിന്റെ അങ്ഗങ്ങളിൽനിന്നും അത്രിപ്രമുഖരായ മഹർഷിമാരുടെ ഉത്പത്തിയെ പറയുന്നു:—

തസ്യാഥ സഗ്ഗ്രരസികസ്യ മരീചിരത്രി-
സുത്രാങ്ഗിരാഃ ക്രതുമുനിഃ പുലഹഃ പുലസ്ത്യഃ
അങ്ഗാദജായത ഭൃഗശ്ച വസിഷ്ഠദക്ഷൗ
ശ്രീനാരദശ്ച ഭഗവൻ! ഭവദങ്ഘ്രിദാസഃ. ൬

അഥ	= അനന്തരം
സഗ്ഗ്രരസികസ്യ	= സഗ്ഗത്തിൽ (സൃഷ്ടിയിൽ) രസികനായ (ഉത്സുകനായ—ഉചിതമായ സൃഷ്ടികർമ്മം നിർവ്വഹിക്കുന്നതിൽ ശ്രദ്ധാലുവായ)
തസ്യ	= ആ ബ്രഹ്മാവിന്റെ
അങ്ഗാത്	= അവയവത്തിൽനിന്നും
തത്ര	= അവിടെ

മരീചിഃ, അത്രിഃ, അങ്ഗിരാഃ, മരീചി, അത്രി, അങ്ഗിരസ്സ്
ക്രതുമുനിഃ, പുലഹഃ, പുല- ക്രതു, പുലഹൻ, പുലസ്ത്യൻ,
സ്ത്യഃ, ഭൃഗുഃ, ച അജായത. ഭൃഗു, എന്നീ മഹർഷിമാർ
ജനിച്ചു.

(തഥാ) വസിഷ്ഠദക്ഷൗ = (അപ്രകാരം) വസിഷ്ഠനും ദക്ഷ
(അജായേതാം.) നും (ജനിച്ചു.)

(ഹേ) ഭഗവൻ! = (അല്ലയോ) ഭഗവൻ!
ഭവദങ്ഘ്രിദാസഃ = നിന്തിരുവടിയുടെ അങ്ഘ്രിക
ളിൽ(പാദങ്ങളിൽ) ദാസനായ
(കിങ്കരനായ)
ശ്രീനാരദഃ, ച = ശ്രീനാരദമഹർഷിയും
(അജായത.) (ജാതനായി.)

അനന്തരം രുദ്രൻ പിതാവായ ബ്രഹ്മാവിന്റെ നിയോഗാനു സാരേണ തപസ്സിനായി പോയി. സൃഷ്ടികർമ്മത്തിൽ വ്യാപൃത നായ ബ്രഹ്മാവിന്റെ പ്രവൃത്തികർമം നടപ്പില്ലാ തായി. സനകാദികർമം ആജ്ഞാലംഘനം ചെയ്ത യാലും രുദ്രൻ അനഭീഷ്ടസൃഷ്ടിക്കാരംഭിക്കുകയാലും ഫലം തുല്യമാ യി. മേന്മേൽ സൃഷ്ടി വർദ്ധിക്കുന്നതിനും ലോകം പ്രജാപൂർണ്ണമാകു ന്നതിനും എന്താണൊരു മാർഗ്ഗം പ്രസന്നമായിട്ടുള്ളതെന്നുള്ള സങ്ക ല്പത്താൽ ബ്രഹ്മാവു ചിന്താകുലനായിത്തീർന്നു. ഈവിധം സൃഷ്ടി വ്യാപാരത്തിൽ ഉത്കണ്ഠിതനായിരിക്കെ, എങ്ങനെ എന്നറിയാ തെ ബ്രഹ്മാവിന്റെ അങ്ഗത്തിൽനിന്നു മരീചിതുടങ്ങിയ മഹർഷിമാർ ആവിർഭവിച്ചു. അവരിൽ മരീചി ബ്രഹ്മാവിന്റെ മനസ്സിൽ നിന്നും, അത്രി നേത്രത്തിൽനിന്നും, അങ്ഗിരസ്സ് മുഖത്തിൽനിന്നും, ക്രതു ഹസ്തത്തിൽനിന്നും, പുലഹൻ നാഭിയിൽ നിന്നും, പുലസ്ത്യൻ കണ്ണത്തിൽനിന്നും, ഭൃഗു ത്വക്കിൽനിന്നും, വസിഷ്ഠൻ പ്രാണനിൽ നിന്നും, ദക്ഷൻ പെരുവിരലിൽനിന്നും, നാരദൻ ഉത്സങ്ഗത്തിൽനിന്നും (മടിയിൽനിന്നും) ആണു ജനിച്ചതു്. അല്ലയോ ഐശ്വര്യാദിഗുണസമൃദ്ധനായുള്ള ഭഗവൻ! ഈ മരീച്യാദിമഹർഷികളിൽവച്ചു ശ്രീനാരദൻ നിന്തിരുവടിയുടെ പാദപദ്മഭജനത്തിൽ പ്രത്യേകം പരിനിഷ്ഠിതനായ ഒരു ദാസനായിത്തീർന്നു. ലോകരങ്ഗത്തിൽ, പലേതരം വേഷക്കാരുടെ

സാരം.

ആവശ്യം നിന്തിരുവടിയുടെ ലീലാവതാരനാടകത്തിലേക്ക് അപരിഹരണീയമായിരിക്കുന്നതിൽ ശ്രീനാരദനാണ് ആദ്യത്തെ ഭക്തി സൂത്രധാരനായി വിജയിക്കുന്നത്. ശ്രീനാരദനെപ്പോലെ, നിന്തിരുവടിയുടെ മഹനീയങ്ങളായ ഗുണഗണങ്ങളും കീർത്തനം ചെയ്യുന്നതിൽ താത്പര്യമുള്ള എന്നെയും ഒരു ദാസനായി സ്വീകരിച്ചു രക്ഷിക്കേണമേ.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ മേല്പെട്ട വർദ്ധിക്കാൻപോകുന്ന പ്രജാസൃഷ്ടിയിൽ, മരീച്യാദിമഹർഷിമാരെ ആവശ്യമനുസരിച്ചു ഗുണഭ്രയിഷ്ഠമായ ദേവാദിസൃഷ്ടിയും, ദോഷഭ്രയിഷ്ഠമായ അസുരാദിസൃഷ്ടിയും നടത്തുന്നതിൽ രണ്ടു കക്ഷ്യയായി സങ്കല്പിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നു. രാമാദികളേയും രാവണാദികളേയും ലോകരങ്ഗത്തിൽ പ്രവേശിപ്പിക്കുന്നതിന് ഈ മഹർഷിമാരാണല്ലൊ കൂടസ്ഥരായിതീർന്നിട്ടുള്ളത്. ഈവിധം വിചിത്രമായ പ്രപഞ്ചരചനയിൽ അന്യോന്യസങ്ഘട്ടംകൊണ്ടു ഗുണവാന്മാരായ രാമാദിനായകന്മാക്കും രാവണാദിപ്രതിനായകന്മാക്കും ജയവും പരാജയവും യഥാക്രമം സിദ്ധിച്ചു് ഒടുവിൽ ഭഗവത്സായുജ്യാഭത്തിനായി ശ്രീനാരദനെ ഒരു മാർഗ്ഗദർശിയായും കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഭക്തികൊണ്ടാണ് ഉത്തമശ്രേയസ്സു ലഭിക്കേണ്ടതെന്നും അതുപോലെ മറ്റു യാതൊരുപായവും വിജയഹേതുവാകയില്ലെന്നും പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നതിനാണു നാരദകീർത്തനം ഭവദങ്ഘ്രിദാസപദംകൊണ്ടു നിർവ്വഹിച്ചിരിക്കുന്നത്.

സൂത്രരസികസ്യ—ബ്രഹ്മാവു സ്വയം വേദാഭ്യാസജഡനാണെങ്കിലും മനസ്സുവച്ചാൽ വിചിത്രരസസമ്പൂർണ്ണമായ വിശ്വരചനയിൽ ഒരു രസികനായ സഹൃദയൻ കൂടിയാണെന്ന് ഇതിനാൽ സ്പഷ്ടപ്പെടുന്നു. കേവലം ഭയാനകമായ രുദ്രസൃഷ്ടിയിൽ തൃപ്തിപ്പെടാതെ ശൃങ്ഗാരവീരാദികളായ പലേ രസവും സ്ഫുരിക്കത്തക്കസൃഷ്ടിക്കായി മരീചിപ്രമുഖരെ ആവിർഭവിപ്പിച്ചതുകൊണ്ടു രസികതപം ഉദാഹൃതമാകുന്നു.

ശ്രീനാരദശ്ച ഭഗവൻ!—ഭക്തിയുടേയും ഭക്തന്റേയും മാഹാത്മ്യംനിമിത്തം നാരദനെപ്പറ്റി കീർത്തനം ചെയ്യുന്നിടത്തു ശ്രീശബ്ദം ചേർത്തതായിരിക്കണം. ഭക്തിക്കു സർവ്വോത്കർഷം സ്ഥാപിക്കുന്ന ഭട്ടതിരിയുടെ വാക്യത്തിൽ ഈമാതിരി സ്ഥലങ്ങളിൽ

മേന്മയ്ക്ക് അവസരവും ഉണ്ടല്ലൊ. 'ഭഗവൻ!' എന്നുള്ള സംബോധനം ഭക്താഗ്രഗണ്യനായ നാരദൻ കാണിക്കുന്ന സേവാദാസ്യം നല്ലതിന്മണ്ണം അനുഭവിച്ചിട്ടുള്ള ഭഗവാൻ മാത്രമേ ഇതിന് അനുഭവസാക്ഷിയായിട്ടുള്ളൂ എന്നുള്ളതിനെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. ഇവിടെ 'ഭഗവാൻ' എന്നു പ്രഥമൈകവചനമായി സ്വീകരിച്ചാണു കൂറേറ്റാഫീസുവക സംസ്കൃതപ്രസിദ്ധീകരണം കാണുന്നതു്. എന്നാൽ അടുത്തപോലെ നിർദ്ദേശിക്കുന്ന 'ഭവദങ്ഘ്രിദാസഃ' എന്നപദം—ഭഗവാനും നാരദനും സേവ്യസേവകഭാവത്തിൽ പ്രത്യക്ഷമായ് ഭേദമുണ്ടെന്നുള്ളതിനെ വ്യക്തപ്പെടുത്തുന്നതുകൊണ്ട് അഭേദം സങ്കല്പിച്ച 'ഭഗവാൻ' എന്നു പറയുന്നത് അത്ര സങ്ഗതമാകുമെന്നു തോന്നുന്നില്ല. ശ്രീനാരദമഹർഷിക്കു സിദ്ധിക്കുന്ന ഭഗവത്സായുജ്യം എനിക്കും സമ്മതമാണെങ്കിലും ജാതമാത്രമായ ഈ അവസരത്തിൽ അതു് ഉപപന്നമല്ലതന്നെ.

ക്രതുമുനിഃ—ഇവിടെ കൊടുത്തിട്ടുള്ള മുനിശബ്ദം മരീചിമുതലായ എല്ലാ നാമധേയങ്ങളിലും ചേർക്കേണ്ടതാണു്. ൯

അനന്തരം ധർമ്മാദികളുടെ സൃഷ്ടിയെ ഉപന്യസിച്ചിട്ടു വേദങ്ങളുടെ സൃഷ്ടിക്കായി അധിദേവതയായ സരസ്വതിയുടെ ആവിർഭാവമഹിമയെ പറയുന്നു:—

ധർമ്മാദികാനഭിസൃജന്നഥ കർദ്ദമം ച
വാണീം വിധായ വിധിരങ്ഗജസങ്കുലോഽഭ്രത്
തദ്ബോധിതൈസ്സനകദക്ഷമുഖൈസ്സുതജ്ഞൈ-
രുദ്ബോധിതശ്ച വിരരാമ തമോ വിമുഞ്ചൻ, ൧൦

അഥ	= അനന്തരം
വിധിഃ	= ബ്രഹ്മാവ്
ധർമ്മാദികാൻ	= ധർമ്മംമുതലായവയേയും
കർദ്ദമം, ച	= കർദ്ദമനേയും
അഭിസൃജൻ	= അഭിസൃജന്നായി (സൃഷ്ടിച്ചുകൊണ്ടു്)
(അഥ)	= (അതിൽപിന്നെ)
വാണീം, വിധായ	= വാണി (സരസ്വതിദേവി)യെ നിർമ്മിച്ചു്
അങ്ഗജസങ്കുലഃ, അഭ്രത്.	= അങ്ഗജ(കാമ)നാൽ സങ്കുല (പരവശ)നായി ഭവിച്ചു.

(ച) = (എന്നാൽ)
തദ്ബോധിതൈഃ = നിന്തിരുവടിയാൽ ബോധിപ്പിക്കപ്പെട്ട (ബ്രഹ്മാവിനെ ഈ അകാര്യപ്രവൃത്തിയിൽ നിന്നുവിരമിക്കുന്നതിനു പ്രേരണചെയ്വാനായി നിയോഗിക്കപ്പെട്ട)വരായ
സനകദക്ഷമുഖൈഃ, തന്യജൈഃ = സനകൻ ദക്ഷൻ തുടങ്ങിയ തന്യജ(പുത്ര)രാൽ
ഉദ്ബോധിതഃ, സൻ = ഉദ്ബോധിത (ഓർമ്മിപ്പിക്കപ്പെട്ടവ)നായി
തമഃ, വിമുഞ്ചൻ = തമസ്സിനെ (അജ്ഞാനത്തെ) വിമുഞ്ചന്നായി (ഉപേക്ഷിച്ചിട്ട്)
വിരരാമ, ച. = വിരമിക്കയുംചെയ്തു. (അകാര്യപ്രവൃത്തിയിൽനിന്നു പിൻവലിഞ്ഞു.)

അല്ലയോ സർവ്വസാക്ഷിയായ ഭഗവൻ! ബ്രഹ്മാവ് അനവത്തനശീലന്മാരായ മരീച്യാദിമഹർഷിമാരെ സൃഷ്ടിച്ചിട്ടു വീണ്ടും തന്റെ വലതുസ്തനത്തിൽനിന്നു ശ്രീനാരായണമൂർത്തിയുടെ അധിഷ്ഠാനമായ ധർമ്മത്തേയും, പൃഷ്ഠത്തിൽനിന്നു മൃത്യുവിന്റെ അധിഷ്ഠാനമായ അധർമ്മത്തേയും, ഹൃദയത്തിൽനിന്നു കാമനേയും, പുരികത്തിൽനിന്നു ക്രോധത്തേയും, അധരത്തിൽനിന്നു ലോഭത്തേയും, മേഢ്രത്തിൽനിന്നു സമുദ്രത്തേയും, ഛായയിൽനിന്നു കർദ്ദമപ്രജാപതിയേയും ആവിർഭവിപ്പിച്ചു. ഇതുകൂടാതെ മുഖത്തിൽനിന്നു വാഗ്ദേവതയായ വാണിയേയും അവതരിപ്പിച്ചു. സർവ്വമോഹനമായ ആ വാണീദേവിയുടെ രൂപലാവണ്യം കണ്ടഉടൻ സൃഷ്ടാവായ ബ്രഹ്മാവിനുതന്നെ മനസ്സുമയങ്ങി തത്സംഗമത്തിൽ താത്പര്യമുണ്ടായി. ത മോവികാരം കൊണ്ടുണ്ടായ ഈ കാമം അനുചിതമാണെന്നും ഇതിനിടകൊടുക്കുന്നതായാൽ ഉപരി സൃഷ്ടികർമ്മം വേണ്ടവിധം നടക്കുന്നതല്ലെന്നും ഈ അധർമ്മം വിനാശഹേതുവായി പര്യവസാനിക്കുന്നതാണെന്നും കരുതി സർവ്വജ്ഞനായ നിന്തിരു

സാരം.

വടി എത്രയും വേഗത്തിൽ നിത്യയോഗികളായ സനകാദികളേയും സാധുശീലന്മാരായ മരീചി ദക്ഷൻ തുടങ്ങിയ മഹർഷിമാരേയും പ്രേരണചെയ്യ ബ്രഹ്മാവിനെ പുത്രീസങ്ഗമ കൌതുകത്തിൽനിന്നും വിരമിപ്പിച്ചു. തന്റെ പുത്രരാണെങ്കിലും ഉചിതമായ ഉപദേശംചെയ്ത് അധമ്മത്തിൽനിന്നും നിവർത്തിക്കാൻ ബോധിപ്പിച്ചവരായ ആ സനകാദികളുടെ അഭിപ്രായമനുസരിച്ച ബ്രഹ്മാവ് അപ്പോൾതന്നെ തന്നെ ബാധിച്ചിരുന്നതായ അജ്ഞാനത്തേയും ആ അജ്ഞാനഹേതുവായ ശരീരത്തേയും നിന്തിരുവടിയുടെ കൃപയാൽ യോഗശക്തികൊണ്ട് ഉപേക്ഷിച്ചു പരിശുദ്ധനായിച്ചമഞ്ഞു. പുനഃ സൃഷ്ടിക്ക് ഉതകുന്നതായ ദിവ്യശക്തിയുള്ള പരിശുദ്ധശരീരത്തെ സ്വീകരിച്ചു പ്രകാശിക്കയും ചെയ്തു. ഈവിധം ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ട താമസശരീരം മറെറാരു അവിചാരിതമായ സൃഷ്ടിക്ക് ഉപയോഗപ്പെട്ടുകയാണുണ്ടായതു്. ആ ശരീരമാണുപോൽ അന്ധകാരസ്വരൂപമായ മഞ്ഞായി തീർന്നിരിക്കുന്നതെന്നു പുരാണം ഘോഷിക്കുന്നു. കത്തുമകത്തുമന്യഥാകത്തും ച സമർത്ഥനായ നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രേരണതന്നെ വ്യാമോഹത്തിനും, തന്നിവാരണത്തിനും ഹേതുവായിത്തീരുന്നു. വ്യാമോഹപ്രവൃത്തികൾക്കിടകൊടുക്കാതെ തിരുവുള്ളമുണ്ടായി രക്ഷിക്കേണമേ.

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ധമ്മാധമ്മാദികളായ സദസദ്വൃത്തികളുടെ സൃഷ്ടി സ്രഷ്ടാവിൽതന്നെ ഫലിപ്പിക്കത്തക്കവിധം സരസ്വതീദേവിയുടെ ആവിർഭാവവും, തസ്സങ്ഗമവൃത്താന്തവും, തന്നിവൃത്ത്യുപായവും ഭങ്ഗിയായി നിരൂപണം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. വിശിഷ്യ എത്രതന്നെ മഹാനേയും ആ ജ്ഞാനം ബാധിക്കാൻ കഴിയുന്നതാണെന്നും, ബാലന്മാരിൽനിന്നുപോലും അജ്ഞാനബാധാനിവൃത്തിക്കായി ബോധനം ഉചിതവും ഗ്രാഹ്യവുമാണെന്നും മറെറാരു ലോകോപദേശവും സരസമായി അന്തർഭവിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

ധമ്മാദികൾ–ഇവിടെ ആദിപദംകൊണ്ട് അധമ്മം കാമം ക്രോധം, ലോഭം മുതലായതുകൾ ഗ്രഹിക്കപ്പെടേണ്ടവയാകുന്നു. ഈ അധമ്മാദികളും ആവിർഭവിച്ചതിനുശേഷംമാത്രമേ സരസ്വതിയോടു ബ്രഹ്മാവിനുതോന്നിയ അജ്ഞാനനിബന്ധനമായ അനാചാരത്തിനവസരമുണ്ടാകയുള്ളുവല്ലൊ. മറെറാരുവിശേഷം

ക്കുടി ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടതുണ്ട്. ധർമ്മ, കർത്തൃ എന്നീ രണ്ടു ശബ്ദം പ്രത്യേകിച്ചു നിർദ്ദേശിക്കയും മറ്റുള്ളവ ആദിപദം കൊണ്ടു കഴിക്കയും ചെയ്തതിൽനിന്നു ധർമ്മത്തിനും കർത്തൃനും പ്രാധാന്യമുണ്ടെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. ബ്രഹ്മാവിന്റെ അധർമ്മപ്രവൃത്തിക്കു നിവാരണമായും മേല്പെട്ട നരനാരായണന്മാരുടെ അവതാരത്തിന് ആധാരമായും ധർമ്മനാമധേയം പ്രത്യേകിച്ചു പറഞ്ഞതായിരിക്കണം. ഇതുപോലെതന്നെ ഈ മൂന്നാംസ്കന്ധത്തിന്റെ അവസാനത്തിൽ കർത്തൃനിൽനിന്നു കപിലവാസുദേവരുടെ അവതാരത്തിനായി പ്രത്യേകിച്ചു കർത്തൃനാമസ്മരണവും സഫലമായിരിക്കുന്നു.

വിരരാമ തമോ വിമുഞ്ചൻ—അജ്ഞാനത്തിൽനിന്നുള്ള മോചനം ഈ അവസരത്തിൽ ഉപന്യസിച്ചുത അടുത്തശ്ലോകം കൊണ്ടു നിരൂപണം ചെയ്യാൻ പോകുന്ന ജ്ഞാനരാശികളായ വേദങ്ങളുടെ സൃഷ്ടിക്ക് അത്യന്താപേക്ഷിതമാണ്. വാക്കിലെ ദോഷങ്ങൾ ആസകലം തന്നെ ബാധിക്കാത്തവിധം പരിശുദ്ധമായ വാങ്മയജ്യോതിസ്സിൽ ബ്രഹ്മാവു ലയിച്ചു പ്രകാശിച്ചു എന്നു സൂക്ഷ്മം.

ധർമ്മാദികളുടെ സൃഷ്ടിയും വാണിയിൽ വിധാതാവിനുള്ള വ്യാമോഹവും മരീച്യാദ്യുപദേശത്താൽ നിവൃത്തിയും ഭാഗവതത്തിൽ കാണുന്ന പ്രകാരം താഴെ ചേർത്തിരിക്കുന്നു—

"ധർമ്മഃ സ്തനാദ് ദക്ഷിണതോ
യത്ര നാരായണഃ സ്വയം
അധർമ്മഃ പൃഷ്ഠതോ യസ്മാൻ-
മൃത്യുർലോകഭയങ്കരഃ.

ഹൃദി കാമോ ഭ്രുവഃ ക്രോധോ
ലോഭശ്ചാധരദച്ഛദാത്
ആസ്യാദ്വാക് സിന്ധവോ മേഢ്രാദ
നിർഋതിഃ പായോരഘാശ്രയഃ.

ഛായായാഃ കർദ്ദമോ ജജ്ഞേ
ദേവഹൂത്യാഃ പതിഃ പ്രഭുഃ
മനസോ ദേവഹൂതായാം
ജജ്ഞേ വിശ്വകൃതോ ജഗത്.

വാചം ദുഹിതരം തന്വം
സ്വയംഭ്രഷ്ടരതീം മനഃ
അകാമാം ചകമേ ക്ഷത്തഃ
സകാമ ഇതി നഃ ശ്രുതം.

തമധർമ്മേ കൃതമതിം
വിലോക്യ പിതരം സുതാഃ
മരീചിമുഖ്യാ മുനയോ
വിസ്രമ്ഭാത് പ്രത്യബോധയൻ.

സ ഇത്ഥം ഗുണതഃ പുത്രാൻ
പരോ ദൃഷ്ട്വാ പ്രജാപതീൻ
പ്രജാപതിപതിസ്തന്വീം
തത്യാജ ഗ്രീഡിതസ്തദാ." വൃ

വേദപുരാണാദിവിദ്യാസൃഷ്ടിയെ പറയുന്നു:—

വേദാൻ പുരാണനിവഹാനപി സർവ്വവിദ്യാഃ
കുർവൻ നിജാനനഗണാച്ചതുരാനനോഽസൌ
പുത്രേഷു തേഷു വിനിധായ സ സർഗ്ഗവൃദ്ധി-
മപ്രാപ്നുവംസുവ പദാംബുജമാശ്രിതോഽഭൂത്. ൯

അസൌ, ചതുരാനനഃ = ആ ബ്രഹ്മാവു

നിജാനനഗണാത് = തന്റെ ആനന (മുഖ) ഗണ (സമൂഹ)ത്തിൽനിന്നു (നാലു മുഖങ്ങളുള്ളതിൽ ഓരോമുഖത്തുനിന്നും)

സർവ്വിദ്യാഃ = സർവ്വവിദ്യാരൂപങ്ങളായ

വേദാൻ = വേദങ്ങളേയും(ഋക്ക്-യജുസ്സ്-സാമം-അഥർവ്വണം എന്നി പ്രകാരവും വിശിഷ്യ ആയുർവ്വേദം, ധനുർവ്വേദം, ഗാന്ധർവ്വവേദം, സ്ഥാപത്യവേദം എന്നിപ്രകാരവുമുള്ള ശ്രുതികളേയും)

പുരാണനിവഹാൻ, അപി = പുരാണനിവഹ (പുരാണസമുദായങ്ങളേയും ബ്രാഹ്മാദി ൧൮-പുരാണങ്ങളും സനത്കുമാരാദി ൧൮-ഉപപുരാണങ്ങളും ഇതിഹാസം എന്നിവയേയും ശിക്ഷാ, വ്യാകരണം, ഛന്ദസ്സ്, നിരുക്തം, ജ്യോതിഷം, കല്പം എന്നീ വേദാംഗങ്ങളേയും, മീമാംസയേയും, ന്യായശാസ്ത്രത്തേയും, ധർമ്മശാസ്ത്രത്തേയും

കവൻ = സൃഷ്ടിച്ചുകൊണ്ട്

തേഷു, പുത്രേഷു = ആ പുത്രന്മാരിൽ (സനകാദിയോഗികളിലും, മരീച്യാദിമഹർഷിമാരിലും, കർദ്ദമനിലും)

വിനിധായ (അപി) = വിനിധാനം ചെയ്തിട്ടും (നിക്ഷേപംചെയ്തിട്ടും — സമർപ്പിച്ചിട്ടും)

സഃ = ആ ബ്രഹ്മാവു

സർഗ്ഗവൃദ്ധിം = സർഗ്ഗത്തിന്റെ (സൃഷ്ടിയുടെ) വൃദ്ധിയെ (അഭിവൃദ്ധിയെ)

അപ്രാപ്നുവൻ = പ്രാപിക്കാത്ത(ലഭിക്കാത്ത)വനായി

തവ = നിന്തിരുവടിയുടെ

പദാംബുജം = പാദാരവിന്ദത്തെ

ആശ്രിതഃ, അഭൂത്. = ശരണം പ്രാപിച്ചവനായിത്തീർന്നു.

സാരം.

സൃഷ്ടിച്ചമാത്രയിൽത്തന്നെ മനോമോഹനമായ രൂപസൌന്ദര്യം കണ്ടു സരസ്വതീദേവിയിൽ കാമപരവശനായിച്ചമഞ്ഞ പദ്മസംഭവൻ തന്റെ അജ്ഞാനാന്ധകാരം സനകാദ്യുപദേശത്താൽ മാഞ്ഞ് പരിശുദ്ധനായിത്തീർന്നു പറഞ്ഞുവല്ലൊ. അനന്തരം അദ്ദേഹം ലോക

യജുസ്സ്, സാമം, അഥർവണം എന്നീ നാലുവേദങ്ങളും യഥാക്രമം പൂർവ്വദക്ഷിണപശ്ചിമോത്തരങ്ങളായ മുഖങ്ങളിൽനിന്നു സൃഷ്ടിച്ചു. ഇത്രയുമല്ല—അതേ ക്രമത്തിൽ ആയുർവേദം, ധനുർവേദം, ഗാന്ധർവവേദം, സ്ഥാപത്യവേദം (തച്ചുശാസ്ത്രം) എന്നീ ഉപവേദങ്ങളും നിർമ്മിച്ചു. ഇതുകൂടാതെ ബ്രഹ്മചര്യം, ഗാർഹസ്ഥ്യം, വാനപ്രസ്ഥം സംന്യാസം എന്നീ നാലാശ്രമങ്ങളും അവയ്ക്കുള്ള ധർമ്മങ്ങളും അതേമട്ടിൽ പ്രകാശിപ്പിച്ചു. ഇവയ്ക്കുംപുറമെ പുരാണങ്ങൾ, ഉപപുരാണങ്ങൾ, ഇതിഹാസങ്ങൾ, വാകോവാക്യം, വേദാങ്ഗങ്ങൾ, ശാസ്ത്രങ്ങൾ എന്നിവയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ എല്ലാ മുഖങ്ങളിലും കൂടി പ്രകാശിതങ്ങളായി. ഈവിധം സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ട വേദാദികളെ സ്വപുത്രരായ മരീചിപ്രമുഖർക്കായി അദ്ദേഹം ഉപദേശിച്ച് സൃഷ്ടിയുടെ പുഷ്ടിക്കായി പ്രേരിപ്പിച്ചു. ഈ വേദാദികളിൽ സൃഷ്ടികർമ്മവും തദനുകൂലങ്ങളായ ഉപായങ്ങളും വേണ്ടവിധം നിരൂപണം ചെയ്തിരിക്കയാൽ ഇവ ഗ്രഹിച്ച് അവർ സൃഷ്ടികർമ്മം നടത്തിക്കൊള്ളുമെന്നായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിചാരം. പക്ഷെ അതൊന്നും ഫലവത്തായില്ല. ബ്രഹ്മാവു സൃഷ്ടിച്ച മരീചിമുതലായവരല്ലാതെ എണ്ണത്തിൽ ഒരു കൂടുതലും സൃഷ്ടിയിൽ വന്നുകാണുന്നില്ല. സനകാദികളെപ്പോലെ മരീച്യാദികൾക്കു മനസ്സുകേടില്ല. മാർഗ്ഗോപദേശമില്ലായ്കയില്ല. കാര്യംമാത്രം ശൂന്യമായിക്കാണുന്നു. ഇത്രയുമായപ്പോൾ ബ്രഹ്മാവു വല്ലാതെ പരിഭ്രമിച്ചു നിന്തിരുവടിയെ പ്രസാദിപ്പിച്ചു തിരുവുള്ളം സമ്പാദിക്കയേ തരമുള്ളൂ എന്നു നിശ്ചയിച്ചു, തൃപ്പാദങ്ങൾ ഭജിച്ചു നിഷ്ഠയിലുറച്ചു.

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ചതുരാനനനായ ബ്രഹ്മാവിന് അനേകം ആനനങ്ങൾ സിദ്ധിച്ചതിന്റെ ഫലം ഭങ്ഗിയായി നിരൂപണം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ഇതിനുമുൻപു തന്റെ ഉത്പത്തിസ്ഥാനമായ പദ്മത്തിന്റെ നിദാനം കാണ്മാൻ നാലുപാടും ഒരേസമയം നോക്കുവാൻ വേണ്ടി നാലുമുഖം ഉണ്ടായതായി പ്രദർശിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിലും അതിന്റെ ഫലം ഇപ്പോഴാണു പൂർത്തിയായതു്. അനേകം വേദങ്ങളും, പുരാണങ്ങളും, ശാസ്ത്രങ്ങളും ഒന്നിനൊന്നു കാര്യകാരണഭാവം കൂടാതെ ഏകക്ഷണത്തിൽ ആവിർഭവിക്കയാൽ ചതുരാനനന് ആനനഗണം സപ്രയോജനമായി. ഇവിടെ:—

നിരൂപണം.

"അങ്ഗാനി വേദാശ്ചതാരോ
മീമാംസാ ന്യായവിസ്തരഃ
പുരാണം ധർമ്മശാസ്ത്രം ച
വിദ്യാ ഹ്യേതാശ്ചതുർദ്ദശ."

എന്നുള്ള പ്രമാണമനുസരിച്ചു 'സർവവിദ്യാഃ' എന്നുള്ള പദത്താൽ വിദ്യകളുടെ കൂട്ടത്തിൽ നാലുവേദങ്ങളും പുരാണവും അന്തർഭവിക്കൊണ്ടു പ്രത്യേകിച്ചു വേദങ്ങളേയും പുരാണനിവഹങ്ങളേയും നിർദ്ദേശിച്ചതിനുള്ള പ്രയോജനം പര്യാലോചിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഇതിന് ഉദ്ധരിച്ച വിദ്യാപരിഗണനകാരികയിലെ വേദപദവും പുരാണപദവും ഉപവേദങ്ങളേയും ഉപപുരാണങ്ങളേയും ഉദ്ദേശിച്ചാണു കൊടുത്തിട്ടുള്ളതെന്നും പ്രധാനപരിഗ്രഹത്തിനായി 'വേദാൻ പുരാണനിവഹാൻ' എന്ന പ്രസ്തുതനാരായണീയശ്ലോകത്തിൽ നിർദ്ദേശിച്ചതാണെന്നും സാധാരണ സമാധാനം പറയാവുന്നതാണു്. എന്നാൽ ഈ സമാധാനം അത്ര സാധുവാണെന്നു തോന്നുന്നില്ല. പ്രസ്തുതനാരായണീയശ്ലോകത്തിലെ വേദപുരാണങ്ങൾ പ്രധാനപരങ്ങളാണെന്നും വിദ്യാപരിഗണനകാരികയിലെ വേദപുരാണപദങ്ങൾ അപ്രധാനപരങ്ങളാണെന്നും കല്പിക്കുന്നതിൽ എന്താണു പ്രമാണം? അതിനാൽ സർവവിദ്യാരൂപങ്ങളായ വേദങ്ങളേയും പുരാണനിവഹങ്ങളേയും എന്നു് അഭേദോപചയം സ്വീകരിച്ചു് അർത്ഥം പറയുന്നതു നന്നായിരിക്കുമെന്നു തോന്നുന്നു. പരമാർത്ഥം പറകയാണെങ്കിൽ വേദങ്ങളും പുരാണങ്ങളും കൂടാതെ ഒരു വിദ്യ ഹിന്ദുമതതത്ത്വമനുസരിച്ചു് ഇല്ലതന്നെ. ആകപ്പാടെ ശ്രുതി-സ്മൃതി-പുരാണേതിഹാസകാവ്യനാടകാദികളാകുന്ന പ്രഭുസമ്മിതംമുതൽ കാന്താസമ്മിതംവരെയുള്ള ശബ്ദാർത്ഥസാഹിത്യപ്രപഞ്ചം എന്നു സാരം. ഗ്രഹണസൌകര്യത്തിനായി വിദ്യാരൂപങ്ങളെ നാമനിർദ്ദേശപുരസ്സരം പട്ടികയായി താഴെ ചേർത്തുകൊള്ളുന്നു.

വേദങ്ങൾ.	ഉപവേദങ്ങൾ.
1. ഋക്കു്.	ആയുർവേദം.
2. യജുസ്സു്.	ധനുർവേദം.
3. സാമം.	ഗാന്ധർവവേദം.
4. അഥർവം.	ശില്പവേദം.

വേദാങ്ഗങ്ങൾ:—

1. ശിക്ഷ. 2. വ്യാകരണം. 3. ഛന്ദസ്സ്. 4. നിരുക്തം. 5. ജ്യോതിഷം. 6. കല്പം.

ശാസ്ത്രങ്ങൾ:—

1. മീമാംസ. (പൂർവ്വമീമാംസ—കർമ്മശാസ്ത്രം.)
(ഉത്തരമീമാംസ—വേദാന്തം.)
2. ന്യായം.
3. ധർമ്മശാസ്ത്രം. (സ്മൃതി.)

പുരാണങ്ങൾ.	ഉപപുരാണങ്ങൾ.
1. ബ്രാഹ്മം.	1. സനത്കുമാരം.
2. പാദ്മം.	2. നാരസിംഹം.
3. വൈഷ്ണവം.	3. വായവീയം.
4. ശൈവം.	4. ശിവധർമ്മം.
5. ഭാഗവതം.	5. ആശ്ചര്യം.
6. നാരദീയം.	6. നാരദീയം.
7. മാർക്കണ്ഡേയം.	7. നന്ദികേശ്വരം.
8. ആഗ്നേയം.	8. വാരുണം.
9 ഭവിഷ്യം.	9. ഔശനസം.
10. ബ്രഹ്മവൈവർത്തം.	10. കാപിലം.
11. ലൈങ്ഗം.	11. സാംബം.
12. വാരാഹം	12. കാലികാ.
13. സ്കാന്ദം.	13. മാഹേശ്വരം.
14. വാമനം.	14. പാദ്മം.
15. കൌർമ്മം.	15. ദൈവം.
16. മാത്സ്യം.	16. പാരാശരം.
17. ഗാരുഡം.	17. മാരീചം.
18. ബ്രഹ്മാണ്ഡം.	18. സൌരം.

'വേദാൻ പുരാണനിവഹാനപി'—വേദങ്ങളഭ്യസിക്കുന്നതിന് അധികാരികളല്ലാത്ത ആളുകളുടെ ജ്ഞാനത്തിനും മോക്ഷപ്രാപ്തിക്കുമായി ഭഗവത്കല്പനയാൽ ചമക്കപ്പെട്ടവയാണു പുരാണങ്ങൾ. വേദത്തിലെ കാര്യസാരങ്ങൾതന്നെ ഉദാഹരണഭൂതങ്ങളായ കഥകൾകൊണ്ടു താത്പര്യമര്യാദയാ പ്രപഞ്ചനം

ചെയ്തിട്ടുള്ളവയെന്നു സൂക്ഷ്മം. ഭാരതത്തെ ഇന്നും അഞ്ചാമത്തെ വേദമായി പ്രാമാണികന്മാർ പുകഴ്ത്തിവരുന്നു. എല്ലാവിദ്യകൾക്കും മുഖ്യമായ ആകരസ്ഥാനമായി പ്രകാശിക്കുന്നതിനാൽ വേദങ്ങളെ ആദ്യമായും, സകലജനസാധാരണമായി ഉപയോഗിക്കേണ്ട മഹിമയെ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തി പുരാണനിവഹങ്ങളെ പ്രത്യേകിച്ചെടുത്തു രണ്ടാമതായും നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നു. 'നിവഹ' എന്നുള്ള പദം ഇതിഹാസാദികളെ സങ്ഗ്രഹിക്കുന്നതിനായി ചേർത്തിട്ടുള്ളപോലെ തോന്നുന്നു.

'വിനിധായ സർഗ്ഗവൃദ്ധിമപ്രാപ്നുവൻ'— ഈഭാഗംകൊണ്ടു വേദാദികളെ ഉപദേശിച്ചു മനസ്സിലാക്കിയാൽ അതുവഴി സൃഷ്ടിമാർഗ്ഗത്തിൽ പ്രവർത്തിച്ചു പ്രജാവൃദ്ധിയുണ്ടാക്കാൻ മതിയാകുമെന്നു ബ്രഹ്മാവു സങ്കല്പിച്ചിട്ടുള്ളതായി സ്ഫുരിക്കുന്നു.

'തവ പദാംബുജമാശ്രിതഃ'— പണ്ടും ഇതുപോലെ ഇതികർത്തവ്യതാജ്ഞാനമില്ലാതെ ഭഗവത്പാദാബ്ജസ്മരണം ഹേതുവായി കാര്യം നിർവഹിച്ചതിനാൽ ഫലംകൊണ്ട് ആ മാർഗ്ഗം തന്നെ തുടർന്നു.

വേദാദികൾ സൃഷ്ടിച്ചു പുത്രരിൽ ഏല്പിച്ചിട്ടും സൃഷ്ടിവൃദ്ധിയുണ്ടാകാതെ ബ്രഹ്മാവു ഖേദിച്ചതായ കഥാഭാഗം ഭാഗവതത്തിൽനിന്നും താഴെ ഉദ്ധരിച്ചു ചേർത്തിരിക്കുന്നു.

"ഋഗ്യജുഃസാമാഥർവാഖ്യാൻ
വേദാൻ പൂർവ്വാദിഭിർമ്മുഖൈഃ
ശാസ്ത്രമിജ്യാം സ്തുതിസ്തോമം
പ്രായശ്ചിത്തം വ്യധാത് ക്രമാത്.

ആയുർവേദം ധനുർവേദം
ഗാന്ധർവം വേദമാത്മനഃ
സ്ഥാപത്യം ചാസൃജദ് വേദം
ക്രമാത് പൂർവാദിഭിർമ്മുഖൈഃ.

ഇതിഹാസപുരാണാനി
പഞ്ചമം വേദമീശ്വരഃ
സർവേഭ്യ ഏവ വക്ത്രേഭ്യഃ
സസൃജേ സർവദർശനഃ.

അഹോ അദ്ഭുതമേതന്മേ
വാപൃതസ്യാപി നിത്യദാ

നഹ്യുദ്ധന്തേ പ്രജാ ന്യൂനം
ദൈവമത്ര വിഘാതകം.'' ൯

ഭഗവത് പാദാംബുജഭജനാനന്തരം ഉണ്ടായതായ ഉപായജ്ഞാനത്തേയും തദനുസാരിയായ ബ്രഹ്മാവിന്റെ പ്രവൃത്തിയേയും ഉപന്യസിച്ചിട്ട് ദശകം ഉപസംഹരിക്കുന്നു:—

ജ്ഞാനോപായമഥ ദേഹമജോ വിഭജ്യ
സ്ത്രീപുംസഭാവമഭജദ് മനുതദ്വധൂഭ്യാം
താഭ്യാം ച മാനുഷകുലാനി വിവർദ്ധയംസ്ത്വം
ഗോവിന്ദ! മാരുതപുരാധിപ! രുന്ധി രോഗാൻ. ൧൦

അഥ	=	അനന്തരം (പാദാംബുജഭജനം കൊണ്ടു)
അജഃ	=	ബ്രഹ്മാവ്
ഉപായം, ജ്ഞാനൻ	=	ഉപായ(സൃഷ്ടിവൃദ്ധിക്കുള്ള കൌശല)ത്തെ അറിയുന്നവനായി (അറിഞ്ഞുകൊണ്ടു)
ദേഹം	=	തന്റെ ദേഹ(ശരീര)ത്തെ
വിഭജ്യ	=	വിഭജിച്ചിട്ട് (രണ്ടായിപകുത്തു്)
മനുതദ്വധൂഭ്യാം	=	(ആ വിഭാഗസ്വരൂപരായ) മനു (സ്വായംഭുവമനു) തദ്വധൂ (ആ മനുവിന്റെ പത്നിയായ ശതരൂപ) എന്നിവരെക്കൊണ്ട്— അവരുടെ ആകൃതിയിൽ
സ്ത്രീപുംസഭാവം	=	സ്ത്രീ എന്നും പുമാൻ (പുരുഷൻ) എന്നുമുള്ള ഭാവത്തെ (അവസ്ഥയെ)
അഭജത്.	=	പ്രാപിച്ചു.
(ഹേ) മാരുതപുരാധിപ! ഗോവിന്ദ!	=	(അല്ലയോ) ഗുരുവായൂർനാഥനായുള്ള ഗോവിന്ദ! (ഭഗവൻ! ശ്രീകൃഷ്ണ!)
താഭ്യാം, ച	=	ആ മനുവിനേയും ശതരൂപയേയും കൊണ്ടാകട്ടെ
മാനുഷകുലാനി	=	മനുഷ്യവംശങ്ങളെ

വിവർദ്ധയൻ, തപം = വിശേഷേണവർദ്ധിപ്പിക്കുന്നവനായ നിന്തിരുവടി

(മേ) രോഗാൻ = (എന്റെ) രോഗങ്ങളെ (ആഭ്യന്തരമായ അജ്ഞാനരോഗത്തേയും ബാഹ്യമായ വാതരോഗത്തേയും)

രുന്ധി. = രോധിച്ചാലും. (നിവാരണം ചെയ്താലും.)

സാരം. അല്ലയോ സർവ്വകാരണസ്വരൂപനായി സകലജഗന്നിയന്താവായുള്ള ഭഗവൻ! ഗുരുവായൂരപ്പ! ശ്രീകൃഷ്ണ! 'കമ്പളേ കമ്പളേ ഗോവിന്ദ!' എന്ന ഭക്തോത്തമന്മാർ പറയുമ്പോലെ അതാതുസന്ദർഭത്തിൽ നിന്തിരുവടിയുടെ തിരുനാമസ്മരണവും തുപ്പാദഭജനവുമുണ്ടായാൽമാത്രമേ വേണ്ടതു തോന്നാനും വേണ്ടതു പ്രവർത്തിക്കാനും ബ്രഹ്മാവിനു പോലും സാധിക്കൂ. സൃഷ്ടിവർദ്ധനയിൽ സമ്യക്കായ ഉപായജ്ഞാനമുണ്ടാകുന്നതിനായി തുപ്പാദഭജനം നടത്തിയപ്പോൾ ആ ബ്രഹ്മാവിനു വേണ്ടതെല്ലാം തോന്നി. തന്റെ ശരീരം വിഭജിച്ചു സ്ത്രീപുരുഷഭാവേന രണ്ടു ആകൃതിയുണ്ടാക്കിയാലേ സൃഷ്ടിപുഷ്ടി അഭീഷ്ടംപോലെ സിദ്ധിക്കയുള്ളൂ എന്നു മനസ്സിലായി. അതനുസരിച്ചു സ്വായംഭുവമനുവായും തത്പത്നിയായ ശതരൂപയായും താൻതന്നെ മിഥുനമായി ചമഞ്ഞു. അല്ലയോ ഭഗവൻ! ഇതുമായപ്പോൾ ദമ്പതിമാരായ ആ സ്വായംഭുവമനുവും ശതരൂപയും ഒന്നുചേർന്നു മനോനൈപുണ്യങ്ങളായ മിഥുനധർമ്മങ്ങളിൽ പ്രവേശിച്ചു പ്രിയവ്രതൻ, ഉത്താനപാദൻ എന്നു രണ്ടു പുരുഷസന്തതികളേയും ആകൃതി, ദേവഹൂതി, പ്രസൂതി എന്നു മൂന്നു സ്ത്രീസന്തതികളേയും ജനിപ്പിച്ചു. അവരിൽ ആകൃതിയെ രുചിക്കും, ദേവഹൂതിയെ കർദ്ദമനും പ്രസൂതിയെ ദക്ഷനും ആയി വിവാഹംചെയ്തുകൊടുത്തു. അതുവഴി ക്രമേണ സന്താനപരമ്പരകളാൽ മനുഷ്യവംശങ്ങളും വർദ്ധിച്ച് ഇക്കാണുന്ന ലോകം മുഴുവൻ പൂർണ്ണമായി. ഇതെല്ലാം നിന്തിരുവടിയുടെ ലീലാവിലാസസാമഗ്രികളായിത്തീർന്നു. ഈവിധം വിശ്വമാസകലം പ്രജകളെ വർദ്ധിപ്പിച്ചു പോറ്റിയതിനുണ്ടായ കാരുണ്യം അസാധാരണമാണ്. ബ്രഹ്മാവിനെ ഒരു ഹേതുവായി വേഷമണിയിച്ചു എന്നു

ല്ലാതെ ഇതെല്ലാം യഥാർത്ഥത്തിൽ നിന്തിരുവടിയുടെ തന്നെ സങ്കല്പകലാവിലാസങ്ങളാണ്. ഭക്തനായബ്രഹ്മാവിന്റെ അഭീഷ്ടം സാധിക്കാൻ പ്രസാദിച്ചതുപോലെ തിരുവുള്ളമുണ്ടായി എന്റെ വാതരോഗം ശമിപ്പിച്ചു ശരീരസുഖവും തദ്വാരാ ഭജനസാമർത്ഥ്യവും നല്കി ആത്മസുഖവും സിദ്ധിക്കുമാറു കടാക്ഷിക്കേണമെ.

നിരൂപണം.

ഈ ശ്ലോകംകൊണ്ട് അസംഖ്യം സൃഷ്ടിഭേദത്തിന്റെ സംഭവവും അടുത്തപോലെ ഭവിക്കാൻപോകുന്ന ഭ്രമൃദ്ധരണമെന്ന മഹാകൃത്യവും സൂചിപ്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അതിൽ മാനുഷകുലങ്ങളെ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിന് ആവശ്യമുള്ള ആധാരഭൂതമായ ഭ്രമിയുടെ പുനരുദ്ധരണം ഗോവിന്ദപദത്താൽ സാഭിപ്രായമായി വ്യക്തപ്പെട്ടുത്തിയിരിക്കുന്നു. ഗാം (ഭ്രമിയെ) വിന്ദതേ (പ്രാപിക്കുന്നവൻ) എന്ന വ്യുത്പത്തിയാലാണു ഗോവിന്ദപദം സിദ്ധിച്ചതു്. വിശിഷ്യ ഗോവിന്ദപദസ്മരണം രോഗനിവാരണമപേക്ഷിക്കുന്നതായ ഈ അവസരത്തിൽ എത്ര എത്ര ഉചിതമായെന്നു പറഞ്ഞാൽ മതിയാകയില്ല. അച്യുതൻ, അനന്തൻ, ഗോവിന്ദൻ എന്നീ നാമത്രയത്തിന്റെ ഉച്ചാരണം സർവ്വരോഗശാന്തിയിൽ ഒരു ദിവ്യൌഷധമാണെന്നു്:—

"അച്യുതാനന്തഗോവിന്ദ
നാമോച്ചാരണഭേഷജാത്
നശ്യന്തി സകലാ രോഗാഃ
സത്യം സത്യം വദാമ്യഹം."

എന്നുള്ള വേദവ്യാസവചനം ഘോഷിക്കുന്നു. ഇതിനും പുറമെ സൃഷ്ടികർമ്മവ്യാപൃതനായി ശരിയായ ആധാരമില്ലാതെ ആത്തനായിരുന്ന സ്വായംഭുവമനുവിന്റെ ആവശ്യം നിർവ്വഹിച്ചു് ആത്തിതീർത്തു ഭ്രമിയെ നല്കിയതു ഭക്താർത്തിഭഞ്ജനശക്തിയെ തെളിയിക്കുന്നു.

മാരുതപുരാധിപ—ഗുരുവായൂർ എന്ന ദേശനാമധേയം നാമൈകദേശമായ മാരുതഗ്രഹണത്താൽ സിദ്ധമായി. എന്നാൽ അതുപോലെ ഗുരുമാരുതഗ്രഹണംകൊണ്ട അധികം വ്യവഹരിച്ചുകാണുന്നില്ല. അതു വാതശാന്തിയെ സങ്കല്പിക്കുമ്പോൾ വാതം എന്ന അർത്ഥം നല്കുന്ന മാരുതാദിപദങ്ങൾക്ക് അധികം ഔചിത്യമുള്ളതുകൊണ്ടായിരിക്കണം.

ബ്രഹ്മാവിനു സംഭവിച്ച ഉപായജ്ഞാനവും, തദനുഗുണമായ ദേഹവിഭാഗവും സൃഷ്ടിവൃദ്ധിയും ഭാഗവതത്തിൽ ഇപ്രകാരം കാണുന്നു:—

"ഏവം യുക്തകൃതസ്തസ്യ
ദൈവം ചാവേക്ഷതസ്തദാ
കസ്യ രൂപമഭൂദ് ദ്വേധാ
യത് കായമഭിചക്ഷതേ.
താഭ്യാം രൂപവിഭാഗാഭ്യാം
മിഥുനം സമപദ്യത
യസ്തത്ര പുമാൻ സോ/ഭൂ-
ന്മനുഃ സ്വായംഭുവഃ സ്വരാട.
സ്ത്രീ യാസീച്ഛതരൂപാഖ്യാ
മഹിഷ്യസ്യ മഹാത്മനഃ
തഥാ മിഥുനധർമ്മേണ
പ്രജാ ഹ്യേധാംബഭൂവിരേ.
സ ചാപി ശതരൂപായാം
പഞ്ചാപത്യാന്യജീജനത്.
പ്രിയവ്രതോത്താനപാദൌ
തിസ്രഃ കന്യാശ്ച ഭാരത!
ആകൂതിർദ്ദേവഹൂതിശ്ച
പ്രസൂതിരിതി സത്തമ!
ആകൂതിം രുചയേ പ്രാദാത്
കർദ്ദമായ തു മധ്യമാം
ദക്ഷായാദാത് പ്രസൂതിം ച
യത ആപൂരിതം ജഗത."

പ്രയോഗം.

സ്ത്രീപുംസഭാവം=സ്ത്രീ ച പുമാംശ്ച സ്ത്രീപുംസൌ തയോ ഭാവഃ സ്ത്രീപുംസഭാവഃ തം സ്ത്രീപുംസഭാവം. സ്ത്രീശബ്ദവും പുമാൻ ശബ്ദവും ദ്വന്ദ്വമായി സമാസിച്ചാൽ ഉത്തരപദമായ പുമാൻശബ്ദം സ്വയം സകാരാന്തമായ അവസ്ഥയിൽ നിന്ന് അകാരാന്തമായി വ്യത്യാസപ്പെടുന്നതാണ് ഇവിടത്തെ വിശേഷം. ഇതിനു പ്രമാണം:—

"അചതുരവിചതുരസുചതുരസ്ത്രീപുംസധേനവനഡുഹക് സാമ
വാങ്മനസാക്ഷിഭ്രുവദാരഗവോവഷ്ഠീവപദഷ്ഠീവനക്തന്ദിവരാത്രി
വിവാഹവ്യവഹാരസഖിസപ്തപദീനാമപുംസകാനാമയുച്ത്രായുഷ-

ഗ്യജൂഷജാതോക്ഷമഹോക്ഷവൃദ്ധോക്ഷോപശുനഗോഷ്ഠശ്വാഃ."
(൫-൪-൬) എന്നുള്ള പാണിനിസൂത്രമാകുന്നു. ൧൦

സൃഷ്ടിഭേദവർണ്ണനം എന്ന പത്താംദശകം സമാപ്തം.

അഥൈകാദശം ദശകം.

അനന്തരം ബ്രഹ്മസൃഷ്ടമായ വിചിത്രജീവരാശികളെക്കൊണ്ടു വിശ്വം മുഴുവൻ പരിപൂർണ്ണമാകവേ ഭഗവാന്റെ ലീലാവതാരകേളികൾക്കായി ആദികാരണഭൂതരായ സനകാദികളുടെ വൈകുണ്ഠലോകപ്രവേശത്തേയും ജയവിജയന്മാരുടെ നേർക്കുള്ള ശാപത്തേയും ഹിരണ്യകശിപുഹിരണ്യാക്ഷോത്പത്തിയേയും ഈ ൧൧-ാമതു ദശകംകൊണ്ടുപന്യസിക്കുന്നു. അതിൽ സനകാദികളുടെ വൈകുണ്ഠലോകപ്രവേശം ആദ്യത്തെ ശ്ലോകത്താൽ പറയപ്പെടുന്നു.

ക്രമേണ സർഗ്ഗേ പരിവർദ്ധമാനേ
കദാപി ദിവ്യാഃ സനകാദയസ്തേ
ഭവദ്വിലോകായ വികുണ്ഠലോകം
പ്രപേദിരേ മാരുതമന്ദിരേശ! ൧

(ഹേ) മാരുതമന്ദിരേശ!	=	(അല്ലയോ) ഗുരുവായൂരപ്പ!
ക്രമേണ	=	മുൻചൊന്നക്രമത്തിൽ
സർഗ്ഗേ, പരിവർദ്ധമാനേ	=	സർഗ്ഗം (സൃഷ്ടി) പരിവർദ്ധമാനമായിരിക്കെ (മേന്മേൽ വിവിധമായ രീതിയിൽ അധികപ്പെട്ടുകൊണ്ടിരിക്കെ)
ദിവ്യാഃ	=	ദിവ്യന്മാരായ (അപ്രാകൃതന്മാരായ—സാത്ത്വികന്മാരായ)
തേ, സനകാദയഃ	=	ആ സനകാദികൾ (ഭഗവദ്പദാരവിന്ദ ഭക്തിമാത്രകുതുകികളായ സനകൻ, സനന്ദനൻ, സനാതനൻ, സനത്കുമാരൻ എന്നുള്ളയോഗികൾ)
കദാപി	=	ഒരിക്കൽ
ഭവദ്വിലോകായ	=	ഭവാന്റെ (നിന്തിരുവടിയുടെ) വിലോക(ദർശന)ത്തിനായി
വികുണ്ഠലോകം	=	വികുണ്ഠമായ (തങ്ങൾക്കു യാതൊരു കുണ്ഠയും തടവും ഇല്ലാത്തതായ വൈകുണ്ഠമായ)ലോകത്തെ

പ്രപേദിരേ. = പ്രപന്നരായി. (പ്രാപിച്ചവരായി.)

പ്രപേദിരേ—പ്ര എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ പദഗതൌ എന്ന ധാതുവിൽ ആത്മനേപദി കർത്തരി ലിട് പ്ര-പദ്-ബ.

പ്രപേദേ	പ്രപേദാതേ	പ്രപേദിരേ
പ്രപേദിഷേ	പ്രപേദാഥേ	പ്രപേദിധ്വേ
പ്രപേദേ	പ്രപേദിവഹേ	പ്രപേദിമഹേ.

സാരം.

അല്ലയോ ശ്രീഗുരുവായൂരപ്പ! ഭഗവൻ! സർവ്വലോകനാഥനായ നിന്തിരുവടിയുടെ മഹിമ അസാമാന്യമത്രെ. ഒരിടത്തു ബ്രഹ്മാവിനെക്കൊണ്ടു നിരന്തരമായി സൃഷ്ടികർമ്മത്തിൽ വേണ്ട അഭിവൃദ്ധിവരുത്തുന്നു. മറ്റൊരിടത്തു ശിഷ്ടരക്ഷണത്തിനും ദുഷ്ടശിക്ഷണത്തിനുമായി ലോകരങ്ഗത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു ലീലകൾ നടത്തുന്നു. സൃഷ്ടിസ്ഥിതിസംഹാരങ്ങൾക്കെല്ലാം ഏകസൂത്രധാരനായ നിന്തിരുവടിക്കു് അസാധ്യമായി യാതൊന്നുമില്ല. ബ്രഹ്മാവു സ്വായംഭുവമനുവിന്റെയും ശതരൂപയുടേയും അന്യോന്യമിഥുനഭാവംകൊണ്ടു് ഉപര്യുപരി (പരമ്പരയാ) അസങ്ഖ്യം ജീവികളെ സൃഷ്ടിച്ചു ജഗത്തു പരിപൂർണ്ണമാക്കിത്തീർത്തുവത്രെ. ഇങ്ങനെയിരിക്കെ ബ്രഹ്മാവിന്റെ പ്രഥമസന്താനങ്ങളും, നിന്തിരുവടിയുടെ തൃപ്പാദഭജനം മാത്രം കരുതി പിതാവിന്റെ ആജ്ഞയായ സൃഷ്ടികർമ്മം പരിത്യജിച്ചവരും സർവ്വലോകസഞ്ചാരികളുമായ സനകസനന്ദനസനാതനസനത്കുമാരന്മാർ യാതൊന്നിലും ആഗ്രഹം ഇല്ലാത്തവരാണെങ്കിലും വീതരാഗികളായ മുക്തന്മാരെപ്പോലും മോഹിപ്പിക്കുന്ന നിന്തിരുവടിയുടെ ദർശനത്തിനായി യോഗമഹിമയാൽ വൈകുണ്ഠലോകത്തിൽ എത്തി. ആത്മാരാമന്മാരും ബന്ധുഹീനന്മാരും ആയ യോഗികൾക്കു യാതൊന്നുകൊണ്ടും യാതൊരു തടസ്സവുമില്ലാത്തതായ ഈ വൈകുണ്ഠലോകം ഭക്തിമാത്രത്താൽ അനായാസപ്രാപ്യമായിരുന്നു. സർവ്വലോകനാഥനായ ചക്രവർത്തിയാകുന്ന നിന്തിരുവടിക്കു മാത്രമന്ദിരം മുതലായ അനേകം കൊട്ടാരങ്ങളുണ്ടെങ്കിലും ദിവ്യജനവന്ദനോചിതവും സാത്വികലക്ഷ്മീകേളിരങ്ഗവും ആയ ആ വൈകുണ്ഠം

മറ്റു ലോകങ്ങളിൽവച്ച് അത്യുത്തമവും ഒരു സ്വന്തം സ്വത്തു മാകുന്നു.

ഈ ശ്ലോകംകൊണ്ടു ഭൂഭാരം അധികമായിത്തീരുന്ന അവസരത്തിൽ ഭൂദേവിയുടെ സങ്കടംതീർത്തു രക്ഷിക്കാനായി ബ്രഹ്മാദികൾ വൈകുണ്ഠത്തിൽ ചെല്ലുന്നതായ പുരാണകഥാസരണിയിൽ ആദ്യത്തെ ഒരു തോതു സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. സൃഷ്ടി ക്രമാതിതമായി വർദ്ധിച്ചാൽ ആവശ്യത്തിലധികമുള്ള ഭാഗം നീക്കി ഒരു പരിമിതിയുണ്ടാക്കേണ്ടകായ്മാണിവിടെ സാധ്യമാകുന്നതു്. ശ്ലോകത്തിലെ 'പരിവർദ്ധമാനേ' എന്ന പദത്തിലുള്ള 'പരി' എന്ന ഉപസർഗ്ഗം പരിതഃ വർദ്ധമാനേ എന്ന വ്യുത്പത്തിയാൽ ചുറ്റും വർദ്ധിച്ചിരിക്കേ എന്നുള്ള അർത്ഥത്തിൽ പരിണമിക്കകൊണ്ടു വൈകുണ്ഠലോകത്തിൽ പോലും ആ ലോകത്തിനുതക്കവിധം അല്ലാത്ത ആളകഠം നിറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നതായി വ്യഞ്ജിക്കുന്നു. ഇതനുസരിച്ചാണ ഈ ദശകത്തിൽ തന്നെ നാലാമത്തെ ശ്ലോകത്തിൽ:—

"വൈകുണ്ഠലോകാനുചിതപ്രവേഷ്ടൃൂ"

എന്നുള്ള ഭാഗത്താൽ ജയവിജയന്മാരുടെ സ്വഭാവം വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നതു്. ഇതുയുംകൊണ്ടു മുരുക്കത്തിൽ രാജസതാമസപ്രധാനന്മാരായ അസാത്വികജനങ്ങളും വസിക്കുന്നതു സനകാദിദൃഷ്ടിക്കു സങ്കടമായിത്തീരുകയാൽ തത് പരിഹാരത്തിനായി സങ്കടമറിയിക്കാനാണ് അവരുടെ വൈകുണ്ഠലോകപ്രവേശമെന്നു ഫലിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

ദിവ്യാഃ സനകാദയസ്തേ—ഈ അംശം വൈകുണ്ഠലോകപ്രവേശയോഗ്യതയേയും ഭാവിയായ ശാപദാനശക്തിയേയും സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

ഭവദ്വിലോകായ—ഈ ഭാഗം വൈകുണ്ഠലോകം ഭഗവദ്ദർശനോദ്ദേശത്താൽമാത്രമേ പ്രവേശ്യമാകു എന്നു തെളിയിക്കുന്നു.

മാരുതമന്ദിരേശ!—ഇതും ഈ ദശകത്തിന്റെ അന്തിമ ശ്ലോകത്തിൽകാണുന്ന 'മരുദാലയേശ' എന്നതും ഭക്തനായ മഹാകവി ഭട്ടതിരിപ്പാട്ടിലേയ്ക്കു വൈകുണ്ഠലോകത്തിലെ മഹിമ മുഴുവനും ഭഗവത്കൃപയാൽ ഗുരുവായൂരപുരത്തിൽ സ്ഫുരിക്കുന്നതായി തോന്നിക്കുന്നു.

സനകാദികളുടെ വൈകുണ്ഠലോകപ്രവേശം. ഭാഗവതത്തിൽ ഇപ്രകാരം കാണുന്നു:—

"ചേരുർവിഹായസാ ലോകാൻ
ലോകേഷു വിഗതസ്പൃഹാഃ
ത ഏകദാ ഭഗവതോ
വൈകുണ്ഠസ്യാമലാത്മനഃ.
യയുർവൈകുണ്ഠനിലയം
സർവലോകനമസ്കൃതം." ൧

വൈകുണ്ഠലോകത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു:—

മനോജ്ഞനൈഃശ്രേയസകാനനാദ്യൈ-
രനേകവാപീമണിമന്ദിരൈശ്ച
അനോപമം തം ഭവതോ നികേതം
മുനീശ്വരാഃ പ്രാപ്യരതീതകക്ഷ്യാഃ. ൨

മനോജ്ഞനൈഃശ്രേയസകാനനാദ്യൈഃ = മനോജ്ഞ(മനോഹര)ങ്ങളായ നൈഃശ്രേയസകാനനം (നിഃശ്രേയസം കൈവല്യംതന്നെ സ്വരൂപപ്പെട്ടതായി പ്രകാശിക്കുന്ന ഉദ്യാനം) മുതലായവയാലും

അനേകവാപീമണിമന്ദിരൈഃ, ച = അനേകങ്ങളായ വാപികകം(സരസ്സുകകം) മണിമന്ദിരങ്ങകം(രത്നഭവനങ്ങകം) ഇവയാലും

അനോപമം = അനോപമ (അസദൃശ)മായ

ഭവതഃ, തം, നികേതം = നിന്തിരുവടിയുടെ ആ വൈകുണ്ഠാലയത്തെ (ഭഗവാൻ പള്ളികൊണ്ടിരിക്കുന്ന മണ്ഡപത്തിന്റെ വാതുക്കൽ)

മുനീശ്വരാഃ, (തേ, സനകാദയഃ) = മുനിശ്രേഷ്ഠരായ (ആ സനകാദികകം)

അതീതകക്ഷ്യാഃ = അതീതങ്ങളായ (കടക്കപ്പെട്ടതുകളായ) കക്ഷ്യകളോട് (ഗോപുരങ്ങളോട് — ഘട്ടങ്ങളോട്) കൂടിയവരായി (ആറു കക്ഷ്യകകം കടന്നിട്ട്)

പ്രാപുഃ. = പ്രാപിച്ചു. (വന്നുചേർന്നു.)

അല്ലയോ വൈകുണ്ഠമൂർത്തേ! ഭഗവൻ! ശ്രീനാരായണ! സച്ചിദാനന്ദസ്വരൂപിയായ നിന്തിരുവടിയെ ആത്മാരാമന്മാരായ സനകാദിയോഗികൾ എങ്ങും എപ്പോഴും ഒന്നുപോലെ അഖണ്ഡമൂർത്തിയായി കണ്ട് ആനന്ദിക്കുന്നു. എങ്കിലും വിശിഷ്ട വൈകുണ്ഠലോകത്തിൽ വന്നു ദർശനം ചെയ്യണമെന്നൊരു മോഹം അവർക്കു തോന്നി. ഈ വിധം ആ യോഗികൾപോലും മോഹിക്കാൻമാത്രം ഈ വൈകുണ്ഠത്തിനെന്താണു മഹിമയുള്ളതെന്നു വിചാരിക്കേണ്ടതാണ്. ഇവിടെ മനോമോഹനമായ ഒരു നൈഃശ്രേയസോദ്യാനം വസന്താദിസമസ്തർത്തുസമ്പത്തുകളും ഒന്നിച്ചുകൂടി പ്രകാശിക്കുന്നതുകളായി സർവാഭീഷ്ടഫലദങ്ങളായിരിക്കുന്ന ദിവ്യവൃക്ഷങ്ങളാൽ നിഃശ്രേയസം(കൈവല്യം)തന്നെ മൂർത്തിയോടുകൂടി അവതരിച്ചപോലെ അർത്ഥവത്തായി വിളങ്ങുന്നു. വിമാനസഞ്ചാരികളായ ദേവയോനികൾ സിദ്ധസുന്ദരിമാരുമൊരുമിച്ചു സംസാരപങ്കപ്രക്ഷാളനക്ഷമമായ നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യചരിതാമൃതം ഗാനം ചെയ്ത് ആസ്വദിക്കുന്നു. വസന്തലക്ഷ്മീവിലാസം നിത്യമായി പ്രസരിക്കുന്ന സുരഭികളായ പുഷ്പലതകളിലെ സരസമായ ഗന്ധം ബുദ്ധിയെ ആകർഷിക്കുന്നു എങ്കിലും പ്രാണായാമംകൊണ്ടു ജിതേന്ദ്രിയരായ ഭക്തർക്കു ഗന്ധവഹനായ മന്ദമാരുതനെ വിലക്കിനിറുത്താൻ കഴിയുന്നതിനാൽ നാമഗാനത്തിനു യാതൊരു തടസ്സവും നേരിടുന്നില്ല. ശുക-ഹംസ-പരഭൃത-പാരാവതാദികളായ പക്ഷികൾകൂടിയും നിന്തിരുവടിയുടെ രമണീയമായ കഥയുടെ ശ്രവണാനന്ദത്തിൽ ലയിച്ച് ആവക കീർത്തനങ്ങൾതന്നെ കോലാഹലപ്പെടുത്തി തന്മയീഭവിക്കുന്നു. കുന്ദ-മന്ദാര-കുരവക-ചമ്പക-പാരിജാതാദികുസുമങ്ങൾ തുളസീഗന്ധത്തിൽ നിന്തിരുവടിക്കുള്ള പ്രിയാതിശയം കണ്ടു നിരസൂയങ്ങളായി ആ തുളസീദേവിയുടെ തപോമഹിമയെ ബഹുമാനിച്ചു വിലസുന്നു. നിന്തിരുവടിയുടെചരണാരവിന്ദ പ്രണാമം ഒന്നുകൊണ്ടുമാത്രം തയ്യാറായിവന്ന കനക രത്ന-വജ്ര-വൈഡൂര്യമയങ്ങളായ വിമാനങ്ങൾകൊണ്ട് അവിടവിടെ പരിപൂർണ്ണമായിരിക്കുന്നു. ഭുവനത്രയമോഹനമായ രൂപലാവണ്യാതിശയംകൊണ്ടു പരിലസിക്കുന്ന അനേകായിരം സുരസുന്ദരി

സാരം.

മാർ അങ്ങോടിങ്ങോട്ട് ചുറ്റിനടക്കുന്നെങ്കിലും അവക്ക് നിന്തിരുവടിയിൽതന്നെ ആത്മരതിയോടുകൂടി പരമാനന്ദം അനുഭവിക്കുന്നഭക്തരെ സരസവിലാസസുന്ദരങ്ങളായ മന്ദസ്മിതഹാവഭാവാദികളാൽ ലേശംപോലും ആകഷ്ടിക്കാൻ കഴിയുന്നില്ല. ശങ്കരാദിദേവതകൾപോലും കടാക്ഷവീക്ഷണം കാത്തിരിക്കുന്ന ലക്ഷ്മീദേവി പ്രത്യക്ഷമൂർത്തിയായി സർവാഭരണഭൂഷിതയായി കരകിസലയത്തിൽ ലീലാരവിന്ദവും വഹിച്ച് കോമളമായ ഗതിവിലാസത്താൽ പാദസരങ്ങൾ ശബ്ദിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് നിന്തിരുവടിയുടെ മണിമന്ദിരത്തിൽ സുവർണ്ണരേഖാചിത്രിതമായ സ്ഫടികമയഭിത്തികളിൽ പ്രതിഫലിച്ച സമ്മാർജ്ജനകൃത്യം നടത്തുംപോലെ പ്രകാശിക്കുന്നു. ഇതരകഥാശ്രവണശ്രദ്ധാലുക്കളും നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യലീലാപദാനവിമുഖരുമായ പാപികളുടെ കഥപോലും അവിടെ കണികാണാനില്ല. പിന്നെയാണോ പ്രവേശം! ചുരുക്കത്തിൽ അധ്യാത്മവിദ്യാവിലാസങ്ങൾ ഏകത്ര പുഞ്ജീഭവിച്ച ചിലടത്തു സാദ്ധഫലങ്ങളായ ഉദ്യാനശ്രേണിയിലും, മറ്റു ചിലടത്തു നിർമ്മലസരസ്സുകളുടെ ആകൃതിയിലും, വേറേചിലടത്തു സുവർണ്ണരത്നഖചിതങ്ങളായ വിമാനങ്ങളുടെ വേഷത്തിലും, സർവത്ര സാക്ഷാത് ശ്രീഭഗവതീദേവിയുടെ നർത്തനശാലയിലും പ്രകാശിക്കുന്നതായ ഈ വൈകുണ്ഠം സനകാദികളെ വശപ്പെടുത്തിയതിൽ എന്താണാശ്ചര്യം. ഭഗവദ്ദർശനകൌതുകത്താൽ മാത്രം ഇത്രയും മഹിമയേറിയ വൈകുണ്ഠത്തിൽ പ്രവേശിക്കയാൽ രമണീയങ്ങളായ അവിടത്തെ കാഴ്ചകളിലോ സൌഭാഗ്യവിലാസങ്ങളിലോ തെല്ലും അടിപ്പെട്ടുപോകാതെ അവർ ആദ്യത്തെ ആറുകക്ഷ്യകളും സുഗമമായികടന്ന് ഏഴാമത്തെ തോരണപുരയിൽ എത്തി. അല്ലയോ സച്ചിദാനന്ദസ്വരൂപിയായുള്ള ഭഗവൻ! സനകാദികൾക്കുപോലും മോഹജനകമായ നിന്തിരുവടിയുടെ ദർശനം ഈ ഭക്തനും അനുഗ്രഹമുണ്ടായി ലഭിക്കുമാറാകണേ.

ഈ ശ്ലോകംകൊണ്ട് സനകാദികൾപോലും മോഹിക്കത്തക്ക വൈകുണ്ഠത്തിന്റെ ഒരു ദിവ്യരൂപം സൂത്രമയ്യാദയാ സങ്ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു. അനിതരസാധാരണമായ ഭവനമാഹാത്മ്യകീർത്തനത്താൽ അവിടത്തെ അധിഷ്ഠാനമൂർത്തിയായ ഭഗവാൻ ശ്രീനാരായണന്റെ അനുഭാവം:—

നിരൂപണം.

"യത്ര ചാദ്യഃ പുമാനാസ്തേ
ഭഗവാൻ ശബ്ദഗോചരഃ
സത്ത്വം വിഷ്ടഭ്യ വിരജം
സ്വാനാം നോ മൃഡയൻ വൃഷഃ."

എന്നുള്ള ഭാഗവതവചനപ്രകാരം ശബ്ദംകൊണ്ടുമാത്രം ആകൃതിപ്പെടുത്തേണ്ടനിലയിൽ സർവ്വാത്കൃഷ്ടമാണെന്നു വ്യഞ്ജിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

അനോപമം—വൈകുണ്ഠലോകത്തിന്റെ അനുപമത്വം (സദൃശമായി മറെറാന്നുമില്ലാത്ത അദ്വിതീയസ്ഥിതി) താഴെ കൊടുക്കുന്ന ഭാഗവതശ്ലോകങ്ങൾകൊണ്ടു സ്പഷ്ടമാകുന്നു—

"യത്ര നൈഃശ്രേയസം നാമ
വനം കാമദുഘൈർദ്രുമൈഃ
സർവ്വർത്തുശ്രീഭിർവിഭ്രാജത്
കൈവല്യമിവ മൂർത്തിമത്.

വൈമാനികാഃ സലലനാശ്ചരിതാനി യത്ര
ഗായന്തി ലോകശമലക്ഷപണാനി ഭർത്തുഃ
അന്തജലേഽനുവികസന്മധുമാധവീനാം
ഗന്ധേന ഖണ്ഡിതധിയോഽപ്യനിലം ക്ഷിപന്തഃ.

പാരാവതാന്യഭൃതസാരസചക്രവാക-
ദാത്വഹഹംസശുകതിത്തിരിബർഹിണാം യഃ
കോലാഹലോ വിരമതേഽചിരമാത്രമുച്ചൈർ-
ഭൃങ്ഗാധിപേ ഹരികഥാമിവ ഗായമാനേ.

മന്ദാരകുന്ദകുരവോത്പലചമ്പകാർണ്ണ-
പുന്നാഗനാഗബകുളാംബുജപാരിജാതാഃ
ഗന്ധേഽർച്ചിതേ തുളസികാഭരണേന തസ്യാ
യസ്മിംസ്തപഃ സുമനസോ ബഹുമാനയന്തി.

തത് സങ്കുലം ഹരിപദാനതിമാത്രദൃഷ്ടൈ-
ർവ്വൈദൂര്യമാരകതഹേമമയൈർവിമാനൈഃ
യേഷാം ബൃഹത്കടിതടാഃ സ്മിതശോഭിമുഖ്യഃ
കൃഷ്ണാത്മനാം ന രജ ആദധുരുത്സ്മയാദ്യൈഃ.

ശ്രീ രൂപിണീ ക്വണയതീ ചരണാരവിന്ദം
ലീലാംബുജേന ഹരിസദ്മനി മുക്തദോഷാ

സംലക്ഷ്യതേ സ്ഫടികകുഡ്യ ഉപേതഹേമ്നി
സമ്മാജ്തീവ യദനുഗ്രഹണേഽന്യയത്നഃ."

മനോജ്ഞനൈഃശ്രേയസകാനനാദ്യൈഃ— ആകപ്പാടെ വൈകുണ്ഠത്തിൽ ഒരു ദിവ്യലോകത്തിനു വേണ്ടതായ സകല സാമഗ്രികളും സമ്പൂർണ്ണമായിരിക്കുന്നു. ഒരുലോകത്തിനു സാമാന്യമായി കാനനങ്ങളും, ഉദ്യാനങ്ങളും, ജലാശയങ്ങളും, ദിവ്യമന്ദിരങ്ങളും ഇതെയും പ്രധാനമാണ്. ഇവ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പൂർവ്വാർദ്ധം കൊണ്ടു സങ്ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു. വിശിഷ്യ അവിടത്തെ ജനങ്ങളുടെ മഹിമ, ഐശ്വര്യവിലാസം എന്നിത്യാദിയായുള്ളകാര്യം 'നൈഃശ്രേയസകാനനാദ്യൈഃ' എന്നിടത്തെ ആദ്യപദത്താൽ ഗ്രഹിക്കപ്പെടേണ്ടവയാണെന്നുവന്നാൽ എല്ലാം തികഞ്ഞു. ഈ വൈകുണ്ഠത്തിലെ സ്ഥിതികളെല്ലാം മറ്റു യാതൊരുലോകത്തിനും സംഭവയോഗ്യതപോലും ഇല്ലാത്തവയാണെന്ന് 'അനോപമം' എന്ന ഭാഗം സ്പഷ്ടപ്പെടുത്തുന്നു.

മുനീശ്വരാഃ പ്രാപുരതീതകക്ഷ്യാഃ— മുനീശ്വരപദം വീതരാഗികളായി സിദ്ധരായി നിഷ്കാമരായി ഉള്ള മഹാന്മാരെ ലക്ഷിപ്പിക്കുന്നു. അവക്കുപോലും പ്രാപ്തവ്യമായ ഒരു സ്ഥാനമാണു വൈകുണ്ഠമെന്നുവരുമ്പോൾ ഇതിലെ മഹിമാതിശയം വിശദപ്പെടുന്നു. 'അതീതകക്ഷ്യാഃ' എന്ന ഭാഗത്താൽ ഈ വൈകുണ്ഠത്തിൽ ഒന്നിലധികം കക്ഷ്യകളുണ്ടെന്നും ഓരോന്നും യഥാക്രമം കടന്നിട്ടുവേണം പരമാത്മസ്വരൂപനായ ഭഗവാനെ ദർശിക്കേണ്ടതെന്നും കാണുന്നു.

"തസ്മിന്നതീത്യ മുനയഃ ഷഡ്ധസജ്ജമാനാഃ
കക്ഷ്യാഃ സമാനവയസാവഥ സപ്തമായാം."

എന്നുള്ള ഭാഗവതപ്രമാണത്താൽ, ഈ കക്ഷ്യകൾ ഏഴ് ഉണ്ടെന്നും അവയിൽ ആറു കക്ഷ്യകളും അനായാസേനയും, അവിടത്തെ സൌഭാഗ്യാതിശയങ്ങൾ തങ്ങളെ ആകർഷിച്ചുപരവശപ്പെടുത്താത്തവിധത്തിലും സനകാദികൾ കടന്ന് ഏഴാമത്തെ കക്ഷ്യയിൽ എത്തിയപ്പോൾ അവിടെ ദ്വാരപാലരായ ജയവിജയാദികളെ കണ്ട എന്നും മനസ്സിലാക്കാവുന്നതാണ്. കടന്നതായ ആറുകക്ഷ്യകൾ ഏതെല്ലാമാണെന്നു വ്യക്തപ്പെടുത്തിപ്പറയുവാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല. ഈ ഘട്ടത്തിൽ വേദാന്തികളുടെ ദൃഷ്ട്യാ പര്യാലോചനം

ചെയ്യുന്നതായാൽ നിർമ്മലമായ മനസ്സാണു വൈകുണ്ഠലോകമെന്നും, അവിടെ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടുകാണുന്ന പരമാത്മാവാണു ഭഗവാൻ ശ്രീനാരായണനെന്നും, പരമസാത്വികന്മാരായ ഭക്തരെപ്പോലും സാത്വികമായവിധത്തിൽ ഞാനാണു ഭക്തൻ എനിക്കു പ്രത്യക്ഷമാണു ഭഗവദ്ദർശനം എന്നും മറ്റും അഭിമാനിച്ചു തടസ്സപ്പെട്ടുനിന്നു അഹങ്കാരമമകാരബന്ധങ്ങളാണു ജയവിജയന്മാരെന്നും, ഇവർ മാറിപ്പോയാലേ പരമാത്മപ്രത്യക്ഷാനുഭൂതിയുണ്ടാകൂ എന്നും ഒരു മാസ്സം പ്രതിപാദിക്കാവുന്നതാണ്. ഈ രീതിക്ക് ഏഴു കക്ഷ്യകൾ, ഏഴുനിലമാളികമേൽ മുകളിലത്തെ നിലയിൽ എഴുന്നള്ളി ഇരിക്കുന്ന ചക്രവർത്തിയുടെ ഒരുത്തമസൌധത്തിന്റെ ഓരോനിലയായി രൂപപ്പെടുത്താം. ശ്രീമധുസൂദനസരസ്വതീ ഭഗവദ്ഗീതാവ്യാഖ്യാനത്തിൽ വാസിഷ്ഠത്തിൽ നിരൂപണംചെയ്തിട്ടുള്ളവിധം ബ്രഹ്മവിദ്യയുടെ ഏഴു ഭൂമികകളെ (നിലകളെ) വിവരണം ചെയ്യുന്നതനുസരിച്ചു അവയെത്തന്നെ ഇവിടത്തെ ഏഴുകക്ഷ്യകളായി വിവരിക്കാം. അവ—ക-ാമത്തെ 'ശുഭേച്ഛ', ഖ-ാമത്തെ 'വിചാരണ', ന-ാമത്തെ 'തനുമാനസാ' ര-ാമത്തെ 'സത്ത്വാപത്തി', ങ-ാമത്തെ 'അസംസക്തി', ന്യ-ാമത്തെ 'പദാർത്ഥാഭാവനീ', ം-ാമത്തെ 'തുര്യഗാ' എന്നുള്ളതാണ്.

ഇതുകൂടാതെ ഭാഗവതം സുബോധിനീവ്യാഖ്യാനത്തിൽ—ശ്രീമാൻ വല്ലഭാചാര്യർ 'കക്ഷ്യാഃ രക്ഷകസഹിതപ്രാകാരാണി തത്ര വിരക്തത്വാദ് ഐശ്വര്യാദിഷഡ്ഗുണപ്രതിപാദികാഃ വൈരാഗ്യാന്താഃ അതീതാഃ, ഭക്തിഃ സപ്തമീ. ഭക്താശ്ചത് താമപ്രതിക്രമ്യ ഗച്ഛേയുഃ തദഭാവാത്തത്ര രക്ഷകൌ ദുഷ്ടൌ' എന്നു നിരൂപണംചെയ്യുന്ന ഭാഗത്താൽ മുൻപറഞ്ഞ ആറുകക്ഷ്യകളും ഐശ്വര്യം, വീര്യം, യശസ്സ്, ശ്രീ, ജ്ഞാനം, വൈരാഗ്യം എന്നീ ആറു

(ക) നിത്യാനിത്യവസ്തുവിവേകത്തോടുകൂടിയ മോക്ഷേച്ഛ.
(ഖ) ഗുരുപദേശത്തോടുകൂടിയ ശ്രവണ-മനനാത്മകമായ വേദാന്തവാക്യവിചാരം.
(ന) നിദിധ്യാസനത്തിൽ ഏകാഗ്രതയോടുകൂടിയുള്ള മനസ്സിന്റെ സൂക്ഷ്മവസ്തുഗ്രഹണശക്തി.
(ര) വേദാന്തവാക്യത്താൽ നിർവികല്പകമായ ബ്രഹ്മാത്മൈക്യസാക്ഷാത്കാരം
(ങ) നിർവികല്പകമായ സമാധ്യവസ്ഥ.
(ന്യ) ആ സമാധ്യവസ്ഥ അഭ്യാസാതിശയത്താൽ ചിരകാലാവസ്ഥായിയായിനില്ക്കുക.
(ം) പരിപൂർണ്ണപരമാനന്ദസാന്ദ്രമായ അഖണ്ഡസ്ഥിതി.

ഗുണങ്ങളാണെന്നും ഏഴാമത്തെ കക്ഷ്യ ഭക്തിയാണെന്നും ആ കക്ഷ്യകളും സനകാദികളും അതിക്രമിച്ചു എന്നും ഏഴാമത്തെ കക്ഷ്യ അതിക്രമിക്കാൻ മാത്രം ഭക്തി ഉറച്ചിട്ടില്ലെന്നും അതിനാലാണു തടസ്സമായി ജയവിജയരെ കാണാനിടയായതെന്നും സിദ്ധിക്കുന്നു. ഞാനെന്നും എന്റേതെന്നുമുള്ള അഭിമാനം മാഞ്ഞിട്ടില്ലാത്തതിനാൽ ആ സനകാദികൾക്കു തടവുകൂടാതെ ഭഗവദ്ദർശനമുണ്ടാകയില്ലെന്നുള്ള രീതിയിൽ മുൻചൊന്ന വേദാന്തവാക്യങ്ങളുടെ നിത്യപണംതന്നെ താത്പര്യമായി ഘടിക്കുന്നു. ഈ പക്ഷത്തിൽ കക്ഷ്യകളുടെ സ്ഥിതികളും സ്വഭാവങ്ങളും മറ്റൊരുവിധത്തിലാണെന്നുമാത്രം വിശേഷം. ഫ

സനകാദികൾ ആദ്യത്തെ ആറുഗോപുരങ്ങളും കടന്നു ഭഗവാന്റെ മണിമന്ദിരത്തിനടുത്തുള്ള ഏഴാമത്തെ ഗോപുരവാതിൽക്കലെത്തിയപ്പോൾ ഉണ്ടായ സംഭവത്തെ പറയുന്നു:—

ഭവദ്ദിദൃക്ഷൂൻ ഭവനം വിവിക്ഷൂൻ
ദ്വാഃസ്ഥൗ ജയസ്സൂൻ വിജയോഽപ്യരുന്ധാം
തേഷാം ച ചിത്തേ പദമാപ കോപഃ
സർവ്വം ഭവത് പ്രേരണയൈവ ഭൂമൻ! ന

(ഹേ ഭഗവൻ!)	= (അല്ലയോ ഭഗവൻ!)
ഭവദ്ദിദൃക്ഷൂൻ	= ഭവാനെ (നിന്തിരുവടിയെ) ദിദൃക്ഷുക്കളായി (ദർശിക്കണമെന്നിച്ഛിക്കുന്നവരായി)
ഭവനം, വിവിക്ഷൂൻ	= ഭവനത്തെ (വൈകുണ്ഠത്തിലെ നിന്തിരുവടിയുടെ മണിമന്ദിരത്തിൽ) വിവിക്ഷുക്കളായ (പ്രവേശിക്കാൻ ഒരുങ്ങിയവരായ)
താൻ	= ആ സനകാദികളെ
ദ്വാഃസ്ഥൗ	= ദ്വാഃസ്ഥർ (ദ്വാരപാലകന്മാർ) രായ
ജയഃ, വിജയഃ, അപി	= ജയനും വിജയനും
അരുന്ധാം.	= രോധനംചെയ്തു. (തടഞ്ഞു.)
ച	= ഉടൻതന്നെ
തേഷാം, ചിത്തേ	= ആ സനകാദികളുടെ ചിത്ത (ഹൃദയ)ത്തിൽ
കോപഃ	= കോപം (ക്രോധം)

പദം, ആപ. = പദം (സ്ഥാനം) പ്രാപിച്ചു. (കോപമുണ്ടായി.)

(ഹേ) ഭൂമൻ! = (അല്ലയോ) ഭൂമാവായി (സർവ്വ്യാപിയായുള്ള ഭഗവൻ!)

സർവം = സർവ(സമസ്ത)വും — സനകാദികൾ വൈകുണ്ഠത്തിൽ വന്നതും ജയവിജയന്മാർ തടഞ്ഞതുമെല്ലാം

ഭവത്പ്രേരണയാ, ഏവ. = ഭവാന്റെ (നിന്തിരുവടിയുടെ) പ്രേരണയാൽ (നിയോഗത്താൽ)തന്നെയാണുസംഭവിച്ചതു്.

അരുന്ധാം—രുധിര് ആവരണേ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലങ് പ്ര-പു-ദ്വി.

അരുണദ്	അരുന്ധാം	അരുന്ധൻ
അരുണഃ, അരുണദ്	അരുന്ധം	അരുന്ധ
അരുണധം	അരുന്ധ്വ	അരുന്ധ്മ.

അല്ലയോ സർവപരിപൂർണ്ണസ്വരൂപനായുള്ള ഭഗവൻ! മഹാവിഷ്ണോ! സനകാദിയോഗികൾ സ്വാതന്ത്ര്യത്തോടും സുഖത്തോടുംകൂടി യാതൊരുബന്ധത്തിലും പ്രതിബന്ധത്തിലും ഉൾപ്പെടാതെ നിന്തിരുവടിയുടെ മണിമന്ദിരത്തിന്റെ അരികിലുള്ള ഗോപുരവാതിൽവരെ ദർശനത്തിനായി എത്തുകയും ചെയ്ത് അകത്തുകടക്കാൻ ഭാവിച്ചു. ഉടൻതന്നെ അവിടത്തെ ദ്വാരപാലന്മാരായ ജയവിജയന്മാർ തടഞ്ഞു മാററി നിറുത്തി. ഇത്രയും ആയപ്പോൾ പെട്ടെന്നു നാളതുവരെ സ്വപ്നംപോലും കണ്ടിട്ടില്ലാത്ത കോപം ആ സനകാദികളുടെ ഉള്ളിൽ കടന്നുകൂടി. മുഖം വീർത്തു. അധരം വിറച്ചു. കണ്ണുകൾ ചുവന്നു. നാലുപേരും ഒരുപോലെ സങ്കല്പിച്ചതായ ദർശനത്തിനു തടസ്സം വരികയാൽ വിഷമിച്ചുവശായി. ഈവിധമുള്ള സംഭവങ്ങൾ മുഴുവൻ യഥാർത്ഥത്തിൽ പര്യാലോചിച്ചാൽ സർവാന്തര്യാമിയായുള്ള നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രേരണയെന്നേ പറയേണ്ടൂ. സർവലോകസഞ്ചാരികളായി, നിഷ്കാമരായി, സർവദാ പരമാനന്ദരൂപിയായ നിന്തിരുവടിയെ സർവത്ര അഖണ്ഡാനന്ദമൂർത്തിയായി ദർശിച്ചിരിക്കുന്ന ഇവർക്കു വൈകുണ്ഠത്തിൽ വരണമെന്നുതോന്നിയതും, നിന്തിരുവടിയെ പുറമേയുള്ള കണ്ണുകൾ

സാരം

കൊണ്ടു കാണണമെന്ന വിചാരമുണ്ടായതും, വേദസ്വരൂപികളും ഭക്തവത്സലരുമായ ഇവരുടെ മഹിമ ലേശവും ചിന്തിക്കാതെ ജയ വിജയർ ഇവരെ ചൂരൽക്കോലുകൊണ്ടു തടഞ്ഞതും എല്ലാംനിന്തിരുവടിയുടെ സങ്കല്പംകൊണ്ടുമാത്രമാണ്. സൃഷ്ടികർമ്മംനടത്തുവാൻ നിയുക്തയായ യോഗമായ, ധാരാളം ജീവരാശികളും തദനുരൂപങ്ങളായ ഭോഗ്യസാധനങ്ങളും സൃഷ്ടിച്ചു വേണ്ടകോപ്പുകൂട്ടിത്തയ്യാറാക്കിയതിനുശേഷം, തന്റെ സാമർത്ഥ്യമറിവിക്കാൻ അവസരംനോക്കിയതും, നിന്തിരുവടി സനകാദികളുടേയും ജയവിജയന്മാരുടേയും ഉള്ളിൽ ഇത്തരത്തിൽ വിചാരം തോന്നിച്ചതും ഒന്നായിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഏതുള്ളതാണു വാസ്തവം. നിത്യയോഗികളാണെങ്കിലും എവിടേയും എപ്പോഴും ഏതുവേഷത്തിലും പ്രവേശിക്കാൻ സ്വാതന്ത്ര്യമുണ്ടെങ്കിലുള്ള സാത്വികാഭിമാനശകലമാകുന്ന കളങ്കം ദ്വാരപാലരുടെ തടസ്സത്താൽ മാറിക്കിട്ടിയാലേ ശുദ്ധസാത്വികസ്വരൂപനായ പരമാത്മാവിന്റെ അനുഭവദർശനം സനകാദികൾക്കു ലഭിക്കാനിടയാകൂ എന്നോ, സേവാബലംനിമിത്തം അരമനയിൽ ഗർവ്വിഷ്ഠരായിച്ചമഞ്ഞ ജയവിജയന്മാരുടെ ആകൃതിയാകുന്ന വിദ്യുത്തിരസ്കരിണിയാലുള്ള മറവുകൂടാത്ത ശുദ്ധബ്രഹ്മാനന്ദാനുഭവരസത്തിന് അർഹരാണു സനകാദികളെന്നോ എന്താണു നിന്തിരുവടിയുടെ സങ്കല്പമെന്നു വ്യക്തമാകുന്നില്ല. പണ്ഡിതന്മാർമുതൽ പാമരന്മാർവരെയും സ്ത്രീപുരുഷസാധാരണമായി പശുപക്ഷിമൃഗാദിതുല്യമായി നിത്യകല്യാണസ്വരൂപനായ നിന്തിരുവടിയുടെ ലീലാവിഗ്രഹം കണ്ടാനന്ദമനുഭവിക്കുമാറു ശ്രീവരാഹനരസിംഹാദ്യവതാരങ്ങൾകൊണ്ടു ലോകരക്ഷണംചെയ്തു വിനോദിക്കണമെന്നുള്ള കൌതുകത്താൽ അതിനു സാമഗ്രി ശേഖരിക്കാനല്ലയോ സനകാദികളെയും ജയവിജയന്മാരേയും ഇത്തരത്തിൽ വേഷമിടുവിച്ചത് എന്നാണു പൊതുവേ തോന്നുന്നതു്. സർവ്വഥാ അചിന്ത്യവൈഭവനായ നിന്തിരുവടിയുടെ മഹിമയ്ക്കായി ഞാനിതാ നമസ്കരിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ സനകാദികളുടെ പ്രവേശത്തിനുള്ള ഹേതുവും ജയവിജയന്മാരുടെ നിഷേധത്തിനുള്ള ആവശ്യകതയും പൂർവാർദ്ധംകൊണ്ടു ഭംഗ്യായി ഉപന്യസിച്ചിരിക്കുന്നു. കണ്ണുകൊണ്ടുള്ള ദർശനേച്ഛ വിശേഷാലുണ്ടായപ്പോൾ ഒരു സ്ഥലവും പ്രവേശവും

വേണ്ടിവന്നു. എന്നാൽ ഇച്ഛയുണ്ടായമാത്രയിൽ തന്നെ എവിടെ പോകുന്നു എന്നും വേഷമേതാണ്‌വേണ്ടതെന്നും നഗ്നരായി പോകാമൊ എന്നും മറ്റും വിചാരംകൂടാതെ ചാടിക്കടക്കാൻ ഒരുങ്ങുവെ അവിവേകികളായ ദ്വാരപാലന്മാരുടെ ജോലി അത്തരത്തിലുള്ളവരെ തടയേണ്ടതായി വന്നുകൂടി. ഉത്തരാദ്ധം കൊണ്ട് അനുചിതമായ കോപവും ഭഗവദ്ദർശനപ്രതിബന്ധത്താൽ സാധുകരിച്ചപോലെ 'തേഷാം' എന്നുള്ള സർവ്വനാമത്തിൽ ഭവദ്ദിദൃക്ഷുക്കളെ പരാമർശിച്ചു ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതുകൂടാതെ ശുദ്ധസാത്വികജനസഞ്ചാരസമുചിതമായ വൈകുണ്ഠത്തിൽ ഇത്തരം ഉള്ള സംഭവത്തിനു സമാധാനവും ഭഗവത്പ്രേരണാരൂപമായി സമർത്ഥിച്ചിരിക്കുന്നു.

അഞ്ചു വയസ്സുപ്രായത്തിൽ നഗ്നരായി ഭഗവത്സന്നിധിയിൽ അനുചിതമായ രീതിയിൽ പ്രവേശിക്കയാൽ സനകാദികളെ, അജ്ഞാനം നിമിത്തം ഭഗവാന്റെ ഇങ്ഗിതമറിവാൻ വഹിയാതെ അപഹസിച്ചതുകൊണ്ടു ജയവിജയർ തടഞ്ഞതാണെന്നും അസ്ഥാനത്തിലെങ്കിലും ഭഗവദ്ദർശനഭങ്ഗംനിമിത്തം ആ യോഗികളേയും കോപം ബാധിച്ചതാണെന്നുമുള്ള ഭാഗം ഭാഗവതത്തിൽനിന്ന് ഉദ്ധരിച്ചു ചേർത്തുകൊള്ളുന്നു.

"താൻ വീക്ഷ്യ *വാതരശനാംശ്ചതുരഃ കുമാരാൻ
വൃദ്ധാൻ ദശാർദ്ധവയസോ വിദിതാത്മതത്ത്വാൻ
വേത്രേണ ചാസ്ഖലയതാമതദർഹണാംസ്തൗ
തേജോ വിഹസ്യ ഭഗവത്പ്രതികൂലശീലൗ.

.....
ഊചുഃ സുവൃത്തമദിദൃക്ഷിതഭങ്ഗ ഈഷത്
കാമാനുജേന സഹസാ ത ഉപാഹൃതാക്ഷാഃ"

ഭ്രമൻ! ഈ വിശേഷണം സർവ്വവ്യാപി എന്ന അർത്ഥത്തിൽ സനകാദികളുടേയും ജയവിജയരുടേയും ഹൃദയത്തിൽ ഒരുപോലെ ഒരേസമയം പ്രേരണാസാമർത്ഥ്യത്തെ വിശദപ്പെടുത്തുകയാൽ അലങ്കാരം പരികരം.

അലങ്കാരം

* നഗ്നന്മാരായ.

കുപിതന്മാരായ സനകാദികൾ ദ്വാരപാലരെ ശപിച്ചതായി പറയുന്നു:—

വൈകുണ്ഠലോകാനുചിതപ്രചേഷ്ടൌ
കഷ്ടൌ യുവാം ദൈത്യഗതിം ഭജേതം
ഇതി പ്രശപ്തൌ ഭവദാശ്രയൌ തൌ
ഹരിസ്മൃതിർന്നോ/സ്ത്വിതി നേമതുസ്താൻ. ൪

വൈകുണ്ഠലോകാനുചിത-പ്രചേഷ്ടൌ	= വൈകുണ്ഠലോകത്തിന് ഉചിതമല്ലാത്ത (ഭക്തരായ ജ്ഞാനികളെ തടയത്തക്ക താമസസ്വഭാവത്തോടുകൂടിയ) പ്രചേഷ്ട (പ്രവൃത്ത്യാരംഭം) ഉള്ളവരായി
(അത ഏവ) കഷ്ടൌ, യുവാം	= (ഇതു ഹേതുവാൽ തന്നെ) കഷ്ടന്മാരായ (ക്രൂരന്മാരായ) നിങ്ങൾ
ദൈത്യഗതിം	= ദൈത്യഗതിയെ (ദൈത്യസ്ഥിതിയെ അസുരജന്മം എടുത്തു തദനുരൂപമായ പ്രവൃത്തിയെ)
ഭജേതം	= ഭജിക്കുവിൻ (പ്രാപിക്കുവിൻ)
ഇതി, പ്രശപ്തൌ	= ഇപ്രകാരം പ്രശപ്തന്മാരായ (ശപിക്കപ്പെട്ടവരായ)
ഭവദാശ്രയൌ, തൌ	= നിന്തിരുവടിയുടെ ആശ്രിതന്മാരാകുന്ന ആ ജയവിജയന്മാർ
നഃ	= ഞങ്ങൾക്ക്
ഹരിസ്മൃതിഃ	= ഹരിസ്മൃതി (ശ്രീ നാരായണധ്യാനം)
അസ്തു	= ഭവിക്കുമാറാകണേ
ഇതി (പ്രാർത്ഥ്യ)	= എന്നിങ്ങനെ (പ്രാർത്ഥിക്കയുംചെയ്തു്)

താൻ = ആ സനകാദികളെ
നമസ്കരിച്ചു. = നമസ്കരിച്ചു.

അല്ലയോ വൈകുണ്ഠമൂർത്തേ! ഭഗവൻ! ശ്രീകൃഷ്ണ! കോപം എന്തെന്നുള്ള രുചിപോലും അറിഞ്ഞിട്ടില്ലാത്ത ജ്ഞാനവൃദ്ധരും, കുമാരവേഷന്മാരുമായ സനകാദികൾ തങ്ങളെ തടഞ്ഞുനിറുത്തിയ ജയവിജയന്മാരെ ദൈത്യരായിത്തീരുവാൻ ശപിച്ചു. രജസ്സിന്റേയോ, തമസ്സിന്റേയോ വികാരശകലവും ഇല്ലാത്ത വൈകുണ്ഠലോകത്തിൽ സാത്ത്വിക പ്രകൃതികളായ ജ്ഞാനികളെ അറിവാൻ വഹിയാത്ത താമസ സ്വഭാവം നിമിത്തം ദ്വാരപാലർ നിഷേധം ചെയ്തതായ പ്രവൃത്തി ആ ലോകത്തിലേക്കു തക്കതല്ലായ്കയാലാണ് ഈ ശാപത്തിനിടയായതു്. വേഷംകൊണ്ടു ശങ്ഖചക്രഗദാപദ്മപാണികളും, പീതാംബരധാരികളും ആയിരുന്നാലും അവരുടെ ചേഷ്ട വിപരീതമായിരുന്നു. അതുവരെ ഉചിതജ്ഞരായ ആ ദ്വാരപാലക്കു യോഗമായാബലം നിമിത്തം ഉള്ളിലും പുറത്തും അഹങ്കാരാവരണം ഉണ്ടാകയാലാണ് ഈ സാധുജനനിഷേധം ഉദിച്ചതു്. ഈവിധം ശപിച്ച ഉടൻതന്നെ അവർ അന്തഃപുരത്തോടുകൂടി നിന്നിരുവടിയുടെ ആശ്രയബലത്താൽ വിജ്ഞാനബലം മുഴുവൻ നശിക്കാത്തവരായി "അല്ലയോ മഹാനുഭാവന്മാരായ മഹർഷികളേ! ഞങ്ങൾക്കു ദൈത്യജന്മം സ്വീകരിക്കേണ്ടിവരുന്ന അവസരത്തിലും പരമാത്മസ്വരൂപിയായ ശ്രീനാരായണനെക്കുറിച്ചുള്ള ഓർമ്മ ഉണ്ടായിരിക്കുമാറ് ഒരനുഗ്രഹം തരേണമേ" എന്നു പ്രാർത്ഥിച്ചുകൊണ്ട് അവരുടെ പാദങ്ങളിൽ സാഷ്ടാംഗപ്രണാമംചെയ്തു.

സാരം.

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ സനകാദികൾക്കു കോപം സംഭവിച്ചാലും ജയവിജയന്മാർക്കു ശാപയോഗ്യതാപം ഉണ്ടോ എന്നുള്ള ശങ്കയ്ക്കു സമാധാനമായി അവരുടെ പ്രവൃത്തിയിലുള്ള അനൗചിത്യത്തെ കാരണമായി ചൂണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഇതിനാൽ സർവ്വലോകചക്രവർത്തിയായ ശ്രീപുരുഷോത്തമൻ എഴുന്നള്ളിത്താമസിക്കുന്ന കൊട്ടാരത്തിൽ, നഗ്നരായി ബാലരായി പ്രവേശിക്കാൻ ഉദ്യമിച്ച ചാടിപ്പുറപ്പെട്ട സനകാദികളുടെ പ്രവൃത്തിയിൽ അസാങ്ഗത്യം ഇല്ലെന്നും വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

അകമേയുള്ള ജ്ഞാനപൂർണ്ണതയുടെ പുറമേകാണുന്ന നിർല്ലേപമായ ഒരു രൂപമാണു നഗ്നതയും, ബാലത്വവും എന്നും, ഈ സൂക്ഷ്മം വൈകുണ്ഠത്തിലെ ആളുകൾക്കും ധരിക്കാൻമാത്രം പരിപാകം ഉള്ളവരായിരിക്കേണ്ടതാണെന്നും. അതില്ലാത്തതാണു ജയവിജയന്മാരുടെ കുറവു എന്നും വിചാരിക്കുമ്പോഴാണു് സനകാദികളുടെ നിരപരാധത്വം വിശദപ്പെട്ടുന്നതു്. കർത്തൃത്വം അകർത്തൃത്വം അന്യഥാകർത്തൃത്വം ച സമർത്ഥനായ പ്രഭു ശ്രീനാരായണൻ ജയവിജയാദികളുടെ വഴക്കു കേട്ടിട്ടെന്നുള്ള വ്യാജത്താൽ പുറമേ തന്നെത്താൻ ഇറങ്ങിവന്നു സനകാദികൾക്കു ദർശനം കൊടുത്തതോ, സനകാദികളുടെ ദർശനം സ്വയം അനുഭവിച്ചതോ എന്നു ശങ്കിക്കുന്നതിനു് അവസരം കാണുമ്പോൾ വേദമൂർത്തികളായ അവരുടെ മഹിമ ഇരട്ടിക്കുന്നു.

പ്രശപ്പെടുന്നു — ഇവിടെ പ്ര എന്നുള്ള ഉപസർഗ്ഗംകൊണ്ടു ശപിക്കാനാരംഭിക്കുമ്പോൾ തന്നെ ഭഗവത്സേവകരായ ജയവിജയർ ഹരിസ്മരണം വാസനയാൽ പ്രാർത്ഥിച്ചു എന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. ഈ പ്രാർത്ഥനയുടെ തക്കവിധം 'ദൈത്യഗതിം ഭജേതം' എന്നുള്ള ശാപവാക്യത്തിൽതന്നെ 'ഭജേതം' എന്നുള്ള ഭജനവ്യാപാരം അന്തർഭവിപ്പിച്ചു് അർത്ഥം തന്ത്രമായി നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കയാൽ അനുഗ്രഹംകൂടി സിദ്ധമായിട്ടുണ്ടു് എന്നു കാണുന്നതു എത്ര ഉചിതമായിരിക്കുന്നു. അമ്പമ്പ! മഹാകവി ഭട്ടതിരിപ്പാട്ടിലെ വശ്യവചസ്സിനായി പ്രണമിക്കുകയേ തരമുള്ളൂ. പരമാർത്ഥം വിചാരിക്കുന്നതായാൽ ജയവിജയന്മാർക്കു് ഇപ്പൃഥ്വിയിലെ ദ്വാരപാലസ്ഥാനമോ, ദൈത്യരായി ജനിച്ച ഭഗവല്ലീലകളിൽ പ്രതിസ്ഥാനമോ ഏതാണു മെച്ചം എന്നു ചിന്തിച്ചാൽ രണ്ടാമത്തേതാണു മെച്ചം എന്നു് അവരും വിചാരിക്കുന്നതുപോലെ തോന്നുന്നു. സനകാദികളേക്കാൾ ഇവർക്കല്ലയോ ഭഗവദനുഗ്രഹം അധികം എന്നുകൂടി ചിന്തിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. എപ്പോഴും ഭഗവാനെ ആപാദചൂഡം ദർശിക്കുക, യുദ്ധത്തിൽ സകലാങ്ഗവ്യാപിയായ ആശ്ലേഷത്താൽ ആനന്ദം അനുഭവിക്കുമാറു സ്പർശിക്കുക എന്നിത്യാദി ഭാഗ്യം ഇവർക്കു് ഉത്സവഹേതുവാണു്. സേവകസ്ഥാനത്തേക്കാൾ സമസ്ഥാനം ഉത്കൃഷ്ടമാണല്ലോ.

ഹരിസ്മൃതിനോദസൂചിതി — ജയവിജയരെ പരാമർശിക്കുന്നിടത്തെല്ലാം 'തൌ' എന്നുംമറ്റും ദ്വിവചനം ഉപയോഗിക്കുന്ന

ക്രമത്തിൽനിന്നും വ്യത്യസ്തമായി ഇവിടെമാത്രം—'നഃ'(ഞങ്ങൾക്ക്) എന്ന ബഹുവചനം ഉപയോഗിച്ചതുകൊണ്ട് അവർ രണ്ടു പേർക്കും അവരുടെ സന്താനങ്ങളായ പ്രഹ്ലാദൻ, മഹാബലി എന്നിവർക്കും, സഹോദരാദികളായ വിഭീഷണാദികൾക്കും ഹരിസ്മൃതിയെ ഇപ്പോൾതന്നെ അപേക്ഷിക്കുന്നതായി ഫലിക്കുന്നു. സനകാദികളുടെ ശാപവും, ഭാരപാലരുടെ പ്രാർത്ഥനയും ഭാഗവതത്തിൽ—

"തദ് വാമമുഷ്യ പരമസ്യ വികുണ്ഠഭർത്തുഃ
കർത്തും പ്രകൃഷ്ടമിഹ ധീമഹി മന്ദധീഭ്യാം
ലോകാനിതോ വ്രജതമന്തരഭാവദൃഷ്ട്യാ
പാപീയസസ്യയ ഇമേ രിപവോ/സ്യ യത്രം.

ഭ്രൂയാദധോനി ഭഗവദ്ഭിരകാരി ദണ്ഡോ
യോ നൌ ഹരേത സുരഹേലനമപ്യശേഷം
മാ വോ/ന്തരാപകലയാ ഭഗവത്സ്മൃതിഘ്നോ
മോഹോ ഭവേദിഹ തു നൌ വ്രജതോരധോധഃ."

എന്നീ ഭാഗത്തിൽ നിരൂപണം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ൮

കൂപിതരായ സനകാദികൾ ദ്വാരപാലരെ ശപിക്കുന്നു, അവർ ഹരിസ്മൃതി പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു ചെയ്യുവെ സംഭവിച്ചതായ ഭഗവദ്ദർശനത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു:—

തദ്ദോദ്യാജ്ഞായ ഭവാനവാപ്യഃ
സഹൈവ ലക്ഷ്മ്യാ ബഹിരംബുജാക്ഷ!
ഖഗേശരാംസാർപ്പിതചാരുബാഹു-
രാനന്ദയംസ്ത്വാനഭിരാമമൂർത്ത്യാ. ൯

(ഹേ)അംബുജാക്ഷ! (ഭഗവൻ!) = (അല്ലയോ) അംബുജങ്ങൾ (പദ്മങ്ങൾ)ക്കു സമാനങ്ങളായ അക്ഷികളോടു (നേത്രങ്ങളോടു) കൂടിയവനായ (ഭഗവൻ!)

ഭവാൻ = നിന്തിരുവടി

തദ്, ഏതദ്, ആജ്ഞായ = ആ ഈ കാര്യം (സനകാദികളുടെ വരവും, തടവും, ശാപവും, പ്രാർത്ഥനയും) അറിഞ്ഞിട്ട്.

ലക്ഷ്മ്യാ, സഹ, ഏവ	= ലക്ഷ്മീദേവിയോടുകൂടി തന്നെ
ഖഗേശ്വരാംസാർപ്പിത-ചാരുബാഹുഃ	= ഖഗേശ്വരന്റെ (ഗരുഡന്റെ) അംസത്തിൽ (തോളിൽ) അർപ്പിത (നിക്ഷിപ്ത)ങ്ങളായ ചാരുക്കളായ (മനോഹരങ്ങളായ) ബാഹുക്കളോടു (ഭുജങ്ങളോടു) കൂടിയവനായി
അഭിരാമമൂർത്ത്യാ	= അഭിരാമ (മനോഹര)മായ മൂർത്തിയാൽ (മങ്ഗളവപുസ്സിനാൽ)
താൻ	= അവരെ
ആനന്ദയൻ	= സന്തോഷിപ്പിച്ചുകൊണ്ട്
ബഹിഃ	= വെളിയിൽ (മണിമന്ദിരത്തിൽനിന്നു സനകാദികൾ നില്ക്കുന്ന സ്ഥലത്തുതന്നെ)
അവാപ്തഃ.	= അവാപ്തനായി. (പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടവനു.)

സാരം. അല്ലയോ ഭഗവൻ! ഭക്തദർശനകൌതുകത്താലും, സങ്കല്പിതമായ ലീലാവതാരങ്ങളുടെ കോപ്പുകൾ ഓരോന്നായി പൂർത്തിയായി വരുന്നതിലുള്ള ഔത്സുക്യത്താലും ആനന്ദപൂർണ്ണങ്ങളായ നയനങ്ങളോടുകൂടി നിന്തിരുവടി സനകാദികളുടേയും ജയവിജയരുടേയും പ്രവേശവും പ്രതിഷേധവും, ശാപവും, ക്ഷമാപണവും തിരുവുള്ളംകൊണ്ടു് അറിഞ്ഞു. ഇനി അമാന്തിച്ചാൽ പന്തിയാകയില്ലെന്നു കരുതി ഭക്തരുടെ മുൻപാൽ അവിർഭവിച്ചു. ഗരുഡാധിരൂഢനായി ശങ്ഖചക്രഗദാപദ്മപാണിയായി പീതാംബരധാരിയായി കിരീടമകുടകേയൂരകൌസ്തുഭകൌഞ്ചാദിദിവ്യാഭരണഭ്രഷിതനായി ലക്ഷ്മീദേവിയോടുകൂടി സർവ്വലോകമോഹനമായ ദിവ്യമങ്ഗളമൂർത്തിയാൽ സനകാദികളുടെ സന്നിധിയിൽ നിന്തിരുവടി പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടപ്പോൾ ആ യോഗിവര്യന്മാർക്കു് ഉണ്ടായതായ ആനന്ദം അപരിമിതമായിരുന്നു. ഉത്തമഭക്തികൊണ്ടു് ഈ തരത്തിൽ നിന്തിരുവടിയെ സദാ ദർശിച്ചു പരമാഹ്ലാദം അനുഭവിക്കുന്ന ഭാഗവതോത്തമരുടെ മഹിമ അവർ ആ സന്ദർഭത്തിലാണു് അറിഞ്ഞതു്.

നിന്തിരുവടിയുടെ പാദാരവിന്ദസമ്പർക്കത്താൽ സുതരാം സുരഭിയായിത്തീർന്ന തുളസീകുസുമത്തിന്റെ ഗന്ധം വഹിച്ചു വീശുന്ന മാരുതൻ അവരുടെ ഉള്ളിൽകടന്ന് ഇതാണ് കൈവല്യസാമ്രാജ്യത്തിന്റെ ഉന്നതമായ പരമാനന്ദഭൂമികയെന്നുള്ള തത്ത്വം മനസ്സിലാക്കി. ഇവിടെത്തന്നെ സുഖിച്ചിരുന്നേക്കാമെന്ന് അവർക്കു മോഹം തോന്നി. അവർക്കുമാത്രമാണോ ഈ ആനന്ദാനുഭവം ഉണ്ടായത്. അല്ല, ജയവിജയർക്കും ഈയൊരു ദിവ്യദർശനാനുഭവം അചിരേണ ദൈത്യരായിപ്പോകുന്ന അവസരത്തിൽ അവർ പ്രാർത്ഥിച്ചപോലുള്ള സ്മൃതിയിൽ സ്മരിക്കേണ്ട ഒരു ഉത്തമച്ഛായയായും ഭവിച്ചു. ജയവിജയന്മാർ തടഞ്ഞില്ല എങ്കിൽ അവ്യാകൃതമായ ഒരു ആനന്ദമൂർത്തിമാത്രമേ സനകാദികൾക്കു ലഭിക്കാൻ കഴികയുള്ളൂ. ലക്ഷ്മീവല്ലഭനായി സുന്ദരമൂർത്തിയായുള്ള ഈ ദർശനം കൃപിതരായ സനകാദികളെ പ്രസാദിപ്പിക്കാൻ പ്രത്യേകം ഒരുങ്ങിയപോലെ തോന്നുന്നു. അല്ലയോ ഗുരുവായൂരപ്പ! ഈവിധം ഉള്ള ദർശനം അക്ഷയമായി അനുഭവിക്കാൻ യോഗം ഉണ്ടാകേണമേ!

നിരൂപണം.

ഈ ശ്ലോകംകൊണ്ട് ഉദാരനായ ഒരു പ്രഭുവിന്റെ അതിഥിസത്കാരപരവശതയും ഉന്മത്തരായ സേവകന്മാർക്കു തരത്തിനു പറ്റിയ ആപത്തിന്റെ സാധൂകരണവും സരസമായി വ്യഞ്ജിക്കുന്നു. ഭഗവാൻ അഭീഷ്ടമായ ദിവ്യവിഗ്രഹം ധരിച്ചു പത്നീസഹിതനായി അതിഥികളായ സനകാദിമുനീന്ദ്രരെ സ്വയം ഉപചരിക്കുന്നതിനായി ആത്മസാമ്രാജ്യചിഹ്നത്തോടെ വെളിയിൽ എഴുന്നള്ളിയതും, ഇതുകണ്ട ദ്വാരപാലർ തങ്ങൾ കാണിച്ച അവിവേകപ്രവൃത്തി അസ്ഥാനത്തിലായി എന്നു തലകുനിച്ചു സമ്മതിച്ചതും ഭംഗിയായതത്രെ!

ആനന്ദയംസ്താൻ—ഇവിടെ 'താൻ' എന്ന ശബ്ദം സനകാദികളെയാണു പ്രധാനമായി പരാമർശിക്കുന്നത് എന്നുവരികിലും ജയവിജയരേയും ഉദ്ദേശിച്ചു നില്ക്കുന്നതായി വിവരണം ചെയ്യാം. ശപ്തരായിരിക്കിലും അപൂർവമായ ഈ ദർശനം അവർക്കും ആനന്ദഹേതുവാണല്ലൊ. ഭഗവാൻ പ്രത്യക്ഷദർശനം കൊടുക്കയും, സനകാദികൾ പരമാനന്ദം അനുഭവിക്കയും ചെയ്തതായ കാര്യം താഴെ കൊടുക്കുന്ന ഭാഗവതവചനങ്ങൾകൊണ്ടു സംഗ്രഹമായി മനസ്സിലാക്കാം.

"ഏവം തദൈവ ഭഗവാനരവിന്ദനാഭഃ
സ്വാനാം വിബുധ്യ സദതിക്രമമാര്യഗൃഹ്യഃ
തസ്മിൻ യയൌ പരമഹംസമഹാമുനീനാ-
മന്വേഷണീയചരണൌ ചലയൻ സഹശ്രീഃ.

തസ്യാരവിന്ദനയനസ്യ പദാരവിന്ദ-
കിഞ്ജല്കമിശ്രതുളസീമകരന്ദവായുഃ
അന്തർഗ്ഗതഃ സ്വവിവരേണ ചകാര തേഷാം
സങ്ക്ഷോഭമക്ഷരജുഷാമപി ചിത്തതന്വോഃ.

തേ വാ അമുഷ്യ വദനാസിതപദ്മകോശ-
മുദ്വീക്ഷ്യ സുന്ദരതരാധരകുന്ദഹാസം
ലബ്ധാശിഷഃ പുനരവേക്ഷ്യ തദീയമങ്ഘ്രി-
ദ്വന്ദം നഖാരുണമണിശ്രയണം നിദധ്യുഃ." ൫

അനന്തരം ഭഗവാൻ സ്തുതിചെയ്യുന്ന സനകാദികളെ പ്രസാദിപ്പിക്കയും ജയവിജയരെ അനുഗ്രഹിക്കയും ചെയ്തതായി പറയുന്നു:—

പ്രസാദ്യ ഗീർഭിഃ സ്തുവതോ മുനീന്ദ്രാ-
നനന്യനാഥാവഥ പാർഷദൌ തൌ
സംരംഭയോഗേന ഭവൈസ്ത്രിഭിർമ്മാ-
മുപേതമിത്യാത്തകൃപം ന്യഗാദീഃ. ൬

(ഭോ ഭഗവൻ!)	=	(അല്ലയോ ഭഗവൻ!)
അഥ	=	അനന്തരം
സ്തുവതഃ	=	സ്തോത്രംചെയ്യുന്നവരായ
മുനീന്ദ്രാൻ	=	മുനിശ്രേഷ്ഠന്മാരെ (മാനിക്കേണ്ടവരായ മഹഷിമാരായുള്ള ആ യോഗികളെ)
ഗീർഭിഃ	=	(മനോഹരങ്ങളായ) വാക്കുകളാൽ
പ്രസാദ്യ	=	പ്രസാദിപ്പിച്ച്
അനന്യനാഥൌ	=	അനന്യനാഥന്മാരായ (മററു ശരണം ഇല്ലാത്തവരായ)
തൌ, പാർഷദൌ	=	ആ പാർഷദരോടു (ഭൃത്യരായ ജയവിജയരോടു)

ആത്തകൂപം = ആത്തമായ (അങ്ങ്ഗീകരിക്ക
പ്പെട്ട)കൂപ (ഭയ)യോടുകൂട്ടം
വണ്ണം(തിരുവുള്ളമുണ്ടായി)
(യുവാം) = (നിങ്ങൾ)
സംരംഭയോഗേന = വൈരയോഗത്താൽ
ത്രിഭിഃ, ഭവൈഃ = മൂന്നുജന്മങ്ങൾകൊണ്ട്
മാം, ഉപേതം, ഇതി = എന്നെ പ്രാപിക്കുവിൻ
എന്നിപ്രകാരം
(തവം) ന്യഗാദീഃ. = (നിന്തിരുവടി)അരുളിച്ചെയ്തു.

ഉപേതം—ഉപ എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ഇൺ ഗതൌ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലോട്ട് മ-പു-ദ്വി.

ഉപൈതു,ഉപേതാത്	ഉപേതാം	ഉപയന്തു
ഉപേഹി,ഉപേതാത്	ഉപേതം	ഉപേത
ഉപായാനി	ഉപായാവ	ഉപായാമ.

ന്യഗാദീഃ—നി എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ഗദ വ്യക്തായാം വാചി എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലുങ് മ-പു-ഏ.

ന്യഗാദിത്	ന്യഗാദിഷ്ടാം	ന്യഗാദിഷുഃ
ന്യഗാദീഃ	ന്യഗാദിഷ്ടം	ന്യഗാദിഷ്ട
ന്യഗാദിഷം	ന്യഗാദിഷ്വ	ന്യഗാദിഷ്മ.

അല്ലയോ ഭക്തപരാധീനനായ ഭഗവൻ! ശ്രീകൃഷ്ണ! ലോകോത്തരസൌന്ദര്യശാലിയായ നിന്തിരുവടിയുടെ നിത്യകല്യാണമൂർത്തി പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടപ്പോൾ കാങ്ക്ഷിതലാഭത്താൽ പരവശരായ സനകാദികൾ സാഷ്ടാങ്ഗപ്രണാമങ്ങൾചെയ്തു സ്തോത്രംചെയ്തുതുടങ്ങി. സർവ്വാന്യമായ ബ്രഹ്മതേജസ്സുതന്നെ മൂർത്തീഭവിച്ചു സന്നിഹിതരായ അതിഥികൾക്കു തന്റെ ഭൃത്യരാൽ അല്പം അസുഖം നേരിട്ടുപോയല്ലോ എന്നു കരുതി മധുരമധുരങ്ങളായ ഉപചാരവചനങ്ങളാൽ നിന്തിരുവടി ആ സനകാദികളെ സമാധാനപ്പെടുത്തി പ്രസാദിപ്പിച്ചു. നിന്തിരുവടിയാലും പൂജ്യമായ മഹിമ ഭക്തരായ ആ യോഗികളിൽ സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നതായ ഈയവസ്ഥകൊണ്ടു ഭക്തപരായണനാണു ഭഗവാനെന്ന ഖ്യാതി പ്രചരിച്ചു. അനന്തരം ഈവിധം സനകാദികളുടെ സ്തുതികളും നിന്തിരുവടിയുടെ സാന്ത്വനവും പ്രസാദനവും കണ്ടു

സാരം.

തങ്ങളുടെ അപരാധത്തെപ്പറ്റി പശ്ചാത്തപിച്ച ഭഗവത്സ്മൃതി മാത്രമേ ഇതിലേക്കു പരിഹാരമായിട്ടുള്ളൂ എന്നുകരുതി അന്യശരണംഇല്ലാതെ വിനീതരായി നില്ക്കുന്ന ജയവിജയന്മാക്കു നിന്തിരുവടി ദയവുണ്ടായി വൈരയോഗംകൊണ്ടു മൂന്നു ജന്മങ്ങളാൽ നിങ്ങൾ ഒടുവിൽ എന്നെത്തന്നെ പ്രാപിക്കുവാൻ ഇടയാകും എന്നു അനുഗ്രഹം കൊടുത്തു. സർവ്വഥാ മാനനീയമായ മഹിമയിൽ ഉചിതമായ സത്കാരവും, ദയനീയമായ സ്ഥിതിയിൽ കർത്തവ്യമായ അനുഗ്രഹവും ഇപ്രകാരം യഥാവസരം ലോകോപദേശത്തിനായി പ്രകടിപ്പിക്കുന്ന പ്രത്യക്ഷദൈവമേ! ഗുരുവായൂരപ്പ! നിന്തിരുവടിയെ ഞാൻ ഇതാ നമസ്കരിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

പ്രസാദ്യ ഗീർഭിഃ—ഈ ഭാഗം തന്ത്രത്തിൽ സനകാദികളുടെ സ്തുതിയിലും, ഭഗവാന്റെ സാന്ത്വനത്തിലും അനവയിപ്പിക്കാവുന്നതായിക്കാണുന്നു. സനകാദികളെ നാലു വേദങ്ങളുടേയും പ്രത്യക്ഷരൂപമായി അഭിമാനിക്കുന്നതായാൽ ശബ്ദാത്മകമായ വാക്കുകൾകൊണ്ടു് അവർ ഭഗവാനെ സ്തുതിക്കുന്നത് ഉചിതം തന്നെല്ലോ. ഭഗവാനാണോ ആദ്യം പ്രസാദിപ്പിച്ചത് അഥവാ സനകാദികളാണോ എന്നു നിശ്ചയിക്കാൻ വഹിയാത്തനിലയിൽ ഈമാതിരി സന്ദർഭങ്ങളിൽ യൌഗപദ്യം കാണുക സാധാരണമാണു്. സ്തുവതഃ എന്നുള്ള വർത്തമാനകാലത്തിലെ ശതൃപ്രത്യയാന്തമായ വിശേഷണം അവരുടെ സ്തോത്രത്തിന്റെ വർത്തമാനഭാവത്തെ വ്യക്തപ്പെടുത്തുന്നു. ഭഗവാൻ സനകാദികളുടെ പുരോഭാഗത്തിൽ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടു് ഉപചാരവും പ്രസാദനവും ചെയ്യുന്ന ഈ ഘട്ടം പൂജാപാദനായ ജഗദ്ഗുരു ശ്രീശങ്കരാചാര്യർ തിരുവനന്തപുരത്തു വിജയംചെയ്യുന്നതിനായി കിഴക്കേക്കോട്ടവാതുക്കൽ സപ്പണ്ണപ്പല്ലക്കിൽ എത്തുന്നതുകണ്ടു വലിയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു മഹാരാജചിഹ്നത്തോടുകൂടി കാൽനടയായി എഴുന്നള്ളിവന്നു് അഭിവാദനംചെയ്തു് അങ്ങീകരിക്കുന്നതായ ഒരു ശുഭാവസരത്തെ സ്മരിപ്പിക്കുന്നു. സംരംഭയോഗേന—സാത്വികമായ ഭക്തിയോഗത്താൽ ഭഗവാനെ പ്രാപിക്കുന്ന ദേവകളേക്കാൾ സംരംഭ(വൈര)യോഗത്താൽ ഭഗവാനെ സേവിക്കുന്ന അസുരാദികൾ ആണ് അത്യന്തം അടുപ്പം ഉള്ളവരെന്നു ഭാഗവതത്തിൽ മഹാബലി ഭഗവാനോടു് ഉണർത്തിക്കുന്നതായ:—

"കേചനോദ്ബുദ്ധവൈരേണ
ഭക്ത്യാ കേചന കാമതഃ
ന തഥാ സത്ത്വസംരബ്ധാഃ
സന്നികൃഷ്ടാഃ സുരാദയഃ."

എന്നുള്ള ഭാഗം വിശദപ്പെടുത്തുന്നു.

സാത്ത്വികപ്രധാനരായ സുരന്മാരെ അപേക്ഷിച്ചു രാജസതാമസപ്രധാനരായ അസുരാദികൾക്കുള്ള ഈ ഉത്കൎഷം അസങ്ഗതമാണെന്നുള്ള ശങ്കയ്ക്ക് അടുത്തപോലെ ഭാഗവതത്തിൽ തന്നെ—

"ഇദമിത്ഥമിതി പ്രായ-
സ്തവ യോഗേശ്വരേശ്വര!
ന വിദന്ത്യപി യോഗേശ!
യോഗമായാം കുതോ വയം."

എന്നുള്ള ഭാഗത്താൽ സമാധാനം പറഞ്ഞുകാണുന്നു.

ഭഗവദധീനയായ യോഗമായയുടെ വൈഭവത്താൽ ഏതാണു സംഭാവ്യം ഏതാണ് അസംഭാവ്യം എന്നു നിശ്ചയിക്കാൻ വഹിയായ്കയാൽ അസുരരും സുരന്മാരേ അപേക്ഷിച്ച് ഉത്കൃഷ്ടമായ ഫലത്തിനു ഭാഗഭാക്കുകൾ ആകാവുന്നതാണ് എന്നു സൂക്ഷ്മം.

ഭഗവാൻ സനകാദികളെ സമാധാനപ്പെടുത്തുന്നതായ ഭാഗം ഭാഗവതത്തിൽ ഇങ്ങനെ ആരംഭിച്ചിരിക്കുന്നു:—

"തദ് വഃ പ്രസാദയാമ്യദ്യ
ബ്രഹ്മ ദൈവം പരം ഹി മേ,
തദ്ധീത്യാത്മകൃതം മന്യേ
യത് സ്വപുംഭിരസത്കൃതം."

ഒരിക്കൽ ലക്ഷ്മീദേവിയെ വാതില്ക്കൽ നിഷേധിക്കയാൽ ജയവിജയന്മാരുടെ നേൎക്കു മുൻപുതന്നെ ദേവിക്കു കോപം ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടെന്നും, അതുകൂടി ഗണിക്കാതെയാണു ഭഗവാൻ അവരുടെ പേരിൽ പ്രിയമായിരുന്നത് എന്നും, ഇപ്പോൾ ബ്രഹ്മദ്വേഷം അസഹ്യമാകയാലാണ് ഈ ശാപം സമ്മതിക്കേണ്ടിവന്നതെന്നും, ബ്രഹ്മശാപത്തെ ഭഗവാനോടുള്ള വൈരയോഗത്താൽ പരിഹരിച്ചു തിരിയെ വന്നുകൊള്ളണം എന്നും ഉള്ള ഭാഗം ഭാഗവതത്തിൽനിന്നും ഉദ്ധരിച്ചുകൊള്ളുന്നു—

"ഭഗവാനനുഗാവാഹ
യാതം മാ ദൈഷ്ടമസ്തു ശം
ബ്രഹ്മതേജഃ സമർത്ഥോ/പി
ഹന്തും നേച്ഛേ മതം തു മേ.
ഏതത് പുരൈവ നിർദ്ദിഷ്ടം
രമയാ ക്രുദ്ധയാ യദാ
പുരാപവാരിതാ സാ ഹി
വിശന്തീ മയ്യുപാരതേ.
മയി സംരംഭയോഗേന
നിസ്തീർയ്യ ബ്രഹ്മഹേലനം
പ്രത്യേഷ്യതം നികാശം മേ
കാലേനാല്പീയസാ പുനഃ." ൩

ശപ്തന്മാരായ ജയവിജയന്മാരുടെ ദൈത്യജന്മത്തെ പറയുന്നു:—

ത്വദീയഭൃത്യൌ കില കാശ്യപാത് തൌ
സുരാരിവീരാവുദിതൌ ദിതൌ ദ്വൌ
സന്ധ്യാസമുത്പാദനകഷ്ടചേഷ്ടൌ
യമൌ ച ലോകസ്യ യമാവിവാന്യൌ. ൬

ത്വദീയഭൃത്യൌ, തൌ, ച	=	നിന്തിരുവടിയുടെ ഭൃത്യ(പാർഷദ)ന്മാരായ അവർ ആകട്ടെ
കാശ്യപാത്	=	കാശ്യപമഹർഷിയിൽനിന്നു
ദിതൌ	=	ദിതിയിൽ
സന്ധ്യാസമുത്പാദനകഷ്ടചേഷ്ടൌ	=	സന്ധ്യാസമയത്തിൽ സമുത്പാദനം (ഗർഭോത്പാദനം)നിമിത്തം കഷ്ട(ക്രൂര)മായ ചേഷ്ട(പ്രവൃത്തി)യോടുകൂടിയവരായി
(അത ഏവ) ലോകസ്യ, അന്യൌ, യമൌ, ഇവ	=	(അതുഹേതുവാൽ തന്നെ)ലോക(ജന)ത്തിന് അന്യരായ (സാക്ഷാദ്യമനെക്കൂടാതെ രണ്ടാമതൊരുകൂട്ടം) യമന്മാർ (കൃതാന്തർ) എന്നപോലെ

യമൌ, ദ്വൌ, സുരാരി- = യമന്മാരായ(ഇരട്ടപെറവരായ)
വീരൌ രണ്ടു സുരാരിവീര(വീരന്മാരായ
അസുര)രായി

ഉദിതൌ, കില. = ഉദിത(ജാത)രായിപോൽ.

സാരം.

അല്ലയോ യോഗേശ്വരനായ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയുടെ സങ്കല്പമാത്രത്താൽ സകലജഗത്തും യഥേഷ്ടം പ്രവർത്തിക്കയും, നിവർത്തിക്കയും ചെയ്യുവരുന്ന കോലാഹലങ്ങളും വാചാമഗോചരങ്ങളാണു്. ശാപവും, അനുഗ്രഹവും ലഭിച്ചമാത്രയിൽതന്നെ വൈകുണ്ഠത്തിൽനിന്നു കീഴ്പെട്ട് അന്തർദ്ധാനംചെയ്തവരായ ആ ജയവിജയന്മാർക്കു ദൈത്യജന്മം സ്വീകരിക്കുന്നതിന് ഉണ്ടായതായ ഒരു തക്കമാണു വിസ്മയനീയമായിരിക്കുന്നതു്. ശപിച്ചവരായ സനകാദികളുടെ വാക്കിനും, തന്നോടുതുല്യം പോരിടുവാനായി അനുഗ്രഹിച്ച നിന്തിരുവടിയുടെ പോക്കിനും ഉചിതമായ വിധത്തിൽ അവർ ദൈത്യരിൽ പ്രധാനികളും, മഹാവീരന്മാരും ആയിട്ടാണ് ജനിച്ചതു്. ബ്രഹ്മനിഷ്ഠനായ കാശ്യപമഹർഷിയുടെ ഒരുപത്നിയായ ദിതി മറ്റു പത്നിമാരുടെ സന്താനസമൃദ്ധികണ്ട് അസഹനയായി ഒരിക്കൽ മഹർഷി സന്ധ്യാവന്ദനംകഴിച്ച് ഔപാസനകർമ്മം നടത്തിക്കൊണ്ട് ഹോമപ്പുരയിൽ ഇരിക്കവേ, കാമാതുരയായി പുത്രോത്പാദനം അപേക്ഷിച്ച് അടുത്തുകൂടി. സന്ധ്യാസമയം കഴിയുന്നവരെ ക്ഷമിക്കാനായി ഉപദിഷ്ടയായിട്ടും വകവെയ്ക്കാതെ അവൾ കാമാന്ധയായി ബലാത്കാരേണ മഹർഷിയുടെ വസ്ത്രം അഴിച്ചു ദൂരെക്കളഞ്ഞു. ചുരുക്കത്തിൽ അസമയമായ സന്ധ്യയിൽ ഗർഭോത്പാദനവും, ഈ ജയവിജയന്മാരുടെ പ്രവേശവും ഒരുമിച്ചായിരുന്നു. ആ ഗർഭത്തിൽ ഉണ്ടായി പ്രസവിച്ച സന്താനങ്ങളായിട്ടാണ് ഇവർ ദൈത്യജന്മം അവലംബിച്ചതു്. സാത്വികമായ മനം മുട്ടി താമസപ്രചുരമാക്കിത്തീർത്തു് ബലാത്കാരത്തിൽ ഉള്ള ജന്മം ആകയാൽ താമസശീലരും, ബലാത്കാരചതുരരും ആയിട്ടാണ് അവർ ആവിർഭവിച്ചതു്. നിർദ്ദയന്മാരും, ദുഷ്ടരും, ക്രൂരഹൃദയന്മാരും, പ്രാണിഹിംസാപരായണന്മാരും ആയ ആ ഭയങ്കരന്മാരെ ഓർത്താൽ സാക്ഷാത് കാലന്റെ ജോലിനടത്താൻ രണ്ടുപേരെ കൂടി സൃഷ്ടിച്ചതുപോലെ ആരും ശങ്കിച്ചുപോകാനിടയുണ്ടു്.

൭൨

അവരുടെ നാമധേയവും, പ്രവൃത്തിയും എന്തായിരുന്നു എന്നു കാണിക്കുന്നു:—

ഹിരണ്യപൂർവ്വഃ കശിപുഃ കിലൈകഃ
പരോ ഹിരണ്യാക്ഷ ഇതി പ്രതീതഃ
ഉഭൌ ഭവന്നാഥമശേഷലോകം
രുഷാ ന്യരുന്ധാം നിജവാസനാന്ധൌ. വ

(തയോഃ) ഏകഃ	= (അവരിൽ) ഏകൻ (ജ്യേഷ്ഠൻ)
ഹിരണ്യപൂർവ്വഃ, കശിപുഃ	= ഹിരണ്യപൂർവ്വനായ (ഹിരണ്യശബ്ദം മുൻവശത്തായുള്ള) കശിപു (ഹിരണ്യകശിപു) എന്നും
പരഃ	= അന്യൻ
ഹിരണ്യാക്ഷഃ, ഇതി	= ഹിരണ്യാക്ഷൻ എന്നും
പ്രതീതഃ, കില.	= പ്രസിദ്ധനായിരുന്നുവത്രേ.
ഉഭൌ	= അവർ രണ്ടുപേരും
ഭവന്നാഥം	= ഭവാനാകുന്ന (നിന്തിരുവടിയാകുന്ന)നാഥനോടു (അധിപതിയോടു)കൂടിയ (നിന്തിരുവടിയുടെ സ്വത്തായ)
അശേഷലോകം	= സമസ്തമായ ലോകത്തേയും പതിന്നാലു ലോകത്തേയും, അതിൽ വസിക്കുന്ന ജനങ്ങളേയും
നിജവാസനാന്ധൌ	= നിജമായ (തന്റേതായ)വാസനയാൽ (ദൈത്യവാസനയാൽ-സ്വഭാവത്താൽ)നിജമായ (സാത്വികമായ വളരെ വളരെക്കാലംകൊണ്ടു പരിചയിച്ച ഭഗവത്സേവാ) വാസനയിൽ അന്ധരായി (പരമാത്മജ്ഞാനം ഇല്ലാത്തവരായി—അവിവേകികളായി)

രുഷാ = കോപംകൊണ്ട്
ന്യരുന്ധാം. = നിരോധിച്ചു. (തടഞ്ഞു അസ്വസ്ഥമാക്കിത്തീർത്ത് ഉപദ്രവിച്ചു.)

സാരം. അല്ലയോ സമസ്തലോകനാഥനായ ഭഗവൻ! ജാതരായ ആ അസുരന്മാക്കു പിതാവായ കാശ്യപപ്രജാപതി ഹിരണ്യകശിപു എന്നും; ഹിരണ്യാക്ഷനെന്നും നാമകരണം ചെയ്തു. ലോകമാസകലം ഹിരണ്യാക്ഷൻ, ഹിരണ്യകശിപു എന്നുള്ള പ്രസിദ്ധി കേട്ടുതുടങ്ങി. അതിഘോരമായ പ്രവൃത്തിയും തദനുരൂപമായ ആകൃതിയും, ശക്തിയും കൊണ്ട് ഇവരെ കേൾക്കാത്തവരായി ലോകത്തിൽ ആരുംതന്നെ ഇല്ലായിരുന്നു. രണ്ടുപേരും ഒന്നുപോലെ നിന്തിരുവടിയുടെ അധീനതയിൽ വളരെ ശാന്തമായും, സുഖമായും ഉപദ്രവശകലം പോലും ഇല്ലാതെ കഴിഞ്ഞുപോരുന്ന സകലലോകവും വ്യാപിച്ച സങ്കടപ്പെടുത്തിത്തുടങ്ങി. അസുരജന്മത്തിൽ സ്വയമേ തന്നെയും വിശിഷ്യ ജന്മസമയം സർവ്വഥാ ദുഷ്ടമായിരുന്നതിനാൽ ആ തരത്തിലും നേരിട്ട പരദ്രോഹവാസനയാൽ ഏറെക്കാലംകൊണ്ടു പരിചയിച്ച വൈകുണ്ഠസേവാവാസന മാഞ്ഞുപോയി കണ്ണുകാണാതെ ഇവർ ദേവകൾ, മഹർഷിമാർ, യോഗികൾ, ഭക്തന്മാർ എന്നല്ല സമസ്തരേയും സ്ത്രീപുരുഷബാലവൃദ്ധഭേദമെന്നിയെ നിഷ്കരുണമായി നിഗ്രഹിക്കുവാനും കമ്മലോപം വരുത്തുവാനും ആരംഭിച്ചു. നിന്തിരുവടിയെ പോരിനു വിളിക്കാൻ ഉള്ള ആരംഭമായിട്ടാണ് ഈ പ്രവൃത്തി തുടങ്ങിയതു്. ഏതായാലും നേരിട്ടു നിന്തിരുവടിയെ കാണാനുള്ള കണ്ണില്ലാതായപ്പോൾ നിന്തിരുവടിയെ ആശ്രയിച്ചുള്ള ലോകം ഉപദ്രവിച്ചാൽ അവക്കുവേണ്ടിയെങ്കിലും അവതരിക്കുന്ന ദിവ്യമൂർത്തി കാണാമല്ലോ എന്നുള്ള കൌതുകമാണ് പരമാർത്ഥത്തിൽ പ്രേരകമായിരിക്കുന്നതെന്നു വന്നുകൂടുന്നു. അവർ രണ്ടുപേരും ഈവിധം അത്യന്തം ലോകപീഡാതത്പരരായിത്തീർന്നു.

നിരൂപണം. ഈ ശ്ലോകവും അടുത്തശ്ലോകവും ഭഗവാനായ പ്രതിയോദ്ധാവിനെ ലഭിക്കുന്നതിനായി മദാന്ധരുടെ ദുഷ്ടിക്കു ഭഗവാൻ ലക്ഷ്യമല്ലായ്കയാൽ ഭഗവദ്ബന്ധുവായ ക്രൂരരിൽ അസുരോപദ്രവത്തെ വ്യക്തപ്പെടുത്തുന്നു. ആദ്യമേ ഒരു രാജാവിന്റെ രാജ്യത്തേയും, തദ്വാസികളായ ജന

ങ്ങളേയും ആക്രമിക്കുക ശത്രുക്കളുടെ അഭിയോഗപ്രസ്ഥാനത്തിൽ സാധാരണമാണു്. അതിലും പ്രതിശത്രുവിനു ചാഞ്ചല്യമില്ലെന്നു കണ്ടാൽ അബലകളായ അന്തഃപുരവനിതകളുടെ നേർക്കു ശല്യം ആരംഭിക്കുക എന്നാണു മറെറാരു ക്രമം. ഇതുരണ്ടും ഇവിടെ സാധിക്കുന്നു. അടുത്തശ്ലോകത്തിൽ 'ഭവത്പ്രിയാം ക്ഷ്മാം' എന്നുള്ള ഭാഗം രണ്ടാമത്തെ കായ്യത്തിനു് ഉദാഹരണമാകുന്നു.

ഹിരണ്യപൂവ്വഃ കശിപുഃ പരോ ഹിരണ്യാക്ഷഃ കശിപു ശബ്ദത്തിനു വിശ്വകോശത്തിൽ ആച്ഛാദനാത്ഥം കാണുന്നതിനാൽ ഹിരണ്യ(സ്വർണ്ണമയ)മായ കശിപുവോടു(ആച്ഛാദനം വസ്ത്രം അല്ലെങ്കിൽ കവചത്തോടു)കൂടിയവൻ എന്ന താത്പയ്യം അനുസരിച്ചു ഹിരണ്യകശിപുശബ്ദം അത്ഥവതായിരിക്കുന്നു. അതുപോലെ ഹിരണ്യമയങ്ങളായ അക്ഷികളോടുകൂടിയവൻ എന്ന താത്പയ്യത്താൽ സ്വർണ്ണസമാനകാന്തികലർന്ന കണ്ണുകളുള്ളവൻ എന്നുള്ള രീതിയിൽ ഹിരണ്യാക്ഷശബ്ദവും അത്ഥവത്താകുന്നു.

ഭവന്നാഥമശേഷലോകം—ഇവിടെ ഭവന്നാഥശബ്ദത്തിനു 'ഭവൻ (വിദ്യമാനഃ) നാഥോ യസ്യ' എന്നു വിഗ്രഹിച്ചു വിവരണം ചെയ്യുന്നതായാൽ സനാഥമായ (നാഥനുള്ളതായ) എന്ന താത്പയ്യം കിട്ടുന്നതാണു്. അപ്പോൾ ശരിയായ ഒരു ശത്രുവിനെ ലഭിക്കാനായി തന്റെ വൈരത്തിന്റെ വലിപ്പം നിമിത്തം അശേഷലോകനാഥനെ തന്നെ സങ്കല്പിച്ചു എന്നു വന്നുകൂടുന്നതാണു്. ഭവാനാകുന്ന നാഥനോടുകൂടിയതെന്നു ഭക്തനായ കവി പറഞ്ഞു എന്നേ ഉള്ളൂ. അസുരന്റെ ദുഷ്ട്യാ ഇപ്പോൾ അതിനു സന്ദർഭം ഇല്ലല്ലൊ. ഇതുപോലെതന്നെ അടുത്ത ശ്ലോകത്തിൽ 'ഭവത്പ്രിയാം' എന്ന ശബ്ദത്തിനു നാഥവതിയായ ഭൂമി എന്നു് അത്ഥംപറഞ്ഞു വിവരണം ചെയ്യാവുന്നതാണു്. ഭക്തനായ മഹാകവിയുടെ കയ്യിൽ കിട്ടിയപ്പോൾ കാണുന്നതെല്ലാം തൊന്നുന്നതെല്ലാം ഭഗവാനാണെന്നുള്ള ബോധം ഭഗവാനെക്കുറിച്ചുള്ള നിവേദനമായും പറഞ്ഞുഎന്നേ വിശേഷം ഉള്ളൂ.

ന്യരുന്ധാം—അന്യരെ തടഞ്ഞു് ഉപദ്രവിക്കുന്ന ശീലത്തിൽ നിന്നു് ആരംഭിച്ച അനത്ഥത്തിന്റെ ഫലമായി ജന്മാന്തരം എടുത്തപ്പോഴും അതുതന്നെ വാസനയായി തുടർന്നുവന്നു. സാധുജനങ്ങളായ സനകാദികളെ തടയുന്ന സന്ദർഭത്തിൽ ഉപയോഗി

ച്ചതായ 'അരുന്ധാം' എന്ന ക്രിയാപദംതന്നെ ഇവിടെ 'ന്യരുന്ധാം' എന്ന് ഉപയോഗിച്ചിരിക്കുന്ന കവിക്ക് ഇത്രയും അഭിപ്രായം ഉണ്ടോ എന്ന് ഊഹിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. കിഞ്ച, വൈകുണ്ഠനിവാസാവസരത്തിൽ കേവലം 'അരുന്ധാം' എന്ന് ഉപയോഗിച്ചത് അസുരജന്മാനന്തരം 'നി' എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടി 'ന്യരുന്ധാം' എന്നാക്കിയതു നോക്കുമ്പോൾ, 'നിതരാം അരുന്ധാം, എന്നു വിഗ്രഹിച്ച് അത്യന്തോപദ്രവം ചെയ്തതായി താത്പര്യനിരൂപണം ചെയ്വാൻ ഉദ്ദേശം ഉണ്ടോ എന്നുകൂടി തോന്നുന്നു. സമസ്തമായ ലോകവും പീഡിപ്പിച്ചു എങ്കിലും, ഈ പീഡയിൽ ബ്രഹ്മപുത്രന്മാരായി തങ്ങളെ ശപിച്ചിട്ടുള്ള സനകാദികളെ മാത്രം അവർ പുനഃശാപശങ്കയാ സ്പർശിച്ചില്ല. അഥവാ ആ യോഗികൾ ലോകാതീതന്മാരാകയാൽ അശേഷലോകത്തിൽ അന്തർഭവിക്കയില്ലതാനും. സനകാദികളെ ഒഴിച്ച് മറ്റു സകല ലോകരും ഭീതരായി എന്നുള്ള ഭാഗം

"ബ്രഹ്മപുത്രാന്യതേ ഭീതാ
മേനിരേ വിശ്വസംപ്ലവം"

എന്നുള്ള ഭാഗവതവചനപ്രകാരം വിശദപ്പെടുന്നു. വ

ഈവിധം ലോകദ്രോഹികളായി വർദ്ധിച്ചുവരുന്ന ഹിരണ്യാക്ഷഹിരണ്യകശിപുക്കളിൽ ഹിരണ്യാക്ഷന്റെ യുദ്ധം വർണ്ണിക്കുന്നതിനായി ഉച്യനായ ശത്രുവിനെ ലഭിക്കുവാനുള്ള ഉപായത്തെ ഉപന്യസിക്കുന്നു:—

തയോർഹിരണ്യാക്ഷമഹാസുരേന്ദ്രോ
രണായ ധാവന്നനവാപ്തവൈരീ
ഭവത് പ്രിയാം ക്ഷ്മാം സലിലേ നിമജ്യ
ചചാര ഗർവ്വാദ് വിനദൻ ഗദാവാൻ. ൯

തയോഃ = ആ ദൈത്യന്മാർ രണ്ടുപേരിൽ
ഹിരണ്യാക്ഷമഹാസുരേന്ദ്രഃ = ഹിരണ്യാക്ഷൻ എന്ന അസുരാധിപതി
രണായ, ധാവൻ = രണ(യുദ്ധ)ത്തിനു ധാവന്നായി (ഓടിനടക്കുന്നവനായി)
അനവാപ്തവൈരീ = അനവാപ്ത(ലഭിക്കപ്പെടാത്തവ)നായ വൈരിയോടു (ശത്രുവോടു) കൂടിയവനായി (ശത്രുവിനെ ലഭിക്കാതെ)

ഭവത്പ്രിയാം, ക്ഷ്മാം = ഭവാന്റെ (നിന്തിരുവടിയുടെ) പ്രിയ(പത്നി)യായ ക്ഷ്മാ(ഭൂമി)യെ

സലിലേ, നിമജ്ജ്യ = സലില(ജല)ത്തിൽ നിമജ്ജനം ചെയ്യിച്ചിട്ട (മുക്കിട്ട)

ഗദാവാൻ = ഗദായുധത്തോടുകൂടി

ഗർവ്വാത് = ഗർവ്വത്തിനാൽ

വിനദൻ = വിനദനായി (ഗർജ്ജിച്ചുകൊണ്ടു)

ചചാര. = ചരിച്ചു. (ചുറ്റിനടന്നു.)

സാരം.

അല്പമേയോ യോഗമായാവല്ലഭനായി പൂർണ്ണസങ്കല്പനായുള്ള ഭഗവൻ! ഭൂമ്യന്തരിക്ഷങ്ങളിലും വ്യാപിയായി ഏകാകൃതിയായി ഘോരസത്ത്വമായി സഞ്ചരിക്കുന്ന ആ ദൈത്യരിൽ ഹിരണ്യകശിപു അഭീഷ്ടസിദ്ധിക്കായി തപസ്സുചെയ്യുവാൻ നടന്നു. ഹിരണ്യാക്ഷൻ തപസ്സിനേയും ഗണിച്ചില്ല. സ്വയം ശക്തനായ അവനു തുല്യലഭ്യമായ ഫലം ഒന്നുള്ളതായിത്തന്നെ വിചാരമില്ലായിരുന്നു. അപ്രകാരം സ്വയം ശക്തനായ അവൻ യുദ്ധാഭ്യർത്ഥിനായി ഓടിനടന്നു. എവിടേയും ഒരുത്തനെ തനിക്ക് എതിരായി കണ്ടില്ല. സകലലോകവും ഭയന്ന് ഒളിച്ചും വിറച്ചും ഗുഹാദികളിൽ ശരണം പ്രാപിച്ചു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ശത്രുവായി ആരേയും കാണാതായപ്പോൾ അവൻ ഒരു വിദ്യയെടുത്തു. ഭൂമിയെത്തന്നെ എടുത്തു കണ്ണാഭരണമായി ധരിച്ചുകൊണ്ടു മഹാസമുദ്രത്തിനുള്ളിൽ ചാടിവീണു. ലോകനാഥന്റെ പ്രേയസിയെ പരാതിപ്പെടുത്തിയാൽ തനിക്ക് അദ്ദേഹത്തെ ശത്രുവായി ലഭിക്കാൻ ഇടയാകും എന്ന് ഉദ്ദേശിച്ചാണോ ഇങ്ങിനെ പ്രവർത്തിച്ചതെന്നു തോന്നും. ഈ സങ്ഗതിക്ക് ഒരു നോട്ടീസു പരസ്യം ചെയ്യാൻ താൻതന്നെ ഒരുങ്ങി ഗർവിച്ചു ഗദയും തോളിൽ ചാരി ത്രിവിഷ്ടപം ഞെട്ടുമാറ് ഉച്ചത്തിൽ ഗർജ്ജനംചെയ്ത് വെള്ളത്തിൽ മുറിനിടന്നു.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ ഹിരണ്യാക്ഷന്റെ യുദ്ധസന്നാഹം വർണ്ണിക്കാൻ ആരംഭിക്കുന്ന ഘട്ടത്തിൽ പ്രധാനപ്പെട്ട ശ്രീകൃഷ്ണാവതാരസംഭവത്തിനു പരാതിക്കാരിയുടെ നിലയിൽ ആദികാരണമായി കല്പിക്കാൻ പോകുന്ന ഭൂമിയിൽതന്നെ സാക്ഷാത്തായുള്ള അപഹരണം ഉചിതമായി

വേരുന്നിയിരിക്കുന്നു. വിശിഷ്യ പ്രളയമഹാർണ്ണവത്തിൽ ലയിച്ചിരുന്ന ഭൂദേവിയെ സൃഷ്ടികർമ്മത്തിനായി സമുദ്ധരണംചെയ്ത ഭഗവാനു പരിചിതമായ ഒരു തൊഴിലിലാണ് അസുരനെ പ്രവേശിപ്പിക്കയും ചെയ്യുന്നതു്. ഇതുകൊണ്ട് ഓരോ അവതാരത്തിൽ ഒരു പ്രളയത്തിന്റേയും പുനരുദ്ധരണത്തിന്റേയും ഫലം ഉണ്ടാകുന്നതായി ഊഹിക്കാവുന്നതാണു്.

തയോർഹിരണ്യാക്ഷമഹാസുരേന്ദ്രഃ — ലോകപ്രസിദ്ധമായ ക്രമത്തിനു യമന്മാരായ (ഇരട്ടപെറവരായ) പുത്രരിൽ ആദ്യം ഭൂലോകജാതനായ ശിശുവാണ് ജ്യേഷ്ഠൻ. എന്നാൽ ശാസ്ത്രമനുസരിച്ചുനോക്കുമ്പോൾ പിതാവിന്റെ വീര്യം സമമായി രണ്ടു വിഭാഗത്തോടുകൂടി ഗർഭപാത്രത്തിൽ പ്രവേശിക്കവേ, ആദ്യം പ്രവേശിച്ചതാണു ജ്യേഷ്ഠനാവുക പ്രസവസ്വഭാവത്തിൽ ആദ്യം പ്രസവിക്കുന്നതു രണ്ടാമത്തെ വീര്യവിഭാഗമാണു താനും. അതിനാൽ വീര്യവിഭാഗത്തിൽ പ്രഥമപ്രവേശവും, പ്രസവത്തിൽ പ്രഥമജനനവും സംബന്ധിച്ച ഹിരണ്യകശിപുവും ഹിരണ്യാക്ഷനും തമ്മിൽ ജ്യേഷ്ഠനും അനുജനും ആകുന്നതാണു്. ഈ സ്ഥിതിക്കു ഹിരണ്യാക്ഷൻ ലോകസമ്പ്രദായത്തിൽ ജ്യേഷ്ഠനാണെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. എന്നാൽ ഭാഗവതത്തിൽ—

"പ്രജാപതിർന്നാമ തയോരകാഷ്ടീദ്
യഃ പ്രാക് സ്വദേഹാദ് യമയോരജായത
തം വൈ ഹിരണ്യകശിപും വിദുഃ പ്രജാ
യം തം ഹിരണ്യാക്ഷമസൂത സാഗ്രതഃ.

ഹിരണ്യാക്ഷോ/നുജസ്തസ്യ
പ്രിയഃ പ്രീതികൃദന്വഹം
ഗദാപാണിർദിവം യാതോ
യുയുത്സുർമൃഗയൻ രണം."

എന്നുള്ള ഭാഗങ്ങളാൽ ലോകക്രമവിരുദ്ധമായിട്ടാണു ജ്യേഷ്ഠാനുജവ്യപദേശം എന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു.

ധാവന്നനവാപ്തവൈരീ— ഇവിടെ 'അനവാപ്തവൈരീ' എന്നിടത്തുള്ള അവാപ്തപദാന്തർഭൂതമായ ആപ്തപദസാരസ്യം ചിന്തിച്ചാൽ തനിക്ക് ആപ്തനായ ഹിതകാരിയായ അനുഗ്രാഹകനായി ഭഗവത്സ്വരൂപനായ വൈരിയെ എന്നും ഊഹിക്കാവുന്നതാണു്. അപ്പോൾ 'ഭവത്പ്രിയാം' എന്നിടത്തെ ഭവച്ഛബ്ദ

ഭവാൻ എന്നുള്ള അത്ഥത്തെ നിയമേന വഹിക്കുന്നതായും വരുന്നതാണ്. 'ധാവൻ നനവാപ്തവൈരീ' എന്ന പദച്ഛേദം ചെയ്തു നനവാപ്തവൈരീ = നവാപ്തവൈരിയല്ലാത്തവൻ എന്ന നഞ്തത്പുരുഷസമാസത്തിൽ സമാസം അങ്ഗീകരിച്ചു വിവരണം ചെയ്യാം. എങ്കിൽ വൈകുണ്ഠത്തിലേ ആപ്തനായ ഭഗവാൻ തന്നെ ലീലാവതാരത്തിൽ നവനായ ആപ്തനായി ഭവിക്കുമെല്ലൊ. അപ്രകാരമുള്ള ഭഗവാനെ ലഭിക്കാത്തതിൽ എന്നും ഒന്നുകൂടി ദൂരേചെന്നു നിരൂപണം ചെയ്യാവുന്നതാണ്. എന്നാൽ ഭട്ടതിരിപ്പാട്ടിലെ ഉദ്ദേശം ഏതുതരത്തിലാണെന്നു നിശ്ചയിക്കാൻ വഹിയാ. ശബ്ദഘടന സർവ്വതോമുഖമായിട്ടാണ് ഇരിക്കുന്നതു്. ൯

ഹിരണ്യാക്ഷൻ ഭൂമിയെ ചുരുട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി സാഗരത്തിൽ ചാടി ഗജ്ജനം ചെയ്തു നടക്കവേ ഉള്ള സംഭവം എന്തായിരുന്നു എന്നു കാണിച്ചു ദശകം ഉപസംഹരിക്കുന്നു:—

തതോ ജലേശാത് സദൃശം ഭവന്തം
നിശമ്യ ബഭ്രാമ ഗവേഷയംസ്ത്വാം
ഭക്തൈകദൃശ്യഃ സ കൃപാനിധേ! ത്വം
നിരുന്ധി രോഗാൻ മരുദാലയേശ! ൧൦

തതഃ = അനന്തരം

(സഃ) = (ആ ഹിരണ്യാക്ഷൻ)

ജലേശാത് = ജലേശനിൽ (സമുദ്രരാജനായ വരുണനിൽ)നിന്നു

ഭവന്തം, സദൃശം, നിശമ്യ = ഭവാനെ (നിന്തിരുവടിയെ) സദൃശനായി (തുല്യനായ ശത്രുവായി) നിശമിച്ചിട്ടു (കേട്ടിട്ടു)

ത്വാം, ഗവേഷയൻ = നിന്തിരുവടിയെ ഗവേഷണം (അന്വേഷണം) ചെയ്യുന്നവനായി

ബഭ്രാമ. = ഭ്രമിച്ചു. (ചുറ്റിനടന്നു.)

സഃ = അപ്രകാരമുള്ളവനായി (ദൈത്യനാൽ അന്വേഷിക്കപ്പെടുന്നവനായി)

ഭക്തൈകദൃശ്യഃ = ഭക്തൻ ഏകനാൽ മാത്രം ദൃശ്യ (ദർശിക്കത്തക്കവ)നായി

(ഹേ) കൃപാനിധേ! = (അല്ലയോ) കൃപാനിധിയായി (കരുണക്ക് ഇരിപ്പിടമായി) ഉള്ള

മരുദ്ആലയേശ! = മരുദ്ആലയേശ! (ഗുരുവായൂരപ്പ! ഭഗവൻ!)

ത്വം = നിന്തിരുവടി

രോഗാൻ = രോഗങ്ങളെ

നിരുന്ധി. = നിരോധനം ചെയ്താലും. (നശിപ്പിച്ചാലും.)

സാരം.

അല്ലയോ ഭക്തവശ്യനായ ഭഗവൻ! ഗുരുവായൂരപ്പ! സമുദ്രത്തിനുള്ളിൽ കടന്ന് ഗദാപാണിയായി ഗർജ്ജനംചെയ്തു പുററിനടക്കുന്ന അവസരത്തിൽ ജലജന്തുക്കളും, മററു സമസ്തരായ ജലരാജാവിന്റെ ഭടന്മാരും തകർന്നും, ഭയന്നും പരവശപ്പെട്ടു. രാജാവായ വരുണൻതന്നെ, ഹിരണ്യാക്ഷന്റെ പുരോഭാഗത്തിൽ എത്തി തനിക്കുണ്ടായ കോപം അടക്കിക്കൊണ്ടു "ഹേ ദൈത്യാധിപ! ഞങ്ങൾ അവിടത്തേക്ക് അടിമയായി ഇരുന്നുകൊള്ളാം. എന്നാൽ തുല്യനായ ഒരു ശത്രുവിനെ ബോധിപ്പിക്കാം. ഈ ഭൂമിയുടെതന്നെ എന്നല്ല സമസ്തലോകത്തിന്റേറയും നാഥനായി മഹാവിഷ്ണു എന്നൊരാൾ ഉണ്ടു്. അദ്ദേഹത്തെ സാധാരണ ആൾക്കും ജയിക്കാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല. ഒരു പ്രബലനെ കണ്ടാൽ അദ്ദേഹം വളരെ സന്തോഷിച്ചു സ്വീകരിക്കും. അദ്ദേഹത്തെ പ്രാപിച്ചു യുദ്ധംചെയ്യുന്നതായാൽ വീരശയ്യയിൽ സുഖമായി നിദ്രചെയ്യാൻ ഇടയാകും. അസത്തുകളുടെ നിഗ്രഹത്തിനായി സജ്ജനാനുഗ്രഹത്തിൽപരനായി ആ മഹാവിഷ്ണു അനേകരൂപങ്ങൾ ധരിച്ചു വിരാജിക്കുന്നു. നീ വേഗം അങ്ങോട്ടു ചെന്നാൽ ഇതിനെല്ലാം പരിഹാരം ഉണ്ടാകുന്നതാണു്" എന്നറിയിച്ചു. ഇതുകേട്ടപ്പോൾ ഹിരണ്യാക്ഷന്റെ ഉത്സാഹം ഇരട്ടിച്ചു. അയാൾ നിന്തിരുവടിയെ അന്വേഷിച്ചു് അങ്ങോട്ടും ഇങ്ങോട്ടും ഓടിച്ചാടി തിരഞ്ഞുനോക്കി. കഷ്ടമേ കഷ്ടം! ഈ ദുഷ്ടന്റേറയും ശിഷ്ടജനഭയങ്കരന്റേറയും ദൃഷ്ടികൾക്കു പ്രത്യക്ഷപ്പെടുന്നതാണോ നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യമൂർത്തി. അതുകൊണ്ടാണ് അവൻ വിവേകംകൂടാതെ ഒരു ഭ്രാന്തനെപ്പോലെ അലഞ്ഞുലഞ്ഞു വശംകെട്ടു വാശിവിടാതെ ഓടി. ഇവന്റെ അവിവേകത്തിനും, ക്രൂരതയ്ക്കും

തക്കവിധം ഒരു മൂർത്തിയല്ലാതെ ഇവനു കാണാൻ പറ്റുമോ. ലക്ഷ്മീസഹിതനായി, ശങ്ഖചക്രഗദാപദ്മപാണിയായി പീതാംബരധാരിയായുള്ള നിന്തിരുവടിയെ ഭക്തർക്കല്ലാതെ ആർക്കും കാണാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല. അല്ലയോ കരുണാമൂർത്തിയായ ഭഗവൻ! സാധുരക്ഷക്കായി വേഗം ഹിരണ്യാക്ഷാദികളായ രോഗങ്ങളെ നീക്കി ലോകത്തിന് ആരോഗ്യം ഉണ്ടാക്കി രക്ഷിക്കേണമേ. എന്റെ വാതരോഗം ശമിപ്പിച്ചു ഭജനസാമർത്ഥ്യമുണ്ടാക്കിത്തന്നു ദിവ്യമൂർത്തികാണ്മാൻ അനുഗ്രഹിക്കേണമേ.

നിരൂപണം.

ഈ പത്താമത്തശ്ലോകത്തിൽ ഹിരണ്യാക്ഷന് ഒരു പ്രതിയോദ്ധാവായി ഭഗവാനെ വരുണൻ മനസ്സിലാക്കിക്കൊടുക്കുന്നതായി പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. 'ഭക്തൈകദൃശ്യഃ' എന്ന ഭാഗത്താൽ ഭഗവാൻ ഇപ്പോഴത്തെ സ്ഥിതിക്ക് അയോഗ്യനും ദൃശ്യനല്ലെന്നും കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതു രണ്ടിനും പരസ്പരം ബന്ധം എന്താണെന്നു വിചാരണം ചെയ്യേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഒരിക്കലും, ശുകനാരദാദിഭക്തജനദൃശ്യമായ ഭഗവന്മൂർത്തി അയോഗ്യർക്ക് ദൃശ്യമാകുന്നതല്ല. എന്നാൽ ഇയാളുടെ ക്രൂരതയ്ക്കും ദൈത്യസ്വഭാവത്തിനും യോജിച്ചവിധത്തിൽ സംഹാരരൂപമായ ഒരു ശ്രീവരാഹവിഗ്രഹം ഉണ്ടാകുന്നതാണെന്നും, ആ വിഗ്രഹം ഇയാൾക്കു സദൃശമാണെന്നും വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നതിനായി 'സദൃശം ഭവന്തം തപാം' എന്ന് അന്വയിച്ച് 'സദൃശനായി ഭവിക്കുന്ന നിന്തിരുവടിയെ' എന്നാക്കിയാൽ ഉചിതമായിരിക്കുന്നതാണ്. ഒരേ ശ്ലോകത്തിൽ പൂർവ്വാർദ്ധത്തിൽതന്നെ 'ഭവന്തം' എന്നും, 'തപാം' എന്നും ഭിന്നസ്വഭാവങ്ങളായ രണ്ടു സർവ്വനാമങ്ങൾ ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന അനൗചിത്യാപരാധം കവിയുടെ ശിരസ്സിൽ കയറാതെകഴിക്കാൻ ഈവിധം അന്വയിക്കുന്നത് ഉപകരിക്കയുംചെയ്യും. ഇങ്ങനെ ഇരിക്കേ, ശ്യാമസുന്ദരവ്യാഖ്യാതാവും, തദനുസാരിയായ രത്നദീപികാകാരനും ഇയാൾക്കു ഭഗവാൻ ദൃശ്യനാണെന്നും, ഏകാദശകത്തിന്റെ രണ്ടാമത്തശ്ലോകത്തിൽ—

"ഭവന്തം സംപ്രാപദ് ധരണിധരമൂർദ്ധന്യമുദകാത്"

എന്നുള്ള ഭാഗത്താൽ ഹിരണ്യാക്ഷൻ ഭഗവാനെ കാണ്മാൻ ഭക്തിയുള്ളവനാണെന്നും മറും നിരൂപണം ചെയ്യുന്നു. ഇത് അത്ര ഗാഢമായ ചിന്തനത്തിന്റെ ഫലം അല്ല. 'ഭക്തൈകദൃശ്യഃ സഃ' എന്നിടത്തെ തച്ഛബ്ദമായ 'സഃ' എന്നത് ആവർത്തിച്ചു ഭഗവാ

നിലും, ഹിരണ്യാക്ഷനിലും ചേർക്കേണ്ടതാണ്. അങ്ങനെയാകുമ്പോൾ, സഃ = പ്രസിദ്ധനായ — ചതുർബാഹുവും, ലക്ഷ്മീകാന്തനുമായുള്ള മങ്ഗളമൂർത്തിയായ ഭഗവാൻ എന്നു താത്പര്യം കിട്ടും. ആ മൂർത്തി ഇയാൾക്ക് ഇപ്പോൾ ദൃശ്യമല്ലെന്നിരിക്കേ, വരാഹമൂർത്തിയെ കണ്ടതായി ഘോഷിക്കുന്ന ഏകാംഗശകുനിയുടെ ചിന്തയ്ക്ക് ഇവിടെ ആസ്പദമില്ലാതെവരുന്നു.

ബ്രഭ്രമ — ഈ ഭ്രമണം ചുറ്റിനടന്നു എന്നുള്ള അർത്ഥത്തിലാണു കൊടുത്തിരിക്കുന്നത് എങ്കിലും, വിവേകഹീനനായി, ഭഗവന്മാഹാത്മ്യദർശനജ്ഞാനശൂന്യനായി, ഭ്രാന്തനായി എന്നുള്ള അർത്ഥത്തിലും പ്രയോഗിക്കുന്നു.

കൃപാനിധേ! — കൃപാനിധിയായ ഭഗവാൻ ഭക്തൈകദൃശ്യനാണെന്നും, ദുഷ്ടപ്രാണഹരണമൂർത്തിയായി ഭയങ്കരനായ ഭഗവാൻ ഹിരണ്യാക്ഷദൃശ്യനാണെന്നും ഉള്ള വിവേകം ഈ വിശേഷണം കൊണ്ടു തെളിയുന്നു.

നിരുന്ധി രോഗാൻ — രോഗങ്ങൾ ലോകംമുഴുവൻ ബാധിക്കുന്നതായും, പ്രത്യേകം ഒരു വ്യക്തിയെമാത്രം സ്പർശിക്കുന്നതായും രണ്ടുതരത്തിലുണ്ട്. ഹിരണ്യാക്ഷാദികൾ — ലോകരോഗങ്ങളാണ്. അവരുടെ നിരോധവും, കവിയുടെ വാതരോഗനിവാരണവും ഫലിക്കുന്നു. കിഞ്ച, ഈ ദശകത്തിൽതന്നെ വ്യാമത്തുള്ളോകത്തിൽ അശേഷലോകം നിരോധനം ചെയ്തതായി ഹിരണ്യാക്ഷാദികളെപ്പറ്റി പറഞ്ഞു. തന്നിരോധനം ഭഗവാന്റെ കൃത്യമാകുമ്പോൾ ശാസ്ത്രീയദൃഷ്ട്യാ ഉപക്രമാനുഗുണമായ ഒരു ഉപസംഹാരവും സിദ്ധിക്കുന്നു.

വരുണനെ ഹിരണ്യാക്ഷൻ ഏതിർത്തു ജയിക്കയും വരുണൻ ഭഗവാന്റെനേർക്കു യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതിനായി ഹിരണ്യാക്ഷനെ പ്രേരിപ്പിക്കയും ചെയ്യുന്നഭാഗം ഭാഗവതത്തിൽനിന്നു താഴെ ചേർത്തിരിക്കുന്നു:—

"സ ഏവമുത്സിക്തമനേ വികത്ഥിഷാ
ദുരുക്തം പ്രലബ്ധോ ഭഗവാനപാംപതിഃ
രോഷം സമുത്ഥം ശമയൻ സ്വയാ ധിയാ
വ്യവോചദങ്ഗോപശമം ഗതാ വയം.

പശ്യാമി നാന്യം പുരുഷാത് പുരാതനാദ്
യഃ സംയുഗേ ത്വാം രണമാർഗ്ഗകോവിദ!

ആരാധയിഷ്യത്യസുരഷ്ടഭേഹിതം
മനസ്വിനോ യം ഗുണതേ ഭവാദൃശാഃ." ൧൦

സനകാദികളുടെ വൈകുണ്ഠപ്രവേശവർണ്ണനവും ജയവിജയ-ശാപവർണ്ണനവും ഹിരണ്യകശിപുഹിരണ്യാക്ഷോത്പത്തി-വർണ്ണനവും എന്ന പതിനൊന്നാംദശകം സമാപ്തം.

അഥ ദ്വാദശം ദശകം.

അനന്തരം ജ്യേഷ്ഠനായ ഹിരണ്യാക്ഷന്റെ വധത്തേയും ഭൂമ്യുദ്ധരണത്തേയും ഉദ്ദേശിച്ചു ശ്രീവരാഹമൂർത്തിയുടെ അവതാരം വർണ്ണിക്കുന്നതിന് ഒരു അവതാരികയായി സ്വായംഭുവമനുവിന്റെ പ്രവൃത്തിയെ ഉപന്യസിക്കുന്നു:—

സ്വായംഭുവോ മനുരഥോ ജനസർഗ്ഗശീലോ
ദൃഷ്ട്വാ മഹീമസമയേ സലിലേ നിമഗ്നാം
സ്രഷ്ടാരമാപ ശരണം ഭവദങ്ഘ്രിസേവാ-
തുഷ്ടാശയം മുനിജനൈഃ സഹ സത്യലോകേ. ൧

അഥോ	=	അനന്തരം, (പ്രജാസൃഷ്ടിക്കായി ബ്രഹ്മാവ് ആജ്ഞാപിച്ചതിന്റെശേഷം)
ജനസർഗ്ഗശീലഃ	=	ജനസർഗ്ഗം (പ്രജാസൃഷ്ടി) ആകുന്ന ശീല(കൃത്യ)ത്തോടുകൂടിയവനായ
സ്വായംഭുവഃ, മനുഃ	=	സ്വായംഭുവമനു
മഹീം	=	മഹി(ഭൂമി)യെ
അസമയേ	=	അസമയ (അപ്രാപ്തകാല)ത്തിൽ പ്രളയം അടുക്കാതിരുന്നിട്ടും
സലിലേ	=	സലില(ജല)ത്തിൽ
നിമഗ്നാം, ദൃഷ്ട്വാ	=	നിമഗ്നയായി (നിമജ്ജനംചെയ്തതായി—മുഴുവനും മുങ്ങിയതായി) കണ്ടിട്ട്
സത്യലോകേ	=	സത്യലോകത്തിൽ
ഭവദങ്ഘ്രിസേവാതുഷ്ടാശയം	=	ഭവദങ്ഘ്രികളുടെ (നിന്തിരുവടിയുടെ ചരണങ്ങളിലെ) സേവയാൽ (ഭജനത്താൽ) തുഷ്ട(തുഷ്ടി)മായ ആശയ

ത്തോട് (മനസ്സോട്) കൂടിയ
യവനായിരിക്കുന്ന

സ്രഷ്ടാരം = സ്രഷ്ടാ(ബ്രഹ്മാ)വിനെ

മുനിജനൈഃ, സഹ = മുനിജനങ്ങളോടുകൂടി(മരീചാ
ദികളായ മഹർഷിമാരോട്
കൂടി)

ശരണം, അഗമ. = ശരണം പ്രാപിച്ചു.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! സത്യസങ്കല്പനായ നിന്തിരുവടിയുടെ ലീലാവതാരകേളികൾക്കു വേണ്ടത്തക്ക സാമഗ്രികൾ തികഞ്ഞു വരുന്നു. ഹിരണ്യാക്ഷൻ സാധുപ്രിയായ ഭൂമിയെ അപഹരിച്ചുകൊണ്ടു സാഗരത്തിൽ ചാടിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. സാധുജനങ്ങളുടെ നിവാസത്തിനും, യാഗാദി സത്കർമ്മങ്ങൾക്കും ആശ്രയമായിരുന്ന ഭൂമിയുടെ സ്ഥിതി ഈ വിധം ആയപ്പോൾ പിന്നത്തെ കഥ പറയാനില്ല. ആകപ്പാടെ വിഷമമായി. ആശ്രയഭൂതയായ ഭൂമിയുടെ മജ്ജനത്തോടുകൂടി തന്നിവാസികളായ ജനങ്ങളും, ഹിരണ്യാക്ഷസ്പൃഷ്ടിതമായ ഭൂമിയിലെ നിവാസത്താലുള്ള പങ്കം കഴുകിക്കളവാനെന്നപോലെ ഒന്നിച്ചുതന്നെ സമുദ്രസ്നാനം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ഇങ്ങനെയിരിക്കെ ബ്രഹ്മാവിന്റെ ആജ്ഞാനുസരണം ശതരൂപയുമൊന്നിച്ചു സൃഷ്ടികർമ്മംനടത്തി പരമ്പരയാ പലതരത്തിലുള്ള ജനങ്ങളേയും വർദ്ധിപ്പിച്ചു പുനഃപുനഃ സൃഷ്ടി തുടർന്നുകൊണ്ടു ചരിതാർത്ഥനായി വാണിരുന്ന സ്വായംഭുവമനു, ഭൂമി ക്രമേണ കീഴ്പെട്ടു താണുതാണു ജലത്തിൽ മുങ്ങിയതായികണ്ടു പരിഭ്രമിച്ചു വശായി. പ്രളയസമയം അടുക്കപോലും ചെയ്തിട്ടില്ലാത്ത ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ഭൂമിയുടെ ഈ മജ്ജനാവസ്ഥ ഏതുകാരണത്താലാണെന്ന് അറിഞ്ഞതുമില്ലല്ലൊ. സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ടുന്ന ജനങ്ങൾക്കും, സൃഷ്ടിക്കും ആധാരം ഇല്ലാതായാൽ എന്തുചെയ്യാൻ കഴിയും. ഏതായാലും പിതാവായ ബ്രഹ്മാവിനോടു ചെന്നു സങ്കടം ഉണർത്തിക്കാം. 'അല്ലയോ മരീച്യാദികളെ! പുറപ്പെടുകതന്നെ' എന്നിങ്ങനെ ഉറച്ചു, മറ്റു മഹർഷികളോടുകൂടി സത്യലോകത്തിൽ എത്തി. അവിടെ ബ്രഹ്മാവിന്റെ അവസ്ഥ ഇതൊന്നുമല്ല. ബ്രഹ്മാവു നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യങ്ങളായ ചരണാരവിന്ദങ്ങൾ ധ്യാനിച്ചു സന്തുഷ്ടനായി ആത്മാനന്ദം അനുഭവിച്ചിരിക്കയായിരുന്നു. സൃഷ്ടിക്കായി

സാരം.

സ്വായംഭുവനെ ഏല്പിച്ചപ്പോൾ അദ്ദേഹം തൃപ്തനായികഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഈ തക്കത്തിലാണു സ്വായംഭുവമനു വ്യാകുലചിത്തനായി ചെന്നു് അദ്ദേഹത്തെ ശരണംപ്രാപിച്ചതു്. ഇതെല്ലാം നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രേരണാശക്തികളുടെ ഫലങ്ങൾ എന്നേ പറയേണ്ടൂ.

ഇവിടെ, ഭൂമിയിൽ സൃഷ്ടികർമ്മനിരതനായ സ്വായംഭുവമനുവിനും, സത്യലോകത്തിൽ ഭക്തിനിഷ്ഠാപരായണനായ ബ്രഹ്മാവിനും യദൃച്ഛയാ പരിഭ്രമം ഉണ്ടാക്കി ഭഗവാനിൽ സങ്കടം അറിയിക്കാനായി ഹിരണ്യാക്ഷന്റെ ഭൂമ്യപഹരണത്തേയും, ജലമജ്ജനത്തേയും ഹേതുവായി കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. 'ജനസർഗ്ഗശീലഃ' എന്നു സ്വായംഭുവനേയും, 'സേവാതൃഷ്ണാശയം' എന്നു ബ്രഹ്മാവിനേയും വിശേഷിപ്പിച്ചിരിക്കയാൽ അവർക്കു ഭൂമിയുടെ ഈ കഥ അറിയാൻ ഇടയായിട്ടില്ലെന്നുള്ള വസ്തുസ്ഥിതി സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

ദൃഷ്ടാ മഹീമസമയേ—ഈ അവസരം, പ്രളയത്തിലുണ്ടാകുന്നതായ ഭയങ്കരസംഭവത്തിനു തുല്യമാണു് ഇപ്പോഴത്തെ ഭൂമിമജ്ജനം എന്നുള്ളതിനെ അനുമാനിപ്പിക്കുന്നു. അല്ലെങ്കിൽ ഇതു പരിഭ്രമിക്കാനും, അസമയം ആശങ്കിക്കാനും തരമില്ലല്ലൊ.

സ്രഷ്ടാരമാപ ശരണം—ബ്രഹ്മാവു് ഇപ്പോൾ ഭഗവത്സേവാകത്താവായി മറെറാരു ജോലിയിൽ പ്രവേശിച്ചിരിക്കയാണെങ്കിലും, പ്രധാനമായ സൃഷ്ടികർതൃത്വം ശക്തിരൂപേണ അദ്ദേഹത്തിൽതന്നെ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. അതുകൊണ്ടാണു് 'സ്രഷ്ടാരം' എന്നുള്ളശബ്ദം ഇവിടെ ഉപയോഗിച്ചതു്. സൃഷ്ടികർമ്മപ്രവൃത്തനായ സ്വായംഭുവമനുവിനു വീണ്ടും ബ്രഹ്മാവിനെ കണ്ടു സങ്കടം ഉണർത്തിക്കാൻ അദ്ദേഹം സ്രഷ്ടാവായിരിക്കുന്ന അവസ്ഥയാണു് അധികം ഉപകരിക്കുന്നത് എന്നൊരു സൂക്ഷ്മം ഇതിൽ നിന്നു ഗ്രഹിക്കാനുണ്ടു്. ഭവദങ്ഘ്രിസേവാതൃഷ്ണാശയനായിരിക്കുക എന്നതു് അടുത്തശ്ലോകത്തിൽ 'അംഭോരുഹാക്ഷ! തവ പാദയുഗം വ്യചിന്തീത്' എന്നുള്ള ഭാഗത്താൽ വക്ഷ്യമാണമായിരിക്കുന്ന ഭഗവത്പാദചിന്തക്കുള്ള സന്നികൃഷ്ടസൌകര്യത്തെ വ്യക്തപ്പെടുത്തുന്നു. സ്വായംഭുവമനു ബ്രഹ്മാവിനോടു സങ്കടം ഉണർത്തിച്ചഭാഗം ഭാഗവതത്തിൽ ഇപ്രകാരം കാണുന്നു—

ആദേശേ ഹം ഭഗവതോ
വർത്തയാമീവസൂദന!
സ്ഥാനം തപിഹാനജാനീഹി
പ്രജാനാം മമ ച പ്രഭോ!
യദ്ദോകഃ സർവ്വസത്ത്വാനാം
മഹീ മഗ്നാ മഹാംഭസി
അസ്യാ ഉദ്ധരണേ യത്നോ
ദേവ! ദേവ്യാ വിധീയതാം.'' ൫

സ്വായംഭുവമനു സത്യലോകത്തിൽച്ചെന്നു ബ്രഹ്മാവിനോട് ഉണർത്തിച്ചതായ സങ്കടം എന്തായിരുന്നു എന്നു കാണിക്കുന്നു:—

കഷ്ടം പ്രജാഃ സൃജതി മയ്യവനീ നിമഗ്നാ
സ്ഥാനം സരോജഭവ! കല്പയ തത് പ്രജാനാം
ഇത്യേവമേഷ കഥിതോ മനുനാ സ്വയംഭു-
രംഭോരുഹാക്ഷ! തവ പാദയുഗം വ്യചിന്തീത്. ൬

(ഹേ) സരോജഭവ! = (അല്ലയോ) പദ്മജനായ ബ്രഹ്മാവേ!
മയി, പ്രജാഃ, സൃജതി (സതി) = ഞാൻ പ്രജകളെ സൃഷ്ടിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കവേതന്നെ
അവനീ = ഭൂമി
നിമഗ്നാ. = നിമഗ്നയായി. (മുങ്ങിപ്പോയി.)
കഷ്ടം = കഷ്ടമേകഷ്ടം അതു കഠിനമായ ഒരു സാഹസമാണ്
തത് = അതുകൊണ്ടു (ഭൂമി മുങ്ങിപ്പോയതുകൊണ്ടു)
പ്രജാനാം = പ്രജകൾക്കു (ജനങ്ങൾക്ക്— എന്നാൽ സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ട ജനങ്ങൾക്കും—സൃഷ്ടികർത്താവായ എനിക്കും)
സ്ഥാനം = ഒരു നിവാസാശ്രയം
കല്പയ. = ഉണ്ടാക്കിത്തരേണമേ. (നിരാധാരമായി യാതൊന്നും പ്രവർത്തിക്കാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല.)

ഇതി, ഏവം	= എന്നിപ്രകാരം
മനുനാ	= സ്വായംഭുവമനുവിനാൽ
കഥിതഃ	= ബോധിപ്പിക്കപ്പെട്ടവനായ
ഏഷഃ, സ്വായംഭ്രുവഃ	= ഈ ബ്രഹ്മാവു്
(ഹേ) അംഭോരുഹാക്ഷ!	= (അല്ലയോ) അംഭോരുഹാക്ഷ! ശ്രീനാരായണ!
തവ	= നിന്തിരുവടിയുടെ
പാദയുഗം	= ചരണയുഗത്തെ
വ്യചിന്തീത്.	= വിചിന്തനംചെയ്തു. (ധ്യാനിച്ചു.)

സാരം.

അനന്തരം സ്വായംഭുവമനു ബ്രഹ്മാവിനോടു് "അല്ലയോ പദ്മസംഭവനായ പിതാവേ! ഞാൻ അവിടത്തെ ആദേശം അനുസരിച്ചു ശ്രദ്ധയോടുകൂടി സൃഷ്ടികർമ്മം നടത്തി പ്രജകളെ വർദ്ധിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കേ എങ്ങനെയെന്നറിയാതെ എനിക്കും എന്നാൽ സൃഷ്ടരായ പ്രജകൾക്കും ആധാരമായിരുന്ന ഭൂമി മഹാജലത്തിൽ മുങ്ങിപ്പോയി. ഞങ്ങൾക്കു് ഒരു സ്ഥാനം ഉണ്ടാക്കിത്തരേണമേ" എന്നു സങ്കടം ഉണർത്തിച്ചു. ഇതുകേട്ടപ്പോൾ ബ്രഹ്മാവിനു വിചാരമായി. എന്താണിതു്? ഇപ്പഴാണല്ലോ ഞാൻ പ്രളയംകഴിഞ്ഞിട്ടു പുനഃസൃഷ്ടികർമം ആരംഭിച്ചതു്. വളരെ ആശ്ചര്യമായിരിക്കുന്നു. ഏതെങ്കിലും സർവ്വലോകശരണ്യനായ ഭഗവാന്റെ തൃപ്പാദങ്ങളിൽ ഈ സങ്കടം അറിവിക്കാം എന്നുറച്ചിട്ടു ഭക്തജനപരിത്രാണത്തിനായി സർവദാ പ്രസന്നനായി കടാക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന നിന്തിരുവടിയുടെ പാദാരവിന്ദങ്ങളെത്തന്നെ ധ്യാനിച്ചു.

തിരുപദ്യം.

ഇവിടെ സ്വായംഭുവമനുവിനു പൂർവപരിഹാരം കരുതുന്നതിനായി ഭൂമിയുടെ നിമജ്ജനം ശങ്കനീയമായിപ്പോലുമില്ലായിരുന്നു എന്നും ലോകസൃഷ്ടിവ്യാപൃതനായിരുന്ന ഒരു മഹാനായ മനുവിനെ ലേശവും ഗണിക്കാതെയാണു് ഈ മജ്ജനം ഹിരണ്യാക്ഷൻ നടത്തിയതെന്നും 'സൃജതി മയി' എന്നുള്ള അനാദരസപ്തമിയാൽ വിശദപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. 'സരോജഭവ!' എന്നു ബ്രഹ്മാവിനെക്കുറിച്ചുള്ള സംബോധനത്തിൽനിന്നും ഏതു മഹാപ്പുവത്തിലും പദ്മത്തിനു

മീതെ അദ്ദേഹത്തിനു സ്ഥാനം ഉണ്ടെന്നും, ഞങ്ങൾക്കാണ് ഒരു സ്ഥാനം വേഗം കല്പിക്കേണ്ടതെന്നും തെളിയിക്കുന്നു.

അംഭോരുഹാക്ഷ! തവ പാദയുഗം വ്യചിന്തീത്—അംഭോരുഹങ്ങൾക്കു (താമരപ്പൂവുകൾക്കു) തുല്യമായ നേത്രങ്ങളോടുകൂടിയവൻ എന്നുള്ള അർത്ഥംകൊടുക്കുന്ന ഈ ഭഗവത്സംബോധനം **ആ** സന്ദർഭത്തിൽ ഭഗവാന്റെ പ്രസന്നതയേയും, ഭക്താഭീഷ്ടകല്പനാനുകൂലതയേയും വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു.

പ്രയോഗം. വ്യചിന്തീത്—വി എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ 'ചിതി സ്മൃത്യാം' എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദ ലുങ് പ്ര-പു-ഏ. മുരാദിഗണപഠിതമായ ഈ ധാതുവിന് 'അചിചിന്തത്' എന്നാണ് ലുങ്ങിൽ രൂപം പ്രസിദ്ധം, എങ്കിലും ധാതുവിന്റെ ഇദിത്ത്വകരണംനിമിത്തം ണിജന്തമല്ലാത്ത ശുദ്ധമായ ഒരുരൂപവും സാധുവാണ് എന്നുള്ള പക്ഷാന്തരത്തെ ആശ്രയിച്ച് ഈവിധം 'വ്യചിന്തീത്' എന്നു പ്രയോഗിച്ചതാണ്.

ബ്രഹ്മാവു ഭഗവാനെ ധ്യാനിച്ചതായ ഭാഗം ഭാഗവതത്തിൽ:—

"പരമേഷ്ഠീ ത്വപാംമദ്ധ്യേ
തഥാ സന്നാമവേക്ഷ്യ ഗാം
കഥമേനാം സമുന്നേഷ്യ
ഇതി ദധ്യൌ ധിയാ ചിരം."

എന്നിങ്ങനെ കാണുന്നു. ൨

ഭൂമിയുടെ ഉദ്ധരണത്തിൽ മാർഗ്ഗംകാണാതെ ഭഗവച്ചരണസ്മരണം ചെയ്യുന്ന അവസരത്തിൽ ഉള്ളിൽ ഭഗവാൻ പ്രത്യക്ഷപ്പെടവേ, ബ്രഹ്മാവു സങ്കടം ഉണർത്തിച്ചതും, ഉടൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ നാസികാദ്വാരത്തിൽനിന്നും ഭഗവാൻ ഒരു വരാഹശിശുവായ് അവതരിച്ചതും ആയ കാര്യം പറയുന്നു:—

ഹാ! ഹാ! വിഭോ! ജലമഹം നൃപിബം പുരസ്ത്വാ-
ദദ്യാപി മജ്ജതി മഹീ കിമഹം കരോമി
ഇത്ഥം തദങ്ഘ്രിയുഗളം ശരണം യതോ(ഽ)സൗ
നാസാപുടാത് സമഭവഃ ശിശുകോലരൂപീ. ൩

(ഹേ) വിഭോ! (ഭഗവൻ!) = (അല്ലയോ) കർത്തുമകർത്തുമന്യഥാ കർത്തും ച സമർത്ഥനായുള്ള (ഭഗവൻ!)

ഹാ! ഹാ! = കഷ്ടം! കഷ്ടം!!
അഹം = ഞാൻ
പുരസ്താത് = പണ്ടു (പ്രജാസൃഷ്ടിക്കുമുൻപു (
ജലം, ന്യപിബം. = ജല(പ്രളയജല)ത്തെ നിപാനം ചെയ്തു. (ഒട്ടൊഴിയാതെ കുടിച്ചു.)
അദ്യാപി = ഇപ്പോഴും
മഹീ, മജ്ജതാ, = ഭൂമി മജ്ജനംചെയ്യുന്ന, (വെള്ളത്തിൽ മുങ്ങുന്ന,)
അഹം = ഞാൻ.
കിം, കരോമി = എന്തുചെയ്യട്ടെ
ഇതഥം = ഇപ്രകാരം
തവദങ്ഘ്രിയുഗളം = നിന്തിരുവടിയുടെ അങ്ഘ്രിയുഗള(പാദയുഗ)ത്തെ
ശരണം, യതഃ = ശരണം പ്രാപിക്കുന്നവനായ
അസ്യ = ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ (ഈ ബ്രഹ്മാവിന്റെ)
നാസാപുടാത് = നാസാപുട (നാസികാന്തർഭാഗ)ത്തിൽനിന്നു
(തഥം) = (നിന്തിരുവടി)
ശിശുകോലരൂപീ = ശിശുവായ (ചെറിയ കുട്ടിയായ) കോല(വരാഹ)ത്തിന്റെ രൂപത്തോടുകൂടിയവനായി
സമഭവഃ, (കില.) = സംഭവിച്ചു(അവതരിച്ചു)വത്രെ.

സമഭവഃ—സം എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ഭൂധാതുവിൽനിന്നും കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലങ് മ-പു-ഏ.

സാരം. അല്ലയോ ഭഗവൻ! സ്വായംഭുവമനുവിന്റെ സങ്കടം കേൾക്കും മുൻപുതന്നെ ബ്രഹ്മാവു സത്യലോകത്തിൽ സിദ്ധരായ മറ്റു ഭൃഗ്വാദിമഹർഷിമാരൊന്നിച്ചു നിന്തിരുവടിയുടെ പാദാരവിന്ദഭജനത്തിൽ ലയിച്ചിരിക്കയായിരുന്നു. ഈ സങ്കടം കേട്ടപ്പോൾ സ്വന്തമായി ഒരു പരി

ഹാരവും തോന്നായ്കയാലും, ചില സന്ദർഭത്തിലും നിന്തിരുവടി യുടെ പാദഭജനംകൊണ്ടുമാത്രം ഈമാതിരിയുള്ള ആപത്തിൽ നിന്നു രക്ഷ പ്രാപിച്ചിട്ടുള്ളത് ഓർത്തും, തൃപ്പാദംതന്നെ ശരണ മായി കരുതി ഒന്നുകൂടി ബലമായി ധ്യാനിച്ചു. ഉടൻതന്നെ സർവ്വവ്യാപിയായ നിന്തിരുവടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയത്തിൽ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടു. ആ സന്ദർഭത്തിൽ അദ്ദേഹം "അല്ലയോ നിത്യ നായി സർവ്വശക്തനായുള്ള ഭഗവൻ! പണ്ടു പ്രജാസൃഷ്ടി ആരംഭി ക്കുന്നതിനുമുൻപ് ആജ്ഞാനുസരണം ഞാൻ പ്രളയജലം മുഴുവൻ പാനംചെയ്യേണ്ടവിധം ഒരു ശരിയായ ആകൃതിയിൽ ഭൂമി യെ സമ്പാദിച്ചു. കഷ്ടം! കഷ്ടം!! വീണ്ടും ഇതേ അകാരണമായി ഭൂമി ജലത്തിൽ മുങ്ങിപ്പോയിരിക്കുന്നു. ഞാൻ എന്തുചെയ്യും? നിയോഗം അനുസരിച്ചു സൃഷ്ടിക്കായി പ്രേരിതനായ സ്വായംഭു വൻ സങ്കടം പറയുന്നു. പ്രജകൾക്ക് ഒരു സ്ഥാനംവേണ്ടിയിരി ക്കുന്നു. ഞാൻ അവിടത്തെ കൈങ്കര്യംചെയ്യുകയല്ലാതെ മറെറാന്നും ചെയ്യാൻ ശക്തനല്ല" എന്ന് അറിവിച്ചു. അ ല്ലെന്റെ ഭഗവൻ! ഗുരുവായൂരപ്പ! ഈ സങ്കടനിവേദനം കേട്ട മാത്രയിൽ എങ്ങനെയെന്നറിയാതെ ബ്രഹ്മാവിന്റെ നാസികാ രന്ധ്രഭാഗത്തിൽനിന്നു നിന്തിരുവടി ഒരു വരാഹശിശുവിന്റെ ആ കൃതിയിൽ അവതരിച്ചു പ്രത്യക്ഷമായി. ആശ്രിതജനത്തിന്റെ ദൈന്യം മുഴുവൻ കേൾക്കുകപോലും ക്ഷമയില്ലാതെ അത്യവേഗ ത്തിൽ രക്ഷയ്ക്കായി ആവിർഭവിച്ച മഹാവിഷ്ണോ! നിന്തിരുവടി യുടെ മഹിമ അസാധാരണമത്രെ.

ഇവിടെ ബ്രഹ്മാവിന്റെ സങ്കടനിവേദനം ഭഗവത്കൈ കൈങ്കര്യരൂപമായി തന്നെ ഫലിക്കുമാറു, 'കിം കരോമി' ശബ്ദങ്ങൾ

നിരൂപണം. ചേർത്തിരിക്കുന്നതുകാണുമ്പോൾ ഭക്തരുടെ സ ങ്കടം ആത്മതൃപ്തിക്കുവേണ്ടി നിവേദനംചെയ്യു എന്നല്ലാതെ സേവനംകൊണ്ടു സകലാഭീഷ്ടങ്ങളും സിദ്ധിക്കുന്ന താണെന്നു വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു.

നാസാപുടാത് സമഭവം വരാഹത്തിന്റെ ഓജസ്സും, ബലവും, എല്ലാം നാസികയിലും, തേറകളിലും ആണെന്നുള്ള വസ്തുതയും, പ്രകൃതത്തിൽ ശ്രീവരാഹമൂർത്തിയുടെ പ്രവൃത്തി തേ റമേൽ ഭൂമിയെ അധിരോഹണംചെയ്തിച്ച് ഉദ്ധരണംചെയ്യു

എന്നുള്ള തത്ത്വവും, നാസാപുടത്തിൽനിന്നും ഉള്ള അവതാരത്തിന്റെ ഔചിത്യം ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു.

ഭാഗവതത്തിൽ—

"ഇത്യഭിധ്യായതോ നാസാ-
വിവരാത് സഹസാനഘ!
വരാഹതോകോ നിരഗാ-
ദങ്ഗുഷ്ഠപരിമാണകഃ."

എന്നുള്ള ശ്ലോകത്താൽ വരാഹാവതാരം വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. ഭാഗവതത്തിൽ കാണുന്ന അങ്ഗുഷ്ഠപരിമാണമാണു നാരായണീയത്തിൽ 'ശിശുകോലരൂപീ' എന്നതിനാൽ സങ്ഗ്രഹിച്ചതു്. അടുത്തശ്ലോകത്തിൽ 'അങ്ഗുഷ്ഠമാത്രവപുഃ' എന്നുള്ളതിനാൽ ക്രമികമായ അഭിവൃദ്ധി കാട്ടുവാനായി ഭാഗവതത്തിൽ നിർദ്ദേശിച്ചപ്രകാരംതന്നെ ആരംഭിക്കുന്നുണ്ടു്. ന

ശ്രീവരാഹമൂർത്തിയുടെ അദ്ഭുതകരമായ വളർച്ചയും, ബ്രഹ്മാവിന്റെ വിസ്മയവും പറയപ്പെടുന്നു:—

അങ്ഗുഷ്ഠമാത്രവപുരുത് പതിതഃ പുരസ്താദ്
ഭൂയോഽഥ കുംഭിസദൃശഃ സമജൃംഭഥാസ്യം
അഭ്രേ തഥാവിധമുദീക്ഷ്യ ഭവന്തമുച്ചൈ-
ർവിസ്മേരതാം വിധിരഗാത് സഹ സൂനൃഭിഃ

[സൈപഃ. ൨

(ഹേ ഭഗവൻ!)	= (അല്ലയോ ഭഗവൻ!)
ത്വം	= നിന്തിരുവടി
പുരസ്താത്	= ആദ്യം (അവതരിച്ച ഉടൻ)
അങ്ഗുഷ്ഠമാത്രവപുഃ	= അങ്ഗുഷ്ഠം(ഒരു പെരുവിരൽ) മാത്രമുള്ള (പരിമാണമുള്ള) വപുസ്സോടു(ശരീരത്തോടു)കൂടിയവനായി
ഉത്പതിതഃ.	= ഉത്പതിതനായി (ഉത്ഥിതനായി—എണീറ്റവനായി.)
അഥ, ഭൂയഃ	= അനന്തരം വീണ്ടും
കുംഭിസദൃശഃ	= കുംഭിക്കു (ഗജത്തിനു) സദൃശ (തുല്യ)നായി

സമജൃംഭതോഃ. = സംജൃംഭി(വർദ്ധി)ച്ചവനായി ഭവിച്ചു.

വിധിഃ = വിധി (ബ്രഹ്മാവു)

തഥാവിധാ, ഭവന്തം = അപ്രകാരം ഉള്ള (ക്ഷണംകൊണ്ടു വർദ്ധിച്ചു വർദ്ധിച്ചു വരുന്ന) ഭവാനെ (നിന്തിരുവടിയെ)

അഭ്രേ, ഉച്ചൈഃ = അഭ്രത്തിൽ (മേഘത്തിൽ) ഉച്ചൈസ്സായി (ഉന്നതനായി—പൊങ്ങിവളർന്നവനായി)

ഉദീക്ഷ്യ = ഉദീക്ഷണം (മുഖങ്ങൾ ഉയർത്തി ഈക്ഷണം—ദർശനം) ചെയ്തിട്ട്

സൈവഃ, സൂനുഭിഃ, സഹ = തന്റെ സൂനുക്കളോട്ട (പുത്രരായ സനകാദികളോട്ട) കൂടി

വിസ്മേരതാം = വിസ്മയത്തോടുകൂടുക എന്നുള്ള അവസ്ഥയെ (വിസ്മയത്തെ)

അഗാത്. = പ്രാപിച്ചു.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! ഇച്ഛാമാത്രസ്വരൂപനായ നിന്തിരുവടിയുടെ ലീലാവതാരവൈഭവം വിസ്മയനീയമാണു്. ഗർഭോത്പത്തിയോ ഗർഭപരിപുഷ്ടിയോ പ്രസവമോ യാതൊന്നും വേണ്ട, എന്നല്ല സർവ്വവ്യാപിയായിയോഗമായാനാഥനായുള്ള നിന്തിരുവടിക്കു് എവിടേയും, ഏതു വേഷവും സ്വതന്ത്രസ്വത്താണു്. വളർച്ചയുള്ള ക്രമവും യാതൊന്നും തിരുമേനിയെ ബാധിക്കുന്നതല്ല. ബ്രഹ്മാവിന്റെ നാസികാന്തർഭാഗത്തുനിന്നു് അവതരിച്ചു് ഉടൻതന്നെ ഒരു പെരുവിരലിന്റെ ആകൃതിയായിത്തീർന്നു പൊങ്ങി. അനന്തരം ഒരു ക്രൂരനായ കൊമ്പനാനയുടെ ആകൃതിയിൽ വർദ്ധിച്ചുവിളങ്ങി. പിന്നെക്കാണാം ഭ്രമൽനഭോന്തരിക്ഷങ്ങൾക്കു പരിപൂർണ്ണമായ ഏകാകൃതിയായിട്ടുള്ള മൂർത്തി. സത്യലോകത്തിൽ ബ്രഹ്മാവിന്റെ പുരോഭാഗത്തിൽ അവതരിച്ചുള്ള ഈ ദിവ്യമൂർത്തി കിളർച്ചയും വളർച്ചയും നിമിത്തം ബ്രഹ്മാവിനുപോലും നാലുമുഖങ്ങളും ഉയർത്തി ശ്രമപ്പെട്ടുനോക്കിയാലേ കാണ്മാൻ കഴിയൂ എന്ന നിലയിലായി. അദ്ഭുതപൂർവ്വമായ സംഭവംകണ്ടു്, ഭഗവന്മഹിമതന്നെ എന്നു

സാരം.

നിശ്ചയിച്ച സന്തോഷവും, ആശ്ചര്യവുംപൂണ്ട ബ്രഹ്മാവു തന്റെ പുത്രരായ സനകാദികളോടും, മരീച്യാദികളോടുംകൂടി പരവശനായി ചമഞ്ഞു.

ഇവിടെ "അങ്ഗുഷ്ഠമാത്രഃ പുരുഷഃ പുരാണഃ" എന്നുള്ള പ്രമാണം അനുസരിച്ച് അങ്ഗുഷ്ഠപരിമാണത്തിൽ ആരംഭിച്ചു ക്രമാധികമായി വർദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള ശ്രീവരാഹാകൃതി വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. വിശിഷ്യ രണ്ടു ദംഷ്ട്രകളും, ഒരു ഉന്നതമായ നാസികയും ഉള്ളതിനു് അനുരൂപമായി 'കുംഭി സദൃശഃ' എന്നു് ഒരു കൊമ്പനാനയുടെ തുല്യമായി വർണ്ണിച്ചതു വളരെ വളരെ ഉചിതമായിരിക്കുന്നു. ആനയുടെ രണ്ടു കൊമ്പുകളും നീളത്തിൽ ഒരു തുമ്പിക്കയ്യും ഉണ്ടല്ലോ.

സ്വരൂപവർണ്ണം.

അതേ തഥാവിധം—സദൃശമേയുള്ള മേഘശ്യാമളതയുടെയും മഹത്ത്വത്തിനും ഔന്നത്യത്തിനും തക്കവിധം മേഘമണ്ഡലത്തിൽ ഇങ്ങനെ ഒരു വർദ്ധിച്ച ആകൃതിയുടെ നിരൂപണം യഥാതഥസ്വഭാവം അപലാപം ചെയ്യാത്ത ഒരു വർണ്ണനമായിരിക്കുന്നു.

വരാഹാകൃതിയുടെ വർദ്ധനവും, അതുകണ്ടിട്ടുള്ള ബ്രഹ്മാദികളുടെ വിസ്മയവും ഭാഗവതത്തിൽ തഴെ കാണുംപ്രകാരം ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു—

"തസ്യാഭിപശ്യതഃ ഖസ്ഥഃ
ക്ഷണേന കില ഭാരത!
ഗജമാത്രഃ പ്രവവൃധേ
തദദ്ഭുതമിവാഭവത്.
മരീചിപ്രമുഖൈർവിപ്രൈഃ
കുമാരൈരമ്മനുനാ സഹ
ദൃഷ്ട്വാ തത് സൌകരം രൂപം
തർക്കയാമാസ ചിത്രധാ."

വിസ്മയപരവശനായ ബ്രഹ്മാവിന്റെ വിചാരവും, ശ്രീവരാഹമൂർത്തിയുടെ അപ്പോഴത്തെ അവസ്ഥയും വർണ്ണിക്കുന്നു:—

കോ/സാവചിന്ത്യമഹിമാ കിടിരൂത്ഥിതോ മേ
ഘ്രാണാപുടാത് കിമു ഭവേദജിതസ്യ മായാ
ഇത്ഥം വിചിന്തയതി ധാതരി ശൈലമാത്രഃ
സദ്യോ ഭവൻ കില ജഗർജ്ജിഥ ഘോരഘോരം. ൫

മേ, ഘ്രാണാപുടാത് = എന്റെ ഘ്രാണാപുട(നാസി)കാന്തർഭാഗത്തിൽനിന്നും

ഉത്ഥിതഃ	=	ഉദ്ഭവിച്ച
അചിന്ത്യമഹിമാ	=	അചിന്ത്യമായ (ആലോചിച്ചു കണ്ടുപിടിക്കാൻ വഹിയാത്ത) മഹിമയോടു (മാഹാത്മ്യത്തോടു)കൂടിയ
അസൌ, കിടിഃ	=	ഈ കിടി (വരാഹമൂൎത്തി)
കഃ	=	ആരായിരിക്കും?
അജിതസ്യ	=	അജിതന്റെ (സൎവ്വോത്കൃഷ്ടനായ ഭഗവാന്റെ)
മായാ, കിമു, ഭവേദ്	=	മായതന്നെയായിരിക്കുമോ
ഇത്ഥം	=	ഇപ്രകാരം
ധാതരി, വിചിന്തയതി, (സതി)	=	ധാതാ(ബ്രഹ്മാ)വു വിചിന്തയന്നായി (ആലോചിച്ചുകൊണ്ടി)രിക്കേ
സദ്യഃ	=	ഉടൻതന്നെ
ശൈലമാത്രഃ, ഭവൻ	=	ശൈല(പൎവ്വത)മാത്ര(പ്രമാണ)മായിഭവിച്ചു(വളൎന്നു)കൊണ്ടു
(ത്വം)	=	(നിന്തിരുവടി)
ഘോരഘോരം	=	അത്യന്തം ഘോര(ഭയങ്കര)മാകും വണ്ണം
ജഗൎജ്ജിഥ, കില.	=	ഗൎജ്ജിച്ചു(അട്ടഹസിച്ചു)പോൽ.

അല്ലയോ മായാതീതനായി ആരാലും ജയിക്കപ്പെടുവാൻ വഹിയാത്തവിധത്തിൽ സൎവ്വോത്കൃഷ്ടനായിട്ടുള്ള ജഗദീശ്വര!

സാരം

നിന്തിരുവടിയുടെ ശ്രീവരാഹമൂൎത്തി ക്രമേണ വൎദ്ധിച്ചു വൎദ്ധിച്ചു മേഘമണ്ഡലത്തിനുള്ളിൽ ഒരു ദന്തീന്ദ്രന്റെ നിലയിൽകണ്ടു ബ്രഹ്മാവു വിസ്മയപരവശനായി ചമഞ്ഞു. അദ്ദേഹം ഇപ്രകാരം ചിന്തിച്ചു "എന്റെ നാസികാന്തൎഭാഗത്തുനിന്ന് ഉദ്ഭവിച്ചതായ ഈ വരാഹമൂൎത്തി ആരായിരിക്കാം? എത്രതന്നെ ചിന്തിച്ചിട്ടും ഈയൊരു മഹിമയ്ക്കു മാൎഗ്ഗം തോന്നുന്നില്ലല്ലൊ. പക്ഷെ, അജിതനായ മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ മായതന്നെ ആയിരിക്കുമോ? ദൈത്യനായ ഹിരണ്യാക്ഷന്റെ വധത്തിനും ഭൂമ്യുദ്ധാരത്തിനും ആയി ഭഗവാൻ ശ്രീനാരായണൻതന്നെ എന്റെ സങ്കടം അറിഞ്ഞ് അവതരിച്ചതായിരിക്കുമോ? എന്നാൽ വലിയ രക്ഷയായി." അപ്പോൾ

ബ്രഹ്മാവിന്റെ ആ ചിന്തയ്ക്ക് അങ്ഗീകാരംകൊണ്ടു മറുപടി യരുളുംപോലെ അതിഭയങ്കരമായ ഒരു ഗർജ്ജനം കേട്ടു. ഈ ഗർജ്ജനം കേട്ടതായ സമയം നോക്കിയാൽ മുൻപിലത്തെ ആകൃതിയിൽനിന്നും എത്രയോ മഹത്തായ ഒരു മൂർത്തിയായി പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ക്ഷണനേരംകൊണ്ട് ഒരു മഹാപർവ്വതപ്രമാണമായി ആ ദിവ്യാവതാരമൂർത്തി ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഉള്ളിൽ ഇതു ഭഗവന്മായതന്നെ എന്നു തോന്നുമാറ് അസാധാരണമായി ഗർജ്ജനംചെയ്തു പ്രകാശിച്ചു.

സ്വരൂപഭംഗം

ഇവിടെ ബ്രഹ്മാവിന്റെ സംഭാവനയിൽ അചിന്ത്യമഹിമാ എന്നു വരാഹത്തെപ്പറ്റി വിചിന്തനം ചെയ്തതനുസരിച്ച് അടുത്തക്ഷണത്തിൽ അജിതന്റെ മായയായി ഊഹിച്ചിരിക്കുന്നത് എത്രയും യുക്തമായിരിക്കുന്നു. വിശേഷിച്ചു ശത്രുവായ ദൈത്യനിൽനിന്നു ജയം കിട്ടണമെന്നുള്ള ഈയവസരത്തിൽ ഭഗവാനെ അജിതൻ എന്നു കീർത്തനംചെയ്തതു ഭാവിയായ വിജയത്തെ വിളിച്ചുപറയുന്നു.

ബ്രഹ്മാവിന്റെ പര്യാലോചനാവസരത്തിൽ യദൃച്ഛയാ ഭഗവാൻ പർവ്വതേന്ദ്രസദൃശനായി ഗർജ്ജിച്ചഭാഗം:—

"ഇതി മീമാംസതസ്തസ്യ
ബ്രഹ്മണഃ സഹ സൂനുഭിഃ
ഭഗവാൻ യജ്ഞപുരുഷോ
ജഗർജ്ജാഗേന്ദ്രസന്നിഭഃ."

എന്നിങ്ങനെ ഭാഗവതത്തിൽ കാണുന്നു. ൭

ഗർജ്ജനംകേട്ടപ്പോൾ മഹർഷിമാർ സ്തുതിച്ചതായും, ഭഗവാൻ ശാന്തമൂർത്തിയായി സമുദ്രത്തിൽ പ്രവേശിച്ചതായും പറയുന്നു:—

തം തേ നിനാദമുപകർണ്ണ്യ ജനസ്തപഃസ്ഥാഃ
സത്യാഃ സ്ഥിതാശ്ച മനയോ നനൃവുർഭവന്തം
തത്സ്തോത്രഹർഷുലമനാഃ പരിണദ്യ ഭൂയ-
സ്തോയാശയം വിപുലമൂർത്തിരവാതരത്പുനഃ. ൯

തേ = നിന്തിരുവടിയുടെ
തം, നിനാദം = ആ ഗർജ്ജനശബ്ദം
ഉപകർണ്ണ്യ = കേട്ട്

ജനസ്ഥപഃസ്ഥാഃ = ജനോലോകം തപോലോകം എന്നീ സ്ഥലങ്ങളിൽ ഉള്ളവരും

സത്യസ്ഥിതാഃ, ച = സത്യലോകത്തിൽ ഉള്ളവരും ആയ

മുനയഃ = മുനിമാർ(ഭൃഗു, മരീചി, അത്രി തുടങ്ങിയ മഹർഷിമാർ)

ഭവന്തം = നിന്തിരുവടിയെ

സ്തുവഃ. = സ്തോത്രംചെയ്യ.

തവ = നിന്തിരുവടി

തത് സ്തോത്രഹർഷുലമനാഃ = അവരുടെ സ്തോത്രങ്ങൾകൊണ്ടു ഹർഷുല(സന്തോഷാകുല)മായ മനസ്സോടുകൂടിയവനായി

ഭൂയഃ, പരിണദ്യ = വീണ്ടും പരിണദിച്ചിട്ട് (ഒന്നുകൂടി പ്രസാദസൂചകമായി ശബ്ദിച്ചിട്ട്)

വിപുലമൂർത്തിഃ, (സൻ) = വിപുല(വിസ്തൃത)മായ മൂർത്തിയോട് (ശരീരത്തോട്)കൂടിയവനായി

തോയാശയം = തോയാശയത്തിൽ (പ്രളയസമുദ്രാകൃതിയായി കാണുന്ന ജലാശയത്തിൽ)

അവാതരഃ. = അവതരിച്ചു. (പ്രവേശിച്ചു.)

അവാതരഃ—അവ എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ 'തൃപ്ല വനതരണയോഃ' എന്ന ധാതുവിൽനിന്നു കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലങ് മ-പു-ഏ.

സാരം.

അല്ലയോ ശ്രീവരാഹമൂർത്തേ! ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയുടെ ഭയങ്കരമായ ഗർജ്ജനം കേട്ട് ഉപരിതനമായ ജനോലോകത്തിലും തപോലോകത്തിലും നിവസിക്കുന്ന ഭൃഗ്വാദി മഹർഷിമാരുൾപ്പെട്ട സകലരും, അതിനും മുകളിലുള്ള സത്യലോകത്തിൽ നിവസിക്കുന്ന മരീച്യാദിമഹർഷിമാർ, സനകാദികൾ ഉൾപ്പെട്ട എല്ലാത്തരം ദേവർഷിബ്രഹ്മർഷി

വർഗ്ഗങ്ങളോടുകൂടിയ ബ്രഹ്മാവുവരെയുള്ളവരും നിന്തിരുവടിയെ സ്തോത്രംചെയ്തു. സാധുക്കളും, ഭക്തന്മാരുമായ അവരുടെ രമണീയങ്ങളായ സ്തുതിവചനങ്ങൾകൊണ്ടു നിന്തിരുവടി സന്തോഷിച്ച് അനുഗ്രഹസൂചകമായി ശാന്തമായും, കരുണയോടുകൂടിയും മധുരമായി ശബ്ദിച്ചിട്ട് അവർ കണ്ടിരിക്കവേതന്നെ ഹിരണ്യാക്ഷന്റെ അക്രമം അമർത്തി ഭൂദേവിയെ ഉദ്ധരണം ചെയ്യുന്നതിനായി അനുപമമായ മൂർത്തിവൈഭവത്തോടുകൂടി മഹാസമുദ്രത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. ഭക്തവത്സലനായ നിന്തിരുവടി ഏതുതരത്തിലും ഭക്തന്മാരെ ആപത്തിൽനിന്നു രക്ഷിക്കുന്നതിനു സന്നദ്ധനായി ജയിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

സർവ്വലോകവ്യാപിയായിരുന്ന ഗജേന്ദ്രനും എങ്കിലും, പുണ്യശാലികളും, ഭക്തശിഖാമണികളും ആയ ജനോലോകനിവാസികളുമുതലുള്ളമാത്രമേ ദേശസാമീപ്യത്താലും, യോഗമഹിമയാലും വർദ്ധിഷ്ണുവായ ശ്രീവരാഹമൂർത്തിയുടെ സ്തുതിക്കു ഭാഗ്യമുണ്ടായിരുന്നുള്ളു എന്നുള്ള ഭാഗം ഇവിടംകൊണ്ടു സ്പഷ്ടപ്പെടുന്നു.

തത് സ്തോത്രഹർഷുലമനാഃ പരിണത്യ—സന്തോഷം വന്നതുകൊണ്ടു ഭക്താനുഗ്രഹത്തിനായി പ്രസാദിച്ചരുളിയമട്ടിലുള്ള ശബ്ദമാകയാൽ 'പരിണത്യ' എന്ന മൂടുവായശബ്ദം ഘടിപ്പിച്ചതാണ്. സ്തോത്രം രുങ്ഗീകരിച്ചു പ്രസാദിച്ചിട്ട് എന്നു സൂക്ഷ്മം.

ഭാഗവതത്തിൽ മഹർഷിമാരുടെ സ്തോത്രവും, പ്രസാദവും, വീണ്ടും ജലാശയാവതരണവും ഇപ്രകാരം വർണ്ണിക്കുന്നു:—

"നിശമ്യ തേ ഘർഘരിതം സ്വഖേദ-
ക്ഷയിഷ്ണു മായാമയസൂകരസ്യ
ജനസ്തപഃസത്യനിവാസിനസ്തേ
ത്രിഭിഃ പവിത്രൈർമുനയേഽഗ്രണൻ സ്മ.

തേഷാം സതാം വേദവിതാനമൂർത്തിർ-
ബ്രഹ്മാവധാര്യാത്മഗുണാനുവാദം
വിനദ്യ ഭൂയോ വിബുധോദയായ
ഗജേന്ദ്രലീലോ ജലമാവിവേശ."

വിഷ്ണുപുരാണത്തിൽ ഈ അംശം:—

"ജനോലോകഗതൈഃ സിദ്ധൈഃ
സനകാദ്യൈരഭിഷ്ടുതഃ

പ്രവിവേശ തദാ തോയ-
മാത്മാധാരോ ധരാധരഃ."

എന്നു വർണ്ണിച്ചുകാണുന്നു. ൩

മഹാസമുദ്രത്തിൽ പ്രവേശിക്കുമ്പോൾ കണ്ടതായുള്ള ഭക്താനുഗ്രഹദായിയായ ശ്രീവരാഹമൂർത്തിയെ വർണ്ണിക്കുന്നു:—

ഊർദ്ധ്വപ്രസാരിപരിധൂമ്രവിധൂതരോമാ
പ്രോത്ക്ഷിപ്തവാലധിരവാങ്മുഖഘോരഘോണഃ
തൂർണ്ണപ്രദീർണ്ണജലദഃ പരിഘൂർണ്ണദക്ഷ്ണാ
സ്തോതൃൻ മുനീൻ ശിശിരയന്നവതേരിഥ ത്വം. ൧

(ഹേ, ഭഗവൻ!) ത്വം = (അല്ലയോ ഭഗവൻ!) നിന്തിരുവടി

ഊർദ്ധ്വപ്രസാരിപരിധൂമ്ര-വിധൂതരോമാ = ഊർദ്ധ്വഭാഗത്തിലായി (മുകളിലോട്ടു) പ്രസാരികളും (നീണ്ടിരിക്കുന്നതുകളും) പരിധൂമ്രങ്ങളും (നാലുവശത്തും കറുത്തും ചുവന്നും നിറംകലർന്നതുകളും) വിധൂതങ്ങളും (വിശേഷേണ ഇളക്കപ്പെട്ടതുകളും) ആയ രോമങ്ങളോടുകൂടിയവനും

പ്രോത്ക്ഷിപ്തവാലധിഃ = പ്രോത്ക്ഷിപ്തമായ (ഏററവും ഉയർത്തി പിടിക്കപ്പെട്ടതായ) വാലധിയോടു (വാലോടു)കൂടിയവനും,

അവാങ്മുഖഘോരഘോണഃ = അവാങ്മുഖമായ (താഴ്ത്തപ്പെട്ടതായ അധോമുഖമായ)ഘോര(ഭയങ്കര)മായുള്ള ഘോണയോടു (മൂക്കോടു) കൂടിയവനും,

തൂർണ്ണപ്രദീർണ്ണജലദഃ = തൂർണ്ണമായി (വേഗത്തിൽ) പ്രദീർണ്ണ(ഖണ്ഡിത)ങ്ങളായ ജലദ(മേഘ)ങ്ങളോടു കൂടിയവനും ആയി

പരിഘൂർണ്ണദക്ഷ്ണാ	= പരിഘൂർണ്ണത്തുകളായ (ഇളകി ചുഴററി പ്രസാദം അഭിനയിക്കുന്നതുകളായ) അക്ഷികൾ (കണ്ണുകൾ)കൊണ്ടു്
സ്തോതൃൻ, മുനീൻ	= സ്തോതാക്കന്മാരായ മഹർഷിമാരെ
ശിശിരയൻ	= ശിശിരന്മാരാക്കിചെയ്തുകൊണ്ട് (തണുപ്പിച്ചുകൊണ്ട് — ആനന്ദിപ്പിച്ചുകൊണ്ട്)
അവതേരിഥ.	= അവതരിച്ചു. (ജലത്തിൽ ഇറങ്ങി.)

അവതേരിഥ—അവ എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ 'തൃപ്ലവനതരണയോഃ' എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലിട് മ-പു-ഏ.

അവതതാര	അവതേരതുഃ	അവതേരുഃ
അവതേരിഥ	അവതേരഥുഃ	അവതേര
അവതതാര, അവതതര	അവതേരിവ	അവതേരിമ.

അല്ലയോ മഹാവരാഹമൂർത്തിയായുള്ള ഭഗവൻ! സ്തോത്രം ചെയ്യുന്ന ഭക്തരായ മഹർഷിമാരേയും, സിദ്ധരേയും, യോഗികളേയും ആനന്ദിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു നിന്തിരുവടി ജലത്തിൽ പ്രവേശിച്ചപ്പോഴുള്ള രൂപം എത്രയും വിശേഷപ്പെട്ടതായിരുന്നു. തിരുവുള്ളത്തിൽ പ്രസാദവും കരുണയും, സന്തോഷവും തോന്നിയപ്പോൾ അതനുസരിച്ചുള്ള ആകൃതിയിൽ പ്രത്യേകം ഒരു മഹിമയുണ്ടായിരുന്നു. കറുപ്പായും ചുവപ്പായും മേല്പെട്ടു നീണ്ടു കൂർത്തിരിക്കുന്ന രോമജാലങ്ങൾ ഭംഗിയിൽ ഇളക്കിക്കൊണ്ടും, ഉത്സാഹദ്യോതകമായി വാലുയർത്തിക്കൊണ്ടും, ശത്രുക്കൾക്കു ഭയങ്കരമായ മൂക്ക്, ഭക്തർ ദർശിക്കാനുള്ള അനവസരമാകയാൽ അധോമുഖമായി താഴ്ത്തിക്കൊണ്ടും, മഹത്തുകളായ മേഘമണ്ഡലങ്ങൾ ഛിന്നഭിന്നങ്ങളാക്കി നീക്കിക്കൊണ്ടും, കൃപാപരിപൂർണ്ണമായ നേത്രങ്ങൾ മന്ദമായിചുഴററി ഇളക്കിക്കൊണ്ടും കണ്ടതായ ഈ ദിവ്യവിഗ്രഹം ഭാവിയായ ശത്രുസംഹാരത്തേയും, ഭൂമിരക്ഷണത്തേയും സൂചിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് അനുഗ്ര

സാരം.

ഹശീലമായിരിക്കയാൽ സകലരേയും ആനന്ദിപ്പിച്ചു. താമസമെന്നിയെ 'ഞാൻ ഇതാ ഹിരണ്യാക്ഷനെ വധിച്ച് ഭൂമിയെ വീണ്ടെടുക്കുന്നുണ്ട്' എന്നുള്ള ഭാവനയിൽ, നിന്തിരുവടിയുടെ ഇത്തരം ഭക്തപ്രിയവും, ശത്രുഭയങ്കരവുമായ രൂപം അസാമാന്യമഹിമയോടെ വിജയിക്കുന്നു. ഈവിധം ബ്രഹ്മാദികളെ താപം അകററുമാറ് ആനന്ദിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു നിന്തിരുവടി ജലാശയത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു.

കഥകളിയിലെ ഒരു നല്ല തിര പുറപ്പാടിന്റെ ലക്ഷണം ഇവിടെ തകർത്തിരിക്കുന്നു. കറുപ്പും, ചുവപ്പുമായ താടി, രോമങ്ങൾ ഇടകലർന്നുള്ളതും വാലു പൊക്കിയതും മൂക്കു താഴ്ത്തിയതും ആയ വേഷം, കറുത്ത കാർമേഘങ്ങളാകുന്ന തിരശ്ശീല ആർഭടിയോടെ ഇളക്കിക്കൊണ്ടുള്ള വരവ്, കണ്ണുകൾ ഇളക്കി സ്വജനങ്ങളെ രക്ഷിക്കയും ശത്രുക്കളെ ശിക്ഷിക്കയും ചെയ്യുന്ന ഭാവാഭിനയം, ഇത്രയും കാണുന്നുണ്ട്. പ്രകൃതം മുനിജനങ്ങളെ ആഹ്ളാദിപ്പിക്കാനാകയാൽ അതനുസരിച്ചുള്ള വിശേഷണങ്ങൾ, ഉണ്ടെങ്കിലും പ്രവൃത്തിക്ക് ആവശ്യമുള്ള ഭയങ്കരത്വം ധാരാളം കാണുന്നു. പുറമേ കാണുന്ന വേഷത്തിനും, ചാട്ടത്തിനും തക്ക മനോഭാവം കണ്ണുകൾകൊണ്ടു നടിക്കുന്നതിനാൽ 'പരിഘൂർണ്ണദക്ഷ്ണാ' എന്ന ഭാഗം ഒടുവിൽ ചേർത്തത് ഉചിതമായി. ൭

നിരൂപണം.

മഹാസമുദ്രത്തിൽ അവഗാഹനം ചെയ്തതിൽ പിന്നെ ശ്രീവരാഹ പ്രവൃത്തി എന്തായിരുന്നു എന്നു പറയുന്നു:—

അന്തർജ്ജലം തദനു സങ്കുലനക്രചക്രം
ഭ്രാമ്യത്തിമിങ്ഗിലകുലം കലുഷോർമ്മിമാലം
ആവിശ്യ ഭീഷണരവേണ രസാതലസ്ഥാ-
നാകമ്പയൻ വസുമതീമഗവേഷയസ്ത്വം. ൮

തദനു = അനന്തരം
ത്വം = നിന്തിരുവടി
അന്തർജ്ജലം = അന്തർഭാഗത്തെ ജലത്തെ (ജലത്തിന് ഉള്ളിൽ—നടുക്ക്)
സങ്കുലനക്രചക്രം = സങ്കുല(ഭീത)ങ്ങളായുള്ള നക്രചക്ര(മുതലക്കൂട്ട)ങ്ങളോടു കൂടിയതാകും വണ്ണവും

ഭ്രാമ്യത്തിമിങ്ഗിലകുലം = ഭ്രാമ്യത്തുകളായ (ചുറ്റിസഞ്ചരിക്കുന്നതുകളായ) തിമിങ്ഗിലകുലങ്ങളോടു (തിമിങ്ഗിലങ്ങളുടെ—അനേകം യോജന നീളവും വിസ്താരവും ഉള്ള മഹാമത്സ്യങ്ങളുടെ കുല(സമുദായ)ങ്ങളോടുകൂടിയ

താകുംവണ്ണവും

കലുഷോമ്മിമാലം = കലുഷങ്ങളായ (കലങ്ങിമറിഞ്ഞതുകളായ) ഊമ്മിമാല (തിരമാല)കളോടു കൂടിയതാകുംവണ്ണവും

ആവിശ്യ = ആവേശിച്ചിട്ടു (ഉത്കടമായ വേഗത്തോടുകൂടി പ്രവേശിച്ചിട്ടു).

ഭീഷണരവേണ = ഭീഷണ(ഭയങ്കര)മായ രവം (ഗർജ്ജനശബ്ദം)കൊണ്ടു

രസാതലസ്ഥാൻ = രസാതലത്തിൽ (അധോലോകത്തിൽ) ഉള്ളവരായ ദൈത്യരെ

ആകമ്പയൻ = ആകമ്പയനായി (ചുറ്റും വിറപ്പിച്ചുകൊണ്ടു)

വസുമതീം = വസുമതി(ഭൂമി)യെ

അഗവേഷയഃ. = ഗവേഷണം (അന്വേഷണം) ചെയ്തു.

അഗവേഷയഃ—'ഗവേഷ മാർഗ്ഗണേ' എന്ന ചുരാദിധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലങ് മ-പു-ഏ.

സാരം

അല്ലയോ ശത്രുസംഹാരസമർത്ഥനായുള്ള ഭഗവൻ! ശ്രീവരാഹമൂർത്തേ! നിന്തിരുവടി സമുദ്രജലത്തിനുള്ളിൽ പ്രവേശിച്ച അവസരത്തിൽ അവിടത്തെ സ്ഥിതി അതിഭയങ്കരമായിരുന്നു. ജലചരങ്ങളായ ഭയങ്കരസത്വങ്ങളും ഓടി ഭയന്നു വ്യാകുലങ്ങളായിത്തീർന്നു. ഏതുഭയത്തു

മുതലക്കൂട്ടങ്ങൾ ഘോരമായ ആകൃതിയാൽ വ്യാപിച്ചു നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നവ ചിന്നിച്ചിതറി എന്നതിനു കണക്കില്ല. അതുപോലെ നിർബാധമായി മറവുള്ളവക്കു സ്മരിക്കപോലും ഭയാനകമായിട്ടുള്ള തിമിങ്ഗിലമഹാമത്സ്യങ്ങൾ സുഖമായി നിവസിച്ചിരിക്കുന്നവ, എത്ര എത്ര പരിഭ്രമിച്ച് അങ്ങോടിങ്ങോട് ഓടിത്തുടങ്ങി എന്നതിനു ക്ഷമയില്ല. ഇത്രമാത്രമാണോ, ഏറ്റവും കലങ്ങിമറിഞ്ഞ് അത്യന്തതങ്ങളായി ചുരുണ്ടുവീഴ്ന്ന അസങ്ഖ്യം തിരമാലകളും ആ അവസരത്തിൽ ക്ഷോഭിച്ചുവശായിരിക്കുന്നു. ഈവിധം മഹാസമുദ്രത്തിനുതന്നെ അത്രതപൂർവ്വമായ ഒരു സംരംഭം ഉണ്ടാകത്തക്കവിധത്തിൽ നിന്തിരുവടി ജലത്തിനുള്ളിൽ ഭ്രതാവേശം വന്നിട്ടുള്ള ഒരാളിനുതുല്യം വേഗസംഭ്രമങ്ങളോടുകൂടി പ്രവേശിച്ചു ഭയങ്കരമായി ഒന്നു ഗർജ്ജിച്ചു. രസാതലനിവാസികളായ സമസ്തരും ഈ ഗർജ്ജനംകേട്ടു കിടുകിടെ വിറച്ചുപോയി. ചുരുക്കത്തിൽ, ഈ അലച്ചു ദുഷ്ടനായ ഹിരണ്യാക്ഷന്റെ അനീതിപ്രവൃത്തികൾക്കു തക്ക പരിഹാരം ചെയ്യാൻ ഒരുങ്ങിവരുന്ന വൃത്താന്തത്തിനു മുൻകൂട്ടിയുള്ള ഒരു പരസ്യപ്പുറപ്പാടായിരുന്നു. ഈവിധം ഉച്ചത്തിൽ ഗർജ്ജനംചെയ്തുകൊണ്ടു നിന്തിരുവടി രത്നഗർഭയായി സാധ്വിയായ ഭൂദേവിയെ തിരഞ്ഞുതുടങ്ങി.

ശ്ലോകപദ്യം.

ഇവിടെ ശ്രീവരാഹമൂർത്തി പ്രവേശിക്കുവെ, ജലാശയത്തിലും, രസാതലത്തിലും സംഭവിച്ച അവസ്ഥാഭേദങ്ങളെ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. ജലാശയത്തിനു പുറമേയുള്ള ഗാംഭീര്യം സർവ്വപ്രത്യക്ഷമായി തിരമാലകൾകൊണ്ടും, അകമേയുള്ളതു ജലജന്തുക്കൾകൊണ്ടുമാകയാൽ ആ രണ്ടുകൂട്ടവും സങ്ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു. പർവതത്തിനുതുല്യം, മഹാകായനായ വരാഹമൂർത്തി പെട്ടെന്നു പ്രവേശിക്കുവെ, കലങ്ങിമറിഞ്ഞുള്ള കല്ലോലങ്ങളുടെ ചാട്ടവും, മുതല, തിമിങ്ഗിലം മുതലായ ഭീഷണജലജന്തുക്കളുടെ പരിഭ്രമവും മായാവരാഹത്തിന്റെ വിവിധമായ മഹിമയെ വ്യക്തപ്പെടുത്തുന്നു. 'രസാതലസ്ഥാൻ' എന്നു സാമാന്യേന പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതിൽനിന്നു രസാതലനിവാസികളായ എല്ലാപേരേയും പരാമർശിക്കുന്നതുകൊണ്ടു ഹിരണ്യാക്ഷനും ഉൾപ്പെട്ടുപോകുന്നു. ശത്രുവിനു യദൃച്ഛയാ ഒരു വലുതായ പരിഭ്രമം കൊടുത്താൽ അതിനിടയിൽ ദർശനീയയായ ഭൂദേവിയെ വിവിക്തമായി കാണ്മാൻ സൌകര്യമുള്ളകാര്യംകൂടി പ്രകൃതത്തിൽ ഉദ്ദേശിച്ചിരിക്കണം എന്നു തോന്നുന്നു,

അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണല്ലൊ 'ആകമ്പയൻ' എന്ന ക്രിയ ഗവേഷണത്തിൽ ഹേതുവായി അനുവയിച്ചിരിക്കുന്നതു്.

അന്തർജ്ജലം—ഇവിടെ അനേകം വ്യാഖ്യാതാക്കന്മാരും അന്തർജ്ജലശബ്ദത്തെ ദ്വിതീയാന്തമായി സ്വീകരിച്ചു സങ്കലനക്രുചക്രാദിപദങ്ങളെ അതിനു വിശേഷണമാക്കി കല്പിച്ചു വിവരണം ചെയ്തുകാണുന്നു. എന്നാൽ അതു കായ്സ്വഭാവത്തിനു് അത്ര യോജിക്കായ്കയാൽ ഈ വ്യാഖ്യാനത്തിൽ അവ്യയീഭാവമായി കരുതി ജലമദ്ധ്യത്തിൽ എന്നു് അർത്ഥംകൊടുത്തു സങ്കലനക്രുചക്രാദികളായ മറ്റു ദ്വിതീയാന്തങ്ങളെ ക്രിയാവിശേഷണമായി ചേർത്തു വിവരണം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. മറ്റുള്ളവരുടെ പക്ഷം പര്യാലോചിച്ചുനോക്കുന്നതായാൽ 'കലുഷോമ്മിമാലം' എന്ന വിശേഷണത്തിനു ജലത്തിനുള്ളിൽ യാതൊരു യോഗ്യതയും ഇല്ലെന്നുള്ളതു വിശദമാകുന്നതാണല്ലൊ.

ആവിശ്യ—ആ എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ വിശധാതുവിന്റെ അർത്ഥം, ഏതാണ്ടൊരു വലുതായ ശക്തിയോടുകൂടിയ പ്രവേശം എന്നാകുന്നു. ഇതിനു്, 'പ്രവേശിച്ചിട്ടു്' എന്നുമാത്രം അർത്ഥംപറഞ്ഞാണു മറ്റു വ്യാഖ്യാതാക്കന്മാർ വിവരണം ചെയ്തിരിക്കുന്നതു്. അതുകൊണ്ടു് അർത്ഥം പൂർണ്ണമാകുന്നില്ല. ശാസ്താവും, ഭദ്രകാളിയും മറ്റും ആവേശം ഉണ്ടായാലുള്ള ഭയങ്കരമായ അലച്ചിയുടെ സ്ഥാനമാണു 'ഭീഷണരവേണ' എന്നതിനാൽ നിർവ്വഹിക്കപ്പെടുന്നതു് എന്നുകൂടി ചിന്തിച്ചാൽ വളരെ സരസമായിരിക്കും. വ്യ

തോയാശയത്തിനുള്ളിൽ ചാടിക്കടന്നു ഭൂദേവിയെ അന്വേഷിച്ചതിന്റെ ശേഷം ഉള്ള ശ്രീവരാഹപ്രവൃത്തിയെ പറയുന്നു:—

ദൃഷ്ട്വാഥ ദൈത്യഹതകേന രസാതലാന്തേ
സംവേശിതാം ത്വടിതി ക്രുടകിടിവിഭോ! ത്വം
ആപാതുകാനവിഗണയ്യ സുരാരിഖേടാൻ
ദംഷ്ട്രാങ്കുരേണ വസുധാമദ്ധാഃ സലീലം. ൯

(ഹേ) വിഭോ! = (അല്പയോ)കർത്തൃമകർത്തൃം അന്യഥാകർത്തൃം ച സമർത്ഥനായുള്ള സത്യസ്വരൂപനായ ഭഗവൻ!

ക്രുടകിടിഃ, ത്വം = കപടവരാഹമൂർത്തിയായ നിന്തിരുവടി

അഥ = അനന്തരം
വസുധാം = വസുധ(ഭൂമി)യെ
ദൈത്യഹതകേന = ദുഷ്ടനായ ദൈത്യനാൽ (ഹിരണ്യാക്ഷനാൽ)
രസാതലാന്തേ = രസാതലത്തിന്റെ അന്തത്തിൽ (അറ്റത്ത്–ആരും അറിയാത്ത ഒരു കോണിൽ, സങ്കേതസ്ഥാനത്തിൽ)
സംവേശിതാം = സംവേശിതയായി (പ്രവേശിപ്പിക്കപ്പെട്ടവളായി–സങ്ഗമാനുഭവത്തിനായി സഹശയനത്തിൽ ചേക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നവളായി)
ദൃഷ്ട്വാ = ദർശിച്ചി(കണ്ടി)ട്ട്,
ആപാതുകാൻ = ആപാതുക(എതിർക്കാൻ പാഞ്ഞുവരുന്നവ)രായ
സുരാരിഖേടാൻ = നിന്ദ്യരായ അസുരന്മാരെ (ദൈത്യരെ)
അവിഗണയ്യ = അവിഗണനംചെയ്യ (ക്ഷുദ്രാക്കാതെ-തിരസ്കരിച്ചിട്ട്)
(താം, വസുധാം) = (ആ ഭൂമിയെ)
സലീലം = ലീലയോടു (വിനോദത്തോടുകൂടംവണ്ണം)
ത്വടിതി = വേഗത്തിൽ
ദംഷ്ട്രാങ്കുരേണ = ദംഷ്ട്ര(തേറ്റ)കളുടെ അങ്കുര (അറ്റ)ത്താൽ
അദധാഃ. = ധരിച്ചു. (ഉദ്ധരിച്ചു—ഉയർത്തിയെടുത്തു രക്ഷിച്ചു.)

അദധാഃ—ഡുധാഞ് ധാരണപോഷണയോഃ എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലങ് മ-പു-ഏ.

അദധാത്	അധത്താം	അദധുഃ
അദധാഃ	അധത്തം	അധത്ത
അദധാം	അദധ്വ	അദധ്മ.

അല്ലയോ സാധുജനങ്ങളെ സമുദ്ധരണം ചെയ്യുന്നതിൽ ശക്തനായുള്ള മഹാപ്രഭോ! നിന്തിരുവടി സാധ്വിയായ ഭ്രമിദേവിയെ അന്വേഷിച്ച് അന്വേഷിച്ചു ചെന്നപ്പോൾ രസാതലലോകത്തിന്റെ അറ്റത്ത് ആക്കും കടക്കവഹിയാത്തവിധം ഗഹനമായ ഒരു സങ്കേതസ്ഥാനത്തിൽ, ദുഷ്ടനായ ഹിരണ്യാക്ഷൻ ചുറ്റും ആയുധപാണികളായ അനേകായിരം ദൈത്യഭടരെ കാവൽവച്ച മണിയറയ്ക്കുള്ളിൽ പ്രവേശിപ്പിച്ച ദൈന്യഗാനം പാടിക്കാത്തിരിക്കുന്നതായി കണ്ടു. ഉടൻതന്നെ നിന്തിരുവടി എതിർത്തുപാഞ്ഞുവരുന്ന അസംഖ്യം ദുഷ്ടദൈത്യരെ ആട്ടിക്കളഞ്ഞു ലീലയായിത്തന്നെ നേരെചെന്നു പ്രിയയായ ആ ഭ്രമിദേവിയെ തേറകളുടെ മൃദുകോമളമായ അഗ്രത്താൽ ആദരവോടെ ധരിച്ചുകൊണ്ടുപോന്നു.

സാരം.

ഈ ശ്ലോകത്തിൽനിന്നു സുലക്ഷണയായി, ധനാഢ്യയായി രത്നഭ്രഷിതയായ ഒരു പതിവ്രതയെ അനഘനായ ഒരു പ്രതിനായകൻ അപഹരിച്ചു തന്റെ മണിയറയിൽ കൊണ്ടുവച്ചിരിക്കയും, പാതിവ്രത്യമഹിമയാൽ തൊടുവാൻ വഹിയാതെ ശിങ്കിപാടി ഇരിക്കയും ചെയ്യുന്ന അവസരത്തിൽ ധീരനും, ഉദാത്തനും ആയ നായകൻ വന്ന് അനായാസേന ലീലയായി തിരിയെ സ്വീകരിച്ചുകൊണ്ടുപോകുന്ന ഒരു വൃത്താന്തം ധ്വനിക്കുന്നു. ഈ ധ്വനിയിൽ രസാതലാന്തേ എന്നിടത്തെ 'അന്തേ', 'സംവേശിതാം', 'വസുധാം', 'സലീലം' എന്നീ പദങ്ങളുടെ സംഘടന സാമഗ്രിയായി നില്ക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

൧. അന്തേ=അറ്റത്തു—സങ്കേതസ്ഥാനത്തു്.

൨. സംവേശിതാം=ഉറക്കമഞ്ചത്തിൽ പ്രവേശിപ്പിക്കപ്പെട്ടവൾ.

൩. വസുധാം=ധനാഢ്യ—രത്നഗർഭ എന്നുംമറ്റും യൌഗികാർത്ഥം.

൪. സലീലം=ലീല—വിനോദം—അനായാസം.

എന്നിങ്ങനെയാണ് ഇവയ്ക്കു സന്ദർഭോചിതമായ അർത്ഥം എന്നു സാഹിത്യരസികരായ സഹൃദയർ ചിന്തിക്കുമ്പോൾ ഈ ധ്വനിക്കു ശരിയായ അവകാശം കാണുന്നതാണു്.

ആപാതുകാൻ — ഇവിടെ പത് എന്ന ധാതുവിൽനിന്നു കർത്തൃരൂപത്തിൽ, 'ലഷ-പത-പദ-സ്ഥാ-ഭൂ-വൃഷ-ഹന-കമ-ഗമ-ശ്നുഭ്യ ഉകഞ്' (൩-൨-൧൫൪) എന്ന പാണിനിസൂത്രത്താൽ ഉകഞ് പ്രത്യയംവച്ചു 'പാതുക' എന്നു രൂപം സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ളതാണ്. **പ്രയോഗം. ൻ**

ഈവിധം ഭൂമിയെ ഉദ്ധരിച്ചുകൊണ്ടു നമുക്കുള്ളിൽനിന്നും ലീലാവതാരസ്വരൂപനായി ഉത്ഥിതനായ ഭഗവാനോടു രോഗനിവാരണം പ്രാർത്ഥിച്ചുകൊണ്ടു കവി ദശകം ഉപസംഹരിക്കുന്നു:—

അഭ്യുദ്ധരന്നഥ ധരാം ദശനാഗ്രലഗ്ന-
മുസ്താങ്കുരാങ്കിത ഇവാധികപീവരാത്മാ
ഉദ്ധൂതഘോരസലിലാജ്ജുലധേരുദഞ്ചൻ
ക്രീഡാവരാഹവപുരീശ! പാഹി രോഗാത്. ൧൦

(ഹേ) ഈശ്വര! = (അല്ലയോ) ഈശ്വര! (സർവ്വശക്തനായ ഭഗവൻ!)

അഥ = അനന്തരം

ധരാം = ധരയെ (എല്ലാപേരേയും ധരിക്കുന്ന ആധാരഭൂതയായ ഭൂമിയെ)

അഭ്യുദ്ധരൻ = നേരെ ഉദ്ധരിച്ചുകൊണ്ടു (പൊക്കിയെടുത്തുകൊണ്ടു)

ദശനാഗ്രലഗ്നമുസ്താങ്കുരാങ്കിതഃ, ഇവ = ദശനാഗ്രത്തിൽ (ദശനങ്ങളുടെ-ദന്തങ്ങളുടെ - തേറ്റകളുടെ അറ്റത്തു)ലഗ്നമായി (പറ്റിയതായി)രിക്കുന്ന മുസ്താങ്കുരത്താൽ (മുത്തങ്ങയുടെ കരുന്നിനാൽ) അങ്കിത (അടയാളപ്പെടുത്തപ്പെട്ടവ)നോ എന്നതോന്നുമാറ് ഇരിക്കുന്നവനായും

അധികപീവരാത്മാ = അധികം (അത്യന്തം) പീവര (സ്ഥൂല)മായ ആത്മാവോടു (മൂർത്തിയോടു) കൂടിയവനായും

ഉദ്ധൃതഘോരസലിലാത്, ജലധേഃ	= ഉദ്ധൃതമായി (ഇളകിമറിഞ്ഞതായി) ഘോര(ഭയങ്കര)മായ സലില(ജല)ത്തോടുകൂടിയ ജലധിയിൽ (സമുദ്രത്തിൽ) നിന്നും
ഉദഞ്ചൻ	= ഉദഞ്ചന്നായും (പൊങ്ങിവരുന്നവനായും) ഉള്ള
ക്രീഡാവരാഹവപുഃ	= ക്രീഡാവരാഹവപുസ്സായ(ലീലാവരാഹമൂർത്തിയായുള്ള)
(തവ)	= (നിന്തിരുവടി)
രോഗാത്	= രോഗത്തിൽനിന്നും
പാഹി.	= രക്ഷിക്കുമാറാകണേ.

സാരം.

അല്ലയോ സർവ്വശക്തനായ ജഗദീശ്വര! ഗുരുവായൂരപ്പ! നിന്തിരുവടിയുടെ ലീലാവിലാസങ്ങൾ അചിന്ത്യവൈഭവങ്ങളാണ്. പർവ്വതങ്ങൾ, നദികൾ, വലിയകാടുകൾ എന്നിവയേയും, മറ്റനേകം ഖണ്ഡങ്ങളേയും ധരിച്ചിരിക്കുന്ന സർവ്വാധാരയായ ഈ പൃഥ്വീദേവിയെ ശ്രീവരാഹമൂർത്തിയായ നിന്തിരുവടി തേറ്റകളുടെ അഗ്രത്തിൽ ധരിച്ചപ്പോൾ വലിയക്രൗഞ്ചപർവ്വതമേൽ ഒരു മുത്തങ്ങാക്കുരുന്നു പറിയപോൽമാത്രമേ കാണപ്പെട്ടുള്ളൂ. അത്രയും നിന്തിരുവടിയുടെ മൂർത്തി മഹത്തും, ഭൂമി അണുവും ആയിപ്പോയി. എന്തിനു, ചുരുക്കിപ്പറഞ്ഞാൽ ഭൂമിയുടെ ഉദ്ധരണത്തിൽ കായ്ക്ഷമമായ ഒരു വരാഹമൂർത്തി ധരിച്ചപ്പോൾ ഉത്സാഹത്തോടുകൂടിയുള്ള ലീലയും ഇവിടെ പരിപൂർണ്ണമായി. അത്യുത്സാഹത്തോടെ ഭൂമികുത്തി മുത്തങ്ങയെടുക്കുന്ന ഒരുമട്ടും തിരുമേനിക്കു സാധിച്ചു എന്ന് എല്ലാപേക്കും തോന്നുമാറു തേറ്റമേൽ ഉള്ള ഭൂമിയാൽ ഈ മൂർത്തി അടയാളപ്പെട്ടിരുന്നു. ഈവിധം ഭൂമിയെ അപേക്ഷിച്ചു സർവ്വലോകധരനാകയാൽ യഥാർത്ഥത്തിലുള്ള സ്ഥൗല്യം മൂർത്തിമത്തായി കാണുമാറ് മഹത്തായ ശരീരത്തോടുകൂടി ലീലാവരാഹരൂപിയായി, ഭയങ്കരമായി ഇളകിമറിയുന്ന മഹാസമുദ്രത്തിൽ നിന്നും ഭൂമിയെ ഉദ്ധരിച്ചുകൊണ്ട് ഉത്ഥിതനായ ഭഗവൻ! എന്നെ രോഗത്തിൽനിന്നു രക്ഷിച്ചു അനുഗ്രഹിക്കേണമേ.

ഭൂമിയെ സമുദ്രത്തിൽനിന്ന് എടുത്തതുപോലെ എന്നെ രോഗത്തിൽ നിന്ന് ഉദ്ധരിച്ചു രക്ഷിക്കുവാൻ കൃപയുണ്ടാകേണമേ.

ഇവിടെ ദുഷ്കരമായ ഏതുകാര്യവും പ്രയാസം വിനാ സാധിക്കുവാനുള്ള ശക്തിയും അതിനുതക്ക കോപ്പും ഭഗവാനിൽ സ്ഥാപിക്കയും, ഈശ്വര! എന്ന സംബോധനത്താൽ അതു ഭഗവാനെ അറിയിക്കയുംചെയ്ത് എത്രയെത്രയോ ലഘുസാദ്ധ്യമായ രോഗനിവാരണം പ്രാർത്ഥിച്ചിരിക്കുന്നു. ഭഗവന്മൂർത്തിയെ അപേക്ഷിച്ചു മുങ്ങിപ്പോയ ഭൂമിയുടെ അണുപ്രായമായ സ്വരൂപവും സമുദ്രത്തിൽനിന്നുള്ള ഉദ്ധരണവും ഇതിന് ഉദാഹരണമായി ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അധികപീവരാത്മാവാണ് എന്നതിനു സാധകമായി സർവ്വാധാരമായ ഭൂമിയേയും, ആധാരമായി ധരിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നുള്ള വാക്യാർത്ഥം കാവ്യലിങ്ഗമര്യാദയാ യോജിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ക്രീഡാവരാഹവപുസ്സാണെന്നുള്ള കഥ സമർത്ഥിക്കുന്നതിനായി മുസ്താങ്കുരാങ്കിതത്വം ഉത്പ്രേക്ഷയായും, കളിയായി മുങ്ങി ജലാശയത്തിൽനിന്നുള്ള ഉത്ഥാനം വസ്തുരൂപമായും കൊള്ളിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇത്രയും നിരൂപണത്താൽ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ഉത്പ്രേക്ഷ, കാവ്യലിങ്ഗം, സ്വഭാവോക്തി എന്നീ മൂന്ന് അലങ്കാരങ്ങൾ കാവ്യശോഭാകരങ്ങളായിരിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

കഴിഞ്ഞ മൂന്നുശ്ലോകങ്ങളിലെ കാര്യമായി ഭഗവാൻ സാധിച്ചതായ—ജലാശയത്തിൽ പ്രവേശിച്ചുള്ള ഭൂമ്യന്വേഷണം, ദംഷ്ട്രയാൽ ഉദ്ധരണം, സമുദ്രത്തിൽനിന്നുള്ള ഉത്ഥാനം എന്നിവയ്ക്കു പ്രമാണങ്ങൾ ഉദ്ധരിച്ചുകൊള്ളുന്നു—

"ഖുരൈഃ ക്ഷുരപ്രൈർദ്ദരയംസ്തദാപ
ഉത്പാരപാരം ത്രിപരൂ രസായാം
ദദർശ ഗാം തത്ര സുഷുപ്സുരഗ്രേ
യാം ജീവധാനീം സ്വയമഭ്യധത്ത."
"സ്വദംഷ്ട്രയോദ്ധൃത്യ മഹീം നിമഗ്നാം
സ ഉത്ഥിതഃ;....."

(ഭാഗവതം.)

'തതഃ സമുത്ക്ഷിപ്യ ധരാം സ്വദംഷ്ട്രയാ
മഹാവരാഹഃ സ്ഫുടപദ്മലോചനഃ

രസാതലാദ്ധത്പലപത്രസന്നിഭഃ
സമുത്ഥിതോ നീച ഇവാചലോ മഹാൻ."

(വിഷ്ണുപുരാണം.)

"ഉദ്ധൃതാസി വരാഹേണ കൃഷ്ണേന ശതബാഹുനാ." ഫ ഠ

(ശ്രുതി.)

വരാഹാവതാരവർണ്ണനവും ഭൂമ്യുദ്ധരണവർണ്ണനവും
എന്ന പന്ത്രണ്ടാംദശകം സമാപ്തം.

അഥ ത്രയോദശം ദശകം.

ഭൂമ്യുദ്ധരണപ്രസ്താവത്താൽ കർത്തവ്യമായിത്തീർന്ന ഹിരണ്യാക്ഷന്റെ യുദ്ധവും, വധവും, മുനിമാരാലുള്ള ഭഗവത്സ്തുതിയും വർണ്ണിക്കുന്നതിനായി ഈ ദശകം ആരംഭിക്കുന്നു. അതിൽ ഹിരണ്യാക്ഷനെ ഭഗവത്സമീപത്തിൽകൊണ്ടാക്കുന്നതിനായി നാരദന്റെ കൌശലത്തെ ആദ്യത്തെ ശ്ലോകംകൊണ്ട് ഉപന്യസിക്കുന്നു:—

ഹിരണ്യാക്ഷം താവദ് വരദ! ഭവദന്വേഷണപരം
ചരന്തം സാംവർത്തേ പയസി നിജജങ്ഘാപരിമിതേ
ഭവദ്ഭക്തോ ഗത്വാ കപടപടുധീർന്നാരദമുനിഃ
ശനൈരൂചേ നന്ദൻ ദനുജമപി നിന്ദംസുവ ബലം. ഫ

(ഹേ) വരദ! = (അല്ലയോ) വരദനായ! (ഭക്താഭീഷ്ടപ്രദനായി) ഉള്ള ഭഗവൻ!

താവത് = അപ്പോൾതന്നെ (ഭൂമിയെ ഉദ്ധരണംചെയ്യ വരാഹമൂർത്തി വെള്ളത്തിൽനിന്നും പൊങ്ങി വന്ന ഉടൻതന്നെ)

നിജജങ്ഘാപരിമിതേ = തന്റെ ജങ്ഘായോളം (കണങ്കാലോളം) പരിമിതമായി (വരുന്നതായി)

സാംവർത്തേ = സാംവർത്തമായി (പ്രളയസംബന്ധിയായി) ഉള്ള

പയസി = പയസ്സിൽ (വെള്ളത്തിൽ)

ഭവദന്വേഷണപരം = ഭവാന്റെ (നിന്തിരുവടിയുടെ) അന്വേഷണത്തിൽ പരനായ (തത്പരനായി)

ചരന്തം = ചരന്നായ (സഞ്ചരിക്കുന്നവനായ)

ഹിരണ്യാക്ഷം, ദനുജം = ഹിരണ്യാക്ഷനായ ദാനവനെ

കപടപടുധീഃ = കപടത്തിൽ (മായാവികളായ അസുരരെ പററിക്കേണ്ടുന്ന കായ്ത്തിനുള്ള ചതിപ്രയോഗത്തിൽ) പടുവായ (സമർത്ഥമായ) ധീ(ബുദ്ധി)യോടുകൂടിയ

ഭവദ്ഭക്തഃ, നാരദമുനിഃ = ഭവദ്ഭക്തനായ (നിന്തിരുവടിയുടെ ദാസനായ) നാരദമഹർഷി

ഗത്വാ = പ്രാപിച്ചിട്ട്

നന്ദൻ = നന്ദിച്ചു(പ്രശംസിച്ചു)കൊണ്ടും

തവ, ബലം = നിന്തിരുവടിയുടെ ബലത്തെ (ശക്തിയെ)

നിന്ദൻ, അപി = നിന്ദിച്ചു (ആക്ഷേപിച്ചു)കൊണ്ടും

ശനൈഃ, ഊചേ = ശനൈസ്സായി (പതുക്കെ—സമാധാനപ്പെട്ടുത്തിക്കൊണ്ടു) വചിച്ചു (പറഞ്ഞു.)

സാരം.

അല്ലയോ ഭക്തജനാഭീഷ്ടസമർപ്പകനായി കരുണാനിധിയായുള്ള ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയല്ലാതെ മററ് ആരും ശരണം ഇല്ലാത്ത ഭൂമിയെ, ദുഷ്ടനായ അസുരന്റെ അപഹരണത്തിൽനിന്ന പുനരുദ്ധരണംചെയ്തുകഴിയവെ ഉദ്ബുദ്ധനായി കുപിതനായ ഹിരണ്യാക്ഷൻ ഉടൻതന്നെ നിന്തിരുവടിയുടെനേക്കു യുദ്ധംചെയ്തു കോലാഹലം ഉണ്ടാക്കുവാനായി അന്വേഷിച്ചുതുടങ്ങി. ഭക്തജനമാത്രദൃശ്യനായ നിന്തിരുവടിയെ വിചാരിച്ചക്ഷണത്തിൽ ലഭിക്കുന്നതിന് ഈ മൂഢനു കഴിയുന്നതാണോ? ഭയങ്കരമായ ആ പ്രളയജലം ഹിരണ്യാക്ഷനു കണങ്കാലോളം മാത്രമായിരുന്നതിനാൽ അങ്ങോട്ടും

ഇങ്ങോട്ടും പാഞ്ഞുചാടി അന്വേഷിക്കാൻ ബുദ്ധിമുട്ടു ലേശവും ഉണ്ടായില്ല. പക്ഷേ, ഫലവും അതുപോലെതന്നെയായിരുന്നു. ഇത്രയെല്ലാമാണു കായ്മും എങ്കിലും തന്റെ ദ്വാരപാലനായിരുന്നവനാകയാൽ നിന്തിരുവടിക്ക് ആഭ്യന്തരമായ വാത്സല്യം ഉള്ളതായി അറിഞ്ഞു ദാസനായ ശ്രീനാരദമഹർഷി മൂഢനും, ദുഷ്ടനും ആയ ഹിരണ്യാക്ഷനെ നിന്തിരുവടിയുടെ അടുക്കൽ കൊണ്ടുവന്നു ചേർക്കാൻ ഉദ്യമിച്ചു. ഈ ഉദ്യമം പൊങ്ങനായ അയാളുടെ ഹിതത്തിനു തക്കവിധം വളരെ വളരെ പ്രശംസിക്കുകയും, നിന്തിരുവടിയുടെ ബലത്തെ നിന്ദിക്കുകയുംചെയ്തു്, നിന്തിരുവടി എഴുന്നള്ളിയിരുന്ന സ്ഥലത്തേക്കു മാത്രോപദേശംചെയ്തു കൊടുക്കുകയായിരുന്നു.

നിരൂപണം.

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ദുഷ്ടനാണെങ്കിലും ഹിരണ്യാക്ഷനു ഭഗവദ്ദർശനം പ്രാപ്തമാവസരമാകയാൽ അതിലേയ്ക്കുള്ള മാർഗ്ഗം നിർദ്ദേശിക്കുന്നു. മൂഢബുദ്ധികളായ ആളുകൾക്കു ഗുരുകൃപയാൽ ഉപദേശം അനുസരിച്ച് ഈശ്വരപ്രത്യക്ഷം ഉണ്ടാകുന്നതാണല്ലൊ. ലോകഗുരുവായ നാരദനാണ് ഈമാതിരി ദുഷ്ടർക്കു ബുദ്ധിപ്രേരണയാൽ മാർഗ്ഗോപദേശംചെയ്തു് സദ്ഗതി കാട്ടിക്കൊടുക്കുന്നതു് എന്നുള്ള സൂക്ഷ്മം ഇവിടെ ഉദാഹരണമായി കൊള്ളിച്ചിരിക്കുന്നു. ശ്രീനാരദമഹർഷിയുടെ വചനം കേൾക്കാനിടയായാൽ പാപരൂപമായ ശരീരവിധ്വംസനം വന്നു ഭഗവദ്ദർശനത്താൽ സായുജ്യം സംഭവിക്കുന്നതായി മേല്പെട്ട പലേടത്തും വ്യക്തപ്പെട്ടുന്നുണ്ടു്.

നന്ദൻ ദനുജമപി നിന്ദംസ്തവ ബലം — ഇവിടെ അപിശബ്ദം ദനുജപദത്തോടുചേർത്ത് അടുത്തായി ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുകയാൽ, ദനുജനേയും എന്ന് അർത്ഥം വരാവുന്നതിനാൽ ഭഗവാനേയും നന്ദിച്ചുകൊണ്ട് എന്നു ധ്വനിക്കുന്നു. പക്ഷേ വാച്യവൃത്ത്യാ ഹിരണ്യാക്ഷനെത്തന്നെ നന്ദിച്ചു എന്നിരുന്നാലും കവിയുടെ മറ്റൊരു പൊടിക്കൈയ് ഇവിടെ ശ്രദ്ധേയമാണു്. ദനുജനെ നന്ദിച്ചു ഭഗവാന്റെ ബലത്തെ നിന്ദിച്ചു എന്നിങ്ങനെ പറകയാൽ ഭഗവാനെ നിന്ദിക്കാൻ സാധിക്കയില്ലെന്നും, ഭഗവാന്റെ മായാരൂപമായ ബലത്തെയാണു നിന്ദിച്ചതെന്നും വരുത്തിയിരിക്കുന്നു. ഇതനുസരിച്ച് അടുത്തശ്ലോകത്തിൽ — 'സ മായാവീ'

എന്നു മായാവിത്വത്തെ (മായയെ) പററി ആക്ഷേപിച്ചിട്ടുള്ളത് ഉചിതമായിരിക്കുന്നു.

വാസ്തവത്തിൽ, ഈമാതിരിസ്ഥലത്തിൽ വാച്യമായ സ്തുതിയും, നിന്ദയും ഉദ്ദേശത്തിൽ വ്യാജരൂപമാകയാൽ ഫലത്തിൽ നിന്ദയിലും, സ്തുതിയിലും ആണു യഥാക്രമം പര്യവസാനം എന്നും ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാണ്. അതിനാൽ കവിക്കു ഭഗവന്നിന്ദാവചന ഘടനയാൽ ലേശവും അപരാധം ശങ്കനീയമല്ല. 'ശനൈരൂചേ' എന്നുള്ളഭാഗം ഹിരണ്യാക്ഷനന്ദനവും, ഭഗവന്നിന്ദനവും ഉറക്കെ പറയാൻ കൊള്ളുകയില്ലെന്നു വേറൊരുതരം സങ്കേതവും വ്യഞ്ജിക്കുന്നു. മഹാകവിരഹസ്യം ആരറിഞ്ഞു? ൧

ശ്രീനാരദന്റെ വചനവും, തദനുസാരേണ ഹിരണ്യാക്ഷന്റെ ഭഗവത്സന്നിധിപ്രാപ്തിയും അടുത്തശ്ലോകംകൊണ്ടു പറയുന്നു:—

സ മായാവീ വിഷ്ണുഹരതി ഭവദീയാം വസുമതീം
പ്രഭോ! കഷ്ടം കഷ്ടം കിമിദമിതി തേനാഭിഗദിതഃ
നദൻ ക്വാസൗ ക്വാസാവിതി സ മുനിനാ ദശിതപഥോ
ഭവന്തം സംപ്രാപദ് ധരണിധരമുദ്യന്തമുദകാത്. ൨

സഃ, വിഷ്ണുഃ	=	ആ വിഷ്ണു (സർവ്വവ്യാപിയായ) ഭഗവാൻ
മായാവീ	=	മായാവിയായി (മായയോടുകൂടിയവനായി—മായാവരാഹനായി-നേരിട്ടുനില്ക്കാൻ നിലയില്ലാത്തവനായി)
ഭവദീയാം	=	ഭവാന്റേ(നിങ്ങളുടേ)താക്കി വച്ചിട്ടുള്ള
വസുമതീം	=	വസുമതിയെ (സർവ്വസമ്പത്തുകൾക്കും ആധാരമായ വസുന്ധരാദേവിയെ)
ഹരതി	=	(ഇതേ) ഹരിച്ചുകൊണ്ടുപോകുന്നു—അപഹരി(മോഷ്ടി)ച്ചുകൊണ്ടുപോകുന്നു

(ഹേ) പ്രഭോ! = (അല്ലയോ) പ്രഭുതപം (ആധിപത്യം) ഉള്ളവനായ ഹിരണ്യാക്ഷ!— ഭൂമിയെക്കുറിച്ചുള്ള കൈകായ്ത്തിന് അധികാരിയായ നായക!

കഷ്ടം! കഷ്ടം! കിമിദം = വളരെ വളരെ കഷ്ടം! എന്താണിത്? (ഭൂമിക്ക് അധീശ്വരനായി നിങ്ങടം ഇരിക്കവേതന്നെ ലേശവും ഗണിക്കാതെ ഒരു കാട്ടുമൃഗം വന്ന് ഇങ്ങനെ പ്രവർത്തിക്കുന്നത് എത്രയോ നിന്ദ്യമാണ്. പ്രഭുക്കളുടെ ഉദാസീനതയും ക്ഷുദ്രജന്തുക്കളുടെ അക്രമപ്രവൃത്തിയും അതിശോചനീയമാണ്)

ഇതി = എന്നിപ്രകാരം

അഭിഗദിതഃ, നദൻ, സഃ = അഭിഗദിത(നേരിട്ടതന്നെ അറിയിക്കപ്പെട്ടവ)നും നദന്നും (ഗർജ്ജിക്കുന്നവനും) ആയ ആ ഹിരണ്യാക്ഷൻ

അസൌ, ക്വ? അസൌ, ക്വ? ഇതി = ആ വരാഹം എവിടെ? എവിടെ? എന്നിങ്ങനെ ചോദിച്ചുകൊണ്ട്

തേന, മുനിനാ = ആ നാരദമഹർഷിയാൽ

ദർശിതപഥഃ = ദർശിതമായ (കാട്ടിക്കൊടുക്കപ്പെട്ടതായ) പന്ഥാവോട് (മാർഗ്ഗത്തോട്) കൂടിയവനായി

ഉദകാത് = വെള്ളത്തിൽനിന്നു

ഉദ്യന്തം = പൊങ്ങിവരുന്ന

ധരണിധരം = ധരണി(ഭൂമി)യെ ധരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന

ഭവന്തം = നിന്തിരുവടിയെ
സംപ്രാപത്. = സംപ്രാപിച്ചു. (കണ്ടുമുട്ടി.)

അല്ലയോ സർവ്വലോകത്തിനും ഏകപ്രഭുവായുള്ള ഭഗവൻ! നാരദമഹർഷി ഹിരണ്യാക്ഷനോടു നേരിട്ടുചെന്ന് ഇപ്രകാരമാണ് അറിയിച്ചത്. "ഹേ ഹിരണ്യാക്ഷ! ഇതിൽപരം നിനക്ക് എന്താണ് ഒരു കുറച്ചിലുള്ളത്? കഷ്ടം കഷ്ടം!! ഈ കഥ സ്മരിക്കാൻപോലും എന്റെ ഹൃദയം അനുവദിക്കുന്നില്ല. നിന്റെ സ്വന്തം സ്വത്താണെന്ന് അഭിമാനിച്ചും, മാനിച്ചും, ലാളിച്ചും വരുന്ന ഭൂമിയെ ആ വിഷ്ണു ഇതേ കട്ടുകൊണ്ടുപോകുന്നു. എന്നാൽ ആ വിഷ്ണുവിനെ നിനക്കു കാണ്മാനും, എതിർക്കാനും സാധിക്കുന്നതല്ല. ഒരു ശരിയായ പ്രതിയോദ്ധാവു നിനക്ക് ഇദ്ദേഹം തന്നെയാണ്. വേഗം ചെന്നു പിടികൂടിക്കൊള്ളുക. എന്നാൽ ഒന്നുകൂടി ചിന്തിക്കുമ്പോൾ വളരെ വളരെ ലജ്ജ തോന്നുന്നു. അദ്ദേഹം നേരെയുള്ള വേഷത്തിലല്ല വന്നിട്ടുള്ളത്. കക്കാൻവരുന്ന കള്ളരുടെ കൂട്ടു വേഷംമാറിയാണു വന്നിരിക്കുന്നത്. നേരിട്ടുള്ള വേഷത്തിൽവന്ന് എതിർക്കാൻമാത്രം നിനക്കു യോഗ്യതയില്ലെന്നു പുച്ഛിക്കേണമെന്നുകൂടി അദ്ദേഹത്തിനു വിചാരം ഉള്ളതുപോലെ തോന്നുന്നു. അദ്ദേഹം മായാപ്രയോഗം കൊണ്ടാണ് ഇങ്ങനെ വേഷംമാറിയത്. പ്രഭുവായ നീ വിചാരിച്ചാൽ ഇതു ലേശവും അസാദ്ധ്യമല്ല. ഇപ്പോൾതന്നെ ആ മായാവിയെ എതിർത്തു ജയിക്കാൻ ശ്രമിക്കണം. പ്രഭുക്കളുടെ ഉദാസീനതയും, അല്പന്മാരുടെ അക്രമവും കൂടിച്ചേർന്നാൽ അതു വളരെ വളരെ ഹാസ്യമെന്നുതന്നെയല്ല അനർത്ഥകാരികൂടി ആയേയ്ക്കും; ലേശവും അമാന്തിക്കരുത്". ഇതുകേട്ടപ്പോൾ സന്തോഷത്തോടും, ധൈര്യത്തോടും അലറിക്കൊണ്ട് ആ ഹിരണ്യാക്ഷൻ "ആ കള്ളൻ എവിടെ എവിടെ? ഇപ്പോൾതന്നെ കഥകഴിച്ചേക്കാം. എന്റെ ദൃഷ്ടിക്കുനേരേനിന്നു പ്രവർത്തിക്കാൻ ശക്തിയില്ലാതെ ഇങ്ങനെ കപടംകൊണ്ടാണോ നടക്കേണ്ടത്? മഹർഷേ! ഒന്നു കാട്ടിത്തരണേ" എന്ന് അപേക്ഷിച്ചു. ഉടൻതന്നെ മഹർഷി നിന്തിരുവടിയുടെനേർക്കു വഴികാണിച്ചുകൊടുത്തു. ഇത്രയും ആയപ്പോൾ തേററകളുടെ അഗ്രത്താൽ ഭൂമിയെ ധരിച്ചുകൊണ്ടു മഹാർണ്ണവത്തിൽനിന്നു മേല്പെട്ട് ഉത്ഥാനംചെയ്തുവരുന്ന നിന്തിരുവടിയെ

സാരം.

കണ്ട് ആ ഹിരണ്യാക്ഷൻ പുച്ഛരസത്തിൽ ഒന്നുകൂടി അലറിക്കൊണ്ട് അടുത്തുകൂടി.

ഇവിടെ പരമസാത്ത്വികസ്വരൂപനായി സർവ്വവ്യാപിയായുള്ള വിഷ്ണുവിനു മായാബലംകൊണ്ടല്ലാതെ ശരീരധാരണം അസംഭവിയാണെന്നും അപ്രകാരം ഉള്ള മായാവിയുടെ മാർഗ്ഗം അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഊടുകൾ അറിഞ്ഞ കപടപടുധീയായ നാരദനല്ലാതെ വശം ഇല്ലെന്നും ഉള്ള അഭിപ്രായം വ്യഞ്ജിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതിനുംപുറമെ തന്റെ മുന്നിൽകൂടി ഭൂമിയെ അപഹരിച്ചുകൊണ്ടുപോകുന്ന മായാവരാഹത്തെ കാണ്മാൻകഴിയാത്ത കേവലം താമസപ്രായനാണു ഹിരണ്യാക്ഷൻ എന്നും താത്പര്യം ദ്യോതിക്കുന്നു. ഇതിനു കാരണം ഹിരണ്യാക്ഷന്റെ മൂർത്തി മായയാൽ നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നതും, ഭഗവാന്റെ മൂർത്തി അസ്വതന്ത്രമായ മായയാൽ അടുക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതും ആണ്. ആകയാൽ 'മായാവീ' എന്നപദം ഹിരണ്യാക്ഷനെക്കൂടി സ്പർശിക്കുന്നതാണ്.

നിരൂപണം.

പ്രഭോ!—ഈ സംബോധനം നാരദന്റെ ദൃഷ്ട്യാ പൊങ്ങനായ ഹിരണ്യാക്ഷനെക്കുറിച്ചു വ്യാജസ്തുതിയായിട്ടാണെങ്കിലും, ഭക്തനായ കവിയുടെദൃഷ്ട്യാ യഥാർത്ഥത്തിൽ ഭഗവാനെക്കുറിച്ചാണു ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതു്. അപ്പോൾ അല്ലയോ പ്രഭോ! നാരദനാൽ ഈവിധം അറിയിക്കപ്പെട്ട നദന്നായ അവൻ എന്ന് അന്വയം പറയണം.

ധരണിധരമുദ്യന്തമുദകാത്—ഇവിടെ ധരണിധരശബ്ദം ഭൂമിയെ ധരിച്ചുകൊണ്ട് എന്ന താത്പര്യത്തിൽ യൌഗികമാണെങ്കിലും, ധരണിധരം=പർവ്വതം എന്നു രൂഢമായ അർത്ഥത്താൽ വെള്ളത്തിൽനിന്ന് ഒരു മല ഇളകി പൊങ്ങി വരുമ്പോലെ എന്നീവിധം ഹിരണ്യാക്ഷനു ശങ്കാജനകമായ ഒരു മഹത്ത്വം കൂടി സൂചിപ്പിക്കാൻ ഉപയോഗിച്ചതായി നിരൂപണം ചെയ്യാം.

നാരദനിൽനിന്നു മാർഗ്ഗം അറിഞ്ഞ ഹിരണ്യാക്ഷൻ ശ്രീവരാഹമൂർത്തിയെ പ്രാപിച്ചതായ കാര്യം ഭാഗവതത്തിൽ ഇപ്രകാരം കാണുന്നു:—

"ഹരേർവ്വിദിത്വാ ഗതിമങ്ഗ! നാരദാദ്
രസാതലം നിർവ്വിവിശേ ത്വരാന്വിതഃ
ദദർശ തത്രാഭിജിതം ധരാധരം
പ്രോന്നീയമാനാവനിമഗ്രദംഷ്ട്രയാ"

൨

വരാഹമൂർത്തിയെ കണ്ടിച്ചുടൻ ഹിരണ്യാക്ഷൻ അധിക്ഷേപിക്കുന്നതും, ഭഗവാൻ യുദ്ധോല്ലുകനാകുന്നതും ആയ കാര്യം പറയുന്നു:—

അഹോ! ആരണ്യോ'യം മൃഗ ഇതി ഹസന്തം ബഹുതരൈ-
ർദുരുക്തൈർവിധ്യന്തം ദിതിസുതമവജ്ഞായ ഭഗവൻ!
മഹീം ദൃഷ്ട്വാ ദംഷ്ട്രാശിരസി ചകിതാം സ്വേന മഹസാ
പയോധാവാധായ പ്രസഭമുദയുങ്ക്ഥാ മൃധവിധൌ. ൫

അഹോ! = കഷ്ടം!! കഷ്ടം!!
അയം = ഇത് ഒരു
ആരണ്യഃ, മൃഗഃ = ആരണ്യമായ (അരണ്യത്തിൽ-കാട്ടിൽ ഉള്ള) മൃഗം (ജന്തു) ആണല്ലൊ. (ഇതിനോടാണോ ഞാൻ യുദ്ധംചെയ്യേണ്ടതു്?)
ഇതി = എന്നിങ്ങനെ
ഹസന്തം = ഹസിക്കു(കൈകൊട്ടിച്ചിരിക്കു)ന്നവനും,
ബഹുതരൈഃ = ബഹുതര(അപരിമിത)ങ്ങളായ
ദുരുക്തൈഃ = ദുരുക്ത(ദുർവ്വചന)ങ്ങളാൽ—ശകാരങ്ങളാൽ
വിധ്യന്തം = വേധനംചെയ്യുന്നവനും (പീഡിപ്പിക്കുന്നവനും) ആയ
ദിതിസുതം = ദിതിസുത(ദൈത്യനായ ഹിരണ്യാക്ഷ)നെ
അവജ്ഞായ = അവജ്ഞചെയ്തിട്ടു (ധിക്കരിച്ചിട്ടു)
(ഹേ) ഭഗവൻ! (ത്വം) = (അല്ലയോ) ഭഗവൻ! (നിന്തിരുവടി)
ദംഷ്ട്രാശിരസി = ദംഷ്ട്ര(തേറ്റ)കളുടെ ശിരസ്സിൽ (അഗ്രത്തിൽ)
മഹീം = മഹി(ഭൂമി)യെ
ചകിതാം, ദൃഷ്ട്വാ = ചകിത(ഹിരണ്യാക്ഷന്റെ ആഗമനത്താൽ ഭീത)യായി കണ്ടിട്ടു
(താം) = (ആ ഭൂമിയെ)

സ്വേന, മഹസാ	= സ്വമായ (തന്റേതായ) മഹസ്സ (വീൎയ്യം)കൊണ്ടു
പയോധൗ	= പയോധിയി(സമുദ്രത്തി)ൽ
ആധായ	= ആധാനംചെയ്തിട്ട് (ആരാലും ഇളക്കാൻ വഹിയാത്തവിധം ഉറപ്പിച്ചിട്ടു)
പ്രസഭം	= പെട്ടെന്നു
മൃധവിധൌ	= യുദ്ധകൎമ്മത്തിൽ
ഉദയുങ്ക്ഥാഃ.	= ഉദ്യുക്തനായി. (തയ്യാറായിഭവിച്ചു.)

ഉദയുങ്ക്ഥാഃ—ഉത് എന്ന ഉപസൎഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ 'യുജിര് യോഗേ' എന്ന ധാതുവിൽ കൎത്തരി ആത്മനേപദി ലങ് മ-പു-ഏ.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! ശ്രീവരാഹമൂൎത്തിയായ നിന്തിരുവടിയെ കണ്ടപ്പോൾ കാലപ്പിഴകൊണ്ടു ഹിരണ്യാക്ഷന് അപഹാസമാണ് തോന്നിയത്. അയാൾ 'കഷ്ടമേ! ഇതൊരു കാട്ടുപന്നിയാണല്ലൊ. ഇതിനെയാണോ നാരദൻ എനിക്കു തുല്യനായ ഒരു ശത്രുവായി കാട്ടിയത്? നല്ലകാൎയ്യമായി, ആകട്ടെ, എടാ മായാമൃഗമേ! ഇതേ ഈ ഗദകൊണ്ട് ഒരു പ്രഹാരം ഏല്ക്കുമ്പോൾ നിന്റെ കഥ കഴിയും. നിന്റെ മായാപ്രയോഗത്തിന്ന് അവസാനം വരാറായി' എന്നുംമററും അനേകം ആക്ഷേപവചനങ്ങൾ തെരുതെരെ പറയുകയും ചെയ്ത് അലറിക്കൊണ്ട് അടുത്തു. ആ സമയം നിന്തിരുവടി അയാളെ തിരസ്കരിച്ച് ആട്ടിക്കളഞ്ഞ് അകലെ നിറുത്തി. ഇത്രയും ആയപ്പോൾ നിന്തിരുവടിയുടെ ദംഷ്ട്രാഗ്രഭാഗത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ഭൂമി വല്ലാതെ പരിഭ്രമിച്ചു വീണ്ടും ദൈത്യന്റെ പരാക്രമത്താൽ അനിഷ്ടം സംഭവിച്ചേക്കുമോ എന്നു വ്യാകുലപ്പെട്ടുതുടങ്ങി. സൎവ്വസങ്കല്പസാക്ഷിയായ നിന്തിരുവടി ഈ കഥ മനസ്സിലാക്കി യോഗശക്തിയാൽ ആ ഭൂമിയെ സമുദ്രത്തിൽതന്നെ ആൎക്കും അതിക്രമിക്കാൻ വഹിയാത്തവിധത്തിലും, മേന്മേൽ ചരാചരപ്രപഞ്ചവാഴ്ചയ്ക്കു വേണ്ട സമ്പത്തു വൎദ്ധിക്കത്തക്കവിധത്തിലും തന്റെ വീൎയ്യബലങ്ങൾ സങ്ക്രമിപ്പിച്ചു

സാരം.

പ്രതിഷ്ഠിച്ചു, അനന്തരം ക്ഷണനേരംകൊണ്ട് ഈ ഹിരണ്യാക്ഷന്റെ ദുർമ്മദം അടക്കുവാനായി യുദ്ധരങ്ഗത്തിലേക്കു വേണ്ടതരത്തിൽ തയ്യാറായി കച്ചകെട്ടിയിറങ്ങി, പൂർവ്വാധികം ഭയങ്കരമായ തേജസ്സോടുകൂടി പ്രകാശിച്ചു.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ അജ്ഞാനിയും മദാന്ധനുമായ ഹിരണ്യാക്ഷൻ പ്രഥമദൃഷ്ടിയിൽകണ്ട വരാഹമൂർത്തിയെ കേവലം ഒരു കാട്ടുപന്നിയായി കരുതി തനിക്കു ചേരാത്ത ഒരു യോദ്ധാവായി ധരിച്ചു പരിഹസിക്കയും അധിക്ഷേപിക്കയും ചെയ്തിട്ടുള്ളതായി പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഇങ്ങനെ ഭഗവാന്റെ നേർക്കു തോന്നത്തക്കവിധം അയാളുടെ സ്വഭാവത്തെ ദിതിയുടെ മകനാണ് അയാൾ, കാശ്യപന്റെ സാത്ത്വികഗുണങ്ങൾ ലേശവും അയാളെ സ്പർശിച്ചിട്ടില്ല; എന്ന് ആശയം വരത്തക്കവിധം 'ദിതിസുതം' എന്ന പദത്തിനാൽ സ്പഷ്ടപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു.

പയോധാവാധായ—ഇവിടത്തെ ആധാനപദസ്വാരസ്യം കൊണ്ടു തന്റെ വീര്യത്തെ വസുമതിയിൽ ഭാവികളായ അനേകം പൂർണ്ണസന്താനങ്ങൾ ഉണ്ടാകത്തക്കവിധം അനുഗ്രഹത്തോടുകൂടി അർപ്പിച്ചിട്ട് എന്നുള്ള ആശയം വ്യഞ്ജിക്കുന്നു.

ഭഗവാനെ വനമൃഗമാണെന്നു ഹസിച്ചതും, ഭഗവാൻ ഭൂമിയെ സമുദ്രത്തിൽ സ്വശക്ത്യാ നിക്ഷേപിച്ചതും ആയ കാര്യം—

"ജഹാസ ചായം വനഗോചരോ മൃഗഃ"
"സ ഗാമുദസ്താത് സലിലസ്യ ഗോചരേ
വിന്യസ്യ തസ്യാമദധാത് സ്വസത്ത്വം."

എന്നീ ഭാഗവതവചനങ്ങൾകൊണ്ടു സങ്ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു. ൩

ഭഗവാനും, ഹിരണ്യാക്ഷനും തമ്മിൽ ദ്വന്ദ്വയുദ്ധം നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കവേ, ദേവഗണങ്ങൾ വരികയും, ബ്രഹ്മാവു ശത്രുവധത്തിനുള്ള സമയം അറിയിക്കയും ചെയ്തതായി പറയുന്നു.

ഗദാപാണൌ ദൈത്യേ ത്വമപി ഹി ഗൃഹീതോന്നതഗദോ
നിയുദ്ധേന ക്രീഡൻ ഘടഘടരവോദ്ഘുഷ്ടവിയതാ
രണാലോകൌത്സുക്യാന്മിളതി സുരസങ്ഘേ ദ്രുതമമം
നിരുന്ധ്യാഃ സന്ധ്യാതഃ പ്രഥമമിതി ധാത്രാ ജഗദിഷേ. ൪

ദൈത്യേ = ദൈത്യൻ (ഹിരണ്യാക്ഷൻ)

ഗദാപാണൌ, (സതി), ഹി = ഗദാപാണിയായി (കൈയിൽ ഗദായുധം ധരിച്ചിരിക്കവെ) ആകട്ടെ

തപം, അപി = നിന്തിരുവടിയും

ഗൃഹീതോന്നതഗദഃ = ഗൃഹീതമായ (ധരിക്കപ്പെട്ടതായ) ഉന്നതമായ (മഹത്തായ) കൌമോദകീ എന്ന ഗദയോടുകൂടിയവനായി

ഘടഘടരവോദ്ഘുഷ്ടവിയതാ = ഘടഘടഎന്നുള്ള രവത്താൽ (ധ്വനിയാൽ) ഉദ്ഘുഷ്ടമായ (ശബ്ദായമാനമായുള്ള) വിയത്തോട്ട(ആകാശത്തോട്ട)ുകൂടിയതായ

നിയുദ്ധേന = ദ്വന്ദ്വയുദ്ധത്താൽ

ക്രീഡൻ = ക്രീഡന്നായി (വിനോദിക്കുന്നവനായി)

സുരസങ്ഘേ = സുരസങ്ഘം (ദേവസമൂഹം)

രണാലോകൌത്സുക്യാത് = രണാലോക (നിന്തിരുവടിയുടെ യുദ്ധസന്ദർശനത്തിൽ ഔത്സുക്യത്താൽ (ഉത്കണ്ഠയാൽ)

മിളതി (സതി) = ഒന്നിച്ചു കൂടിയിരിക്കെ

ധാത്രാ = ബ്രഹ്മാവിനാൽ

സന്ധ്യാതഃ, പ്രഥമം = സന്ധ്യാസമയത്തിനു പ്രഥമമായി (മുൻപായി) സന്ധ്യാസമയം അസുരന്മാർക്കു വീര്യബലങ്ങൾ വർദ്ധിക്കുന്നതാകയാൽ അതിനുമുൻപ്

അമും = ഈ ഹിരണ്യാക്ഷനെ

ദ്രുതം = വേഗത്തിൽ

നിരുന്ധ്യാഃ, ഇതി = നിരോധനംചെയ്യുതീർക്കേണമേ (വധിക്കേണമേ) എന്നിങ്ങനെ

ജഗദിഷേ. = ഗദിക്ക(അറിവിക്ക)പ്പെട്ടു.

ജഗദിഷേ—ഗദ വ്യക്തായാം വാചി' എന്നധാതുവിൽ കർമ്മണി ലിട് മ-പു-ഏ.

സാരം.

അല്ലയോ ലീലാവരാഹമൂർത്തേ! ഭഗവൻ! പിന്നത്തെ കഥ വളരെ വിശേഷമായിരുന്നു. ഒരു കാട്ടുപന്നിയാണെന്നു പ്രഥമദൃഷ്ടിയിൽ ധിക്കരിക്കാൻ തോന്നി എങ്കിലും, വസുമതീദേവിയെ ഉദ്ധരണംചെയ്തു പയോധിയിൽ യാതൊരു കേടുംകൂടാതെ താണുപോകാത്തവിധത്തിൽ പ്രതിഷ്ഠിച്ചതുകൊണ്ടു ഹിരണ്യാക്ഷൻ ഒന്നു പരിഭ്രമിക്കാതിരുന്നില്ല. നിസ്സാരമാണെന്നു കരുതിയ ഈ വരാഹത്തിന്റെ നിഗ്രഹത്തിനു ഗദായുധം ധരിച്ചാണ് അയാൾ പുറപ്പെട്ടതു്. ഇതു കണ്ടപ്പോൾ ലോകബോധ്യത്തിനായി നിന്തിരുവടിയുടെ കൌമോദകീ എന്ന ഗദ തൃക്കൈയിൽ ആവിർഭവിച്ചു. ഓജസ്സുകൊണ്ടും, മഹത്വംകൊണ്ടും കൌമോദകീ ഹിരണ്യാക്ഷൻ ധരിച്ചിരുന്ന ഗദയെക്കാൾ അത്യുന്നതമായിരുന്നു. ഈവിധം രണ്ടുപേരും ഗദാപാണികളായി ദ്വന്ദ്വയുദ്ധത്തിന് ആരംഭിച്ചു. ഘോരഘോരമായ ഘടഘടാരവം ബ്രഹ്മാണ്ഡകടാഹം മുഴുവൻ നിറഞ്ഞു ദേവകളുടെ ചെവിയിൽ മാറ്റൊലികൊണ്ടു. അപ്പോൾ കാണാം—ഇന്ദ്രാദിസകലദേവതകളും, യക്ഷകിന്നരകിംപുരുഷാദികളും, നാരദതുംബുരുപ്രഭൃതികളായ ദേവർഷികളും നിന്തിരുവടിയുടെ ദ്വന്ദ്വയുദ്ധകേളികളും സന്ദർശിക്കാനുള്ള ഉത്കണ്ഠയോടെ ആകാശത്തിൽ സങ്ഘമായി വന്നുചേർന്നിരിപ്പായി. തമ്മിൽ യാതൊരു വാട്ടവും കൂടാതെ ഇരുകൂട്ടരും പൊടിപൊടിച്ചു ദ്വന്ദ്വയുദ്ധത്തിനു മടിക്കാതെ അടുക്കുന്നതുകാണുമ്പോൾ ദേവാദികൾ ഭയവിസ്മയാദിവിപരീതരസങ്ങൾ അനുഭവിക്കേണ്ട നിലയായി. കായ്ത്തിൽ സൂത്രധാരിയായ ബ്രഹ്മാവ്, ഇതുയും ആയപ്പോൾ വിനീതനായി "അല്ലെന്റെ ഭഗവൻ! അസുരക്കു വീര്യവും, ബലവും, ഓജസ്സും, തേജസ്സും മായാവൈഭവത്താൽ വർദ്ധിക്കുന്ന സന്ധ്യാസമയം വരുന്നതിനു മുൻപുതന്നെ തിരുവുള്ളം ഉണ്ടായി ഈ ദുഷ്ടനെ സംഹരിച്ചു രക്ഷിക്കേണമേ. ഇപ്പോൾ അഭിജിത്തുസമയം തീരാറായിരിക്കുന്നു. നിന്തിരുവടിക്ക് ഇതൊരു ക്രീഡാരസംമാത്രമാണെങ്കിലും ഭക്തരായ അടിയങ്ങൾക്കു വളരെ ഭയങ്കരമാകയാൽ

എത്രയും വേഗത്തിൽ ഈ ക്രൌര്യഭാവം തീരുമാറു ദുഷ്ടനെ വധിക്കേണമേ'' എന്ന് അറിയിച്ചു.

ഇവിടെ സമബലന്മാരായ രണ്ടു യോദ്ധാക്കളുടെ ദ്വന്ദ്വയുദ്ധത്തിലെ അവസ്ഥയാണു വർണ്ണിക്കപ്പെടുന്നത് എങ്കിലും, ഭഗവാൻ ധരിച്ചിരുന്നതായ ഗദായുധം ഉന്നതമാണെന്നും, ഭഗവാൻ യുദ്ധത്തിൽ ക്രീഡന്നാണെന്നും പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കയാൽ അനായാസേന ജയം സിദ്ധിക്കാൻപോകുന്ന ഭഗവത്പക്ഷത്തിലേയ്ക്കു് ഒരു പൂർവ്വസൂചനം ഭങ്ഗിയായി ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

രണാലോകൌത്സുക്യാത് — മായാവരാഹമൂർത്തിയായ ഭഗവാന്റെ യുദ്ധലീലാദർശനത്തിലുള്ള കൌതുകങ്ങൾ ഹിരണ്യാക്ഷപക്ഷത്തിന്റെ ഭയാനകമായ സംഭവംകൊണ്ടു ഭേദം വരാത്തവിധം വേഗം അയാളെ വധിക്കാൻ ബ്രഹ്മാവു പ്രാർത്ഥിക്കുന്നതിനായി ഔത്സുക്യം ഇവിടെ സന്ദർഭോചിതമായിരിക്കുന്നു.

ബ്രഹ്മാവിന്റെ വിജ്ഞാപനം ഭാഗവതത്തിൽ ഇപ്രകാരം കാണുന്നു:—

"ന യാവദേഷ വർദ്ധേത
സ്വാം വേലാം പ്രാപ്യ ദാരുണഃ
സ്വാം ദേവമായാമാസ്ഥായ
താവജ്ജഹ്വഘമച്യുത!
ഏഷാ ഘോരതമാ സന്ധ്യാ
ലോക*ച്ഛമ്ബട്കരീ പ്രഭോ!
ഉപസർപ്പതി സർവാത്മൻ!
സുരാണാം ജയമാവഹ." ൪

ഗദായുദ്ധത്തിന്റെ പര്യവസാനവും, ഭഗവത്പാണിയിൽ ചക്രായുധത്തിന്റെ സാന്നിദ്ധ്യവും വർണ്ണിക്കുന്നു:—

ഗദോന്മർദ്ദേ തസ്മിംസ്തവ ഖലു ഗദായാം ദിതിഭുവോ
ഗദാഘാതാദ് ഭൂമൌ ഝടിതി പതിതായാമഹഹ! ഭോഃ!!
മൃദുസ്മേരാസ്യസ്ത്വം ദനുജകുലനിമ്മൂലനചണം
മഹാചക്രം സ്മൃത്വാ കരഭുവി ദധാനോ രുരുചിഷേ. ൫

ഭോഃ! = അല്ലയോ ഭഗവൻ!
തസ്മിൻ, ഗദോന്മർദ്ദേ = ആ ഗദായുദ്ധത്തിൽ

* ച്ഛമ്ബട് - വിനാശം.

തവ, ഗദായാം, ഖലു	= നിന്തിരുവടിയുടെ ഗദയാകട്ടെ
ദിതിഭുവഃ	= ദൈത്യന്റെ
ഗദാഘാതാത്	= ഗദാഘാതം(ഗദകൊണ്ടുള്ള പ്രഹാരം)നിമിത്തം
അഹഹ!	= കഷ്ടം കഷ്ടം!! (അത്യാശ്ചര്യമായവിധത്തിൽ)
ഝടിതി	= പെട്ടെന്നു
ഭൂമൌ	= ഭൂമിയിൽ
പതിതായാം (സത്യാം)	= പതിതയായി (വീണതായി) ഇരിക്കേ
ത്വം	= നിന്തിരുവടി
മൃദുസ്മേരാസ്യഃ	= മൃദുവായി (ക്രൂരതകൂടാതെ) സ്മേരമായ (പുഞ്ചിരിതൂകിയ) ആസ്യ(മുഖ)ത്തോടുകൂടിയവനായി
ദനുജകുലനിർമ്മൂലനചണം	= ദനുജകുല(ദൈത്യവംശ)ത്തിന്റെ നിർമ്മൂലന(സർവ്വിനാശ)ത്തിൽ സമർത്ഥമായ
മഹാചക്രം	= സുദർശനമഹാചക്രത്തെ
സ്മൃത്വാ	= സ്മരിച്ചിട്ടു (വരുവാൻ സങ്കല്പിച്ചിട്ടു)
കരഭുവി	= കരഭൂവിൽ (കൈയിൽ)
ദധാനഃ	= ദധാന(ധരിക്കുന്നവ)നായി (ധരിച്ചുകൊണ്ടു)
രുരുചിഷേ.	= രോചിച്ചു. (ശോഭിച്ചു.)

അല്ലയോ ഭക്തവാത്സല്യപരിപൂർണ്ണനായ ഭഗവൻ! ഇരുവശത്തും ഒന്നുപോലെ ഭീഷണമായ ഗദായുദ്ധം നടക്കവേ, എങ്ങനെയെന്നറിയാതെ ഹിരണ്യാക്ഷന്റെ ഊർജ്ജിതമായ ഗദാതാഡനം ഏററു നിന്തിരുവടിയുടെ കൌമോദകീഗദ താഴത്തു വീണുപോയി. ആശ്ചര്യമാശ്ചര്യം! സർവ്വശക്തനായ നിന്തിരുവടി ധരിച്ചിരിക്കുന്ന ഗദയ്ക്ക് ഈ അവസ്ഥ ആരാലും ചിന്തനീയമല്ല. സർവ്വഥാ അസംഭാവ്യമാണ്. ഭക്തനായ ദ്വാരപാലനായിരുന്ന ഈ ദൈത്യന്റെ ദ്വന്ദ്വയുദ്ധ

സാരം.

സാമർത്ഥ്യം അഭിനന്ദിക്കയാലോ നിരന്തരമായ സംരംഭയോഗത്താൽ ഉപാസിക്കുകയും, ധ്യാനിച്ചു സമാധിനിഷ്ഠനായിരിക്കുകയും ചെയ്യുന്ന ദാസനായ ദൈത്യന്റെ അഭീഷ്ടം സാധിക്കുന്നതിലുള്ള പരവശതയാലോ ഉജ്ജ്വലമായ തേജസ്സോടുകൂടിയ ദിവ്യമൂർത്തിദർശനം കൊടുക്കുന്നതിനായി സുദർശനം ആവശ്യപ്പെടുകയാലോ എന്തുകൊണ്ടെങ്കിലും ഈവിധമാണു സംഭവം ഉണ്ടായതു്. ഗദാപാതം ഉണ്ടായപ്പോൾ നിന്തിരുവടിയുടെ മുഖത്തിൽ കണ്ടതായ ഭാവം വിശേഷപ്പെട്ടതായിരുന്നു. ചെറുപുഞ്ചിരിതൂകുന്ന സുന്ദരമായ മുഖാരവിന്ദത്തിന്റെ അപ്പോഴത്തെ പ്രസന്നത ഹിരണ്യാക്ഷന്റെ ഭാഗ്യാതിശയത്താൽ ഒരു കൈവല്യാനന്ദരൂപമായിത്തന്നെ പ്രകാശിച്ചിരുന്നു. സർവ്വപാപവിധ്വംസനസമർത്ഥമായ ദർശനത്താൽ 'നിന്നെ ഞാനിതാ സായുജ്യത്തിലേയ്ക്കു നയിപ്പിക്കുന്നു' എന്നു തോന്നുമാറു കണ്ട അതിശീതളമായ മുഖപദ്മപ്രസാദം അന്യാദൃശമായിരുന്നു. ഉടൻതന്നെ നിന്തിരുവടി ദൈത്യവംശവിനാശക്ഷമമായ മഹാചക്രായുധത്തെ സ്മരിക്കുകയും, തൃക്കൈയിൽ വഹിക്കുകയുംചെയ്തുവിളങ്ങി. സഹസ്രമായ വൈഷ്ണവതേജസ്സും, അതിനുമുറയും പരിധിമണ്ഡലമായി ജാജ്വല്യമാനമായ കാലചക്രതേജസ്സും ക്രൂടി ചേർന്നപ്പോൾ ഉണ്ടായ മൂർത്തിദർശനം അസാമാന്യമായ ദീപ്തികലകൾ വീശുന്ന ഒരു ദിവ്യകാന്തിയുടെ ഖനിയായിത്തന്നെ വിളങ്ങിയതത്രെ.

ഇവിടെ പ്രബലരായ രണ്ടുപേർ തമ്മിൽ യുദ്ധംചെയ്യുമ്പോൾ ജയിക്കാൻപോകുന്നകക്ഷിക്കും, ഒരിക്കലെങ്കിലും തോല്പിച്ചു പറേറണ്ട ആവശ്യം നിർവ്വഹിക്കുന്നതിനും വൈരയോഗംനിമിത്തം അവിച്ഛിന്നമായ സമാധിനിഷ്ഠയാൽ സേവിക്കുന്ന ഭക്തന്റെ അഭീഷ്ടം സാധിക്കുന്നതിനുമായി ഭഗവാന്റെ ഗദായുദ്ധത്തിനു പരാജയം പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഇതിൽ ആദ്യത്തെ പക്ഷത്തിൽ—'അഹഹ' എന്ന നിപാതത്തിനു 'കഷ്ടം' എന്നും രണ്ടാമത്തേതിൽ 'ആശ്ചര്യം' എന്നും അർത്ഥം പറയണം. ഇതുകൊണ്ടും ഭേദം വാട്ടം ഉണ്ടായില്ലെന്നതന്നെയല്ല മൻശ്ലോകത്തിൽ 'നിയുദ്ധോന ക്രീഡൻ' എന്നു പറഞ്ഞതുപോലെ ഒരു വിനോദംമാത്രമേ ഭഗവാനു തോന്നിയുള്ളൂ എന്നുള്ള കാര്യം 'മൃദുസ്മേരാസ്യഃ' എന്നുള്ള വിശേഷണത്താൽ വ്യക്തപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. ഈയവസരത്തിൽ കോപിഷ്ഠനായ

നിരൂപണം

ഒരാൾക്കു കോപാവസരത്തിൽ തത്രാപി തോലിപററിയും, പുഞ്ചിരിയാണു മുഖത്തിൽ കണ്ടതെങ്കിൽ ഈ കോപം കേവലം നടിച്ചതാണെന്നും പരമസാത്ത്വികഗുണപ്രകാശമായ മന്ദഹാസമാണു സ്വയമേയുള്ള സ്ഥിതിയെന്നും ഊഹിക്കേണ്ടതാണ്.

ദനുജകുലനിർമ്മൂലനചണം—ഈ വിശേഷണം ദൈത്യപരാജയത്തേയും ഭഗവദ്വിജയത്തേയും സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

സ്മൃത്വാ കരഭുവി ദധാനഃ—ഈഭാഗം ഭഗവാന്റെ സങ്കല്പശക്തിയെ വെളിപ്പെടുത്തുന്നു. ൭

അനന്തരം ഹിരണ്യാക്ഷൻ ശ്രൂലായുധം ധരിച്ചു വരികയും അതിൽ പരാജയം പററവേ ഭഗവാനിൽ മായാപ്രയോഗങ്ങൾ തുടങ്ങുകയും ചെയ്തതായി പ്രതിപാദിക്കുന്നു:—

തതഃ ശൂലം കാലപ്രതിമരുഷി ദൈത്യേ വിസൃജതി
ത്വയി ച്ഛിന്ദത്യേനത് കരകലിതചക്രപ്രഹരണാത്
സമാരുഷ്ടോ മുഷ്ട്യാ സ ഖലു വിതുദംസ്ത്വാം സമതനോദ്
ഗളന്മായേ മായാസ്ത്വയി കില ജഗന്മോഹനകരീഃ. ൮

തതഃ	=	അനന്തരം (നിന്തിരുവടി ഗദാപാതം ഉണ്ടായിട്ടും വ്യാകുലപ്പെടാതെ പൂർവാധികം ഉജ്ജ്വലമായ തേജസ്സോടുകൂടി ചക്രായുധം എടുത്തപ്പോൾ)
ദൈത്യേ	=	ദൈത്യ(ഹരിണ്യാക്ഷ)ൻ
കാലപ്രതിമരുഷി	=	കാല(യമ)നു തുല്യമായ രുട്ടോടു (കോപത്തോടു)കൂടിയവനായി
ശൂലം	=	ശൂലായുധത്തെ (ത്രിശൂലത്തെ)
വിസൃജതി (സതി)	=	വിസർജ്ജിക്ക(പ്രയോഗിക്ക)വേ
ത്വയി	=	നിന്തിരുവടി
ഏനത്	=	ഈ ത്രിശൂലത്തെ
കരകലിതചക്രപ്രഹരണാത്	=	കരകലിതമായി (കൈയിൽ ധരിച്ചിരിക്കുന്ന) ചക്ര (സുദർശന)ത്താലുള്ള പ്രഹരണം (അടി)കൊണ്ടു

ഹരിന്ദതി(സതി) = ഹരിന്ദന്നായി (ഖണ്ഡിക്കുന്നവനായി) ഇരിക്കുമ്പോൾ

സഃ = ആ ഹിരണ്യാക്ഷൻ (തിശ്ശൂലം മുറിഞ്ഞുപോയ അവൻ)

സമാരുഷ്ടഃ = സമാരുഷ്ട(അതികോപിഷ്ട)നായി

മുഷ്ട്യാ = മുഷ്ടികൊണ്ടു (കൈകൊണ്ടു മടക്കി)

തപാം = നിന്തിരുവടിയെ

വിതുദൻ, ഖലു = വിതോദനംചെയ്തുകൊണ്ടു(പീഡിപ്പിച്ചിട്ട് — ഇടിച്ചിട്ട)

ഗളന്മായേ = ഗളത്തായ (ഇല്ലാത്തതായ)മായയോടുകൂടിയവനായ (മായാശകലംപോലും ബാധിക്കാൻ കഴിയാത്തവനായ)

തവയി = നിന്തിരുവടിയിൽ

ജഗന്മോഹനകരീഃ = ജഗത്തിനു (സമസ്തലോകത്തിനും) മോഹനത്തെ (പരവശതയെ) ഉണ്ടാക്കുന്നതായ

മായാഃ = മായകളെ (മായാപ്രയോഗങ്ങളെ)

സമതനോത്, കില. = ചെയ്തപോൽ.

സമതനോത് — സം എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ 'തനു വിസ്താരേ കരണേ ച' എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലങ് പ്ര-പു-ഏ

സമതനോത്	സമതനുതാം	സമതനൻ
സമതനോഃ	സമതനുതം	സമതനുത
സമതനവം	സമതനാ-സമതനുവ	സമതന്മ-സമതനുമ.

സാരം. അല്ലയോ ചക്രപാണേ! ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടി സർവ്വനാശകമായ കാലചക്രം കൈയിൽ എടുത്ത് ഉജ്ജ്വലമായ തേജസ്സോടുകൂടി അടുക്കവഹിയാത്തമട്ടിൽ പ്രകാശിക്കുന്നതുകണ്ട് ആ ഹിരണ്യാക്ഷൻ സാക്ഷാൽ അന്തകനു തുല്യമായി കോപംകലർന്ന് തിശ്ശൂലം, നിന്തിരുവടി

യുടെ നേർക്ക് തൃശ്ശൂലം പ്രയോഗിച്ചു. ഉടൻതന്നെ തൃക്കൈയിലുള്ള ദീപ്തിമത്തായ ചക്രായുധംകൊണ്ടു നിന്തിരുവടി ആ ശൂലം തവിടുപൊടിയാക്കി തകർത്തു. അപ്പോഴാകട്ടെ, ഹിരണ്യാക്ഷന്റെ കോപം ആയിരംമടങ്ങായി വർദ്ധിച്ചു. നിരായുധനായ അവൻ കൈകൾ മടക്കി മുഷ്ടികൾകൊണ്ടു നിന്തിരുവടിയുടെ മാറത്തടിച്ചു വേദനപ്പെടുത്തിയെന്നതന്നെയല്ല മായാപ്രയോഗങ്ങൾചെയ്തു വ്യാജയുദ്ധത്തിന് ഒരുങ്ങിപോൽ. കഷ്ടമേകഷ്ടം! ഈ വിഡ്ഢി, സകലജഗത്തും മോഹിപ്പിക്കുന്ന മായകൾ നിന്തിരുവടിയെ ബാധിക്കുന്നതല്ലെന്നും നിന്തിരുവടിയാണ് ഈ മായകളെ സൃഷ്ടിച്ചതെന്നും ശാപംനിമിത്തം അറിയാതെയാണ് ഈ വിദ്യയ്ക്ക് ഒരുങ്ങിയതു്. എന്തായാലും മായാചക്രത്തിന്റെ പുറപ്പാടായി. മായാതീതനായി സ്വതന്ത്രനായുള്ള നിന്തിരുവടിയോടാണോ ഈ മായാപ്രവൃത്തികൾ? അതുപോകട്ടെ, ഈ ഹിരണ്യാക്ഷൻ ബുദ്ധിഭ്രമംനിമിത്തം ഇങ്ങനെ മായാപ്രയോഗത്തിന് ഒരുങ്ങിയതും നിന്തിരുവടിയുടെ മറെറാരു മായാവിലാസം എന്നേ പറയേണ്ടൂ.

നിരൂപണം.

ദൈത്യന്റെ ഗദായുധത്തിനു ഹാനിവന്നുവെങ്കിലും ഭഗവച്ചക്രത്തിന്റെ ജ്വാല കണ്ടപ്പോൾ അതിനുപകരം തൃശ്ശൂലം ധരിച്ചതായി ഗ്രഹിക്കണം. ഈ ഭാഗം 'തതഃ' എന്ന അവ്യയത്തിൽ സങ്ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു. കാലനു തുല്യമായ കോപം കൊണ്ടു ഹിരണ്യാക്ഷൻ കയത്ത അവസരത്തിൽ ഭഗവാന്റെ ഭാവനയ്ക്കു യാതൊരു മാറ്റവും പറഞ്ഞുകാണാത്തതു ചക്രായുധത്തിന്റെ ശിരസ്സിൽ സകലഭാരവും അർപ്പിച്ചതുകൊണ്ടായിരിക്കണം.

വിതുദംസ്തപാം സമതനോത്—ഇവിടെ 'വിതുദൻ' എന്നുള്ള ശബ്ദം പ്രയോജനാർത്ഥത്തിലുള്ള ശതൃന്തമാണു്. അപ്പോഴാകട്ടെ മുഷ്ടികൊണ്ടു് ഇടിക്കാനായി മായാപ്രയോഗങ്ങൾചെയ്തു എന്നു സാരം. കാണികൾക്കു ദൈത്യൻ ഭഗവാന്റെ നെഞ്ചത്തു് ഇടിച്ചതായി ബോധംവരുന്നു എന്നു സൂക്ഷ്മം. കൈകൾക്രുദ്ധിക്കൊണ്ടു ഭഗവാന്റെ മായികമായ മൂർത്തിയിൽ ശരണം പ്രാപിക്കയാണോ എന്നും ഭക്തനായ ഹിരണ്യാക്ഷന്റെ അവസാനഘട്ടമാകയാൽ അഭ്യൂഹിക്കാൻ അവസരം ഉണ്ടു്. മായയിൽ

നിന്ന് എത്രയെത്രയോ അകലെ നില്ക്കുന്ന ഭഗവാനു മായാസംബന്ധം ലേശവും ഇല്ലെന്നും 'ജഗന്മോഹനകരീ' എന്നുള്ള വിശേഷണത്താൽ വ്യഞ്ജിപ്പിക്കപ്പെട്ടുന്നു. ജഗത്ത് എന്ന ഒരു വസ്തു ഉണ്ടെങ്കിലേ മായയുള്ളൂ എന്നു സിദ്ധിക്കുമ്പോൾ മായയ്ക്കുള്ള വിനോദസ്ഥാനം കൂടി പ്രകടപ്പെടുന്നതാണല്ലൊ.

ജഗന്മോഹനകരീ—അതിതീക്ഷ്ണമായ കാറുകൊണ്ടു രജസ്സുചൊരിഞ്ഞ് അന്ധകാരം ഉണ്ടാക്കി. നാനാദിക്കുകളിൽനിന്നു വലിയ ക്രൂരൻപാറകൾ വന്നു വീണുതുടങ്ങി. ലക്ഷോപലക്ഷം രാക്ഷസികൾ തലയും വിരിച്ചു നൃത്തനം ആരംഭിച്ചു. ആകാശത്തിലെ നക്ഷത്രങ്ങൾ മാഞ്ഞു മേഘങ്ങൾ രക്തവർഷം ആരംഭിച്ചു. ഇതെല്ലാമായിരുന്നു ദൈത്യന്റെ മായാപ്രയോഗങ്ങൾ.

കില—ഈ അവ്യയത്തിന് ഈ സന്ദർഭത്തിൽ വളരെ വളരെ ഔചിത്യം ഉണ്ട്. നിർമ്മായനായ ഭഗവാനിൽ അസംഭാവ്യമായ ഈ മായാപ്രയോഗം നടന്നതായി പുരാണാദികൾ ഘോഷിക്കുന്നു. പക്ഷേ, അതും ഒരു മായയെന്നല്ലാതെ തീരെ വിശ്വസനീയം അല്ലെന്നാണു ഭക്തനായ കവിക്കുള്ള വിശ്വാസം എന്നു തോന്നുന്നു. ൧൧

മായാപ്രയോഗം ലേശവും ഭഗവാനിൽ ബാധിക്കാൻ മതിയായില്ലെന്നും, സൃഷ്ടിപ്രഹാരംചെയ്യുന്ന ദൈത്യനെ ഭഗവാൻ അനായാസമായി വധിച്ചു എന്നും പറയുന്നു:—

ഭവച്ചക്രജ്യോതിഷ്കണലവനിപാതേന വിധുരേ
തതോ മായാചക്രേ വിതതഘനരോഷാന്ധമനസം
ഗരിഷ്ഠാഭിർമുഷ്ടിപ്രഹൃതിഭിരഭിഘ്നന്തമസുരം
കരാഗ്രേണ സ്വേന ശ്രവണപദമൂലേ നിരവധീഃ. ൭

ഭവച്ചക്രജ്യോതിഷ്കണ-	= ഭവാന്റെ(നിന്തിരുവടിയുടെ) ചക്ര
ലവനിപാതേന	ജ്യോതിഷ്കണലവത്തിന്റെ (സുദർശനചക്രത്തിന്റെ തേജസ്സിന്റെ ഒരു ചെറിയപൊരിയുടെ) നിപാതത്താൽ (പ്രസരിപ്പിനാൽ—വ്യാപ്തിയാൽ)
മായാചക്രേ	= മായാചക്രം (ദൈത്യൻ പ്രയോഗിച്ച മായകൾ മുഴുവനെ)

വിധുതേ (സതി) = വിധുത(നഷ്ട)മാകവെ
തതഃ = തന്റെ മായാപ്രയോഗം നിഷ്ഫലമായതുകൊണ്ടു
വിതതഘനരോഷാന്ധമനസം = വിതതമായ(അത്യന്തം വ്യാപിച്ചതായ) ഘനമായ(നിബിഡമായ)രോഷ(കോപ)ത്താൽ അന്ധമായിചമഞ്ഞ (വിവേകം ഇല്ലാതെ തീർന്ന) മനസ്സോടു(ഹൃദയത്തോടു)ക്രുദ്ധിയവനും
ഗരിഷ്ഠാഭിഃ = ഗരിഷ്ഠകളായ (ഏതുമേ കഠിനങ്ങളായ)
മുഷ്ടിപ്രവൃതിഭിഃ = മുഷ്ടിപ്രവൃതികളാൽ (മുഷ്ടിപ്രഹാരങ്ങളാൽ)
അഭിഘ്നന്തം = അഭിഘ്നന്നായും (അഭിഹനനം ചെയ്യുന്നവനായും—നേരിട്ട് അടിക്കുന്നവനായും) ഉള്ള
അസുരം = അസുരനെ (ദൈത്യനായ ഹിരണ്യാക്ഷനെ)
സേവന, കരാഗ്രേണ = തന്റെ കരാഗ്ര(കൈയുടെ അറ്റ)ത്താൽ
ശ്രവണപദമൂലേ = ശ്രവണപദമൂലത്തിൽ (ചെവിക്കുറ്റിയിൽ)
(തപം) = (നിന്തിരുവടി)
നിരവധീഃ. = നിഹനനംചെയ്തു. (വധിച്ചു.)

നിരവധീഃ=നിർ എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ഹനധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലുങ് മ-പു-ഏ.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! ദുഷ്ടനിഗ്രഹത്തിനായിക്കൊണ്ടു ലീലാവരാഹമൂർത്തിയായി അവതരിച്ചു ക്രീഡിക്കുന്ന മഹാവിഷ്ണോ!

സാരം. സുദർശനമഹാചക്രത്തിന്റെ ഒരു ശകലം തേജസ്സു പ്രസരിച്ചപ്പോൾ അതിലെ ജ്വാലകളിലെ ഒരു തീപ്പൊരി പററിപ്പിടിച്ച് അസുരന്റെ സമസ്തമായകളേയും നാമാവശേഷമാക്കിത്തീർത്തു. താൻ പ്രയോഗിച്ച മായകൾ മുഴവനും നിഷ്ഫലമായപ്പോൾ കടുത്തകോപംകൊണ്ട് ആ

ഹിരണ്യാക്ഷൻ കണ്ണുകാണാതേയും, ഒന്നും തോന്നാതേയും, അത്യന്തം ആവേശംവന്ന ഒരുത്തനെപ്പോലെ അന്ധനായി ചമഞ്ഞു. ഭഗവാൻ അയാളോട് നേരേവന്ന് ഗദായുധം എടുത്തുകൊള്ളുവാൻ പറഞ്ഞു. അഭിമാനംനിമിത്തം അയാൾ അത് അങ്ഗീകരിക്കാതെ നിന്തിരുവടിയുടെ വക്ഷസ്സ് ലക്ഷ്യമാക്കി കഠിനകഠിനങ്ങളായ മുഷ്ടിപ്രഹാരങ്ങൾക്ക് ആരംഭിച്ചു. ഇതുകൊണ്ടും അയാളുടെ ഭക്തന്റെ അഭയപ്രാപ്തി പൂർണ്ണമായതായി കണ്ട് അയാൾക്കു സായുജ്യം കൊടുക്കുന്നതിനായി മർമ്മസ്ഥാനമായ ചെവിക്കുറ്റിയിൽ നിന്തിരുവടി തൃക്കൈകൊണ്ട് ഒന്നു പ്രഹരിച്ചു വധിക്കയുംചെയ്തു.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ ഭഗവാനിൽ അന്ധകാരപ്രായമായ മായാശകലവും അടുക്കാതിരിക്കുന്നത് അവിടത്തെ സ്വയംപ്രകാശമഹിമയാലാണെന്നുള്ള തത്ത്വം ഹിരണ്യാക്ഷന്റെ മായാചക്രം സുദർശനതേജസ്സിനാൽ ധ്വസ്തമായ കഥകൊണ്ട് ഉദാഹരിച്ചിരിക്കുന്നു. മറവുള്ളവരെ അന്ധരാക്കാൻ പ്രയോഗിച്ച മായാപടലം നിഷ്ഫലമായി. ആ ദൈത്യന്റെ മനസ്സുതന്നെ മായാമയമായ കോപാന്ധകാരത്താൽ ആവൃതമാകാൻ ഉപയോഗപ്പെടുത്തിയതുപോലിരിക്കുന്നു.

അഭിഘ്നന്തമസുരം—ആദ്യം ഗദായുദ്ധവും, അനന്തരം ശൂലയുദ്ധവും, മൂന്നാമതു മുഷ്ടിയുദ്ധവും എന്ന് ഇവിടെ മൂന്നുതരത്തിലാണു യുദ്ധക്രമം കാണുന്നതു്. ക്രമേണ ഭഗവാനെ തടുക്കുന്നതിനും, സംപൂർണ്ണമായി സ്പർശിക്കുന്നതിനും മൂന്നാമത്തെ മുഷ്ടിപ്രഹാരസമ്പ്രദായം അധികം ഉപകരിക്കുന്നതിനാലാണ്, 'അഭിഘ്നന്തം' (നേരെവന്ന് എതിരായി നിന്ന് അടിക്കുന്നവൻ) എന്നു പയോഗിച്ച് ഉപസംഹരിക്കുന്നതു്.

കരാഗ്രേണ സേവന—ഈ സ്ഥാനത്തിൽ സ്വപാദാങ്ഗുഷ്ഠേന' എന്നും, ഇതനുസരിച്ച് അടുത്തശ്ലോകത്തിലുള്ള 'കരസരോജപ്രമഥിതഃ' എന്നതിന്റെ സ്ഥാനത്തു 'ചരണപാതപ്രമഥിതഃ' എന്നും പാഠഭേദങ്ങൾ കാണുന്നുണ്ട്. ക്യൂറേറ്റർ ആപ്പീസിൽനിന്നും പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിയ ഭക്തപ്രിയാവ്യാഖ്യാനത്തോടുകൂടിയ പുസ്തകത്തിൽ ആദ്യത്തെ പാഠമാണു ചേർത്തിരിക്കുന്നതു്. കൈകൊണ്ടാണു വധിച്ചതെന്ന് ഒന്നിലും, കാലുകൊണ്ടാണെന്നു മറ്റതിലും ആയി അർത്ഥത്തിനു വളരെ വ്യത്യാസം ഉള്ളതായി തോന്നുന്നു.

ഭാഗവതത്തിൽ ഒരിടത്തു് —

"തം മുഷ്ടിഭിർവിനിഘ്നന്തം
വജ്രസാരൈരധോക്ഷജഃ,
കരേണ കണ്ണമൂലേഽഹൻ
യഥാ തപാഷ്ടം മരുത്പതിഃ"

എന്നുള്ളതിനാൽ കരംകൊണ്ടാണെന്നും, മറെറാരിടത്തു് —

"ഏവം യോഗിനോ യോഗസമാധിനാ രഹോ
ധ്യായന്തി ലിങ്ഗാദസതോ മുമുക്ഷയാ
തസ്യൈഷ ദൈത്യാപസദഃ പദാഹതോ
മുഖം പ്രപശ്യൻ തനുമുത്സസർജ്ജ ഹ."

എന്നുള്ളതിനാൽ പാദംകൊണ്ടാണെന്നും കാണുന്നു. അതിനാൽ ഇവിടത്തെ കരത്തിനും, പാദത്തിനും വ്യത്യാസം ഇല്ലെന്നും ശബ്ദമാത്രത്താൽ ഉള്ള ഭേദമേ തോന്നുന്നുള്ളൂ എന്നും വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ശ്രീമാൻ ശ്രീധരാചാര്യർ 'വരാഹസ്യ പൂർവ്വപാദയോരേവ കരതാൽ കരേണാഹൻ ഇതി പാദാഹതഃ ഇതി ചാവിരുദ്ധം' എന്നുപറയുന്ന സമാധാനത്താൽ ഭാഗവതപ്രകാരം രണ്ടും ആകാമെന്നു വരുന്നു. വരാഹത്തിനു മുൻപാദം തന്നെ കൈയാകയാൽ ഒരു കണക്കിനു് കൈയെന്നും കാലെന്നും വ്യവഹരിക്കാമെന്നുള്ളതിനാൽ പരസ്പരവിരോധം ഇല്ലെന്നാണു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആശയം. എന്നാൽ ശ്യാമസുന്ദരവ്യാഖ്യാനകർത്താവ് ഈവിധം ഉപപത്തിയുണ്ടായിരുന്നിട്ടും 'സപാദാങ്ഘ്രിണേന' എന്ന പാഠംതന്നെ യുക്തമെന്നു വിചാരിക്കുന്നു. ഇദ്ദേഹം, മുൻപിൽ കഴിഞ്ഞ 'നിയുദ്ധാന ക്രീഡൻ 'കരകലിതചക്രപ്രഹരണാത്" എന്നീ ഭാഗങ്ങളുടെ സാരസ്യം ചിന്തിച്ചാൽ, ഈ യുദ്ധത്തിൽ കൈകൊണ്ട് അടിക്കയുംമറും ചെയ്തിട്ടുള്ള ഭാഗത്തിന് എന്തു സമാധാനം പറയും എന്നു അറിയുന്നില്ല. എന്നുമാത്രമല്ല അടുത്ത വ്യാമത്തുള്ളശ്ലോകത്തിൽ 'കരസരോജപ്രമഥിതഃ' എന്നുള്ളഭാഗത്താൽ ഭഗവാന്റെ സരോജസുന്ദരമായ കരം ദൈത്യന്റെ പ്രാണഹരണത്തിനു സമർത്ഥമായിരുന്നു എന്നുള്ള ധ്വനിപ്രധാനമായ വചനത്തിന് എന്തു മാർഗ്ഗം കാണുമെന്നു വ്യക്തമാകുന്നില്ല. തത്പക്ഷത്തിൽ ആ സ്ഥാനത്തു 'ചരണപാതപ്രമഥിതഃ' എന്നാണല്ലൊ പാഠം. ആകയാൽ

ക്യൂറേറ്റർആപ്പീസിലെ പ്രസിദ്ധീകരണപ്പാഠംതന്നെ ഉത്തമം എന്നു തോന്നുന്നു. ൈ

ഹിരണ്യാക്ഷൻ ഹതനായി പതിക്കയും, മഹർഷിമാർ ഭഗവാനെ സ്തുതിക്കയും ചെയ്തതായി പറയുന്നു:—

മഹാകായഃ സോ/യം തവ കരസരോജപ്രമഥിതോ
ഗളദ്രക്തോ വക്ത്രാദപതദൃഷിഭിഃ ശ്ലാഘിതഹതിഃ
തദാ തപ്താമുഷ്മാമപ്രമദഭരവിദ്യോതിഹൃദയാ
മുനീന്ദ്രാഃ സാന്ദ്രാഭിഃ സ്തുതിഭിരനുവന്നദ്ധരതനും. വൃ

(ഹേ ഭഗവൻ!) = (അല്ലയോ ഭഗവൻ!)

സഃ, അയം, മഹാകായഃ = ആ ഈ മഹാകായനായ (പർവ്വതസമാനമായ ശരീരവലിപ്പത്തോടുകൂടിയ) ഹിരണ്യാക്ഷൻ

തവ, കരസരോജപ്രമഥിതഃ = നിന്തിരുവടിയുടെ കരസരോജത്താൽ (സരോജം-അരവിന്ദംപോലെ മൃദുകോമളമായുള്ള പാണിയാൽ) പ്രമഥിത (മർദ്ദനം ചെയ്യപ്പെട്ടവ)നായി

വക്ത്രാത് = വക്ത്ര(മുഖ)ത്തിൽനിന്നു

ഗളദ്രക്തഃ = ഗളദ്രക്ത(രക്തം ഛർദ്ദിച്ചവ)നായി

ഋഷിഭിഃ, ശ്ലാഘിതഹതിഃ = ഋഷികളാൽ (യുദ്ധം കാണാനായി വന്നിട്ടുള്ള അദ്ഭുതപരവശരായ മഹർഷിമാരാൽ) ശ്ലാഘിതമായ (പുകഴ്ത്തപ്പെട്ട) ഹതിയോടു (വധത്തോടും, ഗതിയോടും) കൂടിയവനായി

അപതത്. = പതിച്ചു. (ചത്തുവീണു.)

തദാ = അപ്പോൾ

മുനീന്ദ്രാഃ = മുനീന്ദ്രന്മാർ (ഉന്നതലോകനിവാസികളായ ഭഗവദ്ഭക്തിമുനിശ്രേഷ്ഠന്മാർ)

ഉത്തമപ്രമദഭരവിദ്യോതിഹൃദയാഃ	=	ഉത്തമ(അത്യധിക)മായ പ്രമദഭര (സന്തോഷാതിശയ)ത്താൽ വിദ്യോതിയായി (ശോഭിക്കുന്നതായ) ഹൃദയ (ചിത്ത)ത്തോടുകൂടിയവരായി—എത്രയും സന്തോഷിച്ച പ്രസന്നരായി
അധരതനും	=	അധര(യജ്ഞ)മാകുന്ന തനുവോടു(മൂർത്തിയോടു)കൂടിയ
ത്വാം	=	നിന്തിരുവടിയെ
സാന്ദ്രാഭിഃ	=	പരിപൂർണ്ണങ്ങളായ
സ്തുതിഭിഃ	=	അനേകംസ്തോത്രങ്ങളാൽ
അനുവൻ.	=	സ്തുതിച്ചു.

അനുവൻ—'ണു സ്തുതൌ' എന്ന ധാതുവിൽ കർത്തരി പരസ്മൈപദി ലങ് പ്ര-പൂ-ബ.

അല്ലയോ ദുഷ്ടദൈത്യധ്വംസിയായുള്ള ഭഗവൻ! ശ്രീവരാഹമൂർത്തേ! നിന്തിരുവടിയുടെ തൃക്കൈകൊണ്ടു മർദ്ദനംചെയ്യപ്പെട്ട് അനുഗ്രഹരൂപമായ നിഗ്രഹം അനുഭവിച്ച മൃതനായ ആ ഹിരണ്യാക്ഷൻ, മുഖത്തിൽക്രുദ്ധരക്തം ചുട്ടിച്ച ഭയങ്കരമായ തന്റെ മഹാശരീരം താഴെ പതിപ്പിച്ച മലപോലെ മറിഞ്ഞുവീണു. പ്രകാശമാനമായ സുദർശനചക്രം ധരിച്ച ഭാരുണമായ അവസരത്തിലും അനുഗ്രഹസൂചകമായ പുഞ്ചിരിതൂകി പ്രസന്നമായിരുന്ന തിരുമേനിയുടെ മുഖാരവിന്ദം കണ്ടുകൊണ്ടുള്ള ഈ മരണം മറ്റാർക്കും സുലഭം അല്ലാത്തതിനാൽ എത്രയും സദ്ഗതിക്കു ഹേതുവായതുകൊണ്ട്, ആ ഹിരണ്യാക്ഷന്റെ ഭാഗ്യത്തെ എല്ലാപേരും ഒന്നുപോലെ പുകഴ്ത്തി. ഗദാപ്രഹാരംകൊണ്ടും, തുലഘാതത്താലും, മുഷ്ടിതാഡനംനിമിത്തവും ലേശവും ക്ഷോഭിക്കാതെ ലീലാവിലാസത്താൽ ആനന്ദസുന്ദരമായ ഭാവനയോടെ അനായാസമായി കഴിച്ച ഈ ദുഷ്ടവധം, ഭക്തവാത്സല്യത്തേയും ലോകക്ഷേമകാംക്ഷയേയും ഒന്നുപോലെ ഉദാഹരിക്കാൻ കഴികയാൽ ഭഗവാനേയും ആ മഹർഷിമാർ എത്രയും അഭിനന്ദിച്ചു. പ്രതിക്കും, വാദിക്കും ഒന്നുപോലെ അഭിനന്ദനീയമായ ഈ സംഭവം അദ്ഭുതപൂർവ്വമാണ്. ഇത്രയും

സാരം—

കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ഉണ്ടായതായ നിന്തിരുവടിയുടെ വിശിഷ്ടദർശനമാണു ജിതേന്ദ്രിയരായി ഉത്തമലോകനിവാസികളായ മഹർഷിമാരെ മറെറാരുതരത്തിൽ ആകർഷിച്ചതു്. അതു, ഉഷ്ടവധാനന്തരം പ്രസന്നനായി പരിലസിച്ചിരുന്ന നിന്തിരുവടി സമ്പൂർണ്ണമായ ഒരു യജ്ഞത്തിന്റെ സകലാങ്ഗങ്ങളോടുകൂടിയ യോഗമൂർത്തിയായി വിജയിച്ചിരുന്ന എൻറുള്ളതാണു്. ഈ യജ്ഞമൂർത്തിയെ കണ്ടു പരവശരായി ചമഞ്ഞു യജ്ഞവിധാനസമർത്ഥരായ ആ മഹർഷിമാർ അപരിമിതമായ ആനന്ദംകൊണ്ടു തുള്ളിച്ചാടി ഓടുന്ന ഹൃദയത്തോടുകൂടി ഓരോരുത്തരും തെരുതെരെ സ്തോത്രങ്ങൾചെയ്തു ധന്യരായി ഭവിച്ചു.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ മഹാബലിഷ്ഠനായ അസുരനെ ഭഗവാന്റെ സരോജമൃദുവായ കരംകൊണ്ടു പ്രമഥനം ചെയ്തതായി പറകയാൽ, ഭഗവാന്റെ ബലാതിശയവും, അസുരന്റെ ഭാഗ്യവും വ്യങ്ഗ്യമാകുന്നു. ഇതിനെ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തിയാണു്, 'ശ്ലാഘിതഹതിഃ' എന്നതിനാൽ ഹതി ശ്ലാഘിക്കപ്പെട്ടതെന്നും തോന്നുന്നു. 'ഹതിഃ' എന്നിടത്തു് 'ഗതിഃ' എന്നൊരു പാഠഭേദം ഉള്ളതായി കാണുന്നു. മലയാളത്തിൽ ഹകാരവും, ഗകാരവും ഏകദേശം ഒന്നുപോലെ എഴുതിക്കാണാവുന്നതിനാൽ ഭ്രമനിമിത്തം ആയിരിക്കാം ഈ പാഠഭേദം വന്നിട്ടുള്ളതു്. എന്നാൽ 'ഹന ഹിംസാഗത്യോഃ' എന്നുള്ള ധാതുപാഠത്തിലെ അർത്ഥനിർദ്ദേശം അനുസരിച്ചു ഹിംസയും, ഗതിയും ഹനധാതുവിന്റെ അർത്ഥം ആകാവുന്നതുകൊണ്ടു 'ഹതിഃ' എന്നുതന്നെയിരിക്കുന്നതു കൊള്ളാം. രണ്ടർത്ഥവും ശ്ലേഷമയ്യാദയാ വിവക്ഷിച്ചതായി വരാമല്ലോ.

ഉദ്ദാമപ്രമദഭരവിദ്യോതിഹൃദയാഃ—വധത്തെ ശ്ലാഘിച്ചതും ഈ മഹർഷിമാർതന്നെ. എന്നാൽ ആ ശ്ലാഘ കഴിഞ്ഞതിനു ശേഷം അവരുടെ ഉള്ള പരമാനന്ദസാന്ദ്രമായി പരിശുദ്ധമായിത്തീർന്ന എന്നുള്ളകായ്യം കാണിച്ചാൽമാത്രമേ യജ്ഞമൂർത്തിയായ ഭഗവാനെ സ്തുതിക്കാൻ അധികാരം സിദ്ധിക്കയുള്ളൂ. അതിനാൽ 'ഉദ്ദാമപ്രമദഭര' ഇത്യാദിവിശേഷണം കൊടുത്തതായിരിക്കണം. വ

മഹർഷിമാരുടെ സ്തുതിയനുസരിച്ചു യജ്ഞമൂർത്തിയായ ഭഗവാന്റെ അവസ്ഥ വർണ്ണിക്കുന്നു:—

ത്വചി ച്ഛന്ദോ രോമസ്വപി കുശഗണശ്ചക്ഷുഷി ഘൃതം
ചതുർഹോതാരോ/ങ്ഘ്രൌ സ്രുഗപി വദനേ ചോദര ഇഡാ
ഗ്രഹാ ജ്വഹ്വായാം തേ പരപുരുഷ! കർണ്ണേ ച ചമസാ
വിഭോ! സോമോ വീര്യം വരദ! ഗളദേശേ/പ്യുപസദഃ ൻ

(ഹേ) വരദ! വിഭോ! പരപുരുഷ!	=	(അല്ലയോ) വരദനായി, സർവ്വ്യാപിയായുള്ള പരപുരുഷ! (പുരുഷോത്തമ!)
തേ	=	നിന്തിരുവടിയുടെ
ത്വചി, ഛന്ദഃ.	=	ത്വക്കിൽ (തൊലിയിൽ) ഛന്ദസ്സ് (ഗായത്രിമുതലായ ഛന്ദസ്സുകൾ) ഇരിക്കുന്നു—നിന്തിരുവടിയുടെ ത്വക്കുതന്നെ ഛന്ദസ്സുകളായിരിക്കുന്നു.
രോമസു, അപി, കുശഗണഃ.	=	രോമങ്ങളിൽആകട്ടെ കുശഗണം (ദർഭക്കൂട്ടം) ഇരിക്കുന്നു—രോമങ്ങൾ ദർഭകൾ ആകുന്നു.
ചക്ഷുഷി, ഘൃതം.	=	ചക്ഷുസ്സിൽ ഘൃതം (നെയ്യ്) ഇരിക്കുന്നു—കണ്ണു നെയ്യായിരിക്കുന്നു.
അങ്ഘ്രൌ, ചതുർഹോതാരഃ.	=	അങ്ഘ്രിയിൽ (കാലിൽ) നാലു ഹോതാക്കൾ (അധ്വര്യു-ബ്രഹ്മൻ-ഹോതാവ്-ഉദ്ഗാതാവ് എന്നീ നാലുപേർ) ഇരിക്കുന്നു—നാലു കാലുകൾ നാലു ഹോതാക്കളാകുന്നു.
വദനേ, സ്രുഗ്, അപി.	=	വദന(മുഖ)ത്തിൽ സ്രുക്കും (ഹോമത്തവിയും,) ഇരിക്കുന്നു—വദനം സ്രുക്കാകുന്നു
ഉദരേ, ച, ഇഡാ.	=	ഉദരത്തിൽ (വയററിൽ) ആകട്ടെ ഇഡാ(ഹവിസ്സു പകർന്നുവയ്ക്കുന്ന പാത്രം അതായതു പുരോഡാശപാത്രം) ഇരിക്കുന്നു—ഉദരം ഇഡയാകുന്നു.

ജിഹ്വായാം = ജിഹ്വയിൽ (നാവിൽ)

ഗ്രഹാഃ. = ഗ്രഹങ്ങളും (ഐന്ദ്രവാദിപാത്രങ്ങളും) ഇരിക്കുന്നു—ജിഹ്വ ഗ്രഹങ്ങളാകുന്നു.

കർണ്ണേ, ച = കർണ്ണത്തിൽ (ചെവിയിൽ) ആകട്ടെ

ചമസാഃ. = ചമസങ്ങളും (ഭക്ഷണസാധനങ്ങളും പകരുന്ന പാത്രങ്ങളും—സോമപാത്രങ്ങളും) ഇരിക്കുന്നു—ചെവികളും ചമസങ്ങളും ആകുന്നു.

വീര്യ്യം = വീര്യ്യം (രേതസ്സ്)

സോമഃ. = സോമരസം ആകുന്നു.

ഗളദേശേ = കണ്ഠദേശത്തിൽ

ഉപസദഃ, അപി. = ഉപസത്തുകളും എന്നു പേരായ മറ് ഇഷ്ടികളും ഇരിക്കുന്നു—കണ്ഠദേശം ഉപസത്തുകളും ആകുന്നു.

സാരം

അല്ലയോ ഭക്തഭീഷ്ടപ്രദനായ ഭഗവൻ! സർവ്വവ്യാപിയായി, സത്യസ്വരൂപനായി പുരുഷോത്തമനായ നിന്തിരുവടിയെ പരിപൂർണ്ണമായ യജ്ഞരൂപത്തിൽ ഞങ്ങൾ ധ്യാനിക്കുന്നു. ഇപ്പോഴത്തെ ഈ ദർശനത്തിൽനിന്ന് ആരാധ്യനായ നിന്തിരുവടിയെ യാഗംചെയ്തു തൃപ്തിപ്പെടുത്തുവാൻ വേണ്ട സാമഗ്രികളും നിന്തിരുവടി സ്വരൂപം കൊണ്ട് ഉദാഹരണമായി ഞങ്ങൾക്ക് ഉപദേശിച്ചിരിക്കുന്നു. പ്രധാനഭ്രതങ്ങളായ ജ്ഞാനേന്ദ്രിയങ്ങളിൽ നിന്തിരുവടിയുടെ ത്വക്ക് സർവ്വാദ്യമായ ഗായത്ര്യാദിഛന്ദസ്സുകളായി ശോഭിക്കുന്നു. ചക്ഷുസ്സ് ഘൃതമായി പ്രകാശിക്കുന്നു. ജിഹ്വ സോമരസം ശേഖരിക്കാനുള്ള ഐന്ദ്രവാദിപാത്രങ്ങളായി പരിലസിക്കുന്നു. ശ്രവണങ്ങൾ പ്രസിദ്ധങ്ങളായ സോമരസപാത്രങ്ങളായി വിളങ്ങുന്നു. നാസികാപ്രധാനമായ മുഖം ഹോമംചെയ്യുന്ന ജുഹു എന്ന തവി

യായി ശോഭിക്കുന്നു. ഈതരത്തിൽ ജ്ഞാനേന്ദ്രിയങ്ങളുടെ പ്രവൃത്തിഫലം പൂർണ്ണമാക്കുന്നതിനു നിന്തിരുവടിയുടെ ജീവസാരമായ വീര്യം യാഗത്തിൽ മുഖ്യഭ്രത്തമായ സോമരസമായി ദ്യോതിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം യാഗസാമഗ്രികളെ സഹായിച്ചും, മന്ത്രവത്താക്കി പോഷിപ്പിച്ചും, രോമങ്ങൾ ദർഭകളായും, നാലുകാലുകൾ ഉദ്ഗാതാവു തുടങ്ങിയ ഋത്വിക്കുകളായും, ഉദരം ഹവിസ്സു വയ്ക്കുന്ന പാത്രമായും കണ്ഠദേശം ഉപസത്തുകൾ എന്ന പ്രവർഗ്യശേഷം ചെയ്യപ്പെടുന്ന മറ്റ് ഇഷ്ടിയായും ഭവിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ പരപുരുഷ! വിഭോ! വരദ! എന്നീ മൂന്നു സംബോധനങ്ങൾകൊണ്ടു ഭഗവാന്റെ ഉത്തമതത്വത്തെയും, വ്യാപ്തിയേയും, ഭക്തഭീഷ്ടത്തിനായുള്ള മായാവതാരത്തെയും സങ്കല്പിച്ചു യഥാക്രമം പ്രയോജനം നിരൂപണം ചെയ്യാവുന്നതാണ്. യജ്ഞമൂർത്തിയായുള്ള ഈ ദശകംതന്നെ ഒടുവിൽ കൊടുത്ത വരദതത്വത്തെ ആസ്പദമാക്കിയാണ്.

ഭഗവദ്ഗീതയിൽ—

"ന മേ പാർത്ഥാസ്തി കർത്തവ്യം
ത്രിഷു ലോകേഷു കിഞ്ചന
നാനവാപ്തമവാപ്തവ്യം
വർത്ത ഏവ ച കർമ്മണി."

എന്നു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതനുസരിച്ചു ഭക്തഭീഷ്ടത്തിനു മാത്രം കാട്ടുന്നതിനായിട്ടാണല്ലൊ അരൂപനായ ഭഗവാൻ രൂപാവതാരം കൈക്കൊണ്ടു പ്രവർത്തിച്ചതു്.

"നഹി യജ്ഞാത് പരം കിഞ്ചിത്"
"യജ്ഞോ വൈ വിഷ്ണുഃ"
"യജ്ഞോ യജ്ഞപതിർവ്വിഭുഃ
യജ്ഞാംഗോ യജ്ഞവാഹനഃ"
"സർവേ വേദാഃ സർവ്വേദ്യാഃ സർവാസ്രാഃ
സർവേ യജ്ഞാഃ സർവ ഇജ്യശ്ച കൃഷ്ണഃ."

എന്നീവിധം പലതരത്തിലുള്ള ശ്രുത്യാദി പ്രമാണങ്ങൾകൊണ്ടും ഭഗവാന്റെ യജ്ഞമൂർത്തിമഹിമയെ ഘോഷിക്കുന്നു.

തപചി ഛന്ദഃ—ഈമാതിരി എല്ലായിടത്തും ഒരു സപ്തമിയും, പ്രഥമയും ആക്കി കഴിച്ചിട്ടു താത്പര്യവശാത് തപക്കാണം ഛന്ദസ്സ് എന്നും അർത്ഥവിവരണം ചെയ്യാനുള്ള സന്ദ്ര

ഭായംവിട്ട് 'സോമോ വീര്യം' എന്നിടത്തുമാത്രം രണ്ടും പ്രഥമാന്തമായി നിർദ്ദേശിച്ചുകാണുന്നു. ഇതിനാൽ വീര്യസോമരൂപങ്ങൾക്കു വാച്യമായിപ്പോലും ഭേദം കല്പിക്കാൻ സാധിക്കയില്ലെന്നും, എല്ലാത്തിലും പ്രധാനം ഭഗവദ്വീര്യമാകുന്ന സോമം ആകയാൽ സാക്ഷാത്തായിത്തന്നെ അഭേദം നിരൂപണം ചെയ്യേണ്ടതാണെന്നും ഊഹിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

ഭഗവാനെ യജ്ഞമൂർത്തിയായി വർണ്ണിക്കുന്ന ഭാഗം ഭാഗവതത്തിൽനിന്നു താഴെ ചേർത്തുകൊള്ളുന്നു:—

"ഛന്ദാംസി യസ്യ ത്വചി ബർഹിരോമ-
സ്വാജ്യം ദൃശി ത്വങ്ഘ്രിഷു ചാതുർഹോത്രം
സ്രുക് തുണ്ഡ ആസീത് സ്രുവ ഈശ! നാസയോ-
രിഡോദരേ ചമസാഃ കർണ്ണരന്ധ്രേ.
പ്രാശിത്രമാസ്യേ ഗ്രസനേ ഗ്രഹാസ്തു തേ
യച്ചർവണം തേ ഭഗവന്നഗ്നിഹോത്രം."

വിഷ്ണുപുരാണത്തിൽ ഈ കാര്യംതന്നെ:—

"പാദേഷു വേദാസ്തവ യൂപദംഷ്ട്രാ
ദന്തേഷു യജ്ഞാശ്ചിതയശ്ച വക്ത്രേ
ഹുതാശജിഹ്വോഽസി തനൂരുഹാണി
ദർഭാഃ പ്രഭോ! യജ്ഞപുമാംസ്ത്വമേവ
വിലോചനേ രാത്ര്യഹനീ മഹാത്മൻ!
സർവ്വാശ്രയം ബ്രഹ്മ പരം ശിരസ്തേ
സൂക്താന്യശേഷാണി സടാകലാപോ
ഘ്രാണം സമസ്താനി ഹവീംഷി ദേവ!
സ്രുക്തുണ്ഡസാമസ്വരധീരനാദ-
പ്രാഗ്വംശകായാഖിലസത്രസന്ധേ!"

എന്നിങ്ങനെ മറ്റൊരു രീതിയിൽ ഉപന്യസിച്ചിരിക്കുന്നു. ൻ

അനന്തരം മുനികളുടെ സ്തോത്രത്താൽ സന്തുഷ്ടനായ ഭഗവാൻ വൈകുണ്ഠത്തിലേക്ക് അന്തർധാനം ചെയ്തതായി പറഞ്ഞു ദശകം ഉപസംഹരിക്കുന്നു:

മുനീന്ദ്രൈരിത്യാദിസ്തുവനമുഖരൈർമ്മോദിതമനാ
മഹീയസ്യാ മൂർത്ത്യാ വിമലതരകീർത്ത്യാ ച വിലസൻ
സധിഷ്ണ്യം സമ്പ്രാപ്തഃ സുഖരസവിഹാരീ മധുരിപോ!
നിരുന്ധ്യാ രോഗം മേ സകലമപി വാതാലയപതേ! ഫ ൦

(ഹേ) മധുരിപോ! വാതാലയപതേ! = (അല്ലയോ) മധുസൂദന! മഹാവിഷ്ണോ! ഗുരുവായൂരപ്പ! ശ്രീകൃഷ്ണ!

ഇത്യാദിസ്തവനമുഖരൈഃ = ഇപ്രകാരം അനേകം സ്തോത്രങ്ങൾകൊണ്ടു മുഖരന്മാരായ (ശബ്ദായമാനന്മാരായ)

മുനീന്ദ്രൈഃ = മുനീന്ദ്രന്മാർ (മഹർഷിശ്രേഷ്ഠന്മാർ)

മോദിതമനാഃ = മോദിതമായ (സന്തോഷിപ്പിക്കപ്പെട്ടതായ) മനസ്സോടുകൂടിയവനും,

മഹീയസ്യാ = മഹീയസിയായ (ഏതുമേ മഹത്തും, പുണ്യവും ആയ)

മൂർത്ത്യാ = മൂർത്തിയാലും (ശ്രീവരാഹമൂർത്തിയാലും)

വിമലതരകീർത്ത്യാ, ച = വിമലതര(അതിനിർമ്മല)മായ കീർത്തിയാലും (യശസ്സിനാലും)

വിലസൻ = ശോഭിക്കുന്നവനും,

സ്വധിഷ്ണ്യം, സംപ്രാപ്തഃ = സ്വധിഷ്ണ്യത്തിൽ (തന്റെ നിവാസസ്ഥാനമായ വൈകുണ്ഠത്തിൽ) സംപ്രാപ്തനും ഏത്തിയവനും)

സുഖരസവിഹാരീ = സുഖരസത്തിൽ (അവിച്ഛിന്നമായ പരമാനന്ദധാരയിൽ) വിഹരിക്കുന്നവനും (സ്വാരാജ്യാനുഭവത്തിൽ ലയിച്ചിരിക്കുന്നവനും) ആയ

(തവ) = (നിന്തിരുവടി)

മേ = എന്റെ

സകലം, അഖി, രോഗം = സകല(സമസ്ത)മായ രോഗത്തേ(വ്യാധിയേ)യും — ആഭ്യന്തരമായ രാഗാദിരോഗങ്ങളും, ബാഹ്യമായ വാതാദിരോഗങ്ങളും

നിരുന്ധ്യാഃ. = നിരോധിച്ചു (നീക്കി) തരേണമേ. അരോഗനായി ഭജിക്കുമാറ് അനുഗ്രഹിക്കേണമേ.

അല്ലയോ ആശ്രിതരക്ഷണത്തിനായി ശത്രുശിക്ഷണം കൈയ്യേറ്റിരിക്കുന്ന ഭഗവൻ! മഹാവിഷ്ണോ! ശ്രീ ഗുരുവായൂരപ്പാ! ശാസ്ത്രജ്ഞരായ മഹർഷിപ്രവരർ യജ്ഞാംഗത്തിൽ ബാക്കിയുള്ള പ്രായണീയം, ഉദയനീയം എന്നീ ഇഷ്ടികകൾ മുതലായവയെ നിന്തിരുവടിയുടെ ദംഷ്ടകളായും മറ്റും യഥോചിതം വർണ്ണിച്ചു സമ്പൂർണ്ണമായ യജ്ഞസ്വരൂപവും പുകഴ്ത്തി വണങ്ങി. ഇതുകേട്ടു സന്തുഷ്ടനായ തിരുമേനി ക്രൌര്യരസഭാവാദികൾ മുഴുവനെ മാറ്റി പരമസാത്വികമായ ദർശനം കൊടുത്ത് അവരെ അനുഗ്രഹിച്ചിട്ടു, സകലവിപത്തിലും രക്ഷ പ്രാപിക്കാൻ ആർക്കും പൂജിക്കത്തക്ക മഹിമയുള്ളതായ ഈ വരാഹമൂർത്തിയോടുകൂടിത്തന്നെ വിജയിയായി അനന്തധാനംചെയ്യുന്ന സ്വവാസസ്ഥാനമായ വൈകുണ്ഠത്തേക്ക് എഴുന്നള്ളി. ദുഷ്ടരെ നിഗ്രഹിക്കുന്നതിന് അസാധാരണവൈഭവത്തോടുകൂടി ഇതുപോലെ ഒരു ദിവ്യാവതാരം നിന്തിരുവടി കൈക്കൊണ്ടതായി ലോകത്തിലെങ്ങും അനശ്വരമായ യശസ്സു പരന്നു. അല്ലെന്റെ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിക്ക് ഇതുപോലെയായിട്ടും, പരമാനന്ദസാന്ദ്രമായ സ്വാരാജ്യസ്ഥിതിയിലുള്ള സുഖലഹരി ഇന്നും ശ്രീവൈകുണ്ഠത്തിൽ ആ നിലയിൽത്തന്നെ വിജൃംഭിക്കുന്നു. ആർത്തനായി, അനന്യശരണനായി, രാഗാദിദോഷങ്ങളാൽ അകവും, വാതാദിദോഷങ്ങളാൽ പുറവും ഒന്നുപോലെ പരവശപ്പെട്ടു വലയുന്ന ഈ ഭക്തനെ ഒന്നു കടാക്ഷിച്ചു രോഗങ്ങളും മാറ്റി രക്ഷിക്കേണമേ. ഈ എന്റെ പുരോഭാഗത്തിൽ പ്രത്യക്ഷമായി ശോഭിക്കുന്ന നിന്തിരുവടി തന്നെയാണല്ലൊ മധുദാനവനെക്കൊന്നു ബ്രഹ്മാവിനു സുഖംനല്കിയതു്. ശ്രീവൈകുണ്ഠത്തിൽ ഉള്ള പരമാനന്ദരസമൂർത്തിതന്നെയാണ് ഇവിടെ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടു നില്ക്കുന്നത് എന്നതെ ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു. വേഗം രക്ഷിക്കേണമേ.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ 'മുനിമാർക്കും, ഭഗവാനും സന്തോഷമായി, ഭഗവാൻ പരമാനന്ദസായുജ്യത്തിൽ വീണ്ടും സുഖിച്ചിരിപ്പുമായി, ഭക്തനായ കവിമാത്രം രോഗപീഡിതനായി വലയുന്നു, എന്നുള്ള ഭാവം പ്രകടിപ്പിച്ചു', 'വാതാലയപതേ! എന്ന സംബോധനയാലും, 'സ്വധിഷ്ണ്യം സംപ്രാപ്തഃ' എന്ന

വിശേഷണത്താലും ഗുരുവായൂർനാഥൻ സ്വദേശത്തുചെന്ന സുഖിച്ചിരിക്കുക എന്നുള്ളരീതിയിൽ ഭൂലോകവൈകുണ്ഠമായ ഗുരുവായൂരിൽതന്നെ ദുഷ്ടനിഗ്രഹാനന്തരം ഭഗവാൻ സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധാത്മകനായി പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ട പരിലസിക്കുന്ന എന്ന ഫലിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതരകാര്യത്തിനായി പോയിരിക്കുന്ന അവസരത്തിൽ ചെന്ന സങ്കടംപറക ഉചിതം അല്ലാത്തതിനാൽ കാര്യം വിജയമായി പരിണമിച്ചശേഷം, സ്വഗൃഹത്തിൽവന്ന സുഖിച്ചിരിക്കവേ സങ്കടംപറകയും, തീർക്കയും ചെയ്യുന്നത് ഉചിതമാകയാൽ ഭട്ടതിരിയുടെ രോഗനിവാരണപ്രാർത്ഥന യുക്തമായിരിക്കുന്നു.

സുഖരസവിഹാരീ—നിശ്ചിന്തനായി ഉല്ലാസത്തോടുകൂടി നടക്കുന്നവൻ എന്ന പ്രകൃതപക്ഷത്തിൽ അർത്ഥം.

ഭാഗവതത്തിൽ ഭഗവാൻ ഹിരണ്യാക്ഷവധാനന്തരം പ്രസ്ഥാനംചെയ്തതായ കാര്യം—

"സ ഇത്ഥം ഭഗവാനർവീം
വിഷ്വക്സേനഃ പ്രജാപതിഃ
രസായാ ലീലയോന്നീതാ-
മപ്സു ന്യസ്യ യയൌ ഹരിഃ."

എന്നിങ്ങനെ ഉപസംഹരിച്ചിരിക്കുന്നു.

ശ്രീവരാഹമൂർത്തിയുടെ കഥാവിശേഷത്തിൽ പ്രധാനപ്പെട്ട ഹിരണ്യാക്ഷവധത്തെ ശ്രവിക്കയും ഭഗവാനെ ധ്യാനിക്കയും ചെയ്യുന്നവർക്കുള്ള ഫലം, ഭാഗവതത്തിൽ കാണുന്നു:—

"യോ വൈ ഹിരണ്യാക്ഷവധം മഹാദ്ഭുതം
വിക്രീഡിതം കാരണസൂകരാത്മനഃ
ശൃണോതി ഗായത്യനുമോദതേഽഞ്ജസൌ
വിമുച്യതേ ബ്രഹ്മവധാദപി ദ്വിജഃ.
ഏതന്മഹാപുണ്യമലം പവിത്രം
ധന്യം യശസ്യം പദമായുരാശിഷാം
പ്രാണേന്ദ്രിയാണാം യുധി ശൌര്യവർദ്ധനം
നാരായണോഽന്തേ ഗതിരംഗ! ശൃണ്വതാം."

എന്നീ ഫലശ്രുതിശ്ലോകങ്ങൾകൊണ്ട് സർവ്വപാപവിമോചനവും, സർവ്വശത്രുസംഹരണവും, ആയുരാരോഗ്യാദിവർദ്ധനവും, ഒടുവിൽ ഭഗവത്സായുജ്യപ്രാപ്തിയും ആണെന്ന സങ്ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു. ഫ ൦

ഹിരണ്യാക്ഷയുദ്ധവർണ്ണനവും ഹിരണ്യാക്ഷവധവർണ്ണനവും, യജ്ഞവരാഹസ്തുതിവർണ്ണനവും എന്ന പതിമൂന്നാംദശകം സമാപ്തം.

അഥ ചതുർദ്ദശം ദശകം.

ശ്രീവരാഹാവതാരത്താൽ ഭൂമിയെ യഥാപൂർവ്വം പ്രതിഷ്ഠിച്ചിട്ടു ഭഗവാൻ മഹാവിഷ്ണു വൈകുണ്ഠത്തിൽ പ്രവേശിച്ചതിനുശേഷം ഉള്ള സ്വായംഭുവമനുവിന്റെ പ്രവൃത്തിയെ ഉപന്യസിച്ചു, കപിലോപാഖ്യാനം വർണ്ണിക്കുന്നതിനായി ഈ ദശകം ആരംഭിക്കുന്നു. അതിൽ ഒന്നാമത്തെശ്ലോകത്തിൽ മനുവിന്റെ പ്രവൃത്തിയെ പറയുന്നു:—

സമനുസ്മൃതതാവകാങ്ഘ്രിയുഗ്മഃ
സ മനുഃ പങ്കജസംഭവാങ്ഗജന്മാ
നിജമന്തരമന്തരായഹീനം
ചരിതം തേ കഥയൻ സുഖം നിനായ. ൧

പങ്കജസംഭവാങ്ഗജന്മാ = പങ്കജസംഭവ(ബ്രഹ്മാവി)ന്റെ അങ്ഗത്തിൽനിന്നും ജന്മ (ജനന)ത്തോടുകൂടിയവനായ

സഃ, മനുഃ = ആ മനു (സ്വായംഭുവമനു)

സമനുസ്മൃതതാവകാങ്ഘ്രിയുഗ്മഃ = സമനുസ്മൃതമായ (നല്ലതിന്മണ്ണം അനുസ്മരിക്ക–അനുധ്യാനിക്കപ്പെട്ടതായ) താവകാങ്ഘ്രിയുഗ്മ (നിന്തിരുവടിയുടെ ചരണയുഗള)ത്തോടുകൂടിയവനായി

തേ = നിന്തിരുവടിയുടെ

ചരിതം = ചരിതത്തെ (ലീലാവതാരാദിചരിത്രത്തെ)

കഥയൻ = കഥയന്നായി (വർണ്ണിച്ചുകൊണ്ടു)

നിജം, അന്തരം = തന്റെ മന്വന്തരത്തെ (ഏഴുപത്തൊന്നു ചതുർയ്യുഗപരിമിതമായ സമയത്തെ)

അന്തരായഹീനം = അന്തരായഹീനമാംവണ്ണം (അന്തരായം (വിഘ്നം) ഇല്ലാതെതന്നെ)

സുഖം = സുഖമായി

നിനായ, = നയിച്ചു. (കഴിച്ചുകൂട്ടി.)

അല്ലയോ വൈകുണ്ഠനിവാസിയായ ഭഗവൻ! ശ്രീനാരായണ! നിന്തിരുവടി ലീലാവരാഹമൂർത്തിയായി അവതരിച്ചു, ദുഷ്ടനായ ദൈത്യനെ ഹനിച്ചു ഭൂമിയെ വീണ്ടെടുത്തു പ്രതിഷ്ഠിച്ചുവല്ലൊ. അനന്തരം സന്തുഷ്ടനും, ഭക്തനുമായ ബ്രഹ്മപുത്രനായുള്ള സ്വായംഭുവമനു എഴുപത്തൊന്നു ചതുർയുഗസംവത്സരമാകുന്ന തന്റെ മന്വന്തരസമയം മുഴുവനും നിന്തിരുവടിയുടെ ചരണാരവിന്ദങ്ങളെത്തന്നെ കൃത്യനിഷ്ഠയോടെ അനുധ്യാനം ചെയ്തുകൊണ്ടും ലീലാവതാരകഥകം കീർത്തനംചെയ്തുകൊണ്ടും യാതൊരുവിഘ്നവും നേരിടാത്ത സുഖമായി ഭൂഭരണംചെയ്തു. യഥാകാലം വർഷാതപഹിമാദികളായ ദൈഹികസന്താപത്രയം പരിപൂർണ്ണമായിരിക്കയാൽ സസ്യാദിസമൃദ്ധികൊണ്ട് എപ്പോഴും സുഭിക്ഷമായിരുന്നു. അനർത്ഥകാരിയായ അതിവർഷമോ, അത്യാതപമോ ലേശവും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. അപമൃത്യുവോ, ആചാരഭ്രംശമോ സ്വപ്നത്തിൽപോലും കാണാനില്ലായിരുന്നു. ഓരോദിവസവും പ്രഭാതമാകുമ്പോൾ നവംനവമായ ഉന്മേഷവും, പ്രീതിയും ആരേയും ആകർഷിക്കത്തക്കവിധത്തിൽ പ്രകൃതിയും, ഭരണനായകനും പ്രസാദിച്ചിരുന്നു. ഇതിനെല്ലാം ഹേതുവായിരുന്നതു നിന്തിരുവടിയുടെ പാദാരവിന്ദഭജനവും, ഗുണസങ്കീർത്തനങ്ങളും ആണെന്ന് അദ്ദേഹവും മറ്റുജനങ്ങളും ഒന്നുപോലെ ഓർത്തിരുന്നു. ഇതുയും മഹിമയോടുകൂടിയ മഹാനായ ആ സ്വായംഭുവമനു ലോകചക്രം തിരിക്കുന്നതിനായി ശകലവും തെറ്റിപ്പോകാത്ത വിധത്തിൽ ചിലമാർഗ്ഗങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കി ധർമ്മശാസ്ത്രരൂപേണ പ്രചാരപ്പെടുത്തിയിരുന്നു. അല്ലയോ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയുടെ ഭജനം കൊണ്ടു തോന്നിയ ഈ ധർമ്മശാസ്ത്രം ഇന്നും മാനവധർമ്മശാസ്ത്രം എന്ന പ്രസിദ്ധിയോടുകൂടി പ്രകാശിക്കുന്നു. നിന്തിരുവടിയുടെ സേവാരസത്തിൽ ശ്രദ്ധാലുവാകയാൽ ആ മനുവിനു സർവ്വും ശുഭമായിരുന്നു.

സാരം.

ഇവിടെ സ്വായംഭുവമനുവിന്റെ മഹിമ മുഴുവനും ഭഗവച്ചരണാരവിന്ദധ്യാനത്തിന്റേയും, ഭഗവദ്ഗുണസങ്കീർത്തനത്തിന്റേയും ഫലമാണെന്നു സ്ഥാപിച്ചിരിക്കുന്നു. 'പങ്കജസംഭവാങ്ഗജന്മാ'വാകയാൽ പിതാമഹസ്ഥാനം ഉള്ള ഭഗവാന്റെ കൈങ്കര്യത്തിലും, അനുഗ്രഹ

നിരൂപണം.

ലാഭത്തിലും ഇദ്ദേഹം ഒരു അവകാശിയാണെന്ന വ്യക്തമായി വരുത്തിയിരിക്കുന്നു.

സമനസ്മൃതതാവകാങ്ഘ്രിയുഗഃ—ഇവിടെ 'സമന' എന്ന പ്രത്യേകം നിരുത്തിയാൽ സമനവാക്യംവണ്ണം (സമന്ത്രമായി—നാരായണകവചമന്ത്രം സിദ്ധിവരുത്തി) സ്മൃതതാവകാങ്ഘ്രിയുഗനായി എന്നും നിരൂപണം ചെയ്യാവുന്നതാണ്. മനനശീലത്തിൽ അഗ്രഗണ്യസ്ഥാനംകൊണ്ടാണല്ലൊ മനു എന്നതന്നെ പേരു സിദ്ധിച്ചതും.

നിജമന്തരം—

"അന്തരമവകാശേ/വധി-
പരിധാനേ/ന്തർഭിദേതരാദരേ/പ്യ."

എന്ന അമരകോശം അനുസരിച്ച് അവകാശാർത്ഥത്തെയാണ് ഇവിടത്തെ അന്തരശബ്ദം വചിക്കുന്നത്. ഈ അവകാശം (സമയം)—

"മന്വന്തരം തു ദിവ്യാനാം യുഗാനാമേകസപ്തതിഃ"

എന്ന പ്രമാണത്താൽ എഴുപത്തൊന്നു ദിവ്യയുഗങ്ങളാണെന്നു കാണാം. അതുതന്നെ നമ്മുടെ ദൃഷ്ട്യാ എഴുപത്തൊന്നു ചതുർയുഗങ്ങളായി ഫലിക്കുന്നു.

കഥയൻ സുഖം—കഥയൻ എന്നിടത്തെ ശതൃപ്രത്യയം ഹേതുപാർത്ഥത്തിലാണ്. അതിനാൽ ചരിതകഥനം, സുഖമായിനയിപ്പിക്കുന്നതിനു കാരണം ആരെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു.

താഴെ കൊടുക്കുന്ന പ്രമാണങ്ങളിൽ നിന്നു മനുവിന്റെ ഭരണസമ്പ്രദായവും, ധർമ്മശാസ്ത്രവും വ്യക്തപ്പെടുന്നു—

"അയാതയാമാസ്തസ്യാസൻ
യാമാഃ സ്വാന്തരയാപനാഃ
ശൃണ്വതോ ധ്യായതോ വിഷ്ണോഃ
കുർവ്വതോ ബ്രുവതഃ കഥാഃ.
സ ഏവം സ്വാന്തരം നിന്യേ
യുഗാനാമേകസപ്തതിം
യഃ പുഷ്ടോ മുനിഭിഃ പ്രാഹ
ധർമ്മാൻ നാനാവിധാൻ ശ്രുതാൻ.
പ്രണാം വർണ്ണാശ്രമാണാം ച
സർവ്വഭ്രുതഹിതഃ സദാ."

(ഭാഗവതം) ൪

അനന്തരം കപിലോപാഖ്യാനവർണ്ണനത്തിനായി കപിലമഹർഷിയുടെ പിതാവായ കർദ്ദമന്റെ കഥ ഉപന്യസിക്കുന്നു:—

സമയേ ഖലു തത്ര കർദ്ദമാഖ്യോ
ദ്രുഹിണച്ഛായഭവസ്തദീയവാചാ
ധൃതസർഗ്ഗരസോ നിസർഗ്ഗരമ്യം
ഭഗവംസ്ത്വാമയുതം സമാഃ സിഷേവേ. ൨

(ഹേ) ഭഗവൻ!	= (അല്ലയോ) ഭഗവൻ!
തത്ര, സമയേ, ഖലു	= അക്കാലത്താകട്ടെ
ദ്രുഹിണച്ഛായഭവഃ	= ദ്രുഹിണന്റെ(ബ്രഹ്മാവിന്റെ) ഛായയിൽ(നിഴലിൽ)നിന്നു ഭവിച്ചവനായ
കർദ്ദമാഖ്യഃ	= കർദ്ദമൻ എന്ന ആഖ്യയോടു കൂടിയവൻ (കർദ്ദമപ്രജാപതി)
തദീയവാചാ	= തദീയമായ (ബ്രഹ്മാവിന്റേതായ) വാക്കിനാൽ (നിയോഗത്താൽ)
ധൃതസർഗ്ഗരസഃ	= ധൃതമായ (ധരിക്കപ്പെട്ടതായ) സർഗ്ഗരസ(സൃഷ്ടിതാത്പര്യ)ത്തോടു കൂടിയവനായി
നിസർഗ്ഗരമ്യം	= സ്വഭാവസുന്ദരനായ (പ്രകൃത്യാ തന്നെ സർവ്വജനമോഹനമായ ആകൃതിയോടുകൂടിയ)
ത്വാം	= നിന്തിരുവടിയെ
അയുതം, സമാഃ	= പതിനായിരം സംവത്സരകാലം മുഴുവൻ
സിഷേവേ.	= സേവിച്ചു. (തപസ്സുചെയ്തു സമാധിനിഷ്ഠനായിരുന്നു.)

അല്ലയോ ഇച്ഛാമാത്രസ്വരൂപനായ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടി ശ്രീവൈകുണ്ഠത്തിൽ ആത്മാരാമനായി ആനന്ദലഹരിയിൽ ലയിച്ചിരുന്നു. സ്വായംഭുവമനു തൃപ്പാദഭജനംചെയ്തു സുഖമായി യാതൊരു കഷ്ടവുംകൂടാതെ ഭൂമിഭരിച്ചു വിജയിച്ചിരുന്നു. ഇതിനിടക്ക് ആ മനുവിന്റെ ഭരണസമയ

സാരം.

ത്തുതന്നെ മറ്റൊരിടത്തു നിന്തിരുവടിയുടെ വിശിഷ്ടമായ ലീലാവതാരത്തിനായി സങ്കല്പകലകം വീശിത്തുടങ്ങുന്നു. ബ്രഹ്മാവിന്റെ സമഗ്രമായ ഛായയിൽനിന്നു ജനിച്ചു നിഷ്പാപവും തപശ്ചര്യാക്രമവും വശമായിട്ടുള്ള കർദ്ദമപ്രജാപതി അച്ഛന്റെ ആജ്ഞയനുസരിച്ചു സൃഷ്ടികർമ്മത്തിൽ വ്യാപൃതനായി. എന്നാൽ ആ കർദ്ദമൻ തന്റെ പ്രവൃത്തി ഗാഢമായ പര്യാലോചനയിന്മേൽ നടത്തണമെന്നു സങ്കല്പിച്ചു, സ്വയമേവ സർവ്വലോകസുന്ദരനായി സർവ്വപ്രിയനായ നിന്തിരുവടിയെ സേവിച്ചു ധ്യാനിച്ചു പ്രീതിപ്പെടുത്തിയല്ലാതെ മറ്റൊന്നിലും പ്രവർത്തിക്കുന്നതല്ലെന്നു നിശ്ചയിച്ചു. ഇതനുസരിച്ചു സ്ഥിരവ്രതനായി ൧൦൦൦൦ സംവത്സരം തപസ്സുചെയ്തു സമാധിയിൽ നിന്തിരുവടിയെ ലക്ഷ്യമാക്കി ഉറച്ചിരുന്നു.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ — അടിയും പിടിയും ലഹളയും ഇല്ലാതെ ശാന്തമായി പരമസാത്വികമായുള്ള മറ്റൊരു ദിവ്യാവതാരത്തിനു കോപ്പുകൂട്ടാനായി കർദ്ദമകഥ ഉപന്യസിക്കുന്നു. കർദ്ദമൻ ബ്രഹ്മിണച്ഛായഭവനാകയാൽ തപസ്സിലും തേജസ്സിലും രണ്ടാമതൊരു ബ്രഹ്മിണൻതന്നെ എന്നു സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. സമസ്തോപനിഷത്സാരസംഗ്രഹമായ വേദാന്തതത്ത്വോപദേശം ചെയ്തതക്കവിധം ശ്രീകപിലവാസുദേവരുടെ ജനകസ്ഥാനംവഹിക്കാനായി ഇവിടെത്തന്നെ കർദ്ദമനെ ജന്മനാ പരിശുദ്ധനാക്കി ഉപക്രമിച്ചതു സന്ദർഭശുദ്ധിക്ക് എന്തുകൊണ്ടും യോജിച്ചിരിക്കുന്നു.

പ്രയോഗം.

നിസർഗ്ഗരമ്യം — പ്രകൃതിസുന്ദരമായ തിരുമേനി, അടുത്ത ശ്ലോകത്തിൽ വ്യക്തപ്പെടുന്നതുപോലെ ഗരുഡാരൂഢനായും, നീലമേഘശ്യാമളനായും, പദ്മപാണിയായും, മന്ദഹാസസുന്ദരമുഖനായും ഉള്ള അവസ്ഥയോടുകൂടിയതാണ്. സമാഃ സിഷേവ — സമാഃ എന്ന ദ്വിതീയാബഹുവചനം അത്യന്തസംയോഗാർത്ഥത്തിലാകയാൽ, ഊണും, ഉറക്കും എല്ലാം അതുമുതൽ കാലം സപര്യോപധ്യാനം തന്നെ എന്നു സൂചിപ്പിക്കുന്നു. ബ്രഹ്മിണച്ഛായഭവഃ — ഇവിടെ ആകാരാന്തസ്ത്രീലിംഗമായ ഛായാശബ്ദം

"വിഭാഷാ സേനാസുരാച്ഛായാശാലാനിശാനാം"

(൨-൪-൨ ൫

എന്നുള്ള പാണിനിസൂത്രത്താൽ വികല്പേന നപുംസകലിങ്ഗമാ
യതുകൊണ്ടു ഹ്രസ്വാകാരാന്തം ആയതാണു വിശേഷം.

കർദ്ദമന്റെ ജന്മവും തപസ്സും ഭാഗവതത്തിൽ—

"ഛായായാഃ കർദ്ദമോ ജജ്ഞേ
ദേവഹൂത്യാഃ പതിഃ പ്രഭുഃ
പ്രജാഃ സൃജേതി ഭഗവാൻ
കർദ്ദമോ ബ്രഹ്മണോദിതഃ.

സരസ്വത്യാം തപസ്തേപേ
സഹസ്രാണാം സമാ ദശ
തതഃ സമാധിയുക്തേന
ക്രിയായോഗേന കർദ്ദമഃ

സംപ്രപേദേ ഹരിം ഭക്ത്യാ
പ്രപന്നവരദാശ്രുഷം."

എന്നീ പദ്യങ്ങളാൽ സങ്ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു. ൨

സമാധിനിഷ്ഠനായ കർദ്ദമപ്രജാപതിയുടെ പുരോഭാഗത്തിൽ ഭഗവാൻ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ട ദർശനം കൊട്ടത്തതായി പറയുന്നു:—

ഗരുഡോപരി കാളമേഘകല്പം
വിലസത്കേളിസരോജപാണിപദ്മം
ഹസിതോല്ലസിതാനനം വിഭോ! ത്വം
വപുരാവിഷ്കുരുഷേ സ്മ കർദ്ദമായ. ൩

(ഹേ) വിഭോ! (ഭഗവൻ!) = (അല്ലയോ) സർവ്വവ്യാപിയാ
യി സത്യാനന്ദസുന്ദരമൂർത്തി
യായുള്ള (ഭഗവൻ!)

ത്വം = നിന്തിരുവടി

കർദ്ദമായ = കർദ്ദമന്നായിക്കൊണ്ടു

ഗരുഡോപരി = ഗരുഡന്റെ മേൽ (അംസ
ത്തിൽ വിന്യസ്തമായ ച
രണാരവിന്ദത്തോടുകൂടിയതും)

കാളമേഘകല്പം = കാളമേഘം (കറുത്തിരുണ്ട മേ
ഘം) പോലെ കല്പ (മനോ
ഹര) മായുള്ളതും

വിലസത്കേളിസരോജപാ-ണിപദ്മം	=	വിലസത്തായ (ശോഭിക്കുന്നതായ) കേളിസരോജ(ലീലാരവിന്ദ)ത്തെ ധരിച്ചിരിക്കുന്ന പദ്മസമാനമായ പാണി (തൃക്കൈ)യോടുകൂടിയതും
ഹസിതോല്ലസിതാനനം	=	ഹസിത(മന്ദഹാസ)ത്താൽ ഉല്ലസിതമായ(പ്രസന്നകാന്തി കലൎന്നതായ) ആനന(മുഖ)ത്തോടുകൂടിയതും ആയ
വപുഃ	=	വപുസ്സിനെ (മൂൎത്തിയെ)
ആവിഷ്കുരുഷേ, സ്മ.	=	ആവിഷ്ക്കരിച്ചു. (പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തി പ്രസാദിച്ചു.)

ഭക്താനുഗ്രഹത്തിനായി ഏതു തരത്തിലും വേഷത്തിലും സന്ദൎഭത്തിലും എവിടേയും പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടു പ്രസാദിക്കുന്നതിനു ശക്തനായ മഹാവിഷ്ണോ! കൎദ്ദമൻ പ്രകൃതിമധുരമായ തിരുമേനിയെ ധ്യാനിച്ചു സമാധിയിൽ ഉറച്ചിരിക്കേ, അദ്ദേഹത്തിൻെറ പുരോഭാഗത്തിൽ നിന്തിരുവടി പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടു ദൎശനം കൊടുത്തു. ശാന്തിയും, ആനന്ദവും ഒന്നു ചേൎന്നു രമ്യമായിട്ടുള്ള മൂൎത്തിയാണെന്നു ബോദ്ധ്യം വരുത്തുമാറു തിരുമേനി ഗരുഡാരൂഢനായും, നീലമേഘശ്യാമളനായും, ലീലാരവിന്ദം അണിഞ്ഞ് അനുഗ്രഹിക്കാനെന്നപോലെ മനോജ്ഞമായി ശോഭിക്കുന്ന തൃക്കൈയുയൎത്തിയും, മന്ദഹാസസുന്ദരമായ മുഖാരവിന്ദത്താൽ പ്രീതിഭാവം ഉദാഹരിച്ചും സമൎപ്പിച്ചതായ ദിവ്യദൎശനം എത്രയും ഭക്തിയോടെ അനുഭവിക്കാൻ ആ കൎദ്ദമന് ഉണ്ടായ ഭാഗ്യമേ ഭാഗ്യം!! ഈ ദൎശനം അനുഭവിക്കാൻ എന്നെയും പാത്രമാക്കി പ്രസാദിച്ചു രക്ഷിക്കേണമേ.

സാരം.

ഇവിടെ മുൻശ്ലോകത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുള്ള നിസൎഗ്ഗരമ്യമായ ഭഗവത്സ്വരൂപം ഉദാഹരിച്ചിരിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

"യോ യോ യാം യാം തനും ഭക്തഃ
ശ്രദ്ധയാൎച്ചിതുമിച്ഛതി
തസ്യ തസ്യാചലാം ഭക്തിം
താമേവ വിദധാമ്യഹം."

എന്നു ഗീതയിൽ ഭഗവാൻ ഉപദേശിട്ടുള്ളതനുസരിച്ചു കർദ്ദമന്റെ സങ്കല്പാനുഗുണം, ഗരുഡാരൂഢനായും മററുമുള്ള ദർശനം സ്വഭാവരമ്യം എന്നുതന്നെയല്ല, കല്പനയിലും അതിരമ്യമായിരിക്കുന്നു. അതിൽ, 'ഗരുഡോപരി' എന്നത് ആശ്രിതരക്ഷണത്തേയും, ശത്രുസംഹരണത്തേയും സൂചിപ്പിക്കുന്നു. 'കാളമേഘകമ്രം' എന്നതു യാതൊരു തരത്തിലും മായാബന്ധമില്ലാത്ത സർവ്വശൂന്യമായ പരമാനന്ദാവസ്ഥയെ വെളിപ്പെടുത്തുന്നു. മൂന്നാമത്തെ വിശേഷണം അനുരൂപമായ ഐശ്വര്യസമൃദ്ധിയെ വ്യക്തപ്പെടുത്തുന്നു. 'ഹസിതോല്ലസിതാനനം' എന്ന ഒടുവിലത്തെ വിശേഷണം, ഭക്തന്മാർ ഭജിക്കുന്നതിനു ഫലമായി സംതൃപ്തിയോടുകൂടി അവരെ പ്രേമലക്ഷണമായ ഭക്തിയാൽ ഭഗവാൻ ആദരിക്കുന്ന ഭാവത്തെ വിശദപ്പെടുത്തുന്നു.

വിലസത്കേളിസരോജപാണിപദ്മം— ഇവിടെ, 'വിലസത്കേളിസരോജപാണിയായ പദ്മയോടുകൂടിയതായി' എന്ന് അർത്ഥം പറഞ്ഞാൽ കുറച്ചുകൂടി സ്വാരസ്യം ഉണ്ടെന്നു തോന്നുന്നു. അപ്പോൾ, ലീലാരവിന്ദം കൈയിൽ ധരിച്ചു വിലസുന്ന ലക്ഷ്മീദേവിയോടുകൂടിയതെന്ന് അർത്ഥം പറയാം. ഭഗവദ് ഭക്തിയിൽ വിട്ടുമാറാത്ത ലക്ഷ്മീസാന്നിദ്ധ്യം ലബ്ധമായും വരുന്നു. ലീലാരവിന്ദത്തിന്റെ രസികതയ്ക്ക് അനുഭവവും ലക്ഷ്മീദേവിയാകുമ്പോൾ കുറച്ചുകൂടി യോജിക്കുന്നും ഉണ്ട്. വിലസത്കേളിസരോജങ്ങൾകൊണ്ടു മേൽ പറയാൻപോകുന്ന പാണിപദ്മശബ്ദത്തിൽ ഉപമാനമായ പദ്മത്തെ വീണ്ടും സ്വീകരിക്കുന്നതായ ഒരു ശബ്ദാഡംബരദോഷവും സമാധാനപ്പെടുത്താവുന്നതാണ്.

കർദ്ദമായ— ഈ ചതുർത്ഥി താദർത്ഥ്യത്തിലാകയാൽ കർദ്ദമന്റെ അർത്ഥമായി ഭഗവന്മൂർത്തിയെ സാധിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതിനാൽ ഭഗവാൻ കപിലമൂർത്തിയായി അവതരിച്ച ആത്മാവിനെ കർദ്ദമന്റെ സ്വന്തം സ്വത്താക്കിപ്രസാദിച്ച ഫലം സിദ്ധിക്കുന്നു.

കർദ്ദമപ്രജാപതിക്കു ഭഗവാൻ ദർശനംകൊടുത്ത ഭാഗം ഭാഗവതത്തിൽ—

"താവത് പ്രസന്നോ ഭഗവാൻ
പുഷ്കരാക്ഷഃ കൃതേ യുഗേ
ദർശയാമാസ തം ക്ഷത്തഃ!
ശാബ്ദം ബ്രഹ്മ ദധദ് വപുഃ.

സ തം വിരജമക്കാഭം
സിതപദ്മോത്പലപ്രഭം
സ്നിഗ്ധലീലാളകവ്രാത-
വക്ത്രാബ്ജം വിരജോമ്ബരം.

കിരീടിനം കുണ്ഡലിനം
ശങ്ഖചക്രഗദാധരം
ശേഷതോത്പലക്രീഡനകം
മനഃസ്പൃശ്സ്മിതേക്ഷണം.

വിന്യസ്തചരണാംഭോജ-
മംസദേശേ ഗരുത്മതഃ
ദൃഷ്ട്വാ ഖേ/വസ്ഥിതം വക്ഷഃ-
ശ്രിയം കൌസ്തുഭകന്ധരം."

എന്നീ ശ്ലോകങ്ങളാൽ വർണ്ണിച്ചുകാണുന്നു. ഇവയിൽ നിന്നു ശബ്ദൈകവേദ്യമായ ഭഗവാന്റെ പ്രത്യഗാത്മസ്വരൂപം സുന്ദരകാന്തി കലർന്ന മൂർത്തിമത്തായി ആവിർഭവിച്ചു എന്നും സിദ്ധിക്കുന്നു. ഇതിൽ 'വക്ഷഃശ്രിയം' എന്നുള്ളതിനാൽ ലക്ഷ്മീസഹചര്യം വർണ്ണിച്ചിരിക്കയാൽ പ്രസ്തുതമായ നാരായണീയശ്ലോകത്തിൽ വിലസത് കേളിസരോജപാണിപദ്മം എന്നവിശേഷണം വിമർശിച്ചപോലെ പദ്മയോടുകൂടിയ എന്ന നിലയിൽതന്നെ ഭേചക്കേണ്ടതാണെന്നു വരുന്നുണ്ടല്ലൊ. ൩

പ്രത്യക്ഷത്തിൽ ലബ്ധമായ ഭഗവദ്ദർശനംകൊണ്ടു പരവശനായ കർദ്ദമൻ സിദ്ധിച്ച അനുഗ്രഹത്തെ പറയുന്നു:—

സൂവതേ പുളകാവൃതായ തസ്മൈ
മനുപുത്രീം ദയിതാം നവാപി പുത്രീഃ
കപിലം ച സുതം സ്വമേവ പശ്ചാത്
സ്വഗതിം ചാപ്യനുഗൃഹ്യ നിർഗ്ഗതോ/ഭ്രേഃ. ൨

പുളകാവൃതായ = (ദർശനഭാഗ്യത്താൽ) പുളകം (രോമാഞ്ചം) കൊണ്ട് ആവൃതനും (ആവരണം ചെയ്യപ്പെട്ടവനും)
സൂവതേ = സൂതി ചെയ്യുന്നവനും ആയ
തസ്മൈ = ആ കർദ്ദമനായിക്കൊണ്ടു
ദയിതാം = ദയിതയായി

മനുപുത്രീം = മനു(സ്വായംഭുവമനു)വിന്റെ പുത്രിയേയും (ദേവഹൂതിയേയും)

നവ, പുത്രീഃ, അപി = ഒൻപതു പുത്രിമാരേയും (സുതകളേയും)

സ്വം, ഏവ = ആത്മാവിനെതന്നെ (താൻതന്നെ ഭഗവാൻതന്നെ)യാകുന്ന

കപിലം, സുതം, ച = കപിലനാമധേയനായ സുത(പുത്ര)നേയും

പശ്ചാത് = ഒടുവിൽ

സ്വഗതിം, ച = സ്വ(തന്റെ) ഗതിയേയും (ശ്രീനാരായണമൂർത്തിയായ ഭഗവാനോടുള്ള സായുജ്യരൂപമായ മോക്ഷത്തേയും)

അനുഗൃഹ്യ = അനുഗ്രഹിച്ചിട്ട് (വരമായി പ്രസാദിച്ചുകൊടുത്തിട്ട്)

(ഹേ ഭഗവൻ! തവ) = (അല്ലയോ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടി)

നിർഗ്രതഃ, അഭൂഃ. = നിർഗ്രതനായി ഭവിച്ചു. (സ്വസ്ഥാനമായ വൈകുണ്ഠത്തേക്കു പോയി.)

സാരം.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! പ്രകൃതിമധുരമായി നിത്യകല്യാണസ്വരൂപമായ നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യമൂർത്തിദർശനം ഉണ്ടായപ്പോൾ ഉള്ളിൽ കൊള്ളാതെ കവിഞ്ഞതായ ആനന്ദം ആ കർദ്ദമനെ രോമാഞ്ചരൂപേണ പുറമേ ആവിർഭവിച്ചു നിറഞ്ഞു. രൂപദർശനാനന്തരം സ്തുതിരൂപേണ വാങ്മയജ്യോതിസ്സായി ആവിർഭവിച്ചു. അദ്ദേഹം "അല്ലയോ ഭഗവൻ! അനന്യലഭ്യമായ ഈ വിശിഷ്ടദർശനത്തിനായിട്ടാണല്ലൊ യോഗികൾപോലും ജന്മം അപേക്ഷിക്കുന്നത്. സകലകാമങ്ങളും ഭക്തർക്കു സമർപ്പിക്കുന്നതിൽ കല്പകവൃക്ഷമായി പ്രകാശിക്കുന്ന അല്ലയോ ഭഗവൻ! പിതാവിന്റെ ആജ്ഞാപരിപാലനത്തിനായി ഗൃഹസ്ഥാശ്രമത്തിൽ ഇരുന്ന നിന്തിരുവടിയെ ഭജിച്ചു മുക്തി ലഭിക്കണം എന്നാഗ്രഹിക്കുന്ന എനിക്ക് അനുരൂപയായ ഒരു ധർമ്മപത്നി ലഭിക്കുമാറു പ്രസാദിക്കേണമേ." എന്നു സ്തുതിക്കയും അപേക്ഷിക്കയും ചെയ്തു വീണ്ടും വീണ്ടും ഭൂമിയിൽ സാഷ്ടാംഗ

മായി പ്രണാമംചെയ്തു. ഉടൻതന്നെ ഭക്തവശ്യനായ നിന്തിരുവടി മന്ദഹാസത്തോടുകൂടി സകാമഭക്തിയിൽ അഗ്രഗണ്യസ്ഥാനം അഭിഷേകംചെയ്യാനായി കട്ടമനോട് ;അല്ലയോ ഭക്തശിഖാമണേ! സ്വായംഭുവമനുവിന്റെ പുത്രിയായി, ശ്രദ്ധാസാത്വികപ്രകാശരൂപയായ ദേവഹൂതി നിനക്കു പ്രിയപത്നിയായി ലഭിക്കാൻ ഇടവരും. ആ ദേവഹൂതിയിൽ സമാനശീലകളായ ഒൻപതു പുത്രിമാരും, ഒരു പുത്രനും ജനിക്കുന്നതാണ്. അവരിൽ ഞാൻതന്നെ നിന്റെ അഭീഷ്ടസിദ്ധിക്കായി പുത്രനായി അവതരിക്കുന്നതായിരിക്കും. കപിലസംജ്ഞനായ ഞാൻ തത്ത്വോപദേശംചെയ്തു മാതാവിന്റെ അനുഗ്രഹാനന്തരം ശാശ്വതമായ തപോനിഷ്ഠയിൽ ലയിക്കുന്നതായിരിക്കും. ഒടുവിൽ നിനക്ക് എന്റെ സായുജ്യരൂപമായ മോക്ഷസാമ്രാജ്യത്തിൽ എത്താം''. എന്നിങ്ങനെ അനുഗ്രഹിക്കയുംചെയ്ത സരസ്വതീനദീതീരപരിസരവർത്തിയായ ബിന്ദുസരസ്സിൽനിന്നു ശ്രീവൈകുണ്ഠത്തേക്ക് എഴുന്നള്ളി. അല്ലയോ ഭഗവൻ! സകാമഭക്തി വേണം എന്നുള്ളവർക്കു സുശ്ലാഘ്യമായ മാർഗ്ഗം ഉപദേശിച്ച നിന്തിരുവടി അനുഗ്രഹിക്കുന്നു. കട്ടമനു ലഭിച്ചതായ ദിവ്യദർശനവും, അനുഗ്രഹവും എത്രതന്നെ വർണ്ണിച്ചാലും മതിയാകുന്നതല്ല.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ ഭഗവദ്ദർശനസമനന്തരംതന്നെ രോമാഞ്ചകഞ്ചുകിതനായ കട്ടമൻ സ്തുതിതുടങ്ങിയോ? അഥവാ സ്തുതിക്കാൻ ആരംഭിച്ചതിന്റെശേഷം രോമാഞ്ചകഞ്ചുകിതനായോ എന്നു തീർത്തുപറയുവാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല. വശ്യവചസ്സായ മഹാകവിയുടെ വചനധാരയിൽ ;സ്തുവതേ പുളകാവൃതായ' എന്നതിനു സ്തുവന്നായി, പുളകാവൃതനായി എന്ന് അർത്ഥം പറയത്തക്കനിലയിൽ ;സ്തുവതേ' കഴിഞ്ഞു ;പുളകാവൃതായ' എന്ന ശബ്ദം ഉപയോഗിച്ചിട്ടുള്ളതുകൊണ്ടു സ്തുതിക്കയും, പുളകാവൃതനാകയും ഇടവിടാതെ ഉണ്ടെന്നുമാത്രം വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

ഭയിതാം—ഈ വാക്കു പ്രിയപത്നി എന്ന അർത്ഥത്തിൽ നില്ക്കുകയാൽ സർവ്വഥാ സഹധർമ്മചാരിണിയായ ഒരു പ്രേയസിയാണു ദേവഹൂതി എന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു.

ദേവഹൂതിയുടെ പ്രകൃതി ഭാഗവതത്തിൽ—

''അസിതാപാങ്ഗീം വയഃശീലഗുണാനുചിതാം
മൃഗയന്തീം പതിം ദാസ്യത്വനുരൂപായ തേ പ്രഭോ!''

എന്നിങ്ങനെ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു.

സുതം സ്വമേവ—ഭഗവാൻതന്നെ പുത്രനായി അവതരിക്കുന്നതും തത്തേപാപദേശം ചെയ്യുന്നതുമായ ഭാഗം താഴെ കൊടുക്കുന്ന ഭാഗവതപദ്യത്തിൽനിന്നും വ്യക്തമാകുന്നു—

"സഹാഹം സ്വാംശകലയാ
തവ വീര്യേണ മഹാമുനേ!
തവ ക്ഷേത്രേ ദേവഹൂത്യാം
പ്രണേഷ്യേ തത്ത്വസംഹിതാം." ര

അനന്തരം ശ്രീനാരദവചനാനുസാരേണ സ്വായംഭുവമനു ശതരൂപയെന്ന പത്നിയോടും, പുത്രിയായ ദേവഹൂതിയോടുംകൂടി കർദ്ദമാശ്രമത്തിൽ വന്നതായി പറയുന്നു:—

സ മനുഃ ശതരൂപയാ മഹിഷ്യാ
ഗുണവത്യാ സുതയാ ച ദേവഹൂത്യാ
ഭവദീരിതനാരദോപദിഷ്ടഃ
സമഗാത് കർദ്ദമമാശ്രമപ്രതീക്ഷം. ദ

(ഹേ ഭഗവൻ!) = (അല്ലയോ ഭഗവൻ!)
ഭവദീരിതനാരദോപദിഷ്ടഃ = ഭവാനാൽ(നിന്തിരുവടിയാൽ) ഈരിത(പ്രേരിപ്പിക്കപ്പെട്ടവ)നായ നാരദമഹർഷിയാൽ ഉപദിഷ്ട (ഉപദേശിക്കപ്പെട്ടവ)നായുള്ള
സഃ, മനുഃ = ആ മനു (സ്വായംഭുവമനു—അനുരൂപനായ വരനെ അന്വേഷിച്ചു പുത്രിയായ ദേവഹൂതിയെ പ്രദാനം ചെയ്യാൻ അവസരം നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന മനു)
ശതരൂപയാ, മഹിഷ്യാ = ശതരൂപയായ മഹിഷിയോടും
ഗുണവത്യാ, ദേവഹൂത്യാ, സുതയാ, ച = ഗുണവതിയായ(ക്ഷമാവിനയസൌശീല്യാദിസദ്ഗുണങ്ങളും നിറഞ്ഞവളായ—സാത്ത്വികഗുണപ്രകാശരൂപയായ) ദേവഹൂതിയെന്നപേരായസുത(പുത്രി)യോടുംകൂടി

ആഗതിപ്രതീക്ഷം	=	ആഗതിയിൽ (ആഗമനത്തിൽ--സപ്രായംഭവമനുവിന്റെ വരവിൽ) പ്രതീക്ഷയോടു (കാത്തിരിപ്പോടു)കൂടിയ --- ഭഗവദനുഗ്രഹം അനുസരിച്ചു താമസിയാതെ സപ്രായംഭവമനു വന്നുചേരുന്നതാകയാൽ മാർഗ്ഗത്തിൽ ഭക്തദൃഷ്ടിയായിരിക്കുന്ന
കർദ്ദമം	=	കർദ്ദമപ്രജാപതിയെ
സമഗാത്.	=	പ്രാപിച്ചു.

സാരം.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! ഭക്തരെ അനുഗ്രഹിക്കുന്നതിനും അനുഗ്രഹം ഫലിപ്പിക്കുന്നതിനും ആവശ്യമുള്ള സൌകര്യം എല്ലാം പ്രേരണാരൂപമായി നടത്തിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന നിന്തിരുവടിയുടെ വൈഭവം സാമാന്യമല്ല. കർദ്ദമനെ അനുഗ്രഹിച്ചപ്പോൾ അതു സാധിക്കേണ്ട ഭാരമായി. ഉടൻതന്നെ ദാസനായ നാരദമഹർഷിയോടു മനുവിന്റേയും കർദ്ദമന്റേയും സങ്കടങ്ങൾക്കു പരിഹാരത്തിനായി പുത്രിയായ ദേവഹൂതിയെ മനുവിനെക്കൊണ്ടു കർദ്ദമനു പ്രദാനംചെയ്യുവാൻ നിന്തിരുവടി പ്രേരണചെയ്തു. അതനുസരിച്ചു നാരദൻ മനുവിനോടു വിവരമറിയിച്ചു സന്തോഷപ്പെടുത്തി. അനുരൂപനായ ഒരു വരനെ ഭഗവാൻതന്നെ സങ്കല്പിച്ചാൽ പിന്നെ ജാതകാദികം നോക്കേണ്ടതായും മറ്റുമുള്ള ആവശ്യം ഇല്ലല്ലൊ. പ്രസന്നമാനസനായ മനു ശതരൂപയായ പത്നിയോടും പുത്രിയായ ദേവഹൂതിയോടുകൂടി കർദ്ദമന്റെ വസതിയിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. കർദ്ദമൻ ഭഗവദനുഗ്രഹംകൊണ്ടു താമസിയാതെ മനുവിന്റെ ആഗമനം ഉണ്ടാകും എന്നു നിശ്ചയിച്ച് അതിഥേയനായി ശുഭമായ മാർഗ്ഗത്തിൽ ദൃഷ്ടി പതിപ്പിച്ചിരുന്നതും, മനു അവിടെ വന്നുചേർന്നതും ഒന്നിച്ചായിരുന്നു. പൂർണ്ണസങ്കല്പനായ നിന്തിരുവടിയുടെ ഉദ്ദേശങ്ങൾ സർവ്വത്ര സഫലങ്ങൾ ആണല്ലൊ.

ഇവിടെ കർദ്ദമനും, ദേവഹൂതിക്കും ഉള്ള അനുരൂപ്യം 'തുല്യവയസ്യാ' എന്നുള്ള വിശേഷണംകൊണ്ടു സമർത്ഥിച്ചിരിക്കുന്നു.

'ഗുണവതീ'ശബ്ദത്തിനു, പ്രശസ്തങ്ങളായ വയഃശീലരൂപാദിക
ളാകുന്ന ഗുണങ്ങൾ സമഗ്രങ്ങളായിട്ടുള്ളവൾ
നിരൂപണം. എന്ന് അർത്ഥം. കർദ്ദമൻ കാത്തിരിക്കെയുള്ള
സമാഗമം—

"അവ്യാക്ഷേപോ ഭവിഷ്യന്ത്യാഃ
കാര്യസിദ്ധോഽഥി ലക്ഷണം."

എന്നുള്ള മഹാകവികാളിദാസവചനം അനുസരിച്ചു ഭവിക്കാൻ
പോകുന്ന ശ്രേയസ്സുകൾക്ക് ഒരു ശുഭശകുനമായി ഗണിക്കേണ്ട
താണ്. ൭

സ്വായംഭുവമനുവിന്റെ പുത്രിയായ ദേവഹൂതിയെ കർദ്ദമൻ പരിഗ്രഹിച്ച
തിനുശേഷമുള്ള കാര്യം പറയുന്നു:—

മനുനോപഹൃതാം ച ദേവഹൂതിം
തരുണീരതനമവാപ്യ കർദ്ദമോഽസൌ
ഭവദച്യുതനിർവൃതോഽപി തസ്യാം
ദൃധശുശ്രൂഷണയാ ദധൌ പ്രസാദം. ൮

അസൌ, കർദ്ദമഃ = ആ കർദ്ദമപ്രജാപതി
മനുനാ, ഉപഹൃതാം = മനു(സ്വായംഭുവമനു)വിനാൽ
ഉപഹൃതയായ (സാദരം പ്ര
ദാനം ചെയ്യപ്പെട്ടവളായ)
തരുണീരതനം, ദേവഹൂതിം = തരുണീരതനമായ (സുന്ദരിമാ
രിൽ ഉത്തമയായ) ദേവഹൂതി
യെ
അവാപ്യ, ച = ലഭിച്ചിട്ട് (പത്നിയായി സ്വീകരി
ച്ചിട്ട്)
ഭവദച്യുതനിർവൃതഃ, അപി = ഭവദച്യുതത്തിൽ (നിന്തിരുവടി
യുടെ പൂജയിൽ) നിർവൃത
(സുഖിത)നാണെങ്കിലും നി
ന്തിരുവടിയെ ആരാധിച്ചു
തന്നെ തൃപ്തനാണെങ്കിൽ
തസ്യാം = ആ ദേവഹൂതിയിൽ
ദൃധശുശ്രൂഷണയാ = ദൃധ(അത്യധിക)മായ ശുശ്രൂഷ
ണയാൽ (ഉപലാളനപരിച
യ്യാദികളാൽ)
പ്രസാദം, ദധൌ. = പ്രസാദത്തെ (അനുഗ്രഹത്തെ—
സന്തോഷത്തെ) ധരിച്ചിരുന്നു.

അല്ലയോ ഭഗവൻ! ഭവദ്ഭക്തനായ കർദ്ദമമുനി സ്വായംഭുവനാൽ സാദരം സമസ്തസമ്പത്തുകളോടുകൂടി വിധിവത്തായി ദത്തയായ ദേവഹൂതിയെ പരിഗ്രഹിച്ചിട്ട് എത്രയും സന്തോഷത്തോടുകൂടിയിരുന്നു. ധർമ്മപത്നിയോടുകൂടിയ ഗൃഹസ്ഥാശ്രമികൾക്ക് അദ്ദേഹം ഒരു മാതൃകാപുരുഷനായി പ്രകാശിച്ചു. ധർമ്മശാസ്ത്രവിഹിതമായ സത്കർമ്മത്തിന്റെ അനുഷ്ഠാനംകൊണ്ടും, മാന്യന്മാരായ അതിഥികളുടെ സത കാരാദികൾകൊണ്ടും അദ്ദേഹം സ്വജന്മം സഫലമായി വിചാരിച്ചു തൃപ്തിപ്പെട്ടു. രൂപശീലാദികൾകൊണ്ടു സ്ത്രീകളിൽ അഗ്രഗണ്യമായ ഒരു ദിവ്യരത്നമായി പരിലസിക്കുന്ന ദേവഹൂതിയുടെ അഭീഷ്ടം സാധിക്കുകയാണു സർവ്വഥാ തനിക്കു ഹിതവും വിഹിതവും എന്നുകരുതി അദ്ദേഹം ആ സതിയുടെ ശുശ്രൂഷണത്താൽ ആനന്ദിച്ചിരുന്നു. ജഗദീശ്വരനായ നിന്തിരുവടിയുടെ ആരാധനംകൊണ്ടു സുഖിതനായി മററു യാതൊരു പ്രവൃത്തിയും കൂടാതെ നിവൃത്തിപരനായിരുന്ന അദ്ദേഹം ഇപ്പോൾ ദേവഹൂതീപ്രിയാചരണത്തിൽ ജാഗരൂകനായി വേണ്ടോണം പ്രസാദിച്ചു എന്നു പറഞ്ഞാൽ എല്ലാമായി. ഭഗവാനായ നിന്തിരുവടിയുടെ അവതാരക്ഷേത്രമായ ദേവഹൂതിയെ ഉപചരിച്ചു ബഹുമാനിച്ചു തൃപ്തിപ്പെടുത്തുന്നതും നിന്തിരുവടിയുടെ ഒരു കൈങ്കര്യമായി വിചാരിച്ചു ആ കർദ്ദമൻ എല്ലാപ്പോഴും ദേവഹൂതീപ്രിയനായിരുന്നു.

സാരം.

ഇവിടെ സ്വായംഭുവമനു സമസ്തമായ സ്ത്രീധനത്തോടുകൂടി ബഹുമാനിച്ചു ദേവഹൂതിയെ കന്യകാദാനം ചെയ്തുകൊടുത്തു എന്നും ദേവഹൂതി ഭർത്തൃദേവതയായി പ്രിയഹിതാന്വേഷണംതന്നെ ജീവനമായി കരുതിയിരുന്നു എന്നും, നിവൃത്തിപരനായ കർദ്ദമനും ദേവഹൂതീമനോനുകൂലനായി പ്രസാദിച്ചിരുന്നു എന്നും സങ്ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

ഉപഹൃതാം തരുണീരത്നം—ഈ വിശേഷണം അമൂല്യമായ സ്ത്രീധനത്തോടുകൂടി സർവ്വാഭരണഭൂഷിതയായ ദേവഹൂതിയെ സ്വായംഭുവൻ കാഴ്ചവച്ചതായി സ്പഷ്ടപ്പെടുത്തുന്നു.

ഭവദർച്ചനനിർവൃതോ/പി—ഭഗവാന്റെ സേവനത്തിൽ തന്നെ തത്പരനാകയാൽ മററു കർമ്മങ്ങൾ ഉപേക്ഷിച്ചവൻ എന്നർത്ഥത്തിൽ പര്യവസാനിക്കുന്നു. ഇങ്ങനെയിരിക്കെ നിഷ്കാ

മനായിരുന്നു എന്നു ശ്യാമസുന്ദരവ്യാഖ്യാനത്തിൽ കാണുന്നതു്, ഒരു പത്നിയെ വിവാഹം ചെയ്യണമെന്നും, എനിക്കും ഗൃഹസ്ഥാശ്രമിയായിരിക്കണം എന്നും ഉള്ള കർദ്ദമന്റെ സങ്കല്പത്തിനു വിരുദ്ധമാകയാൽ അതു സങ്ഗതമല്ല.

തസ്യാം ദൃഢശ്രുശ്രൂഷണയാ—ഇവിടെ 'തസ്യാം' എന്നുള്ള സപ്തമി അവളിൽ എന്നുള്ള അർത്ഥംനിമിത്തം ശുശ്രൂഷണം അദ്ദേവഹൂതി നടത്തിയതായിരിക്കണം എന്നു കാട്ടാൻ മതിയാകുന്നില്ല. അധികവും അംശം ശുശ്രൂഷണത്തിൽ കർദ്ദമനെയാണ് അധികാരപ്പെടുത്തുന്നത് എന്നുകൂടി ഇതുകൊണ്ടു സിദ്ധിക്കുന്നു. തസ്യാ ദൃഢശ്രുശ്രൂഷണയാ എന്നതന്നെ സ്പഷ്ടമായി ശ്ലോകം കൊള്ളിക്കാമായിരിക്കേ, സപ്തമ്യന്തപാഠത്തിൽ കവിയുടെ സങ്കല്പം ശുശ്രൂഷണാംശം കർദ്ദമനെ ഏൽപ്പിക്കുന്നതായിട്ടാണ തോന്നുന്നതു്. അടുത്തശ്ലോകംകൊണ്ട് ഉപന്യസിക്കാൻ പോകുന്ന വിമാനനിർമ്മിതിയും മറ്റും കർദ്ദമൻ ചെയ്യുന്ന ശുശ്രൂഷണത്തെ തെളിയിക്കുന്നു. ന്യ

ദേവഹൂതിയുടെ അഭീഷ്ടസമ്പാദനത്തിനും, പ്രസാദനത്തിനും ആയി കർദ്ദമന്റെ പ്രവൃത്തിയെ പറയുന്നു:—

സ പുനസ്തദുപാസനാപ്രഭാവാദ്
ദയിതാകാമകൃതേ കൃതേ വിമാനേ
വനിതാകുലസങ്കുലേ നവാത്മാ
വ്യഹരദ് ദേവപഥേഷു ദേവഹൂത്യാ. ൬

സഃ	=	ആ കർദ്ദമൻ
പുനഃ	=	പിന്നീടു
ദയിതാകാമകൃതേ	=	ദയിത(പ്രിയയായ ദേവഹൂതി)യുടെ കാമ(അഭീഷ്ട)ത്തിനായി
തദുപാസനാപ്രഭാവാത്	=	നിന്തിരുവടിയുടെ ഉപാസന (ആരാധന)ത്തിന്റെ പ്രഭാവം(മഹിമ)കൊണ്ടു
കൃതേ	=	കൃത(നിർമ്മിത)മായ
വനിതാകുലസങ്കുലേ	=	വനിത(സുന്ദരി)കളുടെ കുല (കൂട്ടത്താൽ സങ്കുല(വ്യാപ്ത)മായുള്ള
വിമാനേ	=	വിമാനത്തിൽ

ദേവഹൂത്യാ = ദേവഹൂതിയോടുകൂടി
നവാത്മാ = നവാത്മാവായി (നവമായ പുതിയ യൌവനയുക്തമായ ആത്മാവോടു ശരീരത്തോടുകൂടിയവനായി — അഥവാ നവനവമായ ഇഷ്ടംപോലെ പുതിയതു പുതിയതായുള്ള ശരീരം ധരിച്ചവനായി — ഒൻപതുശരീരം ധരിച്ചവനായി)
ദേവപഥേഷു = ദേവപഥ(ദേവമാർഗ്ഗ)ങ്ങളിൽ നന്ദനോദ്യാനം മുതലായ ദിവ്യപ്രദേശങ്ങളിൽ
വ്യഹരത്. = വിഹരിച്ചു.(ക്രീഡിച്ചിരുന്നു.)

അല്ലയോ മായാമോഹനമൂർത്തിയായുള്ള ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയുടെ സങ്കല്പങ്ങൾ വിചിത്രങ്ങളായിരിക്കുന്നു. മഹർഷിവൃത്തിയിൽ നിന്തിരുവടിയുടെ ചരണാരവിന്ദങ്ങൾ സേവിച്ച കേതനായിത്തീർന്ന കർദ്ദമൻ ഇപ്പോൾ പുതിയ വേഷത്തിൽ ഒരു ഒന്നാംതരം സുന്ദരനായിത്തന്നിരിക്കുന്നു. പ്രേയസിയായ ദേവഹൂതിയുടെ പ്രിയാനുഷ്ഠാനത്തിൽ പരവശനായ അദ്ദേഹം കനകരത്നഖചിതമായ ഒരു ദിവ്യവിമാനം സൃഷ്ടിച്ച് അനേകം സുന്ദരികളായ സ്ത്രീരത്നങ്ങളോടുകൂടി ദേവഹൂതിയെ അതിൽ അധിരോഹണം ചെയ്യിച്ചിരിക്കുന്നു. കർദ്ദമനാകട്ടെ ശോഭനമായ യൌവനത്താൽ കാമസദൃശമായ ശരീരലാവണ്യത്തോടുകൂടി പ്രകാശിക്കുന്നു. കിംബഹുനാ ദയിതയായ ആ ദേവഹൂതിയുടെ അഭിലാഷംപോലെ നവംനവമായ ദിവ്യരൂപം ധരിച്ച അദ്ദേഹം നന്ദനം, പുഷ്പഭദ്രം, ചൈത്രരഥം, മുതലായ ദേവതോദ്യാനങ്ങളിൽ വിമാനത്തിൽക്കൂടി സഞ്ചരിച്ചു സുഖിച്ചിരുന്നു. ഇപ്രകാരം ഒൻപതുതരത്തിൽ മനോജ്ഞമായ ഓരോ ശരീരം ധരിച്ചു രസിച്ചുകൂടുന്ന പ്രിയതമയായ ദേവഹൂതിയുടെ ഗതിക്കു തക്കവിധം താനും പ്രത്യേകംപ്രത്യേകം രൂപങ്ങൾ വഹിച്ചു രമിച്ചിരുന്നു.

സാരം.

അല്ലെന്റെ ഭഗവൻ! ഉത്കൃഷ്ടമായ വിമാനം നിർമ്മിച്ചതും, നവനവമായ രൂപം ധരിച്ചു യുവാവായി ചമഞ്ഞതും, അനന്യഗമ്യങ്ങളായ ദേവതാരാമങ്ങളിൽ സഞ്ചരിച്ചു വിഹരിച്ചതും, എല്ലാം നിന്തിരുവടിയെ ആ കർദ്ദമൻ ഉപാസിച്ചു ഭജിച്ചതിന്റെ ഫലം തന്നെയാണു്.

നിരൂപണം ഇവിടെ

"പ്രജാപതേസ്തേ വചസാധീശതന്ത്ര്യാ
ലോകഃ കില മാം കാമഹതോഽനുബദ്ധഃ
അഹം ച ലോകാനുഗതോ വഹാമി
ബലിം ച ശുക്ലാനിമിഷായ തുഭ്യം."

എന്നീ ഭാഗവതവചനപ്രകാരം കർദ്ദമൻ ഭഗവാനേറ്റ കാമപരവശമായ ലോകത്തിനതുല്യം ഗൃഹസ്ഥാശ്രമത്തിൽ സുഖിച്ചിരുന്നു പ്രജോത്പാദനം നടത്തി, ഭഗവാനെ സേവിക്കുവാൻ ഇച്ഛിച്ചിട്ടുള്ളതനുസരിച്ചു സർവ്വലോകകാമ്യമായ ഒരു ഉത്തമഗൃഹസ്ഥാശ്രമിക്കുള്ള സമ്പൂർണ്ണസുഖം അദ്ദേഹത്തിനു സിദ്ധിച്ചതായി വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു.

തദുപാസനാപ്രഭാവാത്—ഈ ഹേതു, വിമാനനിർമ്മിതിയിലും, ആ വിമാനത്തിൽ അനേകായിരം സുന്ദരിമാരെ ദാസികളായി ലഭിക്കുന്നതിലും നവനവപ്രകാരമായ ശരീരധാരണത്തിലും, ദേവതോദ്യാനവിഹാരത്തിലും ഒന്നുപോലെ ചേർക്കേണ്ടതാണു്.

ഭയിതാകാമകൃതേ—ഇതുകൊണ്ടു ശുശ്രൂഷണം കർദ്ദമന്റെ കൃത്യമാണെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു.

വനിതാകുലസങ്കുലേ—ഇവിടെ പ്രഥമാന്തപാഠം സ്വീകരിച്ചു ദീപികാകാരൻ കർദ്ദമനെ വനിതാകുലസങ്കുലനാക്കിയിരിക്കുന്നു. ദാസീവൃത്തിയിൽ സ്ത്രീപരിചര്യാസഹായത്തിനായുള്ള ഈ സുന്ദരിമാരെ വിമാനത്തിൽ ദേവഹൂതിയുടെ ആവശ്യത്തിനായി നിറുത്തി അലങ്കരിക്കയെന്നുള്ളതാണ് ഉത്തമം. അതിനാൽ സപ്തമ്യന്തപാഠം തന്നെ ഉചിതം എന്നുതോന്നുന്നു.

കർദ്ദമൻ വിമാനം നിർമ്മിച്ചതും വിഹരിച്ചതുമായ കാര്യം ഭാഗവതത്തിൽ—

"പ്രിയായാഃ പ്രിയമന്വിച്ഛൻ
കർദ്ദമോ യോഗമാസ്ഥിതഃ
വിമാനം കാമഗം ക്ഷത്ത-
സ്തർഹ്യേവാവിരചീകരത്.

വൈശ്രമ്ഭകേ, സുരസനേ,
നന്ദനേ, പുഷ്പഭദ്രകേ,
മാനസേ, ചൈത്രരഥ്യേ ച
സ രേമേ രാമയാ രതഃ."

എന്നീതരത്തിൽ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതിൽ കർദ്ദമന്റെ വിമാനസൃഷ്ടി മുതലായവയ്ക്കു യോഗശക്തിയെ കാരണമായി പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അതിനുപകരം ഇവിടെ ഭക്തനായ കവി ആ യോഗത്തെ ഭഗവദുപാസനായോഗമായി കരുതുന്നു. ൭

അനന്തരം ഒൻപതുകന്യകളുടെ ഉത്പത്തിയേയും കപിലാവതാരത്തിന്റെ സൂചനത്തേയും പറയുന്നു:—

ശതവർഷമഥ വ്യതീത്യ സോഽയം
നവ കന്യാഃ സമവാപ്യ ധന്യരൂപാഃ
വനയാനസമുദ്യതോഽപി കാന്താ-
ഹിതകൃത് ത്വജ്ജനനോത് സുകോ ന്യവാത്സീത്. വ

അഥ	= അനന്തരം (രമ്യങ്ങളായ ദേവതോദ്യാനങ്ങളിലും മററും സഞ്ചരിച്ചു വിഹരിച്ചശേഷം)
സഃ, അയം	= ആ ഈ കർദ്ദമൻ
ശതവർഷം, വ്യതീത്യ	= ശതവർഷം (നൂറുസംവത്സരങ്ങൾ) വ്യത്യയിച്ചിട്ടു (കഴിഞ്ഞു)
ധന്യരൂപാഃ	= ധന്യ(ചരിതാർത്ഥ—ഉത്കൃഷ്ട)മായ രൂപത്തോടു(ആകൃതിയോടു)കൂടിയ-സുന്ദരികളായ
നവ, കന്യാഃ	= ഒൻപതു കന്യകളെ
സമവാപ്യ	= പ്രാപി(ലഭി)ച്ചിട്ടു

വനയാനസമുദ്യതഃ, അപി = വനയാനത്തിലേക്കു (വാനപ്ര സ്ഥാശ്രമത്തിൽ— അരണ്യത്തിൽചെന്നു തപോനിഷ്ഠാനത്തിനു) സമുദ്യത(ഒരുങ്ങിയവ)നാണെങ്കിലും

കാന്താഹിതകൃത് = കാന്ത(പ്രിയയായ ദേവഹൂതി)യുടെ ഹിതകൃത്തായ് (ഹിതകാരിയായ്)

തപ്രജ്ജനനോത്സുകഃ = തവ (നിന്തിരുവടിയുടെ) ജനന(അവതാര)ത്തിൽ—കപിലമുനിയായുള്ള ആവിർഭാവത്തിൽ, ഉത്സുക(ഉത്കണ്ഠയുള്ളവ)നായി

ന്യവാത്സീത്. = നിവസിച്ചു.(ഗൃഹത്തിൽ തന്നെ ഇരുന്നു.)

സാരം

അല്ലയോ ജ്ഞാനാനന്ദസ്വരൂപിയായ ഭഗവൻ! കർദ്ദമമുനി പ്രിയയായ ദേവഹൂതിയുമൊന്നിച്ച് അസങ്ഖ്യം ദിവ്യദേശങ്ങളിൽ സ്വച്ഛന്ദമായി സഞ്ചരിച്ചും വിഹരിച്ചും ൯൦൦ സംവത്സരങ്ങൾ കേളിയായിത്തന്നെ കഴിഞ്ഞുകൂടവെ ഒൻപതു കന്യകമാരെ സന്തതികളായി ലഭിച്ചു. രൂപസൌന്ദര്യവും കണ്ടാൽ ഉത്കൃഷ്ടമായ ലാവണ്യത്തിനുതന്നെ ഇവരെ പ്രാപിക്കയാൽ ഒരു ധന്യത സിദ്ധിച്ചപോലെ അത്രയും മനോഹരമായിരുന്നു. ജഗത്സൃഷ്ടിയിൽ കന്യകാജന്മത്തിന് ഒരു നവതത്വം (പുതുമ) പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടതുകണ്ട് ഇവർ സംഖ്യകൊണ്ടെന്നപോലെ ആകൃതികൊണ്ടും നവകന്യകകളായി പരിണമിച്ചിരുന്നു. പ്രിയതമയായ ദേവഹൂതിക്കും ഈ പുത്രിമാരെ ലഭിക്കാൻ ഇടയാകയാൽ അനന്യസാമാന്യമായ ചരിതാർത്ഥ്യം ഉണ്ടായി. അനന്തരം കർദ്ദമൻ ആദ്യമേ തന്നെ രുചിച്ചിരുന്ന യോഗസിദ്ധിയിലും, നിന്തിരുവടിയുടെ സേവനത്തിലും ഉള്ള കൌതുകംകൊണ്ട് ഇനി വനത്തിൽ ചെന്ന് ആത്മനിഷ്ഠനായിരിക്കാമെന്നുറച്ചു, ദേവഹൂതിയോട് അനുവാദം കേൾക്കുന്നതിന് ഉദ്യമിച്ചു. പുത്രിമാരെ അനുരൂപരായ വരന്മാരെ അന്വേഷിച്ചു പ്രദാനം ചെയ്യേണ്ടഭാരംകൂടി കഴിച്ചാൽ ദേവഹൂതിക്കു തൃപ്തിയായിരിക്കു

മെന്ന് ഉറച്ച കർദ്ദമൻ ബ്രഹ്മപുത്രരായ മരീച്യാദിമഹർഷിമാർക്ക് അവരെ യഥാവിധി പരിണയം ചെയ്യിച്ചുകൊടുത്ത് ഉപയുക്തപരിവംശാഭിവൃദ്ധിക്കു വേണ്ടത്തക്ക വിജയസ്ഥാനങ്ങളും സമ്പാദിച്ചു. എന്നാൽ ഇതുകൊണ്ട് ഉദ്ദിഷ്ടം പൂർത്തിയായതായി കണ്ടില്ല. അതിനാൽ മുൻപിലത്തെ അജ്ഞാനസ്മരണം നിന്തിരുവടിയുടെ കപിലാവതാരത്തിൽ ഔത്സുക്യത്തോടെ അദ്ദേഹം തത്കാലം വനഗമനം നിറുത്തിവച്ചു. തനിക്കു ഭഗവദ്ദർശനാനന്ദം അനുഭവിക്കാൻ ഇടവന്നതുപോലെ ദേവഹൂതിക്കും ആ തരത്തിൽ ഉള്ള ഭാഗ്യവും, ആത്മവിദ്യോപദേശവും ഹിതമായി സിദ്ധിക്കുന്നതിനു വേണ്ടി അദ്ദേഹം കപിലാവതാരത്തിനായി കാത്തിരുന്നു. ആ ദ്വയത്തെ സന്താനങ്ങളായ നവപുത്രിമാരുടെ ജന്മത്തിൽ ഉള്ള പോലെ പൊടിപൊടിച്ചുള്ള കേളീവിലാസങ്ങളോ, സഞ്ചാരധോരണികളോ ഒന്നും കപിലാവതാരത്തിനു സഹായിക്കാൻ മതിയാകായ്കയാൽ പരമവേദാന്തവിദ്യോപദേശചതുരനായുള്ള നിന്തിരുവടിയുടെ ജനനത്തിനു തക്കവിധം അദ്ദേഹം ശാന്തിദാന്ത്യാദിസാത്വികഗുണസമ്പന്നനായി പത്നിയായ ദേവഹൂതിയോടു താൻ അനുഭവിച്ചു രസിച്ചിട്ടുള്ള നിന്തിരുവടിയുടെ ആരാധനാമാർഗ്ഗം ഉപദേശിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ഈവിധം ആ മഹാനായ കർദ്ദമനും ധർമ്മപത്നിയായ ദേവഹൂതിയും നിന്തിരുവടിയുടെ പുണ്യജന്മമഹോത്സവത്തിനായി സേവചെയ്തിരുന്നു.

വിശേഷം.

ഇവിടെ കാന്താഹിതകൃത്തായിട്ടാണ് ഇദ്ദേഹം ഭഗവജ്ജനനത്തിന് ഉത്സുകനായത് എന്നുള്ള ഭാഗത്താൽ സൂചിപ്പിക്കുന്ന ഹിതം ഭാവിയായ ആത്മവിദ്യോപദേശമായിരിക്കണം.

നവകന്യാഃ—'നവാശ്ച താഃ കന്യാശ്ച' എന്നു വിഗ്രഹിച്ചു കർമ്മധാരയസമാസംകൊണ്ടു 'നവകന്യാഃ' എന്ന ഒറ്റപ്പദമായും സ്വീകരിച്ചു അർത്ഥവിവരണം ചെയ്യാം. ശ്ലേഷമുഖേന ഒൻപത് എന്ന സങ്ഖ്യയും ആകാമല്ലൊ. വ

ആത്മവിദ്യോപദേശത്തിനായുള്ള ശ്രീകപിലാവതാരത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു:—

നിജഭർത്തൃഗിരാ ഭവന്നിഷേവാ-
നിരതായാമഥ ദേവ! ദേവഹൂത്യാം

കപിലസുപമജായഥാ ജനാനാം
പ്രഥയിഷ്യൻ പരമാത്മതത്തപവിദ്യാം. ൯

(ഹേ) ദേവ! = (അല്ലയോ) വിദ്യാപ്രകാശമൂത്തിയായ ഭഗവൻ!
അഥ = അനന്തരം
ദേവഹൂത്യാം = ദേവഹൂതി
നിജഭർത്തൃഗിരാ = നിജഭർത്താവിന്റെ (സ്വഭർത്താവായ കർദ്ദമന്റെ) ഗീരിനാൽ (വാക്കിനാൽ)
ഭവന്നിഷേവാനിരതായാം = ഭവാന്റെ (നിന്തിരുവടിയുടെ നിഷേവ(ആരാധന)യിൽ നിരത(ആസക്ത)യായിരിക്കവെ
തപം = നിന്തിരുവടി
ജനാനാം = ജനങ്ങൾക്കു (ജന്മം എടുത്തിട്ടുള്ളവർക്കു)
പരമാത്മതത്തപവിദ്യാം = പരമാത്മാവിന്റെ തത്തപത്തെ (യഥാർത്ഥതയെ) അറിയിക്കുന്ന വിദ്യയെ (വേദാന്തവിദ്യയെ)
പ്രഥയിഷ്യൻ = പ്രഥനം ചെയ്യുന്നതിനായി (പ്രസിദ്ധീകരണം ചെയ്യുന്നതിനായി) ഉപദേശിക്കുന്നതിനായി
കപിലഃ = കപിലവാസുദേവമൂത്തിയായി
അജായഥാഃ. = അവതരിച്ചു.

സാരം.

അല്ലയോ ആത്മവിദ്യാസ്വരൂപിയായി സർവ്വലോകവന്ദ്യനായുള്ള ഭഗവൻ! കർദ്ദമന്റെ ഉപദേശപ്രകാരം ദേവഹൂതി അനവരതം പരിശുദ്ധമായ ഭക്തിയോടും, നിർവ്യാജമായ ഭാവനയോടും അനന്യശരണയായി നിന്തിരുവടിയെ സേവിച്ചുവന്നു. ഇങ്ങനെയിരിക്കെ, നിന്തിരുവടി ആത്മവിദ്യാപ്രകാശത്തിനുള്ള പ്രത്യക്ഷമായ ഒരു വിഗ്രഹം ഭക്തജനങ്ങൾക്ക് ഉപദേശംചെയ്യുന്നതിനായി, കപിലമൂർത്തി

യായി ആ ദേവഹൂതിയിൽ അവതരിച്ചു. അധ്യാത്മതത്ത്വബോധകമാകുന്ന സാങ്ഖ്യവേദാന്തശാസ്ത്രത്തെ പരമ്പരയാ സകലജനങ്ങൾക്കും ഉപദേശരൂപമായി ആവിർഭവിപ്പിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി വിദ്യാമൂർത്തിയായ നിന്തിരുവടി വിദ്യാക്ഷേത്രമായുള്ള ദേവഹൂതിയിൽ പ്രസന്നനായി ദർശനംകൊടുത്തു.

ഇവിടെ, ഭഗവാനെ സേവിച്ചു വേഗം ദർശനം തരേണമെന്നാഹ്വാനംചെയ്തു പ്രാർത്ഥിക്കുന്ന ദേവഹൂതിക്കു ദേവൻ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടതായ യാഥാർത്ഥ്യം ഭക്തനായ കവിയുടെ വചസ്സിൽ എത്രയെത്ര സരസമായി സന്നിവേശപ്പെട്ടുന്നു എന്നു നോക്കുക. ദേവസ്യ ഹൂതിഃ (ആഹ്വാനം) യസ്യാം സാ ദേവഹൂതിഃ എന്നു (ദേവനെ ആഹ്വാനം ചെയ്യുന്നവൾ) എന്നുള്ള അർത്ഥത്തിലെ ദേവഹൂതിശബ്ദം ദേവന്റെ പ്രത്യക്ഷജന്മത്തോടുകൂടി സഫലമായി. കപിലാവതാരത്തോടുകൂടി ദേവഹൂതിയുടെ ജന്മവും സമ്പൂർണ്ണഫലമായി. ഈയവസരത്തിൽ ദേവ! എന്ന സംബോധനം ക്രമാധികം ഔചിത്യം വഹിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

പരമാത്മതത്ത്വവിദ്യാം പ്രഥയിഷ്യൻ—ഇളു ല്യഡാദേശമായ ശതൃപ്രത്യയംവന്നു സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള രൂപമാണു്. ഈ ശതൃപ്രത്യയം ഹേതുപ്രത്യയത്തിലാണു്. അതിനാൽ ജനങ്ങൾക്കു പരമാത്മതത്ത്വവിദ്യയുടെ പ്രസിദ്ധീകരണം ആണു് ഈ അവതാരത്തിനു പ്രയോജനരൂപമായ ഹേതുവായതെന്നു വന്നുകൂടുന്നു. ൯

സങ്കല്പം അനുസരിച്ചു മാതാവായ ദേവഹൂതിക്ക് ആത്മവിദ്യോപദേശം ചെയ്യുന്ന കപിലമൂർത്തിയോടു രോഗനിവാരണം പ്രാർത്ഥിച്ചുകൊണ്ടു കവി ദശകം ഉപസംഹരിക്കുന്നു:—

വനമേയുഷി കർദ്ദമേ പ്രസന്നേ
മതസർവ്വസമുപാദിശൻ ജനന്യൈ
കപിലാത്മക! വായുമന്ദിരേശ!
പരിതം തപം പരിപാഹി മാം ഗദൌഘാത്. ൧൦

(ഹേ) വായുമന്ദിരേശ! = (അല്ലയോ) ഗുരുവായൂരപ്പ!
കപിലാത്മക! (ഭഗവൻ!) = കപിലമൂർത്തിയായ (ഭഗവൻ!)
കർദ്ദമേ = കർദ്ദമപ്രജാപതി
പ്രസന്നേ = പ്രസന്നനായി (സന്തുഷ്ടനായി പത്നിമാരെ വിശിഷ്ടരായ

മരീച്യാദികൾക്കു കൊട്ടക്കയാലും, ദേവഹൂതിയിൽ ഭഗവദവതാരം സംഭവിക്കയാലും നിശ്ചിന്തനായി)

വനം, ഏയുഷി = വന(തപോവനം)ത്തെ പ്രാപിച്ചവനായിരിക്കുമ്പോൾ

ജനന്യൈ = ജനനിക്കായിക്കൊണ്ടു (മാതാവായ ദേവഹൂതിക്കായിക്കൊണ്ടു)

മതസവ്സ്യം = മതസവ്സ്യ(മതത്തിന്റെ സാരമായ തന്റെ ആത്മവിദ്യാസിദ്ധാന്ത)ത്തെ

ഉപാദിശൻ = ഉപദേശിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന (മാതാവാകയാൽ ഉപദേശരൂപമായും കായ്സാരമാകയാൽ ആജ്ഞാരൂപമായും ഗ്രഹിപ്പിച്ചുകൊണ്ടുവരുന്ന)

ത്വം = നിന്തിരുവടി

മാം = എന്നെ

ഗദൌഘാത് = ഗദൌഘ(രോഗസമൂഹ)ത്തിൽ നിന്നു

ത്വരിതം = വേഗം

പരിപാഹി. = രക്ഷിച്ചാലും.

സാരം. അല്ലയോ ഗുരുവായൂരപ്പ! കപിലമൂർത്തേ! വാസുദേവ! സങ്കല്പം അനുസരിച്ചു ഭക്തയായ ദേവഹൂതിയിൽ അവതരിച്ചു നിന്തിരുവടി പ്രസാദിക്കവെ, കർദ്ദമമഹർഷി സർവ്വഥാ കൃതാർത്ഥനായിത്തീർന്നു നിന്തിരുവടിയുടെ മഹിമയറിഞ്ഞു പ്രദക്ഷിണംചെയ്തു സാഷ്ടാംഗം പ്രണമിച്ചുകൊണ്ട് ആജ്ഞാനുസരണം വനത്തിനു യാത്രയായി. അവിടേയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൃത്യം നിന്തിരുവടിയെ യോഗനിഷ്ഠയാൽ സമാധിയിൽ പ്രത്യക്ഷമായി ദർശിച്ച് ആനന്ദം അനുഭവിക്കയായിരുന്നു. വിശിഷ്ടകളായ ഒൻപതു പുത്രിമാരേയും ബ്രഹ്മപുത്രരായ മരീച്യാ

ദിമഹർഷികൾക്കു പ്രദാനംചെയ്കയാലും, പതിയായ ദേവഹൂതി യെ സംരക്ഷിച്ചുകൊള്ളുന്നതിനു നിന്തിരുവടിയായ ഉത്തമപുത്രനെ ലഭിക്കയാലും വനത്തിലേക്കു പോകുമ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിനു ശകലവും ഗൃഹചിന്തയ്ക്ക് അവസരം ഇല്ലായിരുന്നു എന്നതന്നെയല്ല, ഈവകഭാഗ്യം ഓർത്തു വലുതായ ആത്മതൃപ്തിയും ഉണ്ടായിരുന്നു. ഈവിധം അദ്ദേഹം വനത്തിലേക്കു പ്രസ്ഥാനംചെയ്തുവെ, നിന്തിരുവടി കുറച്ചുകാലം ആ ബിന്ദുസരസ്സിൽതന്നെ നിവസിക്കയും, യാതൊരുകർമ്മത്തിലും ഏർപ്പെടാതെ മൌനിയായിരിക്കയുംചെയ്തു. ഇതു കണ്ടും ബ്രഹ്മോപദേശം ഓർത്തും മാതാവായ ആ ദേവഹൂതി സംസാരാന്ധകാരത്തിൽനിന്നു രക്ഷ പ്രാപിക്കാൻ വിദ്യാപ്രകാശത്തിനായി അടുത്തുവന്നു പ്രസാദിക്കണമേ എന്ന് അപേക്ഷിച്ചു. ഉടൻതന്നെ മാതൃഹിതവും, ലോകരക്ഷയും ചിന്തിച്ചു നിന്തിരുവടി പരമാത്മതത്ത്വരൂപമായ മതത്തിന്റെ സാരാംശമായുള്ള ബ്രഹ്മവിദ്യയെ ഉപദേശിച്ചുകൊടുത്തു ഭക്തിമാർഗ്ഗം തെളിച്ചുകാണിച്ചു. അല്ലയോ ഭഗവൻ! അന്ധകാരപ്രായമായ രോഗം പിടിപെട്ടു കര കാണാതെ വലയുന്ന ഈ എന്നെയും നിന്തിരുവടി വേഗം രോഗങ്ങളും മാറ്റി പ്രകാശം ഉണ്ടാകുമാറു രക്ഷിക്കേണമേ.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ സാംസാരികദശയിലും, സമാധിസ്ഥിതിയിലും ഭാഗ്യാതിശയംനിമിത്തം കർദ്ദമനെ ധന്യനായി സങ്കല്പിച്ചു 'പ്രസന്നേ' എന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. 'ജനന്യൈ' എന്നു പറകയാൽ ഈ കാര്യം ഭഗവാനു കൃത്യമായിത്തീർന്നു എന്നു സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

മതസവ്സ്യം — ഏതുമതത്തിനും സാങ്ഖ്യസിദ്ധാന്തം അനുസരിക്കേണ്ടതും, അലങ്ഘനീയവും ആണെന്ന് ഇതിനാൽ സ്പഷ്ടപ്പെടുന്നു. ഭക്തിമാർഗ്ഗത്തിലേക്ക് ഒരു നല്ല സോപാനമാകയാൽ ഇതു മതത്തിനു സവ്സ്യമായിത്തീർന്നു.

തപരിതം പരിപാഹി — മതസവ്സ്യം ജനനിക്ക് ഉപദേശിക്കുന്ന അവസരത്തിൽതന്നെ എന്നെ അരോഗനാക്കിചെയ്തു രക്ഷിക്കണം എന്നു പ്രാർത്ഥിക്കുന്ന കവി ഭക്ത്യതിശയംനിമിത്തം കാലദേശാവസ്ഥകളും മറന്നു ഭഗവന്മുഖാരവിന്ദത്തിൽനിന്ന് ആ ഉപദേശം കേൾക്കാനുള്ള തൃഷ്ണയെ വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു.

ഭാഗവതത്തിൽ ഭഗവദ്വചനമായികാണുന്ന
"മാത്രേ ആധ്യാത്മികീം വിദ്യാം
ശമനീം സൎവകൎമ്മണാം
വിതരിഷ്യേ യയാ ചാസൌ
ഭയം ചാതിതരിഷ്യതി."

എന്നുള്ള ശ്ലോകത്തിൽ ഉപക്രമിച്ച് ഉപദേശിക്കുന്ന വിദ്യ സൎവകൎമ്മനിൎമ്മൂലനക്ഷമമായ ആദ്ധ്യാത്മികവിദ്യയാണെന്നു സ്പഷ്ടമായിരുക്കുന്നു. ൧൦

കപിലോപാഖ്യാനം എന്ന
പതിന്നാലാംദശകം സമാപ്തം.

അഥ പഞ്ചദശം ദശകം.

അനന്തരം ഭാഗവതം മൂന്നാംസ്കന്ധത്തിന്റെ അവസാനത്തിൽ ഒൻപത് അദ്ധ്യായങ്ങൾകൊണ്ടു കപിലദേവഹൂതീസംവാദരൂപമായി വൎണ്ണിച്ചിരിക്കുന്ന സൎവശാസ്ത്രസാരഭൂതമായ തത്ത്വോപദേശത്തെ ൧൭-ാമതുദശകത്താൽ സങ്ഗ്രഹിക്കുന്നു. അതിൽ ആദ്യത്തെ ശ്ലോകത്താൽ ഭോഗ്യവസ്തുക്കളിൽ ആസക്തി ജനനമരണാദിബന്ധഹേതുവാണെന്നും, ഭക്തിയോഗം ആ ആസക്തിയെ തടയുന്നതാകയാൽ, സൎവഥാ രുചികരമായ ഭക്തിതന്നെയാണു സമ്പാദിക്കേണ്ടതെന്നും ഉപദേശിക്കുന്നു:—

മതിരിഹ ഗുണസക്താ ബന്ധകൃത് തേഷ്വസക്താ
ത്വമൃതകൃദുപരുന്ധേ ഭക്തിയോഗസ്തു സക്തിം
മഹദനുഗമലഭ്യാ ഭക്തിരേവാത്ര സാദ്ധ്യാ
കപിലതനുരിതി ത്വം ദേവഹൂത്യൈ ന്യഗാദീഃ. ൧

ഇഹ = ഇവിടെ (ഈ മൂന്നുലോകത്തിലും അഥവാ ജന്മത്തിൽ)
മതിഃ = ബുദ്ധി
ഗുണസക്താ = ഗുണങ്ങളിൽ (സാത്ത്വിക-രാജസ-താമസങ്ങളാകുന്ന ഗുണങ്ങളുടെ വികാരമൂൎത്തികളായ സ്രക്ചന്ദനവനിതാദികളിൽ) സക്തയാ(പററിയതാ)യിട്ടു

ബന്ധകൃത് = ബന്ധകൃത്തായിത്തീരുന്ന—ബന്ധത്തെ (ശരീരം, തത്സംബന്ധികളായ ജനനമരണാദികൾ എന്നിവയാലുള്ള സംസാരബന്ധത്തെ) ഉണ്ടാക്കുന്നതായിത്തീരുന്ന

തേഷു = അവയിൽ (മുൻചൊന്ന സ്രക്ചന്ദനാദിഭോഗ്യവസ്തുക്കളിൽ)

അസക്താ, തു = അസക്തയാണെങ്കിൽ (പറ്റാത്തതാണെങ്കിൽ)

അമൃതകൃത് = അമൃതകൃത്താകുന്ന—അമൃത—(മോക്ഷ)ത്തേയും ആനന്ദാനുഭവത്തേയും ഉണ്ടാക്കുന്ന.

ഭക്തിയോഗഃ, തു = ഭക്തിയോഗം ആകട്ടെ (ഈശ്വരനോടുള്ള പരമപ്രേമരൂപമായ പ്രീതിയോഗം ആകട്ടെ)

സക്തിം = സക്തിയെ (ഭോഗ്യവസ്തുക്കളിലുള്ള പ്രവേശത്തെ)

ഉപരുന്ധേ. = ഉപരോധം ചെയ്യുന്നു. (തടയുന്നു.)

(തസ്മാത്) = (അതുകൊണ്ട്)

അത്ര = ഇവിടെ

മഹദനുഗമലഭ്യാ = മഹാന്മാരുടെ (ഭക്തിനിഷ്ഠരായ ജ്ഞാനികളുടെ) അനുഗമത്താൽ (ശുശ്രൂഷയാൽ) ലഭ്യമായ (പ്രാപിക്കേണ്ടതായ)

ഭക്തിഃ, ഏവ = ഭക്തിതന്നെയാണു

സാദ്ധ്യാ = സാദ്ധ്യമായിട്ടുള്ളതു (സമ്പാദിക്കേണ്ടതായിട്ടുള്ളതു)

ഇതി = എന്നിങ്ങനെ

(ഹേ ഭഗവൻ!) = (അല്ലയോ ഭഗവൻ!)

കപിലതനുഃ = കപിലാവതാരമൂർത്തിയായ
തപം = നിന്തിരുവടി
ദേവഹൂത്യൈ = ദേവഹൂതിക്കായിക്കൊണ്ടു
ന്യഗാദീഃ. = നിഗദനംചെയ്തു. (പറഞ്ഞു കൊടുത്തു—ഉപദേശിച്ചു.)

സാരം. അല്ലയോ സർവ്വവിദ്യാസ്വരൂപിയായി യോഗേശ്വരനായുള്ള ഭഗവൻ! ജനനിയായ ദേവഹൂതിയുടെ ആവശ്യം ആസ്പദമാക്കി നിന്തിരുവടി സർവ്വശാസ്ത്രസാരഭൂതമായ ആത്മതത്ത്വം ഉപദേശിച്ചു. ആ ഉപദേശത്തിൽ സത്തായിട്ടുള്ളത്—മുക്തിയേക്കാളും ഭക്തിയാണു പരമാനന്ദാനുഭവത്തിന് ഉപയോഗപ്പെടുന്നതെന്നും, ത്രൈലോക്യത്തിൽ എവിടേയും സുരനരാദികളായ സമസ്തർക്കും, ആ ഭക്തിതന്നെയാണു സമ്പാദിക്കേണ്ടതെന്നും ഉള്ള തത്ത്വമത്രേ. ഇപ്രകാരം ഉള്ള ഭക്തി ലഭിക്കേണമെങ്കിൽ ഭക്തിയോഗത്തിൽ സിദ്ധിവന്നിട്ടുള്ള മഹാന്മാരുടെ ശുശ്രൂഷ ഒന്നേ ശരണമായിട്ടുള്ളൂ. ഈ ശുശ്രൂഷ സർവേശ്വരനെപ്പറ്റിയുള്ള കഥാനുവർണ്ണനങ്ങളും ശ്രവിക്കുക, വേദാന്തവാക്യങ്ങളും കേൾക്കുക, അവയുടെ അർത്ഥം ധരിച്ചു ചുരുക്കത്തിൽ ഉപദേഷ്ടാവായ ഗുരുവിനെ തന്നെ ഈശ്വരനായി ഉറച്ചു സേവിക്കുക എന്നിത്യാദിയാകുന്നു. എന്നാൽ ഇതിനെല്ലാം ആദ്യമേതന്നെ ചിത്താ, സ്രക്ചന്ദനവനിതാദികളാകുന്ന ഭോഗ്യവിഷയങ്ങളിൽപെട്ട് അഴക്കു പറ്റാതെ സൂക്ഷിക്കേണ്ടതാണ്. സ്വഭാവേനതന്നെ സുഖേച്ഛയുവാണു ചിത്തം. അതിന്റെ സ്വയം ഗുണം പ്രേമമാണ്. അതുകൊണ്ട് അതിൽ പറ്റിപ്പിടിക്കാൻ തരം ഉള്ളതിനാൽ പ്രഥമദൃഷ്ടിയിൽ സുഖഹേതുക്കളായി കണ്ടു വിഷയങ്ങളിൽ പെടുന്നു. നേരേമറിച്ചു ഭഗവാനിൽ ഭക്തിരൂപമായ സ്നേഹത്തിനു പോവുകയാണെങ്കിൽ പിന്നത്തെ നില ആ തരത്തിൽ ഉള്ളതുതന്നെ. വിഷയങ്ങളാം ഇങ്ങോട്ടു സ്നേഹിക്കാറില്ല. ഭഗവാൻ അതും ഉണ്ട്. ഇതാണ് ഒരു വലുതായ വ്യത്യാസം. ഇതുയെല്ലാം ആയാലും സ്വയമേയുള്ള അവിദ്യാവാസനയാൽ മോഹജനകമായ വിഷയത്തിൽ പ്രവേശം അനായാസമായി വന്നുപോകുന്നതാണ്. ഗുണങ്ങളുടെ വികാരസ്വരൂപങ്ങളായ മുൻചൊന്ന ഭോഗ്യങ്ങളിൽ പെട്ടുപോയാൽ 'പുനരപി ജനനം

പുനരപി മരണം' എന്നീവിധം അനന്തമായുള്ള സംസാരബന്ധത്തിൽ ഉഴപ്പെട്ട ജീവൻ വലഞ്ഞുപോകുന്നതായിരിക്കും. ഇങ്ങനെ ബന്ധഹേതുവായ വിഷയാശാപാശങ്ങളെ അറുത്ത് ഇല്ലായ്മചെയ്യണമെങ്കിൽ അതിനു ഭക്തിയോഗം ഒന്നുതന്നെ സാധനമായിട്ടുള്ളൂ. ഭക്തിയോഗം കേവലം വിഷയാസക്തിയെ നശിപ്പിക്കുന്നു എന്നുതന്നെയല്ല അമൃതരൂപമായ പരമാനന്ദാനുഭവത്തെ നല്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ഭക്തി വർദ്ധിച്ചുപോയാൽ സച്ചിദാനന്ദസ്വരൂപിയായി സർവ്വലോകസുന്ദരനായുള്ള ഈശ്വരന്റെ നിത്യകല്യാണമൂർത്തിയെ ദർശിച്ചും, സേവിച്ചും കീർത്തിച്ചും ഉണ്ടാകുന്നതായും, ദുഃഖലേശത്താൽപോലും അസംസ്പൃഷ്ടമായും ഉള്ള ആഹ്ലാദാതിശയം എത്രയെത്ര നല്ലൊരു അമൃതസദ്യയാണെന്നുള്ളതിനു കണക്കില്ല. ഉത്തരക്ഷണത്തിൽ ദുഃഖപര്യവസായികളായ വിഷയാനുഭവങ്ങളും ശാശ്വതാനന്ദാനുഭവാത്മകമായ ഭക്തിയും തമ്മിൽ വളരെ വളരെ അന്തരം ഉണ്ട്. അതിനാൽ ബന്ധഹേതുവായ വിഷയാസക്തി ഇല്ലാതാകുന്നതിനും അക്ഷയമായ ആനന്ദം അനുഭവിക്കുന്നതിനും ഉത്തമസാധനമായ ഭക്തിയെ രാഗദ്വേഷാദിദോഷലേശം ഇല്ലാത്തവരും, പരോപകാരതത്പരരും ആയ മഹാജനങ്ങളുടെ സേവനത്താൽ സമ്പാദിക്കാൻ ശ്രമിക്കണം. ഇതുതന്നെ സാദ്ധ്യം. ഇതുതന്നെ യോഗം; ഇതുതന്നെ ആത്മസാമ്രാജ്യത്തിൽ അഭിഷേകംചെയ്യാനുള്ള സാമഗ്രി; എന്നിങ്ങനെ നിന്തിരുവടി ദേവഹൂതിക്കായി ഉപദേശിച്ചുകൊടുത്തു.

ഇവിടെ ഭാഗവതത്തിൽ ദേവഹൂതിയോടു ഭഗവാൻ—

നിരൂപണം. "യോഗ ആദ്ധ്യാത്മികഃ പുംസാം
മതോ നിഃശ്രേയസായ മേ
അത്യന്തോപരതിർയ്യത്ര
ദുഃഖസ്യ ച സുഖസ്യ ച."

എന്ന് ഉപദേശിക്കാൻ ആരംഭിച്ചിട്ടുള്ള ആദ്ധ്യാത്മികമായ യോഗത്തിനു വേണ്ടുന്ന ഒരു ഉത്തമസാമഗ്രിയെ നിരൂപണംചെയ്യുന്നു. അതിൽ ആദ്യമായി ജന്മവാന്മാരായ ജീവാത്മാക്കൾക്ക് അവരുടെ ചിത്തം ഒന്നുതന്നെ സത്ത്വരജസ്തമോഗുണങ്ങളുടെ വികാരഭൂതങ്ങളായ ഭോഗ്യവസ്തുക്കളിൽ പറ്റിയാൽ ജനനമരണ

രൂപമായ സംസാരബന്ധത്തിനും, ശ്രീപുരുഷോത്തമനായ ഈ ശരനിൽ പറഞ്ഞിയാൽ പരമാത്മസായുജ്യരൂപമായ മുക്തിക്കും ഹേതുവാണെന്നു കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. ആ ഈ കാര്യം:—

"ചേതഃ ഖലസ്യ ബന്ധായ
മുക്തയേ ചാത്മനോ മതം
ഗുണേഷു സക്തം ബന്ധായ
രതം വാ പുംസി മുക്തയേ."

എന്നുള്ള ഭാഗത്താൽ ഭാഗവതത്തിൽതന്നെ വ്യക്തപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. ഭാഗവതത്തിൽ കൊടുത്തിട്ടുള്ള ചേതസ്സാണു 'മതിരിഹ ഗുണസക്താ' എന്നുള്ള പ്രസ്തുതശ്ലോകത്തിലെ മതിശബ്ദത്താൽ വിവക്ഷിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു്. രണ്ടാമതായി ചിത്തത്തെ വിഷയങ്ങളിൽ ബന്ധിക്കാതിരിക്കത്തക്കവിധത്തിൽ സൂക്ഷിക്കണമെങ്കിൽ അതിനു ഭക്തിയോഗം തന്നേ സാധനമായിട്ടുള്ളു എന്നും, ഈവിധം വിഷയബന്ധം ക്രടാതെ ഭഗവദ്രതിയോട്ക്രടി ചിത്തത്തിനു സ്വാസ്ഥ്യം ഉണ്ടാകുന്നതായാൽ അതു പരമഭാഗവതന്മാരായ മഹാന്മാരുടെ ആശ്രയംനിമിത്തം സിദ്ധിക്കാവുന്ന ആനന്ദരൂപമായ സായുജ്യഭക്തിക്കു കാരണമായിത്തീരുന്നതാണെന്നും വ്യഞ്ജിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

മതിരിഹ ഗുണസക്താ—'മന അവബോധനേ' എന്നുള്ള ധാതുവിൽനിന്നും സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ളതാണു മതിശബ്ദം. അതുകൊണ്ടു ബുദ്ധി എന്നു് അർത്ഥം ലഭിക്കുന്നു. ഇതുതന്നെയാണു താത്പര്യരൂപത്തിൽ സകലേന്ദ്രിയങ്ങളുടേയും നേതാവായ അന്തഃകരണമെന്നു പറയപ്പെട്ടുന്നതു്. ചക്ഷുരിന്ദ്രിയത്തിനും മറ്റും ബുദ്ധിപ്രേരണ ക്രടാതെ ഒന്നും സാധിക്കുന്നതല്ല അതിനാലാണു പ്രധാനഭ്രതമായി ബുദ്ധിയെത്തന്നെ ഇവിടെ ബന്ധഹേതുവായി ഉപന്യസിച്ചതു്. സ്വതേ ഏതുവിഷയങ്ങളിലും അതായതു് അസദ്രൂപങ്ങളായ ഭോഗ്യവസ്തുക്കളിലും, സദ്രൂപമായ ഭഗവാനിലും ഒന്നുപോലെ പറഞ്ഞിച്ചേരുവാൻ കഴിയുന്ന ജീവാത്മാവിന്റെ വൃത്തിയെന്നു സാരം. 'ഗുണസക്താ'—എന്നുള്ള സ്ഥലത്തെ ഗുണപദം ഗുണനംചെയ്യുക—വീണ്ടും വീണ്ടും പിണയ്ക്കുക എന്നുള്ള അർത്ഥത്തിൽ നിഷ്പന്നമായതുകൊണ്ടു് ഏതിനേയും തന്നിൽ അയസ്കാന്തംപോലെ ആകർഷിച്ചു ബന്ധിക്കാൻ ശക്തി

യുള്ളതാണെന്നു താത്പര്യം കിട്ടുന്നു. ഇപ്രകാരമുള്ള വിവരണത്തിന്റെ ഫലമായിട്ടാണു ഗുണശബ്ദത്തെ കയറ് എന്ന അർത്ഥത്തിൽ ശ്ലേഷമായി കവികൾ ഉപയോഗിച്ചുവരുന്നതു്. ഗുണശബ്ദത്താൽ പ്രസ്തുതത്തിൽ സത്ത്വരജസ്തമോഗുണങ്ങളും തത്കാര്യഭൂതങ്ങളായ സ്രക്ചന്ദനാദിവിഷയങ്ങളും ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. മഹാജനസംസർഗ്ഗം കൊണ്ടും ഭഗവത്കൃപകൊണ്ടും വിവേകം ലഭിക്കാൻ ഇടയാകാത്ത ബുദ്ധി:—

'പ്രസക്തബുദ്ധിർവിഷയേഷു യോ നരോ
ന ബുദ്ധ്യതേ ഹ്യാത്മഹിതം കഥഞ്ചന
സ സർവ്വഭൂതാനുഗതേന ചേതസാ
നൃപാമിഷേണേവ ഝഷോ നിബദ്ധ്യതേ.''

എന്നു മഹാഭാരതത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളപോലെ മാംസഖണ്ഡം ചൂണ്ടയിൽകണ്ടു ഭ്രമിച്ചു വലയിൽപെട്ടു വലയുന്ന മത്സ്യത്തിനു തുല്യം വിഷയങ്ങളിൽ ബദ്ധമായിപ്പോകുന്നു.

തേഷ്വസക്താ ത്വമൃതകൃത്— ഇവിടത്തെ അമൃതപദത്തിന് ഒന്നു മോക്ഷമെന്നും, രണ്ടു ഭഗവദ്ഭക്തിജനിതമായ പരമാനന്ദസുധയെന്നും രണ്ടുതരത്തിൽ അർത്ഥം പറയാം. അതിൽ ആദ്യത്തെ അർത്ഥം ഗുണസക്തമല്ലാത്ത ചിത്തം സർവ്വഥാ സ്വരൂപംതന്നെ ഇല്ലാതെ ആത്മാവിൽ ലയിച്ചുപോകുന്നുവെന്നും, രണ്ടാമത്തേതു സർവ്വലോകമോഹനമായ ഭഗവാന്റെ ദിവ്യരൂപദർശനം പുണ്യനാമകീർത്തനം മുതലായവയാൽ ആനന്ദം അനുഭവിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നുമുള്ളരീതിയിൽ നിരൂപണംചെയ്യേണ്ടതാണു്. ഇങ്ങനെ രണ്ടുവിധത്തിൽ ഉള്ള അർത്ഥത്തെ ആസ്പദമാക്കിയാണു മേല്പെട്ടു ഭക്തിയെ സാദ്ധ്യമായി വർണ്ണിച്ചു ഘോഷിക്കുന്നതു്.

ഭക്തിയോഗസ്തു— ഈ ശ്ലോകത്തിൽ മുൻചൊന്നതുപോലെ സാധനഭക്തിയും സാദ്ധ്യഭക്തിയും രണ്ടും ഉപദേശിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അതിൽ സാധനഭക്തി ചിത്തത്തിനു നേരിടുന്ന വിഷയപാശബന്ധത്തെ ഛേദിച്ചു ശരീരബന്ധത്തിന് ഇടകൊടുക്കാതിരിക്കുകയാകുന്നു. സാദ്ധ്യഭക്തി മഹാന്മാരായ ശുകനാരദാദികളുടെ സംസർഗ്ഗത്തിനും ഉപദേശലാഭത്തിനും ഭാഗ്യമുണ്ടായി എല്ലാംകൊണ്ടും അവരെ അനുഗ്രഹിച്ചും അവരെ അനുകരിച്ചും ഭഗവത്പാദാരവിന്ദസേവ ചെയ്യാൻ യോഗം ഉണ്ടാവുകയാകുന്നു.

'ഭക്തിരേവാത്ര സാദ്ധ്യാ' എന്നുള്ളിടത്തെ സാദ്ധ്യപദം സാദ്ധ്യ ഭക്തിയെ സങ്കല്പിച്ചാണ് ഘടിപ്പിച്ചിട്ടുള്ളത് എന്നുള്ള കാര്യം കൂടി ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാണ്. വിശേഷിച്ചും 'ഭക്തിരേവ' എന്നിടത്തെ ഏവകാരം മുമുക്ഷുക്കൾക്കു സാദ്ധ്യമായിട്ടുള്ളതു ഭക്തി ഒന്നുതന്നെയാണെന്നു സ്പഷ്ടപ്പെടുത്തുന്നു.

"ന യുജ്യമാനയാ ഭക്ത്യാ ഭഗവത്യഖിലാത്മനി
സദൃശോഽസ്തി ശിവഃ പന്ഥാ യോഗിനാം ബ്രഹ്മസിദ്ധയേ."

എന്നീ പ്രമാണം ഭക്തിക്കുള്ള ഉത്കൃഷ്ടത്തെ തെളിയിക്കുന്നു. ഈ ഭക്തിതന്നെ ബ്രഹ്മസായുജ്യത്തെക്കൂടി സാധിച്ചുകൊടുക്കുന്നതായി

"മാം ച യോഽവ്യഭിചാരേണ
ഭക്തിയോഗേന സേവതേ
സ ഗുണാൻ സമതീത്യൈതാൻ
ബ്രഹ്മഭൂയായ കല്പതേ."

എന്നുള്ള ഗീതാവചനംകൊണ്ടു തെളിയുന്നു. ഈ ഗീതാവചനത്തിൽ കാണുന്ന ഭക്തിയോഗശബ്ദംതന്നെ പ്രസ്തുതനാരായണീയശ്ലോകത്തിൽ 'ഭക്തിയോഗസ്യ' എന്നിങ്ങനെ പകർന്നതായി തോന്നുന്നു.

വിഷയസങ്ഗം സംസാരബന്ധഹേതുവായ ഒരു പാശമാണെന്നും അതു ഖണ്ഡിച്ചു വൈരാഗ്യം ജനിപ്പിക്കുന്നതിനു ഭഗവാൻ വാസുദേവനിൽ ഉള്ള ഭക്തിക്കു കഴിയുന്നതാണെന്നും, അനന്തരം സത്സങ്ഗമത്തെ പ്രാർത്ഥിക്കേണ്ടതാണെന്നും, സത്സങ്ഗമത്താൽ മോക്ഷദായകമായ ഉത്തമഭക്തി സിദ്ധിക്കുന്നതാണെന്നും താഴെ കൊടുക്കുന്ന ഭാഗവതപ്രമാണങ്ങൾ വിശദപ്പെടുത്തുന്നു—

"പ്രസങ്ഗമജരം പാശ-
മാത്മനഃ കവയോ വിദുഃ"
"വാസുദേവേ ഭഗവതി
ഭക്തിയോഗഃ പ്രയോജിതഃ
ജനയത്യാശു വൈരാഗ്യം"

... ...

"സങ്ഗസ്തേഷ്വഥ സംപ്രാർത്ഥ്യഃ
സങ്ഗദോഷഹരാ ഹി തേ"

... ...

"സതാം പ്രസങ്ഗാന്മമ വീര്യസംവിദോ
ഭവന്തി ഹൃത്കർണ്ണരസായനാഃ കഥാഃ
തജ്ജോഷണാദാശ്വപവർഗ്ഗവർത്മനി
ശ്രദ്ധാ രതിർഭക്തിരനുക്രമിഷ്യതി."

ന്യഗാദീഃ—നി എന്ന ഉപസർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയ ഗദധാതു വിനു—മുൻപിൽതന്നെ സിദ്ധമായ ഒരു സങ്ഗതിഅതുപോലെ ചൊല്ലുക എന്നാണ് അർത്ഥം. അതിനാൽ ജ്ഞാനഭണ്ഡാരമായ ഭഗവാന്റെ ഹൃദയത്തിൽനിന്നും ശാസ്ത്രസിദ്ധാന്തരഹസ്യത്തിനു പാരായണംകൊണ്ട് ഒരു പ്രസിദ്ധീകരണം മാത്രമാണ് ഇവിടെ ഉണ്ടായതെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. ഭഗവാൻ കപിലമൂർത്തിയായി ഭവിച്ചു തത്ത്വോപദേശം ചെയ്തതായി അറിയിക്കുന്ന 'കപിലതനൂരിതി' എന്നഭാഗം തത്പടങ്ങൾ മുൻപുതന്നെ സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ളതായി വ്യക്തപ്പെടുത്തുന്നുവത്രേ. ഇതുകൊണ്ടു ദേവഹൂതിയും കപിലാവതാരവും തത്ത്വോപദേശവും ഒന്നുപോലെ പ്രാധാന്യം വഹിക്കുന്നതായി വരുന്നു, തത്ത്വോപദേശസാരം സങ്ഗ്രഹിക്കുന്നതായ വ്യാമതുശ്ലോകംവരെ ഓരോന്നിലും—

"കപിലതനൂരിതി തവ ദേവഹൂത്യൈ ന്യഗാദീഃ"

എന്ന ർ-ാംപാദം ആവർത്തിച്ചുകാണുന്നതു തന്നെ ഇതിനുള്ള പ്രാധാന്യം അസ്സന്ദേഹമാക്കിയായിരിക്കണം. ഫ

ഒന്നാംശ്ലോകത്തിൽ മുമുക്ഷുക്കൾക്കു ഭക്തിതന്നെയാണു സാധ്യമായിട്ടുള്ളതെന്നു വർണ്ണിച്ചിട്ടുണ്ട്. അതനുസരിച്ചു ജ്ഞേയനായ പരമാത്മാവിന്റെ സ്വരൂപത്തെ അറിയുന്നതിനായി അനാത്മവസ്തുക്കളിൽനിന്നും വേർതിരിച്ചു കാണിക്കുന്ന സാങ്ഖ്യശാസ്ത്രത്തെ സങ്ഗ്രഹിക്കുന്നു:—

പ്രകൃതിർമഹദഹങ്കാരാശ്ച മാത്രാശ്ച ഭൂതാ-
ന്യപി ഹൃദപി ദശാക്ഷീ പൂരുഷഃ പഞ്ചവിംശഃ
ഇതി വിദിതവിഭാഗോ മുച്യതേ/സൌ പ്രകൃത്യാഃ
കപിലതനൂരിതി തവ ദേവഹൂത്യൈ ന്യഗാദീഃ. ഫ

പ്രകൃതിർമഹദഹങ്കാരാഃ, ച= പ്രകൃതിയും (പ്രധാനം, അവ്യക്തം, അവിദ്യ, മായാ എന്നിത്യാദിശബ്ദങ്ങൾകൊണ്ടു വ്യവഹരിക്കപ്പെടുന്ന മൂലപ്രകൃതിയും) മഹത്തും (മൂലപ്രകൃതിയുടെ കാര്യമായ മഹത്തത്ത്വവും) അഹങ്കാരവും (മഹത്തത്ത്വത്തിൽനിന്നും ഉണ്ടായ

സാത്ത്വികം, രാജസം, താമസം എന്നീ മൂന്നുവിധമുള്ള അഹങ്കാരങ്ങളും)

മാത്രാഃ, ച = മാത്രകളും (താമസാഹങ്കാരത്തിൽനിന്നും ജനിച്ച ശബ്ദം, സ്പർശം, രൂപം, രസം, ഗന്ധം എന്നീ അഞ്ചു തന്മാത്രകളും)

ഭൂതാനി, അപി = ഭൂതങ്ങളും (ആകാശം, വായു, തേജസ്സ്, ജലം, പൃഥിവി എന്നീ പഞ്ചഭൂതങ്ങളും)

മനഃ, അപി = മനസ്സും (മനസ്സ്, ചിത്തം ബുദ്ധി എന്നിങ്ങനെ അനേകം ഭേദം ഉള്ള അന്തഃകരണവും)

ദശാക്ഷീ = ദശാക്ഷങ്ങളുടെ (പത്ത് ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെ സമുദായവും — ശ്രോത്രം, ത്വക്ക്, ചക്ഷുസ്സ്, ജിഹ്വ, ഘ്രാണം എന്നീ അഞ്ചു ജ്ഞാനേന്ദ്രിയങ്ങളും, വാക്ക്, പാണി, പാദം, പായു, ഉപസ്ഥം എന്നീ അഞ്ചു കർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങളും ഉൾപ്പടെ പത്തിന്ദ്രിയങ്ങളും)

(ആഹത്യ, ഏവം, ചതുർവിംശതിഃ അനാത്മതത്ത്വാനി ഭവന്തി.) = (ആകപ്പാടെ ഇങ്ങനെ ഇരുപത്തിനാല് അനാത്മതത്ത്വങ്ങൾ ആകുന്നു.)

പഞ്ചവിംശഃ = പഞ്ചവിംശനായ (ഇരുപത്തഞ്ചാമത്തേവനായ)

പൂരുഷഃ (ഏകഃ) = പുരുഷൻ (ജീവൻ എന്നും, ഈശ്വരൻ എന്നും ഉള്ള ചേതനൻ) ഒന്നെന്നും

(ആത്മതത്ത്വം, ഭവതി.) = (ആത്മതത്ത്വം ആകുന്നു.)

ഇതി = എന്നിങ്ങനെ

വിദിതവിഭാഗഃ = വിദിതമായ (അറിയപ്പെട്ടതായ) വിഭാഗത്തോട് (പ്രകൃത്യാദിക

ളായ ൨൪ തത്ത്വങ്ങൾ അനാത്മാക്കളാണെന്നും ഇരുപത്തഞ്ചാമത്തെ പുരുഷനാണു ഭജനീയനായ പരമാത്മാവെന്നും ഉള്ള വിവേകത്തോടു)കൂടിയ

അസൌ, (ജനഃ)	=	(സംസാരിയായ) ഈ (ജനം)
പ്രകൃത്യാഃ	=	പ്രകൃതിയിൽ(മായയിൽ)നിന്നും
മുച്യതേ.	=	മുക്തനായിത്തീരുന്നു. (മായാബന്ധം അടുക്കാതെ സ്വയം പരമാത്മാവായിത്തീരുന്നു.)
ഇതി	=	എന്നിപ്രകാരം
കപിലതനുഃ, ത്വം	=	കപിലമൂർത്തിയായ നിന്തിരുവടി
ദേവഹൂത്യൈ	=	ദേവഹൂതിക്കായിക്കൊണ്ടു
ന്യഗാദീഃ.	=	നിഗദനംചെയ്തു. (അരുളിച്ചെയ്തു.)

മുച്യതേ—'മുച്ഞ മോക്ഷണേ' എന്ന ധാതുവിൽ കർമ്മകർത്തരി ആത്മനേപദി ലട് പ്ര-പു-ഏ.

അല്ലയോ തത്ത്വോപദേഷ്ടാവായ ഭഗവൻ! കപിലവാസുദേവ! നിന്തിരുവടി മുമുക്ഷുവായ ജനത്തിനു ഭക്തിയെ ഉത്തമസാദ്ധ്യമായി ഉപദേശിച്ചു. മാതാവായ ദേവഹൂതിക്കു സ്ത്രീസ്വഭാവം അനുസരിച്ച് എളുപ്പത്തിൽ ഗ്രഹിക്കത്തക്കവണ്ണം വേണ്ടുന്ന സ്റ്റേററുമെൻറുകളെല്ലാം വിശദമായി നല്കി. ഭജനീയനായ പരമാത്മാവിനെ അനാത്മവസ്തുക്കളിൽനിന്നു വേർതിരിച്ച് അറിഞ്ഞാലേ ഭജിക്കാൻ സാധിക്കയുള്ളൂ എന്നു കരുതി പ്രകൃത്യാദികളായ ൨൪ തത്ത്വങ്ങളാകുന്ന അനാത്മാക്കളേയും അവയിൽനിന്നു ഭിന്നമായ ൨൫-ാമത്തെ തത്ത്വമായി പ്രകാശിക്കുന്ന പുരുഷസ്വരൂപനായ പരമാത്മാവിനേയും പ്രത്യേകിച്ചു കാട്ടിക്കൊടുത്തു. മായയായ പ്രകൃതിയും, തദ്വികാരങ്ങളായ മനസ്സുതുടങ്ങി കർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങൾവരെയുള്ളവയും ആണ് ഈ കാണുന്ന സകലദൃശ്യവും. അതിനാൽ അതിൽ പെട്ടു ബന്ധിക്കാത്തവിധം അതിരിക്കുന്നായ പുരുഷനെ വിശദപ്പെടുത്തി ഉപദേശിച്ചു. ഓരോന്നായി എണ്ണി തിട്ടപ്പെടുത്തി ബാലപാഠം പോലെ മാതാവിന് ഉപദേശിച്ചുകൊടുത്ത നിന്തിരുവടിയുടെ കൃത്യനിഷ്ഠ എത്രതന്നെ ശ്ലാഘിച്ചാലും മതിയാ

സാരം

കുന്നതല്ല. ഇങ്ങനെയുള്ള അനാത്മാക്കളായ പ്രകൃത്യാദികളിൽ ലേശവും ബന്ധിക്കാത്ത ഒരു നിർല്ലേപപുരുഷനാണു ഭജനീയനായ ജഗദീശ്വരൻ എന്നു ഗ്രഹിച്ചാൽ യാതൊരു മമതയുംകൂടാതെ അഹങ്കാരത്തിനും അവകാശം വരികയില്ലെന്നുതന്നെയല്ല ഈ നിലയിലായാൽ സ്വയമേ മുക്തി ലഭിക്കുകയും ചെയ്യും, എന്നിങ്ങനെയുള്ള ഫലത്തേയും നിന്തിരുവടി മാതാവിന് ഉപദേശിച്ചു. ചുരുക്കത്തിൽ മാതൃഹിതം സകലരും അനുഷ്ഠിക്കേണ്ടതാണെന്നുള്ളതിന് ഈ ഉപദേശം ഒരു പ്രമാണമായി പ്രകാശിച്ചു.

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പ്രകൃതിപുരുഷവിവേകമാകുന്ന സാങ്ഖ്യസിദ്ധാന്തം സങ്ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

"മൂലപ്രകൃതിരവികൃതി-
മ്മഹദാദ്യാഃ പ്രകൃതിവികൃതയഃ സപ്ത
ഷോഡശകസ്തു വികാരോ
ന പ്രകൃതിർന്ന വികൃതിഃ പുരുഷഃ."

എന്നുള്ള സാങ്ഖ്യകാരികയനുസരിച്ചു പ്രകൃതശ്ലോകത്തിലെ പൂർവ്വാർദ്ധംകൊണ്ടു വിഭക്തപദങ്ങളും നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നു. സത്ത്വരജസ്തമോഗുണങ്ങളുടെ സാമ്യാവസ്ഥകൊണ്ടു പ്രകൃതി, വികാരശൂന്യമായ പരമാത്മാവിൽ ലയിച്ചു കാണാതിരിക്കുവെ പരമാത്മാവൊഴിച്ച് ഒന്നുംതന്നെ ഇല്ലായിരുന്നു. എങ്ങനെയെന്നറിയാതെ സങ്കല്പപ്രേരണയുദിച്ചപ്പോൾ അവിടെനിന്നു മൂലപ്രകൃതി ആവിർഭവിച്ചു. വ്യക്തമല്ലാത്തതിനാൽ അവ്യക്തമെന്നും വസ്തുതഃ ഇല്ലാത്തതാകയാൽ മായ, അവിദ്യ എന്നും മറ്റും പലതരത്തിൽ ഈ മൂലപ്രകൃതിയെ വ്യവഹരിച്ചുവരുന്നു ഇപ്രകാരം ഉള്ള മൂലപ്രകൃതിയിൽ നിന്നുതന്നെ കാലകർമ്മസ്വഭാവങ്ങളാൽ ബുദ്ധിതത്ത്വം എന്ന മറ്റൊരു നാമധേയത്തോടുകൂടി മഹത്തത്ത്വം ജാതമായി. ഈ മഹത്തത്ത്വം മുതല്ലുള്ളതെല്ലാം വികൃതികളാകുന്നു. മഹത്തത്ത്വം എത്രയും പ്രകാശാത്മകമായ ഒന്നായിരുന്നു. മൂലപ്രകൃതിയിൽ പരമപുരുഷന്റെ ചിച്ഛക്തി വീര്യരൂപമായി പ്രവേശിക്കയാലാണ് ഈ ഹിരണ്മയമായ പ്രകാശം ഉണ്ടായതു്.

"ദൈവാത് ക്ഷുഭിതധർമ്മിണ്യാം
സ്വസ്യാം യോനൌ പരഃ പുമാൻ

ആധത്ത വീര്യം സാസൂത
മഹത്തത്ത്വം ഹിരണ്മയം."

എന്നുള്ള ഭാഗവതപ്രമാണത്താൽ ഈ കാര്യം വ്യക്തമാകുന്നു ഈ മഹത്തത്ത്വമാണു ഭഗവാന്റെ വീര്യനിക്ഷേപസ്ഥാനമായ പ്രകാശമയക്ഷേത്രം. അധിഭൂതമായി വിചാരിക്കുമ്പോൾ ഇതു മഹത്തത്ത്വവും, അദ്ധ്യാത്മരൂപമായി വിചാരിക്കുമ്പോൾ ഇതുതന്നെ ചിത്തസംജ്ഞയും അധിദൈവമായി വിചാരിക്കുമ്പോൾ ഇതുതന്നെ വാസുദേവരൂപവും ആകുന്നു. മേല്പ്പട്ട് ഈ മഹത്തത്ത്വംതന്നെ വികാരസഹിതമായി അഹങ്കാരമായി തീരുമ്പോൾ സങ്കർഷണമൂർത്തിയെന്നു കീർത്തനം ചെയ്യപ്പെടുന്നു. ഈ വിധമായാൽ ഇതിന് എങ്ങനെ അനാത്മവസ്തുകോടിയിൽ ഗണനം വരാം എന്നു ശങ്കിക്കരുതു്. വാസുദേവൻ എന്നും മറ്റും പറയുന്ന ദേവവ്യപദേശം പരമാത്മാവിന്റെ മൂലപ്രകൃതിയിലുള്ള പ്രതിച്ഛായയെ ആശ്രയിച്ചാകയാൽ പരമാത്മസ്വരൂപം ഇല്ലാത്തതുകൊണ്ട് അനാത്മതത്ത്വം സിദ്ധിക്കുന്നു. ഉ൫-ാമത്തെ തത്ത്വമായി പറയാൻപോകുന്ന പുരുഷൻമാത്രമേ പരമാത്മസ്വരൂപനായിട്ടുള്ളൂ. ഈ മഹത്തത്ത്വത്തിൽനിന്നു ഭഗവത്പ്രേരണയാൽ അഹങ്കാരം ജാതമായി. അതു സത്ത്വം, രജസ്സ്, തമസ്സ് എന്നീ ഗുണങ്ങളുടെ ആശ്രയംനിമിത്തം വൈകാരികം, തൈജസം, താമസം എന്നു മൂന്നുവിധത്തിലായിത്തീരുന്നു. ഇപ്രകാരമുള്ള അഹങ്കാരങ്ങളിൽവച്ചു താമസത്തിൽനിന്നും ശബ്ദം-സ്പർശം-രൂപം-രസം-ഗന്ധം എന്നീ പഞ്ചതന്മാത്രകളുണ്ടായി. യഥാക്രമം ഈ തന്മാത്രകളായ ശബ്ദാദികളിൽനിന്നും ആകാശം, വായു, തേജസ്സ്, ജലം, പൃഥ്വി എന്നിങ്ങനെ പഞ്ചഭൂതങ്ങളും ഉത്പന്നങ്ങളായി. അനന്തരം സകലേന്ദ്രിയങ്ങളുടേയും നേതാവായി സങ്കല്പിക്കയും വികല്പിക്കയും ചെയ്യുന്ന സ്വഭാവമുള്ള അന്തഃകരണം അല്ലെങ്കിൽ മനസ്സ് ഉദ്ഭവിച്ചു. ഇതുപോലെ രാജസാഹങ്കാരത്തിൽനിന്നു ചക്ഷുരാദികളായ ജ്ഞാനേന്ദ്രിയങ്ങളും വാഗാദികളായ കർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങളും പ്രാദുർഭവിച്ചു. ആകപ്പാടെ—

൧. മൂലപ്രകൃതി ൨. മഹത്തത്ത്വം, ൩. അഹങ്കാരം, ൪. ശബ്ദം ൫ സ്പർശം ൬. രൂപം ൭. രസം ൮. ഗന്ധം ൯. ആകാശം ൧൦. വായു ൧൧. തേജസ്സ് ൧൨. ജലം ൧൩. പൃഥ്വി

൧൫. ശ്രോത്രം ൧൬. മനസ്സ് ൧൭. ത്വക്ക് ൧൮. ചക്ഷുസ്സ് ൧൯. ജിഹ്വ ൨൦. ഘ്രാണം ൨൧. വാക്ക് ൨൨. പാണി ൨൩. പാദം ൨൪. പായു ൨൫. ഉപസ്ഥം എന്നിങ്ങനെ ഒരു പ്രകൃതിയും ൨൪ വികൃതിയും ആയി ഇരുപത്തിനാലു അനാത്മതത്ത്വങ്ങളും ഈശ്വരസ്വരൂപനായി പുരുഷനായ ഒന്ന് ആത്മതത്ത്വവും ആണെന്ന സിദ്ധിക്കുന്നു. ഇതുതന്നെയാണു മുൻപു് ഉദ്ധരിച്ച സാങ്ഖ്യകാരികയിലും നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നതു്. പുരുക്കത്തിൽ ൧ പ്രകൃതി ൨൪ വികൃതികളും പ്രകൃതിയും വികൃതിയും അല്ലാത്ത അതീതനായ ഒരു പരമാത്മാവു് എന്നു സൂക്ഷ്മം.

പുരുഷഃ പഞ്ചവിംശഃ—ഇവിടെ ജീവനേയും ഈശ്വരനേയും ഒന്നായി സ്വീകരിച്ചതുകൊണ്ടാണു പുരുഷഃ എന്നു് ഏകവചനം പറഞ്ഞതു്. ഈ മട്ടിൽത്തന്നെയാണു മുൻപു് ഉദ്ധരിച്ചതായ സാങ്ഖ്യകാരികയിലും 'പുരുഷഃ' എന്നു ഘടിപ്പിച്ചുകാണുന്നതു്.

ഇതി വിദിതവിഭാഗഃ—ഈ വിഭാഗം കേട്ടാൽമാത്രം പോരാ; നല്ലതിന്മണ്ണം അറികകൂടിച്ചെയ്യണം. എങ്കിലേ മുക്തി സാധനം ആകൂ എന്നാശയം.

മുച്യതേ'സൌ പ്രകൃത്യാഃ—ഇവിടെ ഭക്തപ്രിയാപാഠവും ശ്യാമസുന്ദരപാഠവും 'പ്രകൃത്യാ' എന്നു തൃതീയാന്തമായി കാണുന്നു. അപ്പോൾ പ്രകൃതിയാൽ മോചിക്കപ്പെടുന്നു എന്നു കർമ്മണിപ്രയോഗം സ്വീകരിക്കണം. പ്രകൃതി പിടിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്നും, ഈ വിഭാഗം അറിയുമ്പോൾ വിടുന്നു എന്നും ആശയം. യഥാതത്ത്വത്തിൽ പ്രകൃതി പുരുഷനെ ബന്ധിക്കുന്നില്ല. പുരുഷൻ ബദ്ധനാകയും മുക്തനാകയും ചെയ്യുന്നേ ഉള്ളൂ. പ്രകൃതിപുരുഷവിവേകം വന്നാൽ അവൻ സ്വരൂപം അറിയാനിടയാകയാൽ സ്വയമേ മുക്തനാകുന്നു എന്നുള്ളതാണു തത്ത്വം. അതിനാൽ ഈ വ്യാഖ്യാനത്തിൽ കർമ്മകർത്തരിപ്രയോഗം സ്വീകരിച്ചതന്നെ മുക്തനാകുന്നു എന്നു താത്പര്യം പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. ൨

മൂലപ്രകൃതിമുതൽ ഇരുപത്തിനാലു തത്ത്വങ്ങൾകൊണ്ടു് ആകൃതിപ്പെട്ട ശരീരാദിയിൽ കർതൃത്വം ഭോക്തൃത്വം മുതലായ സംസാരബന്ധം വാസ്തവമാണെങ്കിൽ, ജീവന് അതിൽനിന്ന് എങ്ങനെ മോക്ഷം ഉണ്ടാകും? എന്ന ശങ്കിച്ചുകൊണ്ടു്, ബന്ധം എല്ലാം അവിദ്യാകല്പിതമാകയാൽ ആത്മതത്ത്വജ്ഞാനത്താൽ നിവൃത്തിയുണ്ടാകുന്നതാണെന്ന സമാധാനം പറയുന്നു:—

പ്രകൃതിഗതഗുണൌഘൈർന്നാജ്യതേ പൂരുഷോ/യം
യദി തു സജതി തസ്യാം തദ്ഗുണാസ്തം ഭജേരൻ
മദനുഭജനതത്ത്വാലോചനൈഃ സാപ്യപേയാത്
കപിലതനുരിതി ത്വം ദേവഹൂത്യൈ ന്യഗാദ്വഃ. ൩

അയം, പൂരുഷഃ	= ഈ ജീവൻ (ഇരുപത്തഞ്ചാമതുതത്ത്വമായ ജീവാത്മാവ്)
പ്രകൃതിഗതഗുണൌഘൈഃ	= പ്രകൃതിഗതങ്ങളായ (പ്രകൃതിയിൽ—മായയിൽ ഉള്ളതുകളായ) ഗുണൌഘ(ഗുണസമൂഹ)ങ്ങളാൽ— സത്ത്വരജസ്തമോഗുണവികാരങ്ങളായ ശരീരധർമ്മങ്ങളാൽ
ന, അജ്യതേ.	= അഞ്ജിക്കപ്പെടുന്നില്ല. (സ്പർശിക്കപ്പെടുന്നില്ല.)
തസ്യാം, തു	= ആ പ്രകൃതിയിൽ ആകട്ടെ
(പൂരുഷഃ)	= (പൂരുഷൻ—ജീവൻ)
സജതി, യദി	= സജിക്കുന്നു (സക്തനാകുന്നു) എങ്കിൽ
തദ്ഗുണാഃ	= തദ്ഗുണങ്ങൾ (പ്രകൃതിഗുണങ്ങൾ—പ്രകൃതിയുടെ വികാരരൂപങ്ങളായ ശരീരാദികൾ)
തം	= ആ (പുരുഷനെ)
ഭജേരൻ.	= ഭജിക്കുന്നതാണു. (ആശ്രയിക്കുന്നതാണു— കർത്താവെന്നും, ഭോക്താവെന്നും ഉള്ള നിലയിൽ വരുത്തുന്നതാണു.)
സാ, അപി	= ആ പ്രകൃതി(മായ)യും,
മദനുഭജനതത്ത്വാലോചനൈഃ	= എന്നെക്കുറിച്ചുള്ള അനുഭജനം, (സേവനം—പ്രണിധാനം)തത്ത്വാലോചനം—അഖണ്ഡസച്ചിദാനന്ദസ്വരൂപിയായ പരമാത്മാവാണു ഞാൻ എന്നുള്ള ജ്ഞാനം (ബ്രഹ്മജ്ഞാനം) ഇവയാൽ

അപേയാത് = അപഗതമായിക്കൊള്ളും (പോയ്ക്കൊള്ളും — നശിച്ചു പോകും)
ഇതി = എന്നിപ്രകാരം
കപിലതനൂഃ, തപം = കപിലമൂർത്തിയായ നിന്തിരുവടി
ദേവഹൂതൈ = ദേവഹൂതിക്കായിക്കൊണ്ടു
ന്യഗാദീഃ. = നിഗദനംചെയ്തു. (അരുളിച്ചെയ്തു.)

സാരം. അല്ലയോ മായാതീതനായി സത്യജ്ഞാനസ്വരൂപിയായുള്ള ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടി മൂലപ്രകൃതിമുതൽ പുരുഷൻവരെ ഇരുപത്തഞ്ചു തത്ത്വങ്ങളെ വേണ്ടവിധം സ്വരൂപവിവേകത്തോടുകൂടി ഉപദേശിച്ചു. അനന്തരം ആദ്യത്തെ ഇരുപത്തിനാലു തത്ത്വങ്ങൾകൊണ്ടു സ്വരൂപപ്പെട്ടുകാണുന്ന ജരായുജം, അണ്ഡജം, സ്വേദജം, ഉദ്ഭിജ്ജം എന്നിങ്ങനെയുള്ള വിവിധശരീരങ്ങളിൽ അനുപ്രവേശിച്ചിരിക്കുന്ന ജീവന് ആ ശരീരങ്ങളിലെ ആശ്രയംകൊണ്ടുള്ള കർത്തൃത്വം ഭോക്തൃത്വം മുതലായ ബന്ധം യഥാർത്ഥമാകയാൽ മോക്ഷം ഉണ്ടാകുന്നത് അസാദ്ധ്യമാണെന്നു ശങ്ക തോന്നാവുന്നതിനാൽ അതിനു സമാധാനമായി, ഈവകബന്ധം കേവലം കല്പിതമായ മായയുടെ ഒരു പ്രപഞ്ചമാകയാൽ അസത്യമാണെന്നും, തത്ത്വജ്ഞാനംകൊണ്ടു നിവർത്തിപ്പിക്കാൻ കഴിയുന്നതാണെന്നും അരുളിച്ചെയ്തു. ജീവൻ പ്രകൃതിഗുണങ്ങളായ ശരീരാദികളിൽ ഞാനാണു കർത്താവു്, ഞാനാണു ഭോക്താവ് എന്നുംമറും പറഞ്ഞുപോരുമാൽ പ്രകൃതി അവനെ പിടികൂടി ബന്ധിച്ചു ജനനമരണപ്രവാഹരൂപമായ സംസാരദുഃഖസാഗരത്തിൽ അധഃപതിപ്പിക്കും എന്നും, നേരേമറിച്ചു് ഈ പ്രകൃതിക്കും പുരുഷനും യാതൊരു ബന്ധവും യഥാർത്ഥമല്ലെന്നും, പുരുഷന്റെ സാന്നിദ്ധ്യസാക്ഷിമാത്രത്താൽ പ്രകൃതിയുടെ ഗോഷ്ഠിയാണ് ഈവക ശരീരാദികൾ എന്നുള്ള വിവേകത്തോടുകൂടി ഇരിക്കുകയാണെങ്കിൽ അപ്പോൾ പ്രകൃതി തന്നത്താനെ മാറിപ്പോയ്ക്കൊള്ളും എന്നും വിശദമായി ഉപന്യസിച്ചുകൊടുത്തു. ഇതുകൂടാതെ അജ്ഞാനം നിമിത്തം മായാബന്ധത്തിൽപെട്ടു വലഞ്ഞു പോകാനാണ്

ഇടയായതെങ്കിൽ സർവ്വേശ്വരനായ നിന്തിരുവടിയെക്കുറിച്ചുള്ള കഥാശ്രവണം, നാമകീർത്തനം, അർച്ചനം മുതലായ ഭജനങ്ങൾകൊണ്ടും ബ്രഹ്മജ്ഞാനംകൊണ്ടും ആ മായയും മാഞ്ഞുപോകാൻ മാർഗ്ഗമുണ്ടെന്നും, കരുണാനിധിയായ നിന്തിരുവടി മാതാവിനു സാദരം തത്ത്വങ്ങൾ തെളിച്ചുകാണിച്ചു.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ മൻശ്ലോകത്തിലെ 'വിദിതവിഭാഗഃ' എന്നുള്ളതിനാൽ സങ്കല്പിച്ചിരിക്കുന്ന വിഭാഗത്തെ സകാരണം വിശദപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. അവികൃതമായുള്ള പരബ്രഹ്മത്തിന്റെ ശക്തിരൂപമായ മൂലപ്രകൃതിയിൽ നിന്നും ആവിർഭവിച്ച പ്രപഞ്ചവും തത്കാര്യവും സത്യമായിരിക്കാനാണു ന്യായം എന്നുള്ളതാണു ശങ്ക. മൂലപ്രകൃതിതന്നെ പരമാത്മപ്രതിബിംബം സംക്രമിക്കയാൽ ചേതനമായി എന്നും, ബിംബത്തിൽനിന്നു പ്രതിബിംബം വാസ്തവത്തിൽ ഭിന്നവും ഇല്ലാത്തതും ആണെന്നും സിദ്ധമാണല്ലോ. വെള്ളത്തിൽ ഉള്ള ചന്ദ്രനെ സംബന്ധിച്ചുതോന്നുന്ന ചലനവും മറ്റും ആകാശചന്ദ്രന് ഇല്ലെന്നതന്നെയല്ല, വെള്ളത്തിലെ പ്രതിബിംബചന്ദ്രനു ചലനാദിധർമ്മം കാണികളുടെ തോന്നൽ മാത്രവും ആണല്ലോ. വെള്ളത്തിനും പ്രതിബിംബചന്ദ്രനും സംയോഗസംബന്ധമില്ലെന്നും, കേവലം കല്പിതമായ ഒരു അധ്യാസം മാത്രമാണെന്നും പ്രസിദ്ധമാണ്. ഇതുപോലെ ജീവനു ശരീരാദിയിലെ സംബന്ധം സംയോഗാദി ല്ലതന്നെ. കല്പിതമായ ഈ ബന്ധം വച്ചുനോക്കിയാൽ കർത്താവെന്നും ഭോക്താവെന്നും തോന്നും വ്യത്യാസമല്ലാതെ വാസ്തവത്തിൽ കർതൃത്വാദി ഇല്ലാത്തതാണ്. ശരീരബന്ധാവസ്ഥയിലും, മോക്ഷാവസ്ഥയിലും ജീവൻ സൂക്ഷ്മത്തിൽ പരമാത്മാവുതന്നെയാണെന്ന് ഇതുകൊണ്ടു സിദ്ധിക്കുന്നു. അതിനാൽ ഉപാധിവശാൽ പരമാത്മാവിന്റെതന്നെ രൂപമായ ജീവനു മായാകാര്യമായ ശരീരാദിബന്ധം കേവലം തോന്നലാണെന്നും, ഈ തോന്നൽതന്നെ വിവേകഹീനനായ ഒരുത്തനു രജ്ജുസർപ്പം ഭയങ്കരമാകുംപോലെ ബന്ധഹേതുവാകുന്നു എന്നും സാരം. ജീവനു തന്നെപ്പറ്റിയുള്ള സൂക്ഷ്മസ്ഥിതിയറിവാൻ പാടില്ലായ്കയാണു ബന്ധഹേതുവെന്നു തത്ത്വം. സുരഭികളായ പുഷ്പങ്ങളും, സ്വാദുക്കളായ ഫലങ്ങളും മറ്റും ആകർഷിച്ചു ജീവനെ പരവശപ്പെടുത്തി അഭിമാനം ജനിപ്പിക്കുന്നു. എന്നാൽ അവ നശ്വരങ്ങളാണെന്നും, താൻ നിത്യനാ

ണെന്നും ഉള്ള തിരിച്ചറിവു കൂടാതെ ജീവൻ ഭ്രമിച്ചു വശാകുന്നു. ഇപ്രകാരമല്ലാതെ സർവ്വപ്രിയനും നിത്യനും കൈവല്യപ്രദനും ആയ ഈശ്വരനെ സേവിച്ചും, ഈശ്വരന്റെ ഗുണമഹിമകളും പരമാത്മതത്ത്വവും അറിഞ്ഞും, അവിടെ ലയിക്കയാണെങ്കിൽ ഉപാസ്യനായ ഈശ്വരൻ നിത്യനാകയാൽ ഒരിക്കലും തന്റെ പ്രവൃത്തികൾക്കു വൈഫല്യമോ ഖേദമോ ഉണ്ടാകയില്ല. മുൻ ചൊന്ന മായാകാര്യങ്ങളെ ആശ്രയിക്കാനോ പരിചയിക്കാനോ തരവും ഇല്ല. അതിനാൽ ജീവന്മുക്തനായി തന്റെ സ്വരൂപത്തോടുകൂടി ഏകീഭവിക്കുന്നു.

പ്രകൃതിഗതഗുണൌഘൈഃ—ഇവിടെ ഓഘശബ്ദവും അതിന് ഒരു ബഹുവചനവും കാണുകയാൽ അവിച്ഛിന്നങ്ങളായ പ്രവാഹങ്ങൾ എന്ന് അർത്ഥം പറയാം.

പ്രകൃതി—

"ധ്യായതോ വിഷയാൻ പുംസഃ
സങ്ഗസ്തേഷൂപജായതേ
സങ്ഗാത് സഞ്ജായതേ കാമഃ."

"ന ജാതു കാമഃ കാമാനാ-
മുപഭോഗേന ശാമ്യതി
ഹവിഷാ കൃഷ്ണവർത്മേവ
ഭൂയ ഏവാഭിവർദ്ധതേ."

എന്നിത്യാദിവചനങ്ങൾ അനുസരിച്ച് അടുത്തുപോയാൽ അനേകം അപകടങ്ങളിൽ ചാടിച്ചു വലയിക്കയും, ഭക്തിയോഗത്തിലും മററും മുതിർന്നുപോയാൽ—

"അനിമിത്തനിമിത്തേന
സ്വധർമ്മേണാമലാത്മനാ
തീവ്രയാ മയി ഭക്ത്യാ ച
ശ്രുതസംഭൃതയാ ചിരം.

ജ്ഞാനേന ദൃഷ്ടതത്ത്വേന
വൈരാഗ്യേണ ബലീയസാ
തപോയുക്തേന യോഗേന
തീവ്രേണാത്മസമാധിനാ.

പ്രകൃതിഃ പുരുഷസ്യേഹ
ദഹ്യമാനാ ത്വഹർന്നിശം
തിരോഭവിത്രീ ശനകൈ-
രഗ്നേർയ്യോനിരിവാരണിഃ."

എന്നിത്യാദിപ്രമാണം അനുസരിച്ച് അവനെ വിട്ടു സ്വയം നഷ്ടമായിപോകയും ചെയ്യുന്നതാണ്.

യദി തു സജതി—ഇതുകൊണ്ടു പുരുഷനു പ്രകൃതിയോടുള്ള സങ്ഗം അയഥാർത്ഥമാണെന്നും, താനായി വരുത്തിക്കൂട്ടിയതാണെന്നും ദ്യോതിക്കുന്നു.

മദനുഭജനതത്ത്വാലോചനൈഃ— ഇവിടെ മദനുഭജനം, മദനുതത്ത്വാലോചനം എന്നാണ് ഉദ്ദേശം. ഭജനവും തത്ത്വാലോചനവും നിത്യമങ്ഗളമൂർത്തിയായി ലോകാനുഗ്രഹതത്പരനായി കരുണാനിധിയായുള്ള ഭഗവാനെക്കുറിച്ചുള്ളതായിരിക്കണം എന്നു സൂക്ഷ്മം. ശ്രവണകീർത്തനാദിഭക്തിപ്രദർശനത്തിനു തക്കവിധം ഐശ്വര്യാദിഗുണമഹിമകളും തദനുഗുണമായ അഖണ്ഡസച്ചിദാനന്ദപരമാത്മാവിനെപ്പററിയുള്ള ബോധവും ഉണ്ടായിരുന്നാലേ മായാപാശം മുഴുവനും ജീവനെ വിട്ടു മാറുകയുള്ളൂ എന്നു സൂക്ഷ്മം. അതിനാൽ മദനുഭജനം, ലോഭനീയങ്ങളായസ്രക്ചന്ദനാദിവിഷയങ്ങളിൽ ആസക്തനായ ജീവന് ആകർഷകമായ ഒരു അമൃതപാനവും, തത്ത്വാലോചനം അതിന്റെ ഫലവും ആകുന്നു. അതുകൊണ്ടാണു മദനുഭജനം ആദ്യമായി നിർദ്ദേശിച്ചത്. ശ്രവണകീർത്തനാദിരൂപമായ ഭജനത്തേയും, മനനനിദിദ്ധ്യാസനാദ്യനേകവിധമായ തത്ത്വാലോചനത്തേയും ഉദ്ദേശിച്ചു 'ഭജനതത്ത്വാലോചനൈഃ' എന്നു ബഹുവചനം കൊടുത്തതാണ്.

സാപ്യപേയാത്—അപിശബ്ദംകൊണ്ടു തന്നത്താനെ ആസക്തനായി വർത്തിക്കുന്ന ജീവനെ പ്രകൃതി വിട്ടുമാറുന്ന കാര്യം അത്ര എളുപ്പമല്ലെന്നും, ഭജനതത്ത്വാലോചനങ്ങൾമാത്രമേ അതിനു ശരിയായ പരിഹാരം ആകൂ എന്നും സൂചിപ്പിക്കുന്നു. വിശേഷിച്ചും ദേവഹൂതി ഗൃഹസ്ഥാശ്രമത്തിൽ സക്തയായി കർദ്ദമമഹർഷിയോടൊന്നിച്ചു ദിവ്യങ്ങളായ ദേവതാരാമങ്ങളിലും മററും ക്രീഡിച്ചുസുഖിച്ചു തദേകപരായണയായിരുന്നു എങ്കിലും, ആവക ബന്ധമെല്ലാം പ്രത്യക്ഷമായ കപിലമൂർത്തിയുടെ ദർശന

ത്താലും ഭജനത്താലും മാറിപ്പോയി മോക്ഷം ലഭിക്കുന്നതിന് അഹ്വയാകുമെന്നും കാണിക്കുന്ന ഈ സന്ദർഭം പ്രസ്തുതത്തിൽ വളരെ ഫലവത്തായിരിക്കുന്നു. പ്രകൃതിസ്ഥനാണെങ്കിലും പുരുഷൻ യഥാർത്ഥത്തിൽ പ്രകൃതിഗുണങ്ങൾക്കു വശപ്പെടുന്നില്ലെന്നും, സ്വയം കൃതാനർത്ഥമാണു ജീവന് ഈവിധമുള്ള ദോഷം എന്നും ഉള്ളതിനു പ്രമാണങ്ങൾ താഴെ ചേർത്തിരിക്കുന്നു—

"പ്രകൃതിസ്ഥോ/പി പുരുഷോ
നാജ്യതേ പ്രാകൃതൈർഗുണൈഃ
അവികാരാദകർത്തൃത്വാ-
ന്നിർഗുണത്വാജ്ജലാർക്കവത്.

സ ഏഷ യർഹി പ്രകൃതേ-
ർഗുണേഷ്വഭിവിഷജ്ജതേ
അഹംക്രിയാവിമൂഢാത്മാ
കർത്താസ്മീത്യഭിമന്യതേ.

തേന സംസാരപദവീ-
മവശോ/ഭ്യേതി നിർവൃതഃ
പ്രാസങ്ഗികൈഃ കർമ്മദോഷൈഃ
സദസന്മിശ്രയോനിഷു." ൩

അഷ്ടാങ്ഗയോഗാനുഷ്ഠാനംകൊണ്ടു ബുദ്ധിശുദ്ധി സമ്പാദിച്ചു ഭജിക്കേണ്ടതുണെന്നും, ഭജനീയമായ പുരുഷതത്ത്വം പ്രത്യക്ഷമായിരിക്കുന്ന തന്റെ മൂർത്തിതന്നെയെന്നും ഉപദേശിക്കുന്നു:—

വിമലമതിരുപാത്തൈരാസനാദ്യൈർമ്മദങ്ഗം
ഗരുഡസമധിരൂഢം ദിവ്യഭ്രാജിഷ്ണ്വായുധാങ്കം
രുചിരുലിതതമാലം ശീലയേതാനുവേലം
കപിലതനുരിതി ത്വം ദേവഹൂത്യൈ ന്യഗാദീഃ. ൪

വിമലമതിഃ = വിമലമതി(യമനിയമങ്ങളാൽ നിർമ്മലബുദ്ധി)യായുള്ളവൻ
ഉപാത്തൈഃ = ഉപാത്തങ്ങളായ (സ്വീകരിക്കപ്പെട്ടതുകളായ)
ആസനാദ്യൈഃ = ആസനം തുടങ്ങിയവയാൽ (ആസനം, പ്രാണായാമം,

പ്രത്യാഹാരം, ധാരണ, ധ്യാനം, സമാധി ഇതുകളാൽ)

ഗരുഡസമധിരൂഢം = ഗരുഡനിൽ സമധിരൂഢവും (ആരോഹണം ചെയ്തിരിക്കുന്നതും)

ദിവ്യഭ്രഷായുധാങ്കം = ദിവ്യങ്ങളായ (കിരീടമകുടകാഞ്ചീകൌസ്തുഭാദികളായ) ഭ്രഷകളാലും (ഭ്രഷണങ്ങളാലും) ആയുധങ്ങളാലും (ശങ്ഖചക്രഗദാദികളാലും) അങ്കിതവും (അടയാളപ്പെട്ടതും)

രുചിതുലിതതമാലം = രുചി(കാന്തി)യാൽ തുലിതമായ (സദൃശമാക്കി ചെയ്യപ്പെട്ടതായ) തമാല (പച്ചിലവൃക്ഷ)ത്തോടുകൂടിയതും ആയ

മദങ്ഗം = എന്റെ അങ്ഗ(രൂപ)ത്തെ

അനവേലം = എപ്പോഴും

ശീലയേത = ശീലിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കണം(അഭ്യസിച്ചു ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കണം)

ഇതി = എന്നിപ്രകാരം

കപിലതനൂഃ, തവ = കപിലമൂർത്തിയായ നിന്തിരുവടി

ദേവഹൂതൈ = ദേവഹൂതിക്കായിക്കൊണ്ടു

ന്യഗാദീഃ. = നിഗദനംചെയ്തു.(അരുളിച്ചെയ്തു.)

അല്ലയോ യോഗാചാര്യനായുള്ള കപിലമൂർത്തേ! ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടി ദേവഹൂതിക്ക ആദ്യം നിന്തിരുവടിയുടെ പാദഭജനവും, അതിനെ തുടർന്ന പരമാത്മതത്വജ്ഞാനവും ഉണ്ടായാൽ പ്രകൃതിബന്ധം വിട്ട മുക്തി സിദ്ധിക്കുന്നതാണെന്ന് ഉപദേശിച്ചുവല്ലൊ. അതിൽ ആദ്യത്തെ സ്വരൂപധ്യാനത്തിലേക്കുള്ള മാർഗ്ഗം ഇപ്രകാരമാണ് അരുളിച്ചെയ്തത്. അല്ലയോ മാതാവേ! ശരിയായ ഭക്തിയുറയ്ക്കുന്നതിനു ചിത്തശുദ്ധി സമ്പാദിക്കണം. അതിനു യമനിയമങ്ങൾ ഉണ്ടാ

സാരം.

യിരിക്കണം. ഈവിധം ചിത്തശുദ്ധി വന്നാൽ പന്നീട്ട ശുചിയായ ഏതെങ്കിലും ഒരു ദേശത്തിൽ സ്ഥാനം ഉറപ്പിച്ചിരിക്കണം അനന്തരം ഋജുശരീരനായി പൂരകകുംഭകരേചകങ്ങളാൽ പ്രാണവായുവിനെ ശോധനം ചെയ്യണം. ഈവിധം ആകുമ്പോൾ അഴുക്കു കളഞ്ഞ സ്വർണ്ണം പോലെ മനസ്സു നിർമ്മലമായിത്തീരും. ഇങ്ങനെ പ്രാണായാമംകൊണ്ടു മാനസികദോഷങ്ങളും, ധാരണയാൽ പാപങ്ങളും നീക്കണം. പിന്നീട്ട പ്രത്യാഹാരത്താൽ വിഷയസംസർഗ്ഗഹേതുക്കളായ രാഗാദികളെ അകറ്റണം. അനന്തരം ധാരണകൊണ്ടു മനസ്സിന്റെ സ്ഥിരീകരണവും, ധ്യാനംകൊണ്ട് ഒരേ വ്യാപാരത്തിന്റെ ധാരാകരണവും, സമാധിയാൽ സ്വസ്ഥതയും ഉണ്ടാക്കണം. ഇപ്രകാരം പരിചയിക്കുമ്പോൾ ഭഗവന്മൂർത്തിയിൽ അചഞ്ചലമായ ഭക്തി സിദ്ധിക്കുന്നതാണു്. പ്രകൃതിതത്ത്വത്തിൽനിന്നു ഭിന്നമായ പുരുഷമൂർത്തിയെ ഭജിക്കണം എന്നു പറഞ്ഞുവല്ലൊ. ഭജനീയമായ എന്റെ സ്വരൂപം ഉപന്യസിച്ചുതരാം. ഇതേ പക്ഷിരാജനായ ഗരുഡനിൽ അധിരൂഢവും, കൌസ്തുഭാദികളായ ദിവ്യാഭരണങ്ങളാൽ അലങ്കൃതവും തമാലസദൃശമായ നീലകാന്തി കലർന്നതും ആയ ഈ മൂർത്തിയാണ് ഇടവിടാതെ അഭ്യസിച്ചു ധ്യാനിക്കേണ്ടതു്.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ അഷ്ടാംഗയോഗങ്ങളാകുന്ന സോപാനങ്ങൾകൊണ്ടു ദൃഢബദ്ധയായ ഭക്തിയും, ഭക്തിക്കു വിഷയമായ ഭഗവാന്റെ മൂർത്തിയും ഉപന്യസിച്ചിരിക്കുന്നു. യമനിയമാദികളാൽ ഭക്തി എങ്ങനേയോ വ്യത്യാസപ്പെടാതെയിരിക്കുന്നു, അതുപോലെ ഗരുഡാധിരോഹണത്താലും, കൌസ്തുഭാദിയാലും, തമാലനീലകാന്തിയാലും ഭജനീയമൂർത്തിയും തെറ്റിപ്പോകാതെ ഇരിക്കത്തക്കവിധം വിശേഷപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. കിഞ്ച, പതിനായിരം സംവത്സരങ്ങളോളം യോഗനിഷ്ഠനായി ഭഗവാനെ ഭജിച്ചിരുന്ന കർദ്ദമമഹർഷിക്കു കൊടുത്തതായ 'ഗരുഡോപരി കാളമേഘകല്പം' എന്നിരീതിയിലുള്ള ദർശനംതന്നെയാണു തത് പതിയും മാതാവുമായ ദേവഹൂതിക്കും ഭഗവാൻ ഗരുഡാധിരൂഢനായി നല്കിയത് എന്നുള്ള സങ്ഗതി അത്യന്തം ഉചിതമായിരിക്കുന്നു. കൌസ്തുഭാദ്യാഭരണങ്ങളാലുള്ള ജാജ്വല്യമാനതയും ഗരുഡാധിരോഹണവും സർവ്വവ്യാപിയായ നീലകാന്തിയിൽ പറ്റിപ്പിടിക്കാനുള്ള പ്രഥമപാഠത്തിനു നല്ല സൌകര്യമുള്ളതായി കാണുന്നു.

ശീലയേതാനുവേലം—ഇവിടെ 'ശീലദയത' എന്ന ആത്മനേപദം വളരെ ഉപപന്നമായിരിക്കുന്നു. ഈ ഒരു കായ്യം അവനവന്റെ ആവശ്യത്തിനല്ലാതെ നിവ്വഹിക്കാൻ സാധിക്കയില്ലല്ലൊ. ഉഭയപദികളായ ധാതുക്കളിൽ ആത്മകായ്യം സാധിക്കാനാണെങ്കിൽ ആത്മനേപദവും, പരകായ്യത്തിനാണെങ്കിൽ പരസ്മൈപദവും എന്നാണു നിയമം. ഭാഗവതത്തിൽ—

"യോഗസ്യ ലക്ഷണം വക്ഷ്യേ
സബീജസ്യ നൃപാത്മജേ!
മനോ യേനൈവ വിധിനാ
പ്രസന്നം യാതി സത്പഥം."

എന്നാരംഭിച്ചു് അഷ്ടാങ്ഗയോഗമാർഗ്ഗവും, സ്ഥിരമായ മനസ്സിൽ:—

"കാഷ്ഠാം ഭഗവതോ ധ്യായേത്
സപനാസാഗ്രാവലോകനഃ."

എന്നിങ്ങനെ ഭഗവന്മൂർത്തിധ്യാനസരണിയും, ധ്യാനത്തിന്റെ പരിപാകസിദ്ധിക്കായി:—

"സഞ്ചിന്തയേദ് ഭഗവതശ്ചരണാരവിന്ദം
വജ്രാങ്കുശധ്വജസരോരുഹലാഞ്ഛനാഢ്യം
ഉത്തുങ്ഗരക്തവിലസന്നഖചക്രവാള—
ജ്യോത്സ്നാഭിരാഹതമഹദ്ധൃദയാന്ധകാരം.
മുക്താശ്രയം യർഹി നിവ്വിഷയം വിരക്തം
നിവ്വാണമൃച്ഛതി മനഃ സഹസാ യഥാർച്ചിഃ
ആത്മാനമത്ര പുരുഷോ വ്യവധാനമേക-
മനീക്ഷതേ പ്രതിനിവൃത്തഗുണപ്രവാഹഃ."

എന്നിങ്ങനെ സമാധിയാലുള്ള സ്വരൂപസാക്ഷാത്കാരവും വിശദപ്പെട്ടത്തിയിരിക്കുന്നു. ൬

ഈവിധം സ്വരൂപധ്യാനം ഉറയ്ക്കുന്നതിനു ഭക്തിയെ ഉപദേശിച്ചിട്ടു മറ്റു മോക്ഷസാമഗ്രികളിൽനിന്നും അതിനുള്ള ശ്രേഷ്ഠതയെ കാണിക്കുന്നു:—

മമ ഗുണഗണലീലാകർണ്ണനൈഃ കീർത്തനാദ്യൈ-
ർമ്മയി സുരസരിദോഘപ്രഖ്യചിത്താനുവൃത്തിഃ
ഭവതി പരമഭക്തിഃ സാ ഹി മൃത്യോർവിജേത്രീ
കപിലതനുരിതി ത്വം ദേവഹൂത്യൈ ന്യഗാദീഃ. ൭

മമ = എന്റെ

ഗുണഗണലീലാകർണ്ണനൈഃ = ഗുണഗണങ്ങളുടേയും (ഐശ്വര്യാദി വൈരാഗ്യാന്തങ്ങളായ ഗുണസമുദായങ്ങളുടേയും) ലീലകളുടേയും (ഹിരണ്യാക്ഷവധാദി ചരിത്രങ്ങളുടേയും) ആകർണ്ണനങ്ങളാലും (ശ്രവണങ്ങളാലും)

കീർത്തനാദ്യൈഃ = കീർത്തനം (നാമകഥാകീർത്തനം) തുടങ്ങിയവയാലും (അതായതു സ്മരണം, നമസ്കാരം, അർച്ചനം, വന്ദനം, ദാസ്യം, സഖ്യം, ആത്മസമർപ്പണം എന്നിവയാലും —ഉള്ള സാധനഭക്തിയാൽ)

മയി = എന്നിൽ

സുരസരിദോഘപ്രഖ്യ- = സുരസരിത്തിന്റെ (ഗങ്ഗാനദിയുടെ) ഓഘത്തിനു (പ്രവാഹത്തിനു) പ്രഖ്യ (തുല്യ) മായ ചിത്താനുവൃത്തിഃ ചിത്താനുവൃത്തി (ഇടവിടാതെ ധാരാരൂപമായി ഉത്തമപ്രേമരൂപമായുള്ള മനോവൃത്തി)

പരമഭക്തിഃ, ഭവതി. = പരമഭക്തി (സാത്ത്വികമായ ഉത്കൃഷ്ടഭക്തി) യായി ഭവിക്കുന്നു.

സാ, ഹി = ആവിധം ഉള്ള സാത്ത്വികഭക്തിതന്നേയാണു

മൃത്യോഃ, വിജേത്രീ = മൃത്യുവിനെ (സംസാരത്തെ) വിജയിക്കുന്നതായി (ഇല്ലായ്മ ചെയ്യുന്നതായി) ത്തീരുന്നതു്

ഇതി = എന്നിപ്രകാരം

കപിലതനൂഃ, തപം = കപിലമൂർത്തിയായ നിന്തിരുവടി

ദേവഹൂത്യൈ = ദേവഹൂതിക്കായിക്കൊണ്ടു

ന്യഗാദീഃ. = നിഗദനം ചെയ്തു. അരുളിച്ചെയ്തു.)

അല്ലയോ ഭക്തപരാധീനനായ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടി യുടെ ഭജനത്താലും, തത്ത്വജ്ഞാനത്താലും വ്യാമോഹിനിയായ മായ വിട്ടു മാറുന്നതായി ഉപന്യസിച്ചതിനെ സരിച്ചു് ഭജനീയമായ മൂർത്തിയുടെ സ്വരൂപം ഉപദേശിച്ചുവല്ലൊ. ആ മൂർത്തിയുടെ പരിശീലനം—ഭക്തി കൊണ്ടു പരിചയിച്ചു പ്രിയപ്പെട്ടുള്ളുക എന്നതു് ഏതുതരത്തി ലാണെന്നു് അനന്തരം നിന്തിരുവടി ഉപദേശിച്ചുകൊടുത്തു. സാധനഭക്തിയെന്നും, സാദ്ധ്യഭക്തിയെന്നും ഭക്തി രണ്ടുവിധ ത്തിൽ ഉണ്ടെന്നും, അതിൽ സാധനഭക്തി ശ്രവണം, കീർത്തനം, സ്മരണം, നമസ്കരണം, വന്ദനം, അർച്ചനം, ദാസ്യം, സഖ്യം, ആ ത്മനിവേദനം എന്നിങ്ങനെ നവവിധമാണെന്നും, സാദ്ധ്യഭക്തി ശ്രവണാദികളാൽ നിർമ്മലവും, ഏകതാനവും ആയിച്ചമഞ്ഞ മന സ്സിന്റെ വൃത്തി ഗംഗാപ്രവാഹംപോലെ അവിച്ഛിന്നധാരയാ യി ഭഗവാനിൽ തുടർന്നിരിക്കയാണെന്നും ബോധിപ്പിച്ചുകൊടുത്തു. ഇത്തരം ഉത്തമമായ ഭക്തി ജനനമരണാദിരൂപമായ സംസാരബ ന്ധത്തെ ചുവടേ നശിപ്പിച്ചു് ആത്മാനന്ദം നല്കുന്നതാണെന്നും അറിവിച്ചു. മുക്തികാമനായ ജനത്തിനു ജ്ഞാനയോഗവും കർമ്മയോഗവും ഓരോ ഉപായമായി ഗണിച്ചു വരുന്നുവെങ്കിലും ആരംഭംമുതല്ക്കു് മധുരമധുരമായി ക്ലേശംകൂടാതെ സാധിക്കാൻ കഴിയുന്നതിനാലും, ഒടുവിൽ പ്രാപ്യമായ പരമാനന്ദത്തിന്റെ ലേശംശഭ്രതമായ ആനന്ദകലകൾ ഓരോഘട്ടത്തിലും ആകർഷിക്ക ത്തക്കനിലയിൽ അനുഭവവേദ്യങ്ങളായിരിക്കുന്നതിനാലും ഈ ഭക്തിക്കു മെച്ചം ഉണ്ടു്. പ്രത്യക്ഷത്തിൽ പ്രാരബ്ധകർമ്മം ഫലി ക്കേണ്ടതായ ഘട്ടത്തിൽപോലും അജാമിളാദികളെ മൃത്യുവിൽ നിന്നും ഉദ്ധരണം ചെയ്തു് അനുഗ്രഹിക്കാനുള്ള വൈഭവം ഈ ഭക്തിക്കുമാത്രമേയുള്ളൂ. രമണീയമായ ഐശ്വര്യാദിഗുണസമൃ ദ്ധിയും അതിനു് അനുരൂപമായ ഭക്തവാത്സല്യം, കൃപാതിശയം തുടങ്ങിയ അനുഭാവങ്ങളും സഫലങ്ങളായ ദുഷ്ടനിഗ്രഹം, ശിഷ്ട പരിപാലനം മുതലായ ലീലാവിശേഷങ്ങളും കേൾക്കുവൈ തന്നെ ഓർക്കുന്നതിനും ഓർക്കുമ്പോൾതന്നെ സ്മരിക്കുന്നതിനും സ്മരിച്ച മാത്രയിൽതന്നെ സാഷ്ടാംഗം വന്ദിച്ചു സ്തുതിക്കുന്നതിനും പൂജി ക്കുന്നതിനും ചുരുക്കത്തിൽ ശുശ്രൂഷാകൈങ്കര്യമോ അഥവാ അല്പംകൂടി കടന്നാൽ പ്രേമലക്ഷണമായ സൌഹാർദ്ദമോ, ഒന്നു

സാരം.

ക്കുടി കവിഞ്ഞാൽ സർവ്വാപരാധക്ഷമാപണപുരസ്സരം ആത്മസമർപ്പണമോ ക്കുടി ചെയ്യുന്നതിനും പുരുഷനെ ഒരുക്കുന്ന സാധനഭക്തിയിൽ ആക്കാണാ രുചിയുണ്ടാകാത്തതു്. ഇങ്ങനെ ആത്മനിവേദനം ചെയ്തു സർവ്വേശ്വരനിൽ മനോവൃത്തിയെ ലയിപ്പിച്ചാൽ പരിശുദ്ധവും ഇടവിടാത്തതുമായ ശക്തിമത്തായ ഗങ്ഗാപ്രവാഹംപോലെ അതുവരെ പ്രാരബ്ധവും സഞ്ചിതവും ആയ സകലസുകൃതദുഷ്കൃതങ്ങളും ഒന്നോടെ നശിച്ചുപോകുന്നു. പിന്നെ സംസാരം എവിടെ? സാരമായ മുക്തിമാത്രമേയുള്ളൂ. ഇത്രയും മഹിമയുള്ള ഭക്തിയുടെ സ്ഥിതി സർവ്വാഭിനന്ദനീയമാകയാൽ മാതാവേ! ഭക്തിയിലാണു സർവ്വസ്വവും എന്നു ധരിക്കേണ്ടതാണു് എന്നു നിന്തിരുവടി മാതാവിനോടു കരുണയോടെ അരുളിച്ചെയ്തു.

ഇവിടെ സാധനഭക്തിയും സാദ്ധ്യഭക്തിയും ആയുള്ള ഭക്തിയുടെ രണ്ടുവിധം സ്വരൂപവും, മോക്ഷസാമഗ്രികളിൽ ഭക്തിക്കുള്ള ഉത്കൃഷ്ടതയും വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

ഒൻപതുവിധം സാധനഭക്തിയിൽ ആദ്യത്തെ ശ്രവണകീർത്തനങ്ങൾക്കു ഗുണഗണലീലകളെ വിഷയമായി വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു ഭക്തന്മാരെ ആകർഷിക്കാനുള്ള ഉപായം ദ്യോതിക്കുന്നു. സാദ്ധ്യഭക്തിയെ—നൈർമ്മല്യവും, തുടർച്ചയും താപാപഹരണസമർത്ഥമായ ശീതളതയും വേഗവും ഉദ്ദേശിച്ചു്:—

"മദ്ഗുണശ്രുതിമാത്രേണ
മയി സർവ്വഗുഹാശയേ
മനോഗതിരവിച്ഛിന്നാ
യഥാ ഗങ്ഗാംഭസോംബുധൌ.

ലക്ഷണം ഭക്തിയോഗസ്യ
നിർഗ്ഗുണസ്യ ഹ്യുദാഹൃതം
അഹൈതുക്യവ്യവസിതാ
യാ ഭക്തിഃ പുരുഷോത്തമേ."

എന്നുള്ള ഭക്തിലക്ഷണപ്രമാണങ്ങളിൽ കാണുമ്പോലെ ഗങ്ഗാപ്രവാഹത്തിനു തുല്യമായിത്തന്നെ നിരൂപണം ചെയ്തിരിക്കുന്നു.

ഭവതി പരമഭക്തിഃ സാ ഹി—ഇവിടത്തെ പരമശബ്ദം ഭക്തി സാദ്ധ്യഭക്തിയാണെന്നു കാണിക്കുന്നു. "മൃത്യോർവിജേതീ" എന്നു ഫലരൂപമായ കൃത്യംകൊണ്ടു സാദ്ധ്യഭക്തിയുടെ സ്വരൂപം

വ്യക്തപ്പെടുന്നു. ആകപ്പാടെ—സഗുണഭക്തിയെന്നും, നിർഗ്ഗുണഭക്തിയെന്നും ഭക്തിയെ മറെറാരുവിധത്തിലും രണ്ടായി വിഭജിക്കാം. സഗുണഭക്തി സാധനഭക്തിയും സാദ്ധ്യഭക്തിയും ആയി പരിണമിക്കുന്നു. അതിൽ സത്ത്വം, രജസ്സ്, തമസ്സ് എന്നീ മൂന്നു ഗുണങ്ങളും ഇടകലർന്നും ശുദ്ധമായും, വിഷയസ്വഭാവം അനുസരിച്ചു സംഭവിക്കാവുന്നതിനാൽ സഗുണഭക്തി ൨൭ വിധവും, നിർഗ്ഗുണഭക്തി ഒന്നും എന്നിങ്ങനെ ആകെ ൨൭ വിധമാണു ഭക്തി എന്നു വന്നുകൂടുന്നു. അതിലെ കണക്ക് ഇങ്ങനെയാകണം—"സാത്ത്വികിയായ ഭക്തി—പാപക്ഷയം, വിധിനിഷ്ഠത്തി, ഭഗവത്പ്രീതി എന്നിങ്ങനെ മൂന്നുതരം ഫലങ്ങളെ ഉദ്ദേശിച്ച് ൧-സാത്ത്വികതാമസീ, ൨-സാത്ത്വികരാജസീ ൩-സാത്ത്വികസാത്ത്വികീ എന്നും, രാജസിയായ ഭക്തി—ഭോഗ്യവിഷയങ്ങൾ, യശസ്സ്, ഐശ്വര്യം എന്നിവയെ ഉദ്ദേശിച്ച് ൧-രാജസതാമസീ, ൨-രാജസരാജസീ, ൩-രാജസസാത്ത്വികീ എന്നും, താമസിയായ ഭക്തി—ഹിംസാ, ഡംഭം, മാത്സര്യം എന്നീകാര്യങ്ങൾ കൊണ്ടു ൧-താമസതാമസീ, ൨-താമസരാജസീ, ൩-താമസസാത്ത്വികീ എന്നും ആകെ ഒൻപതുവിധം ആകുന്നു. ഇവതന്നെ ശ്രവണകീർത്തനാദികളായ മറെറാരുതരം ഒൻപതു വിഭാഗത്തോടുകൂടി ഗുണനത്താൽ വർദ്ധിക്കുമ്പോൾ ൻ × ൻ = ൨൭ പ്രകാരമാകുന്നു. നിർഗ്ഗുണഭക്തി ൧. (ആകെ ൨൭)

ഈ തരത്തിൽ കണക്കാക്കുന്നതിനു മുഖ്യസാധനമായ പ്രമാണം ഭാഗവതത്തിൽനിന്നു താഴെ ചേർത്തിരിക്കുന്നു—

"ഭക്തിയോഗോ ബഹുവിധോ
മാർഗ്ഗൈർഭാമിനി! ഭാവ്യതേ
സ്വഭാവഗുണമാർഗ്ഗേണ
പുംസാം ഭാവോ വിഭിദ്യതേ.

അഭിസന്ധായ യോ ഹിംസാം
ദംഭം മാത്സര്യമേവ വാ
സംരംഭീ ഭിന്നദൃഗ് ഭാവം
മയി കുര്യാത് സ താമസഃ.

വിഷയാനഭിസന്ധായ
യശ ഐശ്വര്യമേവ വാ
അർച്ചാദാവർച്ചയേദ് യോ മാം
പൃഥഗ്ഭാവഃ സ രാജസഃ.

കമ്മനിഹ്കാരമുദ്ദിശ്യ
പരസ്മിൻ വാ തദർപ്പണം
യജേദ് യഷ്ടവ്യമിതി വാ
പൃഥഗ്ഭാവഃ സ സാത്ത്വികഃ.''

'സാ ഹി' എന്നതിനാൽ 'മാഽഭിസന്ധായ ഭക്തിരേവാത്ര സാത്ത്വ്യാ' എന്ന് ഈ ദശകത്തിൽ ഒന്നാമത്തെ ശ്ലോകത്തിൽ കാണിച്ച സാത്ത്വികഭക്തിയെ പരാമർശിച്ചുംകൊണ്ട് അതിന്റെതന്നെ ഒരു രൂപമാണെ 'സുരസരിദോഘപ്രഖ്യചിത്താനുവൃത്തി' എന്നതെ ളിയിക്കുന്നു. ൪

ഈ വിധം ഭക്തിക്കു മുക്ത്യുപായങ്ങളിൽ ശ്രേഷ്ഠത്വം വണ്ണിച്ചിട്ട ഭക്തി സിദ്ധിക്ക് അത്യന്താപേക്ഷിതമായ വൈരാഗ്യം ഉണ്ടാകുന്നതിനായി ജീവന്റെ സംസാരഗതിയിലെ നരകപാതതുല്യമായ ക്ലേശത്തെ നിരൂപണം ചെയ്യുന്നു:—

അഹഹ ബഹുലഹിംസാസഞ്ചിതാർത്ഥൈഃ കുടുംബം
പ്രതിദിനമനുപുഷ്ണൻ സ്ത്രീജിതോ ബാലലാളീ
വിശതി ഹി ഗൃഹസക്തോ യാതനാം മയ്യഭക്തഃ
കപിലതനുരിതി ത്വം ദേവഹൂത്യൈ ന്യഗാദീഃ. ൫

മയി, അഭക്തഃ = എന്നിൽ അഭക്തനായവൻ (ഭക്തിയില്ലാത്തവൻ)

അഹഹ!! = കഷ്ടമേ കഷ്ടം!!

ബഹുലഹിംസാസഞ്ചിതാർത്ഥൈഃ = ബഹുലമായ (അത്യന്തം അധികമായ) ഹിംസയാൽ (പരദ്രവ്യം കാങ്ക്ഷകൊണ്ടുള്ള മോഷണം, ചതിവ്, ബലാത്കാരം എന്നിവയാൽ) സഞ്ചിതങ്ങളായ (ശേഖരിക്കപ്പെട്ടതുകളായ) അർത്ഥങ്ങളാൽ (ധനധാന്യഗൃഹാദികളായ ദ്രവ്യങ്ങളാൽ)

പ്രതിദിനം = ദിനംതോറും

കുടുംബം = കുടുംബത്തെ (കളത്രപുത്രമിത്രാദിയായ സംസാരത്തെ)

അനുപുഷ്ണൻ = അനുപോഷണംചെയ്യുന്നവനായി (ഭക്ഷണാദികളാൽ സംരക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു)

സ്ത്രീജിതഃ = സ്ത്രീയാൽ (ഭാര്യയാൽ) ജിതനായി (വശത്താക്കപ്പെട്ടവനായി)

ബാലലാളീ = ബാലരെ(കുട്ടികളെ) ലാളനം ചെയ്യുകൊണ്ടു അഥവാ ബാലനെപ്പോലെ ലളിതനായി വിവേകം ഇല്ലാതെ മൂഢനായി)

ഗൃഹസക്തഃ = ഗൃഹത്തിൽ സക്തനായി (പറ്റിയവനായി സംസാരചക്രത്തിൽപെട്ടു വലയുന്നവനായി)

യാതനാം = യാതന(തീവ്രമായ നരകവേദനയെ

വിശതി, ഹി, = അനുഭവിക്കുന്നുവതെ,

ഇതി; = എന്നിപ്രകാരം

കപിലതനുഃ, തപം = കപിലമൂർത്തിയായ, നിന്തിരുവടി

ദേവഹൂത്യൈ = ദേവഹൂതിക്കായിക്കൊണ്ടു

ന്യഗാദീഃ. = നിഗദനംചെയ്തു. (അരുളിച്ചെയ്തു.)

അല്ലയോ നിർമ്മായനായി സംസാരാതീതനായ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടി ഭക്തിയുടെ ഉത്കൃഷ്ടത്തേയും, മോക്ഷസാധനങ്ങളിൽവച്ചു പ്രാധാന്യത്തേയും അറിയിച്ചിട്ടു് ഇത്രയും സുഖകരമായ ഭക്തിമാർഗ്ഗത്തിൽ പ്രവേശിക്കാതെ തോന്ന്യാസമായി കഴിക്കാനാണു ഭാവമെങ്കിൽ അപ്രകാരമുള്ള ജീവനു നേരിട്ടുന്ന കഷ്ടതകളേയും അതിലേയ്ക്കു് അനുരൂപമായ അയാളുടെ ഹീനപ്രവൃത്തികളേയും വിവരണംചെയ്തു പരഭാഗവും ഉപദേശിച്ചുകൊടുത്തു. പുത്രമിത്രകളത്രാദികളാകുന്ന കുടുംബത്തിലെ പ്രീതികൊണ്ടു വ്യാകുലനായി അനീതിയായ മാർഗ്ഗത്തിൽകൂടി പ്രവർത്തിച്ചു പരദ്രോഹങ്ങളും പരഹിംസകളും ക്രൂരലെന്നിയെ നടത്തി ധനധാന്യാദികളും സമ്പാദിച്ചു് അവരെ പുലർത്തിവരികയും വിധിവിഹിതമായ കർമ്മം അനുഷ്ഠിക്കയോ നിന്ദിതകർമ്മം ഉപേക്ഷിക്കയോ ചെയ്യാതെ താന്തോന്നിയായി നടക്കയും ചെയ്യുകയാണു് ഇത്തരം ജീവന്റെ തൊഴിലായി കാണുന്നതു്. യുവതികളായ സ്ത്രീകളുടെ വാക്കുകൾ കേട്ടു തുള്ളിച്ചാടുകയും അവരെ ശ്ലാഘിക്കയും കുട്ടികളെവച്ചു കളിപ്പിച്ചുതന്നെ ദുർല്ലഭമായ മനുഷ്യജന്മം നിസ്സാരമാക്കയും ചെയ്യുന്ന ഈ ജീവൻ സർവ്വലോകനാഥനായ ഭഗവാനിൽ ഭക്തികൂടാതെ

സാരം.

വീണ്ടും വീണ്ടും അനേകായിരം പശുപക്ഷിമൃഗാദിയോനിക
ളിൽ ജനിച്ചും മരിച്ചും നരച്ചും കരച്ചും പാപകർമ്മഫലമായി
രൌരവാദിയേകരനരകതാപത്തിൽചെന്നു ചാടുന്നു. ഗൃഹ
ത്തിൽതന്നെ ഗൃഹസ്ഥാശ്രമം സ്വീകരിച്ചു വിധിവിഹിതമായ
രീതിയിൽ സത്യമായും ന്യായമായും ജീവനംനടത്തി അ അവ
സരത്തിലും ഭഗവാനെ ഭജിക്കുന്നതിൽ വിരോധംകൂടാതെ നട
ക്കുന്നവക്കു മോക്ഷവും ഐഹികശ്രേയസ്സും കരസ്ഥമാണ്. അതു
കൂടാതെ പരോപദ്രവശീലരായി കഴിക്കുന്നവക്കുള്ള ഈ നരക
പാതം ഓർത്താൽ ആരും അതിന് ഒരുങ്ങുകയില്ല. അതിനാൽ
ഗൃഹാസക്തനായി ഉർമ്മാർഗ്ഗത്തിൽ സഞ്ചരിക്കാനും നരകമനുഭവി
ക്കാനും ഇടവരാതെ ഈശ്വരനിൽ ഭക്തിയോടുകൂടി സുഖമായി
മോക്ഷം ലഭിക്കാൻ നോക്കുന്നതാണ് ഉത്തമം എന്നുള്ള അഭിപ്രാ
യത്തോടുകൂടി തത്തേപാപദേശം നിന്തിരുവടി ദേവഹൂതിക്കു
നല്കി.

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ഭക്തിദാർഢ്യത്തിനായി ഗൃഹസ്ഥാശ്ര
മികളുടെ അവസ്ഥയിൽ നേരുമാർഗ്ഗത്തിൽ പ്രവർത്തിക്കാത്തവക്കു
ള്ള കഷ്ടത്തെ ഉദാഹരിച്ചുകൊണ്ട് അധികവും
ഗൃഹസ്ഥരിൽ കഷ്ടത്തിനാണു സംഭവപ്രചാരങ്ങൾ
തുറന്നിരിക്കുന്നതെന്നും, അപൂർവം ചിലർ ശ്രദ്ധിക്കുന്നതുകൊണ്ടു
മാത്രമേ അവിടെ ക്ഷേമമുള്ളൂ എന്നും, അപ്രകാരമുള്ളവക്കു അ
വിടേയും ഭഗവദ്ഭക്തി സുലഭമാണെന്നും കാണിക്കുന്നു. പിതാ
വായ കർദ്ദമനും മാതാവായ ദേവഹൂതിയും ഗൃഹസ്ഥാശ്രമത്തിൽ
ഈശ്വരനെ ആരാധിച്ചു ഭക്തിക്കു വിരോധംകൂടാതെ നടന്നവ
രാകയാൽ അവക്കു ക്ഷേമമുള്ളതായും ഇതിൽനിന്നു തെറ്റാതെ
മാതാവു ഭഗവാനെ ഭജിക്കയാൽ മുക്തിമാർഗ്ഗോപദേശത്തിനിട
യായി എന്നും ഫലിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

'സ്ത്രീജിതഃ, ബാലലാളീ' 'ബഹ്വലഹിംസാസഞ്ചിതാത്മേഃ
കുടുംബം പുഷ്ണൻ' എന്നീ വിശേഷണങ്ങൾ ഗൃഹസക്തനായ
ജീവന്റെ നരകപാതത്തിനുള്ള സാമഗ്രികളായി നിർദ്ദേശിച്ചി
രിക്കുന്നു. നേരേറിച്ചു സ്ത്രീജിതനല്ലാത്തവനും, ബാലലാളിത
ല്ലാത്തവനും, ന്യായപ്രാപ്തമായ അർത്ഥത്താൽ കുടുംബപോഷണം
ചെയ്യുന്നവനും, അതിനോടുകൂടിത്തന്നെ ശ്രേയസ്സാമിയായി ഭജി
ക്കുന്നവനും ആയ ജീവാത്മാവിനേറെയും ഒരു തോതും ഇവിടം
കൊണ്ടു പരഭാഗമായി ഊഹിക്കാം. ഇതിൽ ആദ്യത്തേതിനു

മയ്യഭക്തിയും, രണ്ടാമത്തേതിനു മയിഭക്തിയും പരമകാരണമായ വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

സ്ത്രീജിതഃ—നമ്മുടെ കവി ഭട്ടതിരിപ്പാട്ടിലെ ബന്ധുവാണെന്നു കേൾവിയുള്ള ബ്രഹ്മദത്തകവിയുടെ കൃതിയായ ഭക്തി സംവർദ്ധനശതകത്തിൽ—

"വാമാം വാമാം കുടിലഹൃദയാം കാമമാത്മന്യകാമാ-
മാഗൃഹ്ണാനഃ പ്രണയചപലഃ കാമതപ്താന്തരാത്മാ
തത്താദൃഗ്ഭിഃ കപടചരിതൈർവ്വഞ്ച്യമാനസ്തയാഹം
യോഷിത്ക്രീഡാകപിരിവ വിഭോ! മാപഹാസ്യോ ഭവേയം.'

എന്നുള്ള ശ്ലോകത്താൽ സ്ത്രീവശ്യനായ ജീവന്റെ പ്രകൃതിയും ഫലവും സരസമായി വർണ്ണിച്ചുകൊണ്ട് ഈശ്വരനോടു പ്രാർത്ഥിക്കുന്നത് ഈ സന്ദർഭത്തിൽ പ്രത്യേകം സ്മരണീയമാണ്.

വിശതി ഹി ഗൃഹസക്തഃ—ഗൃഹസക്തനു ബലാത്കാരേണയാണു യാതനാപ്രവേശമെന്നു വരുന്നു. അതിനാൽ തന്റെ അസക്തിയാണു ഫലാഭാവത്തിനു ഹേതു എന്നു ശങ്കിക്കരുതു്. ഉദ്ദേശം സുഖത്തിലാണെങ്കിലും പ്രവൃത്തി സ്വദൃഷ്ട്യാ അപ്രകാരംതന്നെയാണെന്നു സങ്കല്പം ഉണ്ടെങ്കിലും അനിഷ്ടമായ നരകദുഃഖത്തിനു ചിലകർമ്മങ്ങളും, ഇഷ്ടമായ സ്വർഗ്ഗസുഖത്തിനു മററു ചില കർമ്മങ്ങളും, ഹേതുവായിത്തീരുന്നു. പ്രവൃത്തിയിലും ഫലത്തിലും സുഖകരവും, പ്രവൃത്തിയിൽ ദുഃഖകരവും ഫലത്തിൽ സുഖജനകവും, പ്രവൃത്തിയിൽ സുഖാഭാസമുള്ളതും ഫലത്തിൽ അത്യന്തം ദുഃഖനിമിത്തവുമായി കർമ്മങ്ങളെ മൂന്നുതരം പിരിക്കാം. രണ്ടിലും ഒരുപോലെ ആനന്ദമുള്ളതു ഭഗവദ്ഭജനം മാത്രമാണ്. ഫലത്തിൽമാത്രം സുഖം നല്കുന്നതു ജ്യോതിഷ്ടോമാദിയാഗങ്ങളും കൃച്ഛ്രചാന്ദ്രായണാദിവ്രതങ്ങളുമാണ്. പ്രവൃത്തിയിൽ സുഖബോധവും ഫലത്തിൽ അപരിമിതമായ ദുഃഖാനുഭവവും കാണുന്നത് അന്യായമായും അസത്യമായും അർത്ഥാർജ്ജനത്താൽ കുടുംബപോഷിയായി ഗൃഹാസക്തനായുള്ളവന്റെ കർമ്മത്തിലാണ്. ചുരുക്കത്തിൽ ഈശ്ലോകംകൊണ്ടു നിരൂപണം ചെയ്യുന്ന കാര്യം കർദ്ദമന്റേയും ദേവഹൂതിയുടേയും ഗൃഹസ്ഥാശ്രമധർമ്മത്തിനു പരഭാഗമായി കാണുന്ന ഒരവസ്ഥയാണ്.

യാതനാം മയ്യഭക്തഃ—പരഹിംസയാൽ അർത്ഥാർജ്ജനത്തിനും, സ്ത്രീജിതത്വത്തിനും, ബാലലാളനത്തിനും, യാതനാനുഭവ

ത്തിനും ആദ്യന്തം ഹേതു ഭഗവാനിലെ അഭക്തിയാണെന്നു വിശദപ്പെടുത്തുന്നതിനായി ഈ വിശേഷണം ഒടുവിൽ ചേർത്തിരിക്കുന്നു.

'യാതനാ തീവ്രവേദനാ' എന്നുള്ള അമരം അനുസരിച്ചു യാതനാശബ്ദത്തിനു കഠിനമായ വേദന എന്നാണ് അർത്ഥം എങ്കിലും താമിസ്രം, അന്ധതാമിസ്രം, രൌരവം മുതലായ ഭയങ്കരങ്ങളായ നരകങ്ങളിലെ വേദന എന്നാണു പ്രകൃതത്തിലെ താത്പര്യം. ഈ അന്ധതാമിസ്രാദി നരകവിഭാഗം—

"താമിസ്രാശ്ചാന്ധതാമിസ്രാ രൌരവാദ്യാശ്ച യാതനാഃ
ഭുങ്ക്തേ നരോ വാ നാരീ വാ മിഥഃ സങ്ഗേന നിർമ്മിതാഃ."

എന്നുള്ള ഭാഗംകൊണ്ടു ഭാഗവതത്തിൽ സ്പഷ്ടപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. ഇത്രയുംകൊണ്ടു തങ്ങൾ ശേഖരിച്ചിട്ടുള്ള ദുഷ്കർമ്മങ്ങളുടെ ഫലം അനുഭവിക്കുന്നതിനുള്ള യാതനാശരീരമാണു യാതനാപദംകൊണ്ടു വിവക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നതെന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു. ഇത്:—

"യാതനാദേഹ ആവൃത്യ പാശൈർബദ്ധ്വാ ഗളേ ബലാത്
നയതോ ദീർഘമധ്വാനം ദണ്ഡ്യം രാജഭടാ യഥാ."

എന്നുള്ള ഭാഗവതവചനത്താൽ വിശദപ്പെടുന്നു. ഭീഷണന്മാരായ യമഭടന്മാർ മരിക്കാറാകുന്ന ജീവനെ യാതനാശരീരത്തിൽ ആക്കി കൊണ്ടുപോകുന്ന കഥ വളരെ ഭയങ്കരമാണ്. അല്പസമയത്തിനുള്ളിൽ വലിച്ചിഴച്ചു തൊണ്ണൂറെറാൻപതിനായിരം യോജന ദൂരമുള്ള യമരാജധാനിയിൽ കൊണ്ടാക്കി കർമ്മഗതികൾക്കു തക്കവിധം ൨൫ കോടി നരകം ഉള്ളവയിൽ ഓരോന്നായി അനുഭവിപ്പിച്ചു വലയ്ക്കുന്നു. ഇരുപതുലക്ഷം ജന്മം തൃണലതാദികളായും ഒൻപതുലക്ഷം ജന്മം ജലജന്തുക്കളായും പതിനൊന്നുലക്ഷം ജന്മം കൃമിജാതികളായും പത്തുലക്ഷം ജന്മം പക്ഷിവർഗ്ഗങ്ങളായും ഏഴുകോടി ജന്മം നാല്ക്കാലികളായും തീർത്തു പാപകർമ്മങ്ങളുടെ ഫലം അനുഭവിപ്പിക്കുന്നു. പിന്നീടു മനുഷ്യജന്മത്തിൽ ചണ്ഡാലാദികളായ താണതരം ജന്മങ്ങൾ സ്വീകരിപ്പിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം അനുഭവംകൊണ്ടു പാപത്തിന്റെ അവശിഷ്ടം അനുഭവിച്ചുകഴിഞ്ഞാൽ ഒടുവിൽ ഒരു ബ്രാഹ്മണജന്മം സുകൃതംനിമിത്തം ലഭിക്കാൻ ഇടയാകുന്നു. അവിടേയും പൂർവ്വോക്തപ്രകാരം പാപംചെയ്യാതെ ഇരുന്നാൽ ഭഗവദ്ഭജനസക്തിക്കും മുക്തിക്കും ഇടയുണ്ടാകുന്നതാണ്. ഈ കാര്യംതന്നെ ഭക്തി

സംവർദ്ധനശതകത്തിൽ കവിയുടെ പ്രാർത്ഥനകൊണ്ടു സ്പഷ്ടമാകുന്നു. എങ്ങനെയെന്നാൽ:—

"ചാതുർവ്വർണ്യപ്രഭൃതിവിഭിദാമുദ്രിതേ മാനുഷത്വേ
ബ്രാഹ്മണ്യായ സ്പൃഹയതി ജഗന്നാഥ! നിത്യം ജനോഽയം
തത്രാകുർവ്വന്നഘമഥ ശുഭം കർമ്മ കുർവ്വന്നകാമം
ഭക്തോ ഭൂയാദ് ഭവതി ഭഗവൻ! മാർഗ്ഗയൻ മുക്തിമാർഗ്ഗം,"

ഈ ഭാഗംകൊണ്ടു ബ്രാഹ്മണജന്മത്തിൽ ചെയ്യേണ്ടുന്ന കാര്യത്തെക്കൂടി ദീർഘദർശിയായ കവി സങ്ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു. അതു പാപംചെയ്യാതിരിക്ക, പുണ്യംചെയ്യുക, മുക്തികാമനായി ഭഗവദ്ഭക്തിസമ്പാദിക്ക എന്നിങ്ങനെ മൂന്നു വിധത്തിലാണെന്നാകുന്നു. ൩

കേവലം പാപകർമ്മത്തിന്റേയും പുണ്യപാപമിശ്രങ്ങളായ കർമ്മങ്ങളുടേയും കേവലം പുണ്യകർമ്മത്തിന്റേയും ആയി മൂന്നുതരം ഉള്ള കർമ്മഫലങ്ങളിൽ ആദ്യത്തെ നരകപാതരൂപമായുള്ള പാപമാത്രഫലം പറഞ്ഞിട്ടു മനുഷ്യജന്മപ്രാപ്തിയും അവിടത്തെ ക്ലേശവുമാകുന്ന മിശ്രഫലത്തെ ഉപന്യസിക്കുന്നു:—

യുവതിജഠരഖിന്നോ ജാതബോധോഽപ്യകാണ്ഡേ
പ്രസവഗലിതബോധഃ പീഡയോല്ലങ്ഘ്യ ബാല്യം
പുനരപി ബത മുഹ്യത്യേവ താരുണ്യകാലേ
കപിലതനുരിതി ത്വം ദേവഹൂത്യൈ ന്യഗാദീഃ. ൭

യുവതിജഠരഖിന്നഃ	= യുവതിയുടെ (മാതാവായ സ്ത്രീയുടെ) ജഠരത്തിൽ (മലമൂത്രരൂപമായ ഗർഭപാത്രത്തിൽ) ഖിന്നനായി (ദുഃഖിതനായി—എരിവും, ഉപ്പും, പുളിപ്പും കലർന്നിട്ടുള്ള ഉഷ്ണരൂപമായ—അന്നപാനാദിയാലും കൃമികളാലും പീഡിപ്പിക്കപ്പെടുന്നവനായി)
അകാണ്ഡേ	= അകാണ്ഡത്തിൽ (അസമയത്തിൽ—ഒന്നുകൊണ്ടും പരിഹരിക്കാൻ കഴിയാത്തതായ ഏഴാം മാസത്തിൽ)
ജാതബോധഃ, അപി	= ജാതമായ (ഉണ്ടായതായ) ബോധത്തോടു (സ്മൃതിയോടു) കൂടിയവനാണെങ്കിലും

പ്രസവഗളിതബോധഃ = പ്രസവത്താൽ (പ്രസവിച്ചുകഴിയവെ) ഉടൻ ഗളിതമായ (നഷ്ടമായ) ബോധത്തോടു (സ്മൃതിയോടു)കൂടിയവനായി—ഏഴുമാസംമുതല്ക്കുണ്ടായിരുന്ന ഓർമ്മ നീങ്ങിയവനായി

ബാല്യം = ബാല്യത്തെ (ബാല്യാവസ്ഥയെ)

പീഡയാ = പീഡയാൽ (ഇഷ്ടം ഉണ്ടാക്കുന്നതിനും അനിഷ്ടം തടുക്കുന്നതിനും ശക്തിയില്ലായ്കയാൽ സംഭവിക്കുന്ന ദുഃഖത്താൽ—ദുഃഖമനുഭവിച്ചുതന്നെ)

ഉല്ലങ്ഘ്യ = കഴിച്ചുകൂട്ടീട്ട

പുനരപി = പിന്നെയും

താരുണ്യകാലേ = താരുണ്യകാലത്തിൽ (യൌവനസമയത്തിൽ)

ബത! = കഷ്ടം കഷ്ടം!!

മുഹ്യതി, ഏവ, = മോഹിക്കതന്നെ ചെയ്യുന്നു. (കാമക്രോധാദികൾക്കു വശ്യനായി വിവേകം കൂടാതെ അന്ധകാരത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്നു—ഭഗവദ്ഭജനം ചെയ്വാൻ ശക്തിയുണ്ടായിരുന്നിട്ടും അപ്രകാരം അനുഷ്ഠിക്കുന്നില്ല,)

ഇതി = ഏന്നിപ്രകാരം

കപിലതനുഃ, തം = കപിലമൂർത്തിയായ നിന്തിരുവടി

ദേവഹൂത്യൈ = ദേവഹൂതിക്കായിക്കൊണ്ടു

ന്യഗാദീഃ. = നിഗദനംചെയ്തു. (അരുളിച്ചെയ്തു.)

അല്ലയോ സർവ്വധർമ്മജ്ഞനായ ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടി ദേവഹൂതിക്കു ജന്മഭേദങ്ങളെ ഉപദേശിച്ചുകൊണ്ടു ലൌകികമായ സംസാരത്തിൽ പെട്ടു വലയുന്ന ജീവന്റെ പലതരത്തിൽ ഉള്ള കഷ്ടദശകളെ ഉപന്യസിച്ചു. ഒന്നുകൊണ്ടും ഒരിക്കലും വ്യാമോഹജനകമായ അനർത്ഥം

സാരം.

തോന്നാതെ വൈരാഗ്യം ഉണ്ടാകുന്നതിനായി മനുഷ്യജന്മത്തിലെ ദുരവസ്ഥകളെ ഇപ്രകാരം വിസ്തരിച്ചു. പാപപുണ്യങ്ങൾ ഇടകലൎന്നു നടത്തുവാൻ സങ്ഗതി വന്നിട്ടുള്ള ജീവൻ സുഖദുഃഖരൂപമായ മിശ്രഫലാനുഭവത്തിനായി മനുഷ്യജന്മം സ്വീകരിക്കുന്നതാണ്. മലമൂത്രമയമായ ഗൎഭപാത്രത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു മാതാവിന്റെ രുചിപോലെയുള്ള തീക്ഷ്ണങ്ങളായ ആഹാരസാധനങ്ങളും പാനീയങ്ങളും മററ് ആഭ്യന്തരങ്ങളായ വ്യഥകളും അനുഭവിച്ച് ഉദരകൃമികൾ കടിച്ചു ശല്യപ്പെടുത്തുന്ന വേദനകൾ സഹിച്ച് ആദ്യം ഏഴുമാസത്തോളം കഴിച്ചുകൂട്ടുന്നു. അപ്പോൾ പുണ്യകൎമ്മഫലമായി അനേകം പൂൎവ്വജന്മങ്ങളിലെ കൎമ്മങ്ങളെപ്പററി ബോധം ഉണ്ടാകുന്നു. അപ്പോഴത്തെ ക്ലേശത്തിന്റെ സ്വഭാവം മനസ്സിലാകുന്നു. അടുത്ത ജന്മത്തിലെങ്കിലും ഈമാതിരി സങ്കടം അനുഭവിക്കത്തക്ക ദുരാചാരങ്ങൾക്ക് ഉൾപ്പെടാതെ ഈശ്വരഭജനം നടത്തിക്കൊള്ളുവാൻ ഒരു മുന്നറിവു സിദ്ധിക്കുന്നു. എന്നാൽ ഉടൻതന്നെ യാതൊരു പരിഹാരവും ചെയ്യാൻ കഴിയുന്നില്ല. ഇങ്ങനെ പത്തുമാസത്തോളം ചെല്ലുന്നു. അനന്തരം പെട്ടെന്ന് ഒരു സൂതിവായു ഉണ്ടായി യോനിയന്ത്രത്തിൽകൂടി ഞെങ്ങിക്കുഴങ്ങി വല്ലവിധേനയും ഭൂമിയിൽ ജാതനാകുന്നു. തത്ക്ഷണം തന്നെ പാപംകൊണ്ട് അതുവരെയുള്ള ഓൎമ്മ വിട്ടുപോകയും ചെയ്യുന്നു. പിന്നത്തെ ബാല്യാവസ്ഥ ഇതിനേക്കാൾ കഷ്ടമാണു. മലമയശയ്യയിൽതന്നെയാണു കിടക്കുക. ആവശ്യമുള്ളതു സാധിക്കാനോ അനിഷ്ടമായതുകൾ തടുക്കാനോ കഴിയാതെ വളരെ വളരെ ദുഃഖിക്കുന്നു. ചുരുക്കത്തിൽ രോദനംമാത്രമേ ബലമായിട്ടുള്ളൂ. യൌവനം വന്നാലുള്ള അവസ്ഥ ഇതിനേക്കാൾ ശോച്യമാണ്. ബാല്യത്തിൽ സ്വയം വിവേകവും ശരീരശക്തിയും ഇല്ലെന്നു വേണമെങ്കിൽ ഒരു സമാധാനം പറയാം. ഇവിടെ അതും തരമില്ല. സത്കൎമ്മം നടത്തുന്നതിനു സമൎത്ഥമായ ശരീരവും, ഈശ്വരഭജനം ചെയ്യുന്നതിനു തക്കതായ ബുദ്ധിയും പ്രസാദിച്ചിട്ടുള്ള ഈയവസരത്തിലും പാപശക്തിയാൽ സ്രക്ചന്ദനവനിതാദികളാകുന്ന വിഷപ്രായമായ വിഷയങ്ങളിൽ ചാടികാമക്രോധാദികൾക്ക് അടിമപ്പെട്ടു വിഹിതമായ കൎമ്മങ്ങൾ ചെയ്യാതേയും നിഷിദ്ധമായ കൎമ്മങ്ങൾ നടത്തിയും അജ്ഞാനാന്ധകാരത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു ജന്മം നിഷ്ഫലമാക്കുന്നു. അല്ലെന്റെ

അമ്മേ! എത്രയും എളുപ്പത്തിൽ ഈശ്വരനെ ഭജിച്ചു പരമാനന്ദരൂപമായ മോക്ഷം ലഭിക്കുന്നതിനു യോഗം ഉണ്ടായിട്ടും അതിന് അവസരംവരാതെയുള്ള ഇത്തരം ക്ലേശം പാപഫലമാണ്. ഈശ്വരകാരുണ്യം ഒന്നേ ഇതിനു പരിഹാരമായിട്ടുള്ളൂ.

ഇവിടെ:—

വിശ്വപദ്യം. "അനിഷ്ടമിഷ്ടം മിശ്രം ച
ത്രിവിധം കർമ്മണഃ ഫലം."

എന്ന ഗീതയിൽ ഭഗവാനുപദേശിച്ചിട്ടുള്ളതനുസരിച്ചു കേവല പാപഫലമായ നരകപാതം എന്ന അനിഷ്ടസംഭവം മുൻശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞുകഴികയാൽ മിശ്രരൂപമായ ഫലം പ്രതിപാദിക്കുന്നതിനായി ആവശ്യമുള്ള മനുഷ്യജന്മത്തിലെ ക്ലേശരൂപങ്ങൾ വർണ്ണിക്കുന്നു. സാത്വികം, രാജസം, താമസം എന്നീ മൂന്നുതരം ജന്മങ്ങളിൽ സാത്വികം ദേവന്മാർക്കും, രാജസം മനുഷ്യർക്കും, താമസം മൃഗാദികൾക്കും ഉള്ളതാകുന്നു. പുണ്യപാപമിശ്രതയാണു മനുഷ്യജന്മത്തിനു ഹേതു എന്നുള്ള കാര്യം താഴെ കൊടുക്കുന്ന ശ്രുതിതന്നെ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തുന്നു—

"പുണ്യേന പുണ്യം ലോകം നയതി
പാപേന പാപം ഉഭാഭ്യാമേവ മനുഷ്യലോകം."

ഗർഭപാതപ്രവേശംമുതൽ യൌവനംവരെയുള്ള ക്ലേശങ്ങളും തത്പരിഹാരത്തിനായി ഭഗവാനോടുള്ള ഭക്തിപ്രാർത്ഥനയും 'ഭക്തിസംവർദ്ധനശതക'ത്തിൽനിന്ന് ഉദ്ധരിച്ചു ചേർത്തുകൊള്ളുന്നു. ഇതു് ഓരോ ദിവസവും ചൊല്ലി പ്രാർത്ഥനചെയ്യുന്നതു സദ്ഗതിക്കു കാരണമാകയാൽ പ്രത്യേകം ശ്രദ്ധ പതിപ്പിക്കേണ്ടതാകുന്നു.

"ബദ്ധഃ കർമ്മണ്യഥ ബഹുവിധേ സ്ത്രീഗർഭായാം പ്രവിഷ്ടഃ
പുംസോ രേതഃകണശബലിതേ ശോണിതേ വർത്തമാനഃ
വിട്പങ്കോത്ഥൈഃ കൃമിഭിരഭിതസ്താഡിതഃ പീഡിതാത്മാ
യാവത് സീദാമ്യവശമരവിന്ദാക്ഷ! താവത് പ്രസീദ.

ക്ഷാരൈരുഷ്ണൈരപിച കടുഭിർമ്മാതുരാഹാരജാതൈ-
രുദ്യദ്ബാധോ ജഠരകുഹരേ സംകുചത്സംകുലാങ്ഗഃ
ശ്വാസോച്ഛ്വാസേഷ്വഹമതിതരാം ക്ലേശശാലീ യദാ സ്യാം
ഗോവിന്ദ! ത്വം പ്രശമയ തദാ ഭക്തിഭാജോ മമാർത്തിം.

പ്രാചീനാനാമനശയവതോ ജന്മനാം കർമ്മണാം ച
സ്മാരം സ്മാരം മനസി സഹസാ ലബ്ധബോധോദയസ്യ
ഗർഭാഗാരേ രുധിരകൃമിവിണ്മൂത്രപൂർണ്ണേ സ്ഥിതസ്യ
പ്രാദുർഭൂയാന്മധുവിമഥന! തപ്തസപ്തപ്രസൂതിർമേ.

മധ്യേഗർഭാശയമത ഇതോ ഭ്രാന്തിമാൻ വർത്തമാനോ
മാസി പ്രാപ്തേ തദനു ദശമേ പൂര്യമാണാഖിലാങ്ഗഃ
വ്യാസേധേന വ്യഥിതഹൃദയോ രക്തജംബാളസിക്തോ
വൈകുണ്ഠ! ത്വാം ജനനസമയേ പ്രാപ്തബോധഃ സ്മരാണി.

ഭൂയോഭൂയഃ പ്രസൃമരകഠോരാമനസ്യാദിതായാ-
മാക്രന്ദന്ത്യാം പ്രസവസമയേ സ്രസ്തഗാത്ര്യാം ജനന്യാം
യന്ത്രച്ഛിദ്രാത് സപദി വിവൃതാദ് ദുഃഖതഃ സൂതിവാതൈർ-
നീതം ജാതം ഭുവി നിപതിതം പാഹി മാമാപ്തബന്ധോ!

അദ്ഭിഃ പ്രക്ഷാളിതവപുരപി സച്ഛ്രുതാം നോപഗച്ഛൻ
മാതുഃ സ്തന്യം ഗളിതമുപജാതാത്തിരാസപ്രവൃദ്ധ്യാ
അസപാതന്ത്ര്യാദധികവിമനാശ്ചേഷ്ടിതേഷ്വപ്രവീണഃ
പ്രാപ്തോ മോഹം മുഹുരഹമഹോ! രക്ഷണീയോഽസ്മി വിഷ്ണോ!

ശീതോഷ്ണാഭ്യാം പ്രബലമരുതാ ക്ഷുത്തൃഡാത്തിപ്രസക്ത്യാ
കണ്ഡൂദംശപ്രഭൃതിഭിരപി പ്രത്യഹം ബാധ്യമാനഃ
ആത്മോത്സൃഷ്ടൈരവിരലശകൃന്മൂത്രപങ്കൈശ്ച ലിപ്തഃ
സാക്രന്ദോഽഹം തവ മുരരിപോ! ബാലകഃ പാലനീയഃ.

ദന്തോത്പത്തേഃ പ്രഥമമധുനപ്രായമാഹാരജാതം
ഭോക്തും വാഞ്ഛന്നനിപുണതയാ ദൂയമാനോ നികാമം
യാവത് ക്രന്ദാമ്യഹമതിതരാം ദീനദീനഃ ക്ഷുധാർത്ത-
സ്താവദ് ദേവ! പ്രസരതു മയി ക്ഷിപ്രമേകഃ കടാക്ഷഃ.

ഉത്തിഷ്ഠാസുഃ കഥമപി സമുത്ഥാപിതോ ബാലവൈദ്യൈ-
മ്മന്ദം മന്ദം കമപി ചരണന്യാസമാകാങ്ക്ഷമാണഃ
നാലംഭിഷ്ണുർഝടിതി നിപതന്നിഷ്ടുരേ ഭൂമിപൃഷ്ഠേ
യാവന്മൂർച്ഛാമുപൈമി കൃപയാ രക്ഷണീയോഽസ്മി താവത്.

ക്രീഡാലൌല്യാദ് ഗുരുതിരസകൃത് പ്രേരിതഃ ക്രൂരവാഗ്ഭി-
ർവിദ്യാഭ്യാസേ പ്രതികുതിമനാ ഹന്ത ശോചാമി യാവത്

യാവദ് ദൃഷ്ടേ ദശനപതനൈഃ കണ്ണവേധേന ചാഹം
താവത് പീതാംബര! തവ കൃപാലോക ഏവാവലമ്ബഃ.

സസ്നേഹാഭ്യാം പരവശതയാ പുഷ്യമാണഃ പിതൃഭ്യാം
ക്രീഡാലൌല്യാത് പ്രഥിതബഹുചാപല്യമുല്ലങ്ഘ്യ ബാല്യം
ദ്വൈതീയീകം പുനരഥ വയഃ പ്രാപ്നുവൻ ദൃപ്തചിത്തോ
ലക്ഷ്മീജാനേ! തവ പദയുഗം വിസ്മരൻ മാ സ്മ ഭ്രുവം.

ധർമ്മാചാരാൻ ദിനമനു പരിത്യജ്യ വിധ്വസ്തലജ്ജോ
പാപാന്യാപാദയിതുമുദിതൌദ്ധത്യമുദ്യോഗശാലീ
അത്യാപത്യപ്രിയസഖകളത്രാദിസക്താശയോഽഹം
ഗർഹ്യാഭ്യർഹഃ സദസി വിദുഷാം മാ ഭവേയം മുരാരേ!

ആശാപാശൈർനിഗളിതമഹന്താഗ്രഹഗ്രസ്തമസ്ത-
സ്വസ്ഥാവസ്ഥാപരിചയമനഷ്ഠാനനിഷ്ഠാവിഹീനം
ദൃപ്തം ചിത്തം മമ ഗുരുതമോധാമ കാമാദിതപ്തം
മാ മാ പപ്തദ് നരകമഥന! സ്ത്രീവിഷാബ്ധൌ ദയാബ്ധേ!

ത്വൽകൃപാ ധൈര്യം വ്യപഗതപരീപാകമുച്ചൈർവിവേകം
മുകുപാ ഹിതാ സപദി ച കൃപാം വാൽപട്ടതപം ച കൃതാ
ക്രോധോദ്വൃത്തം ഭവതി യദി മേ ധ്വസ്തതത്ത്വപ്രബോധം
ചിത്തം ചക്രായുധ! തവ പദസ്ഥാസ്ന കർത്തവ്യമേവ.

ദേഹേ മാംസക്ഷതജഭരിതേ രൂപവത്താഭിമാനാത്
കഞ്ചിത് കാലം വപുഷി മിളതോ യൌവനസ്യോദയാച്ച
ഐശര്യാദവ്യഹഹ! സഹസാ നശ്വരാദ് വിശ്വമൂർത്തേ!
ചിത്തം മത്തം പ്രചലതി യദി ത്വാമൃതേ കാ ഗതിർമേ.

വിദ്യാവത്ത്വം ത്രിണമഹിമാ പുത്രമിത്രാദിസൌഖ്യം
കസ്യാപി സ്യാദ് യദി സവയസഃ പ്രായശോ ജായമാനഃ
അന്തഃ സന്താപകൃദവിരതം മത്സരോ ദുസ്സഹാത്മാ
മാ മാ നാഥ! പ്രസഭമഭിദ്രുത് പ്രശ്രയസ്യാപനേതാ.

യസ്മിൻ കസ്മിന്നപി ലഘുതരേ കാര്യവസ്തുന്യവസ്ഥാം
കാലം ദേശം പുനരഗണയൻ ത്രുജാതം ത്യജാമി
യത്സംക്ഷോഭാത് സമുചിതമപാസ്യാമി ധർമ്മം ച തസ്മാ-
ച്ചേതോ ഡംഭാദ് വിരമതു മമേത്യസ്മി യാചേ ഹരേ! ത്വാം.

കിഞ്ചിദ് ദൃഷ്ട്വാ സപദി വിവദേ ഭർത്സയേ സത്സമക്ഷം
വേഗാദ് ധാവാമി ച പഥി ജലേ നിഷ്പതാമ്യുത്പതാമി
കിഞ്ചാഹേതോർമുഹുരപി ഹരാമ്യുച്ചകൈസ്ത്വത് പ്രഭാവാദ്
ഭൂപ്പഃ സോ/യം ന ഭവതു മമ ത്വത്പ്രസാദാനുകമ്പ!

മായുവ്വാക്യം പിതുരപി നിരാകൃത്യ നിത്യം ഗുരുണാ-
മാജ്ഞാമുല്ലങ്ഘ്യ ച ഗുരുതരാൻ നാപി ബിഭ്യന്മഹദ്ഭ്യഃ
അഭ്യസ്യന്നപ്യവിനയമഹോ! സ്വൈണ ഏവ പ്രവൃത്തോ
നാഥ! ത്വാമപ്യപരിഗണയൻ മാ ഭിനാന്യേഷ നൈഷം.

ബദ്ധോത്സാഹഃ പ്രതിമുഹുരസത് കമ്മണേ ധമ്മഭാരാൻ
ദൂരാത് ത്യക്ത്വാ രഹസി പരദാരൈഃ സമം രന്തുകാമഃ
നിന്ദ്യാകാരോ/പ്യതിജഡമതിഃ സുന്ദരംമന്യ ഏവ
സേച്ഛാകാരീ മദനവിവശോ മാ വൃതം ദേവദേവ!"

പുനരപി ബത—ഈ ഭാഗം പൂർവ്വാർദ്ധംകൊണ്ടു കഴിഞ്ഞിട്ടുള്ള കായ്യത്തിന് ഇഹജന്മത്തിൽ അപരാധം പറയാൻ തരമില്ലെന്നും അനന്തരമുള്ള യൌവനത്തിലെ പ്രമാദം ഭഗവദ്ഭജനസാമഗ്രികം ഉണ്ടായിരുന്നിട്ടും അഹങ്കാരംനിമിത്തമാകയാൽ ക്ഷമിക്കത്തക്കതല്ലെന്നും സൂചിപ്പിക്കുന്നു. അതിനാലാണു ബത എന്ന അവ്യയത്താൽ കഷ്ടം ദ്യോതിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നത്. കിഞ്ച പൂർവ്വാർദ്ധംകൊണ്ടു പൂർവകമ്മാനുഭവവും ഉത്തരാർദ്ധംകൊണ്ടു മേലനുഭവിക്കാനുള്ള കമ്മാർജ്ജനവും നിരൂപണം ചെയ്യപ്പെട്ടുന്നതായ മറൊരുതരം വ്യത്യാസവും ഇവിടെ ചിന്തിക്കാവുന്നതാണ്. ൬

പുണ്യകർമ്മംമാത്രം നടത്തുന്നവർക്കുള്ള സദ്ഗതിയെ നിരൂപണം ചെയ്യുന്നു:—

പിതൃസുരഗണയാജീ ധാർമ്മികോ യോ ഗൃഹസ്ഥഃ
സ ച നിപതതി കാലേ ദക്ഷിണാധ്വോപഗാമീ
മയി നിഹിതമകാമം കർമ്മ തൂദക്പഥാത്മം
കപിലതനുരിതി ത്വം ദേവഹൂത്യൈ ന്യഗാദീഃ. വ

യഃ ഗൃഹസ്ഥഃ = യാതൊരു ഗൃഹസ്ഥൻ (ഗൃഹസ്ഥാശ്രമധർമ്മത്തിൽ ഇരിക്കുന്നവൻ)

ധാമ്മികഃ = ധാമ്മികനായി (ധമ്മാനനുഷ്ഠാതാവായി — വേദോക്തധമ്മങ്ങളം മാത്രം അനുഷ്ഠിക്കുന്നവനായി നിഷിദ്ധങ്ങളായ കമ്മങ്ങളം ഉപേക്ഷിച്ചു കാമ്യങ്ങളായ കമ്മങ്ങൾകൊണ്ടു സകലഫലവും സിദ്ധിക്കുന്നതായി ചിന്തിച്ചു പ്രവത്തിക്കുന്നവനായി)

പിതൃസുരഗണയാജീ = പിതൃക്കളേയും (പിതൃദേവതകളേയും) സുരഗണങ്ങളേയും (ഇന്ദ്രാദികളായ ദേവന്മാരുടെ സമൂഹങ്ങളേയും) യജനം (പൂജനം) ചെയ്യുന്നവനായി — ജ്യോതിഷ്ടോമാദിയാഗങ്ങളം കൊണ്ടും മറും ആരാധിക്കുന്നവനായിഭവിക്കുമോ

സഃ ച = അവനും

ദക്ഷിണാദ്വോപഗാമീ = ദക്ഷിണാദ്വോപഗാമിയായിട്ടു (ദക്ഷിണമാർഗ്ഗത്തിലൂടെ ഉപഗമിച്ചിട്ടു — പ്രാരബ്ധാവസാനത്തിൽ സൂക്ഷ്മമായ ലിങ്ഗശരീരത്തോടുകൂടി ഇന്ദ്രിയങ്ങളം വഴി ക്രമേണ പിതൃലോകം കടന്നു സ്വർഗ്ഗത്തെ പ്രാപിച്ചു സുഖിച്ചിരുന്നിട്ടു)

കാലേ = കാലത്തിൽ (പുണ്യക്ഷയം വരുമ്പോൾ)

നിപതതി. = നിപതിക്കുന്നു. (ഭൂമിയിൽ പ്രവേശിക്കുന്നു — പുണ്യശേഷവും പാപശേഷവും അനുസരിച്ചു ബ്രാഹ്മണാദിയോനിയിലും ചണ്ഡാലാദിയോനിയിലും പ്രവേശിച്ചു ജനിക്കുന്നു.)

ഉ	= എന്നാൽ
മയി	= എന്നിൽ (സർവ്വേശ്വരനായ ഭഗവാനിൽ)
നിഹിതം	= നിഹിതമായ (സമർപ്പിക്കപ്പെട്ടതായ)
അകാമം, കർമ്മ	= അകാമമായ (വിശിഷ്യ ഫലേച്ഛ ഇല്ലാത്തതായ — കാമ്യവും നിഷിദ്ധവും അല്ലാത്തതായ — നിത്യം നൈമിത്തികം ഉപാസനം എന്നീ ആകൃതിയിലുള്ള) കർമ്മം (സുകൃതകർമ്മം)
ഉദക് പഥാർത്ഥം (ഭവതി)	= ഉദക് പഥത്തിനായി (ഉത്തരായണമാർഗ്ഗത്തിനായി — അർച്ചിരാദിലോകങ്ങൾവഴി വീണ്ടും പതിച്ചുപോകാത്തവിധം ഉത്തമഗതിക്കായി) (ഭവിക്കുന്നു)
ഇതി	= എന്നിപ്രകാരം
കപിലതനൂഃ, തവ	= കപിലമൂർത്തിയായ നിന്തിരുവടി
ദേവഹൂത്യൈ	= ദേവഹൂതിക്കായിക്കൊണ്ടു
ന്യഗാദീഃ.	= നിഗദനംചെയ്തു. (അരുളിച്ചെയ്തു.)

അല്ലയോ ഭഗവൻ! സർവകർമ്മങ്ങൾക്കും സമർപ്പണക്ഷേത്രമായ നിന്തിരുവടി, കേവലപുണ്യകർമ്മത്താൽ സ്വർഗ്ഗാദിലോകങ്ങളിൽചെന്നു സുഖിച്ചിരിക്കുന്നവരുടെ സ്ഥിതിയെപ്പറ്റി അനന്തരം ഉപദേശിച്ചു. അതു് ഇപ്രകാരം ആയിരുന്നു. "പുണ്യപാപങ്ങളുടെ സമ്മിശ്രതനിമിത്തം മനുഷ്യനായും, തത്രാപി പുണ്യബാഹുല്യത്താൽ ബ്രാഹ്മണനായും മറ്റും ഉത്തമനായി ജനിച്ചു വേദവിഹിതമായ കർമ്മത്തിൽമാത്രം ശ്രദ്ധിച്ചു് ഏതുകാലവും ആ കർമ്മംകൊണ്ടു നേടാം എന്നും ഇതിൽക്കൂടുതലായി ജന്മസാഫല്യസമ്പാദനത്തിനു മറ്റൊന്നുമില്ലെന്നും നിശ്ചയിച്ചു ചിലർ പ്രവർത്തിച്ചുവരുന്നു. ഈശ്വരഭജനത്തെ അവർ ശ്രദ്ധിക്കുന്നില്ല. നിഷിദ്ധകർമ്മങ്ങൾ യാതൊന്നും ചെയ്യുന്നില്ല. അവർ തങ്ങളുടേ കർമ്മഫലം അവശ്യം അനുഭവിക്കുന്നു. അതു് അവരുടെ ഉദ്ദേശം അനുസരിച്ചു സ്വർഗ്ഗാദിദിവ്യ

സാരം.

ലോകങ്ങളിൽ ചെന്നു സുഖിച്ചിരിക്കയാകുന്നു. പിതൃദേവതകളുടെ തൃപ്തിയെ സങ്കല്പിച്ചു വാവുദിവസത്തിലും മറ്റും പാർവണങ്ങളായ ഇഷ്ടികളും, ദേവതാരാധനം ആസ്പദമാക്കി ജ്യോതിഷ്ടോമാദിയാഗങ്ങളും ആണ് അവർ നടത്തുന്നതു്. ഇവയുടെ ഫലമായി അവർക്കു സപ്തർഷികളിൽ എത്തുന്നതിനു് ഒരു മാർഗ്ഗം തുറന്നിരിക്കുന്നു. അതിനു ദക്ഷിണമാർഗ്ഗം എന്നാണു സംജ്ഞ. കേവലം കാമ്യകർമ്മം അനുഷ്ഠിക്കുന്ന ഈ ജീവാത്മാക്കൾ പ്രാരബ്ധാവസാനത്തിൽ കണ്ണു, കാതു, മൂക്കു് എന്നിത്യാദികളായ ഇന്ദ്രിയങ്ങളിൽ ഏതെങ്കിലും ഒന്നിൽക്കൂടി ലിങ്ഗശരീരം ധരിച്ചുകൊണ്ടു സ്ഥൂലശരീരത്തിൽനിന്നു നിർഗ്ഗമിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം പുണ്യഫലമായ ലോകാന്തരപ്രാപ്തി അനുഭവിക്കാൻ ഒരുങ്ങി പുറപ്പെടുന്ന ഇവരെ ആദരിച്ചു് അതാതു ദേവതകളും യഥോചിതം ഉത്കൃഷ്ടലോകങ്ങളിൽ കൊണ്ടാക്കുന്നു. അതിൽ ആദ്യം ധൂമാഭിമാനിയായ ദേവത ഇവരെ സ്വീകരിച്ചുകൊണ്ടു യാത്രചെയ്തു രാത്ര്യഭിമാനിദേവതയെ ഏൽപ്പിച്ചു ചട്ടം കെട്ടുന്നു. രാത്ര്യഭിമാനിദേവത കൃഷ്ണപക്ഷാഭിമാനിദേവതയുടെ നിവാസസ്ഥാനംവരെ കൊണ്ടാക്കുന്നു. അനന്തരം കൃഷ്ണപക്ഷാഭിമാനിദേവത ദക്ഷിണായനാഭിമാനിദേവതയുടെ ലോകത്തോളം നയിപ്പിക്കുന്നു. ആ ദക്ഷിണായനാഭിമാനിദേവത പിതൃലോകങ്ങളിൽക്കൂടി ചന്ദ്രലോകത്തിൽ നയിപ്പിക്കുന്നു, ഇവർ അവിടെത്തന്നെ സുഖമനുഭവിച്ചു സുകൃതം അവസാനിക്കുന്നതുവരെ ലയിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈവിധം സുഖം കൈയ്ക്കൊണ്ടു പുണ്യാവസാനംനിമിത്തം ഭ്രമിയിലേക്കു പതിക്കുന്നവരായി ആകാശമാർഗ്ഗത്തിൽ വീണു കാറു, പുക, മേഘം, വൃഷ്ടി എന്നിവയിൽ ക്രമമായി പ്രവേശിച്ചു് ഓഷധികളിൽ വീഴുന്നു. ഓഷധികളിൽനിന്നും അന്നമായും അവിടിന്നും രേതസ്സായും ഭവിച്ചു സ്ത്രീയോനിയിലുംപ്പെട്ടു വീണ്ടും ശരീരം എടുത്തുകൊണ്ടു കർമ്മക്ഷേത്രമായ ഭ്രമിയിൽ പതിക്കുന്നു. അനുഭവത്തിൽ പുണ്യമാണു ശേഷിച്ചതെങ്കിൽ ബ്രാഹ്മണനായും പാപമാണു ശേഷിച്ചതെങ്കിൽ ചണ്ഡാലാദിയായും തീരുന്നു. ഇതാണു കാമ്യകർമ്മങ്ങളും അനുഷ്ഠിച്ചു ദക്ഷിണമാർഗ്ഗത്തിൽക്കൂടി സഞ്ചരിക്കുന്നവരുടെ ഗതി. ഇതിൽ അനർത്ഥം വരുന്നില്ല. പ്രവൃത്തി അവസാനിക്കുന്നില്ല. ദുഃഖംക്രൂടാത്ത സുഖം ഇല്ല. നേരെമറിച്ചു് അല്ലെൻറ

മ്മേ! നിത്യമോ, നൈമിത്തികമോ, പ്രായശ്ചിത്തമോ, ഉപാസനാത്മകമോ ആയ ഏതുകമ്മവും ഈശ്വരനായ എന്നിൽ സമർപ്പിച്ചു നിഷ്കാമമായി നടത്തുകയാണെങ്കിൽ ആ ജീവന് ഒരു ശോഭനമായ ഉത്തരമാർഗ്ഗം കാണുന്നതാണ്. ഈ ഉത്തരമാർഗ്ഗം ആദ്യം അഗ്ന്യഭിമാനിദേവതയാലും രണ്ടാമതു വാസരാഭിമാനിദേവതയാലും മൂന്നാമതു ശുക്ലപക്ഷാഭിമാനിദേവതയാലും നാലാമതു ഉത്തരായണാഭിമാനിദേവതയാലും അഞ്ചാമതു സംവത്സരാഭിമാനിദേവതയാലും അനന്തരം വായു, ആദിത്യൻ ചന്ദ്രൻ എന്നിവരാലും അവിടവിടെ സബഹുമാനം ലാളിക്കപ്പെട്ട് ഒടുവിൽ വിദ്യുല്ലോകംവഴി ധ്രുവലോകത്തിൽ ചെന്നു ബ്രഹ്മലോകത്തിൽ പ്രവേശിപ്പിച്ചു സ്ഥായിയായ ഭജനാനന്ദത്തിൽ ലയിപ്പിക്കുന്നതാകുന്നു.

നിരൂപണം.

ഇവിടെ ദക്ഷിണായനം എന്നും ഉത്തരായണം എന്നും രണ്ടു മാർഗ്ഗമുണ്ടെന്നും ആദ്യത്തേതു കമ്മമാത്രശ്രദ്ധാലുക്കളായ ആളുകൾക്കു പുണ്യഫലാനുഭവത്തിനായി തത്കാലം സിദ്ധിക്കുന്ന സ്വർഗ്ഗാദിലോകങ്ങളിൽ പോകാനുള്ളതാണെന്നും, രണ്ടാമത്തേതു സത്കമ്മവും ഭഗവാനിൽ സമർപ്പിച്ചു നിഷ്കാമരായുള്ളവർക്കു സ്ഥായിയായി ലഭിക്കുന്ന ബ്രഹ്മലോകാദികളിൽ ചെല്ലാനുള്ളതാണെന്നും വിശദപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. പൂർവ്വാർദ്ധംകൊണ്ടു ദക്ഷിണായനവും ഉത്തരാർദ്ധംകൊണ്ട് ഉത്തരായണവും ഉചിതമായി നിരൂപണം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ധാർമ്മികനായ ഒരു ഗൃഹസ്ഥനും ഭക്തനായ ഒരു സിദ്ധനും ഉള്ള താരതമ്യം ഫലരൂപേണ വിശദപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. കിഞ്ച ഒന്നാമത്തെ മാർഗ്ഗം ധൂമം, രാത്രി, കൃഷ്ണപക്ഷം എന്നിവയാൽ അന്ധകാരപ്രായവും രണ്ടാമത്തെ മാർഗ്ഗം അഗ്നി, പകൽ, ശുക്ലപക്ഷം ആദിത്യൻ എന്നിവരാൽ പ്രകാശമയവുമായി സ്വരൂപപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. ഇതു ഫലത്തിന് അനുരൂപമായിരിക്കുന്നു.

പിതൃസുരഗണയാജീ ധാർമ്മികഃ ദക്ഷിണാധ്വോപഗാമീ—പിതൃക്കളേയും ദേവതകളേയും ഉദ്ദേശിച്ചുള്ള ഇഷ്ടാപൂർത്തദാനാദികളായ സത്കർമ്മങ്ങളെ അനുഷ്ഠിക്കുന്നതാണു വൈദികട്ടഷ്ട്യാ ധാർമ്മികന്റെ ശരിയായ ലക്ഷണം എന്ന് ഇതിൽനിന്ന് ഒരു സംഗ്രഹം ലഭിക്കുന്നു. ധൂമാദിമാർഗ്ഗത്തിൽക്കൂടി സ്വർഗ്ഗത്തിലേ

ക്കുള്ള കർമ്മികളുടെ ഗതിയെപ്പററി ശ്രുതികാരം ഇപ്രകാരം ഘോഷിക്കുന്നു:—

"അഥ യ ഇമേ ഗ്രാമേ ഇഷ്ടാപൂർത്തേ ദത്തമിത്യുപാസതേ തേ ധൂമമഭിസംവിശന്തി, ധൂമാദ് രാത്രിം, രാത്രേരപരപക്ഷം അപരപക്ഷാദ് യാൻ ഷഡ് ദക്ഷിണേതിമാസാൻ നൈതേ സംവത്സരമഭിപ്രാപ്നുവന്തി, മാസേഭ്യഃ പിതൃലോകം, പിതൃലോകാദാകാശമാകാശാച്ചന്ദ്രമസം ഇതി."

ഇവിടെ ഉത്തരായണഗാമികാരം അഹിക്കുന്ന സംവത്സരപ്രാപ്തി ദക്ഷിണായനക്കാർക്കു പ്രത്യക്ഷമായി നിഷേധിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ പക്ഷത്തിൽ ചന്ദ്രലോകത്തെയാണു സ്വർഗ്ഗം എന്നു പറഞ്ഞുവരുന്നതു്.

പുണ്യക്ഷയം ഉണ്ടാകുമ്പോൾ നേരിടുന്ന പതനത്തെ ശ്രുതികാരം ഇപ്രകാരം നിരൂപണംചെയ്യുന്നു.

"തസ്മിൻ യാവത്സംപാതമുഷിത്വാ അഥൈതമേവാധ്വാനം പുനർനിവർത്തന്തേ യഥേതമാകാശം, ആകാശാദ്വായും, വായുർഭൂത്വാ ധൂമോ ഭവതി, ധൂമോ ഭൂത്വാഭ്രം ഭവതി, അഭ്രം ഭൂത്വാ മേഘോ ഭവതി മേഘോ ഭൂത്വാ പ്രവർഷതി, ത ഇഹ വ്രീഹിയവാ ഓഷധിവനസ്പതയസ്തിലമാഷാ ഇതി ജായന്തേ, തോ വൈ ഖലു ദുർന്നിഷ്പ്രപതരം യേ യോഽന്നമത്തി യോ രേതഃ സിഞ്ചതി തദ്ഭൂയ ഏവ ഭവതി, തദ് യ ഇഹ രമണീയചരണാ അഭ്യാശോ രമണീയാം യോനിമാപദ്യേരൻ ബ്രാഹ്മണയോനിം വാ ക്ഷത്രിയയോനിം വാ വൈശ്യയോനിം വാ അഥ യ ഇഹ കപൂയചരണാ അഭ്യാശോ ഹ യത്തേ കപൂയാം യോനിമാപദ്യേരൻ ശ്വയോനിം വാ സൂകരയോനിം വാ ചണ്ഡാലയോനിം വാ."

മയി നിഹിതമകാമം കർമ്മ— നിഷിദ്ധകാമ്യങ്ങളെ ഉപേക്ഷിച്ചിട്ടു നിത്യനൈമിത്തികാദികളെ ഭഗവാനിൽ സമർപ്പിച്ചു നിഷ്കാമമായി അനുഷ്ഠിക്കുന്നവർക്കുള്ള മുക്തിഗതിയെ ശ്രുതികളിൽ ഭംഗ്യന്തരേണ പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നതു നോക്കുക:—

"തേ ചന്ദ്രമഭിസംവിശന്ത്യന്നം ഭവന്ത്യാപ്യായസ്വാപക്ഷയസ്വേത്യേവമേനാംസ്തത്ര ദേവാ ഭുഞ്ജതേ തസ്മിൻ യാവത്സംപാതമുഷിത്വാഥൈതമേവാധ്വാനം പുനർനിവർത്തന്തേ യഥാകാശമാകാശാദ്വായും, വായുർഭൂത്വാ ധൂമോ ഭവതി, ധൂമോ ഭൂത്വാഭ്രം ഭവതി, അഭ്രം ഭൂത്വാ മേഘോ ഭവതി മേഘോ ഭൂത്വാ പ്രവർഷതി, ത ഇഹ വ്രീഹിയവാ ഓഷധിവനസ്പതയസ്തിലമാഷാ ഇതി ജായന്തേ പുനരയനമിതോ വൈ ഖലു നൈവം പ്രജായതേ യദേതോ നിർഗച്ഛതി പുനരേതി പുനരാത്മനേ യദേതോ നിർഗച്ഛതി പുനരേതി പുനരാത്മനേ തസ്മാദേവൈതദ്ദുർന്നിഷ്പ്രപതരം യദേതോ നിർഗച്ഛതി പുനരേതി പുനരാത്മനേ തസ്മാദേവൈതദ്ദുർന്നിഷ്പ്രപതരം യേ യോഽന്നമത്തി യോ രേതഃ സിഞ്ചതി തദ്ഭൂയ ഏവ ഭവതി, തദ് യ ഇഹ രമണീയചരണാ അഭ്യാശോ രമണീയാം യോനിമാപദ്യേരൻ ബ്രാഹ്മണയോനിം വാ ക്ഷത്രിയയോനിം വാ വൈശ്യയോനിം വാ അഥ യ ഇഹ കപൂയചരണാ അഭ്യാശോ ഹ യത്തേ കപൂയാം യോനിമാപദ്യേരൻ ശ്വയോനിം വാ സൂകരയോനിം വാ ചണ്ഡാലയോനിം വാ."

ചന്ദ്രമസം ചന്ദ്രമസോ വിദ്യുതം തത് പുരുഷോഽമാനവഃ സ
ഏതാൻ ബ്രഹ്മ ഗമയതി.''

ഈ രണ്ടു ഗതികളേയും സങ്ഗ്രഹിച്ചു ഗീതയിൽ ഭഗവാൻ ഉപദേശിക്കുന്നതു നോക്കുക—

''അഗ്നിർജ്യോതിരഹഃ ശുക്ലഃ ഷണ്മാസാ ഉത്തരായണം
തത്ര പ്രയാതാ ഗച്ഛന്തി ബ്രഹ്മ ബ്രഹ്മവിദോ ജനാഃ.
ധൂമോ രാത്രിസ്തഥാ കൃഷ്ണഃ ഷണ്മാസാ ദക്ഷിണായനം
തത്ര ചാന്ദ്രമസം ജ്യോതിർയ്യോഗീ പ്രാപ്യ നിവർത്തതേ.
ശുക്ലകൃഷ്ണേ ഗതീ ഹ്യേതേ ജഗതഃ ശാശ്വതേ മതേ
ഏകയാ യാത്യനാവൃത്തിമന്യയാവർത്തതേ പുനഃ.''

ഈ നാരായണീയത്തിൽതന്നെ നാലാംദശകത്തിൽ ഈ വകകാര്യങ്ങളം വിസ്തരിച്ചുകഴിഞ്ഞിരിക്കയാൽ കൂടുതലായി ഇപ്പോൾ നിരൂപണം ചെയ്യുന്നില്ല. വ

ഇപ്രകാരം ഉപദേശത്തിൽ തീവ്രമായ വൈരാഗ്യം ഉണ്ടായി നിർമ്മലമായ തത്ത്വജ്ഞാനം സിദ്ധിച്ചു സ്തോത്രംചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ദേവഹൂതിയെ അനുഗ്രഹിച്ചിട്ടു ഭഗവാൻ കപിലവാസുദേവർ ലോകഹിതത്തിനായി ഇപ്പോഴും യോഗസമാധിയിൽ ഇരിക്കുന്നതായി പറയുന്നു:—

ഇതി സുവിദിതവേദ്യാം ദേവ! ഹേ ദേവഹൂതിം
കൃതനുതിമനുഗൃഹ്യ ത്വം ഗതോ യോഗിസങ്ഘൈഃ
വിമലമതിരഥാസൌ ഭക്തിയോഗേന മുക്താ
ത്വമപി ജനഹിതാർത്ഥം വർത്തസേ പ്രാഗ്ദിശാന്യാം. ൻ

ഹേ ദേവ!	= അല്ലയോ ദേവ!
ഇതി	= ഇപ്രകാരം (നിന്തിരുവടി ഉപദേശം ചെയ്തതനുസരിച്ചു)
സുവിദിതവേദ്യാം	= സുവിദിതമായ (നല്ലതിന്മണ്ണം അറിയപ്പെട്ടതായ) വേദ്യത്തോടു (അറിയേണ്ടതായ പരമാത്മതത്ത്വത്തോടു)കൂടിയവളും
കൃതനുതിം	= കൃതമായ(ചെയ്യപ്പെട്ടതായ) നുതി(സ്തുതി)യോടുകൂടിയവളും (ഉപദേഷ്ടാവായ

ഭഗവാന്റെ മഹിമയെ സ്തോത്രംചെയ്തവളും)ആയ

ദേവഹൂതിം = ദേവഹൂതിയെ

അനുഗൃഹ്യ = അനുഗ്രഹിച്ചിട്ട് (മോക്ഷം സിദ്ധിക്കുമാറു പ്രസാദിച്ചിട്ട്)

തപം = നിന്തിരുവടി

യോഗിസങ്ഘൈഃ = യോഗിസങ്ഘങ്ങളോടുകൂടി (അനേകായിരം യോഗിമാരുമൊരുമിച്ച്)

ഗതഃ. = പ്രയാണംചെയ്തു.

അഥ = അനന്തരം (നിന്തിരുവടി അന്തർദ്ധാനംചെയ്തുടൻ)

വിമലമതിഃ = വിമലമായ (നിർമ്മലമായ) മതിയോട്(ആത്മതത്ത്വജ്ഞാനത്തോടുകൂടിയ

അസൌ = ആ ദേവഹൂതി

ഭക്തിയോഗേന = ഭക്തിയോഗത്താൽ (ഭഗവാനിൽതന്നെ ഗംഗാപ്രവാഹതുല്യമായി ഇടവിടാതെ പ്രസരിക്കുന്ന പ്രേമരൂപമായ ചിത്തവൃത്തിയാൽ)

മുക്താ. = മുക്തയായി. (സമസ്തസംസാരത്തിൽനിന്നും വേർപെട്ട കൈവല്യം പ്രാപിച്ചു.)

തമപി = യോഗിമാരോടുകൂടി പ്രസ്ഥാനം ചെയ്തവനായ നിന്തിരുവടിയും (അതേ സാങ്ഖ്യതത്ത്വോപദേഷ്ടാവായ കപിലമുനിയായിതന്നെ)

ജനഹിതാർത്ഥം = ജനങ്ങളുടെ (കർമ്മബന്ധംനിമിത്തം ശരീരം ധരിച്ചിട്ടുള്ള ജന്മവാന്മാരായ ജീവങ്ങളുടെ)

ഹിതത്തിനായി (തത്ത്വോപദേശംകൊണ്ടു സിദ്ധിക്കുന്ന രക്ഷക്കായി)

പ്രാഗുദീച്യാം, ദിശി = കിഴക്കുവടക്കായ ദിക്കിൽ

വർത്തസേ. = വർത്തിക്കുന്നു. (ഇപ്പോഴും വിജയിക്കുന്നു—തത്ത്വോപദേശം ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.)

സാരം: വേണ്ടവിധം ആത്മതത്ത്വങ്ങൾ ഉപദേശിച്ച് ഉദാഹരണത്തിനെന്നപോലെ പരമാത്മപ്രകാശംതന്നെ മൂർത്തിമത്തായി ആവിർഭവിച്ചു പരിലസിക്കുന്നവനായ അല്ലയോ കപിലവാസുദേവ! ഭഗവൻ! കൃപാപൂരസ്സരമായി നിന്തിരുവടി അരുളിച്ചെയ്തതായ ജ്ഞാനമാർഗ്ഗം തെളിഞ്ഞു ദേവഹൂതി സകലസംസാരപ്രപഞ്ചത്തിലും ദൃഢമായ വൈരാഗ്യം ഉണ്ടായി പരബ്രഹ്മം ഇന്നപ്രകാരത്തിലുള്ളതെന്നും അതിനെ പ്രാപിക്കാനുള്ള ഉപായം ഇന്നയിന്നതരത്തിലാണെന്നും വിവേകം സിദ്ധിച്ചു പ്രത്യക്ഷത്തിൽ തന്റെ സന്നിധിയിൽ എഴുന്നെള്ളിയിരിക്കുന്ന നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യദർശനമാകുന്ന പരമാനന്ദസാഗരത്തിൽ മുഴുകി പ്രമാണപ്രകാരം കേട്ടതായ ഉപദേശത്തെ ഫലരൂപേണ അനുഭവിച്ചു. യോഗേശ്വരനും സത്തമമൂർത്തിയുമായ നിന്തിരുവടിയെ സ്തോത്രകുസുമങ്ങൾകൊണ്ട് അർച്ചിച്ചു ഭജിച്ചു. ഒരു രീതിയിൽ മാതാവാണെങ്കിലും മറ്റൊരുതരത്തിൽ ശിഷ്യയായി ചമഞ്ഞ ദേവഹൂതിക്കു ജ്ഞാനമൂർത്തിയായ നിന്തിരുവടി അനുഗ്രഹിച്ചു മുക്തി നല്കി. ഇതുപോലും എങ്ങനെയെന്നറിയാതെ പലേ യോഗികളും ഉപദേശം അപേക്ഷിച്ചു നിന്തിരുവടിയെ ചുറ്റിക്കൂടി പ്രാർത്ഥിച്ചുതുടങ്ങി. അതനുസരിച്ചു കൈവല്യമൂർത്തിയായ നിന്തിരുവടി അവരും ഒന്നിച്ച് ആ ബിന്ദുസരസ്സിൽനിന്നും അന്തർദ്ധാനംചെയ്തു. ഉടൻതന്നെ മാതാവ് ഉപദേശാനുസാരത്താൽ ഉദിച്ച ജ്ഞാനവാരികൊണ്ടു കാമാദികളാകുന്ന സകലമലങ്ങളും കഴുകിക്കളകയാൽ നിർമ്മലമായിത്തീർന്ന ചിത്തത്തിൽ സഞ്ജാതമായ പരമപ്രേമധാരാരൂപമായ ഭക്തിയോഗംകൊണ്ടു മുക്തയായി ഭവിച്ചു. നിന്തിരുവടിയാകട്ടെ, സംസാരികളായ ജീവാത്മാക്കളുടെ സന്മാർഗ്ഗസിദ്ധിക്കായി ആത്മതത്ത്വോപദേശംചെയ്യുന്ന സാങ്ഖ്യാചാ

ത്തിനായി കപിലയോഗിയായിതന്നെ കിഴക്കുവടക്കുദിക്കിൽ ഇപ്പോഴും വിജയിച്ചിരിക്കുന്നു. അമ്പമ്പ! ഈ ലോകരക്ഷാശ്രദ്ധ അസാധാരണമാണ്. തനിക്കു പ്രാപ്തവ്യമായ ഒന്നുംതന്നെ ഇല്ല. എങ്കിലും ഉപദേശകൃത്യം നിറുത്തിയിട്ടില്ല. ഇത്രയും അസാധാരണമായ അനുഗ്രഹത്തിനായി ഞാൻ ഇതാ നമസ്കരിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

ഇവിടെ ഉപദേശിക്കപ്പെട്ടതായ ആത്മതത്ത്വവിവേകവും ഭക്തിയോഗവും ഫലപ്പെടുകയാൽ ഭഗവാനും ദേവഹൂതിയും ഒന്നുപോലെ ചരിതാർത്ഥരായി എന്നു നിരൂപണം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ഉത്തമമായ ഭക്തിയോഗത്താൽ ദേവഹൂതി മുക്തയായതുനിമിത്തം താൻ അങ്ഗീകരിച്ചതായ കപിലാചാര്യസ്ഥാനം സഫലമാകയാൽ മറവുള്ളവക്കും ഈ അനുഗ്രഹം കർത്തവ്യമാണെന്നുകരുതി ഭഗവാൻ ആ ഉപദേശകൃത്യത്തിൽ സകുതനായിത്തീർന്നു എന്നു സരസമായി പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നു.

നിരൂപണം.

ഭക്തിയോഗേന മുക്താ—'വിമലമതിരുപാത്തെഃ' എന്നിത്യാദിയാൽ നാലാമതുശ്ലോകത്തിൽ ഉപന്യസിച്ചതായ 'വിമലമതി' തന്നെ ഇവിടേയും 'വിമലമതിരഥാസൌ' എന്നീ ഭാഗത്താൽ ആവർത്തിച്ചതുകൊണ്ടു ശബ്ദമാത്രകൊണ്ടുപോലും വിടാതെ ഉപദേശം ദേവഹൂതിയിൽ അത്ഭുതമായി ഭവിച്ചു എന്നുള്ള കാര്യം വ്യക്തമാകുന്നു. ആ ശ്ലോകത്തിൽ പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്ന ഗരുഡാധിരൂഢനായും മറവുമുള്ള ഭഗവാനാണ് ഈ ഭക്തിയോഗത്തിൽ ഭജനീയനായി സിദ്ധി നല്കിയതെന്നുള്ള സങ്ഗതിയും ഇതുകൊണ്ടു സൂചിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു.

ജനഹിതാർത്ഥം വർത്തസേ—സാങ്ഖ്യോപദേശം ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു എന്നും മൌനിയായി യോഗസിദ്ധിയിൽ ഇരിക്കുന്നു എന്നും രണ്ടു വിധത്തിൽ ഇവിടെ താത്പര്യം പറയാം. ഇതിൽ രണ്ടാമത്തെ പക്ഷത്തിലാണ് തപോനിഷ്ഠയിലിരുന്നിരുന്ന കപിലമഹർഷിയുടെ പുരോഭാഗത്തിൽ സഗരകുമാരന്മാർ അശ്വത്തെ മോചിപ്പിക്കുവാൻ ശല്യപ്പെടുത്തി നിഷ്ഠാഭങ്ഗംവരുത്തുകയാൽ ദഗ്ധരായി എന്നുള്ള ഐതിഹ്യം യോജിക്കുന്നതു്. യാതൊരു പ്രവൃത്തിയുംകൂടാതെ യോഗിയായുള്ള ഭഗവാന്റെ നിഷ്ഠ—

ന്ന കിഞ്ചിദപി കവ്വാണഃ
സൌഖ്യൈർദുഃഖാന്യപോഹതി."

എന്നുള്ള പ്രമാണമനുസരിച്ചു ലോകങ്ങളുടെ ഉപശാന്തിക്കായി എത്രയും ഉപയോഗവത്തായി ഭവിക്കുന്നു. ദേവഹൂതി തീവ്രമായ ഭക്തിയോഗത്താൽ ഭഗവാനെ സേവിച്ചു തത്തപസാക്ഷാത്കാരംകൊണ്ടു സായുജ്യം പ്രാപിച്ചതും ഭഗവാൻ ലോകോപശാന്തിക്കായി യോഗിയായി തീർന്നതുമായ കായ്യം ഭാഗവതത്തിൽ ഇപ്രകാരം വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു—

"ഏവം സാ കപിലോക്തേന മാർഗ്ഗേണാചിരതഃ പരം
ആത്മാനം ബ്രഹ്മ നിർവ്വാണം ഭഗവന്തമവാപ ഹ.
കപിലോഽപി മഹായോഗീ ഭഗവാൻ പിതുരാശ്രമാത്
മാതരം സമനുജ്ഞാപ്യ പ്രാഗുദീചീം ദിശം യയൌ.
ആസ്തേ യോഗം സമാസ്ഥായ സാങ്ഖ്യാചാര്യൈരഭിഷ്ടുതഃ
തുയാണാമപി ലോകാനാമുപശാന്ത്യൈ സമാഹിതഃ." ൯

കവി, ഭക്തിപ്രധാനമായ കപിലോപാഖ്യാനത്തെ ഉപസംഹരിച്ചിട്ട് ഉപാഖ്യാനശ്രോതാവിന്റെ ഫലശ്രുതിയിൽ കാണുന്ന സകലഭയവിനാശവും, സർവ്വാഭീഷ്ടസിദ്ധിയും ആസ്പദമാക്കി രോഗനിവാരണവും ഭക്തിയും പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു:—

പരമ! കിമു ബഹ്വക്ത്യാ തവ പാദാംഭോജഭക്തിം
സകലഭയവിനേത്രീം സർവ്വകാമോപനേത്രീം
വദസി ഖലു ദൃഢം ത്വം തദ്വിധൂയാമയാൻ മേ
ഗുരുപവനപുരേശ! ത്വയ്യുപാധത്സ്വ ഭക്തിം. ൧൦

(ഹേ!) പരമ! (ഭഗവൻ!) = (അല്ലയോ) പരമനായി (സർവ്വോത്കൃഷ്ടനായുള്ള ഭഗവൻ!)

ബഹ്വക്ത്യാ = ബഹ്വുക്തിയാൽ (അധികം വചനത്താൽ)

കിമു? = എന്തുഫലം (വളരെ പറഞ്ഞിട്ടെന്താണു കായ്യം)

തവ = നിന്തിരുവടി

തവ പാദാംഭോജഭക്തിം = നിന്തിരുവടിയുടെ പാദാരവിന്ദഭക്തിയെ

സകലഭയവിനേത്രീം	= സകലഭയങ്ങളേയും (സ്ഥൂലശരീരത്തെ സംബന്ധിച്ച രോഗജന്യമായ ഭയത്തേയും, സൂക്ഷ്മശരീരത്തെ സംബന്ധിച്ച രാഗദ്വേഷാദിജന്യ ഭയത്തേയും) വിനയിക്കു (നശിപ്പിക്കു)ന്നതായും
സൎവകാമോപനേത്രീം	= സൎവകാമങ്ങളേയും (സ്ഥൂലശരീരം സംബന്ധിച്ച ആരോഗ്യാദിയും സൂക്ഷ്മശരീരം സംബന്ധിച്ച വിവേകാദിയുമായ സമസ്താഭീഷ്ടത്തേയും) ഉപനയി(സമൎപ്പി)ക്കുന്നതായും
വദസി, ഖലു	= പറയുന്നുണ്ടല്ലൊ
തദ്	= അതുകൊണ്ടു
(ഹേ) ഗുരുപവനപുരേശ!	= (അല്ലയോ) ലോകഗുരുവായുള്ള ഗുരുവായൂരപ്പ!
മേ, ആമയാൻ	= എന്റെ ആമയങ്ങളെ (രോഗങ്ങളെ)
(ദൃഢം)	= (നിശ്ചയമായും)
വിധൂയ	= വിധൂനനംചെയ്തിട്ടു (നശിപ്പിച്ചിട്ടു)
ത്വയി	= നിന്തിരുവടിയിൽ
ഭക്തിം	= ഭക്തിയെ (ഉത്തമവിശ്വാസത്തെ—പരമപ്രേമരൂപമായ ചിത്തവൃത്തിയെ)
ദൃഢം	= സ്ഥിരമായി
ഉപാധത്സ്വ.	= ഉപാധാനംചെയ്യണേ. (ചേൎക്കേണമേ.)

സാരം.

അല്ലയോ സകലഗുണസമ്പൂർണ്ണനായി സർവ്വലോകഗുരുവായുള്ള ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയുടെ ഉത്കർഷം അനിതരസാധാരണമാണു്. ലോകത്തെ സൃഷ്ടിക്കയും രക്ഷിക്കയും ചെയ്യേണ്ടുന്ന കൃത്യത്തിൽ ഒരിടത്തു വിജ്ഞാനോപദേശവും മറൊരിടത്തു ദുഷ്ടസംഹരണവും ഇനിയൊരിടത്തു് ഇതൊന്നുമല്ലാതെ യോഗനിഷ്ഠയും നിന്തിരുവടിക്കല്ലാതെ ആർക്കു സാധിക്കും? മാതാവായ ദേവഹൂതിയെ സങ്കല്പിച്ചാണെങ്കിലും സർവ്വലോകർക്കും ഗ്രാഹ്യമായ സാരോപദേശം കൊണ്ടു പരമാത്മസ്വരൂപനായ നിന്തിരുവടി ലക്ഷണവും ലക്ഷ്യവും ഒരു ആളാകയാൽ പുരുഷോത്തമനായി വിജയിക്കുന്നു. എന്തിനു വിസ്തരിക്കുന്നു? ഇതുയും ഉപദേശത്താൽ രതാച്ഛരുക്കത്തിൽ നിന്തിരുവടിയുടെ ചരണാരവിന്ദങ്ങളിലെ ഭക്തിതന്നെ പ്രധാനമായിട്ടുള്ളതെന്നും ആ ഭക്തി സമസ്തസങ്കടങ്ങളേയും നീക്കി സർവാഭീഷ്ടവും നല്കുന്നതാണെന്നും കല്പിച്ചുവല്ലോ. ഈയൊരു കല്പന യഥാർത്ഥമാണെന്നുതന്നെ സകലരും വിശ്വസിക്കുന്നു. അതിന്റെ ഫലം അനുഭവിക്കുന്നു. എനിക്കും ഇതൊന്നുമാത്രമേ പ്രാർത്ഥനീയമായിട്ടുള്ളു. എന്റെ വാതാദിസ്ഥൂലരോഗങ്ങളും രാഗാദിസൂക്ഷ്മരോഗങ്ങളും അകറ്റി ശുദ്ധമായ ചിത്തത്തിൽ ഗരുഡാധിരൂഢനായി ശങ്ഖചക്രഗദാപദ്മപാണിയായി നീലമേഘശ്യാമളനായുള്ള കല്യാണമൂർത്തിയായ നിന്തിരുവടിയെ എപ്പോഴും കണ്ടിരുന്ന ഭക്തിസിദ്ധിക്കുമാറ് അനുഗ്രഹിക്കേണമേ! സത്യസങ്കല്പനായ നിന്തിരുവടിയുടെ ഉപദേശസാരം അനുസരിച്ച് എനിക്ക് ഈ കാര്യം പ്രാർത്ഥിക്കാവുന്നതും ലഭിക്കാവുന്നതുമാകയാൽ തിരുവുള്ളമുണ്ടായി രക്ഷിക്കണമേ!

നിരൂപണം.

ഇവിടെ കപിലോപദേശസാരഭൂതമായ ഭക്തിയുടെ മഹിമയെ ഉപന്യസിച്ചു ഭാഗവതം തൃതീയസ്കന്ധത്തിലെ കഥാസങ്ഗ്രഹം ഉപസംഹരിക്കുന്നു. കിമു ബഹുനോക്ത്യാ — ഇവിടെ ഉക്ത്യാ ബഹു കിമു എന്ന് അന്വയിച്ചും അർത്ഥം പറയാം. അപ്പോൾ വാക്കുകൊണ്ടു വളരെ എന്തിന്? എന്നു താത്പര്യം കിട്ടും. കായ്കൊണ്ടുള്ള സാരമാണു ഗ്രഹിക്കേണ്ടതെന്നും വചനബാഹുല്യം നിഷ്ഫലമാണെന്നും സൂക്ഷ്മം.

സകലഭയവിനേതാ സർവകാമോപനേതാ — ഇവിടത്തെ സകലപദംകൊണ്ടു ശാരീരമായ രോഗഭയംമുതല്ലു പരമാത്മാ

വിനെ മറച്ചിരിക്കുന്ന മായകൊണ്ടുള്ള വ്യാമോഹംവരെയുള്ള എല്ലാത്തരമാപത്തുകളേയും സങ്ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതുപോലെ സ്വപദംകൊണ്ടു സന്താനാദികളായി ലൌകികദൃഷ്ട്യാ സംഭവിക്കുന്ന അഭീഷ്ടംമുതല്ലു പരമാത്മസാക്ഷാത്കാരമായ സായുജ്യംവരെയുള്ള എല്ലാത്തരം ശ്രേയസ്സിനേയും സംക്ഷേപിച്ചിരിക്കുന്നു.

ഗുരുപവനപുരേശ!—സാധാരണമായി അനേകം ദശകങ്ങളുടെ അവസാനത്തിലും (മാരുതപുരാധീശ!) എന്നുംമറ്റും ഗുരുപദം ക്രടാതെ സങ്ഘടിപ്പിച്ചുകാണുന്ന സംബോധനസമ്പ്രദായം വിട്ട് ഇവിടെ ഗുരുശബ്ദംക്രടി ചേർത്തു, ലോകഗുരുവായ കപിലാചാര്യരെപ്പറ്റിയുള്ള ബഹുമാനത്താൽ തദ്രൂപമായി ഗുരുവായൂരപ്പനെ ധ്യാനിച്ചായിരിക്കണം എന്നു തോന്നുന്നു.

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ മഹാകവിഭട്ടതിരിപ്പാട് പ്രാർത്ഥിച്ചിരിക്കുന്ന ഭഗവത്പദാംഭോജഭക്തിയുടെ മഹിമ, അദ്ധ്യാത്മയോഗരഹസ്യങ്ങളെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്ന കപിലോപദേശത്തിന്റെ ഫലശ്രുതി കാണുമ്പോൾ ഒന്നുക്രടി ഉറപ്പിക്കുന്നതാണ്. ഇതാണു ഫലശ്രുതി—

"യ ഇദമനുശ്രുണോതി യോഽഭിധത്തേ
കപിലമുനേർമ്മതമാത്മയോഗഗുഹ്യം
ഭഗവതി കൃതധീഃ സുപർണ്ണകേതാ-
വുപലഭതേ ഭഗവത്പദാരവിന്ദം."

(ഭാഗവതം)

കപിലോപാഖ്യാനം എന്ന പതിനഞ്ചാംദശകം
സമാപ്തം.

തൃതീയസ്കന്ധപരിച്ഛേദം സമാപ്തം.

നാരായണീയം ലക്ഷ്മീവിലാസവ്യാഖ്യാനത്തിൽ
പ്രഥമഭാഗം സംപൂർണ്ണം.

ശ്ലോകാനുക്രമണിക.

നമ്പർ	ശ്ലോകത്തിന്റെ ആദ്യം	ദശകം	പദ്യം	വശം
1	അഗ്നിവാ സർവഭക്ഷപക്ഷണൈഃ	4	11	310
2	അങ്ഗുഷ്ഠമാത്രവപുരത്ര പതിതഃ	12	4	590
3	അണ്ഡം തത് ഖലു പൂർവ്വസൃഷ്ടസലിലേ	5	10	365
4	അത്യായാസകരാണി കർമ്മപടലാനി	2	9	201
5	അന്തർജ്ജലം തദനു	12	8	599
6	അഭ്യുദ്ധരന്നഥ ധരാം	12	10	605
7	അമുഷ്യ ഹി സരോരുഹഃ കിമപി	9	3	479
8	അർച്ചിരാദിഗതിമീദൃശീം പ്രജൻ	4	15	323
9	അസ്യാടേ വപുഷി തേ പ്രയതതഃ	4	4	281
10	അസ്യാദ്യാം പുനരഹർമുഖകൃത്യതുല്യാം	8	3	442
11	അസ്മിൻ പരാത്മൻ! നനു	8	13	470
12	അഹഹ ബഹുലഹിംസാസഞ്ചിതാതൈഃ	15	6	691
13	അഹോ ആരണ്യോഽയം മൃഗഃ	13	3	615
14	ആതാമ്രേ ചരണേ വിനമ്രം	7	10	431
15	ആസ്ഥിതോഽഥ മഹാരാജയേ	4	12	314
16	ഇതി സുവിഭിതവേദ്യാം	15	9	708
17	ഇത്ഥമഭ്യസനനിർഭരോല്ലസത്	4	8	298
18	ഈദൃഗ് ജഗന്മയവപുസ്തവ	6	10	389
19	ഊർദ്ധ്വപ്രസാരിപരിധൂത	12	7	597
20	ഏകാദശാഹ്വയതയാ ച വിഭിന്നരൂപം	10	5	524
21	ഏതേ ഭൂതഗണാസ്തഥേന്ദ്രിയഗണാഃ	5	9	361
22	ഏവം ചതുർദ്ദശജഗന്മയതാം	6	1	369
23	ഏവം താവത് പ്രാകൃതപ്രക്ഷയാന്തേ	8	1	437
24	ഏവം ദുർല്ലഭ്യവസ്തുന്യപി	1	2	27
25	ഏവം ദേവ! ചതുർദ്ദശാത്മകജഗത്	7	1	395
26	ഏവം ച ദ്വിപരാർദ്ധകാലവിഗതൗ	5	3	337
27	ഏവംഭൂതതയാ ഹി ഭക്ത്യഭിഹിതഃ	2	7	184
28	ഏവംഭൂതമനോജ്ഞതാനവസുധാ	2	6	179
29	ഐശ്വര്യം ശങ്കരാദിശ്വരവിനിയമനം	1	10	132
30	കല്പതാം മമ കൃഷ്ണ താവതീം	4	1	265
31	കൃത്സ്നം പ്രജാഃ സൃജതി മയ്യവനി	12	2	585
32	കൃത്സ്നാ തേ സൃഷ്ടിചേഷ്ടാ	1	7	100
33	കാരുണ്യാത് കാമമന്യം ദദതി	1	9	120
34	കാലഃ കർമ്മഗുണാശ്ച ജീവനിവഹാഃ	5	2	332
35	കാലാഖ്യശക്തിം പ്രലയാവസാനേ	8	7	455
36	കാളാംഭോദകുലായകോമളരുചി	7	8	423
37	കിമുക്തൈർഭൂയോഭിസ്തവ ഹി	3	10	259
38	കിരീടമകുടോല്ലസത്കടകഹാര	9	6	491

നമ്പർ	ശ്ലോകങ്ങളിൽ	ദശകം	പദ്യം	വശം
39	കൃപാ തേ ജാതാ ചേത് കിമിവ നഹി	3	3	227
40	കേയൂരാങ്ഗദകങ്കണോത്തമമഹാ	2	2	152
41	കോഽസാവചിന്ത്യമഹിമാ	12	5	592
42	കോഽസൌ മാമവദത് പുമാനിതി	7	3	403
43	ക്രമേണ സഗ്ഗേ പരിവർദ്ധമാനേ	11	1	547
44	ഗച്ഛിഷ്യ കിഷ്ടം തവ ചരണസേവാ	3	2	220
45	ഗോപാണൌ ദൈത്യേ ത്വമപി	13	4	617
46	ഗോപോന്മത്തേ തസ്മിംസ്ത്വവ ഖലു	13	5	620
47	ഗരുഡോപരി കാളമേഘവദ്രം	14	3	645
48	ഗ്രീഷ്മമഹസ്ത്വപ മുഖം ച ജനഃ	6	3	373
49	ചതുർഗുണാംച സഹസ്രമേവം	8	8	458
50	ജങ്ഘേ തലാതലമഥോ സുതലം	6	2	371
51	ജാനന്നപാത്രമഥ ദേഹമജഃ	10	10	543
52	തം തേ നിനാദമുപകർണ്ണ്യ	12	6	594
53	തതഃ ശ്രുത്വാ കാലപ്രതിമമൃഷി	13	6	623
54	തതസ്ത്വദീയാദയി! നാദിരസ്ത്രാത്	8	10	462
55	തതസ്സകലനാളികാവിവരമാഗ്ഗതഃ	9	4	483
56	തതോ ജലേശാത് സദൃശം	11	10	578
57	തത്താദൃങ്മധുരാത്മകം	?	4	166
58	തത്തേ പ്രത്യഗ്രധാരാധര	1	6	90
59	തത്ര വാ തവ പദേഽഥവാ വസൻ	4	13	317
60	തത്രാസൌ ത്രിഗുണാത്മകോഽപി	5	5	344
61	തത്രൈവം പ്രതിഭിൽതേ	7	7	420
62	തത് സമാസ്വദനതൃപ്തിനീം	4	7	293
63	തദേതദംഭോരുഹകുഡ്മളം തേ	8	11	464
64	തദേതാജ്ഞായ ഭവാനവാപ്തഃ	11	5	563
65	തയോഹിരണ്യാക്ഷമഹാസുരേന്ദ്രഃ	11	9	575
66	തവൈവ കൃപയാ പുനഃ	9	10	506
67	തവൈവ വേഷോ ഫണിരാജി	8	6	452
68	തസ്യ ച ക്ഷിതിപയോ മഹോ	4	14	320
69	തസ്യാഥ സഗ്ഗരസികസ്യ	10	7	530
70	താരമന്തരനുചിന്ത്യ സന്തതം	4	3	277
71	താവത് പ്രകോപമുദിതം	10	4	521
72	താവത് സസജ്ജ മനസാ സനകം	10	3	517
73	ത്വചി ച്ഛന്നോ രോമസ്വപി	13	9	633
74	ത്വത് സമാധിവിജയേ തു	4	9	302
75	ത്വദീയത്വൈരൌ കില കാശ്യപാത്	11	7	570
76	ത്വദ് ബ്രഹ്മരന്ധ്രപദമീശ്വര!	6	4	375
77	ത്വദ്ഭക്തിസ്തു കഥാരസാമൃതധുരീ	2	10	207
78	ദിനാവസാനേഽഥ സരോജയോനിഃ	8	5	449
79	ദൃഷ്ട്വാഥ ദൈത്യഹതകേന	12	9	602

നമ്പർ	ശ്ലോകങ്ങൾ	ദശകം	പദ്യം	വശം
80	ദൃഷ്ട്വാ സംഭൃതസംഭ്രമഃ	7	9	428
81	ധർമ്മാദികാനഭിസൃജന്നഥ	10	8	533
82	ധ്യായതാം സകളമൂർത്തിമീദൃശീം	4	6	288
83	നമ്രാണാം സന്നിധത്തേ സതതമപി	1	8	109
84	നാനാദിവ്യവധൂജനൈരഭിവൃതാ	7	6	415
85	നിജഭർതൃഗിരാ ഭവന്നിഷേവാ	14	9	660
86	നിർവ്വാപാരോഽപി നിഷ്കാരണം	1	5	79
87	നിശ്ശേഷവിശ്വരചനാ ച	6	5	378
88	നിഷ്കമ്പേ നിത്യപൂർണ്ണേ	1	4	66
89	നിഷ്കാമം നിയതസ്വധർമ്മചരണം	2	8	190
90	പഞ്ചാശദബ്ദമധുനാ	8	4	445
91	പഠന്തോ നാമാനി പ്രമദഭരസിന്ധൌ	3	1	214
92	പരമ! കിമു ബഹൂക്ത്യാ	15	10	712
93	പിതൃസുരഗണയാജീ	15	8	702
94	പൃഷ്ഠം ത്വധർമ്മ ഇഹ ദേവ! മനഃ	6	7	382
95	പ്രകൃതിഗതഗുണൌഘൈഃ	15	3	678
96	പ്രകൃതിമഹദഹങ്കാരാശ്ച	15	2	672
97	പ്രഭൃതാധിവ്യാധിപ്രസഭചലിതേ	3	8	248
98	പ്രസാദ്യ ഗീർഭിഃ സ്തുവതോ മുനീന്ദ്രാൻ	11	6	566
99	ബ്രഹ്മചര്യ്യദൃഢതാദിഭിർയ്യമൈഃ	4	2	274
100	ഭവച്ചക്രജ്യോതിഷ്കണലവ	13	7	626
101	ഭവദ്ദിദൃക്ഷൂൻ ഭവനം വിവിക്ഷൂൻ	11	3	556
102	ഭവദ്ഭക്തിഃ സ്ഫീതാ ഭവതു മമ	3	5	234
103	ഭവദ്ഭക്തിസ്താവത് പ്രമുഖമധുരാ	3	6	238
104	ഭൂമൻ! മാനസബുദ്ധ്യഹംകൃതിമളത്	5	7	35
105	മതിരഹ ഗുണസക്താ	15	1	665
106	മനുനോപഹൃതാം പ്രദേവഹൂതിം	14	6	653
107	മനോജ്ഞനൈഃ ശ്രേയസകനിനാദ്യൈഃ	11	2	550
108	മമ ഗുണഗണലീലാകർണ്ണനൈഃ	15	5	686
109	മരുദ്ഗേഹാധീശ! ത്വയ ഖലു	3	9	253
110	മഹാകായഃ സോഽയം തവ	13	8	630
111	മഹാർണ്ണവവിഘൂർണ്ണിതം കമലമേവ	9	2	477
112	മായാ യത്ര കദാപി നോ വികുരുതേ	7	4	407
113	മായാ വിലാസഹസിതം ശ്വസിതം	6	6	380
114	മായാസന്നിഹിതോഽപ്രവിഷ്ടവപുഷാ	5	4	341
115	മഥ്യാഗ്രഹാസ്മിമതിരാഗവികോപ	10	2	513
116	മുനിപ്രൌഢാ രൂഢാ ജഗതി ഖലു	3	4	231
117	മുനീന്ദ്രൈരിത്യാദ സ്തവ മുഖരൈഃ	13	10	636
118	യത് ത്രൈലോക്യമഹീയഃ സോഽപി	2	3	161

നമ്പർ	ശ്ലോകങ്ങൾ	ദശകം	പദ്യം	വശം
119	യസ്മിന്നാമ ചതുർഭുജാ	7	5	411
120	യുവതിജഠരഖിന്നഃ	15	7	696
121	രുദ്രാഭിസൃഷ്ടഭയദാകൃതി	10	6	527
122	ലക്ഷ്മീസ്താവകരാമണീയകഹൃതാ	2	5	174
123	ലഭസ്വ ഭുവനത്രയീരചനദക്ഷതാം	9	8	499
124	ലിങ്ഗദേഹമപി സന്ത്യജൻ	4	10	305
125	വനമേയുഷി കർദ്ദമേ പ്രസന്നേ	14	10	662
126	വിധൂയ ക്ലേശാൻ മേ കുരു	3	7	244
127	വിബുധ്യ ച ത്വം ജലഗർഭശായിൻ!	8	9	460
128	വിമലമതിരുപാത്തൈഃ	15	4	683
129	വിസ്തുടാവയവഭേദസുന്ദരം	4	5	285
130	വേദാൻ പുരാണനിവഹാനപി	10	9	537
131	വൈകുണ്ഠലോകാനുചിതപ്രചേഷ്ടൌ	11	4	560
132	വൈകുണ്ഠ! വർദ്ധിതബലോഽഥ	10	1	510
133	വ്യക്താവ്യക്തമിദം ന കിഞ്ചിദഭവത്	5	1	329
134	ശതം കൃതതപാസ്തതഃ സ ഖലു	9	9	503
135	ശതവർഷമഥ വ്യതീത്യ സോഽയം	14	8	658
136	ശതേന പരിവത്സരൈഃ	9	5	486
137	ശബ്ദാദ് വ്യോമ തതഃ സസർജ്ജിഥ	5	8	356
138	ശ്രുതിപ്രകരദർശിതപ്രചുരവൈഭവ!	9	7	494
139	ശ്രോണീസ്ഥലം മൃഗഗണാഃ	6	8	384
140	സംസാരചക്രമയി! ചക്രധര!	6	9	386
141	സത്ത്വം യത്തത് പരാഭ്യാം	1	3	51
142	സ പുനസ്ത്വദുപാസനപ്രഭാവാത്	14	7	655
143	സ മനുഃ ശതരൂപയാ മഹിഷ്യാ	14	5	651
144	സമനുസ്മൃതതാവകാങ്ഘ്രിയുഗ്മഃ	14	1	640
145	സമയേ ഖലു തത്ര കർദ്ദമാഖ്യഃ	14	2	643
146	സ മായാവീ വിഷ്ണുർഹരതി	13	2	611
147	സംഫുല്ലപത്രേ നിതരാം വിചിത്രേ	8	12	466
148	സാന്ദ്രാനന്ദാവബോധാത്മകം	1	1	1
149	സൂര്യസ്പർദ്ധികിരീടം	2	1	144
150	സോഽയം ചതുർയ്യുഗസഹസ്രമിതാനി	8	2	439
151	സോഽയം വിശ്വവിസർഗ്ഗദത്തഹൃദയഃ	7	2	399
152	സോഽഹം ച ത്രിഗുണക്രമാത്	5	6	348
153	സ്തുവതേ പുലകാവൃതായ തസ്മൈ	14	4	648
154	സ്ഥിതഃ സ കമലോദ്ഭവസ്തവ	9	1	473
155	സ്വായംഭുവോ മനുരഥോ	12	1	582
156	ഹാ! ഹാ! വിഭോ! ജലമഹം	12	3	587
157	ഹിരണ്യപൂർവ്വഃ കശിപുഃ കിലൈകഃ	11	8	572
158	ഹിരണ്യാക്ഷം താവദ് വരദ!	13	1	608

പ്രമാണാനുക്രമണിക.

പുറം	പ്രമാണങ്ങൾ	ഗ്രന്ഥനാമം	കർത്തൃനാമം
൩൧൩	അഗ്നിർജ്യോതിരഹഃ ശുക്ലഃ	ഭഗവദ്ഗീതാ	വ്യാസൻ
൭൦൮	ടി	ടി	ടി
൩൮൮	അഗ്നിർമൂർദ്ധാ ചക്ഷുഷീ	ശ്രുതി	...
൧൧൩	അങ്ഗനാമങ്ഗനാമന്തരാ	കൃഷ്ണകർണ്ണാമൃതം	ലീലാശുകൻ
ൻ൪	അങ്ഗപ്രത്യങ്ഗകാനാം	രസാർണ്ണവസുധാകരം	ശിങ്ഗഭൂപൻ
൭൪൦	അങ്ഗാനി വേദാശ്ചത്വാരഃ	മനുസ്മൃതി	മനു
൨൨൪	അച്യുതാനന്തഗോവിന്ദ	ഭാരതം	വ്യാസൻ
൭൪൭	ടി	ടി	ടി
൧൩ൻ	അജാവലേപാന്ധതമോന്ധ	ഭാഗവതം	ടി
൧൨൮	അണിമാ മഹിമാ ചൈവ	അമരകോശം	അമരസിംഹൻ
൪ൻ൮	അത ഋഷയോ ദധുസ്ത്വയി മനഃ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൪൩൩	അത്ര സർഗ്ഗോ വിസർഗ്ഗശ്ച	ടി	ടി
൨൮൮	അത്രൈകാവയവം ധ്യായേത്	ടി	ടി
൭൦൭	അഥ യ ഇമേ ഗ്രാമേ ഇഷ്ടാപൂർത്തേ	ശ്രുതി	
൧൪൩	അഥാപി യത് പാദനഖാവസൃഷ്ടം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൩൧൩	അഥോ അനന്തസ്യ മുഖാനലേന	ടി	ടി
൨൩൧	അഥോ വിഹായേമമമും ച ലോകം	ടി	ടി
൧൦൩	അദൃഷ്ടാശ്രുതവസ്തുത്വാത് സ	ടി	ടി
൭൦൦	അദ്ഭിഃ പ്രക്ഷാളിതവപുരപി	ഭക്തിസംവർദ്ധനശതകം	ബ്രഹ്മദത്തൻ
൧൧൭	അനന്യാശ്ചിന്തയന്തോ മാം	ഭഗവദ്ഗീതാ	വ്യാസൻ
൩൨൩	അനാവൃത്തിഃ ശബ്ദാദ് അനാവൃത്തിഃ	ബ്രഹ്മസൂത്രം	ടി
൩൮൧	അനിമിത്തനിമിത്തേന	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൪൧൪	അനിമിത്താ ഭാഗവതീ ഭക്തിഃ	ഭാഗവതം	ടി
൩൩ൻ	അനിഷ്ടമിഷ്ടം മിശ്രം ച	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൪൭൪	അന്തഃ സ തസ്മിൻ സലിലേ	ഭാഗവതം	ടി
൩൪൨	അന്തരമവകാശേ/വധിപരിധാനേ	അമരകോശം	അമരസിംഹൻ
൨൦൪	അപവിത്രഃ പവിത്രോ വാ	ഭാരതം	വ്യാസൻ
൨൦൭	അപി ചേത് സുദുരാചാരഃ	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൩ൻ൦	അഭിസന്ധായ യോ ഹിംസാം	ഭാഗവതം	ടി
൪൪ൻ	അയം തു കഥിതഃ കല്പഃ	ടി	ടി
൨൨൭	അയം ഹി കൃതനിർവേശഃ	ടി	ടി
൨൨	അയമാത്മാ ബ്രഹ്മ	ശ്രുതി	...
൩൪൨	അയാതയാമാസ്തസ്യാസൻ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൭൩൦	അലം പ്രജാഭിഃ സൃഷ്ടാഭിഃ	ടി	ടി
൪൦	അലങ്കാരഃ പരികരഃ	ചന്ദ്രാലോകം	ജയദേവൻ

പുറം	പ്രമാണങ്ങൾ	ഗ്രന്ഥനാമം	കർത്തൃനാമം
൫൧൬	അവിദ്യാസ്മിതാരാഗദ്വേഷ	യോഗസൂത്രം	പതഞ്ജലി
൪൪൨	അവ്യക്താദ്വ്യക്തയഃ സർവ്വഃ	ഭഗവദ്ഗീതാ	വ്യാസൻ
൬൫൩	അവ്യാക്ഷേപോ ഭവിഷ്യന്ത്യാഃ	രഘുവംശം	കാളിദാസൻ
൬൫൦	അസിതാപാങ്ഗീം വയഃശീല-ഗുണാന്വിതാം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൩൫൫	അഹന്തത്ത്വാദ് വികുർവ്വാണാത്	ടി	ടി
൪൩൪	അഹമേവാസമേകോ/ഗ്രേ	ചതുഃശ്ലോകീഭാഗവതം	ടി
൨൬൬	അഹിംസാ സത്യമസ്തേയം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൨൬൦	അഹിംസാസത്യാസ്തേയബ്രഹ്മ-ചര്യാ	യോഗസൂത്രം	പതഞ്ജലി
൫൪൨	അഹോ അദ്ഭുതമേതന്മേ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൧൯൯	അഹോ അമീഷാം കിമകാരി ശോഭനം	ടി	ടി
൧൯൯	അഹോ നൃജന്മാഖില്ലജന്മശോഭനം	ടി	ടി
൨൧	അഹം ബ്രഹ്മാസ്മി	ശ്രുതി	...
൫൪൬	ആകൂതിർദ്ദേവഹൂതിശ്ച പ്രസൂതിഃ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൧൫൧	ആജാനുലംബിനീ മാലാ	...	...
൧൬	ആത്മാരാമാശ്ച മുനയഃ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൧൨൯	ആത്മാരാമം പൂർണ്ണകാമം	ടി	ടി
൩൯൮	ആദാവഭൂച്ശതധൃതീ	ടി	ടി
൩൧൩	ആദിത്യാച്ചന്ദ്രമസം ചന്ദ്രമസഃ	ശ്രുതി	...
൫൮൫	ആദേശേഹം ഭഗവതഃ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൪൭൩	ആധാരാധേയയോരാനുരൂപ്യാ-ഭാവോ	ചന്ദ്രാലോകം	ജയദേവൻ
൫	ആനന്ദോ ബ്രഹ്മ	ശ്രുതി	...
൧൩൦	ടി	ടി	...
൩൨൬	ആബ്രഹ്മഭുവനാല്ലോകാഃ	ഭഗവദ്ഗീതാ	വ്യാസൻ
൧൫൧	ആഭരണസ്യാഭരണം പ്രസാധന	വിക്രമോർവ്വശീയം	കാളിദാസൻ
൨൩	ആഭാസത്വേ വിരോധസ്യ	ചന്ദ്രാലോകം	ജയദേവൻ
൫൪൨	ആയുർവ്വേദം ധനുർവ്വേദം ഗാന്ധർവ്വം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൭൦൧	ആശാപാശൈർന്നിഗളിതം	ഭക്തിസംവർദ്ധനശതകം	ബ്രഹ്മദത്തൻ
൩൩൨	ആസീദിദം തമോഭൂതമപ്രജ്ഞാതം	മനുസ്മൃതി	മനു
൭൧൨	ആസ്തേ യോഗം സമാസ്ഥായ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൫൬	ഇച്ഛാമാത്രം പ്രഭോഃ സൃഷ്ടിഃ	...	...
൫൯൪	ഇതി മീമാംസതസ്തസ്യ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ

പുറം	പ്രമാണങ്ങളിൽ	ഗ്രന്ഥനാമം	കർത്തൃനാമം
൪൪൨	ഇതിഹാസപുരാണാഭ്യാം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൪൯൦	ഇത്യഭിധ്യായതോ നാസാവിച	ടി	ടി
൪൭൯	ഇദം ച സപ്തമം ജന്മ	ഭാരതം	ടി
൪൩൯	ഇദമിത്ഥമിതി പ്രായസ്സവ	ഭാഗവതം	ടി
൧൫	ഇദമുത്തമമതിശയിനി വ്യങ്ഗ്യേ	കാവ്യപ്രകാശം	മമ്മടഭട്ടൻ
൩൯൩	ഇയാനസ്യാവിശ്വരവിഗ്രഹസ്യ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൩൨൯	ഈശസ്യ കേശാൻ വിദുരംബു- വാഹാൻ	ടി	ടി
൩൨൫	ഉച്ചൈരൂലൂധ്വനിരുച്ചചാര	നൈഷധം	ശ്രീഹർഷൻ
൧൦൦	ഉത്തിഷ്ഠാസുഃ കഥമപി സമുത്താ- പിതഃ	ഭക്തിനവഭ്- നശതകം	ബ്രഹ്മദത്തൻ
൫൯൯	ഉത്സങ്ഗാന്നാരദോ ജജ്ഞേ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൭൯൧	ഉത്സീദേയുരിമേ ലോകാഃ	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൧൫	ഉപമാ ത്വത്ര സാദൃശ്യലക്ഷ്മീഃ	ചന്ദ്രാലോകം	ജയദേവൻ
൩൧൪	ഉരഃസ്ഥലം ജ്യോതിഃ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൪൩൪	ഉല്ലാലോ നിപുണേ ഹൃഷ്ടേ	രഹസ്യകോശം	....
൪൪൯	ഊചുഃ സുഹൃത്തമദിദൃക്ഷിതഭങ്ഗ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൪൨൨	ഋഗ്യജുഃസാമാഥർവ്വാഖ്യാൻ	ടി	ടി
൪൩൪	ഋതേർത്ഥം യത് പ്രതീയേത	ചതുഃശ്ലോകീ- ഭാഗവതം	ടി
൪൦൩	ഋഷിമാർഷ്ടിം ന ബധ്നാതി	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൧൫	ഏകമേവാദ്വിതീയം	ശ്രുതി	...
൪൪	ഏകോ രസഃ കരുണ ഏവ	ഉത്തരരാമച- രിതം	ഭവഭൂതി
൪൭൩	ഏഃകാവിഷ്ണുർമ്മഹദ്ഭൂതം	ഭാരതം	വ്യാസൻ
൪൭൦	ഏതത് പുരൈവ നിർദ്ദിഷ്ടം രമയാ	ഭാഗവതം	ടി
൩൩൪	ഏതദ് ബുദ്ധ്വാ ബുദ്ധിമാൻ	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൪൩൪	ഏതന്മതം സമാതിഷ്ഠ	ചതുഃശ്ലോകീഭാ- ഗവതം	ടി
൫൩൯	ഏതന്മഹാപുണ്യമലം പവിത്രം	ഭാഗവതം	ടി
൪൩൪	ഏതാവദേവ ജിജ്ഞാസ്യം	ചതുഃശ്ലോകീഭാ- ഗവതം	ടി
൧൪	ഏതേ ചാംശകലാഃ പുംസഃ	ഭാഗവതം	ടി
൩൭൫	ഏതേ യമാഃ സനിയമാഃ	ടി	ടി
൨൨൩	ഏവമേവാമുത്ര	ശ്രുതി	...
൫൫൫	ഏവം തദൈവ ഭഗവാനരവിന്ദ- നാഭഃ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ

പുറം	പ്രമാണങ്ങൾ	ഗ്രന്ഥനാമം	കർതൃനാമം
൪൪൩	ഏവം യുക്തകൃതസ്തസ്യ ദൈവം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൭൫൨	ഏവം സാ കപിലോക്തേന	ടി	ടി
൫൩൦	ഏഷ ഹ്യേവ ആനന്ദയാതി	ശ്രുതി	...
൩൨൦	ഏഷാ ഘോരതമാ സന്ധ്യാ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൫൩൩	ഐശ്വർയ്യസ്യ സമഗ്രസ്യ	വിഷ്ണുപുരാണം	ടി
൪൭൯	ക ഏഷ യോഽസാവഹമബ്ജ	ഭാഗവതം	ടി
൪൪൪	കക്ഷാഃ രക്ഷകസഹിതദ്വാരാണി	ഭാഗവതം സുബോധിനി വ്യാഖ്യാനം	വല്ലഭാചാര്യർ
൩൩൩	കഥമസതഃ സജ്ജായേത	ശ്രുതി	...
൨൨൩	കദാ വാരാണസ്യാം	...	...
൭൫൨	കപിലോഽപി മഹായോഗീ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൩൯൯	കമണ്ഡലാക്ഷസൂത്രസ്രക്	വിശ്വകർമ്മശാസ്ത്രം	വിശ്വകർമ്മാവ്
൫൯൭	കർമ്മ കുരുമാ സുഷുപ്ഥാഃ	ശ്രുതി	
൫൯൭	കർമ്മണൈവ ഹി സംസിദ്ധിം	ഭഗവദ്ഗീതാ	വ്യാസൻ
൫൯൪	കർമ്മണ്യേവാധികാരസ്തേ	ടി	ടി
൩൯൫	കർമ്മനിർഹാരമുദ്ദിശ്യ	ഭാഗവതം	ടി
൨൨൨	കല്പഃ ശാസ്ത്രേ വിധൌ ന്യായേ	മേദിനീകോശം	...
൪൪൪	കല്പാന്ത ഏതദഖിലം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൫൯൭	കഷായേ കർമ്മഭിഃ പക്വേ	സ്തുതി	...
൫൪൦	കാന്താസമ്മിശ്രദേഹഃ	മുളവികാഗ്നിമിത്രം	കാളിദാസൻ
൫൯൪	കായേന മനസാ ബുദ്ധ്യാ	ഭഗവദ്ഗീതാ	വ്യാസൻ
൩൩൪	കാലസംജ്ഞാം തദാ ദേവീം	ഭാഗവതം	ടി
൪൯൦	കാലേന സോഽജഃ പുരുഷായുഷാ	ടി	ടി
൩൨൩	കാഷ്ഠാം ഭഗവതോ ധ്യായേത്	ടി	ടി
൫൨൨	കിം ജന്മഭിസ്ത്രിഭിർവേഹ	ടി	ടി
൫൨൨	കിം വാ യോഗേന സാങ്ഖ്യേന	ടി	ടി
൭൦൨	കിഞ്ചിദ്ദുഷ്ട്വാ സപദി വിപദേ	ഭക്തിസംവർദ്ധനശതകം	ബ്രഹ്മദത്തൻ
൨൩൦	കിമലഭ്യം ഭഗവതി പ്രസന്നേ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൪൨൩	കിരീടിനം കുണ്ഡലിനം	ടി	ടി
൩൪൨	ടി	ടി	ടി
൪൫൯	കുർവന്ത്യഹൈതുകീം ഭക്തിം	ടി	ടി
൩൫	ക്ലജന്തം രാമരാമേതി	...	...
൪൩൯	കേചനോദ്ബുദ്ധവൈരേണ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൨൫൨	കേചിത് കേവലയാ ഭക്ത്യാ	ടി	ടി
൫൫	കേവലോ നിർഗുണശ്ച	ശ്രുതി	...

പുറം	പ്രമാണങ്ങൾ	ഗ്രന്ഥനാമം	കർത്തൃനാമം
൧൫൮	കൌസ്തുഭവ്യപദേശേന	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൭൦൦	ക്രീഡാലൌല്യാദ് ഗുരുഭിരസകൃത്	ഭക്തിസംവർദ്ധനശതകം	ബ്രഹ്മദത്തൻ
൩൯൯	ക്ഷാരൈരുഷ്ണൈരപിച കടുഭിഃ	ടി	ടി
൨൩൭	ക്ഷിപ്രം ഭവതി ധർമ്മാത്മാ	ഭഗവദ്ഗീതാ	വ്യാസൻ
൧൧൨	ക്ഷീണേ പുണ്യേ മർത്ത്യലോകം	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൩൦൮	ടി [വിശന്തി	ടി	ടി
൩൦൭	ഖുരൈഃ ക്ഷുരപ്രൈർദരയൻ	ഭാഗവതം	ടി
൧൯൯	ഗതാനുഗതികോ ലോകഃ	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൧൯	ഗുരുരേവ പരം ബ്രഹ്മ	ശ്രുതി	...
൪൪	ഗോപ്യഃ കാമാത്	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൩൩൫	ഘടാനാം നിർമ്മാതുസ്ത്രിഭുവന	ശതകകാവ്യം	ഭർത്തൃഹരി
൩൦൮	ഘടേ ഭിന്നേ യഥാകാശം	വിവേകചൂഡാമണി	ശ്രീശങ്കരാചാര്യർ
൩൭൮	ചക്ഷുരഭൂത് പതങ്ഗഃ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൩൭	ചഞ്ചലം ഹി മനഃ കൃഷ്ണ	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൪൭൦	ചതുർയ്യുഗാണാം ച സഹസ്രം	ഭാഗവതം	ടി
൩൭൮	ചന്ദ്രമാ മനസോ	ശ്രുതി	...
൯൩	ചയസ്തിഷാമിത്യവധാരിതം	മാഘം	മാഘൻ
൨൮൭	ടി	ടി	ടി
൩൯൩	ചാതുർവ്വർണ്യപ്രഭുതിവിഭിദാ	ഭക്തിസംവർദ്ധനശതകം	ബ്രഹ്മദത്തൻ
൧൯൫	ചിത്തസ്യ ശുദ്ധയേ കർമ്മ	വിവേകചൂഡാമണി	ശ്രീശങ്കരാചാര്യർ
൩൩൯	ചേതഃ ഖലസ്യ ബന്ധായ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൫൫൦	ചേരുർവിഹായസാ ലോകാൻ	ടി	ടി
൩൩൩	ഛന്ദാംസി യസ്യ ത്വചി	ടി	ടി
൩൮൯	ഛന്ദാംസ്യനന്തസ്യ ശിരഃ	ടി	ടി
൫൩൩	ഛായായാഃ കർദ്ദമോ ജജ്ഞേ	ടി	ടി
൩൪൫	ടി	ടി	ടി
൩൧൧	ജഗൃഹേ പൌരുഷം	ടി	ടി
൫൯൩	ജനോലോകഗതൈഃ	വിഷ്ണുപുരാണം	ടി
൩൪	ജന്തൂനാം നരജന്മ ദുർല്ലഭം	...	...
൪൩൭	ജന്മ കർമ്മ ച മേ ദിവ്യമേവം	ഭഗവദ്ഗീതാ	വ്യാസൻ
൪൩	ജന്മാദ്യസ്യ യതഃ	ഭാഗവതം	ടി
൪൭൩	ജലേ വിഷ്ണുഃ സ്ഥലേ വിഷ്ണുഃ	ഭാരതം	ടി
൩൧൭	ജഹാസ ചായം വനഗോചരഃ	ഭാഗവതം	ടി
൨൪൭	ജിഹ്വേ! കീർത്തയ കേശവം	മുകുന്ദമാലാ	കുലഖേരപ്പെരു
൧൦൩	ജീവം വ്യപോഹേത് കുശലഃ	...	... [മാൾ
൧൦൩	ജീവോ ജീവം വിഹായ മാം	...	...
൧൯൮	ജ്ഞാനം തു പരമാ ഭക്തിഃ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ

പുറം	പ്രമാണങ്ങൾ	ഗ്രന്ഥനാമം	കർത്തൃനാമം
൪൩൪	ജ്ഞാനം പരമഗുഹ്യം മേ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൧൯൮	ജ്ഞാനാഗ്നിഃ സർവ്വകർമ്മാണി	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൩൮൧	ജ്ഞാനേന ദൃഷ്ടതത്ത്വേന	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൩൯൧	ഞാനെന്നുമെനിക്കുള്ളതെന്നും	നളചരിതം	ഉണ്ണായിവാര്യർ
൪൦൩	തത ആത്മനി ലോകേ ച	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൨൩൭	തതഃ പ്രത്യക്ചേതനാധിഗമഃ	യോഗസൂത്രം	പതഞ്ജലി
൨൯൭	തതഃ ശങ്ഖഗദാചക്ര	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൩൦൭	തതഃ സമുത്ക്ഷിപ്യ ധരാം	വിഷ്ണുപുരാണം	വ്യാസൻ
൪൯൦	തതോ നിവൃത്തോ പ്രതിലബ്ധകാമഃ	ഭാഗവതം	ടി
൩൪൪	തതോ ഭവന്മഹത്തത്ത്വം	ടി	ടി
൨൧	തത്ത്വമസി	ശ്രുതി	
൩൧൩	തത്പുരുഷോ മാനവഃ സ	ടി	
൨൭൨	തത്ര പ്രത്യയൈകതാനതാ ധ്യാനം	യോഗസൂത്രം	പതഞ്ജലി
൨൭൦	തത്ര സ്ഥിരസുഖമാസനം	ടി	ടി
൪൪൩	തത്സങ്കുലം ഹരിപദാനതി	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൩൩൪	തത് സൃഷ്ട്വാ തദേവാനുപ്രാവിശത്	ശ്രുതി	
൨൦൪	തഥാപരേ ചാത്മസമാധിയോഗ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൪൩൧	തഥാപി നാഥമാനസ്യ	ടി	ടി
൩൩൪	തദനു പ്രവിശ്യ സച്ചത്യച്ചാഭവത്	ശ്രുതി	
ടി	തദാ സംഹത്യ ചാന്യോന്യം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൨൩൯	തദേവാർത്ഥമാത്രനിർഭാസം	യോഗസൂത്രം	പതഞ്ജലി
൨൭൨	ടി	ടി	ടി
൨൯൭	തദൈകാവയവം ദേവം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൩൪൦	തദൈക്ഷത ബഹു സ്യാം	ശ്രുതി	
൨൪	ടി	ടി	
൧൩	തദ്യഥേഹ കർമ്മചിതോ ലോകഃ	ടി	
൪൩൯	തദ് വഃ പ്രസാദയാമ്യദ്യ ബ്രഹ്മ ദൈവം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൪൩൩	തദ് വാമമുഷ്യ പരമസ്യ വികുണ്ഠ ഭർത്തുഃ	ടി	ടി
൪൦൩	തദ് വിലോക്യാബ്ജസംഭൂതഃ	ടി	ടി
൭൪	തദ്വൈ ഭഗവതോ രൂപം	ടി	ടി
൧൩൪	തന്മാധുര്യം യത്ര ചേഷ്ടാദൃഷ്ട്യാദേഃ	രസാർണ്ണവസുധാകരം	ശിങ്ഗഭൂപൻ
൪൩൦	തപ ആതിഷ്ഠ ഭദ്രം തേ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൪൦൩	തപസാ ഹ്യേധമാനേന	ടി	ടി
൧൮൭	തപസ്വിഭ്യോ ധികോ യോഗീ	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൩൨൯	തം മുഷ്ടിഭിർവിനിഘ്നന്തം	ഭാഗവതം	ടി
൪൩൭	തമധർമ്മേ കൃതമതിം	ടി	ടി
൧൯൪	തമേവം വിദിത്വാതിമൃത്യുമേതി	ശ്രുതി	

പുറം	പ്രമാണങ്ങൾ	ഗ്രന്ഥനാമം	കർത്തൃനാമം
൫൧൫	തമോ മോഹോ മഹാമോഹഃ	വിഷ്ണുപുരാണം	വ്യാസൻ
൧൯൫	തരതി ശോകമാത്മവിത്	ശ്രുതി	...
൩൩൨	തർഹി ന സന്നചാസദുഭയം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൪൭൦	തല്ലോകപദ്മം സ ച ഏവ വിഷ്ണുഃ	ടി	ടി
൩൩൦	തസ്മാദ്വാ ആത്മന ആകാശഃ	ശ്രുതി	...
൫൫൪	തസ്മിന്നരീത്യ മുനയഃ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൨൦	തസ്മിൻ ദൃഷ്ടേ പരാവരേ	ശ്രുതി	...
൭൦൭	തസ്മിൻ യാവാത്സമ്പാതമുഷിത്വാ	ടി	...
൨൭൧	തസ്മിൻ സതി ശ്വാസപ്രശ്വാസയോഃ	യോഗസൂത്രം	പതഞ്ജലി
൪൦൭	തസ്മൈ സ്വലോകം ഭഗവാൻ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൩൩൦	തസ്യ ഭാസാ സർവ്വമിദം	ശ്രുതി	...
൪൭൭	തസ്യാം സ ചാംഭോരുഹകർണ്ണികായാം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൫൯൨	തസ്യാഭിപശ്യതഃ ഖസ്ഥഃ	ടി	ടി
൫൩൩	തസ്യാരവിന്ദനയനസ്യ പദാരവിന്ദ	ടി	ടി
൪൭൦	തസ്യാർത്ഥസൂക്ഷ്മാഭിനിവിഷ്ട	ടി	ടി
൪൪൯	തസ്യൈവ ചാന്തേ കല്പോഽഭൂത്	ടി	ടി
൫൫൯	താൻ വീക്ഷ്യ വാതരശനാംശ്ചതുരഃ	ടി	ടി
൫൪൩	താഭ്യാം രൂപവിഭാഗാഭ്യാം	ടി	ടി
൩൫൫	താമസാദപി ഭൂതാദ്വൈ	ടി	ടി
൩൩൦	താമസാദ് ഭൂതസൂക്ഷ്മാദി	ടി	ടി
൩൩൫	താമിസ്രാത്ഥാന്ധതാമിസ്രാഃ	ടി	ടി
൩൪൭	താവത് പ്രസന്നോ ഭഗവാൻ	ടി	ടി
൩൯൯	തുന്ദിലാ സോത്തരീയോപവീതാ	വിശ്വകർമ്മശാസ്ത്രം	വിശ്വകർമ്മാവ്
൧൫൧	തുളസീകുന്ദമന്ദാരപാരിജാത	...	...
൩൭൩	തേന സംസാരപദവീം	...	...
൧൭൭	തേനൈകമാത്മാനമശേഷ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൫൨൦	തേ നൈച്ഛന്മോക്ഷധർമ്മാണഃ	ടി	ടി
൨൦൫	തേ പ്രാപ്നുവന്തി മാമേവ	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൩൧൩	തേഽർച്ചിഷമഭിസംഭവന്തി	ശ്രുതി	...
൫൩൩	തേ വാ അമുഷ്യ വദനാസിത	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൫൯൩	തേഷാം സതാം വേദവിതാനമൂർത്തിഃ	ടി	ടി
൩൫൫	തൈജസാത്തു വികുർവ്വാണാദ്	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
,,	തൈജസാനീന്ദ്രിയാണ്യേവ	ടി	ടി
൪൧൪	തൈർദ്ദശനീയാവയവൈ		
൫൧൨	തോയേന ജീവാൻ വിസസർജ്ജ	...	...

പുറം	പ്രമാണങ്ങൾ	ഗ്രന്ഥനാമം	കർത്തൃനാമം
൧൦൧	ത്യക്ത്വാ ധൈര്യം വ്യപഗത	ഭക്തിസംവദ്ധ-നശതകം	ബ്രഹ്മദത്തൻ
൨൧൩	ത്രയമേകത്ര സംയമഃ	യോഗസൂത്രം	പതഞ്ജലി
൨൩൭	ടി	ടി	ടി
൪൩൭	ത്രിഗുണം ദ്വിഗുണം ശുദ്ധ	...	...
൧൧൭	ത്വം വൈ സമസ്തപുരുഷാർത്ഥ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൪൭൭	ത്വത്തോ മേ മാനസം ജന്മ	ഭാരതം	ടി
,,	ത്വത്പ്രസാദാത്തു മേ	ടി	ടി
൧൨	ത്വയി ഹി ഫലന്ത്യതന്നിരസനേന	ഭാഗവതം	ടി
൫൪൭	ദക്ഷായാദാത് പ്രസൂതിം ച	ടി	ടി
൧൦൦	ദന്തോത്പത്തേഃ പ്രഥമമമൃദു	ഭക്തിസംവദ്ധ-നശതകം	ബ്രഹ്മദത്തൻ
൧൫൫	ദയയാ സർവ്വഭൂതേഷു	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൩൫൧	ദിഗ്വാതാർക്കപ്രചേതോ	ടി	ടി
൪൦൭	ദിവ്യം സഹസ്രാബ്ദമമോഘ	ടി	ടി
൪൩൭	ദുഃഖദൌർമ്മനസ്യ	യോഗസൂത്രം	പതഞ്ജലി
൫൦൧	ദുഷ്ടാ ദേവീതി ഹനുമദ്വദനാദ്	രാമായണം	വാല്മീകി
ടി	ദുഷ്ടാ ദേവീ ന സന്ദേഹോ	ടി	ടി
൨൧൨	ദേശബന്ധശ്ചിത്തസ്യ ധാരണാ	യോഗസൂത്രം	പതഞ്ജലി
൨൭൧	ദേഹം ച നശ്വരം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൩൦൦	ദേഹസ്ഥോ/പി ന ദേഹസ്ഥോ	ടി	ടി
൧൦൧	ദേഹേ മാംസക്ഷതജ	ഭക്തിസംവദ്ധ നശതകം	ബ്രഹ്മദത്തൻ
൨൫൧	ദൈവം ചൈവാത്ര	ഭഗവദ്ഗീതാ	വ്യാസൻ
൩൧൫	ദൈവാത് ക്ഷുഭിതധർമ്മിണ്യാം	ഭാഗവതം	ടി
൩൫൭	ദ്യാം മൂർദ്ധാനം യസ്യ വിപ്രാ	സ്മൃതി	...
ടി	ദ്യൌരക്ഷിണീ ചക്ഷു	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൩൧൫	ദ്വേ ജാനുനീ സുതലം	ടി	ടി
൪൩൧	ദ്വേ വാവ ബ്രഹ്മണോ രൂപേ	ശ്രുതി	...
൪൧	ധർമ്മഃ പ്രോജ്ഝിതകൈതവഃ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൫൩൭	ധർമ്മഃ സ്തനാദ് ദക്ഷിണതോ	ടി	ടി
൧൧൭	ധർമ്മമർത്ഥാംശ്ച കാമാംശ്ച	ടി	ടി
൧൦൧	ധർമ്മാചാരാൻ ദിനമനു	ഭക്തിസംവദ്ധ-നശതകം	ബ്രഹ്മദത്തൻ
൫	ധാമ്നാ സ്വേന സദാ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൫൨൩	ധിയാ നിഗൃഹ്യമാണോ/പി	ടി	ടി
൫൨൭	ധീർവൃത്തിരശനോമാച	ടി	ടി
൧൦൫	ധൂമോ രാത്രിസ്തഥാ കൃഷ്ണഃ	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൭൫൧	ധ്യായതോ വിഷയാൻ	ടി	ടി
൨൨൫	ധ്യായൻ കൃതേ യജൻ	ഭാഗവതം	ടി

പുറം	പ്രമാണങ്ങൾ	ഗ്രന്ഥനാമം	കർത്തൃനാമം
൭൧൨	ന കിഞ്ചിദപി കുർവ്വാണഃ	ഉത്തരരാമചരി	ഭവഭൂതി
൩൨൩	നച പുനരാവർത്തതേ നച	ശ്രുതി [തം	...
൩൫൧	ന ജാതു കാമഃ കാമാനാം	ഭഗവദ്ഗീതാ	വ്യാസൻ
൫൧൨	ന ജായതേ മ്രിയതേ വാ കദാചിത്	ടി	ടി
൨൧൨	ന തഥാഹ്യഘവാൻ രാജൻ!	ഭാഗവതം	ടി
൩൦൫	ന തസ്യ പ്രാണാ ഉത്ക്രാമന്തി	ശ്രുതി	...
൫൨൩	ന ദേവാ ദണ്ഡമാദായ	ഭാരതം	വ്യാസൻ
൩൫൩	നദ്യോ/സ്യ നാഡ്യോ/ഥ തന്തൂരു ഹാണി	ഭാഗവതം	ടി
൩൩൦	നഭസോ/നുസൃതം സ്പൃശം	ടി	ടി
൧൩൭	ന മേ പാർത്ഥാസ്തി കർത്തവ്യം	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൩൩൫	ടി	ടി	ടി
൪൧൩	ന യത്ര മായാ കിമുതാപരേ	ഭാഗവതം	ടി
൨൦൦	ന യത്ര വൈകുണ്ഠകഥാസുധാ	ടി	ടി
൧൪൩	നയനോന്മീലനേ വിശ്വം	വ്യാഘ്രാലയേശശതകം	കെ. സാംബശിവശാസ്ത്രികൾ
൩൨൦	ന യാവദേഷ വർദ്ധേത	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൩൭൧	ന യുജ്യമാനയാ ഭക്ത്യാ	...	...
൩൫	ന ശ്രീർവിരക്തമപി മാം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൧൦	നഷ്ടേ ലോകേ	ടി	ടി
൩൩൫	നഹി യജ്ഞാത് പരം കിഞ്ചിദ്	ശ്രുതി	...
൫൧൨	നാത്മാ ശ്രുതേഃ നിത്യത്വാച്ച താഭ്യഃ	സ്മൃതി	...
൪൧	നാനാർത്ഥസംശ്രയഃ ശ്ലേഷോ	ചന്ദ്രാലോകം	ജയദേവൻ
൩൩	ടി	ടി	ടി
൩൩൫	നാഭിഹ്രദാംബുജാദാസീത്	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൨൧൭	നാമവ്യാഹരണം വിഷ്ണോഃ	ടി	ടി
൧൨൪	നാരായണേ നത്വം പരം ബാധതേ	...	അപ്പയ്യദീക്ഷിതർ
൩൩൨	നാസദാസീദ്, നോ സദാസീത്	ശ്രുതി	...
൫൭	ടി	ടി	...
൪൩൩	നാസിക്യം ചാപി മേ ജന്മ	ഭാരതം	വ്യാസൻ
൪൫	നിഗമകല്പതരോർഗ്ഗളിതം	ഭാഗവതം	ടി
൫	നിത്യം വിജ്ഞാനമാനന്ദം	ശ്രുതി	...
൫൧൨	നിത്യോ നിത്യാനാം ചേതനഃ	ടി	...
൩൧൩	നിത്യോ നൈമിത്തികശ്ചൈവ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൨൫൦	നിയച്ഛേദ് വിഷയേഭ്യഃ	ടി	ടി
൩൦൫	നിർഭിദ്യ മൂർധൻ വിസൃജേത് പദം	ടി	ടി
൪൦൩	നിശമ്യ തദ്വക്തൃദിദൃക്ഷയാ	ടി	ടി
൫൩൩	നിശമ്യ തേ ഘർഘരിതം	ടി	ടി
൫൩	നിഷ്കലം നിഷ്ക്രിയം	ശ്രുതി	...

പുറം	പ്രമാണങ്ങൾ	ഗ്രന്ഥനാമം	കർത്തൃനാമം
ക വ	നിഷ്കിഞ്ചനാനാം ശാന്താനാം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
ഠ ര ന്യ	നൃണാം വർണ്ണാശ്രമാണാം ച	ടി	ടി
ക ഠ	നേതി നേതി	ശ്രുതി	...
ര ക ര	നൈകാത്മതാം മേ സ്പൃഹയന്തി	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
ൻ ൻ	പദാർത്ഥവൃത്തിമപ്യേകേ	ചന്ദ്രാലോകം	ജയദേവൻ
ൻ വ	പദേ പദേ കാ വിരമേത	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
ഭ ഠ ൻ	പദ്മകോശം രുദാവിശ്യ	...	...
ര ക വ	പദ്മപ്രിയേ! പദ്മിനി! പദ്മ	ലക്ഷ്മ്യഷ്ടോത്ത രശതകം	...
ഭ വ ഉ	പരമേഷ്ഠി ത്വപാം മധ്യേ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
ര ൻ വ	പരാവരേ യഥാ രൂപേ	ടി	ടി
ഠ ഭ ന്യ	പരിത്രാണായ സാധൂനാം	ഭഗവദ് ഗീതാ	ടി
ഭ വ ക	പശ്യാമി നാന്യം പുരുഷാത്	ഭാഗവതം	ടി
ന ഉ ഭ	പാതാളമേതസ്യ ഹി പാദമൂലം	ടി	ടി
ന്യ ന്യ	പാദേഷു വേദാസ്തവ! യൂപ	വിഷ്ണുപുരാണം	ടി
ഠ ക ൻ	പാദൌ ഹരേഃ ക്ഷേത്രപദാനു	ഭാഗവതം	ടി
ഠ ഠ ഭ	പാനേന തേ ദേവ! കഥാസു	ടി	ടി
ക ഉ	പാപിഷ്ഠകുലാക്കേ കല്ലും മരവും	കുചേലവൃത്തം	രാമപുരത്തു വാര്യർ
ഭ ഭ ന	പാരാവതാന്യുത്തസാരസ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
വ ഉ	പിണ്ഡീഭൂതം യദനുജ്ഝനിധി	ശതശ്ലോകി	...
ഠ ഠ ര	പിബത ഭാഗവതം രസം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
ന്യ ൻ ൻ	പുണ്യേന പുണ്യം ലോകം	ശ്രുതി	...
ക ഠ ഉ	പുനരപി ജനനം പുനരപി	ചർപ്പടപഞ്ജരി	ശ്രീശങ്കരാചാര്യർ
ന്യ ന്യ ഉ	ടി	ടി	ടി
ര ര ൻ	പൂർവ്വസ്യാദൌ പരാർദ്ധസ്യ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
ന്യ വ ക	പ്രകൃതിം പുരുഷസ്യൈഹ	...	...
ന്യ വ ന	പ്രകൃതിസ്ഥോഽപി പുരുഷഃ	...	...
ക ര ക	പ്രകൃതേഃ ക്രിയമാണാനി	ഭഗവദ് ഗീതാ	വ്യാസൻ
ഭ ക ഠ	പ്രജാപതിഃ പ്രജാ അസൃജത	ശ്രുതി	...
ഭ ഉ ഉ	പ്രജാപതിർനാമ തയോരകാർഷീത്	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
ന്യ ഭ ഉ	പ്രജാപതേസ്സേ വചസാധിശ	ടി	ടി
ഠ ക	പ്രജ്ഞാനം ബ്രഹ്മ	ശ്രുതി	...
ന്യ ന്യ ര	പ്രബുദ്ധകർമ്മാ ദൈവേന	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
ക ൻ ഠ	പ്രയോജനമനുദ്ദിശ്യ	...	...
ര ഠ ഠ	പ്രവാളവൈഡൂര്യ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
ന്യ ഉ ഠ	പ്രസക്തബുദ്ധിർവിഷയേഷു	ഭാരതം	ടി
ന്യ ഉ ക	പ്രസങ്ഗമജരം പാശമാത്മ	ഭാഗവതം	ടി
ക ഭ ന്യ	പ്രസന്നവദനാമ്ഭോജ	ടി	ടി
ക ഭ ഉ	പ്രസാദാഭിമുഖം ശശ്വത്	ടി	ടി

പുറം	പ്രമാണങ്ങൾ	ഗ്രന്ഥനാമം	കർത്തൃനാമം
൭൦൦	പ്രാചീനാനാമനുശയവതോ	ഭക്തിസംവർദ്ധ-നശതകം	ബ്രഹ്മദത്തൻ
൨൮൦	പ്രാണായാമൈർദ്ദഹേദ്ദോഷാൻ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൨൮൩	ടി	ടി	ടി
൩൫൮	പ്രിയായാഃ പ്രിയമന്വിച്ഛൻ	ടി	ടി
൧൧൩	ഫലമത ഉപപത്തേഃ	ബ്രഹ്മസൂത്രം	ടി
൩൩൪	ബദ്ധഃ കർമ്മണ്യഥ ബഹുവിധേ	ഭക്തിസംവർദ്ധ-നശതകം	ബ്രഹ്മദത്തൻ
൭൦൨	ബദ്ധോത്സാഹഃ	ടി	ടി
൩൦൪	ബ്രഹ്മണാ സഹ തേ സർവേ	...	...
൫൭൫	ബ്രഹ്മപുത്രാനൃതേ ഭീതാ മേനിരേ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൧൫	ബ്രഹ്മേതി പരമാത്മേതി	ടി	ടി
൩൮൫	ബ്രാഹ്മണോ ഽസ്യ	ശ്രുതി	...
൩൪൦	ഭക്തിയോഗോ ബഹുവിധോ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൪൪	ഭക്തിർഹി ദ്വിവിധാ പ്രോക്താ	...	...
൨൪൩	ഭക്ത്യാ മാമഭിജാനാതി	ഭഗവദ്ഗീതാ	വ്യാസൻ
൧൭൨	ഭഗവതി! ഹരിവല്ലഭേ!	ലക്ഷ്മ്യഷ്ടോത്ത രശതകം	...
൫൨൦	ഭഗവദ്ധ്യാനപൂതേന മനസാ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൪൩൧	ഭഗവൻ! സർവഭൂതാനാമദ്ധ്യക്ഷോ	ടി	ടി
൫൭൦	ഭഗവാനനുഗാവാഹ യാതം	ടി	ടി
൧൮൩	ഭർത്തൂർമിഥഃ സുയശസഃ കഥനാ-നുരാഗ	ടി	ടി
൩൩൨	ഭവാനേകഃ ശിഷ്യതേ ശേഷ	ടി	ടി
൪൩൫	ഭവാൻ കല്പവികല്പേഷു	ടി	ടി
൭൫	ഭാവയത്യേഷ സത്ത്വേന ലോകാൻ	ടി	ടി
൨൧	ഭിദ്യതേ ഹൃദയഗ്രന്ഥിഃ	ശ്രുതി	...
൧൩൭	ഭീഷാസ്മാദഗ്നിശ്ചേന്ദ്രശ്ച	ടി	...
,,	ഭീഷാസ്മാദ്വാതഃ പവതേ	ടി	...
,,	ഭീഷോദേതി സൂർയ്യഃ	ടി	...
൪൭൨	ഭൂതാത്മാ ചേന്ദ്രിയാത്മാ ച	വിഷ്ണുപുരാണം	വ്യാസൻ
൫൦൩	ഭൂയസ്ത്വം തപ ആതിഷ്ഠ	ഭാഗവതം	ടി
൫൩൩	ഭൂയാദഘോനി ഭഗവദ്ഭിരകാരി	ടി	ടി
൭൦൦	ഭൂയോ ഭൂയഃ പ്രസ്തുമരകഠോരാ	ഭക്തിസംവർദ്ധ-നശതകം	ബ്രഹ്മദത്തൻ
൫൦൪	ഭൂർലോകഃ കല്പിതഃ പദ്ഭ്യാം	...	...
൧൫൭	ഭൃത്യാനുകമ്പിതധിയേഹ ഗൃഹീത	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൨൧൮	മച്ചിത്താ മദ്ഗതപ്രാണാഃ	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൩൮	മത്തഃ പരതരം നാന്യത്	ടി	ടി
൧൭൮	മത്പ്രാപ്തയേ ഽജേശസുരാസുരാ	ഭാഗവതം	ടി

പുറം	പ്രമാണങ്ങൾ	ഗ്രന്ഥനാമം	കർത്തൃനാമം
൧൦൦	മദ്ധ്യേഗർഭാശയമത ഇതോ ഭ്രാന്തി	ഭക്തിസംവർദ്ധ-നശതകം	ബ്രഹ്മദത്തൻ
൨൫൩	മനഃ കർമ്മഭിരാക്ഷിപ്തം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൨൨൩	മന ഏവ മനുഷ്യാണാം	വാസിഷ്ഠം	വാല്മീകി
൩൫൨	മനസഃ സ്ഥാനം ഗളാന്തരം	ശാരീരികോപ നിഷദ്	...
൫൨൩	മനുർമന്യുർമഹാദേവോ മഹാൻ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൩൫൧	മനോബുദ്ധിരഹംകാര	ടി	ടി
൨൫൦	മനോ യച്ഛേജ്ജിതശ്വാസോ	ടി	ടി
൧൫൦	മന്ദം ജഹാസ വൈകുണ്ഠോ	ടി	ടി
൫൫൩	മന്ദാരകുന്ദകുരവോത്പല	ടി	ടി
൨൩൧	മന്മനാ ഭവ മത്ഭക്തോ	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൧൫൧	മയി ഭക്തിർഹി ഭൂതാനാം	ഭാഗവതം	ടി
൫൧൦	മയി സംരംഭയോഗേന നിസ്തീർയ്യ	ടി	ടി
൫൯൨	മരീചിപ്രമുഖൈർവ്വിപ്രൈഃ	ടി	ടി
൩൪൧	മഹത്തത്ത്വാദ് വികുർവ്വാണാത്	ടി	ടി
൩൧൧	മാം ച യോ/വ്യഭിചാരേണ	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൧൦൨	മാതുർവ്വാക്യം പിതുരപി നിരാ-കൃത്യ	ഭക്തിസംവർദ്ധ-നശതകം	ബ്രഹ്മദത്തൻ
൧൯൧	മാ തേ സങ്ഗോ/സ്ത്വകർമ്മണി	ഭഗവദ്ഗീതാ	വ്യാസൻ
൩൩൫	മാത്രേ ആധ്യാത്മികീം വിദ്യാം	ഭാഗവതം	ടി
൧൩൫	മാധുര്യം നാമ ചേഷ്ടാനാം	രസാർണ്ണവസു-ധാകരം	ശിങ്ഗഭൂപൻ
൫൧൯	മാനസാ മേ സുതാ യുഷ്മത്പൂർവ്വ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൨൩൩	മാംപ്ര പന്നോ ജനഃ കശ്ചിത്	ടി	ടി
൨൧൯	മുകുന്ദലിംഗാലയദർശനേന	ടി	ടി
൯൪	മുക്താഫലേഷു ച്ഛായായാ	രസർണ്ണവസു-ധാകരം	ശിങ്ഗഭൂപൻ
൨൯൩	മുക്താശ്രയം യർഹി നിർവ്വിഷയം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൩൫൩	ടി	ടി	ടി
൩൨	മുനീനാമപ്യഹം വ്യാസഃ	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൧൧	മുമുക്ഷവോ ഘോരരൂപാൻ	ഭാഗവതം	ടി
൩൦൪	മൂർദ്ധ്ന്യാധായാത്മനഃ പ്രാണ	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൩൧൫	മൂലപ്രകൃതിരവികൃതിഃ	സാംഖ്യകാരികാ	...
൨൩൧	മോക്ഷസാധനസാമഗ്ര്യാം	...	...
൩൨൯	യം യോഗിനോ യോഗസമാധിനാ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൧൧൦	യം വൈ വിഭൂതിരുപയാത്യ	ടി	ടി
൧൧൫	യ ഇദമനുശൃണോതി യോ	ടി	ടി
൪൧൩	യച്ച കിഞ്ചിജ്ജഗത്യസ്മിൻ	ശ്രുതി	...

പുറം	പ്രമാണങ്ങൾ	ഗ്രന്ഥനാമം	കർത്തൃനാമം
൩൩൫	യജ്ഞോ യജ്ഞപതിർയജ്വാ	വിഷ്ണുസഹസ്ര നാമം	വ്യാസൻ
,,	യജ്ഞോ വൈ വിഷ്ണുഃ	ശ്രുതി	...
൨൪൦	യത്തദഗ്രേ വിഷമിവ	ഭഗവദ്ഗീതാ	വ്യാസൻ
൫൫൩	യത്ര ചാദ്യഃ പുമാനാസ്തേ	ഭാഗവതം	ടി
൭൪	യത്ര നാന്യത് പശ്യതി നാന്യത്	ശ്രുതി	...
൫൫൩	യത്ര നൈഃശ്രേയസം നാമ വനം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൨൩൭	യത്രോപരമതേ ചിത്തം	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൪൩൪	യഥാ മഹാന്തി ഭൂതാനി	ചതുഃശ്ലോകീഭാഗവതം	ടി
൪൪൩	യദർദ്ധമായുഷസ്തസ്യ	ഭാഗവതം	ടി
൨൩൭	യദാ ച ധാരണാ തസ്മിൻ	...	...
൧൩൭	യദാ തേ വാസനോദയഃ	വാസിഷ്ഠം	വാല്മീകി
൩൩൪	യദൈതേ സങ്ഗതാ ഭാവാഃ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൫൫൫	യദോകഃ സർവ്വഭൂതാനാം	ടി	ടി
൩൦൧	യം പ്രവ്രജന്തമനുപേതമപേത	ടി	ടി
൭൦൧	യസ്മിൻകസ്മിന്നപി ലഘുതരേ	ഭക്തിസംവർദ്ധനശതകം	ബ്രഹ്മദത്തൻ
൧൭൧	യസ്യാം യസ്യാം ദിശി വിഹര	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൩൩൫	യാതനാദേഹ ആവൃത്യ	ടി	ടി
൩൩൩	യാവന്ന ജായേത പരാവരേ സ്മിൻ	ടി	ടി
൧൨൫	യേ വിഷ്ണും സരസിജസംഭവം	വ്യാഘ്രാലയേശശതകം	കെ. സാംബശിവശാസ്ത്രികൾ
൩൩൫	യോഗ ആദ്ധ്യാത്മികഃ പുംസാം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൨൩൩	യോഗാഥിത്തവൃത്തിനിരോധഃ	യോഗസൂത്രം	പതഞ്ജലി
൩൫൩	യോഗസ്യ ലക്ഷണം വക്ഷ്യേ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൧൫൭	യോഗിനാമപി സർവ്വേഷാം	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൩൩൩	യോ ബ്രഹ്മാണം വിദധാതി പൂർവ്വം	ശ്രുതി	...
൪൩൩	ടി	ടി	...
൨൩൭	യോ മാമേവമസംമൂഢോ	ഭഗവദ്ഗീതാ	വ്യാസൻ
൧൭൧	യോ മൃഗ്യതേ ഹസ്തഗൃഹീതപദ്മയാ	ഭാഗവതം	ടി
൧൨൫	യോ യോ യാം യാം തനും ഭക്തഃ	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൩൪൩	ടി	ടി	ടി
൭൪	യോ വൈ ഭൂമാ തത്സുഖം	ശ്രുതി	...
൩൩൩	യോ വൈ ഹിരണ്യാക്ഷവധം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൧൧	രൂപം യത്തത് പ്രാഹുരവ്യക്തം	ടി	ടി
൩൫൩	ലക്ഷണം ഭക്തിയോഗസ്യ	...	...
൪൧൫	ലക്ഷ്മീഃ പദ്മാലയാ പദ്മാ	അമരകോശം	അമരസിംഹൻ

പുറം	പ്രമാണങ്ങൾ	ഗ്രന്ഥനാമം	കർത്തൃനാമം
൧൧൩	ലഭതേ ച തതഃ കാമാൻ	ഭഗവദ്ഗീതാ	വ്യാസൻ
൧ൻൻ	ലോകസങ്ഗ്രഹമേവാഥ	ടി	ടി
൩൭	ലോകാഃ സമസ്താഃ സുഖിനോ ഭവന്തു	...	...
൩൩൮	വർഷപൂഗസഹസ്രാന്തേ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൫൩൭	വാചം ദുഹിതരം തന്വീം	ടി	ടി
൨൪൭	വാണീ ഗുണാനുകഥനേ	ടി	ടി
ൻ൭	വാമാം ബാഹുലതാം നിവേശ്യ	മുദ്രാരാക്ഷസം	വിശാഖദത്തൻ
൩ൻ൪	വാമാം വാമാം കുടിലഹൃദയാം	ഭക്തിസംവർദ്ധനശതകം	ബ്രഹ്മദത്തൻ
൨൭൩	വാമോരൂപരി ദക്ഷിണം ച ചരണം	...	...
൩൫൩	വായുഃ ഖാത്	പ്രാതിശാഖ്യം	കാത്യായനൻ
൩൨൨	വായുനാ ഹൃതഗന്ധാ ഭൂഃ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൨൩൮	വാർത്തോ നിരാമയഃ കല്യഃ	അമരകോശം	അമരസിംഹൻ
൫൧൨	വാസാംസി ജീർണ്ണാനി യഥാ വിഹായ	ഭഗവദ്ഗീതാ	വ്യാസൻ
൨൩൧	വാസുദേവപരാ വേദാഃ	ഭാഗവതം	ടി
൪ൻ൮	ടി	ടി	ടി
൩൭൧	വാസുദേവേ ഭഗവതി	ടി	ടി
൨൨൩	വാസേ ബഹൂനാം കലഹഃ	ടി	ടി
൭൦൧	വിദ്യാവത്ത്വം ദ്രവിണമഹിമാ	ഭക്തിസംവർദ്ധനശതകം	ബ്രഹ്മദത്തൻ
൩൪൮	വിന്യസ്തചരണാംഭോജം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൨൩൦	വിപദഃ സന്തു നഃ ശശ്വത്	ടി	ടി
൩൩൩	വിലോചനേ രാത്ര്യഹനീ മഹാത്മൻ!	വിഷ്ണുപുരാണം	ടി
൨൨൭	വിവിക്തദേശസേവിത്വം	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൩ൻ൨	വിശ്വരൂപം ഭഗവതോ ധ്യായേത്	ഭാഗവതം	ടി
൩ൻ൦	വിഷയാനഭിസന്ധായ	ടി	ടി
൨൫൩	വിഷയാൻ ധ്യായതശ്ചിത്തം	ടി	ടി
൭൮	വിഷയ്യഭേദതാദ്രൂപ്യരഞ്ജനം	ചന്ദ്രാലോകം	ജയദേവൻ
൧൧ൻ	ടി	ടി	ടി
൧൫൧	വിസ്മാപനം സ്വസ്യ ച സൌഭഗർദ്ധേഃ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൨൦൧	വിഹിതസ്യാനനുഷ്ഠാനാത്	സ്മൃതി	...
൨൦൩	വൃഥാ കണ്ഠക്ഷോഭം വഹസി	ശിവാനന്ദലഹരി	ശ്രീശങ്കരാചാര്യർ
൧൨	വേദൈശ്ച സർവ്വൈരഹമേവ	ഭഗവദ്ഗീതാ	വ്യാസൻ
൪ൻ൮	ടി	ടി	ടി

പുറം	പ്രമാണങ്ങൾ	ഗ്രന്ഥനാമം	കർത്തൃനാമം
൩൫൮	വൈകാരിക സ്തൈജസാത്ത	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൫൫൩	വൈമാനികാഃ സലലനാത്തരി- താനി യത്ര	ടി	ടി
൩൫൫	വൈശ്രംഭകേ സുരസനേ	ടി	ടി
൩൮൩	വൈശ്വാനരം യാതി വിഹായസാ	ടി	ടി
൪൫൮	വ്യതിഷജതി പദാർത്ഥാനാന്തരഃ	ഉത്തരരാമ- ചരിതം	ഭവഭൂതി
൪൩൩	വ്യാധിസ്ത്യാനസംശയ	യോഗസൂത്രം	പതഞ്ജലി
൩൫൩	വ്രീഡോത്തരോഷ്ഠോഽധര	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൫൩൩	ശങ്കരസ്ത്രിഭുവനോ ഭവോഽന്തകഃ	...	...
൩൦൪	ശതം ചൈകാ ഹൃദയസ്യ നാഡ്യഃ	ശ്രുതി	
൮൪൩	ശബ്ദോഽയം നോപചാരേണ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൫൩	ശരീരമാദ്യം ഖലു ധർമ്മസാധനം	കുമാരസംഭവം	കാളിദാസൻ
൮൭൮	ശരീരാരോഗ്യമൈശ്വർയ്യം	വിഷ്ണുപുരാണം	വ്യാസൻ
൮൫	ശാസ്ത്രയോനിത്വാത്	ബ്രഹ്മസൂത്രം	ടി
൭൦൦	ശീതോഷ്ണാഭ്യാം പ്രബലമരുതാ	ഭക്തിസംവർദ്ധ നശതകം	ബ്രഹ്മദത്തൻ
൩൮൩	ശുക്ലകൃഷ്ണേ ഗതീ ഹ്യേതേ	ഭഗവദ്ഗീതാ	വ്യാസൻ
൭൦൫	ടി	ടി	ടി
൭൩	ശുക്ലലോഹിതകൃഷ്ണവർണ്ണേന	ഭാഗവതം	ടി
൫൦൫	ശുചിസ്മിതാം വാചമവോച- ദച്യുതഃ	ശിശുപാലവധം	മാഘൻ
൫൩൩	ശുചീനാം ശ്രീമതാം ഗേഹേ	ഭഗവദ്ഗീതാ	വ്യാസൻ
൫൫൦	ശുചൌ വിവിക്ത ആസീനഃ	ഭാഗവതം	ടി
൩൩൪	ശൂലം നർത്തേഽനിലാത്	അഷ്ടാങ്ഗഹൃ- ദയം	വാഗ്ഭടൻ
൮൫൩	ശൃണ്വതഃ സ്വകഥാം കൃഷ്ണഃ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൫൭൦	ശൌചസന്തോഷതപഃസ്വാദ്ധ്യായ	യോഗസൂത്രം	പതഞ്ജലി
൪൭൫	ശ്രിയഃപതിഃ ശ്രീമതി	ശിശുപാലവധം	മാഘൻ
൫൫൩	ശ്രീരൂപിണീ ക്വണയതീ ചരണാ- രവിന്ദം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൮൫൫	ശ്രുതേന തപസാ വാ കിം	ടി	ടി
൫൪	ശ്രേയാംസി തത്ര ഖലു	ടി	ടി
൩൮	ടി	ടി	ടി
൪൦൫	സ ആദിദേവോ ജഗതാം	ടി	ടി
൫൩൭	സ ഇത്ഥം ഗൃണതഃ പുത്രാൻ	ടി	ടി
൪൭൩	സ ഇത്ഥമുദ്വീക്ഷ്യ തദബ്ജനാള	ടി	ടി

പുറം	പ്രമാണങ്ങൾ	ഗ്രന്ഥനാമം	കർത്തൃനാമം
൩൩൯	സ ഇത്ഥം ഭഗവാനുവീം	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
വു൪	സ ഈക്ഷത ലോകാന്നു	ശ്രുതി	...
൩൪൨	സ ഏവം സ്വാന്തരം നിന്യേ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൩൩വു	സ ഏവ പുരുഷസ്തസ്മാത്	ടി	ടി
൩൪൦	സ ഏവ ഭൂയോ നിജവീൎയ്യമുദ്രിതാം	ടി	ടി
൫വു൧	സ ഏവമുത്സിക്തമദേന വി-ദ്വിഷാ	ടി	ടി
൩വു൩	സ ഏഷ യൎഹി പ്രകൃതേഃ	ടി	ടി
൨൨൫	സകൃദുച്ചാരിതം യേന	സ്മൃതി	...
൨൧൩	സകൃന്മനഃ കൃഷ്ണപദാരവിന്ദയോഃ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൩൧൭	സ ഗാമുദസ്താത് സലിലസ്യ	ടി	ടി
൩൭൧	സങ്ഗസ്തേഷ്വഥ സംപ്രാൎത്ഥ്യഃ	ടി	ടി
൨൧൩	ടി	ടി	ടി
൫൪൩	സ ചാപി ശതരൂപായാം പഞ്ചാ-പത്യാനി	ടി	ടി
൪൦൩	സ ചിന്തയൻ ദ്വ്യക്ഷരം	ടി	ടി
൧൫൭	സഞ്ചിന്തയേദ് ഭഗവതഃ	ടി	ടി
൩വു൩	ടി	ടി	ടി
൩൪വു	സ തം വിരജമൎക്കാഭം	ടി	ടി
൨൧വു	സതാം പ്രസങ്ഗാന്മമ വീൎയ്യസം-വിദോ	ടി	ടി
൩൭൨	ടി	ടി	ടി
൯	സത്യം ജ്ഞാനമനന്തം ബ്രഹ്മ	ശ്രുതി	...
൭൩	സത്ത്വം രജസ്തമ ഇതി പ്രകൃതേർ ഗുണാഃ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൭൭	ടി	ടി	ടി
൫൨൩	ടി	ടി	ടി
൩൧	സത്ത്വം വിശുദ്ധം ക്ഷേമായ	...	...
൩൧	സത്ത്വാത് സഞ്ജായതേ ജ്ഞാനം	ഭഗവദ്ഗീതാ	വ്യാസൻ
൧൦	സദേവ സോമ്യേദമഗ്ര ആസീത്	ശ്രുതി	...
൩൩൨	ടി	ടി	...
൨൧൨	സദ്ധ്രീചീനോ ഹ്യയം ലോകേ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൫൨൦	സനത്കുമാരം ച മുനീൻ നിഷ്ക്രിയാൻ	ടി	ടി
൨൯൭	സ നിശ്ചയേന യോക്തവ്യോ	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൯൪	സന്താപഘ്നം സകലജഗതാം	രാമായണചമ്പു	ഭോജൻ
വു൩	സന്നാപ്യസന്നാപ്യുഭയാ	വിവേകചൂഡാ-മണി	ശ്രീശങ്കരാചാ-ൎയ്യർ
൪൭൦	സ പദ്മകോശഃ സഹസോദതി-ഷ്ഠത്	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ

പുറം	പ്രമാണങ്ങൾ	ഗ്രന്ഥനാമം	കർത്തൃനാമം
വൃൻ	സമർത്ഥനീയസ്യാർത്ഥസ്യ കാവ്യ... ലിംഗം സമർത്ഥനം	ചന്ദ്രാലോകം	ജയദേവൻ
൨ൻ൨	ടി	ടി	ടി
൩൨൭	സമാനവിഭക്തികയോർന്നാമാ	...	...
൩൪൫	സംപ്രഃപദേ ഹരിം ഭക്ത്യാ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൩൪൫	സരസ്വത്യാം തപസ്തേപേ	ടി	ടി
൫ൻവൃ	സർവ്വം കർമ്മാഖിലം പാർത്ഥ!	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൩വൃ	സർവ്വം സമാപ്നോഷി തതോ/സി സർവ്വഃ	ടി	ടി
൪ൻ	സർവ്വവേദാന്തസാരം ഹി ശ്രീഭാഗവതം	ഭാഗവതം	ടി
൪൫ൻ	സർവ്വേ ചതുർബാഹവ ഉന്മിഷദ്	ടി	ടി
൪ൻവൃ	സർവ്വേ വേദാ യത്പദമാമനന്തി	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൩൩൫	സർവ്വേ വേദാഃ സർവ്വവേദ്യാഃ	ശ്രുതി	...
൩൪൫	സ വാ ഏതസ്യ സന്ദ്രഷ്ടുഃ ശക്തിഃ	ഭഗവദ്ഗീതാ	വ്യാസൻ
൩൫൩	സ വായുമാഗച്ഛതി	ശ്രുതി	...
൨൫ൻ	സ വൈ മനഃ കൃഷ്ണപദാരവിന്ദയോഃ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൩൩൦	സസർജ്ജ രൂപതന്മാത്രം	ടി	ടി
൭൦൫	സസ്നേഹാഭ്യാം പരവശതയാ	ഭക്തിസംവർദ്ധനശതകം	ബ്രഹ്മദത്തൻ
൪൪൨	സഹസ്രയുഗപര്യന്തമഹര്യത്	ഭഗവദ്ഗീതാ	വ്യാസൻ
൩൩൭	സഹസ്രശീർഷാ പുരുഷഃ	ശ്രുതി	...
൩൫൫	സഹാഹം സ്വാംശകലയാ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൪൩	സാ ത്വസ്മിൻ പരമപ്രീതിരൂപാ	നാരദഭക്തിസൂത്രം	നാരദൻ
൪൩ൻ	സൂര്യാചന്ദ്രമസൌ ധാതാ	ശ്രുതി	...
൫൨൭	സൃജാമി തന്നിയുക്തോ/ഹം	...	...
൩൪൦	സോ/കാമയത ബഹു സ്യാം	ശ്രുതി	...
൩൩൪	സോ/നുപ്രവിഷ്ടോ ഭഗവാൻ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൫൨൨	സോ/വധ്യാതഃ സുതൈരേവം	ടി	ടി
൫൪൩	സ്ത്രീ യാസീച്ഛതരൂപാഖ്യാ	ടി	ടി
൩൦൫	സ്ഥിരം സുഖം ചാസനമാശ്രിതഃ	ടി	ടി
൪൨൭	സ്മൃതേ മനസി ഗോവിന്ദേ	...	...
൩൩൩	സ്രൂക്തുണ്ഡസാമസ്വരധീരനാദ	വിഷ്ണുപുരാണം	വ്യാസൻ
൩൦൩	സ്വദംഷ്ട്രയോദ്ധൃത്യ മഹീം	ഭാഗവതം	ടി
൫ൻവൃ	സ്വധർമ്മേ നിധനം ശ്രേയഃ	ഭഗവദ്ഗീതാ	ടി
൩൦൫	സ്വപാർഷ്ണിനാപീഡ്യ ഗുദം	ഭാഗവതം	ടി
൨൭൫	സ്വവിഷയാസംപ്രയോഗേ	യോഗസൂത്രം	പതഞ്ജലി
൫൦൪	സ്വാതന്ത്ര്യം പരചിതി പാരതന്ത്ര്യം	ശിവശതകം	കേ. സാംബശിവശാസ്ത്രികൾ

പുറം	പ്രമാണങ്ങൾ	ഗ്രന്ഥനാമം	കർത്തൃനാമം
൩൯൯	ഹംസാത്രുഷാ ചതുർവ്വക്ത്രാ	വിശ്വകർമ്മശാസ്ത്രം	വിശ്വകർമ്മാവ്
൩൮൪	ഹരേർവ്വിദിത്വാ ഗതിമങ്ഗ! നാരദാത്	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൮൫൦	ഹാസോ ജനോന്മാദകരീ	ടി	ടി
൩൯൯	ഹിരണ്യഗർഭഃ സമവർത്തതാഗ്രേ	ശ്രുതി	...
൫൭൭	ഹിരണ്യാക്ഷോ ഗ്രജസ്തസ്യ പ്രിയഃ	ഭാഗവതം	വ്യാസൻ
൫൩൩	ഹൃദി കാമോ ഭ്രുവഃ ക്രോധഃ	ടി	ടി
൫൩൩	ഹൃദിന്ദ്രിയാണ്യസുർവ്വോമ വായുഃ	ടി	ടി

LIST OF MALAYALAM PUBLICATIONS FOR SALE.

ശ്രീമൂലം മലയാളഭാഷാഗ്രന്ഥാവലി.

		ര.	ച.	കാ.
No. 1—	ഗുരുദക്ഷിണപ്പാട്ട്	0	7	0
No. 2—	ശതമുഖരാമായണം (കിളിപ്പാട്ട്)	0	7	0
No. 3—	ഭട്ടോത് പത്തി (കിളിപ്പാട്ട്)	0	10	0
No. 4—	പാർവ്വതീപരിണയം (കിളിപ്പാട്ട്)	0	12	0
No. 5—	പടപ്പാട്ട് (കിളിപ്പാട്ട്)	0	14	0
No. 6—	കല്യാണസൌഗന്ധികം (ഭാഷാചമു)	0	6	0
No. 7—	പ്രഹ്ലാദചരിതം (ഹംസപ്പാട്ട്)	0	5	0
No. 8—	ഗിരിജാകല്യാണം (ഗീതപ്രബന്ധം)	1	0	8
No. 9—	വ്യവഹാരമാല (സ്മൃതിഗ്രന്ഥം)	3	1	8
No. 10—	ശ്രീമദ് ഭാഗവതം ഭാഷാ (ഗദ്യം) ക-ാംവാല്യം	1	0	8
No. 11—	കൃഷ്ണലില (ഗീതപ്രബന്ധം)	0	4	0
No. 12—	വിംശതി (സവ്യാഖ്യാനം)	0	7	0
No. 13—	മോക്ഷദായകം (കിളിപ്പാട്ട്)	0	8	0
No. 14—	ശ്രീമദ് ഭാഗവതം ഭാഷാ (ഗദ്യം) ഡ-ാംവാല്യം	1	7	10
No. 15—	ഭാഷാരാമായണചമു (ബാലകാണ്ഡം)	1	7	10
No. 16—	പാർവ്വതീപാണിഗ്രഹണം (ആറുവൃത്തം)	0	4	0
No. 17—	പ്രൈഷം (ഭാഷ്യഭക്ഷിതം)	0	7	0
No. 18—	ഭീഷ്മോപദേശം (ഹംസപ്പാട്ട്)	0	12	0
No. 19—	ഭാഷാരാമായണചമു (അയോദ്ധ്യാകാണ്ഡം, ആരണ്യകാണ്ഡം, കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡം)	1	7	10
No. 20—	ഭാഷാരാമായണചമു (സുന്ദരകാണ്ഡം, യുദ്ധകാണ്ഡം, ഉത്തരകാണ്ഡം)	1	7	10
No. 21—	വിഷ്ണുഗീത (ഹംസപ്പാട്ട്) (രണ്ടാംപതിപ്പ്)	0	14	0
No. 22—	തത്ത്വമസിവ്യാഖ്യാനവും തത്ത്വമസിമഹാവാക്യക്കട്ടിളയും	0	4	0
No. 23—	ബ്രഹ്മാനന്ദവിവേകസമുച്ചയം	0	4	0
No. 24—	കണ്ണശ്ശഭാരതം (ഒന്നാംഭാഗം)	0	14	4
No. 25—	രണ്ടുഭാഷാചമുക്കഥ	0	4	0

ശ്രീവഞ്ചിസേതുലക്ഷ്മീഗ്രന്ഥാവലി.

		രൂ.	ച.	കാ.
No. 1	വൈദ്യമഞ്ജരി	1	7	10
No. 2	ജാതകപദ്ധതി (സവ്യാഖ്യാനം)	0	21	0
No. 3	ഭാഷാജാതകപദ്ധതി	1	0	8
No. 4	പ്രശ്നഭാഷ	0	5	0
No. 5	മുഹൂർത്തപദവി (സവ്യാഖ്യാനം)	0	10	0
No. 6	ബാലശങ്കരം (പൂർവ്വഭാഗം)	0	14	0
No. 7	ആയുർവേദീയം ഗീതികാപാഠം (സവ്യാഖ്യാനം)	0	4	0
No. 8	രസവൈശേഷികം (വൈദ്യം) (ഭാഷ്യസഹിതം)	2	1	0
No. 9	ജ്യോത്സ്നിക (വിഷവൈദ്യം)	0	14	0
No. 10	തന്ത്രയുക്തിവിചാരം (വൈദ്യം)	0	10	11
No. 11	പ്രശ്നസാരം	0	14	0
No. 12	കേരടലീയം (ഭാഷാവ്യാഖ്യാനസഹിതം) ഗണിതം	1	0	8
No. 13	ബാലശങ്കരം (മധ്യമഭാഗം)	2	1	0
No. 14	നാരായണീയം (സവ്യാഖ്യാനം)	4	2	0

Indic Digital Archive Foundation

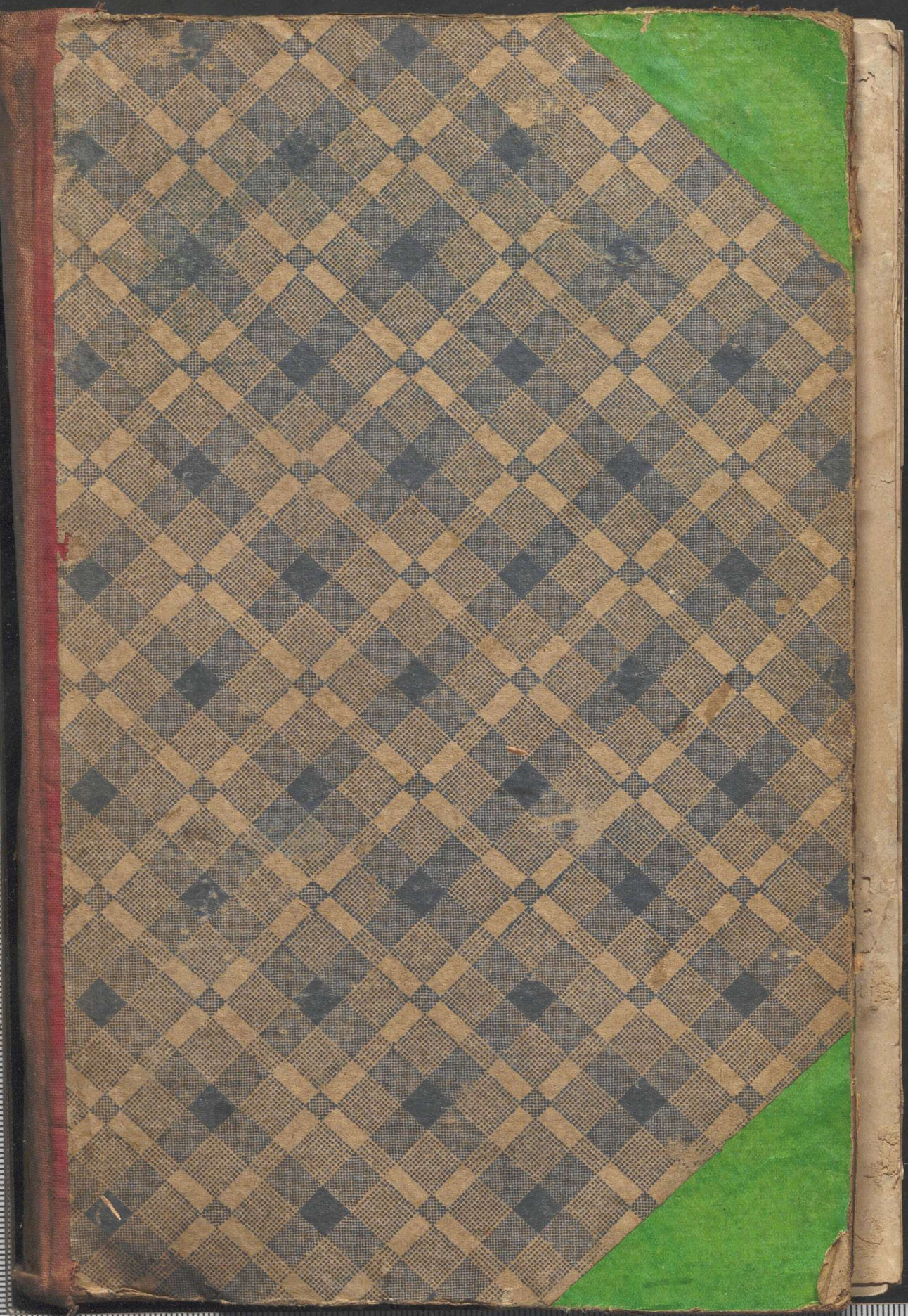

gpura.org